

קניתי בספר הזה עם ספרים אחרים בשנת התר״ן לפ״ק

[illegible] [illegible] ר׳ יעקב בלוי בר [illegible] ז״ל [illegible]

ר׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ל׳ [illegible] לפ״ק

[illegible]

N° 50

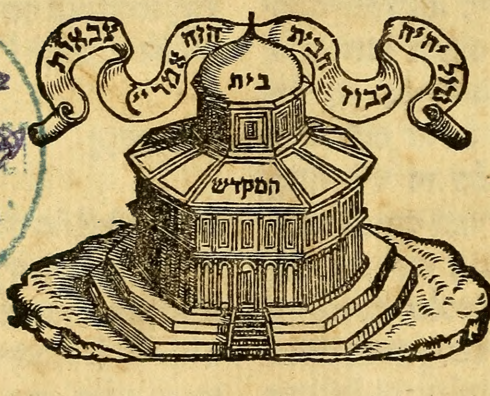
Isserlein, Israel ben Pethahiah,

Pesakim u-ketavim

פסקים וכתבים

ויסד הגאון מהר"ר ישראל אשכנזי זצ"ל בעל תרומת הדשן

נדפס פה בויניציאה הבירה העיר הגדולה המהוללה אשר תחת ממשלת
השררה יר"ה תגדל ותנשא מלכותה · אמן · בשנת חמשת
אלפים ושלש מאות וששה · בחדש שבט ·

בבית בן משך בית האלדין מארקו אנטוניאו יוסטיניאני׃

מהד׳ [illegible] סמוכה למהד׳ [illegible] ברונא, ס׳ [illegible]

שלומך

יסנא לחדא אהובי האלוף מהר״ר משה יצ״ו אשר דרשתני היאך יש לנהוג במי שמתה אשתו אי שרי לישא אחרת אחר שני רגלים כרבי יודא או כרבנן לאחר שלשה כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא כמאן קי״ל׃ דע לך כראה דקי״ל כרבנן דפסק הרמב״ם וסמ״ג וכן בתשובת ריצב״א ממש בתוך תשובת המיימון שהשיב לרבינו שמשון אחיו באריכות מאד בדבר זה ומתשובה שנייה מוכח להדיא דאי ס״ל דטעמא הוא כדי שישכח אהבת ה הראשונה כדכתב אשירי אם כן איכו מטעם אבילות וליכא למימר הכא הלכה כדברי המיקל באבל ולפי זה ודאי הלכה כרבים׃ וכתב שם ריצב״א מטעם זה פי׳ רבינו תם ועיקר וכתב נמי דכן פסק רבינו חננאל ורב אלפס דהלכה כרבנן ורב אלפס מייתי ירושלמי דפרק החולץ דקאמ׳ כרבנן ואם כן שבקינן כל הכי ואזלי׳ בתר סתם תוס׳ ואשירי ותו דאיכא למימר דהכהו סתם תוס׳ לאו תו׳ דר״י איכון דכהיני בתרייהו ודברי האשירי סתורי׳ מיני׳ וביה דאיהו סבר הטעם כדפי׳ ר״ת לעיל ואפילו הכי פוסק כרבי יודא׃ וסברא רחבה היא כדמוכח בתשובות לעיל דכיון דאין הטעם משום אבילות ליכא למימר הלכה כדברי המיקל באבל׃

ב׳

ולפי זה כראה נמי דלא אמ׳ רה״ ו״כ כרגלים הואיל ואין הטעם משום אבילות אלא משום שכחה אין סברא כלל לאחשובי רה״ ו״כ כרגלי׳ דזמנן קרובי׳ ותו דימים הנוראי׳ הם ולא נתנו לשמחה כמו רגלים ואיכ׳ למימ׳ הא דפסקי׳ שעולים לרגלים היינו משום דעכ״ס ס״ל דהטעם משום אבילות מדפסקי כר״י וכבר כתבתי דאין כראה דקי״ל הכי וס״מק המסופק אם עול׳ אם לאו דמספקא ליה טעמא מאי היא׃

ג׳

ובההיא דאי׳ לו מי שישמשנו כתבו תשובו׳ דלעיל להדיא דאפי׳ אם הוא עשיר ויש לו משרתים די מכל מקום אם אין בתו או כלתו אתו ש שישמשוהו בחפיפת הראש ובכיבוס בגדים שאין ראוי לו להשתמש באחרות כה״ג אז שרי והרבה חילוקי׳ כתבו באותן תשובות עם אם בידך מיימון עם כל התשובות׃

ד׳

מת ביט ראשון ולא אשתהי כראה דיש לנהוג כדברי הרמב״ם וסמ״ג ומהר״ם ואשירי ומרדכי ד דקוברין אותו על ידי עממין כדפירש המרד״ בפרק תולין וכן המנהג׃

ה׳

אמנם מה שפירשו התוס' דמטהרי' על ידי גוי' מנהגנו פה תשוב' נכרית דמטהרין על ידי ישרא' וכן השיב פה מהר"ר שלום ונראה דכן יש לנהוג לטהר על גבי כסר ובקש שאין לחוש לקליטה ונרא' דהוי כבוד המת בכה"ג טפי מעו' גוי' כדאיתא במרדכי פרק תולין דאפי' ההונא' למת אין כבודו עו' גוי' כל שכן אם יטהרוהו הגוי' הקטן והצעיר שבישראל·

ו'

למשיב מלחמ' שער' ומרב' המשר' שלו' אין קץ אהובי עמיתי מהר"ר מאיר יצ"ו על דבר הגט שהבעל נקר' בריך בן יעק' הלוי וכנויו של רבי יעקב יעק"ל ויש עוד איש אחר בעיר ושמו ברוך בן יעקב הכהן ושמו של אותו יעקב לא נתכנה יעק"ל ומסתפקא לכו אי צריך לכתו' ברוך בן יעקב המכונה יעק"ל כ"ל דיעקב ליעק"ל לא כנוי הוא ואינו אלא קצור השם וצריך מיצחק חק"ן בנימין בונ"מי שכתב המרדכי וס"מק שאין כותבין אותו ואע"ג דכתב אשירי דנוהגין באשכנז לכתוב וכל שום וחניכה מפני חניכת הגוים שמכנין בהן ישראל קרובין ללשון עברי משמע קצת דסבירא בחניכה הקרובה כהנך דלעיל שרגונו לכלול אותו בנוסח וכל שום וחניכה ומעתה במקו' דלא כתבו משמ' דצריכה לכתוב בהדיא יל דלעולם לא פליג אהנך חניכות דלעיל כגון יצחק חקין אלא יש לומר דאיירי כגון יחזקאל קה"ל פתחיה פת"יס מרדכי מערה"ל חיים קחה"ריים: אלו הכנויים קרובי נב"ללש"ן עברי אבל מכל מקום אינם ממש קצור לשון כגון יעקב יעק"ל יצחק חק"ן דהר מוכח איכון ומזה אין להאריך יותר דאפילו הגוים רגילין להקרות בשם המובהק יעק' ומכנין עצמן יעק"ל ואין כאן שום טעות כלל ·אך כמדומה דעיקר ספיקא שלכם משום דיש עוד אחד בעיר ששמו ברוך בן יעקב והיה כדעתכם לכתוב כינוי זה להפריש כראה לי ודאי אי לאו אחד כהן או לוי שפיר קאמריתון אבל כיו' דהמגרש לוי והשני כהן יש לנו הפרש די בזה דבכ"כ מקומות נקראים כהנים לויים ולא בגיטין ושטרות ולשון בני אדם · וכהדיא איתא בפר' גט פשוט בשני יוסף בן שמעון כיצד יעשה ישלשו ואם היו משולשים יכתבו סימן אם היו מסומני' יכתבו כהן שמא יש הפרש די בכהן והוא הדין בלוי ואם תאמר דמשמעות התנא משמע דסימנין עדיף להפריש מלוי או כהן מדנקט תחילה אלא משום דסימני' דהיינו נגן וארוך ושחור ועב וכי האי גוונא אפשר הם בכל בני אדם וכהן לא אפשר אלא בזרע אהרן ואפילו אם תמצא לומר עדיף סימנים מכל מקום נוכל לומר הייננו בימיהם שלא היו רגילים לכתוב הכהן אם לא להפריש מדקאמ' יכתבו ולא קאמ' אם האחד כהן יש כאן היכר אבל אנו רגילין לכתוב לעולם כהן וכן הלוי ואם כן אפילו היה כתב המכונה יעק"ל מכל מקום צריך לכתוב הלוי ותרתי למה לי· וכן ראיתי באגרת תשובה שהשיב מה"ר אברהם קלויזנער והוכיח ממתניתין דלעיל דבימי התנאים לא היו רגילין לכתוב הכהן רק להפריש וס"ד כ"ל די הוא בהפרש הלוי ואין צריך לכתוב המכונה יעק"ל וכן הסכימו לדעתי מה"רס ומהר"י ברונא ויותר יודעי דת יצ"ו ושלום כאם הקטן והצעיר ש שבישראל· ועוד אומר הגאון אם המגרש ישראל והשני כהן או לוי אין צריך לכתוב שום הפרש אף על פי שמתוך הגט לא ניכר שום הפרש·

ז

ועוד אומר דבזמן הזה אם לא כתב' הכהן בגט אומר לו מה"רר אליעזר בן מה"רל שאומר מה"רר יעק"ל מו"כא שיש לפוסלו אפילו בימי האמוראים כדאיתא פרק שני דכתובות אין מעלין משטרות ליוחסין משמע שכתבו בשטרות הכהן׃

ח

אומר מורי הגאון ז"ל פה בנוישטט נהג השר לכתוב כל שום וחניכה וכן הגדולים שלפניו נהגו כן והוא אחריהם אבל בשטיי"רן ובמערה"רן ובפו"לן ובה"גר לא נהגו לכתוב וכן מקד' באושטר"ייך לא נהגו לכותבו׃

ט

ועוד שאין שייך לכתוב שום וחניכה ממקום העמידה כיון שאין כותבין מקום הלידה או מקום הדירה אלא בגליל העליון לכך אין כותבין שום וחניכה אחר שם המקום׃

י

במתניתין פרק גט פשוט משמע דבימי התנאים לא כתבו כהן ומשמע דסימן עדיף לכתוב יותר מכהן ומיהו לדידן דכתבינן כהן ב בלאו הכי אין צריך לכתוב בהן סימן וכן משמע בתוספות כל הגט׃

יא

תכתב ותחתם בשנה טובה אתה וכל חברך יצ"ו אהובי נברא רבא מה"רר משה יצו על שאלתך אשר ש שאלתני מדבר הגט שסדרת אתה במעמד ועל פי חבירך ונשתלח הגט ממקומו למדינ' מרק"א ונתן הגט שם לאשה על פי אדם חשוב ואחר הנתינה כמה ימים נמצא ב בגט ההוא שנכתב קיומו בטעות וכן כתוב שנת חמשת אלפים ושבע עשרה לבריאת עולם ודלג ומאתים והאשה עדיין לא נשאת וכתבת ובקשתני לדקדק בכל היכולת אם יש להתיר ולהכשיר גט זה׃ וכתבת כמה ראיות להתיר לכל הפחות אחרי שכבר נתן הגט ויצאה שם גרושה על האשה דע אהובי אף כי עתה ימים נוראים ימי ת תעניות מכל מקום פניתי לבי וחזרתי על כל צדדי צדדים ואלי אפרין דאיתחזקו לן מידמן להחמיר ולא להקל כמו שאבאר בדרך קצרה ואהובי אל תכבד לבך ואל תחוש אם תהיה לשונה כפה המון עם כי כל אשר בו מעט דעת ובינה לא יחשוב לך לשום פחיתות דלאו מלתא דתליא ב בטעות הדעת אלא שנזדקר שום שטן לפניכם שסתמו עיניכם גם עיני ההוא אדם חשוב שסדר נתינת הגט וקרא אותו פעמים ואפילו דבר שתלוי בקבלה ולא בסברא אמרינן בפרק קמא דגיטין אטו כל מאן דלא ידע הא דרבי יצחק לאו גברא רבא מזה אין להאריך יותר שהרי אפילו אם היינו מתירין לך מכל מקום לא תוכל ל להמלט מרננה דעלמא שלא דקדקתם כ כראוי׃ עיקר ראייתך אשר כתבת מתשובת ה"ראש שבטור אבן העזר נ"ל דאין ראייה משם דהתם הוי דברי הגט סותרים אלו את אלו כדמסיים שם להדיא בתשובה ולכך הואיל ומוכח טעות סופר מיניה וביה מוקמינן הטעות שטועה בעיבור החדש אבל כל היכא שאין שום הוכחה מ מתוך הגט עצמו לא תלינן בטעות סופר הואיל ומה שכתב לפנינו אין בו שום ט טעות ואי משום דידוע לנו מבחוץ לפי רוב השנים דע"כ דילוג טעות יש כאן נראה דלא דמי למוכח מיניה וביה ותו נראה דאדרבה גרע מהאי טעמא דטעמא דאין כותבין הכינויין בגיטין ושם הכנבות וכל

שום וחניכה הכל להודיע שזה האיש ולא
אחר נירש האשה הזאת והגט הזה של
זאת האשה וגם רבינו תם הכהיג שלא
לכתוב וכל שום וחניכה משום דאיכא
למיחש דילמא לית ליה שום חניכה ויסברו
העולם שהוא איש אחר שגירש אם כן בנדון
דידן כמי יש לפסול מטעם שיסברו העולם
גט זה נכתב קודם מאתים שנה ובא ליד
האשה הזאת ולקחתו כדי להתגרש בו ו
והוא חשש ליתא כלל בההוא כדין
דתשובות אשירי בלא טעות ברביעי והיא
דאם דילג לבריאת עולם או אם לא כתב
כלל האלפים או גם המאות לא כתיב ל
ליתא להא חששא משום דרגילות הוא
למשבק כלל ולכתוב פרטא כדאמר בהדיא
בגמרא וליכא למטעי אבל כי האי גוונא
אין רגילות למכתב כלל אלפים ולדלג
מאות ולחזור ולכתוב פרטא יסברו בודאי
קודם מאתים נכתב והיא דדילג לבריאת
עולם מוכח הטעות מיניה וביה · ותו
נראה מדכתב אשירי בשם ר״י שאם דילג
לבריאת עולם כשר משום דתלינן בדילוג
הסופרים דמסתמא לא שינה וכתב אחר
כך ואי לא כתב כלל רק הפרט נמי כשר
ומייתי ראייה אחריתי על זה מתלמודא
ולמאי אנטריך הראייה אמאי לא אמרינן
בפשיטותא דתלינן בטעות סופר ד
דמסתמא לא נכתב שטר זה לפני כמה
אלפים לפי סברתך אלא ע״כ כל היכא שכתוב
זמן לפנינו כהלכתו אלא יודעים מבחוץ
שאינו מכוון לא תלינן בטעות הסופר אלא
אם כן רגילות הוא למשבק כללי ולכתוב
פרטי כדמייתי ראייה מתלמודא · ותו
דבמרדכי ריש פ״ק דעבודה זרה כתב על
שדילג ארבע ולא כתב אלא אלפים ומסתמא
נ״כ פרט המאות והשנים והכשירו אז ב

בדיעבד וכתב דאף על גב דהיה לומר
מיעוט אלפים שנים ואכ״ היתה מוקדמת
מ״מ מדלא כתב אלפיים בשני יודין אין
לפרשו אלפים הא קמן דאי הייכו יכולין
לפרש אלפים לא הוה מכשיר אף על גב דע״כ
ידעינן מבחוץ דלא לפני אלפים נכתב וע״כ
היינו טעמא דכל היכא דהזמן כתוב לפנינו
כהלכתו לא תלינן בטעות כדלעיל · אשר
כתבת מהגהת מיימוני לשון ספר התרומה
הוא וראיתי בספר התרומה ומבואר שם
יפה דר״ל שלא כתב התשע מאות ולא
האלפים כלל רק שנ׳ ששים ואין לדקדק כלל
מדשינה מלשון האשירי לאו נבי הדדי שנו
וכתבו · וגם אשר כתבת להקל בגיטין
משום עיגונא טפי מבשטרות חלילה לא
אקילו רבנן אלא בעדים ושלוחים והיינו כדי
שתוכל למנא בקל להתגרש דלא תתעגן אם
ילך בעלה למדינת הים אבל בשאר פסולין
ומקראות חלילה להקל שהרי כתב האשירי
ממש בסוף הלכות גיטין שרבו הדקדוקים
בגיטין ובקל לטעות אלמא מחמירינן ביה
טובא · ואשר כתבת להקל בזמן הגט ה
האידנא בזמן הזה לרבי יוחנן משום דהתוס׳
מיישבין אותו בשנוי דחיקי תמיהני דחשבת
תלת שנוי דתוספתא דחיקי ותו לדידך מאי
פריך תלמודא ר״ל מ״ט לא אמר כרבי יוחנן
נימא משום דבעי לשנויי גם בזמן הזה
כדמשמע בברייתא אי הוה דוחק לר׳יוחנן
אין צריך להאריך מזה דחלילה לן יתמי
דיתמי לשויי דברי התוס׳ דחוקים באז״
דסנהדרין מייתי דר״ת ועוד שני גאונים
עמו פסלו שטר שנכתב בו בכ״ד והיה בכ״ב
בההיא דתשובות אשירי מזה לא הבאת
לאסור יש לך או״ גדול ע״ש טעם הדברים
ואין בידי אותו ספר ·

אשר כתבת מסערל"יין פשיטא לי דהיינו כמו יצחק חק"ן ומה בכך אם ישתכח שם שרה רגילות הוא ש שכינויו כאלו ישתכחו שם המובהק בנשים שאין קורין אותן לקרות בתורה מוקי מ מתניתין דשלשה גיטין פסולין כרבי מאיר ולא אמרינן בהו כל המשנה דאיכא חד מנייהו אין בו זמן:

יג

והיא דתשובת אשירי דכת' האשה שנתגרשה בגט מוקדם כגון מס"ט לנ"ט אין קדושין מאחר תופסין בה באבן העזר כתב נמי להיא תשובה וכן כתבתי למה"ר אליה יצ"ו מאותה תשובה כאשר תראה בהעתקה שאני שולח לכם ואין נראה דהר"מבם נמי מודה במוקדם כי האי גוונא שהקדים יום הכתיבה דסתמ' כתב מוקדם ומאוחר אינו אלא פסול וטעמא דאשירי נראה דסבר כדברי התוספות פרק איזהו נשך דבשטרי מוקדם לא גבי אפילו מבני חורין משמע דכמו חספא בעלמא הוא מכל מקום לא קשיא מידי לנדון דידן שהרי כמה חילוקים יש דלא מקרי מוקדם כי האי גוונא ואותו חילוק שכתבת לי דאי חשבינן למפרע לשנה שקודם מאתי' שנה לא נתכוון הימים בחדש ליום השבוע אף אנו חלקנו בו בזמן שהשבתי למה"רם אבל הלא לא סלקא לן אליבא דהילכתא דליהוי משום הכי מוכח מתוכו דרובא דרובא לא ידעינן חושבנא ·

יד

ובשם גרשום שכתב גרשון נראה דאם היה ידוע ששמו גרשום וכתב גרשון לא הוי גט כלל ולא דמי כלל ליצחק חק"ן כי גרשם וגרשון שני שמות הן · אבל חק"ן הכינוי ליצחק אבל גרשון אין שייך כלל לעשות אותו כינוי לגרשם כיון דהאי שם כתוב והאי נמי שם כתוב כי גרשון בן לוי נכתב בכל התורה כולה גרשון וגרשם בן משה גרשם · אמנם נכתב לי מנורנ"ברק שאותה אשה עדיין לא נשאת אם כן ודאי לכתחילה לא תנשא אפילו לא אפשר אלא אם כן על ידי עדות ששמו גרשון אבל אם תתברר ששמו גרשם היה נראה אפילו אם נשאת תצא וכל הדרכים האלו בה דבשינה שמו ושמה אפילו חכמים מודו וכן כתב הרמ"בם דאינו גט כלל ומה שחלקת משום דמאי הוה לה למיעבד עתה בזמנינו הלא ידעת דפסק רב אלפס וכן מייתי אשירי דמסקנא דלא אמר מאי ה"ל למעבד אפילו נשאת ע"פ שנים עדים דאנוסה גמורה היא וכל הדרכים האלו בה ·

טו

ומה שתמהת עלי בטופס ההרשאה שאני כותב ממש לשון סמ"ק דלא כת' וכשיגיע גט זה לידה וכתב' דאפשר הסופר דלגו בס"מק והבאת ראיי' מתשובות אשירי שכתב בו אותו נוסח יותר ממה שתמהת עלי הפלא ופלא לי עליך לומר דכל סמ"ק שנתפשטו בכל מדינות הגולה נתדלג בהן ולא הוגה באחד מהן מיד שום למדן בעולם ועוד אמאי לא דייקת באבן העזר דכתב טופס ההרשאה משו' תשובת הרא"ש ממש כסמ"ק והיא תשובה שכתבת ממנ' לא סדור הרא"ש היא אלא שהשיב לאחר שכתבה ובאותה הרשאה כתב גם כן שהקנה לשליח ארבע אמו' קרקע בחצרו וכי נכתוב גם אנו הכי הא ודאי מימינו לא שמענו כך ודע לך כי זה עתה שלשים שנה בתחילת קביעותי לשבת במרפו"רק שלח מה"רח ז"ל מאויספו"רק למדינ' קערנ"טן וכת' לה"רי נרפתי שישב שם באותו זמן לסדר נתינתו וכתב לו שכל הגט וההרשאו' היו מסודרי' כמו שקבל מהר' הגדול

ומהר"י מולין ז"ל והר"י הל"ל כתב רשות ממני
לסדר כתיבת הגט וכתבתי לו שישלח לי הגט
וההרשאה כדי ליד' סידור הרב הגדול וכן עשה
ומצאתי נוסח ההרשאה כמו"ק וכאשר אני
כותב ועל דא אני סומך טפי מעל מכהנכם
וסדורכם וכר אה טעם וסברא דכל מה שנוכל
למעט ההרשאה טפי עדיף משום דאיכא
למיחש שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה
ומתבטל השליחות והכי אמרינן בריש ב
גיטין אתי למנזייה ומה בכך אי נזייה
ומתבטל השליחות אלא משום עיגונה חשו
להכי׃

יו

ומה שכתבת למה לא כתבתי הכנויים ממש בהרשאה
כמו שכתבתי בגט וגם כינויין לשליח תמיה'
גדולה הלא כתבתי הכינויין כולן להבעל
ולהאשה ושתי העתקות בידי עדיין פה
מעידות כזה׃

יז

והכינויין לשליח מדעת לא כתבתי דאין צריך כלל דאפילו
אם היו לפנינו שני יוסף בן שמעו' מה בכך אם
זהו השליח או חבירו רוב ישראלים כשרים הם
לשליחות מה שאין כן בכינויי בעל ואשה דאם
אחר הוא לא יוכל לגרש את זאת האשה שאינו
אשתו וק"ל׃

יח

ושם ירחמיאל דע כי שאלתיהו פעמי' אם שמו כך ידעתי
שלא ימצא בכתיבה רק ירחמאל ואומרים
להדיא שמו ירחמיאל ודחק בלשונו החיריק
וכן העידו עליו מיודעיו ששמעו שעלה לקרו'
בתורה בשם ירחמיאל וכתב אשירי פרק
השולח דבהא תליא מילתא דאין לנו אלא שם
שמחזיק בו לפנינו ומה בכך אם לא נמצא
בכתובים רק בלא יוד אשכחן נמי איפכא שם
נחמני ימצא בכתובים אבל נחמן לא נמצא
כלל ואפילו הכי אשכחן כמה אמוראי' נקראו
נחמן ואפשר על ידי שינוי שם בחולי נקרא
כך אחד מאבותיו ירחמיא"ל לסימן טוב לאמר
ירחם אותי אל וכן נחמן ר"ל מנחם לכל וק"ל׃
נאם הקטן והצעיר שבישראל׃

יט

שלומך יסגא לחדא אהובי עמיתי השוף מהר"ש יה יגו על דב'
הגט שכתוב בו האלפי' ודילג המאות וחזר
וכתוב פרט השנים כבר אירע מעשה כה"ג
למהר"ר משה מ"הלא ודרשני על ככה והשבתי
לו כאשר תראה הועתק אות באות למעלה
גם על האי עובדא דקמן כדרשתי כבר לפני
ה' שבועות ממהר"ט וממהר"ר ורא"כ ומה"רי
אייכשטט ותשובתי אליהם על ככה גם כן
מועתק לך אות באו' ושם תרא' שלא הזקקתי
רק גט אחר כשר ותשב אז תחת בעלה השני
וכתבתי ראיות על כך' וגם אחר כך מצאתי
במיימוני שכל כי האי גוונא אינו אלא פסול
אבל לא כתב עליו שאינו גט תורתו כך היא
שצריכה גט אחר כשר ותשב תחת בעלה עכ"ש
והנה דקדקתי בדבריך ובשקלא וטריא דידך
וכמעט רובם יתיישבו מתוך תשובתי ל
למהר"ם מה"לא כאשר מוכן בקל לאיש נבון
ומיודע כמוך׃ אמנם מקצת דברים חדשות
שצריך להשיב עליהם מה שכתבת דלמוקדם
זה ליכא למיחש לא לחפוי ולא לפירי לפי רוב
השנים המוקדמים שהן הרבה והרב' יותר
משנת האשה והאיש הגט עצמך אם כן
מוקד' בשטר חוב נמי כי האי גוונא אמאי
יפסול למאי חיישת שמא יגבה מקודם אלף
שנים והיאך יטרוף בשטר זה ממשעבדי הלא
המלוה והלוה לא היו עדין בעולם לא הן ולא
אבות אבותיהן וכי תימא אין הכי נמי

דכשר

דכשר אם כן אמאי אצטריך רבי יצחק להביא ראייה דאם לא כתב שם אפרע קטן לבריאת עולם דכשר משום דתלינן דספרא שביק לכללי וכתב פרטי כדאיתא בספר התרומה ובאשירי ובהגהת מיימוני תיפוק ליה דאין לפוסלו דע״כ לא מצי למיטרף מזמן הכתוב שהו׳ קודם לשנו׳ מלוה ולוה כמו שפי׳ שנה שא ע״כ לא פליגי רבנן במוקדמין דהוי כי חוכא ואטלולא שאם הקדים י׳ שנים פסול והקדים אלף שנים כשר · ואשר כתבת דאין להאמין לעדים שחתמו הגט שזהו הגט שנתן לזאת האשה תמיהני טובא דאפילו הוי איסור קל דרבנן כמו יין נסך וכי אין אנו צריכי׳ להאמי׳ לשני עדים לאסור לא אשכחן דמצי למימר איני מאמינך אלא בעד אחד אבל שנים אם יביאהו לידי מיתה חמורה לא יאסרו את אשתו ואי משום דכימא הואיל וחתמו על גט זה אין נאמנים שוב עליו לפוסלו דלא משוו נפשייהו רשעים ופסולים שחתמו על גט מוקדם אין נמ׳ הכי כלל דלאו רשעי׳ ופסולי׳ כי שמוטעין היו בודאי שהרי הרב והסופר ע״כ טעו גם כן וכל היכא דאיכא למימ׳ טועי׳ הם לאו פסולים הם כדאיתא באשירי פרק איזהו נשך אשטרי חוב המוקדמין דאמר דטעו בשנות המלך · גם שם כתוב בשם התוספות דסברי דשטרי המוקדמין פסולין לגמרי אפילו לגבות בו מבני חורין דליכא למיחש למידי אלמא קנסא בעלמא הוא וכן נמצא בתשובה מאשירי ובאבן העזר איתא נמי להדיא תשובה באשה אחת שקבלה גט בזמן ס״ט לפרט וכותב הסופר כ״ט לפרט וקבלה אותה אשה קידושין על ידי גט זה וכת׳ אשירי דאינה צריכה גט משני לפי שלא תפסו בה קידושין לפי שהגט מהראשון לא היה גט כל עיקר אף על גב דאומר הוא דהרמב״ם הקיל וכת׳ דאינו פסול שא מדרבנן

בחומרא דערוה רגילינן למיזל בתר המחמיר ואשר כתבת משו׳ דליכ׳ עדי מסיר׳ משו׳ הכי ליכ׳ למימ׳ למידי דאינהו אפקי לקלא כדאית׳ באשירי פרק קמא דגיטין וצריכין לעולם לאתויי ראייה בין לענין זכות בין לענין פירי אימת מטא גיטא לידה כמבואר באשירי ובפר״שי ע״כ לא ק״ל כי האיך שינויי דא״כ אין מוקדם פסול בגט כלל לדידן דס״ל דעידי מסירה כרתי דלעולם צריכין לעידי מסירה ותו דהך מוקדם לא מצי למימ׳ דעידי מסירה אפקא לקלא דלא נתן ביום הכתיבה דהא ע״כ טעו דלא ידעו זמן הכתיבה דבודאי אלו ידעו לא היו עדי׳ על מסירת גט זה שנכתב בטעות והיאך יפקו קלא וק״ל ואף על גב שמכשרינן כתב שיכול לזייף על ידי עידי מסירה אפילו אחר כמה שנים לרבי יוחנן דק״ל כוותיה היינו משו׳ דתלאי מדכר דכירי אינשי וידעו עדים שנזדייף ולכך לא חיישינן דילמא תלאי הוה ביה וזייפתיה אבל בנדון דידן דהזיוף והשקר מזומן לפנינו לא מ מכשרינן כלל על ידי עידי מסירה דאם לא כן שינה שמו ושמה נמי מכשרינן על ידי מסירה משום דאינהו ידעי דזאת האשה נתגרשה מזה האיש ולא שמענו שום פה להתיר זה · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

ד

ריחך ניחוחים · משיב דברים נכוחים · הלא הוא עמיתי מחותני מה״ר יונה יצ״ו על דבריך בענין הגט שדילג בו ומאתים אני אשיבך והלך בקצרה אשר הסבת לי דמאי דאייתי׳ ראייה דלא אמרינ׳ בנדון דידן תנא וכל הדרכים האלו בה שמא דפסול בדיעבד דהיה נכתב במזרח והיה במערב איכא מרבוותא דסבירא ליה ד דלא תנא וכן דלא קראוהו לפי שינויי דרבי יצחק הבנתי דלא רציתי לומר דקיימא לן בהכהו

בהנהו דרבוותא ובשינויא קמא אלא דעתי
היה לאתויי ראייה דלא תימא דלא יתכן
לומר כלל דפסול בדיעבד לא תנא ל
לשוק · ומעתה נוכל לומר דכנדון דידן
דחומרא יתירתא היא קצת כ"ע מודו דלא
תנא אמת הוא כי כך היא דעתי ויותר
הארכתי למהר"י יצו מזה כי הוא האריך גם
כן יותר מסתמא יראה לך ואשר כתבת
דנראה לך חומרא גמורה מתוך הראייה
שהבאת מן הכתובה שדילג בה ארבעה ולא
כתב רק אלפים יפה כתבת שלפי הפשט
הוכחה רווחה היא · אמנם אי בעינן לדוק
קצת יש לדחות וכימא דהכא בנדון דידן
איכא למימר דהאי ספרא דיוקנא הוא ולא
רצה לכתו' לא פרטא ולא כללא ורצה לכתוב
שנת שש עשרה לבריאת עולם והיה נראה לו
דמחזי לגמרי כשקר' דבשנ' שש עשר' לבריאת
עולם לא היה שום תורה בעולם דלא הוה
אפשר כלל דנתן גט באותו פרק לכך כתב
לכל הפחות האלפים דלא ליהוי למחזי לגמרי
כשקר' ואף על גב דאנן לא סבירא לן הכי
דהא כתב רבי יצחק דאפילו לא כתב אלא
הפרט הקטן דהיינו השנים הפחותי' ממאה
כשר ואפילו אם היה כתב גם המאות בלא
אלפים אכתי לא הוי תורה בעולם מכל מקום
נוכל לומ' דהאי ספרא הוה דייק הכי כדאית'
בהג"ה פרק קמא דעבודה זרה דקאמרינן
ספרא דוקינא הוה וכתב משנה שמלכו
בעולם ואף על גב דאנו לא סבירא לן למכת'
הכי ותו דכנדון דידן היה לצדד קצת להקל
משום דלחד שינויא באשירי פרק שני וכן
אי נא קצת בתוספות לשם דכל גיטין שאין
נמסרין ביום הכתיבה אית להו קלא והוו
כמו גיטין הבאין ממדינת הים דלא פסול
בהו מוקדם ואעפ"כ שדחיתי יפה כך קולא כמו
שתזכה בהעתק תשובתי שהשבתי למהר"ר

אליה יצ"ו מכל מקום אין הדחיי' ברורו' לגמרי
ואפשר חד כד קולא להיו' סעד לשאר צדדין
להתירה והוי כמי דלא נסמוך עליה להתיר'
בלא גט שני אבל למימר תנא וכל הדרכים
האלו כולי האי לא מחמירינן · וכדי למשקל
ולמטרי במילי דאורייתא אשיבך גם על מה
שכתבת דע"כ הרמב"ם לא סובר כשינויא
קמא דלא תנא מדכתב דאם לא קראוהו
קודם הכתיבה ונטלתו וזרקתו לאור דספק
מגורשת היא ואם כן מספק תנא ובניהם
ספק ממזרים נראה דאין להוכיח כלל דסובר
הרמב"ם דלא כשנויא קמא דכבר ידעינן
דהרמב"ם כת' כל פסקיו רק מסוגיית התלמו'
לפי פשוטו ולא מתוך הדקדוקי' כמו התוספ'
ושאר גאונים ולכך דקדק בלשונו לכתוב שאם
נטלתו וזרקתו לאור דספק מגורשת היא
דווקא כי האי גוונא דאינו יודע כלל אם
נתן לה גט מעולם הרי זה ספק מגורשת
דהבעל עצמו אף על גב דקאמ' גט כשר הוא
איהו לא מהימן כלל דאין דבר שבערוה
פחות משנים אבל היכא דלא קראוהו לא
קודם כתיב' ולא אחר כתיבה ולאחר כן כמנא
גט כהלכתו ביד האשה לא תנא כלל ואף על
גב דלא צריך גט אחר אפילו בדיעבד · והיא
דפרק האשה רבה הכי דייקינן כדדייק
באשירי ובתוספות לפי שנוייא קמא דווקא
כמנא שובר ביד האשה אבל כמנא גט לאחר
זמן ביד' לא תנא ולא דייקינן כדדייק במרד'
ובהג"ה במיימוני בשם ספר התרומה דטעמ'
דכמנא שובר ביד האשה הא נטלתו וזרקתו
לא תנא דכי האי גוונא סבר הרמב"ם תנא
וליכ' לאקשויי אמאי לא דייקינן הכי כיון דלא
בעינן לאוקומי דעיילי לבי תרי ואיכ' למימר
דאלפי יש לומר בלא דיוקא הוי הכי למימר
דלכך נקט התנא כמנא שובר ביד האשה
לאשמועינן הא כמנא לאחר זמן גט ביד
האשה

האשה אפילו לא קראוהו כלל לא תנא ואף
על גב דאפי׳ בדיעבד לא תנשא מדאיצטריך
לאשמועינן דלא תנא אבל אי תנא זרקתו
לאור ליכא למידק כולי האי וק״ל ואל תשיב
עלי מדקדוקי התוספות והסמ״ג כי כבר
כתיבנ׳ דהרמב״ם אינו כותב פסקיו אלא מן
הפשט דאם יקשה עליו דקדוקי׳ מן התלמוד
הוא מיישבם ועשה חילוקי׳ כרצונו כאם הקטן
והצעיר שבישראל ·

כא

שלום רב לאוהב תורה בוכיב׳ דכהור׳
אהובי עמיתי מהר״ר ישראל

על דבריך בענין הגט אשיבך אח׳ אח׳ פעמי׳
בארוכ׳ ופעמים בקצרה ואחל בזה שכתבתי
דאין נרא׳ להחמיר בגט זה שדילג בו מאתים
דמשום הכי תנא מזה ומזה וכל הדרכי׳ השו
בה והבאתי מההיא במזרח וכתב במערב
ומלא קראו את הגט דפ׳ שני דע לך דלא היה
רצוני לומר כלל דבהנהו שלשה ניטין קיימא
לן הכי כי איך יתכן לי להכריע ביני פלוגת׳
דרבוותא כמאן ק״ל לא מייתינן להו אלא
לראייה זו דלא נימא דלא אשכחן פסול
בדיעבד דלא אמרינן תנא וכל הדרכים השו
בה דהא אשכחן הכא למאן דאית ליה אם כן
חומרא דבנדון דידן יש לומר דכ״ע מודו בה
דלא תנא משום דאיכא כמה דקדוקי׳ להקל
כמו שכתב לי מה״ר משה יצ״ו ואם ראיתי
אותו הייתי להחמיר ולתת גט אבל להחמיר
כולי האי דנימא תנא לא ברירה לן דאיותו
כל כך · ואשר כתבת לי דיש לה בנים ומתוך
כך רצית לומר דאין להצריכה גט שני שלא
להוציא לעז אין נראה כלל דלא אשכחן ד
דחיישינן ללעז בנים של היכא דאמרינן תנא
כההיא דפרק שני דיבמו׳ ופרק בתרא דגיטין
דמני׳ אמרי רבנן לא תנא כו׳ אבל אי מצרכינ׳
גט שני ליכ׳ לעז דאמרי רבנן לרווח׳ דמילתא
התמירו אבל להוציא מתחת בעלה ודאי איכ׳
למיחש ללעז דאי לאו דה״ל לרבנן חששא
גמורה לא היו אמרי רבנן תנא דכרא׳ דשלשה
ניטין ודאי אפילו כשאין ויש לה בנים ואפשר
לתקן על ידי גט אחר מזקיקנ׳ לגט אחר דהא
קתני רב דפסולי׳ הן ורב נמי ה״ל לאשמועינ׳
דאין צריך גט אחר אם יש לה בנים וכל שכן
שלא תנא ותו הגע עצמך דמאי חזית
דתיחוש ללעז בני׳ הילודי׳ כבר ולא נצריכה
גט שני אדרבא ניחוש ללעז בנים שילדו אחר
כך בשביל גט ראשון שנמצא בו פסול אפילו
בדיעבד היכא דליכא בנים ומסברא זו לא
דמיא נמי כלל לההיא דפרק בתרא דקידושין
דאין מלקין אשת איש על היחוד שלא להוציא
לעז על בניה משום דהתם לא מתקנינן ולא
מכשרינן מידי במלקיו׳ כי הכא דמכשירינן
לגמרי מכאן ולהבא וק״ל · אמנ׳ בזה שכתבת
היכא דלא אפשר גט שני אי אמרי׳ תנא נרא׳
דלא תנא הואיל והחומר׳ בנדון דידן לא בריר׳
לן לגמרי דהא אפי׳ בפסול גמור כת׳ הרמב״ם
בכי האי גוונא דלא אפשר לתקן דלא תנא
בעל כרחו ואם יש לה בנים אפילו מדעתו
שהוא שותק אל יוציא ואף על גב דכתב בפר׳
שביעי דהיכא דלא אומר בפני נכתב ובפני
נחתם ואבד הגט הרי זו ספק מגורשת ובכל
מקום שכתב ספק מגורשת נ״ל דתנא הוא
פסול דלא בפני נכת׳ ובפני נחת׳ גרע משום
דאיכא למימר לו יופא כדמחלק באשירי פר׳
בתרא אדברי רב האי ורב אלפס והתוספות
דפרק קמא ס״ל נמי חילוק זה לפי האי נמי
דפיר׳ דנינר יעש׳ שאם נשאת לא תנא ואפי׳
לפירוש ר״ת דפסק כרבי מאיר דכל המשנה
הוולד ממזר נראה דרבי מאיר נפיה לאו
בכל הפסולים סבר הכי דאם לא כן תקשי
לשנוייא קמא דפרק שני דסבר דהיכא דלא
קראוהו פסול בדיעבד ואפילו הכי לא תנא

אם כן מתניתין דהזורק דמוקמינן לה כרבי מאיר דקאמר עלה פרק האש רבה דאיבעיא ליה לקרויי גיטא ע״כ איירי בדלא קראוהו מאי אריא בדכמנא שובר ביד האשה אפילו הנט כמי הוא כמנא בו פסול ולרבי מאיר כל המשכה כו׳ ובתוספות פרק בתר׳ דגיטין בשם תשובת רש״י · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

כב

ועוד השיב מורי הגאון למהר״ם ס״ל הא דמשהין הכהנים חוץ לבית הכנסת כשאר כהנים עולי׳ לדוכן עד אחר שירדו הכהנים מדוכן ולא כהנו כמו שכתב רבינו שמשון במרדכי שלו בשם הרב ר׳ יעקב משפ״יר שיחזרו לאחר שקרא החזן כהנים וגם במרדכי דידן מייתי ההוא לשון דהר״ר יעקב משפ״ירא אבל לא סיים שיחזרו לאחר שקרא החזן כהנים וגם באשירי מייתי בפרק בתרא דמגילה ההיא דירושלמי דרבי שיעזר כפק לברא · ופי׳ האשירי הטעם דנפק לברא כדי שלא יהיה בבית הכנסת בשעה שהחזן קורא כהנים שאז היה עובר בעשה כשלא יעלה כשקורא כהנים משמע שלאחר כשקר׳ כהנים אין לו קפיד׳ אם הוא בבית הכנסת והטעם דאין נכנסין עד אחר ברכת כהני׳ משום דאמרינן בפרק אלו נאמרין אומר ריב״ל כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג׳ עשה רב אומר אף חוטשי׳ שמא בן גרושה ובן חלוצה ולא פליגי כאן שעולה לפרקי׳ כו׳ וכרא׳ דאף על גב דמפרש תלמודא דרב איירי כגון שאינו עולה אפילו לפרקים מכל מקום כיון דחייש תלמודא לפגם כהונה משו׳ הכי נוהגי׳ הכהנים סלסול בעצמן שלא ליכנס כל שעה שהכהנים מברכים כדי שלא יחשבו עליהן שהן פגומים עד כאן השיב מורי למהר״ם מ״כן :

כג

ואשר כתבת ממגלה שיש בה פרשיות פתוחו׳ אי כשרה לדעת מה״רס בשם רבינו תם דכתב דיש למגילה כל דין ספר תורה וספר תורה פסול אם עשה הסתומ׳ פתוח׳ ורבית לחלק דשמא מה״רס ורבינו תם לא רצו לומר רק לכתחילה יעשה כל פרשיותיהן סתומות משום דנקר׳ אגרת תמיהני עליך מכין לך לבדות טעמי הלכות מלבך ולפרש דברי הגאונים חוץ ממשמעות דאינהו כיילי שיש לה כל דין ספר תורה חוץ מדבר אחד וכיילי נמי הך דפרשיותיהן סתומו׳ בהדייהו משמ׳ בפשיטו׳ דבהך מילתא נמי אית לה דין ספר תורה אפילו בדיעבד ואתה תפרש דלאו דוקא הוא ולא קאמר אלא לכתחילה משום דנקראת אגרת והך סבר׳ לא מתרצי׳ היא כלל דסתומ׳ נמי פרש׳ נקראת בכוליה תלמודא ולטעמ׳ דידך היה לעשות המגילה לכתחילה בלי שום פרשה והפסק כדי שתהא כמו אגרת כדאיתא בה״גה במיימון דיש נוהגים שלא להפסיק בקריאות׳ בין פסוק לפסוק משום דנקר׳ אגרת אמנם יש מקילין דסמכי אמאי דכתב בה״גה במיי״מון דאין כל דין ספר תור׳ למגילה מההיא דאותיות מטושטשות ו ומקורעות אמנם המהדרי׳ ומדקדקי׳ במנו׳ יש להם לקיים דברי רבינו תם ומה״רס ושלום נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

כד

שלומך ישגא לחדא אהובי מהר״ אהרן יצ״ו אשר דרשתני על אשר מחמירין הכהני׳ שלא לצאת בשערי החצירו׳ והעיר ושער בית הקברות עד שעבר המת חוצה לאותן שערי׳ ופתחי׳ משום דסיף טומא׳ לצאת כדתנן בפרק קמא דאהילות המת בבית כו׳ ובפרק קמא ובפרק בתרא דביצה

ובפרק

שבפרק הדר מייתי לה אהא דיש ברירה לב"ה ולב"ש אין ברי' וכתבת דמקרוב בא מנהג הזה דע כי לא מקרוב בא כי זה הוא קרוב לארבעים שנה שהיה יום הנועד בארפורט והיו שם ה' זקני' מה"ר א"כל מה"ר ליפמן מה"ר כתן מה"ר יחזקיה מה"ר אברה"ם כ"ן ז"ל ושם נתחדשו אלו הדברים כך הוגד לי בא"גרא וגם כמנהג פה אגלינו בנימוקי שנתחדשו לפני שאירי מה"ר שלום שכתב שמה"ר מאיר ס"ל אסר לכהנים בווינא שיצאו דרך שער העיר שסוף המת לצאת שם עד לאחר שעבר המת חונה אבל כתב גם כן שמה"ר שלום ז"ל לא חשש לאסור זה וכן נראה כמי דלא כהנו לזהר בגבולינו בזה ונראה הטעם כיון דרש"י פי' בפרק הדר דמה שטמא הפתח שסוף הטומאה לצאת שם אף על פי שאינו תחת האהל של מת הלכה למשה מסיני הוא ואין טעם בדבר נוכל לומר כיון דמילתא בלא טעמא הוא הבו דלא לוסיף עלה וכימא דכך היא הלכה דווקא באותו פתח שמוציאין אותו תחילה מתוך האהל אל תוך האויר הואיל וכאותו יציאה כטהר האהל יאמרו האהל הלכה שאותו פתח יטמא ולא מכאן ואילך ואין לתמוה על חילוק זה וכעין זה תניא בתוספת' על אותו משנה פתח גדול ופתח קטן חשב להוציאו בפתח קטן טהור את הגדול ויש לי פירשות על המשניות דסדר טהרות ופי' בבא זו כגון שיש שער גדול ובו פתח קטן והשער אין פותחין רק לסוסי' ולגמלי' אבל בני אדם הנכנסים והיוצאים אין פותחי' להם אלא פתח קטן ואם חשב להוציא אותו בפתח קטן טהור השער הא קמן דאע"ג דהמת עובר דרך תקרת השער הגדול אפ"ה טהור היינו כעין שחלקתי מהר"ר שלום ז"ל חלק בענין אחר אין לי פנאי להאריך ועוד דמאן לימא לן דהך טומאה דסופו לצאת הוי טומאה שכזיר מגלח עלי' ובס"מק מסיק דהויא תוספת' מתרכת היא דעל טומאה שאין הנזיר מגלח עלי' אין הכהן מוזהר עליה ודלא כמו שכתבו התוספות פ"ק דכתובות בשם ר"ת דשבשתא היא אמנם עיין באשירי בהלכות טומאה משמע דכהן מוזהר כה"ג ע"ש דאפשר יש לחלק מכל מקום הואיל ורבנן קשישי חששו לאיסור זה חלילה להפליג דבריהם והמחמירין כמותם לשנות מנהג המקיל כמי לאו שפיר דמי אמנם להחמיר כבי' של כריק הדין נראה דיפה כתבת דאין להחמיר בו כלל דאדרבה אותו כתח בא ל לטמאות את האהל ואמרינן אין דנין ק"ו מהלכה ואע"ג דרש"י פרק קמא דכינה פי' דנזיר' דרבנן היא וכן כפי' המשניות פרק שלישי דאהלות כמי פי' דגזירה דרבנן על הפתחי' פרק בתרא פי' להדיא דהלכה למשה מסיני הוא וכן מוכח שם בגמ' להדיא ומכל מקום אפי' אי גזיר' דרבנן נראה דמכל שכן יש לחלק דלא גזרו חכמי' אלא בפתח הראשון שבו מוציא המת לאויר העולם ועיין באשירי בהלכו' טומאה ותמצא מפורש קצת דין זה׃

כה

אשר כתבת' משאילת שלום בבית הקברו' בספר חסידים כמוכא דאין שואלין בשלו' כשיש שם מת בעיר עד לאחר הקבורה ובתוס' דשפם פרק ושו מנלאין קרוב לסופו כתב דאין שואלין בשלום בבית הקברות כשיש שם מת ובשאין שם מת שואלין ברחוק ארבע אמות מן הקברות ולא ידעתי מה רבוכך לומר בהא דנדון דידן כבפר קטן מה ענין כפר קטן לכאן׃

כו

שיעורי נרונרו התוספו' פ' חלון כתבו בפשיטו' דמוכח פרק המנניע דנרונר' יותר גדול מכז' ולפי הקושי' שמקשין

שם

שם התוספות לא היתה נרוגרת אלא כמו שליש ביצה והביצה היא שני זתים כדמוכח מפרק בתרא דיומא ומפרק אמרו לו כל זה תמצא בפר' חלון לפי מסקנת התוספו' התם נרוגר' גדול מכזית והיא דכתב המיי"מוני דכותב' מעט פחות מכביצה ובגמ' פר' אמרו לו איתא דכותב' היא שני זתים דהיינו כביצה איתא התם להדיא לדברי רב זביד כמו המיימוני ולחד שינויא כי הדדי נינהו כותב' גסה וביצ' · כאס הקטן הצעיר שבישראל ·

כז

שלומך יסגא לחדא אהובי עמיתי מהר"ר יודא יצו על מכירת הספרי' פסולים לגלחי' איני יודע היתר אם ידוע שאותן ספרים ספר יראתם שמהן [redacted] כדאית' להדיא בגמ' פרק קמא [redacted] אמנם אם אין ידוע מה הוא הספר פסול יש להתיר דתליכן ברוב ספרי' דרוב ספריה' מספרי משפטי' ספרי רפואות' וספרי חכמות תכונה ותשבורת ומוזיקא ואפילו אם הוא ידוע שספר יראתם אם אינו מוכרו לגלח אלא לגוי אחר אפשר יש להתיר משו' דשפכי דלפני לא פקדינן בבי גוי כדאית' פרק קמא דעבודה זרה ·

כח

בראש השנה שחל בשבת מורי דודי זקינך רוב פעמים לא שיכ' לומר שמו מפארים בין ראשו' ואיני זוכר רק פע' אחת ששיכ' · כאס הקט' והצעיר שבישר' ·

כט

שלומך יסגא לחדא אהובי עמיתי האוף מהר"ר אליה יצ"ו שאילתך אשר שאלתני על אחד שבא על אשת איש והיא אחו' אשתו ומתה אשתו גם אח"כ בעל האש' מת אי אסיר' מטע' שנאסר' לבועלה היכ' דבלאו הכי אסור' לו יפה דקדקת אמנם דלגבי גוי דעלה קאי אשירי היה לחלק שפיר דגוי ודאי חשיב בלאו הכי אסור ולא שייכא לו כלל דהא אינו בתור' קידושי' לגמרי והכי מחלק בכמ' דוכתין בין עריו' דיש להן קדושין בדוכת' אחריני ובין גוי דלית לי' קדושין בדוכת' אחריני כלל · אמנם דקדקתי במסכת סוטה בההיא ד דמייתי אשירי ממקנין ע"י גוי דאסור עריו' כמי קאמר הכי מקני' ע"י כל עריות שבתורה ופריך כמי פשיט' ומשני כמו נבי גוי דמהו דתימ' לא נאסרה לבעלה משום דלא שייכי בה וכטמא לבועל כיון דבלאו הכי אסורה לו אלמא לפי דעת האשירי דדייק מהתם דשרי לגוי הבועל הוא הדין דאיכא למידק מהתם כמי דשריא לאחד מן העריות הבועל · אך תימא הוא שהתוס' פרק קמא דכתובות בדבור ולדרוש דכתבו בשם ר"יבם דאסורה לגוי הבועל וכי לא ידעי הגמ' דמסכת סוטה כל עיקר וגם הגליון לשם דמתיר מטעם דגוי המתגייר כקטן שנולד דמי מה נחסר לו בראיית האשירי ע"כ חולק היה להם כדבר אין לי פנאי להאריך אמנם כר' לחלק בין אחות אשה לגוי המתגייר דלגבי אחות אשה שייך שפיר שנאסר' לבועל באם תמות אשתו אבל גבי גוי לא שייך לומר באם יתגייר ד דכשמתגייר גופא אחרינ' הוא ולהכי מהני סברת הגוי דכקטן שנולד דמי · והא דקאמר התם בסוטה דעריות לא נאסרה לבועל משום דבלאו הכי אסורה לו לא קאי אאחות אשה לבועל אלא אשאר עריות שאין להם היתר ואי' זה דוחק כמבואר למבין בלא מה שחלקת דמיתה חשיבה ממילא בלא מעשה לא משמ' הכי כלל פרק שני דקידושי' הרי את מקודשת לי אח שאתגייר לאח' שתמו' אחותך דחשי' אתו' אשה מחוסר מעש' וגם רבה המקש' דלאו בידו חשיב · כא' הקט' והצעיר שבישרא' ·

ל

שלומך

שלומך ישגא לעד אהובי עמיתי מהר"ר יודא אשר דרשתני אם נטלה המרה בזווא אי נהגינן להטריף או לאו · דע דנראה לנכון איסור כדברי התוספות ור"מבם בהג"ה במיימוני ואשירי ונכתב אשירי אע"ג דיש עופו' שאין להם מרה דתולדותם כך היא אין ללמוד מהם לעופות אחרים אמנם יש ללחוך הכבד אם יש בה טעם מרה כדכתב ר' אבי"ה נראה דאפילו לדידן יש לסמוך על כנה · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

לא

ירחיב ה' לך מכל דוחקך ויעריפך לאם חוקך אהובי עמיתי הרר" פנחס אשר דרשתני אי נהגינן להפך שבועה דאורייתא · דע לך כי שאלתי מפי מהר"ר אנשיל מרפו"רק שקבל ממהר"ר שלום דלא נהגינן להפך שבועה דאוריית' ונראה דקבלה זו ישרה וסמכה היא שהרי התוס' פרק שבועת הדיינים ופרק זה בורר משמע מדבריהם דס"ל דלית הלכתא כמר בר רב אשי ומייתי נמי הג"א דס"ל הכי וכל דבריה' דברי קבלה הם וכן רא"ש פסק דלא כמר בר רב אשי במסכת שבועות במיפך שבועה ואוורי ו ומתנח בהו סימן כלו הפך לבן שמא דוזקני הוא בהא וכן כה"נ במיימון פרק ראשון דטוען ונטען מייתי כמה גאוני דפסקו דלא כמר בר רב אשי במיפך שבועה ומסיק דכן נהג מהר"ם דלא מפכינן בדאורייתא ·

לב

ואבתי יש להסתפק בשבועה דרבנן חוץ משבועת ה היסת דבעי אנקוטי חפצא ומהפכינן לה לנ"ע אי מצי התובע לומר לא בעינא מינך באנקוטי חפצא כדי שלא יהפכו עליו שבועה חמורה אמנם נראה דודאי מצי למימר הכי ומ"ט לא יהא רשאי למחול על דינו הא איתא פרק זה בורר גבי חייב שבועה לחבירו ואומר לו דור לי בחיי ראשך רבי מאיר אומ' יכול לחזור בו וחכמי' אומרים אינו יכול לחזור בו אלמא רשאי להקל משבועתו ונראה דאפילו לאחר שהפכו עליו מצי למימ' השבע אתה שבועה קלה או אני אשבע אותה שבועה קלה דמ"ט לא הא אכתי הברירה ביד הנתבע ולא יפסיד כלום מבראשונה ולא דמי להא דמייתי אשירי בסוף שבועות דאם יתחייב שבועה ורואה שמגלגלין עליו וחוזר ואומר הריני משלם דחייב לשלם כל מה שרוצי' לגלגל או ישבע ויגלגלו עליו דהתם היה התובע נפסד בשאר התביעות אם ישלם לו תביעה ראשונה ולא ישבע ונראין הדברים שבשביל כך רוצה לשלם כדי שלא יהא צריך לישבע על שאר התביעות אבל בנדון דידן דהנתבע לא מפסיד לגרע במידי דעדיין הברירה בידו דודאי מצי לחזור בהפוכו לנ"ע דאדעתא דשבוע' חמורה אפיך ולא אדעת' דשבועה קלה אם כן מה טעם היה שלא יהא רשאי · ואשר כתבת מרבותיו של רמב"ם דסברי דנשבע ונוטל מצי למימר השבע אתה ותיפטר אשירי פרק הכות' גבי הא דקאמר אי פיקח הוא מייתי לידי שבועה דאורייתא לא כתב וסבר הכי ומוכח התם דאפילו אי טוען הריני כשאר תובע שמשביעין היסת אפילו הכי אין יכול להפך על חבירו דאם לא כן אכתי הוא נפקות' לענין זה בין שבועה דאורייתא דהתם לא מצי לאפוכי שבועה במידי אבל דרבנן מהפכינן בכה"ג והתוס' פרק שבועת הדיינין נמי נחלקו בשם ה הגאונים בכה"ג ע"ש · ובלאו הכי אין סברין דומה לראייה למדקדק דהכא איכ' למימ' דלא שני משו' מסתפי דמשבוע' חמורה שנתהפכה עליו ולכך חוזר ורוצה בשבועה קלה אבל התם

התם

התם למה לא יהא רשאי להאמין לחבירו יותר ממנו לא הבנתי אריכתך בפסק מהר"ם על שבועת היסת בטענה דגניבה דמהר"ם ודאי מני סובר דלא בעינן נקיטת חפץ ב׳ בשבועת היסת והא דלא קאמ׳ איכא בינייהו הא יש לומר כדכתב אשירי פרק שבועת הדייני׳ דלא ר"ל איכא בינייהו בגוף השבועה אלא בדינים היוצאי׳ ממנו ע"ש׳ עוד הארכת דאנקוטי חפצא שייכי נמי בשאר שבועות דרבנן לא ידענא מאי קאמרת דמשכחינא נמי שבוע׳ דרבנן כגון פוגם שטרו ועד אחד מעיד שהוא פרוע ע׳ גניבה וגזילה׳

לג

מה שמולחין הכלות קטנות חוץ לעיר לחופתן והאב אינו הולך עמהם וגם אינו אומר להדיא לבתו הא׳ וקבלי קדושיך נראה דודאי הוא שפיר טפי לעשות כהלכתו להדיא אכן יש לומר דאין קפידא כולי האי דלחומרא דר"אם אין לחוש כל כך דרוב הגאונים בעלי התוספות לא סברי כוותי׳ וכן מצאתי תשובה ישנה דמהר"ם כתב שעשה בעצמו מעשה בבתו הקטנה ואומר לה הא׳ וקבלי קדושיך ואי משום דלא קאמרי להדיא כר׳ הואיל ואיכא עדים טובא בדבר שמשלחה לחופתה כדי להתקדש אע"ג דלא אומר כמ"ד דמי בקידושין וראיה מהא דאשכחיה ארבי׳ קמיה ושתק וכן היה מדבר עמה על עסקי קידושין ויהיב לה בשתיקה׳

לד

על אודו׳ הכשי׳ ידענא כי כשי׳ הקדושי׳ מאושטרייך זקנ"ל הותרו על פי גוים ועל פי האנוסי׳ לא שמעתי כל כך מפקפקין בדבר דודאי יפה כתבת דדוקא שמע מקומנטריסין נפייהו אין משיאין את אשתו משום דאיכהו דהעלילו ודכו עבידי לאחזוקי שקרייהו שהרגו כדין כדפירש רש"י אבל שאר גוי׳ לא וכפי׳ הרמב"ם ד"אם לא כן אמאי נקט התנ׳ הכי שמע מקומנטריסין של אומו׳ העולם ליתני שמע מן הגוים איש פלוני מת איש פלוני נהרג בקומנטריסין של אומות העולם׃

כאם הקטן והצעיר שבישראל׳

לה

תכתב ותחתם לשנה טוב׳ אהובי הר"ר אברה׳ מנ"ל יצ"ו אשר דקדקת לסתור השר במיפך שבוע׳ דאורייתא׳ לפי שכת׳ במרד׳ דעמא דבר כר גרשם ש׳ תתמה על זה כמה פעמי׳ אשכחי׳ דכתבו המחבורי׳ דנהיגי הכי ואכן לא נהגינן כן במרד׳ פר׳ שו׳ טריפו׳ דנוהגין מין במינו לא בטל כרש"י ואכן לא נהגינן הכי שלא כדכת׳ בסמ"ג דנהגינן כרבינו תם וכאז"ו כת׳ דנהגו באשכנז ביום ראשון של סליחו׳ להתפלל תפילת תענית ורוב הציבור מתעני׳ ואין נוהגין הכי ואני הבאתי ממנהג מהר"ם ואלקת ודאית בקש דהו׳ עצמו נוהג כן אבל לא כת׳ דהמנהג כן גם אנכי לא קבלתי שאומ׳ השר דמנהג בכל מקו׳ כן שלא שהו׳ נוהג כן מפני רבותיו ועל דא יש לסמוך דכל דבריו היו מדוקדקי׳ בקבלה מרבותיו ואת׳ תביא לי ראייה מסוגית הככו דהוו תלמידים אבלו אין להאריך יותר מזה׳

לו

בשבועה דאורייתא אנו נוהגי׳ בגבולינו לישבע על ההודאות למסים שהיא שבוע׳ כעין דאורייתא׳ שבוע׳ השותפין שנשבע וישי׳ ידו על הספר תור׳ כשהי׳ מונחת לפניו אבל אינו נוטלו בזרועו כמו שכת׳ ופס׳ מהר"א פעם אחת באתרין בשבוע׳ כנגד העד שיטול הנשבע ספר תורה בזרועו אין אנו נוהגין שלא כדלעיל אפי׳ בשבועה דאורייתא ובשאר שבועו׳ כגון אשה שנשבע׳ אינ׳ משימה ידה על הספר תורה רק על ספר אחד׳

לז

קלני מזרועי קלני מראשי ולא אוכל להאריך

להאריך בחדשי לאיש אשר ככפשי מחותכי
אלופי מהר״ יונה יצ״ו אהך פלונתא דפלג
ועדה ששלחת לי ע׳ ליוות לכתוב ו
ולבאר דעתי אההוא עובדא כיש׳ דע לך כי
עד היום יום ב׳ פרשת ויחי לא ראיתי ולא
קריתי אפילו אחד ממכתבך לעתים לע״
חולי ועתה אבא בקצרה ואומר אני דמלתא
דפשיטא היא דאין האשה כאמנת על בנה
שהוא מאיש אחר וממזר הוא כלל וכלל כי כן
כתב הרמב״ם להדיא בפרק ט״ו דאיסורי ב
ביאה דלא האמינה תורה אלא לאב וכן כר׳
להוכיח יפה מן התלמוד דאמר׳ בפר׳ עשרה
יוחסין נ׳ נאמני׳ על הבכור אביו ואמו וחיה
חיה לשתר ואמו כל שבעה ואביו לעולם שנ׳
יכירנו לאחרי׳ מכאן אר״ יודא בפשיטות ב
דהאם אינ׳ נאמנ׳ לאחר שבעה למידי דאפי׳
אם תמצא לו׳ דדוקא לבכורה קאי מה בכך
הא פירשו התוס׳ פ׳ החולץ דלא ילפינן לרבי
יודא דנאמן על בנו שהו׳ ממזר שא מכח הא
דהאמינ׳ לו תור׳ על הבכור׳ ע״ש בשינוי בתר׳
דתוס׳ והיא דכתב רמב״ם בההו׳ פירקא ר״ל
בחוששין לדברי׳ ויהי הבן אסו׳ בקרובו׳ אות׳
פלונית ואם אומר׳ שהו׳ בן ממזר אינ׳ נאמנ׳
להיו׳ ודאי ממז׳ שא ספק ממזר לא קשי׳ מידי
דההיא פסקא היא על תלמוד בפרק עשרה
יוחסין דפסק רבא הלכתא כאב׳ שאול שהיה
קורא לשתוקי בדוקי ומפרש תלמודא ש
שבודקים את אמו אם אמרה לכשר נבעלתי
נאמנת והא בת׳ ר״מבם דכ״ל דחוששין ל
לדבריה הואיל ואמרו חכמי׳ בודקי׳ את אמו
שמ׳ תליא מילת׳ בדיבורה והטעם התם כיון
דשתוקי לא ידעינן אביה מאן כיהו בודקין
את אמו כיו׳ דאיכ׳ ריעות׳ ושור שחוט לפנינו
אבל אשת איש שילד׳ ובעלה עמ׳ במדינ׳ דליכ׳
ריעותא ושור שחוט לפנינו פשיטא דדברי
האם לאו מילת׳ נינהו לגמרי ע״ש במיימוני

תמצא בודאי דקאי אשתוקי ומעתה אין אנו
צריכין לתרץ כי האי נוגא בפסקי׳ ובהוראו׳
ומה שהקש׳ מהר״א לור״א ורצה להוכיח מהא
דתנן פרק עשרה יוחסים רבי יודא אומר
נאמנים מדנקט נאמנים בלשון רבים משמ׳
ליה דתרווייהו כל אחד בפני עצמו נאמנים
לאו דוקא הוא כדמשמע לכאורה מפי׳ רש״י
דפי׳ במתני׳ דרבי יודא ארישא כמי פליג
כדיליף בגמ׳ עכ״ל משמ׳ דפשיטות דר״ל שלא
תאמר תרווייהו בעינן אלא ברוב כמי סגי
כדתניא ברישא וז״ל פירש רש״י מהכא מ״מ
ליכא לדיוקא דטפי מהא אשכחן פרק מצות
חליצה דאמר רבא גר דן את חבירו דבר
תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפי׳ ישרא
ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל
ורבא נקט להדיא אביו ואמו ע״כ צריכין לפ׳
דנקט אמו לו׳ דבאמו לחודיה לא סגי כלומר
צריך אביו ואמו ה״נ ר״ל נאמני׳ צריכין שניהם
להעיד אביו ואמו אבל אמו לחודיה לא סגי
וק״ל מכל הלין נראה דלית דין ולית דיין ד
דנאמנת לעדות על בנה שהוא מאיש אחר
הואיל ולא הלך בעלה למדינת הים אף על
פי שהיו העם מרננים אחריה לא חיישינן לה
כדכתב הרמ״בם להדיא · אמנם תמיהני על
מה״רר ישראל שכתב שאפילו פרוצה ביותר
אין חוששין לבניה משום ממזרו׳ רק לכהונה
דלא מונח הכי כל עיקר במיימוני דמשמע
בפשיטות התם דאפסול ממזרת קאי ואף
כי בעי׳ מפורשת היא במסכת סוטה פרק
ארוסה ופי׳ רש״י שם בהדיא דלישראל קאי
וע״ש דנשארה הבעיא בתיקו ומיניה כתב
רמ״בם פסק שלו · ומה שכתבת מן המרדכי
דכתב פרק אלמנה לכהן גדול דמי שנתפס
עם האשה ואומרת שקדש נביאה צריכה גט
ואם איכו מודה לה ישבע שבועת התורה
שלא הוזקק לה מעולם ואינה צריכה גט דע

לך דבמרדכי בני אוסטר״יך ליתא להאי פיסקא בשום מקום ואי לא דמסתפינא מ מחבירייי הייתי אומר דפוסק תמוה הוא בכמה אפי חדא אמאי בריכה גט כל עיקר הא ע״כ איירי דלא ראו עדים הביא׳ מדנשבע שלא הוזקק לה והמקדש בלא עדים אפילו שניהם מודים אין חוששין לקדושין ואי משו׳ דראו עדים הייחוד הא ק״ל בפר׳ הזורק דלא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה של בנתגרשה מן הנישואין שלנו גם בו ואפילו נתגרשה מן האירוסין לא כל שכן פנוייה דעלמא ותו כיון דשוית נפש׳ חתיכ׳ דאיסור היאך מצי להתירה בשבועתו ׳ועוד שבועה זו לא ידענא מה טיבה הא אמרינן פרק האומר בקדושין עד אחד בהכחשה מי מ מהימן לענין קידושין לפירוש רש״י דאפילו היא עצמה מכחשת העד מהימנן דאין עד אחד קם של לשבועה והכא לא שייכא שבועה אתביעת קידושין וכי תימה מדרבנן הא אמרינן בפרק קמא דב״מ דלא מתקני רבנן שבועה אלא כעין דאורייתא ואכדון דידן כמי כיא בפשיעות דלא משביעין כלל לפלג דכתב במרדכי דבבא מציעא בשם רבינו שמחה דלא נתקנה שבועת היסת אמילתא דאיסורא כגון נגבת לי ואפי׳ למהר״ם דסבר דנתקנה שבועת היסת אאיסורא יש לומר דדוקא איסורא דעיקר ממון נגבת וכי האי גוונא אבל איסורא דנפקא מיניה ממונא אינא למימר דבהא כולי עלמא מודו דלא ניתקנה עלה ותו דמאן לימא לן דתקנו חכמים לזון בניו כשהן קטני׳ קטני׳ וממזרים ומאן שויה להעמידם אפטרופוס לקטן על מזונותיו ולפי טענה הא שונ׳ שכתבתי דלא תקנו חכמים לזון הממזרים יתיישבו דברי הגאון מהרי״ס ק״ל דהת׳ פנוייה היתה כדמוכח בסוף דברי מהר״ס ק״ל ומעתה אני אומר

שכל המרגיל לשונו ומפיק שו׳ לעז על האיש פלג מחוייב הוא שישכנו נחש וראוי למתחו על העמוד וייסרהו חיכי גבור שנונים וגחלי רתמים כאם הקטן והצעיר שבישראל ׳

לח

מורי הגאון היה מדקדק לומר עד שהוא כשר לדעתו בין בכתיב׳ ובין בחתימה שאם יאמר בכתיבה לחודיה אולי יהיה שום ספק בחתימ׳ ואז עשה הסופ׳ שליחתו כדאיתא בתוספות בפרק המקבל כדנוד כותבין וכותבין אפילו מאה פעמים וכן באשירי עיין שם ומסתמא הוא הדין ל לעדים גם כן ואולי אחר שיחתמו יראו שום כדנוד בכתיבה מה שלא ראו קודם חתימ׳ ׳

לט

ועוד אומר מורי הגאון דיש לכתוב מנחם המכונה מענדל שנקרא לגמרי בשם אחר דאביו של מהר״ר משה מענדל קראו אותו מנוח אכן אמר מהר״י ברונא דמהר״ר טעב״ל לא הניח לכתוב ה המכונה ואמר דקבלה בידו כן ממהר״א ׳ דין שני יוסף בן שמעון תמצא בפרק גט פשוט ובפרק המגרש׳ ועוד אומר מורי דיש לכתוב שמריה ולא שמריהו ׳ ועוד אומר דאם לא נודע אם שמו אליה או א אליהו שיש לכתוב אליהו כי ברוב מקומות נכתב אליהו לבד בחמשה מקומות נכתב אליה ׳

מ

מה שנהגו לקרוע הגט שמעתי ממורי הגאון בשם מהר״יל ה הטעם שלא יבא ליד האשה ותבא לגבות כתובתה אבל מורי אומר דשמא זה הטעם הוא כדאיתא פרק המקבל דבטעת השמד הוצרכו לקרוע אף על גב דהאידנא השמד בטל מכל מקום נהגו לקרוע כבתחילה וכן מנינו

מיהו בתקיעה שופר שנהגו לתקוע אחר הקריאה משום שמד ואף על גב [redacted] בטל המנהג לא בטל׃

מא

מה שנהגו עת' לחתום עדים בגט אף על גב דהלכה כרבי אלעזר דאומר עידי מסירה כרתי ואין העדי' חותמי' על הגט אלא מפני תיקון העולם ועתה אין הגט עומד לראייה שהרי קרעינן הגט מיד אחר הנתינה נראה למורי הגאון הטעם משום דמוקמינן כמה סתמי משניות ובריייתות כרבי מאיר יש לנו לצאת ידי ספק ולתקנו גם כן לדברי רבי מאיר וכעין זה מצינו ב בהמגרש דאתקנו בגטא מן יומא דנן וכו' לאפוקי מרבי יוסי ואף על גב דהלכה כרבי יוסי יש לנו להכשיר הגט גם אליבא חכמים וכן פירש רש"י אף על גב דהלכה כרבי יוסי בעינן לאפוקי מפלוגתא שיהא הגט כשר ואל יצא שום פסול במשפחת ישראל׃

מב

שמעתי בשם מהרי"ל ז"ל דאסור לעשו' גט להולכה כשמגרש [redacted] משום דודאי מבטל שליח כשישמע דצריך לקבל שלא לבטל אפילו לפי אותן דיעות דלא צריך הרשאה לגמרי ה"מ בישראל דמקיי' מילי דרבנן דרב מנגיד אמאן דמבטל כו' וכן אומר שכן כותב מהרי"ל ז"ל אמנם מורי הגאון ז"ל עשה שליח להולכה והיה משביע את [redacted] בקללות הארורות בתורה ש שיבאו על ראשו אם יבטל הגט וקודם שעשה השליח להולכה היה מזכה לה לאשה אותו גט על ידי אותו שליח ואומר [redacted] לשליח זכה בגט זה לאשתי פלונית ואחר כך עשה אותו שליח להולכה ודוקא שליח לקבלה קוד' אבל אלו עשה השליח להולכה קודם ואחר כך לקבלה נמצא שהיה מבטל כח השליחות וכן כתב מורי בהגהותיו׃

מג

ועוד אומר מורי שאם שלחה האשה ובקשה בני אדם לפתו' [redacted] ליתן לה גט ופגע בו אחד ובקש אותו עד שפיתהו ליתן בהא ודאי יש די בקבל לחודיה הואיל וגלתה דעת' וכעין זה כתב האשירי פרק שני דגיטין שאם גילה דעתו לשדכן כו' וכן כתב להדיא בא"ז בתשובה משום רבינו שמ"ח ומשם או' אביו דלאו דוק' שדכן אלא אפי' איניש דעלמא׃

מד

מי שנתנו גט לאשתו [redacted] כשרוצה לישא אשה אחרת כמנהג אושטר"ייך ואנפיה וכדכתיב בא"ז לפי דעתי המנהג שאינה צריכ' גט אחר אם חוזרת לדת יהודית. מורי הגאון כתב בספרו זה הדין׃

מה

שין ועין שבגט ויו"ד שבבד"י ושעל האף אם אין נוגעי' אבל כתובות כ"כ בקירוב סמוכים שהתינוק קורא האות יפה בלי גמגום יש קפידא או לא יראה לכאורה מוכח מתוך דברי הגאונים דיש קפידא בכי האי גוונא אפילו לעכב שהרי כתב בא"ז וז"ל וצריך לכתוב כתיבה תמה ולא משו"ט ואפילו קוצו של יו"ד מעכב בגט ע"כ ובהג"ה הגדולה במיימון בהלכות תפילין כתב וז"ל והנה מורי רבינו ש' פסל לי תפילין כו' עד ותדע שעל מקצתו שאינו תמות ומחוברת תמהו חכמים והוצרכו לדרשן ע"כ הגה' במיימון׃ הרי כתבו בהדיא בנדון דידן לא גרע מקוצו של יו"ד וקוצו של יו"ד פסל אור זרוע בגט ואין לומר אדרבה מדלא פסל ליה מהר"ם אלא משום דכתיב וכתבתם כתיבה תמה ולא שבור' ופסוקה ובגי גט לא בעינן כתיבה תמה כדאיתא בפ' שני דגיטין בתוס' אשירי ומרדכי ומהאי טעמא מכשרינ' בגט שאינו מוקף גויל ואף על גב דתפילין ומזוזות פ

ב ב 2 ii פסולין

פסולין ואפילו לדברי ספר התרומה דפסל
איכו מוקף גויל בגט לא פסיל ליה משום
דבעינן כתיבה תמה אלא משום דלא מקרי
אות דלא ידעינן היכן האות כלה כדמפרש
התם בהדיא מה שאין בנדון דידן דניכרת
האות אפילו לתינוק כדפרישית ר"ל דמהר"ם
תרי טעמי קאמר וכך ר"ל חדא דלא גרע
מקוצו של יוד ובעינן לכתוב האותיות כמו
שניתנו לנו מסיני שיהיו כל האותיות מ
מחוברי' גוף אח'תוך מן הה"א והקו"ף דלדרש'
אתיא כדאיתא פרק הקומץ רבה ופר' הבונ'
ועוד אפילו אי הוה קוצו של יוד לא מעכב
הכא מעכב בתפילין משום דבעינן כתיבה
תמה ולא שבורה ולפי זה בגט כהי דמשום
כתיבה תמה לא מפסיל מכל מקום פסול
מטעם ראשון דבעינן לכתוב האותיות כ
כמו שנמסרו לנו מסיני והכי משמ' באשירי
דכתב בסוף ניטין בסדר כתיבת הגט וז"ל
ויזהר שירחיק רגל הה"א דלמהך דלא לשתמ'
כי חוכא וכל רגל הה"א צריך להרחיק כדאית'
פרק הקומץ מ"ט תלי וכו' אלא הה"א דלמהך
צריך יותר על כן נראה דרוצה לומר ד
דצריך ליזהר שירחיקנו יותר והשתא
נראה דע"כ סובר אשירי דפסול בדיעבד
אם הדביק רגל דשאר הה"ן דאי לאו הכי
מה צריך לפרש דצריך להרחיק יותר ב
בה"א דלמהך כיון דלעולם דאין צריך אלא
כשאר ה"א ואפילו הכי שפיר מזהיר תלמוד'
טפי עליה משום דפסול אפילו בדיעבד אי
את' בעל ומערער אפי' לדברי רב האי ובעל
העטור כדאיתא באשירי אלא ע"כ תצטרך
לומר דאפילו בשאר הה"ן פסול בדיעבד אם
הדביק הנפרדים הוא הדין כמי אם היה
מפריד אותן שדינם להיות נדבקים אבן
בתוס' פ' המגרש משמע איפכא דכתבו שם
וז"ל ולורבי ו"ו כו' שמא אין צריך להאריך

אלא כלומר שלא יעשה קצרה שתהא נראת
יוד וכן רגל הה"א דלמהך שמא אין צריך
להרחיק אלא שלא יתחבר בגגה ושמא צריך
להאריך הו' ולהרחיק רגל הה"א שלא יטעו
העולם בזה וכהגו להאריך ולהרחיק ומיהו
ודאי אין הגט פסול אם לא האריך והרחיק
יותר מדאי עכ"ל והשתא לפי מאי דקאמרי
מעיקרא רבו' לומר דתלמודא בה"א דלמהך
רק שלא יתחבר מאי איריא הך ה"א כולהו
נמי בעינן הכי אי ס"ל הדביק הנפרדי' פסול
אלא ע"כ אין קפידא לכל הפחות לעכב וגם
כמדומה שלא נהגו לפסול בקוצו של יוד אם
חסרי'הם מעט בגט ואע"ג דכתב בא"ז בהדיא
דמעכב אפשר דר"ל קוצו של יוד לפירו' רש"י
פר' הקומץ דהוא רגל ימיני והכי נמי מייתי
א"ז בהלכות תפלין פירוש רש"י גם כן לפסק
הלכה כמו אידך פירושים ועוד האריך וסוף
דבריו הואיל וכמנא ראיו' לכאן ולכאן נכון
להחמי' ולהזהי' דאפי' דיעב' לבי נוקפי משו'
דטעות בגט מביא לידי ממזר ואף כי אשירי
כתב בהלכות ספר תורה שאם לא הדביק ש'
יודין באותיותיהן כשתנין כורתן ש"מ דפסול
משום שינוי אות ולא מטעם כתיבה תמה
אם כן בגט נמי יש קפידה · ע"כ כתב מורי
הגאון ז"ל ·

מו

מודעת ואת לכל על דבר הגט שסדר
מה"רר משה מה"לא יכו לגדלי'
בן שלמה לגרש בו ארוסתו דבורה בת גדליה
שעדיין קטנה ונתגרשה בו על ידי אביה ו
ונכתב הגט כנוסח שאר ניטין כדרך נוכח
כלפי המתגרשת כגון ופטרית ותרוכית
יתיכי ליכי אנת ארוסתי כולי' כמו בשאר
גט הניתן לשליח לקבלה ודרשני מהר"ם הכ"ל
על ככה עתה לאחד שנתן הגט וכתב לי
שקיל .

שהיה מסובך קודם כתיבתו ונתינתו אם
לכותבו כך ופשפש הוא וחביריו בכי סמכא
בכל מקום בתלמוד ובפסקי הגאונים ונמצא
לו ולחביריו לפי כל הדקדוקים שאין לכותבו
אלא כנוסח הגט שנתן על ידי שליח האשה
לקבלה דכ"ע מודו דכותבי' אותו בלשון נוכח
כלפי האשה ועת' מאן דהוא וערער וקרא
תגר על הגט ואומר דדינה לכתוב בלשון
נוכח כלפי האב הואיל ולידו נתן הגט וצריך
לכתוב ותרוכית ארוסתי בתך פלונית וכן
בכל מקום הגט שכתוב נוכח האשה צריך
לשנות נוכח האב ולא דמי לשליח האשה
דהתם האש' היא עיקר והשליח אינו שלא מכחה
אבל האב בבתו הוא עיקר אפילו בנערה
וכל שכן בקטנה דלדעת מקצת רבוות' דברי
הכל אביה ולא היא · ועתה את אשר עמדי
על ענין גט זה אני כותב ונראה לפי הדת
והלכ' דיפה כיון מהר"ס הנ"ל וחביריו שסדרו
והכינו לכתוב הגט בלשון הזה בדרך נוכח
כלפי האשה כמו בשאר הגט הניתן על ידי
שליח האשה לקבלה ואין לשנות גבי האב
וראייתו מפרק התקבל דקאמר התם במאי
קמיפלגי רבנן סברי יד יתירתא רבי ליה
רחמנא ורבי יודא סבר דידה במקום אביה
לאו כלום היא והנה נראה דבין לפירוש רש"י
ופסק רב אלפס שם דסברי דכולי עלמא
מודו בקטנה דאביה ולא היא בין לאידך
פירוש רש"י דיש יד קטנה אליבא דרבנן שני
הפירושין מפרשי הגמ' כמבואר שם באשירי
ומוכח בלשון התלמוד לכל הפירושים דיד
אביה דידה היא דקאמר יד יתירה רבי ליה
רחמנא הא קמן דלדידה זכה הכתוב וכן
מפורש באשירי בהדיא וזה לשונו כשהיתה
קטנה לא היה לה כי אם יד האב וכשנעשית
נערה ניתוסף לה יד עצמה עם יד אביה
וכן כתוב באידך פירושים וזה לשונו יד
יתירה זכה לה רחמנא היינו שהוסיף לה
יד האב על יד עצמה וכיון דמוכח דיד
אביה דידה הוא אם כן ודאי שפיר דמי
למיכתב בלשון נוכח כלפי הבת המתגרשת
שהרי מה שנותן הגט ליד אביה כאלו נתנו
לידה דידו לדידה זכי ליה רחמנא והוי כיד
אפטרופא לגבי יתומים דידו יד יתומים
היה לענין לתופס לב"ח כדכתב אשירי
בפרק קמא דבבא מציעא התם נמי אף
על גב דיד יתומים לגבי אפטרופא לאו
כלום הוא מכל מקום ידו אינו אלא לדידהו ·
עוד נראה לדקדק קצת מדקאמר תלמודא
יד יתירא זכי לה רחמנא ולא קאמר עוד יד
אחרת זכי לה רחמנא דהוי משמע ד
דנתרוקנה יד אביה אם תרצה זכתה היא
ביד' לגמרי בלי כח יד אביה ומדלא קאמר
הכי על כרחך לא נתרוקנה יד אביה ואלא
ידה עדין בכח יד אביה וכמו שלא תוכל
לעשות שליח כדמסיק בפרק האיש מקדש
והשתא מר נימא דכשהוא נותן הגט ליד
אביה צריך לכתוב נוכח כלפי דידה ואם כן
נתרוקנה כח יד האב ואם תאמר דאי א
אפשר בענין אחר הואיל וזכה לה רחמנא
בידה של עצמה מכל מקום לרבי יודא ל
לא הוי צריך למימר תלמודא דבמקום יד
אביה דידה לאו כלום היא נימא לעולם
דאיתא כלום אבל לא איתא כל כך ל
להתרוקן יד אביה ולכך אי אפשר ביד
עצמה אף על פי כשנותנו ליד אביה א
אינו כותב גם כן אלא כלפי דידה ואם כן
לא היתה נתרוקנה במידי אלא דיש לה
זכותה לקבל ולכך צריך לומר לרבי יודא
דאפילו לזכות בעלמא ליתא ואם תאמר
דדעת המערער דהואיל ואשכחן גבי שטר
קידושין בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי
הכי נמי גבי גט משו' דאיתקש יציאה להויה

לאו מילתא היא דתלמוד מפורש הוא בפרק האיש מקדש דסובר רבי יוחנן מחלוקת לענין גירושין אבל לענין קידושין דברי הכל אביה ולא היא · ומפורש התם טעמא דרבי יוחנן בתרי גווני ובאשירי פ׳ התקבל מפורש במי טעמא לרבי יוחנן ומסיק בפרק האיש מקדש דמוח ריש לקיש בבי מדרש׳ כי כרוכי׳ ניבאה והיתה ולית דאשגח ביה אלא כל חבורתה כולה כרבי יוחנן ומהני טעמא דרבי יוחנן נראה לחלק שפיר גם כן בנדון דידן בין קידושין לגירושין מכל הלין נראה דשפיר עבוד מהר״ם וחביריו שכתבו גט זה בלשון נוכח בלפני הבת המתגרשת וכשר הדבר ותעשה כן לכתחילה ולמעורר מזכיר גזירת הקדמונים ר״ת והרבה גדולים שהיו בימיו שהחרימו חרם חמור שלא להוציא שום לעז על הגט לאחר שניתן ואומ׳ אני כי פורץ גדר זה ישכנו נחש ויהא מוחזק לי למוחרם בחמור מאן דהוא ואיך שהוא שמו המוציא ומחזיק וכל בית ישראל יהיו נקיים · כאס

הקטן והצעיר שבישראל ·

מז

תכתב ותחתם לשנה טובה אהובי הר״ר יהושע יצ״ו דע לך על דבר טהרת אשתך כתתי לבי וקראתי אלי עמיתי מהר״ר יוזמן כ״ץ ומהר״ר אייזק לוי ושקלנו וטרינו בדבר ומה שעלתה בידינו אכתוב לך אשר כתבת שיש לך הוכחה שיש לה טהר׳ אך שאין ידוע אם מונחת דם ודאי חד עד לחור לא מהכי דבהדיא כתב במרדכי דבעינן דיודעת שהמכה מוציאה דם או תולה במכה אבל אי לא ידעה לא אף על פי שהיא אומרת ש שבודאי יש לה מכה · אמנם בעובדא דידן מנאכו שני נדדין להתיר ולטהר חדא כ במו שכתבת שבכל זמן שהיא בודקת בכל החורים וסדקים איכה מוציאה אותן כתמים ושערות דקות בזה המקום כר׳ דרוכה לומר במקום אחד מנחה לעולם אם כן אם אותו מקום בנדדין קצת יש סברא לטהר דמוכח דמן הנדדין מן המכה בא דלכאורה פתח החדר לפרוזדור באמצע פרוזדור הוא ו ובבדיקת שפופרת אומר תנא דברייתא אם נמצא דם בראשה של מכחול בידוע שהוא מן המקור ואם לא בידוע שהוא מן הנדדים משמע שאם ידוע שנמצא לנדדים טהורה · ואם כן בנדון דידן שבשום פעם איכ׳ מוציא רק במקום אחד מן הנד דיש הוכחה דלאו מן החדר בא אלא מן המכה שבנדדין וכל שכן אם מרגשת בשעת בדיקה כשהיא כ נוגעת בנד מקום ההוא שהוא כואב לה קצת ובשאר חורין וסדקין איכה מרגשת כאב כלל שיש הוכחה שמן המכה בא עוד כתב במרדכי ההיא ברייתא הרואה דם מחמת תשמיש דתנו בה ואם יש לה ווסת תולה בווסת פירוש ואם יש לה ווסת זמן קבוע שהיא רואה תולה בווסתה שיכולה לומר שהדם שהיא רואה טהור הוא דעדין לא הגיע ווסתה ותולה במכתה כו׳ אלמא דס״ל דאין אורח בא אלא בזמנו מהכי ד דתולין במכה מה שאין תולין בלא זה · והנה אתה כתבת שלאשתך יש לה ווסת כהגון וכדרך הנשים אם כן מועיל גם כן להתיר ולטהר אף על גב דרש״י פירש ה הברייתא בענין אחר מכל מקום נוכל לצרף דיעות במרדכי גם כן לשאר נדדין · לכן נראה אי איתנהו לכל הכי נדדין לעיל אשר הזכרת לעיל תוכל לסמוך עלייהו להחזיקה לך טהורה · ועל המיעוך קשה לסמוך חדא כי מה תעשה כמה שלא בא בדרך שערות ועוד דלא נראה כלל דתועיל אם לא כימוהו כולן · גם אשר כתבת

דנראה

דנראה לך דספקא דרבנן היא הואיל ותמיד רואה היא בלא הרגשה אין סברא לעולם לו׳ הרגש׳ עד הוא אין כר׳ דרואה מחמת תשמי׳ כמי אין מרגשת דאי מרגשת דנפתח החדר פשיטא דטמאה אלא אמרינן הרגשת שמש הוא אף על גב דבכל פעם בלא תשמיש אינ׳ רואה כלום בלא הרגשה · וחשיב לה ספיקא דאורייתא · אשר כתבת דסמכינן אספק ספקא אפילו היכא דאפשר לברר ע״י בדיקה נראה דודאי סמכינן כדמוכח בהא דהתיר ר״ת בואת שנכנס לעדר מכח ס״ס ור״י נמי היה מתיר מכח ס״ס אלא דסבר כיון דספק הראשון הוא דאורייתא וגם הוא דבר ש שבמנין לא בטל הא לאו הכי משום הא דאפשר לבדוק לא היה אוסר והתוספות פסקו אפילו הוי דרוסה יש לה בדיקה ·

מח

ושיעור פדיון הבן שמעתי שמהר״י מולא ז״ל שיע׳ כערך שני זהובי׳ רייני״ש כאס הקטן והנעיר שבישראל :

מט

אהובי מהר״ז אשר שאלתני אי מהני לכתחילה גלוי מילתא בהא דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיך והבאת ראיה מהנהו תרי דהוו שתו חמרא תותי ניפי דבדיעבד מהני גילוי מילת׳ להא אם כן נימא דלכתחילה נמי לא מחוורו לן דנריך דאכ״מאי מספקת דלא תיהוי גילוי מילת׳ הא מסקינן התם להדיא דמהני לגבי המקדש דפריך ודילמא ארנויי קמיה וסתיק כלפירש אשירי ע״ש אלא משום דאיכא למימר דאדרב׳ מדמינן להאי דהאב לבתו לגילוי מילתא בגטין דק״ל כאביי דלאו מילתא היא ובמקדש איכא טעמא דזכין לאדם שלא בפניו וזכייה מטעם שליחות אתרבי ואם כן מאי ראיה הבאת מההיא דתותי ניפי דמהני כשנתרצה האב אחר כך דילמא התם נתרצה להדיא ובפירוש ולכך מהני דאמרינן תחילת הקדושין אדעתא דהכי כתבו שאם יתרצה האב תהא מ מקודשת אבל לעולם גילוי דעתיה לא מהני כמו בגיטין · אמנם נראה אחרי דאשירי כתב בתחילת דבריו בפרק קמא בהא דאומר אדם לבתו קטנה כו׳ · ותירץ מאי קמ״ל דרב נחמן פשיטא במוקדשים ומסיק דקמ״ל דאותו כח וזכו׳ שזכת׳ לו תור׳ שיכול לקדש את בתו אותו כח וזכות יכול לתת לבתו קטנה שתקדש אדעתה ואם כן דאיכא למימר דאותו נתינת כח וזכו׳ נריך להיות להדיא ולא בגילוי דעת׳ כמו שווייה שליחות דחל בקל יותר ממסירת כחו וזכותו כדמוכח בדיני הרשאה ואע״ג דאשירי מסיים בדבריו דהנת מתקדשת בשליחות האב הא כתב כמי הך בתחילה ונריכנא לקיים שניה׳ לכל הפחות לכתחילה ·

נ

ואשר שאלת אם נריך עדים באומר האב לבתו שתמנא ותקבל ק קידושין לא ידענא מאי תבעי לך הא פוסק מהר״ס בהדיא שנריך עדים בשליח קבלת קידושין כמו בגירושין שנתמנה שליח ג ובסמ״ק מחמיר טובא בשליח לקבלה אם כן אמאי תיסק אדעתך להקל בקטנ׳ מכל שכן בגדולה דמחמרי׳ בה כרמב״ם ומשום חומרא א״א אין מכניסין ראש בפלוגת׳ דרבוותא :

נא

וההיא דנהגו העולם היתר ליש׳ אשה תוך ג׳ רגלי׳ בתשוב׳ במיימון ממש בסוף התשובו׳ תמנ׳ תשוב׳ ר״נ״ב שהשי׳ לאחיו ונדר טובא להתיר וע״ש ומה שכתבת בפשיטות דהלכה כרבי יודא דסני בשני רגלים לא ק״ל הכי דרמב״ם וסמ״ק וכן בתשוב

ד"נבא דלעיל מייתי דרבי' חננאל ורב אלפס פסקי כרבנן ונרא' דסומכין העולם אאותם כדין שנדר ריננא להתירו: נאם הקטן והצעיר שבישראל:

כב

שלומך רבא מן שמיא · לבחירתא דאתכליא · עיכא דמיא חייא · נברא דנהורא מעליא · אהובי עמיתי מה"רר ישראל יצ"ו עם כל הגלוים אליך שלו"ט · אשר שאלתני על עובדא תמיה' דאיתעביד מקרוב בסמוך לך שהיו כמה ישובים שלא היה להם רק אתרוג אחד למנוה בחג והיתה להם שעת הדחק שלא היו יכולים להוציא להם יותר והיו רוצים כל הישובים לצאת ידי חובתם ועמדו וחתכו האתרוג האחת לכמה חתיכות ושלחו לכל ישוב חתיכ' אחת וקודם שהגיע מקצת חתיכות ליש ישובים כבר נצטמקו ונתמעטו לפחות מכביצה ואע"פכ ברכו עליהם ביום ראשון ודרשתני אי שפיר דמי למיעבד הכי הלכה למעשה ולפי דעתך לא כשר הדבר ולא תעשה כן וגם לא שמעת כה"ג עד כה · דע לך עמיתי כי גם בעיני הרואה תמוה היא ולא שפירת באנפאי ואבאר לך סברתי וטעמי על ככה בדרך קצרה · ונראה דאע"ג דרבי אבי"ה במרדכי א"ז פסק דחסר ושאר פסולין בשע' הדחק מברכין עליהם אפילו ביום הראשון כר' דליכ' למימר כדון דידן מהתם מתרי טעמי חדא דהא דשריכן בשעת הדחק חסר ושאר פסולין איכ' למימר שהייכו דווקא חיסרון ופסול הנעשה מאיו נוטלין ומברכי' עליו בשעת הדחק ולא חיישיכ' דתיפוק מיניה חורבא לשתא אחריתא דאיכא רווחא דאתי כמי למיפק בחסר או בפסול משו' דודאי לא שביק כשר ושלם ויטול חסר או פסול כדאיתא באשירי האי טעמא דבי' הר"אבד היבש ולא ונראה טעם הדבר דלא שביק משו' דמסבר אנפשיה שלא התירו אלא מפני הדחק ודמי קצת לדיעבד ואע"ג דשריכן ליה לברך עליו לכתחילה אבל אי שריכן ליה לכתחילה לחתך ולחתוך אותו אתרוג כדי לברך על אותה חתיכה איכא למיחש לחורבה דסבר אי לאו דאין פסול כלל באתרוג חסר לא שרו רבנן כל כך לכתחילה גמור וכי תימ' מנא תימר דיש חילוק בין האי לכתחילה לאידך לכתחילה נראה ראי' דומה לכדון מהא דאית' בשמעתא קמייתא דגיטין דקאמר אי מההיא ה"א דיעבד קמ"ל משנה יתירה דאפילו לכתחילה · ומקשי' התוס' והא אין צריך משמע לכתחילה כההיא דאין השומר צריך וכו' ומתרצי' דתלמודא ר"ל דיעבד כגון שלא ראה כתיב' הגט וחתימתו כדי שיוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם קמ"ל דלא צריך · ונראה דהתם נמי משום האי טעמ' הוא דס"ד דצריך לראות דאי לא מצרכת' ליה אתי למימר דודאי אי' צריך כל כך לומר בפני נכתב אפילו במדינת הים מדשריכ' כולי האי באי אפילו לכתחילה גמור אילא האי טעמא תקשה לן מאי איצטריך לאשמועינן משנה יתיר' דאין צריך אפילו לראות אמאי ניסוק אדעתין כיון דתנא דנותנין לו לכתחילה ואין צריך לומר בפני נכתב אלמא קים להו לרבנ' דנמירי ושכיח' ואם כן אמאי איצטריך לראות כדי לומר שא ע"כ משום האי טעמא דלכתחילה גמור הוא ונהי נמי דמסיק התם דאין צריך כלל איכא למימר דהכא בכדון דידן חיישינן טפי ל לחורבא וק"ל · ותו נראה לחלק דלא דמי כדון דידן לחסר דרבי חנינא דשרינן בי"ט שני ובשעת הדחק דההוא חסר איירי ש שנחתך ממנו או שחתך ממנו אפילו לכתחילה כדי לאוכלו ולטבול בו ומניח השאר כדי לצאת בו ידי חובתו כל"נ כשר

משום

משום דשירי מנוה הוא כדאשכחן כמי כה״ג דלכל הפחו׳ כשר בדיעבד גרדומי תכלת וגרדומי אזוב משום דנשתאר מן הכשר וכרא קצת סוכה דדוקא משום האי טעמא הוא דאם לא כן מאי טעמייהו דא״ז ואשירי דפסלי כל הפסולים ביום טוב שני חוץ מחסר ואע״ג דדייקינ׳ לה מתלמודא קשה תלמודא גופיה מאי טעמא הא, נראה ומוסבר לכל שאין מום גדול באתרוג ממה שהוא שבור ומחוסר אע״כ היינו טעמא משום דשירי מנוה הוא ובא מן הכשר אבל מי שבא לא תוך מן האתרוג אתיכ׳ אחת ורוצה לברך על אותה היא לאו שירי מנוה מקרי אלא חתיכת אתרוג מיקרי והוא הדין כשבאין מתחילה לחותכה לחתיכות ולחלק ביניהם כולן. חתיכות אתרוג מקריין ולא אשכחן מנוה דכה״ג כשר וק״ל. ואף את״ל דאין הראיות ברורות לגמרי מכל מקום הראה תמיה זאת להתיר וכתוב בהג״ה במיימון בהלכות ת״ת שאסור להתיר דבר התמוה לרבים וכל שכן אם כנטמקו החתיכו׳ לפחות מכשיעור דההוא ודאי אסור דכל פחות מכשיעור כאילו איכו הוא ואיכו כריך ראיי׳ לזה. הא דכתבת דר״י חולק וסובר דאין להכשיר אתרוג פסול אפי׳ בשעת הדחק נראה שאיכו חולק אלא שדחה אותה ראיה אבל מכל מקו׳ סבר דיש לדקדק להכשיר מהא דקאמרי רבנן אין שעת הדחק ראייה כדמסיים באשירי שם ונראה דדברי התוספות הוא אותו סיומא עד וכן כת׳ הר״ישעיה דכשר אם יש. כאם הקטן והצעיר שבישראל.

כג

שלומך ישגא לחדא אהובי מהר״ר משה יצ״ו אשר שאלתני על מי שנדר לצדקה באסמכתא כגון שאומר אם לא אעשה או אם אעשה דבר פלוני אתן כך וכך לצדקה ושאלת אי אזליכ׳ בתר דעת מה״רם שפוסק בתשובה פ׳ שור שנגח ד׳ וה׳ ופ׳ בני העיר במרד׳ דמהני אסמכת׳ לצדקה או אי אזליכן בתר דעת מהר״ת דפסק כה״ג באשירי פרק זה בורר ופסק דלא מהני והן הן דברי התוס׳ הן הן דברי מהר״ת מכל מקום נראה דפוגיא דעלמ׳ בתר מה״רם אזיל בהאי מילתא ובפשיטות דרך ומכהג הוא שהגבאי׳ תובעים על מי שמעמיד על עצמו בכה״ג קנסות לצדקה וכן יש בידי תשובה ה״ר יעקב כ״ץ מ מכורט״הייזן על אחד שהוא ואשתו העמידו על עצמן קנסות לצדקה אם לא יעשו גירושין ונתפייסו וכת׳ עלה ופטר אותו מתביעות הגבאין מטעם אחר משמע בפשיטות דאי לא הוי ההוא טעמא היה מחייב׳ ואף כי הרמ״בם ואף תשובת הגאון סברי כמ״הרם כדאיתא במרדכי פרק ד׳ וה׳ דלעיל אבל מטע׳ זה אי׳ לחייב משו׳ דכיזיל לחומרא בפלוגתא דרבוותא במידי צדקה דבפרק מי שמת בעי תלמודא הקדיש נכסיו הפקיר נכסיו חלק נכסיו לעניים מהו תי״קו ופסק בא״ז התם דאוקי ממונא בחזקת מרי׳ ולא זכי עניים והקדש כיון דסלקו בתי״קו וכל שכן בפלוגתא דרבוותא. ואשירי דפסק התם דזכו עניים היינו מטעם אחר כדמוכח התם.

כד

ואשר שאלת על מה שנהגין העולם ללוות זהב בזהב אע״ג דהגאוני׳ פסקו דזהב הוא כפירי ואם כן הוי סאה בסאה ככר לפני זמן רב כדרשתי גם כן על ככה והשבתי דקדא דהתום לא סברי הכי עוד יש לחלק דכיון דבזמנינו רוב בני אדם יש להן מטלטלין כרשות׳ דשוה זהב ואם היו רוצים למוכרם בזול אי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחריתי ואם כן הוי כמו מי שלוה סאה בסאה ויש לו מעות מזומנים

דשרי משום דינה לי הן מה לי דמיהן כדאית' בתוס' ובהג"ה ובאשירי פרק איזהו נשך משו' דיוכל ליקח מיד חיטין עבור הדמים הכ' יוכל למכור מיד המטלטלין עבור הזהב ואם יש לו רק זהב אחד יכול ללוות עליו כמה זהובים כמו סאה בסאה כדאיתא כמי התם ע"ש · אבל גבי סאה בסאה לא מהני מטלטלין רק מזומני' דאין דרך לקנות פירות רק עבור מזומנים אבל דרך הוא למכור מטלטלין עבור זהובים · עוד טעם אחר לחלק יפה דאשירי פרק הזהב כתב דבהא דכספא טיבעא הוי לגבי זהב משום דאיהו חריף ונם חשיב אבל נחשת אף על גב דחריף הוא מ"מ הואיל ולא חשיב דדהבא הוי טיבעא לגבי' ואם כן עכשיו בזמנינו שכל מטבעות כסף שהמה ברוב ארץ אשכנז פ"הם ופו"לן רובה דרובה דנחושת הן ומעט כסף בהן ולא חשיבי כלל לגבי דהבא דליהוו אינון טיבעא ודהב' פירי אבל בימי הגאונים ואפילו בימי התוספות ואפילו רק קודם מאה שנים היו המטבעות כסף טובו' מאד ורובן מכסף ומעט תערוב' נחש' ואפשר בזמני' ההם נהגו איסור בדבר · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

כה

שלומך יסנא לחדא אהובי הנביר מהר"ר יצחק אילנבורג יצ"ו

על דבר רבי שמואל הנרשם למטה במכתבך אשר שאלת עליו אשם על אשר חלל את השבת כדמבואר למטה הנה הגיע דברים רבים לפני וכלל דבריו שבשביל סכנת נפשות נזקק לברוח משט"עגדיל ואומ' שבידו לבאר בעדות נמורה שכן הוא גם הראה לי עדות עד אחד ושמו הלל בן מהר"ר משה ז"ל איננו מקויימת לי גם כתב בלשון איננו מכוון יפה אך מובן ונראה מתוך כתבו שבאותו הפרק סברת רבי שמואל משט"עגדיל היתה שם סכנה לברוח איש על נפשו ולפי הנראה לי כן היה הענין נהי נמי שלא היתה סכנה מבוררת מכל מקום פחד סכנה היה ולפי זה אין להענישו כל כך כי דיחוי היא שבת אצל סכנת נפשות אע"פ שאין הסכנה מזומנת לפנינו של שיש לחוש שיבא לידי סכנה מותר לחלל שבת לכתחילה כדכתב בא"ז במסכת שבת ובמסכת עירובין דמותר לכבות את הדליקה בזמן הזה בשבת ומדמה לה לעיר הסמוכה לספר וע"ש מוכח דאין סכנה מזומנת כלל אלא פחד סכנה ומכל מקום כי היכי דלא אתי לזלזולי בחלול שבת דחמיר טובא מחייבינן להזקיקו לכפרה והנה יש בידינו העתק מפסקי רמ"ן ז"ל על אשה אחת שהלכה חוץ לתחום בשבת וכתב שהיתה נרדפת והיתה קנת אנוסה ושם שתתענ' ארבעי' יום איכם רצופים אלא ה"ב בכל שבוע עד שישלימו ארבעים יום · וכתב עוד שם שאפילו חללה שבת כ"הנ אפי' בהבערה דהוי איסור דאורייתא דיהיה נכך כ"ש בנדון דידן דאפילו למאן דסובר תחומין דשנים עשר מילין דאורייתא הן מכל מקום אין כאן כרת ומיתת ב"ד כמו בהבערה דהא קיימא לן לחלק יצאת' ואע"פ שהלך במקלו ובתרמילו והוציא והכנים והעביר כמה אמות בר"ה מכל מקום אין כאן רק חילול דרבנן לדידן דלית לן רשות הרבים דאוריית' כל עיקר אמנ' נרפתי כל שו גם את אשר זלזל באיסורי שבת לקבול לשלטונית לנוות שיעשה לו דין כנגע כאזהר' ממנא חפניך ודבר דבר שקלתי כל הני לאחד כנגד רוב מלאכה ושמתי עליו כופר להתענו' ארבעים יום כמבואר לעיל · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

כו

שלומך יסנא לחדא אהובי הר"ר מנשה יצו אשר שאת אם מרתי נין

מרחיצין קטן ביום השבת שהוא יום שני למילתו או כימא דווקא בשלישי מרחיצין כדמשמ׳ קצת לשון החיבורי׳ דלא נקטו רק יום ראשון ויום שלישי אמנם יש ליישב דנקטו יום ראשון דה״כ אית׳ בגמרא בשינויי דרבא ובברייתא׳ דתניא כוותיה משום דתני להדיא לפני המילה והיא ודאי איירי ביום ראשון ואחרי שרש״י פי׳ להדיא פרק רבי אליעזר ז״ל אלא אי אמרת ת״ק כמי קאמ׳ מרחיצין בשני הימי׳ ולא פליג רבי אליעזר אלא בשלישי ולשון שלך איכו בפי׳ רש״י שלנו ולא תקשה לך מכחוס היום דמאי לא הוציא חמה מכרתיקה בשני דאם כן תקשה לך ראשון כמי דלכולי עלמא מרחיצין וכן נבי שבס למה לא באו עליהן להרוג בראשון שא ע״ב צריכין טעם אחר ליישבו · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

כז

יושב בשמי רומה · ישלח במהר׳ רפואה שלמ׳ לאהובי מהר״ יוחנן יצ״ו דמספקא למר בחולה שאינו יכול לעמוד אם יתפלל בשכיבה או בישיבה וכתבת דרש״י לא היה מתפלל בחליו רק ק״ש קרא · והר״מבס כתב דהחולה מתפלל בשכיב׳ על צידו וסביר׳ לך דפליג דרש״י דסבר דאין מתפללין רק מעומד אין צר׳ כלל דליכ׳ מאן דפליג דאנוס מצי להתפלל מיושב כדמוכח פרק תפיל׳ השחר במתניתין ובגמרא היה יושב בספינה ובעובדא דלוי ואבוה דשמואל ע״ש וצר׳ דרש״י איירי דהיה חולה כ״כ שלא היה יכול לכוין בתפילתו ובקרית שמע שאין צריך לכוין רק בפסוק ראשון קרא ור״מבס איירי שאינו חולה כל כך וכן מוכח התם ·

כח

מי שנשבע בנקיטת חפץ שלא לגרש את אשתו אי שרי להתיר לי נראה דאם הוא בגון מנוה כגון משום דבר ערוה או אי אמר׳ מאיס עלי׳ וכה״ג אין להחמיר דאשירי במסכת נדרים מייתי נמי תשובת רב האי גאון כמו דמייתי לה במרדכי וכת׳ עלה נמי דחומרא בעלמא הוא שהחמירו הגאונים ומסיק שבאילו הארצות ראה שהיו פרוצו׳ ביותר בשבועות ואם לא יתירו להם לא יבקשו שוב התרה הנהיג להתיר כל השבועות ועל דא יש לסמוך לצורך מצוה או לשאר צורך גדול · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

כט

תכתב ותחתם לשנה טובה אהובי הר״ר מכליפא הנה אהובי מה תטריחני בשאלות שאינך צריך לשולחם כל כך למרחוק והלא ידעת כי ידי עצילות למכתב אך בקצרה אשיבך שאלתך הראשונות פשיטא שאין צריכין לומ׳ אשרי וקדיש הואיל וכבר עבר זמן המנחה אם כן היום כלה והולך לו שלא אמרו אשרי שלשה פעמים ולא מצינו שיש תשלומין לזה וכיון שלא אמרו אשרי על מה יאמרו קדיש ואפילו אם מקצת׳ כבר התפללו בעונתו אין שייך לומר קדיש בשבילם כיון שנתחדש יום אחר שהפסיקו להתפלל · נאס הקטן והצעיר שבישראל ·

ל

אריה בן ארי׳ שמו לעולם יחיה · וכשמש יכון אהובי עמיתי האלוף ה׳רר אברהם אשר שאלת על דבר הדליק׳ נס אודות הרציחה בשבת ששתי את פי א״א הגאון וצוה לי להשיבך משמו הנה מחמת הדליק׳ אשר יצאה בשבת בעירכם וחפרתם גומות והשויתם גומות וטחתם אבנים ועפר יחד כמו בנין כר׳ לא״א ינג שאיסור גמור הוא זאת מכמה טעמי׳ דהא על עסקי ממון הוא ולא דמי להא דכתב או

פרק

פרק מי שהוציאוהו דבזמן הזה שאנו דרים בין הגוים מותר לכבות הדליק' דדמי לעיר הסמוכה לספר כאשר המה שוללים וחוטפים הייני דוקא לכבות הדליקה משום דעיקר החטיפה והשלילה אשר בא בעבורה סכנת נפשו' אות' חטיפ' בא מחמ' הדליקה וכשמכב' הדליק' אינם יכולי' לחטוף עוד אבל אות' שלא כבו הדליק' וחפרו והשוו הגומו' לא תקנו בזה שו' דבר והסכנ' במקומ' עומדת ואדרב' הרבו סכנה בדבר זה בשלא ימצאו הממון במזומן להם ולא נתן לדחות בדבר זה ותו דאיכא למימר דדוקא דליקה התיר הא"ז שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל כר' שמעון כמו שפסקו התוס' וכמה גאונים אבל חפירה ובנין דהוו מלאכה דאורייתא איכא למימר דלא הותרה בשביל חשש סכנה כזה ע"כ נרא' לא"א יצ"ו אותם בני עונשין אשר חללו שבת בחפירה ובשווי גומות ובהטחה שהוא כמו בנין יצטרכו להתענות ארבעים יום תוך זמן כמו מי' מאייר עד ראש השנה ושלא לאכול בשר ולשתות יין כמו שכתו' בתשובת מהר"ם ז"ל גבי בא על נדה בשוגג וגם לתת צדקה כל איש אשר חלל שיעור חטאת ברנקא ושיערו מו"רם ז"ל שהוא י"ח פשיטין ואם ירצה אדם לפדו' מקצת התעני' יתן עבור כל יום י"ב פשיטין כאשר כתב מו"רם גם כן בתשובה דלעיל ואף על גב דאיכא דיעות הם ד דמחמירי טובא עכשיו דהדור תש כח יש להקל כדברי המיקל · גם כתב ר"אם וז"ל ואף איסור הבערה דאיסור דאורייתא די ד בארבעי' יום שלא רצופין דבכרדף הקילו · ואשר נסתפקת אם יש לדחות התעניות עד לימי החורף נראה לאדו' אבי פשיטא דיותר הוא לדחו' דאפי' אם היה נדור ובא להתענות היה יכול לדחות · ואשר כתבת מחמת הרכיב' חוץ לתחו' נראה לאדו' אבי אם היה סכנת נפשות בדבר אינם צריכין שום כפרה אבל אם אין סכנת נפשות כלל אז יצטרכו לעשו' גם כן כמו שכתבתי לעיל על הדליקה כי כן כתב ר"אם על אשה שיצאה חוץ לתחום וז"ל אשה שיצאה חוץ לתחום תחומין דרבנן ותתענה ארבעים יום אך לא רצופין רק ה"ב בכל שבוע עד שישלימו ארבעים יום וזה השיעור עלה ממש לזמן אשר כתב מהר"ם מעשרה דאייר עד ר"ה נאם פתחיה בן הגדול שבישראל:

סא

מהרר . יוזמן כ"ן אמר ששמע ממורי הגאון ז"ל ששני ימים ושתי לילות היה נראה לו להשוותם כנגד אלו ה' הארבעים יום ועוד אמר מה"רי כ"ן ששמע ממורי ז"ל שטוב יותר לרכוב מחוץ לתחום מלהליך ברגל דשמוש בבעלי חיים לכ"ע ד' דרבנן והקשיתי לו מאותם שליוו המת וכעס עליהם רבינו תם אף הולכי ברגל משמע דהולכי רגל קיל טפי מדקאמר אף כו' ·

סב

שלומך ישגא לחדא אהובי הח"ר מענ"דל יצו אשר שאלתני על הקטן שקלל את אביו בינקותו בהיותו בן י"א שנה עוד עבר עבירה אחרת באותו פרק שהעיד עדות שקר על איש כשר שגנב ורוצה לקבל תשובה על ככה · נראה דלקטן אפילו כשהגיע לחינוך לאו בר עונש ואזהרה הוא כלל ועיקר אפילו שעה אחת קודם שהביא שתי שערות כדמוכח להדיא פרק ארבעה אחין דקאמר דאייתי שתי שערות בשבת ע"ש ובפר' חרש נמי מוכח דאפילו עונש כל דהוא ליכ' עליה מדאמ' קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו ואי הוי עליה עונש בית דין אמאי לא מחייבינן להפרישו מן העונש

ובקטן

זבקטן שהגיע לחינוך איירי התם כדמוכח להדיא בתוס' ש"כן בפרק בתרא דיומא ד דמקש' חד חינוך קטני' דהתם אההיא דפרק חרש והא דאייתי קרא דאסרה תורה דלא ליספו ליה בידים יש לומר הטעם דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותו לעבור עבירות וכשגדל יבקש למודו ובפרק החובל כמי משמע להדיא באשירי דקטן שחבל או הזיק פטור אפילו לכשיהיה גדול משו' דלאו בר עונשין וילפינן התם מי שאינו במשפטים אינו במונות וזקים אמנם ב"הג שם כתב דחייב לשלם לכשיגדל · ונראה כמי אידייקי תלמודא בכמה דוכתין דסימן רעה הוא לקטן שנעשו מכשולות מתחת ידו לכך נראה טוב הוא שיקבל איזה כפר' ואני איני רגיל כל כך להעריך כפרה ותשובה במשקל וכדי הוא מה"ר ווייבש שעל פיו יעשה וכן אותו שעובר על שבועתו שנשבע שלא לשחוק יקבל תשובה על פיו · ושאלת על האחין והאחיות איני משיבך דבר ביען כונע הוא בדיני ממונות וכן נהגו רבותינו ז"ל לבלתי השיב אפילו דרך תשובה ושאלה בעלמא · נאם הקטן והנעיר שבישראל · במקום אחר השיב לאוהבו ולא לאחר ·

ס ג

ביען אשר ראיתי מעתק אלי הסכמ' הזקן המופלג מה"ר מאיר ס"ל אשר תוכאותיו מארץ ריכו"ס וידע כל שרשי דתיה ומנהגיה והסכימו על ידו הרב הגדול מ"הרא קלוזינער מוו"נא ומה"ר פסח מקרימזא ונכרים לי דברים אמת שהחתימות ישרות ובפרט חתימות מ"הר פסח אינו מכוי כלל בההוא גלוי וידוע לי בברור שחתמיותי כך והסכי' ההוא זקן הכ"ל וכתב שכן שמע וקבל מן הקדמונים שלא להכריח כלל בני גליל התחתון אשר מעולם היו אנשי שם מכוי בתוכ' תמיד קבוצות תלמידי חכמים אנשי אמת שונאי בצע מכל מקום כיון שהיה גם שם בגליל התחתון ב"ד לא הוה שום כח גם לקהילות ש"ום ובתי דיני שלהם להכריחם לדון על פיהם ובבית דינ' משמע קצת מתוך דבר הזקן הנ"ל דאפילו נערה ונזיפה לא יטילו עליהם כל שכן ק"ו עתה בזמן הזה שיש שם בית דין מומחה לרבים וקבוצות ת"ח וכן ירבה שאין להכריחם כלל וכלל ואומ' אני שהעובר על זה פורץ גדר והורס גבלו שגבלו הראשונים ואין לשמוע אליו כלל וכלל הן אם יחיד הגוזר והמעניש הן אף אם רבים יסכימו על ככה לא יחול שום עונש כחש ולא שום גזירה או חומרא ובטלין ומבוטלין הן מעיקרן הגוזר או המעניש הרי הוא בכלל המנדה את חבירו שלא כדין ואלמלא מכאתי יסוד מיסודי ארץ שהיו נאוני הדור לא מלאני לבי לבנות ולסתור כל כך בענין זה וכל שכן עתה אנכי נמנע לכתוב בדרך נדוי ונזירה אף ב בסמוך לי כל שכן כ"כ למרחקים אמנם מכד החיוב אשר כנטויתי לנאת בעקבי הכאן ולרעות על משכנות הרועים אומר לי לבי ככל הכתוב למעלה · נאם הקטן והנעיר שבישראל ·

ס ד

שלומך ישנא לחד' גברא רבא דלבוש מדיא אהו' עמיתי מהר" אליה אשר כתבת דהלכתא רווחא בישראל שהתובע צריך לילך אחר הנתבע דנכסי דאיניש אינון ערבאין ביה מתוך כך ר רצית לומר דשלא כדין עיכב לך את שלך שבמקום אחר אלא היה לו ללכת אחריך לא כן הוא כי אשירי פרק ק קמא דבבא קמא כתב בהדיא דדין ב גמור הוא אם אחד בא לבית דין ואומר פלוני

פלוני חייב לי ויש לי ממון במקו' ידוע נירא
אני שאם יבא לידו יבריח אותם ממני שלא
אוכל מאז להיות נפרע ממנו יכולין בית דין
לעכב ולנוות הממון אם נראה בעיניהם שיש
לחוש לדברי התובע וכדון דידן הדבר כמי
ידוע שאם היה צריך לילך אחריך לפראג אשר
אתה לשם רב ומנהיג ואב בית דין שהיה
קשה וקשה להביאך לדין שא אם כן לדעתך
ורצונך והיא דתשובת מהר"ם על המלמד
כו' ליכא למילף מינה לכדון דידן דהתם
איירי דרוצה ראובן להוציא מעות המלמד
מיד הנפקד לידו ועל כי האי גוונא ודאי
אמרינן נכסי דאיניש איכון ערבאי' ולא יתבע
שא הלוה תחילה דאמרינן כמי בגמרא התם
פר' גט פשוט ההוא דייקא דנחית לנכסי דלוי
אבל לנוות הממון במקומו ולעכבו עד אשר
יעשה דין עבדינן אם ערכי הדייני' רואות
שיש צורך כדכתב אשירי לעיל · וכיון
דנתעכבה ממון כדין במקומו שהו' מונח אם
כן צריכי' לדין עליו במקומו דהרי ממו' הכתב'
מאז ק"ל ראיתי בכתבך שחששת באולי עוד
לי שיטומא בלבי עליך על אשר כתבת איזה
דברים לסיוע לשאירי מהר"ם כאשר הנה עלי
בענין השוחט אע"פ שכבר כתב לך משמי
שמחלתי על כנה לגמרי חשש תוהו היה לך
חלילה וחס לי אחרי שאמרתי סלחתי לנקוט
בלבי כעס וחימה אך דאגת ולא ידעת מה
כי רבות תלונות ותרעומות כתבו עליך
אשרי התורה אשר בראותי אותם עמדתי
מרעיד והודי נהפך עלי למשחית ועתה
הנני פוטרס ונותנ' שיך אדבר אתך משפטי'
עליה · הראשון אשר כתב כנגדך הרב לור"יא
שבתחילה כתבת וגזרת על אשת אביך ז"ל
שתוציא כל אשר בידה מעזבון אחיך לחוץ
ולא פנתה לגזרתך באשר החזיק ידה הרב
הנ"ל אחר כך הוספת לגזור וכתבת שכל
מי אשר לא יפנה אל גזירתך ולעונשך רצונך
למסור אותו בעצמך למלכות כך כתב לי
עתה הרב לוריא הפלא ופלא אם ימצא כן
עליך · עוד אחרת מהר' ברוכא יצ"ו כתב
לי יותר מפעם אחת כקובל נא עליך איך
נהגת אתו שלא כדת וכשורה ובפרט על
אשר שמת לנבך וחזרת אחר הדרשאה מ
מאחרים כדי לנוות ולעכב ספריו בכח
מלכות · השלישי קל מהשנים אשר מהר"ר
משה מה"לא יצ"ו כתב לי מקרוב שגזרת ל
לעירו חרמות לתת לך שלשים זהובים
שנדרו לפליין בת מהר"ר פלטיאל ז"ל ולא
הוכרנו לכך כי אחד פדאה מכיסו ושלחת
ידך לתפוש השלשים זהובים לעצמך מכח
חרם ושמתא דידך דהיינו כמו דלנקט ל
לכובסא עד דשקל לגלימא ועל שתים
הראשונים אני חוזר אם כן הוא ממאן גמרת
או סברת לנהוג שררות הרבנות של תורה
בכח שלטוני האומות וכי עדיפת מ
מנשיאי ארץ ישראל דהוו רק מחוקק ולא
שבט ולא היו רודים את העם במקל כ
כדאיתא בתוס' ובאשירי פרק זה בורר
בשם רבינו תם ואם הטעון באחד מתשובת
הרא"ש שכתב בה שגזר על אחד לקיים
דברי הפסק דין בקנס אלף זהובים ל
למלכות שוא הסיתוך בזה דהתם לאו
לצורך עצמו גזר כי אם לקיים פסק דין
לאחרים ועוד דלא רצה לשמוע לדברי
תורה כל עיקר אבל בדרך זה שהנגזר ר
רוצה לבית דינא אלא שאינו רוצה לשמוע
לבעל דינו עצמו מי יעלה על דעתו א
אפילו לגזם לו ולמוסרו למלכות ח"ו אם
כן יהיה דרכיך תדע כי לא תוכל לעמוד
תהא כמסר ביד מבקשי נפשך גם ת
תטריחני להזקיק אותי לכתוב ולסתור
ולשבור את דבריך אשר אין דעתי נוח

בזה

בזה כלל לב׳ תיקר דברי בעיניך והרפה
ידך מליגע בזה ועשית לך שם בישיבה
ובחכמה ויהי באלה תהילתך ולא ב
בתקיפות ומוחזקות כי יסודות רעועות
המה ואחריתך כיום מר · ובבנין האמר
הרע לטוב ויגון לשמחה לנו יומר ·
ושלום כנפש אהובך הקטן והצעיר ש
שבישראל ·

סה

כשבקשו קהלות קדש דאולמא
ובראשם מהרר״ ברוך
יצ״ו · דינא קאמרי דכיון דיש להם בי׳ דין
נסמך בעירם או״לם שקבלו עליהם אינו
יכולין כל עיקר לכוף שום אדם מן הקהילה
להוציאו מבית דינם לבית דין אחר ואפילו
היה בית דין אחד שמוחזק להם לבית דין
חשוב גדול יותר מבית דינם כדמוכח ב
במרדכי פרק זה בורר בההיא דרב הונא
ורב חסדא דאמר ליה מאי טרחנא כו׳ גם
מה שכתבו קהילא קדישא ומנהגם הכו׳ שכל
סביבותיהם השייכים לבית החיים שלהם
יהיה דינם ותורתם כמותם לענין בית דין
דלהון גם בהא שפיר קאמרי וכן הוא מנהג
בתי דינין כמדומה לי בכל מקום · וכן
קבלתי ממורי דודי הקדוש מהרר״ אהרן
זצ״ל הלכה למעשה שכן הוא מנהג בתי
דינין נאם הקטן והצעיר שבישראל :

סו

על הבשר שנמלח ולא הודח ונמלח
שני׳ לא ידענא מאי ניחוש
לה אי ניחוש שהמלח השני יבליע בחתיכה
לחלוחי׳ דם שעליה עיין באשירי פר׳ כל הבשר
בדיבור הארוך שמפורש דין מליחות בשר על
גב בשר כתב שם דאין דרך המלח להבליע
הדם אלא להפליטו ולמוטבו שיו ותו מטע׳
הניר כמו שכתבת ע״ש יתבאר כדדין להתיר

נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

סז

שלום לכם רבי מרדכי ורבי משלם
בר״ משה קבלתי כתבכם
מצדכם ובקצרה אשיבכם כי אין צריך ל
להאריך בדבר זה כי דקדקתי בכל הכתבים
ובכל העדיות עדיות הכשרי׳ להעיד ושאינן
כשרי׳ להעיד ולא מצאתי שום לשון קדושין
לפי דת משה וישראל מה שנמצא במקצת
כתבים ועדיות שרבי׳ משה דבר והניח לכתו׳
בלשון אשכנז ד״ש ער״ ה״ט ניהור״ט מ״ט מר׳
בימלן אין לשון זה בלשון קידושין אפילו
בלשון אשכנז כי מתי שמקבלין קנין ומשימין
קנס על השידוכין זה קורין בלשון אשכנז
היי״רט אבל הקידושי׳ קורי׳ הגוי׳ גמעכ״לט ור״ס
בתר לשונינו כלך קורין גהיי״רט זה חיתון
בלשון הקודש אם כן היה צריך נישואין
ולא קידושין לבד כמו שהוכיח רבינו תם
בפרק נערה בפסק דנדוניית חתנים דלשון
איתתוני הוא נישואין אבל קידושין קרי
ליה אקרובי דעתא : לא מצאתי יותר
מזה :

סח

אשר שאלתני על אשה שיושבת
תחת בעלה ואינה בת
בנים ונודרת ואינה מקיימת ובעלה רוצה
לגרשה בלא כתוב׳ דהיא מן היוצאי׳ בלא
כתובה ומשמע מדברי מהר״ם דגם בזמנינו
נוהג דין זה אלא שהיא טוענת דהואיל
ואינה בת בנים לא הפסידה כתובתה ד
דטעמא דנודרת משום בלוי בנים והרי
היא אינה בת בנים או דילמא מצי למימר
שמא תיענש היא בשאר פורענות וילקה
גם הוא עמה לאורה בנדר הראשון יפה
חלקת דהכי דייק מה״רם במרדכי אהיכא
דעובר הוא על הנדר · אמנם נראה דיש
לחלק

לחלק ואיכא למימר דהיכא דאינה בת בנים
מני טעין אלו לא פשעת ונדרת ולא קיימת
הוי מתרחיש לי ניסא כמו שנעשה לאמינו
שרה ע״ה והכי אשכחן ממש בתלמודא ד
דהיכא דמצי למימר ליה דהוה לך למעבד
מאי דמחייבת ולדידי הוי מתרחיש ניסא
מצי טעין כדאמרינן פרק המקבל אהא
דקאמר שמואל לא שנו אלא שזורעה ואכלה
יחנב אבל לא זרעה כלל מצי למימר הוה
מתרחש ליה ניסא לא יבושו בעת רעה כו׳
ופריך עלה מרועה שהכית עדרו כו׳ ואמאי
לימא כמי איהוה התם מתקיים בי גם את
הדוב גם את הארי כו׳ נס שאירע לדוד המלך
ומשני כדאיתא התם אלמא דמצי למימ׳ הוה
מתרחיש לי ניסא הכי כמי מצי טעין הוה
מתקיים בי היפלא מהם דבר ונימר אמנם
לא ברירא לי לחלק משום הכי אלא דהאידנא
בלאו הכי אנשים ונשים פרונים כנדרים צריך
דקדוק היטב להוציא אשה בלא כתובה מ
משום נדרים אמנם דכתבת דמצי למיטען
שמא תיענש היא בשאר פורעניות אין
נראה כלל ושגגה היא בידך דאשירי כתב
דאפילו אם אכלה דבר איסור חלב ודם
איכה יצאה בלא כתובה ואף על גב דודאי
איתנהו עונשין מרובים על חלב ודם אין
להאריך יותר מזה דע לך שהוגד לי ב
בנסתר איך קלקלת השורה נגדי בכתבך
ואומרך דברים בענין התנגדות למהר״ם
אלי לא קבלתי עליך לישנא בישא׳ אמנם
אם היתה עושה חבת ופסעת על דת כ
נגדי ושקילנא למטרפסאי על אשר אטמתי
אזני משמוע דיבה עליך מכמה מ
מבקשי רעתך רבנים ותלמידים ובעלי
בתים מכל מקום אמרו חז״ל הנעלבים ו
ואינם עולבים עליהם הכתוב אומר ואוהביו
כצאת השמש בגבורתו׳ כאם הקטן והצעיר

שבישראל׳

סט

שלומך יפנא לחדא אהובי עמיתי
הר״ר יהושע יצ״ו ע״ד הספרי׳

מברע״סלא כבר כתבתי לך דקשה עלי
לחתוך הדין דקמאי לא עבדא ביה עובדא
ולא ירדו לדקדק ולנדר להחליטן ביד הקוני׳
אותם מן הגוים אף על פי שכמה פעמים הי׳
מפקפקים בדבר וכמדומה לי שכבר כתבתי
לך שהרב הגדול מה״רי מולין ז״ל לא רצה כלל
לפסוק שיוכלו הקונים הספרים מאוסט״רייך
לכבוש אותם מן היורשים אמנם להפנרתך
אשיב לך על דבריך בדרך קצרה מה שרצית
לדמות לדיני סיקרקין נרא׳ דלא דמי דהתם
הסיקרקון היה בא לענות אותו קודם שנוטל
ממנו הקרקע וכיון דמחמת אונסו גמר
ומקנה נמצא בהיתר באו לידי דנגי אבל ב
בעובדא דידך וכן באוסט״רייך היה כן לקחו
הספרים דרך אכפרית ונזל כשאר ממון
שלקחו מהם בגזל גם לא הזכירו הספרים
שימחלו עליהם לפדיון נפשם היה ממש כבא
מחמת חוב ומחמת אכפרות שצריך להחזיר
לרש״י בחנם ולר״י נראה כפסק רבינו גרשם
כדאיתא באשירי ובה״גה שם פרק הכונס ע״ש
איכני יודע בטוב סיבות הפדיון דבני ב
ברע״סלא אבל לפי ששמעתי לא הוזכר להם
מעולם שימחלו על ממונם שלקחו מהם כדי
שיניחום פטורין ואם כן היאך שייך לומר
אגב אונסיה גמר ומקני והא דכתבת ושאלת
אם אין ממון לבעלים עצמן אלא לבני או
לקרובו אם יש כאן תקנה כבר כתבתי
הך מילתא לא דמיא לתקנתא דסיקריקון
ולא ילפינן עלה מסיקריקין׳ ואשר כתבת
כיון דיודעין היורשים ולא פדו הספרים
אמרינן מסתמא אחולי מחלי עליה מאן
לימא לן דמחולי אחלי דילמא המתינו ושהו

עד

עד שימכרו להן בזול יותר וכדי שיראו הגני׳ שלא יוכלו למכור ביוקר כל כך לא ירגילו הרבה לשלוח יד לגזול הספרים של יהודים וכעין זה תקנות גטין פרק השולח כ״ד איני אומר כענין זה לא חיוב ולא פטו׳ בכללות אך אם אהיה נדרש בפרטות בענין זה איש נגד חבירו בטענה ותשובה אשים הדברים אל לבי לדון כהלכ׳ בע״ה ועוזרי מן השמים׳

ע

ובני רפי׳ קנחר״ל עדין לא בא הנה לתלמוד הזמן הזה וראיתי מ מכתבך אשר כתבת לו משאלתך ואשיבך עליהם ראיתי את דודי מורי הקדוש מה״רר אהרן זקנ״ל שהורה הלכה למעשה בההיא דתשובה בא״ז שאין לקרות בספר תור׳ אחרת אם נמצא טעות בקריאת התורה וכן אנו נוהגים אחריו׳

ע״א

וס״ת דכריעה דה״א וק״וף נוגע׳ פסולה היא אפילו בדיעבד עד שיתקן כי כן כתב אשירי בהדיא בהלכות ספר תור׳ כריעה דה״א וכת׳ עליה נ״ב דין קוף וע״ש׳

עב

ואם מותר לתקן הה״ין שבשמות הקודש כבר כדרשתי גם כן על ככה מאחרים אמנם השבתי בספיקא דנראה דשרי מההיא דכתב בהג״ה קטנה במיימוני בספר המדע פרק ששי דאם נפל דיו על השם מותר למוחקו דאינו מתכוין רק לתקן ודניתי לדמותו לזה גם כדין דידן אך לא ברירא לי דאפשר דהתם איירי ש שנתטשטש ראות לגמרי אבל כאן אינו מחוסר רק דקדוק אחד או כימא איפכא דהכא אין צריך למחוק רק הרגל שהוא נכתב בטעות ובגוף האות שנכתב האות בדין אין צריך ליגע ואם בהרבה הה״ין ב בשמות שהן נדבקין אין נראה טוב לתקן אותם׳ נאם הקטן והצעיר שבישראל׳

ענ

שלום ושלוה אחרי׳ ותקוה אהבה וחדוה לאהובי השוף מהר״ר משה יצ״ו ועמיתי הר״ר יהושע ובכללם ע עמיתי הה״ר פנחס יצ״ו מה מאד העמסתם עלי והעתכתם עלי הכיכם הנדלתם והפרזתם מאמרות טענות ותשובות שלש על שלש שלשה על שלשה אשר הטורח רב עלי על מאד׳ אמנם את אשר כתבתי לכם כבר מקרוב שלא יכבד עלי מלבאר לכם דעתי יפה בקן וסברא כאשר תכתבו אלי פנים אל פנים דברי אלה אקיים לכם ואבא בתחילה בארוכה בתקון היסוד ואחר כך בעשיית הבנין דרך קצרה׳ היסוד הוא שטר קשר הקטן מה הוא ומה יהיה לפי הדת ודין והבנין הוא היאך יהיה הקשר מכאן ולהבא בתשובת הפשרה ונראה אנכי וכן דע׳ הכל מכרעת שאם דת ודין שהשטר קטן והשטר ראוי להיות באושרו ובקיומו אם כן ראוי ונכון הוא לי מאד לערב הפשר׳ בדרך נוט׳ יותר לחפץ הרר״י הנזכר למעלה מלחפץ מה״רס הנזכ׳ למעל׳ ואם יכטו דת ודי׳ שהשטר הנזכ׳ למעל׳ ראוי להתבטל ואין בו ממש מאז תתערב הפשרה נוט׳ יותר לחפץ מה״רס הנזכר למעלה מלחפץ הרר״י הנ״ל והנה דקדקתי וראיתי בדברי מהר״ס הנזכ׳ למעלה שלפי דעתו השטר הנזכר למעלה בטל הוא ואין בו ממש בשביל ארבע פנים האחד רוצה לומר שבתחילה על ידי אונס חתמו השני רוצה לומר שמוכיח מתוכו ש שלא נתקשר זולתי לשניהם להכר״ש חמיו של ה״רר יהושע ולה״רר יהושע עצמו וכיון שנפטר הכר״ש בטל הקשר והשלישי רוצה לו׳ שמוכיח מתוך השטר שהו׳ מוטע׳ ומשובש

מיניה וביה לכך אין בו ממש׃ הרביעי ר״ל
שהדבר ניכר וידוע שלא שעבד וקשר את
עצמו בחר׳ אלא בשביל הכר״ש ואומדנא
דמוכח היא לפי דעתו דלא נשתעבד ו
ונתקשר אלא כל זמן שהכ״רש קיים מעתה
אבאר דעתי על כל פנים ופנים על ראשון
ראשון הפנים הראשון דר״ל דתחילת הקשר
באונס הוה לפי שהיה צריך לברוח מפיאדר
ולא מצא לו מקום מנוחה זולתי בפו״נא
והאריך לסביר פני׳ דמתוך אונס זה נזקק
להתקשר ודעתו דמשום הכי לא חל החרם
מעיקרא ורמז ראייה לדבר דאפילו בשביל
קבלת טובה מינו שנקרא שבועת אונס
וה״רי השיב על כל זה גם כן באריכות מה
שהשיב נראה דפנים הללו לא מחוורין לי
כלל דבשביל כה״ג יחשב חרם או שבועה או
נדר אונסין שהרי אף לפי דבריו לא הוה
אונס כפשות שהרי היה יכול לקבוע דירתו
בקל״ש או בעיר אחרת אלא אפשר אותן
מקומות לא היו נכונים וראויין לישיבתו
ולמחייתו ולמחיית בניו מכל מקו׳ לאו אונס
כפשות הוה ולא דמי כלל הא דכתב מה״רם
בתשובתו שבמיימון השייכים לספר הפלאה
ובמרדכי גם כן כמצא מקכתן כפ״נ ד
דשבועות ומקכתן פרק הנזקין דר״י תירץ
אמאי לא חשיב שבועה שקבלו עליה׳ בערבו׳
מואב שבועה משום דשבועת אונס הוה
שהיו יראים פן לא יכניסם לארץ ישראל שהיו
באים ליכנס לאלתר דהתם טעמא הוא
כדמסיק ושמא יגיעם במדבר שהיו גולים
בה וכמה פעמים נעקו והיו מליכים מחמת
רעב ופשיטא דכי האי גוונא חשיב אונס
כפשות וכערא דנופא טובא וראייה לדבר
דהנביאים הבטיחו מאת הקב״ה שיזכור להם
אותו חסד כדכתי׳ זכרתי לך חסד נעוריך
אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדב׳ בארץ לא

זרועה׃ ותדע ע״כ דכן הוא שהרי תירץ
רבי׳ תם ההיא דפרק השולח דמתירין הנדר
שלא בפני היתומים אהא דקאמר בפרק רבי
אליעזר בנדרים דאין מתירין הנדר אלא
בפניו ויליף ממשה שנשבע ליתרו ומצדקיה
שנשבע לנבוכדנצר דהתם עשו להם טובה
יתרו נתן בתו למשה בשביל השבועה ו
ונבוכד נצר הניח לצדקיה פטור בשביל
השבועה כי היה מסור בידו להורגו והשתא
אם בשביל קבלת טובא כנדון דידן חשיב
שבועת אונס אם כן אמאי חלה שבועה כל
עיקר הלא היה בורח מחמת מרדין ויתרו
הושיבו אצלו ונתן לו בתו והוה ליה למחשבי׳
טפי׳ לשבועת אונס ואם תשיבני תקשי׳
לטעמיה אמאי חלה שבועה דצדקיה הלא
התם ודאי אנוס גמור דהרי סכנת נפש הוה
אלא ע״כ טעמא אחרינא הוא לא קשה מידי
דאדרבה משו׳ דהוה אונס מבורר בלי ספק
להריגת נפש חלה השבועה משום דאנב
אונסין גמר ומקני כההיא דסיקריקון כ
כדאיתא בתשובה דלעיל ולא תקשה אמאי
לא מקשה מה״רם לנפשיה מנזירה מגיעת׳
דסיקריקון דלא הוה אונס מבורר כל כך
ולהכי מתרץ כמו התם בענין אחר׃ אבל
גבי צדקיה דהוי האונס מבורר לגמרי ל
להריגה כפשיטא דמתורץ הוה בהך טענא
וקי״ל והפנים השניים שר״ל מה״רם דמשום
דנכתב בשט׳ אחרי שיאמרו אלא שיעקור
דירתו כו׳ לא יהיה קשר אלא אם כן יאמרו
שניהם והרי הכ״רש מת ונראה דלאו מילתא
היא טענה זאת וכנ׳ דודאי אם מינו למימ׳
דלא נתקשר של אם כן יאמרו שניה׳ כדבעי
לפרש לקמן ובלשון הזה באת לידי ננר
העתקה אבל כיון דכתב הכר״ש או חתנו
הר״רי אף על גב דכיילינהו בתר הכי בדבו׳
אחד לא סתריב׳ משום הכי מה דכתב לעיל

דכמה קראי אשכחן כי האי נוכח ואיש או
אשה כי יהיה בעור בשרם וכו׳ ועכ״ר ר״ל התם
בעור של כל אחד ואחד וכן איש ואשה כי
יעשו ונומר בכולהו אתפרש כל אחד ואחד
אף על גב דכתב כלל אחר פרט כנדון דידן
אבל אי כתב בתחילה כלא או וכיילינהו
בדבור אחד כמו שבארתי לעיל שפיר הוי
דייקינן דדווקא עד שיאמרו שניהם ולא הוי
דמי כלל לפלוגתא דרבי יאשיה ורבי נתן
דפליגי באביו ואמו קלל ובפרק אותו ואת
בנו מדמינן לפלוגתייהו שור ושה לא ת
תשחטו ובפרק השואל מדמינן לה וכי ישאל
ונשבר או מת ופ״ג דשבועות להרע ולהטיב
דהני כולהו לא כיילינהו בדבור אחד דלא
תשחטו על השוחטים קאי ולא אשור ושה
ומשום הכי פליגי דדמו ללא תחרוש בשור
וחמו׳ אבל כל היכא דכיילינהו בדבור אחד
כנדון דידן ודאי דייקינן עד שיעשו שניהם
והכי מוכח בפרק בן סורר ומורה דתנן ה
היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אמו ולא
אביו אינו נעשה בן סורר ומורה היה אביו
גנר או גדם או אלם או חרש כו׳ ודייק עלה
בגמרא לימא דברים ככתבם כו׳ אבל לא
דייק מידי ארישא דבעינן אביו ואמו לימא
דלא כרבי יונתן אלא על כרחך היינו משום
דהתם כיילינהו לאביו ואמו בדבור אחד
ותפשו בו והוציאו ואמרו וכן פרק מי שמת
דתניא רבי אומר מחנה לאהרן ומחנה לבניו
משום דכתיב והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו
ויליף מינה התם לנוואות ולשטרו׳ וליכ׳ מאן
דמסיק אדעתיה שיתפרש לאהרן או לבניו
ואפילו לרבי יונתן ויפיסו כהן גדול ואנשי
משמר דלכאורה הלכה כרבי יונתן דרבא
סבר כוותיה פרק השואל ואביי כרבי יאשיה
אלא היינו טעמא משום דכיילינהו בדבור
ואכלוהו במקום קדוש מכל מקום יליף מ

מינה התם לנוואו׳ ולשטרו׳ משום דבדידהו
לא שייך למימר או לזה או לזה ולא יליף מינ׳
אלא דאמרינן מחצה לזה ומחצה לזה בשום
קאומר: פנים השלישי שר״ל מה״רם דהשט׳
משובש מינה וביה וסתם דבריו כ״ל דר״ל
משום דכל השטרות נכתבין בלשון עדים
שמעידין בחתימותו שכך נתקשרו פלוני
ופלוני וכך קבלו עליהם בחרם והחתימות
הן של עצמן הנזכרים בקשרים וקבלה והיה
לכל הפחות צריך לכתוב בסוף וכל הדברים
דלעיל קבלנו עלינו בחרם כמו שכתו׳ בשטר
קשר גדול וכה״ג הוה קיימי החתימות שפיר
נראה דהאי גברא חזי למשדי בהאי תגרא
ויש לומר דאתרע שטרא בהכי דהא כתיב׳
וחתימה סתרי אהדדי דבכתיבה משמע
כאלו אחרים מעידים עליהם שכך נתקשרו
וקבלו עליהם ובחתימה הן עצמן חתומין
כאלו מעידין על עצמן ואין להביא ראייה
דלא איתרע בכה״ג מהא דתנן במסכת
שבועות הא בפרוזבול ובפרק השולח מ
מייתי לה הדיינים חותמי׳ למטה או העדים
ומפרש תלמודא דהכי קאמר לא שנא כתוב
בלשון דיינים וחתמו עדים לא שנא כתוב
בלשון עדים וחתמו בלשון דיינים כשר ופי׳
רש״י כתוב בלשון דייני׳ כגון דכתבי במותב
בי דינ׳ הוינ׳ וחתימי עדי׳ אנא פלו׳ עד כתוב
בלשו׳ עדי׳ דכת׳ דוכדן פתגמ׳ דהוי באנפנ׳
וחתמי דיינים אנא פלוני דיין דהתם נמי
כתיבה וחתימה מכחשי אהדדי ואפילו הכי
כשר לא דמי כלל דהתם מכל מקום בגוף
המעשה לא מכחשי אהדדי דבין כך ובין כך
מעידי׳ שפלו׳ זה מס׳ שטרותיו לאילו הדייני׳
אלא שהלשון משתני מה שאין כן בנדון דידן
דבגוף המעש׳ מכחשי אהדדי דהא כתו׳ בלשו׳
מעידים כדפרישית לעיל וכל שכן לפי
התוס׳ דמפרשי בעני׳ אחר כתו׳ בלשון דייני׳

וחתימי עדים שהדיינים מוזכרים בשטר או אין מוזכרין בשטר דהתם לא פליגי אהדדי במידי במבואר התם ואדרבה קנת ראייה משם דבכדין דידן לא איתכש' מדלא מפרשי כתוב בלשון עדים דכתבו בי דינא הוי יתבא ואתא פלו' ומסר להם שטרותיו וחתימי דיינים דכמו שמפרשי' קנת מילתא דפשיטא הוא כדמבואר שם אע"כ כה"ג לא הוי כשר ומה שהשיב הרר"י דל"ל שטרא מהיא מכל מקום מהר"ם בעצמו יודע שקבל לאו תשובה מדין שמהר"ם מכחיש בזה ואומר שלא קבל רק מה שחתם ואפי' אם ידוע לו שקבל מכל מקו' אית לי' מיגו על כל טענותיו שהו' טוען שגררו לו להחזיר את שכתי' או שנאנס לקבל עליו או להתקשר מאיזה טעם שהוא נאמן במגו דאי בעי אימא לא קבלתי עלי כלום רק מה שחתמתי וידעתי שבטעות נכת' ולכך חתמתי להטעותם · ומה שהשיב עוד הרר"י שבעל הבית כתבו לשטר לאו תשוב' היא כלל שאין קיום השטר אלא בחותמיו והחתימות לאו מבעלי בתים הם · הפנים רביעית שמהר"ם רוצה לומר שלא קבל ונשתעבד אלא בשביל הכר"ש ואומדנא דמוכח הוא שלא היה בדעתו מעולם להתקשר אלא כל זמן שהוא קיים רואה אנכי את דבריו כזה ולשון השטר משמע נמי הכי שכתב ראשית הדבר שכתרנה הכר"ש הנ"ל שידור מהו"ר משה פה פוזנא אע"ג דכתב לבסוף כי בתנאי זה כתרנו אלא יש לומר דלא סתר בהכי לישנא קמא דצריך היה לכתוב כתרנו לפי שכבר כתב שיש כח ביד שניהם אחד ואחד לומר לו לעקור דירתו ולכך נופל שפי' לשון רבי' אבל לעולם מכינו למימר דלא נתקשר אלא כל זמן שהכר"ש קיים הן אם יהיה בעיר הן אם יהיה חוץ לעיר מכל מקום היה בידו להטיב ולהרע וכיון דמשמ' מתוך הלשון דהדעת' דה"כר"ש נתקשר יש לדמותו להא דאיתא במסכת נדרים פרק רבי אליעזר אמר רבי מאיר יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד וחכמי' מודי' לו קונם אשה שאני נושא מפני שאביה רע ואמרו לו מת או עשה תשוב' אין צריך התרה ומפרש התם דהוי כמפורש להדיא כל זמן שאביה רע ומסיק אשירי שם דהכי הילכתא דר' יוחנן איתותב וכן פסק הרמב"ם וביאר יותר באותו פ"ח דהלכות נדרים שאפי' לא פירש כלום בשביל מה נודר אלא שמוכיח הדבר על איזה דעת נדר ונמצא טעות בטל הנדר הוא הדין נמי אם מוכר' יפה על מנת מאי נדר או נשבע דהוי כמפורש והכא נמי מוכח בתשובת מהר"ם במיימוני סמוכה לתשוב' דלעיל דמקש' הכא דפרק מי שמת שכיב מרע שהקדי' כל נכסיו מהו אם עמד חוזר או לאו אמאי לא אמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והיאך יכול לחזור ותירץ כיון דאומדנא הוא שלא הקדיש אלא על מנת שאם יעמוד יחזור הוי כאלו פירש בתחלת הקדישו לכך · ואף על גב דאיתא התם בגמרא דאומדנא ד דשכיב מרע לאו מוכח הוא לגמרי ומעתה נראה קל וחומר לנדר וחרם דהא לקמן לבית שמאי אפילו הקדש טעות הקדש ושו בנדר ושבועה לא אשכחן דפליגי ולבית הלל דין אחד להקדש ולנדרים כדאיתא פרק יש נוחלין ומבעיא דלעיל הקדיש כל נכסיו מהו שמעינן נמי דלא א מדי' בהקדש ונדרי' היכא דאיכ' למימ' הכי או הכי כיו"ל להחמיר דאדרבה כיון' אוקי' ממונא בחזקת מריה כדפסק א"ז וכן מוכח נמי באשירי שם ולא כראב"ן דפסק במרדכי דספק איסור לחומר' ונראה דהוא הדין לענין בעל השטר על התחתונ' דאיהו כרי' דאי' להוציא מה לי ממון מה לי שעבוד וקשר וק"ל · והנה באורתי מכל

הלין

דלין בתרי אפי בתריית׳ שהדין נוטה שהשטר קשר בטל הוא ולא יתקיים עוד כלל אמנם מפני שאנו נודמין לא נעשה מעשה ונעבור זה באתי לערב הפשרה עם הדין והנני מבאר לכם היאך יהיה כת׳ הקשר שיתחדש וכן תכתבו אות באו׳ בלי דיחוי כלל כאשר תראוהו רשום לפניכם בחתימתי · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

עד

שלומך יסגא אהובי עמיתי הר״ר פנח׳ יצ״ו העמסתני בשאת׳ ולולי רוב הפצרתך לא פניתי להשיב לך על כולן אמנם אבא קצת בקצר׳ על כל דבר ודבר · על הסבלנו׳ אני משיב לך כבר שמעת ממני שנדרתי להקל ולהתיר בסבלנות משום דהוכחתי דסבלנות אינו לא חששא בעלמא ולא חזקה גמור׳ ולכך כתון לנדד להקל וכיון דמסיק תלמוד׳ דבאתר דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן ובדורו׳ שלנו אין רגילות כלל וכלל לקדש רק בשעת נישואין והתופה ולאחר נישואין לא שייך שלוח סבלנות אם כן ברור לן דבכל המדינות ומקומות שלנו הן אתרי דמסבלי והדר מקדשי מכל מקום לא רציתי בפשיטות לסמוך על זה להתיר אלא אם כן איכא כמי צד אחר להתיר וכאן נראה כמי צד להתיר לפי דברי העד האחד שלא רצתה לקבל מכח החתן אלא מכח האם או מכח השליח הוי הוכחה שלא קבלה לשם קדושין וגם שלא נתקדשה כבר אף על גב דכתבתי בתשובתי שעל הסבלנות דאיכ׳ למיחש שמא מחמת כסופא עברה דלא קבלה בעצמה היינו היכא דשתק׳ והניח׳ לקבל איש או אשה אחרת אבל כאן דהזקיקה לומר בפירוש שלא תקבל מכח החתן אלא מכח אחר כולי האי לא תלינן בכסופא אלא שבדעת׳ היה ליזהר מקידושין אלא כך תהא הבתולה כשאלת אם היא אומרת כעד הזה ומכחשת דברי העד השני שהעיד שקבלה הקרענ״ל בעצמ׳ בסתם מהימנ׳ היא כדאיתא פרק האומר ותסברא עד אחד מי מהימן אפילו בקידושין גמורין כל שכן בחשש סבלונות ·

עה

ועל דבר נביי׳ הכתובה מנכסי׳ מועטי׳ שכתבנו כבר ידעת אות׳ תשובת רבינו שמשון במרדכי פרק מי שמת באשה שהניח לה בעלה רק תשעה סאין חיטין וראה היאך מסיק הת׳ אע״פ שיש לי קצת לחלק לפי מנהג ממון בנכסי יתומים על פי בית דין מכל מקום לא אכתו׳ גמר דעתי כלל לפסק הלכה בדיני ממונות אלא אם כן נשתלח אלי בדרך טענה ותשובה ·

עו

ואשר שאלת אי שרי לכתחילה לצלות כבד בתנור עם תבשיל למאן דאמר ריחא מילת׳ היא נראה דאין כאן בית מיחוש דכל דם כחוש הוא כדמוכח בההיא דבי דוני שמטגנין בדם שנף למעלה ואומר כל דבר כחוש לאו מילת׳ בריחי׳ דילי׳ כדאיתא להדיא פרק כיצד צולין דאפילו בשר כשירה דאין טומנין עם נבילה היינו משום דאזיל האי ומפטם האי ותוזר האי ומפטם לאידך והאי חששא ליתא גבי דם הנבלע בכבד והוא דבר קלוש לא שייך בי׳ למימר תבשיל יפטם אותו ותו דהגלייה דרכה להוציא דם ולירד למטה מיד ואיך יתכן דכחוש לריחיה בשעה שנוטף על הגחלים והריח העולה מן הגחלים עשן הוא מקרי ולא ריח ובעוד שנבלע אינו מוציא ריח אין להאריך יותר מזה ויפה הבאת ראייה מכבדא תותי בשרא ·

עז

והדיא דמרדכי בשם רבינו יואל הלוי דבשר ששהה שלשה

ימים שלא ניקר · דע כי קבלתי ממורי הקדוש ז"ל דלא נהיגי כרבינו יואל בהא דלא חיישינן לה ואחר כך מצאתי בתשובת אשירי דכתב דאין לחוש כלום על החלב מאחר שהוא אינו נבלע בבשר וה"נ איתא בתוספ' פרק קמא דחולין גבי הא דלא לפחף בסלי על גבי בשר' והא סמכינן וכתבתי בשערים שלי לפסק הלכה ·

עח

ההיא דבדיקת אשה בשבעה נקיים עד מקום שהשמש דש כבר שמעתי מדקדקין בזה אך בשאר חיבורים לא כתבו רק בדיקה יפה לחורין ולסדקין וכיון דאי אפשר לנשי' כולי האי אין להחמיר עליה ביותר והנח להם לישראל כו' ·

עט

וההיא דתפילת ערבי' שעה ורביעי' קודם הלילה דהיינו פלג ה המנחה כבר הארכתי בזה התשוב' בתחילת ספרי וישבתי קצת להאריך פלג המנחה לפי אורך הימים וגם הבאתי ראייה מאשירי ב בתחילת ברכות כתב רב האי גאון לא היה יכול לעכב הצבו' שלא יתפללו תפילת ערבית וקרית שמע קודם זמנה · והתוספו' כתבו כמי הם דבתפילה הקילו למעבד תרי קולי דסתרי אהדדי וגם ידעתי כמה גדולי' שהקילו בענין זה ואין למחות בגימור בענין זה ואפי' את המתפלל עמהם אם אינכו פרוש בשאר מילי דשמיא לא יפרוש מן הצבור ·

פ

ואם יש לומר תחינה ביום ו' בשחרית כשהחתן בב"ה נראה דאין לומ' תחנה הואיל וב(אותו) יום נכנס לחופה כולי יומא חדא מילתא היא ומועד דיליה הוא ודמייה מערב פסח דאין אומר למנצח משום שחיטת פסחים אף על גב דאין פ פסחים אלא לאחר חצות גם אומר לי עמיתי מהר"ר אייזק שנוהגין בריינוס אפילו ביום ה' רגילין החתנים לצאת מבית הכנסת קודם רנה כדי שיוכלו לומר והוא רחום ותחינה ·

פא

על המילה שאינה בבית הכנסת אלא בבית אחר אי אמרינן ה הפיוטי' בבית הכנסת דע כי ידעתי שהזקן מהר"ר מאיר מבולד"א ק"ל כששב בווינא אמר תחינה בבית הכנסת ביום המילה אבל לא הלך בבית הכנסת של הקהל ש המילה דודי מורי הקדוש ז"ל היה רגיל לילך לבית הכנסת של הקהל אל המילה ולא אמר תחינה מדברי שכיהם נראה ללמוד היכא דאין התינוק נימול באותו בית הכנסת לא עבדינן ולא שבקינן מידי בשביל המילה ואין סברא לומר דתפילת הצבור תהא נגררת אחר המילה שבבית אחר וכל שכן פיוטים שבברכות דקרית שמע שבטורח התירו הגאונים לומר פיוטים להפסיק בברכות ובטעם מועט דאיכן לה ·

פב

ההיא לחדשים מלאים לכ"ד חדשים של תינוק דכתב במרדכי בשם מהר"ם · דבעינן מלאים מצאתי אותה תשובת מהר"ם בתשובות מדוייקות של מהר"ם וכתב בתחילה וז"ל כבר עשוהו קמאי דקמאי רבותינו וקבעו בה מסמרות ויתד שלא תמוט דמניקה שמת בעלה דק"ל ד דצריך להמתין כ"ד חדש חדשי הלבנה כ כסדרן אחד מלא ואחד חסר כו' אמת כתב בסוף התשובה אי לא מסתפינא מחבריי לחלוק על רבותינו כוחי כפש דעבדו בה עובדא הייתי אומר כ"ד חדשים מלאים בעינן להחמיר כו' ואנו אדרבנן קמאי סמכינן אפילו בסכה פשוטה נראה דכן המנהג ·

המנהג כל שכן בשנה מעוברת דאין כאן מקום כלל להחמיר · כאס הקטן והצעיר שבישראל·

פג

עליכם החיי׳ והשלו׳ אהובי עמיתי ה״ר מנשה ש׳ והח״ר טעבל ש׳ ושאר מחותני וגיסי ק״ק דקרזמ״נאי ובכלל רבי חעט״של ורבי יוסף א״ל · קבלתי הטענו׳ ועדיות וזכיות ולא ראיתי בשום עדות שום אומדנ׳ דמוכח כלל שהחבר הנ״ל נתן המשפט על רבי יוסף הנ״ל אך מה שיצאו מפי השופט ומלשון כתבו וראיתו בעדות שאומר השופט להדיא שטע״בל נתן לו בעצמו המשפט ביום השבת על יוזפא · וכבר כתבתי שנראה ומבורר לעינים שהודה שקר שהרי ביום השבת היה כשנתפס בתחילה ומסתמא לא חדש אחר כך עלילה אחרת ומדברי ר׳ יודא כמי מוכח שכך היה דבר השופט שנתן המשפט ביום השבת · ואין לחשוד אפילו רק שבירקי׳ בכך ומדהא ליתא הא כמי ליתא כיון שכתבתי כבר וכן בתשובות המיימוני בשם ר״ים אם עני תובע עשיר ויש כאן הפלגת עושר אל עוני שאין להעלות על הדעת שאין להשביע העשיר שבוע׳ היסית כל שכן שאין להצריך לעשות נקיות [redacted] ובדבר הנראה שאין להעלות על הדעת ואף כי מוכח מלתא קצת במה ש שהביא רבי יוסף החזן ועד אחד עמו לפני השופט להגיד לו על מה תובע ממנו הזהב וי״בגדולים מתוך אותם שאלות ותשובות של השופט ויוסף ניכר שכך נתרצה יוסף לתת הקנס לשופט על מנת להגיד לו מה שהגיד ואל תתמהו שאכני דן הדין כי האי כי כמה וכמה זימנין אתא לקדמנא ממש בענין זה הרבה פעמים העידו השופטים לפני כאס הקטן והצעיר שבישראל·

פד

שלומך ישגא לחדא אהובי מה״ר יודא יצ״ו השלוחה אנא לדרכה ע״ב אקנר על שאלתך שבין ראובן ושמעון שבא ראובן מחמת ירושת יעקב מורישו ושמעון משיב שתופס ממון זה בשביל יצחק אבי יעקב שהיה חייב לו והממון בא ליעקב מאביו יצח׳ ומספק לך אי אמרינ׳ מגו דנראה דשפיר אמרינן מיגו כי האי גוונא דלא עדיף ראובן ממורישו יעקב דאלו הוה יעקב קיים ותובע משמעון היה שמעון נאמן לומר אני תופס ממון זה שאנכי חייב לך במקום אחר שחייב לי אביך שירשת אותו דכיון דקיימא לן דשעבוד דאורייתא ומלוה על פה גובה מן היורשים מן הדין היכא דאיכא עדי׳ שלא פרע אי נמי אפילו היכא דליכא עדים שחייב או שלא פרע אי אית ליה מיגו במקום עדים קאי ואף על גב דבמרדכי פר׳ קמא דבבא מציעא כתב בתחילה דלא מצי למתפס חפץ אחד במקו׳ מלוה ישנה יש לו עליו ומייתי ראייה על זה מירושלמי ומכמה דוכתא הא כתב לבסוף בשם רבינו יואל ובשם רבני רעגנש״בורק דהלכה רווחת בישרש׳ דיכול לתפוש כי האי גוונא לא שנא מלוה לא שנא פקדון וכן מסיק במרדכי פרק המקבל ואם תאמר דכי האי גוונא אין המגו טוב דנוח לו לומר אביך היה חייב לי דבטענה זו אין חבירו מכיר בשקרו ואלו טוען להד״ס או פרעתי היה מכיר בשקרו · ר״י מוכיח מפרק בתרא דכתובות בהא דקאמ׳ שדה זו של אביך היתה ולקחתי ממך דאמרינן כי האי גוונא מגו כדאיתא במרדכי בתשובת מור״ס פרק חזקת הבתים בתשובה אשר על החגורה ובית נפש·

פה

ועל דבר השדכונות נראה לפום דיהטא דאין לך זכות לתבוע ומה שראית בא"ז דמותי שנתפיי' גמר השדכן פעולתו הא"ז איירי להדיא היכא דאתניה בפירוש בעל מנת שיתפייס לכונסו וכיון שנתפייס גמר פעולתו אבל בסתמא אין נוהגין בגבולינו לגבות שום שכר שדכנות אלא אם כן ינמרו הנשואין בגליל העליון נוהגין לגבות מיד אחר שהושם הקנס מה שאין כן בגבולינו · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

פו

עליכם החיי' והשלו' עמיתי רבי' מר"פרוק יצ"ו והשמנה מר' רעכ"לן על דבר חמשה ליטרא ומעט חפנים של כסף שביד מר' קי"לא ואומרת מר' קי"לא שהחר" משה ז"ל כשנתן הממון לידה אמר בפירו' שהוא של שתי ילדיו שיש לו מאשתו בת מר' רחל ובירושה כפל לה הממון מזקנה דבר פשוט הוא שהממון הזה רק של היתומי' הכ"ל הואיל ומר' קי"לה הושלשה לכך השליש נאמן אפילו בלא שבועה לא שנא השליש אש' לא שנא איש כדמוכח להדיא פרק זה בורר בההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה ואותו החוב על האופה ששמו מיישטער י"ד זהובים שאמ' החר" משה הכ"ל שהם של שתי ילדיו שיש לו מאשתו ראשונה ואשתו מרת רעכ"לן כתרנה והודה לזה כך העידו עידי הנואה כר' דנם ממון זה ודאי ליתומים הכ"ל ואין למר' רעכלן בכתובתה כלום בהן דכיון שאמ' שהחוב הזה הוא של שתי ילדיו ולא אמ' שהוא נתן להם במתנת שכיב מרע אלא שהודה שהוא שלהם וגם היא הודית לדבריו אם כן ודאי איכה גובה כתובתה מהן שהרי הודית לבעלה שאינו שלו אלא של ילדיו דאין האשה גובה אלא מנכסי בעלה וכל הנדרין דאמ' להקל במתנת שכיב מרע לא שייכא הכא דכאן הודה ומסר דבריו שהחוב זה של ילדיו אמרינן מנכסים שנפלו להן מאם אמם נתקמנו והלא החר" משה ואשתו ע"ז החיב כאשר הודו שניהם בעת הנואה ואם כן אפי' אם ימנא שאין החשבון מכוון ארבעה עשר זהובים שיש פחות או יותר זהב או שנים אין קפידא בכך דאולי לא דקדק יפה אף שהזכיר הנגי בסימנים ידועים וניכרים אף מה שטענה מר' רעכ"לין שרנתה לברר שהיא הלוות המעות לנגי מידה מכדן שלה מה בכך הואיל והודית שהוא של הילדים אמרינן דילמא אחר כך נתנו לילדים אותו חוב ונטלו ממון אחר במקומם דהודאת בעל דין כמאה עדים דמו דהודאת שכיב מרע לאו כמתנה והוא נופיה במקום דלא קניא מתנה קניא הודאה היכא דמתכוי' לזכותו של אותו פלוני שמודה שהממון שלו וכגון היכא דלא שייך לומר שהודה כדי להשביע את עצמו כגון בכרון דידן דכל הכי כרדין אתכהו ביה ומר' רעכ"לן הודית לבעלה כמו שהוד' אם כן אבדה זכות כתובתה בממון זה אמנם מה שנתן לבנו ולבתו במתנת שכיב מרע דהיינו גלגול קטן וכל השאר בנואה ומקיים בלשון הזה ובשו מתנות לא היתה מסרבת אשתו בדבר עכ"ל זה איכו מבואר יפה אם שאלוה בדבר ואמרה איכה מסרבת או ר"ל לא שאלוה אלא ששמעה ושתקה ולא אמר' לא הן ולא לאו ונראה אם כה"ג הוא ששמע' ושתקה לא אבדה כתובה מהן דמור"ם פוסק להדיא במרדכי פרק יש נוחלין דכתובה ותכאי כתובה גובין ממתנת שכיב מרע ואף בפניה חלקה ושתקה לא הפסידה כלום בשתיקה ואף על גב דתשובת ר"אבן פר' מי שמת מוכח איפכא דכת' דהיכא דלא מיחת' כששמע' הנואה אבדה כתובתה נוכל לומר דבנדון דידן כולי

עליון

עלמא מודו דשתיקתה לאו כנתרצה דמיא מדכתרצתה כדברים הראשונים להדיא וכאן שתקה ולא אמרה להדיא שנתרצית אלמא שתיקתה לאו כנתרצה היא ואי משום דהר"ר שמואל בן הר"ר ברוך פסק דמתנת שכיב מרע מפקיע מידי כתובתה · נראה כיון דפסק ר"י דאינו מפקיע וכן פסק מהר"ם בכמה תשובות פרק מי שמת ופרק יש נוחלין ובפרק נערה דאינו מפקיע לא חיישינן להא דרבינו שמואל · ותו דאיכא למימר דהא דהר"ר שמואל לא איירי אלא במתנת שכיב מרע לאחרים אבל מתנת שכיב מרע שהוא לבניו ולבנותיו שהן יורשין גמורין אינו אלא כירושה וירושה ודאי אין מפקיע כדכתב מהר"ם בפרק נערה ויש לומר דהר"ר שמואל מודה לו בכי האי גוונא אף על גב דקצת משמע מדבריו דלית ליה חילוק זה מכל מקום למדקדק יש לו ליישב דמודה הוא במתנה לבניו ולפי זה כל אשר כזה במתנת שכיב מרע ומחמת מיתה ביום שני קודם מיתתו כל אותה צואה אינו מפקיע כלום מידי כתובתה שהרי נכנסה ויוצאה היתה אפשר שלא שמעה מה אומר וציוה ועל כל מה שהעידו הנשים אין אני דן עליהם דלאו בתורת עדות ניתנו · אמנם מה שהעיד הרב רבי שמואל על המקום שבבית הכנסת של האנשים שהיה של מרת רחל תמיהני אם לא נמצא עוד עד עמו מתושבי הקהל שיעיד גם כן של מי הוא המקום · ונראה שאם יעידו שני עדים שהמקום הוא של מרת רחל לא היה לחכם רבי משה זכרונו לברכה חזקה בו דפשיטא דדרכה של חמותו להשאיל לחתנו מקום בבית הכנסת של האנשים ולא שייך לומר כאן כלל מדלא מיחתה יש לו חזקה וקל להבין · ואם כן המקום לניני מרת רחל · ועל אותה רחל ועל אותו כתב שנה החכם רבי משה שילכו בניו ויקיימו אותו כתב נראה אחרי שאין הכתב לפנינו ואין אנו יודעים אם נתקן כהלכתא אין לסמוך עליו כלל · נאם הקטן והצעיר שבישראל:

פז

שלומך ישגא לחדא אהובי עמיתי הח"ר יהושע יצ"ו מה שכתבת שיש שמבקשין הרבה פעמים דחיותא לענוי הדין כאשר הם נתבעין עבור דבר מועט משיבין לאמר נטעון למרחקים עבור זה ונמצא שהיה מוציא מאתים על מנה אומר דמילתא דפשיטא דאין להניח להם לדחות ולענות הדין על ידי טענות הללו וכל כי האי גוונא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות וכי האי גוונא אמרינן פרק זה בורר מי שנושה בחבירו יוציא מנה על מנה:

פח

מהו שכתבת לי עוד מעלייתך לארץ צבי ולעיר הקדש שיבנה במהרה בימינו אי מנוה הוא עתה אפילו תלמיד חכם הואיל ואין לנו בעונות קבוץ בחורים ותלמוד תורה לשם דע לך דבודאי שכר גדול ומעלה יש לו לאדם הדר בארץ ישראל וכל שכן בעיר הקדש לתועלת לעולם הבא וגם לעולם הזה אמנם שמענו כמה פעמים שיש לשם בני ברית מערביים נחשבים לרשעים גמורים מוסרים מפורסמים והם טורדי' ומבלבלים האשכנזים שהם שומרי תורה וגם כי המזונות דחוקים ומצומצמים לשם מאד והרווחים קשים

יוכל

יוכל לעמוד בכל זה מלבד גדול דשעת ה
הישמעאלים אשר לשם לכן כל איש ישער
בעצמו בהשגת נפו וממונו באין דרך יוכל
לעמוד ביראת השם ובשמור מצותיו כי זה
כל האדם ·

פט

מרן דבשמיא יהא בסעדכון ויתן ארכא
לשניכון אהובי עמיתי הר״ר אברה׳
מעכ״דל יצ״ו והר״ר יהושע יצ״ו אשר דרשתני
על דבר האשה שבאת לגבות כתובתה ושטר
כתובה בידיה וכתוב בו שלש מאות שו״ק
ובסתם כל כתוב׳ שבמדינ׳ אין כתובי׳ בהן רק
ר׳ שו״ק ואין על הכתוב׳ הזאת רק עד אח׳ כש׳
והשני פסול מחמת קורבה אבל התנאי׳ שבין
אשה לבעלה עדיין הם קיימין בשטר שאין בו
קניין וכתוב בתנאים שקבל עליו בקנס גדול
לכתו׳ לאש׳ הזאת שלש מאות שו״ק בכתובת׳ ·
מכל הלין נרא׳ לכם קנת למיזל בתר אומדנו׳
להגבות לה כל השלש מאות שו״ק · אין נראה
לי כלל דהאי כתובה חספא בעלמא הוא ד
דמזויף מתוכו הוא ואפילו מסר לה כיהלה
באנפי סהדי כשרים כדאיתא בהדיא באשירי
במסכת מכות וכדמייתי ראייה מתלמודא
להדיא דפרק זה בורר ואם כן במאי תגבה
האשה הזאת מאה דוק״ט הנותרים ובמה
קנתה אותן במעשה בית דין לכן כיון דאיכ׳
מן הכהנות או מן המיוחסת אלא שבאקראי
לפי עושרה פסק לה לכתוב בכתובתה יותר
מן המנהג בגבול׳ אין זה לא תנאי ולא מעש׳
בית דין כלל ואף על פי שיש אומדנות רבות
שבדעתו היה על כל פנים לכתוב לה שלש
מאות מכל מקום לא קנתה האשה כלל ולא
זכתה במה שהבטיחה לקיים לה לעשות
ולא עשה בהכשר ואפילו אם היו עדי׳ לפנינו
מעידים שאומר הבעל סמוך למיתתו והודה
בפניהם שנדר וקיים לאשתו לכתוב לה שלש
מאות בכתובתה מכל מקו׳ לא קנתה וזכת׳
האשה בזה הואיל ולא הודה לה שכתב לה
כאשר הבטיח דבדברים בעלמא לא קונין
ולא מקנין ולא דמי כלל להנו׳ דמעיד בגדלו
מה שרא׳ בקטנו שיצאת בהינומ׳ דהתם מהני
עדו׳ גרועי׳ בהדי הרוב דאורייתא אף על גב
דאיתרע רובא קנת משום דאמרינן גילוי
מילתא דבתולה נשאת ויש לה תנאי ומעשה
בית דין דהוי כמו שטר כשר אבל כאן בנדון
דידן התנאי׳ ועד אחד הכש׳ החתום בכתו׳
כולהו לא מוכיחי׳ אלא שהאמת כן שהכתובה
נכתב׳ ונחתם בקנין ובצווי הבעל והא לא
מהני מידי דודאי בפני אותם עדים ה
החתומי׳ קבל גם כן קנין והאי קנין וחתימ׳
לאו כלום היא דקנין כזה ודאי לכתיב׳ עומד
ודווקא אדעת׳ דהכי מקנו קנין כדי לחתום
והחתימה לאו מילתא היא והא דקנין לא
בעי עדים היינו בקנין מן המזב׳ לזוכה אבל
קנין כל״ג שאינו אלא לחתום בשטר הכתוב׳
כדי לגבות בו פשיטא דלאו מילתא היא אלא
אם כן בעדים כשרים וק״ל בלאו הכי הרבה
יש לחלק בהכי אומדנות דליכא למיסמך
כולי הא עלייהו לאפוקי ממון מחזקת
יורשין ·

ואתה אהובי הר״רא אשר שאלת על
השמנ׳ שנשאת לשני ונתגרש׳
אם כותבין לה כתובה שלישית ארמלתא
ומתרכתא או מתרכתא לחודא פשיטא
דכותבין מתרכתא לחודא דצורך הוא יותר
מפני תקנת כהנים וארמלתא לנואי אתיא
ומתוך כן היה נראה קנת אפילו אי הוה
גרושה מן הראשון ומן השני אלמנה אין
כותבין רק מתרכתא ·

נא

ואשר כתב שכמצאת בדרשות מהר"י מולין על לב עוף שאין לומר כן שיש בעוף כנגדו ס' אלא אם כן העוף שלם כולו ראשו ורגליו כבר שמעתי חילוק זה גם כן אבל לא בשם הגדול ז"ל ולא חשתי ל' להחמיר דמסתמא הגאונים לא שיערו בימנוס כולי האי · וגם הבאתי ראייה מהא דמסירים הראש כאשר כתבתי ואף על פי שאינו ראיה גמורה זכר לדבר מיהא איכא · כאם הקטן והצעיר שבישראל · ושתמהת מאין לי ראי' שאין הקנין מועיל משום ד דלכתיבה עומד עיין בתום' ריש אף על פי בריבו' מתנ' שכיב מרע שכת' בו קנין כדברי הרי"בא על פי רשב"ם ימצא לך ממש בסברא דידי דאמרינן שאין דעתו שיגמור הקנין אלא בכתיבת השטר ומסירתו והדבר ידוע שכל המקבל קנין על הכתיבה אין דעתו להקנות אלא בכתיבת הכתובה ובמסירתה והאשה לא סמכה דעתה אלא בהכי · ומה שכתבת משום דכתובה דאירכסא היא או לא סברא היא דכיון דקבל קנין על שנייה מחלה כח כתובתה הראשונה דמסתמא לא בא לכתו' שתי כתובות מכל מקו' כבר כתב' שאם היא מוחזקת בנכסים אינני מגרע כח כתובה כלל · זה השיב לפעם שני ועוד האריך ·

כב

שפתי כהן ישמרו דעת אהובי מה"ר שמעון כ"ן אשר דרשתני על אשה אחת שנתפס' על נפשה מחמת גניבה שגנבה והודית על ידי עינוי שגנבה וכבר היתה הסכמת הכל שדתה להמית ומכל מקום על ידי פעולת הקהל הוציאו יציאות רבות שנפדית ושאלת אם מותרת היא לבעלה ישראל וכתבת דבסמ"ק כתב דעל ידי נפשו' כגון על ידי גניבה כבדין דידן אסורה אפילו לבעלה ישראל · יפה כתבת דכן כתב סמ"ק וכן כתבו התוספות פרק שני דכתובות וכן פירש רש"י שם דקיימא לן שמא נתרצית מחמת הגלה ואם כן אסורה אפילו לבעלה ישראל וכן כת' סמ"ג בשם ר"י וכן כתב אשירי ומרדכי וכן הר"י דאורליינש מדויקא דמתני' דהיא באה על ידי נפשות אסורה אפילו לבעלה ישראל לא ידענא שום גאון דכתב בענין אח' זולתי הרמב"ם ואיך יתכן לשבק כל הכי ולמיסמך אדרמב"ם לחודיה ומ' נראה להתיר מטעם דעדיין לא היה נגמר דינה להריגה אף על פי שהסכמת הכל היתה אחת דתה להמית מכל מקום לא נגמר ונפסק הדין בפליליה' ופסק אשירי כחזקיה לגבי דר' יוחנן דבעינן נגמר דינם להריגה דנראה דההי קאי דווק' אאנשי גנבי ורוצחים דמחמ' פשע בעליהן מפקירין נשיהם כדפי' רש"י להדיא שם ונראה דמשום הכי בעי חזקי' נגמר דינה להריגה דמקמי הכי לא מפקרי נשותיהם אבל היכא שהאשה נתפסת על ידי נפשות מחמת פשע דידה יש לומר ד דלא בעינן נגמר דינם · אמנם מפירוש רש"י במתניתין משמע קצת דאפילו משום פשע דידה בעינן נגמר דינם דפירש על ידי נפשות אסורה דכיון דנידונת למו' אך נוכל לו' דרש"י אפי' דנגמר קאי דמוקי אנשי רוצחים ור"ל נידונת משום בעליהן · עוד היה נראה קצת להיתר מתשובת רבינו שמחה שבידי דכתב בכל מקום שהיא סבורה לחזור ע"י פדיון מותרת וכן כמי אחרי שהקהל פעלו להציל וכן עלת ביד' כימ' דאיכ' בטח על ככה ולא המציאה נפשה להתרצות לזכות בשביל הצלת נפש דסבור' היא ליניצל ע"י פדיון ושחדי' ואמת הוא שהגוים באשכנז אפילו בפליליה' אקים על הגוים אכי' ישראלית ומחפשי' זכות בשביל שחדים להציל ממות מכל מקום

לא

לא מלאני לבי להתיר מנדדין שהן נראין כמו סברת הכרס על כן שאל נא לרבותי הקרובי' אל החלל המה יורו בנדון זה וכאשר יבארו דעתם אם חפץ את' מאז להודיע בשלמות דבריהם אשיב לך גם כן מסקנתי דכל כה"ג ניח לכולן דלימטייה לכל שיבא מכשורא ·

כג

ואשר שאלת על הס"ת שנמצא בה בכמה מקומות שכותבין חוץ לדף שלש אותיות מתיבה גדולה בת ש שבעה או בת שמנה וגם לפעמים מתיבה בת חמש אי שרי לקרות בה · נראה דאין להקפיד בדיעבד שבבר נכתבה הס"ת אפילו בתיבה בת חמש דלכולי עלמא לא יכתוב דהנמ' וכל החיבורים כתבו בלשון לא יכתוב ולא קאמר לא יהיו כתובים משמע דדוקא אסופר קאי שלכתחילה לא יכתוב כך וכן כתב באשירי להדיא לא יכתוב לכתחילה ואם היינו מונעין לקרות בה אפילו כשיש אחרת בעיר' היינו פוגמים את זאת והוי כמו דיעבד בדאיתא ביומא פר' בא לו דפריך וגייתי ספר תורה אחריני אר" הונא משו' פגמו של ראשון וה"נ אם לא יקרא בה כלל הוי פגם ואף על גב דכתב אשירי בשם רבינו תם אותיות השם צריכין שיהיו שלם בתוך השיטה מדקט צריכין משמע אפילו בדיעבד מזה לא קשה מידי כאם הקטן והבעיר שבישראל ·

כד

שלומך ישגא לאדרא אהובי עמיתי האלוף הרר" טעביל יצ"ו אשר דרשתני על חתן הבא בשבת של ענייה סוערה מה מפטירין · דע לך דכמדומה לי כי מרדכי שלנו חלוק בלשון משלכם בספק זה לשון מרדכי שלנו כך הוא ואתן שבא בשבת של רני עקרה יפטיר שוש אשיש ו ובשבת של ענייה סוערה יתחילו רני עקרה ואם בא חתן בשבת של עניי' סוערה יפטירו שוש אשיש שבבר אומר ענייה סוערה ב בהפטרה דרני עקרה עכ"ל הלשון דשבבר מגומגם מכל מקום שמעינן מינה דלעולם דוחין הפטרות אלו מפני הפטרה דחתן מפני שיש להם תשלומין כל אחד בשבת של חברת' אמנם תמוה לי קצת על חתן הבא בשבת דרני עקרה שבשביל כך יתחילו שתי שבתות מקודם שלא כסדר ולא חיישינן להא דליכא כתובה דלא רמו ביה תגרא ודילמא הדרא בהו ונמצא הפטירו שלא כדין אבל איפכא שפיר דמי וק"ל · וכן נראה בודאי שלא נהגו בארצינו להתחיל רני עקרה בשבת דענייה סוערה בשביל שיבא חתן ברני עקרה אבל איפכא נהגו כמדומה לי ובלאו הכי היה המנהג בכל אוסטרייך כשהיה בא חתן אפילו בארבע' פרשיות או בראש חדש שהיו מפטירין עם ההפטרה הראויה לאותו שבת הפטרה דשוש אשיש מקצת' עד ישיש עליך אלהיך והיו מדלגין מנביא לנביא ושמעתי שהקדמונים אמרו הא דאין מדלגין מנביא לנביא היינו דווקא בימיהם שכל ספריהם היו כותבים בגליון ולא רצו ל להאריך בגלילה משום כבוד ציבור אבל האידנא דהפטרות שלנו כתובין בקונטרים ואפשר לסיימן שימצא מהר מה שירצה ואין צריך להפסיק בכדי שיפסיק המתורגמן שפיר דמי · ונראה דטעם זה אינו מספיק רק לדברי רבי אבי"ה דפירש הטעם שאין מדלגין משום כבוד צבור שלא יעמדו ב בשתיקה כדאיתא במרדכי אבל לפי רש"י דטעמ' משום טירוף הדעת אין ליישב הכי גם פה בנוי"שטט לא רצו מנהיגין הראשונים לנהוג כמו באוסטו"רייך אלא כשהיו בשני נביאים לא הפטירו רק באותו הפטרה ה הראוייה לשבת לבדה ונראה כשאין בנביא

אחד כגון אלו הפטרו׳ דרני וסערה והפטרה דשוש אשיש וגם הדילוג הוא מתחילתו לסופו דהפטרה דשוש אשיש בתר תרווייהו הוא בנביא אף על פי שהוא יותר מכדי שיפסיק המתורגמן יש לסמוך אחילוק הקדמונים אוסטרייך ויש להפטיר שתיכן דני עקרה או עניה סוערה קודם ואחר כך שוש אשיש כוליה׳ כאם הקטן והצעיר שבישראל׳

כה

שלומך רב לאהובי שאירי מהר״ יעקב ש״ אשר שאלתני במה שראית בס״מג דמנורע כשנכנס לב״ה עושה לו מחיצה גבוה ברוחב ארבע אמות נכנס ראשון ויצא אחרון והבנת אלו דברים דמשום קדושת תפילה הן צריכין ולא משום טומאה כלל דאם לא כן מכ״מ ביוצא אחרון נכנס ראשון לא הבנת כשורה פי׳ משנה זו׳ אמנם דע כי יש לי פי׳ ר״ מסימפונט מכל סדר טהרות ובדקתי במסכת נגעים פי״ג ומצאתי פי׳ משנה זו דאינה אלא משום טומאה ומוכח התם במשנה הסמוכ׳ לה דחלוקה טומאה דמנורע מטומאת מת מכמ׳ גוונים במוקף צמיד פתיל ובכלים שבתוך בור ודות שבתוך הבית ולענין אהל דמנורע אם הכלי או האדם ברשות אחד מן המנורע וכמו מחיצה מפסיק ביניהם אף על גב דבאהל אחד ותקרת הבית מאהלת על שניהם טהורים האדם והכלים וכן לענין ישיבת המנורע כמי חלוקי׳ הם דלגבי מת לא בעינן שישב הנושא כמו באבן המנוגע׳ ומעתה אפרש לך משנתך דעושין לו מחיצה גבוה עשרה כדי שתפסיק בינו לבין העם שלא יטמאו לפי שהן ברשות אחד אף על גב דהתקרה מאהלת על כולן אין קפידא כדבארתי לעיל ומה שצריך רוחב ארבע היינו כשיעור גופו של אדם כשהוא יושב ומתפשט כדאיתא בעירובין׳ ונכנס ראש ויוצא אחרון היינו משום דאין המחיצה מגעת עד הפתח וכמנא כשהיה הולך מן הפתח עד המחיצה לא היה דבר מפסיק בינו ובין העם ויטמאו ולכך נכנס ראשון ועדין אין אדם שם עד הגיעו תוך המחיצה ויוצא אחרון נמי מהאי טעמא כל זה דקדקתי מפי׳ ר״ מסימפונט׳

כו

ואשר שאלת אם חולה מותר לדרוש במכשפים ובקסמים דע כי לא מצינו איסור מפורש בדבר דשואל אוב וידעוני דהזהירה תורה עליהם נראה דוקא אוב וידעוני דאיכון חמירי טפי ואין שאר מכשפים בכלל לחומרא והכי מוכח ב בשמעתא קמייתא דיבמות דבעינן לחייב המכשף סקילה ולא ילפינן לה מכלל אוב וידעוני ולא אשכחן דהזהירה תורה לשואל שאינו עושה מעשה בעצמו כי אם בענין אוב וידעוני׳ ואם תאמר הרי עובר לפני עור כו׳ אפילו שואל [illegible] לדברי רבי ישמעאל פרק ארבע מיתות דבני נח מוזהרין על הכשוף נראה דלא קיימא לן כרבי ישמעאל דכולי תלמודא אמר דשבע מצות נצטוו בני נח וטפי לא עיין פרק ארבע מיתות׳ ור״נא ואשירי נמי פסקו דלא כחזקיה דסבר בני נח מצווין על הסירוס ואם כן אין כאן רק איסור עשה דתמים תהיה כדכתב רמב״ם ע״ש נראה מדבריו דאין איסור ממש קאמ׳ כאם הקטן והצעיר שבישראל׳

כז

תכתב לשנה טובה שאירי מה״רר יודא על דבר הירקות ה המבושלות בקדירה חולבת בת יומא והניח בה בכף של בשר בת יומא ושניהם מקונחות יפה ונספקא לך אי אסרינן כדברי השערים

אי צריכן כדברי אשירי דע שאני מורה ובא לאיסור כדברי השערים וכן כתב בספר התרומה וכן כתבו התוספות פרק כל הבשר והחמירו אדרבה יותר משערים ואין צריך להאריך בזה ·

כח

ואשר שאלת על חצר הכבד שלא ניטל הקרו' ונתבשל עם שאר הבשר אי אמרינן חתיכה עצמה נעשי' נבילה וכתב' שהעידו לך שאנכי נוהג להקל בזה דע כי המעידים טעו ושגו ותלו בי בוקי סריקי אדרבה כמה פעמים הוריתי הלכה למעשה לאיסור ולא רציתי כלל לסמוך אהפסקת הקרום כ"א דשערי דבס"מק כתב דהנהו תרי שנויי דכוליא בחלבא הוה וגדי כחוש תרווייהו ליתנהו אלא כולכית באילפס היה ואם כן אזלא לה טעמא דקרום מפסיק גם איכא למימר דצריך צריקא אי מפתית הקרום כדאמרינן פרק קמא דחולין איידי דמשמש ידא דטבחא מפתית · וכיון דקימא דאפילו במליחה אין לפסוק על הפסקת הקרום אם כן כל שכן בבישול דלא נסמוך אפילו לצי האי גוונא לשוויה אותה שדבוק בה רחוקה מבליעה כמו האחרות · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

כט

כאשר באו לפני לדין מורשה של ה"ר יוסף בן הנר' קנוב"לוך ורבי בירך אפטרופ' של היתומה נינה בת אחיו רבי יחזקאל ז"ל ואנטלר של האפטרופס עמו ודנו על דבר הצוואה שציוה הנ"ר קנוב"לוך מענין נכסי היתומה בצוואת שכיב מרע דמנו אתפטר בראשונה דנו כי האפטרופא רצה שלא נאמין לדבר הנ"ר קנוב"לוך שהיתומ' חייבת לו כמו שאמר וצוה ונתן לזה כמה טעמים והעיקר בשביל כשגילה הנ"ר קנוב"לוך לשמאי' נכסי היתומה כמו שתי שנים קודם פטירתו לא זכר כלו' מחיובתה שחייב' לו היתומה · עוד על דבר הצוואה שצוה הנ"ר קנוב"לוך ואמ"ש בנו אבקשך שאם יזדמן השם ליתומה זו זיווג נאה ויפה שתניח לה כל החיובא שהיא חייבת לך כי אם הייתי זוכה שהייתי משיאה הייתי נותן לה עוד יותר · ורצה מורשה של רבי יוסף שאינה צוואת שכיב מרע אלא בקשה בעלמא והאפיטרופא רוצה שהי' צוואה מעליא עוד דנו על דבר תשלומי מזונות שאכלה היתומה עם הנ"ר קנוב"לוך כמה שנים והביא ה"ר יוסף עדות שצוה אביו שישלם אותו מנכסי היתומה והאפיטרופא גם הוא הביא עדות שאדרבה ציוה אותו תשלומין בשכר המרתף כמבואר בעדיות · הנה פסקתי בינים כפי הנראה בעיני ודתל"י הראשון נראה דצריכין להאמין לכל דבר קנוב"לוך בנכסי היתומה שהיו מסורין בידו בתור' אפטרופא שמינהו אבי היתומים ומה שנצטרף אליו ר' בירך על פי נעשה בדרך דינוי ופשר' ולא נסתלקה בכך מינוי אבי היתומה וק"ל אפיטרופא שמינהו אבי יתומי' לא בעי שבוע' ואפי' אי בעי שבוע' כמו איניש דעלמ' דנאמן בשבועה על מה שבידו מכל מקום בנו כי האי גוונא לא בעי א אשתבועי שבועה לא פקדני אבא דהא אית ליה סהדי דפקדינן שהיא חייב' כך ואין אדם מוריש שבועת ממון שחייב עליו שבועה לבניו לא שייך כאן כדמבואר יפה בפסקי הגאונים ואין להוכיח שאינה חייבת לו מדלא גילה לשמאים החיובה כמו שטען האפטרופא כיון דאיכא למימר כיון שהיה בדעתו שאם יזכה להשיאה היה רוצה למחול לה גם להוסיף לה מדיליה כמו שאמ' בשעת צוואתו אם כן לא אבה לשקר בשום' לחשוב חיוב' שאינה ברורה לפניו' בשביל

הסבוס

הסכום בלאו הכי לא ברירה כלל שחיובא שאינה עומדת ליתב' מהו שפוחתין בשבילה הסכום מזה אין להאריך · ואשר נסתפקת אם הבקשה כנואה או לאו נראה הדעת נוטה דכנואה במורה היא ומה שאמר בלשון בקשה כדי לזרזו ולקיי' הדבר שיעש' כא בעי' יפה ולא ע"י מריב' כאשר לבנו חפץ לגמרי בדבר ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר הכתו' אמ' קח נא את בנך את יחידך וגו' ודרשו רבותינו אין נא אלא לשון בקשה שאמר הקב"ה עמוד לי בזה שלא יאמרו הראשוני' לא היה בהן ממש אע"ג דמנוה נמורה היתה וכן יליף מינה פרק קמא דפסחי' דזריזים מקדימין למנוה מקרא דוישכם אברהם דכתי' גבי עקידה כדאיתא בתוס' בתוס' ותו דבמתנת שכיב מרע לא מבריכינ' לא לשון כנוא' ולא לשון מתנה אלא אמירה בעלמא כדאמרינן פרק השולח פלוני' שפחתי עשתה לי קורת רוח כופין את היורשין לשחררה מ"מ לא ברירא לי הכי ראיות לאפוקי עלייהו ממון מחזקתיה אמינא אי בדידי הוי כי הך עובדא לא הייתי מחזיק בממון כזה כלל כי הייתי חושש לגזל יתומים שהרי הן בהקדש בכמ' מילי ואי לדידי ניית בכר' יוסף לא יבטל כלל מנות אביו הנכבד שאמר בשעת פטירתו אלא יעשה ממש כמו שאמר מתי שיזדמן זיווג יפה ליתומ' שהוא מקובל לרוב חכמי הקהל יתן לה כדמי ה החיובא בעין יפה ועד תשלומי מזונות כדי שלא יהא כיתי עדים מכחישין זו את זו אמינ' דהח"ר מוש"ל והח"ר טרוט"של שעמו מפי הכר' קנוב"לוך חזרת הנואה שכית כאשר הוא מבואר בעדו' הח"ר טרוש"של וכשחזר הכוו א' במלך הוה וחשב גם תשלומי מזונות לנכות נגד שכר המרתף שאין אכילת תינוקות הזאת מעלה ומוריד כ"כ בבית שהיו תמיד בה אוכלסין מרובי' וא"כ כתר בתרא אזלינן בש"מ כדק"ל דייתיקי מבטל דייתיקי וכאשר נוה הכר' קנוב"לוך שכל החיובות כתובות בנ"טיל · נראה דמה שהוא ניכר כתיבת רבי משה בורב"ז או כתיבת אנשים אחרי' שלא היו בנו"יאשטט מזמן פטירת הכ"ר קנוב"לוך עד היום נריכה היתומה להאמין לרבי יוסף בלתי שום שבועה ואם נמנא עוד כתיבת יד אנשים אחרים שהם בנו'ישטט נרי' רבי יוסף לקבל חרם שלא ישתנה כתב זה בידיעתו אלא אם כן יש לו עדים מעידי' שנכתב בימי אביו ואז פטור אף מן החרם · הנראה לע"ד כת בתי' · כאם הקטן והנעיר שבישראל ·

אתחיל לכתוב כ"ד תשובו"ת שהשי"ב מ"ורי לה"רר בנ"ימן כ"ן׃

ק

במודים דרבנ' אם יש הזכרת השם משום ה' זוקף כפופי' כו'

דיש כי הזכרת השם כמו שהוא כתו' בגמר' ובחבורי' ובתפלות ואי' להקפיד על זוקף כפופי' ונראה דלא הקפידו חכמי' על זה שא בסוף ברכה ותדע דכתב בה"גה במיימוני וביתר חיבורים דנוהגין בר"ה וי"כ לומר בכריעה זכרינו ומי כמוך ובכן ובכן ובכן והמדקדקים זוקפי' בסוף ברכה אלמא דלא קפדינן שא אסוף ברכה שהרי כמה שמות יש כאן ובבכן ובתמלוך ואמ'כמי בתלמוד המלך משהו' כורע בתחילת י"ח שוב אינו זוקף עד גמר י"ח ·

קא

בשיש חתונה יחיד החוזר הסדרא איזה הפטרה הוא מחזיר

ביום ששי שוש אשיש או הפטרה דשבוע אע"פ שאין חובה לחזור הפטרה מכל מקום מנהג יש נראה דיש לו להפטיר הפטרה דשבוע דמה שנוהגין לחזור הפטר' היינו טעם כדי שיודע בכל השנה מה שמפטירין כמו ש

שיודעים

שיודעים מה שקורין בתורה ע"י שחוזרין שמו"ת ואם היו חוזרין שום אם כן אם יארעו הרבה חתנו' כשכ' שבת אחר שבת וכי יחזרו בכל שבת שום אפים טורח זו למה אין צריך להאריך מזה יותר:

ק ב

אשת אליהו הנביא ז"ל או אשת ר"בל אם יכולים לינשא לאיש אחר כ"מ לדורו' גם כן אם יזכה אחד כמו הם ומההוא עובדא דקאי אליהו בבית הקברות כו' משמע קצת לאיסור תמיהני טובא למה טרחת לשאול שאלה כזאת הלא ידעת דאיתי' בפרק תינוקות די"ב דברים שאלו אנשי אלכסנדרי את ר' יהושע בן חנניא ובהן שלשה דברים בורות אשתו של לוט מהו שתטמא בן השונמית מהו שיטמא מתי' לעתיד לבא וכו' ופשט' להן מת מטמא ואין נציב מלח מטמא מת מטמא ואין החיים מטמאין אע"פ שודאי אשתו של לוט מתה שלא שנהפכ' לגוף אחר ובן השונמית היה מת אלא חזר וחי אעפ"כ אמר שאין מטמאין הכי נמי יש לומר אשת רעהו אסורה ולא אשת מלאך שכולן רוחני ולא גופני · ומה שהבאת ראיה ממה שעמד בבית הקברו' דפשיטא דאליה ז"ל שמר כל התורה כולה כדאיתא להדיא פרק מי שהוציאוהו דאפילו תחומין דרבנן מנטר להו ·

ק ג

מחבת של חלב תחת הקדיר' של בשר שכת' הרא"ש הזיעה עולה ואוסר כמה שיעור הרחקה וכן מה שכתב המרדכי פרק גיד הנשה שאסור לשפוך שומן כשר לנר הדולק ויש בו שומן טריפה אי איירי דווק' על ידי נצוק ומשום חיבור או בכל ענין וכמה שיעור הרחקה הוא דכתב הרא"ש במחבת של חלב נראה השיעור שא' אין היד סולדת בו בקדיר' של בשר מחמת הזיעה אפילו אם ליה הזיע עולה אפילו שעה אחת אפי' שתים אין איסור בדבר אם לא שהקדירה רותחת בפני עצמה ותדע שכן מנהג פשוט שתולי' בשר לייבש למעלה מן הכירה שמבשלין עליה חלב תדיר אע"פ שהזיע עולה מן התבשיל של חלב הואיל ואין היד סולדת בבשר מחמת חום אות' זיע אינה אינה אוסר' כמו שראיתי בהג"ה בית איסור והיתר שהזיע אוסרת ומייתי ראיה ממחבת מכשירין ותשובה זו איננה באשירי ולא ביורה ד"עה · וההיא דמרדכי דכתב דאסור לשפוך לנר של חלב במרד' שלנו לית' ומנהגנו כ' בתשובת הג"ה מהר"י מולין ז"ל שהשיב למהר"ר אליעזר בן מה"ר נתן ז"ל שכתב שבי"ש מרדכי כמנא פסק זה פר' כל הבשר וכתב הגאון הנ"ל באות' תשובה דנרא' לו שאין שייך נצוק בשאר איסורים אלא לגבי יין נסך והאריך בראיות וטעמי' גם נר לומ' דלא שייך ניצוק אלא לגבי יין נסך ולענין טומא' וטהרה ומשום דהכי מילי תלוין בנגיעה ולא בנתינת טעם יין נסך אסור במגע וטמא נמי במגע וטהרה אשכחן נמי על ידי מגע כגון בהסק' ועל ידי עירוב מקוואו' בקליפת השום אבל שאר איסורין דלא תלו אלא בנתינת טעם אי' נצוק אסור בהן וגדולה מזו אמרינן גבי כלי מתכת דאם מקבתו חם כולו ואעפ"כ פסקו רבותינו דלא אמר מוליך בליעתו כפילו קבלה ממורי דודי הקדו' מהר"ר אהרן ז"ל דהכי נהיגי והשתא ק"ו אפילו כלי מתכות דחבור גמור הוא יותר מן הקילוח דמשקין אה"ה אינו מוליך בליע' מנר זה לנר זה וכל שכן הא · ופסק המרדכי דלעיל אינו לפני שהייתי יכול לדקדק בו מה טעמו אבל אינו משום נצוק כל כך כתב הגאון הנ"ל בתשו' גם כן ·

ק ד

ראובן נעשה ערב לשמעון מחמת הגוי בקרן וריבית שבכל עת שיתבע את שמעון יאכל עם סוס שקורין לייסטן ועתה אומר ראובן הקרן אפרעך והריבית לא אתן לך ושמעון משיב איני תובע שום דבר רק אכילת הסוס כמו ט שנתקשרת כנגדי תחת חותם גוי אי הוה קיט בכובשיה כו׳ אין מעשה לפנינו רק הדין אני חפץ לדעת לא ידענא מאי קא מבעיא לך בהא כיון דאסור ליקח ממנו ריבית גם הלייסטונגא אסור לקבל ממנו מכל מקום מאכילת הסוס דהריוח לעצמו הייני כסף ותרבית ואפילו אם הנאה וריוח לגוי אחר מכל מקום אסור בהדיא שפסקו התוס׳ ניתר חבורים דאסור לומר לחבירו הלוה לך מנה כדי שתתן ד׳ דינרים לצדקה׃

קה

אם למרוט נוצות לאווזות חיים אי דומה לגיזת כבשים או אי הוו צער בעלי חיים גם לחתוך לשון העוף כדי שידבר ואזני׳ וזנב מכלב כדי ליפותו כראין הדברי׳ דאין אסור משום צער בעלי חיים אם הוא עושה לצרכיו ולתשמישיו דלא נבראו כל הבריות רק לשמש את האדם כדאיתא פרק בתרא דקידושין ותדע דבפרק ב׳ דב״מ חשיב פריקה צער בעלי חיים וא״כ היאך מותר לתת משא כבד על בהמתו להוליכו ממקום למקום הא איכא צער בעלי חיים וכי תימא אין הכי נמי הא אמרינן התם דרבנן דרבי יוסי הגלילי סברו דאפילו תחת משאו שאין יכול לעמוד בו חייב לפרוק וכי ברשיעי עסיקינן ואמרי׳ נמי פר׳ שמנ׳ שרצי׳ דאמר ר׳ יוסי הרוב׳ שיסתרס תרנגולתו יטול לכרבלתו והשתא תיפוק ליה דאסור משום צער בעלי חיים׃ ואמרינן נמי פרק אין דורשין אמרו ליה לבן זומא מהו לסרוסי כלבא משמע הלשון דלכתחילה קבעו והשת׳ תוכל לומר דמשום צער בעלי חיים מותרי׳ ואל תשיבני מהא דאמרינן פרק קמא דחולי׳ מהא דר׳ פנחס בן יאיר עקריב׳ להו אי׳כ צער בעלי חיי׳ דהת׳ לא קעבד לתשמישו וליפותו אלא כדי שלא יזיקו והיא היזיקא לא שכיחא כל כך דמסתמא רבי׳ הקדוש לא הוה מגדל מזיק בתוך ביתו כדתניא שלהי פרק קמא דבבא קמא מנין שלא יגדל אדם כלב כו׳ תלמוד לומר לא תשים דמים בביתך אלא דרבי פנחס בן יאיר מתוך רוב חסידותו הוה קפיד ומתוך הלין ראיות הוה נראה קצת דליכא איסור בכה״ג אלא שהעולם כ נזהרים ונמנעי׳ ואפשר הטעם לפי שאינו רוצה העולם מדות אכזריות כנגד הבריות שיראי׳ דילמ׳ יקבלו עונש על ככה כדאשכחן פרק הפועלים גבי רבינו הקדו׳ בההו׳ עגלא דתלא לרישיה בכנפיה דרבי אמר זיל לכך נוצרת ואף על גב דהיתר גמור הוא לשחוט העגל לאכילתו אפי׳ הכי נענש וקבל יסורין על ככה אחר כך הגידו לי שנמצא כן בפסקי׳ ר״י בפ״ק ועוד דליכא איסור צער בעלי חיים אלא אם כן דאין לו ריוח והיינו דלעיל׃

קו

לחם שלם ובו דבוק פרוסה איך לעשות לברכת המוציא אם טוב יותר להניח בו מחובר שיהא הפת גדול או טוב לפרוס הפרוסה מן השלם כדי שיהא הככר שלם לברכת המוציא לא ב נראת יפה דעתך אם הוא בענין זה כשני גלוסקאות הדבוקין יחד שנאפות ונדבקו בתנור כך ונחתך מן האח׳ והשנייה נשארה שלימה כה״ג ודאי טוב יותר להפריד החתיכה מן השלימה כדי שתהא נראה שלימה ממה שיניחנה דבוק בה כדי שתהא נראה גדולה דק״ל שלימה קטנה עדיפא

לענין ברכה מפתיתין גדולים ·

קז

תפילין בח״ה לס״מק שכת׳ וטוב להניח בלא ברכה אותן הנוהגין כן אם מדברים בין תפילי׳ לתפילין נראה דאפי׳ שאין מברכין אסור להן לדבר ולהסיח בין תפילין לתפילי׳ דאמרינ׳ במסכ׳ סוטה סח בי׳ תפילין לתפילין עביר׳ היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה ואין הטעם דוקא משום דמביא עצמו לברכה שאינה צריכה לו אלא בלא זה יש עבירה להסיח כדמוכח באשירי פרק בתרא דראש השנה בתשובה המתחלת שאלו מקמיה רב׳ ריש מתיבתא וכן באשירי בהלכות דהא דמייתי ירושלמי דמפר׳ טעמא אמאי חוזר עליה מעורכי המלחמה אהאי עבירה טפי מאחריני ע״ש עיין פרק כיסוי הדם בתוספות ושם מוכח דאסור לדבר אפילו בלא טעם דמרבה בברכה וכן באשירי פרק כיסוי הדם משמע קצת כמו בתוס׳ ·

קח

לפי טעם סמ״ג מכח שני עדים מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת נראה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה דמפרש סמ״ג דרך אגדה בעלמא ולא מחלקינן משום אותו טעם כי הא ד דאמרינן פרק המפלת אמרה תורה מילה לשמנה פרש״י אבל לא לשבעה ומפרש הטעם שלא יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבים פי׳ שהן אסורין בתשמיש המטה ולפי זה אם ילדה בזוב שצריכה ז׳ נקיים לאחר שבעת ימי לידה וכי ס״ד שיהא הבן נימול לארבע עשר וכאלה רבות בתלמוד ·

קט

מי שמתפלל בלחש בעת שליח ציבור חוזר ובעת שסיים שליח ציבור ברכה שים לענות אחריה אמן באותו פעם לא סיים היחיד תפלתו שהיה לענות אמן אך טרם שסיימו הקהל לומר אמן סיים תפילתו אם יכול לענות גם כן אמן נראה דאם סיים תפילתו קודם שכלתה עניית אמן מפי רוב הציבור יכול לענות אמן עמהם דעניית אמן כמי מן הברכה היא כדאיתא פרק שלשה שאכלו דקאמר תלמודא מ״ש מפי רוב העונין משום דאכתי לא כלתה ברכה ופרש״י דעניית אמן כמי מן הברכה היא · וכן שמעתי מפי מורי הקדוש מהר״ אהרן ז״ל שהקפיד על הכהנים שהיו עוקרים רגליהם קודם שסיימו הציבור לענות אמן אחר ברכת שים שלום משום דאמרינן׳ פרק אלו נאמרין שאין הכהנים רשאין לעקור רגליהן עד ש שסיים׳ שליח ציבור ברכת שים שלום והיה סובר דקודם אמן לא נסתיים הברכ׳ כדלעיל

קי

החזן כשמחזיר י״ח בקול רם קודם ש שהתחיל אם אומר שומע תפילה נראה ה׳ שפתי תפתח יש לו לש״צ להחזיר ולומר משום דאמרינן פרק קמא דברכות כיון דתקינו רבנן כתפילה אריכתא דמי אבל שומע תפלה הואיל וכבר אמר קודם תפלתו אין צריך לחזור ולומר אפילו במנחה וב מוסף מסתמא הוא הדין שחרית וערבית שלא אמרו בתחילה קודם תפילת עצמו דלא מפלגינן ·

קיא

אשירי פרק גיד הנשה אומצי ביעי ומזרקי פליגי רב אחא ורבינ׳ בכל התורה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והילכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והילכתא כרב אחא לקולא ולמה לא אמר בקיצור הלכה כדברי המקיל לא ידענא מאי קשה לך אשירי לישנא דתלמודא נקט כדאיתא ל להדיא

לבדיא התם בגמ׳ ותלמודא גופיה לאוקמ׳ כלל
אמאי לא נקט בקיצור די״ל לומר דמשום הכי
מפרש דכל דוכתא דרב אחא לחומרא ורבינ׳
לקולא כ״מ למירמי דידיה אדידיה כההיא ד
דשילהי מסכת שבת דפליגי במוקצה מחמת
מיאוס דרב אחא אוסר ורבינ׳ שרי אי אשכחן
שום דוכתא דכותא דסבר לחד מינייהו איפכ
כדאשכחן כמה אמוראי דאיירו בעניני
דמוקצה קשיא דידיה אדידיה ·

קיב

ומה שכתב הא״ז שרבי אליעזר מפ״הם
[redacted]
מהו ליתן להם [redacted]
שמא עדיף הכותב מקלף ודיו דלא
כשתייר שום דבר מהקולמוס על הקלף כמו
האלפס וגם המרדכי פרק גט פשוט גבי גט
שמכח זה כשר הקולמוס משל אחרים או מכל
מקום הני מסייעו לא יכולני לבאר לך שאלה
זו יפה כי אין א״ז גדול לפני פה כוי״שטט ע״ז
אמנם בקרוב בהיותי במרפו״רק שם א״ז גדול
מכל סדר נזיקין ויתר מסכתות וראיתי בו
אותו פסק להר״ר אליעזר מפ״הם שלא שבסוף
הספרים לי משום חומרא בעלמא כך נראה
לדקדק שם והנה ידעתי שיש בעירך א״ז גדול
מן החבור כולו ע״ש ·

קיג

כשהייתי קטן שמעתי מדודי
מהרי״ד שהגיד לבחורי׳
לפי הנראה משם מהר״ז זוסלן עשה לויה לרב
אחד ואמר ליה הפורש מחבירו ועתה גם כן
תפרוש ממני תא אנמרך מה נריך רבה לומ׳
ובכולי בעי דכפריה והלא כבר אמר אין
אדם מעיז דהשמועינן דחזקה גמורה היא
וסמכינן עלה מדאורייתא כמו חזקה אין אש׳
מעיז פניה בפני בעלה דסמכי׳ עלה להתיר
אשת איש לעלמא ואחר כך אמר רבה ובכולי
בעי דלכפרי והא דלא כפר ליה משום דאין
אדם מעיז כו׳ אלא דהווה סברא בעלמא
דאין אדם מעיז כו׳ מכל מקום דחינו המנו
משום אותו סברא דאמרינן אין אדם טוען
ברמן כדהיא דחזקת הבתים בעובדא
דרבה בר שרשום דאמר לקוחה היא בידי לא
מנית אמרת כו׳ כדמפרשי התוספות וכן
באשירי ובמרדכי ·

קיד

בני יודא ער ואונן וימת ער ואונן
לשתוק לגמרי מער ואונן כמו כן
אלא שמות בני אהרן כו׳ וימת נדב ואביהוא
למה הוזכרו מה נפקותא יש בהם שאלה זו
איכ׳ צריכ׳ אפי׳ בבית החיכון דאם באנו ליישב
כל הפסוקי׳ שבתור׳ שהם כי האי גוונא ומעיין
זה לא תסתפק לנו מגלת עפה · אמנם
כך יש ליישב שפיר דמשום חיבת זרע יודא
לפני המקום ב״ה שמשם יצא כתר מלכות וכן
משום חיבת זרע אהרן שמשם יצא כתר
כהונה כתוב בתורה לידתו ומיתתו של אותו
זרע שאפילו שלא לצורך וכי האי גוונא פרש״י
בפרשת תולדות יצחק דיפה שיחת עבדי
אבותינו לפני המקום ברוך הוא מתורתן
של בנים ע״ש ·

קטו

קידש על מים וסבור שהוא יין
אם יקדש על היין שנית או
דילו בברכת בורא פרי הגפן אחרי שקידוש
על היין הוי דווקא דרבנן כבר כנע״מעש׳ כי
האי גוונ׳ וכשלתי על ככה ואמרתי בפשיטו׳
דיחזור ויקד׳ שנית על היין דמה בכך אם
קידו׳ על היין דרבנן הוא כמה מנו׳ דרבנן הן
ואנו מברכין עליהן ומחייבין בהו בלאו דלא
תסור כו׳ ואטו אם תקע בראש השנ׳ בטעות
גמור בתקיעות שמעומד שאין צריך

לחזור ולתקוע בדין הואיל וכבר יצא ידי חובתו מן התורה בתקיעת שמיושב והכי אינן אלא מדרבנן הא ודאי ליכא מאן דקאמר הכי ·

קיו

יום טוב של גליות שהוא חול ואינו אלא מכח מנהג התפלה שאנו עושין למה לא מיחזי כשקרא להזכירו בלשון ימים טובים וזמנים לא ידעינן מאי קאמר בהא דכיון שלא לשנות מנהג אבותינו אם כן מ מדרבנן קריין ימים טובי׳ מאי מיחזי כשקר׳ איכא הכא דיש כח ביד חכמי׳ לעשו׳ י״ט חול או חול י״ט מאשר תקראו אותם קרי ביה תקראו אתם ·

קיז

בראש השנה מלבד עולת החדש כו׳ באיזה מקום יש לאומרו קודם ומנחתה או אחר כך כי כמדומה שאין במקומינו המנהג כמו שכתוב במנהגי ק קלויי״ז כער וכל הנוסח מקוד׳ ועד אחריו חפץ אני לידע כך שמעתי ממורי דודי הקדוש מהר״א ז״ל מתפלל במוסף בר״ה וכן אני נוהג מפי כבודך כאמור כו׳ עד ועשיתם עולה כו׳ ומנחתם ונסכיהם כו׳ עד ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתן מלבד עולת החדש כו׳ אף על גב דבמנהגים וא״ז כתוב עולת החדש קודם ומנחתם נראה דלא אתי לאשמועינן אלא הזכרת הפסוקי׳ שמזכירין במוסף בראש השנה ולא לאשמועינן את סדרן ומתוך כך נראה דסדר דלעיל שפיר טפי לומר מלבד אחר ומנחתם דאי הוי אומר מלבד קודם תו היה צריך לדלג ומנחתם ושני תמידין כהלכתן משו׳ דכבר הזכיר שני תמידין בפסוק מלבד דכתוב ביה עולת התמיד ונסכיהם ומנחתם ו ונסכיהם כמשפטם שבו כלול שני תמידין והלכתן אבל כשאומר ומנחתם קודם אינו צריך לדלג בפסוק ומלבד עולת התמיד ו ומנחתם הואיל וכבר הזכיר ושני תמידין כהלכתן דקרא דכתיב הוא מזכיר מה שאין לומר כן בנוסח דמנחתם ומנחתי אחר כך דין זה בפירוש מן המחזור ·

קיח

ובן חפץ אני לידע נוסח מן על חטאי׳ כו׳ כך אני נוהג על חטאים שאנו חייבין עליהן עולה · ועה״ח שאנו חייבין עליהן חטאת · ועה״ח שאנו חייבין עליהן קרבן עולה ויורד · ועה״ח שאנו חייבין עליהם אשם ודאי ותלוי אלו רובם באין לכפר על השוגג וכך הוא מסודר בפרשת ויקרא ושוב אומר ה הענושין על המזיד וזה סדרן מכת מ מרדות מלקות ארבעים מיתה בידי שמים כרת ועברירות ארבע מיתות בי׳ דין החומר חומר אחרון דניחא טפי לפרט בתחלה חטא הקל מחטאים החמורים דאמרינן חניף עלי איכש דמפרש חטאיה ·

קיט

בעלייה לספר תורה על המגדל אם יש לעלות בפתח העומד במזרח או במערב וכן לירד מן המגדל כך אני נוהג לעלות על המגדל בפתח שהוא לי בדרך קצרה במקומי בבית הכנס׳ ויורד אני מן המגדל בפתח אחר שהוא בדרך ארוכה לי עד מקומי כדאמרינן הנכנס לעזר׳ נכנס בקצרה ויוצא בארוכה ·

קך

מי שפושט תפילין על מנת ל להחזיר׳ מיד אם צרי׳ לבר׳ שני׳ בהחזרתו להניח׳ דלא גרע ממשמוש או לא כיון דליכא הסיח הדע׳ דבמשמו׳ עצמו איכא מצוה כמו גבי ציץ · נראה דאין צריך לברך הואיל ורצה לחזור ולהניח׳ מיד בלי שום

הסיח הדעת וראיה מהא דכתב אשירי בהלכות ציצית דמי שפשט טלית זו וחוזר ומתעטף טלית אחר צריך לברך וכתב הטעם משום דחייב לעשות ציצית בכל בגדיו משמע הא חוזר ומתעטף באותו טלית אינו חוזר ומברך ודין טלית כדין תפילין דמייתי התם ראייה מברכת תפילין אברכת ציצית· והיא דכל אימת דממשמשי בהן מברכי יש לומר דמיירי בהסח הדעת תדע שהרי פירש אשירי בהלכות תפילין דאיירי שנשמטו מ ממקומן ורוצה להחזירן למקומן וע״כ הסיח דעתו שהרי צריך למשמש בהו שלא יזוזו ממקומו·

קכא

מי שהזיד או שגג ולא בירך טלית או תפילין ביום עד אחר תפילת ערבי' אם יכיחם בלא ברכה או בברכה או לגמרי לא היכא דעדיין הוא יום נראה דאיכו מברך כלל לא אציצית ולא אתפילין אף על פי שעדיין יום וציצית דליכא קפידא אם מתעטף בלא ברכ' מתעטף אפילו הוא לילה גמור' אבל תפילין שאסרו חכמים להכיחם בלילה אסור גם כן להכיחם אחר תפילת ערבית הואיל ועשה לאותה שעה לילה ב בתפילתו תרי קולי לא עבדינן והכי פסק מהר״ם לענין אבילות ב״מ שאין מונין לאחר תפילת ערבית למקצת היום הואיל וכבר התפללו תפילה של לילה עכ״ל·

קכב

באלפס סוף הלכות שמחות אין מונעין מהן כל דבר מאימתי מתחילין להו למנות משנתייאשו לשאל אבל לא מגנב שכל הגונב כאלו שופך דמים ועובד עבודה זרה ומגלה עריות כך הוא במרדכי איך הפשט נראה לפרש מלבי דה״פ דאימתי מונין להו שבעה ושלשים מ משנתייאשו לשאל כלומר לאחר שנתייאשו מלבקש למלכו' שיניחוהו לקבורה מונין אבל לא מלגנוב כך כתב הלשון באשירי גדול ו ובאשירי קטן מלגנוב ולא מגנב ור״ל שאם נתייאשו מלשאל אבל עדיין רוצ' לחזור ולבדוק אם יוכלו לגנוב אותו ולקוברו אין ממתינים למנות על זה כדמסיק באלפס כל הגונב כאלו שופך דמים ר״ל הרי גנב שבא במחתרת חשביה ליה תורה כשו שופך דמים ובעבודה זרה כתיב ארור האיש אשר יעשה פסל ושם בסתר שנגב ומחביא פעולו וגילוי עריות הכל דרך גניבה הוא במסתרים וכדכתיב מים גנובים ימתקו דדרשינ' אאשת איש פי' דאין מונעין מהן ומאימתי מונין להן תמצא כפי' באלפס קצת סותרים שם הדברים זה את זה·

קכג

המשכים ללמוד אם נוהג כמו האורח חיים משם ה הרא״ש או כמו שכתב הר״ם סוף פרק קמא דברכות במרדכי דשל אתמול פוטר עד של שחרית אחרת והיאך מר נוהג מורי דודי הקדוש מה״רר אהרן הגיד לנו בישיבה שהוא היה נוהג לברך כשהיה משכים קודם אור היום וכן אני נוהג אחריו·

קכד

שלומך יסגא לחדא אהובי ה״רר בנימן כ״ץ שאילת הניעני ונעתרתי לך להשיבך ואף היה עלי לטורח כי זה יותר מירח ימים שחשתי בעיני לע״ו וקשה לי לראות ולדקדק בגמרא ופי' ותוספות ובחיבורים כי אם מעט ורוב אשר השבתי לך מבחוץ והייתי קורא אל הסופר אשר לפני והוא כתב מפי ובו תדקדק מעצמך וגם תדרוש מפי אחרים בכל דברי אלה אם ימצא נכונים וישרים וסדרתי אותם פרשיו' פ' שיות

ונתתי ריוח בין פרשה לפרשה על כל לשון
שאילתיך על כל אחת תשובתי תחתיה כאש'
תראה הכתוב למעלה כאס הקטן והצעיר
שבישראל·

קכה

תכתב לשנ'טובה אהובי עמיתי הא"ר
יוזמן כ"ן שאלה אשר שאלתני
שנסתפקת בדבר מתוך שתי התשובות
דבפרק בתר' דבבא קמא במרדכי בר'דאין
ענין אותן תשובות לכדון דידן דאיכהו מ
מיירי בשותף חולק שלא לדע'חבירו ובשכוטל
את חבירו ולא שייכי להך מילתא ונראה
דכדון דידן בהא תליא אם בתחילה כשנתן
ראובן לשמעון העשר זהובים אמר ליה בפי'
קבל אלו העשר זהובים לפרעון הקרן שלך
שהי' בתחילה ועוד ישארו לך העשר' זהובים
בחוב הזקיפה אם כן אחרי שיש אומדנא
דמוכח שהמלך פטר הזקיפה ולא הקרן ה
הפסיד שמעון שהרי בירר לו ראובן חלקו
והנה חלקו כפסד עם חלקו בזקיפה אבל אם
פרע לו בסתם העשר זהובים וחלקו משני
חלקים שהיה לו בחוב שישאר לו עוד חלק
שלישי מחמשה עשר' שלו אחרי שפסק מהר"ם
בפרק הריבית שאפילו זקיפה שעדיין לא
הגיע זמנה חשיב קרן יכול שמעון לו'העשר
זהובים קבלתי בקרן וזקיפה בענין זה שיהא
לי עוד חלק בחוב דהיינו חמשה זהובי'מתוך
שלישית ואם אירע לנו הפסד אקבל לפי ח
חשבון ואפילו אם בהדיא פטר המלך את
הזקיפה אני אומר כי אלו חמשה זהובים שלי
עדיין מקרן שלי הראשון והזקיפה כבר
קבלתי ואידך אומר איפכא וחולקין לפי
חשבון ונכלל הכל יחד ותו לא מידי· כאס
הקטן והצעיר שבישראל·

קכו

שלומך יסגא לחדא אהובי ק"ק
רעגנש"פורק ותלמידי'
חבורא קדישא מהודענא לטיבותייכו שזה
כמה ימי'כתב לי מחותני פטיש החזק מהר"ר
ישראל בר"ונא וקבל קדמנא שמה"רר אנשיל
נקט בלבו לזלזולי ביה באומרו שהוא לברו
ימליך בהשתמשו בכל מיני דרבנות בגיטין
ובחליצות בהוראות וכי האי גוונא והעלה
על לבו לדחות מה"רי יצו תמיד היה תשובתי
אליו שיהא כמחריש ויהא מן הנעלבים כי
קויתי למרפא על ידי אנשי אמת רודפי צדק
ותוחלתי נכזבה בי כי לא נשתנה הדבר ל
למעליותא רק לגריעותא וכיון דחזינן דהכי
הוא לא מצינו למיקני בבושתיה ובזילותיה
של מה"רי בר"ונא דמסתפינא מעונ'כדאית'
פרק השוכר את הפועלים בעובדא דרב
אליעזר בר שמעון ובשביל האמת והדין
והשלום שלא ירבו המחלוקת אכתוב דעתי
כיון דהקהל לא בררו להם מהר"י בר"ונא ולא
מהר"א ותרווייהו צריכי'ליתן מסים ועולי'כמו
אחד מן הבעלי בתים אין לאחד מהם שום
חזקה יותר מזה ואף על פי שמה"רא יצו היה
ברעגנשפורק קודם דירתו של מה"רי יצו בזה
לא יפה כח חזקתו כיו'שהקהל לא מינו אותו
עליהם לא לראש ולא לקצין הרי הוא כאחד
מן הבעלי בתים שדר בעיר ובא בעל בית
אחר לגור אכלו באותה העיר לא יוכל בעל
הבית הראשון לאמר כבר החזקתי כיון ד
דבזמן הזה אין חרם ישוב נוהג כדאיתא
פרק לא יחפור ואי שייך בכרגא דהכא לא
מצי מעכב ביה אם רוצה להיות שייך בכרגא
דהכא כדאיתא במרדכי וגדול מזה כתב
האור זרוע וזה לשונו אם הוא תלמיד ח
חכם וצריכין בני אדם לתורתו אפילו אם בא
מממשלה אחרת שאינן נותנין מס למושל
העיר הזאת לא מצי מעכב עליהם ודאי

חזקה כי האי גוונא לא הסכים ר"ג מאור
הגולה לאסור שום ישוב לת"ח ואפילו אם יש
תלמיד חכם אחר בעיר כי קנאת סופרים
תרבה חכמה ואם אינו יודע להשתכר אלא
לומד תמיד בני העיר מצווים לעשות מ
מלאכתו ואם הוא עשיר התורה פוטרתו
ממס עד כאן לשונו · הרי כתב בסתם
אפילו אם יש תלמיד חכם אחד בעיר ולא
חילק בין אם בני העיר קבלו עליהם ת"ח
הראשון לראש ולקצין בין אם לא קבלו עליה'
אלא בכל ענין לא מני מעכבי ואם הוא עשיר
התורה פוטרתו כו' שמא יש לתלמיד חכם
השני חזקה כמו לתלמיד חכם הראשון
וכן ראינו בכמה מקומות שהיו שני רבנים
דרים בעיר אחד ולא שמענו שהיה לזה
חזקה יותר מזה בווינא היה מהר"ם הלוי
זכרונו לברכה ומה"רי קלויזנער זכרונו
לברכה בקרימזא היה מה"רר יהושע אונגרא
ומה"ר נתליפא בנורנב"ערק היה מהר"ר
ישראל ומה"רר קופילמן במג"נץ היה מה"רז
רונקיל ומה"רר תודרוס ואני למדתי בישיב'
של מהר"ז רונקיל ולי היתי' מהר"י מולין להושי'
ישיבה לבד בנורנב"ערק אף על פי שהיה
מהר"ז כ"ץ זכרונו לברכה כמה ימים ושנים
קודם שבאתי לשם אבל לא רציתי לקבל עלי
מהני טעמי שכתבתי נראה לי שיש חזקה
למהר"י ברונ"א כמו למה"רא בכל דבר ויכול
מהר"י ברונ' לנהוג נשיאותו ברמיה הן לקבוע
ישיבה לעצמו הן ליתן גיטין וחליצות ו
ולמורה הוראות ולברך ברכת אירוסין
ונישואין ושום אדם לא ימחה בידו ואשר
יפנה לבבו לבלתי שמוע אלי הן בצינעא
הן בפרהסיא אנכי אדרוש מעמו ואפקינא
למילתא מרא מאוניה ואתם תלמידי
הזהרו בעצמיכם שלא תעברו על דברי
אלה וגם תהיו זהירין בכבודי והתבוננו על
נתיבות עולם חלקי איני מתיר כל מה
שתלמיד מחוייב לעשות ולקבל מרבו תעשו
ותמיהני שאתם רואים ושותקים היה לכם
למשקל ולמטרח ולמיעבד שלמא בינייהו
דלא ליפוק חורבא מיניה חס ושלום ·
וכבר ראינו קהילות שנחרבו מתוך מחלוק'
רדפו צדק בקשו שלום ושר שלום ישים
עליכם שלום כנפש אוהבכם הקטן יעקב
ווייל"א ·

קכז

שלום בלי דופי לכלילת יופיי
אהובי קהלות קדש ר
רעגנ"שבורק שיחיו לעד · נא מכבודכם
שתעמדו מנגד דלא ליפוק חורבא חס ושלום
ותעשו שלום בין ראשי ישראל כאשר תראו
עתה הדין עם האלוף הר"ר ישראל ברונא
שיחיה לנהוג נשיאות בכל דבר כמו מהר"א
האלוף שיחיה כמו שכתב לכון גאונינו
מה"רר יעקב ווייל"א שיחיה והביא ראיות
ברורות על זה ומעתה מי יכניס ראשו
ביניהם אם יהיו מחולקים ואף שאיני כדי
להכניס ראשי מכל מקום לזילותא דרבנן
לא מצינו למיחזי וגם חשתי לכבוד אדוני
מהר"י ווייל"א דה"ל גם כן זילותא בכך דהא
סמכיה למהר"י ברונ"א שיחיה ולכן היו כ
נזהרין לנהוג כבוד למה"רר ישראל ברונ"א
שיחיה שלא ימחה ולא יסיע לשכנגדו ה
המכוונים לזלזלו אף על פי שמהר"י מוחל על
כבודו אפילו לרב יוסף דס"ל הכי לזלזולי ביה
מודה דאינו יכול כדמוכח מההוא טבחא
דאתפקר ברב טובא כו' עד אמר אביי היכי
לעביד כו' לישרו ליה כו' לא ה"מ אם כן
בהא אתפיים כדאיתא התם וכ"ש לאביי כך
כתב רבינו שמחה ואמת ושלום שפטו ב
בשעריכם ויסגא שלומכם כנפש משרתכם
הצעיר הקטן דוד שפרי"נץ ·

קכח

שלומבון ישגא לחדא עדה יקרה אם בישראל קהלה קדישא ד דרעגנ"שפורק אלייתא תרבא ומשכה אורך ימים תשבעו בהעתקו' דלעיל מגורף לאשר ככתב לי בר מן דין ראיתי שעלתה חולדה עזה בין הישיש מהר"ר אנש"ל ובין עמיתי מהר"ר ישראל יצו כבהלתי ונשתוממתי מהא דחזינא דאסיק מהר"א יצו הכ"ל אדעתיה וקעביד מעשה להשפיל ולהוריד את מהר" ישראל יצו הנ"ל ולשויי' כאחד מן התלמידים למחות בידו לישב בישיבה לדון ולהורו' איכה יעלה על לב ככה הלא כמשח בשמן זך דהישיש מהר"זך ובשמן רענן יפה פרי תואר מהר"ר יעקב ובשמן מדושן דמהר"ר דוד ה"יד גם משמני יצקתי על ראשו כאשר ידעתיהו כדאיי ראוי לכך בגמר' וסברא ולמה יגרעו כחו ושמו ואי מטעם השגת גבול מהודענא לכון הקכל' שיש בידי שמעתי מפי החר" יוכה בן מהר" שלו' הישיש קרובי שאמר בשם אביו אני ואבותי ישבנו בישיב' לדון ולהורות בנוייאשטט אם היה בא אחר אבלי להיות מנהיג כמוני לא הייתי מעכב על ידו והיה תמיה מאין הרגלים שטוענים המנהיגים השגת גבול בכי האי גוונא וכשספרתי ה הדברים הללו למהר"ר אנש"ל מרפורק אמר לי הזקן מהר"ר מאיר סג"ל אמ' כי האי גוונא מי כתן או הוריש לי הגבול שלא ישיגנו אחר עב"ל הגדולים ז"ל · ונראה כמי דהמדקדק בתוס' פרק לא יחפור ימצא משמעות טובא דאין כח ביד ת"ח זה למחות בחבירו שיקבע דירתו אצלו ולקחת תורת חבר עיר · וכן הוריתי למה"רי יצו הכ"ל בהיותו אצלי ב בנוייאשטט כאשר מה"רר נר"על מאור"כבורק רב' לקבוע דירתו אליו לברוכ"א · וכן נראה דכל מה דאסרו חכמי שלא ירד איש לאומנות בירו להשיג גבולו ולהרחיק מהזיקו הייכו דוקא בכל מידי דאית ביה פיקוח פרנסתו ומיעוט רווחין וחוסר מחייתו אבל כי האי גוונא דחד עביד שררותא דמתא ואידך קאתי למיעבד כמי שררותא דמתא כוותיה ואין בזה חסרון כיס מאן לימא לן דאסור בכי האי גונ' דכל חד וחד בעי למזכי בשכר פרנסי ישראל שהוא סכר שאין לו שיעור ולא דמי למי שהחזיק במגוה כמה שנים דמשמע מלשון מה"רס במרדכי חזקת הבתים דאית ליה בה חזקה שלא יוכל אחר לדחותו בכלום ממנה דשאני התם דרגילין לקנות חזקה כי האי גוונא מן הציבור וליהנו' כדקו' והקדישות על ככה להניח להם וליורשיהם לחזקה אבל כתר תורה ושררתה דידה הרי היא מונחת ומופקרת לכל מי שרוצה לזכות בה ואי משום דיש פיקוח פרנסה בדבר מחמת הפרס שתפול לכים המנהיגים מגיטין וחליצה והשבעת נשים ושכר ברכת אירוסין ונישואין וכי האי גוונא כמה טנדקי · על קיבול פרס זה אנו בושים ובטורח למנוא היתר לרובן והיאך נחזיק אותו כולי האי להחשיבו פרנס' ומחיה לבלתי ישיג אחר בהם אין פנאי להאריך יותר ובקיצור אבא להסכי' בכל תוקף אשר כת' מופת הדור מהר"ריו ופי כפיהו ידי כידו בעכין אשר כתב ממש באין בין ואתם אנשי חיל יראי אלקים אתכלייא עם עלייא תרדופו הצדק והשלו' תפשיטו ידיכם לבנוע לא תתגודדו ולא תשימו קר"ח' בין עיניכם · גדול השלו' שהוא כלי המחזיק את הכל וגם אני כותב למהר' יצ"ו הנ"ל שיחוש לכבוד הזקן בכל מאי דאפשר ליה לסבולי והי'זה שלו' על דייכי ישראל · כאם הקטן והנעיר ש שבישראל ·

ק כ ט

לדולה מים מבארות עמוקים · כל הן לא אנס ליה ועמו במוקים

כמוקים · הוא מ"ה ר"נ הגאון מוה"רי יני · נא
אדוני יוריני נא מר על ספק ג' שעירים
שנולדו משני עזים אחת ילדה וולד אחד ואח'
ילדה שני וולדו' ולא נודע איזה נולד ראשון
מן השנים והעזי' הם של הר' מייש"טרל לוי הוא
בקשני לכתו' לך תוכן הענין ותמציתו והנה
עתה מקרוב כשהלך למרפ"ורק בזמן החורף
שעבר נתן העזי' לגוי בעל חוב שלו לגדלם
ולטפל בהם זמן הקיץ ובשעת שנתן לגוי אמר
הגוי בפירוש אין אני מטפל בהם כי אם בשכר
שיהיו הוולדו' שלי בשכרי ואמ' לו רבי מ
מיי"שטר"ל אין אני מניח לך הוולדות אך אתן
לך דמיהן ואז אמר עוד הגוי שלא רצה כלל
כ"א בשכר הוולדות ובכן הלך רבי מיי"שטר"ל
לדרכו והניח העזים ביד הגוי ואמר רבי
מיישטר"ל שכוונתו היה להכריח הגוי ליקח
המעות ולהחזיר לו הולדות ולא היה לו ספק
בזה כי בודאי וברור לו שיכוף אותו לכך עבור
שהוא ב"ח שלו ולכך צוה לחמיו בשעת הליכתו
למכור הוולדות לגוי כדי להפקיעם מבכורה
וחמיו היה מתרשל ולא מכרם עד שיוולדו
הוולדות והעזים לא ילדו מקודם ברשותו אך
היו חולבים כשלקחם · וכשהוגד לי הדבר
ציויתי לרבי מיי"שטר"ל שיחקור בגוים שקנה
מהם עד שיגידו לפי תומם אם ילדו ק
קודם וכן עשה והגידו לו הגוים שילדו
מקודם וגם אמרו לו שם הגוי' אשר מכרו להם
הגדיים ההם · ונא אמ"ן כבר יש לי פסק מכ"ת
שיש לסמוך על דברי הגאונים המתירים פרה
חולבת היכא דגוי מסיח לפי תומו וניכר
מתוך דבריו כן שלא להשביח מקחו נתכוון
או כה"ג ותו העיקר דדרש ושאל מר אחר דבר
זה אנשים ונשי' הבקיאין בדבר זה ואמרו
שמעולם לא שמעו שום פרה שחלב' זמן ארוך
קודם לידה הרבה חלב כמו בעד ב' או ג'
פעמים ואם כן בהמות שלנו חלוקו' הם

משלהם בענין זה עכ"ל · אך קצרתי ונא אדוני
גם אלו הגוים הסיחו לפי תומם כדבארתי
למר ואי' לומ' שכיוונו להשביח מקחם שהרי
לא השביחו בשעת המקח ומסתמא לא
שייך למימר דלהשביח מקחו קמיכוון אם
לא מה שמשביח בשעת המקח · ועוד
ניכר קצת שהאמת אתם שהרי הגידו לו
שמות הגוים אשר מכרו לו הגדיים לכך
אין דרך שמשקרין בדבר שאפשר קצת לברר
דאם היה מכיר הגוים היה שואל את פיהם
אך לפי הנראה שמעתי ממר על פה ש
שמע שהוא קצת דרך העזים להיות
חולבות קודם שיולדות לכן מסתפיקנא
אם יתיר מר מכח טעמים וסברות אלו אך
יבאר לי מר אם יש להתיר מטעם זה מאחר
שהגוי עומד בדבורו מתחילה ועד סוף שלא
רצה ליתן לו הוולדות ואפילו עתה כשחזר
רבי מיי"שטר"ל אמר שברור לו שיוכל לסלקו
בזוזי מכל מקום כל כמה דלא מסלק ליה
שיעבוד דגוי על הוולדות הוא ודומה קצת
לבהמות ארנונא דפטור מן הבכורה אף
על גב דמצי מסלק כו' ועוד יש להביא קצת
ראיה מן היורה דעה שכתב משם הרמב"ם
ז"ל המקבל צאן ברזל מן הגוי בדמים ק
קצובים ופוסק עמו שיהיה השכר ביניהם
ואם פחתו פחתו לישראל כו' עד יראה
שר"ל שאין לגוי חלק כלל בוולדות אלא ש
שנותן לו חלק הריוח בדמים אפילו הכי
מה שילדו הוולדות פטורין ומה שילדו ולדי
ולדות חייבין עכ"ל וכל זה נמצא במשנה
בבכורות הרי שכתב אף על פי שאין לגוי
חלק בוולדות ולא במה שילדו הולדות מ"מ
ולדי ולדות פטורין מטעם דפירש התם
הואיל ואם לא ימצא הגוי מעות לגבות
ממנו יגבה מן הולדות והוי יד גוי באמצע
אם כן הוא הדין בנדון דידן איכא שנתן

ישראל

ישראל לגוי אם לא ימכא הגוי מעות לגבו' שכר טיפולו שיגבה מן הולדות שהם ברשותו ואין לו' דשני הכא משום דהוא ב"ח שלו ואל"כ כבר יש בידו של הגוי מעות לגבות מהם דר' מ"יישט"רל אמר לי דידוע לו דלא ה"מ לסלקו מן הוולדו' רק במעות מזומני' כי אותה החיובה שיש לו על הגוי איכו שלו בלבד אך ק"ל במה זכה הגוי באותו שיעבוד הרי רבי מ"יישטרל לא כתכוין להקנות לגוי אלא הוולדות או דמי הוולדות והוולדות לא היו בעולם וכן כת' הגאוני' אם יקנה לגוי אוזן העובר אין הקנין חל לפי שאין העובר בעולם ובפרט לרש"י דפי' דמעות קוכות בגוי לא מועיל כלום שהרי לא כתן לו הגוי מעות אם לא שכא' דהוצאת טיפולו הוא במקו' מעות ועוד יבאר לי מר אם יש להתיר הב' בכורות מעז האחת מטעם ס"ס שמא זה לא יצא ראשון אם ת"ל דיצא ראשון שמא הלכה כמאן דאמ' חלב פוטר · וכבר שמעתי ס"ס כהאי והביא ראיה מן המרד' פ' כל שעה אך קצת כראה לי דוחק כזו דמ"ט דמ"ד דחלב פוטר משום דרוב בהמות איכם חולבות אא"כ יולדו' ואם כן הכל שם חד ספיקא הוא שמא כבר בכרה וזה לא יצא ראשון או שמא יש לומר הואיל דספיקא אחת מכח רוב ומיעוט מקרי שפיר ב' ספיקות וכ"ת הלא ר"י לית ליה ס"ס היכא דספק ראשון דאורייתא' בפרק קמא דביצה ובס"מק במנוה שלא לאכול טרפה ובס"מג במנוה שלא תבשל וב"אז ובה"גה באשירי סוף פרק גיד הנשה ובשערי דורא הא ליתא דדווק' דספק הראשון עומד פעם אחת בפני עצמו דאלו הוי בודאו' כרת הוי ספיק' אשם תלוי ולהכי לא מועיל מה שכתערב אחר כך דומיא דביצה והכי משמ' לשון סמ"ג ולשו' א"ז והג"ה אשירי אבל כה"ג דמעולם לא כתברר חד ספיקא זולת השכייה איכא ס"ס ובאשירי פרק גיד הנשה איכא דדיעו' נרמות הדבר בין לאיסור בין להיתר בס"מק לא חשיבא ליה ס"ס כה"ג כיון דשני הספיקות מענין אחד במנוה שלא לאכול בשר בחלב ע"ש ובפרק גיד הנשה איכא דבכה"ג איכא ס"ס מפרק התערובת ע"ש · מיהו כראה אפילו ס"ל לר"י דלא הוי ס"ס מכל מקום איכא לנדר להיתירא כיון שהיתה חולבת ואף על גב דמה"רם פסק כ"רת דחלב איכה פוטר היכא דאיכא עוד ספיקא אחת מודה רביכו תם שהרי טעמא דרביכו תם משום דחיישיכן למיעוט לחומרא לרביכו תם כיון שהחזקה מסמיך למיעוט ומיהו למיעוט דמיעוט לכולי עלמא לא חייש והכא מכח ספיקא איכא אייתיר המיעוט וה"ל רובא דרובא ותרי רובא עדיף מרובא וחזקה דחשיב ליה רבא ס"ס פרק בתרא דיבמות וכה"ג בס"מג מוכח דס"ס עדיף מרוב דבס"ס אפילו דבר שבמכיין ובריא בעי להתיר ·

ק"ל

תרב הגלחה ויפיש לך
שלמא אהובי ע

עמיתי הח"ר יוזמן כ"ץ יצו ע"ד ספיקי בכורות אשיבך ראשון כאשר כתבת וקבלת מ ממכי שיש להקל בפרה חולבת שילדה אחר כך להוציא הוולד מספיקא דבכור לפום אשר אתידע לי מפומא דאיכשי ט טובא דפרות שלכו לאו אורחייהו כל עיקר להיות חולבת אלא אא"כ יולדות ואפילו ה הכי לא הוי סמיכנא אהך טעמא לחודא אלא היכא דאיכא בהדה נוי מסיח לפי תומו וכראה דלא אכוון להשביח מקחו כן הדבר שכך אני מורה ובא אמכם מעיזים דרשתי כבר דרגילות הוא קצת שהן חולבות קודם שילדו לא הוי ס זכינא א אסריותא דלעיל ויפה אתה זוכר מה שקבלת

שקבלת ממני בזה ע"כ לא ברירא לי כלל
להתיר הני ספיקי בכורות דעזים מהאי
טעמא דאולבות היו ואטעמ' דגוי מסיח לפי
תומו לא מלאה לבי לסמוך עלה לחודיה
ואף על גב דמשמע שפיר באשירי פ"ב ד
דבכורות דהא דלא מהמנינן גוי מסיח לפי
תומו היינו טעמא משום דתלינן דלהשביח
מקחו קמכוין הא איכא דמוכח מילתא
דלא איכוין לכך מהימן מכל מקום בורה
דיעה כתוב התם מסיח לפי תומו לא ס
סמכינ' עליה ותו דאמ' פר' הגוזל בתר' דאין
מסיח לפי תומו כשר במילי דאורייתא אלא
בעדו' אשה בלבד וכ"ע כדבר ואשר כתב' אי יש
להתיר מטעם דגוי התנה ועמד בדיבורי'
על זה דאינו מטפל בהו אלא ע"מ שיהיו
הוולדות עצמן שלו ולא דמיהן זהו הבר
הטוב שבדבר הזה כמו שאבאר אחר כך
אבל מה שכתבת שאף אם היה כשאר
ברשותו של מ"יסטר"ל שיתן לו דמיהן אפילו
הכי כל כמה דלא מסלק ליה שיעבודא
דגוי עילויה וידו באמצע ודמית את
לבהמות ארנונא דפסק רב אלפס באיכא
דאמרי ופטורה אפילו מכי מסלק ליה לא
דמי דהתם הארנונא מוטל רק על הוולדות
עצמן אלא שכך הוא דבר המלך ודתו של
מי שירצה לתת דמיהן יקבל במקום הוולדות
ולכך סבר דכל כמה דלא סילק ליה ידו
שייכא בגויה אבל בנדון דידן דלפי תומו
של מ"יסטר"ל לא ה"ל לגוי מעולם שותפות
בוולדות כלל רק שצריך לתת לו דמיהן
איכא למימר דכה"ג לא מקרי יד גוי באמצע
ואשר הבאת ראיה ממקבל צאן ברזל מן
הגוים דכתב י"ד דמוכח מדברי רמב"ם
ואפילו אין לגוי חלק בוולדות רק בשכר
טריחה מן הדמים ואפילו הכי פטורין ה
הא"י מתניתין דבכורות מייתי לה תלמודא

פרק איזהו נשך ומסיק רבא התם דטעמא
הוא דמשום דאי לא יהיב ליה ישראל זוזי
אתי גוי ותפיס לה לבהמה ואי לא אשכח
בהמה תפיס לה לוולד כו' ומקשי' עלה התוס'
שם דמ"ש מבהמות ארנונא דפרק קמא
דפסחים ללישנא קמא דרבא דהיכא דמני
מסלק ליה חייבת בבכור' ולא פטרינן לה
מהאי טעמא ומתרצי דהתם שאני לפי
שגוף הבהמה של ישראל היא אבל הכא
גוף הבהמה של הגוי היתה כל כמה ד
דאית ליה לגוי בה זכייה כאת"ל בגזל פטור
בבכורה עיין שם כי קצרתי וחלוק זה איתא
נמי בנדון דידן וקל להבין ואף על גב
דכתב בורה דיעה בקיצור או גוי שקבלה
מישראל משמע דאין מחלק הכי אין בידינו
פה מ"יימוני מהלכות קדשים לדקדק בו
ובעירך מצויין הרבה תדקדק שם· ומה
שכתבת להתיר בוולדות מטעם ס"ס ו
והבאת ראיה מן המרדכי כל שעה כמו
ששמעת כבר ממני· טעית בזה בכמה
גווני חדא דלא הייתי צריך כלום לראיה
הנ"ל דמרדכי דאפילו איליכא מאן דסבר
דקיימא לן חלב פוטר מכל מקום ליכא
דפליג דספיקא הוא שמא ילדה זכר ואם
כן איכא ספק ספיקא שמא ילדה זכר ואלו
גדיים שניהם פשוטים הם ואם תמצא לומר
לא בכרה זכר איכא למימר אבל אחד אינו
זה הבכור ומה שכתבת דשם חד ספיקא
הוא ליתא דודאי אם ילדה העז זכר ונקיב'
והוי מספקא לן איזה יצא תחילה כהאי ע
עובדא אירע מקרוב קודם זה בטרוויז"א
ושאלני מה"רר משה על הדבר ורוצה לומר
גם הוא דשם חד ספיקא הוא והבאתי לו
ראיות דהשיב שפיר ס"ס אפילו כה"ג ואף לפי
דבריו לא דמי לס"ס דידך דהת' הספ' האחרון
אינו מוסיף ומתיר כלו' יותר מן הראשון וכן

הראשון

הראשון יותר מן האחרון דספיק׳ שמא ילדה כבר ונפטר כבר רחמ׳ קודם שילדה עכשיו הכי תאומים וספק האחרון כמי הייגו מענין זה דשמא הנקיבה ילדה תחילה ונפטר הרחם קודם לידת הזכר דנקיבה נמי אין נפקותא אבל כדין דידן דהספק הראשון מתיר טפי מן האחרו׳ דאם ילדה כבר אך אילו התאומ׳ שניה פטורי׳ וכה״ג חשיב שפיר ס״ס דשני הספיקות אינם מענין אחד אמנם נראה דודאי לא מהני ס״ס כה״ג כלל כדאיתא בהדיא בשערי דורא אהא דבא זאב בתוך העדר ודרס בהמה אחת דכתב רי״ דאין להתיר מכח ס״ס שמא בשן דרס ואת״ל ביד דרס שמא איכה זאת כיון דספק הראשון דאורייתא איכה בטל אפי׳ ברוב כל שכן חד בחד ע״ש · אמנם נראה אחרי שהגוי עמד בדיבורו ובתנאו לטפל דוקא בשביל ולדות עכמן ומיישטר״ל הניח לו העזים על דבריו נהי כמי דמיישטר״ל היה בטוח להכריחו שיתנם לו אה״ מן הדין היו של גוי אלא שבא זה ליטול ממנו על ידי איום ובחוזק׳ והיה כאן משיכ׳ ומעות דכיון דברשות הגוי הוו בשעת התנאי כמו שכר מלשון מכתבך וקנה לו רשותו במקום משיכה ומעות כמי כתן במה שקבל עליו להאכילה ליטפיל בה׳ כמו שכתב׳ מאי לך למימר דבר שלא בא לעולם הוא יש להביא ראיה על זה מפרק המפקיד בתחילתו דפריך מהא דקאמר דכפילה דשומר הוא והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומשני נעשה כאומר לו לכשתגנוב כו׳ עד הרי פרה קנוייה לך מעכשיו וכל שכן כדין דידן דכבר היו העזים מעוברות ו ומילתא דעבידא דאתא הוא דאמריכ׳ נעשה כאומר לו קנה בהמה לולדותיה דמהני כ כעובדא דרב מרי בבכורות וקרא מוכח הכי גבי יעקב אבינו ולכן שקנה הולדות כיון שהתנה עמו בשכר טיפולו ועורתו ואחרי דכמה גאונים פסקו דחלב פוטר ואית לן כמי הכי כדדין להתיר המקיל לא הפסיד מכל מקום תדקדקו בעצמיכם בעירכם עם כל יודעי דת ודין כי היכי דנימטייה לכל חד וחד שיכא מכשורא · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

קלא

שלומך רב לאהובי עמיתי הח״ר יוזמן כ״ן אשר דרשתני אם מברכין שהחיינו תרי זמני אקירשן ואמר״ילן וכה״ג מצאתי בדרשו׳ שנכתבו בשם השר דלא אמרי׳ דמברכינן כבר הראו לי ג״כ בדרשו׳ ולא אשכחנא בהו כהא מילתא משום דדומה לי קנת בודאי ששמעתי איפכ׳ מהח״ר יונ׳ בן השר בשם אביו ותו דאספר חסידי׳ קסמכינא וידעתי שהשר כהנ מאד אחר אותו הספר והיאך אתרמי מילתא דפסק כנגדו וגם הח״ר אברהם מעג״דיל כשלמד פה אצלינו היו לו חדושים מועתקים ממוה״רי מול״ין והיה כתו׳ בהו כרי׳ לברך תרי זימני ובהא פלקינא דכן קבעתי בחדושים שלי ·

קלב

ועל הנשים בשעת נדותן אמת התרתי להם בימים הנוראים וכה״נ שרבות מתאספות לב״ה לשמוע תפילה וקריאה שילכו לב״ה וסמכתי ארש״י שמתיר בהלכות נדה משום נחת רוח לנשים כי היו להן לעצבון רוח ולמחלת לב שהכל מתאספין להיות בציבור והמה יעמדו חוץ ואשכחן כמי דשריכ׳ להו סמיכ׳ בזוקפן ידייהו אע״ג דכר כמו עבוד׳ וזלזול בקדשים משום נחת רוח שלהן כדאיתי׳ רבו׳ מיני׳ ראיה על תקיעת שופר בראש השנה במסכת ראש השנה ע״ש · ועיין גם בהלכו׳ נדה של מורי דודי הקדוש מהר״א ז״ל תמנא שהביא מאו״ גדול בשם הגאונים

דמשמע

דמשמע דאיסור גמור הוא ובאו״ז קטן כת׳ רק דיש נשים שנמנעות ויפה הן עושין הא קמן דאין להבין את דבריו׳ ופרישו׳ בעלמא הוא · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

קלג

שלמא יסגא לחדא לאהובי עמיתי הה״ר יוזמן כ״ץ אשר כתבת לי מן הקובץ שהעתיק מספר אגודה דשיעור נערה כהנו שלשה חדשים וכן הורה מה״ר יעקב ס״ל ומה״רר נתן ס״ל ומי יבא אחר המלכים לסתור דבריה׳ אמנם מלשון מהר״ז ז״ל שהורה למהר״ז ז״ל משמע קצת שלא היה לבו נוטה כך אלא שהיה משיב לשואלים כספר אגוד׳ וכן כתב מה״רס אנש״ל בפסח שלבו היה נוטה להדבר שא שהיה משיב לשואלו פלוגת׳ דרבוותא היא ·

קלד

על דבר האבל תוך שבע׳ אי שרי לי׳ ללכת לבית הכנסת ביום ראשון דסליחות שאירי הה״ר יודא כתב לי גם כן מזה ואמת כי כבר התרתי כך בזכור ברית וכראה שהוא צורך שעה הרבה יותר מבתחילת הסליחו׳ שהוא יום תענית לכל וכתבו החיבורים שמשום צורך שעה התירו בליל יום כפורי׳ לומר פיוטים לאור הנר אבל היכא דליכא צורך שעה הניכר משמע קצת דאסור וכה״ג אבל בליל תשעה באב הוצרכו החיבורים להתיר ללכת לבית הכנסת משום דבלאו הכי כולם אבלים הם משמע אי לאו מהאי טעמא הוי אסור אף בלילה שהרי הזכירו בפי׳ לילה ויום והתם כמי צורך שעה קצת הוא לשמוע קריאת איכה בלילה ואי שרינן בכל לילה משום צורך קצת לא היה לכתוב אלא שהאבל מותר לילך לבי׳ הכנסת אפילו ביום וכראה הטעם כיון דהולך הוא בתוך חבורת בני אדם לא מקרי מתבודד והוי לילה כמו היום שאסרו חכמים לצאת מפתח ביתו כדי לישב בדד · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

קלה

המקום יהיה בעזרך אהובי עמיתי הה״ר יוחנן כ״ץ · ראיתי וידעתי מכאובך ומה אעשה כבר ידעת כי נס לכבודי ולכבודך לא נזקקתי להלחם בעירך בשוטים רק במילי ואף כי ידעתי כי בדברים לא יוסר עבד מכל מקום הראיתי טובי על פניך ואכי כותב כאשר תרא׳ ואשר קר׳ לך כמו ממזר עד אשר תברר אין נראה לי לדון עליו שיהא כמו שהיה קור׳ לך ממזר כאשר חלקת בענמך דאף לפי כל ראיותיכו אין להאשים אלא אם אמר אתה עושה כמו ממזר או תתנהג כמו ממזר אבל בדרך תנאי ותשובה זה יש לתרץ דבריו ולייש׳ רוצה לומר שאם לא תברר אתה כמו ממזר שרגיל להיות חנוף ושקרן וכה״ג אבל אם תברר כשר אתה וק״ל מזה אין להאריך יותר ·

קלו

ואשר שאלתני מההוא יתום שתובע בעל אמו אין נראה כלל לחייב היורשים שא שבועת יורשין שלא פקדנו ולא מבעיא היכא דהודה אביה׳ שלא בפני בית דין דלאו הודאה היא אלא אפילו הודה בפני בית דין וחייבוהו בית דין שבועה יורשין נשבעי׳ שבועת יורשי׳ ונפטרין דמאי דה״ל למוריש למיעבד אונס הוא ע׳ עבבו דלא הוה מצי לאשתבועי וכתבו התוס׳ ריש פרק הפרה דכל היכא דלא הוה מצי למיעבד לא אמרינ׳ מתוך שאינו יכול לישבע משלם ויורשין כמי מה״ט פטורין מן התורה כדתני אמי שבועת ה׳ תהיה בין שניהם ולא בין היורשים ואע״ג דק״ל דאין אדם מוריש

ממון

ממון שחייב עליו שבועה לבכיו הייכו דוקא להוציא כדאיתא התם אבל להחזיק פשיטא דלא כתבתי בכחיכה כראה דדיכא קאמינ׳ כאם הקטן הצעיר שבישראל ·

קלז

תכתב לשכה טובה אהובי עמיתי הח״ר יוזמן כ״ן י״ן אשר

כתבת לי מההיא דעשן תדיר שפסקתי שאפילו לכתחילה לא מצי מעכב בעשן שאיכו תדיר ומכוי מההוא עובדא דירושלמי ועת׳ דחקתי ליישב הירושלמי דאיירי דוקא לענין דיש חזקה לעשן שאיכו תדיר אבל לעולם לכתחילה מצי מעכב כאשר כתב בהדיא הרמב״ן בטור חוש״ן: דע לך כי לא על לשון הירושלמי לחוד [illegible] כתבתי דהי׳ אפשר שקיכר בלשוכו כמו שהוא רגיל אלא גם מלשון המרד׳ בשם תשובת רב מתתיה גאון אההיא ד דראובן בקש פורכי כו׳ מוכיח בהדי׳ ובפשיטו׳ דעשן שאיכו תדיר ומכוי לא מצי מעכב אפי׳ לכתחילה שהרי כתב שבקש לעשות פורכי חביריו מעכבי׳ עליו משום דהזיקא רב ומכוי משמע הא לאו הכי לא מצי מעכב וההיא תשובה מייתי כמי הכ״נה במיימוני פ״א ב בהלכות שכיכים ועוד מוכח מיניה דאיירי לכתחילה דכתב שכיכיו יכולין לעכב מפני שהזיקו מרובה ומכוי מחמת העשן ועל המזיק להרחיק את עצמו אפילו לרבי יוסי כו׳ והך דרבי יוסי לא איירי אלא לכתחילה ואפילו הכי לא חייב להרחיק אלא משום דהזיקא מכוי ומרובה · ואף על גב דמסיים בתר הכי ופורכי זה הזיקו מרובה ומכוי ואין לו חזקה אין לדקדק דאיירי לענין חזקה זו ואף זו קאמר משום דבעו לאתנויי על ההיא דקוטרי דאיירי לענין חזקה כקט הכי· עוד דקדקתי עכשיו בהג״ה באשירי משם מהר״ח דע״כ עשן שאיכו תדיר אפילו

לכתחילה לא מצי לעכב דכתב אהא דתכן חכות שבחצר יכול לעכב כו׳ עד אבל עושה כלים ומוכרן בשוק ואין יכול לומר כו׳ וכתב עלה כראה דאפי׳ אם רוצה להחזיק באומנו׳ אלו מחדש לא מצי לעכב דהא דאמר רב אין מחזיקים לכזיקין מוקי לה רב זביד בקוטרא ובית הכסא · אבל שאר כזיקין לא ע״כ הא קמן דמייתי ראייה אמילתא דלכתחילה מההוא דקוטרא ובית הכסא ואם כן מוכח בהדיא דכל מילי דלאו כקוטרא ובית הכסא איכון אפילו לכתחילה לא מצי מעכב ועשן שאיכו תדיר כתב אשירי והתוספות ומרדכי דאיכון בכלל קוטרא דקאמר תלמוד׳ אבל הוא מורה בהדי׳ דלא כהרמ״ה בטור חושן וסמכינן עלייהו טפי מאדידיה ואף כי ב בפלוגתא דרבוותא על הניזק להביא ראייה וכל שכן הכא דהירושלמי משמע הכי ב בפשיטות מכל מקום איככי קורא עליכם טועי׳ בפסק שלכם הואיל ומצאתם כדבריכם בהדיא בפסקי הגאוכים וכבר ידעתם כי איככי רגיל לדקדק בטוב כאשר ימצאו לי הדיכין מפורשין בפסקי הגאוכי׳ המצויין יותר דע כי כפשי בהלה מאד ברוב המדון תגר ומלחמה אשר בקהלכם ועיקר על ידי חירוף וגידוף המה קרוב הדבר שאסתלק בקרוב מלהתעסק כלום בדברים הללו גם כן ב בעסקים אשר בשאר מדיכות א״ה י״ת אסתלק על ידי כי רואה אכי שאין בי כח לסלק המסילו׳ ולהרים המכשלות אכי שלום כי אדבר המה למלחמה אם כן טירדא דרשות ולאו מצוה היא ולמה היא לי : כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

קלח

תכתב ותחתם לשכה טובה אהובי שאירי מה״רר מייסט״רל יצו ועמיתי מה״רר יוזמן כ״ן יצו ועמיתי הר״ אייזק

אייזק סג"ל יצו אהובי מדוע הינעתם האשה
הזאת לכתת רגליה הכה גם אותי הטרחתם
ללא עת וליכנס במלחמה של תורה כאשר
אין כלי מלחמה בידי כי כל ספרי גיסי מכד"ל
עדין המה בגרע"ן והספרים שלי שהם בידי
פה איכם לפי חני מורכי ואף כי המה לקטנתים
מכמה בעלי בתים מכל מקום אשיב לכם
דעתי בדרך קצרה אשר כתבת אתה שאירי
שיש לצדד להתיר כי היכא דלא תיתי לידי
תקלה וכנך שי' ביאר יותר והביא ראיה
ממאי דכייפינן מאים עליה כדי שלא תנאנה
בנות ישראל לתקלה נראה דאי משום הא לא
איריא וראיה ממה שמצאתי לפני במה שני'
בקובץ שהיה להר"ר מכד"ל אבי מהר"ר משה שי'
שהוכיח מהא דאמ' באגדה פרק הכונס
שאמר רבינו הקדוש בעת פטירתו בדרך
בנואה דרבי אחא בר אושעיה שמתינהו
להנהו דאקפו פירי בכורא והללו שבת ו
ואשתמוד משום דשמתינהו · וקשה מאי
אשמועינן תלמודא בהך מילתא ורבינו
הקדוש נופי' למאי הילכתא כיבא דבר זה אלא
לאשמועינן דאפילו אם נראה לחכמים
שמפני שהן מנדין ומחרימין מאן דהוא
ובשביל כך יצא לתרבו' רעה לא יניחו בעבו'
זה מלדון ומלעשו' כהלכה כמדומ' לי שכתבת
מקרוב שראית גם כן ככה בקובץ בטרוו"זי
שהיה ביד הה"ר שמשון ז"ל והשתא קל וחומר
הדברים ומה התם שבאין לדון ולהוכיח על
מה שעבר כבר אין מבטלין ההלכה כל שכן
שלא לעבור על הדת והלכ' לכתחילה וכפינן
דמאים עלי כמדומה לי דהרמ"בם פירש טעם
יפה שאין אנו עוברים דברי תורה באותו
בפייה כיון דכופין אותו עד שיאמר רוצה
אני דאנן סהדי דגמר בדעתו לגרש ברצון
כדי לשמוע דברי חכמים עכ"ש · וכי האי גוונא
שמכינן אאותו טעם שלא תנאן בנות ישראל

כו' הואיל וכהיתר נגמר · ואשר כתבת אתה
עמיתי כ"ן דיש להתיר מההוא דכתב אשירי
באין לנו אלא שם שהוא מחזיק לעצמו
בפנינו אפילו אם נמצא אחר כך שאין שמו
כך וכתבת דזה כמי החזיק שמו בפריספורק
יותר משלשים יום קוד' כתיבת הגט אליה בן
דן דע כי הביאו ראיה זו מהר"י ומהר"א מארץ
הנר והשבתי להם מכפשאי ה"מ בשם של עצמו
אבל שם של אביו לא ידעתי מה שכתב א"ה
בשם תשובת אביו שכתב גם כן ככה אמנם
בעובדא דידן וכפי מה שכתב מהר"ר טעב"יל
י"ן הילך הוא שם אב וחכינתו יש לחלק מעט
כדבעינן למימר לקמן ואשר באת לצדד
להתיר מטעם דמעיקרא קידושי טעות הוו
משום שהעידו עליו שהיה מו[illegible] שתי פעמים
ולא עשה תשובה כהונן כלל כאותן [illegible]
המובבים שהמירו ופעמים חוזרים ומחזקים
עצמם כיהודים ופעמים כגוים לפי ת
תואתם ויש לומר דמשום הכי נחשב עדין
משומד גמור ואדעתא דהכי ודאי לא כ
נתקדשה לו והבאת ראיה מדברי מור"ם
שהביא ראיה לדברי הגאוני' דיבמה שנפלה
לפני משומד לצאת בלא חליצה ומתשובת
מור"ם במרדכי סוף יבמו' דחשיב ריקים כאלו
כמו משומד גמור וכתבת עוד דמוכיח סופו
על תחילתו שלא היתה בו לחלוחית תשובה
לפי שברח מיד כששמע שבאו מכיריו נראה
דכל דבריך הללו אינם בכלל דברים של טעם
אלא תמוהין למבין דמה שייך לדמות מי
שהוא שב ונכנס ללכת לדת האמות לכל
הפקות בפרהסיא ואפילו אם בדרך רמיה
ועקיבה למלאות תאותו אלא הרי הוא
משמר שבתות ושאר מצות בשוק ואיך
נדמהו למשומד שעומד בשמדותו ב
בפרהסיא ואינו מכנים עצמו לא בכלל
ישראל ולא בכלל דיניהם ודאי בדידי' אמרי'

דאדעתא

דאדעתא דהכי לא נתקדשה כמו שכתב מור"ם להדיא דאכן סהדי דלא ניחא ליה ל להתייבם לו כי יעבירנה על דת לבא בגיות והא לא שייך כלל במי שנכנס לדת האומות אפילו רק בפרהסיא דודאי לא יביאנה בגיות וק"ל דאי כמאמר דידך מאיבוי צריך מור"ם לומר לבא לגיות נימא דודאי לא ניחא לה להיות אש' משומד מה צריך חשש' דיעבירנ' על דת ותשובת מור"ס דבפרק בתרא דיבמות כמו מוכח מדברי מור"ם דריקים המוזרים כי האי נוכח לאו תורת משומדים להם אלא הרי הם כרשעים ישראלים שהן פסולין לעדות מן התורה דבכך הוא לשון מהר"ס דכיון דמשתמד וכפר בעיקר פסול לעדות משום דטובל במים לא הוכשר לעדו' ומייתי ראייה מפרק זה בורר אההוא טבחא כו' יוכל הכהו דמייתי איכא אלא רשעי ישראל ופסולין לעדות ומאי טעמ' לא דייקתו מילי כבר כתבתי למוה"ררא ז"ל וז"ל דמהר"ס סבר דאינו אלא פסול מדרבנן כי האי נוכח מדהוכרך לומר בסוף התשובה דאזלינן בתר רוב דיעות בפסולי עדות ואי משומד גמור חשיב מאי צריכא לרוב פשיטא ופשיטא דאיכו כאמן לאיסור ולא להיתר ואפילו אין שם שום עדות כנגדו והבאתי גם כן ראיה מהא דעל מכת שאכי צדיק ואמרי' שמא הרהר תשובה כו' ׃ האמת נחלק עלי וכתב דפסול לעדות מדאורייתא והיא דעל מכת תירץ דמשום חומר' דאשת איש אמרינן דספק מקודשת היא אבל לא נחלק עלי כלל לומר דעדין משומד גמור הוא כה"ג ושיש חילוק בין רשע למשומד גם מה שכתבת דאגלאי מילתא למפרע דלא שב כלל מעולם מדברח וערק לו תמיה רבה אדרבה איפכא מסתברא דבושת פנים היו לו ומשו' כיסופא הוא דברח מפני מכיריו וראיה ששהה ב ברעגנש"בורק יותר משלשים יום בתורת

יהודית ׃ ואי היתה כוונתו גרועה ורשעה מי הזקיקו בפרישפורק לסדר לו גט אין להאריך מזה יותר דהיה נראה קולא רבתא ונפיש טובא להפקיע קידושין מטעם זה ואפילו להעד בעלמא דהדברי' נראין אשה פקותה כזאת ענייה ומטופלת היתה בארבע' בני' ואין לה גואלים וקרובים אפילו היתה יודעת שהמיר כבר פעמי' אפשר היתה מתרצה להתקדש לו אם נכנס לדת האמת דהיתה חושבת על ידי אהבה וחבורה עמו ישוב בתשובה גמורה ויניח רשעתו ׃ ואשר כתבת עמיתי סג"ל נדדין להתיר משום דבשם האב אין צריך בגט ולכך גם השינוי איכו פוסלתו והבאת כמה ראיות ששם האב לא פסל בגט אשיב לך שני חילוקים ברורים האחד משום דהעד ניכר בלא שמו בכתב ידו וכן היו חותמין כמו שהתקין רבן גמליאל רק אני עד בלי שם כלל והיו מקיימין מתוך כתב ידו עד שתיקן רבן גמליאל שיפרשו שמותיהן כדתנן פרק השולח ולכך די בשמו לבד מה שאי"כן בשם הבעל השנית אם יטעו בעד שאחר הוא ששמו כשמו מה בכך כולי האי רובא דעלמא כשרים הם לעדו' אבל אם יטעו בבעל שהוא אחר ששמו כשמו כמכת שהוא פסול לגמרי דכ"ע פסלי להאי גיטא חוץ מבעל ׃ ואשר כתבת שהמשנה משמע כך דדין שם הבעל ושם העדים שוין בזה מ מדמיירי בכל הבבא בעדים ותנא אחר כך חניכתו וחניכתה דאיירי בשם הבעל ושם האשה משמע לך דשוין הן תימ' הפלא ופלא כיון דע"כ רישא לא איירי אלא בעדים ולא בבעל דתנא בהדיא איש פלו' עד וסיפ' לא איירי כלל שא בבעל ואשה מדתנן חניכת' ומשום דערבינהו תעשה היקשות ודומיות מלבך ולפסוק ולהורו' מהם אף מה שינוי כל כך יש בהא דערבינהו כיון דתרווייהו איירו

בדין

בדין הזכרת השמות ותו איתית ראיה
מדאמר תלמודא פרק גט פשוט שם האיש
הוא הדין שם האשה ואולי שם אביו לא קאמר
אתמהא אמאי נקיטת ברייתא הוי לך ל
לאיתויי ממתניתין דריש פרק כל הגט שמי
כשמך ושם אשתך כשם אשתי וכסיפא תנא
מקום האיש והאשה ומקום הזמן ובפרק ה
הזורק שינה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה
בכולהון לא מדכר שם אביו אלא ודאי צריך
לומר שם האיש כמו שכותבין אותו כדינו
וכן הקשית לנפשך מאי פריך תלמודא לשני
יוסף בן שמעון ודחית בקנה רצוץ רוצ' לומר
סימנא בעלמא הוא ופירושו בעלי שתי רחל
וכן ההיא דלקמיה וליחוש דילמא שני יוסף
בן שמעון פירשת הכי תמוה לרבים איך
הדעת סובלת דחקים הללו בכמה דוכתין
בפרק גט פשוט תלת זימני ובפרק קמא
דבבא מציעא ובפרק כל הגט והוא שהוחזקו
שני יוסף בן שמעון בכל הני דוכתין לסימנא
בעלמא ובפרט בהך דקאמר רב שני יוסף
בן שמעון אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני
זה אי כפירושך דרוצה לו' שני יוסף בן שמעון
ושתי לאה אמאי קאמר נשותיהן אין עושין
גירושין אלא אלו בפני אלו מבעי ליה ומה
שבאת להוכיח מהא דכל שהוחזק בעיר ש
שלשים יום ודקרי ליה לאו הוכחה כלל דמסיק
לאביו שמא אחריכא דהוא חניפותא טובא
אלא אשם עצמו קאו ודלמ' אסיק לשמיה יוסף
בן שמעון איוסף ולא קאי אשמעון ור"ל היכ'
דיוסף בן שמעון וראובן בן שמעון בעיר
אחת דילמא אזל דראובן ואסיק שמיה כו'
ואשר כתבת כיון דאין עדות ברורה דאין
שמו דן תניהני וכי אין עדות די כמו שכתב
מהר"ר טעביל אחד שידוע לו שהיה שמו דן
נתנאל וחניכתו דעליו · וההיא ועדיה בכר
אסתן עיין פרק שני דכתובות במרדכי ה

היאך מפרשין עדים בכר אסתן במדומה
לי שגם התוספות פרק נערה מפרשים כמו
במרדכי אין להאריך יותר מזה אמנ' חזרתי
לכדי מעט יוזער ראיה וחילוק להתיר ואומ'
אני שנראין הדברים שאותו המגרש שם
המובהק של אביו היה שכוח ונעלם ממנו
אפשר לפי רוב השנים שנפרד ממנו אבל
חניכתו דענזליי"ן זכורה לו וכל שכן דינו
לכתוב דענז"יל כמו זונד"יל ומונד"יל שאנו
רגילין לכתוב כין באמצע וזה הרווק היה רוצ'
ליחס לו על כל פנים שם אב כשאר בני ישרא'
ובדה מלבו בתחילה כשכתב הכתובה נתן
שהוא הקרוב לדענז"ליין כמו נתנא' שא שם
נתנאל לא שכיח כולי האי כמו נתן אחר כך
כשרצה לסדר גט רמא אנפשיה טפי משום
דהך מילתא אפילו ריקי' ועמי הארץ יודעין
דיש נפקותא גדול בגיטין בשמות הבעל
והאשה ולכך דקדק מתוך הספק ששם אביו
דן היה שהוא קרוב יותר לחניכת דענז"ליין
וכה"ג החזיק את שם אביו דן ויש לומ' דמעת'
דכיון דמתוך הספק דקדק בסבר' מן החניכ'
ולהחזיק שם אביו כך והוא על כרחך הוכרך
לבדות שם מלבו הואיל ולא ידע האמת נוכל
לומר דכי האי גוונא יכול להחזיק שם לאביו
אע"פ שאינו כן ולא דמי לתשוב' הרא"ש דלעי'
דהתם היה יכול לכתוב שם אביו המסומל
אלא שלא רצה ולרואה נמי ליכא למיחש כ
כדחיש אשירי בתשובתו דהכא דהרואה
שכתב דן יוכל להבין גם כן מדעתו שעל ידי
הספק נזקק מתוך החניכה ולא יאמר אחר
הוא מה שאין כן בעובדא דאשירי או נימא
הכי דאותו רווק הואיל ומסופק היה ל
לצורך הגט רמא אנפשה ולא רצה לכתוב
שם אביו מספק והחזיק את עצמו בשם
אביו ושמא היה לפי האמת שמו דן ולא
הוה ליה שום כינוי ולכך זכר שמו ואי הוה כי

האי נוגלא שפיר דמי כמו שהבאתי ראיה כבר מן המקראות לבן בן נחור ומפיבושת בן שאול וליכא למיחש דנדרוש מה״רט שיא׳ אי ידע ליה לשמיה. דאבי אביו בכי האי גוונא יש לו׳ עדים בכך אסתן כדמפרש לעיל במרדכי מסקנת דעתי איככי כותב להתיר אפילו עם אחרים אפילו דלימטייה ליה שיבא מכשור׳ אבל אם דעתפס נוטה להתיר איככי קורא תגר ומערער ואפילו להיות סותרין לא אהיה ואם דעתכם להטיל על מה״רס כ״ן באו״בן תוכלו בודאי לכתו׳ לו משמי שלא אהיה קורא תגר ומערער ומתמיה כלל נעיקרי · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

קלט

על דבר האשה מרת קהעו״ן שהיתה בשכבר אשת יצחק מזלצבו״רק שנפל בה ספיקא אי שריא היא לאינסובי לעלמ׳ והתיר׳ מחותני הישיש מוה״רר טעב״ל לאינסובי לעלמא מטעם תרתי שריותא חדא מחמת שנתגרשה ממנו על ידי גט לפני המשפט באו״בן כאשר מבוארת אותה סיבה ומהותה בכתב מוה״רר טעב״ל ומתוך ה העדיות הכתובים בכתבו והאריך הרב הנזכר למעלה בראיות וטעמים להתיר מחמת אותו גט כמבואר בכתבו · ואידך שריותא מחמת העדות שנתקבל מן הגוי שהגיד על מיתתו של ר׳יצחק הנזכר למעלה שראהו מת והרוג כמבואר אותו העדות בשולי האגרת הזאת הועתק אות באות מן ההעתק ששלח לידי מהר״ר טעביל וכתוב מתחת לעדים הועתק אות באות מגוף העדות ואהך שריותא כמי האריך הרב הנזכר למעלה בכתבו ובראיות ו ובטעמים כמבואר שם · והנה אשריותא קמא מחמת הגט קברה רוחי ליטא וליתן בהכהו כדדין כי כמה מיני תיובא קא חזינא בהו ואם הייכו באים לגדר ככולן להתיר ל לפעמים הייכו צריכין למיעל פילא בקופא דמחטא ואף על פי כן קנת לא היה מספיק ושמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות על כן לא קאמינא אלא אשריותא תנייכא הגדת הגוי ממיתתו דלית בה אלא חד ת תיובא שהגיד על ידי שאלה בר מן דין ל לכאורה נראה דהוה עדות מספקת לענין התרת אשה משום עיגונא ואהא תיובא דשאלה חלק הרב הנזכר למעלה בכתבו דבהך עובדא דידן כולי עלמא מודו הבבלי כמו הירושלמי דמיחזי מסיח לפי תומו משום שהיה הגוי מראה פנים לדבריו יותר מפונדקית לפי שהגיד כמה מאורעות וסימנים שאירעו בגופו בהריגה ההיא אבל פונדקית לא ראתה רק מקלו ותרמילו ו ומשמע בתוס׳ שילהי יבמות דלא הוי הוכחה גמור׳ לא מחוור לי חילוק זה כלל וכלל דאדרב׳ הפונדקית היתה מראה פנים לדבריה יותר מעובדא דידן דהתם אנו רואים ומכירים שיש אמת בדבריה שהרי הוציאה להם מקלו ותרמילו שו היה חי והלך לדרכו לא היה מ מניחו כאן וגם קבר הראת׳ להם וראו בו קצת הוכחה ממש משום דבכתה אבל כדון דידן שהישראל שאל העדות מן הגוי לא ראה שום הוכחה על המיתה ועל ההריגה רק לפי דברי הגוי כיון דלא הכשירו חכמים עדות של גוי מסיח לפי תומו רק בלא שאלה אם כן הדריכן לכלל דאורייתא׳ דחשבינן כל גוי׳פיכס שוא ועוקב׳ ורמיה כל דבריהן ואמרי׳ דכל ההוכח׳ והסימני׳מענין הריג׳בדה מלבו כדי להטעות או מחמת שחדים או כמה טצדקי ואיכא למימ׳ דאפי׳לר׳אחא בירושלמי מודה בהא דלא מיקרי מסיח לפי תומו · ותו כמי דמעשה דידן גריע ממעשה דאיה חבירכו דהתם

לא הזכירו המיתה כלל אלא שאלוה היכן הוא והיא הסיחה המיתה לפי תומ' אבל כאן שאל השואל בהדיא אחר מיתה וק"ל אמכס כראה אחרי שהישיש מהר"ר טעב"ל התיר זאת ה אשה קהע"ן ונשאת על פיו והרב הזה מורה הוראה היה כמה ובמה שנים ונסמך להוראה מן הגדולים הראשונים מהר"י אג"רא ומורי דודי מהר"רא זכרונו לברכה אומר אני דהך איתתא שרי למיתב תותי גברא דנסבה דהכי מסיק תלמודא פרק בתרא דיבמות דהא אמרינן כפל למים שאין להן סוף אשתו אסורה הכי מילי לכתחילה אבל בדיעבד שפיר דמי וכתב בתשובת המיימוני הנעתק מספר אביאסף דכל היכא דאין האשה מזידה לעבור על דברי חכמים שריכ' ולא מכדין כמי לא להדה ולא לבעלה דנסבה כי ההוא עובדא דחסא דהתם לא התירה שום חכם אלא שטעתה בדיבורא דרב נחמן ואפילו הכי שרי כל שכן כדון דידן שהותרה על פי חכם כבר זמן מרובה קודם שבא מ מהר"ר פרץ ואסרה דכי האי גוונא לא מקרי כלל מזידה · ואם תאמר שאני עובדא דחסא דהתם הוי מסיח לפי תומו דהתם דנפל למי' שאין להן סוף ומפרש' התוספות והחבורים דרובן אין נמלטין אלא חשו חכמים למיעוט משו' חומרא דאשת איש ובמר' בשילהי יבמו' כתב דאפילו מיעוט שאינו מצוי הוא נ ואיכא למימר דמשום הכי אמרי רבנן דדיעבד שפיר דמי כיון דמדאורייתא ס שריא אזלינן בתר רובא כי האי גוונא אבל כדון אי לא חשבינן הך סהדותא דהא נמי עדותו כשירה בעדות אשה אם כן מ מוקמינן איתתא אחזקת אשת איש ואסור מדאורייתא אפילו בדיעבד תנא מכל מקו' דהכי כמי איכא להתיר כיון דנפיק קלא דלא פסיק שרבי יצחק הנזכר למעלה מת

ונהרג או טבעוהו ובעל שם היה וישנו לו קרובים הרבה בכמה מדינו' וזה כמה שני' שנשתק שמו ואבד זכרו ובעונו' הרבי' עכשיו בגלותינו אנו מפוזרים ומפורדים מעט בכל מקו' ושו היה חי ברחוק מאתי' או שלש מאות פרסה היה נודע ונשמע לנו · וכי האי גוונא מיקרי רובא דשכיחי טובא אף על פי שאינו בא אלא מכח סתמא הוי כמו סתם סופרי דדייני מנמר גמירי ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דאינהו כמי מכח סתמא קאתי · ובמרדכי שילהי יבמות שהבאתי לעיל מדמי להו להדדי מים שאין סוף והכי רובים וכי האי גוונ' קאמ' תלמודא נורבא מדרבנן קלא אית ליה אם איתא דהוה סליק כו' ומוכח מהתם בתשובה במרדכי פרק בתרא דאזלינן בתר אומדנא דדעתיה ואף על גב דמסיק תלמודא לא שנא נורבא מרבנן ול"ש אינש דעלמא ה הייכו לכתחילה כדמפי' דיעבד אין לכתחילה לא משום דלכחילה אין לחלק בגזירות חכמים כדמסיק כמי בתשובה דלעיל דאין לבדות חלוקים מלבנו · אבל דיעבד שפיר דמי למיזל בתר אומדנא דמוכח טובא כי הך וכראין הדברים בזמנינו אפילו אדם בינוני אם איתא דחי הוא עדיין הוה ליה קלא זה כמה שנים טפי וטפי מקלא נורבא מדרבנן בזמן חכמי התלמוד שהיו ישראל עם רב בכמה וכמה מקומות ותו דאיכא למימר דמים שאין להן סוף ליכא חזקה דאשה דייקא ומנסבא כדפסיק רבינו חננאל ו ועד אחד לא מהימני דהתם משום דאמרי בדדמי וכל היכא דאמרי בדדמי לא דייקא ומנסבא כדאיתא להדיא ב בתלמודא · אבל בנדון דידן דייקא ומנסבא והך מרע לחזקת אשת איש ו ושרינן לה למיכל אפילו בתרומה דאורייתא

מהאי טעמא כדאיתא פרק האשה שלו'· ועוד דהא הדבר קנת לגרועי האי סהדותא דגני מטעם ששאלוהו ממים שאין להם סוף ורבי אחא בירושלמי לא קפיד אשאלה ומכל מקום בתלמוד דידן מתיר אפילו מתכוין להעיד ובמים שאין להם סוף ליכא מאן דשרי מכל הלין נראה דכיון דאיכסיבא הך איתתא קהעו"ן על פי חכם לא תנא ושריא למיתב תותי גברא·

קמ

ומה שנעשו ברכותיו בלא עשרה ולכאור'הוה כלה בלא ברכה ואסורה לבעלה כנידה אמנם מצאתי בתשובת הרשב"א ובתשובת המיימוני דאינו מעכב בדיעבד כלל וק"ל· ועוד דמסתברא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנידה היינו בלא חופה שא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואי' ובפרק קמא אמר רבי יודא אף בבית האירוסין מברכין אות' לפי שמיחדין אותו קודם כניסת'לחופה וביחוד' שנו כדקאמ' הת'ועיקר הדבר בחופ' תלוי דכל ביאת אירוסין כביאת זנות הוא כל זמן שלא נכנסה לחופה אבל משנכנס'לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר ליורש' ולטמ' לה להפר נדריה ואפילו בלא ברכה כדמוכח בכתובו'פרק נערה סתם חנר דידה לנישואין ובשום מקום ברכות אין מעכבות את המצות וכי ס"ד אם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דברכת חתנים בעשרה ועוד אמ' בהניזקין מעשה באדם ואדוסתו שנשבו לבין הגוי' והשיאום זה לזה אמרה ליה לא תגע בי שאין לי כתובה ממך אבל משום כלה בלא ברכה לא נמנעה ותו לא מידי שמשון ב"ר אברהם ז"ל ה"ה עכ"ל· כאם הקטן והצעיר שבישראל·

קמא

יברכך ה"ו ברב'אביך הכהן הרא"ש אהובי עמיתי הח"ר יוזמן כן כאשר כתבת לי מטעמ'הגידין דעוף אמת הגיד לך עמית' שיעור שאני רגיל לשער כפי ראות העין כי סובר אני אחרי שיש חילוק בין שור הגדול ובהמה דקה גדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו אם כן ה"ה בעוף לפי קטנו ואם מהר"יל ז"ל שיער ברוחב אצבע באולי משום דבשיעור מבורר לעוף עביד לי'מילת'דפסיק' הנראה לע"ד כתבתי· כאם הקטן והצעיר שבישראל·

קמב

שלומך ישגא לחדא אהובי מהר"ר יעקב אכשט"ט אשר שלחת אלי ודרשתני היאך כותבי' גיטין במקום מ מושבך רוטנ"בורק ונסתפקת בשמות האיש והאשה ובשם העיר והנהר ואיזה נהרות כותבין או לא וכתבת שדרשת וחקרת בכל סביבותיך היאך נהגו שם מנהיגים הראשונים ולא מצאת בקשתיך זולתי זקן אחד המעיד לך גם ממ"ענץ שלח לך הרב הכהן טופס אחד מועתק מטופס גט ישן שנכתב על שם ר רוטנבו"רק וכתוב על הטופס ההוא שהוא מסודר מפי מור"ם מרי דאתרא הדי' ומאותו טופס עלו לך ספיקו' במקצת דברי'הנ"ל גם נפשטו לך מקצת ספיקות בדברים הנ"ל ועתה הנני משיבך על הסדר ובלשון קצר כי הנני נחוץ לדרכי אשר נסתפקת אי צריכין ל לכתוב שם הלידה באיש ובאשה כאשר מצאת בטופס הנ"ל שכך כתב מור"ם. מ מרוט"נבור"ק נראה דמשום הכי לא כ כתבינן כלל דבספר מצות קטן כתב דנמנעו לכתוב מקום הלידה מפני הטועים ל לשון נמנעו משמע בפשיטות דנהגו כבר לכתוב ואחר כך נמנעו מפני מיעוט ידיעות הדור ושכלו וממ"ורם אין להביא ראיה

ראי׳ שהיה מופלג ובקי לא היה בדורו כמותו ואף כי בה״ג במיימוני כת׳ להדיא שאין לכותבו מפני הטעות וכתב שאם נצטרך לכותבו יותר יהא העוות מן התיקון מפני הטועי׳ עם גדולה מזאת מקום הדיר׳ שנהגו לכתוב בכל הקדמוני׳ אפילו אותם שלא הכהינו לכתוב מקו׳ הלידה כדאיתא להדיא במרדכי אף על פי כן אנו בכל גבולינו ובדורותינו אין נוהגין כך לכותבו כדכתיב בה״ג ב במיימוני לעיל בשם ספר המקנעו׳ שאם אין בירור לו לא יכתו׳ כלום והאידנא אנו גולין ומטולטלין ומקום דירותינו מרופה בידינו ולכך אין כותבין אותו · ואשר נסתפקת אם יש לכתוב ברוטנבורק וכל שום וחניכה וכו׳ כאשר מצאת בטופס הנ״ל או נימא כיזיל בתר מנהג מדינת ור״נקן דהאי אתתא יתבא ביה זו היכה צריכה לפניס כ״כ דפשיט׳ דנהך מילתא סמיכנן על הטופס דכת׳ בהגהות המיימון תרי זימני דנוהגין באשכנז לכתוב וכל שום וחניכה וכן כתב באשירי פרק השולח ונתן טעם יפה לדבר מפני שהגוים קורין ליהודים כינויים קרובין לשם עברי שאין ראוי לכתוב עליהם דמתקרי ולכך כותבין וכל שום וחניכה על פי הקדמוני׳ שבזה נכלל הכל ואף כי באתרין פה נויאשט״ט אנו נוהגין לכתוב וכל שום וחניכה על פי הגדולים הקדמוני׳ פה אף על פי שבכל אוסטר״ייך ובכל ארץ הגר לא היו כותבים כל שכן ברוטנבורק דגזירת ר״נוס איתו וכל מדינת ור״נק דיש לנהוג אחריה׳ גם זה כמה שני׳ שלח מהר״רי ווייל ז״ל לגבולי שסדרו באויספור״ק וכתב בו וכל שום וחניכה ואע״ג דאויספורק סמוך לוירנק״ן יותר מלריג״וס · ואשר נסתפק׳ אם יש לכתוב רוטנבורק בחד נון בין ט׳ לב״ת זו היכה צריכה אפילו לפרוזדור דהא כולי עלמ׳ קרי ליה הכי ואי משום דבטופס כתו׳ רוטנ״בורק דוק מריש׳ איפכ׳ וממה נפשך חד׳ טעות סופר הוא ולא ידעינן הי מינייהו ומעתה זיל בתר לישנא דל״ע ועכ״פ סיפ׳ טעות הוא · גם אשר נסתפקת אם יש לכתוב רוטנ״בורג בגימ״ל משו׳ דבכת׳ גלחות שבחותם העיר כתוב כך בגימ״ל נראה דאין להסתפק גם בזה דינ״דו עליהם ריעי׳ ווירצבור״ג אויספור״ג שטרושפור״ג הכתוב׳ בטופס וכן נור״נברג רעגנשפור״ג מרפור״ג כל הני קוראין ומזכירין בסוף המלה בגימ״ל וקרוב בעיני שגם בכתב גלחות נכתבין בגימ״ל ואעפ״כ אנו כותבין לפי דעתי כולן בקוף לפי שמוכח הלשון שנון ונח הוא יותר כך הוא מבגימ״ל ובמדינה שמזכירין לשון אשכנז נח ושנון מדברי׳ כך ואחר שנון לשון אשכנז אנו כותבין בגיטין כדבעינן למימר קמן · ושם הנהר שכתבת אתה לכתוב טויב״ר ובטופס כתב טוב״רא נראה דהטופס מדוקדק בזה כמו שהעיד גם כן הזקן דנראה דבכל המדינות שמדברים לשון אשכנז נח ושנון אי׳ שם הנהר זה אלא טוב״רא ולא בפתח או בקמץ תחת הב״ית רק אותם שאין מדברים בשנון וקורעין את פיהם לדבר כן טוב״ר על דרך בית נקרא בלשון אשכנז הוי״ז בכמה מדינות והמדברים בשנון לא יאמרו רק הוו״א וכן נוכל לומר בחילוף פתח או קמץ בחטף שמתוך קריעת הפה נקר׳ בחטף כמו בפתח אבל בדבר שנון איננו נקרא אלא בחטף וכיון דהוא בחטף יתכן לכתוב אל״ף בסוף שכך רגילין לכתוב בשמות הנהרים של העיירו׳ הנר״א בולא הכתוב בטופס ולפי דעתי גם כן אולמ״א וכן עיר ווינא כותבין כך · ועל שלשה נהרות הקטנים שכתבת לי מהן בזה יש לדקדק יפה והנה אסיבך את הנראה בעיני בתשובת המיימוני ה השייכים לספר נשים כתב רבינו שמשון

בעל התוספות שנדרש על הנהר שהולך חוץ לעיבורו של עיר ותוך התחום אם יש לכותבו על שם העיר והשיב שמן הדין אין צריך ל להזכיר כלל שם הנהר בגט אלא שנהגו לסימנ׳ בעלמא לאפוקי משני שוורים והביא ראיה על זה והכי כמי איתא במרדכי פרק השולח ופרק המגרש ושוב כתב רשב״א דנהר אפילו הוא חוץ לעיבורה של עיר הואיל והוא בתוך התחום של עיר ובני העיר מסתפקין ממנו לכל תשמישין למשרה ולכביסה ולטחון בריחי׳ נחשב הוא עם העיר והביא ראיה על זה ו והוסיף שאפילו הוא חוץ לתחום אם היה נרא׳ עם העיר נחשב כעיר ולא חשב כי האי נווכא שינה שם העיר אם כותבין דיתבה על נהר פלוני וסיום דבריו שהראיו׳ שהביא לא הביאו לראייה גמור׳ רק לדמיון בעלמא אלא הסברא היתה נראה לו כך ע״כ דבריו׳ והשתא הא קמן דהא צריך ראי׳ שלא יהא שינוי שם העיר כשכותבים הנהר שהוא חוץ לעיבורה אף ע״ג שהוא בתוך התחום שמעינן ודייקי׳ מדבריו שיש לנו לנדד ולדקדק לכותבו כל עיקר ולפי משמעות כתבך כל אלו שלשה הנהרות חוץ לעיבורה של עיר הם וכתב שיש שם זולת׳ נהר גדול ששם העיר נקרא על שמו ועתה אבאר לך בקצרה נהר ורב״ך דלא מסתפקי ממנו כל עיקר ודאי אין לכותבו כדמוכח מתשובת רשב״א דלעיל והנהר שט״יכנן הואיל והוא רחוק יותר ואפשר חוץ לתחום מכל שכן דאין לכתבו דמה שמסתפקין ממנו לנורך כרמים לא מיקרי משום הכי תשמיש העיר דאין בני העיר יונאי׳ לש׳בשבי׳הנה אלא בשביל הכרמי׳ ואם אגב זה שותים ממנו לא מקרי בשביל כך תשמיש העיר דלא דמי לטחינה ו וכביסה ומשרה שבני העיר הולכין אל הנהר בשביל תשמישין הללו וק״ל והנהר שוברא אף על פי שיש בו ריחים אמת יש

לומר דאין לכותבו ונסמוך על הטופס ומשמעות דברי הזקן ומכל שכן תשובת רשב״א דלעיל דמשמע בפשיטות דסבר ד דכל שהוא חוץ לעיבורה של עיר בעינן כל תשמיש העיר ממנו ותו דכיון דעיר הזאת רוטנבורק נקרא בפי רובא דעלמא ש שסביבותיה רחוק משם עשר או חמש עשר פרסאות רוטנבורק מנהר טוי״בר כדי ל להפריד מן רוטנבורק מן נעקר״ מוכח מילתא דליכא שום רוטנבורק בנהר טוי״בר זה כי אם היא דאם לא כן ולא תימא הכי מה היה מועיל ההפרש למרגלא בפומא מאינשי וכיון דכתבו הגאונים דאין כותבין הנהר רק לסימן אם כן די לנו הכא ל להכשיר בסימן אחד ולא בעינן להזכיר שתי נהרות׃

קמג

הרב הכהן הנזכר כתב יש ק קפידא שאין נכתב והרי את מותרת לכל אדם בשיט׳ אחת מקפיד׳ זאת לא שמעתי מימי ואפי׳ ריח קפידא לא ידענא בהו ודבר תימא הוא שבכל הטופסים של הגאונים שקדמו לרבינו תם לא נכתב כלל והרי את מותרת כו׳ ועתה שהנהיג רבינו תם לכותבו נחמיר בו יותר מבכל עיקר הגט ואי משום דתנן בפרק בתרא דגופו של גט הוא נעביד ביה זהירות יתירתא אם כן מה ראייה הביא דהתם אאתימה קאי דתורף הגט כמי עיקר הוא כמו חתימת העדים הנה כתבתי לך את הנראה בעיני אמנם אין ראוי לך למיעבד עובדא אא״כ תדרוש כבר את רבותיך שהעמידוך אם תסדר והיאך תסדר׃ נאם הקטן והצעיר שבישראל׃

קמד

אליכם החיים והשלום אהובי קק דשפייר מנד אחד והנר אבירהם בהנר"ש מנד השני בקנרה אשיכבם על טענותיכם ועל תשובתכם בראשונה מה שרונה הנר"א הנ"ל להיות מותר לו שיעשה את עצמו יחיד על ידי בקשתו או באיזה טנדקי שהוא מפני שיש לו פסידות מוכיחות בענין השתוף וביתר טעמים שכתבו שדעתו בשביל כך יכול לחלוק שלא לדעת חבירו כ כדאמרינן בגמרא פרק הגוזל בתרא דבמקו' פסידה חולק שלא לדעת חבירו ונראה דלא מהני כלל כל הני טעמי בנדון דידן דהא דהתם שותף חולק שלא לדעת חבירו כתב רש"י ואז ואשירי דאיירי להציל חלקו לענין זה יכול לחלוק אבל לענין לקחת משל חבירו כ כנדון דידן שבאותו שמוטל עליו שפוטר את עצמו ממנו מטיל הוא על אחרים כמנה הם כגזלים מכחו כה"ג פשיטא דלא מצי לחלוק אפילו אית ליה פסידא טובא או אף כד אונס אין לו בשביל זה להזיק לאחרים אף באז פרק הגוזל בתרא כתב בתשובת רבינו שמחה האריך הרבה טעמים שאי איפשר להוציא את עצמו מן הכלל בשום כד להיות כחלק משיתופם וכן בתירוץ שני דמהר"ם במרדכי פרק הגוזל בתרא ובתשובת המיימוני גם כן בתשובת מור"ם דאין לבקש כד ועילא להיות כחלק ונבדל מן הציבור במשא עול גלות מזה אין להאריך יותר אמנם על עיקר דברי הריב אשר ביניכם הייכו שאתם קק רוני' שהנר"א יתן מכל חובותיו כאחד מכל ממונו כאשר הוא הדת והמנהג בכל ישראל שנותנין מן הקרן כמו משאר ממון והחובות שאינם בטוחים צריכין הבעלי' ליתנם לציבור בתורת יאוש ויהא חלקו מאז בו כמנהג הקהל חצית או שליש או רביע לפי דעתי כך בקשתם והנר"א רונ' וסובר שחובות כאלו שיש לו אינו מחוייב ליתן מהן מס שכולן בספק יאוש הם ואי אפשר לעמוד על עיקרם מה שיהיה בהם אפשר יאבדו לגמרי ואפשר יפול מהן הון עתק ולכך לא יתכן לו כל עיקר לעשות כולם יאושים ולמוסרם לקהל גם לעשותם בטוחים וליתן מהם כמו משאר ממון אי אפשר לו בעבור שאין לו לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות ושום דבר שחייב במס שיוכל להוציא ממנו מזומנים רק מעט ספרים והבית וכלי בית שאין כל אלו מחוייבים במס ולכך אי אפשר לו לפרוע שום מס כי אין לו רק אלו החובו' ולא שום דבר אחר ע"כ דבריו בקנרה׃ והנה לא ידעתם שאף רבנן קמאי כתבו דאי אפש' לכוין דין תור' ממש בענייני מסים אלא צריכין אנו לפסוק בדין דומה קצת לבינוע׃ ולכך נר' לפסוק לכן דודאי הנר"א הנ"ל חיי' ליתן מס וכל העולי' מהחובו' אלו׃ ואם יש לו איזה מהן שירצה לעשות יאושים יתנם לציבור ויהא תורתם כמנהג הקהל שם וכל אותם שלא ירצו לעשות יאושים יחשוב הקרן בלא רבית מעולם והסך שיעלה מהן יתן ממנו מס לפי הערך שעל שאר הקהל אמנם אחרי שהנר"א אומ' באומר שאין לו לפרוע כלום במזומנים וגם אין בידו לא כסף ולא שוה כסף כמבואר לעיל שיוכל למוכרן עבו' מזומני' לבד הענייני' המבוארי' שאינ' מחוייבי' במס על זה נרי' לישבע אותה שבועה כמו שרגילין הקהל לישבע בשבועות הודאות שאין לו לא כסף ולא זהב ולא אבני' טובות ומרגליות ולא מזומנים ולא שאר ענייני' המחוייבי' במס שיוכל למוכרם עבור המזומנים ובאותה שבועה יפרט ויפרש כל חובותיו שם כל אחד ואחד וסך כל אחד ואחד ואז מה שיעלה לו לפירעון לפי סכומו יפרע להם אותו סך מן חובותיו כגון אם יעלה לו לפרוע חמשים דוקט יתן להם חוב אחד עם

זכיותיו שהקרן עולה לכל הפחות לאות' סך ויהיה לקהל ברירה בכל חובותיו ליקח איזה מהן שירצו ואם יעלה אותה סך הרבה ממה שיעלה לו לפירעון המס אז יהא אותו החוב מונח ביד נאמן בחזקת שכיהם ואז ישתדלו שיהא אותו החוב כפר' מן הנגי עצמו או אם יוכל למצוא מי שקונה אותו ואז יבררו שכיהם מהקהל שהם נאמנים והם יקבלו עליהם בחרם שלא יזלזלו בקבלת הפרעון מן הנגי עצמו או בדמי מכירת החוב אלא יעשו כאלו היה של עצמם ואם יקחו חוב שעלה עליו רבית זמן רב והם מבקשים לקבל רק הקרן ולא יחוש אם יופסד הריבי' כולו או רובו לא יהא כח בידם לעשות זה כפי רצונם ואפנם רק יעשו כן על פי החרם כאלו היה של עצמן ·

כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

אתחיל ליקוטי מהר"ם ודעת מורי על זה ·

קמה

מהר"ש ז"ל נהג לאסור מצה שכפלה בתנור באפייתה ונראה הטעם דהאש אין שולט בין הכפולים כל כך מהרה ואדהכי מחמיץ · וכה"ג אמרינן בפרק כל שעה לא לחלוט איניש כו' עד ולא סליק דיקולא דמיא מד'רואותיו הכי כמי דילמא לא שליט חום בכפילות ועיין בסמ"ק בענין דלאפו' תחת הערפא דמשמ' שם שהאפייה שולט' בין הכפילו' בשיעו' מיל וכו' לעד"ר דלא נתנו שיעור מיל לבנק הכתון בחום התנור וכן כתב להדי' במרדכי פרק אלו עוברין בשם ספר יראים דכתב וז"ל ושיעור זה בבית שאין בו אש ושאר חמימות אבל לפי יתרון חמימות ממהר להחמיץ ע"ש אמנם בערב פסח נוהג שאם הכפל מועט כל כך שיש ס' במצה כנגד הכפל פורסין מקום הדבק ומשליך והשאר מותר אבל בפסח שחמץ במשהו אסור כל המצה לעולם ע"ב ··

קמו

בסמ"ק כתוב בהלכות פסח דמצות לאכול מצה שנוהגין בהרב' מקומות לברור החטין מאותן הנשוכין מעכברים וכתב בהלכות שלא לאכול חמץ שאם נמצא חטין בתוך הכרי שצמחו מ מלחלוחית הארץ שקור' נייר"מא שאין בטלים אפי' אם נטחן קוד' הפסח כיון שהוא יבש יהיב טעמ' בשע' אפי' בערב פסח בס' ובפסח במשהו ואז כתב דשפיר מתבטל קוד' הפסח ולא חשיב מבטל איסור לכתחילה כיון שאי' מכוין לבטלו עכ"ל · ובכל גבולינו לא נהגו לברור חטין כלל בדיוק רק מרקדין אותו היטיב ובוררין אותם בעיוני בעלמ' ולפי ע"ד נראה אע"ג דאין מרקדין בדיוק רב כל כך מנהג של טעם סמכינן אסמ"ג דכתב בלאוין בסימן קל"א במצות חלב דקמח בקמח מתערב יפה ומקרי עירוב לח בלח כמו שהוכיח בהוכחות גמורות ממסכת מנחות ומנהג פשוט הוא להתיר לח בלח שנתבטל קודם הפסח שאינו חוזר וניעור בפסח ואף על פי כן צרי' לברור ולרא' שאין בו כל כך הרבה יותר מס' וגם הברירה מוכחת שאינה מכוין לבטלם ובהיתר גמור מתבטל אפילו אם ישאר שלא נמצאו בברירה שוב אינו חוזר וניעור בפסח ואף על פי כן צריך לברור ולראו' שאין בו כל כך הרבה ועיין במרדכי פרק כל שעה בפסק ראבי"ה על תבואה שירד עליה דלף דמשמע התם קצת תיובתא להא דכתבינא אבל לפי הדקדוק יתיישב שפיר ·

קמז

מהר"ש הנהיג להתיר תפירו' השקין להכניס בהן קמח לפסח והביא ראיה מפ' בתרא דע"ז דקאמר ודביתנ' מייסנן ואי איכא בהו קיטרי שרו להו אלמא מה שבתוך הקשרים אינו מתייסן

מתיישן ונתגנב הה"ס שאין מתכבס תוך
התפירה ונראה לע"ד דראיה זו היא לדחות
כדלא ליה במרדכי פרק כל שעה שאין ראיה
משם שלא יפלוט ע"י הגעלה מה שתחת ה
הטלאים משום דיין נסך בלול הוא אותו
שבקיטרי ·

קמח

בע"ד הוריתי לאסור שלא להוליך
השקין שבהן הקמח על גב
סוס אלא אם כן שיש עליו אוכף תחת
השק מפני שהקמח מתחמם בגוף הבהמה
ונתחמץ ·

קמט

מרגלא בפומא דאינשי ליזהר
שלא לדבק נייר קרמי
החלונות בבצק סמוך לפסח תוך שלשים יום
אבל קודם שלשים יום אמרינן דכבר הוקשה
הבצק ונעשה מאוסה ואינה חייבת לבערה ·
ודודי מה"ר אהרן זק"ל התירו ודרש כן ברבי'
והביא ראיה מן הרמב"ם שכתב בגדי' שכבסו
בחלב חטים וכן ניירות שדבקו בחמץ מותר
לקיימן בפסח לפי שאין צורת חמץ עומדת ·
ואשירי ומרדכי הביאו דבריו לפסק הלכ' ולא
חלקו כלום בדבקים סמוך לפסח או מופלג
בדפליג ספר התרומה ומרדכי בנותן עיסה
בשולי החבית לדבק הנסרים שאם נתן תוך
שני החדשים סמוך לפסח אמרינן שעדיין
העסה רכה ונותנת טעם ביין ואסור מן
היין תוך הפסח וסמ"ג במצוה שלא לאכול
חמץ כתב שאם נתן תוך שלשים יום סמוך
לפסח יש לחוש ומשם נראה לע"ד קצת לדקדק
בכל עיסה שטוחין אותו כל כך דק כמו
בשולי החבית ובקרמי החלונות אין חובה
לבער דאם לא כן מאי איריא משום דנותן
טעם העיסה ביין תיפוק ליה דחייב לבער
ביין דתוך שלשים יום הוא לפי הסמ"ג יש
לדחות דהתם פחות מכזית במקום אחד
כיון דעשוי לחזק בטל במיעוט לענין ביעור
אבל בקרמי החלונות לפעמים הוא יותר
מכזית כל הנדבק זה בזה לאורך הדבק
ועוד י"ל דהתם איירי בטיח בטיט ואפילו הכי
אסור בנתינת הטעם ביין מה שתחת הטיט
לכך נראה לע"ד דצריך ליזהר לעשות בלילה
רכה מאד ולהבליעו לגמרי בין הדבקים שלא
יבצבץ כלום וכה"ג אמר הרמב"ם שאין צורת
החמץ עומד והמחמיר לטוח פניו בטיט
תבא עליו ברכה ·

קנ

בספר מצות קטן במצו' בשר בחלב
כתב דהגעלה צריכה מים
רותחין שמעלין רתיחת' ולא מהני אם היד
סולדת בו · והמרדכי כתב פרק כל שעה
שאין מגעילין כלים הרבה בבת אחת אלא
בזה אחר זה והזהיר הרב מהר"ש כשמכנים
אחר כך כלי צריך להמתין קצת עד ש
שיחזרו להעלות רתיחה יפה ובמרד' בש"ג
כתב דיורה מרותחת שהעבירו מן האש
אף על גב שפסקה רתיחתה חשיב כלי
ראשון לענין הגעלה ואפילו אם שואבין
בכלי אחר מן היורה בעוד שהיתה על ס
האש דרותחת חשיב מה שבאותו כלי ככלי
ראשון לענין הגעלה · וכן כתב האשירי
פרק אין מעמידין בדק ר"ל להגעיל על ידי
כלי ששואבין בו מן הרתיחה מכל מקום
נראה לע"ד דההיא הגעלה דמרדכי ואשירי
קאי דוקא אגילתא דסגי הגעלתה על ידי
עירוי שמערין מן הרותחין על הכלי כמו
לגבי יין נסך דכיון לנו להחמיר ולהצריך
לערות עליו מן הרותחין אבל כלים ש
שנשתמשו בהן איסורי חמץ שצריכין כלי
ראשון להגעילן איכא למימר דכ"ע מודו
דבעינן שמעלה רתיח' בשעת הגעלה ותדע
דאשירי

דאשירי נופא כתב פרק כל שעה שצריך
ליזהר המגעיל כלים שלא יניחו מים מ
מרתיחתו וכו' כמו שחלקתי דהיא איירי
במגעיל כלים שנשתמשו בו חמי' בכלי ראשון
וה"נ מחלק באשירי בשם מהר"א פ' כירה
לענין הנעלה בכלי ראשון לענין עירוי ·

קנא

מהר"ר אייזק מקר"מא דרש ואסר
להגעיל לצורך פסח כלים

של כסף המצויירי' שקורי' בארצינו גשמ"עלצג
ובארצות אחרים לועזים נפלא"מאלט ו
וקבלתי הטעם לפי שידוע הוא ע"פ האומני'
שאין לעשו' ציור זה כלל כי אם על ידי זכוכי'
זכת' בסמ"ג דנהג שלא להשתמש בשום כלי
זכוכית ישן בפסח דתלמודא מדמי ליה לכלי
חרס דאינו יוצא מידי דפיו לעולם וכן כתב
במרדכי פרק אין מעמידין בשם רבינו יחיאל
אף על גב דתשמישו בצונן מכל מקום
לפעמים שורין בהן פתיתי' וכובשין בתוכה
והוי כמבושל ואם כן הציור שנעשה מזכוכית
כל מה שנכנס בתוכ' על ידי כבישה אינו
פולט ע"י הגעלה כדין כלי חרס והכי נהגו
כמה גדולים מאושטר"ייך וגם מהר"ן מאנר"א
נהג כן לאיסור אמנם נרא' לע"ד דאם הציור
מבחוץ רק על הכסוי או על הבית יד דכולי
האי לא אסרינן כיון דליכא למיחש כה"ג דשרו
שם פתיתין ואע"ג דראבי"ה במרדכי פ' כל
שעה מצריך הגעלה לכלי כסף משו' דלפעמי'
מרתיחין בו יין ובשמים ולפי טעם זה אין
חילוק בין מבפנים ומבחוץ על הכסוי דאם
כסו הכלי בשעת הרתיחה עולה ונבלע בכלי
מכל מקום נראה לע"ד דהאידנא לא שכיחא
כלל להרתיח אכל הא"ש בכלי כסף החשובי' כל
כך שנעשו בציורי' וכל כה"ג נסמוך אדברי
ראבי"ה דפרק אין מעמידין דמתיר אפילו
כלי זכוכית עצמו בעירוי משום דשיע ולא
בלע כל שכן ציור זה שנעש' רק מחיתוך כלי
זכוכית ונתערב בגבייני' אחרים שאין לחוש
לאקראי דלא שכיח לומר כהי דלא שכיח כולי
האי שמרתיחין אבל הא"ש כה"ג מכל מקום יש
לחוש שמא הרתיחו יין ובשמים בכלי אחר
שאכל הא"ש ועירו מאותו כלי היין ובשמים אל
כלי הכסף כזה וק"ל דעירוי ככלי ראשון
לחומרא ולפי זה יש לחוש גם בבית יד או בכל
מקום מבחוץ דכימא כשבלע מן החמץ הולך
בליעתו בכולו אפילו במקום דלא נגע בחמץ
דבסמ"ג במט' חמץ פסק בכל איסורין שבתורה
חוץ מקדשים אם בשל במקצת אין צריך
הגעלה אלא במקום בליעתו והג"ה כתוב
בשערי ד"ורא דאע"ג דקאמר כלי מתכת חם
מקצתו חם כולו לא אמרינ' דהולך בליעתו
בכולו · וכן בסמ"ג במצות בשר בחלב והכי
קיי"לינן ולא כאו והג"ה בסמ"ק דסברי דכלי
מתכת חם מקצתו חם כולו ומשערינן כנגד
כל הכף אפי' לא נתחב כי אם מקצתו הראיה
דסמ"ג יש לדחו' דמה שאין טעון הגעלה אלא
מקום בליעת הטעם משום דאמרינן כבולעו
כך פולטו והך טעמא לא מהני הכא בכלי
המצוייר דאם בלע הציור תו לא פליט כדין
כלי חרס וע"כ צריכא למימר דהטעם הכי
הוא דאם לא כן תקשה לאו והג"ה בסמ"ג
מהיא דאם לא בלע במקצת כלי דאין טעון
הגעלה בכל הכלי דהכי איתא בהדיא בגמרא
בזבחים ואכלי נחשת קאי התם ואם כן אמאי
לא כימא דחם מקצתו חם כולו ועל ידי כך
הולך בליעתו בכולו אלא ע"כ מטעם כבולעו
כך פולטו ומכל מקום משערי דורא וסמ"ג
מצות בשר בחלב יש ראיה מבוררת בהדיא
באשירי פרק בתרא דעבודה זרה ·

קנב

רבותינו הגאונים פליני במדוכה
להכשיר מחמץ מפסח

יש מתירין אותו על ידי הגעלה משום דלא
גרע מכי' חרוסת ומכלי שכשתמשו ברותחין
ויש אוסרין והראו הלכה למעשה באגן אחד
כו' כדאיתא במרדכי פרק כל שעה ·
והמנהג לאסור מדוכה בהגעלה לצורך פסח
אבל מדוכה של גוי אף על גב דאיסורא בלע
לא ברירה לע"ד מה כהגו ביה דבמרדכי
פרק כל שעה כת' דרבינו תם לא נהג לאסור
המדוכה בהגעלה רק לצורך הפסח הואיל
ונפק מפומי' דר"שי ואינו רק זמן מועט
וחמץ חמור ולא רוב הגאונים מתירין אותו
בהגעלה אע"ג דנראה מעשה לעניי' באגן כו'
לעניו' דעתי דגאוני' המתירי' מיישבין אותו
דאינו מחמת נתינת טעם אלא מחמת כח
וחוזק כמו שמפרשי' התוספות פרק גיד
הנשה היא מתניתין דפרק כל הבשר
המעמיד בעור הקיבה אם יש בנותן טעם
אסור וקאמר פרק גיד הנשה אשאור אם יש
בו בנותן טעם כי יש בו להחמיץ מאי הוי
אלמא דאפשר להעמיד מקבת ולהחמיץ אף
על גב דלא יהיב טעמא דהיינו מחמת כח
וחוזק הקיבה או השאור כדאיתא התם
בהדיא בתוספות וכן בספר התרומה ב
בהלכות קיבת נכרי של בהמה נבילה וה"נ
איכא למימר דלא פלט שום טעם לאחר
הגעלה של כח וחוזק ומנהג העולם להכשיר
המדוכה לפסח ע"י מילוי גומרי לוחשות ו
ומפיח בהן עד שירתיח כל כך שישרוף חוט
הנדבק בדופני המדוכה מבחוץ · וגם מורי
דודי הקדוש מהר"א הי"ד היה מורה להחמיר
והיה אומר דכי האי גוונא הייכו אותו הבשר
דכתב בסמ"ק במצות יום טוב גבי ליבון
טרפא דכתב דרגילין העולם לכסות על
ידי קש ומשמע שם דלא גרע מהגעלה א
אותו ליבון אבל למיחשב ליבון לא ועוד
דליכא למיחש דילמא חייס עליה דילמא
פקע ולא מכשירן שפיר כי רגילות הוא
דפקיעי על ידי מילוי גומרי כההיא הבשר
על ידי קש דהא קמן מילוי גומרי הוי
מהני אפילו בכלי חרס דהעידה עליו ת
תורה דאינו יוצא מידי דפיו לעולם אי לא
הוי חיישינן דדילמא חייס עליה כדמוכח
באשירי פרק כל שעה גבי כוביא ואם כן ע"כ
עדיף הוא מהגעלה ומסתמא לא הוו מ
מלבנין הכלי לגמרי על ידי מילוי גומרי
אלא שהיו עושין כמו היסק התנור כ
כדמוכח התם והיינו כמו שנהגו לעשות
במדוכה שמפיחין בגחלים הלוחשות כעין
היסק ואפילו על ידי הפחה מדוכה איכא
היסוק בשעה מועטת · נראה לעניות
דעתי דאיטר יד ימינו מיסב בשמאל של
כל אדם והיינו טעם משום דרשב"ם ור"י
פירש שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי
סכנה בהסיבת ימין אף על גב דפירש גם
כן טעם אחר דצריך לאכול בימין אם כן
איטר הוי צריך להיסב על ימין מכל מ
מקום הטעם הראשון הוא עיקר כדכתב
הרא"ש משום דחמירא סכנתא מאיסורא
כדמסיק פרק קמא דחולין הרמב"ם וספר
מצות גדול כתב אימתי צריך הסיבה ב
בשעת אכילת כזית מצה ואשירי ומרדכי
והגהת מיימוני שצריך הסיבה כשאוכל ב
בתחילה כזית מצה וכן כזית אפיקומן
נראה לעניות דעתי מדברי כולם מ
משמע דכזית ראשון של המוציא לא בעי
הסיבה ·

קכג

מהר"ש הורה ואמר שכך מנהג
בתשובות ישנות מי
ששהה להתפלל מנחה בע"ש עד שענו הקהל
ברכו ועדיין לא עברה זמן המנחה שלא יתפלל
מנחה

מנחה בתות' בית הכנסת שבו הקהל והשליח
צבור מתפללין אחרי שהקהל קדשו היום לא
יעשהו חול אבלם אלא ילך לחוץ אותו בית
הכנסת ויתפלל מנחה של חול וכן הורו
תלמידיו אחריו דודי מהר"א ז"ל ומהרי"ז ז"ל וכו'
לעניות דעתי דצריך להתיישב ההיא דכתב
מרדכי פרק שני דשבת אם שהה להתפלל
מנחה וכבר ענה עם הקהל ברכו הואיל ו
ועשהו קודש לא יעשהו חול אלא יתפלל
שתים של שבת ויש לומר דלא פליג דיפה
דקדק בלשונו דכתב וכבר עשה עם הקהל
ברכו דדווקא כי האי גוונ' דהוא עצמו עשהו
קידש בעניית ברכו תו לית ליה תקנתא אבל
אם לא ענה עמה' כגון שלא היה בבי' הכנסת
סמוך לברכו לא ימתין מלהתפלל עד לאחר
ברכו בשביל עניית ברכו דכיון דשע' עוברת
לתפלת מנחה כדפי' אין להקפיד אם לא
יענה ברכו והכי איתא בהדיא בסמ"ק במנו'
תפלה כראה לעניות דעתי אין להקפיד
אמאי דמתפלל תפלת חול אבל הצבור שכבר
ענו ברכו וקדשו היום הואיל והתחיל בהיתר
וכי האי גוונא אשכחן טובא לחלק ודוקא
בשלא ידע שלא יוכל לגמור קודם ברכו כגון
שסבור שאחד מן הקהל יושיבו החזן מעט
מכל מקום אם היה יודע שלא יוכל לגמור
אם כן התחיל באיסור כדאיתא בהג"ה
במרדכי ·

קכד

נראה לעניות דעתי דבשבת שרי
להקים באגודלו באצבעו
לשתק בו את התינוק אף על גב דתנן ב
בפרק שני דביצה אין מספקין ואין מטפחין
בשבת וביום טוב מכל מקום כה"ג שרי
וראיה מדתנן פרק קמא דיומא בקש ל
להתנמנם פרחי כהונ' מקישין לפניו באצבע
צרדה כדי להפיג שינתו דהיינו כה"ג כ
כדמקשינן התם ולא מידק עלה משום דאין
שבות במקדש התירו כדמסיק במנריך נחלת
בפרק אמר להן הממונה דהא אפילו במדינ'
שרי אע"ג דרש"י לא גרס ליה בפרק אמר להן
הממונה הא משום דאין שבות במקדש ה
התירוהו תוס' ואשירי גרסי ליה התם ·

קכה

כתבו התוספות פרק אלו קשרים וכן
כתב אשירי שם דאסור להרבו'
בשיחה בטילה בשבת כדמוכח בירושלמי
בעובדא דאימיה דר' שמעון בן יוחי ואפילו
שאילת שלום התירו בדוחק ומכאן יש חששא
שנוהגין אדרבה בשבת טפי מבחול להתאסף
ולספר שמועות מענייני מלכים ושרים
וארכותיהם דהיינו שיח' בטילה אם היו כולם
מתענגים בספור השמועות לא הוי קפידא
כדמוכח בסמ"ק דמתיר לפסוע פסיעה גסה
לבחורים המתענגים במרוצתם וכו' לעניות
דעתי הטע' דכיון דמתענגי' בכך חשיב דבר
מצוה ואפכי שמי' כדבר מצו' דמותר לרוץ בכה"ג
ולהרבות שיחה דעלה קאמר הסמ"ק ולדבר
מצוה שרו ולא דמי לשאילת שלום אף על גב
דכמי מצוה הוא מכל מקום לא התירו שא
בדוחק כיון דלית ליה עונג לשואל והנשאל
כמי לא קפיד כיון דמניחו בשביל כבוד שבת
בדוחק התירו אבל מקנתם אינם מתענגים
בספור השמועות שא שעושין לרצון חביריה'
איסורא קעבדי ואף רוב העולם אינם
נזהרין בכך ·

קכו

מהר"ש פסק על הא דאמרי' נוי' שבאו
על עיירות בזמן שבאו על
עסקי נפשו' מחללין עליו את השבת אבל על
עסקי ממון לא ובזמן הזה אפילו על עסקי
ממון מחללי' דידוע הו' דבאו על עסקי ממון
אם

אם לא יניח הישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו והוי עסקי נפשות ומטעם זה היתר גמור הוא בדליקה שנפלה בשבת אפילו בבית גוי לישראל לילך ולכבות דהאידנא כשיש דליקת הגוים הולכי' והורגי' חם ושלו' הישר' אם לא יכבו כאותם וסכנת נפשו' הוא ואפילו במקום שאיכם הורגין מכל מקום שוללין ובוזזין והוי סכנת ממון דשרינן אף בבאו על עסקי ממון כדפי'. וזה דרש מהר"ר אהרן הקדוש בפני רבים בפני קהל ועדה והודיע שיש לישראל לכבות הדליקה אפילו בשבת דלא אתי לאימנועי חם ושלום והוי סכנת נפשות ואמר דאדרבה מגוה הוא דהוי בכללת נפשות והנשאל הרי זה מגונה כלומר שלא הודיע כבר ואף כי יש מגמגמים ומערערים לומר דוקא בנפל הדליקה בביתו של ישראל תחילה דאז איכא סכנת נפשות דדרכם להשליך היהודי לתוך הדליקה במי שיצאת בביתו אבל בנפל בבית גוי לא מחללינ' דליכא סכנה כלל וראייה מכמה עיירות שהודלקו ולא נשמע נדנוד סכנה מ מכל מקום משם אין ראיה מהכהו דטובא אשכחן דיש סכנה אפילו נפל לבית גוי תחילה ופשיטא דמחללין אמנם הכל לפי ראות עיני' והזמן לפי מה שיתקרב לביתו של ישר' ותן לחכם ויחכם עוד.

קנז

פתילה שלא הוהבה דכתב במרדכי שאם הדליקה בשבת ויום טוב באחד בשבת אסור להדליקה ב"ט דאין שבת מכין לי"ט וראב"יה פסק דאסו' לטלטל מכאן פסק מורי הגאון מה"רי דאסור להדליק' אפי' באידך גיסא דאי מותרת אע"ג אמאי אסורה לטלטל ודוחק לומר דראב"יה איירי דכבר הודלקה משני כדדין וגם אמר מורי דאפילו אם הפתילה בפי הנר וצריך לנר דאסור לפנותו כיון דפסק ראב"ה דאסור לטלטל.

קנח

והיכא דכבו הנרות בסוכה בשבת נראה דיכול לילך לביתו ולאכול סעודתו שם וראייה מהא דאמרינן פרק ערבי פסחים רב הונא קדיש ובעי למיטעם אתעקר שרגא עיילו לבי מאניכו' ע"ש דדרך הוא לילך מדירה לדירה היכא דשכיבו וכתב מרדכי פרק הישן מי שאינו בקי ישער הנער אם היה יוצא מביתו בשביל נער כזה ואם כן ש"מ דנער מיקרי והוא הדין לכבוי נרות דאיכא כמי נער והוי כמצטער ופטור משמע נמי התם דאין דרך ורגילות בשבת לאכול בלא נר דקאמר התם טעמא מתעקר לבו שרגא כו' וכתבו התוס' התם ואשירי דמה שלא אמ'כן שהקפיד על הקידוש ועל הסעודה כיון דיוכלו למחר לאכול שלש סעודות ולצאת ידי חובותם בשבת בסעודת' לכך לא הקפיד ואם כן נ"ל דאין רגילות ודרך לאכול בלא נר דאם לא כן למה לא יאכלו ויעשו קידוש בלא נר דלגבי קידוש לא נרי' נר כדאית' באשירי דיכול לקדש אלא ודאי נ"ל דאין סעודה בלא נר ואם כן מותר לילך לביתו כדי שיאכל סעודתו בנר וכן נראה מתוך פירוש רשב"ם ואע"ג דכתב המרדכי דהקפיד על הקידוש ולא על הסעודה כלל משום דיכול לאכול סעודתו בלא נר ומשמע דלא צריך נר לסעודה מכל מקום כדי לקרב הדיעו' נוכל לומר דר"ל המרדכי כלומר לצאת ידי חובתן בשלשה סעודות בלא נר יכול לצאת דלא מכינו בשום מקום מצטער לא יצא ידי חובת שבת אבל הקידוש לא תיקנו אלא בנר וע"כ לאו מצטער הוא דאפילו לאכילה לא בעינן נר כל שכן לשתייה לכן נראה קצת להתיר דאפילו חבירו אכלו בסוכה בשולחן

אחד

אחר דאינו חייב לילך אבל דניחא לו לאדם בשלו ולא בשל חבירו מידי דהוה לנאת מביתו לדירה אחרת דהוי נער לפי שנוח לו לאדם להיות בשלו ומיהו דחק דהת׳ לעקור מביתו לדירה הוי טירחא אבל האי לפי שעה עד עבור סעודה לא דמי כלל׃

קנט

בסמ״ק והז״ז כתבו דבשאר הימים אינו יוצא בגזול נראה דאפילו לפי הירושלמי יכול אדם לברך אלולב דחבריה בשאר ימים בלי ידיעתו ואף על גב דאמרינן דשואל בלא דעתו הוי כגזילה אפי׳ הכי בהא שפיר דמי כיון דלא מחסר ממוניה מידי ניחא ליה לאיניש דליעבד מצוה ב ממוניה והא דאמרינן דלא ניחא ליה הייגו כשמחסר ממון אבל בלא מחסר לא וראיה מטלית דאדם מברך בה בלא דעתיה ד דחבריה ואם היתה מקופלת יחזור ויקפלנו ואף על גב דאמרינן בפרק אלו מציאות מנא ספרי׳ לא יקרא בהן ספרי׳ שאני דמטשטשי ועשויין להתקלקל וחסיר ממונא ובא״ז כמי מחלק אהא דלא ניחא ליה כו׳ דוקא בבור אבל בחבר ניחא ליה דילמוד בתוכם אלמא דלא ניחא ליה איכא כללא דלישתמע לגמרי לא ניחא ליה׃

קס

פסק בסמ״ג ובאשירי דלילה ראשונה של סוכות חובה הוא לאכול בסוכה אפילו ירדו גשמים דילפינן ט״ו מט״ו דמצות כו׳ מה התם לילה ראשונה חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה ראשונה חובה מכאן ואילך רשות כו׳ אלמא ר״ל אפילו ירדו גשמים דאי לא ירדו גשמים היכי קאמ׳ מכאן ואילך רשות הא אינו כן דבלא ירדו גשמים צריך ביום טוב למטעם פת מ משום כבוד יום טוב וממילא יתחייב בסוכה אלא ודאי כ״ל אפילו בירדו גשמים וכתב רב אלפס פי׳ בעא דר״ל דהיכא דירדו גשמים והלך ואכל בביתו ופסקו דחוזר ואוכל כזית בסוכה וכי האי גוונא אמרינן מכאן ואילך רשות ונראה דאין לומר דס״מג ואשירי ר״ל בענין זה דירדו גשמים בעת שרוצה לאכול סעודת יום טוב ופסקו אחר כך אבל לעולם בשעת ירידת הגשם אינו חייב לאכול בסוכה אפילו ירדו גשמי׳ כל הלילה דמדמסיק בס״מג עוד טעם אחר משום דומיא דמצה ומצה אי אפשר ליפטר כלל אם כן משמע אפילו ירדו גשמים כל הלילה חייב לאכול כזית בסוכה ובס״מק ובא״ז מוכיחים אדרבה מכאן מדקאמ׳ מכאן ואילך רשות שמע מינה דאין חובה ביום טוב לאכול פת אלמא דלא סברוה להו דבלילה ראשונה חייב בירדו גשמים דאם לא כן מנא להו להוכיח דלא מחייב ביום טוב לאכול פת נוקי הא דקאמר מכאן ואילך רשות בירדו גשמים ומתוך כך נראה דאם ירדו גשמים לילה שנייה דלא מחמירינ׳ לאכול כזית בסוכה וסמכינן אס״מק וא״ז וכל שכן אם ירדו כל הלילה דסמכינ׳ אשינוייא דמשני בשם רבינו יודא בתוס׳ רב אלפס כיון דבקיעי בקביעא דירחא בירדו גשמים דאינו חייב לאכול כזית דהוי מדרבנן כיון דבקיעי ב בקביעא דירחא ולא כאשירי דכתב דלדידן יום שני כיום ראשון ודמו להא דמביא בס״מג דחיטי הנמצאות במעי תרנגולת בפסח דמותר ביום טוב האחרון כיון דיום טוב האחרון מדרבנן מותר וה״כ מדרבנן ואינו חייב לאכול בסוכה או דמי לפסולי אתרוג ולולב דיוצא ביום טוב שני׃ ע״כ מנאתי כמוקי הגאון מה״רי׃ אמנם שמעתי שדרש בבית הכנסת דבלילה ראשונה ושנייה צריך׳ לאכול כזית בסוכ׳ אפילו ירדו גשמים׃

קסא

שלומך ישגא לחדא אהובי
עמיתי מה״רר ט
טעב״ל יצו ואהובי מה״רר דוד ורב״ק ומה״רר זלמן סג״ל יצו על דבר העדיות של האשה מר׳ גנע״לין בתה של מרת פעסלן שהיתה אשת ר׳ זוסל מטב״ווא שלחתם לידי דקדקתי בהם אני וחביריי שיח׳ קריתי אותם שניתי ושלשתי· ונמצא לדעתי במקצת העדיות נוטה יפה לשריותא דהאי איתתא· והעיקר בעדות רבי יונה בר׳ אלחנן שהעיד וז״ל איך שמע מעירון פה שאמ׳ בפה מלא ש׳ תאמינו שהיהודי תפוס אך הוא נהרג ותמצא כו׳ עד וזה אמר כמה פעמים כאשר היהודים רוצים לילך ולדרוש ולחקור אחר היהודי אם הוא תפוס או נהרג ובכל פעם אמר אותו העירון כי הוא נהרג אך לא אודה בפני השרים כי לא אהיה שום מסור וכל זה אמר בקרוב אחר שנאבד עכ״ל· עדות זה מספקת לדעתי יותר מכל העדיות מכמה טעמים חדא שהגוי הנ״ל סח דבריו בקרוב אחר שנאבד בעוד שהיו מסופקי׳ בו אם עודינו חי ותפוס וליכא למימר עליה דקאמר בדדמי כמו באינך עדיות שכל מה שסחו הגוים הייננו לאחר שיצא קלא דלא פסיק דנהרג דאיכא למיחש שסחו בדדמי כדמשמע במרדכי פרק בתרא דיבמות דאיכא למיחש בגוי מסיח לפי תומו דנהרג דשמא אמר בדדמי· ותו דעירון זה מיושבי טב״ווא הוא ומסתמא ידע והכיר אחר איזה יהודי חוקרי׳ היהודים שם שהרי אביו ואמו ואשתו של הנאבד מ מיושבי העיר המה ועל אותו יודי אמ׳ שנהרג מה שאין כן בשאר עדיות שלא העידו אלא שסחו הגוים היהודי הנאבד הוא יהודי מ מטב״ווא ולא הזכירו כלל יהודי פלוני והיינו צריכין לדקדק היתר מתשוב׳ מו״רס מתשובה שבספר המיימוני תשובה המתחלת חזרנו על כל נדדין ונדי נדדין כו׳ שכתב אבי האי נוונא שצריכין לבדוק שלא נחסר שום איש באותו מקום שינא ולא חזר או שיש הוכחה מבורר׳ מתוך דברי הגוי שזהו שהגיד׳ וסמך עליו כדאיתא התם ואין לומר דאדרבה עדות זה של רבי יונה גרע משום הא דהעיד דכמה פעמים כשחקרו ודרשו אחר היהודי אמר בכל פעם שהוא הרוג משמע לפום ריהטא דעל ידי שאלה ודרישה אמר מה שאמ׳ נראה דלשון העדות לא משמע שדרשו וחקרו היהודים באותו עיר״ן אלא משמע כששמע הקול בעיר שדרשו וחקרו אמ׳ או מעצמו מה שאמ׳ וכי האי גוונא מקרי שפיר מסיח לפי תומו הואיל ולא שאו כלו׳ מאותו גוי המסיח לפי תומו אף על גב דנפק קול דשאלה כדאיתא בהדיא בתשובת מור״ס דלעיל ואם כן כיון שאמר אותו עירון בפה מלא שהוא הרוג לא דייקינן בתריה היאך ידע שהוא הרוג אלא אמרינן ששמע בברור מהורגיו או מאותם שהיו עם הורגיו שנהרג׃ והכי כתב מה״רס בתשובה דלעיל והביא ראיה מהא דאמרינן בגמר׳ מאן איכא בי חסא כו׳ ומהא דאמרינן ווי לפרש׳ כו׳ דלא הוי דייקי בתרייהו ה״נ בנדון דידן ותו דמשמע מתוך דברי הגוי דלא הוה משקר מדקאמר ותמצאו אותו אצל כפר פלוני ואי הוי משקר הוי מוכחש כשיבדקו שם ולא ימצאו כדבריו וכעין זה כתב מהר״ס בתשובתו דלעיל דכי האי גוונא מהימ׳ טפי משאמ׳ סתם נהרג ועוד נראה קצת דע״כ מוכח מתוך דברי העירון שדברים ברורים ידע מדקאמ׳ אבל לא אגיד לפני השרים כי לא אהיה שום מסור משמע שאו היה רוצה להיות מסור היה בידו למסור הרוצח ואכ״ע דבר ברור ידע דאי לאו הכי אי׳ דרך גוי למסו׳ גוי חבירו בדדמי בעלמ׳ ועוד העיד ר׳ יונה הנ״ל וכן העיד רבי יחיאל כמותו

איך ששמעו מגויה אחת שהסיחה לפי תומה ואמרה ווי"ר לינן אל ה"א אין איינס גלייט די הבן איין יודן דר' מורט' כון הוט' מן אין דריי שוק גלובט ל"ש ז' זולן ווייזן וואו"ער איז דר' מור"ט ווארד"ן עכ"ל · גם עדות זה מספקת די שהרי אמרה איין יוד בון טבווא איסט דר' מורד" ווארד"ן אף על פי שלא הזכירה שמו יבדקו שלא יבא מטבווא שום יהודי שדר שם שלא חזר כי אם זה והכי כת' מהר"ם בתשובתו דלעיל ממש כי האי גוונא · עוד היה לנו לדקדק היתר מעדיות אחרים אך הייגו צריכין לדקדק ולפשפש יותר מבאלו העדיות אמנם בעדות חנוך בר' מנחם שהעיד מה ששמע בוילזעיק מפי הרב עירון שם אין נראה לסמוך עליו משום דאותו רב עירון שהעיד נסח על ידי שאלה ששאלו חנוך ואמר אם אמת הוא שהודה בעיני שהרג יודי אע"פ שאר גוים כמי אמרו בפני המשפט שהודה שהרג יודי ואותם לא סחו על ידי שאלה מכל מקו' זה הרב עירון לסיחתו דוקא מועלת לפי שהוא אמר שהודה על יודי אבל טבווא והוא על ידי שאלה סח וכעין זה כתב מהר"ם בתשובתו דלעיל אפילו לקולא לא מיקרי שאלה אלא אם כן כשאול אותו הגוי עצמו שהוא סח אף על פי שיצא הקול בכל המקומו' ומסתמא כמה גוי' כשאו אף על פי כן לא נפק מידי מסי' לפי תומו הואיל ואותו הגוי עצמו לא הוי ומסתמא הוא הדין איפכא לחומרא וק"ל · וזה שהעידו על השניי' ששני מה' באמצע שורה של לחי העליון היו גדולים משאר השניים שבשני גידיהם נראה דהאי לאו סימנא כלל ולא מיבעי' דלאו סימן מובהק הוא אפי' למאן דאמ' סימני' דאוריתא לא הוה מהני משום דנבדקינן בהרבה בני אדם ומצינו דרובם שני שניים האמצעיי' בשורה העליונה גדולו' יותר מהנהו שבשני גידיהם ואף אם היו אלו השניים מופלגים קצת בגדלות מ"מ אחרי שרגילות הוא שהם גדולים לא מהני אם היו מופלגים קצת ודמיא להא דקאמ' תלמודא בפ' בתרא דיבמו' ובב"מ דבבא מציע' סימני' דגופ' דאריך וגוץ דלא חשיב סימנ' כלל אפילו למ"ד סימנא דאורייתא ונראה דמסתמא לא איירי דאריך ברוחב אצבע משאר בני אדם בינוני דפשיטא דהאי לא הוי סימנא כלל ולא איצטריך לאשמועינן אלא ודאי איירי שמופלג קצת באריכות ואפי' הכי לא מהני והיינו טעמא כיון דרגילות הוא בהרבה בני אדם שהם ארוכין וגוצין מבינוני ולכך אפי' אם הוא קצת בהפלגה לא מהני וכל העדיו' שהעידו על סימני כלים לא דקדקתי כלל בהם לגדר בה' שריות' אפילו לצרפן לסעד ולסיוע לשאר אומדנות כדמשמע בדברי סדר מהר"ש יה' ינו שבת' וז"ל וישאלו אם יש סימני' בבגדיו או כתונת שמנאו וכמה כתונת נשא עמו אחד או שנים או אם הכירו הכתונת כטביעת עין עכ"ל · נראה דודאי לא היה דעתו דנסמוך על סימני כלים לחודיה דתלמוד ערוך הוא בפרק שני דבבא מציעא ופ' בתרא דיבמות דחיישינן לשאלה רק טבעת כיס וארנקי ואוכף כדמפרש בהו תלמודא טעמא אמאי לא חיישינן בהו לשאלה אבל שאר כלי' דלא מפרש תלמודא מסתמא אין לנו לבדות סברא מלבנו ולומר דהאף בהו לא חיישינ' לשאלה אלא מסתמ' דעתו היה לצרפן סימני כלים לשאר אומדנו' וכן שמעתי כבר לפני כמה שנים שמורי הישיש המופלג מהר"ר נתן הנקבר באדמת קודש זצ"ל מנא בספר אחד ושמו מת"ת דמצרפי סימני כליו לשאר א אומדנות: אמנם לבי מהסס מאד על שריות' זה דנראה דמוכח מתלמוד' דהך חששא דשאלה דכלים חששה גמורה היא ולא מהני אפי' לצרף מדפריך תלמוד' פרק בתרא דיבמות

דיבמות ובפרק שני דבב׳ מציעא ומי חיישינן לשלא כיס ואכנקי וטבעת היכי מהדרינן פי׳ היאך מהדרינן על ידם ואי אמרינן הא דחיישינן לשלא לאו חששא גמורה היא ואי אית לן עוד אומדנות אחריתי לא חיישינן לה אם כן מאי פריך מגט דמהדרינן ליה לשליח שאבד הגט ולא חיישינן לשלא כימא דהתם היינו טעמא משום דאיכא אומדנא אחרת שזה הגט של זה השליח הוא כיון שזה האיש שואל הגט ויודע שאבד הגט ואין אנו מכירין אחר ואין לחוש שמא יש אחר וכפל הימנו כמו כן כאן אבל גבי עדות אשה שמת בעלה ואין אנו יודעין אם זהו בעלה שכמצא מת אין שם שום אומדנ׳ שהוא הוא ולא אחר והכי מחלקין התוס׳ להדיא לפי שנויא בתרא פ״ק דבבא מציעא ובפרק כל הגט איכא דאביי דחייש לתרי יוסף אפילו לא הוחזקו ומתני׳ קאמר גבי גט דיחזיר ולא חיישינן לתרי יוסף בן שמעון׃ נראה דקשה לקבוע הלכה לדורות להתיר אשת איש על ידי צרוף כלים לאומדנו׳ אחרות דכל חד וחד באפי נפשי לאו מהני ולא מועיל אף על גב דמשום עיגונא מקילין טובא בעדות אשה הא אמרינן פרק יש בכור כי אקיל רבנן ה״מ בסופו אבל בתחלתו לא אקיל׃ ופרש״י בסופו לאחר שביוונו יפה שזהו הקילו חכמים בסוף עדות להחזיקו אפילו בשפחה ועבד אבל תחילת העדות דהיינו ראשית שמת לא אקול עד שיברר יפה עכ״ל ונראה דכל הסימנים שהוא הוא בעלה של אשה זאת בכלל תחילת עדות נינהו ולא אקול ביה רבנן וכן מוכח בהדיא בהגה״מ פרק י״ג דגירושין וכן במרדכי פרק בתרא דיבמות דחשיב כה״ג תחילת עדות דאייתי ראיה מהא כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא כו׳ אימא איכא אחרינא אתי לאמולי כו׳ סיומא דמילתא דנראה וכן הסכימו חבריי

לדעתי דהאי איתתא מרת נעליין דהיתה אשת ר׳ זוסל מטבו״וא שריא לאנסובי לעלמ׳ לכל גבר די תיצביין׃ ואתם אהובי חבירינו שאלתם אלו הנזכרים לעיל תעיינו בדברי בראיותי ובסברותי אם מקובלים לכם וגם תשלחו ותכתבו לעמיתי מהר״ר אלי׳ יצו אשר החלל כגבול בית דינו אם נראים גם כן דברי תתירוה בפירסום ואם לאו דעתי מבוטלת לכם׃ כאם הקטן והצעיר שבישראל׃

וכן עשו והסכימו כולם להתיר׃

קסב

שלומכם ישגא לחדא אהובי האליף מהר״ר ליבא יצו והחר״ אברה׳ שטן והר״ר לון והר״ר שמואל יצו על דברי ביצוע ופשרה שהטלתם בין יורשי עכז״ל מטר״ינט והפרדתם בפיוס ובפשר׳ איש מעל אחיו לתועלת כולם כאשר כתבת יישר כחכם ויפה עשיתם אף אם הפרזתם במקצת מצד זה לצד זה בשביל השקט הריב והכי משמע פ״ב דב״ק דשרי לבי׳ דין לוותר בממון היתומי׳ חוץ מן הדין כדי להשקיטם מריבות וקטטה מהיא דאמר רב נחמן להנהו דבנו אפדנא אקיקלי דיתמי זילו פייסי ליתמי ולא אשגחו ביה ואגבי רב נחמן לאפדנא מינייהו ופי׳ שם אשירי דמן הדי׳ היו חייבי׳ ליתומי׳ לפרוע כל הנאתם לפי שחסרו אותם מעט ואה״ אמר בתחילה שיפייסו היתומים במאי דיפייסו ולא גבה מהן לפי הדין לגמרי במקו׳ היתומי׳ עד שסירבו לפייסם׃

קסג

גם מה שהסכמתם לגזור ולהחרים שתתקיים הפשרה ושלא יוכלו היתומים לחלוק ולמחות לכשיגדלו דינם הכי הוא דיש כח ביד ב״ד על היתומים כל זה דקי״ל כרב נחמן דאית ליה דאב״ מה כח

כ"ל יפה ומה שבקשתם להסכים על ידכם אין לי מיאון בזה אך שלבי מגמג' קצת שלא ראיתי לייר"שי רבי מנחם איש עומד במקומם כמו לשפי הסדרין האחרים וחושש אני שמ' יצא לי מזה תרעומת מקרובי יורשי רבי מנחם ·
ושלום מאת אהו' הקטן והצעיר שבישראל ·

קסד

שלומך יסגא לחדא לאא' עמיתי שאירי מהר"ר יודא יצו אש'

דרשתני חטה שנמצאת בתרנגולת בפסח אם צריך לשורפה או ישליכה במקום הפקר · דע כי מנהג הוא לשורפה כדכתב מרדכי פ' קמא דפסחים בשם ר"י דחטה בתרנגולת צריך כפיית כלי כדי לשורפה בח"ה · ואין נראה דאחטה נופא קאי דפחות מכזית אין צריך ביעור כדאיתא פרק אלא עוברין ור"י מייתי ראייה משם דק"ל אין ביעור חמץ אלא שריפ' ע"ש · מה שהוגד לך מטמי שהתרתי חמץ נוקשה בנותן טעם לפגם אפילו במקום שנוהגין איסור לא ידענא מהאי מילתא כלל אף על פי שנראה שיש לחלק משום דלא מ מחמירינן בלא פלוג כמו בגוף הגזיר' דמשהו והא קמן דאפילו בחמץ גמור רוב הפוסקים הסכימו להתיר כט"ל דלא תלינן נותן טעם לפגם בטעם משהו מכל מקום אני זוכר ד דאתיא האי עובדא לקמן ולא הוריתי בה לא איסור ולא היתר ·

קסה

שבר שעושין באשכנז הוא חמץ גמור וכן ספר מצות גדול במצות חמץ וכן תוספות שכ"ן בריש פסחים · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

קסו

שלום לאהובי גברא רבא המ"ר חיים יצו איני כדי שאלקח

וגם קשה לי להשיב על ענין זה כי כבר כתבו חיים ומתים בדבר זה המחלוק' בבכור וכמה דיאות מש תפבין וקולמסין משתברין והקיפוה הלבות כתנור של עכנאי · וגם אני זכב שועלים כתבתי או עניות דעתי על אותו בכור ועוד חוששני שלא יתקיימו דברי כי כן נעשה לי בשכבר גם כן בענין בכור אחר במדינה ההיא דאתרוותא דעמי הארץ היא וקלי' בדעת ניניהו כמו שכתבת בענינך ולאהבתך לא אשיב פניך ריקם אך בקונר עגל הראשון אין פוטר אף כי צריך אחריה דכל הני כרוך דפ"ג דבכורות פר"שי מינקת וק"ל דחלב אינו פוטר כר"ת לחומרא אף כי יש חולקים עליו ועכ"ל עגל השני ספק בכור הואיל ומניקתו והא ודאי ישראל יכול לקיים ספק בכור לעצמו דק"ל תוקפו כהן מוציאין מידו כדמסיק בריש ב"מ גבי מסותא אכן הכהן כששולחי' לו הבכור אינו רשאי להחזירו דכר' דמבזה מתנות כהונה כן כתב הרא"ש ואפי' בספק החמי' מהר"ס על הכהן בזה שרג' לגלגל וא"ז כתב לא כייפינן ליה איפשר דלא פליג עלייהו וסבר לא כייפינן ליה לקבלו מיהו מודה דאיסורא עביד ואת"ל פליג הגי בתראי כיכהו ומה שכתב א"ז במסכת יום טוב דשמע מפי' רש"י דכייפינן ליה ישבתיו כבר דלא קש' דידיה אדידיה דההיא איירי בשרוצה לקבלו לאח' זמן כדמוכ' לשונו וכי היכי דהקפי' מהר"ס על הכהן שאינו מקבלו ה"כ הקפיד על המכוין להקניט כהן או שלחו לו כדי לנקום ממנו דכתב דכמה עבירות עשה כ כמבואר בתשובתו להר' מאיר כהן ונדון דידן בספק בכור הוי כדלעיל והגוי אינו נאמן במסיח לפי תומו שכבר ילדה ואסימנים ד דקרני' לא סמכינן אע"ג דמהר"ס החמיר שלא יזלזל בו הכהן מכל מקום הואיל וגם בע"ה לו ידע שיכול לעכבו לעצמו לא הוה משלחו לשום

לגוס כהן בעולם אם כן בטעות שלחו ויכול
לחזור בו דקי"ל תוקפו כהן מוציאין מידו כ
כדלעיל וכה"ג בנדרי' א' חשיב קיו'כיוס שמעו
כי לא ידע הבעל שיכול להפר וגם הכהן לא
קבלו עד שיחקור כמו שכתבתי · כראה לע"ד
כל היכא דאית ביה ספק בחזקת דישראל
בעל הפרה קאי וכן פסק מהר"ס על השולח
מעות לחבירו ליתכס לגוי ושכחו דהדרי זוזי
למרייהו דאדעתא דהכי לא שלח וראייתו
מרב ספרא אדעתא דמרא אפקריה פרק
הגוזל בתרא ומייתי לה במרדכי פרק אלמנה
ניזונת וכן כל קנין בטעות ומחילה בטעות
חוזר ה"נ כ"ש הכי דכוותא דפסקי דחלב פוטר
קמאי ובתראי אף על גב דלענין איסור מ
מחמירין כר"ת כל כה"ג כדי לסמוך עלייהו
וישאר בחזקת בעלים הראשונים משרתך
הקטן הלוי ·

הועתק מפסק מהר"ר זעליקמן אכדרך ·

קסז

שואל ומשיב כענין · כמשפט עושה
סתירה ובנין · אהובי מהר"ר
משה סג"ל מיכן לע' חולה אני עתה את ידי
בפודנר"א על כן אבא בקצרה אשר דרשתני
על אחד שנולד לו ולד זכר מפרה שהיתה
חולבת כבר אבל איכי יודע אם בכרה אם לאו
ומכר הוולד לגוי בעודו במעי אמו בכסף
ולא במשיכה אם יש לחוש בו כספק בכור אם
לאו דע לך כי לא מלאני לבי להתיר מטעם
חולבת אף על גב דרמ"בס ואשירי פרק בתרא
דיבמות פסקו דקי"ל דחלב פוטר מכל מקום
הואיל ומה"רס פסק וכתב דנהגו כר"ת דהלב
אין פוטר וכן פסק בא"ז אין לנו להקל
אף על גב שכתבתי כבר באחת מתשובתי
כדין להקל עתה בזמנינו ובארצותינו
לפי שדרשתי וחקרתי מיודים וארמאים כשים
ואנשים רבים אם ראו מימיהם פרה חולבת
שלא ילדה כבר ולא שמעתי אחד מהם שראה
דבר זה מעולם אך בעזים שמעתי ממקצת
שלפעמים הם חולבות ד' או ה' שבועו' לפני
הלידה ואכ"ו אפילו אי אשכחן פרה אחת מפי
אלף הוי מיעוט דלא שכיח ומיעוט כי האי
גווכא לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה
אפילו לר"ת כדאיתא בתוספות ובאשירי
ובמרדכי פרק בתרא דיבמות אף על גב
דתלמודא פ"ג דבכורות לא חשיב הך מיעוטא
דחולבת אלא לחד מיעוטא ולא מיעוטא
דמיעוטא י"ל דבהמות שלנו משונים הם
מבהמות שלהם וכה"ג איתא להדיא בתוספו'
ובאשירי פרק אלו טריפות לענין פרה בת
שלש ודאי לכהן ולענין עינוניתא דוורדי
עינינו רואות דבהמות שלנו משונים הם מ
משלהן כל זה כדדתי להקל אך מכל מקום
לא מלאני לבי לסמוך על דרישתי וחקירתי
כנגד מה שפסק מהר"ס דמסתמא לארצותינו
ולדורותינו פסק כן שא אם כן היו לי אומדנו'
הוכחות אחרות מלבד החליבה שבכרה
כבר הייתי מצרפן לטעמ' דלעיל להתיר אבל
בנדון דידן אין צר' לי לצרף קנין הכסף לטעם
דחולבת ולהתיר מבינייהו דשניהם לא שייכי
אהדדי כלל דטעמא דחולבת מתיר משום
דמוכח מילתא דכבר בכרה וקנין אדרבה
מתיר מטעם דלא בכרה אלא משום שותפות
הגוי ותו כר' דכמה כרגא אית למשרי בקנין
כסף דכדון דידן חדא דרוב הגאונים פסקו
דקנין לא מהני שא דוקא במשיכה כדמסיק
באשירי פ"ג דבכורות ומה שכתב' לדברי הא"ז
מהני קנין כשמקנין העובר אפי' לפ"רת כבר
כתבתי בתשובתי דהא לא חש מהר"ס לדברי
הא"ז ומצריך משיכה וכסף · כ"ל טעמא משום
דכל עצמו של א"ז איכו מתיר אלא משום דאי
איפשר למשוך הוולד ומשיכת האם לא מהני
להוולד משום דר"ת פסק דעובר לאו ירך

אמו הוא כדאיתא במרדכי פרק הזהב·
והנה התוס׳ פרק שור שנגח את הפרה מסקי
דק״ל בכל דוכתא עובר ירך אמו הוא לבד
לענין טריפ׳ כיון דעובר ירך אמו הוא יש
כאן מה למשוך ותו אין קנין כסף קונה לרבי
יוחנן· ועוד נראה דבנדון דידן לפי דעתי
כמו שכתבת שהקנה הוולד משמע דלא
הקנה הבהמה לעוברה ואם כן אין הקנין
כלום ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם
בה״נ לפי ר״י כדאיתא בהג״ה באשירי פרק מי
שמת אע״ג דלפי׳ רשב״ם מהני מ״מ מייכינן
דאשו בפלוגתא דרבוותא כל שכן דרבו
האוסרין·

קסח

ומה שכתבת אי כייפינן ליה לכהן
בה״נ לקבלי׳ הואיל ואית ביה
כמה ספיקות· דע לך כי כבר נדרשתי על
בה״נ לא ידעתי בפעם ההוא מתשובת אשירי
שכתב שמה״רם הקפיד על כהן שלא רצה
לקבל אפי׳ ספק בכור ואשיב לי׳ מזלזל במתנו׳
כהונה לפי שאם היה ישראל רוצה שלא לתתו
לכהן הרשות בידו הואיל וספק בכור הוא
כדק״ל דאפילו תוקפו כהן מוציאין אותו מידו
ואיך יתכן שיהא כח ביד הישראל לכוף הכהן
לדעתו מתי שירצה אם רוצה לקיימו מקיימו
אם רוצה שיקבלו יכוף אותו לקבלו אדרבה
בה״נ איכא זלזול כהונה אלא שלא באתי
לחלוק על דברי מהר״ם מ״מ הבו דלא לוסיף
עליה וכימא דמה״רם לא איירי בספק דלא
תלי בפלוגתא דרבוותא אלא בספק שנולד
מעצמו כדאשכחן כמה ספיקות במסכת
בכורות אבל בה״נ דאיכא כמה ספיקות ד
דפלוגתא דרבוותא אם אנו הולכין להחמיר
משום איסור כרת כדי לצאת ידי כולן לא
ביזיל כולי האי להחמיר בשביל זלזול מתנות
כהונה וק״ל· ואשר דרשתני אם שרי להשכיר
בכור לגוי כדי לגדלו נראה דמשמע בפשיטו׳
בא״ז בתשובות דשרי שכתב וז״ל בכור שמסרו
ישראל לשומר גוי כו׳· וכתב עלה פסק שאף
אם הטיל בו השומר מום דשרי כמבואר התם
ע״ש· משמע בפשיטות דשרי למוסרו לשומר
גוי דמסתמא לאו בעבריינא כתב דבריו ותו
אי הוה אסור למוסרו לשומר גוי וזה הישראל
עבר ומסרה לו לא הוי שרי ליה במומו שהטיל
בו הגוי כמו שיש לדקדק קצת מדברי א״ז גדול
בההוא עובדא וגם נראה כן קצת לדקדק
מדברי א״ז קטן ע״ש בתשוב׳ הגאון מהר״י מולין
דקדקתי וצריך עיון היטב בהא דכתב ב
בסתמא גוי מסיח לפי תומו אינו כשר
לעדות בכור משמע קצת מדבריו דאפילו
אי לא מצינו למימר דלהשביח מקחו קאתי לא
מהימן וכ״ע ע״ז באשירי פ״ב דבכורות גם מה
שכתב דעגל הראשון אינו פוטר משו׳ דכריך
היינו מניקתו וק״ל דחלב אינו פוטר לפי קיצר
לשונו משמע דכריך ומניקתו היינו מטעם
דחלב פוטר והא ליתא כדאיתא להדיא לפי׳
רש״י בגמרא פ״ב דבכורות דטעמו משום דאין
מרחמו אא״ם כן ילדו וכ״ל דתרי מילי קאמר
וקצר מאד בלשונו במטותא מינך תדרוש
ותבקש לדרוש בכל גבולך מיודי׳ ואדמא׳ אם
ימצא שום איש או אשה שראו מימיהם שום
פרה שהיתה חולבת קוד׳ שילדה ומה שתעלה
בדעתך הודיעני ע״מ· כאם הקטן והצעיר
שבישראל·

קסט

שלומך ישגא לחדא אהובי
מהר״ מש״ה ס״ל יצו
אשר דרשתני על דבר הבכור שכתבתי
לך עליו כבר ידעתי באשר מבואר הוא
בידך· והנה עתה נתחדש שנכרס אזנו
דהוא בוכרא ובעינא לפרושי לך הכי מילת׳
לקמ׳ אמנ׳ שלא׳ עתה הנה העתק מכס׳ מהר״ז
ביב״נגא

פינכנא יכו קחזיכא ביה דברים תמוהים · חדא מה שכתב דמנהג וסוגיא דעלמא הוא להקנו' העובר רק בכסף כדברי רשי ורשב"ם דלא מנרכי רק קנין כסף משו' דנוי כל קניינו בכסף מנהג ודרך כפושה הוא לא שמיע לי בלומר לא סבירא לי אדרבה ראיתי כל ר רבותינו הגדולים שהיו מורים הלכה למעשה והיו מנריכין קנין כסף ומשיכה לרשות גוי או לסמטא וכה"נ מהכי משיכה אפילו בבהמה נסה עי' שכירות מקום כדכתב באשירי שזהו המחוור שבכולן · וכן כתב היו"רה די"עה משום דלית ביה חילוקים כמו בקנין כסף ומשיכ' ופליאה גדולה לעשות מנהג וסוגיא דעלמא כנד דעת רבוותא קשישי רבוותא בתראי בעל הלכות ורב האי גאון מסקי דמשיכ' בגוי קונה ולא מעות כדאית' באשירי פ"נ דבכורות וכן היא מסקנת התוספו' שם · וכן מהר"ם דבתראה הוה כת' במרדכי משמו שהיה מחמיר ומנריך משיכה וכסף כדי לאפוקי נפשיה מפלוגת' ולא ידענ' מה דקדק מדברי מהר"ם דלא ר"ל כ"א חומרא בעלמא לכתחילה דבכמה דוכתי' בתלמוד אשכחן דכתב דבאותו לשון להחמיר ולשון לחומרא ר"ל דאפי' בדיעבד כדמוכח התם וכן האשירי דבתראה הוה מסיק בבכורות ובבא מציעא ובנ"ו דהלכה כרבי יוחנן דמעות אינן קונות ואיך יתכן לעשות מנהג להקל כנד כל ה הגאוני' הללו באיסור דאורייתא שיש בו כרת ומה שכת' בגדי כרדי' כנד דעת מהר"ם דעדיף טפי קנין כסף לבד מקנין כסף ומשיכה משו' דאיכא למיחש שמא דעת הגוי אמשיכ' ולא אקניין ובדה לו בענין זה ונזירה זו מדעתו והביא כמה ראיות לדבריו ונזירתו דברים תמוהים הן דכמה וכמה פירכי איתנהו על ראיותיו ועל דבריו קצת פירכי לא ראי זה כראי זה וחד פירכא מנד השוה בכולהו אין לי פנאי לבאר איפשר יומבנים הם למודקדק בראיותיו ודבריו · והיא דהו"ז כתב להתיר אפילו בקנין כסף לחוד אפילו לרת"ו וחבירית דפסקו כרבי יוחנן משום דאין כאן למשך וסכר עובר לאו ירך אמו הוא · כבר כתבתי לך כרנא רבה אההיא שריותא מן התוס' פ' הפרה דפסקו להדיא דקי"ל בכל התלמוד עובר ירך אמו הוא לבד מטריפ' ומזה אין להאריך יותר מעתה כעשה מזה פרישה ונחזור על הדרישה על נרוס אוזן הבכור הלזה שכתבת שהגויה הסיחה דעתה לפי תומה שיודי אחד ציוה לאמה שתעשה כרימ' באוזן הבכור ויותר בשביל כך לשחוט וככן אותה הגויה נוותה לבתה לעשות נרימה וכן עשתה בתה אכ"ו הוא לית דין ולית דיין להתיר אפילו בבכור שיש בו ספיקות ד דבעשיית מום כה"נ אין שום נד וספק להתיר לשחוט עליו דהוי כאלו לדעתו ממש דמשנה שלימה היא בפרק כל הפסולי' זה הכלל כל שלדעתו אסור שלא לדעתו מותר ופרש"י שלדעתו של המטיל בו מום מתכוין להתירו אסור · וכנמרא מפרש דזה הכלל שלא ל לדעתו מותר מרבה מסיח לפי תומו להנני משמע להדיא מפירוש רשי' שם כשמכוין לנוי להדיא דאסור וכן מוכח שם בגמר' להדי' ואין חילוק אם הבעלים מכוין או ישראלים אחרים דאסור ואין זו צריך פנים ודאי אם כראה לך ספק בדבר הואיל ואין איסור זה אלא קנס דרבנן איפשר בבכור ב בכגון דידן דאית ביה בלאו הכי ספיקות אם הוא קדוש בבכורה כל' עיקר אם מ מחמירינן באיסור דאורייתא שיש בו כרת לא נחמיר באיסור דקנס דרבנן כולי האי :

אשר שאלת אם חייב אדם להשלים פרשה של יום טוב שנים ד מקרא ואחד תרגום כבר דקדקתי ג"כ ונראה דלא נהגו רבותי להשלים והבאתי קצת ראיה מדברי רבינו שמחה בה"ג במיימוני שכתב וזה לשונו אף על פי דעיקר מצוה כל פ פרשה ופרשה בשבת עם הציבור אם לא עשה כן ישלים כולם בשמיני עצרת שבו גומרין הציבור ובלבד שלא יאחר ולא יקדים יום אחד מן הציבור עכ"ל מכאן היה נראה דקבע היום שמשלימין בו הציבור ה' חומשי תורה בכל שנה ושנה משמע דעיקר חיוב דאצרכו רבנן להשלים עם הצבור היינו שכל יחיד ויחיד יקר' לעצמו כל התורה מראש ועד סוף בכל השנה כיון דטעמא הכי הוא לא צריך אלא שישלים פרשיות של כל התורה רק פעם אחת בשנה ואם כן פרשיות של יום טוב אין צריך להשלים שכבר השלימו כל אחת בשבתו אף על גב דלפי פי' ר"ת דפליג אר' שמחה ומעט משמע מפי' רש"י בפרק קמא דברכות דפי' ישלים אדם פרשיותיו של כל שבת ושבת ושו יום טוב לא הזכיר דהה"נה דכתבת לי ממנה קשה לי מאד להבין דר"שי פי' במסכת מגילה ההיא דמאחרין לבא וממהרין לצאת בתרי גווני בפנים אחרים ואף האי דמייתי מרב דלא מוקים אמורא עליה מיזמא טבא לחבריה ומפרש בגמרא דלאחר אכילה קאמר דטעמ' משום שכרות ולא קאמר אשהות בב"ה כלל עיין שם ·

קעא

ואשר שאלת אם מותר למחוק הנכתבי' בסדורים ותפילות הנרשמים בשני יודין וי"ו על גביהן כר' הטעם דנכתבין הכי היינו משו' דעולי' מכיינ'כו כשם המיוחד וגם שני היודין שם לבד כזה יי'וגם יש שעושין שני ווי"ן כזה ונסתפקת שמא יש בו קדושה או שמא עושין הווי"ן למעלה ושכובה כדי שלא יהא בו קדושה נראה דמטעם גימטריא אין לאסור דאם כן הודאי כמי לא יהיה כמחק שהוא בגימטריא שם המיוחד ומטעם שהוא רמז לשם ונכתב כדי להורות לשם אין נראה לאסור בשביל כך שהרי אמרינן בפרק שבועת העדות דכל שלמה דשיר השירי' קודש ונכתב גם כן להורות על השם אפילו הכי כתבו התוספות דכמחק הוא אך בהא מסתפיקנא כיון דזה השם יו"ד בתחילה דהיינו התחלת שם המיוחד ככתיבתו והוי כמו ראש התיבה והתוספות פרק שבועת העדות כתבו בשם רבינו חננאל דאל"ף מאל"ף אינו כמחק דהוא השם בקריאתו ואף על גב דש"ד משדי כמחק וצ"ב מצבאות כמחק הכא כאל"ף משום דמשם המיוחד הוא יש להחמיר יותר כל זה איתא בתו' אף על גב דאל"ף הם שתי אותיות מהשם וגם דלא כתב אחריהם מידי מה שאין כן בנדון דידן דאין כאן אלא התחלת אות אחת ותו דכתב אחריו אותיות וסימנים שאינן מן השם מכל מקום אולי יש לומר דהואיל והוא מן השם המיוחד ככתיבתו להחמיר יותר ואם אין צורך גדול בדבר למה כתיר למוחקו :

קעב

ומה שהקשית בדברי הספר מצות גדול בשניות בא"ש אחי האם בין מן האב או מן האם דע לך כי בדקתי כמו בו' ספרי ספר מצות גדול ובשלי ועוד באחד היה כתוב בהן כמו בלשון המיימוני בלי גמגום אבל ברוב' מצאתי כמו בשלך דאשת אחי האם מן האב בלבד אשת אחי האם מן האם אין לה הפסק ולא ידענא עליה פירוקא כלל ואין חסרון בפשט הספר מצות גדול אפשר דסבר משום דאחי האם מן האם כיון דודאי משני מדין היא יש להחמיר בה יותר · והכי

עביד

עביד נדיכותא פרק הבא על יבמתו אלא דהא ק׳ דהוא בהפך מסברת התלמו׳ לגמרי דהא אשת אחי האם מן האב תניא בהדיא בברייתא לאסורא ואשת אחי האם מן האם מבעיא ליה לתלמודא אי אסורה אי לאו משו׳ דליכא נד אב וכהי דפשט ליה לאיסורא מכל מקום איך יתכן דתיהוי גריע טפי מאיכך דאיכא נד אב ואפילו אי בדורות האחרונות גזרו כדאיתא בתוספות מכל מקום קשה אמאי לא גזרו מכל שכן דהיכא דאיכא נד האב דלא יהא לה הפסק וגם דע״כ אי אפשר לומר דאשת אחי האם מן האם אין לה הפסק דאם כן אשת אחי אם אמו אסיר ואמימר מכשיר אשת אחי אבי אביו אף על גב דאיתא בההוא דרא ערוה דאורייתא׃ ונראה דספר מצות גדול סבר דהלכה כאמימר מדלא מייתי ומונה שניות דידיה ומהאי טעמא כמי נראה להוכיח דאפילו אי הוי כתב הספר מצות גדול אשת אחי אמו מן האב ומן האם משני כדדין שאין להם הפסק אפילו הכי אי אפשר להעמידו דאם כן אשת אחי אם אמו שהוא מן האב ומן האם משני כדדין היתה אסורה ואלו אמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו אף על פי שהוא גם כן מן האב ומן האם משני כדדין ואף על גב דאיתא בדרא דידיה ערוה דאורייתא דאין לומר דאמימר וכולי עלמ׳ מודין כיון דהאחוה משני כדדין אסירא דאם כן מאי מקשה ל לאמימר פרק החולץ היכי מוקים לה לוקי באחי אבי אביו מן האב ומן האם משני כדדין דאסירא לכולי עלמא ותו דאיך יתכן דאחו׳ אם אמו דלמטה דידיה ערו׳ דאוריתא שריא לאמימר כדמוכח בתוס׳ פ׳ כיצד דהיינו אחו׳ אבי אביו ואש׳ אחי אם אמו דעל ידי קידושין בעלה תיהוי אסורה לדברי סמ״ג דכתב דאשת אחי האם מן האם אין לה הפסק מכל הלי כר׳

דלית כגר וכר כגר דפרקיניה וגור ישרא׳ יהי׳ עיניכו בתורתו כאם הקטן והצעיר שבישרא׳׃

קענ

שלומך יסגא לחדא אהובי מהר״ שמואל יצו אשר שאלתני על דבר קנין סודר שנעשה בין איש לאשתו שיעשו גרושין וגם העמידו קנסות על ככה מי שיעבור ש שיתחייב כך וכך והארכת הרבה בדיני אסמכתא דע כי איכני רגיל להשיב בדיני ממונות אמנם ברהיטא בעלמא אני משיב ודע דאשירי כתב במסכת נדרים דסוף פרק השותפין דכל קנין דמקני ביה לאחר זמן בע״ל בהדיא מעכשיו ואי לאו הכי לא קנה משום דכבר חזר סודר למריה והיכא דמקנ׳ סתמא ולא פירש לאחר זמן נראה דהוי ממילא מעכשיו דמסתמא לא הקנה מילי דכדי הכי משמע כמדומה בתוספות ובאשירי ומרדכי פרק איזהו נשך תו נראה לפקפק אהאי קנין סודר שהקנה הבעל לאשתו שיגרשה והא היא אין שום קנין חל כלל כדאית׳ במיימון להדיא פרק ה׳ דמכירה דאין שום קנין נתפס על זה אם כן יש לומ׳ דאף על הקנס איננו חל כיון דבקנין אחד נעשה הוי כמו קנה את וחמור כדמספקא ליה פר׳ מי שמת ע״ש׃ כאם הקטן והצעיר שבישראל׃

קעד

הנה זעקת מה״ר דוד יצו גדלה עליך עד מאד איך שלחת ידך בו בענייני מסירות בכמה נווכא קנת יכאו מפיך וקנת מפי אחרים הראשון על ענייני מס״ם בתחילת ביאתו לשם גם אחר כך ואף בענין הלוואות העירונים נמרת לו שהוצרך להוציא הון רב הוא ואחרים בשבילו לכבות דליקתו בפרט האידנ׳ שנתגר׳ ונטרד מביתו עד ההגמון ואומדנא דמוכח הוא שהוא

הכל בכלך ובענתך הרע ועל ידך בנרמתך נעשה הכל כי הדבר ידוע שאין לו שוכא בנור"נבערק ובכל פרווינא כי אם אותך והמנורפים לך גם קנצליר העיר מייס"טר מר"טין אמ' בברור איך שהנאמן אמ' לו שיודי עשיר מנורנב"ערק הסיתו על דבר זה לרדוף מה"רר הכ"ל מוסף על כל זה עתה בעת הליכתו משם ואת' לא ידעת שהלך הסכמ' לדברי עירון שחפץ ואמר שהוא מן הראוי שיתפסו אותו העירוני' ושיקשרו אותו שלא ירדוף הערוני' וכל המיושבים שם כי נברא מבולבל הוא וחסר דיעה הוא ואם יהיה נמלט יבלבל כל העיר כל הדברים הללו ה הגיע לפני והדבר מפורס' כי מוחזק הוא לאיש תם וישר לא נמצא בפיו עולה ושקר ותרמית וכשמעי את דבריו נהפך לבי בקרבי לראות כי יבולע צדיק על לא חמס בכפו ולא אהיה לו לעזר ולמשען ואמרתי אמרו רבנן ת"ח עביד דינא לנפשיה לענוש ולנדות אפילו לכבודו אם ביזוהו כל שכן אם ירדפוהו וטורדים אותו על גופו ועל ממונו והיה בדעתי להשיאו שיתחיל הוא לנקום נקמתו בעצמו דלא מבע דמא ובחיויא ד דרבנן ואבא למלאות דבריו כדת וכדין אך מפני לזות שפתים מהמון העם אמרתי לו שיחפש אחר זכיותיו על מקצת דברים הכ"ל שיתראה מתוכו אומדנות מוכחות מאז ישלח ידו בך ויששה בך נח"ש ושרף ותהיה מאז ידי עמו בכל תוקף ונזיר' עד אשר תתקן עוותך כתורה וכהלכה שיסתלקו מעליו חורבות והזיקות. כאם הקטן והצעיר שבישראל׃

קעה

שלומכם יסגא לחד' אהוביי נכבדי ופרנסי נורנב"רק הנה אהוביי נעק' מה"רר יצו גדלה על היות נברא הדר עימכם וקנת ניכרים דבריו דברי אמת

והנה ידוע שאימת אותו נברא מוטלת עליכ' לכן הנני גוז' עליכם בתוקף גזרתי בואם לא יגיד שכל אחד מכם יגיד לו ולהבא מכאן כל אשר ידוע לכם מזכותו ותכתבו לו עדותכם ביחידי כל אחד בפני עצמו מה שידוע לו ואל תתמה על שאני מזקיק אתכם להעיד שלא בפני בעל דין כי ראב"ן כת' מדקבלת עדות כשר לכתחילה שלא בפני בעל דין מחמת אונס ש"מ דבדיעבד כשר בלא אונס וגם כתב דאם אין שהות להמתין עליו מקבלינן אלמא מקילינן בדבר היכא דאיכא צר וטעם וכגדון דידן כמי כיון דידעינן שיתעכב קבלת העדות על ידי כתות ושמות אם ידע לא מקבלין שלא בפניו ואף כי עיקרן אינו אלא לברר אמיתות הדברים לפי אומדנות מוכחות ושלו' מאת אהובכם הקטן והצעיר שבישראל׃

קעו

עתה הנני אשיבך על אשר כתבת למה"רדי דרך משא ומתן ושלחת לידי כדי לראו' שהו' לפי הדומ' בעיניך צדיק וישר לפי דעתי לא ימצא כן׃ כתבת שתלמוד ערוך הוא בפנינו בפרק המפקיד דאין מקבלין עדות אפי' על הש"ס שלא בפניו מדבריך נראה שהבנת הגמרא דהוו עדים דחלי רק להעיד בפניו אבל שלא בפניו לא הוו דחלי והאי מלת' לא בהוכחה ולא ברמיזה לא בגמר' ולא בפירוש רש"י ולא בתוספות אדרבה בגמרא משמע להדיא שהאח' אמר לרב חסדא בפני מרי דאית ליה סהדי דדחלו מיניה פ ורש"י פיר' אותן עדים שבאו משם ומכירין בו מי הוא כא קמן דהוה ליה למרי להרגיש מי הן העדים שיעידו ואפילו אם היו מעידין שלא בפניו היה מיכר ומכיר להם אבל לעולם היכא דלא דחלי אלא להעיד בפניו דלא כל העולמים שוין איכא למימר דגובין שלא בפניו

בפניו מטעם דהכי דייניכן לך ולכל אלמי
דחכרך ואפי' אם לא הוה לי' להרגיש הוי דאלי
דילמא איתיידע ליה לבתר הכי כי בודאי
ידע מרי דרב חסדא לא יחייבנו לפלוג עם
האח ומתוך הכבואה אלא מחמת ידיעה על
פי ערות אבל אי לאו הכי דהוו דאלי פשיטא
דהוי ניחא ליה לרב חסדא להכשיר עדות
שלא כפניו על מרי מאשר הזקיקו לאתויי
איהו ראיה דילפינן כמי מקרא פרק הפרה
דהמוכיח מחבירו עליו הראיה ואיזו פסול
בעדות מיכו שהקילו בו חכמים טפי מקבלה
שלא בפניו דהיכא דהוא חולה או עדים חולים
או מבקשים לילך למדינת הים וקיום שטרות
שלא בפניו ק"ל כרבא דפסק הילכתא דשרי
שלא בפניו ופרש"י וכן באשירי דקיום שטרות
דרבנן הוא ואלו בפרק קמא דכתובות ואלו
נאמנין בגודלן מה שראו בקוטנן שפלוני'
יצאת בהינומא ומפרש בגמרא משום דרוב
נשים בתולות נשאות גילוי מילתא בעלמא
בעינן ולעיל מיניה מתרץ כמי הכי משום
דקיום שטרות דרבנן הימנו רבנן בדרבנן
והשתא אי הוו חמיר להו לרבנן לקבל עדות
שלא בפניו אפילו היכא דידעינן דאלמא
הוא ודאלי מיניה להעיד כמו שאתה סובר
אם כן גבי הינומא אמאי הזקיקו לשום עדות
כיון דעדו' דרבנן היא ואפילו פחות מדרבנן
כדפי' רש"י הת' ה"ל לאידך לאיתויי ראיה דלאו
בתולה נשאת שהרי התירו עדות שלא בפניו
בקיום שטרות משום דמדרבנן אע"ג דחמיר
כל שכן להזקיק למוחזק לאיתויי ראיה כ
במילתא דמדרבנן הוא אין צריך להאריך
יותר כזה והיא ראייה דפרק כהן גדול
מעיקרא לאו מילתא היא דההוא דיני נפשות
דמחמירינן בהו בכל מיני חומרא ועבד
בכעני ההורגו מי שאינו רבו חייב עליו כבן
חורין · ומכל מקום הואיל וגופו קנוי לאדון
הוא מקרי בעליו ולא הוא עצמו ואם יש כח
ביד חכמים מכח הפקר בית דין הפקר
לקנום את האלם להזקיקו ראיה או לקבל
עדות שלא בפניו לגבי ממון וכי משום הכי
יפקיעו איתתא של זה והתורה אמרה והצילו
העדה מכל מקו' כשתקנו שלא לדונו ולהעידו
גם לגבי ממון תקנו ולא חלקו · ומה שדקדקת
אמאי לא תקנו לקבל עדות שלא בפניו כמה
דקדוק משובש הו' זה דכי ס"ד דהוי חמיר להו
להעיד שלא בפניו משלא להעיד ולא לדונו
כלל · ותו דאירע תקלה מחמת שדנוהו
והעידוהו כל שכן אם דנוהו על פי קבלת
עדות שלא בפניו שיארע תקלה מפני יראתו
שהרי כהן עובד' לא היו העדים בפניו כל
עיקר רק הדיינים כבשו פניהם ואיך יתכן
מאז שתקנו שלא לדונו כלל שיתקנו שוב לקבל
עדות עליו שלא בפניו ותו דהיכ' אשכחן
דמעידין על מלכות בית דוד בפניהם או
שלא בפניהם דרב יוסף לא קאמ' אלא דדנין
מלכות בית דוד כדיליף מקרא אבל במעידין
אותו לא איירי מידי ותלמוד' דפריך אסהדות'
דכהן גדול למלך והא דתנן מלך אין דנין כו'
אדנין אותו פריך כדפירש רש"י להדיא · ואשר
כתבת מדלא מוכח אלם בפרק הגוזל בתרא
גבי הכהו דהיה הוא חולה כו' לאו מילתא היא
דלאו כרשיעי עסיקינן ובקנבא לא קמיירי
דאינו מן הדין אלא משום דהכי דייניכן
לאלימא וגם דבר הניתן לשיעורין הוא דאיכא
אלם דדאלי אפי' שלא בפניו אין צורך להאריך
יותר כל אשר כתבתי לא באתי רק לסתור
דבריך ושלא תסבור דכל דבריך כשולחן ערוך
הו' אבל לכרבו ולסייע לדברי לא הייתי צרי' לכל
זה כי לא ימנע בכפייתי לא ריגז מהאי טעמא
דהכי דייניכן ליה לאלם ולכל דכוותי' ופשיטא
דאית ליה ראיה מעובדא דמרי בר איסק כמו
שיחלקין בתוספו' והאו איכו שא פי' לדבריהם

נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

קעז

פרי צדיק הלולים · חנא וחסדא מלולי׳ אהובי עמיתי הר׳ שיעזר
יען אשר דרשתני על ענין התקנ׳ אשר תקנת אשתקד בגופיא ובהסכמת המנהיג ז״ל שיחזרו השוחטים השחיטות וגם השוחטים קבלו עליהם ולא נתקיים הדבר הזה דע לך שאם כן הו׳ מה נגער הדבר ויש עונש בדבר שרבי׳ נמני׳ ומסכימים לדבר מצוה ולעשות גדר וסייג למצות השם ית׳ וחוזרים ומבטלים ע״י אהבה ושל׳ או ע״י תגר וקנאת איש מרעהו האמנם נראה לע״ד דאין לאסור בשביל כך שחיטת אותם הטבחים אפילו לכתחילה אפילו להנך רבוותא דכתבו דלכתחילה אין סומכין ארוב מצויין אצל שחיטה מומחים הן ה״מ היכא דלא שחטו לפנינו מעולם אי בעינ׳ למיבדקיה אבל היכא דאתמחא כבר ע״פ המנהיג או על פי טבח מומחה לית לן למיחש דילמא לא טבח כדין כה״ג מוקמינ׳ ליה אחזקתיה דעדי׳ מומח׳ הו׳ ודמיא להא דתניא פרק אין מעמידין חבר שמוכרין בו תבלת הרי הוא בחזקת׳ עד שיפסל ואע״ג דתבלת נמי אינו ניקחה אלא מן המומחה ושייך ב בקיאות בדבר כדאיתא פרק התכלת ולא דמי לצבור שהטילו חרם שלא לשחוט זולתי הטבח בו׳ כדאית׳ בתשובת הרא״ש דהת׳ מפר׳ הטעם בהדיא דמשום מיגדר מילתא יש כח בידם לאסור המותר ובנדון דידן כיון שלא רצו הקהל לעמוד בתקנת׳ ומרפין ידיהם ממנה אכ׳ ליכא משום מגדר מילתא דמה לי בטלוה בסוף ומה לי לא קבלוה מעיקרא וכה״ג כתב ראביה בתשובה במרדכי פרק קמא דב״ב ע״ש ·

קעח

ועל אשר דרשתני מה עמדי ממינקת חבירו אם צריכין להמתין אפילו בשנה פשוטה יצ״א כ״ד מותר על חדשי הלבנה לא שמעתי מחמיר בזה כלל · וגם מתוך הסבר׳ והראיה נר׳ לע״ד דלא צריכנא דאפילו אי דייקינן לשון המרדכי דכתב דכ״ד חדשים מלאים בעינן לא אתי לומר אלא דלא נחשוב אחד מלא ואחד חסר אלא כולם מלאים של שלשי׳ יום אבל לחשוב אחר חדשי החמה היא לאו מלאים הוה קרי ליה ומלאים נפייהו נרא׳ לע״ד דלא נהגינן להחמיר דבתשוב׳ מהר״ם יישב ותירץ אמאי חשבינן חדש העיבור ל לתינוק כיון דנקט התנא עשרים וארבעה חדשים הוה לן למידק דדוקא עשרים וארבעה חדשים בעינן וטפי לא ותירץ דמשום דתנן פרק מי שאחזו כמה היא מניקתו שתי שנים רבי יודא אומר י״ח חדש ופרש״י דת״ק ור׳ יודא לטעמייהו דפליגי בא״ע״פ כמה היא זמן הנקת התינוק רבי מאיר סבר כ״ד חדשים וכיון ד דחדא פלוגתא היא ונקט התנא בכתובות כ״ד חדש ה״א אפילו נתעברה השנה לא בעינן טפי להכי נקט שתי שנים · ואי הוה נקט שתי שנים ה״א למנין שנות העולם ומכי אתי ר״ה של שנה שנייה הוי שרי׳ להכי נקט כ״ד ע״כ · ומהכא נראה לדקדק דלא בעינן להוסיף יצ״א כ״ד דע״כ בלשון שנה ליתא אלא מיום ליום כמו בי׳ בניסן עד י׳ בניסן דהכי תני בהדיא בנדרים פ׳ קונם המודר הנאה מחבירו לשנה מונה י״ב חדש מיום ליום וע״כ בכלל כ״ד חדש נמי ליתא דאם לא כן אמאי לא תירץ מהר״ם דלהכי תני כ״ד חדש לאשמועינן דבעינן ל להוסיף יצ״א כ״ד או שצריכין כולם מלאי׳ אמאי דחק דה״א דחושבי׳ לפי שנות העולם כיון דלא נקט התנא שנה זאת כדמחלק התם בנדרי׳ ע״ש · ואין לי להאריך מזה עתה כי צריך דקדוק יותר ליישב גם כן הג״ה דבמיימוני

דכתב

דכתב דלא בעינן חדש העיבור׃

קעט

והיא דקשר של תפילין׃ נראה
לע"ד דיפה דקדקת דאין
צורת הד"לת כלל כרצועו' התלויות דהא בעי
למימר פרק הקומץ רצועות כשרים אפילו
לא יצא מהן אלא משהו חוץ לקשר משמ' דאין
צורת הד"לת בהן וצורת הדלת הוא בקשר
לכ"ע וליכא דטעי בהא׃ וגם איתא התם
דשרי התם לתפור הרצועו' שחוץ לקשר ע"ש׃
וגם כתב אשירי בשם שמושא רבה בהדיא
דצורת הד"לת בקשר עצמו ע"ש׃ וכן משמע
מפירוש רש"י ונראה לע"ד דצריך שיהא ניכר
כמין ד' לאותו העומד מאחוריו שיראה ד"לת
בכתיבתו כזה ד'׃ נאם הקטן והצעיר
שבישראל׃

קפ

תוכה לראות בביאת גואל עם כל
אחינו בית ישראל אהובי
הותיק הר"ר זוסקינט יצו אשר שאלתני
בקרוב המתענה ג' ימים ולילות רצופים אם
יתפלל בכל יום עננו או דוקא ביום השלישי׃
נראה דיתפלל בכל יום במנחה עננו דהא
קמן דאי לא חיישינן לבולמוס היה צריך
להתפלל בכל התפילות עננו׃ וה"נ אפילו
אי כיומא אריכתא חשבינן להני ימים מכל
מקום מתחייב בתפילת תעני' בכל תפילותיו
ומשו' שמא יאחזנו בולמוס אינו מתפלל בכל
יום אלא במנחה׃ ואת"ל שמא יאחזנו בולמו' ביו'
ב' או ביום ג' ונמצא שקרן בתפילתו בימים
הראשונים משום דכיומא אריכתא אינון
הא ע"כ ליתא כדמוכח פ"ק דתענית דכתב
בהא דאמרינן דאמר רב הונא יחיד שקבל
עליו שני ימים בזה אחר זה אף על פי ש
שאוכל ושותה בלילה בנתיים למחר מתפלל
תפלת תענית ומפרש שם במרדכי ובתוס'
דאלפס דרבותא נקט דלא תימא הואיל
וקבל עליו שני ימים בזה אחר זה והתחיל
בתענית יום אחד ואחר כך אוכל ושותה
בלילה בינתיים הוה כדפסיק בתענית
וכאלו אכל בחצי היום קמ"ל דמסתמא
דעתו היה לאכול בלילה בנתיים עכ"ל ו
והשתא אי כ"ד דרב הונא דה"א דמה שקבל
עליו שני ימים היינו גם עם הלילה ש
שבנתיים אם כן מאי האי דקאמר קמ"ל
דלמחר מתפלל תפילת תענית אפילו
ביום הראשון הוה צריך לאשמועינן דשפיר
מתפלל תפילת תענית אף על פי שאכל
בנתיים אינו שקרן בתפלתו משום ד
דמסתמא דעתו בתחילה הוה כך אבל אי
לא הוה דעתו בתחילה כך שלא להתענות
גם הלילה אם כן הני ימים כיומא אריכתא
אינון ואין ראוי להתפלל בהן תפילת
תענית אפילו ביום ראשון אם יודע ש
שיפסיק בו באכילה כמו המפסיק בחצי
היום אלא ע"כ לא אמרינן כיומא אריכתא
הן אלא לענין זה שאינו מתפלל תפילת
תענית כיון שלמחר הפסיק האכילה אבל
ביום שקודם הפסקת האכילה הואיל ו
ואותו היום התענה כדין שפיר התפלל
עננו ביום תעניתנו אפילו קבל ב' או ג'
רצופות ומעתה ק"ו הוא אפילו בודאי אכל
בנתים לא חשבינן ליה שקרן למפרע כמו
שהוכחתי כל שכן משום חשש בולמוס דאין
לחוש׃

קפא

ואשר שאלתני בייסוב ש
שיש שם מנין ואין
מי שיודע לקרות בתורה כהלכה ב
בדקדוק ובטעמים או יש כאן היודע אבל
לא למד וחזר לידע לקרות נראה דאפילו
סבי

כי יקראו בתורה כמו שקורין בצבור בברכה כהלכת' ומפטירין בנביא ואף על פי שכתב הר"מבם שאם טעה הקורא בדקדוק אחד מחזירין אותו משמ' קצת דאפילו בדיעבד לא יצא הא כתב בטור א"ח דראבי"ה פליג אהא וכתב דאין להכלימו ולהחזירו על כך מייתי ראי' ממדרש דאם קרא לאהרן חרן יצא ואותו מדרש מייתי נמי בהג"ה באשירי בשם מהר"ח פרק במה אשה משמע בפשיטות דבשעת הדחק קורין לכתחילה בדרך זה · וכן ראיתי כמה פעמים לפני רבותי ושאר גדולים שטעו הקוראים בדקדוקי טעמים וגם בפת"ח וקמ"ץ סג"ול וצי"רי אע"פ שנערו בו קצת מכל מקו' לא החזיר מהן אמנם אם יש שם יודע לקרות בדקדוק ואינן מקפידין להשיאו כדי שילמוד לקרות כה"ג לא יקראו בלא דקדוק כדאיתא בהג"ה באשירי דלעיל דה"מ דלית רבא למגמר עיין שם

קפב

וההיא דנשבר העצם למעלה מן הארכובה וחזר ונתרפא דמספקא לך אי בעינן שיתרפ' לגמרי כמו לא נשבר כבראשונה לגמרי נראה דלא צריכה והכי מוכח בא"ז פרק בהמה המקשה דכתב מעשה שבא לפני ר' באווז שנשבר העצם וחזר ונקשר ואמר שאם אין קילקול בבשר כלל כו' ואחר כך כתב במעשה שבא לפני רבינו קלונימוס שנשבר העצם וחזר והבריא כאלו לא הי' נשבר מעולם כו' משמע דנקשר העצם דכתב לעיל מיניה לא איירי שא שנקשר היטב אפילו אם רואים בטוב שהיה נשבר אין קפידא רק שלא יראה קלקול בבשר והיינו משום חשש דצומת הגידין דלא טרפותייהו בעצם כלל אבל למעלה מצומת הגידין ד להטרפיות משום שבירת העצם ויציאתו לחוץ אם חזר ונקשר היטב שפיר וק"ל:

קפג

ההיא דשיעור צומת הגידין לא ידענ' מאי תיבעי לך רש"י פסק להדיא דק"ל כמחמיר שבכולן ומתחילין מעילוי ערקומ' וכלו ממקום שמתפשטין ומתפצלין והיינו בשור הגדול ושיעורו לרש"י ד' אצבעות ולרמ"בם י' אצבעות ובבהמ' דקה יהיב תלמודא סימנא בליטי הוו צומת הגידין בליעי לא הוו צומת הגידין והא קאי מרדכי דפי' עד מקום שנבלעי' בבשר ורש"י דפי' דקאי אבהמה גסה ופי' בהעצם ערום היינו לחד מ"ד בגמרא וע"ש בגמרא ולא תיקשי לך מידי ·

קפד

שלום רב לאהובי ה"רר אברהם יצ"ו לא אוכל להתאפק מלכתו' לך קנטורי' ע"ד הנה כי הקפתני בתשובות חבילות שאין בהן ממש ובמילי דבדי דברי הבאי ופוק קראי קראך לברא · מה הבאת ראייה משמות הכתובי' בתורה שכתב' שהכל מהש"י ז עליהם השכיל ובנבוא' וברוח הקודש לשם דרשה וללמוד מהם ענייכים של תורה ואתה תבא לדרוש גם כן שם של אותו רווק דאסיק שמיה בן הקדוש נתן משום דנתן הב"ה בלבו לשוב אשתבשת מיניה וביה וכי לא קראוהו לתורה אליה בן הקדוש רבי נתן ומאי דרשת כרבי וכ"ת דר"ל לשון ריבוי וגדולה אין רבוי אחר ריבוי אלא למעט ואף כי הגעת את עצמך לחלק בין שמות ה הכתובים בתורה אמנם חרה לי שכתבת אם אדחיק לומר כך וכי זו היא פרצה דחוקה לך אם כן לא מרווח לך אפילו ברחבה מכיים ואשר ירדת לחלוק דשלמה ע"ה כתבו לעצמו לשמו לא חילק ולא בילק בזה דאף מה שכתב על עצמו ברוח הקודש וללמוד ממנו כתבו ואשר הארכת מרוב סברות הכרס ומסתמות גרועות ומסתמא שרירא וקיימא שכחת

דאיך

דאיך יתכן שאומר שחזר בתשובה מחליף השם מירא׳ כדי שלא יכירוהו שיחליף שם אביו ושם עצמו לא יחליף וכי ירא הוא מן החזנים הקוראי׳ אותו לתורה או מן הכותבי׳ הכתוב׳ ולא ירא מן הריקים ופוחזי׳ ומשומדי׳ וערלי׳ שיכירוהו בשם עצמו · ואשר כתבת דבאוב״ן חדש הר״ אהרן חזן ידע בשני השמות מחמת הכתובה שהית׳ מונחת בקופסא כבר כתבתי לכם שלא ראיתי ומצאתי בכל דבריכם ה הראשונים שבאוב״ן חדש לא ידעו אלא משם דן ובאוב״ן ישן לא ידעו אלא משם כתן הרי אהרן חזן לפניכ׳ תדרשהו אם ידע ושם על לב בלום מה שכתוב היה בכתובה · ואשר הבאת ראיה קצת מאב״ן העז״ר תשובת הרא״ש קצת משמעו׳ ראיה יש לך בזה · אמנ׳ לפי הדקדוק אפי׳ מיעט אין כאן אפילו זכר לדבר דהר״אש שורש הפסול נקט דמט״ שינ׳ שם אביו פסול משו׳ הטעו ואשמועינ׳ דלא דמי לשינוי מקום הלידה דמכשיר ר״י משו׳ דהת׳ ליכא טעו׳ משום דאין צריך לכתו׳ אבל כאן שצריך לכתוב אתי למטעי ועוד נוכל לומר דההוא עובדא דיוסף שמואל לא היה בא להחליף שם אביו שא אבי אביו או אבי אמו היה נקרא שמוש וכת׳ עצמו בו להם דבני בני׳ הרי הן כבנים ואפילו הכי פסול מפני הטעות מסקנא דמילתא כבר כתבתי גם כן למה״רר יודא כך אלו התרתם והכשרתם הגט בלתי ידיעתי לא הייתי קורא תגר כל כך מפני שלבי אומר לי דאותו רווק שיקר במזיד להעלות לו שם אב מאקידושין ועי׳ כך החליף השם ולעולם דן היה שמו אמנם מאתי לא תצא הוראה להתיר כלל ·

קפה

ראשר כתבת לי על דאתקריא אוה״ן באלף ונפקפקת ב בדבר תמיהני על בעל הלשון כמותך לפקפק בזה שלא ידעת דעיר לשון נקבה היא כמו העיר הזאת קרובה היא והיא מצער וכן כותבין בגיטין לשון נקבה מתא דיתבא ולא דיתי׳ ולנקב׳ כותבין דמתקריא באלף כדאית׳ בהדיא בס״מק עתה על הדרך כשהלכתי הנה מצאתיהו בסמ״ק ולא ידעתי כבר שהיה כתוב שם אלא אסברתי׳ כבר לקרובי מה״רר יוד״ל ז״ל מדעתי כשספר לי שהיה מסתפק בגט של נקל״מו׳ אם לכתו׳ דמתקרי׳ ב״ל אמרתי לו אם הייתי כותב הייתי צריך לכתוב בלשון נקבה דמתקריא או דמתקרי׳ · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

קפו

שלומך ישגא לחדא אהובי עמיתי מה״ר ישרש יצ״ו על הדגי׳ שכתבשלו ונמצאו בהן בתוך הקדירה שעל האש ב׳ קארטן מנייר כפול נדבק ע׳ בצק וכתבת דיש ל״ל דחמץ נוקשה ואינו במשהו אפילו תוך הפסח · וכתבת גם כן דמצאת במרדכי דיש פסקים דיעו׳ בזה במרדכי דילן לית מזה לא רמז ולא רמיזה וכן בתוספות אלפס ליתא · אמנם כ״ל כהי כמי דלשהותו שרי כמו שכתב הרמ״בם בהדי׳ דניירו׳ שדבקום בחמץ דמותר להשהותו ואשי״רי ומרד״כי מייתו דבריו לפסק וכן דרש מורי דודי הקדוש מה״רר אהרן ז״ל ברבים והתיר לדבק סמוך לפסח בבצק הקרמים שבפני החלונות ואע״פ שזכורני בלי ספק שנמנעו מקצת בני אר׳ בארץ מולדתי לשחוק עם הקרט״ן בפסח וכמו שכתבת לי משם דרשות הגדול מה״ררי ס״ל קרוב בעיני שמאותו הארץ קבל חומרא זו י״ל דהטעם הוא משום דמשחקים בהן על השולחן שאוכלין עליו ודילמא מקלף אקלופי ונתרי פירורי חמץ מנייהו ואתו לאיערובי תו׳ המאכ׳ דנראה ודאי דאסור לאכול כמו שכת׳ הר״מבם על הטר״יאק א״פ שאין מאכל האדם שאסור לאוכלו אפילו ... ין בו מן החמץ אלא מ משהו וה״ה דא ... נוקשה במשהו הוא דאשירי

כתב

כתב פ' בתרא, דע"ז הטעם שהחמירו חכמי' לאסור חמץ במשהו טפי משאר איסורין משו' דלא בדילי אינשי מיניה ולפי טעם זה חמץ גמור ונוקשה שוין כדמוכח כדיבור קמא דמסכ' פסחי' דדוקא לפי טעם האחרון כ"ל דהחמירו בנוקשה משום דלא פלוג אבל לטעמא דלא בדילי לא צריכנא ללא פלוג לגבי נוקשה וחמץ גמור על ידי תערובת ואם תשיביני דמשמע בפי' רש"י פרק כל שעה גבי חמץ בזמנו בין במינו כו' דבכרת ולא בדילי תליא מילת' מכל מקום משמע כמי דטעמא דלא בדילי עיקר הוא כמו שכתב אשיר"י ואם כן נוכל לומר לא פלוג אנוקשה ולא דמי לחמץ קודם זמנו דכמי לא בדילי ואפי' הכי בכ"ט ד"ל דכיון דזמן הביעור וההשבתה הוא בערב פסח לא החמירו דחשיב קנת בדילי מטעם דהוא עצמו מהדר עליו לשורפם · עוד מצאתי בהג"ה הגדולה שבמיימון בסוף הלכות חמץ ומצה וז"ל מעשה שהנעילו יורה מחומצת ו וכששפכו המים מחוממין ירדו לבאר ואסרו לשאוב המים בפסח שחמץ במשהו עכ"ל · הא קמן דהמי' המחוממים אינם אלא חמץ על ידי תערובת דודאי אין בהן כזית בכדי אכילת פרס ואפילו הכי קאמ' דאסורין במשהו והוא הדין נוקשה בעיני' ומאן דמייתי ראיה מבנק שבשולי החבית דלא יהיב טעמא כיון ד דהנוקשה כבר איכה ראיה כל עיקר דהתם החמץ עומד בקושיו כל ימי הפסח ולכך לא יהיב טעמא אבל אלו הקלטן שנתבשלו על ידי הבישול שנתרככו ונתרכך החמץ שבהם בודאי שהיה ראוי למרח אותו ותו יהיב טעמא שפיר ויפה כתבת דעיניכו רואות דלאו כמו עפרא בעלמא הוא ·

קפז

על היין שבשלוהו בכלי חמץ קדירות וכפות כך נוהגין פה ע"פ מהר"

גרשום ז"ל ומהר' מרקל ז"ל שאין שותין ממנו בפסח רק ב"ט האחרון דאינו אלא מדרבנן וכן אני נוהג אחריהם ואלו היה לי יין מבושל בכלים מיוחדי' לפסח לא הייתי נמנע מליטלו לד' כוסות ואע"ג דרש"י וכמה גאוני' קמאי כתבו דאין מברכי' עליו בורא פרי הגפן התוס' פ' המוכ' פירו' ופר' כיצד מברכין וכהג"ה במיימון בשם ראבי"ה ומהר"ם בהלכות ברכות שלו ואשירי ומרדכי כולהו סברי דמברכין עליו בורא פרי הגפן והביאו ראי' מפורשת מירושלמי דפסחי' ושקלים דיוצאין ידי כוסות והכי נהוגים בתראי אינון וסוגיא דעלמא בתר דידהו אזלא ·

קפח

ושם ידידיה אם כותבין אותו תיבה אחת או שתים · והבאת ראייה מטופס דהרז"ך ז"ל שכתב פדה נור עינו כדב כה"נ תיבה אחת לא דמי דאותן שמו לא אשכחן דמחלקי' להו בתרי שיטי' כמו ידידי' כדאיתא בפר' ערבי פסחי' שיבא דרב דנחלק לשני ידיד חוליה קדש ומסתמ' ר"ל דומי' דהללוי' דכתהלי' דרבי חייא דהו' כתבי' בתרי שיטי' כדפי' רשב"ם שם · אמנם היה נראה דכיון דקאמ' תלמוד' ופליג ר"יבל בהללוי"ה ומניכו למימ' דה"ה פליג ר"יבל אדידיה וכדר"יבל ק"ל אפילו כנגד רבי יוחנן כמו שהוכיח רת"ה מההיא דמגילה בבי' הכנסת ובבית המדרש ורבי יוחנן הילכתא כוותיה כנגד רב ושמואל כדאיתא פ"ק ד"יט אך לגבי רבי חייא לא ברירה כלל אי ק"ל כריב"ל ומכל מקום נוכל לומר דהא דקאמר רב דידידיה נחלק לשני' ר"ל אם ירצה אבל ה"ה אם יכתוב תיבה אחת שפיר וראי' בבתי היענה בדקתי בתיקון ס"ת ובס"ת עצמו דכותבין בחד שיטה ואע"ג דבפרק אלו טריפות מסיק בהדיא דבתרי שיטין כתבינן אלא ע"כ ר"ל אם ירצה ולכך נראה דכותבין ידידיה וכה"נ תיבה

אחת

אחת כנגע לא הפסיד׃

קפט

הבחור הזקן שהגיד חדוש בשם הגאון מה"רי ס"ל ז"ל על החומץ שמלאהו בכלי חמץ ואסרו ליהנות ממנו בפסח דע כי כך היה מנהג פשוט בארץ מולדתי שכל יין שמלאוהו בכלי חמץ תוך ש"ש' יום קוד' פסח היו נזהרין לשתות ממנו בפסח׃ כמדומה שלא היו נוהגין לאסור באיסור גמור אבל נזהרין היו ו ובמדינ' זו לא מחמירין ואיככי מעכב על ידם דדמי לן חומרא וזהירות יתירא דפתו ביין אבל דבקל מפליט ובולע סברא ליזהר טפי׃

קצ

וחליצה דחולה שלא היה לה כח לעמוד וחלצה מיושבת פשיט' דכשיר לכתחילה וראי' מפורשת הבאת מההיא דביני עמודים כו' לחד פירש"י ותו בין דאיכו אלא למטה ולא לעכב כדתניא להדיא בין עומד בין יושב ובכל דבר שאין לו תקנה חשיב דיעבד כדפי' ר"י אההיא דקדירו' של פסח פרק כל שעה עש׃ נאם הקטן והצעיר שבישראל׃

קצא

ועל דרך המנקר דקדקת מן המתמיהין על מה ש שמניחין בשר בלא ניקור עד לאחר שלשה ימים פשיט' דשפיר דאפילו שאר בשר שאין בו חלב אין נוהגין כלל לכתחילה להניחו בלי ניקור עד לאחר שלשה ימים משום דתו אין ראוי לבשל רק לצלות וחיישינן דילמא משתלי אבל תאזל לבני קהלך אם החזיקו איסור בדיעבד אפילו באחוריים שאהה לאחר שלשה ימים אף לצליה ואם החזיקו בכך לאסור למה כתיר להם׃

קצב

ועל דבר אותו שאמר ער"ז ול ז"ך טו"פן אוב" זיי"ן שוו"גר זו"ל אי"ן זיין הו"ש נ"ן׃ דע לך דפסק זה ש שכתבת דמי שאמר אם נשאל על נדרי איכו יהודי אין מתירין לו איכו במרדכי שלכו כל עיקר ומרדכי דבני ריכוס אין לנו פה אך מרדכי קצר וגם מצאתי פסק זה ולא כתב כלום מדבר הבירות והנה כר' דבטוי כה"ג שאומר אפילו בפירוש אם יעשה דבר פלוני יכפור בהשם י"ת אין זו לא שבועה ולא ככוי ולא יד כואיל ואיכו מוכיח שום רמז שבועה או כדר או איסור מפיו ולא דמי אפילו למי שאמ' אם יעשה דבר פלוני תבא עליו קללה זו דהת' כמי אשכחן בתלמוד דארור בו כדוי בו קללה בו שבועה׃ אבל שבועה כזו לא מכינו ואם כן נוכל לומר דלא צריך התרה לגמרי׃ ואם תאמר מכל מקום יאסר לעשות המעשה שקבל עליו משום טעמ' דלעיל פן יכפור י"ל דלא חיישינן להכי אלא דוקא היכא דקאמר הכי שלא ישאל על כדרו דחכמים גזרו שלא להתיר שום כדר שיוכל לבא שום מכשול ותקלה מן ההתרה ודמיא להא דכתבו החבורים מן הירושלמי דאין מתירין נדר של שחוק אעפ"י שאין ב"ד מוחין ומזהירין כלום על השחוק וכמוס אכשי' ותיקים רגילים בשחוק אלא נ"ב אין מתירין שום כדר שיוכל לבא שום כדכוד תקלה׃ ומן הדברים שכלב שכתבת פשיטא דהיין דברים אלא גם אונס כדאיתא להדיא באשי' בהכי דכודרי' להרגין ולחרמי' ולאנסין כולי׃ איפשר הטוב היתה שהיתה חמותו ככנסת לבית בלי רשותו אפילו אם ימחה בה דלגבי דידה ליכא איסורא׃ נאם הקטן שבישראל׃

קצג

שלומך יסגא לחד' אהובי עמיתי
שאירי הר"ר יודא י"ן אשר
שאלתני אם הונח דבר מוקצה על איזה חפץ לפני שבוע או יותר כמו סרגלים להניח חפצי' זה על זה כתיב' אי שרי לנער המוקצה מן החפץ הוא"ל ולא הניחו עליו במתכוין לא נעשה בסיס ודקדקת הכי מפ' נוטל בפרש"י לשונך משמע דלא נעשה שום דבר בסיס אא"כ הניח על דבר מוקצה בשביל שיהא מתיישב עליו בטוב אבל מה שמניחין בדרך אקראי כמו סרגלין להשים בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה לעצמו כה"ג לא חשיב מניח אלא שוכח נראה דאם הונח ה המוקצה בדרך זה בין השמשות בעו"ש אין לך ראיה מפי' רש"י להתיר דאיכא למימר דוקא בשוכח שלא מדעת כשכבר היה נח עליו לא נעשה בסיס אבל במניח בעו"ש אפי' באקראי הואיל ויודע שהמוקצה יהא נח על החפץ בשבת גם החפץ נעשה מוקצה מפני שמקצה דעתו ממנו · אמנם בנדון דידך שהיה נח המוקצה על החפץ לפני זמן מרובה נראה אפילו הניחו בתחילה בכוונה ולא בדרך אקראי שרי משום דבעו"ש נעשה שוכח וכן משמע פרש"י דפירש כששכח האבן עליה בין השמשו' וכן כתב המיימון פ' כ"ה בהדי' אבל הניח מעות על הכר בעו"ש אסור משמע דמקמי הכי שרי ולא ידענא כלל מה דקדקת מן המרדכי פרק במה טומני' אף לפי הה"נ דהת' איירי שהניחו מדעת בעו"ש כמו כל הטמנה שהיא בכוונה בעו"ש ·

קכד

מי שהתענה שלשה ימים ושלשה
לילות ראיתי למורי הקדוש
זקנך ז"ל שהיה קורא תגר על המבדילין בכניסת ליל ד' ומסתמא לא היה ס"ל ההוא דרמב"ם ואני הארכתי בזה מלאכת מתשובתי ודקדקתי הרבה מן האשירי בשם ה"ג בסוף תענית עו"ש · וכתבתי דיש לתקן על שלשה דרכים הי"ך יצא די הבדלה והמזוור שבכולן שישמ' במ"ש הבדלה מאחרים ויצא ידי חובתו עמהם וכן הוריתי פה לשני בחורים שהתענו בימי התשובה שלשה ימים ושלשה לילות ·

קכה

מה שכתבת אם נוהגין כרמב"ם
שכתב דהאידנא דבקיאי
בקביעא דירחא אין מערבין על התנאי כו' דיש לעשו' כדברי אשירי דמייתי הך פיסקא לפסק הלכה ופי' היאך יתנה ואי לאו הוה כפקיתא לדידן לא הוה מאריך ביה והפסד דלשון השפס כתב ובטל סופרים הלך אחר המקיל ·

קכו

שלום לך אהובי עמיתי החר'
אליעזר אשר שאלתני מי
שנשברה לו חבית של יין ונשפך היין לארץ אם מותר לשאוב יותר מלצורך היום ובעית לאוקומי היא דהבית שנשברה דאסור דוק' מחצר לחצר אבל באותו חצר שרי כמו נתפזרו לו פירות בחצר ורבית לדמות ההיא הגלה להגלה דדליקה ולהתיר בחד אוינא ובבית המקור' כמו שחלק בספר התרומה ודקדקת מן הגמרא דטעמא דהך איסורא משום שמא יביא כלי דרך ר"ה אמת כי הרמב"ם כתב להדיא הכי פרק כ"ב דהיינו טעמא דגזירה זו ולכך יש לחלק להתיר דלית לן ר"ה דאורייתא וגם בחצר המעורבת כמו שמחלק בספר התרומה ותו דבה"ג במיימון שם כתב בשם רת" דוקא כשבר אבל נסדקה דעביד טיף טיף שרי דאינו בהול כל כך ולפי זה היכא דנשפך לגמרי בארץ במאי יהא בהול · ואם תאמר דבהול הוא שלא יבלע בקרקע מאן לימא לן

דהך

להך כהול הוא כמו כשברה דילמא כמו כסדקה הוא ומאי דמדמית לי׳ לנתפזרו לו פירות כו׳ דאין לדמו׳ לאיסורא דהתם איירי בפירו׳ יבשים דלא מתקלקלי אגב דקרקע אבל הכא במקום פסידא כל היכא דליכא כהול דאיכא למיחש דאתי מתוך הבהילות לאיסור דאורייתא שרי ואם שואב ושופך בכוכבות קטנות שקו׳ שאף ובתוך עריבו׳ כה״ג לאו עובדא דחול הוא ובודאי שרי וכן משמע במיימון דהיכא דמשני מעובד׳ דחול לא חיישינן דאתי לידי מלאכה דאורייתא·

קנז

שלמא רב לאהובי שארי מה״ר מייסט״ל ינו על דבר הגט הניתן באוב״ן הלא ידעת בשכבר נדרשתי על ככה מהח״ר הירץ וכמדומה לי שדבר השאלה היתה שהאשה נשאת כבר באותו הגט וע״כ כתבתי להתיר בדיעבד אם נשאת סמרכי שאם הייתי נדרש בלא נשאת לא מחמירין לאסור כל שכן בענין זה שיש טורח גדול להמציא אחר מן המומר כמדומה לי שכתוס׳ פ״ק דעירובין גבי ספק דבריהם להקל כתבו דכל דבר שיש בו טורח לתקן חשיב כמו דיעבד אמנם תמיהני עליך אמאי קפשיט לך להתיר כולי האי משום תשובת ר״י פרק בתרא ובפרק השולח דמתיר היכא דשינה מקום הלידה מטעמא דכיון דאם לא כת׳ כשר אם שינה נמי כשר הרי מחלוקת שנוייה בכרו במרדכי שם פר׳ השולח דראבי״ה בשם אביו רבינו יואל פוסלו וע״כ אינו פוסלו משום דאפי׳ אם לא נכתב נמי פסול דלא אשכחן בכולי תלמוד׳ שהוא מטבע חכמים וכמה גאונים וכן אנו לא נהגינן ביה שא דסביר׳ ליה דשינה גרע משאם לא כתב כלל· וכן בתחילת הסוגיא בשינ׳ שמו ושמה פי׳ במרדכי דאם דלג שם כשר ואם שינה פסול· ותו דטובא יש לחלק בין נדון דידן דשינה העד שם אביו ובין שינה שם הנהר או מקום הלידה דשם הנהר ומקום הלידה אינם לא מעלין ולא מורידין כלום לפי מטבע חכמי התלמוד שטבעו מטבעות הגטין אבל שם אב של העד הצריכו חכמי המשנה היכ׳ דלא כתב עד כדתנן בהד״א פרק המגרש ע״ש ואדרב׳ רגילין היו לחתום כך בימי חכמי המשנ׳ פלוני בן פלוני כדתנן וכך היו נקיי הדעת שבירושלם כותבין לפירוש קמא שכתוס׳ התם וכן מוכח במתניתין שם דמפרש חתימת עברי ויוני ופירש״י לשם שהיו חלוקין בחתימתן ע״י שמות האבות אלמא דהוו רגילין בהכי והכי נמי היכ׳ דכתב עד דלא בעינן שם האב דנימא איפכא היכ׳ דכת׳ שם האב לא בעינן עד או לא בעינן שם העד עצמו דכן עצמו עד נמי כשר כדתנן התם ואם כן אי׳ ברירה והכל מטבע חכמי׳ הוא מה שאין כן בשם הנהר ומקום הלידה כדפרש״י ואע״פ דאכי נמי כתבתי ראיה זו לאוב״ן מפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה לכתחילה ואפשר היה לדמות קצת לשלשה עדים הנמצאים חתומי׳ בגט ואחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר כדאיתא בהדיא התם· ותו דהכא לא מיקרי שנוי כולי האי הואיל והרגיל כך ועולה כך בתורה דהא פשיט׳ דיכול כל אחד לכנו׳ שם לעצמו כמו שירצה דאפילו גר׳ שטי״ג שמו לשנוי׳ מקרי שם ונרש בו כשר היינו הוא דוק׳ ולא שם אביו׳ אכן כמדומ׳ לי שנמצא בתשובת האשירי דאפי׳ מבני אביו מכני׳ ע״ש כ״ש כה״ג דאשכחן דאיני מכיר ידך מחוקקי׳ ודרש״י מיני׳ פר׳ הבא על יבמתו דבני אבות בנים:

קנח

שלומך ישגא לחדא אהובי האלוף מה״ר משה יצ״ו מאי דקש׳ לך בתשוב׳ במרדכי פ״ק דבבא

בתרא דמשמע התם דכתובה נגבית משכר פעולה ובמרדכי פרק יש נוחלין איתא איפכא אין זו קשיא כל כך דבתשובה דפרק קמא דב"ב לא אתי לאורויי לן דין זה אלא דפריעות בנו זמניה וכקטע האלמנה ולא כקטע היורשי' דאפשר ההוא עובדא הוי דהוו שם גם כן נכסים אחרים שהיתה יכולה לגבות מהן ובאתה היא לטובת היורשין לגבות מכאן ולפטור האחרים ואם כן הרי היא באה בכח היורשים ואפשר בניהם קטנים היו והיתה כמו אפטרופוס להם שסמכו אכלה ותדע שבסוף התשובה אית' אלמנה ויורשים אלמא דלא אתי לדקדק כהאי דינא היאך כתובה נגבית מנינו שכעשה לנו אוקימתא כמו שנוכל ואית לן כמי לאוקמי כגון שיחד לו כלי לשכר פעולתו ונוטלו וחזר והפקידו אצלו דכי האי גוונא חשיב מוחזק כדאיתא פרק הזהב גבי עושק שכר שכיר ותשומת יד עכ"ש·

קכט

מה שקשה לך אמרדכי פר' מי שמת ההיא דמעמד ג' בגוי כו' שנית ולא דקדקת יפה דבהדיא כתבו התוס' מרדכי ואשירי פר' קמ' דגיטין היכא דהכפקד או הלוה גוי והנותן והמקבל ישראל לא מהני מעמד שלשה משום דגוי לאו בר זכייה הוא והיינו ממש כמרדכי פרק מי שמת·

ר

ומאי דקשיא לך מתשובת פרק השואל אשר תגיב שאלה בבעלים השאילני ואשאילך דהא רש"י פירש דהא דפריך פרק האומנים אמאי שמירה בבעלים היא לא קאי אלא אשמור לי ואשמור לך ולא אהשאילני ואשאילך והיא לא מיקרי שמירה בבעלים מאן לימא לן דמרדכי סבר ליה כרש"י דאי הוי תשובת מהר"ם הוה ק' ולאי דמהר"ם כתב בתשובה בפרק המפקיד על ראובן ושמעון שהשאילו זה לזה סדר קדשים וסדר מועד דסבר כרש"י דמייתי הגמרא וכת' כרש"י ומשם יש לדקדק קצת דלא פשיטא הוא מילתא דרש"י מדהוצרך לבארו בתשובה דלא נטעה דלא כרש"י ואם כן אפשר דמרד' פרק השואל סבר כמשמעות הגמרא דאכולה מילתא פריך תלמודא אמאי שמירה בבעלי' היא והא דנקט שמירה ולא נקט שאלה יש לומר דמילתא דרישא נקט שמור לי ואשמור לך ומכל מקום מדלא פריש תלמודא ב בקושייתו הכי שמור לי ואשמור לך שמירה בבעלים היא משמע דמק' כמי אאחריני ואדלא מיכייהו נקט ואפילו אליבא דרש"י יש ליישב התשובה בקצת ויש לומר דכיון ד דהשאילה אשת ראובן לאשת שמעון ה העינולים הטובים שין שלש זקוקים ואף על פי שהיא היתה גם כן צריכה לעינולים שהרי שאלה ממנה גם כן עינולים פחותים כראין הדברים שהיתה כפופה לה ומשועבדת דלא גרע מאשקיין מיא וכי האי גוונא מיקרי שאלה בבעלים·

רא

מה שרצית לחלק בכתב ידו אם כתב חתימתי תהא מעידה עלי כמאה עדים לא מצי למימר פרעתי לכל הדיעות אין נראה לחלק דאשירי פרק שני דכתובות פי' טעמא דרב אלפס וחביריו דנאמן לומר פרעתי ומשום דדילמא המלוה זייף ליה לשטרא והלוה לא חשש לתובעו משום דאין עליו עדים או שמא איכשי משום דלית ליה קלא והכי טעמי שייכי נמי בשטר שכתוב בו ותהא מעידה עלי כו' דכיון כך וכין כך איכו אלא חתימת ידו ולא של עדים· ואם תאמר למה כתב הכי יש לומר דשופרא לשטרא להודיעם בחתימתו דהודאת בעל

דין כמאה עדים דמו ולא מצי למימר
להשגות כתבונתי · כאם הקטן והצעיר
שבישראל :

רב

שלום לך אהובי הח״ר פנחס
יען אשר הקשית לי ד
הברי אשירי דפר׳ קמא דסנהדרין אהדדי
דבתחלה כתב למאן דאמר אין עירוב
פרשיות כתיב כאן יחיד שאינו מומחה דן
מן התורה אלא שהכמים תקנום שלא לדון
בפחות משלשה ובדיעבד דינא דיחיד דינא
אפילו מדרבנן אבל לכתחלה לא ידון ואחר
כך מקשה אליביה דשמואל דאמר שנים שדנו
דיניהם דין שא שנקראו בית דין חצוף והיינו
אותו מ״ד דסבר אין עירוב כו׳ דהיכי דמי אי
בדלא קבלוהו אמאי דיניהם דין הא אפילו
שמואל מודה דבעינן ג׳ או יחיד מומחה
כדפירש לעיל וקשה לך הא פיר׳ אשירי לעיל
דבדיעבד דיניהם דין · נראה דלא קשה
מידי דע״כ שמוש לאו בדיעבד איירי מדקאמ׳
אלא שנקראו בית דין חצוף משמע ותו לא
והא תקנו חכמים שלא לדון בפחות מג׳
ומאן דקא עבר אתקנתא דרבנן חצוף הוא
דמקרי עברייכא לא מיקרי בתמיה והכי
פריך תלמודא פרק קמא דנדה מאן דקא
עבר ארבנן נבוע הוא דלא מיקרי רשע נמי
לא מיקרי בתמיה שא ע״כ שמואל ר״ל דלא קא
עבר אתקנתא דרבנן והאה פריך ה״ד והא
דנקט לשון דיעבד שנים שדנו משום דקרו
להו חצופין נקט הכי · ומתרץ אשירי דאיירי
בכי האי גוונא דלכתחילה יכולין למידן אלא
שנקראו בית דין חצוף ותו לא עיין היטב
האמת כך :

רג

ואשר כתבת על ההוא גזירה
שחדשו השלטוני׳ בבר״סלאו
שהיהודים המחוייבי׳ שבועה יצטרכו לישבע
בשם המיוחד בקריאתו להדי׳ ובגילוי הראש
וסבירא לך לדמות זה לשמדא דשנוי ערקתא
דמסנא לא פירשת דבריך יפה אם כוונו
הגוים בהזכרת השם להדיא ובגילוי הראש
משום דסבורים הם שבדרך זה השבועה ח
חמורה יותר על הישראל ולא ישקר בה אם
כן אין כוונתן להעביר על דת אלא להנאת׳
וכתבו מיימון ואשירי דבכל עבירות שבתורה
אפילו בפרהסיא חוץ משלשה עבירות יעבור
ואל יהרג האמת בסמ״ק החמיר כדבר אבל
אם כוונתם כדי לחלל כו׳ · בכבוד שם המיוחד
פשיטא דיהרג ול יעבור אם בפרהסיא ואיני
יודע כל כך איסור מפורש שלא להזכיר השם
להדיא ובגלוי הראש לצורך שבועות שמחוייב
בה דהא לאו הזכרה לבטלה היא שצורך הוא
להעמיד החוק שלא להאמין על שבועתם
ובגלוי הראש לא אשכחן קפידא להדיא
לאיסור ·

רד

ואשר הקשית על המנהג
שהשליח צבו׳ מברך
בבית הכנסת על הבשמים וחוזר ומברך
לבני ביתו דמ״ש ממי שאינו מריח דכתב רבי
אפרים דאינו מוציא בני ביתו לא דקדקת
כלום לפניך בקושיא זאת דהשליח ציבור אף
על פי שבירך על הבשמים בב״ה יכול לברך
לעצמו עוד בביתו דברכת נהנין הוא ומי
יעכב על ידו אם ירצה לברך על הבשמים
אפילו כחול ולכך יכול להוציא נ״כ אחרים
מה שאין כן במי שאינו מריח דאינו רשאי
לברך בשביל עצמו כל עיקר שהרי אינו נהנה
ואפילו הכי אם היתה ברכה זו לבני ביתו
מצוה וחוב׳ כמו קידוש והבדלה יכול להוציא

לבני ביתו ולפטור אותם ידי חובתם ולכך מקשה שפיר במרדכי מקידוש והבדלה ד דמברך ברכות שהן על המצות ולא של נהנין להוציא אחרים אף על פי שכבר יצא הוא ואין רשאי עוד לברך בשביל עצמו וק״ל: גאם הקטן והצעיר שבישראל:

ר ה

הארץ בלבנון אהובי הר״ר חיים י״ן מאי דמספקא לך אם יש להאמין לשוחט על שמוטת הקנה והביא מר לשון המרדכי כללו של דבר שהוא איסורא דאורייתא אפי׳ גדול לא מהימן ע״כל בטופס שלכו אין כתוב כן אלא כן הוא הלשון כל דבר שהוא בחזקת איסור מן התורה אין קטן ואשה נאמן ולא גדול דלא מהימן כבי תרי ר״ל מהימן כבי תרי דאיכא מן הריקי׳ ופוחזים כדמוכח בקו׳ מרישא דמילתא וכל שכן שוחט וטבח המומחה לרבים דיש להאמין · וכל שכן לפירוש ר״ת דכל דבר שהיה בידו אף על גב דאין עכשיו בידו מהימן עד אחד אף על גב דאיתחזק איסורא וכן היא מסקנא שיטת התוס׳ בריש גיטין בדיבור עד אחד נאמן באיסורא ועי״ש · ואין לחלק דדוקא בסתם שחיטה מהימן ע״א דליכא ריעותא אבל בכדון זה דאיכא ריעותא לא הא ליתא דהא טבל ועלה וכמנא דבר חוכן עליו דמדמה ליה לחזקת איסור דשחיטה פרק קמא דחולין דהתם כמי איכא ריעותא כ כדאיתא התם ואפילו הכי כי אמר ברי לי שלא היה עליו מקודם לכן היה נאמן כ בדאיתא התם ואין לחלק דכדון דידן מיקרי לא היה בידו מעולם דאם היא ש שמועה קודם שחיטה אם כן לא היה בידו לתקן בשום ענין דאין ה״נ מ״מ האי ס חזקת איסור לא הוה ליה אדרבה הוה ליה חזקת היתר להאי מילתא דרוב בהמות אינן שמוטות רק חזקת איסור אבר מן החי דהוי ליה והאי איסור הוה בידו לתקנו:

ר ו

ועל השטר שכתב בו רק וכל הדברי׳ דלעיל עשינו בקנין גמור ואין בו במכ׳ דכשר כו׳ והביא מר ראיה מן התוס׳ דאף על פי דסתם קנין שבתלמוד הוא קנין חליפין אמת הוא כך דהכי איתא בתוס׳ בדיבור כתבו וחתמו אמנם בדיבור מתנת ש״מ שכתוב בו קנין בהא שמעתא חילק ר״יבא וכתב דקנה מידו משמע דוקא חליפין אבל קנה מיניה משמע שפיר קנין חזקה כל שכן כי האי לישנא ועוד מאן לימא לן דמדמינן לישנא דסופרים ללישנא דגמרא ואדרבה מוכח דהאי קנין לאו קנין חליפין איירי מדלא כתב במנא דכשר וכו׳ שהוא לשון שגור בפי כל וכתב קנין גמור ר״ל קנין מ המועיל אמנם לע״ד נראה דאין להוציא ממון בשטר זה דיד בעל השטר על ה התחתונה וראיה מתשובת רבינו שמחה ורבינו ברוך פרק מי שמת על שטר שלא נכתב בו קנין פירות כראוי כי לא הקנה לו קרקע לפירותיהם וכו׳ מוכח שם דוקא משום שהיה כתוב בשטר כתומר בל שטרי פירות העשויין כתיקון וכמנא שהעדים העידו שנעשה כתיקון חכמים ומשום הכי הוכשר השטר אבל בשביל שנכתב בשטר שנתנו לו הפירו׳ של הקרקע בקנין גמור לא היה מ מועיל כדאית׳ התם ע״ש בתוך התשובה כי לע״ד מבואר שם היטב·

ר ז

והדיא דלא קבעינן ז זימנא בניסן ותשרי וכתב מר דרבים נוהגין אם ה התחילו לרדת קודם ניסן דקבעינן בניסן

בניסן מכהנ זה לא ברירה לי ואף לפי הטעם
שפירש רש״י לפי שהם ימי קציר ובציר האי ט
טעמא לא שייך כולי האי לגבי דידן דאין אנו
עוסקין במלאכת שדה עתה אמנם במרדכי
משמע דאיכא כפקותא אף לדידן שכתב וז״ל
וכן נהגו קדמונים שאין קובלין בנ״ה בניסן
ובימי הנוראים וכו׳ ואפשר הטע׳ הוא דבניסן
טרודין בחג המצות ובימים הנוראים בטרידת
ר״ה ויום כיפור וסוכות ואם ראה מר מנהג
כמו שכתבת סמך יש לו קצת מההיא דפרק
קמא דשבת דאין יושבין לדין מן מנחה ו
ולמעלה ואם התחילו אין מפסיקין ושוב
אשכחן כי האי גוונא בתלמוד דתחילת דין
ביום וגמ׳ בלילה והוא הדין בנדון זה אהובך
הקטן והצעיר שבישראל·

רח

יגדל לעד הוד כסאך אהובי שאירי
עמיתי מהר״ יודיל יצו מה
באת לדרשני הלא ידעת כי נער ובער אני
מכל מקום הנראה לעד לא אכחד מכ״ת מה
שכתבת אי יש להאמין לנחבל בשבוע׳ כשראו
שנכנס שלם תחת ידו ויצ׳ חבול אין להאמין
לנחבל דכל כי האי גוונא לא תקין רבנן ל
להאמינו דהכי הוא לשון המשנה הנחבל כיצד
היו מעידין כו׳ וכן כתבו הלשון כל המחברי׳
וכן כתב הר״מבם מכל מקום יש עסק עדות
ביניהם אבל אי ליכא עדו׳ כלל ודאי לא מהימן
וכי האי גוונא לא תקין וכן הביא המרדכי
לשון הר״מבם אדיכא דכנזל פרק כל הנשבעין
וז״ל וכן הטוען את חבירו את כלי נגלת והוא
אומר לקחתיו דרך משכון גמ׳ ב שיש לי אצלך
ובעל הבית אומר אין לך בידי כלום אף על פי
שהוד׳ כו׳ עד פה שאסר הוא הפה שהתיר
ונחבל ונגזל דין אח׳ להם ובהדי הדדי מתניא
והכא שהוא התחיל בו דמיא להא דרך מ
משכון לקחתיו ומה שכתבת אם כן מה
הועילו חכמים בתקנתם הועילו והועילו
היכא דאיכא עדים דאם לא כן תקשה לך
אדרך משכון כמי מה הועילו אלא שאדרך
כו׳ לא תקין רבנן מידי ולא יכולתי לעמוד על
דעתך במה סתרת המנו מטעם מוד׳ בקנס
פטור הלא הדבר ידע בלילה ואין עדים ע
עמהם ולמה ירא ומה קנס איכא הכא אף על
גב למשמע קצת מדברי הר״מבם פר׳ החובל
בנזק ובער קנס איכון וכן סמ״ג הביא דבריו
בעניותי לא יכולתי לעמוד על הענין ד
דבהדיא מוכח בשמעתא קמייתא דבבא
קמא דכולהו חמשה דברים ממונא איכון גבי
אוכם ומפתה דממונא הוא ליתני וכן בכמה
מקומות בתלמוד ואי כפשך לומר דגמירי ליה
למימר כמי דגמיר דר״אן שהקשה על הרא״בד
דבעינן מומחין ובית דין ואז מודה בקנס
בפניהם פטור ואין מומחין עתה כדאיתא
באשירי פרק קמא דבבא קמא· וגם מה
שכתב׳ ודאית שחבל בו ודאי אם הגיד באותו
פע׳ שחבל בו בלי פשע ובלי התחלתו אי איכא
עדות כך תו לא מהימן לומר הוא התחיל
וליכא מגו אבל אם הגיד בתחילה בכל פעם
איכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר
ולא מפקינן ממונא בהוכחה אלא כההיא
דגמל האוחר בין הגמלים דליכא לאשתמוטי
וכן ההיא דעלתה לו נשיכה לגבו אבל היכא
דליכא הוכח׳ גמורה אפילו שהיה שוכאו אפי׳
גיזם לו הלא כתבת דעביד איניש כו׳ ואשכחן
פרק המכיח שור שהיה רודף אחר שור
אחר זה אומר שורך הזיק וזה אומר בסלע
לקה קיימא לן המוציא מחבירו עליו ה
הראיה ולא כסומכוס דאמר חולקין ואף
על גב דאיכא הוכחה גדולה ואם כן הכי
כמי איכא למימר שלא הפקיעו ממון ה
החובל על ידי שבועה כי אם על ידי

עדות · אמנם נראה קצת לע״ד דאף לפי דברי הנחבל החובל היה להתחייב כמו שכתבת שהודה בעצמו שהרניש שהכהו רק ברוחב הסכין אם כן ה״ל לידע שלא כיון להזיקו ולחסרו אבר אם כן מי התיר לו לקטוע ידו הוה ליה לשמט ממנו דרך נחת בדאמרינן פר׳ המניח היה לו לשומטו והכי פסקו רבוות׳ שם דאם דחפו לחבירו כשמכה לו זה יש לעשות לו דין וכן איתא בתשובת מהר״ם סוף בבא קמא דוקא היכא שאי אפשר להציל את עצמו אלא אם כן חבל בו אז מותר לחבול בו מטעם הבא להורגך השכם להורגו אבל בכי האי גוונא שהרגיש שלא בא עליו דרך אכזריות לא היה לו להציל את עצמו במכת רשע לחסרו אבר נהי נמי דלא כיון הא ק״ל אדם מועד לעולם ודמיא קצת להא דדרשו רבותינו ז״ל אם זרחה השמש עליו דמים לו אם ברור לך הדבר כשמש כגון האב על בנו שרחמי האב על בנו ואינו בא אלא על עסקי ממון לא התירה התורה את דמו וראוי לקונסו במלקות ובמיני הרדפות וגם בתשלומי רפוי ושבת שכת׳ ראבי״ה פ׳ החובל ורוב הגאוני׳ שגובין אותו בבבל ועבדינן שליחותייהו אמנ׳ נזק וצער ובושת רבינו תם חולק על האלפס פרק החובל וכתב דליכא למיקנסיה כו׳ וכן הרא״ש פרק קמא דבבא קמא ·

רט

ומה שתובע ראובן עוד את שמעון על דבר המסירה הנה ידידי בתשו׳ בת מהר״ם פר׳ החובל איתא כמעט כהאי גוונא דשאלתך וז״ל ראובן שתובע את שמעון שמסר אותו ויש לו עד אחד וגם הגוים מעידין עליו ישבע להכחיש כו׳ והתשובה מתחלת והכי משיב בקצרה · אמנם מה שחלקת בין הנגדיים יפה חלקת אמנם מאן קים ליה בגויה האידנא להוציא ממון מן מחזקתן באומד דעתו ובהערכת לבו כמו שכתב הר״מב פרק כ״ד בספר שופטים וע״ש כל הפרק לע״ד לפי דבריו דמיא הא קצת לדין מרומה שאסור לדיין לחותכו אלא יסתלק ממנו · אמנם אם לב הדיין אומר לו שראובן אמר המסירה והרעה הזאת הא ק״ל בית דין מכין ועונשין שלא מן הדין ואמרינן פרק בתרא דקדושין מלקין על לא טובה השמועה · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רי

באשר באו לפני לדין רבי אליעזר בר שלום ורבי גרשום בר׳ שלום וצעק רבי אליעזר על רבי גרשום על אשר נגחו ודחפו בעת סיבוב הושענות בחג הסוכות וכיון להזיקו כאשר היה שונא לו כבר זה ימים ושנים ונדחף כל כך עד שנשבר עצמי כתפו ונזקק לרופא לרפואתם ורבי גרשם השיב שסבב כמנהג העולם שרגילין בדחיפות בעת הזאת ואם נדחף ממנו בלא כוונתו להזיקו אירע לו · ועוד האריכו דברי ריבותם לפני וגם ראיתי כל עדיותם ודקדקתי בהם ולא ראיתי שום עדות מבוררת שנדחף רבי אליעזר מכחו של רבי גרשם רק אומדנו׳ והוכחות הכרתי מתוך העדיות אך עד האחד שהעיד שאמר לו רבי גרשם בלילה שלפני יום הדחיפה שדעתו לדחוף למחרת רבי אליעזר וכן אמר לו באתו מבית הכנסת למה לא סייעת לבעל הבית שלך כשנדחף עדות זה מבוררת יותר משאר כל העדיות ומכל מקום אם היינו יורדין לעומק דין של תורה לא היתה מספקת עדות זאת דמה שאמר לו רבי גרשם להעד בלילה כדלעיל אית לן למימר דעביד איניש דגוזם ולא עביד כדאיתא בהדיא בפרק חזקת הבתים בההוא דאזיל ואינגור דיקולא

דיקולא דפלניא וגם מה שאמר אחר כאתו
מבית הכנס' כדלעיל ההיא הודאה חוץ לבית
דין הוא ומפי עצמו וגם שלא ככנגד הבעל דין
ולא מהני מידי כמבואר בא״ז ריש ב״מ ומטעם
אומדנות והוכחות אין להעניש ולחייב את
רבי' גרשם דקי״ל כתנא קמא דרבי אחא פרק
המוכר פירות והיא לשור שהיה רועה על
גב הנהר וכמצא שור הרוג בגדו אע״פ שזה
מועד ליגח וזה מכונח אין אומרים זה נגחו
הכי פסק רב אלפס פרק הפרה וכל שכן
בנדון זה שצריך אומדנות טפי שכיון להזיקו
דאם לא כיון להזיקו אף על גב דודאי כתזק
מכחו היה פטור מכלום כיון שבשעת שמחה
של מנוה הזיק כדאיתא בא״ז ובאשירי בשם
התוספ' בסוף מסכת סוכה אמנם רואה אני
וגם לבי אומר לי שענין כזה צריך גדר וסייג
גדול שאם חס ושלום יארוב איש לרעהו
במקום הזה תיבטל מצות הסכוב מפני יראת
היזק איש מפני שוכאו ואף אם יזיק איש
לחבירו בגופו בעת כזאת עונו גדול יותר
משאם יעשה כזה במקום אחר ובשעה אחרת
האחד שמזלזל בקדושת בית הכנסת והשני
שעושה מצות ה״ז בעבירה מוסף על זה בעת
שספר תורה עומדת על הבימה שכתוב בה
לא יוסיף פן יוסיף ודרשו רבותינו משם
שאפילו יש אדם רשע מישראל שמכה אותו
עובר בלאו כיון שקבל עונשו ואין לכבוש
המלכה עם המלך בבית ואחרי שהדברים
נראין ומוכיחין שרבי גרשם כיוון להכות
ולנגער רבי אליעזר בגופו ועל כל כי האי
גוונא בית דין עונשים אפילו אם היה שלא
מן הדין ועל כן הככי מטיל על רבי גרשום
שיעשה חרטה ומחילה וככה יעשה ילך ביום
קריאת התורה בעוד שהספר תורה על ה
הבימה ממקומו למקום רבי אליעזר דרך
פני ארון הקודש וילכו שמה טובי הקהל
ויאמר לרבי אליעזר אליעזר חטאתי לאלהי
ואחר כך לך כי זלזלתי בקדושת בית ה
הכנסת ובמצות ה״ז וגם עברתי על מה
שהזהירה תורה שלא להכות ולנגער איש
את חבירו בגופו ועל זה אני מבקש ס
סליחה וכפרה מאלהי ישראל ואחר כך
מחילה מאתך כי נתחרטתי על אשר עשיתי
ושכר הרופא שיערתי במדה בינונית ויתן
רבי גרשם לרבי אליעזר ב' זהובים ואותן שני
זהובים יתן רבי אליעזר בידיעת שני אנשים
נאמנים לכבוד ב״ה בגר״עץ לאיזה מצוה
שירצה כי אינם באים לו אלא מטעם קנס
כדי לחזק הגדר כאשר ביארתי לעיל ו
ומשום הכי לא חייבתי כלום על השבת
כיון שאיננו מבואר כשכר הרופא ש
שהוא ידוע שיצטרך רבי אליעזר להוציא
ממון על ככה: נאם הקטן והצעיר
שבישראל:

ריא

שלומך ישגא לחדא אהובי
מה״ר ליבא יצ״ו על

דבר הגט שנתן אחד מתלמידך על פיך
וחוזר וקורא עליו ערער ומשום דלא נכת
בגט רק שם אחד שיש לו והוא אומר ש
שנשתנה שמו כבר מחמת חולי ואותו שם
השני לא נכתב בגט כלל ידיע להוי לך
דידעגא כבר כהאי עובדא וידענא נמי
מאן ניהו ובריה דמה״ר זומלן ז״ל שהיה כ
נשוי לבת הנר״ז מטריאשט הוא הקדים
וכתב לי המאורע והאריך לי הספור כ
כתב בהדיא שבכיוון ובדעת נתן הגט
ומתנכל הוא כי היה מוכרח לכך מפני
שהאשה בגדה בו חטפה וגזלה כל אשר
לו והפקא עליה שום ביש וחשב מזימה
להשיב לה גמולה בראשה וכתב גם כן

שקודם כתיבת הגט הגיד ללאזן מוג"ל שרונה
לרמותה בגט מוטע' על ידי שמיה אוחרנא
יוסף דאית ליה ואחר כתיבת הגט אמר
עוד ללאזן הגט פסול ולא עלה כלל על לבי
לגרשה בגט כשר: כתב עוד שאמת הדבר
שאמרת לו כמדומה לי שיש לך ב' שמות ואמר
לך לא כי לא רצה להודיעך כלל אבל לא כתב
כלל שהשבעת אותו ונשבע על ככה · עוד
בדבר אחר כתב הספק מדבריך שכתבת
שעיינת בשטר כתובת אשתו וכל שטרותיו
ולא מצאת לו שם אחר והוא כתב שבשטר ח
חליצה של אשתו וכן בשטר חליצ' שנתן לאשת
אחיו מהר"ר משה ין כתב בשניהן יוסף יקותיאל
ועל כל זה בקשני מאד לבלתי אסכים ראשי
בענין דבר זה ושלא אסכים עמך להתיר אם
תכתוב לי: והנה אם היה כדבריו שלא
נשבע שאין לו שם אחר אף על גב דאפ"ה היה
מכוער הדבר וחלילה למיעב' הדבר להכשיל
המורה ולעשות רמאות בפסק גטין דחשו
בה רבנן טובא להזהר מהוצאת לעז עליהם
ולגרוש שום נמגס ופסול מכל מקום אפשר
הייתי דכי' כמאן דאכסיה ינריה ולנקום
נקמתו ממנה ולהשיב גמלו ולשלם גמולה
בראשה כאשר כתב בהתגלגלותו אלי·
ואפשר הייתי נשמט בשביל כך מלהכנס
בדבר משום כבוד אבותיו והייתי חושב באולי
האמת עמו שעשתה לו התל בעקב ורמייה
בנזק ובושת וייפק זממו כדרך זה דתשקול
מטרפסא אך כאשר כתבת שהשבעת א
אותו בשבועת ספר תורה וכן נשבע שאין
לו שם אחר וגם בשאר דברים מכחיש אתה
אותו כאמן אתה לי יותר ממנו חלילה וחס
לישבע בשוא ובשקר כדי לשלם להשיב גמול
שבל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר
הקב"ה לא תשא אין לחוס עליו בדרך זה לכן
אהובי דע לך דנראה הגט זה כשר גמור

הוא אחרי שכל העולם מכירים ויודעים אותו
בשם הזה יקותיאל ובכנויו קויפמן ובמקום
הכתיבה והנתינה ובכל הגבול ההוא איננו
מוחזק כלל רק בשם הזה ובכנויו לא גרע מ
מחניכתו לבד דמכשיר אשירי בכה"ג כשהוא
ידוע וניכר לכל אף על פי שהוא עולה לתור'
לקרות בשם המובהק ושרי אפילו לכתחילה
וכן לפום חד שנוייא בתוספות שם כ"ש בנדון
זה שכתבת שמיום בואו לארץ ההיא לא עלה
לקרות בתורה רק בשם יקותיאל ואפילו
לאידך שנוייא דתוספות דבעינן חניכה
קרובה לשם המובהק הייני דוקא לכתחילה
אבל בדיעבד ודאי כשר כה"ג דעדיף טפי מגר
שכינה שמו לשם גיות ונירש בשם גיות דכשר
ונראה ודאי דשם של יהדות כנגד שם של גיות
עיקר טפי משם השני שע" חולי עיקר הוא
כנגד שם הראשון ואין להאריך יותר כי אין
נירך כל כך אך אין עליך שום הרהור ו
ותרעומת שיצא גט זה מתחת ידך כי עשית
כל נירכך שהרי השבעת אותו בשבועת
התור' מאי הוי לך למיעבד טפי ואשר כתבת
שיש לו מסיתי' להוצאת הלעז הזה אתמהה
אי יודעי ספר הם מדוע לא יחושו עצמן
מגזירת רבינו תם ומסכימיו: נאם הקטן
והצעיר שבישראל:

ריב

כפרים עם נרדים הוא אהובי ידידי
החר" זנוויל כ"ן אשר דרשתני
על תרי ספיקי דדינא לפום ריהטא אשיב
לך ולא בהסכמת דעתי כלל כי אם כמראה
לך מקום: הראשון שהוציא ראובן שם רע על
שמעון ואשתכח שיקרא נראה לע"ד דאינו
חייב כלל לפייסו בממון דהכי פס קינן בהדי'
פרק החובל בייש בדברים פטור ומוכח מן
האשירי לשם דהוצאת דיבה ושם רע בכלל
ביישו בדברים אף על גב שכתבת דירד לחייו

שהורע

שהורע חזקתו גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור ולא דמי כלל למסור דכלבוריה מקלא קלי וק״ל: אמנם באשירי כתב פרק החובל דמכדין אותו על שיפייסנו כראוי. ונראה לע״ד שאין בזה מדה קבועה לבעלי הוראה היאך משעריכן הפיוס אלא לפי ראות עיניהם לפי הענין ולפי הזמן ולפי המבייש והמתבייש ואם ירב׳ שמעו׳ שלא להתפייס כלל ולכנו׳ לו איבה אין איסור בזה כדאית׳ בסמ״ג במנות תשובה דמייתי ירושלמי אהא שלא יהא המוחל אכזרי הא דתימא שלא הוציא עליו שם רע אבל הוצי׳ עליו ש״ר אין לו מחילה עולמית. וטעמא רב אית ביה לע״ד דדילמא איכיש שמע באפוקי קלא בישא ולא שמע בפיוסו ולא כפיק להא האי גבר׳ מידי חשדא:

ר״ג

על דבר אבן טוב שהשאיל שמעון לאשת ראובן כאשר לא היה ראובן בעיר ונגנב וראובן מעריך האבן בדמי׳ יקרים משו׳ דמרגלית אין לו אונאה האי כוזבת׳ דהא דמרגלית אין לה אונאה דברי רבי יודא היא ופליגי רבנן עליה וק״ל יחיד ורבים הלכה כרבים וגב׳ מן דין טענה של הכל היא דהא קרקעות כמי אין להן אונאה ואף על פי כן שמין אותה בממון דהכי פסקו ריב הגאוני׳ וכן מה״רם ואפי׳ האידנא לא מחייבינן אשה אפילו אגזילה ופקדון אלא כותבין פסק דין עליה שאם תתאלמן או תתגרש תשלם מה שנתחייבה אבל בעודה תחת בעלה לא אפילו יש לה נכסי מלוג כדאיתא מבואר במרדכי פרק החובל אבל אין לפוטרה כלל משום דאבדה גם כן את שלה דמה בכך אין זה גדול מאונס גמור ושואל חייב באונסין. והיא דירושלמי דכתבן במקום שכהג׳ לתת את שלו פטור שהביאו אשירי ומרדכי פרק ה המפקיד הייכו דוקא לשומר חנם וק״מל דלא מיקרי פשיעה בהכי אבל לגבי שואל דמחייב באונסין פשיטא דלא מהכי מה שטען שמעון שיתחייב ראובן שהיה ברפואות אשתו יפה השיב ראובן דאם נתחייב ברפואה מכל מקו׳ לא היה לשמעון להשאיל לאשה שדעתה קלה דבר הצרי׳ שמירה וה״ל לאותביה שומר עלויה דהיכי דאי הוי ראובן בעצמו בעיר הוה מ מנטר ליה שפיר ועוד דלא עדיף כלל ממי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו דק״ל בפרק בתרא דכתובות שהניח מעותיו על קרן הצבי אף על גב דבעלה חייב במזונות וכ״ש כי האי גוונא דאין החיוב מ מבורר כל כך כי התם הנראה לע״ד כתבתי ואם נוגע לך הדבר באיזה מן הנדדין אל תסמוך עלי כי לא כתבתי בהסכמת דעתי כלל. כאם הקטן והצעיר שבישראל:

ר״יד

שלמא יסגא לחדא אהוביי נאמנים ק״ק דרנגשבור״ק הלא המה הר״ר בנימן והח״ר אברלן והח״ר משה שאולמן והר׳ מאיר הלוי יצ״ו אשר דרשתוני על עסק חד גברא דאשכיחתון יתיה נשבע לשקר על הודאתו והוצרך לתת קנס לעירוני׳ ולדוכוס ולשופטים עבור זה ומגד קהלכם נתפשרתם עמו כאשר ראיתי בכתב אשכנז שנתקיים ביניכם ששלחתם לידי העתקה ממנו. ועתה נסתפקתם אם יש לכם רשות ל להושיבו עם טובי הקהל כאשר הם יושבים לתקן צרכי רבים ובמגדר מילתא ולפקח על עסקי רבים יחידים אחרי אשר יד עתם אותו בברור שנשבע לשקר ולא קבל תשובה וכפר׳ פני שמי׳ על ככה ואם תמניעו אותו מלישב בקהל כדמבואר אם תעשו בזה כנגד קיום הכתב שבלשון אשכנז שנעשה ביניהם אם לאו ע״ב תורף שאילתכם.

איככי

איככי כדיי ששאלתם אלי אמנ' כך דעתי נוטה שאין אתם רשאין להושיבו בקהל כ כדמוכחא' אא"ב יעשה כבר תשוב' עפ"א אחד מרבותינו בעלי הוראות דכיון דברי לכון שנשב' לשקר בשביל חימוד ממון גרע מגנב ונזלן דתרתי עבדי ותלמוד ערוך פרק שבועת העדות מניין לדיין שיודע בחבירו שהוא גנב או גזלן שלא יצטרף עמו ת"ל מדבר שקר תרחק וטובי הקהל כשיושבין לפקח על עסקי רבים ויחידים במקום בית דין קיימי כדמוכח בהדיא במרדכי פ"ק דב"ב דמדמי להו לגזירותיהם להא דכל אשר לא יבא לעצת הזקנים והשרים ולהא דבי כשיאה גזור תעניתא וכיון דהכי הוא אפילו אי הוי מפורש בהדיא בכתב קיום שביניכם ש שמחלתם לו לגמרי על כל דבר פשע ההודאה לשמים ולבריות חלקכם יהא לכם להתיר חלק מזבח מי יתיר מקר' מלא הוא אם יחטא איש לאחיו ופללו אקי' אם לה"ן יחטא מי יתפלל לו ואמרו רז"ל שבעבירות שבין אדם לחבירו אם יביא כל אילי נביו' אין מוחלין לו עד שיפייס את חבירו כל שכן איפכא דחלילה שלא יהא כח הקדש ככח הדיוט ק"ו בן בנו של ק"ו דעדיף טפי ואע"פ שנתקיים הכתב בחרם ובשבוע' ביניכם הרי הוכחנו דאזהרה מן התור' היא שלא להושיבו בקהל ואין החרמות והשבועות חלין אלא על דבר הרשות כל שכן שאין קנין סודר נתפס עליו ואף כי דקדקתי בלשון הכת' וכל הלשון משמע שנתפשרתם ונשלמתם ונמחל לגמרי מה שיש בין כ"ת לחבירו ר"ל כל דבר הנונע בעצמיכם שהרי בתחילת ההסכמה כתו' בלשון אשכנז וז"ל אוכ' ור"ר ריכט זיין נכנלי"כן מי"ט אנדרן ובסוף כת' גם כן ממש כ"כן מעלד"ן אוכ' הב"ן ז"ולן אוכ' ז"ואלן נינן אייככד"ר · כל שו הלשונו איכם תופסים אלא מה שנונע ביניכם אבל מה שנונע לשמים אין הלשון תופס · וזכר לדבר הא דתנן בהכותב נדר ושבועה אין לי עלייך ועל יורשייך ולא על הבאי' מכחך הוא אי' יכול להשביע' אבל יורשי' משביעין אותה שמא אפי' התם דיורשין מכחו קאתו אפ"ה מפלגינן דבריו ואמר' דלשונו אין תופש רק לפוטרה ממנו וכל שכן וקל וחומר בנו של קל וחומר לגבוה אע"ג דפסקינ' התם כאבא שאול בן אימא מרים דבין נקי נדר בין בלי נדר מדינ' אין יורשי' משביעי' אותה אפשר התם הטעם משום דיורשין מכחו קאתו כדפי' ואף כי אשירי כת' התם לדעת רב אלפס דבנדר ושבועה אי' לי עליך מודה אבא שאול כסתם מתנית' ולא קאמר אלא בלא נדר ונקי נדר ונדון דידך כאין לי עליך דמיא כדפי' הואיל ונכת' נ"נן אייכד"ר כתבתי לכם בדרך תשובה על שאלתכם לא בפסק דין ביען כי לא שמעתי דברי שכנגדיכם · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

ר טו

שלומך יסגא לחדא אהובי מהר' ישרש יגו על דבר האש

כלתו של ליב"רמן אשר השכתיך כבר עלי ועת' כתבת לי שנית לדקדק יותר ולגדל להתיר כי קש' עליה להמתין עד סיון הבע"ל תמיהני קצת הלא איננו זמן גדול ואף כי איככי יודע לחדש מאח' שכתבתי כבר אכן יפה כתבת דכיון דאינו רק גזירה דרבנן שאי' להחמיר בה כל כך לכך הדבר תלוי בידיעתיך וראות עיניך אם הדברי' כראין לך דליכא למיחש בהאי דוכתא דאתי לידי תקלה שלפי דעתך תעמוד היא בהלימת' אם יצא הדבר מתחת ידך להיתר יבא אי' מערער עליך ואם ח"ו יקר' עלי' ערער תמנא שהבי' בעזרך מזה אין להאריך יותר ואשר ששתני על ההורא' שבאת לידך דכתבאו כמו שהי'

מרות

מרות ולפי מה שציירת כר' שבמקום דבוקים בכבד כמו רוחב אצבע היו כאחת ולאחר כך בתחלקו לשני כיסין ולפי דעתך היה לאסור אפילו איבוו שפכי להדדי משום דלא שרינן בהכי אלא בחדא דמתחזי כתרתי וגם נראה לך להחמיר בשתי מרות כאשירי ומיימוני ומהר"ס דפליגי ארב אלפס ור"י מדורא ג נאביריהם דע כי גם דעתי מסכמת להחמיר בשתי מרות כגאונים המטריפים דגם התוספות דמימיהם אנו שותי' סברי דנטלה המרה טריפ' כדאית' ריש פרק אלו טריפו' ואכ"ה אי משתבחי תרתי דכל יתיר כנטול דמי לכ"ע ומהר"ס ואשירי דבתראי הוו אין לבטל דבריהם מדברי ר"י מדורא ובשל תור' הלך אחר המחמיר: ואי כהגינן כר"י מדורא במילי דאיסורא להתיר במילי דטריפות לא קים לן תדקדק במה שכתב בענין בהמה שנחתכו רגליה ובענין סמפון דאינקב לחבירו תמהא שכת' כנגד הגמרא מכל מקום איככי כמשי' את האדי אמכם מה שבדעתך דאפילו אי שפכי להדדי לא מהכי לא ידענ' מנ'לך דכה"ג לא מקרי מתחזי כתרתי הואיל ובמקום דיבוקו בכבד נראין כאחת: ותו נראה דכה"ג אפילו אי לא שפכי להדדי לא חשיב יתירות הואיל וכרוחב אצבע במקום דבוקו ושרשו אחת הן יש לדמותו להא ד דאמרינן פרק אלו טריפות גבי שני בני מעיים היוצאים במקום אחד בסמוך זה בזה דאיכא למימ' אפי' אם הן מחולקין כל אורכן רק שבסוף כלי' באצב' דחוזרו וערבו כשירה ונראה דכ"ש אי ערבי בתחילתן כאצבע ואחר כך מתחלקין דחשיבי חדא אפילו למ"ד דסבר דבעינ' הדדי וערבי בסיו' אצבע ונהי דאין מדמין בטריפו' מכל מקו' נקיטינ' סברא מהת' דהא קמן החבורי' נקטו כמי האי סברא דבז' עיכ'לי' אי שפכי להדדי במר' מתרי בועי:

ריו

ומה שכתבת על שני ושלישי אי איכא שום חשש איסור אם תחלוץ לפניו: כראה דאין כאן בית מיחוש וכן עשיתי מעשה עם קרובי מהר"ר יודיל בן מה"ר שלום ז"ל שהיה עמו שני ושלישי וישבנו יחד בחליצה האמת אמרתי לו בפעם ההיא דיש לחוש לדרבי אלעזר דפסל שני ושלישי כדאיתא פרק זה בורר ונהי דלא קי"ל כוותיה מ"מ הא במרד' בההוא פירקא מוכח דהכשואין שני בנות אחין או בנות אחיות כשרים ואעפ"כ צריך ליזהר שלא יעידו ל לכתחיל' דיש לחוש לב"ד טוען הא קמן דאפי' לגבי ממון נזייטינן כל שכן לענין איסור' י"ל דשאני התם משום דתלמודא קאמר סתמא בעל כאשתו ולא מפלינ בנתרחק קצת יש לחוש לבי' דין טוען אבל כאן יש גאוני' דפסקו דאפי' ראשון ושלישי כשר כל שכן דלא טענ איכשי בשני ושלישי: כאם הקטן והנעיר שבישראל:

ריז

ואשר דרשתני על מה שנתפשט המנהג שאחד תובע את חבירו בשביל אחר ואין הרשאה בידו רק שאומר שרוצה להתערב הרשאה וכופין את הנתבע לדון על ידי כך ותמיה אתה בדבר כיון דכתב הרמב"ם דאפילו הבא בהרשאה נמורה אין כופין את הנתבע אלא שתקנו חכמים כדי לאיים על הנתבע אם כן כל שכן מי שאין לו הרשאה שאין כופין עכ"ל שאלתך נראה דאין לתמוה על מנהג זה דבמרדכי פרק מרובה בשם רבינו יואל וכן באשירי פרק הגוזל קמא מוכח בפשיטות דלית להו ההיא דרמב"ם דכתבו אהא דקאמר ת תלמודא כל אדרכתא דלא כתב בה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך לית בה מששא דמצי

למימר

למימר לאו בעל דברים דידי את · ומק' אמאי לית ביה משום הואיל ושלוחו של אדם כמותו למה יתנו בית דין יד לזה לעכב ממון חבירו שלא כדין · ומתרצין דהא דאמר י' דלא מהני הרשאה לכוף את זה לדין הייכו היכא דמית ונפלו נכסי קמי יתמי · ואשירי מתרץ דחיישי' שמא ביטל זה ההרשא' ונמצא הנתבע מפסיד משמע דכל היכא דליכא למיחש לפסידא ד דנתבע כופין אותו לדין דשלוחו של אדם כמותו · ולפי זה יש ליישב המנהג שפיר דכיון דקיימא לן דזכייה מטעם שליחות אתרבאי אם כן דזכין לאדם שלא בפניו ה"נ כעש' שלוחו שלא בפניו לטובתו וזמכין טובא דאתרמי דהתובע איכו בעיר והנתבע רוצה לילך ל למרחקים ושוב לא יוכל להכריחו לדין או כגון אם אחד מחזיק בשל חבירו שלא בפניו שאין מוחין בידו אם יש לו אוהב או קרוב שרוצה להתערב הרשאה שלא יפסיד הנתבע כמו שהוא דן עמו נראה דמנהג יפה הוא לבית דין לתת יד לתובע להכריח הנתב' ודין תורה הוא להציל העשוק מיד עשקו ונעין זה כתב כמי אשירי פרק מרובה בשם בעל העיטור ותשוב' רב שפם דעבוד רבנן תקנת' בהרשאה כי היכי דלא ליפסדו איכשי ממונייהו · אמנם ה"מ דרואין בית דין שהוא טובה וזכות לבעל דין שהוא איכו כאן אבל אם הוא בענ' זה שזה הרוצה להתערב הרשא' כוונתו מחמת מריב' ומחמת קנאת הנתבע או כדי להבהילו לתת לו ממון פשיט' בדרך זה לית משום בתביעתו ואבל כה"ג כאמר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות · כאוס הקטון והצעיר שבישראל · כן השיב למה"ר אליה ·

ריח

במותב תלתא בי' דיכא הויכא ואתא לקדמנא ר' גרשון ב"ר שלמה והעיד בת"ע עפ"ה בואם לא יגיד איך שדבר עם הנ"ר מיכל שר"אנן ואמר הרבה דברים הולכות במדינות על אביך ואמך שהרגתם הנ"ר דוד ברבי יעקב בעלה של מרת אסתר בר רבי אברהם והשיב איך שה"נר מן מבע"רן נדר לו ש"וק שיביא לו כתב עדו' מאבית או מאמו והוא אומר שרוצה להביא עדו' מהם מתי שיוכל לחקור והדברים האלו נדברו ביום השבת ולמחרת הלכתי עם הנ"ר מיכל ה"נל ושני אנשים יהודים עמנו חוץ לעיר לדרכינו ואמרתי לרבי מיכל ה"נל מסתמ' ודאי שמעת כבר בהיותך אבל אמך איך נתגלגל הענ' עם אותו רבי דוד ה"נל בחסדך תגיד לי והשיב לי ונשבע שבועות גדולות ששאל את אמו כמה פעמים ואמר' לו איך שהקולות בכל המדינ' רק עליה ועל בעלה שהם חייבים באבידתו שלא נודע להיכן בא · והשיב לי רבי מיכל ה"נל שלא שמע מאמו רק שאמרה לו איך שאותו ר' דוד רכב על סוס והיא ובעלה זכוויל שר"אנן ובנה הקטון ובתה הקטנה הלכו עמו מעיר נוי"א הוי"ן לילך לפר"אג ובנה הקטון הנהיג אותו הסוס שרכב עליו אותו דוד ה"נל במתנ והיא ובעלה הלכו מאחוריו דרך קנר ואותו דוד ה"נל נפל מן הסוס לארץ והיא ובעלה ממהרין לילך ולסייע לו ולהנביהו על הסוס והיו סבורים שתשש כחו מחמת חלשות והיו מדברים עמו וראו אותו שהיה מת ·

ריט

יהא שלמא רבא לגברא רבא מאלוה רבא מה"ר אליה יצו ידיע להוי לכבוד מר ששמעתי מרבי מיכל שר"אנן איך שאמו אמרה לו המעשה של הנר' דוד קו"נטעל זכרונו לברכה כך אמרה לו אני ואישי ובני יצחק ובתי הלכנו עמו מק"ק בוד"ווייזא והנ"ר דוד רכב על הסוס ובקש בני יצחק לנהוג את הסוס ברסן וכן עשה ועוד יתר דברים כבר לנו כשבאנו אל היער שבין בודוו"יזא לנוי"א הויין

שוין או בני נהג הסוס ברסן ואני ואישי עכננו אחריו כמטחוי קשת או יותר ובין כך הסוס כשל והוא נפל מעליו וכשבאנו אצלו ראינו שסכב על הארץ אזי חרדה אחזתנו ואמרנו לבננו ודאי חלשו' אחז אותו והוא אמ' לא אלא הסוס כשל ונפל לארץ ואחר כך רצינו להגביהו מן הארץ וראינו בו שמת מזה אין להאריך כי יותר לא שמעתי וגם כן לא שמעתי מהאשה עצמה אלא מבנה שמעתי שאמרה לו כך · ושלו' מאת אהובך יוסף בר' יצחק ז"ל ·

רך

צנא מלא פלפלין · על כל קוץ תילי תילי' אהובי האלוף מה"ר אליה

ינו על דבר עגונה מרת אסתר אשת רבי דוד ראיתי כתב העתקת הגאון מה"ר יעקב ינו שדעתו נוטה להחמיר ותגלה שריותא בדעתי העבוד' מה ידעתי אשר הוא לא ידע רבי לא שנא רבי חייא מנא ליה אמנם מפני תקנת עגונות אעשה חלקי ונראה לע"ד אכתוב כאשר כתב הרב ינו ודקדק מדברי הרמב"ם דהקטן איכו נאמן אלא כשמעיד לאלתר מדנקט רמב"ם עכשיו באנו מהספד פלו' יפה דקדק דאין ליישב ברווחא אמאי נקט מעכשיו אי ס"ל דלאחר זמן נמי הוו באמנים והא דכתבת לדעתך לומר דנקט עכשיו אגו באים לרבותא דאפילו אי אמרו עכשיו נריכין לומ' כך היה מעשה אבל לעולם אפילו בלא עכשיו נמי מהימני אין נראה כלל דנקט עכשיו דוקא משום לא שמועינן רבותא ולא משום נופ' דאם כן נבי גוי מסיח לפי תומו אמאי לא נקט נמי עכשיו וישמיענו רבותא דאפילו קאמר עכשיו נריך להיות מסיח לפי תומו ולא לשם עדות ולשון המשנה נמי משמע הכי פרק בתרא דיבמות דתנן אפילו שמע מן התינוקות הרי אנו הולכין לספוד וכן בתלמוד התם מפרש הרי אנו באין מהספד פלוני משמע דלאלתר קאמרי · ורמב"ם לשון התנאים והאמוראים נקט ואזיל ואין לומר דלאו דוקא נקט בלשון לאלתר והוא הדין לאחר זמן הא כתב מרדכי פרק אלו טריפות גבי נפלה לאור ונכמרו בני מעיה דכל מקום דנוכל לומר דלשון התנא דוקא לא משוינן ליה לאו דוקא ומאי ד דכתבת דלפום ריהטא קשה מילי אהדדי דבתחילה קאמר דאין מעידין מפיהם ולבסוף קאמרינן מעידין תמיהני טובא עלך דלא ידענא מאי קשיא כלל דהא ד דקאמר מתחילה אין מעידין מפיהם היינו כשאין נותנין טעם ומשל לדבריהם אלא אומרים מת בסתם ואפילו קאמרו לאלתר מת לא מהני אבל כשנותנין משל וטעם לדבריהם כמי שמסיחין לפי תומן כגון הרי אנו באין מהספד פלוני או משלים וטעמים כיונא באלו וקא אמרו נמי עכשיו מהני והכי פריך תלמודא ודלמא קמנא בעלמא שכיב להו ומשני דאמרי כך וכך ספדני הוו אלמא דבעינן אמתלא ומתניתי' נמי הכי דייקא דתנן אפי' שמע מן הנשים איש פלוני מת דין רבי יהודה אמר אפילו שמע מן התינוקו' הרי אנו הולכין כו' רבי יודא מוסיף את"ק דתנ' קמא נקט דוקא נשים דבני דעת נינהו ואתי ר' יודא למימ' אפי' תינוקו' שאינן בני דעת אבל מכל מקום נריכין לתת משל וטעם לדבריה' ושיהיו כמסיחי' לפי תומן אבל אי לאו הכי אין מעידין והיינו דמסיים רמב"ם על פי הדברי' האלו וכיונא בהם ר"ל דלא דוקא במסיחין ינן הספד שלא אף מסיחין מאורעו' אחריני כי האי גוונא מועיל גם כן ומהימני כל כמה דלא אמרי רק מת סתם ותו לא ומה שבאת לדקדק מדלא נקט רבותא דאפילו הן עכשו בלא עד מפיה' אין מעידין

שמע

ש"מ דס"ל דדוקא בעד מפיהם לא מהימני אבל
אינהו נפשייהו מהימני לעולם נראה דלאו
דיוקא הוא כלל כה"ג למגמר מיניה פסק או
הוראה דהר"מבם אגב סיפא נקט הכי משום
דבעי לאסוקי עלה הרי שמעו מן התינוקות
שהם אומרים כו' עד הרי זה מעיד מפיהן על
פי הדברים האלו וכיוצא בהן ומשיאין את
אשתו עכ"ל דרבותא טובא היא דאפילו עד
מפי התינוקות מעיד להכי נקט נמי ברישא
דמילתיה בעד מפי עד ולא כמו שדקדקת
מדכתב והרי שמעו לשון רבים דאדרבה דוק
מסיפא להיפך דנקט תרי זמני לשון יחיד
הרי זה מעיד ולא נקט הרי אלו מעידין
ובטופס ישן מצאתי כך הרי זה מעיד וכן
בשאר טופסי' שבידי ותו נראה דלאו רבותא
ודאית הוא למנקט שהן עצמ' מעידי' דאשכח'
אדרב' קולא טפי במעיד מפי אחרי' מבמעיד
הוא עצמו כמו שכת' ר"מבם בתר הכי דמעיד
מפי אשה או עבד סגי במה שאמר ששמע
מהן שמת ואי' צרי' יותר וכשמעיד אני בעצמי
ראיתיו מת שואלין אותו היאך ראית ואם
תאמר דהתם אי אפשר למעיד מפי אחרים
לשואלו היאך היה שהרי הוא לא ראה המעשה
מכל מקום הואיל ואשכחן חומר במעיד מפי
עצמו דליתא במעיד מפי אחרים ולא אמרינן
כיון דבמעיד מפי אחרים סגי בלי דרישה
ושה וכל שכן דליהוי במעיד מפי עצמו דלא
בעריך שה ודרישה מדלא אמ' הכי אכ"ל ליכא
לאקשויי דישמיענו רבותא כדלעיל דלא
רבות' ודאית היא וק"ל לאהבתך הארכתי לך
בזה אע"ג דודאי לא דייקי בהכי דיוקי ובהכי
שינויי דפסקינן הוראו' ובמאי דבעית למימר
דלאלתר דנקטו הגאונים ר"ל שהקטן יעיד
שראה המת לאלתר ואז יכול להעיד אפילו
לאחר זמן אגב חורפך לא עיינת דהדא דכבר
כתבת דלשון המשנה והגמרא משמע להו

להכי נאוני' מדקאמ' הרי אנו בא'י' דאם לא כן
מנא ליה לחלק מדעתו בין לאלתר ולאחר זמן
ולשון המשנה והגמ' לא קאי אלא אהגדת
לאלתר ולא אראייה לאלתר ותו דכי דייקת
בא"ז מוכח דלאו בהכי איירי דכתב בשם ראב"ן
דקטן מסיח לפי תומו לאלתר כשר לעדות
אשה וראבי"ה כתב דאפילו לאחר זמן סמכינן
אקטן בעדות אשה א במסיח לפי תומו אבל
במתכוין להעיד לא סמכינן עליה אפילו
להעיד בגודלו מה שראה בקטנו מה שאין כן
בשאר מילי דרבנן דבעודן קטנים הימנוהו
רבנן אפי' להעיד עכ"ל מלשון זה נראה
להוכיח דלאלתר דקאמר בתחילה ר"ל ש
שמעיד לאלתר אחר ראייתו ואין ר"ל שראה
המת לאלתר אחר מיתתו כמו שאתה רוצה
לפרש מדקאמר דראבי"ה מתיר אפי' לאחר
זמן ודוקא במסיח לפי תומו אבל במתכוין
להעיד אינו נאמן אפילו להעיד בגודלן אי
אמרת בשלמ' לאחר זמן דקאמר ר"ל להעיד
לאחר זמן הראייה שפיר מסיים עלה אבל
במתכוי' להעיד אינו נאמן לאחר זמן להעיד
אפילו בגודלו כלומר לא מבעיא דאינו מעיד
לאחר זמן בקטנותו אלא אפילו אם יעיד
לאחר זמן בגדלותו אינו נאמן אלא אי אמרת
דלאחר זמן ר"ל כמו שפירשת שראה המת
שני ימים אחר מיתתו וקאמר עלה דאם
מתכוין להעיד אינו נאמן על כך מאי האי
דמסיים עלה אפילו להעיד בגודלו הא לא
אמ' מידי במה שהוא מעיד לאחר זמן ומה
שייך חדוש דמעיד בגודלו להך מילתא דלא
ראה המת מיד אחר מיתתו ותו מאי האי
דמסיים נמי עלה מה שאין כן בשאר מילי
דרבנן ולפי פירושך מה שייך הך חששא
ללאחר זמן בשאר מילי דרבנן דדוקא גבי
עדות אשה דמת בעלה מצינו לחלק בי' ראה
אותו מיד אחר מותו ובין ראהו אחר כך אבל
בשאר

בשאר מילי דרבנן כגון בדיקת חמץ ותחומין
אין יתכן התם לחלק וק"ל ומה שהבאת ראיה
מפרק הנזל מדלא פריך אקטן והא אפילו
במסיח לפי תומו לא מהימן אלא לאלתר
תזוב תך בכדך כההיא דא"ז דלעיל דדוקא
בעדות אשה מחמרינן ובעינן לאלתר למאן
דאית ליה ולא בשא' מילי דרבנן כמו שמחלק
ראבי"ה לענין מתכוין להעיד ה"נ מחלק
ראבי"ה לענין לאלתר ובלאו הכי לאו דיוקא
הוא כולי האי דלכך לא נק' הספר מלאלתר
משום דמיכנו לתרץ בלאלתר ואף על גב
דסתמא קתני דהא ברוכתין טובא וסגיאין
טובא משני תלמוד' הכא במאי עסיקינן הכי
והכי אף על גב דסתמ' קתני ומההיא דפר'
קמא דבבא מציעא אין ראיה דהא דפריך
תלמוד' התם מדלא מפליג עכ"ב איירי לזמן
מרובה דהיינו משו' דאשכחן תנא דמתניתין
דגיטין דמפליג בהדיא ותנא לאלתר ולהכי
דייקינן מדהאי תנא לא פירש' ולא מפליג עכ"ב
סבר אפילו לזמן מרובה אבל כל היכא דלא
אשכח' תנא בעלמ' דמפליג בי' לשתר כין לזמן
מרובה ליכ' למידק מידי ובההיא דנאיל של
דבורים לא אשכחן דמפלג בה ותו לא הוה
מצי לאיפלוגי בה דאי הוה תני לאלתר ה"א
דאשה נמי בעי לאלתר והא ליתא ומה ש
שדקדקת מדנקט אשה וקטן יחד משמע
דדין אחד להן במסיח לפי תומו אפילו אי
מודינא לך אהך דיוקא מכל מקום הא
כתיבנא לעיל מההיא דא"ז דבשאר מילי
דרבנן לא בעינן לאלתר בקטן מסיח לפי
תומו מכל הלין נראה כמו שכתב מה"ר יעקב
ש' דאין לסמוך על עדות הילדה כיון דלאו
לשתר הסיחה דבריה ואף על גב דראבי"ה
מכשיר אפי' לאחר זמן מכל מק' ס בשל תורה
הלך אחר המחמיר והכי פסק מהר"ס ב
בתשובתו גם כן אעדות אשה דבתרי לישנ'

דאזליכ' לחומרא אמנ' מה שכת' דאין לסמוך
על העד שהעיד מפי אמו הואיל וכבר יצא מן
הכלל וכפר בעיקר ואם כן עבר על כל עבירו'
שבתור' ופסול לעדו' מדאורייתא וכיון דפסול
לעדות מדאורייתא אם כן פסול הוא לעדות
אשה אף על גב דחזר לדתינו מכל מקום לא
חזר בתשובה שלימה וכן כתב מהר"ס ב
בתשובת המיימוני עכ"ל דברים הללו לא
מחוורן לי לגמרי דמה שכתב דכיון דלא חזר
בתשוב' שלימה פסול הוא לעדות אשה נראה
להוכיח מאותה תשובת מהר"ס דמהר"ס לא
סבר הכי דאותה תשובה איתא במרדכי שלנו
פרק האשה בתרא ממש כמו בתשובת ה
המיימוני ז"ל בסוף התשובה וכל שכן התועב
הזה וכיוצא בו שטובל ושרץ בידו והדבר
ידוע שאין מחזיקי' עצמן יהודים אלא כדי
שיתקנו לו לאכול ושיוכלו לגנוב ולעשות כל
תאותם דודאי פסול לעדות הוא ובהא כל
אפין שוין דכיון דאידי ואידי פסיל לעדות
כיכהו דאזלינן בתר רוב דיעות ושרי'
איתתא לאינסובי על פי שלשה הגוים ה
המסיחים לפי תומם ואין דבריו של עד אחד
פסול במקום שני' ואפילו לזונ' שפתים ליכא
עכ"ל מהר"ס' מדכפל ושלש מהר"ס לתת טעם
אמאי לא מהימן עד אחד הפסול שמעינן
דעכ"ב ס"ל דאף על גב דאותו התועב וכיוצא בו
פסולים משמע אין פסולים מן התורה וכשר
הוא לעדו' אשה להתיר דאי ס"ד דרשע הוא מן
התורה ופסיל ה"א לעדו' אשה להתירה אם כן
מכיון דהוכיח מהר"ס דלא מיקרי בעל תשובה
שלימה עד דחזינן מיניה דעביד תשובה
מעלייתא כהכך דמייתי ממלוה ריבית
ומשחקי קוביא' וביוצא בהן מה צריך תו לומר
דבהא כל אפין שוין דאזלינן בתר רוב דיעות
ואין דבריו של עד אחד פסול במקום שנים
פשיט' ופשיטא דהך עד פסול אפי' במקום אחד
ליתא

ליתא דכיון דרשע דאוריית' הוא כי האי נוכא ופסול לעדות אשה אף להתיר בלא הכחשה היאך נעמידנו אפילו כנגד אחד מסיח לפי תומו דאיהו כשר לעדות אשה בלא הכחשה ומאי לזות שפתים הוי שייך הכא כיון דאיכא מאן אפילו להתיר בלא הכחשה ודאי איכא מאן לאסור דעד כאן לא פליגי ר' מאי' ור' יודא ורבי שמעון פרק האשה בתרא אלא בברה דסבר רבי מאיר דנאמנת ואסור' אף על גב דאיכה נאמנת להתיר והיינו טעמא משום דמוכח מילתא דקושטא קאמרה שהרי אוסרתה אבל בחמותה ובת בעלה ושאר נשים דאינן נאמנות להתיר לא אשכחן שום תנא בעולם דסבר דנאמנות לאוסרה כיון דאין נאמנות להתירה ואפילו בצר' פסק הרמב"ם ואשירי דק"ל דאינן נאמנת לאוסרה שא ע"כ מדהוצרך מהר"ם להתיר משום רוב דיעות ע"כ סבר משום דעד פסול כי האי נוכא לאו רשע דאוריית' מיקרי וכשר לעדות אשה להתירה דכיון דחזר לדתינו אמרינן דהרהר בלבו לעשות תשובה גמורה ומפיו' שהרהר בתשובה חשיב צדיק כדאמרי' פרק שני דקידושין ע"מ שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר בלבו לעשות תשובה אלא מדרבנן פסול עד שיעשה ת תשובה מעלייתא והא דכתב מהר"ם באותה תשובה וז"ל ולעולם הוא בפסולו עד שיתברר הדבר שעשה תשובה שלימה כדאמרינן פרק זה בורר אין להוכיח מדקאמר לעולם הוא בפסולו כלומר שלא יוכשר לעדות אלא עודנו פסול ומדרבנן וכיון דאינו פסול אלא מדרבנן הוצרך מהר"ם להאריך ולומר לכו דאין דבריו במקום שלשה גוים אף על גב דאיכהו פסולין לשאר עדיות מן התורה דמכל מקום הואיל ועד פסול הוא אזלינן בתר רוב דיעות בעדו' אשה ונם היה לדקדק

בעדותו של יוסף בר' יצחק ששלח לך הכתב אם שמע שמועתו ממיכל שרג"ן שספר אותו מיכל הדברים ומסיח לפי תומו ואם היה כך הוי עדות כשירה ואפילו אי משוינן ליה פסול מדאוריית' כמו שפסק הרמב"ם להדיא דלא גרע מנכרי מסיח לפי תומו · ואם ימצא שלא היה מסיח לפי תומו מכל מקום מהך דתשובת מור"ם היה נר' דהאי איתתא שריא לאינסובי על פי עדות דמיכל שרג"ן אף על גב דלא חזר בתשובה שלימה שא דלבי נוקפי להתיר מטעם זה דלכאור' משמע דכי האי מוכא פסול מדאורייתא ולכך לא מלאני לבי להתיר על דעתי לחודי' ובעינן מינך אהובי שאם יזדמן שליחו' להוא אשלא רברבא מהר"ין יצ"ו שתעתיק לו דברי אלו אם יסכים עמנו להתיר תו לא צריכנא למידי ואם עוד יסתלק מ מהורא' זו אזי אהובי הואיל והתחלת במצוה גמור אותה ושלח דבריכו עוד לשני תופסי ישיבה שהן מחוזקים לבעלי הוראה בדור הזה אם יסכימו להתיר הנני נמנה עמהם להתיר ונמטייה לכל חד מינן שיבא מכשורא · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רכא

שלומך יסגא לחדא · גברא דלבושי' מדא' אהובי עמיתי מהר"

ישראל יצו מה שכתבת לי מההוא עובדא מאיתתא חדא דאסהיד לה מיכל שרג"ן דמת בעלה דדייקינן עלה מהר"ין ואני ובאת להוכיח דפסול דאורייתא דעביד תשוב' אבל לא תשובה מעלייתא דעדיין פסול הוא מדאורייתא ופסול לעדות אשה מההיא מתניתין פרק קמא דראש השנה דתנן אלו הן הפסולין משחק בקוביא כו' ומוקמת לה דהתנא ר"ל באלו הן הפסולין אפילו אי עבדי תשובה דלא מעלייתא כדמפרש פרק זה בור ומתוך כך באת לדקדק דהא דדייקינן

מההיא

מהביא מתניתין דגזלן דדבריהם כשר לעדות הא דאורייתא פסול איירי כמי בכי האי גוונא דעבד תשובה דלא מעלייתא טובא ושפי אית לן לתמוה עלך שתכתוב דקדוקי׳ אלו למרחקי׳ דמעיילת פילא בקופא דמחטא כדי לסתור הדין היכא דמורה במי״י בלשון התנא דאיירי בדעבדי תשוב׳ כל עיקר הא תנא דמתני׳ פרק זה בורר כמי לא מפרש מידי באלו הן הפסולין דתנא התם דאיירי בדעבד תשובה כל עיקר אלא תנא דברייתא מפרש להו התם וכדמוקמינן כמי מתניתי׳ דראש השנה בדלא עבד תשובה כל עיקר אפילו הכי אשמעינן חידוש טובא דהנהו לא פסילי שא משום דחשידי אממונ׳ ואמאי כ כחשדינהו שיעידו שקר בקדוש החדש ונוכל לומר דלעולם קים ליה לתנא דהיכא דעבד תשובה אע״ג דלא מעלייתא כשר לעדות אשה כמו שרכיתי להוכיח מלשון תשובת מור״ם ולכך איירי דוקא בדלא עבד תשובה כלל משום דרוכה להשמיענו זה הכלל כל עדות שהאשה כו׳ דגזלן דדבריהם כשר לעדות אשה הא דאורייתא פסול דמדאצטריך לאשמועינן דהכי דדבריהם כשרים מכלל דמדאורייתא פסילין ודלא כחד מאן דאמר פרק שני דיבמות ואי הוו איירי בדעבד תשובה קצת הוי הך דיוקא טעות וק״ל וכמו שסתרת את עצמך כמי דפשוט אפי׳ לתינוקות הוא ואף על פי שחזרת להחזיק הוכחתך ממאי דפריך תלמודא פרק שני דיבמות ממתני דהתם ארב מנשיא ולא מוקי מתניתין בדעבד קצת תשובה ורב מנשיא בדלא עבד תשובה כלל לא יכולתי לעמוד על דעתך היאך הבאת ה הקרסים מיבמות בלולאות דר״ה לחברם להיות אחד דלפי דעתי ביבמות לאודיה תקש׳ דע״כ צריך אני לומר בלתי הוכחתך מר״ה דרב מנשיא איירי בדלא עבד תשוב׳ כלל כל עיקר דאם לא כן גזלן דאורייתא כמי ואם כן מאי פריך עליה ממתניתין לוקי מתניתין בדעבד קצת ותו תקשה לך אמאי לא מוקי מתני׳ בדעבד תשובה גמורה וכי ת״מ אם כן מאי למימרא דלאו לדיוקא מתניתין התם דלגופי׳ איצטריך דלא ישאנה אלא ע״כ משמע ליה לתלמודא מתניתין בסתמא דלא עביד תשובה כלל א״כ לגבי רשע במזיד ברכיחה כה״ג בעינן תחילתו וסופו בכשרות והאי מעיד מאי דחזא בעת שהיה רשע גמור אין להאריך יותר מזה גם מאי דאייתית מפרק קמא דחולין מההיא דרב ענן לא ידענ׳ מאי קאמרת דאוקימתות די והותר אשכחן כר מדידן כגון משומד לעז מחמת יראה או מחמת אהבה או לא עבד עז כדבר שחייבין כרת ומיתת בית דין ומה הבאת ראיה ממשומד שהפקיר כיחו דליכא התם אלא אומדנא בעלמא · אבל מי שחוזר לדת האמת על ידי טבילה ותעניות ומלקיות וכופר בעז בפה מלא ואמור רבנן כל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה שא דחיישינן שמא אין לבו שלם בתשובה וכוונתו לאיערומי כדי שיוכל למנוא תאותו כמו דכת׳ מור״ם בתשובתו אכי האי גוונא רכית לומר דחששא זו מדרבנן הוא ושכתבת דמכל מקום משומד לתיאבון הוא או חשוד על העריו׳ הוא אם פסלת כל הריקים ופוחזים שבמדינה זו והא לא דיינינן אך כל משא ומתן דידן לא הוי שא תשובה דלא מעליית׳ פוסל מדאורייתא או מדרבנן · ואשר השגת עלי במאי דכתיבנא דכיון דהוא פסול להתיר משום דעדין רשע דאורייתא הוא אם כן כל שכן דפסול לאסור וחלקת משום דלהתיר איכא חזקת אשת איש כנגדו והבאת ראיה מן התוספות פרק האשה שלו׳ לא מבעיא דלית לך ראיה מהתם אלא אדרבה יש משם ראיה לדידי ואתה

חתכת הדבור לשנים ושלחת לי חלק האחרון
אני אכתבנו לך כולו ואפרשנו באמת ויושר
וז"ל בת ישראל לכהן תאכל בתרומה מספקא
ליה לרבי' יצחק אי דוקא בתרומה דרבנן אי
נמי בתרומה דאורייתא דמוקמינה אחזקתא
דדייקא ומנסבא ועל כרחה אין להאמינה
דמוקמינה אחזקת אשת איש מידי דהוה אשני
שבילין כו' ע"כ נראה הכי הוא הפשט דאי איירי
בתרומה דאורייתא אם כן שבקינן להו
למיעבד תרי קולי אדאורייתא' דסתרי אהדדי
דנישאת לאחר בחזקה שהוא מת ואידך
אוכלת בתרומה בחזקה שהוא חי ומתרצינן
דלתרוייהו אית להו חזקה הך נישאת משום
חזק' דדייקא ומנסבא והך משום חזקת אשת
איש מידי דהוה אשני שבילין דמטהרין
לתרווייהו מטעם חזקה דכל חד וחד הא קמן
דאיכא חזקה להתיר כמו לאסור · ואף על גב
דמכל מקום יש לחוש לחומרא טפי מקולא
בהיא דס"ל דאזלי' בתר רוב דיעו' דאייתית'
לראיה מכל מקום בנדון דידן אי הוה רשע
דאורייתא פשיטא דאין שומעי' עדותו
דהתורה אמרה אל תשת רשע עד ולהתיר
איכא מאן דאמר דמכשר ליה · ומה שחלקת
משום דלהתיר חיישינן דילמא שקיל ארבעה
זוזין ואסהיד שקרא אבל לאסור מאי איכפת
ליה תימ' צרתה או חמות' שכרוהו או איהו
גופיה סני לה ולקרובי' או כמה אמתלאות
שמצינו בדבר ושפיר דייקינן אהא דפליגי
רבי מאיר ור' יהודה ורבי שמעון בצרה אי
נאמנת לאסור ולא פליגי בכל הנשים שאינן
נאמנות להתיר אי נאמנות לאסור וע"כ
דהיינו טעמא דפשיטא שאין נאמנות ודוקא
צרה משום שאוסרה על נפשה נמי מהימנינן
לה טפי · ומה שהשגת דברי מהתם תי' דלא
מצי' לדקדק מלשון הגמרא משום דנקט כל
היכא דאתא עד בתר ינעיקר' דמשמע כשר

לגמרי יפה כוונת · ומינה נמי דייקינן הכי
להשיג עליו אך מה שסתרת אותו מפרק
הדר דקרא ר"נ לצדוקי תועב אף על גב דאינו
לגמרי לא דקדקת יפה בדבריו דאיהו לא
כתב אלא משום דאי חשיב בעל תשובה
מדאורייתא לא הוי קרא ליה תועב משום
אזהרה לא תונו כדאיתא פרק הזהב והך לא
שייך גבי צדוקי דלאו בעל תשובה הוא וקרינ'
ליה ודאי תועב משום דפוקר בכמה מצות
ומכל מקום לא היה כל כך ראיה דכיון דלא
יצא ידי חובתו בתשובה מדרבנן אם כן אינו
מקיים דברי חכמים וכל שאינו מקיים דברי
חכמי' נקרא רשע כדמוכח פרק קמא דנדה
גבי עד שלישי דצנועות לא דקדקת בדבריו
בהא דכתב מור"ס באותו התועב היה גם כן
מסיח לפי תומו · ונראה דדחיק טובא
מנפשיה בהא דצרתה דכולה תשובה לא
משמע הכי ותו הא דקאמרי' התם דיכול הוא
לחזור קודם שנחקרה עדותו בבית דין
ומייתי ראיה מתוס' דסנהדרין ואי הוי כבר
מסיח לפי תומו איך שומעין לחזרתו ב
במתכוין לחזור ולהעיד אך מה שכתבת דאין
לי ראיה ממה שכתב מור"ס בתשוב' משום
דאיכא למימר דמסופק ועביד הכא לחומרא
והכא לחומרא יפה כוונת בזה וכך אמרתי
לאחד מחבריי כשקריתי עמו תשובת מהר"ס
דבריו האחרונים כששלחם לי מהר"א דפראג
היה נראה לנו דדחיק ואוקי לנפשיה אמר לי
למה כת' דלבך נוקפך להתיר הלא ראייתך
בריר' לפי דעתי אמרתי לו מהאי טעמ' דילמא
מהר"ס מסופק הוא כדלעיל מינה ספק
דאורייתא אית לן ביה אי כשר אי פסול הוא
השיב לי אכ"ה אין לך ראיה כלל אמרתי לו לכך
כת' ראייתי מדהוכרך מהר"ס לכפול ולשלש
דבריו בתחלה כת' דתרווייהו פסולי עדות
ניהו ואזלינן בתר רוב דיעות וכפל ואין
דבריו

דבריו של אחד פסול במקום שני אז שלש ואפי' לזות שפתים ליכא אי הוה הוא פסיל דאורייתא אפילו בספיקא לא הוה צריך להטעים לנו כ"כ דבריו שנאמין לגוים מסיחין לפי תומם טפי מיניה ומ"מ אדייקא דכה"ג לא רציתי לסמוך למעבד עובדא להתיר' וגם איסור לא רציתי לומר בה משום דלב כולנו יודע דמות אותו האיש וכאשר בא אלי אחי האשה שהוא בגבולינו והביא מהר"ר זימלן עמו להפצירני מאד לחוש על עינין אחותו לא היה יכול להוציא מפי לא היתר ולא איסור כלל אז בקשני שאתן לו העתקות מן העדיות והעתקות מכתב מהר"א הראשון ומכתבי ומכתב מהר"א מפרא"ג ובקש מהר"א הנ"ל להוליכם עמו לארץ לועז אולי ימצאו לו שם בעלי הוראה מתירין ונתרציתי לו בזה וכן עשה מהר"א הוליכם עמו והמציא לה מתירין מה"ר משה דטערויז ומה"ר יעקב דפדו"אה ומה"רז הנ"ל ובא שי אחי האשה והראה לי כתבי המתירין ואני אמרתי כבתחילה לא איסור ולא היתר מפי יצא · כאם הקטן והצעיר שבישראל · ואותה האשה לקחה בעל סמוך למרפורק עפ"ה המתירין ·

רכב

שלומך יסגא לחדא · נברא דלבוש מדא · אהובי עמיתי מהר"ר ישר' אשר דרשתני על עובדא חדא דאשת כהן אחת היתה מושכרת לנבר' חד איניש מעלי ומהימן ונדלה בניו הקטנים והמה שכבו עמה בחדרה וגם בתולה אחת שכב' עמהן בחדר והיה גם כן לנבר' ההוא משרת פנוי בביתו והבתולה ראתה ש שהמשרת נכנס בחדר הזה וספרה הדברים לקרוביה עד שהגיעו הדברים להוא נברא בעל הבית שוב עמד הבעל הבית בלילה באשמורת שלישית והלך לחדר שהיה המשרת שוכב שם וקרא ולא ענהו והיה עם בעל הבית גם כן נער אחד ובעלות השחר יצאתה המשרתת מחדרה ואמרה לנער מי נועק בחדרי ובכן הלך בעל הבית לדרכו ובבקר קרא למשרת ואמ' לו מה עשית בחדר המשרתת ונלגל עמו בדברי' עד שהודי' מפיו שהוד' לו שזינה עמה ובקש תשוב' על ככה אז קרא בעל הבית גם כן למשרתת והוכיח אותה בדברים בתחלה אמרה להד"ס ואמר לה בתי הרי הוא הודה לי שזיניתם אז חזרה ואמרה לבעל הבית אמת היה אצלי · הב"ר ע"ג הוט" כ"ט רעבט ב"א מ"ר גלע"גן ולא פירשה דבריה יותר כל זה הגיד לך בעל הבית בלי תורת עדות רק בינו לבינך אחר כך יצא הקול ויבא הכהן בעל האש' להושיב הלומדים ועמד ואמר בפני רבי' והרבנים שאינו מאמין על אשתו שום דבר רע כי לא ימצ' כה עול מעולם גם האשה צעקה במר נפש ואמרה שהכל שקר וכזב ובקשו היא ואביה שיכריזו לה חרם עבור עדות וכן עשו והכריזו חרם ושאלו את הנערה אשר שכבה אתה בחדר שגם ממנה יצא הקול והעידה עפ"ה החרם שפעם אחת היתה שוכבת על מטה אחת באותו החדר ולא על מטה המשרתת והיה נר דלוק באותו חדר ונכנס המשרת באותו חדר ונפל בבגדיו על רגלי המטה והיא היתה שוכבת במטה ועמדה המשרתת ויצא' ושום דבר אחר לא ראתה יותר ואז נפלה קטטה בין מקבלי העדות ולא מצא' האשה וקרוביה שהועד יותר ע"כ סינגון הך עובדא דשאלת לן עלה ועתה תמיהני עליך כי דקדקת בהעתקת כתב מה"רא שי' ששלחת' לי ששכית לכתוב הך עובדא בדבר אחר דאיהו כתב בהך עובדא שהאשה הודית' שזינתה עמו וכתב ופסק עלה ממשנה אחרונה דנדרים ובמורה דלעיל התבת לי שלא הודית מעולם

 להודית

להדיא שונתה אלא אמרה ע״ר הוט כ״ט דעב״ט ב״א מ״ר נ״לענן ונוכל לפרש דבריה שפיר ולומ׳ שבא עליה דרך אברים או ניפפה ונשתנע עמו ושכב עליה והכשימו המכאפים אבל גוף המעשה לא עשו כההיא בתשובת המיימון דמיכה מייתי מהר״א ראיה ובכד זה עיקרא דהך דינא תליא אמכס אחרי דמהר״א ש׳ וכן אתון דייכיתון אהך עובדא באלו אמרה טמאה אני לך גם אני אדון אכה״נ ואבא בתחלה לדקדק בדברי התוספו׳ פרק שני דיבמות ובכתובות פרק קמא ופ׳ אף ע״פ דסתרי אהדדי כמו שכתב ומתוך דקדוק זה תבא לנו הוראה אכדון זה כמו שאבאר התו׳ פרק שני דיבמו׳ בשם ר״י מוקמ׳ ההוא עובדא דשילהי דנדרים באומר׳ טמאה אני לך משום דאם איתא דעביד איסורא אירכסי הוה מירכס כיון דשוייה נפשה חתיכה דאיסורא ומוקמי לה דאיתתא שריא ד״ל לבועל והתוס׳ פרק קמא דכתובות משמע כמי מדבריהם דלא ס״ל לאוקמי הנהו עובדי באומרת טמאה אני לך והשתא התוס׳ פרק שני דיבמות ופרק אף על פי כמי דלית נגר וכר נגר דפרקינהו אהדדי בחד אפי דהא פליגי בהדיא בשלחן ערוך לפנינו ג ונראה דההיא דיבמות הייכו דעת ר״י כמו שהזכירוהו להדיא ודאף על פי הייכו מ מסקנא רשב״א שחבר התוס׳ כדכתב וכן נראה כו׳ ולשון זה בכל מקום בתוס׳ דעת רשב״א משנ״ץ שחבר התוספ׳ הוא ופליגי בהכי סברות דר״י אין נראה לו לאוקמי הנהו עובדי בבועל משום דלשון איתתא שריא לא משמע הכי אלא לגבי בעל ה האשה בההיא זימנא · ולרשב״א אין נראה לאוקומי בטמאה אני לך דאין סברא כלל להתיר כה״נ הואיל ושוייה אנפשה חתיכה דאיסור ואין לומר דרוב נשים משקרות

בכה״ג כיון דאיכא כמי רגלים לדבר כמו שאבאר הא קמן דהתוספות דיבמות כמי הוצרכו לייסב שאין לתמוה אמאי שריכן כה״ג ומאי דק׳ לך מאי שנא ממשנה אחרונה דלא חיישינן התם למאי דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא פשיטא דמתרץ הוא יפה כמו שכתבת בלשון דהיכא דאיכא רגלים לדבר כמי בלאו הכי ואומר כמי טמאה אני כה״נ אין להתיר ותדע דהכי הוא ד דהא התוספות דיבמות הוצרכו לייסב א אליבא דר״י אמאי שריכן ההוא עובדא הא שוייה אנפשה חתיכה דאיסורא וכן אשירי התם כתב הכי לייסב אליבא דר״י ומאי קשה להו משנה שלימה היא בנדרים דלא חיישינן לה אע״ב לא ק׳ להו אלא היכא דאיכא כמי רגלים לדבר וק״ל · והתוספו׳ פרק קמא דכתובות מי כימא דסבירא להו כמסקנת התוספות דפרק אף על פי דלגבי בועל איירי ולא באומרת טמאה אני לך יש לייסב ברווחה דמקשה אהא דקאמר תלמודא מלקין על היחוד ואין אוסרין על יחוד ומפרש התם דמלקין קאי אפנויה ולא על אשת איש משום דאתה מוציא לעז על בניה ואכ״ע אין אוסרין על ה היחוד אפילו לבועל שאם תאסור לו א אתה מוציא לעז כדאיתא פרק שני דיבמות הא ביש לה בנים כו׳ להנהו נאונים ד דמפרשים השיט׳ תנא מבעלה ותו דאין אוסרין על היחוד משמע כלל אין אוסרין לא לבעל ולא לבועל מדלא פליג ב באוסרין נפיה וכולי באשת איש ולא בפנויה ואם כן תק׳ ההיא דשילהי נדרים ומתרכים דבואף שאני דאפילו אי כימא דס״ל לתוספו׳ דפרק קמא כר״י דפרק שני דיבמות איכא כמי לייסב מהך סברא מדלא מפליג כולה באשת איש בין אוסרין לאוסרין משמע להו

דאין

דאין אוסרין כלל משום יחוד ואם כן תקשה
היא לכדרים דמשמע התם אי לאו טעמא
דכיחא ליה דלימות כו' אסורה והיינו ע״כ
מטעם יחוד דאי לאו יחוד הא משנה שלימה
היא דאפילו אומרת טמאה אני נריכה ל
להביא ראיה לדבריה ואם כן ה״ל לפלוני כין
אוסרין לאוסרין וכ״ת כוליה ביחוד לחוד
קמפלגי ולא ביחוד בהדי טמאה אני ודאי אי
הוי מלקין כמי באשת איש הוי שפיר לפלוני
הכי דאף על גב דמלקין איחוד לחוד אפילו
הכי אין אוסרין עלה אבל כיון דאפילו מלקות
באשת איש ליכא הוה כיחא טפי לפלוני
באשת איש כוליה וכימא הכי דאף על גב
דיחוד בהדי טמאה אני אוסרין עלה ביחוד
לחוד לא אסרינן וק״ל והוצרכו לפרש דכואף
שאני אף על גב דאיירי באומרת טמאה אני
לא הוי סני כדפי' הארכתי קנת ללא כורך
דאין כאן דוחק כלל אי סברי התוס' פרק
קמא כמו כפ״ה אלא לנורך מלתא אחריני
כפיקנא להאריך׃ ומהשתא כראה דאפילו
לדברי התוס' דפרק אף על פי המחמירין
טובא ואפילו אי הוה תוספות דיבמות וכל
הגאוני' סברי כוותייהו אפ״ה כדון דידן שריא
דהא כתבו התוספ' פרק אף על פי בהדיא
דאין להתיר באומרת טמאה אני דוקא
משום דשוייה כפשה חתיכה דאיסורא אבל
משום דכראי' הדברי' אמת לא הוי אסרינן
אלא הואיל ויש רגלים לדבר כדפי' לעיל ואיהו
כמי מודה לא אמר כה״ג דהכשים משקרות
להאכילה דבר האסור לה וכיון דהכי הוא
אם כן כדון דידך שהבעל בית אף על גב
דנבריא מעלי ומהימן הוא ולב הבעל סומך
לדבריו מיהו לא חזי שום קלקול אלא ששמע
הודאתה שאמרה טמאה אני ואם כן אף אם
יאמין לו בודאי שכך הודית לו מכל מקום לא
הוית אסירא ליה אלא מטעם דשוייה אכפשה

חתיכה דאיסור' ולא משום שאנו סוברים
שהדבר אמת כדפרישי' לגבי דידה לא שייך
כלל לאוסרה משום דנבר' דמהימן שיש לו לב
לסמוך עליו קא מסהיד דהא איהי ידעה אי
קלקלה אי לאו ומה שייך שיסמוך לבו על ד
דבריו של זה ולגבי דבעל אין כאן דבריו
לאיסור דלגבי דידיה ודאי אמרינן כתנה
עיניה באחר ולכך אמרה טמאה אני ולפיכך
ממ״כ שריא ק״ל כי לפי דעתי אמת ויציב חלוק
זה׃ ומה שכתבת דמשום דאשת כהן היא
כחמיר בה טפי ואע״ג דאית לן כדדין להתיר
כדאמרינן פ' האשה רבה איסור כהונה שאני
כראה דאין כאן בית מיחוש דלאו בכל מילי
אמרינן איסור כהונה טפי חמיר מדלא משני
הכי פ' שני דכתובות אהא דפריך אבולשת
העיר שכבשה כרכס אלא דוקא בהא דכיסא׳
באחד מעדיה כמו שמחלק מהר״א שי' אי
משום דתרי ותרי איכא לזות שפתים טפי
דאפילו חד לגבי חד איכא לזות שפתים כ
כדאיתא פ' שני דכתובות ותו כראה לומר
דדוקא אאיסור' כהונה דלגבי ישראל שרי
כדפרי' התם דאיירי כה״ג דאתו תרי ואמרו
לא מת באותו שעה שכשאה זה ואחר כך
מת וכמנא אסורה לו משום זונה כה״ג אמרינ'
איסור כהונה שאני דכיון דלישראל שרי ודוק'
לכהן קדשתו תורה לאסור לו הקפידה תור'
לקדשו כדי לברר קדושתו ולהחמיר על ה
המכות שכבטוו לו יותר מלישראל אבל מילת'
דלישראל כמי הוי איסור לא שייך התם ו
וקדשתו ולכך קאמר איסור כהונה שאני ולא
קאמר לכהן שאני משמע דוקא איסור דליתי'
אלא בכהונה׃ ומה שכתבת שמרנכי' לומר
דלא אמרינן בכדון דידך כתנה עיניה באחר
דקבווחה ואמרה אוהבת את בעלה ומכחשת
כל האומרים להודית דטמאה היא אי' מוכח
מילתא דלא כתנה עיניה באחר הכי מילי

מדפס אגרא ודקארי לה מאי קארי לה דע״ב
אש׳ זאת אם אמת הו׳ שהודי׳ כבר שהי׳ נטמא׳
אם כן אח׳ כך נשתנ׳ דעת׳ אי מחמ׳ עצמה אי
מחמ׳ אביה וקרובי׳ דשפו׳ שתכחש בידי׳ ורגלי׳
ולא תודה מידי שנטמא׳ מגודל הבושה ופגם
משפח׳ ולפי זה נוכל לומ׳ כמי דלעיל׳ בשאומר׳
טמאה אני נתנה עיניה באחר ואח׳ כך זכרה
היא בעצמ׳ או הזכירו׳ ושפוה מרוב בושת ופג׳
שיבא לה ולמשפחת׳ כתחזקה כנגד יצרה ולבה
והעלימ׳ עיניה מאח׳ שנתנה בו תחלה והפכה
דברי׳ ק״ל מזה אי׳ להאריך · ואי הוה לן לדקדק
בנדון זה כך היה לן לדקדק דכיון דהעיד
הבעל בית שבתחלה כפרה ואמר׳ להד״ם עד
לבסוף שאמ׳ לה שהחשוד הודה הודת׳ גם היא
מוכח מילת׳ דלא נתנה עיניה באחר דאם
לא כן מעיקר׳ ה״ל להודו׳ וכסברא זו אמרינן
בכמה דוכתין בתלמוד דשתק מעיקרא
ולבסוף נוח ובעי תלמודא בכל דוכתין
טעמא ואת״ל אמאי שתק מעיקרא דאי לאו
הכי אמרינן מדשתק מעיקרא אע״ג דנוח
לבסוף לאו כלום היא אמכס הא כמי לאו מ
מילתא היא דהת׳ כמי טעמא דאמרי׳ מיהדר
קהדר אמאי דשתק מעיקר׳ ובנדון דידן אי
כמי דמהדר קא הדר אפילו הכי שפיר דמי
דבתחילה לא היה בדעת׳ לומר שקר ולקבל
בושת ופגם בשביל אחר שנתנה בו עיניה
אחר כך מכבשה יצרה לתת עין באחר ואמרה
טמאה אני אע״פ שאינה טמאה ותו דמוכח
בתשובה במיימון בסיום אות׳ תשוב׳ דאייתי
לה מה״רא יצ״ו באחד ששמע מאחורי הכותל
כו׳ דחיישינן שתערים היא ותעשה דברים
מגוני׳ כדי שתיאסר לבעלה משום שנתנה
עיניה באחר ואם כן בנדון דידך כמי כימא
הכי והא דמיימון פט״ו דהיו העם מרננים
אחריה דקיישינן לה משום זונה לא קשה
מידי דהתם מיירי דדומה היא מהרנה בגי

אדם כדמוכח בסוטה פרק ארוסה דמהתם
פסק הרמב״ם את דבריו שו ולא דמי לאיתת׳
דאיתרע בה חד עובדא דמרננים עלה
בתרה ותו דהכא איירי לענין שאם ירצה
כהן לישאנה והני קלא דקמי נישואין אבל
קלא דבתר נישואי׳ לא חיישינן ליה לא ידענא
אם שכתן גם כן לזה בהא דאוקימתא לה ב
בפנויה אפס אי קשה ליה הא קשה ליה דאם
החשוד עודנו מודה שזינה עמה אע״ג דלגבי
דידיה לא מהימן דאין אדם משים עצמו רשע
לגבי חבריה מהימן כמו פלו׳ רבעני לרצוני
במצטרף עם אחר להורגו אליב׳ דרבא והבעל
בית כמי מעיד שהיא הודית שנטמאת והוי
כהודאה אחר הלוואה שמצטרפין ואלו לא
אמרי׳ שנתנה עיניה באחר ה״ל עדות גמורה
על ידי צירוף דנטמאת ומאן לימא לן דאפי׳
כה״ג מהכי טעמא דעיני׳ נתנה באחר אמנם
אחרי שכתב׳ שהבעל בית והחשוד קרובים
הם בפסולי׳ וכת׳ בתשובה במיימוני בתשובת
מור״ם גם כן אשה שעשתה דברים מכוערי׳
דהעידו רבי שאלתיאל ובניו וכתב מור״ם
דלא חשיבי אלא כעד אחד ואין לאוסרה ע״ש
דטובא מקיל מור״ם שלא לאסור אשה לבעלה
ואף על גב דרגיל הוא בכל מקום למעבד
הכא לחומרא והכא לחומרא אם כן אין
לנו אלא לבאת בעקבותיו דבתראה וגדול
היה ויודע דעת כל הקדמוני׳ מכל מקום
אל תסמוך על דברי להורות כלל אלא אם
כן מהר״א מורה גם כן להתיר להדיא תהא
דעתי גם כן מסכמת עמו להתיר ותסכים
גם אתה עמנו והשתדל אתה גם כן יסכימו
עוד בעלי הוראות בהדן כי היכי דנימטייה
לכל חד שיבא מכשורא אבל אם מה״רא לא
יורה להדיא להתיר יהיו דברי דלעיל ד
דלהתירא גם כן בטלים אף על גב דאית
לן ראיות ברורות להתיר מכל מקום כיון
דלעלמא

דלעלמא דלא נמירי דינא איתחזק' באיסורא ואיישינ' דלימא לן יהי רכון דבזמיכון תשרו תרבא · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רכג

על דבר האשה מיילל אשת לעמ"ל מהודענא לך כי זה קרוב ל לשנתים שלחו אלי הנה לדקדק אשריותא דילה ולהתירה וכמעט ברור ונם ודאי לי שלא שלחו לי בפעם ההיא העדיות מן הגוים שהאחד שמו יעקל והשני פיטר טנעקל רק העדות המומר ראיתי ולא היה מספק לי גם לא רציתי לדקדק כלל בתר שריותא משום דסמיך לאותו הפרק התרתי אותה האשה מכלן ששלחת אלי להתיר וגם האשה מפראג שהיא עתה באיינר כתבתי כדדין להתירה באותו הפרק והוה מסתפינא דליקרו לן כי דינא דשריות' אמנם אלו ראיתי בפעם ההיא אלו העדיות מן הגוים כמו שהם כתובים ואתומים לפני קרובים לדבר שלא הייתי דוחה הדבר כך בשתי ידים על כן אהובי עמיתי צריכת לעמוד על העיקר אם נתקבלו העדיות בלי תיוה' ואם נמצאו אמת ונכון חזרתי על כל נדי כדדין ונ"ל דהאי איתת' שריא לאנסובי והואיל ונכנסת לעבודה הזאת גמור אותה להתירה והנני מבאר לך דעתי על כל נד ונלע אשר באת להחמיר מכחן התחלת להחמיר משום דאיכ' למימר דהגוי הראשון מכוין כדי לאיים או כדי להתפאר שיש לו מעות דע כי בתשובת המיימוני השייכים לספר נשים אותה ה התשוב' דמור"ם ארוכה מתחלת חזרנו על כל נדי כדדין ומבואר שם באורך יותר הרבה בהוכחות וראיות מן הלשון שכתב מהר"זק מן המרדכי האריך וכתב ושנה ושלש דלא תליכן דלמירמא אימתא או בשום אמתלא להחמיר שא אם כן מוכח מילתא טובא מתוך דבריו דמשקר עש תיונא באר הטיב ומה שחלקת דהיינו דוק' פשי' כששמע הישראל מן הרוצח עצמו אבל לא גוי מפי גוי כבר השבתיך זה קרוב לעשר שנים דאין נר' לחלק כמו שמבאר דבתשובה שהזכרתיה לעיל בתחילת' כת' מהר"ם וז"ל ולית דין ולית דיין דהאי איתת' שריא לאנסובי דאי' לך עדו' גדול מגוי המסיח לת"כ למה לא יחשוב מ"לת אי משו' דקאמר למה איככם קוברין אותו יודי שנהרג כי הוא שוכב באותו מקו' כו' מדקאמ' אין לך עדות גדול מגוי משמע דעדיפא מעדות שאר פסולי' כמו אשה ועבד וכאשה ועבד משנה שלמה היא דמשיאי' אשה מפי עבד ומפי שפחה עוד ראיתי תשוב' ז"ל וככל מאי דמהימן ישר' בעדו' אשה להתיר מהימן גוי מ"לת משמ' בפשיטות דאפילו בעד מפי עד מהני גוי מסיח לפי תומו כמו בישראל ותו דבמתניתין פרק בתרא תנן אמר' להן לכשתה' הפונדקי' נאמנ' ופרש"י כשתביא ראי' שהפונדקית נאמנת להעיד אלא מפני מה האמינוה לפי שמסיח לת"ה הית' אבל הכהנת שמכוונת להעיד אינה נאמנת לדברי ר' עקיבה הא קמן דלר' עקיבה גרועה אשה כהנת מגוי' מסיחה לפי תומה ולדידך להוי איפכא דאשה מפי אשה נאמנת ולא גוי מפי גוי והר"מבם כתב וז"ל העד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני אני ראיתיו שואלי' אותו היאך את' יודע והרי מוכח מדבריו דהיכ' דאמ' על פי השמועה והואיל ואי אפשר לבודקו ולדורשו מספק' לנו עדותו בסתם לא דייקא העד הראשון אלא כיון דקאמ' שמעתי שמת די בזה וה"ה בעדות גוי מסיח לפי תומו דמ"ש אין להאריך יותר מזה ומה שכתבת דרמ"בם מצריך מת

וקברתני כמו שכת' בתרי דוכתי בספרו
אדוכת' קמייתא יפה השיב לך מהר"זק דהתם
לא איירי אלא כגון טבע במים וכה"ג דרגילי'
למימרא בהו בדדמי ואפי' אם כפשך לומר
דה"נ ראוהו מגייד ואיכא למימר ביה בדדמי
מכל מקום יש לחלק דלמ"כם איירי באותן
שראו הטביעה דאמרי טפי בדדמי כמו
שמחלק באשירי פ' האשה בתר' ועובדא דידן
לא ראוהו הכפה בשעת הריגה אלא לאחר כך
אמכם אדוכתא תנייתא דכתב וז"ל יבאו
ישראל וגוי מעמכו למקום אחד ובא הגוי
והסיח לת"ו ואמר איש פלוני שיבא עמי מכאן
מת משיאין את אשתו אפילו שאין הגוי יודע
אותו האיש והוא שיאמ' וקברתיו עכ"ל מהכא
מוכח כפשיטות כדבריך דאפילו במת סתם
בעינן וקברתיו ובע"א לא אכן דקדקתי
בדבריו מהא דכתב אע"פ שאין הגוי יודע
אותו האיש ומהיכן דקדק זה דאותן פסקים
שכתב הר"מבם בההוא עניכא כולם מפורשי'
בתלמודא בעדותו דאב' יודן ולא מוכח הת'
דמיירי דאת' לא שמועי' דאפילו אין הגוי יודע
אותו האיש אה"ק' הוי להרמב"ם אמאי בעינן
וקברתיו כדאית' הת' בתלמוד' בכל הכי עובד'
דמייתי דמזכיר דאמרו וקברנו ולא ניחא כלל
למימר בכולהו דקבלה בידם היתה דעובדא
כך הוה אלא ס"ל רמב"ם דלהכי בעינן
וקברתיו משו' דלא ידעו הגוים אותם האנשי'
אלא שאמרו אותן שיבאו מכאן ולכאן ולכך
בעינן וקברתיו אע"ג דמסיק תלמודא דלא
בעינן וקברתיו אלא ברעבון ועובדא דידן
שידע הגוי את לעמ"ל לפי הנראה מתוך
דבריו אם כן לא בעינן וקברתיו וכן מוכח
בתשובת מור"ם דלעיל שהתיר על פי גוי
מסיח לפי תומו אפילו בלא קברתיו שהרי
אמר הגוי אתם למה איככם קוברים היהודי
השוכב באותו מקום משמע בהדיא דהוא לא

קברו ומהר"ם בתראה הוה וידע דעת כל ם
ודסמכא הוא והיא תשובת דבמרדכי כתב
מאן לימא דבגוי מ"לת לא בעינן וקבו תיו
לאו תשובת מור"ם היא שהוזכרו בה גאונים
אחרי' ובתר אות' תשוב' מיד כתב תשיבת
מור"ם כו' משמע דקמייתא לאו דיליה היא
ואף כי רב אלפס סבר דאפי' בטבע במי' לא
בעינן וקברתיו וכתב מור"ם פרק כערה
דנוהגין לפסוק כרב אלפס בדבר שלא נחלקו
עליו התוספות מסקנא דמילת' שלא נהגו
העולם כלל לומ' וקברתיו ומה שכתבת דאיכ'
למיחש שמא ראהו לאחר שלשה ימים ובפנים
נחבלות גם זה תמנא בתשובה דלעיל באר
היטיב דלא חיישינן להכי בהא סליקנ' ובהא
נחיתנ' דשפיר תעביד דתשתרי להאי א
איתתא לעלמא לאחר שנחקר לך קבלת
העדות· נאם הקטן והצעיר שבישראל·

ר כד

יודע רזי חרשי חמודות ישיש
וזקן שהגיע לגבורות·

והאל ית' אשר הנחיל אמרות טהורו' יכלכל
שבתו בשנים מעוטרות· ה"ה הישיש ו
והמופלג מהר"ר דוד בן הח"ר משה ז"ל אהובי
על אשר דרשתני על דבר אשה אחת נפורה
שמה שישבה עגונה זה י"ב שנים כי לא ידעה
מה היה לו לבעלה שהרחיק ממנ' נדוד ועתה
מקרוב בא אחד ושמו ר' טוביה ב"ר אברהם ז"ל
והעיד בפני בית דין איך שהיה בארץ ליט"א
בקהילת גרדיטא ונתאכסן שם בבית א
אחד שמו דוד ש"ב לשם ושמע רבי טוביה מר'
דוד הנ"ל פעם אחת בדרך שמועה לפי תומו
שכמו לפני שלש שנים נתאכסן גם כן א
אשכנזי אח' והיה שמו משה והיה אדם בינוני
לא ארוך ולא גוץ ביותר ושערותיו היו שחורו'
ומסולסלו' וחוטמו היה קצת עמוקה שקורין
מורעב"ט והיה בביתו כמעט שנה ומת שם
והגיד

והגיד ר' דוד הנ"ל סיבה ממיתתו וגם שאר
בני הקהל לשם ידעו מזה כל זאת העיד ר'
טוביה והעיד גם כן שהכיר אותו משה
מנעירין אבל לא ידע באותו פעם שהי' לו
אשה עד שבא והגיד לו איש אחד שהיה לו
אשה ושמה מר' נפורה והיא יושבה עגונה יב
שנים בשביל בעלה אך אמר רבי טוביה הנ"ל
יודע אני באיזה קהילה הוא מת והעיד
דברים לעיל בפני בית דין עד כאן תוקף
הדברי' ועתה אהובי מר תמיהני מדוע
טרחת כל כך לשלוח כ"כ דרך רחוק אלי כאשר
יש לכם בקרוב מלומדי מלחמה מגורי חרב
יושבי על כסאות ההוראה מכל מקום לא
אחזיר פניכם ריקם ואכתוב למר את הנראה
בעיני וכאשר הורוני מן השמים וקנת אשיב
על דבריך דהא דבאת להתיר משו' סימנים
בקומה ותואר ושיעור ודעתך לומר דוקא
בסימן ארוך וגוץ לחודיה לא סמכינן אבל היכא
דאיכא בהדיה גם כן סימנים מתואר ושיעור
סמכינן עלייהו לא משמע הכי כלל מדברי
הרמב"ם ז"ל שכתב שהעיד אחד שמת ישראל
במקום פלוני וכך וכך היתה צורתו וכך
סימנים היו בו אין אומרים מאומד דעתינו
מסתמא אותו האיש הוא עד שיכיר כו'
מדכתב כך וכך היתה צורתו וכך סימנים
היו בו משמע בהדיא שהעיד על כמה
סימנים ועל כמה צורות אך שאינן מובהקין
ואף על פי כן כתב דלא מהני אלמא דלא
מצרפינן תרי ותלת סימני' להועיל הואיל
וכל חד לא מהני וכן מצאתי בתשוב' האשירי
עובד' חדא כמעט ממש כהדין עובדא
שהעיד אחד גם כן שמת ראובן בן יעקב
והיה אדם בינוני לא ארוך ולא גוץ והיו פניו
אדומים ועיניו שחורות ובאת אשה אחת
ואמרה שבעלה היה נקרא כך וכך וכך
סימנים היו בו וגם שאר בני אדם ידעו כך

שאמת אמר' אבל העד שהעיד לא ידע כלום
ממנה שהיא היתה' אשתו של זה וכתב אשירי
עלה דאין להתירה כלל מחמת הסימנים
לפי שאינן מובהקין כלל כי כמה בני אדם
נמצאים שהן בינונים בקומה וגם שפניהם
אדומים ועיניהם שחורות ונראה בנדון דידן
אלו העיד שהיה חוטמו שקועה הרבה כמו
חרום דקרא דמפרשי רבנן שהוא כוחל שתי
עיניו כאח' היה סימן מובהק דבא"ז כתב
להתיר ולסמוך על סימן שהיה חוטמו כעין
גבשושית וחשיב ליה סימן מובהק ד
דמדאורייתא הוא לכ"ע וסמכינן עליה אפי'
לענין איסורא ונראה דחרום כל כך כמו
שפי' הוי סימן טפי מגבשושית שעל החוטם
אך דקדקתי בדברי העד ולא העיד שא
שהית' קנת עמוקה וזה מצוי בכמה בני אדם
וכ"ש שערות שחורות מסולסלו' דשכיחי טפי
אמנ' אשירי התיר עובדא דידי' משו' טע' אחר
דכיון שהעיד שמת ראוב' בן יעקב ולא הוחז'
ראובן בן יעקב אחר חוץ מבעל אשה זאת
סמכינ' עלה דרב ששת פסק דלענין למישרי
אתת' לעלמ' סגיא בחד לטיבותא לא הוחזקו
אף על גב דשכיחי שירתא ואף על גב ד
דלענין גט אשה בעינן תרתי לטיבותא לא
הוחזקו ולא שכיחי חלק אשירי משום דהתם
אפשר בגט אחר לכך אזלינן לחומרא אבל
לענין אשה שנתכסה בעלה מעיניה ומעיני
כל אדם נריכה להיו' עגונה כל ימיה ולכך
מקילי' ועוד האריך ובאר יפה בתשובתו
דאתתא שריא משו' דקי"ל כרבא דלא חיישינן
לתרי יצחק ריש גלותא ולא צריכין לבדוק כלו'
אי איכא תרי ולא הוחזקו לפנינו מדקאמ'
רבא פר' האשה שלו' אכ"ת תבדק כל העולם כולו
כלומ' וכי היכי דלא בדקי' כל העול' כולו ה"נ
לא בדקי' כלל שא משו' כבודו דאבוה דשמוא'
שלחו דתבדק בנהרדעי כו' והביא ראיה

מדברי הרמב"ם כל מה שכתב מינחן בן
מיכאל ויתר ראיות מדבריו אין צורך לכותבו
והשתא בנדון דידן כיון אי לא הוחזקו שני
משה בן יונתן שנתכסו מן העין אתתא שריא
ואפילו אם נמצאו משה בן יונתן טובא והן
לפנינו בחיי' עודנו מה בכך אין להסתפק בהן
אלא בעינן שני משה בן יונתן שנתכסו מן
העין וק"ל · ונראה דבנדון דיד' אי לא הוחזקו
שני משה בן יונתן איכא תרתי לטיבותא לא
הוחזקו ולא שכיח שיירתא דכיון שהעיד
שאשכנזי היה שמת הדבר ידוע דלא שכיחי
מאנשי בני ברית מאשכנז לארץ ליטוא
דאשירי כתב גם כן בתשובתו דלא מיקרי
שכיחי שיירתא רק בשווקי' גדולי' וכבי דינא
דרב הונא דשכיחי רבים טובא משום הלין
נראה אם לא הוחזקו להם שני משה בן יונתן
שנתכסו מן העין דהך אתתא מרת צפורה
שריא לעלמא ויוכל מר להתיר לכל גבר
דיתיצביין אך בתנאי זה אם ידוע למר
שהועד העדות בלי רמיה כי אינני מכיר את
העד אם הוא מן הרקים הפוחזי' דלא חיישי
במידי לאסהודי שקרא וכל שכן דבהאי גוונא
דסבורין הם שבודאי לא יבאו לידי הכחשה
מחמת ריחוק הדרך כי יש לתמוה קצת על
אשר כתבת שישבה עגונה שתים עשר' שנים
וזה שמת איננו כי אם שלש שנים נמצאו
שבתשעה שנים לא ידעה מה היה לו לכך אם
נראה למר שיש שום עיקול ונכל ועוקבה
בהודעת עדות זאת כגון אם חשדוהו להעיד
וכי האי גונ' איני נמנה להתיר כלל שלא
להחזיק ידי רשעים הבאים לפרוץ גדר
וגזירות חכמים אבל אם העדות בתום
וביושר שאין ניכר בה שום עולה מספקת
הוא להתיר האשה הזאת לעלמא · נאם
הקטן והצעיר שבישראל ·

רכה

אהובי ה"ר חיים מאיינר' אשר
דרשתני אי שרי לשנות
הכלונסות לפחים שמשמשי' בו הספר תורה
לקריאה לחובת היום נראה לענ"ד דאף על גב
דהא כלונס תשמיש דתשמיש הוא ושרי
כדמוכח פרק בני העיר דפרוכת גופיה לכ"ד
אי לא דעייפינן בו לפעמים ספר תורה הוי
תשמיש דתשמיש וכל שכן האי כלונס דאינו
אלא תשמיש לפרוכת ואין לחלק דכיון דהאי
כלונס מעמיד הפרוכת איכא למימר דהוי
כמו פרוכת גופיה דאשכח' בעלמא הכל הולך
אחר המעמיד אין לומ' כן דלא עדיף מדרגא
לכורסיה דלית ביה נמי קדושת כורסיא
כדמוכח התם אף על גב דמעמיד מכל
מקום נראה דנהי דבהני מילי לית בהו כמו
קדושת ארון אבל יש בהן כמו קדושת בית
הכנסת דלא גריעי מספסלים וקתדרים
דאיתא בירושלמי דאית בהון קדושת בית
הכנסת כדאיתא באשירי ומרדכי פרק בני
העיר ואם כן כר' דחשיב הורדה קצת לעשות
פחים מן הכלונס ומכל מקום תשמיש ד
דתשמיש הוא ומכל שכן בפחים שאינו אלא
לסימנים בעלמא לצורך בני אדם שלא יטעו
ולא כל כך לנוי ספר תורה ולא למלבוש ולא
לצניעות · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רכו

גברא דמשתמע מיליה · כל רז לא
אנס ליה · אהובי עמיתי
מה"רר חיים יצו עש"ת תורת' וכל הכלוים אליך
שליט"א טרחא טרחת מר ללא לצורך הלא כדי
היתה לסמוך על עצמך אפילו במילתא
דצריכא רבים כל שכן כדא מילתא דאין
נראה לענ"ד שיש בית מיחוש לפי העדות
אשר ראיתי דאיתנחיש ההוא גברא בעדים
דלא נתן לאבי הנערה הקורז"ן והצניף כי
אם דרך שליחות ופקדון מכל מקום אי לאו
דאיתנחוש

דאיתרמוש אמורתו לא סמכינן כיון דככר
שויה ליה חתיכה דאיסורא לאסור ב
בקרובותיה אמנם אשר כתב מר דרגליס
לדבר הוא דמה שאמר כן בתחילה היתה
כוונתו כדי ליפטר מן הקנס אי אומדנא
מוכחא הוא איכא למיסמך עלה וכן מצאתי
להדיא בתשובת הרא"ש היכא דאיכ' אומדנ'
דמוכח שכוונתו לשקר לא משגחינן לדבריו
אבל בכרון זה אפילו אי אתכחש לא מ
מהימנינן ליה לאוסרה כמו שכתב מר היכא
דהיא כופרת לאו כל כמיניה והכי איתא
בהדיא באשירי פר' המגרש שמעשה בא לפני
רבינו תם באחד שאמ' קדשתי אחות אשתי
קודם שקדשתי את אשתי והאחות אשה
היתה נשואה כבר ואמר שהיו עדים בדבר
והם במדינת הים ופסק רבי' תם כל זמן שלא
באו עדים ליכא למיחש למידי דלא כאמן
לאסור כו' וכן מצאתי בהדיא בתשובת
הרא"ש דלא חשבינן קלא בכלום על פיו ואם
כן אפילו אי איהו עביד ואפיק קלא לאו
מלתא היא ובהדיא איתא פרק המגרש לא
שישמעו קול הברה אלא נרות דולקות
ומטות מוצעו' כו' או באידך מימרא כדי
שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני
מפלוני כו' ובהאי עובדא ליתא כל הני ועוד
כמו שכתבת מה שנתקדשה כבר קודם
הקול לר' אייזק ובהדיא פסקינן פר' המגרש
דאפי' לקלא דבתר אירוסין לא חיישינן ואף
דמהר"ס פסק דמבטלין קלא היכא דאשתכח
עיקרא כי האי גוונא ועוד בר מן דין נראה
לע"ד דליכא למיחש למידי כהי דחיישי' לודאי
סבלנו' או לקלא דקדושין גמורי' אבל לקלא
דקדושי' דסבלנו' לא אשכחן דתרי חששות
ניכהו כל שכן בגבולינו עתה דמנהג פשו' הוא
דרוב' מסבלי והדר מקדשי אפי' לפירו' ר"ח ליכ'
שום פוסק יתירא דחיישי' למיעוט וגם מהר"ס
לא רצה ליכנס בספ' וכל זה היכא דידעינן
בודאי כשליחות הסבלנו' אבל קלא דסבלנו'
פשיטא דלא מחמרינן ביה כולי האי הנראה
לעניות דעתי כתבתי ואין לסמוך עלי' כה"ם
הקטן והצעיר שבישראל׃

רכז

שפתים ישק משיב דברים נכוחים
מאזין ומבחין מרגיש
ומקשיב אהובי עמיתי האלוף מהר"ר חיים יצו
מאי דקשיא למר פרש"י מכתיבה דפי' דוד
גזר עליה' יפה כתב' דבריש שו כערו' יש דבור
גדול זה דשם פרש"י גם כן דדוד גזר עליה'
והקש' רבינו תם עליו ופי' הוא משום לאו
דלא תתחתן בם ודוד לא גזר עליהם אלא
עבדות ויש שם גליון וז"ל ומה שפירש
בקונטרים דגזר חתנות ר"ל שגזר עליהם
עבדות כדי שלא יתחתנו בהם כו' והיינו
כפירוש ר"ת וה"נ מוכח לע"ד פרק הערל גבי
פצוע מותר בנתינים דבנתינים איכא לאו
דלא תתחתן ועו"ש אי איבא למר ספרים
מיבמות יתברר לו בהדיא דהכי איתא אבל
עדין קושיא דמר לא איתריץ אמאי שינה פרק
המגרש לפרש בהדיא משום דלא תתחתן
ונראה לע"ד ליישב דבפרק המגרש לא בעי
לפרש משום דהוה גזר עליהם דאיכא
למיטעי ממה נפשך אי היינו מבינים רש"י
דר"ל דגזר עליהם חתנות הוא טעות מכח
הגמרא דפרק הערל כדלעיל דמוכח שם
בהדיא דמדאורייתא אסירי להתחתן מכמה
הוכחות דמייתי רבינו תם ואי היינו מביני'
כגליון דלעיל דר"ל ולא עבדות דאיכא
למיטעי דעבדות ממש גזר עליה' ואיכא לאו
דלא יהיה קדש ואם כן הוי מתניתין ש
טעות לגמרי דאין עליו קידושין בדאיתא
בריש להדיא לאחיך לעבד ולנכרי כו'
אבל באלו נערות ובהנזקין ליכא למיטעי

אפילו אי אמרינן דעבדות ממש גזר עליהם מתיישב הקושיא וק"ל אף על גב דבתו' כאלו כעבדות מקשה כמו אי עבדות ממש גזר עליהם אמאי יש להם קנס דהא על השפחה אין לה קנס הא איכ' למדחי כדדחו התוס' משום דאכשרו כפשם טפי משפחה ואף על גב דהתוספ' סברי סברא זו מן הירושלמי איכא למימר דאהא לא חש רש"י·

ר כח

והדיא דטופס הגט דקדק מר בלשון רש"י תמיהני אמאי לא דקדקת גם כן דבתחלה לא כתב כי אם אחד ופטורין ואחר כך תרתי פטורין שבוקין ואחר כך תלתא ונראה לע"ד דכל גאון תפס לו שופרא דשטרא לפי דעתו ואין קפידא בדבר ומה שיש בידי למכ' טע' אבאר למר לע"ד כר' דרש"י מוסיף והולך בתחלה כת' ופטרינן דהאי לישנא איתא בלשון המתרג' אונקלוס ושלחה מביתו אשר שלחה כו' מתרגמי' ויפטר' ואחר כך כתב ופי' ומוסיף ושבקית תרגומו של ועזבתני והאי לישנא כמי אשכחן בנגד אישות על כן יעזוב איש כו' ודבק באשתו ור"ל דהאי נברא עזב את אשתו ואח"כ מוסיף לישנא דתירוכין דהיינו עיקר הלשון הנופל בגט דגרושה מתרגמינן מתרכתא והא דלא אקדמי' קודם גט פטורין מאחר דעיקר ה הלשון הוא או לכתביה לגמרי לבסוף יש לומ' דגט פטורין כתיבה ממש בהאי לישנא כ כתרגומו על ספר כריתות אבל ספר תרוכין לא אשכחן כלל במילי דגט דבלשון הקודש קרי ספר כריתות ובתרגום גט פטורין ואם תאמר אם כן לא לכתבי' כלל אם כן ה"א דחזר בו בשיטה אחרונה מהאי לישנא משו' דכתבי' לעיל והאי טעמא דיליה דלעולם צריכין להוסיף לאשמועינ' דלא חזר ואת"ל לכתוב רק חד לישנ' ולא יוסיף הא לא קשיא מידי דשפיר דמי למכתב כמה לישנא לשופרא דגטא ולסמ"ג ולמנהגינו דכתבינ' שפ"ת ופש"ת ותש"פ נראה לע"ד דהאי סברא אית לך דכל לישנא משמע כריתות טפי מחברי' שבקי' תרגום של עזיבה הוא הפחות ופטורין הוא תרגו' של שלוח משמע טפי דשלוח טפי מעזיבה הוא ותירוכין תרגומו של גירושין טפי משלוח וכל זה ק"ל ואם כן שפיר כתב וספ"ת כמו שכתב לעיל דמוסיף והולך הוא ובסוף על כרחינו אנו צריכין להפך דספ' ואגרת לשון הקדש הוא וגט לשון חכמים ותרגום הוא ואין סברא הוא להקדימו ללשון הקדש ואין לומר כמי אמאי לא כתבינן בסוף ספר שבוקין ואגרת פטורין הא לא קשה מידי מכמה טעמי' חדא דמתניתין נקט הכי בהדיא דזהו גופו של גט כהכי לישני ספר תירוכין ואגר' שבוקין ואין אנו רשאי' לשנותו ועוד דבתרגו' איתא בהדיא גט פטורין ולא אהני לן כלו' אי הוי כתבי ספר שבוקין דאכתי לא הוי זו ואף זו לגמרי מכח תירוכין ופטורין ואנן לגמרי מוסיף והולך בעינן כדלעיל וכיון דבסיפא בע"כ צריכין להפך גם המגעתא צריכין להפך ולאקדומי זמנא חדא ופטרית דלא לימר האי לישנא לא מעלי הוא ואיכו לגמרי לשו' הבדלה בין איש לאשתו וכפיק מיניה חורבה היכא דאמר פטרוהו וק"ל והאשירי דכת' שפ"ת תרי זמני אפשר דלא חש אהא להפ' המיגעת' משו' טעות' דכתבינ' וכתב גם המיגעת' כמוסיף והולך לבד בסיפ' מודה משו' לישנ' דקר' קוד' לשו' תרגו' כדלעיל · כא' הקט' והצעיר שבישר' ·

ר כט

שנה טובה ומתוקה תהא לך נכתבת ונחקקת מרעות מלכא דכולי ארקא אהובי מה"ר פרץ יצו אשר דרשתני בענין השבעת נשים אלמנות על כתובתן שאין להם עדות קיום דע כי מה"רש דה"לא הוה

הוה ליה ולאנשי קהלו ביר מיוחד וכן עתה
בקרוב בחדש תמוז שעבר מחמת דברי ריב
אשר בשער ואגב זה שאלני על נשים אלמנות
שאין שטר כתובתם בידיהם אם מגבין להן
לפי ההרגל אשר במדינה שכותבים רבים
לנשיהם אמנם אין מנהג קבוע להן כמו ל
לבתולו' כי הרבה אנשי' משנין זה ככה וזה
בכה והשבתי לו בפשיטו' דכיון דאין מנהג
קבוע להן אפילו אי אישתכח דרוב אנשי
המדינה כותבין כסף אחד הואיל ואשתכחי
נמי טובא דכתבי מאי דבעי ק"ל אין הולכים
בממון אחר הרוב והא דפריך פרק שני
דכתובו' הלך אחר רוב נשי' לרב פריך כדאית'
התם והתוס' והגליון דמפר' דלשמואל נמי
פריך מטעם חזקת הגוף ההוא טעמ' לא
שייך הכא אבל במדינתינו אושטר"יך ואנפי'
מנהג קבוע לאלמנה מאתים ליטר"א וויכער
כמו לבתולה ארבע מאות ליטר"ן אין רגילין
כלל לשנות כ"א ע"י שינוי הזיווג כגון זקן
עשיר הכונס ענייה כדי לשמשו בכי האי
גוונא רגילין לפעמים שכותב לה סך מועט
כ' או ס' ליטרא וכדרך בבתולה כן אלמנה
וע"כ מנהג פשוט במדינתינו להגבות ל
אלמנות כמו לבתולות אע"פ שאין שטר
כתובתן בידיהן לכל אחת כמנהג המדינה
סך הנ"ל כדכתב מרדכי ס"פ הכונס בשם
מהר"ם הלכה למעשה ובשם כל גדולי אשכנז
מה"רי ב"ר מנוח בשם כל גדולי צרפת ולאקראי
בעלמ' מלתא דלא שכיח כלל לא חיישינן ד
דמיעוט דמיעוטא הוא ואכה"ג אזלינ' בתר
רובא דרובא בממו' והבאתי ראיות לזה עכ"ל
אמנם בסגנון זה אשר כתבת שכתובתה ב
בידה שא' שאינ' מקויימ' מזה לא דרשוני ועתה
ראיתי שבדבר זה חלקת והיה נראה לך אע"ג
דאין כתובתה בידה לא מגבינן לה אלא מנה
כיון דאין להן במדינתכ' מנהג קבוע אף על
גב דהכא דכתובת' בידה אינה צריכה לקיימה
דלא חיישינן לה לזיופא ונחלק עליך מהר"א
יצו ולע"ד נר' לי דבריו מדבריך ואף כי איכני
כדי להכריע ביניכם ועת' אבאר אשר באת
להוכיח דלא טעני' מזוייף אכתובה מדלא
כתבינן עליה הנפק אין ראיי' כלל דרגילות
דהנפק הוא לאחר חתימת השטר זמן רב
כשדואגי' שימותו עדי החתימ' או ילכו להם
ואשה היושבת תחת בעלה אף אם תדאג שמ'
ימותו או ילכו עדי החתימ' יריא' הי' לחזר
אחר קיום משום איבה פן יאמר לה בעלה
עיניך נתת במיתתי ובגירושין כדאמרינן
פרק חזקת הבתים שימא למעוטי שטר י"ל
דה"ל איבה דאמר לה נתת עיניך במיתה
ובגירושין ויזוס הך חששא שבקא לשעבודא
להקנות ללוקח כ"ש בשב אל תעשה ואם
תאמר תצניע הקיום מבעלה לאו מילתא
היא דכל בי תלתא אית להו קלא כדאמרינן
בהשולח ואשר חלקת מדעתך דלא חיישינן
לזיופא משום דיראה לזייף משום דאית ליה
קלא ויתר טעמא ורבית להוכיח סברות אלו
מן התוספות במשנ' דריש גיטין מדנקטו
שטר מכר או מתנה ולא נקטו כתוב' דקיימו
בה נראה דראיי' קלושה היא זאת להוכיח
דין וכלל גדול כזה משם דאין כאן ראיה כולי
האי מידי התוס' מוכיחים התם מסברת
העולם ולא מתוך התלמוד ואי הא קאמרי
לא שבקת חיי ה"א דשבקת שפיר משום דרוב
נשי' לא יחושו לזיוף משום דמספק לא קעקרי
נפשייהו דשמא לא תבא לידי גבייה דלא ת
תתגרש והיא תמות תחלה ש"מ מיהא אחרי
שהוכחנו דטענינן מזוייף ואת"ה תחוש לזייף
אחר מיתת בעלה י"ל תקנה שיאמרו לה
היורשים מיד הוציאי כתובתך לראות מה
כתוב בה ולא יהא לה פנאי לזייף וכי האי
גוונא: ותו דחקת ואוקמת אכפסך טובא
דלא

דלא נטעון ליתומים גררי אתפסה במינו דאי הוי אבוהון קיים הוי טעין מזוייף וכתב דגררי לא אשכחן איכון ומה בכך הא נאנסו כמי לא שכיחא ואפ״ה טענינן לה במינו וחלקת דנאנסו טענ׳ טובה היא דנאמן אבוהון בה בלא מגו הרי פרוע דאין נאמן אבוהון אלא מכח מינו דאי לאו אמרינן ליה שטרך בידי מאי בעי וטענינן להו וגריכת למימר דשאני פרוע דשכיח הוא וכל זה דוחק ופרכת חד נד ותו דגררי באלמנה שכיחי כדאיתא בההיא בתוס׳ ואשירי ומרדכי פרק קמא דבבא בתרא משום דכתנאי בית דין קאתי וכתב אשירי שם דשכיח הוא להתפיש גררי דוקא סמוך למיתתו ואם כן נטעון לכל ה היתומים דגררי אתפסה סמוך למיתתו במינו דמזויף ומהשתא אין לך ראיה כלום מר׳ יוסי דלא חייש לגררי דהת׳ איירי בבריא הטוע׳עם אשתו בכתובתה דגררי לא שכיחי והוכחת מרבי יוסי אליבא דרב פפא ואליבא דרבינא בין לרבנן בין לרבי יוסי אמנם שרא לן מר כראה בעיני שסגנת קנת בראיה זו דאין לך ראיה דגררי גריע מפירעון אלא אליבא דרבי יוסי ואליבא דרבינא ועיין ותמנא ותו כראה דלגבי מת אפילו פתאום דליכא למיחש לגררי כדכתב אשירי פרק קמא דבבא בתרא גר׳דטעניכ׳ליתמי מזוייף אכתובה דאי ס״ד דלא טענינן לה מהכך טעמא דכתבת אכ״ אליבא דרבינא דלעיל דמשכי דטעמי דרבנן משום דחיישינן לשתי כתובות ולכך לא יחזיר ופי׳ רש״י ותוכיח על יורשים שטר אחר שטר והשתא מה תיקן הבעל דאין מחזירין לה הכתובה דחושדה דתגבה ב׳ פעמים אם תזייף כתובה אחרת תבא בכתובה זאת הכמנאת ותגבה בה בכזאת כיון דלא טענינן ליורשין מזוייף אכתוב׳ ולגבי זייוף זה אזלי להו כולי טעמא

דידך דאיכה יראה מקלא דמכוונה היא ברמאות ואין הבעל כמי יוכל לתקן הדבר וכיון דכתבו התוספות דלא שבקת חיי משום זיופא אלמא קרוב וקל הדבר לעשות ואם כן מה תיקן שלא להחזיר מהאי דהק׳ לך מה״כא דאין תקנה בהכפק כמי דאיכ׳למיחש למיתת הדייכים לא מחוור לי דבריו דמכל מקום הבאת ראיה מדזהירי עלמא למיעבד קיום אשטרות ולא אכתוב׳ שמא לא חיישינן בה לזיופא ויפה כתבת כמה נדרין המועיל בה הכפק ועוד נד אחר דכשיזקינו עדי חתימה עושין הכפק מינוקים מה שהק׳ לך ממכר דאית ליה כמי קלא לא כיהרו לי דבריו גם בזה דע״כ גריכנא לחלק בין קלא דהוא לקלא דבי תלתא כדאיתא בהדיא בתוספו׳ פרק השולח׃ עוד כתבת שלא להגריך קיום מטעם אומדנא כגון שאין הכתובה גדולה משיעור לפי מה שהוא והיא לא נר׳ דלאפוקי ממון בעינן אומדנא דמוכחא וכיון דהרבה פעמים נרעי׳ופוחתי׳בלתי טעמא ואמתלא ידוע אין כאן אומדנא מוכחא כלל׃

רל

והוא דטרח אחר שט׳חוב של חבירו עד שהביאו לידי פרעון והורד לו מן הבעלים רביעי׳וכתקבל קנין עו״ וכת׳ דהורה אחד מדייני דשפילו דלא קנה השכיר משום דאין אותיו׳נקני׳ שא בכתיבה ומסירה נראה דמשום הא אין מזכיחין להוא דייכא ודאי לאו שפי׳עבד למינמ׳טעכת׳ לאיכשי דשוויה כפשייהו הדרכין אבל מ״מ לא ברירה כל כך דזכה השכיר ברביעית שלו וליכא למימר דכיון דשכר פעולה לאו בעי קנין אם כן קנה בפעולתו בכל אשר התנה ופסקו עמו והוי כאלו כתב ומסר לו לכאורה לא משמע הכי מפרק בתרא דע״ז דאמריכן התם לא קשיא הא דקאמר הבעלי לי בטלה זה הא דקאמר

דקאמר הפעלי לי בטלה סתם ופריך עלה טלה זה כמי הא לא משך כו' ומק' שם אשירי מכ"מ דלא משך הא שכר פעולה לא בעי קנין וביאה דבר שנותנין עלי' שכר הוא בפעולתן קנה שכרו ומסיק דיש לדקדק משם דהשוכר הפועל בחפץ פלוני אינו חייב לתת לו החפץ אלא נותן לו דמיו אם ירצה אא"כ שמשך החפץ או שהיה החפץ ברשות השכיר עכ"ל מהכא מוכח דאינו קונה בפעולתו ממש דמה ש שהותנה לו אלא שכרו בדמים אם כן כדון דידן נמי לא קנה בגוף הכתב שהרי לא נכת' ונמסר לו כי היכי דהשכיר לא קנה בגוף החפץ כיון דלא משך וכמנא דלא קנה אלא שכרו בדמים כפי מה שהיה שוה רביעית הכתב כשהתחיל לטרוח בו אבל מה שנפרע ממנו אחר כך מהיכן יזכה בו דבר שלא היה בעולם הוא כיון דלא זכה בגוף הכתב ומה שדמיתו לאריס ולשם בהמה מחברו כדי לסלקו בוולדות שנוטלים בדבר שלא בא לעולם ולא לסלקינהו בזוזי לא דמי כלל ד דהאריס זכה בגוף הקרקע ע"י חזק' שמשביח בה על תנאי זה וכן השם בהמה מתחילת משיכתו זכה בה על תנאי' הללו כמו השוכר בית לדור בו וקי"ל דשכירות קרקע נקנ' בכסף ושטר וחזקה אע"ג דדירה דבר שאינו נקנה כדאית' פרק מי שמת ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דליתא בבריא אפילו נקנה בכסף שטר חזקה אא"כ השוכר זכה בבית כדי לדור בו ולא לענין אחר כלל ה"נ האריס זכה בחזקה בשדה כדי ליטול ממנו מחצה שליש ורביע ואשכחן נמי קנין לתנאי' כזה בריש המפקיד דקנה בהמה לכפילה ולא לענ"א כלל ודוקא ע"י משיכה דמעיקרא כדמוכח הת' מדקאמר איכא בינייהו דקיימ' באגם אבל כדון דידך אין כאן קנין בכלום דלמא זכה בו בשטר חוב זה ומאי דהוכחת

דאם אית' דאריס קנה בגוף הקרקע אם כן ליפלוג בי' רבי יוחנן ור"ש לקיש לא הוכחת מידי דבלאו הכי קא עביד צריכות' הת' פרק השולח דאי איתמ' בהא ה"א משום דאדעת' דארעא נחית אבל הא דאדעתא דפירי נחית וכו' ואם כן אריס דלאו אדעת' דמכירה נחית כלל אלא כדי שיחול לו התנאי כ"ע מודו דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ומאי דק' לך גבי שם בהמה מחברו האחריות על המקבל הא ליתא דאין לשון קנין כן אלא כדי לחול לו התנאי כמו השוכר בית וקונה שכירתו בכסף שטר חזקה דודאי אין חייב כלום ב באונסי הבית וקי"ל אמנם נראה דיש לחלק בההיא דאשירי פרק בתרא דע"ז דהת' כיון דלעולם צריך לתת לו החפץ הרי נתקיים לשכיר תנאי כדאיתא פרק מי שאחזו היכא דליכא לבעורי קא מכוין אמרינן מה לי אנטלית מה לי דמיה אם כן כדון דידך אי לא יקנה בגוף הכתב אם כן לא נתקיים לו תנאו והשוכר שעבד את עצמו לתת לו שכרו כך ונכרים אף על פי כתו' בתוספו' בשם רבי אליהו דיכול אדם לשעבד את עצמו על דבר שלא בא לעולם והכי דחקינן למנא טעם ו וראיה כדי לקיים מנהג הפשוט גם בארצנו שטורחין עבור חובות למחצה שליש ורביע אין פונה פה לחזור בדבר ומה שכתבת ש שקבלו קנין סודר שמא לא גמר להקנותו שא בשטר וחלקת כיון דעם הארץ הוא דלא בקיאי בדיני ועבדי כולי אילי בקני' לא מחוור לי חלוק זה דאם כן פלוגתא דרב ושמואל איירי דוקא בת"ח וכן כמה כללות שמסרו לנו חכמים בתלמוד בדרך זה פרק המדיר ב בכתובות לרבי מאיר אין אדם מוציא דבריו לבטלה דאדם יודע דאין מקדיש דבר שלא בא לעולם ונעשה כאומ' יקדשו ידי לעושיהם ונהגה רבות נ"ל דכולהו איירי בת"ח אלא נ"ל

לחלק

לחלק דהתם גבי מתנו׳ שכיב מרע דלאפוקי ממונא מיניה קאתי אמרי׳ שמא לא גמר ל להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ונמצא כשאר לו הממון אבל בכהון דידן כראי׳ הדברים דהשכי׳ בקש לקבל קנין ולא בעל הכתב דלדידיה למה ליה קנין וכיון דקנין זה לעיולי ליה ממון קאתי לא אמר׳ שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ובכל מאי דנקנה לו ניחא ליה אי בפעולתו אי בקנין וכה״ג מחלק פ״ב דקדושין גבי מהיום ולאחר מיתה לענין גירושין וקדושין דאי איתמר בגירושי׳ הוה אמינ׳ משו׳ דלרחוקי קאתי ולכך מספקינן אי תנאי אי חזרה אבל קדושין דלקרובי קאתי ודאי תנאי הוא ולא חזרה :

ר ל א

ההיא דאשה שמסר׳ מודעא שלא מחלה על זכותה שלא יוכיח הבעל ממקו׳ אביה שכשאת שם פשיט׳ דמהני דאפילו גילוי דעת בעלמא הוי מועיל ואין כאן צורך ראיה · כאס הקטן והצעיר שבישראל ·

ר ל ב

על כתובות האלמנה יפה כת׳ מהר״ש מהלא וכן אני כוהג במדינה זו כיון שנוהגין להרבות לאחת ולמעט לאחת ואין כתובות האלמנות שוות לא הוו כמעשה בית דין משום הכי כ״ל דצריכי׳ קיום בעדים ומה שכתבת במדינת ריינוס ובגליל התחתון אין כתובות הבתולות שוות ואין להן קצבה ואפילו הכי מגביכן להו בלא קיום אמינא כדהוה מר במדינתינו טריד הוי מר בגירסא ולא עיין מר שפיר במנהג המדינ׳ במדינ׳ ריינוס עד לקוב״ליכ״א ובכל מדינת ודאכ״ן פיי״ברן שוב״ן לבד רעכ״נ ספור״ק בכל אותן המקומות נוהגין לכתוב לבתולות מאה זקוקים כסף ו

וכותבי׳ בהכתובה מאה ליטרי׳ דכסף דהיינו מאה זקוקין ולאלמנ׳ כותבין חמשין לטרין דכסף דהיינו חמשים זקוקים ומשום הכי הוי כמו מעשה בית דין כיון דכולם שוות וכן כתב האשירי פרק קמא דכתובות אהא משפחות הכהנים כותבין לבתולות ארבע מאות זוז וכתב האשירי דהוי בתנאי בית דין אבל במדינה זו כיון דכתובות האלמנות אינן שוות פשיטא דלא הוי בתנאי בית דין וק״ל מגליל התחתון דהיינו מקובלינכא והלאה כתוב׳ בתולה ששים זהובים ואלמנה שלשים · ברעכנ״ש פורק לבתולה מאה ליטרין במשקל הברזל דהיינו מאתי׳ זקוקי׳ כסף לאלמנה חמשים ליטרין דהיינו מאה זקוקים כסף בכל אותם המקומו׳ הוי בתנאי בית דין כיון דכולם שוות ובכל אותן המדינות נוהגין שהחתן חותם הכתובה וכשמוכאים שמכירין חתימ׳ החת׳ סגי וכשאינ׳ מכירי׳ חתימת החתן אז צריכי׳ להביא ראי׳ באיזה מדינה כשאת וגם צריכה להביא עדים שבתולה כשאת וכשאין לה עדים על זה אז צריכה להביא עידי קיום וכן הייתי נוהג כשהייתי באותן המדינות אבל כשהייתי במדינה זו כיו׳ שהחתנים אינם נוהגים לחתום הכתובה איכי משביע שום אלמנה אלא אם כן יש לה עדי קיום ו את אמאי אין כותבין הנפק על הכתובות כמו על השטרות ומשם אתה מביא ראיה דלא טעינן מזוייף אכתובות מה ראיה היא זו מה תקנתא יש בההנפק אי חיישינן למיתת העדים חיישינן כמי למיתת הדיינים וגם אשטרות לא אתבריר לן מה מועיל בההנפק וכמה זמנין שקלי וטרחי קמי מורינו מהר״י מו״לי ז׳! מה תקנתא יש בזמן הזה בהנפק ולא שמעתי ממנו שום טעם ברור רק שיגוית דחיקא · ואת״ דכתיבנ׳ יש לה קול ומשום הכי מסתפי לזיופא אבל הלוא׳ מאן דזייף בכי כעא

יזיף

יזיף בניטין במתניתין בדבור אם יש עוררין כתבו התוספו׳ ומביאין ראיה דטעני׳ מזוייף ליתומי׳ דאם לא כן כל אדם יכתוב שטר מכר ומתנה על חברו ויוציא על היתומים ומכר כמי יש לו קול כדאמ׳ בפרק חזקת הבתים מאן דזבין בפרהסיא זבין מהאי טעמא מפקינן מלקוחות אפילו במוכר בעדים בלא שטר ולטעמא דידך כיון דמכר יש לו קול אמאי לא אמרינן לא חציף לזייופי ולאידך גיסא כמי מייתי התוספות ראיה מינה ד דטענינן ליתומים מזוייף תאמ׳ שהכי שטר מכר כיון דמכר יש לו קול והאי לית ליה קול מוכח מילתא דמזוייף הוא אבל ברובתא אחריתי לא טענינן מזוייף אלא ודאי התוס׳ מביאין ראיה כיון דאשכחן דטענינן מ מזוייף ליתומים לא חלקו חכמים ואיכא נמי למימ׳ איפכא מסתברא גבי מכר טענינן מזוייף ליתומים אע״ג דאיכא למימר חזקה אין אדם תוקע שא אם כן יש לו ואיכא למימר לא חציף איניש לזייופי אפילו הכי חיישינן לזיופא כל שכן לגבי כתובה דאשה מעיזה לזיופא דהכל יודעין שיש לה כתובה ודאי מעיזה ומעיזה וכי האי גוונא אמריכ׳ פר׳ שני דכתובות אבל הכא כיון דאיכא עדים דקא מסייעו לה מעיזה ומעיזה ואם האלמנה תפסה הנכסים ויש לה מגו כגון שיכולה לטעון אין בידי כלום אפשר דנאמנת בלא עדי קיום כיון דאית לה מגו אבל הדבר צריך דקדוק גדול דבמלתא כל דהוא אין לה מגו עכ״ל תשובת מהר״י ווייל ׃ ילמדינו רבינו בענין השבעת נשים אלמנות נשואות על כתובתה מאי דינא אית בהו כי מהר״אש מה״אל תמה עלי שהשבעתי אותה וכתב שמה״רס כתב בתשובה שאין להשביע אשה על כתובתה בלא עדי קיום רק לבתולות הנשואות שיש להן קנב׳ כמנהג המדינה וכן

היה מה״רא כ״ץ ז״ל והשבתי לו שאין המנהג כן כי כך היתה שאילת מה״ר פרץ למה״רי ווייל והאריך בראיות לא רציתי לכתוב כי תמצא כן תוך תשובתו של מה״רר איסרלן ותוך תשובתו של מה״ריו ועיין לעיל ׃

רלג

שלומך ישגא לחדא אהובי עמיתי מה״ר יודא ינו על אשר שאלתני על פדיון הבן שאירע בשבת היאך יעשו הפדיון וגם אם אירע כך כשכתן האב דמי הפדיון בערב שבת כמו שרגילין מקצת הכהנים עשירים להחזיר דע כבר כשאלתי וכתתי בדבר זה הרב׳ טורח עלי לכתו׳ המשא והמתן מסקנתי הית׳ להמתין עד יו׳ ראשון אחר השב׳ כי הוכחתי מפר״שי בפרק קמא דביצה דמתנות כי האי גוונא שהן חולין גמורין אין קפידא בשהייתו וכן משנה שלמא בערכין דאם משהה איגו עובר אלא דאין להחמין שום מצוה והיכא דמשהה כדי ל לקיימנה מן המובחר שפיר דמי וכמדומה שכן הוא המנהג גם מה״ר שמשון ז״ל ספר לי בהיותו פה שמצא כך בספר חבור אחר מן המחברים דלא שכיחי ׃

רלד

ואם אירע כך שנתן המעות בערב שבת והחזיר הכה׳ אם יש לחוש לדברי א״ז כר׳ דודאי לא היה לנו לחוש לדברי היחיד נגד רוב כל הפוסקים אך דהתוס׳ פרק מרובה בשמעתין דהרשאה פסקו בפשיטות כשמואל דאי׳ פדוי אם נתאכלו המעו׳ ואם כן הוא הדין אם החזירן ואפשר דכל שכן הוא אם החזירן ודברי התוס׳ עיקר הם בכל מקום ואם תאמר אין כאן לומר כיזיל ל לחומרא משום דהפדיון איגו שא ממון כהן הא ליתא דאשירי דפסק כרב לגבי שמואל דבנו פדוי היינו מטעם דק״ל כרב באיסורי

אלמא חשיב ליה איסור אם אינו פודהו בהלכתו ולכך היכא דאפשר לפדות פ"ע שבית כדי לקיים דברי התוס' ואז שפיר דמי טפי ותו דקורא אני תגר על הברכה שמברך אבי הבן בערב שבת דהכתי לא מטא זמנא דפדיון ואפשר יש לדמותו לברכ' דנר חנוכה בער' שבת דמברך שעה גדולה קודם הלילה והתם נמי לא מטא זמנא דנר חנוכה דאינו עד משתשקע החמ' א"כ דלא אפשר בענין אחר אין קפידא ויש לחלק דהכא אפשר להמתין כדלעיל אין לי פנאי להאריך יותר ·

רלה

אך מה שכתבת דאם היה נותן הבן לכהן היה יוצא בכך כמו בפטר חמור בדותא היא דא דבפטר חמור גופי' לא ידענא מהיכן דייקת דיוצא אם נותן הבכור לכהן דילמ' לעולם צריך לפדות או לערוף והא דילפינן מהקדש היינו דאין צריך דוקא שה אלא פודהו בשאר דברים כשיהיו אבל מכל מקום פדייה בעי ואפילו אי מהכי התם היינו משום דהחמור קדוש גופו כבכורה ואפילו בהנאה קודם פדייתו מה שאין כן בן בכור דיליף בהדיא מקרא דחולין גמור הוא למאי מבעיא ליה לכהן אי לעב' אין בן חורין נעשה עבד אי לבן הא לאו ורעיה הוא ·

רלו

מה ששאלת הא מה דכתב במרדכי בסנהדרין דמי שנשבע לשנים דפסול לשבועה אין דין זה נוהג בינינו לא ידענא חילוף מנהג בפסק זה בין דורות הראשונים לדורותינו אך מה שחלקת בין להחזיק ממון דפסול ובין נשבע היכא דנהפך עליו השבועה ונשבע ליטול דכשר אדרבה איפכא הוא הדין דנשבע להחזיק אין פסול לדעת האלפס פרק כל הנשבעין דכי כופר במלוה כשר אפילו נשבע דלית' אשתמוטי הוא וכן כתב במרדכי בסנהדרין והוא הדין להחזיק ממון שאינו של פקדון אמרינן דלמא אישתמוטי הוא אבל נשבע ליטול הוי כנשבע על הפקדון ·

רלז

מה שכתבת מאי זה טעם רגילין העולם לומ' זה רבו של זה בשביל שלמד ממנו זמן אחד תוספות או פירוש ואפשר הרב שמע מן התלמיד יותר חידושים ממה ששמע הוא ממנו אין לדקדק כ"כ אחר זה המנהג כי מנהג אבותינו תור' היא וקצת ראיה יש לי לזה מתוספו' דברכות אין לי פנאי להאריך ·

רלח

אמנם מה שכתבת אם אין לתלמיד רשות לחלוק על רבו באיזה פסק והוראה אם יש לו ראיות מן הספר ופסקי גאונים הפך מדעת הרב כו' ודאי אם הוראות ברורות קצת ונורתא דשמעתא משמע כדברי התלמיד למה לא יחלוק כך היתה דרכה של תורה מימי התנאים רבינו הקדוש חלק בכמ' מקומו' על אביו ועל רבו רשב"ג באמוראי' רבא היה חולק בכמה דוכתי' על רבה שהיה רבו כדאיתא במרדכי פרק כיצד הרגל בגאונים אשירי חולק בכמה דוכתין אמהר"ם שהיה רבו מובהק אין לי לבאר יותר מזה כי דברים אלו צריכין תלמוד מפה אל פה · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רלט

שלומך ישגא לחדא אהובי עמיתי מהר"ר מאיר ינו הנני טרוד ברוב עסקי' ואין לי פנאי להאריך אמנ' אשר הקשה מתשובת מור"ם דבפרק קמא דעירובי' ופרק הדר דסתרי אהדדי דבפרק

קמא

קמא דקדק מדהשמיט רב אלפס אפי' מילתא דליכ' מאן דפליג עלה שמע מינה דסבר ליה דלא דהלכת' היא ובפרק הדר כת' איפכ' האי מילת' הוה קשה לי לפני כמה שנים לא מיכנו למיקם ביה אטעמא שפיר אפס נראה קצת לייסב דההיא דפרק הדר נוכל לומר שהיה כדעת רב אלפס שלא הוצרך לאיתויי משום דליכא מאן דפליג עלה הואיל ולא חזינ' מיניה דאלפס דאייתי מההוא דיכא אבל ההוא דמגרת הפתח דפרק קמא חזינא מידי דאלפס דאייתי שאר מילי דמגרת הפתח מאי דפסיק ביה תלמודא בלא פלוגתא והשמיט הך ש"מ דסבר דלאו הלכתא היא ובהכי מתיישב לבוכו של מורים שפיר הכא והכא·

רמ

ומצורת מנעל החליצה אין נוהגין בגבולינו לחלוץ במנעל ש סאינו תפור כבידו ולא מאחוריו כל עיקר· וכן קבלנו בשם השר מנויאשטט ז"ל וקושרין הרצועות על בשר השוק מבחוץ ולא על אזני המנעל כלל וכן תמונה בסמ"ג בשם הר' יקר שראה המעשה מה"ר שמוא' מאייבר' והרצועות לננות בו לגמרי אך אם הושחרו קצת מחמת הזקנה לא קפדינו ואיננו פתוח לרוב לפניו רק אין אזני' כנגע' זו לזו כי היכי דלא ליהוי מעל דמעל וזכורני לפני כמה שנים בעוד היתה מדינת אושטרייך על מכונה שלח מהר"ר יעקב ס"ל לבני השר שישלחו לו אחד ממנעלי אביהם וכן עשו·

רמא

ואשר כתבת אם יש כח ביד הרבנים עכשיו להקל בדבר מטעמא מה שכת' עליו החיבורי' שהוא אסור פשיטא שאין להם כח ואיך יתכן שימלא לאיש לבבו לחלוק על החיבורי' שנתפשטו ברוב ישראל אם לא שהוא מקובל מרבותיו הגדולי' דלא נהגו הכי כאשר הוא בידינו במקצת מקומות אבל מסברת עצמו לא·

רמב

ואם כותבין כינוי האשה שבלשון פיה"ם כגון ווריידא וועסלן כיון דעיקר הלשו' במדינה ההו' פיה"מש והגוי' קורי' האשה כך בלשון פהמ"יש דע כי באשרי פרק השולח משמע קצת דאז ליכן בתר קריאת הגוי' דכתב שכוהגין באשכנו כי האי נוכא לכתו' כל שום וחניכה מפני קריאת הגוים עכ"ל אמנם אחרי שפירשו התוספות והחיבורים דאפילו בשם המובהק לא צריכין לכתוב שני השמות אלא כגון ביהודה וגליל ולא במקום אחר וכל שכן בכנויים דכשר בדיעבד לכ"ע אפי' אי לא כתב שום כנוי דאין לדקדק כולי האי וכל שכן אם כותב כל שום וחניכה דסגי בהכי ויש לכתוב הכנוי שקורין בו היהודי' דלעולם עיקר עפי' אמנם בעיירות ונהרות שמשתנין שמותיהן בין יהודים לגוים הפהמ"יס בזה צריך לדקדק אם לכתוב שניהם ושמעתי שבפר"אג כותבין העיר בלשון פיה"מיש לא ידעתי האמת· כאם הקטן והצעיר שבישראל·

רמג

שלום ושלוה· אחרי' ותקוה· אהובי מנוער הישיש והמופלג מהר' שלו' יצו· הנה אהובי כאשר כתבת לי אם יש כח בבני היישוב שאי' להם רק ה' או ו' לכוף זה את זה שישכרו מנין ויתפללו בעשר' תמיד מה טוב ומה נעים היה הדבר מן הטעמים שכתבת· אמנם בתשובת מ"ורם במרד' פרק קמא דבבא בתרא ובהג"ה במיימו' משמ' דלא כייפינן רק בימים הנוראים וכגון שאין להם חסרים רק ב' או ג' וכן דומה לי שאין המנהג בשאר השנה לכוף אלא אם כן יש מני' להם מיושב בעיר כופין לשכור שליח כבור או כגון ג' או ד' עשירי' ויש להם תמיד משרתי' ומלמדי'

למלאו המנין בבי האי גוונא כופין ולא בעיר שיש בה רק ד' או ה' בני ברית וכן משמע במיימון בהלכו' תפלה · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רמד

תוכה לשם ולתהלה · וקרנך תרום מעלה · מעלת אהובי עמיתי האלוף מהר"ר אליה ינו אשר שאלתני שיעור המום בזכב שנחתך או נפסק מקצתו יפה כתב' אמתניתין דפרק כל הפסולי' מהיא עובדא שקשרו התינוקו' זנבות הטלאים כו' מוכח דהוה מום והשיעור מוכח מפרק אלו מומין דתנן התם זנב שנפגם מן העצם ולא מן הפרק ופרש"י לשם דחוליות יש בזנב כמו שאנו רואים והן קרויין פרקים · ואם נפגם במקום חיבור לא הדרא בריא משם אני לומד דכל שכן אם נפסק לגמרי ממקום שמתחילין החוליות ולמעלה דהוי מום אבל מן החוליות ולמטה לצד שיער הזנב ודאי לא הוי מום והיא דנפגמה אנו מן הסחוס נרא' דסחוס הוא קשה במשמוש היד ויש לו גובה קצת מבפני' בתוך האוזן ובאזני האדם נמי ניכר כך דכל בשר שהוא קצת קשה וקצת רך ואנו קורין אותו קרוש"פיל וזו נקרא סחוס כמו רא"שי נכפי' והסחוסין בפ' כיצד צולין במסכה ע"א · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רמה

גם אכילת מרור אם אדם יכול לצאת ידי חובתו בקלא אחד עם העלין שלם כמו שהוא אף על פי שאין בו כזית מטעם דברי' חשיבי ולא בעינן כזית כהסי' דירושלמי שהביא הרא"ש בפרק כיצד מברכין אפילו לא אכל אלא פרידה אחת של ענב או של רימון צריך לברך אחריו · ולע"ד הרי דברי' קל וחומר דאפי' ברכה דכת' ביה אכילה בהדי' באוריית' אפילו הכי חשבינן בריה פחו' מכזית כל שכן מרור דלא כתב ביה אכילה כלל דיאבלוהו אפסח קאי · וכן כתב הרא"ש בערבי פסחים להדיא טעמא דבעינן כזית במרור משום דמברכינ' על אכילת מרור ואין אכילה פחות מכזית ולא יהא לשון ברכה כמאי דכתיבה באורייתא ורציתי לחלק בע"ד דלא מהני הכא טעמ' דבדיה משו' דאי' כל הבריה ראוי למנוה דהא אין יוצאין בשרש' לדברי רבינו תם אבל לגבי ברכה אחרונה אפילו אם אין אוכל כל הבריה כגון שמשייר הגרעיני צריך לברך אחריה משום דאכל כל מה שראוי לאכול ואי בעי נמי אכיל כוליה אבל הכא השרשים לא שייכי למנוה והרי הבריה חסירה כע"כ ·

רמו

ועוד מסופק אני היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא בתפלה אי חוזר אי לא חוזר כגון הזכירנו ומי כמוך מי בעינן למיסדר מהאי טעמא דהלואי שאדם יתפלל כל היום כולו וקא מפרשי רבנן הייגו דוקא בספק התפלל והרא"ש מסיק שם דאין לך חידוש גדול מזה שספק לו אם התפלל ופלוגתא דרבוותא נמי ספק הוא אם התפלל לדעת ר"י דצריך לחזור הוי כאלו לא התפלל כלל ולא דמי לשאר ברכות דק"ל היכא דאיכא ספיקא לא מברכינן דגבי ברכות לא אמר' הלואי ויברך אדם כל היו' כולו וכל שכן דכי האי גונב' מחדש בתפלתו וראיתי רז"ל שהורו שלא לחזור ודרשו כך ברבים ·

רמז

ועוד מסופ' אני אשר ראיתי בטופס הגט שסדר מורי לאברהם לוק"ר וכתב בו אנא פלוני בן פלוני העומד היום במקום פלוני וכל שום וחניכה וכו' ובטופס שלנו איבו כך אלא אנא פלוני בן פלו' וכל שום וחניכה העומד היום לפו' משמעו' טופס שלנ' מכוון קצת יותר דמה לנו להפסיק בין שם

המובהק

המובהק ובין וכל שום וחכיכה ואע״ג דבטופס
דאב״ה דמייתי לה במרד כתב גם כן העומד
היום קודם וכל שום כראה לע״ד דהייכו משום
דהזכיר גם כן מקום הדירה ושפיר דמי
למכתב הכי כי היכי דליקו כמי וכל שום על
מקומו ועל מקום אבהתי׳ אבל מר לא כתב כי
אם העמידה וכראה לע״ד דלא שייך למקרי
מקום העמדת מקומן אלא מקום הלידה או
מקו׳ הדירה וכן אכו אין רגילין לכתו׳ מקומו׳
אילו ומקו׳ אבהתי׳ כלל כי אין אכו כותבין כי
אם מקום העמידה כדרך שקלא וטריא כ
כתיבנא דא ולא כקורא תגר כלל׃

רמח

עוד מסופק אני אם משביעי׳ יורשין שבועה שלא פקדנו בטענת
שמא דבפרק הכיזקין כת׳ מרדכי בשם מהר״ם
דלא משביעין להו ודלא כרשב״ם ואז״ו כתב גם
כן כרשב״ם גבי שטר כיס פר׳ המוכר את הבית
כמדומה לי שראיתי רבותיי שחייבו לישבע
ואף על גב דבעלמא ק״ל בפלוגתא דרבוותא
לא מחייבינן למחזיק אפשר סמכו אהא דגבי
שבועת היסת כמי פסק רבינו תם כלישנא
דמיקל ולא מחייב אלא היכא דאיכא דררא
דממונא וכתב בהגהה במיימון דכהגו כל
בתי דיכין האידנא להשביע וגם ר״ת בעצמו
חזר בו ואפשר דורות האחרונים הנהיגו כך
מפני הרמאים כדאשכחן במיימוני ובסמ״ג
בתנות שבועות וחרמות שהנהיגו דורות
האחרונים מפני הרמאים וגם רש״י חולק קנת
על סברת מהר״ם דפי׳ פרק קמא דכתובות
דהלה אומר איני יודע צריך לישבע שאינו
יודע והאי כמי טענת שמא הוא דאין יכול
לידע אם הוא יודע אם לאו ויש לחלק בין הא
ובין שטר כיס משום דאיכא טענה חשובה
בתרווייהו וראוי להסתפק אבל מאן דטעין
ביתמי מילתא דאית ליה על אבוהון בלי נר
הוכחה ונעסק שבוע׳ אמאי נחייבינהו לישבע׃

רמט

ועוד מסופק אני בשר שקבל טעם מחלב ולא היה בו ששים לבטלו
ונאסר ושוב נגע כשהוא חם בבשר אחר וכתב
מרד׳ בשם ר״י וכן בספר התרומ׳ דאיכו אוסרו
בלא רוטב בשמעתין בטיפת חלב והוכיחו
סברא זאת מהי׳ דכיער וכסה דכת׳ אטיפת
חלב שנפל על חתיכת בשר וקשה לע״ד
דמאי שנא מהא דכתב בספר התרומה ד׳
דבשר בחלב שאני משאר איסורי׳ להא דחתיכ׳
הראויה להתכבד לא בטילה דוקא כשהוא
שורשו של איסור ולא שנאסרה על ידי בליעת
איסור׃ וגבי בשר שנאסרה מחלב לא אמר׳
הכי ואכה בטילה ואף כי משנה שלימה היא
בעבודה זרה דחתיכה הראויה של בשר בחלב
איכה בטילה׃ הכך חמשה שאלות דלעיל
שאל מורי הגאון מוה״רי ווייל ותשובתו לא
ראיתי׃

רן

שלומך ישגא לחדא אהובי עמיתי מה״ר דוד ורנ״ק ימי אשר
דרשתני בדין קרוב ונתרחק ויש לו עדין בני׳
ממנה דפליגי בה רבי יודא ורבנן אם חוששין
לרבי יודא לכתחילה לענין גיטין וקידושין
שלא להכשירו לעדות כמו שמשמע אמרי׳
דכל היכא דיש פלוגת׳ דרבוותא דתנאי חד
אסר וחד שרי אף על גב דקיימא לן שרי מכל
מקום אני מצריך לכתחילה לצאת ידי כולם
וראיה מפרק המגרש מהא דאתקין מן יומא
דנן ולעלם בגטי׳ לאפוקי מדרבי יוסי וכפרש״י
שם אמת שמשמע ממה שהבאתי ראיה אני
האי נווכא מהתם אך סיימת דברך בכתבך
דמסתמא הטעם הוי שלא להוציא לעז על
משפחות ישרא׳ וטעם פרש״י להדיא באותו
מימר׳ סמוך ובאותו דבור ממש וכתב׳ הראיי׳

משמעות קצת מדעתך ותמהה שמעת וראית מקצת ולא כולה אכנס מה שאמרתי ופסקתי כבר אהא אמרתי שנשאלתי מפני מה טורחין כולי האי לפעמים טורח רב ל להמציא עדי חתימ' בגיטין והאידנ' בו מציני שאין האשה מוציאה הגט כלל לגבות בו וכל הגיטין קורעין מיד המכהינים וגונזין אותן אם כן טורח זו למה כיון דקיימא לן הלכות רווחות בישראל דעדי מסירה כרתי ואין צריך עדי חתימה אפילו לכתחילה ותירצתי משום דאשכחן סתמי משניות דאליבא דרבי מאיר גט שאין עדים חתומים בו חספא בעלמא הוא מפקינן כפשין מפו' נתא דרבי מאיר והבאתי ראיה מפרק המגרש ומפר"שי כדלעיל ונראה קצת דלאו בכל פלוגת' דתנאי מפקינן כפשי' מפלוגתא אף על גב דהלכה רווחה היא דלא קיימא לן כמאן דאמר הלך אחר המחמיר אלא היכא דהוה מן הסברא והכנין דהלכה כמאן דאסור כההיא דרבי מאיר דסתמי משניות סברי הכי וכן ההיא דרבנן כרבי יוסי דסתם משנה דאם לא ב באתי כוותייהו סברי ותו דיחיד ורבים הלכה כרבים ברוב מקומות אבל הך דרבי יודא בתלמודא מוכח בעיבדא דמר עוקבא וגני חמוה דלא ק"ל כר' הודה וכן פסקו להדיא הרמ"בם וספר מצו' גדול ואשירי דלא כרבי יהודה · ומה שכתבת שרש"בם לא פסק להדיא כרבי יהודה אלא דמשמע הכי מדמוקי כרבי יהודה ויש לומר קצת דלרווחא מילתא פירש הכי כדרכו לאוקמי ככ"ע מ משום דמתיב התם מההיא ברייתא תיובתא לכמה אמוראי בעי לאוקומי דאין לו ב בנים ויבא ככ"ע ולא תימא כיון דתנא ומתה בתו משמע דכל היכא דמתה בתו בכל ענין כשר הוא ותו דבנדון דידן הפסול מעיקרו אינו אלא מדרבנן כדפסק הרמ"בם להדי' דפסול קרובי האם ופסולי יתמן אינו מן התורה אלא מדרבנן וכי האי גוונא לא פליגי אלא אפסול קרובי האם כדמייתי קרא אבל אפסולי יתמן לא פליגי ואשר חלקת היכא דהבנים פסולים לעדות לקרובי אשתו שמתה ובין דאיכן פסולים לה אין נראה לחלק דנראה הטעם דהוא עצמו עדיין אגיד בהו וחשיב להו לקרוב כבראשונה מחמת חיבת כולן וכן משמע מעובדא דמר עוקבא דקאמר אטו בקירא אדבקינא בכו משמע איהו גופיה ומה שכתבת אי מקרי דיעבד אחרי שנשאת קודם שתיבעל פשיט' דדיעבד מקרי דלהוציא מבעלה או אפילו להצריכה קדושין וחופה וכישואין אחרים הייכו דיעבד ובפרק שני דיבמות מחלק יש לה בנים לא תנא אין לה בנים תנא ובכל שאר דוכתין כל היכא דקאמר אם נשאת לא תנא הייכו אפילו אין לה בנים: כאם הקטן והצעיר שבישראל:

רכא

שלומך ישנא לחדא אהובי עמיתי מהר"שיעזר

יפי אשר דרשתני אם יש לכתוב רעד"ש בע"ין כרא' דפשיטא שכך כותבין כמו נעכ"ל רע"דל שע"כל שכל העולם כך כותבין בע"ין ומאי דמספקלך שכותבין את העיר בלשון ביהמ"יש הרעד"יש נראה דאין צריך דרעד"יש שקורין בו האשכנזים איכו אלא לשון קיצור מלשון הבי"המי דכך דרכן של הבהמ"יים להאריך המלה בלשונם בב"י או בנ"א והה"א בתחילת התיבה גם כן מתוספת ואריכות לשונם וכי האי גוונא הוי ממש כאכיכתו דקרובה ושוה לשם דאפילו לכתחילה כשר בכיכה לבדו כואת כדאיתא פרק השולח: כאם הקטן והצעיר שבישראל:

רכב

מרן דבשמיא יפיש חייכון · ויסגא
יומכון · ויאריך שלומכון · אהו'
היקרים קהילות הקדש וחבורות הקדושות
קלונ"יא ובעלר"ן ונוי"לך ובראשיכם האלוף
מה"ר וייבש והחוכים עליו הנביר הר"ר ליפמן
והיקיר הר"ר קושמן ינו כתבכם הגיעני ועתה
אבאר תוקף ועיקר דבריכם הלא הוא אשר
לא תתקנו כל עיקר לקבל עליכם התקנות
והגזרות שתקנו וגזרו עתה מקרוב מה"ר ז
זעליקמן ומה"ר מאן ומסכימיהם שהאספו
עליהם בב"כנ ותתנו טעמים ונימוקים ל
לדבריכם בעבור כי שלא מדעתיכם נתקן
ונעשה כי גם מקצת דברים אשר בתקנות
אין רוב ציבוריכם יכולים לעמוד בהם ו
ופרעתם אחת מהן אשר נתקן ונגזר שאם
תולד ספיקא בלשון כתב התקנות בשאר
מדינות דהיינו בכלל זה נעלר"ן ונוי"לך יפרש
להם מהר"ז ב"כנ ותקנה זו יהא לשכים ו
ולנכיכים לבני שני המדינות או מתרי טעמי
חדא מפני ריחוק וסכנת הדרכים ואידך
שיסתלקו מבית דינם מהרו הנז' אשר להם
מנהיג ודבר בכל נרכיהם גם מ"הרו הנז' כתב
איך הודיע כבר למ"הרז ומ"הרם שרצונו וחפצו
לידע תחילה בביאור ולא ברמיזה בפרטות
ולא בכללות מה ירצו לתקן ובאיזה ענין ובדק
המה יוכאים ובענין אחר לא יתרצה עוד
הודיע להם דחיות ותנאים אשר מובן
להם בלשונו שאין בדעתו ליכנס א
אלא אם כן יראה תחילה מהות ואיכות
התקנות ומהר"ז לא רצה להודיעו בביאור
ובבירור וכתב לא כי עוד לעצמו לא יודע
מה יהיה ומה יעשה ומהר"ם השיב לו בלשון
המספיק וזה לשונו שאין לבו שיהא ממש
ביום הוועד ההוא לגמור התקנות וגם
שאין בדעתו לחתום ולמהר אף אם יוסכם
בדבר רק בהתמהמהות והמלכה ואשר שלא

מהר"ז את בנו שמה ליום הוועד על זה כתב
שלא עשה זה רק לכבודו של מהר"ז למלאות
בקשתו ולא לחתום · ומה שחתם בכח אביו
כתב שמחמת יראתו וביזוס ואיום דמהר"ז
כזקק לכך והר"ר ליפמן הנזכר כתב איך
הודיע למה"רם רבו גם להר"ר זעליקמן שאין
רצונו כלל ועיקר לקבל עליו שום תקנות
וגזירות בגזירות עונשין וחרמות זולתי ב
בקנסות וכותן טעם לדבריו טעמים נכונים
מיראת סכנת לו בדבר וגם הסביר להם דלא
בדיא' דעתיה כלל בתקנות הללו גם מקנתב'
אשר המה מתלמידי מהר"ז יראים פן יאמר
להכריחם בגזירתו לקבל עליהם בע"כ ומכל
הני טעמי הסכמתם כולם לעמוד על מ
משמרכם זאת בכל כחכם לבלתי ליכנס
בתקנות וגזירות הללו כהווייתם לקבל עליכ'
כלל ועיק' ובקשת' מאתי ומחברי שאירי מה"רם
ועמיתי מהר"י באכ"א להסכי' עמכם ולהורות
לכם את אשר תבאו ידי חובתכם והנני משיב
על ראשון ראשון כאשר יורוני מן השמים
ונראה דכולכם נ' המדינות הכ"ל אשר על
החתו' וכל הנלוים אליכם אין עליכם חיוב
והכרח כלום ליכנס בגזרות ותקנות הללו
ולקבלם עליכם ואין זה צריך ראיה כל כך
כי איך יתכן להסיע על קינתכם שלא מ
מדעתיכם כל שכן כאשר כתבתי שאין
רוב ציבורכם יכולים לעמוד באלו התקנות
וכן כתבתי כבר למה"רר זעליקמן שאין
נראה כלל שיש לו כח ויד להכריח אפילו
הסמוכים אליו אלא בגליל העליון דברייכוש
הואיל ומהר"ר נתן ומה"ר משה מ"ינן ויתר
לומדים ובעלי בתים ממאנים לקבל ע
עליכם התקנות ואחר שנעשו שלא מדעתם
כתבתי לו ראיות מספיקות לדעתי סבור
הייתי שהיתה ידו סולדת בפוסקי' כי כתבתי
לו בדרך נועם ומכום' קצת וגליתי לו ברמיזה

הוכחות ודיוקים גמורים שאם יעמדו כנגדו לומר אדרבה על גזירתי' ועונשין שלה' יועיל ויאסור ושלו יותר ויבטל ועתה על דילכון הכי מבאר דעתי ואמ' אני שאם כדבריכם כאשר כתבת' כן הוא לא חלו מעולם התקנו' והגזירות עליכם כלום ואם חס ושלו' יבא מהר"ז ומהר"ם ומסכימיהם כולם או מקצתם להחזיקם עוד עליכ' ולהטי' עליכם עונשין וחרמות בשביל ככה על כולכם או על מקצת' גם על אחד מכם יש כח ואומץ בידכם לעמוד כנגדם ולומר אדרבה בפה מלא ויחול ויתקיי' את שלכם ואת שלהם הרוס ובטל גם כח זה יהיה גם ליחיד מכם ועל חתימת בנו של מהר"ו הכי דן שאם יתבררו הדברי' כאשר הזכרתי לעיל שמהר"ז היה מגזם ומאיים על בנו דמהר"ו הנ"ל עד שחתם אומר אני דבכי האי גוונא לא חלה קבלתו דחשיב קבלה באונס ואף על גב דאין האונס מזומן לפניו אלא יראת דבר ודאגתו חשיב אונס וכי האי גוונא איתא במרדכי פרק שלישי דשבועות בשם ר"י דהשבועה והברית שקבלו אבותינו בערבו' מואב ה"ל מודעא רבא עלה בעל הביא דהר סיני שכפה עליהם כגיגית מש"ם דבערבות מואב כמי הוו יראים פן יניעם במדבר עוד ולא יכניסם לארץ ויליף מיניה התם מהר"ם דכל שכן יראת ואיום בשר ודם ואפילו אם ברצון גמור חתם בנו דמהר"ו מכל מקום הואיל ומוכח קצת מתוך הכתבים שלח מהר"ו כבר למהר"ז ומהר"ם ובכת' שהשיב לו מהר"ם דלא אסיק מהר"ו אדעתי' שיחתום כל כך מהר לפי זה נר' דלא מהימן בנו כנגדו לומר מדעתו וברצונו ובשליחתו חתמתי אפי' אם יאמ' בנו שאביו צוהו לחתום אלא אם כן שהיה בידו כתב הימנו שיהא פיהו כפיו וידו כידו בענין אלו התקנות ולא אמרינן מסתמא לא חציף איניש למיחתם

מכח אבוה אלא אם צוהו כדאמ' פרק המגרש ופרק גט פשוט דלא חציף איניש לשויי שמיה דאבוה סימ' בחתימתו דהרבה יש לחלק דודאי מצוי שאדם עובר על מצו' אביו אבל אינו רגיל שמקיל ומזלזל כבוד אביו דוגמא לדבר רוב העולם עוברים על מצות שמקו' ב"ה אבינו שבשמי' בכל יום אבל אין רגילין שמקילי' ומזלזלין כלפי מעלה וכיון דאיהו לא חתם שם מכח אביו ולא מכח עצמו ולגבי דאבא בטלה חתימתו כמי לגבי דידיה וק"ל וכל התלמידי' אני דן דכיו' דכתבו דהני תקנות וגזירות אינן יכולין לעמוד בהם כי האי גוונא אין מחוייבין לקבל גזירות הרב והכי מוכח מההיא דכתב ה"ר ליפמן דגזרו הראשונים ולא קבלו מינייהו כו' שלא ביאר כל הצורך ואני אבאר בפ"ק דשבת אמ' שמאי והלל גזור ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידיהו וגזור וקבלו מנייהו ואין ר"ל דהא דלא קבלו מינייהו דשמאי והלל שלא כדין עשו שלא קבלו דהא כי האי גוונא אמרינן פר' קמא דחולין דר' מאיר ורב"ג ובי'דינו גזרו על הכותיי' ולא קבלו מינייהו ורב אמי ורב אסי גזרו וקבלו מינייהו ופרש"י התם דלא מפני שהיה רב אמי ורב אסי גדולים מרבי מאיר ורב"ג ובית דינו אלא שבימים הראשונים לא היו יכולים לפרוש מן הכותיים לכך לא קבלו מפני שלא היו יכולין לעמוד בה ובימים האחרונים היו יכולים לעמוד בה · וכה"ג איירי ההיא דשמאי והלל ותלמידי' והשת' הלל הוא נשיא ושמאי הוא אב ב"ד כדאית' בחגיגה ואפי' הכי לא קבלו מנייהו משו' דלא היו יכולי' לעמו' בה בימיה' כ"ש גזירת הרב לתלמיד כה"ג דאין צריך לקבל דעדיף וש"ם כח הנשיא על כל ישרא' ליזהר בכבודו ומוראו מכח הרב על התלמיד כדמוכח בחלוקי מצות דקימה והידור מכל הכי נראה כמו שבארתי למעלה ותו לא מידי

מידי כא' הק' והצעיר שבישראל·

רכג

מאלהיא רבא שלמא לאמיבלא רב' דליואי שר התורה מה"רר ז

יצ"ו ס"ל מהודענן לך אשר השוף מה"ר כתן זמהר" מ"כן סנכי לויה יצ"ו שלחו אלינו על התקנו' גדולו' והקבועו' אשר נקבעו ונסדרו עת מקרוב אפומי דמר ואפומי דהשוף מהר" מאן ויותר לומדי' יצ"ו נזרתם גזירו' ועונשין לקבלן ולקיימן וכתבו שכל אותן התקנות גזרות ועונשין נעשו שלא מדעתם ובלתי רצונם גם רוב אנשי גבולכם אלי ותקיפו הארץ כוורמש אופ"נהם מגנ"ן ורנקב"ורט לא רצו ליכנס בהן כל עיקר עומדים ומוחים דלא ניח' ליה בהון וכן ראיתי בכתב מהר"י אהרן לור"א שכתב תרי זמנין דרוב אבילי ארץ לא ניח' להו כלל ליכנס בתקנתכם גם מהר"י וויב"ש יצ"ו כתב שבל אנשי גדולי' ארצו מיאנו מלקבלם וא"כ פלא נשגבה איך יעלה לדעת להתנו' ולתקן עליה' בע"כ שלא מדעתם והלא ידעת אשר כתב במרדכי פ"ק דב"ב בשם ר"ת דלהסיע על קיצת' אכבר התנו מדעת כולן קאי ואף אם כפשך לומ' דגדול אתה מהן ומשום הכי יתחייבו למיגת לך מ"מ הא מסיק התם במרדכי דדוקא בגדול שאין בדורו במותו אלים כחו ולא קאמ' גדול שאין בעירו או בגבולו כמותו שא בעינן שאין בכל הדור במותו וכהי דראב"יה פליג התם בההוא ענייני' במרד' על ר"ת ומסיק דהרוב יש לו לכוף המיעוט לקבל גזרות בעל כרחם ז"ל דווקא רוב לגבי מיעוט משום דק"ל בכל התורה מיעוט לגבי רוב כמאן דליתא וכד' ליף בפ"ק דהוריות מקרא דרובו ככלו או כגון בי נשיא דהיה ממונה לקדושי הדור אבל בגדול בעירו או בגבולו לא אשכחן מאן דפליג וסבר דאלים כחו להתנות ולתקן שלא מדעת כלל

וכ"ש דהכי שכנגדם כמי לא קטלי קני באגמא איכון ויצא להם שם בגדולתם לכן אמר לי לבי להשיאכם עצה ותושיה לבלתי תפנו דעתכ' לגזור ולענוש בנדוי וחרמות על כל אותן שכנגדיכם הן גדול או קטון רבים או יחידי כן יקומו כולם או מקצתם או אפי' יחיד מהם ניכרין אדרבא מהאי דריש לקיש וכמנא דברי האסורים מותרים ודברי המותרים אסורים ויתחלל שם שמים ויאמרו ההמון זונות מ מפרכסות כו' ועל כל הנעשה עד היום לא חלו גזרות ועונשין כלים כמבואר לעיל ומה טוב ומה נעים שמן הסמוכים אליכם אנשי חכמים יודעים פשר דבר לעשות וכמנאו עצמם ליכנס בדברים הללו ולעשות כיניכם ולמה תריבו הלא נכתב לי מקרוב ממג"נץ שהאבן פינה מן החומה המקפת כל בני ברית אשר בגבולכם משלטוני האומות הנמין ממג"נץ פרץ פרנה בד' מקומות ונזדעזע כל החומה וחלילה לעמוד בלב חלוק נא' הקטון והצעיר שבישראל·

רכד

נצח יכון כס ישיבתך אהו' ה"ה מה"ר יוחנן יצו אשר כתב' לי על דבר ר'חניני' כבר ידעתי שאהי' נטרד באותו מחלוק' כי כבר שלחו שכנגדו גם כן כיר מיוחד הכה כמו ח' ימים שבא עתה מתגנד של ר' חניני' וקבל עליו הרבה איך שדוחהו ומענה את דינו ובדעתו לסוג אחור מה שקבל מורש' שלו בחרם פה שיבא הוא עצמו לבר"יסאלו ובהנה תלונו' רבות ונעתרתי והפצירו בי עד בוש שכתבתי לר'חניני' כתב אזהר' ובדרך עצה שלא יסוג אחור מאשר נתקבל בחרם ואל יטיל תנאים ואמתלאות בדבר וכה"ג ועתה כבא נירנם רבי טוביה והראה לי כתבך וגם העדיות דאפיך מיפך כולי מלת' גמרתי בלבי לבל מתעסק נהם לכתוב אפי'

שורה אחת עוד בענין הזה מהפעם הזאת
ואילך אך אם ישתלחו טענותיו הנה אלי
ברמז שניהם כאשר קיימו עליהם בחרם א
אפסוק לכם הדין כאשר יורוני מן השמים
ועל דבריך אשיב לך אשר כתבתם שהדבר
מפורסם שסכנ׳ הית׳ לרבי חניכ׳ שיבא בעצמו
לבר״סלאו ומתוך כך דעתך שהוא פטור מן
החרם והבאת ראיה מהא דפטרינן נשבע
להרע לו ולאחרים לא יכולתי לכוין יפה ראיה
זו אם דעתך שסבוע׳ המורשה איכה חלה
משום שנשבע להרע לרבי חניכ׳ נראה דאין
זה רעת אחרים אלא הרעת עצמו ששלוחו של
אדם כמותו וק״ל דמורשה שליח שוייה ותו
דהתם לא איירי אלא לענין פטור קרבן כ
כדמוכח בכמ׳ מילי אבל לענוי׳ אסור פשיטא
דלא בעינן הרעה דומיא דהטבה אמנם כר׳
וודאי אי אתייליד אונס כה״ג שאנשים כשרים
ונאמני׳ יעידו שיש סכנה לר׳ חניכ׳ לבא בעצמו
לבר״סלו לאו דוק׳ סכנת הרינה אלא אפילו
תפיסה או גזילה מאנסים והרינ׳ כה״ג פטור
הוא מקבלת החרם דכדרי אונסים ושבועות
אונסים התירו חכמים כדאיתא בהדיא פ״ד
דנדרי׳ ואת״ ישכור תיורי׳ בעד מאה מנה וילך
גישוב לבטח האי כמי חשיב אונס׳ כדאי׳ פ׳ כל
הגט אטו תרקב׳ דדינרי׳ בעי למיתב לה הא
כמ״ד יש אונס בגטין ע״ש ואמרי׳ פ״ד דשבועות
מסתכן לישרי ליה מר אלא מנטער מהו מ
מדמוקי לה במנטער ולא נשאר במסתכן
וכגון שאין הסכנה גמור׳ בודאי משמע דבכל
כי סכנה שרי ונראה דאפילו אם לא נתחדש
אונס וסכנה אלא דידוע וברור לאנשי׳ כשרי׳
ונאמנים שבשעת קבלת חרם היה באונס
וסכנה לר׳ חניכ׳ לבא בעצמו לבר״סלאו אמרי׳
אכן סהדי דלהכי לא שויי׳ למורש׳ שליח להקי׳
עליו ולאסר איסר על נפשו בחרם שיכנס
בסכנ׳ ובלאו הכי בטור׳ יש לנו ראי׳ מן התלמו׳

שיוכל השליח להקי׳ איסר בשבוע׳ על המשלח
שיתקשר המשלח באות׳ שבוע׳ ע״י השליח והוא
לא ניוהו בפירוש לאסור איסר בשבועה אף
על פי שנתן לו ההשאה שיהא ידו כידו ופיהו
כפיו לכל דבר דמצינו למימר דאמר אי קם
באיסור שבועה על ידי׳ אלא שכבר דקדקתי
הך סבר׳ מפ׳ השולח גבי הא דמייתי ר׳ יודא
ראיה מהא דנשבעו להן נשיאי העד׳ דאיכהו
כמי הוו אפוטרופא ושלוחים של העיר ע״ש
הנה השבתי לך דעתי אבל לא בדרך פסק
כלל כאס הקטון והצעיר שבישראל׳

רנה

תכתב ותחתם לשנה טובה

ומתוק׳ אהו׳ ה״ה מהר״ר
יוחנן יצ״ו כאשר בקשתני על דבר אותו רעכ״ל
דע אהובי כי לא מלאני לבי להסכי׳ לדבריך
עת׳ בעבור דמילתא דתמיה׳ היא בעיני
הממון עם ואף בלב מורה הוראה דלידון
איניש לנפשיה ובקל לבעל דין לחלוק ובשכבר
אירע לי כיוצ׳ בזה ע״י הר״ מבר״ונא שניד׳ ג״כ
את׳ לדרכו ונטיתי לו בהסכמה ושכנגדו ברח
והלך לו לבתי דינין מהרר״ז ז״ל ומהר״א ש״י
וכתבו מנג׳ אמנ׳ כת׳ שלא ידעו מהסכמתינו
מ״מ זאת היתה הגרמ׳ שנתנגדו דה״ל מילתא
דתמיהה דלידון איניש לנפשיה ואמת גם
לדידי קשה להרגיל מפני תקלת הדור מחשש
דייני׳ מקולקלי׳ כי הנסמכי׳ רבי׳ אבל היודעי׳
מועטים וכ״ש כאשר ראיתי שמהר״ף לוחם
מלחמתו אלו הייתי מחדש על ידך דבר היו
בושים להתנכא ויהיו מחזרים בכל המקומות
להמציא להם עוזרים וכמנא ש״ש מתחלל
ואף כי אין איש מלחמה אנכי על כן אמרתי
טוב לכתוב למהר״ף מדוע יכנס בקשרי
מלחמה עם אותו רעכ״ל ואזקיקו להשמיעני
תשובתו וכן אכתוב לו עתה ע״י ניר מיוחד
דבכי בר״יסלאו אשר עמדי גם האדי׳ לי על ידא

מענייכים

מענייניס רבים וכפי דעתי לא יכיח מלהשיב לי תשובה ברורה מאז ידעתי מה לכתוב כי בקל לי יותר · ועל דבר מהר״ש מה אעשה לך לפי דעתי לא חפצת לדון עמו בבר״ס לאו או בשווידניץ כבי דינא דמהר״ף אם תחפוץ בזה אכתוב לו יפה ואם לאו אזקיקו לך אין בידי להכריח׳ כלל יותר כבר ייחדתי לכם דיינים נאמנים לא אבו ליכנס בזה׳ ועל דבר נוואת ש״מ יפה כוונת דכיון דאנסים מועטי׳ בישוב אי אפשר קנת להסתלק והוי כמו ס״ת על נטין דאברם רוסי׳ מה אעשה אם יתענגו הכשי׳ לא מידי היא זאת להם אני כתבתי את אשר עם לבבי כאשר הורוני מן השמים׳

רכו

הבעל שיש לו אשה מסורבת וירצה ליש׳ אחרת באושטריך ובכל אנפיה בודני׳ להכריב׳ לגרש׳ כשירב׳ לישא ומזכה לה גט ע״י אחר דזכות הוא לה [illegible] מזכה היא בין [illegible] לה [illegible] פנויה ולא [illegible] אגט [illegible] ואיש אחר כעס׳ לה שליח לקבל׳ אבל בר״כוס לא קפדי וכונסין אשה אחרת בלי גירושי׳ דס״ל דאהכי לא תיקן הגאון כא׳ הקטן והצעיר שבישרא׳

רכז

על נוארי דדהכא מכיכא דיכא בר דיכא · אסלא דברב׳ מה״ר רפא יצ״ו ידע למר כי הניעני הריב בין הכ״ר ברוך ובין הכ״ר יעק׳ מבד ניסך אהו׳ מה״ר חיי׳ יצ״ו וכן מבד שכנגדו הכ״ר ליווא הכ״ר ברוך וראיתי דברך ודברי מסכימך וכן דברי בעלי הוראה שכנגדך הלא המה מהר״ז לוי ומהר״ז ייכט״א יצו ואיככי כדי להכנים ראשי בין הרים גדולים וכ״ש אשר ראיתי הועתק גזירות מורי הישיש מהרכ״א דלית ליה פירכוס מקמי׳ ודברים ברורי׳ כתב בספר אגודה דכל הקורא לחברו כממזר דינו בקורא ממזר ובעניות דעתי ראיתי גם כן לחדש ראי׳ לדבר מהא דגרסי׳ פ״ק דכתובות

לעולם אל יפתח אד׳ פיו לשטן מאי קרא כסדום היינו מאי אהדר להו שמעו דבר ה׳ קציני סדום וכלל לא חשיד קודש׳ בריך הוא למיעבד מילתא בלא דינ׳ אעכ״ד דא ודא אחת היא מ״מ אומר אני לפי דעתי דלא סיימוה קמי מר הישיש מהר״כא יצ״ו דיכא דהאי גברא הכ״ר ברוך יען כי ראיתי כתוב לי שהיה מעולם מרוכה לדון בלשון ראובן ושמעון לב״ד השוה לחיוב או לזכות ונפסק עליו הדין עד שלא נשמעו דבריו וידוע למר שבשיכוי מועט מתחלקים הטעמים בדיני ממונות שהם כמעיין הנובע ואף כי אז כתב בתשוב׳ בסוף ספרו שדני׳ על כה״ג לפי הקנטורים שקנטרו והכעיסו עד שאמר לו נידופים וכ״ש לאפוקי ממונ׳ דאמיר טפי משמת׳ כדמוכח בהימנות׳ בשליחות׳ דבי דינא פ׳ הגוזל בתרא ואכ״ה הוה הנראה לע״ד שיצא ידי חובתו באשר יתרצה למיכת דינא ע״י טענו׳ בלשון ראובן ושמעון ולקיים באיסור אשר יהא נפסק עליהם אמנ׳ אם יעמוד מורי מהרכ״א בדבריו אחרי אשר יראו לו דברי יהיו דברי אלו בטלין אצלו כא׳ הק׳ והצעיר שבישראל׳

רכח

ויש מנהג במדינתינו שלא לפסול שום ב״ד לסדר הב״ד וכן המנהג עוד היום בגבוליכו ובעבור זה ההוא גבר׳ דשמיה וו״ידל כשנחלק עם זעליקמן טר״ושט היה בידי ל׳ להכריחו לכיאוש״טט עבו׳ כי היה בשררו׳ שלנו שלא אמרתי אע״פ שמהר״ז טרוי״ז פסול לעדות אי׳ בידי להכריחו מב״ד הסמוך לו ושם יסודר לכם בי׳ דין כמנהגינו ולכך נכטר׳ ללכת לכנו׳ תורתו ואע״ג דיש להתי׳ את׳ המנהג ידע מר דגדולי עולם ישבו בא״ר מי ישנה את מנהגם׳

רכט

כדי ליפט׳ ממורי מתו׳ דברי תור׳ של שמח׳ קא בעינ׳ מיני׳ דמר אי אית לו שום נד׳ היתר או טעם שאי רוב העול׳ מקפידי׳ על זה דם שוטה

שוטה בברכת לולב כי בעניותי דקדקתי בכל
הספרים ולא מצאתי שום בר דנפקינן בי אפי'
דיעבד בהנהו דלא קיימי תלת בחד קינא
שמעתי ממהר"ר יעקב סג"ל אמר טעם למנהג
בשם רבו השר ז"ל אמנ' הטעם עצמו לא נאמר
לי במרדכי פר' אלו דברי' בברכות כתב בשם
רבינו אפרים ז"ל ואיני מברך על הדס שוטה
יבש ואין בו לחלוחי' משמע קצת דגם בימיו
נהגו לברך עליו בלולב דאל"כ למה היו מברכי'
עליו לבשמים שא' מטעם דאתעביד בי' מצוה
כדמפרש בטור א"ח ומסת' דוקא קאמר רבינו
אפרים דקרי ליה הדס שוטה ולא בבדיותא
בעלמא כא' הקטן והצעיר שבישראל·

ר ס

אין שואלין בשלום אשה כלל כ"ש אשה
כמותך אי"כ שרוי' בשלום את מר'
העגלל אלמנת הר' פלטיאל כ"ץ ז"ל קול ענות
אנכי שומע עלייך זוממת את עקלקלות און
ומזמה תחשובי לגזול ולכחש הון עתק של
ת"ח מהר"ר יוחנן יצ"ו תשים פנייך כחלמיש
לכפור דברי' הידועים ומפורסמי' לרבי' ובפרט
לקרובך דודך ונושך ודוד בעליך ה"ה המוחזק
לאיש מהימן והלך מישרים הר' יחיאל כ"ץ ואף
כתב יד של בעלך החכם והנגון ז"ל מעיד
ומוכיח על שקרך מלב' שאר עדיות שיתבררו
על הדבר שבעליך ז"ל הודה בשבע סמוך
לפטירתו שסכום מחיתו מועטת הית' מעט
מעט מאשר נמצא סכום נכסיו ואף כי לפי
הנראה והנשמעלא הוי אמיד אפילו לאחד
משכיניו שהיה לו משלו כ"כ סכום הנמצא
ברשותו אחרי פטירתו ובכל זאת לא תתני
לבך ותעיז פניך ותשמעי לעצת רשעים
ללכת בדרך חטאים ופושעים לגזול ולכחש
ולכזוב להפר ברית ואלמלא שלא שמעתי ג"כ
תשובתך היה הדי' נותן לי לפסוק עליך כדי'
תורה קרוב בעיני שהייתי מחייבך מהאי
טעמ' משו' דבעליך לאו אמיד הוא כדאשכחן
פרק הכותב גבי ר' מיישא דקאמר תלמודא
חדא דידעב' ביה בר' מישא דלא אמיד ועו' הא
קיהיב סימני' ופי' שם רשב"א בתוס' ובמרדכי
איתא נמי להוא פירושא דטעמא דלא אמיד
לחוד הוי מספי' דאמרינ' דלאו דר' מיישא הוא
ולא איצטריך ועוד דקיהיב סימני' אלא דלא
נימ' דילמא דאיניש אחריני הוא ובנדון זה
דאת תובעת את כתובתך ממה נפשך אי
לאו דשל בעליך הוא לית ליך עליה ולא מידי
ולאידך פירושא נמי דמצריכין שני הטעמים
דלא אמיד ודקיהיב סימנים להוציא מחזקת
היתומים איכא דכל הני עדיות ואומדנות
דלעיל אפילו אי לא נחשבינהו לעדות כשר
להוציא ממון מ"מ מכלל אומדנ' והוכח' למלתא
לא נפקי וי"ל דעדיפי מסימנ' להצטרף לטעמ'
דלא אמיד ואם נפשך לומר שמכל מקום
כתובתך קודמת לבעלי החוב גם על זה יש
תשובות ישרות נכוחו' מפורשות בפסקי'
הגאונים אי' נרי' עתה לבא לבארם כי ביען
אשר לא שמעתי תשובתך לא רמזתי אכל
דבר רק ראשי פרקי' אכן דואג אנכי על תקלת
אחרת ח"ו למה"רי יצ"ו הנה פן תתגרבי בלבבך
ותשיאך רוחך לעשות נדר מחינה לשקרך
ועוותתך ותנשא לאחד מבעלי זרוע או
למניק ואנס ותמסור לו ממונך לנדן או בא'
זכות שיהא לו בו כדי שיוליך באלמותו ובחוזק
ידו ונמצא בדרך זה בעלי דינך לקוי בכפלי'
שהרחקת שעבודו ותביעותו מטרף לאשר
יקשה לו מאז להוציא את שלו בדין על כן
ראיתי לגזור בגזירה חמורה ובעונש נח"ש
על כל בני ברית הן מיושבי מדינתך הן
מיושבי מדינה וארצות אחרות שאל יעלה
על לב איש לישאך ולקחת מנכסייך א
אפילו דבר מועט לא לנדן ולא לתורת נכסי
מלוג ולא בשום זכייה עד אשר תבררי לי
תשובתך

תשובתך על כל אשר שרמזתי לך מהן הרבי יחיאל כ״ן דודך יפרש לך יפה כל כרדי זכיות וברורי עדיותיו של מהר״י בעבור כי כתובנא דליבא דהך עגייכא קא יתיב ותשיבי עליהן מה שתרצי והיה אם ארא׳ בדבריך תשובות שראוין להסתפק בהן לפי דין תורה לא אכריחך שתבררוני לדיין ביניכם אך אקבע לכם בית דין השוה לשניכם אבל אם ימצאו דבריך דברי עקלקלו׳ ותואנה אדע מאז מה לעשות ואם תתני כתף סוררת ולא תשמעי לי ולא תעני דבר תשובה או התנצלות תוך שני חדשים אחרי ראותך כתבי זה מכל מקום תהא גזירתי קיימת על הבאים לישא אותך כמבואר לעיל וגר׳ לי ראיה דמן דינא הכי הוה לן למגזר דתנן בסוף ב״ק אי׳ לוקחין מן הרועים עזים כו׳ ואין לוקחין יין השומרי׳ פירו׳ ועצים כו׳ ומפרש התם הטע׳ משום דס״תמא גזולי׳ הם כ״ש ר״גב ככסיך דאיכא אומדנות טובא דכגזילה קאתית להחזיק כהו ואע״ג דקי״ל כשמואל דאמר נזלן אפי׳ כשהוא מיעוט משלו לוקחי׳ הימנו הייגו טעמ׳ דתליכ׳ דמאותו מיעוט שהו׳ שלו קמזבן אבל בדין דידן מה שהית׳ מוסרת וכותבת לאיש מוכם מילתא הוי דממון הגזול הוא כדי להרשיקו מבעל דינך עוד מזכיר אנכי לכל רואי כתבי זה ושומעי קריאתו שאם ישכם אנשי און ומרמה יסיתוך ויפתוך לעשות עושר בלא משפט ולתפוש ולהחזיק בשל אחרים ויאלפוך למיטען שקרא ולהשיב דברי ערמה הרי הן בכלל מחזיקי ידי רשעים ומסייעים לעוברי עבירה ונותנים יד לפושעים וראויין לקללם קללה נמרצת ואמ׳ אני כי מהר״ש לא ידע כשהשביעך על כ כתובתך שהיה דעתך לעקלקלות ולעוות ולשקר דאל״כ היה הרבה לתמוה עליו למה נתן לך יד לקלקולך כאם הקטן והבעיר ש

שבט ר״ל׳

רסא

מנשים באהל תבורך מרת הכל״ל קבלתי כתבך וראיתי בו שמאד בוא לך לתמהון על אשר האמרתי עליך לכתו׳ בשביל מה״רא ואשר גזרתי עלייך שלא תנשאי עד אשר תרדי עמו לדי׳ כר לך על הדבר עוד יותר לא תפליא לא אתה ולא כל השומעי׳ אלי כי סמכתי על דברי ההוא גברא דמהימן הרי׳ כ״ן דודך שכתב לי בהוכחות ואומדנות דמוכחות שדעתך ללכת עקלקלות ולעשוק את מהר״יו יצ״ו מלבד מה שראיתי עוד בכפל בכתבים אחרים נכתבו מידי גברי דמהימני אשמען טובא נוטי׳ לזכות דמהר״יו יצ״ו ואי לא דהוי מספיקא הו״ פן הייתי מכריחך להוציא ממון שלא כדין הייתי כות׳ עלייך מרורות יותר לפי אומדנ׳ דדעת׳ אך לא הורגלתי בכך שבא לאל להוציא ממון זולתי ע״פ עדות וראיה וגדו׳ לכן עוד חוזרני לגזירתי הראשונה שלא תנשא וגם לא יתעסק לך שום אדם לזווגך לאיש עד אשר תרדי עם מהר״יו לדי׳ בב״ד דבר״יסלאו ע״פ מהרש״ט ושאר הלומדים שם ולומדי סנו״ידכן כאשר יורו אתכם לטעון לב״ד חשו׳ ב״ד השוה לשניכם לשם תשלחו דבריכם וכאשר יהא כפסק ביניכם כן יתקיים מכד שניכם ותעשו זאת תוך ב׳ חדשי׳ אחרי ראותכם כתבי ואם את מעכבת או תעשי שום דחייה תהא גזירתי קיימת עלייך כדלעיל ואא״ו שמהר״יו יעשה דחיות כנגדך תפטור מגזרתי דלעיל ויתברר זה מי הוא הדוחה ומעכב ביניכם ע״פ הרב והלומדים הנ״ל ואני כותב עתה למה״ריו ע׳ שלוחו שיהא מזומן לך לדי״ ויקבל עמך דייכים בלי דחייה גם אזהירך כתוקף שתלך עמו בדר׳ אמת ומשרי׳ אהבוך כי תדע שלא אניחנו בלל ביד עושקיו אבל גב״ חלילה

לי

לי להכיר פני' לו ולהדרו בריבו כלל נא' הק' והצעיר שבישראל ·

רסב

שלומך יסגא לחדא אהו' האלוף מהר"ר יוחנן יצ"ו אשר נסתפקת על דברי היבם ויבמה בכמה גווני ספיק' לפום דינא דגמרא ולפום תקנות הקהלות דע כי תקנות הקהלו' לא ברירא לן ולא בקיאין בהו וסבורים אנחנו דלא ברירא לשום אדם בדורנו כל חילוקי ענייניס הלא כת' מהר"ס בתשובתו דלא ידע דתקנות הקהילות אלא הא ידע שיחלקו כל הממון אחר החליצה וכ"ש אנו יתמי דיתמי דלא ידעי טפי מיניה ומה שהעתקת לנו נוסח התקנה אמרי' לאו מר בריה דרבינא חתום עלי' והלשון מוכיח דלא דווקנ' והכני מבארס לעד כפום דדייקינא מן הגמרא ומפרש"י והתוס' וחבורי גאוני' נהירא דתחלת תקנת הקהלות הית' משום חשש פלוגת' דרבוות' דר"ח ור"ת וספר ה התרומ' ומהר"ס כולם פסקו דקי"ל כאבא שאול דמצות חליצה קודמת ואם היה כונסה שלא לשם שמים היה פוגע בערוה ומשום הכי הרגילו יבמים להרחיק היבום ולידבק בחליצה והכי איתא בתשובה במרדכי פ"ב דיבמות המתחלת הלכה לי כו' מ"מ פסק ר"ת וחביריו דאי ידעינן שיהיו מתכווני' לשם מצוה שבקי' ליה ליבם כדמבואר בהדיא בדבריהם ומתוך כך חשו הקהלות דילמא אתי בזמנין טובא דלא ליכוון למצוה ובשביל הממון יעשה עצמו כמכוי' למצוה ויתן אמתלא וטעם לדבריו ושוב לא יהא כח בידינו לעכב על ידו עמדו ותקנו שיחלק בממון אחר חליצ' כדי לפייסו באתי הממון וה"נ אשכחן בתלמודא דהיו רגילים לפייס היבם לחלוץ בממון חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז כך כר' לנו עיקר טעם התקנה ·

רסג

ומהשתא נר' לן חילוקי ספיקתך ומה שרוצה האב לתפוס מה שבידו משו' דהאב קוד' לכל יוצאי ירכו לית מששא בטענותיה דכיון דאין כאן מותר על כתובתה ממה כפשך איסתלק איהו אי יבומי מתייבמי הכונס יבמתו זכה בכל נכסי אחיו דלא קי"ל כר' יודא אלא כרבנן ואי מחלץ חלוצי האשה תגבה כתובת' והיא קודמת אפילו כנגד האיש כל שכן כנגד אביו והכתוב' נגבית ומסלקת כל היורשים ואם תקנו הקהלות שיתפוס היבם מעלה כדי שיתרצה לחלוץ מאי אית ליה לאב לגבי הך מלתא ואפילו את"ל דהיבם זוכה מן הדין הואיל ואי בעי מייבם מכל מקום האב לא שייך ליה מידי דהאי זכותא · ומה שנסתפקת היכא שנכסי' מרובי' יותר מכדי כתובתה אי חולקת היבמה עם היבם שוה בשוה לפום הסבר' הך מלתא לא צריכא ראיה דלית ליה טעמ' כי האי דאם יניח המת עשרת אלפים וכתובת' ד' מאות תיטול היא ה' אלפי' מלתא כי הך הוה מרפס' איגרא ואת"ל דתקנה קבועה תקנו לפי שרוב פעמי' אין אני הנכסים מג יעי' לכתובת' וא"כ צריכים למימ' דהשוו מדותיהן שלעולם יחלקו הממון שהניח המת שוה בשוה כשני אחים לא מוכיח הכי מדברי מהר"ס כלל שכתב וז"ל מאותן ס' ליטרי' הלי"ש לא יכנו לה מחלקה והשתא אי הוו מתקני שלעולם יחלקו שוה בשוה א"כ לא אתי' לה החלוק' מכח כתוב' דהא נביא טפי מכתובת' ומה בכך אי כתוב' נגבית ממתנ' ש"מ ואת"ל דלא הוה הת' שיעור כתובה מה בכך הרי אמרנו שהושוו מדותיהם ולשון דסמ"ק ע יטיעך דשפיר מקריא עשירה אותה שיש לה שיעור כתוב' עתה בדורתינו שכותבי' כתובות גדולו' : עוד נסתפקת אם האשה נוטלת נדונייתה בר"ת והולקת במותר מנכ' מאתים

האחים ותוספת כו' לי דלשון מהר"ם משמע דחולקי' הכל בשוה דכת' ואם תתרצה לחלוץ חולצין לה ונותנין לה כל חצי ממון כתקנות הקהלות הרי כתב בהדיא כל חצי ממון לא פרט מידי ומדכתב אח"כ שיכא לה מה ש שבזבזה והיא ע"כ קאי כמי אנכסי צאן ברזל בדין כל אלמנה מוקמי כולי מלתא אחד ענייכ' דאפי' אמורא ה"ל לפרש כ"ש גאון · ועוד נסתפקת אם שאר האחים חולקין עם גדול האחין במה שיטול מן החליצה או אם גדול אחין נוטל כל הנכסים אפי' אם הם מרובים יותר מן הכתובה הואיל ומתרצה לייבם והא דתנן הרי הוא כשאר אחין בעית לאוקמי היכא דלא בעי ליבומי משום הכי קנסינן לה ודייקת הכי כי היכי דלא להוי סברת הס"ד והאמת הפוכים פי' דחוק ורחוק הוא זה ועיין בפרש"י פי' בהדי' בתחלת הקשי' ד פריך פשיטא פירש דס"ד דלא להוי גרע משאר אחין והתרבן תירץ מהו דתימא דלהוי עדיף הא קמן ע"כ דליתא לדיוקך ותו דוק מסיפא דמתניתי' הכונס יבמתו זוכה בנכסי' ופריך בגמר' עלה מאי טעמ' ומשני יקו' על שם אחיו בתי' והרי קם משמ' כל כמ' דלא קם איכו זוכה בנכסי' אע"ג דבעי למיק' ותו ראי' מפר' האשה שנפלו דאמרי התם ההוא גברא דנפלה יבמה כו' עד מאי דעתך משום נכסי פליגנ' לך ופרש"י שם בהדי' מאי דעתך קשה עליך שאזכה בנכסי אחיך כדתנן הכונס יבמתו זוכה בנכסי אחיו פליגנ' לך כאלו היית חולץ לה והתם נמי הוי לייבומי וזה היה בא לפוסלו ממנו בגט שלא היה יוכל לייבם מטעם גזיר' דרבנן דגט איכו פוסל בדאורייתא כדאיתא בהדי' פ' ר"ג דהכי קיימא לן כרבנן דלא פסיל גט ומאמר אלא מדרבנן ואפי' הכי אי הוי חולץ לה ככה"ג לא היה אלא כשאר אחיו ה"ה ב בדורותינו שהנהיגו חכמי הדורות להרחיק

ביבום מטעם חשש דררא דערוה שהיא איסור כרת איכא דאבא שאול כדפרישנא לעיל וה"ה והוא הסבר' וכ"ש דגט ואפי' חליצה לא פסלה למיקם עלה בלאו והיא דאז מתקנת ר"ג ע"כ צריכא לסלק דהתם אין הרחקת היבום מצד היבם דאז כת' בהדיא אפילו לר"ת אי הוו מיבמוה לא מפרידין אותה אלא שהוא אונס מצד תקנת רג"ה דלא שייכא מידי לייבום אבל כל היכי דאיכא דררא דאיסורא בצד ייבום גופי' מדמינן להיא דהאם' שנפלה וה"ה היכ' דאיהי לא בעי להתייבם לא כפינן לה דהתם ודאי לא הוו מכוונים לשם מצוה ·

רסד

ומאידך ספיקא כמי אי חלקי אחין במאי דנפל לה מחליצה כ"ל דאין זה מתקנו' הקהילו' כיון דפרשינן טעם התקנה משום כדי לפייס היבם שלא יחזור אח' היבום ואכן קיימא לן דמצוה בגדול · ופליגי אמוראי בגמר' בחליצת גדול ויבום קטן איזה מהן עדיף ופסק סימני אשירי דיבום קטן עדיפי ורבינו תם מוקי לה הת' בתוס' דאיירי באות' שמתכווני' לשם מצו' וידעי אכן בהו כך כדמפרש התם אבל בדורותינו פרישנא לעיל שחשו הקהילו לתקלה בזה דילמ' יאמ' שמתכוי' ובלבו אין מתכוי' שא לממו' איכ' למימ' דודאי חליצת גדול עדיף ולא שבקינן לקטן לייב' כלל ואם כן לא צריכא לפייס רק גדול אחיו וק"ל · ואשר נסתפק אם היבמ' איכ' רוצה לחלוץ כלל כל דבר זה מפ' בדברי מהר"ם ובה"נה באשירי פר' אע"פ בולהו כתבו דדיכא דמורד' אית לה ובמורד' פסקו להדי' דלא מפקי' כדוכיית' מתח' ידה ומה שכת' הרמב"ם שאי שומעי' לה איפשר ר"ל כמי דכתבי' עלי' אגרת מרד וב"מ שתפסי' כתובת' וכה"ג אמכס בתשובת מהר"ם בדיכא דמורדת פר' אע"פ בת' בהדיא היכ' דאימרד א

מממת

מחמת ממון או מחמת קרובים וכו' יהבינן כוליה לדידיה וכו' כדאיתא התם וה"ה לענין יבמה כיון דדיינינן לה דינא דמורדת ידעינן שאין כוונת' רק כדי להחזיק הממון ולא משום שבאה דקשה לה להיות שפלה ונכנעת מפניו ולחלוץ לו מבעלו או משום שמתביישת בכך אם כן לא שייכא הכא תקנת רבנן סבוראי דתנא לתרבות רעה ויהבינן ליה כוליה כדלעיל כך נראה לנו אבל לא ברורה כולי האי ועל כל הדברים הללו טוב ב בעינינו שתכתוב ספקות הללו למהר"ין שגולד ונתגדל בהגבול שנתקנו תקנות הללו פשיטא דאיהו בקי וידע בענין טפי מינן אם תרצה לכתוב לו דברינו טוב הדבר ·

רסה

ההוא שתבע עלבונו מחברו על אשר חשדו במסירה והזקיקו לישבע בפני השלטון כ"ל דלא מחייב מידי דבבושת לא מחייב עד שיתכוין לבייש וזה כיו' לתועלתו ולהוציא זכותו לאור ומאי הוה ליה למיעבד ובפרק יש נוחלין גרסינן עבדי גנבת אתה מכרתו לי רצונך השבע וטול וכו' ואי אמרת כי האי נווכא צריך לפייסו לפי שחשדו בגניבה אמאי נקט הספר תביעה בזו דלא איצטריך למידי לענין אותו הדין דבא לאשמועינן ע"ש ·

רסו

ואדם שנשתנה שמו מחמת חולי היאך כותבין ר ראובן שמעון או ראובן דמתקרי שמעון דע כי זה קרוב לשתי שנים ומחנה חזרנו נע להוליכו ללכנ"הוט והיה עמנו פה מהר"רי בר"אבא שיחיה והסכמנו כולנו לכתוב משה דמתקרי יהודה והכי משמע במרדכי פרק השולח דכותבין מרים דמתקרי שרה ולא כתבינן מרים שרה דמרים היא עיקר שמה כמו בנדון דידן דשם השני עיקר כדאיתא בסמ"ק מכל מקו' הכותב ראובן שמעון לא פסלינן ליה כלל והעדים ודאי חותמין ראובן שמעון וטעם יפה לחלק בדבר · כאם הקטן והצעיר שבישראל ·

רסז

בתוונא דליב' יתיב · ושקיל וטרי ומותיב · אהובי הר' יעקב יצו מה באת לתהו' בקנקני ושמא אפילו חדש אין בו ואף כי אין ושתי להשיב בדיני ממונות אם לא שהוכררתי לפסוק הדין מרצון בעלי הדין או דייניה' וכל שכן בענין זה אשר לפי דעתי מילי דעקיפי קתזינן הכא כי הח"ר נתן והר"ר משה נר"טא כתבו לי האי עובדא גופא וכתבו שהוכררו משני בעלי דינין ברצונם לכתוב לי ביען כי קרובים המה ואין רצונם לחלוק על ידי בית דין וטענות וגיר הלזה אשר הביאני מכתבך יחדו הנכר' יוזפא בעל דין אבי החתן ואם כן בודאי יש דברים בגו ואלמלא דמיסתפינא דתדינוני לרמות רוחא לא השבתי לשום אחד מכם דבר בשביל עסק זה או ספק זה · ועתה הנראה לעד"ר אכתוב לשניכם בלשון אחד בריהטא בעלמא ולא דנחיתנא לעומקא דדינא כי היכא דלא לסמוך עליו הדין הכל הוא הוסיף לכתוב גופא דעובדא דהשטר על בעלי החנות הי' ביד החתן או ביד אביו והיה כתוב בו שכל שמחזיק השטר יפרעו לו המעות וכן עשו בעלי החנות ופרעו להחתן ואף כי קרובי אבי המשומדת מיחו בדבר לא הסניח כי החתן קבל עליו לפוטרו מהיזקות שיקבל על ככה עוד כתב שזותנה בתחלה שלא יוציאו בעלי החנות המעות מתחת ידם תוך שנה וזאת המירה תוך חצי שנה ולא הוציאו המעות מיד אחר כך · עוד כתב שהחתן טען כבר קוד' שהמירה פתח פתוח

נאם

ואם כן היה מקח טעות מעיקרא אבל מזה
לא כתבת דבר לא ידענא איזה מילי דקושטא
אינון ומספיקא קבעינן לכתוב עליהן · אשר
כתבת דלא דמי האי עובדא לפלוגתא דר"שי
ור"ת בההיא דכת' לה כסות וכלים וכו' משום
דהאי אונסא דלא שכיח הוא ודמי לאכלו ארי
יפה חלקת אהובי וכן יש בידי תשובת הרא"ש
דכתב וז"ל ראובן שנהרגה אשתו בשעת
הגזירה אף על פי שלא היתה עמו שנה זכה
בירושתה ולא דמי לנדוניית אתנים דהכא
ליכא אומדנא דדעתא דלא עלו על דעתו
גזירות הללו וגם לא לתקנת רבינו תם דדוקא
בנדוניא משום עגמת נפש תקן אבל לא
בירושת' שנפלה לה והבו דלא לוסיף עלה ע"כ
הא קמן דאפי' במיתה דלא שכיח לא דיינינן
ההיא אומדנא דלא כתב לה אלא על מנת
שתהנה בתו ממנו ור"ל באונס כה"ג לא אסיק
אדעתי' כלל והכי נמי מייתי פר' מי שאחזו
תרי עובדא דהוה קביל עליה כל אונסא
דאיתיליד ואירע אונסא דלא שכיח ומסקינן
התם אונסא דלא שכיח הוא לו ואסיק א
אדעתי' ומהאי טעמא נמי לא מהני מאי
דהתנה בפירוש שאם תמות תוך שנה
שיחזור הנדן ליורשי המת כאשר כתב לי הר"ן
הנ"ל דדוקא אמיתה אתי דשכיחא ולא אאונס
דלא שכיחא אף על גב דהתנ' בפירו' כההיא
דמי שאחזו אבל מאי דלא אתני בתנאי כפול
נראה לע"ד דלא גרע כחו בשביל כך כדפיר'
התוספות פרק האיש מקדש שלשה חלוקים
היכא דאיכא הוכחה גמורה אפי' גילוי דעתא
לא בעינ' והיכא דאיכא קצת הוכחה בעינן
גילוי דעת ולא תנאי כפול והיכא דליכא
הוכחה כלל בעינן תנאי כפול והשתא גם
נדוניית דאתנים לרבינו תם איכא הוכחה
גמורה ואפילו גלוי דעת לא בעינן כמו שפסק
דלא זכה הבעל ואפילו לרש"י דמפרש הכא

שמעתתא מן האירוסין משמע אבל מן
הנשואין גובה הכל מכל מקום איכא קצת
הוכחה דלא כתב לה אלא על מנת וכו' וסגי
בגלוי דעת בלא תנאי כפול דלא מפלגינן
סברת רש"י כל כך מסברת רבי' תם ותו דהא
חשיב קללה ותם לריק כחכם ואם כן ודאי
איכא הוכחה קצת ומהאי טעמא נמי כיון
דאתני בפירוש לא מהני מה שנתנו ביד שליש
אפילו אי בעינן תנאי כפול לפי פסק רבינו
תם דמה שכתבו התוס' פרק נערה דמוקי
ההיא ותם לריק כו' שהחתן מוחזק נרא' לע"ד
דאין הטע' משום דכיון דמוחזק הוא לא
מפקינן מיניה דאם כן הוא הדין ספק לרבנן
דפליגי עליה דרבי נתן ואין סברא לומר כך
כלל אלא היינו טעמא כיון דאפקינן לנדוניא
מרשותי' גמר ומקני ואסח דעתיה מיניה
והאי גברא כיון דאתני בפירוש ע"כ לא אסח
דעתי' מינ' ולא גמר ומקני ואם כן לא היו כל
הטעמי' מספיקי' לזכות החתן אלא משום
טעם דלא שכיח הוא כדלעיל ואף מטע' זה יש
לחלק דאם נתפשט בארץ תקנת רבי' תם
שתיקן שלא מתוך ההלכ' להחזיר הנדוניא
תוך שנה ראשונה אם כן היה צריך החתן
להחזיר אפילו באונסא דלא שכיח כדלעיל
מוכ' מתשובו' הרא"ש שדחה סברא דאומדנא
ומטעם דלא שכיח ותקנ' רבינו תם נזקק
לסברא אחרת ואין לומר נמי מילת' דלא
שכיח לא תקינו ביה רבנן דע"כ אין לומר
הכי אלא כיון דתקינן רבנן בחד אונס הוא
הדין בכולהו אי שייך בהו חד טעמא דהא
התוס' במס' כתובות דפירשו דשלשה עניני
אונסין הן ואונס דלא שכיח כלל כההיא איננו
גט משום דנכונות לא מסקי אדעתייהו וכן
לפרוכו' נמי ליכ' למיחש משמ' דווק' משו' דלא
שייך ביה הטעם משו' הכי איננו גט ולא משו'
מילתא דלא שכיח לא תיקנו ביה רבנן משום

בנועות ומשום פרוצות ומכל מקום בנדון דידן יש לחלק קצת וכימ׳ כיון דרת״ משו׳ ענמת נפש תיקן כי האי גוונא שנשתמד׳ הכא חיישינן לענמת נפש דאב כדאמרינן פ״ר מיתות כמאן קריב׳ האיד כא כו׳ וקצת כעין זה פירש ר״י פרק מי שמת גבי בני רוכל שלא דקדקו חכמים בדבריהם ולא הוזכרו בבית המדרש ה״נ נוכל לומר דלא הזכירו כלל רבינו תם בתקנתא וכה״נ ובחילוק כל דהו אמרינן בהו דלא לוסיף עלה אבל אין לומר משום דלא אתני בפירוש אם כן מחיל את תקנת רת״ הא ליתא דעביד איניש דזבין דיניה כדאמרינן פרק חזקת הבתים · ומה שטען החתן פתח פתוח מצאתי ואם כן לפי דבריו נכנסה בחזקת בתולה ונמצא׳ בעולה דמסקינן פרק קמא דכתובות דמקח טעות לגמרי הוא ולפי זה לא היתה אשתו ואיך יזכה בנדונייתה ברמה לע״ד אפילו אם טען פתח פתוח וטענת דמים ואפי׳ קבל בפני בי׳ דין לר״י ור״ב׳ שפסקו דלא קיימא לן כרב נחמן דמהימן משום חזקה דאי׳ אדם טורח כו׳ אלא כרב אשי דא׳ תני כל שלא משמש ואם כן חתן שאינו מעמיד שושביני׳ למשמשו ידע דלא מהימנינ׳ ליה אי טעי וסביר וקביל אפילו אישתכחא בעולה ומתיך כעס ושנאה קנווח בתר הכי ונתו אי האי חתן בחור הוא והכא הנאת בוגרת אם כן בפת׳ פתוח לא מהימן כדמסיק רב אחא כאן בבחור כאן בנשוי וליכא למימר

דלפי דבריו לאו אשתו היתה דאיכא למימר דטעה ואינו בקי וטענ׳ דמים נמי ליתנהו בבוגרת לפי׳ רבינו חננאל בפ״ק דכתובות וכיון דהחתן החזיק בנדונייא לפי שהיה השטר בידו והיה כתוב בו לפרוע לכל ... ה המחזיק בו להנהו רבוותא דפסקו דמהני תפיסה אפילו בספיקא דדינא אף לאחר מיתה דכי האי גוונא דבחזקת אשתו היתה והבעל יורש את אשתו דבר תורה לרוב הדיעות מספק אל תוציאנו מרשותו ולומ׳ דלאו אשתו הית׳ · ואשר כתבת שאם יטעון הטוען שינתן הנדונייא ביד בית דין שאם תשוב שינתן לה אמת הוא כי הרא״ש כתב הכי בפרק קמא דקידושין על ירושת המשומד אמנם יתר הגאונים לא משמע הכי מדבריהם כלל ואף לדברי הרא״ש איכא דוקא בנכסי של המשומד כגון שהיו של עצמו או שנפלו לו בירושה אבל הנהו נכסי כאן כרזל שהן ... ב באחריות הבעל ואין לו כח לתובעו אלא לאחר מיתתו או לאחר גירושין אמאי נזקיקנו להוציא את שלו מידו דלמורדת לא דמיא כלל דמורדת לא סרה מאחרי אלקינו כלל ועבדי׳ לה תקנתה דלא תנאכה בנות ישראל לתרבות רעה והאי איתתא נכר נפקא לבראה ומאי נעביד לה תקנתא לאהבתך כתבתי דרך שקלא וטריותא ולא בתורת פסק הלכה למיסמך עלה כלל · נאם הקטן והצעיר שבישראל ·

א מי שמתה אשתו אם צריך להמתין שלשה רגלים או שני רגלים ·

ב דין אי ראש השנה ויום כיפור איקרו רגלים לענין שלשה רגלים אחר מיתת אשתו ·

ג מי שאין לו מי שישמשנו ·

ד דין מת ביום טוב ראשון ולא אשתהי ·

ה דין טהרת המת ביום טוב ·

ו דין היכא דשכים נקראין יעקב בעיר אחת וכנויים יע"קל איך לכתוב בגט ובכלל זה תמצא דין שני יוסף בן שמעון ·

ז אם לא נכתב בגט כהן או לוי ·

ח דין כל שום וכנויה באיזה מקום ומדינה כותבין אותו ·

ט דין חניכה ממקום עמידה ·

י דין לכתוב סימן בגט ·

יא דין גט שדילג בו מאתים בזמן הגט ובכלל זה תמצא דין שאר מוקדמין ומאוחרים ·

יב דין כינויי אשה בגט ·

יג דין גט מוקדם ·

יד דין חלוק לכתוב גרשון בן רשם ואותן חלוקים ·

טו דין טופס הרשאה על שליח הגט ·

טז דין לכתוב כינויים בהרשאה על הגט כנויין של איש ואשה

יז דין כינויין של הרשאה לשליח של גט ·

יח דין לכתוב שם בגט ירחמיאל או היאך מזזיק את עצמו ובכלל זה תמצא שמות הכתובי' בקרא ושכוייהן שאינן כתובים ·

יט כ כא דין גט שדילג בו מאתי' ונשאת כבר האשה קודם שנודע ·

כב דין בהנים שאינם רוצים לעלות לדוכן מתי חוזרין לבית הכנסת ·

כג דין מגלה שפרשיותיה פתוחות ·

כד דין שלא לצאת בפתח או בשער שרוצים לישא את המת דרך אותו פתח או שער ·

כה דין שאלת שלום כשיש מת בעיר ·

כו דין שיעורי כותבת גרוגרת כינה כזית ·

כז דין מכירת ספרי פסולי לגלחים ·

כח דין לומר שמו מפארים בר"ה כשחל בשבת ·

כט דין הבא על אחות אשתו והיא אשת איש ואחר כך מתה אשתו ומת בעל אחות אשתו אם מותר לישאנה ·

ל דין אם ביטלה המרה באוונא ·

לא דין היפוך שבועה דאורייתא ·

לב דין שבועה דרבנן כשמהפכין ליה אי יכול התובע לומר אין רצוני רק שתשבע לי שבועה קלה וגם אני איני רוצה לישבע רק שבועה קלה ·

לג דין כלה קטנה שנשאת שלא במקום שאביה שם ·

לד דין נשים שנמלטו מהגזירה ובעליהן נשארו בהגזירה על איזה עדות יש לסמוך להתיר הנשים לינשא לאחרי' ·

לה דין מיפך שבועה דאורייתא ·

לו דין היאך נוהגים להשביע מי שחייב שבועה דאורייתא ·

לז דין אשה שאמרה בני זה ממזר הוא ·

לח דין אמירת הרב לבעל לצוות לסופר ולעדים ·

לט דין כינוי מעכ"ל דין שמריה שמריהו אליה אליהו ·

מ טעם קריעת הגט אחר הכתיבה ·

מא טעם המנהג לחתום עדים על הגט ·

מב דין כתיבת גט משומד על ידי שליח להולכה היאך עושין ·

תם ונשלם שבח לאל עולם·

סימני תרומת הדשן חברו הגדול מהר"ר
איסרלן אשכנזי ז"ל ה"ה

דיני קריאת שמע

א טעם למה אנו נוהגי' להתפלל ערבי' כל כך זמן רב קודם צאת הככבים ·

ב אם רשאי לענות מודים עם הציבור באמצע פרשה של ק"ש או באמצע הברכה ·

ג המתפלל פסוקי דזימר' או ברכות של ק"ש והציבור קורין שמע אם צריך להפסיק ולקרות פסוק ראשון של ק"ש עם הציבור ·

דיני תפלה ונשיאות כפים ודינ' קריאת ה של משי ית קטן ואפטרתה

ד מי ששהה להתפלל תפילת מנחה בע"ש עד לאחר שענו הקהל ברכו · היאך יתפלל תפילת מנחה ·

ה הוצרך להתפשר עם בעל חובו לפני שרים ועבר זמן תפילת מנחה אי חשיב אונס כה"ג ויתפלל ערבית שתים או לא ·

ו מי שהוא בדרך והגיע שעת המנחה והוא קרוב למלון בעיר שכולה גוים אם טוב שיתפלל בשדה · או להמתין עד המלון ·

ז האוכלים סעודת חתן וכלה · ובאמצע הסעוד' הגיע שעת המנחה אם פטורים הם מתפילת מנחה ·

ח אם יחיד רשאי לומר י"ג מדות ·

ט הקורא הלל בראש חדש אם צריך לחתום בברכת יהללוך ·

י כובעים שהם קלועים מקש · אם חשיב כיסוי הראש לעניין תפילה והזכרת השם · וכן אי מהני הנחת ידו על הראש ·

יא הרוצה להתפלל תפילת י"ח בשעה שהש"ץ מתפלל היאך יתנהג ·

יב העומד בין גאולה לתפילה אם רשאי לענות קדושה או ברכו ואמן יהא שמיה רבא ·

יג אם הש"צ צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו קודם שיתחיל עושה שלום · או אם יאמר בתוך פסיעותיו ·

יד מי שהתפלל ערבית או מנחה בשבת ושכח שהוא שבת והיה בדעתו להתפלל אתה חונן ותכף שאמר תיבת את' נזכר שהוא שבת וצ"ל את' קדשת או אתה אחד · אם יכול לצרף תיב' אתה לתפילת שבת · או אם צ"ל ברכת אתה חונן עד גמירא כמי שמתחיל בשבת בשאר ברכות דחול ·

טו התחילו להתפלל בעשרה ואחר הקדושה הלכו להם מקצתם אם רשאים לגמור תפילת' ולהתפלל סדר קדושה וקדיש ·

טז טעם למה אין אנו נזהרים כשאדם רוצה להתעטש בשעת תפילתו להרחיק ד' אמו' ולומר רבון העולמי' כמו שסדרו חכמי התלמוד ·

יז אם רשאי לקחת תפילה או מחזור בידו בשעה שהוא מתפלל להתפלל בהן אי דמיא לתפילין דאסור

או לאו ·

יח אם רשאי אדם לילך מבית הכנסת כשהתפלל עד כריך שאמר לעשות צרכיו בביתו ואח"כ יחזור לב"ה לא להתפלל ·

יט כשחל ר"ח אב בשבת במה מפטירין · אי הפטר' דר"ח או שמעו ·

כ טעם על מה שנהגו לדלג מנביא לנבי' ולהפטיר כשחל חנוכה בחנוכ' או בד' פרשיות בשני הפטרות ·

כא [redacted] או שעדיין עומד [redacted] קורין לבנו לס"ת ·

כב באיזה פרשה אמרו דאין משיירין בה פחות מן ג' פסוקים · אי"ל פרשה פתוחה או אפי' בסתומה ·

כג אם חייב אדם לומר פרשיות יט וד' פרשיות שנים מקרא ואחד תרגום ·

כד טעם למנהג בני אוסטר"ייך שנהגו שהקהל אומרי' פרשת השיר' ועשרת הדברות מחומשים שלהן ואין הש"צ חוזר וקורא אותו בס"ת ·

כה כהן שיש לו מום בידיו כמה זמן יהי' בעיר ויקרא הש בעירו שיוכל לישא כפיו ·

כו אם רשאין הכהנים בדוכנן לעשות בכל פסוק ופסוק נגון בפני עצמו ·

כז הרואה חלום ואומר רבון העולמים בשעת עליית הכהנים לדוכן · צריך לדקדק לאמרו ממש בסוף כל פסוק או לאו ·

כח יחיד צריך לכוין רגליו בשעה שאמר קדושה עם הש"צ ·

דיני ברכות

כט קונפיטו הנעשה מפירו' האילן אם מברכין עליו שהכל או בפה"ע ·

ל מי שרוצה לשתות יין מבושל בתוך הסעוד' ואוכל כמי מיני תרגימא היאך יברך ברכה ראשונה וברכה אחרונה ·

לא מי שרוצה לשתו' שלא בשעת הסעוד' ורצונו לאכול קודם דבר שממתיק לו השתיה אם צריך לברך על אותו הדבר שאוכל ·

לב בעל הבית שדעתו לאכול כל הסעוד' פת של גוים שהיא נקייה ומונח על השלחן ג"כ פת של ישראל שאינה נקייה על איזה מהם יבצע ·

לג מי שברך שהחיינו על הענבים אם צריך לחזור ולברך שהחיינו על ה[illegible] [illegible]ירוש וכן בגודגדניו' ואמ"רעלי' ·

לד [illegible] [illegible] מתי מנ[illegible] אותו ·

לה ה[illegible] לבנה [illegible]חדושה בימי ה[illegible] ואינו רוצה לקדשה עד מוצאי שבת אי שפיר הוי למעבד הכי ·

לו עני המתקן לו חלוק חדש אם צריך לבר' שהחיינו ·

לז אם ספק לאחד אי שכח לילה אחת לספור העומר היאך יעשה בשאר הלילות עם הברכה ·

לח מי ששכח על הנסים בברכת המזון ונזכר בבונה ירושלי' אם צריך לחזור לברכת הודאה ·

לט בחורים העושים תקנה שלא לדבר בברכת המזון אי רשאים לתקנו רק עד אחר בונה ירושלים שהיא סוף ברכה דאורייתא ·

דיני תלמוד תורה

מ תלמיד

מ תלמיד הרוצה לצאת ממדינתו כדי ללמוד לפני רב אחד בוטח בו שיזכה ללמוד הימנו ואביו מוחה בו שלא ילך הישמע לאביו ·

מא אם מותר ללכת לבית המרחץ או לבית הכסא מתוך הלכה שאינה פסוקה ·

מב הא דאמרינן שתה רביעית יין אל יורה אם הוא שייך גם כן בזמנו שלנו ·

מג תלמיד הרואה את רבו שרוצה לאכול דבר האסור מדרבנן אם צריך למחא׳ בידו :

דיני ציצית ותפילין מזוזה וספר תורה

מד איך מציינין טלית של משי ·

מה היאך מתקנין טלית קטן אם בבית הצואר חציו מלפניו וחציו מלאחריו או אם תולה אותו ברצועה מלפניו והיאך יעשה הברכ׳ על טלית הקטן ·

מו אם רשאין לתפור במשי סביב הנקב שתחובין בו הציציות ·

מז רצועה של תפילין שנפסקה איך נוהגין לתופר׳ ובאיזה חוטין תופרין אותו ·

מח אם מות׳ להעביר קולמוס על אותיו׳ שבתפילין שנמחקו קצת כדי שלא ימחקו לגמרי ·

מט תפילין שנתקנו בקשר להניח כמנה׳ בני אוסטרייך ואחד רוצה לתקנס ולהפוך הקשר כמנהג בני ריינוס אם יש קפידה בהנחת הפרשיו׳ בבתים · תפירה של ספר תורה שנקרעת רובה ומחוברת עדיין בחמשה או ששה תפירות אם היא כשירה ·

נא ספר תורה שנתפרה במשי אם היא כשירה ·

נב היא׳ נוטין ראש המזוז׳ לצד פני הבית׳ או לצד חוץ ·

דיני שבת

נג היאך מערבין בשבת השלשין ושאר מיני טיבול ·

נד איסור שנתערב׳ בהתר מותר לשער בשבת אם יש ששים בהתר נגד האיסור ·

נה אם מותר בשבת לטבול במלח כמה חתיכות נכון ולהניחה לפניו לאוכלן אחר כן זו אחר זו ·

נו מי שאינו יכול ללעוס יפה בשניו אם יכול לחתוך הבשר דק דק בשבת כדי שיאכלנו אחר כן ·

נז חתיכות דגים או בשר המונחים בקערה ורוצה לאכול מקצת׳ ולהניח מקצת׳ היאך יברור אותם ·

נח דליקה שנפלה בשבת אם שרי בר ישראל לכבות הדליקה בזמנינו ·

נט אם רשאין לנעול החלון בשבת כדי שלא יכבה הרוח את הנר ·

ס כשמברכין ספירה בלילי שבת ויום טוב בבית הכנסת מברכין וסופרין קודם קידוש שמקדש השליח צבור על היין או לאחריו ·

סא אם מותר לספר שמועות בשבת מענייני השרים ומלחמותיהם ·

סב אם מותר להקיש באגודל ואמה שבאצבעותיו לשחק בו לתינוק ·

סג אם מותר בשבת לרמוז באויר ב באצבעותיו כעין אותיות ·

סד סכין הכתחב מעט בכותל של עץ או

בדרך שאינו מחוב׳ אם מותר להוציאו משם בשבת ·

סה אם רשאי לפתוח ולסתור התנור השרוק בטיט כדי להוציא החמין ·

סו אם מותר בשבת להניח שפחה גויה החמין על התנור בבית החורף בבוקר קודם שמחממת את התנור ·

סז מי שיש לו בתיבתו שקין עם מעות אם מותר להניח עליהם חגורות או שאר חפצים של כסף ולשוב ליקח מעליהם ·

סח אם מותר בשבת להסיר הפרוכת שלפני ארון הקודש ולפרוס אחר במקומה ·

סט מי ששכח מעות במתנ׳ המטרון שקורין קפ״אן ביפפי״ל אם שרי ל לטלטל הקפ״א ועוד המעו׳ בביפפי״ל ·

ע אם יש חשש איסור לטלטל תפילין בשבת או בי״ט ·

עא ספסל ארוך שנשמט אחד מרגליו אי שרי לטלטלו ולהניחו באותו כר שנשמט על ספסל אחר ·

עב טבית שמקילין בו בשבת במקו׳ מצוה אם יש להקל נמי בו משום כבוד א אורחים ·

דיני עירוב ותחומין

ענ הכשר מבוי שנפלה בשבת אם מותר לטלטל באותו מבוי באותו שבת ·

עד טעם וייסוד על המנהג שנוהגין לעשות הלחיים מסיד מחוי ·

עה פרדס גדול יותר מבית סאתי׳ מוקף חומה אבל לא הוקף לדירה אם יש למנא היתר בקלות לטלטל בתוכו ·

עו הדר יחידי בעיר ובא יהודי אחר דרך אקראי לשם ונתאכסן בבית גוי ע בשבת אם אוסר על הבעל בית לטלטל בעיר באותו שבת ·

עז מי שיש לו פרדס יפה חוץ לתחו׳ וחפץ ללכת שם ביום טוב על ידי עירוב כדי לטייל אי חשיב כי האי נווכא לדבר מצוה ·

דיני יום טוב וחול המועד

עח דורון שהובא לישראל ביום טוב ויש בו חשש גידה או מחובר אם מות׳ בי״ט שני לישראל אחר ·

עט בנים שקונים מן הגוי ביום טוב ש שלאחר השבת והגוי מסיח לפי תומו שנולדו זה שנים או שלשה ימים אם יש לסמוך עליו להתיר הבנים ·

ף מי שקנה בשר שחוט בערב יום טוב א[illegible] מותר למולחו ביום טוב ·

פא כ[illegible]א הודלקה בע״ש ונדלקה בשבת וכבתה אם מותר להדליקה ביום טוב שאחר השבת ·

פב מת ביום טוב ראשון ואשתהי היאך עושים עם קבורתו ועם טהרתו ·

פג גוי שהביא דורון לישראל ביום טוב מרחוק חוץ משנים עשר מיל ואין בו חשש ניד׳ ומחובר אם מותר לאוכלו ביום טוב שני הוא או אחר ·

פד בשר שנשחט בע״ט אם מותר לנקרו בי״ט ·

פה ציבור שרצו לשלוח אחר רב או שליח ציבור אם שרי לכתוב בח״ה כדי שיבא אחר המועד ·

פו מי שהמיר דתו ובא לחזור בתוך המועד אם מותר לגלח לו שערו כדי להטבילו ולהכניסו בדת אמת

אם

דיני חנוכה ופורים

דיני סוכה לולב ואתרוג

דיני פסח

דיני

דיני ר"ה ושופר

קמ מי שכבר יצא בתקיעת שופר ורוצה אחר כן לתקוע לחולה איזהו צריך לברך הברכה התוקע או החולה ׃

קמא דיני עשיית השברים ׃

קמב אם יש לעשות בנשימה אחת שברים ותרועה ׃

קמג היכן מקומו בראש השנה בתפילת המוספין מה שאומרים מלבד עולת החודש ׃

קמד אם שכח זכרינו או מי כמוך או וכתו' ונזכ' קודם שעוקר רגליו אם צריך לחזור ׃

קמה כשחל ר"ה בחול אם יאמר בתפלה ובקידו' זכרון תרוע' או יום תרועה ׃

דיני יה"ו וט' באב ושאר תעניות

קמו מי הם הצריכים להשלים התעניות בעשרת ימי תשובה ׃

קמז אם רשאים הגדולים להאכיל הקטני' בידים ביה"כ ׃

קמח אשה שילדה בז' בתשרי אם מותרה להאכילה ביה"כ אפי' לא אמרה צריכה אני ׃

קמט אם מות' לעמוד ביה"כ על כרי' וכסתות המחופין בעור ׃

קנ אם מותר לרחוץ בצונן מראש חדש אב עד ט' באב ׃

קנא אם צריך לחלוץ המנעלים בסעודת מפסקת ׃

קנב אם רשאין העבריות לכבס בגדים לנכריות בשבוע שחל תשעה באב בתוכו ׃

קנג אם שרי לתלוב הפרות בט' באב ׃

קנד בני אדם שמתענין ג' ימים רצופים ומתחילין במוצאי שבת איך יעשו עם ההבדלה ׃

קנה נער כחוש וקטן מאד והו' בן י"ג שנים ויום אחד אבל אין נראין בו שערות אם חייב להתענות ביה"כ ׃

קנו מי ששכח בי"ז בתמוז ואכל ית' מכזי' אם צריך להתענות יום אחר ׃

קנז חתן שמתענ' ביום חופתו אם יתפלל עננו קודם שישתה הכוסות תחת החופה ׃

קנח מי שרגיל להדיח פיו בכל בקר אם שרי למיעבד הכי ביום תעניתא ׃

דיני שחיטה וטרפה ובשר בחלב ושאר איסורי מאכלות

קנט בשר מלוח ששהה במלח שיעור מליחה ואחר כן שמו עליו בשר מלוח אחר שנמלח לפני זמן רב ואחר כן נמצא מבשר האחרון חתיכה אחת נבילה ואין ששים בכל הבשר לבטלו אם יש נד היתר להתירן ׃

קס בשר ששהה ג' ימים בלי מליחה אם מותר לבשלו אחר הגלייה ׃

קסא עופו' שנשברו כל כנפת' מפני שמנוני' אם יש לחוש לטרפות ׃

קסב בשר מלוח שלא הודח אחר מליחתו אם מותר לחותכו בסכין ׃

קסג מירכה היוצאת מן הדקים ונסרך לדופן ואין ריעותא בדקים אם יש לחוש לטרפות ׃

קסד עוף או בהמה שנשבר רגלו למעלה מן הארכובה וחזר ונתרפא מה

דינו

דיני חלה וחדש וכלאי הכרם

קפח

קפח עיסה שנתחמצה כל צרכה שאם לא ימהרו לאפותה תתקלקל העיסה ובעלת העיסה איננה בבית וקודם שתחזור לביתה תתקלקל העיסה אם המשרתת בבית רשאה להפריש חלה בלי רשותה ׃

קפט אשה שלשה ב׳עיסו׳ אחת עם כרכום ואחת בלא כרכום אם יכולה לצרפם ע״י נשיכה כדי לטול מהן חלה כי אין שיעור חלה בכל אחת מהן ׃

קן הלש בשאור של גוים איך יעשה עם החלה ׃

קנא יש שני קרי׳ואי אפשר לעובדי אדמה לזרוע שעורים ושבולת שועל קודם יום הנף העומר אם יש לחוש אותה שנה שלא לאכול הזרעים ושלא ל לשתות השכר הנעשה בשעורים ׃

קנב איך פודין בזמן הזה כרם רבעי ונטע רבעי ׃

קנג בשמבריכין הנפנים בכל שנה אמאי אין חוששין משום ערלה ׃

קנד אם מותר לזרוע ירקות בין הנפני׳ ׃

דיני עבודה זרה ויין נסך

קנה אם מותר לשלוח דורונות לגלחים ולערלים ביום ח׳לנ״דל שהם קורין שנה חדשה ׃

קנו שר שיש לו צלם או שתי וערב בבגדו אם מותר לכבדו ולהסיר המצנפת כנגדו ׃

קנז אותן מדינות שאין היהודים רשאים לעבור בתוכו אם רשאי היהודי לשנו׳ בבגדיו שלא יכירוהו ׃

קנח המשומד החוזר לדת האמת אם צריך סיגופים גדולים על כל העבירות שעבר או אין מחמירין עליו כולי האי ׃

קנט העבירות שנאמר בהן יעבור ואל יהרג אם יתרצה אחד ליהרג כדי שלא יעבור ובא להמלך איך מורין לו ׃

ר אם מותר להלוות לגוי על כותלי חזירים ׃

רא חבית שהי׳בו יין נסך ועמד׳ריקנית כמה ימים ואח״כ שמו יין בתוכה ולא הכשירוה מקודם ושהה היין בתוכה מעט לעת אם היין מותר ׃

רב יהודי הניח חבית בבית הגוי חתום כהלכתו ואח״כ בא הגוי אל היהודי ואו׳ היין שלך מטפט׳ואח׳ב׳ימי׳הלך ורא׳ שלא היה מטפטף עוד כי הגוי תקן החבית בהדוק המגרפי׳עד שנס תם ונעצר אם יש לחוש לנסוך כה״ג ׃

רג גוים שהלכו לפני גינית של יין וטבל אחד אצבעו ביין ולחשו הגוים יחד ושמחו ומלאו פיהם שחוק שניכר מ ממעשיהם שעשו להכעים אבל הם אומרים כי לנסות היין עשו אם יש לחוש לנסוך כה״ג ׃

רד גוי הנוגע ביין שבחבית על ידי נצוק והיין כשר באות׳ שנה ביוקר ובדוחק יש לנבור יין כשר לשתות כל השנה אם יש להתיר נצוק כה״ג ׃

רה יש אל שהניח חבית יין בבית הגוי בעל חובו וחתם החביות ואחר כך כשחזר הישראל מצא החותמות רובן מקולקלים אם יש לחוש לניסוך ׃

רו השולח גבינות על ידי גוי בשק חתום לעיר אחרת והיהודי עצמו הלך אח״כ לאותו העיר שנשתלחו הגבינות שם ומצא החותם מקולקל והיה ניכר שהסק

שאשק נפתח ומנה הנביגות ומנא מכייכם שלם וגם הכיר בטביעו' העין מקצת הנביכות המשובחות שבהן אם יש לחוש באותם המותרים שלא הכיר שמא התליפם ·

דיני נשים וסבלנות וקדושין

ר ז מי ששלח סבלונות אחר השדוכין אי חיישינן לקדושין ·

ר ח קטנה שיש לה אב בארץ מרחקים והשיאוה קרוביה והבעל לא בא עליה עדין והלך ממנה עד שגדלה ואחר כך בא האב והיה ממאן בקדושין הללו וגם הבת ממאנת בו אם מועיל המיאון :

ר ט אח' שהוליך עמו בתולה אחת מעיר לעיר ונתעברה ואמרה שממנו נתעברה והומר' שנדר לה לישאנה והוא מכחישה בכל דבריה ואחר כך היא רוצה להנשא לבעל אם יש לחוש שמא קדשה הראשון בביאה ·

ר י אחד שכר חגורה להתקשט בה · ואחר כך אמר לבתולה אחת התרצי לקדש לי בשכר שאני מלוה ליכי · ה החגורה שתלך בה במחולות ואמרה הן והלוה לה החגורה בפני עדים והלכה בה במחולות אם יש בו חשש קידושין ·

ר יא למה אין אנו מוחים בכמה אנשים הנושאים נשים שמתו לה' ב' אנשים ·

ר יב ראובן בא לב"ד ואמר אני ושמעון היינו בבית וקרא לוי לבתולה ואמר בואי שי והתקדשי לי בארבע זהובים אלו ואמרה הן ונתן לה הד' זהובים והלכה לה וקרא לוי אחריה להחזי' לו הזהובים כי לשחוק בה נתכוון ולא רצתה להחזירם · ושמעון אמר גם כן שהכל היה דרך שחוק וכן אמ' לוי וגם הבתולה אם יש חשש קידושין ·

ר יג המשיא בתו קטנ' מי מקבל הקידושי' ?

ר יד אם בן בנה של דינה מותר באשת יעקב ·

ר טו מי שנשא אשה בארץ מולדתה · ואחר שלשה או ד' שנים היה נראה לו שלא יוכל לחיות את עצמו במדינה זו · ורצונו ללכת אל ארץ אחרת להחיות ולהתפרנס את נפשו · אם יכול לכוף את אשתו לצאת עמו ·

ר יו אחד נשא מינקת חבירו אחר כ"ד חדש וחשב חדש העיבור לאחד מהן · אם צריכים להפרישו ממנה ·

ר יז אשה מינקת שמת בעלה אם יש לה דין לתבוע כתובתה תוך כ"ד חדשים קודם שהיא ראויה להנשא ·

ר יח מי שמע אשתו שמקללת את אביה ואמה אם רשאי להכותה כדי שלא תעשה עוד ·

דיני חליצה ויבום

ר יט אם המשומדת פוטרת צרתה מן היבום ·

ר כ דין יבמה שיש לה שלשה יבמין · והיבמה אינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם ולא לחלוק בנכסים אלא רצונה לישב עגונה · וגם נכלל בזה אם האחד יחלוץ ויקח חצי הנכסים · אם צריך לחלוק אותם הנכסים עם שאר אחיו · עוד נכלל בזה א' יש ליבמ' נכסי' יתר על כתובתה איך יתנהגו בו ·

ר כא אם יכול לקבוע מקום בשחרית כדי לחלוץ

לחלוץ בערב או אם דווקא הקביעות מערבית לשחרית׃

רכב אשה שמת בעלה בלי זרע קיימא וסבר׳ שגם אחי בעלה מת ונתקדשה לאחר ואחר כך בא אחיו לחלוץ לה ונשאת למקדש אם מותרת לשבת תחתיו׃

רכג אם יבמה זקוקה למשומד שהיה משומד בשעה שנשאת לאחיו אבל היה עדין קטן׃

רכד הזקוקה לשני יבמים ומת אחד מהן קודם שחלצה אם צריכה להמתין ג׳ חדשים ממיתת היבם האחד קודם שתחלץ לשני׃

רכה יבמה שחלצה לאחד מן האחים ואח״כ נמצא שעדיין קטנה היא׃ אם צריכה אח״כ לחזור על כל האחים׃

רכו מי הם הקרובי׳ הכשרים לישב בחליצה הן מן השלשה דיינים הן השנים שמוסיפין על השלשה׃

רכז אם רשאים לחלוץ בע״ש׃

דיני גטין

רכח עד שבא לחתום בגט וכשרצה ל לכתוב יעקב טעה וכתב שין ב במקום עי״ן׃ והזהירוהו שטעה קודם שכתב הקו״ף׃ ומחק ראש שמאלית של שי״ן עד שנעשה עי״ן וגמר חתימתו אם יש להכשיר הגט בדיעבד׃

רכט בגט ארוסה שכתב אנת אנתתי ולא ארוסתי אם הגט כשר׃

רל גט שנכתב בו שי״ן ועי״ן שהיודין שבתוכה אינם נוגעים וכן יו״ד ש שאסורי הבל״י ושעל ה״אלף אינ׳ נוגעי׳

אבל הם כל כך סמוכי׳ שהתינוק קור׳ אותן בריוח בלי שום גמגום אם הגט כשר׃

רלא באותן מדינו׳ שמזכירין ח״ית כמו כף רפויה היאך כותבין בגט הכנויים כגון מי״כל יכב״ט אם כותבים אותו בכ״ף או בח״ית׃

רלב טעם וישוב איך אנו כותבים בגטין כמה דברים שלא כהגו הקדמונים׃ ואמאי אין בו משום הוצאת לעז על גטין הראשונים׃

רלג כשכותבין בגט בכימין אם יש לכתבו חסר או מלא וכן מבאר הרבה שמות אם יש לכתבם חסרים או מלאים׃

רלד מי שנשתנה שמו מחמת חולי אם כותבים בגט אנא יעקב משה או יעקב דמתקרי משה׃

רלה אם יש לכתוב בגט כינוי שהוא על צורת גופו כמו שמעון פו״ך׃ אבל אין קורין אותו פו״ך בלי השם ד דשמעון׃

רלו אם נכתב גט ויודי״ן שבשי״ן אינם נוגעים׃

רלז היאך עושין במשומד השולח גט להוליך לאשתו׃

רלח שליח להולכ׳ שאינו מכיר שזאת היא אשת המגרש ואין עדים כשרים שיעידו על זה אם יכול לסמוך על נשים או קרובים שיעידו כי זו היא אשת המגרש׃

דיני עדות אשה ויחודה

רלט יהודים ששמעו שגוי אחד סח לפי תומו איך שמע מגוי אחר שנהרג יהודי בזה הכפר ונתן בו סימנים

לפי

לפי תומו והסימנים היו ביהודי ש שנהרג אם אשתו מותרת להנשא ע"פ עדות זה ·

רמ עוד דיני עדות אשה בגוי מסיח לפי תומו ·

רמא דיני נשי' הנמלטין מן העיר ח"ו וב"מ אם מותרו' הן לבעליהן ולכהונה ·

רמב אשת ישראל רגילה ללכת יחידית אל הכפרים ללון שמה בין הגוים · ולפעמים היא נתפסת מחמת חיוב' שהיא חייבת לגוים אם אסורה היא לבעלה · או אם נקראת עוברת על דת ·

רמג מי שגירש את אשתו ונשאת לחבירו הדר אצלו בעיר קטנה ואין שום יהודים אחרים דרים שם רק אלו ה השכנים · אם מותר המגרש להכנס לבית חבירו שהכניס גרושתו ·

רמד אם קנא הבעל לאשתו שלא להתיחד עם פלו' אם יש לחוש אח"כ ליחוד כ כשנתיחדה עם זה אפילו אם בעלה בעיר ·

דיני נידה וטבילה ומקוה

רמה אשה שלא שמשה עם בעלה זמן רב וראתה דם אם צריכ' להמתין ללבוש לבנים כאשה ששמשה מקרוב ·

רמו אשה שהרגישה כאלו נפתח מקורה להוציא דם ובדקה את עצמה ומצאה על העד דבר לבן ולא לבן ממש אם יש לטהרה ·

רמז אשה שלעולם איננה רואה דם בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה · ואח"כ ראתה לפעמים בט"ו בי"ו בכ' בכ"א אי מחזקינן לה כאשה שאין לה וסת ·

רמח אם יכולה אשה ללבוש לבנים אחר שהתפללו הקהל תפילת ערבית ו ועוד היום גדול ·

רמט אשה שמצאה כתם פחות מכגרים תוך ג' ימים הראשונים אם יכולה לתלות בדם מאכולת ·

רנ אם מותר לחבק ולנשק את אשתו בעונה הסמוכה לוסתה ·

רנא אם מותר לישב עם אשתו נידה על העגלה ללכת מעיר לעיר ·

רנב אשה נדה שהיא חולה אם בעלה רשאי לשמשה להקימה ולהשכיב' ·

רנג בחור נשא בתולה ושכב אצלה כמה לילות ולא בא עליה ואח"כ פרסה נדה אם צריכה עוד שמירה ל להתייחד עמה ·

רנד טעם וישוב על מה שנוהגין הנשים שלנו לטבול בנהרות בכל השנה ·

רנה אם מותרת יולדת לטבול לאחר הליד' בלילי שבת ·

רנו עוד ממש בדבר הנ"ל ·

רנז אם מותר להניח לקטן להטביל כלים חדשים הנלקחים מהגוים ·

רנח היאך מנקין המקוה · ואם צריך כלים נקובים לנקותו ·

דיני נטילת ידים

רנט מי שלא נטל ידיו ונגע בידו במים כשרים אם נפסלו המים בכך לנטילת ידים ·

רס מים ששתו מהן התרנגולים אם כשרים הם לנטילת ידים ·

רסא כלי שנקב כמוציא משקה אבל לא ככונס משקה אם כשר הוא לנט' ·

דיני פריה ורביה

רסב מי שהיה לו בן ובת ומתו שניה' והניח כל אחד מהן בן אם קיים הזקן מצות פריה ורביה בזה ·

סר ג מי שקיים פריה ורביה ונתאלמן ו ורצונו למנוע לישא אשה כי ירא פן תהיה קטטה בביתו · אם יפה הוא עושה או לאו ·

דיני מילה

רסד קטן שנימול ואפילו כשמתקשה אין נראה רק ראש המילה כמו עד שליש ויש הרבה ממשפחתו שדרם כך עד שנעשי' בני י"ג שנה או הם כשאר הנימולים · אם חייבין לתקן מילת הקטנים :

רסה אבי הבן שלא מל רק פעם אחת אם רשאי למול את בנו בשבת היכא דאיכא אומן מוהל אחר ·

רסו מילה שאירעה בפורים אם מלין התינוק קודם קריאת מגילה או לאחר קריאתה ·

דיני פדיון הבן ופדיון בכור בהמה

רסז בת כהן פנויה שנתעברה ואמרה מפלוני יהודי נתעברה · והוא אומר לא כי אלא מגוי נתעברה · כשהבן נתגדל אם חייב לפדות את עצמו ·

כסח אם יש לברך בסעודת פדיון הבן שהשמחה במעונו ·

רסט אם אפשר לעשות שום תקנה לפדות בכור אדם בשבת היכא דחל יום ל"א בשבת ·

רע ישראל שיש לו פרה מעוברת בכפר בבית הגוי היאך מקנה אותה לגוי כשאינה אצלו שתהא פטורה מ מהבכורה ·

רעא ישראל קנה פרה חולבת ומעוברת מהגוי והגוי אומר לו הזהרו בכם כשתהא הפרה סמוכה ללידתה שלא תקרבו שיה כי דרכה לבעוט ברגליה באותו זמן שהיא קרובה ללדת · אם יש לסמוך על זה שכבר ילדה ברשות הגוי ולפוטרה מן הבכורה ·

דיני הקדש וחרמות ונדרים ותקנות

רעב אשה שהקדישה נכסי מלוג שלה אם בעלה יוכל ליהנות מפירותיהן או כי תמות אם יורש אותם :

רעג אם יש נר התר במה שנהנין מן ה הבימה ומפות ומעילין של ספר תורה ·

רעד אדם שעבר עבירה שראוי לנדותו עליה ועמד הרב שבעיר ונדה אותו אכן הכל הרגישו והכירו שנדהו מ מחמת שנאה שהיה לו עליו בלאו הכי אם יש ממש בנדויו ·

רעה מי שנדר להתענות שני וחמישי כל השנה ורצה ללוו' יום אח' מהן ולפרוע באח' ימי השבוע אי שרי למיעב' הכי ·

רעו חכם שנדה לאחד כדין וגזר המושל בקנס גדול שלא להחזיק הנידוי עליו אם ח יבי' הקהל להכנס בספק סכנת הקנס ועונש להחזיק הנידוי ·

רעז מי שחלה בנו ונדר שלא לשתות יין עד שיהיה הבן בר מניה ועמד הבן מחליו והבריא ואחר שנה או שנתיים

מת מחולי אח' ולא הגיע הנער להיו' בר מצוה אם האב מות' בשתיית היין תכף אחר פטירת בנו או אם צריך להמתין עד שיגיעו השני' שהיה ראוי להיות בר מצוה או אם יאסר לעולם מאחר שמת ולא יהיה הבן לעולם בר מצוה׃

רעח המתענה יום שני של ראש השנה תענית חלום היאך יתנהג כל ימיו אחר כך אם צריך להתענות יום שני לבד או גם יום ראשון או כלל לא׃

רעט אשה שנדרה נדר שיש בו עינוי נפש וקיים לה בעלה אם החכם יכול ל להתירו׃

רף קהל שגזרו תענית בשביל קהל אחר שעמדו בצרה וכשהתענו יותר מ מחצי היום נודע להם בברור ש שנפטרו מן הצרה אתמול קודם שקבלו התענית אם צריכים להשלים התענית או לאו׃

רפא קהל שעשו תקנה שלא לעשות עוד מיום המחרת ואילך חילוף במטבע שיצא עליה שם דפסול ובא אח' ואמר שכחתי שיש לי מטבע ההיא שקניתי מקודם התקנה אם רשאי למוכרה

רפב קהל שעשו תקנה והעמידו קנס לצדקה על כל מי שיעבור הן איש הן אשה ועבר' התקנ' אשה שיש לה בעל אם בעלה חייב לשלם בעדה׃

דיני טומאת כהן ואבילות והשחתת זקן

רפג כהן שמת לו מת בשבת מהמתים שמצוה לטמא לו אם מותר הוא להיו' באהל כל יום השבת׃

רפד אחד משרי המושל רצה לרעו' סוסים שלו על בית הקברות אם הקהל מחוייבים להוציא שוחד כדי למחות בידו׃

רפה כהן שהוגד לו שמת באהל והוא ערום ממש אם מותר לו להשהו' באהל עד שילבש מקצת בגדים׃

רפו אם מוזהרים משום קרחה ושריטה כשאין המת לפניו׃

רפז היאך נוהגין כשמת לו מת בערב שבת ואותו שבת הוא ערב הרגל אם רוחץ בערב שבת׃

רפח מת לו מת בחולו של מועד אם צריך לקרוע במועד או לאחר המועד׃

רפט משרתת שאירע לה אבל אם מותרת לעשות מלאכת צרכי בית בבית אדוניה׃

רץ אם אבל מותר לצאת מפתח ביתו בלילה אחר שתכלה רגל מן השוק׃

רצא הקרובים שנוהגים להראות מקצת אבילות כמה יהיו קרוב שינהגו כך וכמה צריכים להראות האבלות׃

רצב מי שמת לו מת בראש חודש ניסן אם רשאי לפסוק אבילותו לשנה ה באחרת בעשרים ותשעה באדר אי אמרינן מקצת היום ככולו וכלו לו האבילות בכ"ט באדר׃

רצג המתענים ואומרי' קדיש יום פטירת אביו ואמו אם מתענים יום המיתה או יום הקבורה׃

רצד בשנה מעוברת אם מתענין תענית יום מיתת אביו ואמו באדר ראשון או בשני׃

רצה אם יש נדנוד איסור לגלח כלת הזקן במספריים׃

דיני

דיני שעטנז וכלאים ודיני סירוס

רנו מי שיש לו זבון עשויה מפשתן אם מות׳ לחבר בה בתי זרועו׳ מצמר עם קרסים שקורים קנופ״ל׳

רנז אם יש להחמיר שלא לחבר עורות חיה ובהמה תחת בגדי צמר מאחר שהן תפורים זו לזו בחוטי פשתן׳

רנח גוי המוליך עגלה דכלאים בשור ו וחמור ופגע בו בדרך אם יכול לדבר עמו מעסקיו בקול רם׳

רנט אם מותר לישר׳ למכור לגוי תרנגולי׳ אף על פי שידע בודאי שהגוי קונה אותם כדי לסרסם׳

דיני רבית ושמיטה

ש אחד נשא אשה ושניהם רכים בשנים וקרוביהם רוצים להתעסק בשלהם׳ קרוב לשכר ורחוק להפסד אם רשאי לעשות כן׳

שא ראובן יש לו שטר חוב על גוי ובקש משמעון שיקנה ממנו חצי החוב ומכאן ואילך יעלה לו הרבית מן הגוי לפי הערך ורוצה להיות לו ערב גם כן בעד הקרן אי שרי למיעבד הכי׳

שב איך למצא התר להלוו׳ לחבירו מעות שיתן לו מהן ריוח ויהיה גם כן בטוח מן הקרן׳

שג מי שיש לו שטר חוב מגוי ברבית ואמ׳ לאחד תן לי חצי המעות ויעלה לך כל הרבית כל זמן שלא אחזיר לך מעותיך היאך יעשו שיהא בהתר׳

שד שטר חוב שעברה עליה שמיטה אם יכול המלוה לכופו לשלם בערכאות מאחר שכתוב בשטר שיכול לכופו בין בדיני ישראל בין בדיני האומות׳

דיני תובע ונתבע ודיני שטרות והרשאה ופקדון

שה אם יכולין לעכב הפקדון של ראובן בעיר אחר׳ שיש בה בית דין כשאומר ראובן שרוצה לדון בעירו ולא בעיר הפקדון׳

שו אחד שתובעין ממנו ממון אם מותר לחפש טענות ודחיות כדי שיעשו עמו פשרה׳

שז מי שהוציא שם רע על אחד וגרם לו בזה הזיקות ואחר כך נמצא שהשם רע שהוציא הוא שקר מה דינו ואם ישלם לו מה שהזיקו׳

שח ראובן שלח מעות לשמעון ביד לוי לקנות לו חפץ ואחר כך בא ראובן ותבע משמעון החפץ ואמר שמעון במעמד לוי שמעולם לא נתן לו לוי בשם ראובן כלום ולוי אמר שנתן לו על מי מוטל השבועה׳

שט יהודי נותן חגורת כסף לאומן גוי לתקנה והלך הגוי אל יהודי אחד שהיו משכונותיו אצלו ואמר ליה תן לי משכונותי ותלוה לי עוד והילך חגורה זאת למשכון ואחר כך ברח הגוי אם חייב זה להחזיר החגורה לבעליה או לא׳

שי אם רשותו של אדם קונה סחורה

שבאה לביתו לענין שאין אחר רשאי לקנותה ·

ש יא ראובן החליף כל נכסיו עם שמעון ולוי והעמידו קנס לצדק' על המעכב ואח"כ נתחרט ראובן ובקש משמעון שימחול לו על החלוף וכן עשה ש שמעון ולוי איננו רוצה למחול ורוצה לכופו שיקיים החילוף וגם הקהל תובעין קנס הצדקה אם יש זכות ללוי או לקהל ·

ש יב אם הבעל יכול לטעון בעד אשתו בנכסי מלוג שלה כשאין לו הרשאה ממנה ·

ש יג מי שהרשה את חבירו לקחת מעותיו וקבל קנין סודר על זה והלך זה ונטל המעות ואחר כך בא גם הוא ורוצה שיחזור לו מעותיו שקבל אם יכול לחזור מקנין סודר שקבל ו ושהרשה לקחת מעותיו ·

ש יד ראובן נתן לשמעון עשר זהובים להוליכם לעיר אחרת ולוי נתן לו ששה זהובי' להוליכם ולשמעון עצמו היו עשרים זהובים ואמר להם הריני מניח זהובים שלכם עם הזהובי' שלי בכיסי ונאבדו לו מן הכיס ארבעה זהובים על מי ההפסד או איך מ מעריכין ההפסד ·

ש טו אחד הראה לגנב מפורסם מחתרת שיוכל לגנוב משם ממון חברו והלך הגנב וגנב דרך אותו המחתרת אם חייב המראה לשלם ·

ש טז אחד הי' לו סוס שעומד להשכיר בא חבירו לקחת את הסוס ואמר שרוצה לרכו' עלי' לצורך חוב אח'שהו' נפסד בודאי אם לא ילך ואמרה לו אשת המשכיר אל תקחהו כי גם בעלי צרי' לרכוב בעד חובו השיב זה אם יפסיד בעליך חובו אני אשלם לו כל החוב וגם שכר הסוס אתן ולקח הסוס בלי רשות ונאנס הסוס בדרך אם חייב לשלם הסוס כיון שלא ברשות לקחו ·

ש יז אחד האוכל עם חמיו ב' שנים יותר ממה שקצב לו ולא מחה בו חמיו לאמ' אל תוסף אכול עמי וכשאכל עמו הוא ואשתו שתי שנים תבעו חמיו לשלם המזונות וזה אמר הלא נתת גם כן לחתנך הראשון מזונות יותר מה שקצבת לו אם חייב לפרוע לחמיו המזונות ·

ש יח באיזה אופן יש אונאה בשכירת אדם ובשכירת בהמה ·

ש יט כובסת נתנה לאחד בגד חבירו ואחר כן בא חבירו ותובעו אם צרי' להחזיר לו בגדו ולהפסיד את שלו כי לא קבל מן הכובסת רק מכין בגדיו ·

ש כ אחד אמר לחבירו אני רוצה למצוא לך מרגליו' יפו' לקנו' וקבל קנין סודר על זה והיה סבור למוצאם ביד אחד ולא מצאם ושוב לא יכול למוצאם כי אם בטורח גדול אם יכול לחזור מק"ס שקבל ·

ש כא אחד נתן שטר לחתנו בעבו' נדוניית בתו ומתה הבת ואחר כך בא החתן ובקש מחמיו שישאיל לו ספרים ללמו' בהן וכן עשה ואחר כך תבע מחמיו לפרוע לו שטרו והשיב חמיו השטר מחמ' נדוניית בתי וכבר מתה ח וחותנו רוצה לעכב הספרים אם הדין עמו ·

ש כב ראובן מכר לשמעון בשר איל תחת

בשר

בשר סרים אם יכול שמעון לחזור מכל המקח או ינכה לו רק מה שהוא בזול יותר מבשר סרים ·

ש כ ג ראובן שכר אחד שילך בעדו למדינת פלו' והלך ראובן מחוץ לעיר והשליח אמר לשכים הנני מודיעכם שאיני רוצה לעכב שליחות ראובן אך מכל מקום רצוני שיתן לי גם כן ההוצאות על הדרך ואף כי לא התניתי בפירו' עמו מכל מקום המנהג כן הוא ו והולך לדרכו ובבואו לא רצה ראובן ליתן לו ההוצאות הדין עם מי ·

ש כ ד ראובן המביא חוב לשמעו' ונטל שכרו מזה לאחר זמן נפל קלקול בחוב שיצטרך טירחא גדולה לתקנו ואמר שמעון לראובן מחוייב אתה לעשות הטירחא כי קבלת שכרך ושמעון אינו רוצה הדין עם מי ·

ש כ ה ראובן תובע את שמעו' שיפרע לו את חובו ובקש ממנו שמעון לתת לו זמן ויעש כן וכשהגיע זמן לא רצה לפרוע והוצרך לבא עמו לדין וחייבוהו ב"ד לשלם אם נותנים לו עוד זמן ל' יום לפרוע ·

ש כ ו מי שנתן לחבירו כתב ידו לתת לו איזה דבר וכתב שנשבע שבועה דאורייתא על ננה ואח"כ טוען שלא נשבע רק שכתב כך והתובע מודה לו מה דינו ·

ש כ ז ראובן נתחייב שבוע' לשמעון והפכ' ראובן ואמר לשמעון תשבע אתה ונשבע שמעון לשבע אז רוצ' ראובן לגלגל עליו תביעות אחרות אם יכול לגלגל בכה"ג אם לאו ·

ש כ ח ראובן שאל משמעון כלי זיין ללכת עם הגוים כנגד השונאים מחוץ לעיר ונפלו בני העיר ביד השונאי' ולקחו הכלי זיין מראובן אם חייב לשלם הכלי זיין ·

ש כ ט שכיר שחלת' לו אשתו ומתוך כך לא גמר מלאכתו אי חשיב אונס בכה"ג ובכלל זה תמצא נב"ש אר דיני שכיר :

ש ל ראובן מת בלא יורשים ולא נודע לו שום יורש ואשתו תפסה הנכסים בכתובת' ולא היה מגיע לפי פרעון הכתובה ואח"כ מתה האשה ואחר מיתתה בא אחד להביא כתבי' שהוא יורש של בעלה ורוצה לזכות בנכסים מחמת שהאשה לא נשבעה על כ כתובתה ויורשי האשה רוצים לזכות בנכסים הדין עם מי ·

ש ל א שטר נוכרי שכתב בו איך שהגוי משעב' את עצמו לישראל זה ולכל הבאי' מכחו אם יכול להקנותו לישרא' אחר בחליפין בלי מסירה ·

ש ל ב רב שקיי' שטר יחידי אם מהני הקני'·

ש ל ג באיזה מקום נקרא שמירה מעולה לפקדון או איזה דבר נקרא פשיעה בשמניח בני אדם נכריים ללכת בחדרו ·

ש ל ד ראובן תובע את שמעון ואמ' שפשע בפקדון שלו והביא עד אחד שהעיד כדבריו ושמעון ג"כ מביא עד אחד שמעיד שלא פשע אם פטור שמעון משבועה ·

ש ל ה איש אשר בידו פקדו' וטוע' שהמפקיד כתב לו להוציא לצרכו סך זהובי' וזה מודה לו שכתב כן אבל אמר לא הוצאת כל כך אם נאמן הנפקד ב בשבועה ·

דיני מצרנות וחלוקת בתים וחזקת קרקעות

שלו שנים שהיו שותפין בבית שיש בו דין חלוק' והאחד חפץ לחלוק הבי' והשני אמר שבדעתו למכור את חלקו ואם יחלק הבית לא יקח אותו שום אדם ונמצא שמפסיד את חלקו אם יכולין לכופו לחלוק ·

שלז כותל שהי' בין ראובן ושמעון ובצד האחד אבנים גדולות יקרות ואמר האחד רצוני לקנות' כי בצד ביתי הם הדין עמו או לאו ·

שלח בית שמצריו מצד אחד במצר שמעון ומצד אחד מצר גוי בא יהודי אחד וקנה אותו ובא שמעון ורוצה לדחו' אותו מכח מצרנות והקונה אמר אחרי שמצד אחד הוא במצר הגוי אי' לו דין מצרנות הדין עם מי ·

שלט מנהג במדינה שכל יהודי המחזיק במשפט קרקעות של בעל חובו גוי אח"כ יוכל היהודי למכור אותו אבל הב"ח יש לו כח לגבות אותם והיהודי רוצה למוכרם לאחר אם יכולה האשה למחות בו מדין שעבוד כתובתה ·

שמ אחד קנה בית ובא המצרן וסלקו וזה טוען כיון שאין לי בית דירה אין לך דינא דבר מצרא הדין עם מי ·

דיני מסים ושאר גביות

שמא שר יש לו שתי עיירו' וכל אחת נותנת מס בפני עצמה ועיקר עשירי העיר עקרו דירת' מעיר אח' וקבעו עצמ' בעיר אחרת ותבע השר מס גדול מכל עיר בפני עצמה ולאחר הטלת המס אמר השר מה שתבעתי בעיר הזאת הם יתנו מבלתי העשירים שקבעו דירתם לכאן בקרוב ואותם העשירים יתנו עם הקהל שדרו שם מקד' ונתן רשות לשתי הקהילו' לדון בדיני ישראל היאך ידונו בהם ·

שמב היאך נותנים מסים על פי השבועה וממה מחוייבים לתת וממה אינם מחוייבים ומי הם המחויבי' וכל דיני מסים מבוארים הטב ·

שמג רוב הקהל הסכימו שישבע כל אחד על הודאתו ומקנת בעלי כיסין ממאנים ואומרים לעשות שומא והערכה כמנהגם מקדם ואפילו אם יתחייבו להשבע אין רצונ' לפרוט כל דבר ודבר כי דואגי' להיזקא דראויים לבא להם מתוך כך שא רצונם לשער ולהעריך כלל ממונם בסכום אחד ולהשבע עליהן הדין עם מי ·

שמד צבור שהוטל עליהם מס והסכימו לברור ה' אנשים להעריך כל אחד ואחד ויש בין הקהל שני אחי' עשירים ורוצים שיהיו מאותן ה' אנשים שנים מהן שיהיו קרוביה' אם הדין עמה' ·

שמה כשיש חירום על העיר והוטל על הקהל להעמיד שומרי' להחזיק בדקי העיר אם גובין לפי ממון או לפי נפשות ·

שמו מנהג כשבא מושל תוך העיר ש שצריכין היהודים להשאיל לו מצעות ושימושי דערסא וגם צריכין לתן לו מעט מעו' היאך גובי' אותן העולים ·

דיני אפיטרופוס ויתומים

ש מז אם מועיל מעמד שלשתן בממון
יתומים על ידי האפיטרופום לטובת
היתומים׳

ש מח מי שהוציא הוצאות על יתומי׳ קטנים
לצורך פרנסתם שלא בצוואת ב״ד אם
חייבים הם לפרוע או לא׳

ש מט ראובן ואשתו היו להם בנים קטנים
ובעת השמד נטמעו לבין הגוי׳ ומת
ראובן ואשתו ואחר כן מת אבי
האשה ובאו יורשיו ליטול הירוש׳ ואחי
ראובן בא ואמר כי הוא רוצה להיות
אפיטרופום היתומין בני אחיו כי
הירושה להם היא ואולי ישובו לדת
האמת הדין עם מי׳

דיני מתנת שכיב מרע

ש ן ראובן צוה מחמת מיתה שנתן מ
מנכסיו לבת בנו כ׳ ליטרין לקנות
חגורה יפה ומת ואחר כך מתה גם
בת בנו קודם שיתנו לה המעות
והניחה בן קטן ומת גם הוא ובעלה
בא לזכות ולגבות מאחיו אותן כ׳
ליטרין אם יש לו זכות בהן׳

ש נא שנים שהוציאו דייתיקי על לוי שאביו
צוה מחמת מיתה שיתנו להם ס
סך ממון מנכסי אביו ולוי מקרב
נע ען שאין ממשות באותה צואה
ואחר כך נתפשר עם האחד ולשני
איננו רוצה לתת כלום וזה טוען אם
אין ממשות בצואה מדוע נתת לזה
ולוי טוען אם נתתי לו הרבה מאי
נפקא לך בזה הדין עם מי׳

ש נב שתוקי אחד מת בלי זרע קיימא
שיתן בית שלו לאמו ובא אחר וזכה
בבית כדין וזכה בנכסי הגר אם
מחוייב להוציאו מידו ולתת לאמו׳

דיני עדות

ש נג נשים מריבות על מקומות בב״ה
שלהם ואחת הביאה ב׳ נשים ש
שהמקומות שלה והאחרת הביאה
עד אחד שהמקומות שלה איזה
עדות עדיף׳

ש נד אחד בקש את חבירו להיות מורשה
שלו ונתרצ׳ לו באופן שאם יזכה בדין
יתן לו דבר מה שירצה ושוב רוצה
המורש׳ להעיד בדבר שתלה בו זכות
לזה אם חשיב כנוגע בעדות׳

תם ונשלם הסימנים בעזרת הש״י וישועתו׳

שאלה ברוב הקהילו' נוהגין
בימים ארוכים בימי
הקיץ לקרא קרי' שמע
של ערבית ולהתפלל תפלת ערבית ג' או
ארבעה שעות לפני צאת הכוכבים אם יש
שום ישוב או טעם למנהג זה כי גם הרבה
ת"ח עם ההמון עם במנהג זה ·

תשובה דאין בידינו כלל למצא ישוב וטע'
למה שנהגו להקדים כל כך זמן
גדול שלשה או ארבעה שעות דהא דכת' רבי'
תם דמפלג המנחה ואילך חשיב לילה כרבי
יודא ויוצאין מאז ידי קרית שמע ותפלה של
ערבי' וכת' המרדכי ובהג"ה במיימון ור"אביה
כת' דדברי רבי' תם עיקר הם והבא להחמיר
על עצמו ולהמתין עד כדברי שאר הגאוני'
מחזי כיוהר' ונקר' הדיוט אם לא הורגל בשאר
פרישות מכל מקום זמן זה אינו אלא שעה
ורביע קודם צאת הכוכבים אבל מנין לנו
להקדים כל כך ובימי חורפי ראיתי בתוספות
בברכות בפ' קמא דיש רוצים לומר דבימי
הקיץ שהימים מאריכין אנן מחשבינן שעות
הלילות לשעות קטנות ושעות היום לשעות
גדולו' בדרך זה שלעולם יעלו י"ב שעו' ללילה
ושתים עשרה שעות ליום וכן הועתק לי
תשובה מאחד מהגדולי' שהשיב גם כן לחשוב
היום לעולם רק לשתים עשרה שעות אפילו
לימים ארוכי' לענין פלג המנחה ובתוס' כיצד
מעברין מדקדק כזה לענין התקופ' היאך
מחשבין השעות ליום ולילה בימים ארוכים
וקצרים ע"ש · ולפי חילוק זה היה ליישב אם
באנו להקדים יותר משעה ורביע לפי אורך
הימים כגון באמצע הקיץ שהיום מאריך כיש
ארנו' כמו שמונה עשרה שעות מעלו' השחר
עד צאת הכוכבי' ונמצא כל שעה יתיר' שליש
מלבר ואם כן משעה ורביע תעשה שתי
שעות פחות שמינית השעה בינוני' וע"כ לא
יישבנו אפילו שתי שעות קוד' הלילה כל שכן
שלשה או ארבעה ע"כ נראה דאין ליישב כלל
בטעם וסברת התלמוד אלא יש לומר ש
שהמנהג נשתרבב על ידי תשות כח שירדה
לעולם ורוב ההמון תאבים ורעבים לאכול
בעוד יום גדול בימים ארוכים ואם היו אוכלי'
קודם מנחה היו שוהים באכילה ובשתייה ולא
יבאו כלל לבית הכנסת ומהאי טעמא אסרו
כמה גאונים אפילו סעודה קטנה סמוך
למנח' גדולה ואם כן לא הוי שפיר דמי כלל
לסעו' תמי' קוד' תפלת המנח' ומתוך כך לא
היה כח לתלמידי חכמי' לפרוש ההמון עם
מלהתפלל תפילת ערבי' ולקרא את שמע
בעוד היום גדול וכי האי גוונא אשכחן אפילו
בדורות הראשונים בימי רב האי גאון כ
כדאית' באשירי ריש ברכות ובימי ר"יבא
כדאיתא בהג"ה במיימון בהלכות תפילה
שהיו הצבור מתפללין וקורין את שמע ה
בערבית בזמן שהיה נראה לאלו הגאונים
שלא היתה תפלה וקרית שמע בזמנה ואף
על פי כן לא הוי מצי לעכבינהו · גם שמעתי
בישיבה מפי אחד מהגדולים ששמע וקבל כי
בימי הקדמוני' בקרי"מש התפללו ערבית
וקראו את שמע בערבי שבתות בעוד היו'
גדול כל כך שהיה רב העיר שהיה מהגדולים
הקדמונים הוא וכל טובי הקהל עמו הלכו
לטייל אחר אכילה של סעודת שבת ע
על שפת הנהר דונא"י והיו חוזרין לבתיהם
קודם הלילה גם נמצא כתוב בשם אחד
מהגדולים שהורה להתפלל ערבית ולקרא
את שמע בעוד היום גדול מאד לצורך סעוד'
נשואין מכל הלין משמע דמקדם היה בקל
להורות לקולא בדבר זה ואם כן כיון ל
דהתוספות בריש ברכות כתבו דעבדי' תרי
קולי דסתרי אהדדי בתפלה מה שאין כן בכל
מקום ובקרית שמע נמי אליבא דר"שי נפקינ'

בקרית

בקרית שמע שעל מטתינו נראה דאפילו
תלמיד חכם אם הוא בצבור שמקדימין
להתפלל ולקרא את שמע בימים הארוכים
אם אין יוכל להפרישם אין צרי' להפריש מהם
אלא מתפלל וקורא עמהם ויוצא בזה אבל
אם הורגל בשאר פרישות יתפלל ויקרא בזמן
שתקנו חכמי' לפי כל הדיעו' הנר' לע"ד כת'·

ב

שאלה הקורא ק"ש והגיע ש"צ למודים
כשהו' באמצע פר' או באמצע
ברכה יכול לענות מודים עם הקהל או ישחה
בלי ענייה ולא יפסיק בק"ש ובברכותיה·

תשובה יראה דיש ראיה דיכול להפסיק
ולענות מודים דבפרק מי שמתו
אמרינן אמ' רב הונא הנכנס לב"ה ומצא צבור
מתפללין אם יכול לגמור תפילתו קודם
שיגיע ש"צ למודים יתפלל ואם לאו אל
יתפלל אם כן חזינן דקפיד תלמוד' כולי האי
שצריך לאחר תפלתו בשביל עניית מודים
ולא אמרינן דיתפלל וישחה בלא ענייה ב
באמצע הברכה כמו שכתבו התוס' והאשירי
בשם רבינו תם שהיה רגיל לעשות כך כשהיה
מתפלל והגיע שליח צבור למודים ומסקי
התוספות והאשי"רי דלכתחילה אין להתחיל
ולהתפלל על סמך השחייה באמצע הברכה
בלי ענייה כדמוכח בגמרא כדלעיל אלמא
דעניית מודים חשיב דבר שבקדושה והוי
ליה כמו עניית אמן דהאל הקדוש ושומע
תפלה דכתב בסמ"ק שעונין אמן בכל מקום
בקרי' שמע ובברכותיה ולא אשכחן בשום
דוכתא דהנהו אמן עדיפי משאר אמן אלא
בהא דמייתי אשי"רי בירושלמי פרק מי שמתו
הנכנס לבית הכנס' ומצא צבור מתפללין אם
יכול לגמור תפילתו קודם שיגיע שליח צבור
לענות אמן יתפלל ואם לאו אל יתפלל באיזה
אמן תרין אמוראי' חד פתר לי' באמן דהאל
הקדוש וחד פתר ליה בשומע תפלה ולא
פליגי כאן בחול כאן בשבת דבשבת
ליכא שומע תפלה פתרינן בהאל הקדוש
ונראה דמהאי דייק בסמ"ק דכיון דעדיפא
הכי אמן שצרי' לאחר תפלתו כדי לענות אם
כן יכול להפסיק בהו בקרית שמע והוי' הדין
עניית מודי' כדפרישית ואעפ"י דרש"י פירש
וכן התוספות דהטעם דמודים הוא שלא
נראה ככופר במי שהצבור משתחוים לו ואם
כן תסגי בשחייה לחודיה מכל מקום כיון
דהוכחנו דלכתחילה אסור לסמוך אשחייה
לחודיה אלא בעי ענייה הוי ליה כעניי' אמן
דהאל הקדוש ושומע תפלה והא דכתב
אשירי היכא דבעי למסמך גאולה לתפלה
יכול לכתחיל' להתחיל ולסמוך אשחיי' באמצ'
ברכה לחוד יש לומר דמסמך גאולה לתפלה
חמיר טפי מהפסקה דבקרי' שמע ובברכותי'
דשרי רבנן להשיב בהו מפני הכבוד ואין לך
עניית מפני הכבוד גדול מזה ולא דמי
למסמך גאולה לתפלה דהתם אסור לענות
קדיש וקדושה כדאיתא בתוספות ובמרדכי
פרק קמא דברכו' ובתשובו' אחרים הארכתי
בהכי מילי דתוספות ומרדכי·

ג

שאלה המתפלל בבית הכנסת
ועומד בפסוקי דזמרה
או בברכות של קרית שמע והצבור קורין את
שמע צריך הוא לקרות פסוק ראשון עם
הצבור אם לאו·

תשובה יראה אם הוא עומד בברכות של
קרית שמע אין לו להפסיק כלל
ולומר פסוק ראשון דהא כתב אשירי פרק
מי שמתו בשם הלכות גדולות מי שבא לבית
הכנס' ומצא צבור קורין את שמע קורא פסוק
ראשון עמהם היינו כשהוא בטל [illegible]
כדמשמע מתוך לשונו אבל [illegible]

לשאר דברי ברכות ושבח לא אם כן אין לו להפסיק בלא צרך והנ״נ נופי׳ דייקי להו מהא דקאמר הגמר׳ שלא יהו כל העולם עסוקין והוא יושב ובטל אלמא דאין קפידא אלא ביושב ובטל ומי שעוסק בברכות של קרית שמע עמהו פשיטא דלא בטל הוא אלא אפי׳ אם עסק בשאר דברי שיר ושבח לא מקרי בטל הוא כדכתבו הגאונים אהא דקאמר תלמודא דאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה דהכי מילי כשהוא יושב ובטל אבל אם הוא עוסק בקרית שמע ובברכותיה וכי האי גוונא בשאר דברי שיר ושבח שפיר דמי ולכך היה נראה דאפילו בין ברוך שאמר לישתבח אין לו להפסיק כדי לקרות פסוק ראשון עם הצבו׳ משום דאינו יושב ובטל אינו חייב לקרות ואם כן למה יפסיק דהא כ כתב בהגה״ה במיימון בשם הגאון ורב אלפס דאסור לאשתעויי בין ברוך שאמר לישתבח אמנם כר׳ דאין ראיה דאדרב׳ אין קפידא אם יפסוק לכבוד שמי׳ לקבל עליו עול מלכו׳ שמים עם הצבור דמה שכתבו הגאונים דאסור לאישתעויי הלשון משמ׳ דוק׳ דברי׳ בטלים או דבר נרכי׳ אבל לא דבר של קדושה ולא דמי למפסיק בק״ש ובברכותיה דהתם אפי׳ לענו׳ קדוש׳ ויה׳ שמי׳ רבא נוטה דעת קצת הגאוני׳ לאסור כדאיתא באשרי בפ״ק דברכות מכל מקו׳ ראיתי בני אדם מן המדקדקים כשהיו עומדים בקרית שמע ובברכותיה שהיו ע עוצמים עיניהם והיו מנגנים בתיבה אחת או שתים שהיו אומרי׳ באלו הכי באותו פעם בנינן הצבור בפסו׳ ראשון כדי שיהא נראה כאלו קורא עמהן ׃

שאלה

מי ששהה להתפלל מנחה בערב שבת עד לאחר שענו הקהל ברכו אבל עדין הוא זמן מנחה היאך יתפלל תפלה מנחה זו ·

תשובה

יראה דיש חילוק בדבר כמו שאבאר יא׳ מגדולי׳ מנא בתשובו׳ ישנו׳ דמי ששהה להתפלל מנחה בערב שבת בדרך זה שש יתפלל מנחה באותו בית הכנס׳ שבו הצבור ושלוחם מתפללים הואיל והצבור קדשו היום לא יעשנה חול אצלם אלא ילך חוץ לבית הכנסת ויתפלל שם מנחה של חול עכ״ל וכן היה הוא רגיל להורות וכן הורו גם כן תלמידיו שנים מהגדולים אחריו · ונראה שצריך להתיישב בהאי דכתב במרדכי בפ׳ שני דשבת וז״ל מי ששהה להתפלל וכבר ענה עם הקהל ברכו הואיל ועשהו קוד׳ לא יעשנו חול אלא יתפלל שתים של שבת ע״כ משמע דלית ליה תקנה מדמצריך להתפלל שתים של שבת· ויש לומ׳ דלא פליגי דיפה דקדק בלשונו וכתב שכבר ענה עם הקהל ברכו דדווקא בכי האי גוונא דהוא עצמו עשהו קודש בעניית ברכו תו לית ליה תקנה אבל אם לא ענה עמהן כגון שלא היה בבי׳ הכנס׳ יכול לעשותו חול שלא בפניהם וק״ל ונרא׳ לי שאם יבא אחד לבית הכנס׳ סמוך לברכו לא ימתין להתפלל מנחה עד לאחר ברכו בשביל עניית ברכו כמו שצריך לעשות בשאר ימים דכיו׳ דשעה עוברת היא לתפלת המנחה אם יענה ברכו כדפיר׳ אין להקפיד בכי האי גוונא אם לא יענה ברכו והכי איתא להדיא בסמ״ק במנות תפלה אעניית מודים עם הצבור ונראה דהוא הדין דעניית ברכו ואף על פי כן שלא יוכל לגמור חני תפלת המנחה קודם ברכו וכמנא מתפלל ומקב׳ תפלת חול באותו בי׳ הכנסת שבו הצבור ושלוחם שענו כבר ברכו וקדשו היום מכל מקום הואיל

והתחיל

והתחיל בהתיר אין נראה דיש קפידא כולי האי ואע״ג דבפרק ערבי פסחים גבי ההיא דאגריפס פריך סוף סוף מאי רבות׳ דהא מטא זמן איסור פר״שבס דהיכ׳ דידוע שאינו יכול לגמו׳ בהתיר הוי כהתחיל באיסור וכדין דידן נראה דאין לדמו׳ להתם דלאו איסור והיתר שייך ביה ·

ה

שאלה עירונים או פקידים שלחו אחריו או שהלך מעצמו שיה׳ מאזת חוב שיש לו על ארמאים והאריכו עמו בדברי ויכוח ופשרות ולא היה יכול ליפטר מהם שא אם כן בא לידי הפסד באותו חוב ונזקק לשהות עמהן עד שעבר זמן תפלת המנחה יכול כה״ג להתפלל ערבית שתים או לאו ·

תשובה יראה דשפיר דמי להתפלל ערבי׳ שתים אע״ג דכתבו רברבת׳ מזיד ולא התפלל תפלה אחת במנחה שוב אין לו תשלומין דמעוו׳ לא יוכל לתקון הוא נראה דכה״ג לאו מזיד מיקרי ודמי לאונס והכי משמע ריש פרק או מגלאין אבד אבידה מהו מי אמריכן כיון דצריך לבקש אחריה אונס הוא כו׳ אלמא כל היכא שמבטל המנו׳ לצורך ממונו שלא יבא לידי הפסד מקרי אונס · ואמריכן כמי בפרק קמא דברכות הזכרו בתלמיד חכם שגבה תלמודו מחמת אונסו פיר׳ רש״י שהוא חולה או כטרד בטורח דוחק מזונו׳ ומרדכי בפ״ק דשבת כתב בשם רבינו תם אההיא דאין מפליגין בספינה דמחלק הספר בין הולך לדבר מצוה ובין הולך לדבר הרשות דלא מיקרי דבר הרשות אלא הולך לטייל אבל הולך לסחורה כדי להרויח מזונות חשיב לדבר מצוה · מכל הכי משמע דלא מזיד מיקרי בכדון דידן אף על גב דיש לפלק דלענין תפלה שהיא עבוד׳ קונו אין לו לחוש על הפסד ממונו דאפילו גבי תלמיד חכם אמריכן זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד ואמריכן כמי בפרקי אבות הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסידה אין הכי כמי דלאו שפיר עבד מכל מקום לאו מזיד איקרי והוי כמו טעה או שגג להתפלל דאית ליה כמי תשלומין ובפר׳ תפלת השחר כמי אמרי׳ אבוה דשמואל ולוי הוו קא אזלי באורחא הוו מקדמין ומצלי ופר״שי שהיו מתפללין קודם עמוד השחר ולכאורה משמע דבדרך הרש׳ הוו קא אזלי לצורכיהם והוו מתפללין אפילו לכתחילה תפילה שלא בזמנה ולפי התוספו׳ התם כמי דמפרשי שהיו מתפללין אחר עמוד השחר קודם הכן החמה מכל מקום עיקר זמן תפלה איכה שא לאחר הכן החמה ואפילו הכי היו מבטלין עיקר הזמן בשביל עסקיהן אפילו לכתחילה אם כן יש לומר דבדיעבד לא איקרי פושע ומזיד אם מעביר כל הזמן בשביל הפסד ממון · ואש״רי כתב התם רבינו חננאל פסק כאבוה דשמואל ולוי ואף על גב דהלכות גדולות פסקו דלא כוותיה איפשר היינו מטעם אחר משום מסמך גאולה לתפלה ותו דאש״רי כתב ד
דאסתברא כרבינו חננאל · ו

שאלה מי שהוא בדרך והיו׳ מעריב שהוא עת לתפלת המנחה והרי הוא קרוב למלון לעיר שכולו גוים שיוכל להגיע שם בעוד היו׳ גדול שפיר טפי שימתין להתפלל עד כי יבא למלון או יתפלל בשדה גם כן מעומד כגון שיוכל להסתלק מן ה
הדרך ·

תשובה יראה דאם יוכל להסתלק מן הדרכים כל כך שקרוב הדב׳ לגמרי שלא יבאו עוברי דרכי׳ ויפסקוהו שפיר טפי להתפלל בדרך ממה שיתפלל במלון בעיר שכולו גוים מפני שבעיר הרבה גלולים

[redacted]
מלון שהוא [redacted] ה
[redacted] צלמים מצויירים או חקוקים בכותל גם
לפעמים [redacted] ודרשו רבותינו
מקרא זה כבאתי את העיר לא רצה להתפלל
בתוך כרך מכרים לפי שהיתה מליא' גילולים
ואמרינן כמי בפר' מפנין דר' יהושע כשרצה
לילך לבית מטרוניתא חלץ תפילין ונתנם
לתלמידיו ואמר להם אחר כך שעשה בשביל
שלא יכנסו דברי קדושה למקום טומא' אמנם
אם אין בידו שלא יפסיקוהו עוברי דרכים
בשדה וגם שאפשר לו למצא חדר או קרן זוית
במלון שיוכל להתפלל שם בלב פנוי ולא י
יבלבלוהו בני הבית בדרך זה שפיר טפי
להתפלל במלון כדאמרי' בפרק קמא דברכו'
דר' יוסי נכנס לחורבה להתפלל ולא רצה
להתפלל בדרך שלא יפסיקוהו עוברי דרכים
אף על פי דמסיק התם שאין נכנסין לחורבה
ואף כי האידנא כל תפלו' שלנו הן בעיירות
המליאות תועבות וגלולים · הנר' לע"ד
כתבתי · ז

שאלה האוכלים בסעודת חתן ו
וכלה בשבת קודם המנחה
שהיא עיקר שמחת סעודת חתן וכלה כשו
הארצות והשעה עוברת לתפלת המנחה
פטורין הן מן התפלה בשביל שמחת חתן
וכלה או לאו ·

תשובה יראה דהך מילת' תליא בפלונתא
דרברבתא בפרק שני דסוכ' תניא
חתן ושושביניו וכל בני החופה פטורין מן
התפלה ומן התפילין וחייבין בקרית שמע
משום ר' שילא אמרינן חתן פטור וכולן חייבי'
ופירש רש"י פטורין מן התפלה דבעי כוונה
ומן התפילין משום דשכיח שכרות וקלות
ראש וחייבין בקרית שמע דמנו' כוונה אינו
אלא בפסוק ראשון משום רבי שילא אמרו חתן
פטור מקרית שמע דטריד ושאר בני החופה
חייבין ולית להו להני תנאי העוסק במצוה
פטור מן המצוה עד כאן ואש"רי כתב התם
דאית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור
מן המצוה ואפילו הכי חייבין בקרית שמע
משום דבקל יכול לכוין בפסוק אחד לרבנן
אפילו החתן ולרבי שילא החתן אי אפשר לו
לכוין דעתו כלל ומודה רבי שילא דבני ח
החופה אין חייבין רק בקרית שמע אבל לא
בתפילין ותפילה ולא משום דעוסקי במצוה
הן דאם כן גם מקרית שמע יפטרו אלא ודאי
לא עוסקין במצות מיקרו ואפי' הכי פטורין
מתפלה ותפילין מטעם דפרש"י דלעיל א
אדרבנן ופסק אש"רי כר' שילא דלא עוסקין
במצות אינון כדמוכח בסימני אשרי והשתא
נראה לדברי אש"רי האידנא דבלאו הכי אנן
לא מכוונין בתפלה כולי האי היו בני החופה
חייבין בתפילה דלאו עוסקין במצוה אינון
אבל לרש"י דתלי טעמא דהני תנאי משום
דסברי דעוסק במצוה אינו פטור מן המצוה
ולעולם עוסקין במצות אינון אבל לא קי"ל
הכי כדמוכח בכמה דוכתין בתלמוד בההיא
דשומר אבידה בפרוטה דרב יוסף ואם כן
לדידן הוו פטורין כעין שאילתינו אתפילת
המנחה וכן זכורני בימי חורפי בחתונ' אחת
בת תלמיד חכם מופלג וזקן והוא וכמה
תלמידי חכמים אחרים היו מסובין באותה
סעודה והגיע שעת המנחה בסוף זמנה
ואכלו וסעדו לפניהם ולא התפללו רק אחד
עמד להתפלל על השולחן והאחרים תמהו
עליו קצת וכשהגיע הדברים לפני אחד מ
מהגדולים שלא היה שם אמר אלו הייתי שם
הייתי סומך כפשיטות הא דתניא פר' הישן
דלעיל דשושבינין ובני החופה פטורין מן
התפלה ודומה לי שלא ירד לחלק כמו ט
שדקדקתי לעיל · הנראה לע"ד כתבתי ·

ת

ח

שאלה שלש עשרה מדות רשאי יחיד לאומרן או לאו ·

תשובה יראה דיש ליחיד לאומרן ואף על גב דכתב בא"ז במסכת תענית דאין ליחיד לאומר' ובמנהגי' נמי נמצאו דעו' שונות בזה · אמנם ראיתי בתשובה אחת מהגדולים כתב ידו שהורה ליחיד לאומרן וכתב דהואיל ומנהגי' קב ונקי תופסין עיקר לאומרן יש לנהוג אחריהם ·

הג"ה · והכי נמי משמע פר' המוכר הספינ' דפריך בבכורי' מכדי מקרא נינהו פסוקים ליקרי ופרשב"ם כיון דפסוקי' הן בתור' ליהוי בקול בתור' ומ"כ אם קור' שלא לצורך ומשני משו' דמיחזי כשיקר' או משום גזירה עי"ש בפירוש רשב"ם דהכי טעמי לא שייכי ב בנדון דידן · ע"כ

ונראה דשפיר דמי ליחיד האומרן ש שיאמר אותן בניגון ובטעמי' כאלו היה קורא אותן בתורה ותו אין קפיד' אפי' אי לא נתקן ביחיד משו' דהוי כתינוקות הקוראין פסוקים ש שבתורה וכן ראיתי כתוב באחד מן ה החבורי' בענין קדוש' שביוצר אור ושבסדר קדושה שיש ליחיד לאומרן בניגון ו ובטעמים ותו אין קפידא אפי' למאן דאמר דאין היחיד אומר אותן הואיל ופסוקים של תורה הם ·

ט

שאלה הקורא הלל בראש חדש צריך לחתום ביהללוך או לאו ·

תשובה יראה דלפום ריהטא היה נראה שלא לחתו' דתנן פרק לולב הגזול מקום שנהגו לברך אחריו יברך אלמא אפילו בימים שגומרין את ההלל אינו אלא מנהג לברך אחריו ואם כן בראש חדש דקריאת הלל גופה אינו אלא מנהגא סברא גומר שעל מנהג אינו ראוי לחתום בו ב בברכה ור"ת דפסיק שמברכין אהלל דראש חדש י"ל דלא פסק אלא אברכה שלפני הלל דקאמר התם אביי אמתניתין דלעיל לא שנו אלא לאחריו תליא במנהגא אבל לפניו מצוה לברך וכיון דמצוה היא ולאו מנהגא בר"ח נמי מצוה לברך הואיל ואין כאן רק חד מנהגא דהיינו הקריאה מה שאין כן בברכ' של אחריו דמנהג הוא בראשי חדשים אמנם באשירי פרק שני דברכות כתב רבינו תם מייתי ראייה מדאסרו חכמים להפסיק בו אלמא דצריך לברך עליו תחילה וסוף וכן כתב בא"ז הגדול וכתב נמי דמשום הכי אסרו חכמים לאשתעויי בפסוקי דזמרה משום דתקנו ברכה לפניהם דהיינו ברוך שאמר וברכה לאחריהם דהיינו ישתבח משמע הא לאו הכי לא הוי אסור לדבר שמא על כרחך צריך לברך על הלל דראש חדש נמי לבסוף ותו כי דייקינן ביה איכא למימר איפכא מסתברא דברכה שלפניו אומר וצונו לקרא את הלל והיכן צונו לא מדברי תורה ולא מדברי ס סופרים אלא מנהגא אלא צריכנא למימר דאמנהגא כי האי גוונא מברכינן כדמפרש ר"ת והביא ראייה מיום טוב שני דלדידן אינו אלא מנהג אבותינו בידינו ואפילו הכי מברכינן בו אתקיעת שופר ואכילת מצה דמברכין ביו"ט שני עלייהו וצונו וכל שכן בנדון דידן בברכה שלאחר הלל אין מזכיר בה וצונו ואינו אלא דברי רינוי ושבח שנוכל לחתום בו אפילו אמילתא דמנהג לפי פירוש רבינו תם דסבר מברכי' על הלל לפניו בראש חדש ובחול המועד ופסח ומסתמ' הוא הדין יום שמיני דפסח דבסתמא כתב ימי' שהיחיד גומר בהן את ההלל מברכין והלל יום שמיני דפסח מנהג הוא דאפי' בשביעי דפסח אינו אלא מנהג ולא חובה ויום שמיני אינו אלא מנהג

מנהג

מנהג אבותינו ובלא מנהג הוא קול גמור ·

יוד

שאלה מרגלא בפומייהו דאינשי שאותן כובעי' שהם קלועין מקש לא חשיבי כיסוי לראש להתפלל בהן או להזכיר הברכה בשם כשאין הראש מכוסה אלא באותו כובע יש ליזהר מזה או לאו ·

תשובה ירא' דאין דין להקפיד בדבר הזה וכן שמעתי מאד' אחד שגדול אחד נשאל על זה והורה דאין קפידא בדבר וטעמא וראיה לא הגיד לדבריו ונראה להביא ראייה מהא דאיתא פרק המדיר לגבי גילוי ראש דאשה יש לה סמך מן התורה דמוזהר עלה ואפילו הכי קאמר התם ר' דמודאורייתא בקלתה על ראשה שריא ואפי' ברשות הרבים ומחצר לחצר דרך מבוי ואפי' משום דת יהודית לית לן בה הא קמן ד' דאפילו סל דאינו דומה כלל לכיסוי הבגד שהרי הוא חלול בכמה מקומות לפי שאינן קלועין יפה וכל שכן כובעין של קש שהוא קלוע מרוכף ומהודק היטיב ודומה לכיסוי של בגד ואף על גב דבלאו הכי יש חילוק בין גילוי הראש דהתם להכא דאמרינן התם דבחצר האשה איכה כריכה שום כיסוי וגילוי הראש לענין ברכה קפידה אפילו בבית י"ל דודאי אסור גילוי הראש דהתם איננו אלא משום פריצות דנכרי והיכא דלא שכיחי רבים כגון בחצר אין קפידא אבל איסור גילוי ראש דהכא משום קלות ראש כלפי שמיא דמדכר שם מקום ב"ה שלא באימה וביראה ואין לחלק בין בית לרשות הרבים דמלא כל הארץ כבודו מכל מקום ילפינן מגילוי הראש דהתם האי כדיכיה והאי כדיכי' ואפי' עטיפה קרי ליה לכיסוי ראש דאשה כדאיתא פרק בתרא דעירובין עטופה כאבל ופר"שי משום דאינו יוצא בפריעת ראש ועוד היה נראה להביא ראייה מפרק כל כתבי דתניא התם הרי שהיה שם כתוב על בשרו ונזדמן לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי ומסי' דהטע' הוא מפני דאסור לעמוד לפני השם ערום ולכך כורך עליו גמי לכסותו אלמא דגמי מהני לכיסוי והוא הדין קש דמ"ש אך דקשה לן עלה דעל כרחך כיסוי דהתם סגי לן בכל דהו טפי מכיסוי דלענין ברכה בהזכרת השם דפריך התם וניהוה ידיה עלויה דשם ולמה לי גמי ומשני משום דילמא מישתלי ושקיל ליה לידיה הא לאו הכי סגי בכיסוי היד · ולענין ברכה העתיק אחד מהגדולים מתשובת או"ז דלא מהני אם משימים ידים על גילוי הראש לברך כך אם לא יכסנו בבגד והביא ראייה מהא דעבד רבינו תם כשהיה רוחץ בחמין והיה שותה היה מתכסה בבגד כנגד לבו שלא יהא לבו רואה את הערוה משמע דווקא בבגד ולא בידים אמנם יש לומר דהא דלגבי כיסוי השם מהני מה ש שהניח ידו עליו ולגבי הזכרת הברכה לא מהני כיסוי הידים לאו משום דהאי כיסוי חמיר מהאי אלא הייני טעמא דלא מהני שמניח ידיו על ראשו או אם יהא מונח בהן כנגד לבו משום דהראש והלב והיד חד גוף הינו ואין הגוף יכול לכסות את עצמו מה שאי' כן לגבי כיסוי השם שהיד איכה בא לכסו' הגוף אלא לכסות שם שאינו מן הגוף ומכל מקו' שמעינן מהתם דכיסוי גמי חשיב כיסוי והוא הדין כיסוי קש ·

יא

שאלה בפ' מי שמתו אמרינן דאין להתחיל ולהתפלל אלא א"כ יודע שיכול לגמור קודם שיגיע ש"ץ לקדושה או למודי' ובאשירי מייתי מן הירושלמי דאין להתחיל ולהתפלל א"כ אלא א"כ יודע שיכול לגמור קודם שיגיע ש"ץ לאתו' בהאל הקדוש

וכן

וכן בשומע תפילה כדי שיוכל לענו' אמן על אותם הברכות וכן כתב הר"מבן וכן אשיר"י דיוכל להתחיל ולהתפלל עם ש"ץ מתחילת י"ח ולומר עמו מלה במלה כל הקדושה כמו שש"ץ אומר · וכן במודים יכוין שיגיע עם הש"ץ למודים ויכרע עמו ושפיר דמי והשת' כהי דקדושה ומודים מתוקני' היאך מתוקן אמן דהאל הקדוש אם הוא מתחיל עם הש"ץ ואומר עמו הקדושה כמעט אי אפשר לו שיגמור כל י"ח קודם שיאמ' ש"ץ האל הקדוש · וכן לעניין אמן דשומע תפילה אי אפשר לו לענו' אמן אם מכוון שיגיע עם הש"ץ למודי' ·

תשובה יראה דשאילה זו צריכה דקדוק ואני שאלתי בימי חורפי מאחד מהגדולי' והשיב לי על הקדושה שיכוון שיאמ' ג"כ לדור ודור עם הש"ץ ותו לא בעי לענות אמן כמו ש"ץ עצמו · ועוד תירץ הא דמודים איירי בשבת או ב"יט דליכא שומע תפילה · אפס המדקדק באשירי כר' דמשתכח לי' פירק' אדך שכוי' · אמנם כר' להביא ראייה לסברא קמייתא' מהא דכתב א"ח ואביו הר"אש היה נוהג כשהיה מתפלל עם הצבור היוצר היה ממהר לגמור הברכה בחתימתה קודם שהיה גומר ש"ץ כדי לענות אמן אחר ברכת ש"ץ אבל אם היה גומר עם הש"ץ לא היה רשאי לענות אמן כמו שאמרו חכמים העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה הא קמן אע"ג דאיכו עונה אלא אחר ש"ץ הואיל וגם הוא חותם אותה ברכה חשיב עונה אמן אחר ברכותיו · וה"ה והיא הסבר' בכה"ג דידן וחשוב כאילו הוא עצמו חותם בהא הקדו' ובשומע תפילה ותו לא צריך לענות ואדרבה הוא מגונה אם עונה · והר"אש דהוי ממהר לגמור קודם הש"ץ ולא כיון לגמו' עמו ותו לא צריך לענות יל דניח' ליה לענות נ"כ הואיל ואפשר הוא ליה בלא טורח · אבל למטרח ליה להמתין בתפילת י"ח עד דגמיר ש"ץ לא מטרחינן ליה ·

יב

שאלה העומד בין גאולה לתפילה יענה יהא שמיה רבה או קדוש' או ברכו או לאו ·

תשובה יראה דהך שאילה לפום ריהטא דאיבורי הגאונים אינה צריכה פני' דבהדי' אית' בתוס' ובמרדכי פ"ב דברכו' וז"ל כר' שמותר לענות קדיש וקדושה באמצע ק"ש דאין לך מפני הכבוד גדול מזה · אבל באמצע י"ח אסור כדמשמע לקמן בפ' אין עומדין דבין גאולה לתפילה אין לענות כ"ש בתפילה עצמה עכ"ל הא קמן בהדיא דאי' לענות · אמנם שמעתי מאחד מהגדולי' דדברים הללו מאחד מגומגמים ואין לסמוך עליהם משום דדייקינן ובדקינן בכולה פירק' דאין עומדין ולא אשכחינן לא רמז ולא רמיזה מזה · ותו דמה הין צריכי' להביא ראי' שאין לענות באמצע התפילה מכ"ש דבי' גאולה לתפילה הא תלמוד ערוך הו' בהדיא פ' מי שמתו דאסור להפסיק בתפלה כדי לענות קדושה וקדיש ואומר אחד מהגדולים ההוא דאדרבה יש לדקדק מדברי סמ"ק דשרי לענות בין גאולה לתפילה דכתב דבכל תפילות מיושב יענה קדיש וקדושה וברכו · ובין גאולה לתפילה עדיין תפילה מיושב היא דאיכו צריך לעמוד עד כשיתחיל י"ח וכר' דאין לסמוך כ"כ על דקדוק זה דאיכ' למימר בין גאולה לתפילה איכו בכלל תפילה דמיוש' דהא איכו מתפלל כלום אלא שותק וצריך ליזהר שלא ישיח כדי שתתקבל תפילה ד דמעומד · ואכ"ו אפילו השתיקה הוי בכלל תפילה דמעומד אמנם אמת דדברי התוס' ומרדכי דלעי' מגומגמי' מאד כדפי' ומ"מ אין ק' לסתור דברי' משום הכי דבאולי יבא מור' צדק ויתרץ · ואף כי אשי' כתב דמהר"ס לא

הסכים

הספים דשרי לענות אפילו בק״ש ובברכותיה וכהי כמי דאנו לא כהגינן כוותיה בהא אלא כשאר הגאונים שהתירו מ״מ הכי דלא לוסיף עליה בין גאולה לתפילה ·

יג

שאלה ש״ץ כשמסיי׳ הקדיש בעושה שלום צריך לפסוע בתחילה ג׳ פסיעו׳ לאחוריו ואח״כ יתחיל בעושה שלום או אומר עושה שלום בשעת שהוא פוסע ·

תשובה יראה דפוסע מקודם ג׳ פסיעות ואח״כ מתחיל בעושה שלום ד דגרסינן ביומ׳ פר׳ הוציאו לו את הכף ובשפס ובאשיר״י פ׳ אין עומדין מייתי לה אמר רבי שכסכדרי אמר ר״י כל המתפלל צרי׳ שיפסיע ג׳ פסיעות לאחוריו ואח״כ יתן שלום ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל ומשום שמעיה אמרו צריך לתת שלום לימין תחילה ואח״כ לשמאל ע״כ הרי כתב להדיא דיפסע תחילה ואח״כ יתן שלום ואת״ דהא איירי ביחיד ה המתפלל וסיים י״ח ברכות אבל ש״ץ כשמסיים הקדיש אומר לך דאין דינו כך הא לית׳ דבמר׳ פ״פ אי׳ עומדין כתב משו׳ ראבי״ה דטעו ושגו אותן האומרים שלום בשמאלי ושלום בימיני אלא כשהוא אומר עושה שלום במרומיו מ משתחוה לשמאלו וכשהוא אומר הוא יעשה שלום עלינו משתחוה לימינו וכו׳ · עד ותדע דמה כשתקנה סוף י״ח ברכו׳ מסוף קדיש של תפילות ע״כ הא קמן דיליף אדרבה סוף י״ח מסוף הקדיש· וכן הדעת נוטה דחד ע עניינא אינון דש״ץ אינו פוסע לאחוריו לאחר תפילתו שמתפלל בקול רם אלא מ ממתין הוא עד סוף הקדיש שלם שתקנוהו חכמים לש״ץ אחר כל תפילה אלא שמפסיקים בקריאת ס״ת וסדר קדושה והלל ואבינו מלכינו וכה״ג כולהו לסדר התפילה באין וקדיש לאחריהם חוזר עיקר על התפילה

ד״א ולפי שרובא דש״ץ חזינא דלא זהירים בה גם יחידים אחר תפילתם כולם פותחים בעושה שלום קודם שיפסעו לאחוריהם הנלע״ד כתבתי ·

יד

שאלה הא דאמרינן פרק מי שמתו אמר רב נחמן כי הויגא בי רב׳ בר אבוה מיבעי ליה הכי בכי בי רב דטעו ומתחילי׳ תפילה של חול בשבת מהו שיגמור א״ל גומר כל אותה ברכה כו׳ ויש להסתפק היכא דהתחיל לומר אתה חונן ומיד כשאמ׳ תיבת אתה נזכר קודם שאמר חונן מיקרי כה״ג התחלה דתפילת חול דילמא האי אתה דקאמר נחשבין להתחלת אתה קדשת או דאת׳ אחד דתפילה שבת הן · ואם כן אפילו כי קאי בישמח משה אין צריך לגמור אותה ברכה אלא הוו כמו שטעה בין תפילת שבת זו לתפילה שבת אחרת דודאי פוסק הוא באמצע התפילה ומתחיל באחרת או הוי כמו שטעה והתחיל בתפילה של חול ·

תשובה יראה דדין זה מחולק לפי כוונת המתפלל בין היכא שיודע שהוא שבת אלא שנכשל בלשונו ובהרגילו והתחיל בלא כוונה תפילת חול · ובין היכא שטעה וסבר שהיא חול ובכוונה התחיל תפילת חול · דהיכא דסבור שהוא חול והתחיל אדעתא דחול אפילו אי קאי באתה קדשת או באתה אחד נראה דמיקרי התחיל בשל חול וגומ׳ אותה ברכה אפילו לא אמר רק תיבת אתה ולא יותר וראייה מהא דכתבו א״ז וא״ח בשם ראבי״ה דהמברך על הספירה וסבר דקאי בד׳ ובירך אדעתא דד׳ והוא קאי בה׳ לא יצא אפילו סיים בה׳ כיון שהברכה בירך אדעתא דד׳ · הא קמן דאף על גב דמתיך לשונו לא משמע לא ד׳ ולא ה׳ שברכה שוה היא לשניה׳ אף על פי כן הואיל והעקר

זה עיקר תליא בברכ' כווכ' מוכיחתו ממילתי' דה"ה דהתחיל בתיבת אתה אף על פי שתיבה זאת הוי כמי התחלה דתפילת של שבת מ"מ כוונה מוכיחתה משל שבת לחול · ואף על גב דכתב הר"אבד באשירי ספ"ק דברכות לא מכינו שתהא הברכה נפסדת בחסרון הכוונה לא סמכינן עליה דאשירי מסיק עלה דודאי כשאין שם שום כוונה כלל אינו נפסד אבל כשמתכוון לדבר אח' שהוא טעות כוונה כזו מפסדת וכן הוא מוכח שם מפר"שי אבל אי לא בכונה התחיל תיבת אתה דיודע היה שסבת הוא ולישניה ד דאיתקיל ליה לפי הרגילו כה"ג לא מיקרי כוונה לדבר טעות ואם כן אפילו בישמח משה שאינה פותחת באתה מכל מקום חשבינן ליה כטעה בתפילה של שבת בין זו לזו דתיבת אתה כמי התחלת דתפילת שבת היא · ואף על גב דהרגל של חול גורם הטעו' מ"מ לא מיקרי בשביל כך התחלת דתפילת חול כיון דידע דשבת הוא וכעין זה איתא במרדכי פ"ק דברכות דהיכא דידע די"ט הוא ונתקל בלשונו וחתם בשל שבת אינו צריך לחזור לראש הברכה אלא חוזר בתוך כדי דיבור וחותם בשל י"ט אלמא כה"ג לאו טעות מיקרי · טו

שאלה התחילו להתפלל בעשרה בשחרי' ולאחר קדוש' הלכו מקצתם להם רשאין הנשארים שוב לגמור כל התפילה אפי' סדר קדוש' והקדיש שאח"כ אולאו וכן בערבית מוצאי שבת יש להסתפק בזה ·

תשובה יראה דרשאין לגמור סדר קדושה וקדיש אחר כך כי הא דמייתי אשירי ומרדכי פ"ג דמגילה מן הירושלמי דפורסין על שמע ותפילה לפני התיבה וקריאת התורה ומפטיר בצבור : אף על גב דתני בכולהו אין פותחין בהן בפחות מעשרה מ"מ אם התחיל בי נומרים ועל כולן אומר הוא ועוזבי השם ונומר ונראה דסדר קדושה וקדיש שאחר כך מיקרי גמר תפילת י"ח ולכך אין אומר שליח צבור קדיש שלם עד אחר סדר הקדושה ואותו קדיש שלם חוזר אתפילת י"ח שהרי אומר תתקבל ועל פסוקים ודברי תור' אין אומרין תתקבל וא"כ זהו גמר התפילה וכן שמעתי שאחד מהגדולים הורה כך שאם התחילו התפילה בי' רשאין לגמור סדר קדוש' וקדיש שאחר כך שלא בי' וטעמא לא הוגד לי אמנם נראה שאם התחילו בשחרית לומר קדיש וברכו ויוצר בעשרה והלכו מקצתם וכן ב בערבית כה"ג אין להתפלל שוב י"ח לפני התיבה ושיאמר שליח צבור קדושה וקדיש אחר כך או בערבית של מוצאי שבת סדר קדושה וקדיש שאח' כך דק"ש וברכותיה לחוד ותפילה לחוד ולא שייך כאן התחילו נומרים דהתפלה והקדוש' אינו גמר של ק"ש וברכותי' דתפילה איכ' נגררת אחר ק"ש דאשכחן בכמה מילי דאמירא תפילה מק"ש אף על גב דצריך למסמך גאולה לתפילה הייכו משום ד אדר"ב ק"ש וברכותיה הכשר דתפילה הן מ"מ לא אתחלתה דתפילה הן דשתי מצות איכון וק"ל וכן נראה כמי דאם התחילו בתפילה בעשרה ביום הכניסה וקודם קריאת התורה הלכו מקצתם אין קוראים בתורה פחות מי' וכה"ג לא אמרינן הואיל וממתינים בקדיש שלם עד לאחר קריאת התורה ואם כן הכל סדר ה התפילה דקריאת התורה בצבור חשיבא מילת' בפני עצמה דהא קמן במנחה קורים קודם התפילה ולא דמי לסדר קדוש' דמעכי' תפילה ושכח היא י"ל דבתר תפילה גרירא ואין ראייה לגמרי מהמתנת קדיש שלם דהא קמן יום תפילת מוספים אומרים קדיש שלם

מיד אחר תפלת שחרית מפני שיש בלאו הכי קדיש שלם לאח' תפלת המוספין שהוא ד וקאי נמי כן על סדר קדושה וקריאת התורה׃

יו

שאלה הא דאמרינן פרק מי שמתו היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק ד' אמות ומתעטש וממתי' עד שיכלה הרוח · ויאמר רבון העולמים כו' והנה לא ראינו בזמנינו אפי' מן המדקדקים במעשי' שנהג ועשה כן ואף על פי שכמעט אי אפשר הוא שלא אירע להם ושלא נצטרכו לכך שאם היו עושים כך צריכים לעקור רגליהם בתפלה ולחזור וזה היה נר' לרבינו וזה לא ראינו מה טעם בדבר יש·

תשובה ירא' דאין למצא טעם מבואר בדבר שלא לנהוג כראוי ד דפסק תלמודא בהדיא וכן המחברי' מייתי לה לפסק הלכה ולא חלקו כלום בדבר·

ובשמועת ערא' שמעתי שגדול אחד היה בזמנינו נראה ממנו שעשה כך ומאחד מהגדולי' שמעתי כשהוצרך לכך היה מאנס עצמו שלא להוצי' רוח עד גמר התפלה וקש' לי בגווה מהא דאמרי' פרק אילו הן הלוקין ובאשי' מייתי לה פ' מי שמתו המשהה נקביו עובר משום בל תשקצו אמנם מדברי רמ"בם מוכח בהדיא דשרי כה"ג דכתב וז"ל בקש להוציא רוח מלמטה ומצטער הרבה ואינו יכול להעמיד את עצמו מהלך ד' אמות וממתין עד שיכלה הרוח ואו' רבון העולמים כו' · הא קמן בהדיא שאם יכול להעמיד את עצמו שפיר עבד · ואפשר הטעם הוא דלא חיישינן לבל תשקצו משום דלא מיקרי משוקץ אלא כשמשהה לגדולים או לקטנים אבל להפחה בעלמא לא גזר ואסרו · אבל מ"מ מי שאינו יכול להעמיד את עצמו לא ידעינן שפיר נר היתר שלא ירחיק ד' אמות אלא מטעם דהיה מתבזה ומתבייש בדבר מפני הכבוד שירגישו וכל שכן אם הוא שליח צבור שיתבזה ויתבייש ביותר דאמרינן בשילהי המוציא יין הנכנס לסעוד' קבע יבדוק עצמו קודם עשרה פעמים ופר"שי דגנאי יהא לו אם יצטרך לילך לנקבים מתוך הסעודה· וכל שכן העומד בתפלה וכל שכן שליח צבור שיהיה לו גנאי גדול ולביזוי שירגישו רבים שאין גופו נקי בעמדו לפני המלך ב"ה וגדול כבוד הבריות ונראה דאין צריך נמי נוסח דרבון העולם דשמא לא נתקן אלא במתרחק ממעמדו שאז מורגש ונרא' בושתו וכלימתו כדמשמ' קצת הנוסח ולפי טעם זה הוא דחייבו חכמי' להרחיק ד'אמו' ולומ' רבון כו' איירי דווקא במתפלל ביחיד דליכא התם' ביזוי וזילותא וקצת יש נמי להוכיח דמשום זילותא וביזוי כה"ג לא חיישי' לאיסור דרבנן מהא דפרק במה מדליקין רבא אנסי ליה בעידניה בעל' פירוש התלמידים שהיה להם עת קבוע לפניו אנסוהו שהשהה נקביו ואמרינ' נמי בפר' הבא על יבמתו דכמה סבי איעקור מפירקיה דרב הונא על ידי שהשהו נקביהם לקטנים ומסתמא לא היו תוקפים ומחזקים כרבא ונהנהו סבי לשהות אלא מחמת כיסופא וזילותא למיזל לנרכיהן מקמיה דרבינו לא חשו לאיסור בל תשקצו וה"ה בנדון דידן ומ"מ קשה הדב' מאד לבדות חלוקים מן הדעת שאינם אפילו רמוזים בתלמוד ופסק הגאונים מהך מילתא·

יז

שאלה הא דאיתא פ' מי שמתו ת"ר לא יאחז אדם תפילין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל ופר"שי משום דלבו דואג שמא יפלו מידו ולא יכוון ויש להסתפק אם צריך ליזהר נמי שלא יאחז מחזור או תפלה בידו להתפלל בהן כמו בר"ה וב"יה שרוב בני

אדם

אדם אין מתפלל׳ מבחוץ או אין צריך ליזהר בכה״ג׃

תשובה ירא׳ דאין צרי׳ ליזהר ושפיר דמי למיעבד הכי ולא דמי להך דאסר בברייתא דלעיל כמו שאפרש ונהי כמי דלדידן מחזורים ותפילות וכל הספרי׳ שלנו דין כתבי הקודש יש להן לענין הצלה מפני הדליקה בשבת כדאיתא באשי׳ ומרדכי ריש פרק כל כתבי ונראה דכל שכן לענין בזיון כדמוכח פ׳ במה אשה דקמיעות וברכות אין מצילין בשבת מפני הדליק׳ ואפי׳ הכי בעי גניזה שלא יתבזו׃ וכיון דדין כתבי קדש יש להם אם יפלו לארץ חשיב בזיון כדמוכח פ׳ בתרא דעירובין גבי היה קורא בספר על האסקופ׳ וכדפרש״י שם לאו דווקא ספר תורה או תפילין אלא שאר ספרים כמי שהיו בימיה׳ היו צריכי׳ לחוש שלא יפלו ויתבזו ולפי זה איכא למימר שלבו דואג על הספר שבידו שלא יפול לארץ ולא יוכל לכוין מכל מקום נראה דשרי כיון דאיכו אותו המחזור או התפילה אלא רק כדי להתפלל בדיוק ולא ידלג שום אות ליכא למימר שלבו דואג עליו כמו גבי אוחז תפילין בידו או ספר תורה בזרועו דהתם איכו תופשו רק לשמירה ולא לעשו׳ בהו מצוה עכשיו׃ וכה״ג מחלק בתלמוד פרק לולב הגזול אמר אבא בר מרימר לרב אשי אבא הוה מצלי ביה פירוש כשהלולב היה בידו היה מתפלל מתיבי לא יאחוז אדם ת תפילין בידו כו׳ ואמר שמואל סכין מעות וקערה ככר וכיוצא בהן הת׳ לאו מצוה הוא וטריד הכא מצוה ולא טריד ופרש״י לאו מצוה לאחוז כיכהו והוויין עליו למשא ולכך טריד בשמירתן אבל הכא נטילתו ולקיחתו מצוה ומתוך שחביב עליו אין משאם ושמירתם כבד עליו ולא טריד עכ״י׃ ונראה דבכדון דידן הואיל ותפשה לשם תפלה עצמה כדי להתפלל בעיון ובדיוק יפה אין משאם כבד עליו ולא טריד׃

יח

שאלה המשכים ואומר ברכות ושבחות עד ברוך שאמר וחוזר לביתו ועושה צרכיו וחפציו שפי׳ קעביד או לאו׃

תשובה יראה דלא שפיר קעביד דגרסינן פרק היה קורא אסור לאדם ש שיעשה חפציו קודם שיתפלל וסתם תפלה המוזכרת בתלמוד היא תפלת שמונה ע עשרה ואם כן לא יועיל מה שאמר ברכות ותושבחות כבר בבית הכנסת דאתפילת שמונה עשרה שנקבעו עיקר לעבודת ה המקום ב״ה ואמירי טפי לכמה מילי אפילו מקרית שמע קפיד תלמודא להקדים אותה לעשיית חפציו והכי מוכח על כרחך מהא דגרסינן כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשהו במה וכולי מיתיב רב ששת ובין הפרקים שואל מפני הכבוד תרגמא רבי אבא במשכים לפתחו והשתא אי לא קפדינן אלא שיאמר ברכות ותושבחות קודם עשיית חפציו אם כן מה פריך מהא דשואל בין הפרקים דהתם ע״כ כבר אמר לכל הפחו׳ ברכת יוצר אור והייכו ברכות ותושבחות טובא אע״כ דווקא אתפלת שמונה עשרה קפדינן כדמשמ׳ הלשון עד שיתפלל והייכו תפילה סתם שבתלמוד והך הנותן שלום לחבירו ועושה חפציו מילתא חדא איכון דגרסינן כמי התם אהא דקאמ׳ כאלו עשאו במה קאמרת א״ל אסור קאמינא וכדרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשי אסור לאדם שיעשה צרכיו קוד׳ שיתפלל ע״כ הא קמן דמילתא הדא איכון אמנם ראיתי רבים המדקדקי׳ שהיו נמנעים ללכת לצרכיהם בשחרית עד שהיו נכנסין

בתחילה לבית הכנס' ולומר ברכו' ותושבחות ואחר כך היו הולכין לנרכיהם אנה ואנה והנראה לעניו' לדעתי לפום דינא דתלמודא כתבתי׃

יט

שאלה ראש חדש אב שחל להיות בשב' היאך המנהג להפטיר שמעו או השמים כסאי׃

תשובה ירא' דבכל מקו' שיש מנהג ידוע היאך שהוא אין לשנותו כלל דבהך מילתא איכא פלוגתא דרבוותא קמאי ובתראי ואם כן נהרא ונהרא ופשטיה אבל במקום שאין מנהג ידוע נר' דיש להפטיר השמי' כסאי כמו שאבאר דבפרק בני העיר גרסינן ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכ' שנאה כפשי דהיינו הפטרה דחזון ישעיה וכתבו ה התוספו' פרק כל שעה דאנו מניחין תלמוד שלנו וסומכין על הפסיקתא ומפטירין השמים כסאי ונריכינן אנו לבאר דברי התוספות דהפסיקתא לא כתב להפטיר השמים אלא שכתב דאנו מפטירין סימן דש"ח אלא כך רוכים לומר התוספות כיון דלפי הפסיקתא נריכינ' להפטיר לעולם חזון ישעי' בשבת הסמוך לתשעה באב לכך בראש חדש אב שחל להיות בשבת הואיל ולא נוכל להפטיר חזון שיש בה מענין ר"ח חדשיכם ומועדיכם נריכים להפטיר השמים כדי להזכיר דראש חדש וכענין זה הזכיר מהר"ם ומסיק שם כמי ומפטירין השמים אמנם בסמ"ג וכן באשי"רי ומרדכי פ' בני העיר כתב בלשון זה שאנו סומכי' על הפסיקת' ומפטירי' שימעו בסימן דש"ח׃ ובאו"ז נמי משמע דאין מפטירין השמים כסאי מדאיצטרך למכתב תרי או תלת טעמים על ראש חדש אלול שחל להיות בשבת שאנו מפטירין השמים והנהו טעמי לא שייכי הכא והנה אחד מהגדולים כתב במנהגים שלו שיש לנו להפטיר שמעו כדברי סמ"ג אשי"רי ומר' וכדמשמע בא"ז אמנם נחלק עליו אחד מהגדולים חבירו והעיד שכבר היה מעשה בוינא ששאלו לגדול אחד שהיה מנהיג שם בפרק ההוא מה להפטיר ואמ' בתחילה להפטיר שמעו כדאיתא בפסקי' הגאונים דלעיל ואמר לו אחד מתלמידיו שהתוס' פרק כל שעה כתבו להפטיר השמים וחזר בו ואמר הואיל ומימי התוס' אנו שותים יש לנו לנהוג אחריהם ועל פי הך עובדא הנהיג אחד מהגדולי' דלעיל להפטיר השמים כדברי התוספות ונראה דהכי עיקר ואף על גב דשמעתי דבתוספו' בני העיר נמנא דיש להפטיר שמעו לא ידענא אי תוספות דש"ך הן או תוספות דשאר גאונים ומימי דתוספות משנ"ץ שקנרס מהר"א מטו"ך אנו שותי'ותו דחזינן דמהר"ם דמבתראי הוי כת' נמי הכי וכן מסיק בה"גה במיימון דנהגינן להפטיר השמים׃ ועוד נראה כיון דפליגי בהך מילתא רבוותא קמאי ובתראי שיש להכריע מטעם אחר ואית לן למנקט כלגי אחרינא דאמרינן בכל דוכתא תדיר ושאינה תדיר תדיר קודם והזכרה דראש חדש תדיר טפי מאזכרת פורענות דתשעה באב והכי נמנא ברוב פסקי הגאונים דאי לאו דסבירא לן פרסומי ניסא עדיף הייני מפטירין בשל ראש חדש בראש חדש טבת שחל להיו' בשבת דחנוכה משום דתדיר קודם׃ הנראה לע"ד כתבתי׃

כף

שאלה הא דאמרינן פרק הקורא את המגלה עומד דאין מדלגין ב במפטיר מנבי' לנביא אם כן מה ראו לנהוג באוסטרייך וביש מקומות כשאירע חתונה בארבע' פרשיות או בחנוכה שנריכי' להפטיר

בד' פרשיות או בחנוכה לפי שהן כתובין בתלמוד אעפ"כ מפטירין גם כן בהפטרת חתן מקנתם עד ישיש עליך אלקיך · ואעג"ג דהפטרות דפרשיות ודחנוכה אינם בנביא דהפטרת חתן ולא קפדינן לדלג מנביא לנביא ·

תשובה ירחה דאין ליישב יפה לפי כל הפירושי' אמנ' שמעתי שקדמוני אושטר"ייך היו מישבים המנהג משום דגמר' בשם ראבי"ה שם מפרש הטעם דאין מדלגין בתורה ובנביאים הייני משום כבוד צבור כדי שלא יעמדו בשתיקה בשעת שגוללים מפרשה זו לפרשה אחרת והאי קפידא לא שייכא אלא בימיה' שהיו כל ספריהם כתובין כגליון ספר תורה שלנו והיו צריכין לשהות בגלילה אבל לדידן שהפטרת שלנו כתובין בקונטריסין ויוכל לסמן שימצא מהר איזה הפטרה שירצה אין חשש בדילוג מנביא לנביא ופירש ראבי"ה והוכיח מן התלמוד דאין מדלגי' ואין גוללין ספר תורה בצבור חדא מלת' היא וטעמא דאין מדלגין משו' דאין גוללין בצבור משום שלא יעמדו בשתיקה וכתב דמשום הכי כהניכן במקומות שאין להם אלא ספר תורה אחת שגוללין ומדלגין מפרשה לפרשה ביום טוב ובשבתות של ראש חדש ושל פרשיו' דדווקא בחד גברא חיישינן לכבוד צבור שלא יעמדו בשתיקה אבל בין גברא לגברא לא קפדינן ואם כן בנדון דידן כמי יש לחלק כמו שבארתי אמנם רש"י פירש טעמא דאין מדלגין משום טירוף דעת ולכך בנביא אחד מדלגי' משום דאין הורא' יוצא' כל כך מדברי הנביאים לא קפדינן אטירוף דעת מועט אבל מנביא לנביא דאיכא טירוף יותר מדאי קפדינן ולפי טעם זה אין לחלק כדלעיל אבל מכל מקום אי הוא בנביא אחד אלא שהוא יותר בכדי שיפסוק המתורגמן מספיק טעם זה דהאי קפידא נופיה פרש"י דאיכו שא משום כבו' צבו' וי"ל כמי דלדיד' כיו' דלא נהגינ' לתרגם בצבור לא חיישינן לטירוף דעת והאי דקאמר תלמודא אין מדלגין הייכו דווקא במקומות היו נוהנין לתרגו' דגם בימיה' היה מקומו' שלא היו מתרגמי' ואין זה דוחק לאוקמי בהכי דהא יהיב תלמודא שיעורא בדמתרגמים דקאמר אין מדלגין אלא בכדי שיפסיק ה המתורגמן שמא איירי במקומות שמתרגם והוא מנהג דלעיל במקום שאין שם ספר תורה שא אחת דמדלגין אין ליישב לפי' ר"שי אלא כמו שחלקתי ואותו מנהג במדומה שנוהגי' בכל הארצות מכל מקום אומר אני מנהג דלעיל בהפטרות היכא דנהוג נהוג והיכ' דלא נהוג לא לנהוג כן מחדש ·

כא

שאלה משומד שעודנו עומד ברשעו או שמת ברשעו היאך קורין לבנו לעלות לתורה ·

תשובה ירחה דיקראו בשם אבי אביו כמו אביאסף בן יצהר · וכן מצאתי אחר כך בספר החסידים · ומאחד מהגדולים שמעתי שרבו אחד מהגדולים השיב לו שיקראוהו לבנו בשמו לבד · ואין נראה דהוה ליה גנאי שיקראוהו בשינוי מאחרים ושפיר דמי לקרות אביאסף בר יצהר כדכתיב מ הידעתם את לבן בן נחור ומפיבושת בן שאול ירד וגו' הנראה לעניו' דעתי כתבתי :

כב

שאלה הא דפסיק תלמודא דאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים ואין משיירין בפרשה בפחות מ משלשה פסוקים אי יש לומר בפרשה פתוחה דווקא או אף סתומות וגם אם מסיים בפרש' עצמה שהיא פתוחה אלא שיש גם כן פתוחה לאחריה בפחות משלשה פסוקים אם יש

קפידא או לאו ·

תשובה יראה דאין חילוק בעניין זה בין פרשה פתוחה לסתומ' דתלמודא קרי להו לתרווייהו בכמה דוכתין פרשה זו כזו והכי כמי סתמא קאמר אין מתחילין בפרשה וכן הביא לי ראייה אחד מהגדולים מפסק הגאונים דאין חילוק ונראה להביא ראייה מבוררת מן התלמוד דבפר' הקורא את המגילה מעומד איתא בעי מיניה רב ששת מרב פרשת ראש חדש קרינן כו' עד וביום השבת דהוו תרי ובראשי חדשיכם דהוו חמשה היכי ניעבד ניקרי תרי בהא וחד מהא אין מתחילין בפרשה פחות משלש פסוקים ניקרי תרי דהא ותלתא דהא פשו להו תרי ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים פי' פשו להו מקמי דובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ונגמר והביא פרשה דובחדש הראשון סתומה היא וקפיד תלמודא אלמא אין חלוק ומאותה סוגיא יש נמי להוכיח דהיכא דמסיים בפרשה עצמה דאין קפיד' דאי משייר בפחות מג' מקמי' פרשה אחרת דקאמר התם ופרשת צו דאיכי תמניא פסוקים היכי קרינן ומפיק דאי קרי להו לתרי כל חד ארבעה פסוקים שפיר דמי ואעג"ב דהשני היה צריך לקרות עד וביו' השבת ומסיים שם ואז משייר פחות משלשה מקמיה דובראשי חדשיכם שהיא פרשה פתוחה ושם מסיים אין קפידא לפי הטעם המפורש בתלמוד מפני מה אין מתחילין או משיירין פחו' משלשה יתיישב שפיר דאין קפידא היכא דמסיים בפרשה עצמה ·

כג

שאלה הא דאמרי' לעולם ישלים אדם פרשיו' עם הצבור שני' מקרא ואחד תרגום מי מחייב נמי להשלים בכל יום טוב פרשיות שקורין שחרית ומוסף ובשבתות של ארבעה פרשיות גם כן אותן הפרשיות שמוסיפין לקרות או לאו ·

תשובה יראה שלא נהגו להשלימן ואין בידי טעם וראייה כל כך ואין לדקדק מפר"שי דפי' ישלים אדם פרשיותיו של כל שבת ושבת משמע דווקא מה שקורין בכל שבתות השנה דאיכא למימר אורחא דמילתא נקט והוא הדין מה שקורין ביום טוב דלא כי רוכלא הוא אמנם נראה קצת ראייה מהא דכתב בהג"ה במיימוני בשם רבינו שמחה ז"ל וז"ל אע"פ שעיקר מצוה כל פרשה ופרשה עם הצבור אם לא עשה כן ישלים כולם בשמיני עצרת שבו גומרי' הצבור ובלבד שלא יקדים ולא יאחר יום אחד מן הצבור ע"כ מהכא נראה מדקבע היום שבו גומרים הצבור חמשה חומשי תורה בכל שנה משמע דעיקר חייוב דאצריכו רבנן להשלים פרשיו' עם הצבור הייגו כדי שכל אחד מישרא' יקרא לעצמו כל התורה מראש ועד סוף בכל שנה כמו שעושין הצבור משום הכי צריך לסיים ממש באותו היום שמסיימין בו הצבור דאף על פי שלא קרא כל השנה עמהן אחר גמר מצות אזלינן בכוליה דוכתא · וכן משמע מלשון הרמב"ן דטעמא הכי הוא דכתב וז"ל דאף על פי שכל אדם שומע כל התורה בכל שנה בצבור חייב לקרותו לעצמו בכל שבוע ושבוע סדר של אותו שבת וכיון דטעמא דהשלמ' הכי הוא נראה דלא אצריכו רבנן אלא שישלים פרשיות של כל התורה רק פעם אחת בשנה ואם כן לא צריכינן להשלים פרשיות של יום טוב ושל ארבעה פרשיות ומוספין אחרים דהשלימו כל אחת בשבתו אמנם נראים הדברי' דלפי פירוש רבינו חננאל דפליג על רבינו שמחה כדאית' בהג"ה התם ולא מפרש ההיא דרב ביבי בר אביי בפרשיות דכולה שתא בהך סברא פליגי דלקהיא

דלהכי נירסא ופי' אין טעם השלמה בשביל סיום התורה בכל שנה כדפירש' שא אפשר כדי שיהא רגיל במה שהצבור קורין ואם כן היה צריך להשלי' פרשיו' של יט"ומוספין לפי טעם זה ומכל מקום אפילו אי הכי הוא מתיישב המנהג לדעת איכך גאונים וקרוב בעיניי שלא נהגו רבותינו להשלים ·

כד

שאלה מה שנהגו באושטרייך וכן במקצת מדינות שפרשת שירת הים ועשרת הדברות בשבועות שחלו אותן הסדרות וכן בשביעי של פסח וביום ראשון דשבועות כשמגיע שליח צבור לקרא אותן פרשיו' אינו קורא אלא מתחיל אותן והקהל קורי' אותן מחומשים שלהן והשליח צבור מסיים בספר תורה רק פסוק האחרון בקול רם יש ליישב מנהג זה או לאו ·

תשובה יראה דיש ליישב בטורח ולא ב ברווחא דמילתא כלל ונראה דסמכינן אהא דכתב א"ז ז"ל כיון דנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה ודווקא בקול רם אבל בלחש שרי אם יש עשרה שומעי' קריאת התורה ולקרא שתים מקרא ואחד תרגום בעת קריאת התורה שרי לכולי עלמ' עכ"ל ופירש בה"נה במיימו' הטעם דשרי משום דבאותו ענין קעסיק והשתא שמעינן מינה היכא דעסוק באותו ענין אין צריך לשמוע קריאת התורה אפילו ליכא עשרה שומעין קריאת התורה כך משמע בא"ז הגדול דהא דכתב ולקרא שני' מקרא ואחד תרגום שרי לכולי עלמא קאי אמאי דכתב לעיל מיניה דברי הגאונים דחד מצריך בלחש וחד מצריך שיהא עשרה שומעין וקאמרינן עלה דשנים מקרא ואחד תרגום שרי לכולי עלמא אלמא אפילו אי ליכא עשרה שומעין נהא דבעינן בלחש היינו משום שלא יבטל אחרי' משמיע' ובנדון דידן דכל הקהל קורין ולא שומעין אין קפידא בקול רם הואיל ובאותו עניין קעסקי משום חביב הפרשיות שרוצים לקרותו כל אחד בעצמו והשליח צבור קורא אותו מספר תורה כפקי בקריאותה אפילו לא שמעי לה דבסתמו' דמילת' איכא אחד או שנים אבל השליח צבור ששומעין קריאתו ואף על פי דאיכך לא שומעים די בכך דכל הפחות מעשרה חד הוא אבל אין ליישב המנהג דמשום דבלא הכך פרשיות קורין שבעה בתורה שהן חובת היום ואותם שקורין מהכך פרשיות קורין לו גם כן שלשה פסוקי' קודם שיגיע לפרשה זו ובהא כפקינן אפילו אי לא הוה קרינן הכך פרשיות כלל דהא ליתא דבה"נה במיימון כתב שאם קרא ודלג פסוק אחד אם הוא במנחה בשבת או בשיני וחמישי אין צריך לחזור אם קוראין י' פסוקים בלא הדילוג אבל בשבת אם דילג פסוק אחד חוזר וקורא אותו אפילו לאחר שהפטיר והתפלל מוסף הא קמן דאפילו פסוק אחד מעכב בשבת כל שכן פרשה כולה ואף על פי שישבתי המנהג מכל מקום נכון למי שמדקדק במעשיו שיעמוד אצל השליח צבור ויקרא עמו אותן פרשיות מספר תורה ואם אינו יודע לקרות ישמע קריאת שליח צבור אך בשביעי של פסח וביום ראשון דשבועות אין קפידא כל כך הואיל וקראו כבר הפרשיות בשבתו' שלהן והוי כמו מנחה דשבת ובשיני וחמישי וק"ל ·

כה

שאלה הא דאמרי' פרק שני דמגלה כהן שיש לו מומין בעיניו או בידיו לא ישא את כפיו ואם דש בעירו מותר איזה שיעור יש בדבר שנקרא דש בעירו ·

תשובה יראה דאם שהה בעיר שלשים יום נקרא דש בעירו דלכל מיד

דתלי בהרגל סגי בשלשים יום כדאשכחן גבי הזכר' משיב הרוח ומוריד הגשם דאמרינן בירושלמי דכל שלשים יום בחזקת מה שהוא למוד בתחלה אבל לאחר שלשים יום כבר הוא מורגל לומר מה שהתחיל מחדש אלמא דסגי בשלשים יום להרגיל לשונו הוא הדין להרגיל ראות העין והכי נמי אשכחן בכמה מילי דצריכי שיהוי וזמן וקבעו להן חכמים שלשים יום ואין לומר מלשון התלמוד יש ל להוכיח דבעינן שנים עשר חדש מדקאמר אם היה דש בעירו ולא קאמר אם היה דש בעיר כדקתני בתר הכי אם אנשי רוב העיר מלאכתן בכך מותר משמע דלהכי קאמר בעירו לאשמועינן דבעיא שנים עשר חודש כדאיתא פרק קמא דבבא בתרא דיש לומר דלא אתיא לדקדק הכי שלא אתא לאשמועינן דדוקא בעירו מהני דש כל שלשי' יום אבל אם הלך באקראי לעיר אחרת ושהה שם שלשי' יום לא מהני דבעירו כיון דדר התם או אתא למידר התם רגילי אינשי דשקלי וטרו בהדי' ודשו ביה בני מתא מה שאין כן בעיר אחרת ומכ' מקום נר' דלאו דווקא דאתי למידר התם שיהא אחד מבני מתא אלא אפילו אתי להת' כדי להיות שם מלמד תינוקות או סופר או משרת שנה או חצי שנ' חשיב נמי דש בעירו בשלשים יום דבכי האי גוונא נמי בני מתא רגילי ושקלי וטרו בהדי'

כו

שאלה כהנים המנגנים ברכת כהני' כשעולין לדוכן שרי להו לנגן שנים או שלשה ניגונים כגון בכל פסוק ופסוק או בכל תיבה ניגון אחר או לאו·

תשובה יראה דלא כשר למיעבד הכי ואף על גב דמנהגנו לנגן ברכת כהנים בנעימה והכהנים היודעים להנעים הניגון בברכתו הרי הן משובחים והכי נמי משמע בתלמוד שיש להנעים הניגונים דקאמרי' בפרק שני דקידושין ושמעתי שהיה מבליען בנעימות עם אחיו הכהנים מכל מקום אי' לנגן רק ניגון אחד מתחילה ועד סוף משום דאיכ' למיחש לטירוף דעת דטובא חשו רבנן לטירוף דעת הכהני' בברכתן כדתנן בפרק אין עומדין ולא יענה אמן אחר הכהני' מפני הטירוף ע"כ ופיר' רש"י שלא תיטרף דעתו ויטעה לפי שהוא צרי' בברכ' שנייה לומר לפני הכהני' כל תיבה ותיב' ובענותו אמן לא יוכל לכוין מהר ולהתחיל בברכ' שניי' ויטעה נראה לי דרוצ' לומ' ויטעה הכהני' דבטעו' דידיה לא הוי נפקינן מינ' דבימי תלמוד לא הוה מנוסח התפלה כדאיתא במסכת מגלה בשם מהר"ס ואם כן הוא"ל וחיישינן לטירוף דעת דמקרא משום טעות דכהני' כל שכן חיישינן לטירוף דעת הכהנים גופייהו והדבר ידוע שאפילו הנגני' הבקיאי' כשרוצי' לצאת מניגון לניגון בתכף צריכין לכוין ולדקדק יפה להשמיע קול שוה ומיושר וע"י טירדא זו תיטרף דעת' שלא ידעו איזה פסוק או תיבה יתחילו ואין נראה כלל לומר כיון דהמקרא קורא לפניה' לא יטעו דאם תיטרף דעתם ישכחו גם כן קריאת המקרא·

כז

שאלה הא דאמרינן פרק הרואה בברכות האי מאן דחזי ח חילמא דליקום קמי כהנים ולומר רבון העולמים כו' וכתב בהג"ה במיימון שמהר"ם היה רגיל לומר בשעת שהכהנים מסיימין הברכה בסוף כל פסוק ופסוק ויש ל להסתפק אי צריך לדקדק שיאמר ממש בסוף בשעה שמאריכי' בכ"ף דוישמרך ויחנך או אין צריך לדקדק כולי האי·

תשובה יראה דיש לדקדק דיאמר ממש בסוף בשע' שמאריכין מדאמרינן

מדאמריב׳ בפרק וש׳ כאמרי׳ בשעה שהכהני׳ מברכין מה הן אומרים ברכו יי׳ מלאכיו כו׳ אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל האומרן בגבולין אינו אלא טועה אמר רבי חנינא בר פפא תדע דבמקדש נמי לא בעי למימרינהו כלו׳ יש עבד שרבו מברך לו ואינו מסביר לו פנים הא קמן דאין ראוי הוא לומ׳ אפילו מילי דשבח והודייה בשעת ברכת הכהנים אלא דחכמים התירו לומר בקשה זו דרבון העולמים ומכל מקום צריך לדקדק שיאמר לאחר שיסיימו הברכה ושוב לא יהא נראה כמי שאינו מסביר פנים שהרי כבר סיימו הברכה ׃ ומה שמאריכין בכה״ף לנגן אינו אלא תוספת ואף על גב דבסוף פסוק שלישי דהיינו תיבת שלום אי אפשר להמתין עד שיסיימו התיבה שהרי מאריכין בניגון קודם שינמרו המ״ס דשלום מה בכך מאי דאפשר לתקן ולמעבד כהלכה נעביד ואם תאמר כיו׳ דכתיב האי דמאריכי׳ כך כלאחר סיום הברכ׳ אם כן לא תועיל הבקשה דרבון העולמים דמסתמא הא דקאמר תלמודא ליקום קמיה כהנים רונה לומר בשעה שהן מברכין ׃ יש לומר דלענין זה לא חשיב עדיין סיום ברכה ומקרי שפיר בשעה שהן מברכין לענין זה ׃ וכי האי גוונא אשכחן בפרק שני דברכות תניא ספקו׳ בן יוסף אומר כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו אמ׳ רב אחא בר יעקב ובדל״ת פירוש רש״י ובדל״ת יאריך ולא בחית דכל כמה דלאמר אחד בלא דל״ת לא משתמע מידי ומה בכך בהארכתו דקא אמר אבל בדל״ת יאריך אלמא דכל כמה דלא נמור התיבה לא משתמע וחשיב יונא מידי יחוד מלכות שמים וכשנגמר התיבה כולה ומאריך בסוף הברכה מיקרי עדין קבלת מלכות שמים דאם לא כן מה בכך בהארכת הדל״ת הכי נמי אף על גב דאין לומר שבח ובקשה אחרת בעוד שהכהנים לא סיימו התיבה של הברכה מכל מקום לאחר שנגמרו התיבה ומאריכין רק בניגון הברכה האחרונה מסתמא אין קפידא תו בהסברת פנים ׃ ואף על פי שכל זמן שמאריכין בניגון חשיב עדין שעת ברכ׳ לענין שמועיל הבקש׳ דרבון העולמי׳ כמו שמועלת הארכה בדל״ת לענין קבלת מלכות שמים אף על פי שכבר נגמרה התיבה ׃

כח

שאלה יש ליחיד לכוין רגליו בשעה שאמר קדושה עם השליח כמו בתפלה ׃

תשובה יראה דשפיר דמי למיעבד הכי דכיון דאמרינן נקדש את שמך כשם שמקדישין אותו בשמי מרום ובשמי׳ מקדשין ברגל ישרה כדכתיב ורגליהם רגל ישרה יש לנו להתדמות להם בכל ה היכולת ואין בזה משום יוהרא והדיוטות אלא במידה ישרה ׃

דיני ברכות

כט

שאלה לטווי״רנא שעושי׳ מנודנדכיו׳ שקורין ווי״כשילן שמבשלין אותן עד שהן נימוחין לגמרי ומערבין בהן תבלין ודבש יש לברך עליהן שהכל נהיה בדברו או בורא פרי העץ ׃

תשובה יראה לפום המשמעו׳ דצריך לברך עליו בורא פרי העץ כמו הומלתא דאתיא מבי הנדוואי דמברכין עליו בפ״ה כדאיתא בגמ׳ ופרש״י לטויר״נא וכן בברכות מהר״ם כתב בשמים שקורי׳ נ״מאן ווי״רן נראה לברך בורא פרי האדמה כמו הומלת׳ עד כאן הא קמן דאף על גב דהפרי

פשחן וצימוק דק דק אכתי במלתיה קאי
אמנם כי דייקינן בפירו' רש"י בההיא דטרימ'
מאי מברכינן עליו ופיר' רש"י שם כ"ד הכתוש
מעט ואינו מרוסק הייכו טרימא ופשיט התם
מהא דתמרים של תרומה מותר לעשותן
טרימ' שמא בכי האי גוונא במילתייהו קיימי
התמרים ומברכינן עליו בורא פרי העץ וכן
דקדק באשי"רי קטון בההיא דטרימא דכתב
ז"ל תמרי' ועבדינהו טרימ' פי' מרוסקי' מעט
מברכינן עליהן בורא פרי העץ משמע דאי
הוה מרוסקין הרבה מברכינן עליהן שהכל
כהיה ברבת משום דלאו במילתייהו קיימי
ואם כן כל שכן לטוו"רגא של וויכשלין שהן
נימוחין לגמרי וגם מעורבים בשמים ודבש
דנקפי ממילתייהו · וההיא דהומלתא פרש"י
פרק בתרא דיומא המפטמים בשמי' בתוסי'
בדבש ואם כן הייכו ההיא דבשמים שחוקים
דכתב מהר"ם ז"ל דהטעם משום דאורחייהו
בהכי לכתש ולשחוק כל הבשמים משום הכי
חשיבי קיימי במלתייהו מה שא"כן בדב' אח'
שאין דרכו להיות תדיר מעוך ומרוסק ואף
על פי שאין אלו החילוקים ברורים לי מ"מ לא
יעשו אלא ספק בדבר ופסקו רבוותא דכל
היכא דאיכא ספיקא בברכה ראשונה מברך
שהכ"ב שעל הכל שאמר שכ"ב יצא ·

ל

שאלה ביין מבושל פלונת' דרבוות'
היא אי מברכי' לאחריו ברכה
מעין שלשה או בנ"ר וכן ברכה ראשונה פליגי
אי מברכינ' בפה"ג או שהכ"ב והיה תאב אחד
לשתותו שלא בתוך הסעודה וברכה ראשונה
לא היה צרי' לברך היאך יצא ידי כול' דמה"רס
כתב בברכותיו דהיכא דאיכא ספיקא היאך
יברך מברך שהכ"ב דעל הכל שאמר שב"ב יצא'
שא בברכה אחרונה דלית לן בה ברכה שיצא
בה בדיעבד על כל דבר ואם כן צריך לברך
היאך לצאת ידי כולם ורוצה לאכול בניס
ותאנים או ענבים ולשתות גם כן יין מבושל·
וכה"ג צריך הוא לעולם לברך בנ"ר לאח' הבינה
ובאותה הברכה יצא גם כן על היין מבושל
אם הוא כדברי הגאונים דסבירא להו דלאו
יין מיקרי אלא כמו שכר ודבש ועוד צריך
לברך ברכה מעין שלשה לאחר התאנים או
ענבים ובאותה ברכה יכלול גם כן על הגפן
ועל פרי הגפן כדי לצאת גם כן איין מבושל
אם הוא כדברי הגאונים דסבירא להו דיין
גמור הוא וכתבו הגאוני' דיכול לכלול בברכה
מעין שלשה על המחיה ועל הכלכלה ועל
הגפן ועל העץ וכה"ג נפיק ממ"נ ואין כאן
תוספת ברכה שם ומלכות מחמת הספק
שפיר דמי למיעבד כה"ג או לאו :

תשובה יראה דיין מבושל אין צריך
כ"כ לדקדק לצאת בו ידי
כולם דהתוס' פר' כיצד מברכין ופר' המוכר
ובהג"ה במיימוני בשם ראבי"ה וכל רבותינו
האחרונים מה"רם בהלכות ברכות שלו ו
ומרדכי ואשי"רי כולם מסקי דיין גמור הוא
דמשתני לעילויה בבישולא אף על גב דרש"י
ושאר גאונים כתבו דמשתני לגריעתא הוא
ולכך לא חשיב יין ואין מברכין לפניו בפה"ג
ולא לאחריו מעין שלשה דדברי התוספות
ומסכימיהם נכוחים וברורים בהא דהאיך
ראייה דמייתי מירושלמי דערבי פסחים
ודמסכת שקלים דיוצאין ידי ד' כוסות ביין
מבושל ובהכך ארבע' כוסות אין בהו כוס של
קדוש ושל ברכת המזון דבעי יין אם כן על
כרחך יין חשיב ולית נגר ובר נגר דפרקינה
להך ראייה אמנ' אם היה בא להחמיר ולברך
כדי לצא' ידי כולם ולמעבד כדמבואר בשאל
לעיל כר' דלא שפיר דמי למיעבד הכי שיכלל
על הספק שום נוסח אחרת בברכה דמעין
שלשה אף על פי שאינו מוסיף שם ומלכות
נראייה

ודאייה מהא דמייתי התוספו' ורב החבורים מירושלמי דברכות רבי ירמיה לא אכל סולת דמן יומי' משום דהוי מסופק בברכ' אחרונה אי מברכין לאחריו מעין שלשה על האדמה ועל פרי האדמה וכתב בברכ' מה"רם ובהג"ה במיימון דמה שלא אכל בתוך הסעודה ו והיה פוטר בברכת המזון ש"מ דהוה סבר כרב ששת דדברים הבאין שלא מחמ' סעוד' צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם ואין ברכת המזון פוטרתן והשתא עדיין תקשה אמאי לא אכלו מן יומין אי הוה בעי הוה אכיל ליה עם בנים ותאנים והוה פוטרתן ממה כפשך כדפרשינן אלא על כרחך אין כלולי' בברכה דמעין שלשה שום ספק כגון זה שהיה צריך לומר על העץ ועל פרי העץ בשביל התאנים ולכלול בה על האדמה ועל פרי האדמ' מחמ' ספק דסולת וה"ה בנדון דידן אין כוללין בה מספק ואין נראה לחלק דספק דהתם אי סבירא לן דאין מברכין על האדמה ועל פרי האדמה על הסלת והיינו על כרחך משום דחכמים לא תיקנו מטבע זו על האדמה ועל פרי האדמ' משום דלא שייכא שא אוכל סלת או כוסס חיטה והך אכילה לא חשיבא ואם כן הך מטבע זו לא אשכחן בשום דוכת' ולכך אין כוללין אותו אבל מטבע דאשכחן בעלמא כגון על הגפן ועל פרי הגפן לעולם בימא דביילינן לה דאמאי נחלק כ"כ במילתא דלית בה טעמא דמה טעם לא נכלול בו כל ספיקות מה בכך אם אנו מוסיפים דברים אחרים בברכה מאחר שאין מוסיפים בברכה שם ומלכות וכיון דמילתא בלא טעמא הוא לא מחלקינן בהו בסברות המבודים מן הלב׳

לא

שאלה מי שרוצה לשתו' יין בשחרית או בצהרים לאחר השינה וק' לשתות אליבא דריקנא ומביאין לו מאכל מתובל או חריף וכה"ג שהו' ממתיק השתייה צריך לברך על אותו מאכל או לאו׳

תשובה דהך מילתא לכאורה דמי ממש להא דאמרי' פר' כיצד מברכי' מברך על הכבון ופוטר את הזית׳ ופרש"י התם דכבון הוא עיקר אכילתו ואינו אוכל הזית אלא כדי למתק מרירתו של ה הכבון ולכך פוטרו כדתנן התם כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה והכי מפר' ליה התם בגמ' ואיתא התם באשירי בההיא פירקא בעניין דברים הבאים בתוך סעוד' דהך מילתא דכבון וזית לא איירי שאוכלים ביחד שא אפילו בזה אחר זה ואם כן הייכו ממש כעין שאלתינו דכיון דהמאכל אינו בא אלא רק להמתק השתייה מברך על השתייה ופוטר את המאכל׳ ויש לחלק דהתם העיקר נאכל קוד' ומברך עליו ובזה נפטר הטפל׳ אבל בנדון דידן הטפל נאכל קוד' ואיך יתכן שיפטרנו העיקר אחר כך בברכתו למפרע וכבר היה נהנה בלא ברכה׳ אמנם מצאתי הועתק מתשובת אור זרוע אותם שאוכלים גרעיני נודנביות כדי למתק השתיי' אינו מברך עליהן בפה"ע כמו שמברכין על כל גרעיני פירות האילן אלא מברך עליהן שהכל הואיל והן באין רק למתק השתייה עד כאן לשונו מהכא משמע דבכדון דידן כמי מברך על המאכל שהכל אפי' אם ברכתו בעניין אחר אבל אינו פטור לגמרי מחמת ברכת השתייה שהיא עיקר׳

ונריך לחלק בין ההיא דכבון וזית כמו שחלקתי׳ אבל אין נראה לחלק משום דנבי כבון וזית תרוייהו מידי אכילה נינהו ואתי' ברכת אכילת העיקר ופוטר ברכת אכילת הטפל אבל לא אמרינן דתיתי ברכת שתייה אפי' שהיא עיקר לפטור ברכ' אכילה אפי' אם האכילה טפילה לשתייה דהא פרי' בתלמודא

אי הכי יין נמי נפטרי פת ולא מחלקינן הכי ואין לומר דודאי אכילה פוטר שתייה אבל לא שתייה אכילה דמ"ש דכהי נמי דק"ל שתייה בכלל אכילה ולא אכילה בכלל שתייה כדאית' פ"ג דשבועו' מ"מ לענין כדון דידן אין לחלק הכי דהא קמן דברכת העיקר פוטר' ברכת הטפל אף על פי שאין הברכות שוות כלל שא על כורחך היינו טעמ' דלא תקנו חכמים לברך על שום אכילה או שתייה אם כאין הן לטפילה·

לב

שאלה בעל הבית שאינו נזהר מפת של גוים והביאו על השולחן פת גוים נקייה ופת כשר שאינ' נקייה ואין דעתו לאכול כל הסעודה רק פת של גוים כי אינו רגיל בפת כשר שאינו נקי אבל בני ביתו אוכלים מפת שאינו נקייה שהוא כשר כשהוא בא לבצוע יבצע על הפת נקייה או על הפת כשר וצריך להסיר פת הנקייה של גוים כמו שנוה השר מקוצי או לאו·

תשובה יראה אף על פי שנהגו רבותינו כמו שנוה השר מקוצי מ"מ נה"נ צריך לבצוע על פת נקיי' של גוים הואיל והוא הבוצע ואין דעתו לאכול אלא מאותו פת ולא מן הכשר דהא דאמרינן המוקד' בפסוק קודם וכן החשיב או החביב קודם היכ' דרוצ' לאכול משניהם או אזלינן בתר מוקדם או חשיב או חביב· אבל אם אינו רוצה לאכול אלא מאידך לא מחוייב לאכול מן המוקדם או חשיב או חביב כדי להקדימו אפילו שהוא לפניו כך נר' מתוך הסבר' והדעת מכרעת ואין נר' דצריך ראייה ואעג"ב דבני ביתו רגיל' לאכול מפת כשר והוא בוצע עליהם מ"מ איהו עיקר ואזלינן בתריה הואיל ופסק ירושלמי דעל איזה מהן שירצה יברך א אפילו היכא דבעי למיכל מתרוייהו ואי ק' לן אסברת' דלעיל מהא דאמרי' פ' כיצד מברכין רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי אייתי לקמייהו תמרי ותאיני כו' ומאי ק'הוו ליה דילמא לא הוי בעי למיכל מתאיני' ולכך בירך אתמרי י"ל דלבתר דאכל התאיני' הק' לו והא דכתב במר' פ' אין מעמידין מדברי ראב"ה שאם היה מסיב על שולחן ישראל האוכל פת של גוים והב"ה נזהר מפת של גוים כיון דמנוה מוטלת עליו לבצוע יבצע מן היפ' וראיה מן הירושלמי פת נקיי' טמאה ופת קבר טהורה על איזה מהן שירצה יברך וכיון דהות' לבצוע הותר לכל הסעוד' הזאת זכר לדבר הואיל והות' לכרעתו הותר נמי לקרויו כו' ע"כ הא קמן אעג"ב דב"ה אינו רגיל לאכול מן החביב ואין בדעתו לאכול הימנו אה" מנוה להקדימו יש לחלק שפיר דכל ברכ' כהנין תליא בחביבות דעל חביבות הנאתו הוא מברך ומשבח ולכך במילת' דראב"ה נהי נמי דב"ה נזהר מפת של גוים אינו זה בשביל שאינו חביב לו אלא מניח משום פרישות· ולכך היכא דמני למנא עילה שיאכל בהיתר ולא יצטרך לפרישות כגון הכא שמחבב בו המנו' שרו ליה רבנן ואהא מייתי ראייה מן הירושלמי דקאמר פת נקייה טמא' ופת קבר טהורה על איזה מהן שירצה יברך משמע ליה אפילו אי פרוש הוא שלא לאכול חולין טמאים אפ"ה יברך על הטמא' אם ירצה משום חבוב המנות ויאכל ממנה· וה"ה לנבי פת של"ג ולאו דווקא נקט ראב"ה אם היה מסיב על השולחן ישראל האוכל פת ש"ג דבלא דידיה נמי שרי אלא נקט הכי דלא תימא מי המביא פת ש"נ על השולחן הואיל והב"ה נזהר ממנו אבל לעולם כל שאינו רוצו לאכול מן המוקד' או החשיב או החביב מפני שאינו חפץ בו אינו נר' כלל שיתחייב לברך עליו לאכול ממנו כדי להקדימו·

לג

שאלה אכל ענבים חדשים קודם הבציר ובירך עליה' שהחיינו כשישתה אח"כ תירוש צריך לברך שנית או לאו ·

תשובה יראה דצריך לברך שנית · וכן שמעתי מאחד מהגדולי' שהורה כעניין זה כגון שאם אכל ובירך כבר על ה הגודגדניות שקורים קיר"שן חוזר ומברך זמן על אות' שקורים וו"כשלין או אמר"עלן ובים ארנות שקורים הכל קיר"שן אלא לאילו קורים קי"רשן אדומים ולשו שחורים ואפילו הכי היה נראה לו לברך דחשביכהו. להו לתרי מיני לעניין ברכת זמן · וכן מצאתי בהדיא ב כהוראה זו בספר חסידים ומייתי ראייה מ מפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע בתאינים שחורות ובתאינים לבנות תרי מיני לעניין העלאות תרומה וה"ה לעניין ברכת זמן דגודגדני' ואכ"ה כמי לעניין ענבים ותירוש דכמי תרי מיני חשיבי וק"ל כרבא דאזלינן בתר שמא פ' בתרא דע"ז ואמרא חדת' בענבי תרי מיני הם ואת"כ כהי כמי דתרי מיני חשובי' לעניין ביטול מ"מ אין סברא שיברך עליהם תרי זמני משום דהתירוש איכו בא אלא מן הענבים ולא דמי לגודגדניות דהתם גופים מחולקים הן וחלוקים כמי בשמן · כר' להביא ראיה דאין סברא לחלק מהא דתנן פ' השוכר את הפועלים היה עושה עמו בתאינים לא יאכל עמו בענבים ואמרינן בגמרא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פועלים עד שלא הלכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין שותים יין משהלכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין שותים יין ופר"שי דקודם שהלכו שתי וערב עדיין לא נקרא שם יין על מה שבגת וכמצאת אין מלאכתן אלא בענבים ולכך אין שותים מן היין משום דהוי בעושה ליה במין זה ואוכל במין אחר הא קמן דהתם כמי היין איכו בא אלא מן הענבי' וה"ל שפיר ממה שאתה כותן לכליו של ב"ה שהרי באותן ענבים עצמן שהיין בא מה' הן עושין ואוכלין אה"ה אין שותין יין משום דחשיבי תרי מיני וה"ה לעניין ברכת שהחייכו ·

לד

שאלה ברכת הטוב והמטיב שאנו מברכי' על היין היאך מנהג הוא לברך אי בעינן דווקא שהאחרון משובח סבח כיכר מן הראשון או אפילו מעט יותר או דילמא לגמרי כראשון או אפילו אם הוא גרוע ממנו ·

תשובה יראה בפלוגתא דרבוותא בברכות לא מברכים מספק כלל אלא אם כן ידעכא דכהוג עלמא לברך ובהך מלתא איכ' פלוגת' דרבוותא ה"נ ורשב"ם וא"ז פסקו דאין לברך הטוב ומטיב אלא אכ" האחרון משובח מן הראשון· והתוספו' והר"מב"ס כתבו אפילו אם האחרון גרוע מן הראשון שעל רבוי הייכות הוא מברך וכתב במרדכי דלדעת ר"ת צריך רק שלא יהא גרוע יותר מדאי מן הראשון אבל אשירי כת' שאם הוא משובח או רק שאיכו יודע שאיכו גרוע מן הראשון בסתמ' מברך אבל אם יודע שהוא גרוע איכו מברך והשתא מתוך הכי פלוגתא אין לברך שלא אם כן שהו' משובח מן הראשו' ובאושט"ריך היו כוהגים שלא לברך אלא על הייכות שהיו מופלגים לשבח לא ידעתי מאין הרגלי' דלכל הפירושים אם שת' כבר יין בינוני ושתה אח"כ משובח הימכו בידוע וכיכר צריך הוא לברך אף על פי שאיכו משובח בהפלגה · גם היו כוהגים שאפילו בייכות המופלגים אם שתה ממכו תוך ל' יום לא היו מברכים ולמכהג זה יש סמך דמצאתי הועתק מתשובת יו"רא א"ז ז"ל א"ל שאמר תלמיד של רביכו שמחה

שאם

שאם שתה מהן יין תוך ל' יום אינו מברך הטוב והמטיב וליתא עכ"ל · ואף על גב דכתב וליתא מ"מ אפשר דראו המנהיגים הקדמונים שבאותה מדינה לנהוג כאותו תלמיד ׃ והיה נר' דמהך סבר' יש גם כן לתת טעם לאידך מנהג שלא היו מברכי' רק על המופלגי' דכיון דאי' מברכי' אלא מל' יום לשלשי' יום שמא בחידוש תליא מילת' כההיא דהרוא' את חבירו לאחר שלשים מברך שהחיינו ושם פר"י דווק' בחבירו שהוא חביב עליו ושמח בראייתו ובני אוסטר"י מתוך שהיה להם רוב מיני ייני' לכמ' בעלי בתי' יש שהיו בוחרים בחזקי' ויש בקלי' ויש בדקי' ובלולי' ויש במתוקי' לא היתה הסכמ' ברורה להם כלל שהאחרון משובח מן הראשון אלא במופלגי' שהכל מודי' בו ועליו יש לברך וחשיב שמח' לשותיהן לפי סברו' לו שהו' משובח לכל אד' והוי טוב לדידי' ומטיב לאחריני ואע"פ שאינו טעם מספיק לגמרי כדי ליישב המנהג כתבתי ·

לה

שאלה הרואה לבנה בחדושה בימי החול ואומ' כמתין לבר' על חדוש' עד למש"י יפה הם עו שי' או לאו ·

תשובה יראה דיש לחלק בדבר היכ' דליל מוצאי שבת הב' בקרוב אינו ליל' הרב' בחודש כגון ז' או ח' בחדש שאפילו אם יהא מעונן במ"ש וב' וג' או ד' לילות אחריו עדיין יש זמן לברך עד סוף ליל ט"ו כה"ג יפה להמתין עד מוצאי שבת דכתב א"ז דאין מברכים על הירח אלא במ"ש כשהן מבושמין ובכלים נאים אבל אם ליל מוצאי שבת הבא יהא לילות הרבה בחדש שאם יהא מעונן בו וב' וג' או ד' לילות אחריו יעבור זמן הברכה כה"ג אין להמתין עד מ"ש דכל היכא דראוי הוא להסתפק שתעבור המצוה אין משהין אותה אפילו כדי לעשותה יותר מן המובחר ונראייה מהא דגרסי' פר' החולץ איתמ' ביאת קטן וחליצת גדול רבי יוחנן ורשב"ל חד אמר ביאת קטן עדיפה משום דמצוה ביבום וחד אמר חליצת גדול עדיפה משום דמצוה בגדול ופרי' עלה ממתני' תלה בקטן עד שיגדיל אין שומעים לו אלא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או יבם ואי ס"ד דאמרינן ביאת קטן עדיפה ליכטר דילמא מייבם ומשני כל שיהוי מצו' לא משהינ' · ולאידך מ"ד פריך כמי ממתני' דתנן תלה בגדול עד שיבא ממד"ה אין שומעין לו ואי ס"ד חליצת גדול עדיפה ליכטר לגדול דילמא אתי וחליץ ומשני כ כמי הכי כל שיהוי מצוה כו' אלמא דלא משהינן מצוה כדי לעשותו מן המובחר כי הת' דלחד מ"ד ביאת קטן עדיף ולאחד בגדול עדיפא ואפ"ה לא משהינן לה ומ"מ מוכח הת' דדווקא בדראוי להסתפק שתעבור המצוה או לא משהינן לה אבל בשאין ראוי להסתפק לא ותדע דהאי כקט תנא ובגדול עד שיבא ממדינ' הים ליתני עד שיבא ממדינ' למדינה בארץ ישרא' דלא משהי' אלא דוק' כקט בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיב' ממד"ה לא משהי' משום דשמא ימות הקטן והגדול לא יבא לעולם ממד"ה ותעבור המצו' לכך לא משהינ' אבל ממדינ' למדינ' דקרו' הדבר שיבא משהינ' וה"ה כנדון דידן · ולפי זה הא דכתב בה"ג במיימוני דנהג מהר"ס כשהי' מקדים לברך בחול כדי שלא יעבור זמן שהו' עד י"ו בחדש היה לובש סרבל מכובד שהיה לו עכ"ל · אין ר"ל שב"מש היה ודאי עובר זמן שלא ר"ל ראוי להסתפק שיעבור כדבארתי לעיל והכר' לעד' כתבתי ·

לו

שאלה בחורי עניים או שאר עניים כמותם כשמתקנים להם חלוקות חדשות צריכי' לברך ברכת שהחיינו

או לאו ·

תשובה יראה דאין צריך לברך ברכת שהחיינו דכל החיבורי' כתבו בסת' דברי ר"י דאי' מברכי' על כלי חדשים אל' אם כן חשובים קצת אבל חלוק ואנפיליאות כיו' א' בהם לא א' נ"ג דאשי' פר' הרואה מחלק דהכל לפי מה שהוא אדם דיש עני שהוא משמח יותר בחלוק חדש יותר מן העשיר בכלי' חשובים ומייתי ראיי' על זה מפר' הנודר מן המבושל במסכ' נדרים עש"נכר' להביא ראייה נכ"ל לדבריו מהא דאמרינן פרק אעפ"י דהמשרה את אשתו על ידי שליש דקת' נותן לה מנעלי' ממועד למועד וקאמ' עליה בגמר' דמלת' אגב אורחי' קמ"ל דכתביכהו להא בג' מועדי' כי היכי דניהוי לה שמח' בנייהו אלמא חשיב לה תלמודא שמחה במנעלים לעני שבישראל דאיירי בי' הת' ועיקר ברכת שהחיינו בנוידי דמשמח תליא מילתא מ כדמוכח בההי' דהרוא' את חבירו אח' לשלשי' יום מברך שהחיינו וכתבו הגאוני' דדווק' שהוא חביב עליו ושמח בראייתו אמנם כר' אחרי דשאר המחברי' כתבו דברי ר"י לפסק הלכה בסת' ולא מפלינ' בין עשיר לעני ואפילו בכלים חשובים כתב' התו' פרק התכלת וי"ל התום' בברכו' תניא העושה ציצית לעצמו מברך שהחיינו ובפר' הרואה אמרי' דאכלי' חדשים מבר' שהחיינו ורב שריר' גאון כת' דלא סמכינן עלה דמסקינן בשלהי פ' בכל ה מערבים דאין מברכין שהחיינו אלא ב בדבר הבא מזמן לזמן עכ · ואעפ"נ דכר' דלא סבירא לן כלל בהא כרב שרירא גאון דהא כל המחברים מייתי מההוא דפ' הרואה לפסק הלכה ובה"נה במיימו' בהלכות קידוש והבדלה כתב דמהר"ם היה מכוון בכל יכולתו שיהיה לו מלבוש חדש בליל ב' דראש השנה בשביל ברכ שהחיינו כדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא דרבוות' דפליגי אי מברכים זמן בליל ב' דר"ה אלמא דלא חש מידי להיא דרב שריר' גאון דא"כ אכתי לא הוי מפיק נפשיה מפלוגתא מ"מ נוכל לחלק בין כלים חשובים קצת כגון מלבושין של בגד צמר ובין כלים שאינ' חשובי' כלל כגון חלוקים ומנעלים וכה"ג כמו שמחלק בסמ"ג במצות פדיון הבן דאינו בא אלא לפרקי' מועטי' ולכך דמיין לדבר הבא מזמן לזמן ומברכים עליה' שהחיינו לאפוקי מצות מילה דשכיחי טפי ולכך אין מברכי' שהחיינו וגבי כלים חשובים נמי איכא למימר דהוי כדבר הבא מזמן לזמן דסתם בני אדם לפרקים מועטים מתחדשים להם כלי חשובי' ואפילו לרב שרירא מני סבר דמברכים כה"ג וכן פדיון הבן דפסיק תלמודא בהדיא בסוף מסכת פסחים דמברכים שהחיינו · אבל לעולם בחלוקות ואנפליאות ומנעלים וכה"ג כלים שרגילים לסת' בני אדם להתחדש להם לא ברירא לן דלית' לרב שרירא גאון הואיל ויש סבר' לנטות לכאן ולכאן ואפילו בחורים עניי' לא יברכו על חלוקי' דהממעט בברכו' לא הפסיד ·

לז

שאלה אם ספק לאחד אם ספר לילה אחת או לאו היאך יעש' מכאן ואילך יספור בברכה או לאו ·

תשובה יראה דיספור בברכה מכאן והלאה ולא מבעיא אם נזכר ספיקת' ביום ההוא שאז ודאי צריך לספור ביום בלא ברכה מתוך הספק ושוב יספור בשאר הלילות בברכה והכי כהינינן אפילו בודאי שכח בלילה לספור וסופר ביום בלא ברכה סופר שוב בברכה דמיקרי ספיר' תמימות הואיל ולא דילג יום אחד לגמרי אלא אפילו אם לא נזכר הספק עד לילה השנייה אעפ"כ סופר בברכה מתוך הספק

ואף

ואע״ג דבודאי שכח יום אחד וכו׳ כהינגן כה״ג דכתבו שכח יום אחד טוב איכו סופר פי׳ בברכה דבלא ברכה מכ״מ ודלא כתוס׳ ב במנחות פרק רבי ישמעאל דכתבו דאין ברא׳ ולא יתכן כפסק הלכות גדולות ודלא כאשירי כמי דכתב שיל״י פקחים בשם ר״י דכל לילה מצוה בפני עצמה ואם לא ספר באחת מכו׳ לספור באחרות מ״מ אף על גב דלא כהניכן כוותייהו בודאי לא ספר כה״ג בספק מיכו למיסמ׳ עלייהו דמצאתי בספר א״ז הגדול דראב״ה סבר דספירה בזמן הזה דאורייתא ופסק מתוך כך דהבעיות דלא איפשיטא בתלמודא אזליכן בה לחומרא לגבי ספירה וצריך לחזור ולספור כמו גבי ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר משום דאוריית׳ הי׳ כל זה כתב ראב״ה ואכ״ בכדון דידן כמי מצוה הוא לספור מתוך הספק שלא סיפר הלילה שעבר ואף על גב דהתוס׳ במנחות ואשירי בשם ר״י דלעיל פליגי בהדיא בהא וסבירא להו דספירה בזמן הזה איכו אלא מדרבנן זכר למקדש הא איכהו כמי סבירא דכל לילה מצוה בפני עצמה ׃ ואכ״ שפיר סופר בברכה ומי מזקיקני דבהא כיזול בתרייהו ולא בהא ולדקדק כולי האי מאחר דכתבו הגאונים דהזכר׳ השם בברכה לבטלה איכו אלא מדרבנן ׃

דיני ברכת המזון

לח

שאלה שכח על הניסי׳ בברכ׳ המזו׳ ולא כזכר עד שחתם בברכת הודאה אבל עדיין לא חתם בבוכה ירושלי׳ חוזר הוא בשביל על הניסים או לאו ׃

תשובה יראה דאיכו חוזר אפילו בכה״ג וכ״ש אם כבר חתם גם בבוכה ירושלים ואף על גב דכתב במרדכי פ׳ במה מדליקין וכן בה״גה במיימוני בשם ראב״ה דמייתי מירושלמי דאם שכח יעלה ויבא ב בברכת המזון בר״ח איכו חוזר אבל בשבת ופורים וחנוכה שאי אפשר לו בלא אכילה חוזר ואף על גב דתלמוד דידן מסיק ה דהזכר׳ בברכת המזון חנוכה ופורים רשות הוא ולא חובה כיון דכהוג עלמא להזכיר וגם בירך אדעתא דהזכרת׳ שוויי׳ עליה כחובה וחוזר כדפסיק בה״ג כעין זה על תפילת ערבית עכ״ ׃ מ״מ כמדומ׳ לי שרבים לא היו תופסים דברי ראב״ה הללו עיקר אלא כמו שכתב הרמ״בם בהדיא דאין מחזירין וכן כתב א״ז וכן בטור א״ח ושמעתי מיישבים ה הירושלמי ד״רל בשב׳ דחנוכ׳ ופורי׳ ואשמועיכן הואיל דלא סגי דלא אכל פת בשביל השבת חוזר כמי בשל חנוכה ופורים דיום שנתחייב באכילה הוא והא כמי יש להק׳ דהא איתא במרדכי בההיא פירק׳ וכן בפרק ג׳ שאכלו דסברי מקצת הגאונים שאם שכח של ר״ח בברכת המזון בשבת איכו חוזר משו׳ דחייוב האכילה איכה בשביל ר״ח ׃ ואכ״ תק׳ לדידהו הירושלמי דלעיל דע״כ ליתלהו האי סברא אי ר״ל כמו שכתבתי ׃ בין כך ובין כך דברי ראב״ה כדחים דאיהו סבר אפילו בחול ב בחנוכה ופורים חוזר כדמייתי ראייה מה״ג ותו אית לן למימר דהככהו דברי ראב״ה ליכא למיזל בתריהו דסמך ראייתו אפסק דה״ג וכתב בה״גה במיימוני דלא קי״ל כההיא פסק דה״ג ואף כי קנת הם דברים תמוהים לעשות הטפל עיקר דבתפלה מסיק ת תלמודא דחובה להזכיר של חנוכה ופורים ואעפ״כ אמרינן התם דאין מחזירים אותו וברכת המזון מסיק דרשות הוא להזכיר ואיך יתכן שיהא חוזר בה טפי מבתפילה וכיון דהכי הוא אפילו כשנזכר קודם חתימת בונה ירושלים איכו חוזר ואף על גב

שפסק ר"ת דאפילו בדבר שאמרו חכמים אין מחזירים אותו אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר וכתב בספר מנות קטן דיש לפסוק כפסק רבינו תם וכדעבד עובדה הכי וכן כתב התוספו' שילהי פר' תפילת השחר ממש דעמא דכר בהא כר"ת ובברכת המזון כמי כל זמן שלא סיים ג' ברכות הוי כלא עקר רגליו כדמוכח באשרי פרק ג' שאכלו לענין לש"ה אלא שלא התחיל בהטוב והמטיב וכולי מ"מ לא דמי לפסק ר"ת דהתם לא קאי אלא אהנהו דחייבו חכמים להזכיר לכתחיל' וכהי כמי דאמרו דאין מחזירין אם שכח סבר ר"ת דהך לישנא דאין מחזירים משמע דווקא לאחר שעקר רגליו דאז מיקרי חזרה ולאידך טעמא כמי דמפרש סברת ר"ת דהכי פירש דאין מחזירים אותן אין חובה להחזירו אבל אם ירצה יחזור הכי טעמי לא שייכי אלא אמילי דמפר' תלמודא עלייהו ואם לא אמר אין מחזירים אותו דנוכל לומר לא פטרוהו חכמים אלא אמידי דמיקרי חזרה ולאידך טעמא מחובה אבל הזכרת חנוכה ופורים בברכת המזון דלא חייבו חכמים אפילו לכתחילה להזכיר ולא אמרו עליו האי לישנא דאם לא אמר אין מחזירים אותו דנוכל לומ' אין מחזירים לאחר שעקר רגליו אבל קודם שעקר רגליו מחזירים וכן לאידך טעמא י"ל דר"ת מודה בהך מילתא דאין רשאי לחזור ולברך ברכה לבטלה ·

לט

שאלה בחורים בני בי רב היו רגילי' לדבר בשעת ברכת המזון ועשו תקנה בקנס שלא ידברו כדי שיכוונו לשמוע הברכה ויש שרצו שלא לתקן עד לאחר בונה ירושלים שהיא סוף ברכה ד דאורייתא שפיר דמי הכי או לאו ·

תשובה יראה דלאו שפיר דמי הכי דראוי לתקן עד לאחר ברכ' רביעית דהיינו עד שיתחיל הרחמן · וכן שמעתי אחד מרבוותא שהקפיד על שתקנו רק עד אחר בונ' ירושלים והביא ראייה מפ"ג שאכלו רב ענו לה לאמן דבונה ירושלים ב בלחישות' כי היכי דלא ליזלזלו ביה רבנן וכו' כל שכן אם יתקנו שלא לדבר רק עד אחר בונה ירושלם יבינו הכל דמכאן ואילך לא קפידה אם לא יכוונו לשמוע משום דהיא דרבנן ויזלזלו בברכה רביעית ואף על גב דבכל דוכתא אשכחן דעבדינן גזרה טפי לדאורייתא מלרבנן מכל מקום כיון דאשכחן הכא דקפיד תלמוד כה"ג אנו כמי נקפיד : הנראה לע"ד כתבתי ·

דיני תלמוד תורה ומורא רבו ואיסור הוראה

מ

שאלה תלמיד רוצ' לצאת ממדינתו ללמוד תורה לפני רב אחד שהוא בוטח שיראה סימן ברכה לפניו י ויזכה בתלמוד ללמוד הימנו ואביו מוחה בו בתוקף ואמ' ליה בני אם תלך לאותה מדינה שהרב שם תצטרכי עד מאד כי אדאג עליך תמיד ח"ו פן תהא נתפש או יעלילו עליך במו שרגילים באותו מדינ' מה יעשה תלמיד ישמע לאביו או ילך כחפצו ללמוד תורה ·

תשובה יראה דאין צרי' לשמוע כה"ג לאביו וראייה מהא דאמרינ' פרק מי שהוציאוהו כשם שמטמא בח"ל כך מטמא בבית הקברו' ומוקי ליה התם בבית הפרס דרבנן ומטמ' לישא אשה וללמוד תור' א"ר יוד' אימתי בזמן שאינו מוצא במק' ללמוד

אבל

אבל מוצא בארץ ישר' ללמוד לא ר' יוסי אומר אפילו מוצא ללמוד הולך לח"ל לפי שלא מן כל אדם זוכה ללמוד ומעשה כו' ופסק התם רבי יוחנן כרבי יוסי ומוכח באשירי פ"ב דכתובו' דלאו דוקא לטמאות בחוצה לארץ אלא הוא הדין בבית הפרס דרבנן נמי שרי בשביל תלמוד תורה ותו בפר' קמא דקדושין אמרי' רב אסי הוה בעי לצאת לקראת אביו מארץ ישראל לחוצה לארץ ושאל לרבי יוחנן אי שרי אי אסיר א"ל רבי יוחנן לא ידענא אלמ' לצאת לתלמוד תור' אף על פי שמוצא ללמוד תורה במקומו עדיף מכיבוד אב ואם שהרי יעקב אבינו לא נענש על כיבוד אב ואם כל אותם שנים שלמד תורה בבית עבר וכיון דקי"ל כר' יוסי דלא מן הכל אדם זוכה ללמוד אם כן הכל בכלל תלמוד תורה הוא ואין נרא' לחלק בין כיבוד אב ואם ובין מה שאביו מוחה בידו ושמצערו כמה שעובר על מצותיו דהא ת תרווייהו מצו' עשה שוה נינהו כבודו ומוראו ועוד דאמרינן בפרק קמא דיבמות יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו ונראה דלאו דוקא טומאה דאוריית' אלא אפי' טומאה בבית הפרס דרבנן דאיכא נמי לאו דלא תסור כי היכי דלא מפליג תלמודא התם בין לאוין דשבת דחמירי' ובין שאר לאוין דלא חמירי והיינו טעמא הואיל ואמרה תורה כולכם חייבים בכבודי כלומר מוראי למעלה ממוראכם אם כן כל האי סוגיא אפילו קלים הם דוחים כיבוד אב ואם ומוראו דבכל איסורי' אפי' דרבנן איכא מורא שמים אם פורש מהן · ולענין לצאת לתלמוד תורה לפני רב שזוכה ממנו ללמוד תורה שרינן לעיל טומאה דרבנן אלמא עדיף ממורא דאב ואם ·

מא

שאלה הא דתניא בפר' אין עומדי' דאין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה ופרש"י שאינה צריכה עיון כדי שלא יהרהר בה בתפילה ואם כן לפי זה צריך נמי ליזהר שלא ליכנס לבית המרחץ ולבית הכסא מתוך הלכה שאינה פסוקה שלא יהרהר בדברי תורה באותן מקומות כדאמר בכמה דוכתין בתלמוד דאסור להרהר שם בדברי תורה או שמא יש לחלק ·

תשובה יראה דיש לחלק וכן מצאתי כתו' דקמאי נמי הוו מספקי בהך מילתא וכתב שם הכותב דיש ראייה להתיר מהא דאיתא פרק קמא דקידושין גבי בר קפרא ורבי שמעון דפרי' תלמודא והאמ"ר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא ודחי דילמא לאונסו שאני ופרש"י פעמים שהיה טרוד ומעיין ב בשמועתו לפני כניסתו ועל כורחו הוא שמעיין ונגרס בה בבית המרחץ עד כאן לשונו הרי מוכח בהדיא מדברי רש"י דשרי דאל"כ לא הוי לאונסו דפש' בתחילת כניסתו לבי' המרחץ וגם נראה מתוך הסברא דיש לחלק דודאי לעמוד ולהתפלל מתוך הלכה שאינ' פסוקה אסור משום דאי אפשר לו לכוין יפה מכל מקום נראה דודאי הרהור ההלכה ירחיקוהו למעיי' בה ואם כן על כרח יהא לבו טרוד אם עיין הוא בהלכה לא יוכל לכוין בתפילה ואם יכריח מחשבת לבו לסלק עיון ההלכה היא גופא טירדא היא לו שצריך להסיר מלבו מה שהוא חפץ לחשוב בו ויפסיד על יד כך כוונת התפילה ועל טירד' מועטת הקפידו הראשוני' לענייני' תפילה כדאמר פר' הדר הבא מן הדרך לא יתפלל תוך שלשה ימים

ימים שמואל לא הוי מגלי בביתא דהוי ביה שיכרא אבל בבית המרחץ איכא למימר דלא נזריך שמא יהרהר שם כיון דידע דעביר' היא יש בו כח להכריח את לבו שלא יהרהר שם ואם היה לו טורח וטירדה על זה יהא כן וק״ל ותו יש לחלק דדווקא גבי תפילה חיישינן פן יהרהר בה בדברי תורה משום דתרווייהו דברים של קודש הם אבל לא חיישינן שיהרהר במקו' הטנוף כגו' בבית המרחץ ובבית הכסא בדברי תורה דהוי גנאי וזלזול לדברי תורה שהו' כא לעסוק בה ודמי קצת להא דאמרינן פרק קמא דפסחים הוא עצמו מחזר עליו לשרפו מיכל קאכיל מיניה בתמיה אמכס הדבר ידוע הוא שקשה מאד להסיר מלבו בהרהורי התורה אפילו במקום הטינופת מי שלבו כבהל ולהוט לעיין בפלפול ההלכה ואף כי אמרינן פרק מי שמת אמר רב הונא ת״ח אסור לעמוד במבואות המטונפות מפני שאי אפשר לו בלא הרהורי תורה · אלמא דחיישינן להכי נ״ע · דין איסור הור״אה ·

מב

שאלה הא דאמרינן שתה רביעית יין אל יורה אי נוהג דין זה אף ביינו' שלנו או לאו ·

תשובה ירא״ דלפי משמעות התלמוד היה נראה דיש לחלק בין יינות שלנו לייגות שלהם שהיו חזקים הרבה ומשכרים דהא פ' הדר מחלק תלמודא בין יין ליין דקאמר שאני יין האיטלקי דמשכר טפי וכיון דמחלקינן לחומרא איכא למימר דה״ה לקולא ביינות שלנו דלא משכרי כולי האי והכי מחלקי הגאונים בין יינות שלנו לשלהם לעניין מזינת כוס של ברכה וכן מהר״ית פר' המוכר פירות מספקא ליה אי אמרינן ביינות שלנו דדרי אחד תלת ואי מזיג ליה כך אי מברכים עליהן בפה״ג או לאו אך ק' לי דאם כן סמ״ג וסמ״ק ואשירי דכתבו פסק זה דשתה רביעית יין אל יורה בסת' ולא חלקו ביינות וכי לא כתבוהו לצורך זמנינו ואדעתינו שאין בהן יינות חזקי' כ״כ ואפשר דמשום הכי לא חלקו לפי שלא ידעי שיעור בדבר ביינות שלנו דהא פשיטא דאם ישתה ממנו הרב' דמשכר ליה ולפי שלא ידעו לתת שיעור בדבר כמה ישתה ויהיה אסור להורות סתמו דבריהם אבל לעולם י״ל דברביעי' שהוא דבר מועט אין לאסור ביינו' שלנו מכל מקום נראה דנכרי' ליזהר מאד בדבר דמשמע בפ' אמרו לו דכל מידי דלאו זיל קרי בי רב הוא כגון שרץ טמא וצפרדע טהור שתויי יין אסורין להורות בו ואם כן אפי' כותן טעם לפגם ובטל בס' דכתבו דמותר להורות בהן לפני רבו שתויי יין אסורי' בהן דהא לאו זיל קרי בי רב הוא וכן כתב הרמ״בם בספר עבודה דאסור להורות בסברות אלא בדבר שהצדוקים מודים בו והכי ודאי לצדוקים לא מודים בהו וצ״ע בפ' אמרו לו אמגס כתבו התוס' משא״כ סוף פר' היו בודקי' בסנהדרי' דשתויי יין מותרים לדון דיני ממונות ע״ש · הנראה לע״ד כתב : דין מורה״א רבו ·

מג

שאלה תלמיד הרוא' את רבו שרוצה לאכול דבר האסור מדרבנן צריך למחות בידו או לאו ·

תשובה יראה דיש לחלק בדבר כמו שאבאר · שמעתי אחד מרבוות' דיש לדקדק דאין צריך למחות מהא דאמרינן פרק קמא דחולין דרבי זירא ורבי אסי מייתי לקמיהו בנים המגומקים ביין רבי זירא לא אכל רבי אסי אכל והקשה רבי זירא לרבי אסי בתר הכי ולא חייש מר לתערובת דמאי אמר ליה לאו אדעתה ואמאי לא הקשה לו קודם שאכל אלמא דאין צריך למחות

ולהודיע וכו' לי דיש לומר דדווקא כהאי גונ' שגם התלמיד אין ברור לו האיסור כי היא דתערובת דמאי דהא מסיק התם ופשט להתיר אבל אם ברור לו האסור אפי' מדרבנן יודיענו ויפרישנו והכי מוכח מלשון רש"י דפי' התם משום דלאו בעניה הוה הדמאי לא חשו למילת' מדנקט ר"ש' חשו משמ' דתרוייהו דבי זירא ורבי אסי והא רבי זירא חש ולא אכל אלא ע"כ רוצה לומר דלא חש למחות ביד רבי אסי הא אי הוה בעניה היה מוחה ואף על גב דאפילו דמאי בעניה לא אסיר אלא מדרבנן ולמאי דמסיק התם שדקדק רבי זירא דע"כ לא גזרו על תערובת דמאי מדמסתייע מילתא לרב אסי דאכל תערוב' דמאי דהשת' בהמות של צדיקים כו' · אם כן נוכל לומר דהאי כמי סמיך רבי זירא בתחילה שלא מיחה בר' אסי מתו' הספק ולפי זה אין לנו ראייה מכאן שאין צריך למחות אפילו בספק האידנא בדורות שלנו דאפי' על דורות חכמי התלמוד איתא בתו' הת' באות' שיטה נמייתי מבראשית רב' דר' ירמיה שדר לרבי זירא כלכלה דפרי וקאמר הת' דבין דין ובין דין איתכל פירי בטבלייהו ומהך עובדא קאמר במסכת שקלים דאמר רבי זירא אם הראשונים כבני אנשים אנו כבני חמורי' ולא כחמורו דר' פנחס בן יאיר עד כאן אלמא דאפילו בימי רבי זירא אירע תקלה לצדיקים כל שכן אנו בדורותינו יתמי דיתמי ועוד הוכיחו שם התוספות וכן בפרק קמא דשבת ודגיטי' דדוקא במידי דאכילה אמרינן אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לצדיקים על ידם אבל שאר איסורי' אף על פי שהוא עושה האיסור בידו כמו רבי ישמעאל שקרא והטה אפשר שיארע תקלה בזאת לצדיקים ואם כן אם היה רואה לרבו שרוצה לעשות האיסור במידי דלאו על ידי אכילה צריך להפרישו אפי' אם היו מדמי' דורותינו לדורו' הראשוני' לפי מאי דכתיבנ' לעיל דרבי זירא סמך אהא דהשתא בהמתן של צדיקים כו' ולכך לא מיח' בר' אסי אבל אין נראה להביא ראייה דבכל איסור דרבנן אין צריך להפרישו מספק מהא דאמר פרק הדר מילת' דרבנן עבדינן עובד' והדר שאילנא ופר"ש' אם שומע תלמיד שרבו פוסק היתר על איסור דרבנן ויש להקשות עליו יניח לעשות המעשה על פי רבו ואחר כך יקשה לו וכן מוכח בספר התרומה הא קמן להדיא דכל היכא דאין ברור לתלמיד האיסור דרבנ' הוא לא יכנס במעשה רבו עד לאחר מעשה מכל מקום אין נראה ראייה מכאן לנדון דיד' דשאני הת' שבא הרב להורו' הלכה למעשה ומסתמ' מתיישב שפיר להורו' כדת ואף על פי שנראה לתלמיד לסתור ולהקשו' צריך לשתוק עד לאחר מעשה ויחשוב ויאמר אולי יש לו תירוץ וישוב על קושייתו ולא יכנס במעשה רבו אבל לעולם אם רואה את רבו שושלח את ידו לאכול דבר שנראה לתלמיד שיש לחוש בו לאסור אין צריך לשתוק דאדרבה יחשוב דלאו אדעתא דרבו ואישתלי הוא ותדע דיש לחל' הכי דבפרק קמא דחולין גבי בית שאן פרי' תלמודא ודילמא רבי מאיר אישתלי ואמאי התיר בית שאן על פי עדות זאת · והשתא אלו העיד אחד שרבי מאיר הורה הלכה למעשה לאכול בבית שאן בלא מעשר פשיטא שהיה רבי סומך כדי' על אותו עדות ולא הוי פריך עלה מידי ומכל מקום אחרי שמצינו ראייה בשני מקומות בהא דפ' הדר ובההיא דרבי זירא ורבי אסי ואף על גב דדחינן להו בתרי גווני לא ראי זה כראי זה לא שייך לדקדק כולי האי · הנר' לע"ד כת' ·

דיני ציצית ותפילין ומזוזה וספר תורה

מד

שאלה טלית של משי צריך לציצו דווקא במינו בציצי' של משי או פוטרים בו אף ציצי' של צמר ·

תשובה יראה דכהגו לפטור אף בשל צמר ואף על גב דכתב בהג"ה במיימון דמהר"ם פסק דהא דאמרינ' צמר ופשתי' פוטרים בין במינו בין שלא במינו הייכו דווקא יחדיו ולכך יש לעשות לטלית של משי דווקא ציצית של משי וכן מצאתי בני' בהדיא פ"ק דיבמות בשיטת עליה דהכי פסק מהר"ם והאריך שם מ"מ ראיתי שהשיב אחד מהגדולים בתשובה אחת דלא כהיגי עלמא הכי הא' ידנא אלא כהרמב"ם דמתיר בהדיא וכן כר' דהכי הוא מנהג שהרי ראיתי בכל הקהילו' שהיו באוסטריך שהיה בבתי כנסיו' טליתות של שער שתקנום מן הקופה של ציבור ויש מן היחידים שהתנדבו שיהיו מ מיוחדים לאורחים ולא היו מצויינ' במינם כלל רק בצמר וקעיילי ונפקי כמה גדולים ולא אמרו ולא מידי וגם ראיתי חד מרבוותא דהוו ליה טלית של משי מצוייצים בב' ציצות של משי ואחד צמר ונ"ע אי שפיר דמי בכה"ג דלא הכנף מין כנף הו' וגם לא גדילים תעשה לך מהם איכה לגמרי · והרוצה לעשות ציצית של משי יזהר שלא יקח החוטי' כמו שהם טווי' ושזורין מן החנו' של גוים דבעינן טווי ושזור ע"י ישראל לשמה אלא יקח לשון של משי מן החנו' וע"י ישרא' יטוה וישזור ומשום דראיתי לא זהירי בהכי כתבתי להזכיר ·

מה

שאלה טלית קטן היאך מתקני' אותו אם כבית הצואר שיהא חצי הטלית מלפניו וחציו מלאחריו או אם תולה כל הטלית ברצועה בצוארו מאחוריו · וגם היאך יעשה בברכה טלית קטן כשלובשו בכל נקר' ·

תשובה יראה דצריכים אנו לדקדק ולעשות כדי לצאת ידי כל ה הדיעות כמו שאבאר · אחד מן הגדולים העתיק מתשובה הר"ח א"ז דכתב וז"ל מהר"ם הורה לברך על טלי' קטון שיש לו בית הצואר ולובשים אותו ואמר מורי שיש לברך להתלבש ואב' מורי כתב דחלוקים אין צריך לתפור שלא יהיו בת ד' כנפים דלא מחייב דרך לבישה אלא דרך עיטוף מדמברכינ' להתעטף מטעם זה אמר דאין יוצאין ידי חובתן כ כשעושין בית הצואר כמו לסרבל או לחלוק דדרך לבישה היא ולא עיטוף עכ"ל ומהך דא"ז ראיתי כמה ת"ח כהגו לתלות טלית קטון ברצועה בצואר ומונח כל הטלית מאחוריהם למעלה בכתפיים רק ב' ציצות העליונות נכפלו לפניהם על האז' ולדעתם בדרך זה חשיב עיטוף ולא לבוש אבל אחד מהגדולים שהיה זהיר מאד במצות ציצית וכן תלמידיו הגדולים אחריו וכן כמה ת"ח אחריו נהגו בטלית שיש לו בית צואר אמנם לא ידענו שפיר אם ברכו להתלבש בציצית או על מצות ציצית ונרא' דלתלות הטלית ברצועה כ כדמבואר לעיל לאו שפיר דמי דבאות' דרך נמי לאו עיטוף מיקרי דעיטוף בכל דוכתין משמע עטיפ' הראש ובימיהם היו רגילים בכסות המכסה הראש והגוף כדאמר טלית שהקטן מתכס' בו ראשו ורובו וגדול יוצא בו ערא' חייב בציצית ולכך תיקנו לברך להתעטף בציצית אבל כסות שאינו מכסה הראש לעולם אין לברך עליו להתעטף ו ולדידן דכל כסות שלנו רק לכסות הגוף אין נראה כלל שיפטור בה מציצית דעיטוף לא כתיבה ולא רמיזה בדאורייתא ומכל מקום לא להפליג אדברי א"ז קאתינא אלא נראה דבעינן למעבד בדרך דנפקינן ביה

גם ידי או״ז והכורך בטלית שיש לו בית הצואר יעשנו קצת גדול שיוכל לכסות ראשו ורוב מאחוריו ובשעת ברכ׳ יעטפנו על ראשו ו ויפשילנו לאחוריו ויעמוד כך מעוטף לפחות כדי הילוך ד׳ אמות · ואח״כ ימשכנו מעל ראשו לפניו שיהא כתל׳ בצוארו בבי׳ הצואר של הטלי׳ וכה״ג מברך שפיר להתעטף שהרי נתעטף בו ואם היה רוצה להפשיטנו לגמרי לאחר ששהה או שהלך בו ד׳ אמות היה רשאי ואת״ לפי דעת או״ז אין שום מצוה במה שהוא לבוש בציצית כשהוא בצוארו י״ל דאין קפיד׳ כ״כ רק על תחילת חיוב המצו׳ ולא על שיהוי המצו׳ וראייה קצת מסמ״ק דכתב דתקיעה בעינן מעומד וכן ציצית בעינ׳ מעומד דתרווייהו ילפי׳ מספירת העומר ובתקיע׳ קפדינן אעמידה אפילו לאחר הברכה ובציצית לא קפדינן בעמיד׳ אלא בשעת ברכה בתחילת העיטוף ועכ״ה היינו טעמא דבציצית תחילת העיטוף ושהוא עומד כך מעוטף כמו הילוך ד׳ אמות זהו גוף המצוה ומכאן ואילך אינו אלא שיהוי המצוה ולא קפדינן כ״כ בעמיד׳ · אבל בתקיע׳ כולה גוף המצו׳ היא סוף התקיעה כתחילת׳ וה״נ לא קפדי׳ אעיטוף בציצית אלא בתחילתו וטעם יפה הוא שהרי ציצית לאו חוב׳ הגוף הוא אלא שאנו מכניסין עצמינו לחיוב לעשות בגד שיש לו ד׳ כנפים ובשיעור המועט נפקי׳ בה יא ומה ששוהין בו כל היום היינו כדי להסתכל תדיר בציצית כדכתיב וראית׳ אותו וזכרתם עוד העתיק אחד מן הגדולי׳ מתשובת הר״ח או״ז ז״ל אם סח בין טלית קטן לטלית גדול הוי הפסק וצרי׳ לחזור ולברך ומהר״ם שלא הלך בקטנה לב״ה אלא כשחזר לבית בירך עליו כר׳ טעמו לפי שלפעמי׳ לא היה צריך להסיח בין הטליתו׳ וגם לא היה רשאי להסיח את עצמו בלא צורך לחייב את עצמו בברכה כיון שיכול לפטור בברכ׳ אחת ואז היה מסתפק אם יברך על הגדול הילכך היה ממתין אחר התפילה עד שהיה צריך להסיח עכ״ל · ובאשרי כתב וז״ל מכאן יש ראייה דאדם ה הלבוש טלית קטן שהוא נושא כל היום וכשהו׳ מתפלל מתעטף בטלית גדול צריך לברך דחייב אדם לעשות ציצית לכל בגדיו שלו שיש לו ד׳ כנפים וכל חד מצוה באנפי נפשיה היא אבל אם מתעטף בזה אחר זה בלי הפסק מברך ברכה אחת על שתיהן עכ״ל · והשת׳ אם באנו להשוות דברי מהר״ם ואשירי צריכה למימר דהא דכתב אשירי בזה אחר זה בלי הפסק לאו דווק׳ אלא ר״ל בלי הסיח הדעת כדכת׳ מהר״ם והיה נראה לומר דדוקא בעודו לבוש בטלי׳ אחת אינו חיי׳ לברך על השני אלא א״כ הסיח דעתו בין זה לזה אבל פושט את זה ורוצ׳ ללבוש אחר מתחיי׳ אפילו לא הסיח דעתו אמנם לשון ה״רח דלעיל לא משמע הכי דכתב היה ממתין עד אחר התפלה עד שהיה צריך להסיח משמע דאם לא היה מסיח אף על גב דמסתמא כבר פשט הטלית הגדול ביציאתו מבית הכנסת ואפילו הכי אי לא הסיח לא הוה אמרינן דכיון דפשט טלית הראשון אזלא לה ברכ׳ דיד׳ ולא מפטרא בה בטלית שני אלמא בהסיח הדעת תליא מילתא אמנם באיזה דבר שהוא חשוב הסיח הדעת אפרש בתלמוד תורה · הנראה לעד״ כתבתי ·

מו

שאלה רבים נהגו לתפור סביב הנקב שהציצית תחוב בו בחוטי משי כדי שלא יתרחב הנקב וישמט הציצית ממקומו למעלה או למטה יש קפיד׳ בדבר או לאו ·

תשובה יראה דאין קפידא בדבר משום תוך שלש לא יתפור בין לפרש״י

בין

בין לפי׳ רב עמרם דפי׳ אהך דתוך שלש לא
יתפור לפי רב עמרם דפירש הטעם משום
דפחות משלש לאו בגד הוא ואפילו אי
תפריה כמאן דפסיק דמי ולא רמינן ביה צ
ציצית הכי כתב אשיר״י אליבא דרב עמרם
ונראה דההוא טעמא לא שייך אלא דווקא
היכא שנקרעת הטלית חתיכ׳ קטנה תלויה
ומחובר בה במועט ורוצה לחזור ולתופרה
בטלית וכי האי גוונא לא רמינן ציצית באותה
חתיכה משום דכמאן דפסיק דמי וציצית
המוטל שם לא פטרה לטלית אבל כדון דידן
שהטלית שלם ואיכא תופרת אלא לחזק
הנקב לא שייך האי טעמא מידי וק״ל·
ולפרש״י נמי דפי׳ דמשום הכי לא יתפור
תוך שלשה דחיישינן דילמ׳ פייש מידי מחוט
התפיר׳ ויניחנו ויוסיף עליו עוד שבע׳ חוטין
לעשות ציצית ואיכא תעשה ולא מן העשוי
אבל חוץ לג׳ לא מקום ציצי׳ הוא וכתב אשיר״י
עליה לפי זה טלית של כמר מותר לתפור
אפילו דאין דרך לתפור בחוטין של כמר
שלא בשאר מיני׳ שאינ׳ ראוייה לציצית ע״כ ואם
כן בנדון דידן נמי שתופר הטלית של כמר
במשי דאינו ראויה לציצי׳ בשל כמר נמי שרי
ואע״ג דבהג״ה במיימון כתב בשם מהר״ם דאי׳
לתפור פסקי המעיל תחת הכנף תוך שלש
שלא כל התפירות יהיו חוץ לשלש או תוך מלא
קשר אגודל דהיינו חוץ למקום ציצית יש לומ׳
דמהר״ם איירי בטלית של משי ותופר פסקי
המעיל במשי דחוט התפירה ממין הטלית
ואיכא למיחש שמא יצרפנו עם שאר חוטין
הציצית ולכאורה מוכח דטעמא דרב עמרם
לית ליה למהר״ם דאם לא כן לא היה מחלק
כדלעיל בין תוך מלא קשר לחוצה לו ואף כי
כתב בהדיא פרש״י שם בהג״ה מדברי מור״ם
עש״ו ואף אם היה סובר פירוש רב עמרם
מכל מקום כי האי גוונא שאינו נקרע ליכא
למיחש כדפרישית לעיל ובתוס׳ פרק ה
התכלת משמע להדיא דאית להו פי׳ רב
עמרם ועוד היה נראה דאפילו אם תופר
טלית של משי בחוטין של משי אלא שצבועין
החוטין אדום או ירוק אין להקפיד בכי ה
האי גוונא שתופר סביב הנקב לחזק דהכא
נמי ליכא למיחש שיצרפנו עם החוטין ה
הואיל ולא נהגינן כלל האידנא בשום מקום
רק בציציות שהן לבנים ולא צבועים ואפילו
בטלית קטון שהוא ממיני צבעים לא ר
ראיתי מימי אחד שהיה מכויין רק בציצית
לבן ולא צבוע ואף על גב דאין קפידא
בצבע כלל מכל מקום הואיל ולא נהגו כן
נראה דליכא למיגזר ביה שמא יצרפנו עם
החוטין· הנראה לע״ד כתבתי·

מז

דיני תפילין

שאלה רצועות של תפילין של יד שנפסק ולא נ
נשתייר בה כדי לקשר בזרוע וגם שתגיע
עדין לאצבע כרדה ולכורכם שם שרי ל
לקשור או לתפור בגידין את הנפסק או
לאו·

תשובה יראה דהא מילתא אשתכח
בהדיא בפסקי הגאונים שלא
דיש מהן שחלק בענין זה ולשונו אין מבוא׳
כל הצורך כמו שאבאר בפ׳ הקומץ רבה
גרסינן אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף א
אפסיק ליה רצועה של תפילין אמר ליה
מהו למקטרין אמר ליה וקשרתם קשירה
תמה אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף
מהו למתפרין ועיילא לתפירה לגיו אמר
ליה פוק חזי מאי עמא דבר ופרש״י ל
להחמיר ורבינו תם פירש דעמא דבר הוא
להקל ופסק בספר התרומה וכן הרמב״ם

ואשירי בשם תשובת נאון כר"שי ותוס' וסמ"ג ור"אם באשירי בשם שמושא רבה כתבו כרבינו תם ועיילה לתפירה לגיו כדפר"שי שלא תראה התפירה ויהא כראה כמו שלימה כראה דר"ל שיתפור מלגיו ולא מלבר ובה"גה במיימון בשם ר"אם פי' שהופך מקום התפירה בתוך המעברתא כדי שלא תהא נראית כלל ב והירושלמי דמייתי התוספות והחיבורים לסייע לרבינו תם דשרי לתפור רצועו' בנידי' לא כתב מידי מעיילות תפירות לגיו מכל מקום כראה הואיל ובתלמוד דידן איתא אין לדחות לה משום דלא פי' בירושלמי ובאשירי כתב ויראה דמיירי שנפסק הרצועה המקפת הראש והזרוע והרצועה דהתם בעי קשירה תמה שלא יהו שני קשרים אבל הרצועה התלוי למטה לא שייך קשירה שנ' וקשרתם לאות על ידיך והיו לטוטפו' בין עיניך דווקא על היד ועל הראש הוא דכתיב קשירה ל למעוטי קשירה שאינה תמה אבל הרצועות התלויות לא שייך לאסור בהם קשירה ותפיר' דהא בעי רב דימי למימר דאם לא נשתייר ברצועה אלא כל שהוא חוץ לקשר כשירה עכ"ל ולשון זה מגומגם לי קצת דמשמ' הכי והכי מדקאמ' אבל ברצוע' התלויו' למטה לא שייך לאסור בהן קשירה ותפירה משמע אבל הכריך סביב היד מן הקיבור' עד האצבע כדכתב הרמ"בם שצריך לכריך נ' פעמי' סביב לאצבע ואז קושר הרצוע' שם אכ"ל הואיל ושייך קשיר' שייך נמי לאסור משום קשירה תמה ומשמע נמי איפכא מדבריו מדכתיב ו וקשרתם לאות על ידיך והיו לטוטפות וכו' משמע דווקא במקום שהצריך קרא קשירה קפדינן אקשירה תמה וקרא ודאי לא קאי אלא ארצועה מקפת גובה הזרוע דהיינו הקיבורת כדדרשינן לך לאות על ידך ולא לאחרים לאות דהיינו קיבורת וכן הא ד

דהוכח אשירי מרב דימי דאין לאסור קשירה ותפירה ברצועה התלוייה לפי הער"וך רב דימי ואמוראי דפליגי עליה קיימא על רצועת היד הנכרכת מן הקיבורת עד האצבע כדמוכח בפסקי הגאונים אמנם בספר התרומה כתב והאריך בשיעור אורך הרצועה ורחבו ומסיק וז"ל הילכך יש להחמיר ולתלות הרצועות של ראש לפניו ויהיו א ארוכות של ימין עד הטיבור ושל שמאל עד החזה ורצועת של יד לאחר קשירה ב בזרוע שתהא ארוכה עד אצבע האמצעי ויכריך אותה סביב שלש פעמים ורוחב ה הרצועה כאורכה דשעורה כפסקה הרצועה ולא נשאר בה כשיעור שפירשתי למעלה ליכא תקנה בקשירה כדאמרינ' בהקומץ רבה אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה של תפילין וכו' ומייתי עלה פ פלוגתא דר"שי ורבינו תם ומסיק כרש"י והנה משמע בהדיא מתוך דבריו דאיסור קשירה ותפירה קאי נמי ארצועה שנשתיירה חוץ לקשירה בראש וביד כל שיעור האורך שפירשו הגאונים ברצועת של יד וראש ד דהיינו דלא כאשירי דלעיל אפס נראה דאין לאסור ברצועת של יד באורך השיעור שמן הקיבורת עד אצבע האמצעי וכפי מה שיוכל לכריך נ' פעמים סביב האצבע אלא אם היה פושט הרצועה מן הקיבורת עד האצבע בלא כריכה סביב הזרוע אבל כל יתרון האורך שהוא בשביל שכורך ה הרצועה כמה פעמים סביב הזרוע כמו שרגילים העולם באותה יתרון אין להקפיד אקשירה ותפירה כלל דאינו מן הצורך וכן הורתי כמה פעמים להתיר ולא מלאני לבי להתיר אפילו בתוך השיעור אמנם התרתי מן השיעור ולחוץ לקשרו כדעת האשירי הואיל ורבינו תם שרי ואפילו בתוך

הקשר

קשר דהא דפסק תלמודא למיעל לתפירה
לגיו קש' ליזהר בדבר כפירוש ר"אש בהג"ה
במיימון לעיל דאי אפשר למיעל תפירה
שחוץ לקשר תוך המעברתא ולפ"רשי נמי
קשה לתפור אפילו מלגיו שלא תהא ה
התפירה נראית מאד מלבר ע"כ אין להקל ·

מח

שאלה אותיות ותיבות בתפילין
שנמחקו קצת אבל עדין
רישומן ניכר ורצה להעביר עליהם קולמוס
לפי שחושש שמא יתמחקו עוד יותר שלא
יהא רישומן ניכר שרי למיעבד הכי או
לאו:

תשובה יראה דאם רישומן ניכר כל כך
דיוכל תינוק דלא חכים ודלא
טפש לקרות יפה כי האי גוונא שרי להעביר
קולמוס על הכתב להטיבו ולחדשו כדי שלא
יתמחק יותר דכיון דעכשיו הכתב כשר הוא
ומה שיוסיף עליו אינו אלא שישמרו שלא
יתקלקלו כי האי גוונא לא חשיב כתיבה שלא
כסדרן · ואף על גב דכתב הראשון לא יהא
נראה כלל מפני כתב האחרון מכל מקום
הואיל וכתב האחרון אינו מתקן עתה כלום
שהרי עכשיו כשר הוא כתב הראשון וכי האי
גוונא מוכח בתוספו' פרק שני דגיטין כתב
דיו על גבי דיו דלא חשיב כתב העליון כתב
אלא אם כן היה מתקן התחתון כגון משלא
לשמה לשמה וכי האי גוונא והכי נמי איתא
בתוספות פרק הבונה ובגליון פרק שני
דגיטין כתב לחד שינויא דאפילו כשהוא
מתקן כתב התחתון לעשותו לשמה מכל
מקום לא חשיב כתב העליון כתב אלא לענין
זה שעושהו לשמה ובנדון דידן שאינו מתקן
כלום אלא שמשמר כתב הראשון ודאי לא
חשיב כתב לענין להחשיבו לכתב שלא כ
כסדרן ונראה דעדיף טפי ממאי דשרי
בהג"ה במיימון בשם מה"רם דהיכא דהיודין
שבתוך השי"ן ועי"ן ושעל האלפ"ין ורגלי
התי"ו אינן נוגעין בגוף האות מייתינן
תינוק דלא חכים ודלא טיפש ואי מצי ק
קרי לאות כהלכתו יכול לתקנה אחר כך ולא
חשיב שלא כסדרן ואף על גב דכל זמן
דלא מתקן פסולין התפילין וכל שכן בנדון
דידן דכשר' עכשיו בלא תיקון ואפילו לדברי
אשי"רי דכתב בהלכות ספר תורה דאם
נדבק רגל השמאל שבה"א ובקו"ף אל הגג
בתפילין ומזוזות אי אפשר לתקן משום
דהוי שלא כסדרן נראה דלא דמי לנדון
זה דהתם כשנדבק הרגל לא שרי לתקן על
ידי מחיקה לחודה שפרידה מגנה דכי
האי גוונא הוי חק תוכות ממש ואפילו ב
בספר תורה דלא קפדינן אכסדרן פסולה
אלא אם בא לתקן צריך לכל הפחות ל
למחוק כל הרגל ויחזור ויכתבה וכי האי
גוונא ודאי הוי כתיבה שלא כסדרן ו
ואפילו אם תימצי לומר דאשי"רי קאי נמי
אהא דכתב בתר הכי דצריכים היודין שעל
האלפ"ין בשי"ן להיות דבוקין ורוצה לומר
דבהכי נמי אי אפשר לתקן בתפילין ו
ופליגי אדמהר"ם דלעיל מכל מקום נוכ
לומר דבנדון דידן מודה הואיל ועתה
הכתב כשר וכל מה שכותב ומוסיף עליו
אינו אלא כדי לשומרו אין קפידא בדבר ·
הגה"ה נ"ע בפרק המצניע בפלוגתא
דרב נחמן ורב ששת בתולש סימני טומאה
אחת משלש רב נחמן סבר אהני מעשיו
ורב ששת סבר השתא מיהא איכא ט
טומאה · ובהלכות גדולות פוסק כרב
ששת באיסורי וכרב נחמן בדיני כדאיתא
פרק בכל מערבין ע"כ · הנראה לעניות

דעתי כתבתי ·

מט

שאלה בני ריינוס ואנפ"הן נוהגין בתפילין של יד לתקן אותן בקשר שלא שכשמניחין אותן בזרוע ה המעברתא שבה הרצועה עוברת מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד ובני אושט"ריך ואנפיהן נוהגין לתקן איפכא שהקציצה מ מונחת לצד הכתף והמעברתא לצד היד ואם היו אלו רוצים לשנות תפילין של אלו בקשר עד שתהפך להם הקציצה במנהגם שפיר למיעבד הכי או לאו ·

תשובה יראה דאין קפידא בדבר כולי האי ואף ע"ג דשמעתי דאחד מהגדולים הקפיד בדבר ונתן טעם משום דצריכים להניח הפרשיות תוך הבי' בתפילין של יד בענין זה שתהא תחלת הפרשיות פונה כנגד הלב כשהן מונחין בזרוע · ויש אומרים שתפנה פתיחת הפרשיות כלפי היד והטעם משום דתפילין נגללין מסופן לתחלתן וצריכין שתהא תחלת הפרשיות מונחין כנגד הלב או יש אומרים כנגד הקורא וכה"ג הא דקאמר תלמודא לענין תפילין של ראש שצריכין להיות מונחין כסדרן כנגד הקורא קפדינן בהו שראשי הפרשיות מ מונחים כך בבתים שיהו פונים כלפי חוץ כנגד הקורא אם היה בא לפותחו ולקרות בהם יהיו מונחים לפניו כהלכתן וכי האי נוונא יש קפידא נמי בשל יד ואם כן ע"כ בני ריינוס צריכין להניח הפרשיות בבית של יד בענין אחר ממה שמניחים בני אושטר"יך שהרי הקציצה מניחים אלו להפך מאלו ו ולכך אם יבא אלו ליקח תפילין של אלו לעשותם כמנהגו ויהפכו הקציצה ונמצא פתיחה וראש הפרשיות יהפכו גם כן ויהיו מונחים שלא כהלכתן אמנם נראה דאפילו אי הוה קפדינן בהכי בתחלת הנחתן בבתים להפוך ראש הפרשיות כלפי חוץ או כלפי הלב מ"מ היכא שכבר נתקנו ו ונתפרו התפילין אין מעכב · ואפילו את"ל שמעכבי' בתפלין של ראש שאני הת' דקאמר תלמודא בהדיא דצריך להניחו ב כסדר כנגד הקורא כדאמר הת' פר' הקומץ רבה כאן מימין הקורא כאן מימין המניח והקורא קורא כסדרן אלמא דקפדינן אבל בשל יד משמע בתלמודא אדרבה דלא ק קפדי' כלל אקריאה דדריש תלמודא לך לאות ולא לאחרים לאות ובשל ראש ד דרשינן וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליך אילו תפלין שבראש ואת"ל עדיין בשל יד בעינן פתיחת פרשיו' כנגד הלב דהיינו נמי בכלל לך לאות נראה דלענין קריאה שייך להקפיד וכנגד הקורא אבל בשומה שכנגד הלב לא שייך להקפיד בפתיחת ה הפרשיות שהלב אינו קורא בראייה ו ובפתיחתא אלא בהבנתו דידיה ופתוח ונגלה הכל אחד בין מ"מ אם יבא הדבר מפי אחד מהגדולים איככי מפלינא דבריו כלל · הנראה לע"ד כתבתי ·

דין סת

נ

שאלה בת שנקרעה תפירה שבין יריעה ליריעה רוב התפירה אבל עדיין מחוברת בה' או ו' תפירות כשר הדבר או לאו ·

תשובה יראה דלכאורה היה נראה דפסולה מהא דאמר במגילה הטיל בה ג' חוטי' גידין כשירה הואיל ונקראת איגרת

גם כן שרי בג' חוטי' ובלבד שיהו משולשים אפילו היו משולשין בספר תורה לא מהני כדמוכח בהדיא התם הא קמן דספר תורה שנקרע דווקא בעינן כל התפיר' בגידי' ולא משאר חוטי' כלל והיה נראה ה"ה אם לא תפרה כלל רק במקום משולשין בספר תורה פסול דמ"ל תפר' בפשתן בין המשולשי' מ"ל לא תפר' כלל ביניהם ואדרבא מגינו אויר פסול בסוכה בג' וסכך פסול בארבעה וכן מלאהו בקרובים שטר כשר כדאיתא פ' גט פשוט :

וכן מהא דמצריך תלמודא שיור מקו' התפיר' משמע קצת דהוי שפיר למיתפרה מראש ועד סוף אמנם נראה דנוכל לומר דודאי בתחילה בעינן הכי אבל אם כבר תפרה כולה כהלכתה ואחר כך נקרע כדלעיל נראה להבי' ראייה קצת דשרי לקרות בה מדאמרינן פר' הנזקים ספר תורה שחסירה אפי' יריעה אחת אין קורי' בה ופירש אשירי בהילכות ספר תורה מימרא זו דרוצה לומר שחיבר כל היריעה של תורה ונתפרש יחד ונשאר יריעה שלא חיב' עמהם אף על פי שמונחת כאן אסור לקרות בה עד שיהיו כולן מחוברים יחד עד כאן משמע קצת דבדיעבד שכבר היו מחוברי' כהלכת' ועדיין מחוברים מעט בענין זה שאותם תפירות ה' או ו' של קיימא הן דכה"ג הוא חשיב תפיר' לענין שבת ושטעמו שרי לקרות בה דלא אסר תלמודא אלא היכא דמעיקרא חסירה היריעה ואינה מחוברת · הנראה לע"ד כת' ·

כא

שאלה ספר תורה אשר יריעותיה תפורות זו לזו במשי כשיר' או פסולה ·

תשובה יראה דפשיטא דאינה כשירה היא וכן כת' הרמב"ם בהדיא ובספר התרומה כתב דאף על פי שרגילות הוא לתפור ספר תורה שנקרע במשי מכל מקום הא דאמרינן ותופרה בגידין קאי אתפירה דיריעות זו לזו כלומר דיריעות זו לזו לא שרי לתפור אלא בגידי' אמנ' ראיתי במקצת חבורו' שהיה להם ספר תורה תפור' במשי וקראו בה ואפשר על ידי הדחק שלא היה שם יודע לתקן הגידין ובתחילת תיקונה נתפרו כך במשי וכה"ג יש לסמוך אהא דכתב אשירי בסוף הלכות ספר תורה בשם הגאונים דספר תורה שאין הקלפים שלה מעובדים לשמה משום דלא היה שם עבדן לעבדן לשמה וכתב דאף על פי דסבירא לן דאינו מעובד לשמה פסול מכל מקום יכולי' לקרות באותו ספר תורה בצבור משום עת לעשות ליי' הפירו תורתך ומייתי ראייה מרבי יוחנן וריש לקיש דהוו מעייני בספר דאגדתא בשבת אמנם משמע נמי התם בהדיא דאם אפשר לתקן אחר כך דצריכים לתקן וה"ה בנדון דידן אם ימצאו להם גידין ודאי יתקנו אותה עד שלא יקראו בה: הנראה לע"ד כת' ·

דיני מזוזה

כב

שאלה המזוזות נוהגים להניח במזוזות הפת' באלכסון כדי לקיי' פר"שי ופר"ת לאיזה צד מטין הראש של מזוזה דהיינו שיטה עליונה לצד פני' הפתח · או לצד חוץ לצד ר"ה ·

תשובה יראה דמטים ראש צד המזוזה לצד פנים והכי מוכח בהדיא דיורה דיעה כתב דלר"ת דפי' דצריך להניח המזוזה מושכבת אורכ' לרוחב מזוזות הבית צריך שתהא שיטה העליונה לצד הדלת ושיט' התחתונה לצד ר"ה וכן כתבו התוס' פרק

הקומץ

הקומץ רב' בהדיא אההיא דירושלמי דמצריך
שתהא שמע של מזוזה רוא' את אויר הפתח
וכתבו דלפר"ת צריך להניח כדלעיל ולהפך
שמע לצד האויר הפתח אם כן הואיל ואתינן
לצאת ידי פר"ת צריכים להטות הראש לצד
פנים ונראה הטעם דבדרך זה מונח' פתוח
כנגד הקורא אבל איפכא לא הוי כנגד ה
הקורא דרך ביאתו כדדרשינן ביתך ביאתך
וצריך להניח כנגד הקורא דרך ביאתו ואפילו
לר"ש שמניחה זקופה מכל מקום כנגד הקור'
היא כשהוא נכנס באויר הפתח שהרי שמע
הפוך לצד אויר הפתח כדאיתא בירושלמי
דלעיל ואיני צריך להפוך פניו רק קצת לצדו
אבל אם היה מטה ראשה כלפי חוץ הקורא
צריך לחזור פניו ממש לאחוריו ומשו' דחזינן
כמה מזוזות ת"ח גדולים שהיו מניחי' ראשיה'
נוטים כלפי חוץ כתבתי הנראה לע"ד·

הילכות שבת

כג·

שאלה שלשן או שאר מיני טיבול שלא ניתן בהן משק' מערב שבת שרי לתת בהן משקה או לאו·

תשובה יראה דדבר זה צריך דקדוק יפה כמו שאבאר בפ' תולין גרסינן חרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי ובלבד שלא יטרוף וכתב בספר התרומה ובספר המצות הגדול והקטון בשם ר"י דאיירי כגון שנתן המשקה מבעוד יום כדמוכח מירושלמי דמחייב היכא דיהיב בשבת משקין בשומין כתושים וה"ה חרדל דאין לחלק והטעם משום דק"ל כר' גבי רבי יוסי בר' יהודה דסב' נתינ' מים או שא' משקי' זהו ניבולן ולכך כי יהיב משקה מבעוד יום כבר מגובל הוא בחול ומאי דערב תו בשבת אין קפיד' רק שלא יטרוף אבל אי יהיב משקה בשבת אנתינת משקה הוא דמחייב ולא מהני מידי אי ממחו אחר כך דרך שינוי אבל רב אלפס ואשירי פסקו פרק בתרא דשבת כרבי יוסי בר יהודה דנתינ' משקה לא חשיב ניבול ושרי לתת משקה בתחילה בשבת ו ולערבו אחר כך בדרך שינוי כגון באצבעו או בכלי עצמו לנערו וכה"ג כתב בהדיא באור זרוע דשום ושלש"ן וחרוסת שנתשו מבעוד יום ולא נתן בהן יין נותן בהן יין או חומץ בשבת ומערבה באצבעו ובפרק המצניע במסכת שבת אמרינן קיטמא שרי ופירש רב אלפס ור"שי והרמ"בם דעפר מותר לגובלו משום דלאו בר ניבול הוא אבל התוס' פר"ק דשבת הוכיחו בהוכחה גמור' דאדרבה מידי דלאו בר ניבול הוא שייך ביה טפי נתינ' מים זהו ניבולו עד כאן מדברי הגאונים והשתא נראה דלכל מיני טיבולים ושלש"ן שרגילים עתה לעשות על ידי ניבול משקים אפילו הם דברים שאינם בני ניבול לפי ספר התרומה והמצות בשם ר"י וכמו שהוכיחו התוספת דלעיל אי לא יהיב משקה מבעוד יום אסור לתת בהן בשבת ונראה דאפילו אם נתן בהן מעט משקה כמו שרגילים לתת מעט טיפים דלא מהני מידי כמו שכתבתי לעיל דנתינת משקה מבע"י מהני משום דתו חשיב מגובל בחול והדבר ידוע דבמעט טיפים לא חשיב מגובל· ונראה למצא התיר לכ"ע אפילו אי לא יהיב כלל משקה מבעוד יום כגון שיעשה הבלילה רכה והכי איתא בפ' בתרא דשבת גבי שתיתא דבלילה רכה לא חשיבה לישה וניבול והיינו אפילו אליבא דר' כדמוכח התם וקאמר נמי התם דצריך אליבא דר' לעשות שינוי בנתינת משקים כגון שיתן המאכל תחילה בכלי ואחר כך המשקה וזה היה שינוי לדידהו ונראה דאף לדידן אף על גב דבחול אין לנו מנהג קבוע

איזה

איכא מאן ליתן מתחילה מכל מקום סגי לן בהך שינוי דמפרש תלמודא ובדרך זה שרי לכ"ע לתת המשק' כשלשן ובכל מיני טיבולין אפילו לא יהיה בהו שום מקשה מבע' דאית לן למימר לכולה רברוותא דלעיל דאסרו לא אסרו רק בבלילה עבה דאיהי חשיב לישה וגיבול אבל בלילה רכה לא · ונראה דבלילה עבה והאיל וחשיבה לישה גמורה אין חילוק בין נותן המשק' תחיל' או אחריו למאן דאמ' דנתינת משקה זהו גיבולו כדמשמע פרק קמא דשבת דקאמר אחד נותן קמח ואחד נותן לתוכו המים האחרון חייב מדלא קאמר הנותן מים חייב אלמא הי מינייהו האחרון הוא חייב ותו דאי דווקא קאמר כשהאחרון הוא נותן את המים אם כן הוי איפכא מ מתניתא דהתם בנתינ' משקה תחילה היינו אורחיה אם כן בשלשן ובמיני טיבולין היאך נדע אורחייהו אי עבדינן בה בלילה עבה דלחשיב שינוי להתיר אליבא דרבי אי לא יהיב בהו משקה מבע' ועוד נראה אפילו בבלילה רכה צריך אחר כך לערב בכלי עצמו או באצבעו דאליבא דמ"ד דנתינת מים לא חשיב גיבול אם כן לא מהני דעביד שינוי בנתינת המאכל בתחילה דאכתי לא עביד מלאכה עד שיגבל ובעינן שינוי בגיבול ·

כד·

שאלה איסור שנתערב בהיתר בשבת או בערב שבת ולא נודע לו עד בשבת ושאלו לחכם וצריך החכם לשער אם יש ששים לבטל האיסור שרי לשער בדעת ולמראה עיניו ולהתיר בשבת או לאו ·

תשובה יראה דבכי האי גוונא שרי למיעבד אף על גב דלכאור' היה נראה להבי' ראייה לאיסור מהא דתנן פרק נוטל במסכת שבת רבי יודא אומר אף מעלין את המדומע ופרש"י סאה תרומ' שנפלה למאה של חולין דקי"ל דעולה מותר להעלותן בשבת ויהיו החולין מותרין ולא אמרי' מתקן הוא ופריך עלה בגמרא והא מתקן הוא ופרש"י שמביא לידי היתר ונגמר ביה אטו תיקון שעל ידי מלאכה ומסיק רבי יודא כבר כרשב"א דסבר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אח' ופריך עליה והא מפלגי פליגי דתניא רבי יודא אומר אף את המדומע במאה ואר"שבא נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ומשני דרבי יודא עדיפא מרשב"א ופרש"י טעמא דרשב"א כיון דאיפשר לו לקיים עונג שבת ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר אין מעלין ורבי יודא עדיפא ומקיל טפי וסבר כיון דיכול ליתן עיניו בצד זה ומתחיל לאכול אין תיקון בהעלתו עד כאן מן הסוגיא עם מפירו' רשי ובפרוש משניות דרבינו שמשון בפרק ה' דמסכת תרומה מצאתי וז"ל פרש הקונטרס פרק הלוקח בהמה במסכת בכורות תעלה לשון ביטול ולא לשון הרמה מדקתני בר' אליעזר תירום ובדרבנן תעלה והא דתנן בפ' שני דערלה דתרומה ותרומת מעשר עולין בק"א וצריך להרים התם משום הפסד כהן הוא ואי יהיב דמי שפיר דמי ותדע דתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפילו הכי תניא בהו לשון עלייה דתנן מי שהיה לו חבילי תלתן של כלאי הכר' וקתני התם יעלו עד כאן לשון הקונטרס והדין עמו שפירש הטעם משום הפסד כהן כדמפרש נמי ב בירושלמי משום גזל השבט · ומיהו אף על גב דעיקר תקנה לכך מסתברא דאינו יכול להפטר בדמים דנ"כ לא פליגי רבי אלעזר ורבנן בפרק נוטל ובפרק קמא דתמורה ב במדומע

במדומע אחר שהורס דרבי אלעזר סבר מדומע כתרומה ודאי ולרבנן לפי חשבון אבל ודאי דקדוש תרומה יש בה עד כאן לשון רבינו שמשון בפירוש משניות וז"ל אשי"רי פר' גיד הנשה איסור שנתבטל בהיתר אפילו מדרבנן ואחר כך ניתוסף עליו איסור חוזר וניעור כדתנן פרק חמישי דתרומה סאה של תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת הרי זה אסור ורבי שמעון מתיר ואף רבי שמעון שמתיר לטעמיה דאית ליה כל שעומד ל להרים כמורם דמי וכבר נסתלק הראשון אבל בשאר איסורין דלא בעי הרמ' מצטרפין יחד לאיסור וליכא למימר דטעמא דרבנן גבי תרומה משום דבעי הרמה הילכך לא נתבטל ראשונה הא ליתא דההרמה אינה אלא מפני גזל השבט אבל אינה אוסרה את המדומע הילכך אין חילוק בין מדומע לשאר איסורין עד כאן לשונו ובשתא לדברי רש"י ואשי"רי הללו דסברי דההרמה אינה אוסרה את המדומע ולא בעי יהיב דמי לכהן אם כן מאי פריך פרק נוטל והא קא מתקן מאי תיקון יש בהעלתו כיון דלא צרי' למעבד מעשה במידי אלא שמשער ומאמד בדעתו אם יש כאן ק"א ושוב שרי לאוכלו אלא על כרחך השיעור והאומד שבו מביא לידי היתר חשיב תיקון ונזרי' ביה משום תיקון על ידי מעשה ואין לתמוה על גזירה כי האי נוכא דכעין זה אשכחן בפרק אין נדין דאסור לראו' מומי בכור ביום טוב ולהתירו' ופירש רש"י שם משום דדמי למתקן ולדן את הדין דאסור ביום טוב משום שבות וראיית הבכור והתרתו כמי לאו מידי קא עביד אלא שמחשב ומעריך הדבר בדעתו ולהכי פריך שפיר והא קמתקן ומסיק דסבר כרשב"א דאומר נותן עיניו וכו' וכיון דאפשר לתקן בלי ביטול לא חשיב מתקן כלל ורשב"א פליג על רבי יודא בזה וסבר דאפילו המחשבה והאומד אסור הואיל ואפשר לעונג שבת על ידי נותן עיניו כו' ונ"מ בין רבי יודא לרשב"א דלרבי יודא אוכל מכל הכרי אם ירצה יאכלן כולן וישלם דמים · ולרשב"א אינו אוכל אלא מכל אחד ומשייר כל אחד אף על פי שיודע שיש ק"א אינו רשאי לומר בפירוש שהוא בטל ולפי זה נראה בשאר איסורין דלא שייך בהו' ההוא גד דנותן עיניו כו' דדווקא גבי דימוע שייך לומר הכי משום דתרומה גופיה נטלת באומד ובמחשבה כדילפינן מן ונחשב לכם תרומתכם אבל בשאר איסורין ודאי לא שייך ואם כן אסור לשערו כדי לבטלו בשבת ·

אמנם לשון רש"י בפרק נוטל במתני' לא משמע כלל דסבר דהאי מעלין לשון בטול הוא שא לשון הרמה מדפיר' מותר להעלותן מהן דאי לשון ביטול לא היה נופל לומר מהן ואיכא למימר דמשום הכי פריך תלמודא והא קא מתקן כיון דבעי למעבד מעשה והיא דראיית הבכור יש ליישב כמו שפירש רש"י פרק אין נדין ומחלק התם בין ראיית מומי הבכור ובין ראיית בהמה שחוטה ל לבדוק מטריפה דשרי ביום טוב ע"ש וגם למדקדק תתיישב הסוגיא דפרק נוטל שפיר טפי אי בעינן להרים והא דפר"ש בפ' הלוקח בהמה דאי יהיב דמי לכהן שפיר דמי צריכין לומר דמכל מקום כל כמה דלא מפרש מ מיניה או דלא יהיב דמי לכהן אסור לאכול מן המדומע משום דחשו רבנן להפסיד כהן דלמ' מישתלי ישר' ולא יהיב ליה מידי דממון שאין לו תובעי' הוא וכי האי גוונ' ממש אמרי' בפ' הזהב דחיישינן לפשיעותא ואסור לאכול מן הפדוי כל זמן שלא נתן החומש אף על גב

דאין

דאין החומש מעכב ורבינו שמשון פליג וסבר
דאפילו כל קדושה יש בו ולא מפטר בדמים
דאמור רבנן טפי משום גזל השבט והא נמי
דכתב אשר"י דאין אוסר את המדומע רוצה
לומ' כמו כר"שי דאי בעי יהיב דמי וכיון דמצי
לפטר בדמי ואין צריך להרים מיקרי שפיר
אינו אוסר אע"ג דאסור לאכול מן המדומע
עד דיהיב דמי מכל מקום דמי לשאר איסורין
הואיל וכל התערובת תהא מותר כמו בשאר
איסורין ולפי זה יתיישב קצת מאי דאשר"י
לא בעי לחלק אליבא דרבנן משום ההרמה
בין תרומה לשאר איסורין ואליבא דר' שמעון
מחלק בה והיינו טעמא משום דלרבי שמעון
תליא מילתא בהא דכל העומד להרי' כמורם
דמי וכאן נמי הואיל ואסור לאכול מן ו
המדומע קוד' דיהיב דמי ודאי עומד להרים
דסתמא דמילתא הוא דלא יהיב דמי דהא
צרי' ליתן דמי חולין שהרי אין קדוש' בהמורם
אליבא דרש"י ואשר"י וכן ימצא לקחת חולין
בשוק אבל אליבא דרבנן אין חילוק בשביל
ההרמה לאסור טפי הואיל ואין בה קדושה
וק"ל ובסמ"ג נמי משמע דצריך להרים או
למיהב דמי קודם שיאכל כל המדומע דכתב
וז"ל מעלה הוא בתרומה שצריך להרים אחד
מפני גזל השבט מה שאין כן בשאר איסורין
עכ"ל ועכ"ב רוצה לומר ומעלה היא מצד איסור
דאי רוצה לומר משום גזל גבי שאר איסורין
אשכחן נמי מעלה זאת דכתב אור זרוע וז"ל
שלהי עבודה זרה נבילה שנתערב' ונטילה
ברוב אם היא של ישראל אחר צריך לתת לו
דמי ובדרשות הר"א אור זרוע מצאתי וז"ל
נחייה ועוף לא קיימא לן כרבי עקיבא דאמר
דאורייתא ואם נתערבו בחלב כיון דאין
העיקר דאורייתא מותר לבטלו ברוב ובשבת
אסור לבטל האיסור דאין לך תיקון גדולה
מזו כמו שאסור להטביל כלי בשבת דמתקן

עד כאן לשונו מהכא נמי משמע דווקא
ביטול על ידי מעשה אסור דקאי אדלעיל
מיניה דכתב דשרי לבטל לכתחילה ברוב
כגון להוסיף עליו מים והכי כתב בהג"ה
במיימון בשם רבינו שמחה שהורה להוסיף
מים על מי חלב שנתבשל בהן בשר כדי לבטל
כיון דאין השורש דאורייתא אמנם נראה
דלא נפקא מינה לדידן בהך פיסקא דאנן
לא נהגינן לבטל שום איסור אפילו דרבנן
לכתחילה והכי כתב אשר"י פרק קמא דביצה
דאין מרבין על האיסור לכתחילה אא דווקא
גבי עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב משום
דמיקלי קלי איסורא ואף על גב דמבטלינן
בידים ב"ט ולעיל הוכחנו דביטול אסור בידי'
בשבת או ביום טוב והרי הוא כמתקן היכא
דמיקלי קלי לא חשיב תיקון כלל׃

כה

שאלה מהו לטבול כמה חתיכות
כגון במלח בשבת ולהניח
לפניו כדי לאכול זו אחר זו בלי שיהיו כ"כ׃

תשובה ירא' דשרי בענין זה שיטבול
כל החתיכו' אחת את' לבדה
ולהניחם יחד לפניו כדי לאכלו מיד זו אחר
זו והכי משמע לשון רש"י פרק שמונה שרצים
ולשון ספר התרומה דעיקר קפידה שנמלח
שתים או שלשה ביחד והא דקאמר רש"י אבל
מטבילין בשעת אכילה דמשמע דלא שרי
להטבילו אלא דווקא בשעת שבא לאכול ה
החתיכה יש לומ' דרוצה לומר בשעת אכילה
לאפוקי אם היה רוצה לשהות זמן ארוך
כגון מתחילת הסעודה' לאחר גמר הסעודה
דהיינו כענין כשורי כשורי דהכי מערבא
כדאיתא התם אבל כדי לאכלו מיד זו אח' זו
אין קפידה וכן כתב באור זרוע וז"ל מותר
לטבול הצנון במלח להניח שעה קטנה בשב'
ואינו רוצה לומר דווק' חתיכ' אחר דהא כתב

סמ"ג וסמ"ק וז"ל כגון אסו' למלוח כדי לשהותו
במלח יותר מחתיכה אחת אבל לטבול פעם
אחת שרי כרב נחמן משמע דבחתיכה אחת
אין קפידא כלל אפילו לשהות טובא וגדולה
מזו הורה אחד מהגדולים ואמר הא דקאמר
רב נחמן מימלח לא מלחינן אבל טיבולי ודאי
מטבלין פירש מימלח לא מלחינן כגון לתת
הרבה חתיכות כגון בקערה ולפזר עלייהו
מלח ולזורקו ולנערו כדרך שעושין לדגים
במליחתם· וכה"ג דווקא דמי לעיבוד ולא
בענין אחר ולפי דעתו בדרך טבול בכל ענין
שרי אבל אין נראה להקל כולי האי דבסמ"ג
משמע דמפרש תלמודא כדלעיל ולא כפי'
זה וכן מלשון רש"י לא משמע דמפרש הא
דרב נחמן הכי לכך אין נראה להתיר אלא
כדפי'·

כו

שאלה מי שאינו יכול ללעוס יפה
בשיניו ויש לפניו בשר שאינו
רך כגון גלי שהו' קשה ללעוס שרי ליה לחתוך
הבשר בשבת דק דק בסכין ולאוכלו אחר כך
או לאו·

תשובה ירא' דשרי כי האי גוונא ואין
לאסור מפני שהו' טוחן כמו מאן
דפרים סילקא וסלית סילת' דפרק כלל גדול
גבי האי דמאן דעביד סילתא פר"שי דמחתך
לגנים דקים חייב משום טוחן דיש לומר גבי
אוכלין לא שייך טחינה אלא מידי דאורחיה
לטחון כגון טחינת חיטין או שעורין וכי האי
גוונא אבל שאר אוכלי' לא וכן כתבו התוספו'
אהא דלעיל האי מאן דפרים סלקא חייב
משום טוחן דווקא בסילקא שייך טחינה אבל
בשאר אוכלין שרי ואש"רי כתב בשם רבי'
חננאל פי' אחר אפרים סילקא ולא מפרש
בסילקא שהוא ירק כמו שפירש ר"שי ו
והתוספות· וכת' אפר"שי דתמיהה היא
לדבר שהוא אוכל ומפרר אותו דק דק שיהא
שייך בו טחינה· והרמ"בם כתב דאין טחינה
בפירות וכוכל לומר כל שכן שאר אוכלין
אמנ' בהג"ה שם כתב בשם ר"אם דאסור לפרר
פירו' לפירורין דקים וכתב עוד שם במרדכי
דמותר לפרר לחם משום דכטחן כבר ולא
מיכנו טוחן אחר טוחן משמע אי לאו האי
טעמא הוי שייך טחינה בלחם ואע"ג דאוכל
הוא ובא"ז כתב גמי דיש טחינה בפירות ואין
לפרכם מכל מקום נראה דאיכא למימר ד
דבבשר מבושל או גלי דבנדון דידן כולי
עלמא מודו דשרי ולא דמי לענים ופירות
ולחם דאיכהו כולהו גידולן מן הארץ ויש
במינן טחינה כגון תבואה וקטנית דעיקר
טחינה שייך בהו אבל בשר דאין גידולו מן
הארץ יש לומר דבאוכל כזה לכולי עלמא לא
שייך בהו טחינה והכי מיכנו לענין מלאכת
מעמר דקאמר אביי בפרק כלל גדול אין מ
מעמר אלא בגידולי קרקע אף על גב דרבא
פליג עליה התם יש לומר דלענין טחינת
אוכלין דבלאו הכי לא שייך בהו טחינה כולי
האי מודה דיש לחלק משום גדולי קרקע
דכיון דכתבו התוספות בהדיא דבאוכלין
לא שייך טחינה וכן כת' אש"רי דהוי תמיה
איך שייך טחינה באוכלין אין לסתור דברי'
מדברי שאר הגאונים אלא אם כן מיכנו ש
שנחלקו עליהם בהדיא אבל כל כמ' שנוכל
לחלק לומר דבהך מילתא מודו אלו לאלו א
אמרינן הכי אמנם אין נראה להתיר מהאי
טעמא לחתוך בשר חי דק דק לצורך עופות
להאכילן דהואיל ואין הבשר כך ראוי לאכילה
אלא לכוס אותו דלאו כאורחיה איכא למימר
דהא דהתירו התוספות לטחון אוכלין הייכו
משום דאין צריך טחינה דאי בעי אכיל ליה
כמו שהוא שלם והיה לועסו בין שיניו אבל אי
לא האי טעמא לא ואם תאמר אם כן מי ש
שאינו

שאינו יכול ללעוס אפילו בשר מבושל או כלי יהא אסור הא ליתא דאזלינן בתר רובא דעלמא דחזי להו ללעוס לכך לא שייכי בהו טחינה אפילו למי שאינו יכול ללעוס אבל בשר חי דלא חזי לשום אדם ואף על גב דחזי לכלבי' ולשאר חיות לאו להכי קיימ' דק לעופו' משום חשיבותו ולכך אין להתיר ותו דיש לנו לינעביה משום איסור שווי' אוכל לבהמה ומשו' מטרח באוכלין לבהמה כההיא דפרק מי שהחשיך וכ"ע ·

כז

שאלה חתיכות דגים מונחים על לוח אח' או בקערה מפורדות זו מזו כמו שרגילין להניח כך ובשבת כשבא לאכול מהן רוצה לאכו' מקצתן ולשייר מ מקצתן לסעודה אחרת היאך יברור אלו מאלו שלא יבא לידי חיוב בורר ·

תשובה יראה דלא צריך לדקדק כל כך בדבר כמו שאבאר לקמן אע"ג דאחד מהגדולים היה נזהר לברור דווקא אותו שהיה רוצה לאכול עתה ואותן שהיה רוצה לשייר עד סעודה אחר' הניח מונחים על הלוח וראייתו מהא דכתב אשי"רי פרק כלל גדול תנו רבנן היו לפניו שני מיני א אוכלין בורר ואוכל וכו' · ומסיים דבורר ואוכל לאלתר ושיעור לאלתר פירש רח"ז"ל שיעור מה שמסיב לאות' סעודה על השולחן דווקא אוכל מתוך פסולת אבל פסול' מתוך אוכל אסור והבורר שני מיני אוכלין אותו שרוצה לאכול עתה מיקרי אוכל ואיד' מיקרי פסולת ע"כ מוכח דבנדון דידן חשיב ברירה אמנם נראה דאפילו לפי זה לא חשיב ברירה אלא דווקא בשני מינים ולא במין אחד כלל דודאי דווקא נקט התנא וכן כל המחברים שני מיני אוכלין והכי איתא במרדכי פרק אלו טריפות גבי נפלה לאור דכל היכא ד דמצינו למימר דלישנא דמתניתין דווקא הוא לא אמרינן לאו דווקא הוא אפי' להחמיר ע"ש מכל מקום שני מיני דגים לאו מין אחד מיקרי דהא פסיק בא"ז במסכת עבודה זרה דמיני דגים חלוקי' בשמן מיקרו מין בשאינו מינו לענין ביטול כל שכן להאי מילתא. אמנם נראה דמאחד היה כנגד סברת הלב דשני מינים שניכרים בהפרדתם חתיכות גדולות שמונחים יחד דיהא ברירה שייכא בהו דלשון המרדכי פרק כלל גדול לא משמ' הכי דכת' הילכך יזהר אדם משני מיני פירו' שנתערבו כו' משמע דווקא כשהם מעורבים ואינם ניכרים אבל בכי האי גוונא אע"ג דאין כל מין ומין מסודר בפני עצמו מכל מקום לא מיקרי מעורב אפס הואיל וכתב בסמ"ג דהבורר פסולת מתוך האוכל ואפי' בורר לאלתר חייב חטא' אי' לחלק ולהקל בלא ראייה ברורה ולא להתיר אלא שיקח משני המינים להשהותן לסעוד' אחרת אם לא ירצה לברור אותן שיאכל עתה ונראה דבכי האי גוונא לא חשיב בורר הואיל ובורר משני המינים הוה כשו בורר ממין אחד ואף על גב דאין לדקדק זה ממאי דנקט שני מיני' דאיכא למימר דלא אתי לאפוקי אלא היכא דליכא אלא מין אחד אבל לעולם בדאיכא תרי מיני לקמיה אפילו יברור משניהם חשיב ברירה אמנם מלשון אשי"רי דלעיל משמע קצת דלא חשיב ברירה כה"ג כשהוא בורר שני המינים דכתב אותן שרוצ' לאכול עתה מיקרי אוכל ואידך מיקרי פסולת מדלא כתב מה שרוצה לאכול עתה משמע דקאי על המין ורוצה לומר אותו המין שרוצה לאכול עתה ומשום דכרי' לברור מין ממין נקט הכי וק"ל ·

כח

שאלה דליקה שנפלה בשבת שרי לבר ישראל בזמן הזה לכבות הדליקה

הדליקה או לאו ·

תשובה יראה דיש חילוק בדבר כמו שאבאר כתב בהג"ה באשירי בשם אור זרוע פרק מי שהוציאוהו וז"ל בזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון מחללים עלי' את השבת וכן מותר לכבות את הדליקה בשבת בזמן הזה מפני שאנו דרי' בין הגוים ששוללים והורגים ולא גרע מעיר הסמוכה לספר עד כאן ובאור זרוע בהלכות שבת כתב וז"ל ואפילו בספק סכנה גדולי ישראל מכבי' את הדליקה ואף על פי שאפשר לכבות על ידי גוים ומצאתי שאחד מהגדולי' העתיק מדרשות הר"א אור זרוע וז"ל בדליקה שיש סכנה פן יבא לשפך דם שונאי ישרא' לא יאמר לגוי לכבות אלא מצוה לכבות בעצמו ואחד מהגדולים דרש ברבי' שמותר לכבות את הדליקה בשבת בזמן הזה ואומר שבשביל כך דרש ברבי' שלא יהא נקרא פושע בנפשות כדאמ' בכה"ג הנשאל הרי זה מגונה לפי' שהיה לו להודיע כבר לרבי' כדאיתא בהג"ה במיימון ושמעתי מגמגמי' להחמיר מסברת לבם ולומר דווקא כשנפלה הדליקה תחילה בביתו של ישראל יכ' סכנה כי משפט הגוי' כך הוא כי ימצאו אותו שיצאה הדליקה מ מביתו משליכי' אותו לתוך האש והכי משמע במרדכי פרק השואל שדרך הגוים כך ואם כן על ידי כך יש סכנה לשאר ישראל כדרכם לומר כל ישראל ערבים זה בזה וכי האי גוונא שרי לכבות אבל אם יצא תחילה ב בביתו של גוי ליכא למיחש להא וליכא סכנה דעינינו רואות דכמה עיירות גדולו' שיצאו בהן דליקו' גדולות ולא הזיקו לישראל בגופן כלל ואפילו ניזוס לא נשמע בזמן שלא יצא הדליקה בבית ישראל ·

הג"הה

אמנם נראה דלשון הג"ה באשירי לא משמע הכי לחלק מדתלי הטעם מפני שהם שוללים והורגי' ולא גרע מעיר ה הסמוכה לספ' משמ' ע"י חטיפת הממון יבא לידי הריגה וה' נמי איכ' למיחש אף אם יצא תחילה ה

וכ"ע במיימון בהלכו' שבת ובאשירי פ"ב דיומא ובפירוש רש"י ובתוס' משאכן אהא דמשני כאן באותה חצר כאן בחצר אחר' ועיי' בני' פרק קמא דכתובות בשילהי פירקא · ע"כ ·

הדליקה בביתו של גוי שלעולם רגילים לשלול ולחטוף כאשר הדליקה מתגברת אפילו הי חזינן עיירות שלא נשמע בהן שום יראת בכה"ג אין לסמוך על זה כיון דלפעמים מ מועטים איכא למיחש דק"ל בפ"ב דיומא דאין הולכים בפקות נפש אחר הרוב והכי נמי איתא בתוס' פרק יוצא דופן דמחללים שבת על הנוסס אף על גב דרוב גוססים למיתה ומייתי ראייה מפרק בתרא דיומא דלעיל אמנם נראה דיש לתת לב לפי הענין לפי ראות עיני חכמי העיר כגון אם יש שופטים ושלטונים בעיר מבטיחים להציל את ישראל וכה"ג אם נרא' שאין סכנה כלל לא יחללו את השב' כלל ולשון דהר"א דלעיל משמע דזימני' איכא דליכא סכנה מדכתב כשיש סכנה פן יבאו לשפך דם משמע קצת דבסתמא לא דייכינן לסכנה ·

כט

שאלה בליל שבת כשהחלון פתוח כנגד הנר שרי לסוגרו כדי שלא יכבה ברוח את הנר או לאו ·

תשובה יראה דשרי וא"ע"ג דשמעתי מחמירי' בדבר וכן מחמירים נמי שלא לסגור פי התנור בעוד שהגחלים בו לוחשות ונותנים טעם לדבריהם דעל ידי סגירת פי התנור או החלון דרך הרוח להיו' מפיח דרך החור ועי' כך מבעיר את הגחלים

או את הנר שהונחש' אורה כי בענייו זה דומה קצת למפוח יותר משאם היה הרוח מנשב לה להדיא והנה מצאתי תשוב' מהר"ס שהעתיק אחד מהגדולים דשרי לסגור החלון כדי שלא יכבה הרוח את הנר והיה נראה להבי' ראייה לאסור מהא דגרסינן פרק כל כתבי נר שאחורי הדלת מותר לפתוח ל ולנעול כדרכו לייט עליה רב משום דהוי פסיק רישיה ופר"שי שם הטעם משום דהרוח מכב' את הנר והשת' בשלמא לפתוח אסור משום דשמ' יכבה אלא לנעול אמאי וכ"ת דלייט עלה לא קאי אלא על פותח כדרכו אכתי תקשה תנא נופיה מה חידוש אתא לאשמועי' דנועל כדרכה אעג"ב מטעם דלעיל דבנעילה כמי איכא חשש שמבעיר את הנר' אמנ' מצאתי אח"כ דהתוספות שם מק' אפרש"י אמאי נקט לנעול אלמא דלא ס"ל טעמא דידן · ולפר"שי כמי נוכל לומ' דלאורה דמילתא נקט לנעול ולא משום דאיכא קפיד' בנעילה וכן נ"ל עכ"ב דהא קאמר הת' מותר לפתוח ולנעול כדרכו ואי כבת' כבת' והשת' אי הוי חשש' הבערה בנעילה טפי ה"ל למימר אם הובער' הובער' דהוי חידוש טפי דלא חיישינן אם הובער' אף על גב דמלאכה צריכה לגופיה היא מה שאין כן באם כבת' דכל כיבוי שאינו כדי לעשות פחמים מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ופטר עליה רבי שמעון וכ"ת תק' כמי הא לפ"רי התם דמפרש דהטעם הוא משום דע"י פתיחה או נעילה מנענע את הנר ומרחיק את השמן מן הנר והוי מכבה או מקרבו שיו והוי מבעיר ואיירי שהנר תקוע בדלת וא"כ איכא הכא חשש הבערה ואמאי לא נקט ואם הובער' הובערה שא צריכה לומר כיון דמ"מ הכיבוי קרוב טפי לפסיק רישיה אשמעינן ביה דלא חיישינן וא"כ לפר"שי כמי כימ' הכי מ"מ הואיל והוכחנו דע"כ הכיבוי קרו' לפסי' רישי' מן ההבערה א"כ נוכל לומר דרב מודה לתנא דנעילה שרי משום דלא פסיק רישיה הוא ולא לייט אלא אפותח משום דהוי פסיק רישיה הנראה לע"ד כתב' ·

ס

שאלה כשמברכים ספיר' בליל שבת או בליל יו' טוב בבה"כ מברכי' וסופרין קודם הקידוש שמקד' ש"צ על היין או לאחריו ·

תשובה יראה דמברכין וסופרין לאחר הקידוש ואף על גב דנהגו במ"ש וי"ט לברך ולספור קודם הבדלה התם הייכו טעמא משום דאפוקי יומא מאחרינן ליה כדאמרי' בפרק ערבי פסחים ולה"כ כתב במנהגים דמדליקים נר חנוכה בבה"כ קודם הבדלה כדי לאחורי אפוקי יומא ולכך מהך טעמא גופיה סופרים אחר הקידוש כדי ל להקדים עיולי יומא כדאיתא התם פרק ע"פ אפוקי יומ' מאחרינן ליה עיולי יומ' מקדימין ליה ואף על גב דמילת' דפשיטא היא כמו שביארתי מ"מ כתבתי משו' דחזינן דלא נהגו הכי · הג"ה · אמנם כשחל י"ט האחרון של פסח במוצאי שבת כגו' שחל פסח ביום אחד דאז אומר על הכוס בי"ט אחרון יקנ"הז ומקדשין ומבדילי' בפעם אחת אם כן יש לספור קודם שמברכין על הכוס בבה"כ דיש לאח' ההבדלה היות' שנוכל ואין לומ' דאדרב' דיש להקדי' הקידוש של י"ט ולכך יספרו לאח"כ דר"שב"ם פיר' פרק ע"פ דלכך ק"ל כרבא יקנה"ז משום דאי מבדיל עליו ברישא מיחזי עליו קדושת שבת כמשוי אלמא זהו עיקר הטעם ולא מטעם הקדמת הקדוש ולכך לענייו ספירה כמי אזליכן בתר האי טעמא ותו ל דלדידן י"ט שיני אינו אלא מנהג אבותינו בידינו ולא עדיף קדוש דידיה מהבדלת

שבת · ע״ב

סא

שאלה מה שנוהגים רוב בני אדם אף המדקדקים במעשיהם להתאסף ביום השבת לאחר יציאת ב״ה ולספר שמועות מענייני מלכים ושרים וערך ה המלחמות וכה״ג יש חשש איסור בדבר או לאו ·

תשובה יראה דצריך לדקדק בדבר דהתו׳ וכן האשירי כתבו בפרק אלו קשרים דאסור להרבות בשיחה בטילה בשבת כדמוכח בעובדא דאימא דרבי שמעון בן יוחי כדאיתא בויקרא רבה דהוה לרבי שמעו׳ אימא סבת׳ דהויא משתעי׳ סגי א״ל אימ׳ שבת הוא ושתק׳ משמע דאין כ״כ לדבר בשב׳ כמו בחול ובירושלמי אמרינ׳ דבדוחק וטורח התירו בשאלות שלום בשבת עכ״ל הא קמן להדי׳ דאסור להרבו׳ דברים כמו בחול וכל שכן יותר מבחול אמנם אם אותם בני אדם מתענגים בכך כשמדברים ומספרי׳ שמוענ׳ מהמלכים ושרים ומלחמותיהם וכה״ג כדרך הרבה בני אדם שמתאוי׳ לכך נראה דודאי שרי דכה״ג כתב בסמ״ק דבחורים המתענגים במרוצתם ובקפיצות׳ מותר וכן לראות כל דבר שמתענגים בו לראות עכ״ל הא חזינן דאף על גב דדרשו חכמי׳ וכבדתו מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול פירו׳ שלא ירוץ ויקפוץ ואעפ״כ אם עושה להתענג ולאות נפשו שרי ה״ה לענין שיחה יתירה דנפקא לן נמי מהוא קרא ממצא חפצך ודבר דבר כמו שפירשו התוספות והאשירי דלעי׳ אמנם ראיתי הרבה פעמים שמקצת מאותם בני אדם המתאספים לספר שמועות הללו אינם מתענגים בריבוי ש שמועות הללו שלא שעושים כן לרבין חביריהן הנאספים עמהן כה״ג נראה דיש חשש איסור לאותן שאין מתענגים ·

סב

שאלה מה שרגילים להקיש כאגוד׳ ובאמה שבאצבעותיו לשחק בו לתינוק שרי למיעבד הכי או לאו ·

תשובה יראה דשרי ואף על גב דתנן פ״ב דביצה דאין מספקים ואין מ מטפחים בשבת וי״ט מ״מ נראה להביא ראיה להתיר בכה״ג מהא דתנן פ״ק דיומא בקש להתנמנם פירחי כהונה מקישים לפניו באצבע צרדה כדי להפיג שינת׳ והויא הקשה הוי כה״ג כדמוכח התם ואין לומר דהיינו טעמא משום דאין שבות במקדש דא״כ הוי׳ ליה תלמודא לאסוקי עלה דשרי מהאי טעמ׳ כדמסיק בפ׳ אמר להם הממונה הכי אגירוף נאלי׳ בפימוס · וכהי דר״שי לא גרס לה התם דהתירוהו משמע שאין שבות במקדש ה התוספות ואשי׳ גרס׳ להו ולדידהו יש ראיי׳ מדלא מסיק הכי אהקשת דאצבע צרדה ש״מ דאפילו במדינה נמי שרי ·

סג

שאלה מי שצריך לרמוז באצבע להוליכו באויר כעי׳ כתיבת האותיות שרי למיעבד הכי בשבת או לאו ·

תשובה יראה דיש להוכיח דשרי אמנם א׳ מהגדולי׳ אמ׳ שקבל מרבותיו דאסור ולא פרשו לו הטעם · ואמר הוא הטעם לאיסור מפני שמאמן את ידיו בכך שיתרגלו במשיכת הכיור כתיבת האותיות והכי קאמר תלמודא פ׳ הבונ׳ דסברי רב׳ ורב יוסף דחייוב׳ דמכ׳ בפטיש הוא משום ד דמאמן את ידיו וקש׳ דהא מסיק עלה התם אלא מעתה חזי אומנא ונמר ה״נ דמחייב ומסיק התם אביי ורבא שנויי אחריתי וי״ל דודאי טעמא דמאמן את ידו לא מהני ד דמשום הכי יתחייב חטאת אבל מ״מ שבות

דרבנן

דרבנן הוא ולא תק' אלא מעתה יהא אסור למיחזי אומנות ולגמור דיש לחלק בשבות דרבנן בין היכא דקעבד מעשה ובין היכא דלא קעביד מעשה מה שאין לחלק ב בדאורייתא וק"ל · אמנם נראה להביא ראייה בפשיטו' מהא דאז דשרי אפי' לכתחילה דכת' ונ"ל צריך ליזהר שלא יכתוב אד' בשב' במשקי' על השולחן וגם שלא ישרטט באצבעו כמו אותיות בשבת באפר כגון או במשקין עכ"ל הא קמן דווקא בעפר כגון או במשקין שרישומו ניכר לפי שעה כי האי גוונא אסור לכתחילה אבל באויר שאין רישומו ניכר אי' צריך ליזהר דא"כ משקים ואפר כגון למ' לי למינקט תיפו' ליה משום משיב' ידו לפי ציור האותיות אבל אין להביא ראייה ממתני' גופי' פר' הבונ' דתנן התם הכותב במשקים ובמי פירות ובאבק דרכים פטור והיינו פטור אבל אסור ככל פטורים דשבת הא באויר אפילו איסור ליכא דפשיטא דיש לדחו' דלעולם באויר נמי אסור ואשמועינ' דאפילו בהכך פטור מתעלת ·

ס ד

שאלה סכין התחוב בכותל של עץ מבעוד יום או תקעו ב בספסל או בדף שאינם מחוברי' שרי להוציא הסכין בשבת או לאו ·

תשובה ירא' דהיכא דתקעו הוא בכותל שהוא מחובר יש לחוש לאסור אם יוציאנו משום דתנן בהבונה הקודח כל שהו' חייב ומפרש הת' תלמודא אליבא דרב דק"ל כוותיה באיסורי דקודח חייב משום בונה וחיי' קודם שנתמלא הנקב כדאיתא התם בגמ' ופרש"י ואם כן בהוצאת הסכי' היכא דתקוע קצת בחוזק כמעט פסיק רישי' הוא שלא יוסיף בנקב והוי לי' קודח כ"ש ואין נראה להביא ראייה להתיר מהא דכת' במרדכי פרק חבי' שאם היה סכין תקוע בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוי' להוסיף ומייתי ראיי' מפר' במה טומני' האי סכינ' דבינ' אורבי דנ' ושלפה דנה ושלפה שרי ונ"ל דכיון דחבית כלי הוא ואין בניין וסתירה בכלים כדבר שאין בו חיזוק ואומנות לכ"ע ולהכי אין בו משום קודח אפי' אי הוי אי אפשר שלא יוסיף בנקב ואת"ל דמחייב משו' דקמתקן פיתח הא מסקי' התם פ' חבי' דבר תורה דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא לא שמי' פתח' הוא אלא דחכמים גזרו בכל פתחי' ונקבים גזירה משו' לולין דתרנגולי' דאינהו עשוי' להכני' ולהוצי' כדאית' התם ולהכי קא מכוין להוסיף איסור אבל כשאין מתכוין כולל לומ' אפילו אי פסיק רישי' הוא שרי דבאיסור דרבנן יש לחלק בין מתכוין גמור לפסיק רישי' כדאיתא בתשובת מור"ם במר' פר' הזורק אמנם נראה דהאי סכי' התקוע בחבית איירי שהוציאוהו והכניסוהו כבר בחול ולא פסיק רישי' הוא שיוסיף בנקב מדמייתי עלה ראיי' מפ' במה טומני' מסכינ' דבינ' אורבי דנה ושלפה כו' וההיא ע"כ איירי דלאו פסי' רישי' הוא שירחיב הגומ' דר"י פי' פ' כיר' דלהכי בעינ' דנה ושלפה כדי שלא יזיז עפר ממקומה ומשום מוקצ' ומכל מקום על כרח' מודה הוא דאי הוי פסיק רישי' להרחיב את הגומ' הוי אסור דעוש' גומות ואי' צריך לעפר' חייב מדאורייתא משום בניי' כדאיתא בהדי' פ"ק דביצ' גבי דקר נעוץ ואת"ל אי איירי סכי' התקוע בחבי' דלאו פסי' רישי' הוא אב' מאי קמ"ל פשיטא דבכל דבר שאינ' מתכוון אפי' במלאכה דאורייתא שרי דקי"ל כר' שמעון ונ"ל דאצטרי' לאשמועי' דלא גזרו דילמא אתי לכוין שיוסיף בנקב הואיל וידעי' דניחא ליה בהרחב' הנקב כדאשכחן דגזרי' דילמ' אתי לאשויי גומו פ' הבונ' ופר' בתר' דעירובין גבי

בשי' המשחקות באגוזים דפרי"ד דהנהו כולהו גזרות דילמא אתי לאשוויי גומו' במתכוין כדאיתא במרדכי ריש פ' הבונה ובסו' פרק תולין והוא מייתי ראייה מדנה ושלפה דלא גזרי' התם דילמ' ירחיב הגומות במתכוין כדי שיוכל להכנים הסכין בקל ומהשתא שהוכחנו דסכין התקוע בחבית מיירי בלאו פסי' רישי' הוא מתיישב אפילו בחבית גדולה שמחזקת יותר ממ' סאה דכתב א"ז אהא דמתיז ראשו בסייף דחבי' גדולה כזאת שייך בה בניין כמו בקרקע ואי הוי פסי' רישי' חיי' משו' קודח כמו בתקוע בכותל כדמפר' לעיל אבל סכינין דביני אורב' אין נראה לחייבו משום קודח אפילו אי לא דנה ושלפה דהתם איכה אלא שמפריד אורבי מהדדי שהרי אינו גוף אחד ולא שייך בה קודח אבל משום הרחבת גומא שייך בה ולכך נקט ר"י האי לישנא ולא לשון קודח וכיון דכבר נהגו העולם לאסור ולהוצי' סכין התקוע בכותל ואשכחינן ביה טעמא כדפרשית יש לנו לקיים המנהג אפילו הוא לקולא כל שכן לחומר' אבל אם תקוע הסכי' בדבר תלוש בספסל וכה"ג לא ידעינן כלל טעם וסברא לאסור והמחמיר בדבר מפריז הוא על מדותיו :

ס"ה

שאלה תנורים שלנו שמטמינים בהן את החמין לשבת שהן מחוברים לקרקע בבניין וסותמים את פ פיהן בדף ושורקי' אותה בטיט ועפר שרי לסתור אותה סתימ' הדף בשבת בדי להוציא החמין או לאו ·

תשובה יראה דיש להתיר הדבר ע"י שינוי קצת או לומר לקטין שיסתור אי ליכא גוי ואפילו לגדול כי יסתור כי אורחיה נראה דאין כאן חשש איסור ואף על גב דאין להביא ראייה מהא דאיתא במר' פרק במה טומנין אהא דקאמר ז"ו אינו חיבור כלומר מגופת חבית להכטל עומדת· ומכאן מותר לסתור סתימת התנור שסתמו מערב שבת ודות' להא דאמרי' פרק החבית דשרי למברז חבית בבורטיא משום דמכוין להוציא ולא למיעבד פיתחא עכ"ל דהת' איירי בכלי דומי' דמגופ' חבי' ומברז חבית' והכי מוקי' כמי בא"ז ההיא דשובר את החבי' לאכול ממנה גרוגרות ואייר' בחבי' שאינה מחזקת מ' סאה דהוי כלי ואין סתירה בכלים ואם כן איכא למימר בתנורי' שלנו מחוברי' בבניין כל שכן דאסור וכהי כמי דלא מכוין למיעבד פתח' מ"מ פסיק רישי' הוא לעניין סתירת בניין דהא תני במס' ביצה פר' המביא חותמות שבקרקע מתיר אבל אינו מפקיע וחותך וע"כ בחותמו' גריעי קאמר דאי בחיבור יפה אפי' חותמות שבכלים כמי לא הוו שרו כדשרת להו התם הכי פיר' בא"שירי ומרדכי ומסקנ' התוספו' בשם ר"י פ' בכל מערבין · ומיהו כתב א"ז התם והכי איתא שם בפרש"י דלא שייכא סתיר' דאורייתא אפילו באהל וקרקע היכא דאינו עושה אלא פתח' בעלמא אלא דמחזי כסותר מדרבנן ומתוך כך אית לן למימר דדווקא חותמות שבקרקע אף על גב דגריעי אינון מכל מקום נעשו לחיבור ה ולסתימת זמן מה שהו' ולכך שיי' בהו סתירה מדרבנן דמיחזי כסותר אבל שריק' התנור דלא נעשה כלל לקיים רק לשמור החום לפי שעה ולמסתר קיומ' למחר שרי אפי' לכתחיל' ומה שפרש"י התם הלכך שרי להתיר חותמות שבקרקע משום דלא הוי קשר של קיימא שעשוי להתיר תדיר נראה דר"ל הקשר שסוגרי' בו מ[illegible]ירי' א תו כשבא לפתוח וחוזר וקושר כשבא לנעול אבל הדלת לעולם קבוע שם לאיזה זמן · ואל תתמה אם נחלק בין אם בא לסתור לאיזה זמן דהכי כמי מחלקינן

אפילו

אפילו מדאורייתא לענין קשר של קיימ' בנ' חלוקים כדמבואר יפה בתלמוד ובפסקי הגאוני' וכ"ש בעניי' דרבנן וכר' כמי דהמרדכי שרי שהרי לסתור סתימ' התנור מסתמ' לבני דורו כתב ומשמע כפרש"י בכמה דוכתי בתלמוד וכן בפסקי הגאונים דבימיה' היו התנורי' כמו התנורי' שלנו מחוברי' בבניין והרי כתבו ובארו היאך היו התנורי' של חכמי התלמוד שהיו תלושי' כמו קדרות גדולו' מודבקות וטוחות מבחוץ בטפילת חומר וטיט משמע דאות' שהיו בימיהם היו כמו שלנו וכ"ש בימי המרדכי שהיה באשכנז ומקרוב יותר ·

סי

שאלה יש בני אדם שאין להם תנורים מיוחדים לאפות בהן ולהטמין בהן החמין ומטמיני' באותו תנור שבבי' החורף ולמחר' בשבת באת' השפח' מוציאה את החמין כולו מן התנור ומושיבות ע"ג התנור מבפני' בבי' החורף ואז מבערת את האש בתוך התנור כדי לחמם בי' החורף וע"י כך נרתחי' החמי' שעל גבי התנור כל נרכס שרי למעבד הכי או לאו ·

תשובה יראה דאם לא נתקררו החמין כ"כ בשע' שהוציאה אות' מן התנור והבעירה האש בתנור דומת מאכל בן דרוסאי או ודאי שרי והכי אית' בהדיא בס"מג ובמרד' ובהג"ה במיימוני דרגילים בתופות לכסות החמין בכסרי' ולמחר באין עבדים נוי' ומחממים אותם אם לא יתקררו כ"כ דומ' מאכל בן דרוסאי שרו עכ"ל ואין לומ' דבאופ' יש מושם שמח' חתן וכלה מקילינן ט"פי דבא"ז כתב וז"ל כשמתקרר הבאלנט ושפח' מחממת מותר ובמדינה דלא שכיחי רבנן ראוי לאסור עכ"ל · הא קמן דבלא חופה כמי שרי היכא דשכיחי רבנן אמנם משמע דוקא אם לא נתקררו אבל אם נתקררה לא שרי ונראה דבנדון דידן יש להתיר אפילו נתקררה לגמרי דהתם העבד או השפחה מתכונים לחמם התבשיל ולכך היכא דנתקרר לגמרי אסור אבל הכא עיקר כוונת השפחה לדבר היתר לחמם בי' החורף דשרו רבנ' בה אמיר' לגוי משום דהכל חולים הם אצל הצינה וכתי' כמי דהחמין נרתחים ע"י כך מאליהם בודאי ועל דעת כן היא מושבת' על התנור מ"מ בשעה שהיא מושיבתו על התנור אין שום אש בתנור וההבער' שהיא מבערת אח"כ עיקר כוונה היא לבית החורף ואף כי פסיק רישיה הוא לענין החמין מ"מ יש חילוק בשבות דרבנן בין מתכוין גמור ללא מתכוין דפסיק רישי' והכי אשכחן בתשובת מהר"ם במרדכי פ' הזורק במסכ' שבת אההיא דגבי בית הכסא שעל גבי חפירה שסביב העיר · אמנם נראה דאין להתיר כלל לישראל או לבת ישראל שיושיבו הן החמין ע"ג התנור והשפח' מבער' אחר כך התנור דהוי כאחד נותן את הקדירה ואחד הבית את האור דהראשו' פטור אבל אסור וכן משמע מדברי הרמב"ם דכתב וז"ל אחד שופת את הקדיר' ואחד נתן את המים ואחד הבית את האור ואחד הניס בה שני' אחרוני' לבד חייבי' משום מבשל מדאיצטריך לאשמועינ' דהראשונים אינם חייבים משמע קצת דאבל אסורים הן לעשות כן · הג"ה · והכי כמי תנן פרק המביא כדי יין האחרון חייב וכולן פטורים וכל פטורים דשב' פטור אבל אסור והא ד דפריך השופת הקדירה מאן קעביד אקדיר' ריקנ' קאי כדפרש"י התם אבל קדירה מליאה תבשיל פשיטא דשופת הקדירה הוי כמו נתן את המים בקדירה · ע"כ · ויש לדמותו להא דכתב במרדכי פ"ק דשבת דנותנים מזונות לפני הגנים בחצר דאם יודע בודאי

שיוציאנו הנוי אסור לתת לפניו וכן משמע
התם בתוס' ובאשירי ברי' המסכתא ואע"ג
בנדון דידן כיון דיודע דהשפחה מבערת את
התנור בודאי הוי כנותן ע"מ לבשלו ואב
מלאכה היא כמו ההוצאה ולכך צריך לה
להניחה השפחה שתושיבה היא החמין על
התנור קודם שהיא מבערת אותו ובעניין
זה יש פני' להתירו כדפיר'·

ס ז

שאלה שקין שיש בהן מעות מונחי' בתיבה שרי להניח עליהם מנורות או שאר חפצי' שאינם מוקצי' וכן ליקח מעליהם או לאו·

תשובה יראה דשרי והכי מוכח בפ' כיצד משתתפים דמוקי ליה התם ב
בביר מליאה פירות של טבל דמוקצי' הן
כדמפרש' הת' ואפ"ה שרי לגבי מרפס' להשתמש
ע"ג הפירו' שבתוך הבור כדמוכח התם וכעי'
זה מצאתי שהעתיק אחד מהגדולי' משום ר"ם
דמותר ליגע במעמד שלפני ארון הקוד' אפי'
בשעת שהנרות דולקו' עליו דאע"פ שהוא
תשמיש מוקצה אין אסור ליגע במוקצה רק
שלא יטלטל ע"ב· ולפי זה צריך להתיישב
שפיר בהא דמייתי אשירי פ"ק דביצה ה
הירושלמי דכופי' כלי על ביצה שנולדה בי"ט
כדי שלא תשבר וצריך ליזהר שלא יגע הכלי
בביצה ואמאי הא שרי ליגע במוקצ' אפילו
בידי' ודוחק לומ' כיון דביצה דבר המתגלגל
הוא אם היה הכלי נוגע בה אי אפשר היה
שלא יזיזנה ממקומ' עיי' במרדכי פ' במה
טומנין דמחלק כה"ג לעניין קנים משום
דמתנענעי לא צר לחלק דהתם כיון דהנח'
הכלי על הביצה היא לצורך הביצה הוי דבר
המוקצה ולכך אסור ליגע בו אבל בנדון דידן
וכן הנהו דמייתי ראייה מינייהו כולהו
הנח' והתשמיש אינו לא לצורך דבר שאינו
מוקצה ולכך אפי' אי נגע ע"י הנח' במוקצה
שרי והכי חילקו התוספות פר' כירה בשם ר"י
לעניי' טלטול מן הצד שמי' טלטול או לאו וכן
הוא שם באשירי ובמרדכי ע"ש·

ס ח

שאלה הפרוכ' שלפני ארון הקודש שרי להסירו בשבת ולפרוס אחר במקומו או לאו·

תשובה יראה דהיתר גמור הוא וכן שמעתי
שיש מקומות שעושין כן ביום
הכפורי' לתפילת נעילה מסירים הראשו'
ופורסי' אחר שכולו לבן במקומו וראייה מהא
דגרס' בפ' תולין ובפ' המוציא תפילי' אמר רב
משום רבי חייא וילון מותר לנטותו ולפרקו
בשבת ופרש"י פ' תולין דזהו מסך שכנגד
הפתח דהיינו כמו פרוכ' ואף על גב דמסיי'
רש"י דמותר לנטותו ולפרקו לפי שאינו אהל
כמי שעשוי כעין גג ואכ"ג נוכל לומר דרש"י
לטעמי' דסבירא לי' דאין איסור עשיי' אהל
עראי בשבת אלא בגג ולא במחיצ' כדאית'
באשרי פרק כל הכלי' ובתוספ' פרק מי
שהוציאוהו אבל לפר"ת דסבר דבמחיצות נמי
איכא איסור עשיית אהל עראי איכא למימר
דנטיי' ופריק' הפרוכ' יהא אסור הא ליתא
דרבי' תם מודה דכל היכא דלאו המחיצה באה
להתיר כגון גבי דופן סוכ' ופרים סדי' על גבי
העמודי' פ' כיצד משתתפי' אין איסור עשיית
אהל עראי במחיצ' וגבי פרוכ' לא בא המחיצה
להתיר מידי אך בפ' המוציא תפילין פרש"י
וילון כנגד הפתח לצניעות' מותר לנטותו
דלאו אהל קעביד דלאו קביע התם שא דרכו
לנתק ולהסתלק כדלת בעלמ' עכ"ל משמע
דאיירי בוילון שנוטין אותו לפרקים כשרוצים
לעשות מילי דצניעות אבל אינו תלוי תדיר
שם ולפי זה הפרוכת שתולין שם תדיר ש
שייך ביה עשיית אהל לפי זה· ומכל מקום

נראה לחלק יפה דודאי וילון התלוי תדיר שם לפני הפתח שייך ביה עשיית אהל לפי שהוא כמו דלת בעלמא אבל הפרוכ' שלפני הארון שבלאו הכי יש דלת לארון והפרוכת איננו תלוי שם אלא לצניעות אף על גב דתלוי שם בקביעות אין קפידא אפס העולם חוששין לאסור הדבר וגם חזן הכנסת אחד הגיד לי שא' מן הגדולים לא רצה להתיר אני מושך ידי להתיר:

סט

שאלה אחד שכח מעות במתנ' המטרון שקורין קפ"ן כ ניפפ"יל שרי לטלטל הקפ"א בעוד המעות בכ"יפפיל או לאו:

תשובה יראה דשרי כי האי גוונא לטלטל ולהשי' על הראש וראיי' מהא דמייתי תלמודא פרק כירה מתניתין דמוכני שלה בזמן שהיא נשמטת כו' ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות ומפרשין שם בשם רבי יצחק דכשהיא נשמטת כלי בפני עצמה היא אבל כשאינה נשמטת מותר לגוררה אף על פי שיש עליה מעות כיון שאין המעות על השידה שהיא עיקר הכלי ע"כ אלמא דבתר עיקר אזלינן ה"נ בקפ"ין כיפ"פיל ודאי הקפ"א עיקר הכלי ומות' לטלטל הכ"יפפיל כיון שאין המעות על עיקר הכלי דגרירה וטילטול חדא היא הנראה לעניות דעתי כתבתי.

ע

שאלה מה שנמנעים ליגע ולטלטל התפילין בשבת וביום טוב יש חשש איסור בדבר או לאו:

תשובה יראה דהיתר גמור הוא לטלטל תפילין בשבת וביום טוב אם יש שום צורך בדבר ומשנה שלימה היא בפרק קמא דביצה משלחין תפילין ביום טוב וקאמרינ' התם דאף על גב דאין נאותין מהן ביום טוב משלחין אותן אלמא דמותר לטלטלן דאם לא כן היאך משלחין אותן הנראה לעניות דעתי כתבתי:

עא

שאלה ספסל ארוך שנשמט אחת מרגליו שרי לטלטלו ולהניחו בראשו באותו צד שנשמט הרגל על ספסל אחר או לאו:

תשובה יראה דיש להסתפק בדבר וכן ראיתי כתוב על שם אחד מהגדולים שאסור והביא ראייה מפרק תולין כירה שנשמטה אחת מירכותיה אסור לטלטל גזירה שמא יתקע והיינו הך ממש אמנם היה נראה לחלק דהתם דלא מצי להושיבה בלא הירך שנפלה ולכך גזרינן אבל כאן אפשר להניח על ספסל אחר ולא גזרינן דלמא יתקע אך מדמחלק בתחילה התם בין אחת לשתים משמע נמי דאחת אכתי חזי על ידי סמיכה ואפילו הכי מסקינ' לאיסור והמחמיר תבא עליו ברכה וכן ראוי הוא להחמיר הנראה לעני' דעתי כתבתי:

עב

שאלה יש שבות שמקילין בו במקום מצוה יש להקל באותו שבות גם כן במקום כבוד אורחים או לאו:

תשובה יראה דאם באו לו אורחים לביתו יש להקל לכבודם ולצורכ' כמו לצורך שאר מצוה כדאמרי' בהדי' פרק מפנין גדול הכנסת אורחים מהשכמת בית המדרש והתם נמי אשבות דשבת קאי אמנם אם זימן אורחי' לסעוד סעודה בביתו אבל לא נתארחו אצלו כי האי גוונא אין לנו ראייה להקל דהתם אאורחי' שבאו מן השדה לביתו קאי ואפשר דמכל מקום אין לחלק:

דיני ערובין ותחומין

ענ

שאלה הכשר מבוי שנפלה בשבת ואותה העיר מוקף חומה ישנה ולבסוף הוקף כשתם עיירו' שרי לטלטל באותו מבוי באותו שבת או לאו ·

תשובה יראה דיש להתיר כמו שאבאר קבלתי שאחד מהגדולים הורה כך להתיר הלכה למעשה ונתן טעם לדבר דכי האי גוונא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה כיון שהכשר המבוי קיי' בשעה שקדש היום אף על גב דכתב באור זרוע ובהג"ה באשי"רי פ' קמא מייתי מבוי שנטלה קורותיו או לחייו לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה הואיל וליתנהו למחיצות ומייתי ראייה על זה מפר"שי · אמר הגדול ההוא ד דההיא מיירי בעיר שאינה מוקפת חומה דהתם ודאי ליתנהו למחיצות אבל עיר דמוקפת חומה דכולה חשיבה רשות היחיד נמי' ע"י הקף חומ' חשי' שפיר איתנהו למחיצו' כיון דעדיין אף לאחר שנטל הכשר המבואות רשות היחיד גמורה הוא והכי מחלק בהדיא בתוספות ובאשי"רי פרק קמא גבי כותל בין שתי חצירות שנפל דחשיב איתנהו למחיצו' הואיל ומחיצות החיצונות קיימי שעל ידן נעשית החצירות רשות היחיד והוא הדין בנדון דידן · ושמעתי שאחד מהגדולים לא רצה להסכים להתיר זה · וכן עוד אחד מהגדולים היה סובר להחמיר מהא דאמרינן פרק שני דירושלים כרמלית היתה אף קודם שנפרצו בה פרצות אף על פי דהיתה מוקפת חומה ודלתותיה ננעלו' בלילה ואם כן מוקף חומה לא משמע רשות היחיד והכי נמי מסיק רבי' אפרים מרעגנשבורג במרדכי פרק מי שהוציאוהו דאין שום עיר שמותר לטלטל בה בתור' רשות היחיד ונראה דדברי המתיר עיקר הם דר"שי פירש פרק קמא דנעילת דלתות הוי משוי ליה לירושלים כחצר שלא עירבו וכל זמן שלא עירבו הוי כרמלית ולא מחייבין והכי אמרינן פרק שני דירושלים היתה כחצר של רבים שלא עירבו בה והא דקאמרינן כמי דכרמלית היתה רוצה לומר דין כרמלית דאסור לטלטל בה מדרבנן ולישנא דתלמודא נקט דפריך פרק שני ורבנן אמר להו רבי מאיר רשות הרבים ומהדרי איכהו כרמלית בתמיהה ותלמודא גופה כרא' דנקט הכי משום דלגבי רשות הרבים שייך למינקט כרמלית ותו דלעיל מיניה בההוא פירקא בעי תלמודא אמתניתין דכי האי כרמלית מאי אביי אמר היא היא רבא אומר היא גופיה גזירה כו' ואההיא סברא נמי פריך הכא כדפר"שי ע"ש ותדע דר"שי סבר דלאו דווקא כרמלית היא דהא פר' מי שהוציאוהו גבי הכהו דכרי דאתו למברכתה דעיר מוקפת חומה או שיש לו מחיצות חשיבה רשות היחיד כדיר וסהר וסתמא קאמר ולא מפליג בין בקעי בה רבי' ובין אין בקעי בה רבים ועוד נראה ראייה גמורה מהא ליכנס היתירא בנדון דידן ד דהתוספות ואשי"רי ומרדכי בשם רבי יצחק כתבו בפרק הדר ישראל אחד הדר בכרך המוקף חומה שהוא מותר לטלטל בכל העיר הואיל ודלתות נעולות בלילה ומור"ם הוסיף אפילו אין דלתות נעולות בלילה שרי דכיון דיש לה מחיצות הוי לה כחצר של רבים דלא פלוג רבנן בין חצר גדולה לקטנה ע"ש והכי נהגו עלמא היתר פשוט ואל"כ שמעינן דעיר המוקף מחיצו' לאו כרמלית היא אלא כחצירו' שלא עירבו דאי כרמלית היא מי מועיל הך טעמא דדירת גוי אינה אוסרה מפני שהיא כדירת בהמה הא בכל כרמלי' אסור לטלטל אפילו אי ליכא מאן דאסר וכיון דלענין הך מילתא משוינן לעיר כחצר גדולה דרשות

היחיד

היחיד במורה היא אמאי לא כשוה אותן נס
כן רשות היחיד לענין שבת הואיל והותרה
הותרה כיון דאיתיכהו למחיצו' אמנם כראה
שאם הענין כך שעושין הכשר מבוי לצורך
שעה כגון לחופה ולברית מילה ואז רגילין
הוא כמה פעמי' שקרוב לודאי שהגוי' שוברים
ההכשר באותה הלילה מחמת שלא הורגלו
בו אם הענין כך הוא לא אמרינן שבת הואיל
והותרה הותרה הואיל ועומד הוא לסתור
והכי איתא בהדיא במרדכי פרק הדר ז
ובתוספות ובאשי"רי כמי מוכח הוא דאפילו
לענין עירוב אם עומד הוא להתבטל לא
אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה וכל
שכן לענין מחיצות דלא אמרינן הכי דנהי
דעדין מחיצות החיצונות קיימו' מכל מקום
גבי עירוב דלא כפלה שום מחיצה הוי עדיף
טפי ועוד נראה אם כשנמצא שהכשר המבוי
נשבר וספק הוא אם נשבר מבערב שבת מ
מבעוד יום או לאחר שקדש היום אפילו הכי
שרי דמוקמינן ליה אחזקתן והשתא הוא
דנשבר דק"ל כחמשה זקנים דסברי כה"נ ספק
עירוב כשר כדאיתא במרדכי פרק בכל מ
מערבי' והטעם משו' דמוקמינן ליה אחזקתן
והשתא נשבר כדמוכח התם בגמרא · ומסיק
שם במרדכי דלגבי עירוב תנירו' אפילו ליכא
חזקה כשר בספק ואין נראה לחלק כזה בין
עירוב למחיצות דהא מכל מקום תרוייהו
דרבנן נינהו ותלמודא לא מפלק התם בין
דרבנן לדרבנן לענין חזקה אלא היכא דלחד
דרבנן יש לו עיקר מן התורה ולאידך אין
לו עיקר הא לאו הכי מדמה לכולהו דרבנן
אהדדי לענין שתועיל חזקה · ובפרק כיצד
משתתפין פסק אשי"רי בשם רשב"ם דכותו
בכרמלית גזור רבנן אבל כותו בחצר שאינה
מעורבת לא גזור אכ"ל לדעת אחד מהגדולים
דמתי' לעיל דמשוה עיר המוקפ' מחיצו' לחצר
שאינה מעורב' שרי לשפוך מים בנגור שבחצר
אף על פי שמקלח מן החצר לחוץ למקו' שאינו
מעורב דכותו בחצר שאינו מעורב לא גזור ·
הנראה לעניות דעתי כתבתי :

עד

שאלה מה שנוהגין בכל המקומות
לעשות הלאיים מסיד מאוי
בעובי ולא כלום ובמרדכי משו' מהר"ם משמע
דבעי כעובי אצבע ·

תשובה יראה דאין למחות ולבטל
מנהג זה שכבר נתפש' בכל
המקומי' וכן שמעתי מאחד מהגדולי' שפעם
אחת בא חד מרבוותא לניאוש"טט ורונה
לשנות הלאיים שהיה שם מקדם ולעשות
בעובי אצבע ע"פ המרדכי ולא רצו המנהיגי'
שהיו בעיר להניחו לעשות כדי שלא להוציא
לעז על הראשונים כי יאמרו הכל שחללו שבת
בהוצאה והכנסה וטילטול · ונרא' דהמדקדק
בדברי מור"ס יתבאר לו דהא דכתב דבעינן
כעובי אצבע מוכח דלא קאי אלא אמבוי
שתקנוהו רק בלחי דהתם בעי שיעור לעובי
הלחי משום דהא דתנן לחיים רוחבם ועוביין
כל שהו מפר' ב.מר' כמה כל שהו תני בר חייא
אפי' כחוט הסרבל הא פחות מחוט הסרבל
לא מהני דהכי אמרינן פרק שו עיברין ופרק
העור והרוטב דקאמרינן התם אבל לאחוריו
אפילו מיל איכו חוזר וקאמרינן עליה ומינה
מיל איכו חוזר הא פחות ממיל חוזר וכן בפר'
שו טריפות אבל מקמן אפילו כטרפא דאסא
טריפה וכתב שם במרדכי דפחות מטרפא
דאסא כשר אבל אם הכשר המבוי בצורת
הפתח דלא מפרש תלמודא שיעורא אלא
קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביה' איכא
למימר דבמשהו סגי וכן משמע לשון מהר"ם
דכתב דסיד מאוי כעובי אצבע חזק טפי
מחוט הסרבל משמע דדווקא אענין לחי קאי

ולא אמורת הפתח ואף על גב דבתחילת התשובה הזכיר גם כן צורת הפתח אפשר דהשואל ודאי שאל ותמה גם כן על צורת הפתח אבל מה"רם שהשיב מעובי אמבוא לא קאי שא אתורת לחי וצורת פתח לא איצטריך ליה ליישב דבעובי כל דהו סגי ותדע דלא קאי שא אמבוי שהכשירו בלחי או בקורה ולאו אצור' הפתח דהא מסיים בה שהקור' על גבה יש בה לקבל אריח וקורה. ובצור' הפתח פסק גם במרדכי בהדיא דצורת הפתח סגי בקנה עליון בכל דהו שא ע"כ קאי אתור' לחי וקורה אף על פי כן צריך הוא ליישב מה רוצה לומ' מכל מקו' מתיישב הוא למדקדק אין להאריך בזה וכ"ת היאך יועיל מיחוי הסיד בכל שהו בצור' הפתח הא בעינן שתהא בריא להעמיד בה דלת של קשין י"ל דעל ידי הכותל שהסיד טחוי ומחוי בה חשבינן להו בריאה כדחקתי קצת כדי ליישב המנהג ברוב מקומו' שאין נוהגין לעשו' הכשר כל המבואות רק בצורת הפתח ולא בלחי וקורה אפילו בפחות מעשר וכן נרא' כבון ודאי כיון דרוב עיירות עתה מוקפין חומ' כישב ולבסוף הוקף וא"כ כל העיר הרי היא כחצר של רבי' שאינה מעורבת כמו שבארתי יפה בתשובה אחרת · ואם כן הבא לתקן המבואו' שבתוכה צריך לתקנם כדרך שמתקנין ומכשירין כשבאין לחלוק חצר אחת לשלשה וארבעה רשויות אם היו בחצר שבילי קטנים בין בית לבית שהיה צריך לתקן צורת הפתח או ב' פסין משהו' כדאיתא בהג"ה במיימון בשם מהרם אמנם תמיה אחריכא קא חזינן בהך תיקון דמחוי הסיד הטחוי בכותל דזימנין טובא אתי לידי תקלה כי הכלבים ודברים אחרים רגילים להתחכך ב בכתלים ומוחקין מן הכתלים כל מחוי הסיד למטה סמוך לארץ יותר משלשה טפחים מן הקרקע ולמעלה ותו לא חזי לא ללחי ולא לצורת הפתח דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה ולא מסקי איכשי אדעתייהו ומטלטלי באיסור ·

ע ה

שאלה פרדס גדול יותר מב' סאתי' מוקף חומה של אבנים אבל לא הוקף לדירה ומבקשים לטלטל בו בשבת וצריכי' לעשות בו שיהא מוקף לדירה בישב ולבסוף הוקף וצבך לא מהכי אם יכינו ביה דירה לאחר ההקף והיו צריכין לפרוץ החומה ולחזור ולבנותה וזה קשה להם יש שום ת תקנה קלה לדבר או לאו ·

תשובה יראה דיש למצא תקנה קלה לדבר אם החומה כענין זה כמו שאבאר ומכל מקום אותה תקנה לא שיבא דכולי עלמא הוא בפרק שני בעירובין אמרי' דקרפף שלא הוקף לדירה פורץ בה ביותר מעשר אמות וחוזר ובונה אותה פ פירצה לשם דירה וקריכן ביה הוקף לדירה בהכי ואם כן אם החומה אינה גבוה רק תשעה עשר טפחים יש כאן תקנה שיעשה בית דירה בפרדס ואחר כך ישפוך עפר לנגד החומה מבחוץ ומבפני' יותר מעשר אמות לאורך החומ' ברוחב ארבע טפחי' לפחות ובגובה פחות מעשרה טפחים מעט וכמצא החומה שלמעלה מן העפר גם כן פחות מעשרה טפחים ואז החומה נחשבת כפרצה כנגד כל אותה העפר לאורך שהרי יש דריס' הרגל מקרקע העולם על עפר הנשפך שהו' פחות מגובה עשרה ומהחומה כמי יש דריס' הרגל שגם הוא פחות מעשרה וכל פחו' מגוב' עשר' לא מחיצה איקרי וכפתוח וכפרוץ דמי והכי אית' ומוכח בכמה דוכתין במסכת עירובין ויניח כך העפר בנגד החומה שבת אחת לפחות ואחר כך יפנה כל העפר שם ונמצאת המחיצה חזרה למקומה והרי מחיצ'

זו נעשית לאחר שנעשה בו בית דירה וחשיב שפיר מוקף לדירה בכי האי גוונא ואע"ג דמחיצה זו נעשית מאליה על ידי ספרן משם מה בכך הא מסקינן התם בפר' שני גבי ככעלו מחיצות התחתונות דמחיצה הנעשי' מאליה אע"ג דלגבי נכסי הגר לא מהני לגבי שבת בכי האי גוונא מהני · אכן הוא קשה בגווה דהך שופך בצד החומה עתיד לפנות הוא ע"כ דאם לא כן לא הועיל כלו' בתקנת' ובפרק חלון ופרק קמא דסוכה אמרינן ב בהדיא דעפר דעתיד לפנותו לא הוי מיעוט לעניין מחיצה ודווק' תבן יבטלו ועפר סתם הוי מיעוט אמנ' בהך ביטול פליגי רברוותא פ"ק דסוכ' דכתב שם אשירי ומרדכי דרבי אבי"ה ור"ח סברי בעינן שיבטל בפיו לעולם ורש"י פירש שם דלא בעינן אלא שיבטל בפיו לכל ז' ימי החג ומסיק אשירי כרש"י ומייתי ראייה ממיעוט דכותל וחריץ דפ' חלון דלא הוי התם אלא ביטול לאותו שבת דקאמ' הת' דבר הביטל בשבת אינו ממעט ודבר שאינו ביטל ממעט ומהשת' לדע' ר"ח וראבי"ה דבעי ביטול לעולם ודאי לא מצינן למיעבד תקנה דילן דפרישנא לעיל אבל רש"י ואשירי דקאי כוותיה מהניא תקנה דילן דהא על כרחך מבטלו לשבת אחת דאין העפר ניטל בשבת וכה"ג אית' התם פרק חלון גבי חריץ שמלאו בארנקי שיש בו מעות הוי מיעוט דמשום איסור שבת צריך לבטלו שם זהיה נרא' לחלק אפילו לר"ח וראבי"ה מהניא תקנה דילן דהא דבעי אינהו ביטול לעולם היינו לעניי' מחיצ' דסוכה דאורייתא אבל טילטול שבת מדרבנ' מודו דמסתמ' לא פליגי אההיא דפרק חלון דמהני ביטול לאותו שבת כמו דבר שאינו ביטל אמנם בתו' פ' חלון בההיא סוגיא מוכח דלא מחלקי' הכי וע"ש דמקשי' מרשויות שבת דאורייתא ומטומאת אהל דאורייתא ואין

נרא' לחלק בנדון דידן דלא תיהני משום דעיקר תקנתו ע"מ לפנותו הוא דמה בכך ארנקי נמי ודאי עתיד ליטלה משם ומה לי אם מכוין כדי לפנותו או אם עתיד ודאי לפנותו ·

עו

שאלה ראובן הדר בעיר המוקפת חומה יחידי ושמעון עובר דרך אותו העיר עם בני ביתו ויש לו כעס עם ראובן שאינו רוצה ליכנס לביתו ונכנס בשבת לביתו של גוי מותר שמעון להכניס ולהוציא ולטלטל באותו העיר או לאו ·

תשובה ירא' דצריך דקדוק יפה בדבר כמו שאבאר אחד מהגדולים ה העתי' משם מרדכי דיש פרק הדר כמדומה לי שהוא במרד' דבני ריכוס וזה לשונו חצירו של גוי דהיינו כדיר' של בהמה וישר' המתארח שם מותר להכניס ולהוציא ואם יש שם ישראל אחר אסור לישרא' האורח להוציא מבית לחצר אבל אותו ישראל מותר ואין הישרא' האורח אוסר עליו עד כאן לשונו והשתא לפי פסק זה בנדון דידן היה הישרא' שנכנס בביתו של גוי אסור להוצי' ולהכני' ולטלטל באותו העיר דהא דשרינ' לישראל בעיר המוקפת חומה יחידי לטלטל בכל העיר היינו מטע' דחשבינן כל העיר כחצר גדולה ובחצר ק"ל דישראל הדר בחצר יחידי ובה כמה גוים שרי לטלטל בכל החצר בלי שום תיקון ודווקא שני ישרא' דרים עם הגוי אוסר הגוי עליהם כדמפרש טעמא בפרק הדר דגזרו רבנן שמא ילמוד הישראל ממעשיו של גוי ובישראל אחד לא גזרו משום דלא שכיחי דדייר הגוי יחידי אם כן הישראל הדר שם אוסר על המתארח שם בכה"ג אף על גב דחצר רה"י גמורה היא לכ"ע כ"ש ישראל הדר בעיר המוקפת חומה עם הגוים דאיכא מרברוותא במרדכי פרק מי שהוציאוהו

שהוציאוהו דלא חשיב רה״י נמורה שאוסר בה על המתארח ושובת באותו העיר׳ אמנם במרדכי דבני אושטריך לא כמב׳ פסק זה כלל ואי לא דמסתפינ׳ ה״א דפסק תמוה מאד הוא דנראה דשפיר מוכח בתלמודא דאין בעל בית אוסר על האורח כלל אפילו אם מתארח בבי׳ אחר דתנן בטל להן רשותו שלהן מותר לו ולהן ומפר׳ בגמרא משו׳ דהוי כאורח נבייהו ואע״פ דהתם אינו מתארח בביתם אלא מפני שבטל רשותו חשיב כאורח ומותר הוא עצמו בשלהם ואינהו לא אסרי עליה משום דהוי כאורח לנבייהו כל שכן אורח ממש דלא הוי ליה בת דירה מעולם בחצר שאין בעל הבית אוסר עליו ותדע דכל שכן הוא דנבי בינול רשות דחמשה שבטלו רשותן לאחד אינם מותרים לא בשלו ולא בשלהם ומפרש טעמא משום דחמשה לגבי חד לא הוו אורחים ואלו חמשה שנתארחו ממש אצל האחד ודאי כולהו שרי לטלטל בביתו ובחצירו כדמוכח הת׳ גבי תמש׳ מ חבורו׳ ששבתו בטרקלי׳ שכתבו שם התוספו׳ ושאר התכמי׳ דאם יש לאחד סופרים ומלמדי׳ בביתו אפילו אם מלוקים הם בפתן גם יש לכל אחד חדר בפני עצמו לישן שם אין צריכי׳ לערב ומפרש הת׳ טעמא ולא איצטריך להוא טעמא אלא משום דהנהו סופרים או מלמדים אינם דרך אכסנאי אלא דרך קבע יותר מלשלשי׳ יום אבל אם היו באין רק דרך אכסנאי אע״ג דהוו חמשה או עשרה פשיטא דהוו חשיבי כולהו כאורחים ואין בזה ספק ואכתי יש לחלק ולומר דודאי בעל בית אינו אוסר על האורח אפילו אם האורח בבית אחר בפני עצמו · וה״מ היכא דליכא תרי ישראל דאסרי אהדדי אבל בכדין דידן וכהיא פסק דמרדכי דלעיל דאיתנהו נוים דדיירי בדירת קבע אף על גב דרבנן שויוהו דירת׳ כדירת

בהמה מ״מ היכא דדיירי בהדייהו תרי ישראלים דשכיחי דדיירי משום גזירה שמא ילמוד ממעשיו של נוי אסרי רבנן דדירתו חשוב דירה ואכ״יל ה״נ איכ׳ למינזר על הישרא׳ והאורח שיאס׳ עליו הנוי דלא ליתי לדור בתדירו׳ עם הנוי בחצר וילמו׳ ממעשיו שהרי לא חייש לשפיכ׳ דמי׳ הואיל וישרא׳ אחר גם כן שרוי בקבע בחצר אבל ישראל הדר בקבע אין לגזו׳ עליו דאיהו ודאי חייש לשפיכו׳ דמים שאינו בוטח על האורח מפני שאינו קבוע לשם נראה להוכיח אפילו בכה״ג אין לאסור על האורח מההיא דלהמן בר ריסתק דאמר אביי זילו בטילו רשותייכו גבי חד והוי לי׳ במקום גוי יחיד ופרש״י אף על גב דאינהו אסורי׳ להוצי׳ מחבוריה׳ לתוך המבוי כדתנן נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורי׳ עכ״ל · ובלשון הזה מייתי התום׳ והחבורים׳ והסמ׳ אי ס״ד דכשיש ישראל שרוי עם הנוי אוסר על הישר׳ האורח אכ״ מה צריך רש״י לאתויי ראיי׳ דאינהו אסורים מדתנן נתנו לו רשותם הוא מותר והם אסורים ומפרש הטעם בנמרא משום דאינהו לגבי יחד לא הוי אורחים הא אפי׳ אי הוה אמריכ׳ דהוו אורחים מ״מ אסורי׳ משום דאותו שנעשה יחיד אצל הנוי אוסר עליהם שהרי הוא קבוע עם הנוי והם כעשויי אורחים ותיפוק ליה משו׳ הכי אינהו אסורי׳ אע״ג מהאי טעמא לא הוי אסירי׳ אמנ׳ קשה לסתור פסק ערוך הכמנא בחבור מדקדוק גאונים אך מ״מ גם האסור תמוה הוא מאד ובענין כזין דידן אין להורות להתיר בפשיטות וגם אין למחות ביד הנוהגי׳ התיר באין ולא ורפיא בידיה · הנראה לע״ד כתבתי ·

ע ז

שאלה הא דפסקו הנאונים שאסור לערב ערובי תחומין אלא לדבר

לדבר מצוה אם יש לישראל פרדס יפה חוץ
לתחום והיה חפץ ללכת שם ב״ט ע״י עירוב
כדי לטייל ולשחוק שם לשמח ב״ט ע״י עירוב
חשיב כה״ג לדבר מצוה או לאו ·

תשובה ירא״ה דשרי לערב כה״ג דהולך
ב״ט לטייל חשיב לדבר מצו׳ והכי
אית׳ באשי״רי וכה״נה במיימון בשם ר״ת
דמוכיחי׳ הקטון ב״ט אם אביו רוצה ללכת
לטייל בשמחת י״ט ולא יוכל להניח הקטן
יחידי בבית וחשיב הך הוצא׳ לצורך י״ט כמו
קטן למולו וס״ת לקרות בו · ותו נראה דבכל
דהו חשיב דבר מצו׳ לערב בשבילו דהר״מב״ן
כת׳ דאם רוצ׳ לערב כדי להקביל פני רבו או
פני חבירו הבא מן הדרך שרי ואפלו לעבור
במים עד צוארו ב״כ כת׳ הר״מב״ס דההולך
להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי
שגדול ממנו שרי וחבירו לא נקט התם וכן
כתב באשרי בשם הרי״ן גיאת דדווק׳ ת״ח
שגדול ממנו בחכמה שרי לעבור כדי להקביל
פניו אבל השוה לו לא · אפס אין נרא׳ להביא
ראייה מהתם דהתם׳ שרי להעביר אפילו כדי
לשמור פירותיו דאיכו דבר מצו׳ כלל ומ״מ הא
חזינ׳ דלהקביל פני חברו לאו מידי חשיב
ולענין עירוב שרי אלמא אזלינן בה לקולא ·

דיני יום טוב וחול המועד

ע״ח

שאלה דורון שהובא לישראל שיש
בה חשש מחוב׳ או ניד׳ ב״ט
ראשון שרי לישראל אחר ב״ט שני או לאו ·

תשובה ירא״ה דבסתמא דמילתא אין
להתיר דאשירי וסמ״ק פליגי בה
והורה אחד מהגדולים כדברי סמ״ק אמנם
אם יש בדבר צורך כגון שזימן אורחים נכבדי׳
וקבעי׳ להו הך דורון נראה דיש לסמוך
מדברי האשירי דכת׳ אפילו לפ״ר שרי לישרא׳
אחר משום דליכא למימר בכה״ג ולכך נראה
להתיר הואיל ולפ״רשי שרי אפילו לאותה ישר׳
שהובא בשבילו וכעין זה שרי בס״מק בדבר
הבא מחוץ לתחום ב״ט שני אם הובא בראשון
אפילו לפי מאי דסבירא לן כפי׳ ר״י הואיל
ולפ״רשי שרי דבר של ניד׳ או מחובר ונרא׳ קצת
דהואיל דידן עדיף מההוא הואיל דהתם כ״ל
הואיל ור״שי לא גזר אפילו בנידה ומחובר
מסתמא ר״י לא מפליג כולי האי דנגזרינן
אפילו במחוץ לתחום שהוא איסור דרבנן
והאי איכא למימר דילמא ר״י סבר דבדרבנן
כמי גזרינן כדאשכחן בכמה דוכת׳ דלפעמי׳
עבדינן לרבנן חיזוק טפי אבל בהואיל דידן
אמרינן שפיר כיון דר״שי לא גזר אפילו לאותו
ישרא׳ מסתמ׳ ר״י לא מפליג כ״כ ליגזור לישרא׳
אחר דלא ידע ליה לגוי דמצי למימר לו שיביא
בשבילו ולפי מאי דכתביכ׳ בסתמא דמילתא
דאסרינן אפילו לישרא׳ אחר כדברי סמ״ק אב׳
אם הובאו דגים ב״ט ראשון שחל להיו׳ בחמשי׳
אי אפשר להכנות מהן אפי׳ בשבת שאחר י״ט
ואע״פ שכתב אשרי שם בשם רבינו יחיאל
דאפי׳ לפי׳ ר״י שרי בשב׳ שאחריו אף על גב דלא
המתין עדיי׳ בכדי שיעשו בשעת התירא
כדבעי לפר״י מ״מ כולי האי לא מחמירינן
לאסור מראשון לשני וגם בשבת שאחר השני
דנראה דכל זה בפירו׳ שנלקטו מן המחובר
דחזו לשבת למיכלינהו חיין אבל דגים
דצריכי׳ בישול ובשבת אסור לבשלו וב״ט שיני
נמי אי אפשר לבשלו משום דמוקצי׳ הן
ואסורין אפילו לישראל אחר והכי משמע
מדברי אשירי דכתב דבר הבא מחוץ לתחום
שרי לטלטל משום דשרי לישראל אחר משמע
הא לאו הכי אסור · הנראה לעניות דעתי
כתבתי ·

ע״ט

שאלה

שאלה קנו בני׳ מן הגוי ב״ט שחל להיות אחר השבת והגוי היה מסיח לפי תומו שנולדו קודם ב׳ או ג׳ ימים יש לסמוך על דבריו ולהתיר הבצים לאוכלן באותו היום או לאו ·

תשובה יראה דלא שרינן להו ולא סמכינן אדבריו של גוי כה״ג אפי׳ במסיח לפי תומו דחיישינן דילמא נולדו ב״ט והוי אסורים דאורייתא הואיל ואחר השבת הוא מטעם הכנה והכי פסק רב אלפס בריש ביצה דק״ל כרבה דסבר ביצה אסורה מדאורייתא ב״ט אחר השבת משום הכנה ובאיסור דאורייתא לא סמכי׳ אגוי מסיח לפי תומו כדקאמר רב אשי בהדיא פר׳ הגוזל דאין מסיח לפי תומו כשר אלא בעדות האשה ובשבויה דאקלו בה רבנן ובשאר מילי דרבנן ולא באיסורי דאורייתא׳ ובס״מק בהלכו׳ גרושין איתי׳ דברי רב אשי לפסק הלכה והא דכתב במרדכי בריש ביצה דגוי מסיח לפי תומו נאמן על הבצים שנולדו קודם י״ט שהרי אינו משביח מקחו דיותר טובים אותם שנולדו היום משנולדו אמש י״ל דההיא איירי ב״ט דעלמא שאינו לאחר השבת דבדידיה ביצה שנולדה אינה אסור׳ אלא גזיר׳ דרבנן כדאיתא בהדיא בגמרא ולכך סומכי׳ אדברי גוי מסיח לפי תומו אבל לעולם ב״ט שאחר השב׳ דאיכ׳ חששא דאורייתא לא סמכינ׳ עליה. ואם תאמ׳ הא דאמרינן פרק גיד הנשה דמין בשאינו מינו אמ׳ רבנן לטעום קפילא ופר״שי דסמכי׳ עלי׳ קפילא דגוי מסי׳ לפי תומו דאין מודיעי׳ לו שצריכי׳ לטעום אותו בשביל איסור והיתר ואי קאמר דאינו טועם בו האיסור שרינן התבשיל וכ״כ אור זרוע במסכת עבוד׳ זרה בהדיא ואף על גב דלפר״ת טעם כעיקר דאורייתא במין בשאינו מינו י״ל דקפילא שאני דאומנותו בכך ולא מרע חזקתו ולא חיישינ׳ דילמא משקר או לא דייק והכי איתא בהדיא בטור יורה דיעה דמסקנת הרא״ש דבעינן תרתי קפילא אומן ושהוא מסיח לפי תומו ודלא כרשב״א דסבר דכל חד מהני מסיח לפי תומו אפילו אינו קפילא וקפילא אפילו מודיעין לו שצריכי׳ לטעימתו בשביל איסור והיתר משום דאומן לא מרע חזקתיה סמכי׳ עליו ואם תאמר תק׳ לדידי אמאי מהני מסיח לפי תומו אפילו אינו אומן י״ל דסבר כרש״י דטעם כעיקר דרבנן ולכך סמכי׳ על מסיח לפי תומו אפילו אינו אומן אבל היכא דאיכא ספיקא דאורייתא לא · אמנם נראה דאם חל י״ט ראשון בשבת וביום א׳ דהשתא הוי י״ט שני י״ט שלאחר השבת אפ״ה סמכינן אגוי מסיח לפי תומו משו׳ דלדידן דבקיאינן בקביעות דירח׳ אינו אלא מדרבנן אף על פי שלעכיין גוי שהביא דורון לישראל דבר שיש בו חשש צידה או מחובר דאסרינ׳ לה עד מוצאי י״ט בכדי שיעשו הואיל וכעש׳ בו איסור דאורייתא מש״כ בדבר הבא מחוץ לתחום ולהאי אסור אף על גב דבכל דאורייתא תלי׳ מילתא מכל מקום אסרינן לה ב״ט שני כמו בראשון אפילו לדידן דבקיעינן בקבועא דירחא י״ל שאני התם דאותה גזירה לא שייכא אלא לענין איסור י״ט ומשום הכי לא מפלגינ׳ בין ראשון לשני כמו שלא חלקו חכמים בשום איסור שלא אסרו בשני כמו בראשון בר מלנבי׳ מת אבל אסור דלא בסמך אגוי מסיח לפי תומו לא לגבי י״ט איתמר אלא כללא הוא בכל התור׳ היכא דהאיסור מן התורה לא סמכינן עליה ולפיכך בראשון דהוי דאורייתא אסור ובשני דלדידן אינו אלא מדרבנן שרי וכראה כמי דכל שכן ב׳ ימים דר״ה דק״ל כמי נולדה בזה אסור בזה אם הגוי מסיח לת׳ סמכינן עלויה דהכא ליכא הכנה מן התורה כל עיקר ·

פ

שאלה בני אד׳ הקוני׳ בשר ושוחטי׳ מערב י״ט ואין מולחי׳ אותו אלא בי״ט שפיר דמי או לא׳

תשובה יראה דלכאורה אסור הוא דהכי כתב בהדיא במרדכי פרק קמא דביצה לאסור בשם רבינו אפרים ואמנם אחד מהגדולים קבל מרבותיו דלא נהגינן בההיא כמרדכי דהדבר ידוע הוא שהבשר השוהה במלח מפיג טעמו׳ מיהו נראה שיש להשיב על קבלה זו מהא דאיתא באשירי בהג״ה פרק קמא דביצה מהא דרב אדא מלח גרמא גרמא משום פסידא שלא יסריח הבשר התירו הערמה זו משמע אדרב׳ כשהבשר שוהה בלא מלח איכא פסידה טפי ויש לתרץ קצת דההיא איירי ביום ראשו׳ או ביום שני והו׳ ע״ש דאי לא מלח ליה האידנ׳ מסריח עד יום שלישי אבל מכל מקום מע״ט לי״ט לא מסריח ואדרבא משבח טפי משאם היה מולחו ושוהה במליחה ובכל דהו מחלקי׳ לענין מליחת בשר בי״ט משום דאין עיבוד באוכלים כדכתב באשירי אהא דמולח אדם כיוה חתיכות אף על פי שאינו צריך אלא לאחת אם כן יש לסמוך אקבלה דלעיל׳ אמנ׳ מסתפקינא בדגים שקרעו אותם מע״ט אי שרי למולחם בי״ט דדילמא משום דהמליח׳ מועלת טפי לדגים מלבשר אסור דאמרינן פרק מפנין בשר תפל מותר לטלטל דחזי למיכל ודג תפל אסו׳ לטלטלו דלא חזי למיכל אבל דג מלוח מותר לטלטלו דחזי כמי למיכל מי כיון דמועלת בהן המליחה אם כן שייך בהו עיבוד טפי כדאמר פרק ח׳ שרצים אמר רב נחמן מריש הוה מלתנא פוגלא אמינא אפסדה ליה כו׳׳ ואם כן יש להחמיר בדגים טפי אך אדרבה נראה לעינים שיש מיני דגי׳ שבשרם רך שמתקלקלים בשהייה מועטת במלח ובודאי מפיגים טעמן טפי מבשר ואיכהו ודאי שרי ויש ג״כ מיני דגים שאדרבה אם שוהין במלח משביחים ואיכהו ודאי צריך למולחן מע״ט׳

כח

שאלה פתילה שלא הודלקה וכבת׳ קודם שבת ודלקה בשבת וכבתה ועדיין היא ארוכה שאפשר להדליק בנרה השני שרי להדליק בי״ט שאחר שבת באותו נר השני או לאו׳

תשובה יראה דצריך לדקדק יפה בדבר׳ דמרדכי בר״י ביצה כת׳ דפתילה בה״ג אסור להדליק בי״ט מטעם הכנ׳ שכבתה כוח׳ ביא וטוב׳ יותר להדליק משהית׳ כבר ואם כן היה שבת מכין לי״ט וכן כת׳ שם אשירי מטעם הכנה׳ וכתב עוד במרדכי בשם רבינו אבי״ה דאפילו לטלטל אסור כמו ביצה והשתא משמע בהדיא מן המרדכי דלעיל דדווקא במקום שהודלקה וכבית׳ שם טוב׳ יותר להדליק אבל באידך ניסא לא הוכנ׳ והא דאסר לה ראבי״ה לטלטל אף על גב דחזי׳ להדליק בה באידך ניסא צריך לומר דאיירי כגון שהיא קצרה שאינה ראויה להדליק בה באידך ניסא׳ אמנם נראה דאף על גב דלא חשיבי הכנה באידך ניסא מכל מקום אסור להדליק בה שם דכיון דהכנה דאורייתא היא כדאיתא בהדיא בגמרא אם כן גזרינן דילמא אתי למיעבד באידך ניסא ודמילהא דאמרי׳ פ׳ קמא דחולין דבמגל יד לא ישחוט לכתחלה משום דילמא אתי למיעבד באידך ניסא כיון דאיסור הכנה דאורייתא היא שייך למיגזר בה כמו בשחיטה׳ אפס לכאורה יש להוכיח דהכנה זו דפתילה לאו דאורייתא היא והא דמייתי במרדכי מן הירושלמי דחכמי הדגל דמוה להכנה צריך לומ׳ דלאו לגמרי דתיהוי דאורייתא׳ אלא דמעין הכנ׳ היא ומדרבנן ואף

פי׳ דווקא לומ׳ הכי שהרי כת׳ במרדכי בשם ר״י
תלמוד׳ דידן לא חשיב ליה הכנ׳ כל עיקר הואיל
ונוף הפתילה איכא בעולם ואב״ סברא לומר
דירושלמי כמי לא חשיב הכנה מדאורייתא ·
והכי מוכח באשירי
שם דמפר׳ וז״ל הילכ׳
בשבת וי״ט ובשני י״ט
של ר״ה אסור להדליק
בליל י״ט שני הפתילו׳
שכבו בראשון אם
לא שכלקו וכבו
בחול דהשתא הוכנו
מער״יט וכן הלפידי׳
שכבו בראשון אם לא

הג״ה
וכיון דאיכו אלא מ
מדרבנן לא גזרינן
דילמא אתי למיעבד
באידך נים׳ כדמוכח
פרק המביא כדי יין
גבי קורדוס שיש לו
זכרות ונקבות ·
ע״ש · ע״כ

שירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם עד כאן
לשונו מדכתב דמצי לבטלו בעצי׳ אחרים ע״כ
סבר דלא אסירי הלפידי׳ מדאורייתא דאיסור
שהוא מן התורה לא שרי לבטל כדאית׳ התם
בהדיא בגמרא ואשירי כמי מייתי לה ולפידי׳
ופתילה הכל חדא היא · וי״ל דאשירי לא קאי
אהאי דכתב אם לא שירבה אלא אשני י״ט של
ר״ה דהתם ודאי לאו דאורייתא היא דמן
התורה אין י״ט אלא יום אחד אב״ קאי א״ט
שבת ואיירי בי״ט שני שלאחר השבת והלשון
משמע קצת הכי דכתב להדליק בליל י״ט
שני ואילו שבת וי״ט לא הזכיר התם כי היכי
דלא ליהוי עלה שריותא דביטול וצריך עיון
בסימן אשירי ולפי מה שבארנו שאסו׳ להדליק
באידך ניסא אם כן אסור לטלטל כדכתב
אבי״ה והיה כראה אפי׳ היא מונחת בפי הנר
דצריך הוא למקומה להניח אחרת תחתיה
ואף על גב דק״ל דכל כלי אף על פי שהוא
מוקצה לטלטל מכל מקו׳ לצורך גופו ומקומו
מותר גבי פתילה לא שרי דלאו כלי הוא
כדמשמע לשון הספר דפרק במה מדליקין
דקאמר ר׳ עקיבא הקיפול מועיל וכי קמדליק
בעין בעלמא קמדליק אלמא דחשיב כעין
בעלמא ולא בתור׳ כלי כדמוכח התם אמנם
בתוספות פ׳ כיר דקאמר הנח לנר ופתילה
איתה להדיא דפתילה שלימה חשיב כלי
ודווקא שברי פתילה מיקרי ברורות ולא כלי
וכן משמע בכמ׳ דוכתי בגמרא דיש בפתילו׳
משום תיקון מנא משמע קצת דכלי הוא
ומכל מקום י״ל דהך פתילה חשיב כדחייה
בידי׳ מי״ט שלאחר השבת מטעם הכנה וכיון
דלא ק״ל כרבי שמעון בדחויי בידים ע״כ אפילו
לצורך גופו ומקומו אסור דאי מחמה לכל
אפילו רבי שמעון מודה בכלי שמלאכתו
לאיסור דאסור מחמה לכל כדאיתא שילהי
פרק במה מדליקין ובה״גה באשירי פר׳ כירה
וצריך עיון במרדכי פרק כירה דלא כת׳ כמו
התוספות והג״ה באשירי ·

פ ב

שאלה
מת בי״ט ראשון ואשתהי מסב׳ שלפניו או על ידי אונס ואין רוצים לקברו בו ביום שרי ליש׳ אחר להוציאו חוץ לכרמלית כדי לקוברו למחר או לאו · ואם קוברי׳ אותו בו ביום על ידי עממי׳ היאך עושין עם טהרתו ·

תשובה
יראה דאלוקים דקבורת מת בי״ט צריכי׳ דקדוק יפה היאך לכהוג כהן כי רמותא פליגי בהו טובא כמו שאבאר׳ גרסינן פרק קמא דביצה אמר רבא מת בי״ט ראשון יתעסקו בו עממין מת בי״ט שני יתעסקו בו ישרא׳ ואפילו בי״ט שני של ר״ה מה שאין כן בביצה אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאישתהי אבל לא אישתהי משהינן ליה רב אשי אמר אף על גב דלא אישתהי לא משהינן ליה מת בי״ט שני כחול שוויכהו רבנן אפילו למיגז ליה גלימ׳ אפילו למיגז ליה אסא ע״כ והנה הרבה גאונים קדמונים שאלתות דרב אחאי במרדכי פרק תולין והג״ה אשירי
פרק״

פרק קמא דביצה ויתר גאונים פסקו דלא
קברינן ביט ראשון אפילו על ידי עממין אא
אם כן מישתהי משבת שלפניו או שהיה כר ך
לשהות בשביל שבת שלאחריו או דאישתהי
משום אונס או טורח גבור ואפי' לא אישתהי
אלא שרואין בו שלא יוכל לשהות מחמת חום
וכפוח כה"ג חשיב כמו אישתהי כך כתב
באור זרוע והייגו כמר זוטרא דלעיל וסביר'
להו להנהו גאוני דמר זוטרא קאי אכל מילת'
דרבא ואיט שני על ידי ישראל ואיט ראשון
ע"י עממין ורב אשי דפליג לא פליג אלא ביט
שני דאל"כ הוה הלכה כרב אשי אב" דסבירא
להו כמר זוטרא וכן פסק באור זרוע דאפי'
ב"יט שני לא יתעסקו בו ישראל אלא אם כן
אישתהי והייגו דלא כרב אשי וסמ"ג מייתי
דברי רב אשי לפסק הלכה בסתם אכל מילת'
דרבא וכן כת' הרמ"בם בסת' כדברי רבא ורב
אשי ולא חלק מידי בין אישתהי ללא אישתהי
ובה"גה שם כתב עלה דדעת הרמ"בם כדברי
סמ"ג וכן כתב אשירי דק"ל אפילו לא אישתהי
וכן כתב במרדכי פרק תולין דנהגו לקוברו
על ידי עממין אפילו מת בו ביום ומטהרין
אותו על ידי עממין מפני שצריך סדין משום
כבוד ואתי לידי כיבוס בלשון הזה כתב וכת'
עוד שם בשם ראב"ן דהיכא דאישתהי ורוצים
לקוברו על ידי עממים דאין עממין עושין
רק עשיית הארון ותכריכים אבל ישראלים
ילבישוהו ויוציאוהו וישימוהו בקבר דהנהו
שרי אפילו לישראל מכח מתוך שהותרה כו'
וכל בה"גה במיימוני משם שמחות מהר"ם
ומהשתא כבאר שאילתינו ונראה דהיכא
דרוצים לקוברו בו ביום קוברו על ידי עממין
אפי' לא אישתהי כמו שפסקו הגאוני' דבתראי
הוו וכלכת' מרדכי דנהגו כן והלביש' והוצא'
שרי אפילו על ידי ישראל ואף על גב דכתב
בה"ת והרמ"בם אסר סמכינן אדרבינו יואל

ואשירי דמסי' כוותי' ושרו אע"ג דאיכהו איירי
באישתהי הייגו משום דסבירא להו לראב"ן
ולרבינו יואל דלא שרי קבורה ביט ראשון כל
עיקר אא באישתהי אבל לענין לביש' והוצאה
אין חילוק דסבר' דמתוך שייכא בלא אישתהי
כמו באישתהי ואם כן לדידן דצריכן לקבור
בדלא אישתהי הוצאה ולבישה כמי שרי אמנ'
היכא דאין רוצים לקוברו בו ביום אא שרוצים
להוציאו מן הבית לבית הקברו' כדי לקוברו
למחר ומוציאין אותו היום בשביל עגמת נפש
או משום כהנים אין נראה דשרי וכן כתב
בהדיא באשירי פר' קמא דמועד קטן מפר"שי
דאפילו ב"יט שני אם אין רוצי' לקוברו בו ביום
לא שרי לעשות בו שום איסור מלאכה רק
טילטול בעלמא ודבר שאין בו טורח ואפילו
על ידי גוי אסור מדלא מסיק רק טילטול הא
הוצאה אסיר אפילו לכרמלית כמי מלאכה
דרבנן נקראת ואף על גב דמשמע דלכבס
למת ולינזוז שערו כמי שרי מכל מקו' הוצאה
הוא מלאכה טפי דגזיזת שער של מת איגו
מלאכה כלל ובסימן אשירי כתב בסתמא
דכל מלאכה אסור בר מטילטול עכ"ש באשירי

ואם תאמר דשרי הוצאה אפילו כי הא
גווגא מוכח מתוך יש לומ' דכיון דאילו מגיגו
לקוברו ב"יט לא חשיב אפילו קצת צורך היום
ואנו בעינן צורך היום קצת לטעמא ד
דמתוך ובעניין הטהרה דכתב המרדכי
דעושין על ידי עממין מצאתי תשובה נכרי'
דכתוב בה דישראל מטהרי' אותו וכן כמצא
כתו' על שם אחד מהגדולי' וכן הדעת נוטה
דמה שכתב מרדכי דצריך סדין מפני כבוד
אדרבא יש לחוש טפי לכבוד זה לטהרו על ידי
ישראל בידים או בקש ועל גב עור דליכא
למיחש לסחיט' וכיבוס משנעשה על ידי גוים
בסדי' דמרדכי גופיה כתב שם בפרק תולין
בתשובה ר"ב דאפילו בהוצאה מבית לכרמלי'

למת על ידי ישראל ולא על ידי גוים כל שכן לטהרתו אם יגעו בו הגוי הטמאים. כזבי לכל דבריהם ולעניין מת ב״ט שני כין אישתהי בין לא אישתהי רבינו תם מתיר לעשות על ידי ישראל משום טעמי דחברי כדאיתא בגמרה דביצה ומשום דאין אנו בקי תור׳ כדשלח להו לני לבני בשבר כפ׳ תולין וכמו נאוכי הסכימו לר״ת להחמיר · ור״י פסק לקולא וכן הרמ״בם וסמ״ג דלעיל וכן רב שפם לא הביא רק דברי רבא ומר זוטרא ורב אשי עליהם כהוויתן בלא חלוק וכן מסיק אשירי ובאור זרוע כת׳ דרובא התחיל בעצמו לחפור בקבר ב״ט שני וחפרו תלמידיו אחריו וכתב אש״רי דכהנו באשכנז ב״ט שני שעושי׳ ע״י גוים עשיי׳ הקבר והארון והתכריכי׳ כל מלאכו׳ שהן דאורייתא אבל כל מה שהו׳ רק איסור דרבנן עושין על ידי ישראל ונראה הייכו בדאיתא גוים אבל אי לא אפשר ע״י גוים כגון ביום אידם וכה״ג עושין הכל על ידי ישראל ונראה דאפי׳ ב״ט של ר״ה יש לעשות כן כדפסק רב אשי ב״ט שני כחול שוויי׳ רבנן לעניי׳ מת וקאי אמילת׳ דרבא דלעיל דאפילו י״ט שני של ר״ה שרי גבי מת מה שאין כן בביצה ואף על גב דכמבא כתוב על שם אחד מהגדולים דלא כהגו כן ב״ט שני של ר״ה אין נראה דכיון דבכמ׳ מילי חלוק י״ט שני של רה״ מי״ט שני דגלי׳ וכן לגבי מת פסק תלמודא להדיא דאין חילוק וכתב על מה שאין כן בביצה רוצה לומר כל דדמי לביצה ואין לנו לעשות פשרה ומכהג לשבור דברי התלמוד ואי שריכן י״ט שני של גליות שריכן נמי ב״ט שני של רה״ · הכראה לע״ד כתבתי · פ ג

שאלה גוי שהביא דורון לישרא׳ ב״ט חוץ לי״ב מיל והוא דבר שאין בו חשש מחובר או כידה אם אעפ״כ יש להחמי׳ בו כמו במחובר וכידה הואיל וכתבו רוב הגאוכי׳ דתחומין דשני׳ עשר מילין דאורייתא הן·

תשובה יראה דאין להחמיר כמו במחובר וכיד׳ כמו שאבאר וכבר כשאלה שאלה זו אחד מרבוותא והשיב כיון דכהגי׳ כרי׳ וה״נ דמפרשי׳ הטעם מאי דאסרו ח חכמים דורון שהביא גוי לישרא׳ הייכו משום גזירה שמא יאמר לגוי להביא לו מן המחובר או דבר הכנוד ויעשה איסור דאורייתא בשבילו והאי טעמא לא שייכא כל כך ש בתחומין דשכים עשר מיל דלא שכיחי שיאמר לגוי להביא לו אוכל או משקה כל כך מרחוק · וכר׳ להביא קצ׳ ראיי׳ דלא אסרו חכמי׳ כי האי גווכא מהא דאמריכן פר׳ בכל מערבין ההיא ליפתא דאתו למחוזא כו׳ עד מאי אמרת מחוץ לתחו׳ אתאי הכא בשביל ישר׳ זה מותר לישרא׳ אחר כל שכן הכא דאדעתא דגוי קא אתי והשתא אמאי לא הוה חייש דילמא חוץ לתחום לי״ב מילין קאתי דלשון הגמרא משמ׳ דלא הוה ידע מהיכן קאתי ואי מחוץ לשכים עשר מילין קאתי דיכו כמחובר לאסור מכל מקום אפילו לישראל אחר כדאיתא בס״מק דכתב דדבר שמיכו במחובר שהובא לישראל ביום טוב ראשון אסור אפי׳ לישר׳ א׳ ביום טוב שכי של גליות אע״ג דליכא משום מוקצה דכולדה בזה מותר לזה שא על כרחיך אפילו אתאי מחוץ לי״ב מילין לא מחמיריכן ליה כמו במחובר וכידה אעג״ב דר״מבם וסמ״ג וא״ז ומרדכי בשם רביכו יואל פרק קמא דעירובין כולהו סברי תחומין שכים עשר מילין ס דאורייתא כיכהו · ויש לדחות ראיה זו דמש׳ הכי לא הוי חייש בההוא ליפתא דעל האמת סמך דבשביל גוים קאתי והבא בשביל גוי ודאי שרי אפילו לישרא׳ אפילו במחובר וכידה היכא דליכא מוקצה כמו ביו׳ טוב ראשון ליום טוב שכי ובחוץ לתחום אפילו דשכים עשר מילין

מילין לא שייך מוקצה כלל וכל שכן הכא דאדעתא דגוי קאתי דקאמר תלמודא לא קאי אלא אסתם תחומין והלשון משמע דידע ודאי דמחוץ לסתם תחומין אתי מדלא קאמ' מאי קאמרת דילמא מחוץ לתחום כו' ותו דבמרדכי פרק אין צדין בראשו כתב בשם ראב"ה דספק תחומין שרי לגמרי משום דליכא למימר בה אוקמינן אחזקתן כמו גבי ספק מוכן ומההיא סברא היה נרא' כמי לדחות ראייה דלעיל דלהכי לא הוה חייש דילמא מחוץ לתחום דשכים עשר מילין אתאי דליכא בה חזק' כמו גבי ספק ניד' ומחובר דאיכא לאוקמה בה אחזקתה ולימ' דהיום כיום והיום כתלש אמנם באשיר"י פר' אין צדין מוכח היכא דאיכא למיחש לאיסור דאורייתא חיישינן לספק אפילו אי ליכא חזקה דכתב דדרך סרטי' ופלטיא משום דל' שכיחא לא חיישינן להו הא אי הוה שכיחי חיישינן אע"ג דבדידהו נמי ליכא חזקה· אמנם נראה לחלק ולהתיר מטעם אחר דאי' להחמיר בבא מחוץ לתחום דשנים עשר מילין אפי' למאן דסבר דאורייתא היא כמו במחובר ונידה כדמסיק במרדכי שילהי פרק קמא דעירובין אההיא דבכל מערבין ע בשמעתא דכתגלגל מחוץ לתחום דמשני התם שאני טומאה דאית ויש לה עיקר מן התורה אבל תחומין דרבנן ומפרש במרדכי דאע"ג דתחומין נמי יש להן עיקר מן התורה דשני' עשר מילין מכל מקום אינ' מפורש בתורה ולכך מקילינן בהו טפי מבטומאה אפי' טומא' דרבנן דאית ועיקר טומאה מפורש בתורה ומהאי טעמ' נ"ל נמי דדווקא באיסו' מחובר ונדה החמירו חכמי' לאסור אם עשאו גוי בשביל ישראל דאיסור מפורש בתורה בכל מלאכ' לא יעשה בה אבל באיסור תחומין אפילו דשני' עשר מילין דאית ואיכא

מפורש' בתור' לא החמירו ואע"ג דבמרדכי פרק לולב וערבה משמע דאדרבה ערבה דאית ואיכא מפורש בתורה דוחין הקביעות בשבילו כדי לפרסם שהיא מן התורה ומשום לולב ושופר לא דחינן לפי שהן מפורשין ב בתורה דלגבי מצות עשה הקבוע בכל שנה שאני דהתם שייכי טעמיה דפירסום וק"ל·

פד

שאלה בשר שנשחט מערב יום טוב שרי לנקר אותו ביום טוב או לאו·

תשובה יראה דצריך להתיישב בדבר בהג"ה במיימון בשם ראב"ה כתב דמותר לנקר בשר ביום טוב אפילו כשחט מערב יום טוב ואין בזה משום בורר אוכל מתוך אוכל משום דאי אפשר לאכול בענין אחר ע"כ· נראה דרוצה לומר דמשום דאי אפשר לאכול בענין אחר משום הכי לא חשיב ברירה וכן העתיק אחד מהגדולי' בשם מרדכי דבניקור בשר לא שייך ברירה ו וכמדומה דבמרדכי דבני ריינוס העתיקו דבמרדכי דבני אושטרייך ליתא ויש לתמוה על ההיא סברא דבהג"ה במיימון כת' משום דאי אפשר לאכול בענין אחר לא חשיב ברירה מההיא דפרק תולין דבין הגיתות מותר לתת יין עכור בשמרים לתוך המשמרת מ משום דבלאו הכי משתתי הכי· וכן דקדק ר"י משום דמותר לסנן משקין של פקדים משום דמשתתי מקודם הכי כדאיתא בסמ"ג במצות שבת אלמא אדרבה משום דאפשר בלא הך ברירה משום הכי לית ביה משום ברירה נם בההיא הג"ה מסיק דראב"ה מייתי ראייה דשרי לנקר אע"ג דנשחט מערב יום טוב מהא דשרי רב להפריש חלה ביום טוב מעיסה הנילושת מערב יום טוב ואכן פ פסקינן בשם רוב הגאונים דלא סבירא להו

הכי ובה"נה באשירי נבי הא דמלח גרמי מ
מוכח דריבא סבר דבכיקור בש' שייך ברירה
מדלא התיר אלא משום פסידה הא לאו הכי
אסור ועוב מטעם ברירה והא דשרי משום
פסידא הייכו בשוחט ביו"ט טוב דאי אפשר
מקמי הכי אבל שחט מערב יום טוב דאין
הכיקור מפיג טעמו ואדרבה מסריח טפי
בדמוכח מדברי ריבא לכך כראה דיש לנקר
על ידי שינוי כמו בקופיץ או בקורדו' דבס"מג
בתוב אפילו מלאכ' גמורה שהיא לצורך אוכל
נפש אף אם אפשר לעשות מערב יום טוב
מותר לעשות על ידי שינוי כמו דיכת מלח
ואע"ג דאשירי ומרדכי פר' אין נדין כתבו
דתחלת הרקדה אסורה ביום טוב אפילו על
ידי שנוי והכי נמי מוכח בס"מג התם גבי
דיכת המלח לפי סברת הרמב"ם שכתב
הטעם דאסרו חכמים מלאכה שאפשר
לעשו' מערב יום טוב כדי שלא ימתין לעשות
כל אלו מלאכות ביום טוב וכמנא בטל מ
משמחת יום טוב ואם כן יש לחלק דהרקדה
היא מלאכה שרגילין לעשות הרבה בבת
אחת ושייך למגזר בה דילמא אתי לאימנועי
משמחת יום טוב מה שאין כן בדיכת מלח
או בניקור בשר אמנם לפי הר' כתנאל ד
דמרדכי ריש ביצה דסבר דמקר' ילפי לאסור
כל אותן מלאכות דקודם לישה נרי' להתיישב
בדבר מכל מקום יש לחלק ולתרץ·

פה

שאלת צבור המבקשים לשלוח אחר
מנהיג או אחר שליח צבור ל
וצריכין לכתוב בשביל זה בחול המועד שרי
למכתב לצורך זה בלא שינוי או לאו·

תשובה ירא' דלא שרי והכי מוכח בהדיא
מאו' דכתב אין מגיהין אפילו
אות אחת בספר העזרה פירוש כשמוציאין
בעזרה לקרות בו ואפילו לצורך רבים ע"כ

אלמא אפילו צרכי רבים אין כותבין במועד
וכן כתב אשירי פרק קמא דמועד קטן כלל
בצורכי רבים דכל דבר שהוא מעשה הדיוט
מות' לעשו' במועד לצרכי רבי' אפי' בלא שנוי
אפי' שלא לצורך המוע' ואפי' כיונו מלאכתן
במועד מטעם קדר' דבי שותפי כו' ואי לא
עבדיכן האידנא משתהי ולא מתעבד כלל·
אבל דבר שהוא מעשה אומן אם איכו לצורך
המועד אסור לצורך הרבים אלא אם כן יכול
לשנות במלאכה ע"כ וסתם כתיבה שאסרו
חכמים חשיבה מלאכת אומן כדמוכח מן
המיימון שכתב מה שהתירו חכמים לכתוב
שאילת שלום וחשבונות משום דאין אדם
מקפיד על כתיבתו והרי הן כמעשה הדיוט
משמע שאסרו חכמים משום דמעשה אומן
הוא והא דשריכן לכתוב גיטי נשים ושיחרורי
עבדים ושטרי חליצה ומיאונים אגרת שלום
כו' צריך לומר דהכי בכלל מעשה בית דין
לפי שעה וספר העזרה יש לומר דלא היה
צריך לקרות בו במועד וכן כתב במיימון
בהדיא דכתב תפילין ומזוזות ולהגיה בספר
העזרה דאסור משום דלאו לצורך המועד
הוא משמע דגיטי נשים ואיכך דשרי משום
דלצורך המועד הן ואע"פ שראיתי מן אחד
מהגדולים שכתב בעצמו במועד בלא שינוי
בענין שאילותיכו ממש וכתב הכותב הטעם
ממש משום דצרכי רבים ככתבין בלא שינוי
ואף ע"פ שהענין ההוא לא היה אלא לצורך
אחר המועד אני הכראה לעניות דעתי
כתבתי·

פו

שאלה מי שהמיר דתו ורצה לשוב
במועד שרי לגלחו כדי ל
לטובלו ולהכניסו לדת יהודית או לאו·

תשובה יראה דשרי דכיון דכהניכן לגלח
בעלי תשובה כאלו על פי דבר
רבינו·

ר׳ משה הדרשן כדפרש רשי בפרש׳ בהעלותך שכתן טעם להתגלח הלוים לפי שהיו כפרה על בכורי ישראל שחטאו בע״ז וע״ז קרוי מת ומת איתקש למצורע והמצורע טעון תגלחת ואם כן דמי להא דתנן פרק ש׳ מגלחין הנזיר והמצורע והעולה מטומאתו לטהרתו מ מותרין לגלח במועד ותניא עלה בגמרא דנזיר ומצורע אפילו היה להן פנאי לגלח קודם המועד מותרין לגלח במועד כדי שלא ישהו קרבניהם ובעלי תשובה נמי נראה להתיר כדי שלא ישהו כמה מצות שהרי אין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה עד שיגלח ויטבול ואע״ג דודאי אינו מעכב מכל מקום מכהנאכותינו תורה היא וכדאם זכי׳ אקרא ודחינן גילוח דרבנן מקמי׳ותו דהאשירי פסק בלישנא בתרא דקטון שנולד אפילו קודם המועד דשרי לגלח במועד משום דנזרת חכמים שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול לא שייכי בקטון ונרא׳ דהכא לעהר כי האי גונא לא שייכי הגזירה כולי האי ·

פ ז

שאלה בחול המועד שאסור לתפור כדרכו אם יתפוש המחט בשינוי באצבעותיו שרי לתפו׳ כי האי גוונא או לאו ·

תשובה יראה דלא שרי ואע״ג דהעתיק אחד מהגדולים מדרשות הר״ח או שמהר״ר אליעזר כתב לו בחול המועד וכשבא אצלו שאל היאך כתב בחול המועד והשיב לו תפס הקולמוס בין אגודל ואצבע כמו בכל מקום ונראה לומ׳ דמתוך כך בשינה בשעת הכתיבה אינו חושש בתיקול׳ בכתיבה מותר · אע״פ שלמשתלת נראה שכת׳ כדין עב״ל׳ מכאן היה משמע להתיר ולתפור גם כן בכי האי גוונא אמנם יש לומר דאין לדמות מלאכת תפירה למלאכת כתיבה דמלאכת הדיוט חשיבי טפי מלאכת אומן ממלאכת לבלרין דשכיחי טפי דידעי לה בני אדם כדאמרי׳ פרק קמא דחולין תלמיד חכם צריך שילמוד כתב חשיבא שכיחא ולכך מקילינן בה להתיר בה בשינוי מועט אבל מלאכת הדיוט דלא שכיחי בבני אדם חשיבי מלאכת אומן ולא שרינן לה על ידי שינוי כזה ואף על גב דמשמע פרק קמא דחולין ד דכתיבה לא שכיחי דקאמר בתר הכי ואידך הכי שכיחי כדפרש״י התם לפירו׳ רבינו תם לא אתפריש הכי ולפרש״י נמי יש לומר איכך שכיחי טפי משום דבקי בהו מנעוריו אבל כתב צריך ללמוד לא שכיח היא ועוד נראה מדכאית לפרושי במתניתין היאך ישנה האומן בתפירתו כדקתני האומן מכליב משמע דווקא בשינוי כי האי גוונא שניכר בתפירה עצמה שרי ולא בענין אחר ובסברא מועטת מחלקינן בין המלאכו׳ בחול המועד וכדאמרינן פרק שני דמועד קטן דהלכות מועד עקרות הן ואין ללמוד זו מזו:

פ ח

שאלה הסדינים הקטני׳ שמלפפות בהן התינוקות שרי לכבסן במועד שנים או שלשה יחד או לאו ·

תשובה יראה דשרי אע״ג דכתב מהר״ם בהלכו׳ שמחות דאין לכבוס בגדי קטנים אלא אחת אחת וכן כתב בהג״ה במיימון נראה דרוצ׳ לומר דווקא חלוקותיהן ומטפחותיהן אף על גב דאית להו תרי דמטנפי אבל הני סדינים קטנים דלא סגי לתינוק באחת מהן אלא צריכין בכל פעם שלשה או ארבעה לכרוך בהן התינוק שרי לכבס שלשה או ארבעה בפעם אחת ותו דבהני סדינים איכא רביתא לתינוק ומהאי טעמא מתיר במרדכי בשם רבי יוד׳ בפרק שני דביצה לרחוץ את התינוק ביום טוב מש׳

דכל מידי דאית ביה רביתא לתינוק לא גזרו ביה רבנן וכיבוס בחול המועד איכו שא גזירה אף על גב דכתבו החבורים מן הירושלמי דבגדי קטנים מותרין לכבס משום דדמיין למי שאין לו אלא חלוק אחד לפי שהן מטנפין את בגדיהם תמיד וכמי שאין לו אלא חלוק אחד כתב בסמ״ק דבעינן אזורו מוכיח עליו הא לאו הכי אסור לכבס נראה דבגדי קטני׳ לא בעי שום מוכיח דניכרי׳ הם וידוע דשל קטנים הם וכל שכן סדינים קטנים :

פט

דיני סוכה ולולב ואתרוג

שאלה הא דילפינן פרק קמא דסוכה מקרא מחובר פסול לסכך אי הוה תלוש ולבסוף חברו כגון קורות הבתים המחוברים במסמרים לכותלי הבית פסולין כמי או לאו ·

תשובה יראה דכשר הוא וכן מוכיחות ההלכות פרק קמא דסוכה גבי מפקפק או כוטל אחת בנתיים דלא פסיל מחובר כי האי גוונא זהא דמחובר מעיקרו או כטוע ולבסוף השריש אף על גב דלענין שחיטה כתב אשי״רי דהיכו כמחובר משום דבעיא היא בפרק קמא דחולין ולא אפשיטא ליה יש לומר כיון דלענין ע״ז הוי כתלוש וכן לענין הכשר זרעים לחד תנא לענין סוכה נמי הוי כתלוש · הנראה לע״ד כתבתי ·

צ

שאלה סוכה שרגו להשים למעלה סולם או כדי להניח הסכך על גביהן כשר הדבר או לאו ·

תשובה יראה דשרי אפילו לסכך כל הסוכה בסולמות שלכו דאין סכך פסול אע״ג דכלי הוא מכל מקום לא מקבל טומאה דכלי עץ שאין לו בית קיבול איכו מקבל טומאה ואם תאמר מכל מקום טמא מדרס ומוכח שילהי פרק קמא דסוכה דאפי׳ פשוטין כלי עץ אם ראויין הן למדרס אין מסככין בהן הואיל וטמאין טומאת מדרס וסולמות כמי ראויין למדרס דעולין ויורדין בהן י״ל דמ״מ לא מטמאו מדרס והכי איתא בתוספות פרק בכל מערבין ובתוס׳ פ׳ המוכר את הבי׳ ובפ׳ הקומץ רבה דתני׳ בת״כ סולם וקולב אע״ג דעולין ויורדין בהן אינן מטמאין מדרס ומפרש הטעם משום דאין עשויין להנאת מדרס אלא כדי לעלות ולירד בהן והכי איתא פ׳ הקומץ בתוספות ומפרשים התוספות בב״ב ובעירובין לחד פירושא דאפילו לטומאת דרבנן ליכ׳ בסולם וקולב ולפר״י התם הייכו יכולים לומר דאית ליה דיש טומאה מדרבנן ומ״מ נראה דאפי׳ אי כמי דסבר הכי ר״י מ״מ נוכל לומר דאפ״ה שרי לסכך בו הואיל מודאורייתא לית ליה שום טומאה בעולם ·

הג״ה וכן כתב במרדכי סוף פ״ק דסוכה דמחצלת של גמי ושל שיפה מסככין בו משום דאין מחצלת מקבלין טומאה אלא בדרבנן עש בגמרא · ע״כ

ולא דמי למטלניות דפחותי׳ מג׳ על ג׳ דכתבו התוספות פ׳ במה מדליקי׳ בשיטת שלש על שלש שאין מסככין בהן דהת׳ כדפי׳ טעמא הואיל ובאות מבגד גדול שהיה ראוי לקבל טומא׳ מדאוריית׳ ולא דמו כמי לעניני פשתן דכת׳ תוס׳ בההיא שיט׳ בסוף׳ דאין מסככי׳ בהן דהתם כמי כדפי׳ הואיל וקרובים הן לטווי דפסול מדאורייתא אבל כגון סולם דאפי׳ אי מטמא מדרס מדרבנן הואיל ולא אשכחן דמקבל טומא׳ מדרבנן דפסול לסכך בו ליכא כמי למיגזר בגופי׳ אטו דאורייתא דאיכו בא מן המקבל מדאורייתא וגם איכנו

קרוב למקבל מדאורייתא שרי לסכך בו ואף כי המדקדק בתוס' בב"ב ובעירובין לא מוכח לומ' כלל במידי דר"י או שום שנויים וחלוקים אהא דסולם וקולב טהורים אפילו מדרבנן במדומ' שתמצא כתוב שאחד מהגדולי' דרש דאין לסכך בסולם ואנא הנראה לע"ד כתבתי ·

כח

שאלה מהו לחבר כלונסות הסוכה במסמרו' של ברזל או לקושר' בבלאות מפני שהן מקבלים טומאה יש ק קפידא בהכי או לאו ·

תשובה יראה דאין קפידא בדבר ואף על גב דאית' בפ' הישן אהא דתנן הסומך סוכתו בכרעי המטה כשירה רבי יודא אומר אם אינו יכול לעמוד בפני עצמה פסולה וקאמר עלה בגמרא מ"ט דרבי יודא חד אמר מפני שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמיד בדבר המקבל טומא' וא"כ נמי בדין דידן מעמידין בדבר המקבל טומא' וכתב אשירי הת' דמוכח מדברי רב אלפס דסבר הלכה כר' יוד'· מ"מ הא פס' אשי' נמי דטעמא דקבע עיקר ולא טעמ' דמעמידי' בדב' המקבל טומא' וכו' דמוכח נמי מדברי רב אלפס דסבר דטעמא דמקבל טומאה לאו עיק' הוא מדלא מייתי בפסקיו ההיא פלוגת' והוה נפקות' גדולה בדבר דעביד תלמוד' איכ בינייהו כעין ד' שפודין של ברזל וסיכך עליהן דלמ"ד משום קבע כשר ולאידך פסול אלא ע"כ סבר דטעמא דמקבל טומא' ליתא וטעמא דקבע עיקר ופירש דקבע היינו משו' דאין מן המט' עד הגג עשרה ולפי טעם זה אין חילוק בדברי רבי יודא לפי דאין הפסול אלא משום דאין מן המטה עד הגג עשר' וא"כ דווק בכרעי המטה פס' ולא בכעין ד' שפודי' לכך לא הבי' רב אלפס רק דברי רבי יוד' בכרעי המטה דווקא וק"ל· ואין ק' מ"ש בדין דידן מהא דתניא בתוספתא סוכה שפרס עליה סדין מפני הנשר פסולה ה וכפר"ת ור"י וכן בתשובת הגאונים הטעם משום דפריס הסדין לדעת כן שאם יפלו העלין תהא חמתה מרובה מצלתה והסדין יחזיק העלין התלושים שלא יפלו ולכך פסולה מיד משעת פריסות הסדין שהרי הסדין נפרס להחזיק הסכך ומקבל טומא' הוא הא קמן הכא דבדבר המקבל טומאה מחזיקה פסולה וי"ל דשאני התם דהסדי' נמי עושה כל ואע"ג דבלא צילת צילתה מרובה מחמתה כיון שאותו הכל גופי' הסדין מחזיקתה שלא יהא פחות מחמתה חשיב שהסדי' עושה רוב הכל אבל בכדו' דידן דלא קעביד הכל מידי בשביל המעמיד לחודי' לא מיפסל·

כט

שאלה מי שצר לו המקום בסוכה לשינה בענין זה שאינו יכול לישן בפישוט גופו ורגליו מי קרי כה"ג מצטע' או לאו·

תשובה יראה דלא מיפטר בשינה מסוכ' מפני מצטער זה ונראה להביא ראיי' לזה מהא דקי"ל דשיעור סוכה לפחות הוא ז' טפחי' ושיעור גופו של סתם בני אדם הן שלשה אמות שהוא י"ח טפחים כדאיתא פר' מי שהוציאוהו ובפ' המצניע גבי המוצי' משא למעלה מי' הוכיחו התוס' דגופו של אד' בלא ראשו הוי י"ח טפחי' וכן משמע' הת' מפר"שי וא"כ אפי' כשתחשו' ז' על ז' באלכסון הוי ליהי' טפחים פחות חומש ובעינן בין באכילה ובין בשינ' דלהוי ראשו ורובו בסוכ' וראשו ורובו של אד' הוי טפי מי' טפחי' לפי חשבון דלעיל והילך שיערו חכמים שיעור סוכה שלא יוכל לישן בה בראשו ורובו ואף על גב דהוי ראויי' לאכילה הא כתב רא"ש במרד' פרק הישן

דסוכה שאינה ראויי' לשינ' אפי' שראויה
לאכילה ולשתיי' איכא יצא בה ידי חובת כלל
מ"מ אורחיה הוא לפעמים לישן בכפיפת
גופו ואיבריו ולא מיקרי מצטער בהכי ·

כג

שאלה בליל שבת בחג הסוכו' כבו
לו הנרות ויש לו נר בביתו
שרי לצאת מן הסוכה כדי לאכול בביתו
במקום הנר או לאו ·

תשובה יראה דהדעת נוטה דשרי
והכי משמע פ' ערבי פסחים
דקאמר התם רב הונא קדש ובעי למיטעם
מידי אתעקר ליה שרגא עיילי ליה למניה לבית
גנונא דרב' בריה' והו' שרגא שמא רגילותא הוא
לצאת מדירה לדירה בשביל הנר וכתב
מרדכי פרק הישן בשם ר"ח דמי שאין בקי
ישער הצער שאם היה יוצא מביתו בשביל
צער כיוצא בזה חשיב צער ומיפטר בה
ממצות סוכה והרי הוכחנו לעיל דמשום
כיבוי הנר אורחה דמילתא לצאת מדירה
לדירה ואם כן חשיב צער ותו משמע התם
בערבי פסחים דלאו אורחיה למיכל בלא נר
דקאמ' טעימנו מידי דילמ' אדאזילנו מתעק'
לבי שרגא וכן כתבו התוספות וכן האשירי
שם דלמא הקפיד על הקידוש ולא הקפיד על
הסעודה משום דיכולי' היו לקיים ג' הסעודו'
למחר אלמא סבירא להו דלאו אורחיה הוא
לאכול בלא נר דאל"כ מאי ק' להו מן הסעודה
יכולין היו לאכול בלא נר והכי מפרש בגמרא
ונראה דיתכן נמי דמרדכי מודה דיש צער
לאכול בלא נר מכל מקום נפיק ידי שלשה
סעודות אבל ידי קדוש לא נפיק של במקום
הנר כך סבר מרדכי בהדיא ודלא כרשב"ם
תוספות ואשירי שם דכולהו לא מפרשי
כדמפרש מרדכי ופרק במה מדליקין פרש"י
נמי דאין סעוד' חובה בלא נר ומייתי ראייה
מפר' בתרא דיומא וכן בשמעתא קמייתא
דברכות תנייא משעת שהעני אוכל פתו
במלח ופרש"י שהעני אין לו נר לסעוד ולכך
אוכל קודם שתחשך אלמא אפילו עני קפיד
מכל הני מוכח דיש קפידה טובא לאכול
סעודת קבע בלא נר ונראה נמי דאפילו יש
לחבירו נר בסוכתו אין אומרי' לזה לך הבא
סעודתך לסוכת חבירך ואכול שם לאור הנר
דהא נמי חשיב צער משום דאין ערב לאדם
של בשלו והכי אית' במרדכי ובה"ג במיימו'
מן הירושלמי ואף על גב דאין מפנין ב
במועד מחצר לחצר מחצר חבירו לחצר שלו
מפנין אפילו מן היפה לכיעור משום דאין
יפה לאדם אלא בשלו אפס יש לחלק בראיי' אם
אפשר לו בלא טורח גמור לבא לסוכת חבירו
ולאכול שם אין לו להקל ·

כד

שאלה קטן שאין לו אב והוא צריך
לאמו מחייב במצות סוכה
לאכול ולישן בה או לאו ·

תשובה יראה דצריך להתיישב בדבר
כמו שאבאר בתוספו' שכאן
פרק בתרא דיומא מקשה אהא דתנן מחנכים
את הקטנים לתענית והא קטון אוכל נבילו'
אין ב"ד מצווין להפרישו והשתא חנוכי מחנכי'
אפרושי מבעיא ותירץ רבי יצחק דחינוך
קטנים ליתא אלא באב אבל באדם אחר לא
ולכך אין מצווין להפרישו ומקשים מההיא
דפ"ק דסוכה דהילני המלכה ישבה עם שבע'
בניה בסוכה אלמא אי ליכא אב שייך נמי
חינוך ומתרצי דשמא היה להם אב דמחנכם
לכך ואפילו לא היה להם אב היתה מחנכתן
למצוה בעלמא עד כאן לשון התוספות לפי
שינוי דר"י וכן כת' בה"ג במיימוני בהלכות י"ד
כתב בשם רבי יצחק דחינוך קטנים ליתא של
באב והשתא לדעת רבי יצחק קטון דלית ליה

אב

אב ואם טורח לו לישן בסוכה אין להזקיקו לכך כדמוכח מההיא דהילכי המלכ' כדמוקי' לה רבי יצחק ומוכח נמי מדברי רבי יצחק שהאב חייב להפריש בנו שהגיע לחינוך מן האיסור וכן כתבו התוספות פרק כתבי וכן פסק הרמ״בם בסוף הלכות אסור מאכלות ובשם הר' אליעזר כתוב בתוספות שאכן דלעיל דתירץ דדווקא במצות עשה חייב לחנכן ובמצוה לא תעשה לא ולהכי אין ב״ד מצווין להפרישו וה״ה האב ולפי תירוץ זה אין לפטור קטנים שאין להם אב ממצות עשה דסוכה ואין להקשו' מסברת הר' אליעזר ההא דכתב מה״רם בהלכות ברכות שלו איפכא בקטון דאסור מצוה עשה ספינן ליה לקטן בידים בההוא דטעימא קודם קידוש ודווקא איסור לאו לא ספינא ליה בידים די״ש ליישב שפיר דודאי איסור לאו חמיר מאיסור עשה בדאיתא בהדיא פרק קמא דיבמו' בשמעתא דלעיל וכדמוכח נמי פ״ק דיומא מכל מקום לא שייך חינוך אלא במצו' עשה שצריך אזהרה טפי מאיסור לאו שהו' שב ואל תעשה אמנם שינוי דר״י נראה קצת דוחק מההיא דהילכי המלכה דלכאורה מוכח התם דלאו למצות בעלמא הייתה מחנכתן וגם משמע דלא הוה להו אב ותו דברים פרק כיצד משתתפין מקשים התוספות היאך מערבים בשביל הקטון למ״ד אין מערבין אלא לדבר מצוה ומתרצים דבקטון נמי איכא מצו' כדי לחנכו והספר מוקי לה התם בקטון דליכא לאבוהי במתא אלמא איתא להאי אפילו שלא באב ואין נראה לחלק בין היכא דאית ליה אב ולית' נבי' ובין לית ליה אב כלל דמ״ש הא מה' לענין זה ותוספו' דלעיל בשינוי דר״י קאמר שמא היה להם אב שתמא קאמר אלמא דדווק' האב עצמו צריך לחנך ולכך אין להקל בפשיטות בלל׳

צ״ה

שאלה ירדו גשמי' בליל שיני דסוכו' חייב לאכול כזית בסוכה או לאו׳

תשובה יראה שאם ירדו גשמים כ״כ עד זמן שינה שאי אפשר לו לאכול בסוכ' בלא מצטער אין לו לאכול כלום בסוכה כמו שאבאר׳ בסמ״ק כתב בשם רבי יודא דלילה ראשונה חייב לאכול בסוכ' כזית אפילו ירדו גשמים וכן אשירי כתב משום דילפינן ט״ו ט״ו מחג המצות מה להלן לילה ראשונה חובה מכאן ואילך רשות אף כאן כו' ע״כ הא איירי אפילו ירדו גשמים דאי בלא ירדו מכאן ואילך נמי חובה בי״ט בשחרית דחייב לאכול פת משום כבוד י״ט ואם כן ממילא יתחייב לאכול בסוכה אע״ב בירדו גשמים איירי וכה״נ ליכא חובה רק בלילה ראשונה עוד כתב סמ״ק מדילפינ' מג״ש דמצ' והתם אי אפשר לפטור מאכילת מצה בלילה ראשונה בשום ענין ה״ה אכילה בסוכה כתנ' באלפס כ״נ שאכלו וכתב בשם רבינו יודא בענין אחר ליישב ההוא דמכאן ואילך רשו' דאיירי בירדו גשמים ואכלו סעוד' י״ט בביתו ופסקו גשמי' וכה״נ לילה ראשונה חובה וצריך לחזור ולאכול כזית בסוכה אבל מכאן ואילך אפילו בי״ט שחרית כה״ג רשות ע״כ׳ ולפי שינוי זה אם ירדו גשמים כל הלילה כל זמן האכילה אינו חייב לאכול כלום בסוכה ב במצטער דליכא הוכחה לזה כלל מההיא דמכאן ואילך רשות דמתרצו שפיר כדלעיל אמנם לפי טעם שני דבסמ״ק אמריכן דומיא דמצה לגמרי שאינם יכולים לפטור בשום ענין אם כן לעולם מחייב אפילו לא פסקו גשמים וכסמ״ג ואז״ מוכיחים אדרבה מההיא דמכאן ואילך רשות דאין חובה לאכול פת ב״ט ולא בעי לאוקמיה בירדו גשמים בשום

בדין דלעיל דא"כ מכל להוכיח · ומתוך
כך נרא' דלדידן דבקיאינן בקבוע' דירח' ויום
ראשון עיקר הוא אם ירדו גשמים לילה שנייה
כל זמן האכילה נוכל לסמוך על ההיא ד
דתוספות באלפס דמוקים לה כירדו גשמים
ופסקו משמע בפשיטות אבל לא פסקו לא
וכ"ש דכ"מג וא"ז לא סבירא להו כלל וכה"ג כתב
במרדכי פ' כל שעה בחט' שכמנא' בתרנוגלת
בי"ט אחרון דווקא הואיל והוא רק מדרבנן
לדידן סמכינן אנאוכים המתירים וכן אנו
נוהגין כמו שכתב אחד מהגדולי' שמכשירי'
פסולים באתרוג ולולב בי"ט שני דסוכות
מה שאין כן מכשירים בראשון לגמרי לעניין
פסולים דלא נהגינן הכי ונראה כמי דאפילו
אם באנו להחמיר לאכול כזית בסוכה כה"ג
בליל שני יעשה הקדו' בביתו ויאכל כל צרכו
ושוב יאכל כזית בסוכה והוי שפיר דומיא
דמנה כדאמרינן בפסחים הדובשנין ו
והאי סקריטין אדם ממלא כריסו מהן ובלבד
שיאכל כזית מנה באחרונ' אבל בי"ט ראשון
לאו שפיר דמי כולי האי למיעבד הכי משום
דהיה דחוק לברך זמן פעמים חד אקידוש
וי"ט ואידך אאכילת סוכה אחר כך בכזית
שאוכל בה ושמא אפילו בכה"ג אין להרבות
בברכות אבל בי"ט שני דלא צריך זמן אסוכה
כלל כי היכי דנהיגינן דלא מברכינן זמן
אלולב בי"ט שני וכן כתבו מקצת רבות' דיש
לברך בליל שני זמן קודם סוכה וניהי דלא
נהגי' הכי היינו מטעם דראבי' דכתב יקנה"ז
יתביה דזמן כמי לא קאי אהבדלה ואפ"ה
אומרים אותו לבסוף אבל כ"ע מודו דזמן
לא קאי אסוכ' בליל שני ואם כן שפיר למיעבד
קדוש בבית במקום עונג כדפי' רשב"ם בפ'
ערבי פסחים וקראת לשבת עונג במקום
עונג שם תהא קריאה ·

כג

שאלה נחלקו התיומות דלולב רמ
בו פתרונים היאך אנו כ
נוהגים בו ·

תשובה יראה דיש לנהוג כפירוש אחד
דרש"י כמו שכתב בסמ"ק
דעלה האמצעית שדרכו להיות כפול כשאר
עלין נחלקת לשנים זהו נחלקו התיומות ולא
מיקרי נחלקת אא"כ נחלקת עד למטה ומן
העלין ובא"ז הוסיף להקל דבעי נחלקה ה
השדראות גם כן עד עם העלין שלמטה
הימנה והיינו נחלקה התיומת לפ"רשי וכתב
עלה ר"י וא"ז דעל פ"רשי אני סומך הלכה
למעשה ולשון סמ"ק כמי משמע להכשיר
כפ"רשי וכן ראיתי אחד מהגדולי' שהיה נוהג
להכשיר לולבין שהיו סדוקי' בעלה האמצעית
בראשיהן ברוחב אצבע ויותר הנראה לע"ד
כתבתי ·

כד

שאלה הא דתנן מכענע בהודו
תחלה וסוף ויש פירוש אחד
דמפרש דס"ל תחילת הפסוק וסוף הפסוק
וכן בסמ"ק דיש להחמיר נ"כ כאותו פירוש
נהגינן הכי או לאו :

תשובה יראה דלא נהגינן להחמיר בהכי
וכן לא ראיתי גדולים שהיו מ
מנענעים הכי ואף על גב דבההיא בעיא
דא"ר זירא הכא חד והכא חד כתב אשירי
בשם תוס' ור"ח דאע"ג דניענוע אינו אלא
מדרבנן אפ"ה משום חביבה מצוה אזלינן
לחומרה בההיא בעיא דלא איפשיטא ואכ
הוילן כמי להחמיר לפי כל הפירושים אפשר
משום דהך פירוש לא פרש"י כן וכן א"ז ואשירי
ומרדכי כולם דחו ליה וכתבו דלא נהירא
להו ולכך לא חיישינן לה מ"מ נהגינן לחלק
הניענוע מ"לו נוחות בכל הפסוק מקצתן
בתחילה בהודו כי טוב ומקצתן בא"לא והכי

שפיר דמי וליכא מאן דפליג ואפשר דאותו פירוש דלעיל סבר כראבי"ה דניענוע דל"ו רוחות אינו אלא ניענוע בעלמא כי היכי דלא תיקשי עליה קושיא משום דאין שייך לנענע ב' פעמים בפסוק אחד ומסתמא דוקא ניענוע' גמורים לא שייכים בפסוק אחד אבל לנענע מעט בכל תיבה למה לא יהא שייך ואם כאמ' הכי אם כן אכן שמחלקים הניענוע בכל הפסוק נפקינן כמי ידי אותו פירוש וק"ל · ועוד נראה דנהודו שבסוף המזמור שבו ופלי' אותו צריך לנענע ניענוע גמור לו" רוחות בראשונה וכשכופל אותו גם כן וראייה מאנא ה' הושיעא דאיכו גם כן אלא פסוק אחד ואפ"ה מנהג פשוט לנענע בכל פעם ניענוע גמור ·

כח

שאלה בחג הסוכות כשמקיפין את הבימה עם הד' מיני' שבלולב פונים לסבב מדרום לצפון כל אות' שיושבי' במזרח בנד הש"צ והא כל הפונות לא יהו שא דרך ימין ודרום הוא לנד ימין לכל הפונה למזרח :

תשובה ירא' דטעם יפה בדבר במה שמקיפים הבימה הייכו כשס"ת על הבימה והוי במקום מזבח דכל הנכור צריכים להפוך פניהם קודם שילכו להקיף כלפי ס"ת שעל המגדל והש"צ שבהן גם כן ואכ כשכלם פונים פניהם כלפי ס"ת היושבים בכל הרוחות מאז ההליכה מדרום לצפון וממזרח למערב תהא דרך ימין וכל שכן לאותן שיו שבין בצפון ובמערב וק"ל הנרא' לע"ד כתבתי ·

כט

שאלה אתרונים שיש להם נקבים גדולים שנרא' בהם חיסרון אלא שאותם נקבים נעשים בעודן באילן בשעת גדולן ע"י קוצים יש להכשירן למנות או לאו ·

תשובה ירא' דנהגו בפשיטות להכשיר ואע"ג דכתב בס"מק דנהגו פסול בחסרון כל שהו הך חסרון דמתחילת ברייתו הוא לא פסלי' ונרא' קצת סמך מזה מן ה התלמוד פ' לולב הגזול דמוקי ההיא דגדלו בדפוס ועשאו כברייתו' כשר דעבדינהו דפי דפי ואי' חסרון גדול מן הפרש דאיכא בינ' דפי ואפ"ה הואיל דמתחילת ברייתא כך הוא שרי וכשר · עוד נרא' ראייה מהא דמדמ" תלמודא התם פסולי אתרוג לטריפ' הבהמות דקאמר אי נקלף תנייב' פי' תנייב' גבי טרפות הגלודה טריפה אי נסדק תנייב' פי' כגון נסדק הגרגרת ולא נשאר אפילו ח' לי' אחת למעלה ולמטה · ואי ניקב' תנייבא פי' ניקב קרו' של מוח כך פי' רש"י אבל אשירי פי' דניקב תניינא בפנים אחרים אמנם כתב דמדמינן פסולים האתרוג לטרפות וכן כתב כה"ג במיימו' דכי היכי דגבי טרפות אם נשתייר בגלודה כשירה ה"ה גבי אתרוג אם לא נקלף כוליה כשר ולא כפרש"י הא חזינן דלפסול ולהכשיר מדמינ' לטריפ' וגבי טריפות כתבו התוס' אילוטריפו' דריאה שנרא' חסיר' שיש בה קמט וסדק אם עולה בנפיחה עור ובשר קיים כשירה והיינו כנדון דידן שחסרון של האתרוג הנעש' לו בשע' גידולו עורו ובשרו קיי' כשיר אבל כל מה שיחס' לו לאח' שנתלש או איפשר שיהא עורו וגופו קיי' וק"ל ואף על גב דאם חסרה אונה אחת אפילו מתחילת ברייתא טריפה התם משום דבהמה חסירה אבר אחת כי כל בהמה נחלקה לכמה איברים אבל אתרוג שאין בו איברים והכל גולם אחד אין חסרון שעור ובשר קיים פוסל בו אפס להכשיר מטעם זה אותם חזזין שקורי' פלאט מא"ל שבאי' מן העלים ובאילן משום דשכיחי' ורגילים

ורגילים לבא באתרוגים כי היכי דמכשרי לגבי יותרת דביני וביני הואיל וכל הכי חיני ברייתא הכי אית להו וכן אותה העליונה שדרכה להתפגל לא מטרפינן דנראה דלא מדמינא ופסולים משום דסוף האתרוג לירקב בשביל כך כגון ניקלף וניקב וחסר דהיינו מעין טריפות דמטרפינן כמי מ משום דסופו למות אבל פסול דפוזי באתרוג מטעם הדר איפסל כך כתב אשירי ואין לחלק בזה משום דמתחילת ברייתו כך היה דאינו מהודר מעיקרו כמי לאו הדר מיקרי וק"ל · אמנם העולם נוהגים בפשיטות להכשיר אותו פלא"ג מא"ל ואפי' שהן מורגשי במשמוש יד ואפשר דסמכינן אהא דכתב אשירי חזזי' דפסול היינו חברבורו' שמורגשי' במשמוש היד וכתב אחר כך בשם הראב"ד דחזזית איכא ממראה האתרוג כשר והכי פלא"ט מ"אל שכיחי ורגילי חשיבי מראה ה האתרוג ולא מיקרי אינו הדור משו' כך וכ"ע·

ק

שאלה אחד רוצה ללך לדרך בח"ה בסוכות ובא בהשכמה לב"ה לברך את הלולב ולא מצא לולב ואתרוג של צבור אבל לולבים ואתרוגים של חביריו מצא יכול ליטלם ולברך עליהם או לאו·

תשובה יראה דשפיר דמי לברך על אחד של היחידים כיון דק"ל בשאר ימי' בר מיום ראשון יוצאים בשאולה אפילו ל לכתחילה ואת"ה הך שאילה לא מדעת הוא ורב אלפס פסק פ' המפקיד דשאולה שלא מדעת נקרא גזלן ואכ"ה גזול הוא ולא שאול וכתב או"ז וס"מג בשם ר"א וכן באשירי וכן בסמ"ק ויש אומרים דגזול פסול אף בשאר ימים מכל מקום נראה דכה"ג כיח' ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה וכעני זה כתב באשירי פ' כל הבשר דנהגו להתעטף ב

בטלית של חבירו אפי' שלא מדעתו וסמכינן אהא דניחא ליה לאיניש לקיים מצוה בממוני' ואם מצאה מקופלת יחזור ויקפלם דבעניין אחר לא ניחא ליה עכ"ל הא קמן דכל היכא דנראין הדברים דלא מחסר ממונא דחבריה כל עיקר בהשתמשו בו אמרינן לא קפיד וניח' ליה לקיימא ביה מצוה ובנטילת אתרוג ולולב רק לברך ברכת הלולב ולנענ' כהלכת' הדעת נוטה דליכא שום קפידה וניח' ליה כמו בטלית ולא דמי להא דאמרינן בפ' אלו מציאו' מצא ספרים לא ילמוד בהן ולא אמרי' ניחא ליה לאיניש דשאני ספרים דמטשטשי ומתקלקלים כשלומדים בהם ואת"ה סתמ' קאמר לא ילמוד בה' ואפילו מעט י"ל דכיון דאין שיעור לתלמוד קפסיק וקאמר הכי מה שאין כן בעטיפת הטלית ובנטילת האתרוג והלולב דגבול יש להו וק"ל ואין להביא ראייה אכדין דידן מפסק ואב"ה במרדכי פרק אילו מציאות שכתב דכל מאן דמכוי' למצוה לא מיקרי גזלן אפילו שלא מדעת דהתם קאי אגברא גופא דלא מיפסל בהכי לשבועה אבל מכל מקום דבר הגזול מיקרי ולא נפיק בהו·

קא

דיני חנוכה ופורים

שאלה אכסנאי שהוא נשוי רשאי הוא להדליק בברכה חוץ לביתו או לאו·

תשובה יראה דצריך לדקדק בדב' אחד מהגדולים הורה ונהג דרשאי להדליק בברכה ואמר אף על גב דאמרינן בגמרא דכיון דנסיבנא אינא הטתא ודאי לא בריכנא היינו דלא מחייב אבל אי בעי מצי להדליק ולא הוי ברכה לבטלה דהוי כמי בכלל המהדרין ועוד איכא למיחש דילמא מישתלי אינשי ביתיה ולא מידלק עילויה·

ואמר

ואמר שכן אירע לו פע' אח' דאיהו לא מדלק משום דהוה סומך עלה ואיהי נמי לא מדלק' משום דסביר' היית' דהוא ידליק עליה במקו' שהוא ונחלק עליו אחד מהגדולים תלמידיו ואמר דהואיל ולא צריך ופטור מן הדבר אלא היה נקרא הדיוט אם יעש' וכ"ש דהוי ברכ' לבטלה כיון דלא אשכחן מהדרין זה בתלמו' ע"כ דבריהם ונראה דאותו טעם שאמר אחד מהגדולים הראשונים דאיכ' למיחש דילמא מישתלי אינשי ביתי' ואמ' שכך אירע לו פעם אחת אין טעם זה מספיק כלל דלא דחיכ' בהכי כללות שבתלמוד דסמכי אאינשי ביתי' אפילו אאיסור כרת כההיא דפ' כל היד דבעלה מחשיב ימי ווסת' ובא עליה והטעם משום דאסור לעמוד בימי טומאתה אלא אמרינ' דילמא טעות אירע לה ושכחה הכ"נ אם הוא יודע באשתו שהיא יודע' דין זה שהאשה צריכה להדליק נר בית' לפי שהמצו' מוטלת על מי שהוא בתוך הבית או אפי' אם אינ' יודעת אבל בני בית' יודעי' דין זה או שכיניה יש לסמוך עליה' אפילו אם אירע פעם אחת טעות לא חיישינן משום הכי לזימנא אחריתי כי ההיא דפר' אין מעמידין גבי חבית של גוי למירמא בי' שיכר' דקאמר ואפ"ה לא חש למילתי' אמר אקראי בעלמא הוא ובתשובת מהר"ם במרדכי פ' כל הבשר כת' ואי זה כחולק על התלמו' וכמוסיף שהוא גורע דהא חזינן בתלמודא גופי' בהא מילת' בחלא בר חמרא כו' משמע דווקא משום דאשכחן בתלמודא דכל חד מני לאחמורי אנפשיה משום הכי לא חשיב כמוסיף הא לאו הכי הוי כמוסיף שהוא גורע ואע"ג דמצא פעם אחת נביל' בין שיניו כדאית' התם בתשובתו' מכל מקום לא הוי חייש לאחמורי בשביל זה כל שכן ליכנס בספק ברכה לבטלה אמנ' מטעם מהדרין אפשר ויתכן שפיר דמי להדליק בברכה כה"ג דכי היכא דיש הידור בנר לכל אחד ואחד בבית אחד הכ"נ יש הידור בנר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות והתנא לא פסיקא ליה למיתני הך מהדרין דלא שכיח' כולי האי וכיון דאשכחן בתלמוד מהדרין ומהדרין מן המהדרין אין זה כמוסיף על התלמוד שהוא גורע:

קב

שאלה הא דקיימא לן בנר חנוכה בשבת אין זקוק לה אם כבת' בערב שבת קודם קבלת שבת אהרי צריכים להדליק מבעוד יום זקוק לה כה"ג או לאו:

תשובה יראה דאין זקוק לה אפילו כי האי גונא ואע"ג דכתב במרדכי שם דמצות נר חנוכה מסוף שקיע' החמה ואילך והיינו צאת הכוכבים ולא קודם משום דשרגא בטיהרא מאי אהני ליה ואם כן עיק' מצו' נר חנוכ' איכא בשעת הדלקה מבעו' יום אלא כשיהוי הדלקה שלאחר חשיכה היא קיום המצוה ולכך הייגו יכולין לומר דאם כבתה קודם התחלת קיום המצוה זקוק לה אמנם מדברכינן מבעוד יום אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה ואף על גב דאכתי ליכא מצוה ע"כ היינו טעמא דמשום דאי אפשר בענין א' חשיבא הכשר מצו' כדפירשו התוספות הכשר מצות לכיבוד אב ואם בשמעתא דעליה בריש יבמות שחוט לי בשל לי אכתי ליכא מצוה עד אחר זמן שמאכילנו לאביו ואפילו הכי בעי למימר התם דלידחי לא תעשה שיש בו כרת הא קמן דחשיב קיום העשה בהכשר מצוה כמו במצו' עצמה ולכך מברכי' עליה ולהכי נמי אי כבתה אין זקוק לה שהרי כבר הותחלה המצוה בהכשר:

ונראה להביא ראיה לזה מדשרי רב התם להדליק בחנוכה בין בחול בין בשב' בפתילות ושמנים דאסרו חכמים להדליק בשב' דעלמא

ומפרש

ומפרש הטעם משום דקסבר אסו' להשתמש לאורה וכבתה אין זקוק לה פירוש דאי הוה סבר כבתה זקוק לה לא הוי שרי להדליק באותם פתילו' ושמנים שאמרו חכמי' להדליק בשבת לפי שא'כ' כמשבין אחר האור דחיישי' דילמא כבתה והוא יזקוק לה ודילמא פשע ולא מדליק בה והכי סבר רב הונא התם דאסור להדליק באותן פתילות ושמני' משום דקסבר כבתה זקוק לה והשתא ע"ב יש להוכיח דאפילו בנדון דידן כשכבתה אי זקוק לה אמאי שרי רב להדליק בשבת בחנוכה באות' פתילות ושמנים ליחוש דילמא כבתה אחר קבלת שבת שהי' צריכ' להיו'קוד בין השמשו' וכל זמן משך בין השמשות אכתי ליכא קיום מצוה לדעת מרדכי דלעיל ואיהו לא מצי להדליק משקבל שבת כל שכן בין השמשות ונמצא בטל מן המצוה וטפי איכא למיגזר בהכי דודאי לא מצי להדליקה ממאי דגזרינ' דילמ' פשע ולא מדלי' לה והכי אית' בתוספות דגזרינן דילמא כבתה בשב' ולא מצי מדליקה ואין נראה ולחלק ולומר דמה שחשו חכמים דילמא כבתה ולא אתי לחזור ולהדליקה דווקא כשיש לחוש לכימי כל זמן משך שיעור ההדלקה דנר חנוכה אבל בנדון דידן דליכ' למיחש למילת' אלא במשך בין השמשות קוד' חשיכה דאי כבתה לאחר חשיכה ק"ל דאין זקוק לה ולא נפיק מיניה מידי דדוחק הוא מאד לחלק הכי דהא כמה שיעורין משך ה הדלקה חצי שעה כדכתב הר"מבם ושיעור בין השמשות לפר"ת והתוספו' ואשירי שילהי פרק במה מדליקין היינו שלשה חלקי מיל דזהו קרוב לרביע שעה כמו שהוכחתי בתשובה אחרת דמהלך אדם בינוני ביום בינוני שהוא שנים עשר שעות הולך עשר פרסאות ואי חיישינן דילמא כבתה בחצי שעה אמאי לא ניחוש ברביע שעה·

ק ג

שאלה בני אדם הדליקו בבית אחד ונתערבה נר חנוכה אחת בין שתי נרות שהן שמשין וכולן מניחין ודולקין ולא ידעינן איזה מן הנרו' נר חנוכה שרי ע' ביטול ברוב ומותר ליהנות משלשתן או לאו

תשובה נראה דלא בטיל אף על גב דקיימא לן דכל איסורין מן התורה בדברי יבש חד בתרי בטל ומות' בכל התערובות כולן הכא הוי דבר שבמנין שהרי מדליקי' אותו במנין כל ליל' ודב' שבמני' אפי' שהוא איסור מדרבנן לא בטיל כדפסק בספ' התרומה אהאי' דליטרא קציעות. וכ"ת לא מיקרי דבר שבמנין אלא דבר שמודדין אותו בשוק במנין ולא במשקל ובאומד ובהכי כיכר שהוא דב' חשיב ולכך לא בטל אבל הני נירות נהי נמי דמדליקין אותן במנין מכל מקום אם היו נמכרים מן החנות ממקום שמוכרין רוב דברי' במשק' כמו בארץ לועז היו נמכרין במשקל לצורך תשמיש ולהכי לא הוו מדברים החשובים ובטל ברוב והדלקה במנין זהו מטעם חובת המצות שכך מצותו נרא' לומר אף על פי כן הואיל ונתערבו לאח' שהודלקו למצות והשתא הן דברים שבמנין במלתייהו אף על גב דלענין חול וכי האי גוונא לא הוי דבר שבמנין מיקרי שפיר דב' שבמני' וכסבר' זו אשכחן אפילו לקולא בתוספות ובאשירי פרק גיד הנשה וכן בתוספות פרק הערל דמקשה אהא דאמרינן חתיכה הראוייה להתכבד לא בטלה ואת"ל אמאי חתיכה חטאת טמאה שנתערבה בחתיכת חטאת טהורות בטלה ומתרצינן דשאני חתיכת קדשים דלא מיקרי ראוייה להתכבד הואיל ואינה ראוייה אלא לכהנים והם אינם מחזיקין טובה זה לזה דכתיב ולכל בני אהרן תהיה ורגילין היו לאכול זה עם זה אף על פי שהיו חולקים במשמרות

במשמרות כדי שלא יבאו הקדשי' לידי נותר בא הניכן הכא דאף על גב דאתיכא חול כי האי נוכה הוי ראויה להתכבד האי דאטלאת בואיל ובמילתייהו כמו שהן עתה לא חשיבי ראויין להתכבד אזלינן בתר קולא ולא כל שכן איפכא לחומרא וקל'.

קד

שאלה הנרות של חנוכה של בית הכנסת היאך מסדרי' אותן בין מזרח למערב או בין צפון לדרום.

תשובה יראה דהך מילתא תליא בפלונתא דתנאי והנאונים כמי מחולקים בההיא פלוגתא במנחות פרק שתי הלחם פליגי בה רבי ורבי אלעזר בן שמעון במנורה שבמקדש רבי סבר ממזרח למערב היו מונחין ורבי אלעזר בן שמעון סבר מצפון לדרום היו מונחים והיה נראה דהלכה כרבי מחבירו וכן פר"שי בפיר' חומש אליביה. אמנם ר"מבם וסמ"ג כתבו דמצפון לדרום היו מונחין והשתא היה נראה הואיל וכתב ס"מק שאנו מדליקין בבית הכנסת לנגד דרום זכר למנור' אם כן צריכין אנו נם לסדר הנרות כמו שהיו מסודרים במנורה למר כדאית ליה ולמר כדאי' ליה. ברוב מקומות שראיתי היו מסודרים בין מזרח למערב ב בוויג' קרימש כיאוש"טט אך במרפו"רק נוהגין לסדרם בין צפון לדרום ונראה נהרא נהרא ופשטא דבל פר איכא תנא ונאון דסבר כוותיה אמנ' אם הייתי במקום שאין מנהג הייתי מנהיג כמו שראיתי ברוב מקומות וכרבי מחבירו.

קה

שאלה פמוטות של נחשת העשויין קנים קנים יוצאין סביבות בעיגול שרי להדליק בהן בחנוכה או לאו.

תשובה יראה דשרי ולא דמי כלל לקער' שהקיפוה פתילות היכא דלא כפה קערה על פיה דאמרי' עשאה כמדורה ואפילו לאחד אינו עולה דהכא שהקנים מובדלים במחיצה אלא שפתוחין למעלה לא חשיב כמדורה כי האי נוונא וכל שכן לדעת בעל העיטור באורח חיים דמתיר אפילו בקערה אם הרחיקו זה מזה שתי אצבעות משום דמנכרא מילתא והקנים בפמוטות מרוחקים טפי משתי אצבעות ותו דאמרינן התם פרק במה מדליקין דאדם חשוב לאו דרך להשתמש באור המדורה כדפר"שי שם ואי פמוטות חשיב כמדורה הא אין לך אדם חשוב האידנא שאינו משתמש לשבת לאור הפמוטות.

קו

שאלה המדליק מליל ראשון דחנוכ' ואילך באיזה נר מתחיל להדליק בנר שהוא כנגד נר ימינו או בנר שהוא נר כנגד שמאלו.

תשובה יר' דבדבר זה יש חילוק בני ריינוס ואנפי' מתחילין להדלי' בנר שהוא כנגד נר שמאל ונם כמנא כתוב בשם מה"רס שהיה מדליק בנר שמאל ופונה דרך ימין משום כל פונו' שאתה פונה אינכו שא דרך ימין ובני אושט"ריי' ואנפיה' מתחילין לנר ימין ומדליקין כדרך שאנו בני ברית כותבין דאפשר חשיב להו כי האי נוונא פונ' דרך ימין ואף אם אינו פונה דרך ימין כי האי נוונא נראה ליישב המנהג דמשום דהאידנא ברוב מקומו' ורובא דרובא דעלמ' אפילו תלמידי חכמים אין להם המזוזות בבתי חורף שבהן מדליקין אם כן צריכין להדליקן בימין הכניסה בנר הטפח הסמוך לפתח אף לדידן דמדליקין בפנים כ כדאיתא במרדכי ואם כן אותו נר שהוא כנגד ימינו הוא הסמוך לפתח לעולם וכן צריך להתחיל שהוא עיקר המצות דבדידיה לחוד הוי סגיא אי לא הוי בעיא למיהוי מן

המהדרין

המהדרין אבל מהר"ם מזוזה היה לו בפתחו ואם כן היה צריך להדליק בשמאל הכניסה ואם כן נר הסמוך לפתח לעולם כנגד שמאלו ואם תאמ' אם כן מה צריך לטעם דכל פונות כו' תיפוק ליה משום האי טעמא יש לומר דנפקא מינה אם היו הנרות מסודרים מצד הפתח לצד דופן שכנגד הפתח כמו אם הפתח במזרח והנרות מסודרים ממזרח למערב שאז צרי' להפוך פניו לדרו' ולהתחיל בנר שסמוך לפתח ולא יהפוך פניו לצפון ויתחיל באותו הנר משום דכל הפונות כו' וק"ל למדקדק:

קז

שאלה רצה להדליק נר של חול מנר של חנוכה כדי להדליק בה נר חנוכה אחרת אבל יש לחוש שיתכבה ברוח קודם שיגיע לאותו נר חנוכה שרוצה להדליק שרי כי האי גוונא או לאו:

תשובה יראה דלא שרינן אפי' למאן דאמר מדליקין מנר לנר על ידי קינסא מכל מקום מודה דהיכא שיש לחוש דשמא לא אתי לכלל מצוה האחרת דאסור כדאמרינן פרק במה מדליקין שמא לא יכוין משקלותיו וקמפיק להו לחולין ע"ש וכדפירש רש"י הנרא' לעניות דעתי כתבתי:

קח

שאלה בני הישובי' שאין להם מנין בעיר וצריכ' ללכת א' הקהילו' הסמוכות להם לימי הפורים כדי לשמוע מקרא מגילה בציבור צריכין ליזהר שיקדימו ביאתם גם לשבת פרשת זכור שהוא סמוך לפורים או לאו:

תשובה יראה דאדרבה צריך טפי שישמעו קריא' פרשת זכור בציבור ממקרא מגלה אף על גב דמקרא מגילה עדיפ' וכל מצוה נידחית מפניה מכל מקום לדעת רוב הפוסקים נקראת היא ביחיד אבל קריאת פרש' זכור כתב האשירי פרק שלשה שאכלו דעשה דאורייתא הוא לקרותה בעשרה ודוחה לא תעשה דלעולם בהם תעבודו להכי שיחרר ר' אליעזר עבדו כדי להשלימו לעשרה ע"ש פרק שלשה שאכלו באשירי ובתוספות שכ"ן שכתבו דאין שום קריאה מדאורייתא רק פרש' זכור ובתוספו' הקצרות מברכות פרק שני פירשו דפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקרותן מן התורה· וכן בסמ"ג חלק מצות עשה זכור אשר עשה וזה שאנו קורין פרשת זכור קודם פורי' ואם כן צריך ליזהר יותר שישמעו קריאת פרשת זכור בעשרה ממקרא מגילה בזמנה אלא שהעולם לא זהירי בהכי:

קט

שאלה מי שהוא אנוס קצת שלא יכול לילך לבית הכנסת לקריאת מגילה וצריך להמתין עד לאחר שקראו הקהל ואז ימצא לו אחד שיקרא לו וזה קשה עליו לישב כ"כ בתענית שרי לי לשמוע קריאת' מבעוד יום בי"ג בתעני' אסת' או לאו:

תשובה ירא' דיכול לשמוע קריאתה ויוצא בה מבעוד יום לאחר תפילת ערבית מפלג המנחה ואילך דהיינו שעה ורביע קודם הלילה דפסק רבינו תם בריש ברכות דקיימא לן דמזמן ההוא ואילך חשיבא לילה לענין קריאת שמע ואף על גב דהקפיד התם רחמנא להדיא אזמן שכיבה ובההו' זימנא לאו זמן שכיבה הוא מכל מקו' נפיק מידי ק"ש משום דחשיב לילה כ"ש לענין קריאת מגילה דליכ' קפיד' במידי אי חשבינן ההוא זימנ' ללילה שתהא קריאה בזמנה בד' עשר אף על גב דכמה גדולים פליגי אדרבינו תם התם בריש ברכות הא כתב במרדכי התם בשם ראבי"ה המנהג כוותיה דרבינו

תם

כוותיה לר״ת והמחמיר כדברי שאר גאונים בקרא הדיוט אם לא הורגל בשאר פרישות אבל אין צר׳ לו להתיר לימי דקשה לו להמתין כדלעיל שיטעום מעט קודם קרית׳ מגילה וימתין שיב עד שיבא לו הקורא כדאמרינן פ״ק דברכות לא יאמר אדם אוכל קימעא ואשתה קימעא ואחר כך אקרא ק״ש ואתפלל כו׳ עד כל העובר על דברי חכמי׳ חייב מיתה ונראה דכ״ש לענין קריאת מגילה דחיישינן שמא תחטפינה שינה ויבטל מקריאת׳ שהרי יש בה שהות טובא וגם קריאתה חובה טפי שהריכל המצות כחות מפניה:

ק׳

שאלה בהרבה מקומות נהגו בעלי בתים וגם תלמידי חכמים לעשות עיקר סעודת פורים בערב והולכין לבית הכנס׳ ומתפללין מנחה ולא ערבית וחוזרין לבתיהן ומתחילין בסעודה ביום ונמשכין בה עד הלילה ורוב הסעודה היא בלילה יש טעם למנהג או לאו:

תשובה יראה דיש למנהג טעם וסמך קצ׳ למנהג זה מצאתי הועתק תשוב׳ אחת וז״ל שמעתי מהר טוביה בשם ר״יבא שכל מאכל שלוקחים הבחורים זה מזה אפי׳ שלא ברשות משום שמחת פורים משעת קריאת המגילה עד לילה סעודת פורים שהן שני לילות ויום אחד אין בהם משום גניבה ולא משום גזילה ואין להזמינו לבית דין ואין חוששין עליו ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי שבע׳ טובי העיר עכ״ל מתשובה זו משמע להדיא דלילה שנייה עיקר היא לסעודת פורים ועדין לר״בם נפיה תקש׳ מהאי טעמא דהא ודאי לילה שנייה ליל ט״ו: והילך יוצאין בה ידי סעודת יום ארבעה עשר לדידן דבני עיירו׳ אנו שהרי קורין רק בארבעה עשר וכתב רמב״ם דדווקא ארבע׳ עשר לבני עיירות ולבני הכרכי׳ חמשה עשר במשתה ושמחה אף על גב דלענין הספד ותענית שוין זה בזה ונראה טעם לדבר משום דבארבעה עשר שחרית צריך שיהו׳ בקריאת מגילה ואחר כך הוא טרוד ושולח מנות ומתנות לאביונים ואין פנאי לאכול בסעודה בשמחה ובתענוג ולכך קבעוה קדמונינו מקצתה בערב ולהתחיל מבעוד יום גם כן קודם תפילת ערבית כדי לקיים מצות סעודה ביום שהוא עיקר ונמשך בה מאז בפנאי ובתענוג עד הלילה ובלילה עצמה וחשיב הכל סעודה אחת ואשכחן כי האי גוונא דמבטלין סעודת מצוה בשביל מצוות אחרות בפרק אותו ואת בנו מפר׳ התוספות אמאי לא חשיב התנא יום טוב של סוכות בארבע פרקים בשנה שרגילין בסעודה גדולה כדמוכח התם משום ד׳ דטרידי במצות סוכה ולולב באותו ערב יום טוב לא היו רגילין להרבות בסעודה אף כי ישבתי מנהג זה מכל מקום ר׳ רבותי ואני אחריהם נהגינן עיקר הסעודה בשחרית כמדומה שכן נהגו בריינוס:

קי״א

שאלה בני אדם השולחי׳ לחביריהם בפורים חלוקי׳ וסדיני׳ וכה״ג יוצאים ידי משלוח מנות או לאו:

תשובה יראה דאין יוצאים בהן דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעוד׳ כדי׳ כדמשמ׳ בגמ׳ פ״ק דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפים סעודותייהו בהדדי ונפקי בהכי משלוח מנות אלמא דטעמא משום סעודה היא: ותו נראה דלא אשכחן בשו׳ מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכלי

או דמשתי וכן דקדק הר"מב"ס בלשונו שכתב וחייב לשלוח שתי מנות של בשר או ב' מיני תבשיל או שתי מיני דאוכלים ונראה דשתיי' בכלל אכילה ובמתנות לאביוני' כתב מעות או מיני מאכלים אלמא דגבי משלוח מנות סבר דווקא מידי דמיכלי ·

קיב

שאלה מה שנוהגים לעשות כמה מלאכות בפורים בתפירת נכיורים וכמה מיני מלאכות לצורך שמח' פורים יפה הן עושי' או לאו ·

תשובה יראה דשפיר דמי והכי מוכח בפרק קמא דמשכי לעולם כהוג איסור מלאכה אפילו באתרא דרבי אלא ר' נטיעות של שמחה נטע אלמא כ נטיעה אף על גב דמלאכה גמורה היא לשם שמחה מותרת וכל שכן כדון דידן אפילו אם תמצא לומר מאהרוותא דנהוג שלא לעשות מלאכה בפורים אך קשה לי דבאשי"רי פרק שני דמגילה מייתי ירושלמי אהא דתנן היה כותב ודורשה הלא אמרה דפורים מותר בעשיית מלאכה פירוש מדשרי לכתוב המגילה והשתא לפי סברתי' דלעיל היכא מוכח דשרי במלאכה דילמא משום דמלאכת שמחה היא לא אסור כלל דודאי כתיב' המגילה שהיא עיקר מצות פורים טפי חשיבי מלאכת שמחה ממלאכה שעושין לשמחת תחבולות מיהא נראה דלא בעי לאוראי אלא שלא קבלו עליהם י"ט ממש כדאיתא התם בגמרא דאי הוה י"ט ממש ודאי היה אסור לכתוב ·

ק יג

דיני פסח

שאלה תבואה של מיני קטנית שאינם מ מחמשת המינים שנפל עליה מים וקרוב לודאי הוא שנתחמצה שרי להשהות בפסח או לאו ·

תשובה יראה דשרי וכן השיב לי אחד מהגדולים בתשובה אחת וכתב טעם לדבריו משום דרבינו יחיא' וחביריו מתירין אפילו באכילה איכהו אכלי ואנן לא משהינן וכן דרש כמי אחד מהגדולי' חבירו דמותר לשהות אותו חרדל שמערבין אותו בתירוש מבושל וכובשי' בו אגסים ואע"ג דבסמ"ק אסר החרדל באכילה כמו שאר מיני קטני' וכה"ג שהוא מעורב וכבוש בתירוש ודאי נתחמץ דאי אפשר שלא נתערב בו מעט מים ואז מחמיצי' לכ"ע ואפ"ה התיר להשהות הואיל ואינו מה' המינים הבאים לידי חימוץ ולא חיישי' למראית העין פן יטעו מדגן זה לדגן ה' מיני' או איכא למיחש דילמא איערב בהנהו קטנית מה' המינים דכל הכי חששות לא חיישינן אלא לאסור באכילה אבל לא לשהות ונראה גם כן דמותר ליהנות באותו תבוא' בפסח כגון ע"י הדלקה משמן זרע פשתן ושומשמין וזרע קנבוס אעפ"י שרגילים שלותתים אותם זרעוני' במים קודם שעושים מהן שמני' ואם כן קרוב לודאי שנתחמצו אפ"ה שרי דאיסור הנאה כמי איכא אלא בלאו כמו ההשהאה כדמוכח בתוספות פרק כל שעה ונרא' להביא ראייה להתיר בהנא' מהא דפ' אילו עוברין דשאור דר' מאיר לר' יודא נותנו לפני כלבו ופי' שם בתוס' דמ"מ אסור באכילה שמא דבכל מידי דבודאי איכו חמץ שא דומה לחמץ לא אסרי' לי' שא באכילה ולא בהנא' אע"ג דטוב' מחמרינ' באיסו' הנא' דהא ק"ל דגזיר' דמשהו בפסח

אכו ר

אסור אפי' בהנאה כדכתב רב שפם והאשירי פרק בתרא דע"ז וכן משמע במרדכי פרק כל שעה ואלו חמץ לפני זמנו לר' יודא דאסיר בלאו וכדפסיק אשירי כותיה ואפ"ה אינו אוסר במשהו אפילו באכילה וכן המסקנא בסמ"ק דאפילו לר' יודא אינו במשהו עד הלילה אע"ג לא מפלגינן איסור הנאה מאיסור אכילה ואפשר הטעם הוא משום דבחד לאו נאמר אכילה והנאה לא יאכל חמץ לדברי חזקיה וכן לדברי רבי אבהו כדאיתא ליה וכתב בסמ"ק במצות אסור חדש שבכל התור' איסור אכילה ואיסור הנאה נחשבין בלאו אחד אע"פ שחלקו הכתוב בשני לאוין ׃

הג"ה וכעין זה איתא בתוספות ופרק השוכר את הפועלים גבי הא דיסר' שאמ' לגוי חסו' פרתי ודוש בה דמבעיא ליה אי מחמירינן באמירה לגוי באיסור לאו כמו באיסור סקילה ומקשה ממועד דאסור באמירה לגוי אע"ג דאינו בסקילה כשבת ומתרצי שבת וי"ט חדא מלתא אינון ונזריכן י"ט אטו שבת ע"כ אמנם נראה דמ"מ יש לנו לדמו' כדין דידן להההיא דשאור דרבי מאיר לר' יודא דהת' לית בי' כלל דררא דחמץ דמב' מעליית' היא שא דדמי לחמץ לכך לא אסריכן לה אלא באכילה ובכדון דידן כמי דלית ביה דרר' דחמץ דקים לן דאין בא לידי חימוץ שא ה' מינים שא דאסרי' להו דמידי דמדבן אינון ואתי לאיחלופי בדגן דה' המינים ומשום הכי די לנו דאסורים באכילה אבל איסור חמץ במשהו דיש כאן חמץ גמור אלא שנתבטל הואיל והחמירו לאסור במשהו לענין אכילה ה"ה דהחמירו לעניין הנאה אך כמדומה שהעולם נהגו איסור להדליק בשמני' שנעשו ממיני קטני' בפסח אפס נרא' אם נמצא גרגיר של מיני קטנית בקדירה או בתבשיל לא מחמירינן כלל לאסור התבשיל אפי' באכילה דגזירה דאיסור משהו ליתא אלא בתבואה דה' מינים הנראה לע"ד כתבתי ׃

קיד

שאלה נוהגים בכמה מקומו' שרוב בני אדם בוררים החיטים לצורך המצות לפסח אבל לא בדיוק כלל אך מרקדין אותו היטב ובודקים ובוררי' בעיונא בעלמא מיד' גדולה בשעה אחת או בשתים יש טעם למנהג זה או לאו ׃

תשובה יראה דיש טעם וסעד לדבר למנהג הזה דכתב בסמ"ק ש שנוהגים בהרבה מקומות לברור החיטים מאותם הנשוכים מאכילת עכברים וכתב עוד שאם נמצאו חיטים בתוך הכרי שנמתו מלחלוחי' הארץ שקו' ג"רמיר שאינם בטלים אפי' נטחן קודם הפסח כיון שהוא יבש יהיב טעמ' בשעת אפייה בערב פסח בששי' בפסח במשהו ע"כ ובטור א"ח כתב דשפיר מתבטל קודם הפסח ולא חשיב מבטל איסור לכתחיל' כיון שאינו מכוין לבטלו ע"כ ומהשת' נראה אע"ג דאין מדקדקים כ"כ בברירה מ"מ מנהג של טעם הוא דסמכינן אסמ"ג דכתב במצות חלב דקמח בקמח מתערב יפה דמיקרי עירוב לח בלח כמו שהוכיחו בהוכח' גמורה ממסכת מנחות וכן משמע פרק אלו ע עוברין גבי שתי קופות והיינו כדברי א"ח ובלא מנהג פשוט להתיר מה שיתבטל קודם הפסח ולא אמרינן דחוזר וניעור בפסח מכל מקום צריך לברור בעיונא בעלמא כדי לראות שאין בתוך הכלי כל כך הרבה יותר מא' בששי' שיתבטל וגם הברור' מוכחת שאין מתכוין לבטלה ולא הוי כמבטל איסור ל לכתחילה ׃

קטו

שאלה בער' ארבע'עשר כששואבין המים ללוש בהן מצות או ביומ'אוחרן כששואבי'אותם המי'יש להקפיד שלא להוליכם מגולים מן הנהר עד לביתו או לאו׳

תשובה יראה דמנהג הוא לכסותו והיינו משום זהירות יתירה שלא יפול לתוכם שום דבר המחמם אותם וכי האי גוונא אבל אין נרא' להצריך לכסותם מהאי טעמא דכתב בסמ"ק וסמ"ג דאין ל להוליך המים תחת הרקיע ביום המעונן שא אם כן מכסה אותם במפה דהתם איירי שמוליכים אותו אל התנור כדכתב סמ"ג בהדיא והיינו טעמא דאם מוליכים מגולים תחת החמה או ביומא דעיב דכולה שימשא הוא הוו ניצוצי החמה זורחי' במי' ומחממתן אבל בשעה שממלאים אותם בערב מן הנהר כיון דצריכין לשאוב ביני כוכבי ושמשי כדכתיב בהג"ה ליכא למיחש למידי שהרי כבר שקעה החמה קודם וליכא למיגזר כלל׳ קי"ו

שאלה השקים שנותנים בהן קמח כל השנה וכשבאים לעשות בהן קמח לפסח ומכבסים אותם היטיב מקודם צריכים להתיר קודם הכיבוס כל התפירו'שבהן בקצוות או אם מטולאים הן או לא צריכין להתיר׳

תשובה יראה דצריכין להתיר וכן הנהיג אחד מהגדולי' והביא ראייה מפרק בתרא דעבודה זרה דקאמר התם ודכיתנא מייסכן ואי אית בהן קטירא שרי להו דמיה שבתוך הקשרים איכו מתייסן ומתגנב וה"ה שאינו מתכבס יפה מה שבתוך התפירות ונראה דראייה זו הייתה לדחות כדדחי ליה במרדכי פרק כל שעה שאינו ראייה משם שלא יפלוט בהגעלה מה שתחת הטלאה משום דיין נסך גלול הוא אותן ש שבקיטרי והעפר עב ואינו נכנ' תוך הקשרים ולכך קאמר דשרי להו אבל מי הגעלה גם כן גלולין ונכנסין תוך הטלאים ואילוך זה נוכל לומר גם כן אכדון דידן דמי הכביסה גם כן גלולים ונכנסין יפה בתוך התפירו' והסדקי' אמנם נראה להביא ראייה מפר' דם הנידה דקאמר התם אנ"כ דאישתכח בסיטרא אי אמרת חוקתו מתכבס סיטרא לא אתכבס ופר"שי שם סיטרא צידי הבגד שיש שם קמטים ותפירות הא קמן שבתוך הקמטי' והתפירו' אינו מתכבס ותו דבנדון דידן הדבר ידוע דכשהקמח נוגע במים מיד נתרכך וגילוש ונדבק בבגד וקש' להעביר כולו וחמץ במשהו כשיתערב בפסח׳ קי"ז

שאלה העולם רגילים כשרוצי לדבק או לטוח איזה דבר כבצק כגון קרמים לפני החלונות נזהרים שלא לעשות זה תוך שלשים יום שלפני הפסח יש להחמיר בו או לאו׳

תשובה יראה דאין להקל בפשיטא כלל בדבר אלא יש לעשות כמו שאפרש ואף על גב ששמעתי שדרש אח' מהגדולים ברבים דליכא למיחש למילתא והביא ראייה מהא דכתב רמב"ם ואשירי ומרדכי והביא דבריו לפסק הלכה בגדים שכבסו בחלב חטה וכן ניירות שדבקו בחמץ מותר לקיימם בפסח לפי שאין צורת החמץ קיימ' ולא חילקו כלום בין דבקו סמוך לפסח או מופלג כמו שחלקו ספר התרומה וה"נג במיימון ומרדכי בנתן עיסה בסדקי החבית ולדבק הנסרים שאם נתן תוך ל' חדשי'אסור משום שהעיסה עדיין רכה ויהבה טעמא ביין ובסמ"ק כתב דדווקא נתן תוך שלשי'יום אסור

אסור ומההוא דסמ״ק רציתי גם כן להביא ראייה אכדין דידן דשרי לקיי׳ כל בגק שדבקו בו אפילו דבקו תוך שלשים יום דאל״כ מאי איריא משום דיהבה טעמא תיפו׳ ליה דאסור לקיים הבגק אבל יש לדחו׳ דההיא יכול לתקן לטוחו בטיט מבחוץ ואף על פי כן יהבה טעמא ביין ולכך נראה דיש להחמיר בנדון דידן אם בא לדבק תוך שלשי׳ יום ידבק בבגק שבלילתו רכה מאד ויכנים כל הבגק בין הדבקים שלא יבגבג לחוץ ואיכא למימר דכי האי גוונא שרי הרמ״בם דווקא דאז אין צורת החמץ עומדת והמחמיר לטוחו בטיט מבחוץ תע״ב׃

קיח

שאלה כשמוליכים השקין שיש בהן הקמח למצות מן הרחיים שרי להניחן על גבי הסוס או החמור להוליכן כך או לאו׃

תשובה יראה דאסור אלא אם כן יש אוכף או עור עב כי האי גוונא על גבי הבהמה תחת השק מפני שהקמח מתחמם בגוף הבהמה כשמונחת על גבה ובמרדכי פ׳ אילו עוברים מייתי ירושלמי דאסור להניח השקין אילו על אילו כדי שלא יתחממו ויחמיצו וראייה דגוף הבהמ׳ מחמם מהא דתני׳ פרק כל היד רוכבי גמלים רובן רשעים ופרש״י מפני שאיבריהם מתחממים בגוף הגמלי׳ ומוציאי׳ זרע ואין לומר דהתם מתחמם בקל משום דנוגע אבר בבשר בעלי חיים וזה גורם הירהור וחימום דהא מחלק התם בין רוכבי גמלים לרוכבי חמורים הא דמיכף הא דלא מיכף ופרש״י דרוכב על ה האוכף אינו מתחמם לפי שהעץ קשה ואינו מתחמם עד כאן ש״מ דטעמא משום חימום מדלא קאמר ורוכב על האוכף אינו נוגע ומגיע בבשר בעלי חיים וכיון דקאמר רובן רשעים ואמר אביי נמי התם רוכבי גמלים אסורי׳ לאכול בתרומה משום דחימום ברור הוא יש ללמוד משם להחמיר גם כן לענין קמח של מצות ותו דרגילות שהבהמות מזיעות תחת כובד המשא ולא ברירה לן אי זיע׳ בהמה מכשיר׳ ומחמצ׳ דכמה מיני זיעו׳ מייתי אשירי פרק כל שעה וזיעת בהמה לא מייתי ואף על גב דלפי הסברא דמי לזיעת אדם דאינו מכשיר ואינו מחמיץ מכל מקום אין להקל במילתא דלא פשיטא׃

קיט

שאלה מיני מרקח העשויין מבלילת צוק״ר ודבש ומחפין בבלילת זו מיני קטנית וגרעיני׳ וגם עושין מהן כמין חררות קטנות וכמין חתיכות קטנות שרי להשהותם בפסח או לאו׃

תשובה יראה דיש לחוש לאסור וכן שמעתי שאחד מהגדולים הורה לאיסור וגם אחד מהגדולים אחריני שמעתי שהיה מחלק בדבר לאסור רק אותן שנעשו כמין חררה וחתיכות משום שיש להם תואר לחם קצת ואתי לאיחלופי ונראה דיש לחוש לכולהו שמא נזדייפו בקמח שעירבו במקום הצוק״ר ואם נתערבו בו קמח ודאי סולת נקייה נתערבה בהן דדמי טפי לצוק״ר ואנו מחזיקים הסולת לחמץ גמור מפני שלותתים את החטים במים קודם הטחינה והנגי׳ ודאי איכ׳ זהירי׳ בלתית׳ דידהו ואפילו לגבי יין נסך דמקילינן בהו טובא אסרינן לשתות עם הנוי כל משקה שהוא יוקר מן היין משום חשד שמא עירב בו יין כדי להרויח וה״נ הצוק״ר יוקר הוא מן הסולת וכן שמעתי מן הבקיאין ומכירים באותם מיני׳ שנחשדו הרקחים לזייף דברים הללו אמנם כמדומה לי דלא נהגין עלמא לאסור וראוי להורות לתת לגוי מחוץ לבית במתנ׳ גמורה ויחזור

ויזכה בהן לאחר הפסח׃

קכ

שאלה מי שיש בידו ענייני חמץ סמוך לפסח וקש׳ עליו לבער׳ ורוצה לתתם לגוי חוץ לבית במתנה גמורה ואותו גוי הישראל מכירו ויודע בו שלא ינע בהן כלל אלא ישמרם לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתנם לו שרי כה״ג או לאו׃

תשובה יראה דשרי רק שיתנם לו במתנ׳ גמורה בלי שום תנאי או שימכרם לו מכירה גמורה בדבר מועט וראייה מפ״ב דגיטין דפריך והא בעינן ספר מקנה וליכא ופרש״י על כרחך אפילו בדבר שאין בדעתו של נותן שיעכבנו המקבל אלא יחזירנו לו בודאי איקרי שפיר מתנה ואסיק התם דאפילו אשה ידעה לאקנויי בכי האי גוונא ולא אמרינן דלא מכוונה אלא לשאלה בעלמא ושרינן גט אשה על ידי מתנה כה״ג התם ואף על גב דאי לא הוי מתנה לא הוי גט ולא חיישינן לחומרא דאשת איש וה״ה לגבי חמץ ואין לחלק דשאני התם לגבי גט דמהני ביה מתנה ע״מ להחזיר מהני כמי מתנה כי האי גוונא אבל לגבי חמץ דלא מהני ע״מ להחזיר משום חומר׳ דחמץ כדאית׳ בה״גה במיימון בהלכות שבת לא מהני כמי מתנה כי האי גוונא וכיון דהך חומרא נופא דע״מ להחזיר על כרחך חומרא יתירה לגבי חמץ דמסקינן פרק קמא דקידושין דבכל דבר מע״מ להחזיר שמיה מתנה בר מקדושי אשה משום דאשה לא מקנייה בחליפין ואם כן די בחומרא זו לעניין חמץ ולא להוסיף עליה לדמות מילתא אחריתי׃

קכא

שאלה הא דקי״ל כר׳ יודא אוכלים כל ארבע ולא יותר בשנת ה העיבור שהיו׳ מאריך בגבולינו שבסוף ארבע עדיין כמו שלשה שעות עד חצו׳ עד אימת שרו לאכול חמץ עד ב׳ שעות קודם חצות לעולם או כימא דכי שלימא להו ד׳ שעות מתחילת היום לעולם אסור באכילת חמץ׃

תשובה יראה מתוך ההלכה דלעולם שרי לאכול עד ב׳ שעו׳ קודם חצו׳ ואף על גב דמסיק רבא דטעמא דרבי יודא גזירה משום יום המעונן וארבעה זמן סעודה לכל היא ולהך שינוי נוכל לומר דלעולם אפילו בימים הארוכים זמן סעודה היא בארבע מתחילת היום לאחר ארבע שלים ליה זמן סעודה ויש כאן לגזור משו׳ יום המעונן מכל מקום הואיל ולשינויא קמא דאדם טועה שני שעות אין לאסור לעולם רק ב׳ שעות קודם חצו׳ כדמוכח התם אף על גב דמסיק בשינויא אחרינא אגופה דגזירה דאיכא אלא ב׳ שעות קודם חצות לא הדר וכעין זה דקדק רבינו תם בתוספות פרק החולץ ובפר׳ אף על פי מתרי שינויא דתלמודא דגרושה ומניקה אסורה להנשא והא דנקט רבי יודא אוכלים כל ארבע משמע דלא תלינן בקודם חצות היינו משום דבימי׳ בינוני׳ לעולם בסוף שעה ארבע היינו ב׳ שעות קודם חצו׳ וק״ל והמקל לא הפסיד׃

קכב

שאלה הא דאמרינן פרק כל שעה דאשה לא תלוש בשמש׳ משום חמימות החמה וכתב בסמ״ג דאפילו ביום המעונן אסור ללוש תחת הרקיע משום דיומא דעיבא כולה שמש׳ הוא ויש להסתפק אם לשה ממש בערב שהחמ׳ עומדת בשפולי של רקיע במערב והיא לשה בכותלי הבית מאחורי׳ נבוהים לצד מערב מי שרי בכי האי גוונא תחת הרקיע או לאו׃

תשובה ירא׳ דיש לחוש ביום המעונן דר״שי פרק אמ׳להם הממונ׳

פירש

פירש להוא יומא דעיבא כוליה שימשא הוא לפי שהחמה מתפשטת ויוצא בכל מקום לפי שהעבי' עומדי' כנגד חלונה ואם כן י"ל שיוצא' אפילו שלא במקו' מעמד' ברוח אחרת וכראה גם כן דלפי מה שנהגו ליזהר שלא ללוש תחת חלון פתוח אפילו אם החלון פתוח למזרח והיא לשה אחר חצות שכבר סיבבה החמה לדרום יש לחוש מטעם דלעיל ואפילו ביום שאינה מעונן דזימנין דמתקשרים העבים ולאו אדעתיה ·

קכג

שאלה הא דקי"ל דאם שהה הבצק בלא מתעסקי' כשיעו' הילוך מיל חשבינן ליה כחמץ ואם לא שהה כשיעור הזה בפעם אחת אלא פעמים ומתעסק בו בינתיים וכשיצטרפו השהיו' בו קודם שיאפה הוי כשיעור מיל מי אסרינן לבצק משו' חמוץ בי האי גוונא או לאו ·

תשובה יראה דצריך להתיישב בדבר ש כמו שאבאר · כמנא כתוב על שם אחד מהגדולי' דיש לאסור ור"ל דמסתמא אין נעשה הכל חמץ כ במשהו האחרון שא מתחמץ על יד ואין העסק שבין שהייה לשהייה מבטל מה שכבר התחיל להתחמץ ואחד מהגדולים השיב לי בתשובה דאין נרא' לו להחמיר והביא ראייה מהא דאיתא פרק כל שעה דנן שנפל לתוכו דלף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ משמע שיש בצירוף השהיות בין טיפה לטיפה כשיעור וחד מרבוות' השיב לי שיש לחלק בדב' דאם העסק בין שהייה לשהייה עסק גמור הוא כגון

הג"ה וסיעור מיל רביעית שעה וחלק עשרי' מן השעה לפי חשבון מהלך אדם בינוני עשר פרסאות ביום שהו יב"ש שעו' כדאית' פרק מי שהיה טמא' עד כאן ·

בעיטת הידים בבצק וכגון הרידוד שמרדדי' את המצות בען עגול כי האי גוונא אין השהיו' מצטרפין דעסק כזה יכול לבטל מה שכבר התחיל להתחמץ אבל עסק אח' מועט אע"פי שיש בו כח לעכב שלא יתחיל להתחמץ כל זמן שמתעסקין בו כדמוכח מקיטוף דאינו עסק גדול ואפ"ה מעכב החמוץ כ כדאיתא בהדיא פרק אילו עוברין אמנם כל כך אין בו כח לבטל מה שהותחלו כבר להתחמץ וכן נראה לחלק וראייה מהא דאמ' רב פפא אההוא דנן שנפל לתוכו דלף והוא דעביד טיף טיף להדי טיף טיף · ופרש"י שהדלף טורד זה אחר זה ואין שהות בנתיים וטרדות הדלף אין מניחו להחמיץ והשתא אי בעלמא סבירא לן דשהיו' מצטרפות מאי קמ"ל רב פפא פשיט' דבעי טיף טיף דאי לאו הכי אלא שהיה שהות בין טיפה לטיפה כיון דכל היום כולו נפל היו השהיות מצטרפות ואפשר היינו דעת אחד מהגדולים דלעיל דמייתי כמי ראייה מהכא אלא שקצר בלשונו ואין לומ' דהו' גופא אתא רב פפא לאשמועי' דשהיות מצטרפות דאם כן אמתניתין דאילו עוברין דתנא התם שלש נשים עוסקו' בבצק כו' ותנא עלה כל זמן שעוסקו' בבצק אינו בא לידי חימוץ והאה הוי ליה לרב פפא לאסוקיה למילתא דבעי' עסוקים רצופין בלי שהיי' כדי שלא יצטרפו ותו הוי שמעינן הכא ממילא דבעינן טיף טיף דהא טיף טיף עסק מועט הוא אלא על כרחך בעלמא שהיות לא מצטרפות בעסק גמור ודווקא הכא בעינן טיף להדי טיף בלי שהות דאי לאו הכי הוו השהיות מצטרפות כיון דהטיף טיף בטול מעוט הוא הא קמן דיש לחלק בין עסק גמור לעסק מועט לכך נראה שהנקור שמנקרים המצות אף על גב דיש לחשבן לעסק לענין זה לבד יחשב שכל זמן שעוסקים בו כך אינו

בא לידי חימוץ וכה"ג כתב הר"מכס ה
התרנגולי' כל זמן שמנקרי' במורסן שלשו
במי' אינו בא לידי חימוץ ונראה דה"ה בניקור
מכל מקום לא חשיב עסק כל כך לבטל
השהיות ·

קכד

שאלה כשלשין עיסה בפסח למצות ולפעמים מוסיפי' המים ה
בקמח יותר מן הראוי שרי להוסיף או גם כן
קמח לתוך הלישה כדי שתהא העיסה כראוי
או לאו

תשובה יראה דלא שפיר דמי אע"פ שמצא כתוב על שם אחד
מהגדולי' שהורה דיותר טוב להוסיף קמח
כשאירע כך ממה שהולכי' ושואלי' למנהיג
היאך יעשה בלשון זה הורה· וכו' דגם מלשון
זה משמע דלאו שפיר דמי אלא דהא גרע
טפי שהולי' למנהיג ואפשר בתוך כך תחמיץ
העיס' וגם שמעתי שאחד מהגדולי' נתן טעם
לאיסור לפי שהקמח שמוסיפי' אינו נילוש
ונבלל יפה ונשאר מעט בעין בתוך העיסה
ואפי' לאחר אפיי' עודנו בעין ושמא לא נאפה
אותו קמח יפה ויש לחוש שמא יפול במרק
בקערה ויתחמץ ונראה דדי בסבר' זו ליישב
המנהג שנהגו העולם ליזהר ואם היה אפשר
בלי שהיי' העיסה טוב ללוש עוד עיס' אחר'
קטנ' מגיבול קשה ויבש תמיד לפי הערך
ויערוב אותו עם העיס' המלוחלחת שנתוסף
בו מים ויקבלו זו מזו וזו מזו לחלוחית ויבישו'
עד שיגיעו שניה' למיד' בינונית·

קכה

שאלה קטון בע"פ שרי להאכילו מצות או לאו·

תשובה יראה דאם לא הגיע ה הקטון לכלל דעת כ"כ
שיודע ומבין מה שמספרים לו מניסים
ונפלאות ביציאת מצרים שרי להאכילו
ואף על פי דאסרו חכמים לגדול אכילת מצה
בע"פ מזמן איסור חמץ ואילך וק"ל דלא ספינן
בידי' איסור לקטון הא חולק מהר"ס בהילכות
ברכות שלו דה"מ דאיסור לאו אבל ביטול
מצות עשה ספינן ליה ובזה יישב המנהג
שנהגו להטעים התינוקות מן הקדוש בכ"ה
ועיין שם והרי בנדון דידן נמי אין האיסור
אלא משום ביטול ופגם המצות· אך קשה
קצת חילוק דמהר"ס דבפ' חרש בגמר' פרי'
למ"ד מצווין להפריש מכהן קטון שאוכל
תרומה טמאה ומאי דפרי' התם ליכא אלא
איסור עשה כדפרש"י התם בהדיא דאתי'
ובשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר ויש לחלק
בין איסור הבא מכלל עשה ובין ביטול פגם
מצות עשה· ומכל אם הגיע הקטון שיכול
להבין כדלעי' נראה דאין להאכילו מצה ד
דדרשי' והגדת לבנך וכו' ובעבור זה לא
אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים
לפניך ואם ימלא הבן כבר כריסו מן המצות
היאך שייך לומר בעבור זה כיון דאין המצה
חידוש לו לקטון·

קכו

שאלה ערב פסח שחל בשב' מתענין הבכורו' או לאו ואם מתענין באיזה יום מתענין·

תשובה יראה דמתענין ביו' חמישי שלפני השבת וכן ראיתי בימי חורפי
בספר רוקח וכן שמעתי דחד מרבוותא רצה
להוכיח דלא מתענין כלל מהא דמייתי מ
מרדכי פרק מקום שנהגו דפליגי אמוראי
בירושלמי איתא דרבי לא אכל בערב פסח
חד סבר משום דבוכרא הוה וחד סבר ד
דהוה מתענה משו' דאיסתניס הוה והשתא
אי סבירא לן דלמאן דאמר משום בוכרא
מתענין צריכין להתענו אף בשחל בשב' לפני
השבת

השבת אם כן אמאי פליגי אמוראי משום מאי התענה רבי תפשוט להו מהיכא דחל בשבת אם התענה ביום שלפניו דודאי בשבת אין מתענין אם כן ודאי משום בוכרא התענה בכל שנה דאי משו' איסטניס מה היה מועיל לו התענית שלפני ערב פסח שלא יהא א איסטניס מלאכול מצה בליל פסח באכילת תאוה ואם לא התענה רבי לפני השבת ת תיפשוט איפכא דע"ב לאו משום בוכרא התענה בכל שנה אלא על כרחיך נס למאן דאמר משום בוכרא סבירא דאין מתענין כלל כשחל ער' פסח בשבת ותו ליכא למיפשט מידי׳ ונראה לדחות דאיכא למימ' דלא ידעי אמוראי היאך עביד בשבת ואין זה דוחק דכי האי גוונא אשכחן פרק אלו דברים בבני בתירה שהיו נשיאים ונתעלמה מהן כשחל ערב פסח בשבת אם קרבן פסח דוח' שבת או לאו והיאך שכחו מה עשו בשני הראשוני' שא על כרחיך בשנים מרובות לא חל להם ערב פסח בשבת ונשתכח מהן הדבר אע"פ שהית' מילתא דצבור כו' כ"ש שנוכל לומר מילתא דיחיד הוא דנשתכח נס בימיו לא חל כ"כ בשנים מרובות׳

קכז

שאלה מה שנתכפלה בתנור באפייתה מה תורתה׳

תשובה יראה דיש לחלק כדבר דאם הוא בתוך הפסח אסרינן לכל המצות כולן אפילו אם אינם דבוקים רק כל שהו דחמץ בפסח במשהו וכן כתב אחד מהגדולים ונראה דטעמו היה משו' דחיישינן שמא לא היה חום האש יכול לשלוט בין הדביקו' בכח לאפות מיד ולהכי נתחמצה שם בתנור וכי האי גוונא אמרינן בפרק כל שעה לא ליחלוט איניש כו' לא סליק להו דיקלא דמיא מארבע רוחותיו אלמא בעינן שישלוט חום האש ואימום האור בכל צד ובמקום שהוא דבוק אי אפשר לשלוט שם מהר אך בערב פסח אם הדביקות כל כך מועט שיש במצה ס' כנגד מקום הדבק פורסין מקום הדבק ושאר ה המצה מותרין דחמץ בערב פסח בששים׳ וכן כתב אחד מהגדולים דלעיל׳

קכח

שאלה נותן טעם לפגם בתוך הפסח יש לנהוג בו היתר או איסור׳

תשובה יראה דבכל מקום שאין מנהג ידוע יש להורות דהמקיל לא הפסיד והמחמיר תבא עליו ברכה וכעין זה כתב בטור אורח חיים דמהר"ם היה מקיל בזה לאחרים ולעצמו היה מחמיר והיה רגיל לומר לשואלים פלוגתא ד דרבוותא היא ורבים נמנעים מאליהם וקבלתי שבווינ"א ובקר"ימש היה המנהג מקדם להתיר ובניאוש"טט היה המנהג ל לאסור וגדול אחד נסתפק במקום שנהג לאסור היכא דהוא משהו ונט"ל אי א אסרינן אפילו הכי דאיכא למימר דאפילו גאונים האוסרים מודים בהכי וחילוק זה איתא בהדיא בתוספות פרק כל שעה דקאמר דאף על גב דאין מבטלין איסור לכתחילה היכא דהוא לפגם גם משהו מבטלי' ונראה להוכיח קצת דלענין כדין דידן אין לחלק דכתיב במרדכי פרק כל שעה בשם ראבי"ה דחיטין שנפלו לבור לדברי ר רבותינו המתירים נותן טעם לפגם שרי ולכאורה מוכח התם דמשהו הוא שלא היו החיטין ס' כנגד מי הבור ואפילו הכי קאמר דדווקא לדברי המתירין נותן ט טעם לפגם שרי משמע אבל לא לדברי האוסרין׳

קכט

שאלה דין שהוא מבושל בשכר
שעורים ובסממני הדיו
כגון טחינת עפצים ויטרא״ול שאנו קורין
בל״א שט״ין שרי לכתוב בו בפסח או לאו :
תשובה יראה דשרי לכתוב בו וראייה
מהא דגר׳ פרק כל שעה וכדרבא
דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה
לאחר זמנו וכת׳ אש״רי והוא שנפסל מלאכול
לכלב כגון פת שעיפשה · ויש שרוצים לומר
דאפילו באכילה שרי דעפרא בעלמא הוא
ולא מסתברא אף על גב דבטלה דעת
האוכלו אבל כל אדם מכל מקום כיון דאיהו
קאכיל ליה אסור וכן כתב הרב הברצ״לוני
וק״ל עד כאן · וכעין זה כתב הרמ״בם דבר
שנתערב בו חמץ אע״פ שאינו מאכל אדם
כלל כגון הטרי״אק וכיוצא בהן אע״פ שמותר
לקיימו אסור לאוכלו עד לאחר הפסח אע״פ
שאין בו מן החמץ אלא כל שהו ע״כ ונראה
דדיו המבושל בסממנים דלעיל שהן מרים
יותר מראש ולענה ודאי נפסל משתיית כלב
קודם הפסח והוי כחרכו קודם זמנו דמותר
בהנאה לאחר זמנו · ואף על גב דכתבו
תוספות פרק אין מעמידין בשם ר״י דדיו
המבושל ביין נסך למאן דפסק דסתם יינות
אסור בהנאה לא שרי לכתוב באותו דיו
ואפילו רבינו תם דפסק סתם יינות מותר
בהנאה נכון להחמיר משום דלפעמים נותן
הקולמוס בפיו בעוד שיש עליו דיו והוא
כעשה מיין של גוים ע״כ · ואם כן לפי זה יש
לנו להחמיר גם כן בדיו של שכר בפסח מהאי
טעמא דהא מסיק אשירי וכן בשם הרב ה
הברצ״לוני דאסור באכיל׳ וכן משמע מדברי
הרמ״בם דלעיל ויש לו׳ דלא צריכינן להחמיר
בנדון דידן דכרא׳ דהא דאסרי נאוכי דלעיל
חמץ שחרכו קודם זמנו באכילה היינו משום
דכיון דמחשבינן ובעי למיכליה לא איפסיל
לדידיה מאכילת אדם וכל שכן מאכילת
כלב וכן משמע בפשיטות לשון אש״רי לעיל
אבל במה שנותן הקולמוס בפיו כדי להחזיק
ואגב זה טועם מן הדיו בלא כוונה לא מ
מחשבינן בהא מידי וק״ל הוא דדיו של יין
נסך אסור אפילו בכי האי גוונא בלא מחשבי׳
ולמאן דאמר סתם יינם אסור בהנאה לא
שרי אפילו לכתוב בו אפילו אי נימא דאיירי
ר״י בדיו שנפסל משתיית כלב בנדון דידן
מכל מקום לא דמי דהתם היין נסך כבר
חל עליו האיסור בעוד שהיה ראוי לשתייה
ותו לא פקע מיניה איסור שתייתה ואיסור
הנאה למאן דאסר בהנאה ונהי נמי דאפשר
דמדאורייתא פקע כי האי גוונא כדאמרינן
פרק בתרא דביצה דאמר רב חסדא אפשר
לנבילה שתיעשה שחוטה כלומר שתהא
מוסרחת ותהא מותרת מאז בשחוטה מכל
מקום מדרבנן לא פקע ·
הג״ה מכל מקום שמעינן מיניה דהא
מכל מקום דיו המבושל בשכר
חשוב נפסל מלאכול לכלב דאם לא כן היה
אסור להשהותו דהא שכר שעורין שעושין
באשכנז חמץ גמור הוא ולא על ידי תערובת
וחייבין עליו כרת כך כתבו התוספות שנ״ן
בריש פסחים ואש״רי פרק אלו עוברין וגבי
חמץ גמור תניא פת תרומה שעיפש׳ ועדיין
ראוי הוא לכלב נשרפ׳ עם הטמא׳ בפסח ע״פ·
ותדע דהא לא קאמר רבא חרכו לאחר
זמנו דמותר בהנאה אלא דווקא קודם זמנו
משום דתו לא חל עליו האיסור וכנדון דידן
נמי לא חל עליה האיסור אבל דיו דיין נסך
הוי כחרכו לאחר זמן ואחד מהגדולים ה
העתיק בשם ר״אש דיו המבושל בשכר מותר
להשהותו בפסח ע״כ אין להוכיח מזה לאסו׳
לכתוב בו מדלא כתב להתיר רק השהיה
דרמ״בם דלעיל כתב נמי על הטרי״יקא ואף
על גב

על גב דמסתייא שרי ליה בהגאה דנרע טפי
מפת שעיפשה הגראה לע״ד כתבתי ׃

קל

שאלה מדוכה של נחשת שכשתמשו
בה כל השנה היאך מכשירין
אותו לצורך פסח ׃

תשובה ירא׳ להרב׳ צריך דקדוק כמו
שאבאר רש״י אוסר את ה
המדוכה בהגעלה ובספר מצות גדול כתב
דר״ת ורבינו שמשון בר׳ יוסף אסרו ג״כ וכתב
באשי״רי דרבינו שמריה ורבי אברהם גדולי
שפיירא אסרו ג״כ וכן פסק רש״י וכת׳ במרדכי
בשם גדול אחד ונראה לי דהוא ר״בא הלוי
הראה הלכה למעשה לעיני׳ באבן אחד שהיה
מיוחד לקיבה שהיה מולח בו הקיבה ומן
המלח היה מעמיד החלב לעשות גבינות
ולקח האבן והדיחו והגעילו ונתן אחר כך
חלב לתוכו נתקבן החלב בתוכו בלי שום דבר
המעמיד ואמר לתלמידיו ראו שאין הגעלה
מועלת לבית חרוסת׳ ׃ אמנם כתב מרדכי
ואשי״רי בשם רבי יצחק דמתי׳ בהגעלה ובשם
רבי תם דמתיר נמי במדוכה של גוי׳ בהגעלה
ואינו אוסר אלא מחמץ למצה ׃ וכתב באשי״רי
דרבי אליעזר מגר״מייזא וראבי״ה והר״יץ נאת
כולם מתירין אפילו לצורך הפסח וכתב עלה
וכן עמא דבר ומנהג אוסטר״ייך היה לאסור
בהגעלה לצורך פסח אבל מדוכות של גוים
לצורך שאר ימות השנה לא ידעינן בה מנהג
ונראה דרבותי׳ המתירין בהגעלה מסתמא
לא מכחישין בההיא עובדא דגדול אחד דהוי
בראה לעיני׳ אבל מיישבין אותו דלא נתקבן
מחמת נתינת טעם אלא מחמת כח וחוזק
של מי הקיבה ובעיא זה מפורש בתוספות
פרק גיד הנשה ההיא מתניתא פר׳כל הבשר
המעמיד בעור הקיבה אם יש בו בנותן טעם
אסורה ׃ וכן קאמר תלמודא בפרק גיד
הנשה אשאור אם אין בה בנותן טעם כי יש
בה כדי להחמיץ מאי הוי כיון דאפשר לה
להעמיד ולהחמיץ אפילו בלא יהיב טעם ׃
והיינו מחמת כח וחוזק דבר כדאיתא
בהג״הה באשירי שילהי גיד הנשה ונהגו
באוסטר״ייך להכשיר המדוכה בפסח על ידי
מלוי גומרים נחלים לוחשות ומדבקים חוט
של פשתן בחוץ סביב המדוכה ומפיחין
בנחלים עד שישרוף החוט שעל גופו מבחוץ
וכדרך זה חשיב כמו ליבון ואחד מהגדולים
קורא תגר גם על זה ואמר דהכשר זה היינו
אותו הכשר דכתב ספר מצות קטן במצות
יום טוב גבי ליבון הטרפא שרגילין העולם
לכסות על ידי קש ומשמע התם דדווקא
מהגעלה לא גרע אותו ליבון אבל למחשביה
כליבון לא ועוד נתן טעם אחר לאסור על
ידי מילוי גומרי משום דהרבה פעמים כ
נשבריה המדוכה כדרך זה ואם כן איכא
למימר דילמא חייס עליה דפקע ולא מכשיר
ליה כהילכתו והכי קאמר תלמודא גבי
קדירות בפסח דלא מכשירינן להו במילוי
גומרי משום האי חששא דילמא חייס עלה
דפקע ופירש ר״שי משו׳ דחייס עלה חיישינן
דילמא יירה היתר לעצמו ולא ימלאנו גומרי
שלא יסיק מבחוץ ואשירי מפרש הטעם משום
דחיישינן דילמ׳ חייס עלה ולא עביד ליה היסק
שפיר ולהכי תרי טעמי איכא נמי למיחש
במדוכה ׃ אמנם נראה דאין לדמות הכשר
דמילוי גומרי לההיא הכשר דרגילין לכסות
על ידי קש דהא קמן דמילוי גומרי קאמר
תלמודא דהוה מועיל אפי׳ לכלי חרס דאינו
יוצא מידי דופיו לעולם על ידי הגעלה אי
לאו טעם דחייס עלה דילמא פקעי ׃ ותו
דאין להחמיר כי הא מההיא דספר מצות
קטן דהא בהג״ה במיימון בשם הר׳ אביגדור
כ״ן כתב דאותו הכשר שרגיל לכסות על ידי

קשה חשיב כמו ליבון והויא חששא דחיים עלה דפקע כראה כמי דליתא במדוכה דאורח חיים כתב בהדיא להתיר קדירות של מתכת במילוי גמורי · וכראה טעמא משום דלא חיישינן דלא חיים עלייהו הואיל ומתכת הן וכראה דהוא הדין מדוכה שהרי על כרחין היא מתכת ואין לחלק דודאי קדירות של מתכת הוי סגי לה בהגעלה ליכא למיחש דילמא חיים עלה ולא מלבן לה אפילו כדי הגעלה דכולי האי לא חיים אבל מדוכה דלא סגי לה בליבון כדי הגעלה ובעינן טפי ניחוש מתוך דחיים לא מלבן לה שפיר דכיון ד דמצרכת לה למיעבד סימנים על ידי חוט לדבק בדופנו לחוץ ליכא למיחש למידי הואיל ולא אשכחן חששא דחיים עלה אלא בכלי חרס כדמחלק אורח חיים אם כן שפיר יש לחלק משום סימנים דמכפח בי' כדפרישית וכל שכן לפי פירוש ר"שי דמפרש דחיישינן שירה היתר לעצמו ולא ימלאנו גמורי וכיון דבכלי מתכות לא חיים בתחילה לא יבוא להורות היתר לעצמו וקל להבין · אמנם בספר מצות קטן מחמירינן טובא בהכשר דהמדוכה ואינו רוצה להתיר אפילו על ידי שמקלפין אותן בכלי אומנות ומגעילין את המדוכה אחר כך · ואף על גב דבהג"ה במיימון ובמרדכי פרק בתרא דעבודה ז זרה בשם ר"יבא חשיב הכשר זה ליבון ו ולכך אם אפשר בקל לתת המדוכה בתנור בוער שתלבן יפה מבפנים ומבחוץ עד שיהו ניצוצות ניתזין מהם יעשה · אכן אם יראה מסבירתה ימלאנה גמורי כדלעיל ומהיא בספר מצות קטן יש להחמיר שלא להכשיר מחמץ למצה עץ המדוכה לקפלו בכלי א אומנות וגם להגעיל אחר כך כדברי ר"יבא דלעיל דכתב בהג"ה במיימון דאותו העץ חשיב תשמישו על ידי האור דהא אפילו במדוכה דהרבה גאונים מתירין בהגעלה לחודי' אוסר ספר מצות קטן בהכשר וה וכל כן הא · וצריך עיון בספר מצות גדול גבי סכין של גוים דכתב שם דהשחזה בריחים מועיל כמו ליבון משמע אפילו אם לא ינעיל אחר כך ·

קלא

שאלה כשמגעילין כלים צריכים ליזהר שיהיו מי הגעלה מעלין רתיחה תמיד כל שעת ההגעלה או לאו ·

תשובה יראה דצריכי' ליזהר ואי לא נזהר הפסיד והכי כתב בהדיא בספר מצות קטן במצות בשר בחלב דהגעלה איכה מועלת אלא דווקא ברותחין שמעלות רתיחה אבל היד סולד' מהם לא מהני וכן כת' אשירי פרק כל שעה שצריך ליזהר בהגעלת כלי חמץ שלא יניחו המים מרתיחתן אף על גב דבמרדכי פרק בתרא דעבודה זרה מייתי מתוספות רבינו אלחנן דהיורה כשמסלקין אות' מן האור ופסיק רתיחתה חשיבא עדיין כלי ראשון לענין הגעלה וגדולה מזו התיר שם וכן באשירי פרק אין מעמידין בשם ר"י להגעיל בכלי ששאבו בו מן הרותחין כראה דכל הכהו הגעלות לא קיימי אלא אכלי יין נסך דתשמישו בצונן וסגי להו בהגעלה גריד' והכי מחלק אשירי שם וכן פרק כירה על פסק רבינו תם בהגעלת החבית וגובל כמי לחלק לדידן הכי לענין הגעלה לרתיחה ולומר דכלי שתשמישו בחמין לא סגי להו בין כלי חמץ בין שאר איסורין רק ברותחין ש שמעלין רתיח' כדמסי' לעיל לפי זה הא דכת' במרדכי פרק כל שעה אין ראוי להגעיל כלים הרבה יחד בסל ואם כן מי שיש לו להגעיל הרבה כלים צריך להגעיל זה אחר זה ורגילות הוא כשמכניסין כלי אחד כייסי

במים

המים מרתיחין לכך צרי' להמתין בכל כלי
עד ישובו המים ויעלו רתיחה ·

ק ל ב

שאלה כלי כסף המצויירין שקורין
בארצותינו גשמ"עלכט ·
ובארצו' אחרות נב"לעכט וה"לט יש מצויירין
מבפנים ויש על ידות או על כיסוי הכלים
שרי להגעילן לצורך פסח או לאו ·

תשובה יראה דאם הציור מבפנים ודאי
אסור להגעיל לצורך פסח וכן
דרש גדול אחד לפני כמה שנים ברבים והנהגו
כמה גדולים אחריו לאסור והטעם כי הציור
הזה לא נעשה כלל כי אם על ידי היתוך
זכוכית כך שמעתי מן האומנים וכתב ספר
מצות גדול שנהגו שלא להשתמש בכלי
זכוכית ישן בפסח משום דתלמוד' מדמה
להו לכלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם
וכן כתב במרדכי פרק אין מעמידין בשם
רבינו יואל אף על גב דתשמישו על ידי צונן
מ"מ לפעמים שורין בהן פתיתין ונכבשים
בתוכו והוי כמבושל ואף על גב דראבי"ה
מתיר שם משום דכלי זכוכית שיע הוא ולא
בלע כדאמרינן לגבי לב נראה דלא סמכינן
עליה דהתם פרק כיצד צולין מפרש בשם
ר"ת דהיא שיכוייא שאכי לב דשיע דהוייא
בעלמא הוא ואינו נשאר במסקנא כן וכן
המנהג באלו ארצות ולא כראבי"ה אמנם אם
הציור רק על הבית יד או למעלה על הכסוי
פשיטא כולי האי לא מחמירי' כיון דלית' למיחש
בלל שנשתמ' שם בשריי' פתיתים וכן ראיתי
רבר כתא דמורים הלכה למעשה דראבי"ה
במר' פרק כל שעה מכרי' הגעלה לכלי כסף
משום דלפעמים מרתיחים בהן יין ובשמים
בחמין ואב"א כי סביר' לן דכלי מתכת אם חם
מקצתה חם כולה מוליך כמי בליעתא בכולי
לא הוי מהכי מה שלא נשתמש שם מבחוץ
מ"מ בלע נר שבחוץ ע"י הרתחה שמבפנים
דכה"גה במיימוני בסוף הלכות פסח כתב
כמי הכי דברי ראבי"ה ומסיק דאם ברור לנו
שלא נשתמש בו בחמין סגי בהדח' והכי נרא'
לנו דברור לו שכלי כסף חשובים כאלו שהן
משוקדים ומצויירי' לא שכיחי כלל שמרתיחי'
בהן אבל היא ואת"ל איכ' למיחש שאירע כך
או שמא הרתיחו בכלי אחר ועירו מאותו
כלי הרותח לתוך כלי כסף וק"ל עירוי ככלי
ראשון לחומרא מ"מ אין להחמיר דבס"מג
כתב במצות בשר בחלב אף על גב דאמרינן
בכלי מתכת אם מקצתו חם כולו לא אמרי'
דמוליך בליעותא בכולו וכן כתב בשערי
דורא וקבלתי דהכי נוהגי' בבש' בחלב לקולא
או לשאר אסורים ודלא כגאונים המחמירים
ובס"מג במצות חמץ כת' עוד דבכל איסורי'
שבתורה חוץ מבקדשי' בשל במקצת כלי אין
צריך הגעלה אלא במקום בליעתא ומייתי
תלמודא בהדיא הכי ואכלי נחושת קאי שאותם
היו מגעילים לקדשים ושריין בשאר איסורים
ואת"ל דאין ראייה מזה דאיכ' למימר דהיינו
טעמ' דמהכי בכלי נחושת הגעלה במקום
בליעת' משום דאמרינן כבולעו כך פולטו
דהתם בלע על ידי חם ובקדשי' גזירת הכתו'
הוא דלא מהכי ובנדון דידן ליכא למימר הכי
דאי בלע הכיור שוב אינו פולט דבכלי חרס
הוא הא ליתא דבתשובת מור"ם במרד' פרק
גיד הנשה מוכח בהדיא דר"י סבר הא דאיתא
תלמודא פרק דם חטאת דמסכת זבחים
דדווקא קדשי' בשל במקצת כלי טעון הגעלה
בכל הכלי ולא בשאר איסורים אי הטע' משום
כבולעו כך פולטו אלא משום דמיעקרא לא
בלעי בכל הכלי וכ"ע בתוס' פרק דם חט' ות' ·

ק ל ג

שאלה הרבה בני אדם נוהגים
לטאטא ולכבד כל חדרי
ביתם

ביתם ב' או שלשה ימים קודם ארבעה עשר
ובאור ארבעה עשר מניחים להם שלשה או
ארבעה פתיתין במקצת חדרים וכשבודקים
ומוציאים אילו הפתיתין שהניחו להם בני
ביתם מפסיקים שוב לבדוק שפיר דמי או
לאו ·

תשובה ירא' דמילתא דפשיטא הוא
דלא יאות איכון עבדי ד
דבגמרא פרק קמא דפסחים כתב בהדיא
דאם כבדו וטאטאו הבית קודם לכן אפ"ה
צריך לחזור ולבדוק אלמא דבכיבוד לחוד לא
סגי ואף על גב דמסיק התם משו' שלא לחלק
בין בדיקה לבדיקה ואיכא למימר דהיכא
דעביד בדיקה כל שכן באור י"ד די בכך אחר
הכיבוד דמהשתא לא תחלוק בין בדיקה ל
לבדיקה מכל מקו' כתב כמי התם טעם אחר
דכיבוד לחוד לא סגי משום דילמא מישתכח
בגומא ואם כן במה יצאו החדרים מחובת
בדיקה ואף כי אין להקל במצוה זו דאחמור
בה רבנן טובא וצריך לבדוק בדיקה גמורה
לחורים ולסדקים בכל חדרי הבית שמכניסים
בהן חמץ ·

קל ד

שאלה הא דכמנא כתו' בשם מהר"ם
שצריך לומר בנוסח הביטול
כל חמירא וחמיעא משום דחמירא תרגום
דשאור וחמיעא תרגם דחמץ צריך לנהוג
הכי או לאו ·

תשובה יראה דלא צריך לנהוג הכי
דאי' סבר' לשב' כל המחזורי'
שכתב בהן נוסח הביטול ולא כתב אלא כל
חמירא לחוד וכן רש"י ואלפס ואשירי שכתבו
נוסח הביטול פרק קמא דפסחים לא כתבו
אלא כל חמירא לחוד וכן רבינו יוסף ט"ע
בסדרו וס"מק לא דקד' עליו בזה כמו שדקדק
עליו כאן ובהלא דיר' דכתב עליו דלא דקדק

וכראה דלשון תלמודא בבלי הוא לכלול כל
חמץ ושאור בלשון חמיר' וראייה מפ"ק דקאמ'
אמתניתין דריש מסכתא דבודקי' את החמץ
על המשכיר לבדוק דחמיר' דידי' הוא וקאמר
כמי התם בדוכתא אחריתא בעירו חמירא
דבכי אילא וכן בפרק קמא פוקו מייתי לן
חמיר' דבכי אילא ודוחק גדול היה לומ' דבכל
הכי איירי דווקא בשאור וכמדומה לי דלא
אשכחן בכל התלמוד לשון חמיע בשם דבר
אם לא בפעולה כגון דמחמע ליה או כי היכי
דליחמעי וכי האי גוונא שרוצה לומר ה
התלמוד שתתחמץ נקוט בלשון תרגום לשון
מחמע אבל שם דחמץ לא אשכחן דמפיק ליה
בלשון חמירא · ואם תאמר דמשו' הכי נקט
תלמודא החמץ בלשון חמירא דרוב חמץ על
ידי שאור כתחמץ וקרי לי' על שם השאור אבל
אכתי כתחמץ מאליו איכו כלול בלשון חמיר'
לכך צריך לומר בביטול כל חמיע כדי לכלול
גם הכתחמץ מאליו הא ליתא דהתם פרק כל
שעה הוכיחו מפרק כל המנחות באות מצה
דחמץ שכתחמץ על ידי שאור קרי טפי חמץ
בלשון עברי מהכתחמץ מאליו ואם כן איך
יתכן דבלשון התלמוד יהא בהפך אחרי
דתרגום דחמץ חמיע הוא לא לדחות דברי
מהר"ם באתי שא כדי ליישב המנהג ונוסחאו'
הקדמונים ·

קל ה

שאלה מצא חמץ בפסח בביתו ורצה
לבער ולשורפו שרי לינע בו
או לאו ·

תשובה יראה דשרי לינע וליטלו
בידו כדי לבערו ואף על גב
דכתב בה"גה במיימוני בשם רבי שמחה גבי
של גוי הסמוך לגגו של ישראל ומצא ישראל
חמץ בגגו דוחפו בקנה פירוש משום דלא
בדילין מיניה אסור לינע בו דילמא אתי
למיכל

למיכל מיניה שאני התם דאין ישראל בא לבערו אלא לדוחפו מרשותו שהרי אינו שלו ואינו חייב לבערו אז חיישינן דילמא אתי למיכל אבל כאן שהוא שלו ואם רוצה לבערו לא חיישינן דילמ׳ אתי למיכל מיניה כדקאמ׳ פרק קמא דפסחים הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו מיכל קאכל מיני׳ בתמיה׃

קלו

שאלה איטר יד ימינו מאיזה צד מסיב בלילי פסחים׃

תשובה יראה דמיסב בשמא׳ כל אדם דאשירי כתב דיש חלוק לפי הפירושים דלהך גאונים דמפרשים הטעם דהסבה בימין אינה היסבה משום דצריך לאכול בימינו ולפי זה איטר מיסב בשמאל דידיה דהיינו ימין דעלמא אבל ר׳ יצחק ט״ע ורשב״ם דמפרשי׳ דהא דקאמר תלמודא שמא יקדים קנה לוושט ויב׳ לידי סכנה קאי כמי אהיסב׳ ימין ולפי זה איטר אינו חלוק משאר בני אדם כל זה כתב אשירי ולא הכריע וכו׳ דשבקינן טעמא דצריך לאכול בימין מקמיה טעמא דשמא יקדים משום דאית ביה סכנה וחמירא סכנתא מאיסורא כדאיתא פרק קמא דחולין ואף על גב דלאידך גאוני׳ ליתא הכא למיחש לסכנה והאי טעמא דשמא יקדי׳ לא קאי אהיסבת ימין מכל מקום בפלוגתא דרבוותא אמרינן ספק נפשו׳ להקל כדאית׳ בהדי׳ באשירי פר׳ בתרא דיומא׳ ושולט בשתי ידיו נראה דפשיטא הוא לכולי עלמא דמיסב בשמאל דטעמא דשמא יקדים איתא ואידך טעמא ליתא הנראה לע״ד כתבתי׃

קלז

שאלה בע״פ כשיוצאי׳ מב״ה בערבי׳ ועדיין יום הוא שרי לקדש על הכוס ולהתחיל הסדר מבעוד יום או לאו׃

תשובה יראה דלא שרי למיעבד הכי דהתוס׳ ומרד׳ ואשירי ריש ע״פ כתבו בשם הר״י דאורלי״נש דאי מצו׳ מצ׳ ומרו׳ אלא בלילה ממש ואם כן אף על גב דקודש שיסיי׳ האגד׳ יגיע לאכול מצה ומרור יהי׳ לילה ממש מ״מ כוס של קידוש שהוא אחד מד׳ כוסו׳ וגם אכילת שאר ירקות ויתר שינוי דעבדינן כדי שישאלו התינוקות וכל שכן האגדה עצמה בעי כמי דליהוי בשעת שראוי לאכול מצה ומרור דכל הכי אמנות מצה ומרור שייכי ונמרי ודרשי׳ והגדת לבנך כו׳ בעבור זה לא אמרתי אלא בשעת שיש מצה ומרור מונחי׳ לפניך ר״ל בשעה שראוי לאכול מצה ומרור דהא מבעוד יום כמי היה יכול להניח לפניו ואכ״ע אין לומ׳ האגד׳ קודם הלילה ממש והשינוי כמי אין כאן דרך כדי שישאל הבן ויגיד לו האב וקידוש כמי הואיל וכוסו בכלל ד׳ כוסו׳ מן הרמוזי׳ בלשון גאולה במצה שהי׳ זכר לחירו׳ א״כ כולהו צריכי׳ שיהא לילה ממש׃

קלח

שאלה בעל הבית הסועד בלילי פסחי׳ אצל ת״ח מופלג בדורו בעי הסיבה הואיל ולא למד כלום לפניו או לאו׃

תשובה יראה דלא בעי הסיב׳ וכן מצאתי בפרשת סדר אלפי הרוקו׳ הר׳ שמואל מפלי״ז וכת׳ הטעם דהא דתלמיד פטור בהסיב׳ לפני רבו משו׳ דמור׳ רבך כמורא שמים כדאית׳ פ׳ אע״פ ופרשב״ם שם דילפינ׳ לה מאת יי׳ אלהיך תירא לרבות ת״ח א״כ כל ת״ח בכלל וכן מצאתי בתוספות פרק שור שנגח ד׳ וה׳ דתלמיד חכם מופלג בכלל זה אפילו לא למד כלום לפניו דהא מחייב במור׳ דאת ה׳ אלדיך תיר׳ ואית לו תורת רבו לענייי׳ דרש׳ דהא קרא את יי׳ אלהיך תיר׳ וכ״ש

אם

אם הת״ח כחשב לגדול הדור לחשיב לכל מילי כרבו אפילו לא למד כלום מלפניו · והכי אמרינן פ׳ אין עומדין במסכת ברכות דהא דקאמר עלי הכהן לשמואל הכניא אתה מורה הלכה בפני רבך ומק׳ שם התוספ׳ והא לא למד כלו׳ לפניו ומתרצין דגדול הדור היה וגם בא ללמוד לפניו כדאה דתרי שינויי ניכהו דלא שייכי אהדדי לכרך לחד שינויי הא קמן דחשיב כרבו מובהק מדקאמר דהיה חייב מיתה על הוראתו בפניו ·

ק לט

שאלה כזית של מצה ושל מרור צריך לבולעו בבת אחת או לאו ·

תשובה יראה דמצוה מן המובחר לבלוע כל הכזית כשהוא מרוסק בבת אחת והכי מוכח ממרדכי פרק ע״פ דכת׳ אהא דקאמר כורכו בבת אחת ואוכלו פי׳ הוה כוטל כזית מצה וכזית מרור וכזי׳ חרוס׳ ואת׳ היאך מחזיק בי׳ הבליע׳ כולי האי דהא כזית היינו חצי ביצ׳ וי״ל דהו׳ דווק׳ כשמאכל שלם אבל כשהוא מרוסק מחזיק טפי וכשהוא מגיע לבית הבליע׳ מרוסק הוא ולכך מחזיק כולי האי עד כאן מכאן מוכיח דאין לבלוע הזי׳ של מצה מעט מעט דא״כ לא הוי ק׳ מידי דשפיר יוכל להכנים כל ג׳ הזיתי׳ לפיהו ולכוס אותו ביחד ולבולעו ביחד מעט מעט אע״כ מנו׳ לבולעו בבת אחת להלל ה״ה לדידן זית אחד של מצה או של מרור ואף על גב דר״שי שילהי פרק גיד הנשה פי׳ דאי אפשר לבלוע זית כלו כאחת התוספות סתרו אותו שם בהוכחות נמורות ·

ק מ

דיני תקיעות וראש השנה

שאלה חולה שאינו יכול לבא לב״ה בר״ה וחבירו תוקע לו לאחר שכבר יצא ש״צ בבית הכנס׳ מי יברך לשמוע קול שופר החולה או התוקע בעצמו ·

תשובה יראה דמן הדין יש לברך החולה בעצמו דכיון דעיקר המצות בשמיעה כדמוכח מהתוקע לתוך הבור ומשום הכי תקנו לברך לשמוע קול שופר ולא על תקיעת שופר כדאית׳ באשירי פ״ב דר״ה ואם כן כיון דאיהו כמי שומע כמו התוקע ואיהו דמחייב לשמו׳ ולא חבירו התוקע שהפי כבר יצא אמאי לא יברך בעצמו ולא דמי לשומעי׳ מש״צ דלא מברכי׳ אלא מכיחי׳ לש״צ לברך עליהם דהתם ש״צ נופי׳ מחייב לשמוע וכיון דאיהו דתקע שפיר טפי דאיהו מברך ונפקי כולהו בברכתו דאין להרבות בברכו׳ דלא צריכין וכן כתב אשירי פ׳ בתרא שגם על השמיעה היו חייבים בני הקהל לברך אלא דנפקי בברכת התוקע המברך בשליחות׳ וכן כתב בהג״ה בהלכות מילה אבל בכדון דידן דשליח לאו בר חיובא הוא רק החולה ומצות השמיע׳ היא בגוף החולה כמו בגוף התוקע אכ״ל למה לא יברך אותו שהוא מחוייב בדבר ואע״פי שזה מכשיר לו השמיע׳ מ״מ הרי הוא כמו שקושר תפילין לחבירו בראשו בזרועו דמסתמא לא יברך רק המניח כך נראה מן הדין אלא שאין נוהגי׳ כך ·

ק מא

שאלה בכניחו׳ של שברי׳ צריך ליזהר בכל מקום שהוא זקוק לשברי׳ שלא יאריך בכניח׳ אחת כשיעור שלש יבבו׳ או לאו ·

תשובה יראה דאין צריך ליזהר בשום מקום שלא להאריך כשיעו׳ שלש יבבו׳ אבל כשיעור ג׳ נכיחו׳ יש ליזהר וגם בזה יש חלוקי׳ כמו שכתב׳ במרדכי ובהג״ה באשירי

משום

משום מהר"ח כתב דנראה לו שאין צריך ליזהר בשברים שלא יאריך כשיעור ג' יבבות משום דשברי' אין תוקעי' אלא משום בשביל דשמא קש"ק אמת הוא ולא קר"ק ואל"ה שיעור תרועות כג'גניחות ולא כג' יבבות וכן אם קשר"ק אמת שיעור תרוע'כג' גניחו' וג'יבבות לא מיקרי תקיעה ולא יצא מכלל שבר ע"כ ואע"ג דשאר רבותינו לא כתבו הכי נראה דדברי מהר"ח דברי' של טעם הם ואין להשיב עליהן אמנם נראה במקומות שנהגו מנהג של ר"ת לתקוע בכל הסדרים קשר"ק וטעמא דידיה משום דבקשר"ק יוצאי' ממ"נ דאית ביה קש"ק וקר"ק ולהפסיק לא חיישינן כיון שיצאו כבר ידי כל הספיקו' בישיב' ואל"כ צריך ליזהר אפילו לדעת מהר"ח שלא יאריך בשברים כשיעור ג' גניחות כשבר אחד אע"ג דבקשר"ק קאי משום דשמא קש"ק אמת הוא ושיעור תרועה ותקיע' כג' גניחות ואם האריך ביה הוה לי'תקיעה ולא שברי' וליכא למימ' דנפיק ממ"נ וק"ל· קמב

שאלה שברים ותרועה יש לעשות בנשימה אחת או לאו·

תשובה יראה דהך מילתא אין הכרע דבהך מילת' פליגי בה רבוות' ר"ת כתב שברי' ותרועה אין לעשותם בנשימה אחת דגנוחי וילולי בנשימה אחת לא עבדי אינשי· וכן כתב במרדכי וה"נ באשירי בשם מהר"ם דאין לעשותם בנשימ' אחת ובאשירי כת' אע"ג דלא עבדי אינשי בנשימה אחת מ"מ הואיל ותרווייהו במקום תרוע' קיימי צריך לעשות' בנשימ' אחת ואין להפסיק בהו כמו שכת' ר"ת אג' שברי' דצריך לעשו' בנשימ' אחת ונראה דהמדקדק בדבריה' יתבאר לו דלמ' לא נפיק בהא ולמר לא נפיק בהא אם עשה אפי' בדיעבד אע"ג דמייתי ראיי' אשירי מן בירושלמי דאם עשאן כולן בנפיח' אחת יצא

פי' אם עשה תקיע' תרועה ותקיעה דהיינו תרועה דקר' דנריכ' פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה לא תקש' מהא לר"ת דאיכא לאוקומי בקש"ק או בקר"ק דבדידהו אין קפיד' דליכא למימ' בהו לא עבדי אינשי הכי דמכ"מ תרוע' ותקיע' תרי מילי נינהו אבל שברים ותרועה תרוייהו במקום תרועה קיימי משום דילפי' תרועה מאימא דסיסרא ומספקא לן דילמא עבדי גנוחי וילולי ובחד נשימה לא עבדי אינשי ולא הוי תרועה ונראה להביא ראייה לצאת ידי חובתו אליבא דכולהו במקום ש שתוקעים שלשים קולות בסדרים כגון בניאו"שטט נקל הדבר שיתקע בנשימה אחת שברים ותרועה ובסדרים בשתי נשימות או איפכא ובמקום שנהגו לתקוע רקקשר"ק לכל סדר כגון ברוב אוסטר"ייך ואנפיה צריך שיתקע בישיב' ש"ת בנשימ' אחת ובסדרי' בב' נשימות אבל איפכא לא דכיון דטעמא דר"ת שנהגינ' לתקוע קשר"ק לכל סדר משו' דאית ביה כמי קר"ק וקש"ק ונפיק ממ"נ ולהפסיק לא חיישי' ואל"כ אי עביד שברי' תרועה בנשימה אחת דילמא קר"ק אמת הוא ושברי' לאו כלום הוא ואי הוה מתחיל בשברי' באותה נשימה של תרועה לא חשיבה תרועה כלל כה"נ ה דבשילהי פ"ק דחולין חשיב כה"נ תוקע ולא מריע כשהוא מריע מתוך תקיע' באותה נשימ' ובמקום שנהגו לתקוע בסדרי' קש"רק קש"ק קר"ק כמנהג רוב אשכנז אין נקל כל כך לצאת ידי כולם מ"מ יתקע על שני דרכים בישיבה ובסדרים כדלעיל כיון דאותו מנהג משום דשמא ק"ל כמד' אחת מדברי תורה ושתים מדברי סופרים ולכך תוקעין בעניין דסתרן אהדדי ולפי זה בכדון דידן כמי נפיק ידי חובת' מן התור' לכ"ע וק"ל· ועוד נראה דבכל זמן שיתקע ש"ת בנשימה אחת יזהר שלא יתקע כמו שרגילי' תוקעי' לתקוע ש"ת

בכה אח' בלתי שום הפסק דבכה"ג לא מיקרי
בכשימ' אחד אלא יפסיק מעט רק שלא יעשה
כשימה בכתי' כך מפרש"י שילהי פ"ק דחולין ·

ק מ ג

שאלה מלבד עולת החודש שאנו
אומרים במוסף דר"ה היכן
מקומו בתפילה קודם ומנחתם ונסכיה' או
לאחר ומנחתם ·

תשובה יראה דלפי משמעות החבורים
כאו"ז פרק בכל מערבים וכן
במנהגים דיש לאומרו קודם ומנחתם אמנם
אחד מהגדולים היה רגיל לאומרו לאחר
ומנחתם ונראה דאו"ז ומנהגי' לא אתי לאורויי
לן סדר הנוסח היאך לאומרו אלא אתו
להורות לנו הזכרת הפסוקים ועניין ה
המוספים בר"ה ואפשר אע"ג דנקטו בסדר
הזה ליכא קפידא להו אי אמרינן איפכ' רק
שיזכיר הכל ואכ"ה נראה דשפיר טפי לומר
מלבד עולת החודש אחר ומנחתם ונסכיה'
כו' דאי אמרו קודם א"כ כשמסיי' באותו
הפסוק ועולת התמיד ומנחתה ונסכיה' כו'
הרי הזכיר שני תמידין כהלכתן כדפרש"י
בפרשת חומש אם כן אם יזכיר אח"כ ושני
תמידין כהלכתן הזכרה שלא לצורך ה
הוא אבל כשיאמר תחילה ומנחתם אע"פ
שמסיים בה ושני תמידין כהלכתן אין קפיד'
אם שוב יזכיר ועולת התמיד ומנחת' ונסכיה'
דקרא ככתיבתו הוא מזכיר ואין ראוי לדלג
מקצת' אבל ומנחתם ונסכיהם נוסח חכמי'
הוא ואין ראוי לכפול בה דבריהם ·

ק מ ד

שאלה שכח זכרנו ומי כמוך או וכתו'
ונזכר קודם שעקר רגליו חוזר
או לאו ·

תשובה ירא' אע"ג דכל הגאוני' כתבו דחוז'
בזכרינו ומיכ' ר"ל ומי כמוך אפילו
עקר רגליו אין לנהוג הכי שלא כדפסק מה"רם
ואשירי דאינו חוזר הואיל ולא הוזכר נוסח זו
בתלמוד ואפי' בלא עקר רגליו אע"ג דכתבו
רבוות' דר"י ראה את ר"ת שחזר אחר מודים
בדבר שאמרו חכמי' אם לא אמ' אין מחזירים
אותו וי"ל דווק' כשעקר רגליו כה"ג שייך לומר
לשון חוזר' אבל לא עקר רגליו לא מיקרי חוזה
וכת' בסמ"ג דיש לעשות כר"ת בהא וכן התוס'
שילהי פ' תפילת השחר דעמ' דבר בהא כר"ת
מ"מ נר' דאפי' ר"ת לא סבר הכי אלא באותם
דברים הנזכרים בתלמוד לאומרו כגון על
הניסים בתפילת חנוכה ופורים ויעלה ויבא
בערבית דר"ח ואע"פ שאמרו חכמים עלייהו
אם לא אמר אין מחזירים אותו מפר' רבי' תם
דר"ל כשעקר רגליו אבל כל כמ' דלא עקר
רגליו מחוייב הוא לומר כמו שתקנו חכמים
אבל זכרינו ואינך דאינ' מוזכרי' כלל לאומרו
ואינו מטבע חכמי התלמו' ולכך סבר מה"רם
ואשירי דאינו חוזר בהו למיעבד ברכ' לבטל'
בשביל חזרתם מניין לנו לחלק בין עקר ללא
עקר הא לא קאמר עלה לשון חזרה בשום
מקו' בתלמוד וכסינגנון זה כתב ג"כ בתשוב'
אחר' על ששכח על הניסים בחנוכה ובפורי'
בברכת המזון הארכתי שם יותר ·

ק מ ה

שאלה ר"ה כשחל להיות בחול ברוב
השני' י"ל בקדוש ובתפיל' זכרון
תרוע' מקרא קודש או יום תרוע' מקר' קודש

תשובה יראה דיש קצת לחלק בדברי אשירי
כתב בשילהי ר"ה ד"ל יום תרועה
כשחל בחול וכן כתב בהג"ה במיימון' דכך
אית' במסכת סופרים ואח"כ כתב שכן הוא
מנהג אשכנז · אמנם אחד מהגדולים קבל
מרבותיו שיש לומר לעולם זכרון תרועה מ"ק
דהכי כתב קרא אבל מקרא קודש גבי יום
תרועה לא כתי' נראה דלשון הרמב"ם משמע

כמי קצת הכי לכתב בנוסח הקדוש של ר״ה בשבת׳ זכרון תרועה ואת״ דר״ל בשבת אין דרכו לכתוב בסתם על המיעוט דרוב ר״ה השני׳ חלי׳ בחול ובא״ח כמו כתב בשם רב האי גאון בשבת׳ הנוסח זכרון תרועה אח״כ מצאתי בגליון אחד במיימון לא ידענא מאן דהוא כתב דודאי בקדוש י״ל זכרון תרועה משום דבלילה מקדשים ולילה לאו זמן תרועה הוא כמו שבת ויתיישבו בזה דברי רב האי גאון והרמב״ם אבל מ״מ בהגה״ה במיימוני כתב בהדיא אפילו על הקדוש יום תרועה בחול מכל מקום נראה דדי בסברא וחלוק זה לפרש ולומר בקדוש ובתפלת ערבית זכרון תרועה אפילו בחול משום דלאו זמן תרועה הוא ואף על גב דלא דמי לשבת דהכא הוא יומא זמן תרועה הוא למחר ואשכח׳ בפ״ק דתענית דקאמר רב הונא דמי שקבל עליו תעני׳ למחר מתפלל בלילה שלפניו בערבית תפלת תענית אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מכל מקום לפשר בין הדיעו׳ טוב הוא לחלק כך ·

קמז

דיני יום כיפור ותשעה באב ותעניות

שאלה עשרת ימי תשובה שמתענים בהן צריך להשלי׳ בהן התעני׳ עד הלילה או לאו ·

תשובה יראה שיש לחלק כדבר בא״ז ובמרד׳ כת׳ במסכת תענית דעשרת ימי תשובה דאין רגילות לקבל בהו התענית בתפלה ורק צערא בעלמא קבל עליה אין צריך להשלים תעניתו עד הלילה וראייה מאנשי משמ׳ שהיו מתענין ולא היו משלימין וקאמר בגמרא משום דצערא בעלמא קבלו עלייהו וכן נהג רא״בן בעשרת ימי תשובה שמיד אחר יציאתו מבית הכנסת היה אוכל ע״ב ונראה דהכי טעמא תרתי בעיא שאין רגילות לקבלם בתפילה וגם משום דצערא בעלמ׳ קבל עליה כדמפר׳ במרדכי תרוייהו ואפשר בא״ז גדול כמו מפרש תרוייהו ואם כן יש לחלק דדווקא אותן הרגילין להתענות כל ימי התשובה דאינהו לא צריכין לקבלם בתפילה דמקובלין ועומדין מכח מנהגם · ואפילו אותם שרגילין להתענות כולם חוץ מיום אחד כדי שלא יהא עליהם כנדר שאם יראה להם אונס שלא יוכלו להתענות שלא יצטרכו להתר׳ היינו נמי כמו מתענין כולם אבל המתענין רק שנים או שלשה ימים בהו נראה דצריכי׳ לקבלם בתפילה בלילה מקודם ואם כן לא מהני טעמא דצערא קבלו עליהם לחוד עוד נראה דאותן שרגילין להתענות בכל שנה משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב אף על גב דמסתמא גם כן אין צריכין לקבלם בתפילה מכל מקום צריכין להשלים עד הלילה דהתם ליכא למימר דצערא בעלמא הוא קבלו עלייהו דאדרבה דמו לארבעה תעניות י״ז וט׳ וג׳ וי׳ שמתענין בהן על החורבן והנהו שלשה שבועות כמו רמוזים הם כדניאל להתענות בהם על החורבן ולא דמי לאנשי משמר ולעשרת ימי תשובה דאותן תעניו׳ לצערא בעלמא דעל העתיד כדי לקבל התפילה ויקרע גזר דינם ובאנשי משמרו׳ כדי שיתקב׳ הקרבנו׳ ברצון ·

קמז

שאלה התינוקות האוכלי׳ ושותים ביום הכיפורים שרי לגדול להאכילן בידים או לאו ·

תשובה יראה דשרי ואין צריך כל כך לדקדק כ״כ׳ כי נהגו כל העם היתר ואף על גב דדרש אחד מהגדולים בשם

כאן אע׳ דשפיר דמי וטוב ליזהר דמאן דאי׳
ליה טליא וטלייתא דאכלי ב״ה שיכין להזדמן
להם מאכלם שיאכלו הם בעצמם כדי שלא
יצטרכו הגדולי׳ ליגע המאכל ולהושיט להן
משום דבאכילת יום הכיפורים איכא כרת
ולא בדילי מיניה ואיכא למיגזר כמו חמץ
דילמא אתי למיכל מיניה מכל מקום אין
נראה להחמיר הואיל ומנהג פשוט שלא
ליזהר · ויש ליישב דלא דמי לחמץ כמו
שמצאתי חילוק בתשובת הר״א או״ז שכתב דמי
שמתענה מותר להתעסק במאכלות ה
ובמשקיות ואין כאן משום לך לך אמרינן
לנזירא סחור סחור לכרמיך וכו׳ דשאני נזיר
דמותר בכל ענייני מאכל ומשתה בר מיין
ופרי הגפן חיישינן דילמא מישתלי אבל
המתענה דאסור בכל מיני מאכל ומשתה
אסח דעתיה מינייהו ולא אתי למשתלויי׳ עכ״ל
מהאי סברא יש לחלק גם כן שפיר בין חמץ
לאכילת יום הכיפורי׳ דחמץ הוא לכל העולם
כמו לנזיר היין וקל להבין · אבל אין להביא
ראייה דלא חיישינן ונזרינן ביום הכיפורים
מהא דפרק בתרא דיומא דבי מנשה תנא
מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת
לתנוק בו׳ אלמא לא גזרינן יש לומר דההוא
איירי בתינוק קטון דאי אפשר לו לעצמו
ליקח הפת ולכך התירו כמו שהתירו
ההדחה במים · אף על גב דאסור להושיט
אפילו אצבע אחת מכל מקום בטליא ו
ובטליית׳ דאפשר על ידי עצמו מניכו למימר
דלא שרי אלא מסברא דלעיל יש לחלק
ולהתיר כמו שהוא מנהג ·

קמח

שאלה אשה שילדה בשביעי ב
בתשרי שרי להאכילה בי״ו
הכיפורים אפילו לא אמרה צריכה אני או
לאו ·

תשובה יראה דאין להאכילה כפי האי
נוסח אם לא אמרה צריכה אני
דגרסינן בפרק מפנין חיה שלשה שבעה
ושלשים תוך שלשה בין אמרה צריכה אני בין
לא אמרה צריכה אני מחללין משלשה עד
שבעה אמרה לא צריכה אני אין מחללין הא
סתמ׳ מחללין כו׳ התם קאי על חילול שבת ·
ונראה דהוא הדין בשיעורין הללו לענין
ביטול עינויי יום הכפורים יש לחלק גם כן
בין תוך שלשה לאחר שלשה · ונראה דתוך
שלשה לא חשיב להו מעת לעת כענין
שאלתינו ילדה שבעה בתשרי בערב ם
שיאכילוה ביום הכיפורים חצות היום דעדיין
תוך שלשה הוא מע״ל אלא הכך שלשה חשבינן
לפי סדר הימים ומיד כשנכנס יום רביעי
ללידתה מיקרי לאחר שלשה · ואף על גב
דאשירי פרק מרובה כתב לפי פירוש דה״ג
סבירא להו שרי אמירה לנוי אפילו במלאכה
דאורייתא לצורך מילה ומותבינן עלה מ
מההוא עובדא דפרק הדר דההוא ינוקא
דאישתפך חמימי ותירץ אש״רי ההוא קושיא
דבעי מע״ל בתוספות פרק קמא דגיטין לא
רצו לתרץ הכי וכתבו דדוחק הוא לומר
דבעינן מעת לעת · ואם תאמר וכי מאחר דכיון
דאיכא פלוגתא דרבוותא בספק נפשות
להקל והכי פסיק תלמודא בפרק מפנין
בפלוגתא דמר זוטרא ורב אשי וכן פסק
אשיר׳ במסכת יומא בפלוגתא דרבוותא כיון
דאש״רי לא כתב דבעיא מע״ל שא כדי ליישב
הלכות גדולות דלעיל והא אפליגי רב אלפס
ור״י כדאיתא באשירי פרק רבי אליעזר דמילה
וכתב מה״רס במרדכי פרק נערה דנוהגין
לפסוק כרב אלפס בדבר שלא נחלקו עליו
התוספות וכל שכן היכא שהתוספות שוין ליה
והתם הוא כמי לאפוקי ממונא מן המוחזק
ואע״ג דקי״ל ספק ממונא לקולא למוחזק וכיון
דליתא

של פסק האשירי דבעינן מע"ל ואף כי אשירי
גופיה תירץ ההיא דהלכות גדולות בעגין
אחר פרק המילה ואף על גב דפרק הערל
מסיק דיום הבראתו של תינוק בעינן מע"ל
אלמא מידי דהבראת הגוף חשבינן מע"ל יש
לומ' דיש חילוק בין חולה הגוף מחמת הלידה
ובין חולה הגוף דעלמא ·

קמט

שאלה כריס וכסתו' של עור מותר
לעמוד עליהם בי"ו הכיפורי'
אנלאו

תשובה ירא' דהמקיל לצורך לא הפסיד
והמחמיר תבא עליו ברכה כמו'
בת' וז"ל ומוליכות כריס וכסתו' לבית הכנסת
לעמוד עליהם לפי שיש בני אדם שיש
להם כאב ברגליהם ויש שהצינה קשה עליהם
שהרי אע"פ שנאסר להם נעילת סנדל רבה
כרך סודרא אכרעיה ונפיק ורב יודא אומר
סנדל של שעם וכל שכן כריס דשרי עכ"ל
מדקאמר כל שכן כריס דשרי משמע הואיל
ורכין הן טובא כל שכן דשרי אבל אינו רוצה
לומר כיון דאינם כרוכים סביב הרגל אלא
שכף רגליהם עומדים עליהם חשיב כ"ש דשרי
דא"כ הוי ליה למימר כ"ש על גב כריס דשרי
והשתא הואיל ולא שרי לעמוד על גבי כריס
אלא משום דרכים אינון וכדמייתי ראייה
מרב' דכרך סודרא אכרעיה אם כן כריס
של עור דלא אשכחן כמותו דשרי למיכרך
אכרעיה אסור כמי לעמוד עליהם אפילו
הן מאד רך נראה דלא חילקו חכמים דבפרק
מכות חליצ' משני כאן באנפליא של בגד כאן
באנפליא של עור ופת' אנפליא רך הו' דומיא
של בגד וכן קורדייקאוס מפרש רש"י התם
מנעלי' רכי' אמנם איכא דלא דיק כולי האי
בלישניה ור"ל כ"ש כרי' שרי לעמוד עליה' וקיצר
בלשונו ונוכל לומר דלא אסר בשל עור אלא
כשהוא רך ונעול ברגלו וראייה קצת דכתב
א"ז וז"ל ונראה דמותר לצאת במנעל קרוע
ושיעור הקריעה איני יודע ומסתמא איכו
ר"ל קרוע למטה בכף הרגל שא קרוע למעלה
וכיון דשרי מנעל קרוע כל שכן לעמוד ע"ג
כלי עור דשרי ·

קן

שאלה מ"רח אב עד התעני' שרי לרחוץ
בפושרין כגון בנהרא או לאו ·

תשובה ירא' דלכאורה משמע דאסור
דהכי מסי' פ"ק דתענית כל שהו'
משום אבל בין בחמין בין בפושרין אסור וכל מה
שממעטים מר"אש חדש עד התענית משום
אבל הוא כרבנן פרק החולץ שאני בין אבילת
חדש' לאבילת ישנ' דהיינו מ"רח עד התענית
כדמוכח בא"ז ובמרדכי דנהגו אסור ברחיצה
וא"כ לכל הפחות ר"ל בחמין וז"ל דכל רחיצה
קאמרי וכן משמע קצת לשון המרדכי דכת'
אהא דאמר כל מצות הנוהגים באבל נוהגין
בתשעה באב ואסור ברחיצה מיהו נהגו שלא
לרחוץ מרא' חדש אב ע"כ והשת' אי ר"ל דנהגו
דווקא שלא לרחוץ בחמין מאי מיהו דקאמר
שפיר נקט תלמוד' דווקא ט' באב דאסור
ברחיצה אף בפושרין כמו שנהגו באבל שא ע"כ
מנהג אבותי' כמי דאסור ברחיצה אף בפושרין
ולכך קאמ' שפיר במרדכי ומיהו אהא דמשמ'
תלמודא דדווקא בט' באב אסור ברחיצ' אע"ג
דלשון הרמ"בם משמע דווקא בחמין נהגו
איסור דכתב שנהגו הכל שלא לכנוס למרחץ
בשבת זו מכל מקום נראה דכיון דא"ז מ
ומרדכי פליגי עליה בהא דאינהו סברי
דנהגי מרא"ש חדש ואילך ואיהו לא כתב אלא
בשבת זו הכי נמי כימא דבהא נמי פליגי
דנהגו אפילו בפושרין ולהכי נקיטו אינהו
שלא לרחוץ ולא נקטו שלא לכנס במרחץ
כהרמב"ם אמנם כמדומה ולי שראיתי בימי

אורפי רוחצים בנהרות מראש חדש ואילך
ולא מיחו בידם והמחמיר תבא עליו ברכה ׃

קכא

שאלה בסעודה המפסקת צרי׳ לחלוץ
מנעליו או לאו ׃

תשובה ירא׳ דאי׳ צריך ואע״ג דאחד מן
הגדולי׳ כתב דצריך וכן נהג הוא
בעצמו ונתן טע׳ לדבר דכיון דבעי ישיבת
קרקע לא משכחן ישיבת קרקע בלא חליצת
סנדל מכל מקום שאר גדולים לא נהגו הכי
ונראין דבריהם משום דלפי הענין נרא׳
דהא דבעי סעוד׳ זו ישיבת קרקע לא מטעם
אבילות דהא אכתי לא עייל תשעה באב אלא
דבעי סעודה ענייה ושפלה ומשום הכי
אסרינן שני תבשילין ובשר ויין ולכך בעי
נמי ישיבת קרקע דבהא נימא נמי שאין
חשובה כדאמ׳ בכמה דוכתין לחשיב׳ הסעודה
מיסב ואוכל ולדידן דלא נהגי׳ לעולם בהסיבה
אין שפלות הסעודה ניכר אלא ביישוב על גב
קרקע ׃ אבל חליצת מנעל לא שייכא מידי
לסעודה לאחשובי או לגרועי ועוד נרא׳
דהאי סעודה דמיא לסעודת אבינות ה
דמקמיה אבילות היא והכי משמע לשון
הספר כרבי יודא בר אילעאי דקאמר והיה
יושב בין תנור לכיריים ודומה לו כאלו מתו
מונח לפניו והיינו אבינו׳ ונבי אבינות תנייא
אינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו
שותה יין והיינו ממש כמו סעודה המפסקת
לדידן ובלאו הכי לא רגילינן בהסיבה מ
כדלעיל אבל חליצת מנעל אינ׳ צריכ׳ באונן
כדאיתא בהדיא בתוספות פרק קמא ה
דכתובו׳ ומוכח התם משו׳ דמקילינן באבינו׳
טפי מבאבילות להכי לא צריך חליצת סנדל׳
ותו דהמדקדק בדברי רבותינו שכתבו סדר
היו׳ דתשעה באב משמע דלא הוזכרה כלום
חליצת מנעלים עד תפילת ערבית ׃

קנב

שאלה נשים המכבסים צעיפים מ
לארמאיות שרי להו לכבס
בשבת שחל תשעה באב להיו׳ בתוכ׳ או לאו ׃

תשובה ירא׳ דמתוך הסברא נרא׳ להתיר
שהרי אין איסור כיבוס בשבת זו
משום דאסור מלאכה אלא שאסרו חכמים
לספר ולכבס כדי למעט בשמחה ולהראות
האבילו׳ והא לא שייך בכיבוס בגדי מ
הארמאיות ׃ ונרא׳ גם כן להביא ראייה
מהא דפסק מהר״ם בהלכות שמחות שלו
דאסר לכבס בגדי קטנים בשבת והביא
ראייה מדבטלי קנרי דבי רב משמע לגמרי ׃
ועוד הא אמרינן תנוקות דבית רבן בטלים
בתשעה באב משום פקודי ה׳ ישרים משמחי
לב עד כאן׃ משמע דווק׳ בגדי דשייך קטני׳
בהו כמי אבילו׳ אי משו׳ חינוך או משום ענמת
נפש כדאמרינן קורעין לקטן משום ענמת
לנפש ותו דיהיב מהר״ם נמי טעמ׳ מדאמרינ׳
תינוקות דבית רבן בטלים וכל הני ס
סברות לא שייכי בארמאי׳ וק״ל ומהא דבטלי
קנרי דבי רב אין להביא ראייה לאסור
מדבטלי לגמרי ולא כבסו אפילו לארמאיות
כדמייתי מיני׳ ראייה אבגדי׳ קטנים וי״ל
דבטלו ודאי לגמרי דלא הוו שכיחי ארמאיות
ביניהם שהיו ישרא׳ עושים להם מלאכה כמו
שמחלקי׳ רבותא בענין למכור בהמה גסה
לגוי האידנא ובמרדכי פרק תולין מייתי
מכמה דוכתין בתלמוד דלא הוו שכיחי גוים
ביניהם אמנם סובר אני להחמיר משום דלאו
מוכח וניכר הוא דבגדי ארמאיות הן ואיכא
למיחש למראי׳ העין וכענין זה אמרי׳ פ׳ איזהו
נשך במרד׳ מן התוספו׳ דגוי שא׳ לישר׳ הילך
שכרך והלוה מעותי בריבית מות׳ אבל אסו׳
משום מראית העין ולא שרי התם שא אסוכן
מינהו סנטר או אפוטרופו׳ דאזמפורס׳ הדב׳

דהאמון של גוי הוא משמע דאם היה בסתם בעל חנות לרבים אסור משום מראית העין ואם כן בנדון דידן נמי אם הייתה כובסת לרבים למולים וערלים לא מהני ולא דמי לבגדי קטנים דלא אסרי להו משום מראית העין דהתם ניכר הוא לכל דבגדי קטנים הם אמנם נראה דאותה מלאכה שעושין הנשים לצעיפים קודם הכביסה שמוללין הקצוות אין לאסור בשבת זו כל עיקר בצעיפים א
ארמאיות דאפילו בצעיפי ישראלית איכא אלא חומרא יתירא דלא דמי כלל לתיקון השתי לבגדים חדשים וגם הנשים הטוו' חוטין כדי לתפור בהן בגדים ומחייתם ממלאכה זו נראה דשרי לטוות בשבת זו דהך נמי לא דמי לתיקון השתי שהוא בתחילת אריגת הבגדים ואיכא שמחה בדבר מה שאין כן בחוטי התפירה ·

קנג

שאלה בט' באב שרי לחלוב הפרות ושאר בהמו' או צריך לעשות על ידי גוים ·

תשובה יראה דלכאורה משמע דשרי דהא בח"ה דאיכא איסור ב
בעשיית מלאכה לר"ת ור"י מדרבנן ולמקצת הגאונים מדאורייתא אפ"ה התר פשוט ד
דחולבין הבהמות בעצמן ואם כן כל שכן בט' באב דאינו אלא מנהג כדתנן פרק מקו' שנהגו מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב כו' ותנן נמי מקום שנהגו לעשות ב"יד כו' משמע קצת דדין אחד הוא למלאכת ט' באב וי"ד · וי"ד קיל טפי מח"ה כדאיתא התם אמנ' נראה דיש לחלק דבח"ה איסור מלאכה משום שביתה הוא שרי רבנן כל מלאכת הדיוט ושאינו של טורח וכן מה שהוא לצורך שמחת המועד אבל מניעת מלאכה בט' באב משום ענוי הוא כדאיתא פרק בתרא דתענית רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו כת"ח כדי שיתענה ופרש"י שם כדי שיתענה כלומ' ענוי הוא להם שהיו בטלים מהמלאכה ולפי טעם זה י"ל דכל מלאכה בין של טורח או לאו וגם מלאכת הדיוט אם יש בה שיהוי קצת שמשתעשע בה אי' לעשותה בט' באב מפני שעל ידי כך מתבטל בעינוי לאפוקי הדלקת הנרות או לקשור או להתיר שאין בה שהוי ודאי פשוט להתיר בט' באב וכן מלאכות שהתירו חכמים לשמחת המועד ודאי אין לעשותם בט' באב כדפסקו הגאונים דאסרו לאבל לעשות בימי אבלו מלאכה שהתירו חכמים לצורך שמחת מועד ואיכא למימר דהוא הדין ט' באב ובמרדכי בסוף מסכת תענית כתב בשם ראבי"ה דהא איתא נהגו שלא לעשות מלאכה בט' באב כר' עקיבה דאמר כל העושה בט' באב כאילו עושה ב"יה אמנם מאד תמהתי על הני מילי דראב"יה דבכל הספרים שמצאו בידינו לא איירי רבי עקיבה במידי דמלאכה אלא קאמר כל האוכל ושותה בט' באב כו' דרשב"ג קאמר התם כל העושה מלאכה בט' באב אינו רואה סימן ברכה לעולם ובלשון זה כתב רב אלפס ואשירי בחבוריהם ·ועוד תמהתי על הא דלעיל דקאמ' יעשה עצמו כת"ח כדי שיתענה פירוש עינוי הוא להם שהם בטלים ממלאכה ומטע' זה חלקנו בין מלאכ' דחול המוע' ובין מלאכ' דט' באב דפ"ק דתענית פריך בשלמא כולהו תענוג הוא ולכך אסירי בתענית צבו' שגוזרים על הגשמים אלא מלאכ' אמאי אסור צער הוא לו אלמא דבטילת מלאכה אדרבא תענוג הו' לו ולא עינוי והא דכתבו רבוותא דאין לשחוט ולהכין עד אחר חצות וכן היה נרא' דאין הטע' משו' איסור מלאכ' אלא משום דכשה' עוסקי' בתיקון המאכל מבטלי' העינוי דדווקא אחר חצו' כשהיום מעריב שואף הוא

לאכול ואיכא אדרבה ענמת נפש כשמתעסק
במאכל הכי פירש רש"י פרק ואילו קשרים ·
אמנם מנאתי תשוב'
בשם ראבי"ה וז"ל ט'
באב אנו במקום ש
שנהגו שלא לעשות
מלאכ' הילכך אבותי'
הקדושים השוו מ
מדותיהם בט' באב
וביום הכיפורי' דאין
לשחוט ו'הכין לסעודת הלילה עד לאחר חצו'
כמו ביה דשרי בקניבת הירק מן המנחה
ולמעלה ע"כ מכאן משמע משום איסור
מלאכ' דנהגו בה וכן משמע ממרדכי דלעיל
מדברי ראבי"ה ולכך לבי מהסס להתיר משום
דכתב אבותינו הקדושים השוו מדותיהם
כו' וטוב להחמיר אם אפשר ע"י גוים ·

הג"ה
אמנ' מנאתי בפירוש
אחד ממסכת תעני'
שרש"י פירש פרוש
אחר אהיא דלעולם
יעשה אדם עצמו
כת"ח כדי שיתענה
ע"כ

קכד

שאלה בני אדם שמתענים ג' ימים
לילה ויום רצופים מתחילים
במוצאי שבת היאך יעשו בהבדלה על הכוס
הואיל ואין יכולין לשתות בליל מ"ש ·

תשובה יראה דיש דרכים בדבר כנ' פנים
מכל מקו' חד מחוור טפי מאידך
כמו שאפרש בשלהי פרק בתרא דתענית
כתב אשירי בשם ה"ג היכא דאיקלע ט' באב
במ"ש אי שרי להבדיל על הכוס מבעוד יום
כדק"ל מתפלל אדם של מ"ש בשבת ואומר
הבדלה על הכוס ומסיק שם בהג"ה דלא
שרי משום דכיון דמבדיל קבל ט' באב
עלויה כדרבי דאמר אי בדילנא אסיר ליה
למישתיה דאיחייב ליה בעינוי כיון דשוייה
חול בהבדלה הילכך לא מבדיל עד דנפיק
חד' בשבת' ואף על גב דאמ' מר מבדיל והולך
כל היום כולו ובטפי לא ה"מ היכא דהוי שרי
ליה למיכל אבל היכא דהוי אסור ליה למיכל
חד בשבתא מבדיל לאורת' דתרין בשבת' ע"כ
מהני מילי דה"ג נראה לנדד הדרכים ל
לשני הפנים האחד בנדון דידן יכול להבדיל
מבעוד יום והיינו טעמא דכתב ה"ג בט'
באב לאיסור לא שייך הכא דליכא למימר
כיון דמבדיל אכ"ל שוייה חול ואיתסר ליה
למישתי משום דכבר נכנסו לו ג' לילות וימי'
שקבל עליו לתענית דשאני לגבי ט' באב
שהיום קבוע הוא להתענות מגזירת חכמים
וקי"ל בפרק מקום שנהגו דבין השמשות שלו
אסור לכך הואיל ומבדיל ושוייה חול חל
עליו ע"כ חובת התענית אבל בנדון דידן
דמנפשיה קבל עליו לא שייך למימר דע"כ חל
עליו ואי משום חובת הנדר הא קי"ל דבנדרים
הולך אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם
לאו לילה מיקרי ההבדלה וקי"ל · ועל דרך
השני הייכו שיבדיל בסוף יום ג' בתחילת ליל
ד' כדשרי ליה למיכל ולמשתי אף על גב
דכתב א"ז הגדול דלמ"ד עד רביעי הייכו עד
ולא עד בכלל וכן משמע מן הספר דמדמה
לה להא דרבי זירא לענין גיטין דשריכן
אב"נ בשבוע לבתר שבת' ודהו' לקמיה שבתא
וכ"כ בה"ג ודלא כר"מב"ם דכתב עד סוף
רביע מ"מ נראה דבנדון דידן שרי לאברולי
אפילו ברביע כיון דלא הוי שרי למיכל קודם
כההיא דה"ג דכתבו לעיל דשיב' דמ"ד מבדיל
והולך כל היום כולו ותו לא אע"פב היכא דלא
הוי ליה שרי למיכל ולמשתי מבדיל אפי' בשני
ה"ה להך מ"ד ברביעי דאין נרא' לחלק דשאני
למ"ד כל היו' ותו לא מ"מ אי מבדיל בשני איכו
מופלג כ"כ שהרי איכא מ"ד דסבר עד רביעי
אבל ברביעי דמופלג טפי וליכא מ"ד דסבירא
הכי איכא למימר דלא מהני טעמא דלא הוי
אפשר מקודם דמה בכך אי איכא מ"ד דסבר
עד רביעי מ"מ איהו לא סבר הכי וסבר דמיו'
ראשון עבר זמן הבדלה ואפילו הכי שר:

היכא

היכא דלא אפשר מקודם והוא הדין למאן דאמר עד רביעי בדר זה ונכרא להביא ראייה קצת דאין לחלק מהא דאיתא בתוספ' פ' ערבי פסחים דפסקי הלכה כמאן דאמר עד רביעי ואייתי ראייה ממאי דרגילין להבדיל בליל שני כשחל ט' באב במ"ש והשתא אי הוי סברא לומ' היכא דלא אפשר עבדינן כאידך מאן דאמר אם כן לא הוי ראייה כלל דקיימא לן כמאן דאמר עד רביעי ואין סברא שיחלקו ה"ג ותוספות בהא אי סמכינן אאידך מאן דאמ' היכא דלא אפשר או לא אע"כ ה"ג סבר דבין להך מאן דאמר בין לאידך השיעור שנתנו חכמים לזמן הבדלה כל חד כדאית ליה היינו דווקא כדאפש' לו מקוד' ואהא פליגי התוספו' וסברי כיון דעבר זמנו בטיל מצותו בי' אפש' בין לא אפשר ולכך מייתי ראייה מט' באב דהלכ' כמ"ד עד רביעי · אמנ' הואיל והוכחנו דהתוספות פליגי אסברת ה"ג אם כן לא מחוור הדרך הזה כל כך לכך נראה המחוור שבכל הדרכי' שאם יש אבלו מי שמבדיל במ"ש יכוין לצאת עמו בברכה ויענה אמן ושוב יוצא שפיר אפילו שאינו טועם ואף על גב דלא חזי למשתי כדאיתא בהדיא בגמרא פר' בכל מערבין לענין קדוש דיה"כ דאי לא הוי חיישינן בינוקא דילמא אתו למיסרך הייני מקדשין על הכוס ויהבינן לינוקא למישתי והוו נפקינן ידי חובת קדוש ואף על גב דאנן לא שתינן ולא חזינן למשתי וכן כתב בה"ג לעיל לענין הבדלה בליל ט' באב דהוי שפיר דמי לאבדולי למיתב לינוקא למישתי אי לא משום דאתי למסרך וכן כתב אשירי פרק מי שמתו לענין אוכן במ"ש דאי לאו דאסו' הוא לענו' אמן אפילו אחר ברכה היינו מבדילים לפניו כדי לענות אמן לצאת עמהן ואף ע"ג דאיהו נמי לא חזי למישתי יין כפיק בטעימת חבירו וה"ה בנדון דידן דנפיק בהדי אחריני אמנם כמדומה לי שנהגו העם להבדיל במוצאי יום שלישי סמוך לחשיכ' ממש ושותין כוס הבדלה משחשיכ' וראיתי מאח' מהגדולי' שהיה קור' תגר על זה מטע' דעד רביעי ולא רביעי בכלל ואי אפשר לנמנם ולעיל כתבנו דלפי ה"ג היה ליישב מנהג זה ·

קכה

שאלה נער אחד כחוש וקטן ב באיבריו ובגופו והוא בן י"ג שנה ויום אחד אבל אין שום שערות נראים בו כל עיקר חייב להתענות ביה או לאו ·

תשובה יראה אף על גב דרמ"בם ורב אלפס ויתר הגאונים פסקו כרב הונא וכרב נחמן בר יצחק דסבירא להו השלמה מדרבנן כו' דבנער כחוש ורך מנינו לסמוך על דברי ה"ג ותוספות פרק נערה דפסקו כרבי יוחנן דהשלמה דרבנן ליכא שאם חינוך שעות מכל מקום בנדון דידן נראה דחייב להשלים מטעם ספק דאורייתא והכי פסק רא"בן בפרק יוצא דופן בקטנה שהגיע' לכלל שנותיה ולא הביאה סימנים אם בעל לאחר זמן חוששין שמא כשרו ולא תמאן וה"ב ספק איסור כרת הוא וחוששין שמא כשרו הואיל והגיע לכלל שנותיו דאין נראה כלל לחלק בין קטן לקטנה בענין זה וכל שכן לדעת ספר התרומה שכתב בגמרא בלא שערו' סגי או שמא אחת בגבו ואחת בכריסו סגי ומי יכול להבחין כל זה ורמ"בם דכתב קטון בן י"ג שנים ולא הביא שתי שערות משלים מדברי סופרים איהו כתב הפסק לזמן חכמי התלמוד שהיו בקיאים בבדיקה כגון דאשלימו ליה לקטן י"ג שנה ביה"כ ובדקי' ליה כוליה יומ' דלא אתו שערו' דכי האידנא' ליכא למיחש שמא כשרו ולכך עדיין כקטן בן י"ג שנה הוא ומשלי' מדברי סופרי' כדסבירא ליה לרמ"בם דהשלמה מדרבנן אית לן ואין

דוחק

דוחק להעמיד דבריו בהכי דרגילות הוא ובמה מקומות בתוספו' פסקינן למה שהיה בימי חכמי התלמוד ·

קכו

שאלה אחד שכח ואכל יותר מכזית בי"ז בתמוז היאך עושה אם מתענה יום אחר בשביל זה או לאו ·

תשובה יראה דאין מתענ' יום אחר ואין להפריז המדה בזה ואף על גב דנוהגים המדקדקים כשמתענין תענית יום זה כגון שאמר הריני בתענית למחר ואף על פי כן מתענה יום אחר אף על פי שאין צריכים כדכתב בא"ז דאם לא ירצה ללוות ישלים ויפטור ואם רצה ילוונו ויפרענו ואינו צריך להשלים מכל מקום מחמירים המדקדקי' למיעבד תרוויהו משלימים מפני קבלת יום זה ופורעי' לקיי' תעני' שלם · וכ"ע באשי' פ"ק בההי' דירושלמי דלוה אד' תעניתו ופורע אי מתיישב שפיר פסק דא"ז דלעיל · אמנם בתעני' צבור קבוע מגזירת חכמים וחובה להתענו' אם שכח ואכל צריך להשלים ע"כ דמי שאכל שום וריחו נודף איכו אוכל עוד שום ויהא ריחו נודף יותר שהרי יום זה אסור באכילה מדרבנן ואין צריך לפרוע אחר תחתיו דדווקא יום זה חובה ולא אחר ואי אפשר לתקן את אשר עוות אם לא ש שכוונתו להתענות לכפרה על עוונתו ושגגתו · הנראה לע"ד כתבתי ·

קכז

שאלה חתן שמתענה ביום חופתו וכמו שאנו רגילים לעשות החופה קודם תפילת המנחה בע"ש היאך יעשה בשתייתו מן הכוסו' של ברכת אירוסין ונישואין קודם שהתפלל עננו ·

תשובה יראה דראוי הוא שיתפלל מנחה קודם שיכנס לחופה ויתפלל עננו דקי"ל מתעני' לשעות ומתפלל תפילת תעני' ואף על גב דרבו בו פתרונים בכמה נוונים מכל מקום בהאי גוונא כהנינן אבל לשתות קודם תפילת תענית נראה דלאו שפיר דמי ואע"ג דבפ' במה מדליקין מייתי רש"י תוספת' דפעמים שאדם מתפלל תפילת תענית ואוכל ושותה כמו ליל כניס' התענית שמתפלל בער' תפלת תעני' ואוכל ושותה אחר כך כל הלילה אלמא אין קפידא בהכי יש לומר דשאני התם דמתענ' למחר יום שלם ועליו אומ' עננו ביו' צום תעניתנו כלומר ביום תעני' של מחר דלילה ויום אחד הוא אבל בכדין דידן דאינו מתענה יום שלם כלל הוי כמו שקרן בתפלתו הואיל ושתה כבר ואף על גב דאיכ' חד גוונא דפי' הגאונים בההיא דמתענים לשעות דדמי' קצת לכדין דידן כדאית' באור זרוע פר' קמא דע"ז מכל מקום יש חלוק גדול ביכייהו · והנראה לע"ד כתבתי ·

קכח

שאלה מי שדרכו לעולם לרחוץ את את פיו בשחרית שרי כמי למיעבד הכי ביום תעניתו או לאו ·

תשובה יראה דבתעני' צבור לא כשר למיעבד הכי ביום תעניתו אבל בתענית יחיד שרי וכן קבלתי שאחד מהגדולים הורה כך ודקדק מהא דאמרינן פ"ב דברכות דהשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום ועד כמה עד רביעי' ופר"ח שם דווקא שחוזר ופולט ואפ"ה דווקא עד רביעי' אבל טפי מרביעית חשיב הנאה אף על גב דפולט ורצה אחד מהגדולים דלעיל בתחילה לומר דמה שאדם מחזיק מים בכף ידו כדי להכניסו לפיו לרוחצו בציר הוא מרביעית ולכך שרי שהרי פלטן וחוזר מטעם זה והתי' מטעם אחר ואפילו הוא יותר מרביעית

דדווקא

דדווקא הרוצה לטעום אסור ביותר מרביעי' דכיון דמתכוין לטעום מיתהני מיניה אף על גב דפולט אבל המתכוין לרחוץ פיו לא מיתהני ליה אפילו יותר מרביעית אם חוזר ופלטן · ונראה דמכל מקום דווקא בתענית יחיד אבל לא בתענית צבור דאההיא נמי קאי דטועם עד כדי רביעית כתבו התוספות שם דלא איירי אלא בתענית יחיד · עוד היה נרא' לחלק מטעם אחר דדווקא תבשיל ושאר משקים לא שרו אלא עד רביעית משו' דבטפי מרביעית אית ליה הנאה אפילו אי פליט אבל מים אפילו ביותר מרביעית לא חשיב מיתהני כיון דפליט וכי האי גוונא מחלקין התוספות אהא דמאן דחנקתיה אומצא ושותה מים אין צריך לברך ואי שתי שאר משקין צריך לברך משום דלעולם אית ליה הנאה מיניהו והכי נמי איכא למימר בנדון דידן · הנראה לע"ד כתבתי ·

קנט

דיני שחיטה וטריפה ובשר בחלב ושאר אסורי מאכלות

שאלה בסעודת ברית מילה מלחו בשר הרבה מבקר ומצאן בכלי מנוקב אחד ומלחו גם כן בכלי אחר אווזו' ואחר ששהו הכל שיעור מליחה ויותר במו אני יום לקחו המלוחות ושמו אותו על הבשר המלוח והפכו כל הבשר עם האווזות מלמעלה למטה ומלמטה למעלה עד שנגעו הכל זה בזה ונמצא אחר כך שאווזא אחת טריפה היתה ואין ששים בכל הבשר אפילו בנגד אווז' אחת יש שום צד להתיר בכי האי גוונא או לאו ·

תשובה יראה דבכי האי גוונא לעת הצורך לסעוד' מצוה המקיל לא הפסיד כמו שאבאר התוספות פרק כל הבשר וכן אשירי שם כתבו לחד שינוי דהא דקיימ' לן דמלוח הרי הוא כרותח הייני בזמן שיעור מליחה אבל לאחר זמן שיעור מליחה סבר כבר פסק כוחו של מלח ואינו חשוב עוד כרותח וכן כתב בסמ"ג הך שינוי וכתב עלה דטעם הגון הוא דבהך טעמא מתרצינן מה שאנו מתירין הרבה פעמים שנמצא ציר בגומות בין חתיכה לחתיכה לאחר ששהה שיעור מליחה ופלט כל הדם והציר והמלח שהוא מלא דם מתמחה באותו ציר שבגומות ונעשה דם צלול ונבלע בבשר ואנאי לא אסרי' אלא משום דפלט כבר המלח והדם בשיעור המליחה לכך פסק ותשש כחו ואפי' מתמסה אינו חשוב כרותח ויבלע בבשר ומקשינן עלה מההוא יונה דנפלה לכדא דכותחא דשרי תלמודא משום דהכותחא לא היה כמלח הצורך כל הא אם לא היה כאכל מחמת מולחו היה אסור אף על גב דהכותחא היה כמלח מימים רבים אלמא אפילו לאחר זמן שיעור מליחה מלוח הרי הוא כרותח ומתרצים דשאני התם דהכותחא לא פסק כחו שהרי לא פלט כלום ולכך אי הוי מלוח כל צרכו הוי חשובה כרותח לעולם ע"כ סיגנון תוספות והסמ"ג ואשירי לחד שינוי ובמרדכי בשם ראבי"ה כתב כמי דהא דאמרינן מלוח הרי הוא כרותח זהו דווקא בעוד המלח בכוחו אבל לאחר שנתמלאה מן הדם שמשך לחוץ פסק כחו והויא ליה כמוכן ולכך הורגלו להשי' הבשר בכלי תחילה ושוב לשפוך המים עליו והמחמיר לתת המים תחילה מכהב כשר הוא ע"כ · מכל ל"מ נראה דיש להתיר בנדון דידן דנוכי לומר כל הבשר שנגעו באווזות לאחר ששהו האווזות והבשר

בשיעור

בשיעור מליחה משום דהוי כמוכן הנוגע במוכן דלא בעי רק הדח' ואין לומר כלל דמה שכתבו הגאונים דלא חשיב כרותח לאחר שיעור מליחה היינו דווקא המלח עצמו לפי שפולט את הדם תשש כחו ורתיחתו אבל חתיכה עצמה שנמלחה כל הצורך כימא דכעשית רותח כ"כ שאין רתיחתו פוסקת כל זמן שהיא לחה מחמת מליחתו והכי מוכח מדברי הגאונים אחרים אי לא כימא דפליגי הגאוני' אהדדי דכתב בספר התרומ' ובשערי דורא דבשר או גבינה מלוח חשובים רותח כל זמן שהוא לח עד שתייבש ובאור זרוע פירש יותר וכתב דאפילו יש זמן מרובה קצת שנמלח ועדיין היא לח ויש ליחלוחי' המלח והציר שעליו יש לחושבו כרות' עד שיהא יבש וניכר לעיני' שאין בו ליחלוחי' ע"כ הא קמן דכתב דחתיכה הנמלח בחזקת רתיח' טפי משיעור מליחה אך ע"כ אין לחלק בין המלח לחתיכה וצריכי' לומר דהכי גאונים לא סבירא להו ההוא שיגויא ותוספות וסמ"ג ואשירי לעיל דא"לת הכי מאי מקשה לעיל הגאון אשיכוי דידהו מההוא יוצה שנפלה לכדא דכמכא ומאי קושיא התם הכות' היה גוף החתיכה שנמלח ולכך אי הוה מלוח כל הצורך הוה חשיב כרותח אפילו לאחר ימים רבים אלא על כרחך אין לחלק ותו דע"כ הכי גאונים לא סבירא להו דגוף החתיכה חשוב כרותח אפי' לאחר שיעור מליחה דא"לכ היאך הוא מתורץ מה שאנו מתירין כשנמצא ציר בגומות בין תרי חתיכה לחתיכה שנתמלח המלח באותו ציר והא אפילו אם אותו מיחוי לא חשיב כרותח מה בכך לא יהא אלא כמוכן מכל מקום הבשר המלוח אם יחשוב כרותח בולע הוא דבר לא שמוכיח אבלו כדאיתא בהדיא בשערי דורא דאם היה הגוזל מלוח כל צרכו אפי' לא היה הכותח מלוח הוי אסור

מהאי טעמא אלא על כרחך צריכין לומר דלהך שיגויא גם גוף החתיכה שנמלח לא חשיב כרותח לאחר שיעור מליחה ולכך כרת"ם דאין למחו' ביד המקיל בכי האי גוונא לצורך סעודת מצוה ובדאיכא גם כן הפסד מרובה ככדין דידן ואף על גב דספר מצות הגדול כתב וכן התוספות דאין להקל מטעם זה שכבר נהגו העם לאסור נראה דלא קאי אלא אבשר שנמצא בתוך הציר לאחר ששהה שיעור מליח' בכלי אחד כההיא מעש' שאירע בביתו של רש"י וכן דקדק ספר מצות הגדול בהדיא בלשונו שבתחילה הביא ראיי' להתיר בההוא מעשה של רש"י ממה שאנו מתירין ציר בגומות ולהכיח הבשר בקערה להדיחה קודם שנותנים המים לתוכו והטעם הוא משום דלא חשיב כרותח שלא כשיעור מליחה ומסיק עלה וז"ל אמנ' אין להקל בבשר שנמצא בציר שכבר נהגו העם לאסור מדפרט לכתו' בשר שנמצא בציר משמע בפשיטות דדווקא ההיא נהגו העם לאסור ואפשר הטעם משום דנראה כשיעור אחר שנמצא כל כך ציר מרובה מוכח מילתא שלא פלט כבר כל צרכו אבל בעלמא לעולם סמכינן א אאותו טעם כגון שכתבתי כדלעיל. אפס אי קשה לן הא קשה לן דבספר מצות הגדול גופיה כתב וז"ל ובשר וגבינה שנוגעים זה בזה כשהן לחי' אם שניהם מלוחים ואינם יבשים שניהם אסורי' משמע בפשיטו' אפילו לאחר שיעור מליחה איירי מדלא מסיק אלא שהן יבשים הא קמן דספר מצות הגדול גופי' לא ס"ל דאותו טעם הגון לכך אין נראה כלל להקל בעניין זה אלא לצורך גדול כדפרישינן דקש' גם כן מאד לשבר דברי אור זרוע דכת' בהדיא דחשיב כרותח אפילו יש זמן מרובה קצת שנמלחה ·

שאלה

שאלה בשר ששהה שלשה ימי' מעת לעת בלא מליחה שרי לצלותו ומותר לבשלו אחר הצלי או לאו ·

תשובה יראה דאסור לבשלו אח"כ וכן קבלתי מרבותי שכך כתב הר"ח אור זרוע ונראה דמשמע נמי הכי מתוך תשובת הר"ם וז"ל ור' מאיר ז"ל התירו לצלי ואף אם לא יצא הד' לחוץ הוי דם האיברי' שלא פירש ומותר אבל לבשלו בקדירה אסור אף על פי שאינו פולט על ידי מליחה פולט דמו לתוך הקדירה עד כאן לשון תשובת הר"ם מדאמר דהא דשרי על ידי צליי' היינו משום דאפילו אם לא יפלוט הוי דם האיברים שלא פירש משמע בפשיטות דלא ברירה ליה שיפלוט הדם על ידי צליי' ואם כן אם יתבשל אחר כך שמא יפלוט אחר רתיח' המי' בבישול מה שלא פלט על ידי צלייה דאיפשר הבשול פועל יותר מהצליי' שהמים הרותחי' מרככין הדם שנתקשת בשהייתו שלשה ימים ויפלוט ויצא טפי מע"י צלייה ואף על פי דמצאתי שהעתיק אחד מהגדולי' בשם גדול אחד דשרי לבשל אחר צלייה וכן שמעתי שנוהגים כך במקצת ארצות ואני מה שקבלתי כתבתי ·

קס א

שאלה הלעיטו יונים עד שנעשו שמנים מאד ומחמת רוב שומנם השליכו נוצותיהם כולם עד שנעשו ערומים בכל גופם לגמרי יש לחוש לטרפות משום הכי או לאו ·

תשובה יראה דאין כאן בית מיחוש דהא דתנן פר' אלו טריפו' רבי יודא אומר נטילת הנוצה פסול נראה דלאו הלכתא דהילכת' שלק' דתלמודא מייתי עובדא דרבי שמעון בן חלפתא שנעשה מעשה והנכית לעינים להוכיח מדבריו של רבי יודא וכן בכל פסקי הגאונים לא כתבו ולא מנו טרפות זה כלל אך באור זרוע כתב וז"ל נמרטו כנפיה דהיינו נוצה גדולה שעל גופה כשירה ר' יודא אומר אם נטלה הנוצה הדקה היא הסמוכה לבשר שאין לה קנים פסול עד כאן לשונו · והשתא מדאייתי דברי רבי יודא ומפרש מה היא הנוצה משמע דסבירא ליה כותי' ותו משמע קצת הכי מדכתב נמרטו כנפיה כשירה הא בנוצה פסולה · מכל מקום נראה דאפילו לדברי רבי יודא בדין דידן כשר הוא כיון דהך נטילת הנוצ' מחמת רוב שומנו אירע אית לן למימר דבמידי ד דמשתבח' בה לא מיטרפה וכעין זה אומר תלמודא ההיא עובדא דרבי שמעון בן חלפתא דאפילו למ"ד טריפה יולדת ומשבח' במידי דמטרפה בה לא משבחה וה"ה איפכא ונוכל לומר דרבי י' דלא פסל אלא כשנמרט' הנוצה דקה' דומיא דנמרטו כנפיה דמכשיר ת"ק והא דנקט איהו נטלה הנוצה ולא נקט נמרטה משום דאין דרכה למרוט מפני שאין לה קנים ומפני קטנה ור"ל נטלה דומיא דנמרטה כגון על ידי נשיכת עופות אחרים או בידי אדם או כי האי גוונא או מחמת חולי אבל בכי האי גוונא מחמת שומנו לא · הנה חלקתי באיסור טריפו' דאורייתא בלי ראייה ברורה משום דסמיכנא אהא דלא אשכחן להאי טרפות בכל פסקי הגאונים ואף בא"ז דלעיל ליתא נמי בהדיא ·

קס ב

שאלה בשר מלוח שלא הודח אחר מליחתו שרי לחותכו בסכי' או לאו ·

תשובה יראה דשרי ואף ע"ג דכתבו הגאוני' דאסור לתחוב הסכין בבשר הצלי קודם נגמר צלייתו וכתב בספר מצות הגדול הטעם משום דלפעמים מקום החתוך מלא דם כיון שלא נגמר צלייתו ואם

יש גומות בסכין נכנס שם הדם רותח ולא מני למשרק ואפילו אם אין גומות מכל מקום אסור כמו סכין ששחט בה עד כאן׃ מכל מקום נראה דבבשר מלוח שרי דאם אין גומו׳ בסכין ודאי שרי דאין מליח׳ לעץ וכן למתכת ולא דמי לרותח דמחמם חמימות דמהניא אם דם בעין אף בעץ ומתכת ואפילו אית גומות בסכין דתיהוי ככלי שאינו מנוקב שנכנס בו דם מלוח מכל מקום בנדון דידן שאין כאן דם בעין אלא מה שנבלע במלח אינו נכנס בסכין כלל שאינו יוצא מן המלח ואדרבה המלח מושך הדם אליו כדאיתא בתוספו׳ ובאשירי פרק כל הבשר וגם נראה לעינים כשחותכין הבשר מלוח בסכין אגב דוחקא דסכינא והולכה והובאה נושר המלח מעל הבשר לארץ ואינו נכנס בגומות הסכין כלל במקצת טופסי דיורה דיעה מצאתי שכת׳ לאסור אבל במדוייקי׳ ישני׳ ליתא התם׃

קס ג

דיני טריפות

שאלה סירכה נמצאת יוצאת מן הדקים ונסרכה לדופן או למקום אחר ובדקו המעיי׳ מבפנים ולא מצאו שום ריעותא יש לחוש משום טרפות או לאו׃

תשובה יראה דהדבר נוטה לאיסור ולא מבעיא לרש״י וחביריו דסבירא להו דאין סירכ׳ בלא נקב וכל סירכה בקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין וסותם בריאה ובכל מקום שהנקב פוסל שם כדפרש״י שם בהדיא גבי קרום שעלה מחמת מכה בוושט ואם כן ה״ה הסירכ׳ מוכח שניקבו הדקים וטריפ׳ היא ובענין זה מצאתי אחר כך הועתק במדומה לי שהוא ממרדכי בני ריינוס וז״ל יש לשאול לפי אותם שאומרים אין סירכה בלא נקב אם סירכה נמשכת מן המרה או מסומפונ׳ דטחול וכי האי גוונא אם יש לחוש לנקב או דילמא דווקא בריאה שואבת כל מיני משקה עד כאן לשונו׃ ונראה דאפילו לפירוש רבי יצחק והרמב״ם דסבירא להו דיש סירכ׳ בלא נקב ולא מטרפינ׳ הסירכ׳ אלא משום דסופ׳ להתפרק ותנקב וכיון דסופה לינקב טריפ׳ ולפי טעם זה היה לחלק ולהתיר ונימא דדווקא לגבי ריאה שקרומים רכים ודקים ודאי אמרינן דסופו לינקב אבל בשאר אבר אף על פי שנקובתו במשהו הואיל ועורו חזק ועב דילמא אין סופו לינקב יש לומ׳ נמי אדרבה לאסור דדווקא סירכה דריאה סובר רבי יצחק והרמב״ם דבא בלא נקב כדכתבו התוספו׳ הטעם ובספר מצות הגדול והג״ה במיימון בארו עוד יות׳ דלפי שהריא׳ שואבת כל מיני משקים היא לחה מבחוץ ונדבק בה קרום ונעשה סירכה על ידי כך אפילו בלא נקב ולפי זה בשאר איברי׳ דליכא למימר הכי אית לן למימר דודאי ע״י נקב בא דא״ל״כ לא היה אפשר להיות נדבקת מבחוץ ואין נראה נמי לדקדק אדרב׳ מדברי רש״י דדווקא בריא׳ פסולה הסירכ׳ שהרי כת׳ בהדי׳ דלפי שהריא׳ שואבת כל מיני משקים נעשים המשקים עב בתוכה ויוצא מעט מעט דרך נקב עד שנעשי׳ הסירכה משמע לפום ריהטא דדווק׳ משום האי טעמא תלינן הסירכ׳ בנקב אמנם יש לומר דאורחא דמילתא אמר רש״י ופירש לפי שהסירכות מצויין יותר הרבה בריאה מבשאר אברי׳ קאמר טעמא עלה ומוכח נמי כן מאותו טעם דעל כרחך אין סירכה בלא נקב ודמצויות הן יותר בריאה וטעמא דר״י משום דלחה מבחוץ לא סבירא ליה דאפשר סבר דגם בני מעיין והטחול וכן הלב וכבד לחין הן בבהמה ובחיה מחוץ ואם כן כיון דיש לנטות הסברות לכאן ולכאן לית לן

למיזל

למיזל לקולא בספק טריפה דמחמרינן בהו טובא וכן נראה להוכיח קצת מן המרדכי דבכל האיברי' שהנקב מטריף בו סירכה נמי מטריפה ביה דכתב בשם גאונים דטרפשא דכבדא שנקבה נקב מפולש טריפה אבל אם בסרכה כשירה ומקש' רבי' ברוך עליה ממה נפשך אי סבירא להו דדינא כריאה למה ליה מפולש אפילו נסרכה נמי יהא טריפה ועמד בקושיא והשתא מאי קשיא ליה אפילו נסרכה נמי דילמא לעולם דינא כריאה להטריפה בנקב במשהו מכל מקום בסירכה לא מטרפ' מהכי טעמא דלעיל שהרי שואבת כל מיני משקי' או משום דקרומים דריאה רכין ודכין הן מה שאין כן בטרפש' דכבדא אע"כ סבירא להו דכל מקום שהנקב מטריף סירכה נמי מטרפה וטרפשא דכבדא לפי דברי הגאונים טעמא אחרינא אית בי' כדמפר' בתר הכי במרדכי וכן בהג"הה באשירי שם דניקבה הטרפשא דטריפ' היכ' משו' טרפש' עצמה אלא משום דאיכא הוכחה דסופו של הכבד כולו ליכטל כדאמ' גבי הוריק' כבד' כנגד בני מעיי' ולכך י"ל דדווקא בנקב מפולש קים לן הכי שתיכטל הכבד ולא באינו מפולש וכל שכן שלא על ידי סירכה אבל בכל מקום בכל אבר שמטעם עצמה הנקב מטרף בו ה"ה על ידי סירכה טריפה · הנראה לע"ד כתבתי ·

קסד

שאלה בהמה או עוף שנמצא רגלם שהיה שבור למעלה מן ה הארכובה שלא במקום צומת הגידים אבל חזר העצם ונקשר ונתרפא יפה יש להורות בה לאיסור או להתיר ·

תשובה יראה אף על גב דהוראה זו כמנא בהדי' בפסקי הגאוני' נ"ע מה להורות בו כמו שאבאר בסמ"ק כתב ז"ל ואם בא לפנינו בהמ' או עוף שכבר נשבר רגליו למעלה מן הארכובה ונתרפא שקורי' דיי"כל בלעז כשירה דבידוע שלא יצא העצם לחוץ כך נהג הר"ר אברהם ז"ל · וכדרך זה במרדכי כתב בשם ר"ת ורבינו עזריא' ובסמ"ג כת' שר"י כת' שבא מעשה לפני רבי' תם והור' להתיר אבל בא"ז כתב שמעשה היה באוזא שנשבר העצם למעלה מן הארכובה בסמוך לה ולא יצא לחוץ וחזר השבר ונתרפא יפה והשיב ר"י שאם אין קלקול בבשר שלמעלה ולמטה מן השבר אלא שוה הוא לשאר בשר ואפילו אם לא בדקו הבשר אלא דומה בחוץ שנתרפא יפה יפה היה דומה קצת שמותר אלא לפי שלא היה קבלה בידו לא רצה להורות לא לאיסור ולא להיתר ע"כ · ובאשירי כתב ענין זה בפני' הללו שאם נשבר העצם במקום צומת הגידין וחזר ונתרפא ונקשר יפה יש פנים לאסור או להתיר ור"י לא היה רוצה לומ' בה לא לאיסור ולא להיתר כי אמר שמעשה אירע בצרפת לפני רבינו תם ולא ידע מה הורה בו וכמדומה לו שאלו יצא הדבר לאיסור היה נשמע בעיר והר' שמוא' מאייברא אמר שאם לא נשתנה מראית הבשר שעל הקשר ודאי נתרפא יפה אבל אם נשתנה יש לחוש · ורבינו שמשון כתב שאם אירע הדבר בערבי שבתות שאי אפשר להכין אחרים היה מתיר ולא בענין אחר ומסיק אשירי מאחר שהדבר מפוקפק בעיני הגדולים נכון להחמיר ע"כ בפרק בהמה המקשה · והשתא נראה דאהך דאשירי אין להחמיר בנדון דידן דלית לן למימר דפליגי אדסמ"ק ובמרדכי בשם רבינו תם ורבינו עזריאל וכן בסמ"ג כתב בשם ר"י דר"ת הורה להתיר בלי ספיקא אלא על כרחך אשירי מיירי שנשבר במקום צומת הגידין כדכתב בהדיא ושם ודאי יש לחוש טפי אף על פי שחזר העצם ונתקשר ונתרפא יפה וגם מראית הבשר לא נשתנה מכל מקום יש לחוש

לחוש לפסיקת הנידין שבהן תולה הטרפות ואפשר דבריעותא דנידין אינו מזיק לעצם שלא יתרפ' ויעלה ארוכה או שישתנה הבשר דנידין ובשר ועצם תלת. מילי נינהו ואינה הוכחה גמורה לנידי' אם נמצא העצם והבשר יפה אבל כשבר למעלה מקום' הנידין דאיירי ביה סמ"ק ואיכך דלעיל הטרפות תולה רק בשבירת העצ' וביציאת' לחוץ שאין עור ובשר חופין רוב השבירה אית לן למימר דכולי עלמא מודים אי חזינן דנקשר ונתרפא יפה ודאי יש הוכח' דלא יצא לחוץ דאם יצא ואירע קלקול בעצם נפה לא היה חוזר ונתרפ' וק"ל אמנ' בההיא דאור זרוע דלעיל משמע קצת דר"י לא רצה להתיר בכל מקום שנשבר דהא לא מידכר מידי מבטילת ומפסיקת הנידין מכל מקום כי דייקינן בדבריו ע"כ איירי נמי דווקא במקום צומת הנידין דהא קאמרינן למעלה מן הארכובה בסמוך לה והיינו במקום הנידין כדמפרש בגמרא עד היכן צומ' הנידין מן הארכובה ולמעלה וקאמרינן נמי דבעובדא דהוי באותה אווזא שלא יצא העצם לחוץ ואם כן כיון דליכא לספוקי שיצא לחוץ אי לא הוי במקום צומת הנידין אין בו טרפות דבההיא תניא בגמרא והכי נמי מייתי לה החבורים דכשבר העצם למעלה מן הארכובה ויצא לחוץ דווקא הוא טריפה אבל במקום צומת הנידין אפילו לא יצא לחוץ אלא שנפסקו הנידין טריפ' לכך נרא' שיש להורות אם נשבר ונתרפא כדלעיל למעלה שלא במקום צומת הנידין אבל במקו' צומת הנידין יש להחמיר כדמסיק אשירי:

קסה

שאלה מחט שנמצ' תחוב' בקורקבן מבפני' ונקב הכ"ס וגם הבש' עבר כולה כמעט רק מיעוט בשר נשאר כנגד המחט אינו עב כל כך ושום ריעותא אינו נראה בבשר הקורקבן מבחו' מי חיישינן כהאי גוונא שמא ניקב כולו וטריפה או לאו:

תשובה יראה דאין לחוש להטריפו ולא מבעי' לפירוש רבינו תם דפירש דמחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה ולאו דווקא בית הכוסות אלא אפילו בהמסס שדופנו דק אם תחוב' המחט בו ולא עברה כל הדופן כשירה ולא חיישינן שמא הבריא' אלא אפי' לפרש"י דפירש שם דבהמסס אפילו מצד אחד טריפה ופירש הטעם משום דחיישינן שמא הבריא הואיל ודופנו דק חוזר ונסתם וחוזרת המחט לאחוריה ונראה דיש להחמיר בהמסס כרש"י דבהג"ה באשירי פר' המדיר איתא דר"י סובר כרש"י ולא כרבינו תם וכן באור זרוע לא אייתי אלא פרש"י ותו דבספק תורה הלך אחר המחמיר וכל שכן טריפות מחמירין בהו טובא אמנם בנדון דידן אפי' לפרש"י שרי דהא כתבו התוספות וכן נמצא בשאר החיבורי' שמעשה בא לפני ר' יצחק במחט שנמצא בקורקבן וניקב הכיס וגם כל בשר הקורקבן רק שהי' השומן סותמו למעלה והכשיר וסתמא כתבו ולא פירשו שהיה השומן עב או דק על פי המחט אף על גב דר"י סבר דחיישינן שמא הבריא בדופן דק כרש"י ועוד הא דתניא בברייתא בעובי בית הכוסות משני צדדין טריפה פירש שנראית המחט משני צדדין ואיתא התם בתוספו' דאין בזה שום חידוש ואם כן אמאי לא אשמועינן רבותא לפרש"י דאפילו אם לא נראית משני צדדין רק שנקבה כל כך שאין כנגד פיה רק בשר דק שהוא טריפה אלא על כרחך כל שהוא בשר עב אפילו עבר המחט רוב עוביו ולא נשאר רק מעט בשר ודק כנגד פי המחט אין לנו למיחש שהוא הברי' דאמאי נימא שהבריא בשלמא בדבר שדופנו דק איכא למיחש שמא הבריא. משום דאין

דרך המחט ליקב וליכנס רק מעט קצת לאורכו ובדופן דק כדבר מועט שתפש תעבור הדופן אבל בדופן עב שיש לפניה ליכנס ולעבור הרבה ועדין לא תעבור את כל הדופן לית לן למימר שמא הבריא ונראה קצת לדקדק דהכי הוא דקתני בברייתא בעובי הכוסות מצד אחד כשירה משני צדדין טריפה פירוש מצד אחד שאין המחט נראית רק בצד אחד משני צדדין שנראית משני צדדין טריפה ולא תני לה אא איידי והשתא כימא דלהכי תני לה דדוקא משני צדדין לגמרי טריפה אבל אם ניקבה עד שלא נשאר על פיה רק בשר דק כשירה ולא חיישינן שמא הבריא דהא לרבינו תם אפילו בהמסס לא חיישינן שמא הבריא מסברת לבו מבחוץ כימא דבברייתא אתא ל לאשמועינן הא אלא על כרחיך בדופן עב מילתא דפשיטא היא דלא חיישינן שמא הבריא לכולי עלמא ולא הוי צריך ל לאשמועינן ·

קסו

דיני איסור והיתר

שאלה תולעת שנמצא בראש הבהמה לאחר שחיטה בחוטם סמוך למוח אבל חוץ לקדירה של מוח ופני ה התולע׳ כלפי חוץ יש לחוש להטריף או לאו ·

תשובה יראה דאין להחמיר כדבר אילא חזינן שום ריעותא בקרומא דמוח וגם לא שום רושם דהא אפילו כ כשנמצא התולעת על המוח ממש ולא חזינן שום רושם ולא ריעותא בקרום כתב א״ז וכן במרדכי משום רבינו חננאל דכשירה אלא דאיהו לא קפיד רק בקרום התחתון והא כתב א״ז דטוב להחמיר כפירוש הלכות גדולות דמטרפין מאחד מהקרומים אבל בהא דלא חזינן רושם וריעותא ליכא מאן דפליג אלא דמכל מקום אכן לא בקיאין בבדיקת רושם וריעותא כהנינן להטריף והיינו בנמצא בקדירת של מוח משום ד דחיישינן הואיל וכבר הגיע לשם שמא ניקב אחד מהקרומים שהם דקים מאד אבל היכא דנמצא בחוץ לקדירה תלינן דלא הגיע למוח מעולם · ואף על גב דקבלתי דגדול אחד היה מחמיר כשנמצא פני התולעת כלפי חוץ משום דמוכח מילתא ונראין הדברים שהיה כבר על המוח ובקש לצאת · וקבלתי גם כן דאחד מהגדולים אחריני לא רצה להחמיר מטעם זה ואמר דלא מוכח מילתא דאימר נתהפך התולעת כדרך השרצים בעלי חיים · וכן נראה דתלינן לקולא כי האי גוונא וראייה במחט שנמצא בעובי בית הכוסות לא מחלקי׳ בין קופ׳ לגו ובין קופה לבר דמוכח מילתא דמחוץ אתא ותלינן דאוכלין ומשקין דחקוה הוא הדין בעובדא דידן דנשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה ואפילו אם תמצא לומר דהוי מכל מקום קצת הוכחה שהיה מן המוח מכל מקום יש להתיר מטעם ספק ספיקא דשמא נתהפך ולא הגיע לעולם על המוח ואם תמצי לומר הגיע על המוח שמא לא ניקב הקרום דאפי׳ רובא דרבנן לא מהני במקום ספק ספיקא כדאיתא בתוספו׳ פ״ק דכתובות בשמעתא דפתח פתוח ·

קסז

שאלה מרגלא בפומי׳ דאינשי שצריך הבשר לשהות במלח שע׳ אחת יש שום סמך או ראייה על זה ·

תשובה יראה דאין צריך כל כך סמך או ראייה לשיעור זה דיש לומר׳ שנהגו העולם כדברי א״ז ושערי דור״א ד דכתבו דשיעור מליחה כשיעור צליית אות׳ חתיכה עצמה לפי גדולה ועוביה והואיל

ואין שיעור זה שוה בכל החתיכות קבעו העולם להם שיעור מוגבל ותפשו שעה לשיעור זה כדאשכחן בכי האי גוונא שתפס התלמוד שיעו' שעה בלא טעמא בפרק קמא דפסחים יהבו ליה רבנן שעה אחת ללקט ענבים אף על גב דיש לוקט ברביעית שעה ויש צריך יותר משעה מכל מקום תפשו חכמי' שיעורה בשעה לפי שהוא חלק מבורר בעיתותי לילה ויום וכן נוכל לומר בנדון דידן · אמנם נראה לרווחא דמילתא להביא סמך לנדון דידן מן התלמוד מהא דאמרינן בפסחים פרק תמיד נשחט דבערב פסח שחל להיות בערב שבת דאיכא צליית הפסח בלא דחיית שבת ומוקמינן לה אדיניה בשש פי' שעה אחת ומתנה הקדימו התמיד כדי שיהא שהות לצלות הפסח מבעוד יום אלמא אפילו גוף שלם כמו הפסח סגי בשעה אחת לצלייתו ולכך סוברי' העולם שאין לך חתיכה גדולה ועבה שלא יהא די בשעה אחת ב בצלייתו מכל שכן דגוף שלם דפסח ושיעור מליחה כמי יותר מהיא שיעור דצלייה אכן נראה בשעת הדחק כגון לכבוד שבת ולכבוד אורחים יש לסמוך אדברי הרמב"ם דכתב בסתם דשיעור מליחה היא כמהלך מיל דהיינו חלק שלישית שעה פחות חלק שלשים מן השעה כמו שהוכחנו ממהלך אדם בינוני עשר פרסאות ביום בינוני שהוא שתים עשרה שעות ובמרדכי כתב נמי בשם ראבי"ה דמנא בשם רש"י דשיעור מליחה היינו מיל וכתב דלא נהירא ליה שיעור צלייה משום דצלייה תליא בגודל האש ·

קסח

שאלה מה שלא נהגו בגבולינו להטמין התרנגולת ברמץ כדי להסיר הנוצה ואע"ג דהגאונים התירו בהדיא וברגלים אין מחמירין אלא חורכין אותן ברמץ בלי מליחה כבר מה טעם יש בדבריהם הללו ·

תשובה יראה דיש לחלק שפיר בין תרנגולת ולרגלי' דתרנגולי' איכא למיחש שמא לא יפתחנו להוציא בני מעיים מתוכם מפני שיחוש שרמץ ואפר יכנסו לתוכה וילכלכו אותן ואם יטמין אותן שלימה דודאי אסור הוא מחמת הכבד שהיא בתוכה דקיימא לן כבדא עילויא בישרא לכתחילה אסור אפילו בצלייה במורה כל שכן כי האי גוונא שהוא טמון בתוכה שאין הדם יכול להיות פולט לאחר שנבלע ולא למישרק שרוקי כי התם· וכן מצאתי אחר כך תשובת המיימון דלספר קדושה מתשובת רבינו שמשון דלענין מליגת התרנגולת במים רותחי' דיש לחוש לדם הכבד שבתוכה אבל לגבי רגלים ליכא האי חששא כל עיקר דאם כהנו ליזהר בתרנגולת מלהטמי' מחמ' איסו' ולא משום נקיות נראה דטעמא דלעיל מספיק הוא·

קסט

שאלה בשר ששהה כשיעור מליחה ולא הודח אחר כך ונכלא מה אידון ביה ·

תשובה יראה דצריך לדקדק בדבר דכת' בטור יורה דיעה וז"ל כתב ר"שבא רנה למלוח כלי ולאכלו בלא הדח' עושה ולא לחוש לדם שעל המלח שהאש שו אכו ומוכעה מלח לבלוע הדם במה דברי' אמורים כשמולחו וכולאו מיד אבל אם שהה במלחו המלח בולע הדם ונאסר לפיכך מדיח יפה קודם ע"כ · מלשון זה משמע דאסור אפילו בדיעבד ובפרק השוחט אית' בפיסקי מהר"א דבש'לצלי בעי הדח' אחרונ' וכן מוכח הת' מן התוספו' שלנו מההי' דחותך בשר מבי' השחיט' כו' אמנ' הג"ה ישנה במנחת בשערי

דור"א

דור"א ממה"רי טר"ושן דאין לחוש אם לא הודח את מליחה לענין צלייה משום דהאור שורפו אך יש לומר דאיירי שלא שהה במליחה דהכי קאי התם אפס במרדכי פרק כל הבשר בפס' כפנת פענח מוכח דאם שהה הבשר כשיעור מליחה ולא הודח אחר כך יעשה ממנו מולייתא דסמידא וכלו אותה בשר דשרי׃

ונראה דכל שכן אם צלאו בלא מולייתא וכן משמע קצת בספר התרומה דכתב דאין מניחין כלי תחת הבשר בשעת צלייתו לקבל השמנונית הנוטף אלא אם כן הודח הבשר הדחה אחרונה משמע דבלא הנחת הכלי תחתיו לא בעי הדחה אחרונה לכלי ולכך נר' דלכתחילה ודאי צריך ליזהר למיעבד הדחה אחרונה לכלי וכס"מג כמי משמע דבעי הדחה אחרונה לכלי אבל אם אירע בדיעבד אין נר' לאסור הכלי דאין מבורר כלל בכל דברי המתמירין דלעיל דאסרו אף בדיעבד ואף כי יש לסמוך בדיעבד אדברי המתירין בכי האי גונא׃

קע

שאלה בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה ונתערבה אותה ח חתיכה בחתיכות אחרות בטילה היא ברוב לענין שיהיו כולן מותרות לבשל או צריכים לאוכלו כולו בצלי׃

תשובה ירא' דבטילה ה' א' דשרי כולה לבשל וכן מצאתי בשם גדול דשרי משום דאין שייך כאן דבר שיש לו מתירין כך מצאתי ולא פיר' טע' בדבר ונראה דהייני דלא מיקרי דבר שיש לו מתירי' בצלייה משום דבצלייה לא כאסרו מעולם ולבשל עדיין הוא אסור ולא שייך לומר דבר שיש לו מתירין אלא היכא שיש היתר לאותו בד הנאסר כבר ואע"ג דרב אלפס ורא"בי"ה פליגי בהך סברא כדאיתא במרדכי פרק גיד הנשה אההיא פת דאפה עם הצלי דרב אלפס חשיב לי' דבר שיש לו מתירין הואיל ויכול לאוכלו עם בשר ולרא"בי"ה לא חשיב דבר שיש לו מתירין משום דלבשר לא נאסר מעולם ולכותח עדיין הוא אסור ובת' מה"רם דנהגו לפסוק כרב אלפס בדבר שלא נחלקו עליו התוספו' מ"מ נראה דדברי רא"בי"ה כאן עיקר הוא מהא דפר' הערל דקאמר רב אשי סיפא הייני טעמא משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין ולכך אין התרומ' בטילה ויכול הכהן לאוכלה וקאמ' תלמודא הא דרב אשי בדותא היא דממה נפשך אי לכהן מישרא שרי אי לישראל מיסר קאסיר פי' לכהן הוא שרי אפילו בלא ביטול ולישראל עדין הוא אסור היינו ממש כסברת רא"בי"ה ואע"ג דאפשר הוא דיש לחלק מכל מקום נראה דכיון דטעמא משום דבר שיש לו מתירין והיא אינו שא מדרבנן לא דייקינן כולה האי להחמיר׃ ונראה כמי דאפילו היתה חתיכה הראויה להתכבד אפי' הכי בטילה כיון דאיכה אסורה מחמת עצמה אלא מחמת הדם הבלוע בה אע"ג דבבולייה משערין דלא ידעי כמה דם נפיק מיניה מ"מ חשיבות החתיכ' אינ' מחמת הדם שא מחמת גוף הבשר שהוא היתר זהכי מחלקינן בהדיא לענין שאר איסורין׃

קעא

שאלה חיטים שהתליעו וטחנו' לפני השמ' ורחשו מהם הרב' תולעי' ואחר חתכו מהן הרבה חיטים לשנים שהיו שלמים מבחוץ ומצאו תולעים בהרב' מהן יש תקנה לאותו כרי של חיטי' לטוחנן כדי לאכול ממנו הפת או לאו׃

תשובה יראה דאין לנו תקנה מבוררת אבל יש תקנ' לסמוך עליה בשעת הדחק כגון שבררנו את כל הכרי יפה מכל החיטים הנקובים מחמת התולעים דבהכני איכא למיחש שמא עדיין איכא התולע' בה'

שפירשו כבר לאויר העולם וחזרו דהכי כתב ראב"ן וכן ראבי"ה בשם רבינו יואל דחיישינן הכי בפירות וכן בקטנית פולין ועדשים מסתמא ה"ה בחיטים דמ"ש ואע"ג דאיכא כמה גאונים דכתבו להתיר ולא חיישו בהכי מ"מ בשל תורה הלך אחר המחמיר וכ"ת המחמירי' נמי לא כתבו דחיישינן אלא היכא דנמצאו תולעים בפנינו אבל לחוש כולי האי שמא יש מתולעים ועוד חשש שמא אותם התולעים כבר פירשו מהן וחזרו נימא דלא חיישינן כ"כ י"ל הואיל ואיכא ריעותא לפנינו שהרי רחשו הרבה תולעים מהן על פני השמש וגם אח"כ מצאו בהן תולעים הך חששא דאין בהם מתולעים כמאן דליתא הוא ולא מיקרי חשש' כ"א כמו ספק הרגיל דמוכי' מ"די ודאי ואדרב' היה נר' להחמיר דאפי' על ידי בריר' לא כתיר דק'הדב' מאד לברו' כרי גדול בדקדוק אלא שמעתי דמקילי' בדבר ותולים ההיתר באחד מרבותי' שהתיר בכה"ג מטעם שאין דרך כלל שיטחנו התולעים כי כאשר שופכי' החיטים בתוך האפרכסת כל תולעים שיש נקב לפניהם שיכולים לצאת רוחשים ובורחי' לחוץ דרך דופני האפרכס' מפני קול ונדנוד הריחי' וכן אומרים כל הנגים הטוחני' שאפילו אם יפלו זבובים או יתושים על אבן הריחים אינ' טוחנים כלל אלא ממנו רוחשים חיין ונראה דאף את"ל דאין דבר זה ברור מכל מקום אין להחמיר שאף אם יטחנו התולעי' בטלים בששים בתוך הקמח ואין זה מבטל איסור לכתחילה כיון דספק הוא אם יתערב שום איסור כלל וגם אינו מכוין לב' וכה"ג כתב א"ח בהלכות פסח כדמבואר לעיל בתשובה על בריר' חיטים לפסח אפס נראה שצריך לרקד הקמח לאור היום כדי לראות יפה אם נפלו בקמח תולעים שמתו מהבל ואבק הקמח בריחים:

קעב

שאלה גודגדניות שקורי' ווייכשי"לן שנתבשלו הרבה יחד ונמצא תולעים במקצתם ואין ששים בנותרים וגם ברוטב לבטל כל אותם שנמצאו בהן תולעים יש להם היתר או לאו:

תשובה יראה דדבר זה צריך דקדוק בשערי דורא וכן במרדכי בשם ראבי"ה כת' וז"ל ואם נתבשלו הרבה פירות ביחד ונמצא תולעים באחד מהן אי הפרי שבו התולעת כ"כ גדול שיש בו ס' לבטל טעם התולע' אז גם אותו פירי מותר אלא שקולף מעט סביב התולע' ואוכל השאר וכ"ש שאר הפירות שנתבשלו עמו ואם הפרי קטן שאין בו ס' אז צריך ס' בשאר פירות ורוטב לבטל כל הפרי שבו התולעת עד כאן לשונו הרי כת' בהדיא שיש פירות שאין בהן ס' לבטל טעם התולעת שנמצא בו אבל בתשובת הרא"ש כת' שמה"רס שיער שאין לך שום פרי שלא יהא בו ס' כנגד התולע' שנמצא ואני קבלתי מאחד מהגדולי' שקבל גם הוא מרבותיו הגדולים שאותם תפוחים הנמצאים בתחילת הקיץ וקורין אותם באושטרייך תפוחים הנריים אם נמצא תולעת באחד מהם אין אומרי' שבודאי יש כאן ס' כנגד התולעים דדווקא בתפוחים גסים וכן שאר פירות הגסים סמכינן אשיעורא דמה"רס דלעיל וכמדומה שכן ראיתי לחלק בספר המצות בקוצר באורך ואחד מהגדולים כתב שנראה לו שאפילו בגודגדניו' יש לסמוך אשיעור דמהר"ס ואיהו על כרחך סבר שאין לחלק בין פירות גסות ובין שאינם גסות שהרי כתב שאין לך שום פירי שלא יהא בו ס' כנגד התולע' שבו ואין לתמוה על הדבר ואע"פ שעינינו רואות לפעמים התולע' גדול בפירי קטן דשאני מה שהוא נותן טעם מבשר התולע' דבר מועט הוא

הוא דרוב נופו סרוח ופנים ובאוש מעיקרא הוא כל זה כת' אחד מהגדולים אך אתמהא לפי זה היאך ידע מהר"ם לשער זה אם לא היה מקובל רב מפי רב עד חכמי התלמוד מה שהוא נותן טעם או מה שהוא סרוח מעיקר' כתולעת ואף כי לשון הר"אש דלעיל משמע דמהר"ם מדעתו שיער לכך כר' לנהוג כמו שקבלתי דדווקא בפירות נסין הנראה לע"ד כתבתי ·

קעג

שאלה דף פשוט שאינו מונח מ במודרו' שרי למלוח עליו או לאו ·

תשובה יראה דיש לחלק בדבר כמו שאבאר מצאתי במקצת טופסים דהג"ה במיימון דף פשוט מותר למלוח עליו ספר התרומה והמצות · אמנם ביש טופסי' שלא מצאתי הג"ה זו כל עיקר ואחד מן הגדולים העתיק הג"ה זו וכתב בהלכות מליחה והדחה ובא"ז כתב המולח על גב דף שאינו מודרון אסור · ובספר המצות בדקתי ולא מצאתי שא לשונו כך מה שנוהגין העולם למלוח על גבי קערה כפוייה ואין הקערה נאסרת מפני שנשרק הדם ונופל ואם יש גומה בקערה ודאי נאסר עכ"ל מזה אפשר לדקדק דשרי למלוח ע"ג דף פשוט דנראה דר"ל דשרי למלוח על שולי הקערה דאי על שיפוע שלה פשיטא דשריק ונפל אך למדקדק שם אין נראה לי דיוק דאיכא למימ' לעולם מיירי על גב שיפוע שלה ואפי' הכי אצטריך לאשמועינן דאינו נאסר כיון דשריק ונפיל וכדי דלא למיעבד דברים סותרי' שו את אלו כר' לחלק ולומר דההוא דא"ז איירי בדף שלא הוחלק בהיטיטי וכה"ג הואיל ואינו מונח במודרן וגם אינו חלק אפילו מים אינם יכולים לזוב ממנו מיד וכן כתב בא שידי כלל שכל דבר שנופך עליו מים והמים יוצאי' לחוץ ממנו מולחים עליו וביור' דיע' הוסיף לבאר דבעינן שיצא המים מיד אבל אם הדף חלק אז נראה שאם שופכים עליו מים קצת בשפע זבין ויוצאי' מיד לחוץ ובהכי איירי הג"ה דבמיימו' לעיל הנראה לע"ד כתבתי ·

קעד

שאלה דגי' מלוחים טמאי' מונחים ושורי' אצל הערינג"ש בעריב' אחת כשמוכרי' אות' בשוק או דגי' טמאי' יבשי' מונחים בחבית אצל טהורים היבשים מותר לישראל לקנות מהן כי האי גוונא או לאו ·

תשובה יראה דצריך הוא לדקדק בדבר בשערי ד"ורא כתב דציר דגים אינו אלא מדרבנן ולכך קונין דגים מלוחים מן הגוים משום דספק הוא אם נמלחו עם הטמאים וספיקא דרבנן לקולא אמנם תבא מאירה לפלוני אשר רוא' בעיניו דגים טמאי' וטהורים שרוי' יחד וקונים מהם לכתחילה ועליו הכתוב אומר ופושעים יכשלו בם עכ"ל · ובא"ז כתב גוים המוכרי' דגים מלוחי' כל זמן שאין אנו רואין ביניהם דגים טמאי' הרי הן מותרים ועוד דאחזוקי איסורא לא מחזקינן אפי' היכא דאיכא לברר עכ"ל · ואשירי כתב כמי דציר דגים אינו אלא מדרבנן ועל זה סמכינן כשמביאי' בקרון אחד או בחבי' אחד דגי' טמאי' וטהורי' דמותרים דספיקא דרבנן הוא שמא לא נמלחו בתחילה ביחד ואחר שפלטו כל צרכן עירבן עכ"ל ובסמ"ק כתב ד"ומ דגים ציר דגי' היכא דאיכ' שמכונית אסור מן התור' ובמר' פ' אין מעמידין כת' דהערי"נגש ומרק"לים אין דגים טמאים נמלחים עמהם אמנ' במר' פ' כל הבשר כת' דמותרי' הן משו' ספיק' דרבנן עכ"ד הגאוני' ועת' נבא שאילתין כהי דמנהגא הוא בשערי דור"א כדמשמע בא"ז שאם אנו רואי' בתוך החבית דגי' טמאים

וטהורים לאו דווקא בתוך החבית אלא אפי' הן מונחים ביניהם על שולחן החנו' שמוכרי' אותם שם אין אנו קונים מאותם דגים כלל ולא תלינ' לומר כאשירי שכתב דשמא לאחר שפלטו כל ציר עירבן יחד · אמנם אין אנו צריכים למשמש ולפשפש בתוך דגים אם יש ביניהם דגים טמאין כדכתב בהדיא באור זרוע דאחזוקי איסורא לא מחזקינ' אפילו היכא דאיכא לברר והה"נ אם אנו רואים דגים טמאים מונחים אצלם נראה דאין כאן בית מיחוש בכל ארצותינו דודאי הוא שלא נמלחו הטמאים עמהם כי מביאות אותם בחביות מיוחדות ממרחקים ובודאי לאחר ימים רבים ממליחת' הניחו אילו אצלם והיא דמרדכי פרק כל הבשר דלעיל אפשר איירי במקומות הקרובים לגודת הער"ינגש אבן במדינתינו רגילין הו' שדגים טמאים שקורי' אלין שורין ומניחים עם הה"ר ינגש בעריבה במי שרייה ואותם מי שרייה עדין הן מחמת מלח וציר הדגים וכה"ג נמנעים מלקנו' מהן מפני שנאסרים עתה מחמת ציר הטמאין דמה שכבוש בתוך הציר חשיב כמבושל וכתב במרדכי פ' כל הבשר דצריך ליזהר כשמדיחי' הבשר לאחר מליח' שיתן מים הרבה בכלי עד שיהו המי' ראויי' לשתיי' מפני הציר שנתערב בהן משמע הא לאו הכי חשיבי כל המים כמו ציר לאסור והכי כמו דכתב בהדיא בפירקי' בהג"ה באשירי בשם ר"י מים שנטף בהן ציר וקלטו טעם הציר הרבה אין חשובין כרותח בשביל כך הואיל והציר מעורב במי' הרבה וכן כתב בסמ"ג ונראה דהכי קיימא לן מ"מ שריית ההער"ינג עינינו רואות דעדין וחזקי' הן מפליטין ומבליעין בודאי ובדגי' יבשים שמניחים עם הטמאים בחבית אחד העולם נזהרים לקנו' מהן · אבן אי לא דמיסתפינ' הוה נראה להתיר כי שמעתי שרגילות הוא כשצודים הדגים לרוב קורעים כל אחד מיד ומולחי' אותו בפני עצמו וזורקי' אותו על הארץ על פני השמש זה אחר זה שטוחים ומפוזרים קצת זה מזה כדי שישלוט חום השמש בכל אחד על פני כלו ויתייבש יפה ולאחר שנתייבשו מאספי' אות' ומניחי' יחד ולפי זה לא קלטו כלום זה מזה שהרי לא הונחו יחד רק לאחר היבישו' ושוב לא חשיב כרותח · אפס אחרי דכתב סמ"ק דציר דגים דאורייתא היכ' דאיכא שמנוני' דאולי משום הכי לא מקילינן ומכל מקו' אי אשכחן מדינ' דלא נהגו להחמי' בדגים יבשים לקנות בכה"ג אין למחות בידם: הנ"ל כתבתי ·

קעה

שאלה חתיכה הראוי' להתכבד של נבילה או טריפה שנתערב' בחתיכו' אחרו' כשרות שאינ' בטילה והאכילו חתיכ' אחת לבן ברית בשוגג מן התערוב' מי שרו האחרו' או לאו ·

תשובה יראה דשרו האחרות והכי איתא בספר יורה דיעה ב בדברי' שאינם בטלי' מחמ' חשיבות' שנתערבו באחרי' ונאכל אחד או נפל לים בענין שהוא נאבד מן העולם הותרו כל האחרות שאנו אומרי' ותולין דהאיסור הלך לו ודווקא לאכול האחרים שני' שנים ביחד דממה נפשך איכא חד דהיתירא או שיאכלום שני בני אדם כי האי גוונא דווקא שרי וכתב עוד בשם ר"י דדוקא אם נפל מעצמו אבל הפיל אפילו בשוגג לא מהניא משום דקנסינן שוגג אטו מזיד ונראה דאפילו לדברי ר"י אם האכילו בשוגג לבן ברית שרו האחרות ולא קנסי' כי האי גוונא שוגג אטו מזיד דדווקא הפילה שוגג שייך לקנוס שוגג אטו מזיד שאם נתיר לו שהפילה בשוגג מטעם דתלינן האיסור שנפלאתי לאקולי ולומר הואיל וסברא הו' לתלות

לתלות שנפל האיסור אם כן אפילו אחד במזיד ומסתמא כמי יפול האיסור אבל אחד שהאכיל בשוגג ודאי לא שייך לקנוס אטו מזיד כלומר שיאכיל אחת מהן במזיד כדי להתיר האחרות ולתלו' דהאיסור יהא נאכל אם כן לפי דעתו זאת יאכיל הוא האיסור בודאי לבן ברית ודוקא האכיל לבן ברית בשוגג שרי אבל האכיל בשוגג לבהמה לכלב ולגוי קנסינ' אטו מזיד שמא יאכיל להם מזיד דליכא להו איסור והוי כמו הפילה בשוגג וקל' ובאז' פרק גיד הנשה כתב דשרי כשנפלה מעצמו לים הגדול או לאור ונשרף שנאבד מן העולם אבל ליקח בידי' ולהפילה לאבוד מן העולם לא ע"כ ושצריך לאכול שנים שנים או שני בני אדם מזה לא כתב כלום אבל הא דלא נקט נאכל נראה דהיינו בכלל נפל לאור ונשרף דהיינו הך אם נאכל בשוגג ולפי סברתי דלעיל איכא למימ' דכל שכן נאכל על ידי בני ברית שרינן שהרי אפילו האכיל שרי דליכא למיגזר דילמא אתי למיעבד בידים אבל אין נראה סברת דכל נאכל אסור ואפילו ע"י בן ברית ואפילו בשוגג משום דנעשה איסור ונאכל דלעיל איירי דווקא על ידי גוי או כלב דמכין לנו לחלק כי האי גוונא· הנראה לעניו' דעתי כתבתי·

קעו

שאלה נר שהוא דולק מחלב מהותך וקער' או כף מונח תחת הנר ונפלה טיפה מפי הנר בשעה שהוא דולק בקערה או בכף צריכין הנעלה או סגי בגרירה בעלמא·

תשובה יראה דיש לחוש ולהצריך הגעלה כי האי גוונא ואף על גב דמצאתי הֿ׳ עתק בשם תשובת מהר"ם שאם נפלה טיפה רותח על סכין או כלי אחר שהוא צונן אין צרי' רק לגרר במקום שנפלה הטיפה הואיל ופסקה הטיפה כשנפלה עליו והא דאמרינן עירוי ככלי ראשון היינו דווקא כשנפלה בקלוח אבל בכי האי גוונא לא ע"כ· מהכא הוי משמע דבכדון דידן כמי הוי סגי בגרירה אמנם נרא' לחלק דהתם איירי בחלב רותח שנרתח בקדירה אבל האש אבל בנדון דידן חשוב רותח על ידי האור· והכי מוכח בתוספות פרק קמא דחולין ובאשר"י פרק שני דעבודה זרה דכתבו בשם הר"מבס דסכינין של גוי' צריכין ליבון מפני שרגילין לתקן בהם נר הדולק בו חלב אלמא חשיב כי האי גוונא רותח ותשמישו על ידי האור דרותח הוא טפי מרותח דכלי ראשון והא קמן דהך סגי בהנעלה והך בעי ליבון ואם כן לענין כדין דידן כמי יש לחלק ולומר דכהאי כמי דמתקררת הטיפה כשפסק' מכלי ראשון וסגי בגרירה אבל טפה שנפלה מרותח על ידי האור דרתח טפי איכה מתקררת כל כך בנפילתה ופסקה שלא תחשב כרותח דכלי ראשון אלא דייכינן לה דלכל הפחות עדיין הוא רותח כעירוי דמכלי ראשון דבעי הגעלה· אכן נראה דאותן נרות שמתקנין על ידי שהחלב קרוש וכרוך סביב הפתילה כמו שעושין פתילה של שעוה אם אותו נר דולק ונופלת טפה על הכלי אין צריך רק גרירה שהרי ידוע ומורגש לנו שטיפ' רותחת שנופלת מכלי ראשון על בשר האדם שורפתו הרבה יותר מטפה הנופלת מנר של חלב שסביב הפתילה והטעם הוא שהחלב הכרוך סביב הפתילה ברתיח' מועטת כמחה הוא שנופל ומטפטף ממנו· הנר' לע"ד כתבתי··

קעז

שאלה בהמה שנשחטה ונמצאו לה שתים עשרה כלעות גדולות שיש בהן מוח מנד אחד ונמצאו זה כמנאו נם כן מנד השני חשיבא היא טריפ' בכך או לאו·

תשובה ירא' דהא בהמה כשירה היא ואעג"ג דסתם בהמו' אין להם רק י"א צלעות גדולים שיש בהן מוח מצד אחד וכן מצד השני כדבעי' למימ' לקמ' מ"מ טבחי' בקיאים הגידו לי שלפעמים נמצאו להם בהמות מקצתם היה להם צלע אחת יתירה בכל צד ולא שמעו פוצה פה ומצפצף לאסור הבהמה כולה רק מקצת בני אדם נמנעים מלאכול צלע היתירה מפני שקרובה היא לחלב הכליות אמנם צריך דקדוק בתלמוד על זה דתנן פ' אילו טריפות כשתברו רוב צלעותיה ומייתי עלה בגמר' ת"ר אילו הן רוב צלעותיה' שש מכאן ושש מכאן או אחת עשר' מכאן ואחת מכאן וא"ר יוחנן ובצלעו' גדולים שיש בהן מוח שמא דאורחא דבהמה למהוי להם כמניין הזה ואמרינן נמי התם שאם נתעקר צלע אחת מעיקר בוכנא ואסיתא טריפה ולענין חוליא מייתי נמי התם כמה חסרון בשדרה פי' שלא תטמא באהל ב"ש אומרי' שתי חוליות וב"ה אומר חוליא אחת ובנולגלת ב"ש אומר כמלא מקדח וב"ה אומ' כדי שינטל מן החי וימות ואמר שמואל וכן לטריפה ולב"ה אם נחסר חוליא אחת ואפילו בחוליו' קטנות טריפ' דבשילהי אילו טריפות הכי מסיק בהדיא התם בתלמוד ואכ"ה הואיל וטריפה היא בחסרון חוליא ואפי' בצלע אחת היכא דנמצאו ב' צלעו' וחולי' אחת יתירה כל יתור כנטול דמי והוי כאלו נטול ב' צלעות וחולי' אחת והכי פרש"י גבי בעלת ה' רגלים דכל יתור כנטול דמי והוי כאילו חסר לה רגל אחד ואין לה אלא ג' רגלים וכ"כ במרדכי דקבלה כך הוא לפרש כל יתור כנטול דמי בכה"נ ובחוליא נמי יש מניין קצב שהן לעולם י"ח גדולים וקטנות כדתנן במסכת אהלות אמנם נראה כי דייקינן שפיר אשכחן דהאי טריפות דחסרות צלעים וחוליו' לא פסלי של‍א

כשהי' לה צלע ונתעקרה או חוליא ונתעקר' וכה"ג מיירי לענייי' אהלו' דלאחר שמת נחסר' החוליא מן השדרא ואין נראה כלל שאם היה אדם שנברא רק בי"ז חוליות שלא תטמאה שדרתו באהל אם לא נחסר ממנו כלום אלא ודאי לא איירי של‍א כשהיה שם מניין החוליות ונחסרו והא קאמר שמוא' וכן לטריפה וה"ה לענין עקיר לא מיירי של‍א בנעקר' מבריית' אבל אם חסרים בתחילת ברייתה לאו טריפה היא וכ"ש יתיר דלא פסיל והכי מוכח בהדיא מדברי הרמ"בם שכתב ומנה במניין כל אבר ואבר והטריפו' שבו ומנ' רק ב' איברי' שאם נחסרו בתחלת ברייתה שהן טריפ' והן אונו' הריאה והרגלים אבל הכבד וצומת הגידים ולחי העליון אפילו שאם נטלו ביד או ע"י חולי טריפה אם נבראו בתחילת' לא פסלי וכתב שזה החילוק יש בין חסירה לנטילה שכל אבר שנ' בו אם חסר טריפ' אפי' אם נבראו מתחיל' חסיר' טריפה וכל אבר שנ' בו נטולה טריפה הייכו דווקא שהיה אבר כאן וניטל אבל אם היה חסר מתחילת בריית' לא ואח"כ כשמנה ע' מיני טריפו' פרט אם כל אבר ואבר שניקב במשהו פוסל בו וכתב עלה שאם אותו אבר נברא בבהמה חסר או שנברא ב בשנים טריפה ומנה הנקב והחסר והיתור באבר אחד לג' טריפו' בכל אחד ואחד ובצלע ובחוליא לא מנה אלא נעקרה צלע ונעקרה חוליא כל אחת רק לטרפות אחד ותו לא כדמנה בכבד ובצומת הגידים ובלחי העליון דלא מנה נמי בכל אחד רק באחת הא קמ' דחסיר ויתי' בתחיל' ברייתו לא פסלי בחסרון צלע או בחוליא ואי תק'לן כיון דנקט הרמ"בם כללא דכל אבר שנאמר בו חסירה טריפה הייכו אפילו אם חסירה מתחילה וא"כ גבי חוליא נמי תנן כמה תסירה לטריפה וכן בשדרה ועלה קאמר שמואל לא ק' מידי הדא

דהא

דהא הוכחנו לעיל מתוך סברא דההיא חסרון הת' היינו שנחסרה השדרה לאחר מיתה ולא מתחילתברייתו וכדמשמע בחסרון גולגלת דכייל בהדי דקתני בה כדי שיכטל מן החי נימו' ותנו דמסיק פר' אילו טריפות דהוא דב"ש וב"ה לענין טומאה איתמול אלא דשמואל הוי גמיר דלענין טריפה נמי הכי סבירא להו ואיכא למימר דכללא דרמב"ם לא קאי אלא במה שנאמר בו חסר או נטול לענין טריפה גופא הנראה לע"ד כתבתי ·

קעח

שאלה הדוב שקפץ על השור של ישראל וראו בני אדם ורמו ביה קלא וחזר וקפץ עליו ואף בשעה שרכן עליו לא שמע כלל שנעק לא השור ולא הדוב כלום ואין ידוע אם דרך שחוק קפץ עליו כי היה לו תרבות קצת עם בני אדם כי היו רגילים לשחוק בו מרחוק כשהיה קשור בשלשלאות או שמא היתה דעתו לדרוס ואם עש ודרס מותר השור לשחטו לאכילה או אם מותר לכל הפחות למוכרו לגוים חי או לאו ·

תשובה יראה דלכתחילה צריכה לבאר הלכות הדריסה במיני החיות ואח"כ כבאר שאלתינו רב אלפס והר"מבם פסקו דאין דריסה בבהמה גסה אלא לארי בלבד וגם בה"ג במיימון וגם ר"י פסק כן ובספ' התרומה פסק דיש דריסה לזאב אפילו בבהמה גסה ובסמ"ג כתב דברי כולן ולא הכריע ע"כ · ובאשירי מסיק כרב אלפס והרמ"בם וכתב עוד דאין דריסה לחיה שהיא מן הזאב ולמעלה רק הארי והזאב בלבד והדוב אע"פ שהוא שכול מ"מ אינו דורס וגם אין לו צפרני' לדרוס וגם הגמר אע"פ שהוא בנו טמא אינו דורס ובא"ז כתב להפך כל חיה שהיא מן הזאב ולמעלה כגון האריות וגמרי' דובים ודכוותייהו כשדורסים בהמה גסה וחיה גסה כ"ש דקה ועופות טריפה ודריסת הזאב בדקה אבל לא בגסה והשתא לענין שאלתינו בדריסת הדוב בשור דהיינו בהמה גסה לדעת א"ז יש דריסה ולדעת אשירי אין דריסה ולדעת סה"ת אינו מוכיח מאי סבירא לי' בדריסת הדוב ואע"ג דפסק דזאב יש לו דריסה אפילו בבהמה גסה איכא למימר דווקא זאב דאיכא מ"ד בגמרא דסבר הכי ופסק כוותיה אבל בדוב נוכל לומר דסבר כאשירי דאע"ג דהוא שכול אינו דורס דאין לו צפרנים אמנם מדברי רמ"בם משמע קצת דלא כאשי' דכתב וז"ל אין דריסה לבהמה גסה אלא מן הארי בלבד ובבהמה דקה מן הזאב ולמעלה משמע דכל שהוא למעלה מן הזאב יש לו דריסה בבהמה דקה והיינו דלא כאשירי דמשמע בפשיטות מדבריו דאין דריסה כלל לא לזאב ולא לשום חיה שהיא מן הזאב ולמעלה רק הזאב והארי וא"כ כ"ש דבשל תורה יש להלוך אחר המחמיר והיינו א"ז דכתב בהדיא יש דריסה לדוב אפילו בבהמה גסה ומדברי רב אלפס ורבינו יצחק נמי לא מוכח דסבר דדוב לא דרסה ב בבהמ' גסה דאינהו לא איירי אלא בהא דפליגי אמוראי אזאב אי דריס בבהמה גסה או לאו והא פסקו דהלכה כמ"ד לא דריס אבל בחיה שהיא מן הזאב ולמעלה יכולים לסבור כמו הא"ז דאיהו נמי פסק דזאב דווקא בדקה ואפ"ה סבר דדובים דורסי' אפילו בבהמ' גסה אמנ' בנדון דידן היה נר' להכשיר מטעם אח' אפי' כאמ' דודאי יש דריסה לדוב בבהמ' גסה דכיון דאזינא דשתקו תרווייהו הדוב והשור על כרחך דרך שחוק קפץ עליו דהכי אמרי' בתלמוד על ושתק ויתיב ביניהו אימור שלמא שוו ולא חיישינן לדרוסה אלא היכא דאיהו שתק ואינהו קנווחו אפס כ"ל ד' זאי טעמא

טעמא דאיסור שלמ׳ שוו לא אמרי׳ אלא היכא דלא חזינן דכנע בהו אלא דעל ויתיב ביניהו ושתיק איהו ואינהו אמרי׳ דמדשתקי אינהו לא מבעת׳ מיני דשלמא שוו והרגישו בו דדרך תרבו׳ על לגבייהו אבל היכא דחזינא דקפץ עליה כדרך הדורסים והטורפים לא תלינן דדרך שחוק ותרבות עשה מדשתק השור ואדרבה אימר מחמת רוב ביעתותא שתק השור וסברא גדולה הניכר׳ אמת היא זאת ולכך נראה דאין להכשיר השור לשוחטו ל לאכילה בכי האי גוונא כלל אך למוכרו לגוים נראה דשרי בכי האי גוונא אף על פי דבפרק כל שעה בההיא ארבא דטבעה בחישת׳ אסר רבא לזבוני לגוי שמא יחזור וימכרנה לישרא׳ הכא לא גזרי דאיכא תרי שמא חד שמא לא ימכרנה לישרא׳ ואם תימצא לומר שימכרנה לישראל שמא ק״ל כאשירי דפסק דדוב אין לו דריסה בבהמה גסה וכי האי גוונא איתא במרדכי בהלי׳ בשם אור זרוע פרק כל שעה על החיטים שנשרו במי׳ ולא נתבקעו דפליגי בהו מר עוקבא ושמואל ויש פוסקים כמר עוקבא ויש פוסקים כשמואל וכתב אור זרוע דשרי למוכרו לגוים דשמא לא ימכרם לישרא׳ ואת״ל שימכרם לישראל שמא הלכה כשמואל דשרי לגמרי ונראה דטעמא דאו״ז דר״ל כיון דאיכא פלוגתא בדבר אי שרי לגמרי אי אסיר ואיסור מכירה לגוים אפילו איסור הפשוט לכל אינו אלא גזירה דרבנן שמא ימכר׳ לישרא׳ ובדרבנן הלך אחר המיקל אף על גב דעיקר הפלוגתא בשל תורה היא מכל מקום לעניין מכירת הגוים דהוי הפלוגתא בשל סופרים אזלינ׳ בתר המקיל ולא דמי להא דכת׳ במרד׳ פרק השוחט דהשוחט את העוף ויתך מעט עד שיצא מעט דם והניח סכינו יזהר שלא ימכור שחיטתו משום דשמא שחט מעט מן הוושט אף על גב דהקנה רוב פעמי׳ למעלה כו׳ עד ימכור העוף לגוי שימיתנו לפניו אבל לא בעא שמא יחזור הגוי וימכרנו לישראל והתם נמי תרי שמא נינהו שמא לא ימכרנו לישראל ואם תימצא לומר ימכרנו הגוי לישרא׳ אכתי שמא לא אתך כבר וושט כלום ולא הוי העוף טריפה מעולם דהכא תרי שמא ודאי גזרו בספיק׳ דאורייתא או אפי׳ על דבר שאיסורו מן השורש אינו אלא מדרבנן כגון פת של ישראל שאפאה גוי שלא למכור גזירה שמא ימכרנו לישראל אבל כדבר דאית ביה פלוגת׳ דאמוראי או דרבוותא לעולם אמרינ׳ לעניין מכירת גוים דמדרבנן היא הלך אחר המיקל דלא דמיא ספיקא דפלוגתא לספיקא דבגוף המעשה וק״ל ונ״ע בהרבה מקומות בתלמוד בעניין זה׳

קעט׳

שאלה ראש של כבש אחד נמצא טריפ׳ ולא נודע מאיזה כבש הוא והקיפו הריאה לגבי צוארו של אחד מן הכבשים ונמצא החתיכות דומים ומכוונים יפה יש לסמו׳ על זה להתיר האחרות או לאו׳

תשובה יראה דיש לסמוך על דמיון החתיכות אפילו באיסור דאורייתא וראייה מבוררת מפרק שני דעבוד׳ זרה גבי חתיכת דג דמספקינן בהו דשמא מדג טמא הוא קאמר תרגמ׳ רב פפא כשהחתיכות שוות אי הכי מאי למימרא מ״ד דילמא איתרמי קא משמע לן והתם נמי איסור דאורייתא הוא וסמכינן על חיתוך החתיכו׳ כשהוא שוה׳ הנראה לעניות דעתי׳ כתבתי׳

קפ׳

שאלה נשבר הגף סמוך לגוף כמה שיעור לטרוף בכך׳

תשובה יראה דאם רחוק השבר מן הגוף כרוחב גודל בכמ[illegible]

בשר וכן קבלתי שיעור זה מחד מרבותא ונראה דאין להקפיד אם השיעור במנוס משום דיש גאונים דמתירין לגמרי בנשבר ולא חסרו אלא בנשמט הגף כדאמ' תלמודא שמוטת גף בעוף טריפה ובין כך ובין כך לעולם צריך לעיין בגלעות מבפנים אם נברר שם הדם או לאו כדאי' בהג"ה במיימון׃ הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

קפא

שאלה קדירה מליאה חלב רותח שפותה אצל האש על הכירה ומחמת הרתיחה יצא החלב למעלה מאגני הכלי והיה נוזל ונמשך בקילוח בלי הפסק דרך דופני הקדירה על גבי הכיר' עד שהגיע אצל בשר שהיה גם כן על גבי הכירה מי חשביב' האי קילוח עדיין כעירוי מכלי ראשון ונאסר הבשר או כימא ביון דנופל על גב הכירה נתקרר ולא היה רותח ·

תשובה יראה דחשיב כי האי נוכח בעירוי מכלי ראשון אם היתה היד סולדת בחלב במקום שנגע בבשר ולא אמרינן שנתקרר על גב הכירה וראייה מדאמרינן פרק כירה אמר רבי יצחק בר רב דימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ וכו' עד טול בכלי שני ותן פי' רבה להפשיר פך שמן באמבטי שנאספו שם מים מחמי טבריא שהיתה בריכ' עשויה בקרקע ואסר לו להניח הפך בתוך האמבטי בשבת משום דהך אמבטי שהחמין נמשכין לה מן המעיין חשיב לה ככלי ראשון שנרתחו בו אף על פי שהעבירו מעל האש מבשל כל זה מפר' רש"י התם הא קמן דאף על גב דנמשכו הרותחי' על גב קרקע כמו הניחמי טבריא שהיו נמשכין דרך קרקע חשיבי עדיין בכלי ראשון ואם תאמר שאני חמי טבריא שאין בטבע שלהן שקרקע מקררתן שהרי כל רתיחתן עולה ונובע מן הקרקע ולא דמי לחמי האור מטעם זה נראה דאין לחלק דהא אמרינן התם בההיא סוגיא אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת חייב דהא מעשה דרבי לאחר גזירה הוי ואמר ליה טול בכלי שני ותן פירוש כיון דלאח' גזירה שגזרו על הרחיצה בחמי האור הוא אם כן על כרח' בחמי טבריא רחץ ואפילו הכי הוצרך לכלי שני דאי הוי ראשון הוי מבשל והשת' מדמוכח משום דמעשה דרבי לאחר גזירה הוי משמע דאי הוי קודם גזירה הוי מצי לאוקומי בחמי האור ואף על גב דבהדי' קאמ' התם ובקשתי להכיח לו פך שמן באמבטי ואמר לי טול בכלי שני ותן ונע"ב המים חמין שהן באמבטי לא נרתחו בתוך האמבטי אלא נמשכו לתוכה מן היורה על גב קרקע כי כן דרך האמבטי להיות כדמוכח מתוך פרש"י דאם לא כן מאי הזקיקו לפרש שנמשכו מים מן המעיין לתוך האמבטי כימא דאמבטי היתה ממש על ניקבי הנביעה של חמי טבריא מתוקנים כמו בריכה אלא על כרחך לא מיקרי אמבטי אלא הנמשך לה מים ממקום אחר שהוחמו שם אם כן חזינן אף על גב דהוי בעי לאוקמי בחמי האור ונמשכין על גב קרקע חשיב כרותחים דכלי ראשון מדקאמר טול בכלי שני כדפרישית אף אם תמצא לומ' דהראייה קצת דחוקה מכל מקום הדעת נוטה בנדון דידן אם נראה לנו שהיתה היד סולדת בחלב במקום שנגע בבשר הואיל והיה הקילוח נוזל והולך מתוך הרתיחה העומד' אצל האש כל טיפה וטיפ' האחרונה אינה מנח' את הראשונ' שלפניה להתקרר שהרי פירשו התוספות פרק כירה דהא דיד סולד' בו בכלי שני אינו מבשל היינו משום דאינו עומד אצל האש מחזיק חומו והולך ומתקרר משמע דאם עוד היה בה האש שולט שם אינו מתקרר ·

הנראה

הנראה לעניות דעתי כתבתי׃

קפב

שאלה כחל לאחר שקרעוהו שתי וערב וחתכוהו לחתיכות קטנות וכלו אותו שרי מאו להכיח על לוח של בשר או לא ואם יש מנהג שלא לעשותו כלל בפשטידן או לאו׃

תשובה יראה דלפי משמעות כל הגאוכים אין שום קפידא בכי האי גוונא להכיח על לוח של בשר וכל שכן לחותכו בסכין של בשר שהרי כתבו כל הגאוכים דכקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לחותכו בסכין של בשר אף כשהוא רותח לאחר הבלייה ואפילו סמ״ק דמחמיר טובא בבישול כחל בקדירה בלא בשר מכל מקום כתב דפשט היתר לחותכו בסכין של בשר וכר׳ דקריעה שאנו עושי׳ שחותכי׳ כמה חתיכו׳ שתי וערב לאורך ורוחב על פני כולו וחותכין אותו אחר כך לחתיכות קטנות ושופדין אותו בשפוד כי האי גוונא עדיף טפי משתי וערב וטחו בכותל דנקט תלמוד׳ כי על ידי רוב החתיכות כל הגומות שהחלב כנוס בהן נפתחות ונחתכות וכיון דשרי לחותכו בסכין בשר נראה דהוא הדין דשרי לאכותי על לוח של בשר ואין לומר דאיכא למיגזר דילמא אתי לאכותי בשר על הלוח עם הכחל רותח ובלע מיני׳ כמו בבישול כרא׳ דכולי האי לא גזריכן דהא דמחמירי׳ טפי בכחל לבשלו עם בשר מבלא בשר אף על גב דבשר הכחל בשר גמור הוא הייכו משום דאין הטעם של חלב משתנה מכמה שהיה הכחל בתחילה דבשר הכחל כמי טעמו כטע׳ של החלב הוא ולא אתי למשרי בשר בחלב גמור דחלב שחוטה איכה אסורה אלא משום גזירה דרבנן ולכך עם בשר אחר שישתנה טעם החלב שבכחל מחמת הבשר אח׳ החמירו טפי כן מפרשים התוספות לפי פירוש רבינו תם ולר״שי כמי חמיר עם בשר דבישול מבלא בשר מהאי טעמא וכיון דהכי הוא טפי איכא למיגזר בבישול בקדירה משום דהטעם משתנה בהרגש על ידי בישול אבל בנגיעה בעלמא על גב הלוח אפילו כשהוא רותח כהי כמי דמדאורייתא מבליע כמו בישול מכל מקום אין הטעם משונה ומורגש ולא אתי למישרי בשר בחלב כדכתבינן לעיל לענין בשר הכחל עצמו וכן נוהגים רוב העולם להכיחה אחר הבלייה על הלוחו׳ שהן מתוקנו׳ להכיח עליהם בשר כלי ולהביא על השלחן הלוחי׳ אך כמצא כתוב על שם אחד מהגדולי׳ שהיה נזהר להכיחו על הלוחים גם לחותכו בסכי׳ של בשר כשהוא רותח וכראה דחומרא יתירא הוא כי התוספות כתבו דמנהג הכל הוא מי שנמנע מלחותכו בסכין של בשר אפילו כשהוא רותח כיון דקרעו שתי וערב וטחו בכותל דהא שרי לכתחילה בשפוד אחד תותי בישרא כל שכן כי האי גוונא דככר כתבינן דחתיכה שלנו שאנו עושים לכחל כדפיר׳ לעיל עדיפא מקריעת שתי וערב וטחו בכותל דמפרש בתלמוד לכך נראה דאין למחות כלל ביד הנוהגים היתר לחותכו בסכין של בשר וגם מנהג הוא ברוב בני אדם שחותכין הכחל כדפרשי׳ לעיל לענין הבלייה ועושין אותו בפשטי״דא ואף על גב דבכי האי גוונא דמיא טובא לבשול דהכהו חששו׳ שאנו נזרין בבישול הקדירה משום שמא יבשלנו עם הבשר ואידך כמי לפי ס״ד דסמ״ק דיש לחוש שמא יבשל אחר כך בשר בקדירה הכי כמי איכא למיחש בפשטי״דא שמא ישים בשר גמור שומן עם הכחל בפשטי״ד׳ כי כן רגילות הוא לשים כמה מיני בשר בפשטי״דא וכן כשאלתי כמה פעמי׳ מן הכשי׳ ועני׳ האומנות אם היתר הוא להכיח בשר שומן עם הכחל בפשטי״דא

דפשטיד״א וגם כן רגילות עתה במדינותינו שאופין פשטיד״א במחבת שקורין פעקי״ן ואם כן יש לחוש גם כן שיאפה אחר כך באותו מחבת פשטיד״א של בשר וכשערי דורא כמי נקט להו כחדא בשול הכחל בקדירה ולעשות פשטיד״א משמע דדין אחד להם. אמנם אחד מהגדולי׳ דקדק מתשובה ישנה דמנהג הוא לאכול הכחל כל כך בפשטיד״א כמו בכלי וכן ראיתיהו שהיה נמנע בעצמו לאכול הכחל בפשטיד׳ וראה את תלמידיו שהיו אוכלין אותו פשטיד״א לפניו ולא היה מוחה בכלום והיה מחשיב המניעה לחומרא יתירא. מכל מקום נראה דאין להקל כלל לאפו׳ במחבת וגם שלא לאפותה עם פשטיד״א של בשר תוך תנור אחד אם לא בפי התנור:

קפג

דיני בשר בחלב

שאלה נתחב כף של חלב בקדירה של בשר שתי פעמים קודם שהאל לאכם צריך שתי פעמים ששים כנגד הכף או לאו:

תשובה יראה דלכאורה שאלה זו לא צריכ׳ רבה דבהדיא איתא בספר מצות קטן ובהג״ה דצריך שתי פעמים ששים וכן כתב באור״ה דיעה בשם רבינו פרץ והיינו ההיא דספר מצות קטן ומכל מקום כי דייקינן שפי׳ צריכא רבא וניחזי אנן פרק כל הבשר גרסינ׳ כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר ואמר עלה ואי אמרת אפשר לסוחטו אסור חלב נבילה הוא כו׳ ואיתא שם בתוספות דכתב ר״י דאפילו מאי דמשני נמי אסרה תורה ולא חלב מכל מקום היה לנו לאסור החלב שנבלע בחתיכה משום שקבלה טעם מן הבש׳ שנאס׳ ואם כן החלב נעשה חתיכת נבילה כמו שאר היתר שקבל טעם מן האיסור ובעינן ששים לבטל כנגד כל אותו החלב עד כאן. מהכא רצה אחד מן הגדולים לאיתויי ראייה לדברי ספר מצות קטן דלעיל דהצריך שתי פעמים ששים אפילו בכף של שאר איסורים משום דחיישינן שמא לא פלט הכף מתחילה כל הבלוע בתוכו מן האסור ונשאר בתוכו חלקים ונכנס בתוכו מן ההיתר שבקדירה כ״ט חלקים ונאסרו בתוך הכף ונעשו הכל נבילה כדכתב ר׳ יצחק לעיל מה שבלוע בתוך התחיבה וצריך עוד ששי׳ כנגד זה שנתחדשה בכף מתחיבה ראשונה שפולט תוך הקדירה בתחיבה שנייה וכל שכן אם הכף של החלב נתחב בקדירה של בשר שתי פעמים דיש לחוש טפי דהוי ממש איסו׳ חדש בכף דבתחילה לא פלט רק טעם חלב ועכשיו בתחיב׳ שנייה פולט טעם בשר בחלב שנכנס בו ע׳ בליעתו מן הקדירה בראשונה וכדפרש׳ לעיל. אמנם לא הוינא לרבנן קשישא דהוי דייקי לדרוש בשאלי הוראה אם נתחב הכף פעם אחת או שתים אלא היו משערין בסתם בששים ומתוך כך קרוב בעיני שאפילו הוו ידעי בודאי שנתחב שתי פעמים לא היו מצריכינן יותר מששים ומפני שדומה לי שלא נהגו להקפיד ולהחמי׳ דקדקתי למצא ראיו׳ להיתר כדי ליישב הקדמונים ונראה דסמכינן אהא דכתב במרדכי סוף פרק גיד הנשה בשם ראב״ן בההוא עובד׳ דאירע במגנ״א בקדירה שהיתה שפותה אצל האש וניתז עליה חלב וכתב ראב״ן דאין לומר דהחלב הנבלע נותן טעם ברוטב הנבלע בקדירה ונאסר אותו רוטב וחוזר אותו הרוטב ונותן טעם בקדיר׳ ואוסר הכל מטעם מין במינו הא לא אמרינן אלא הרוטב שבקדירה בחוץ והרוטב הנבלע הכל אחד הן לבטל החלב והביא ראייה לזה

דלא

דלא מחלקינן להו מעירוני שלשה ימים דכלי
יין כסך ומקדירה שבשל בה בשר לא יבשל
בה חלב כו׳ ובשערי דורא כתב כמי הנהו
דכרי ראב״ן אההוא עובדא דאירע במגנ״כא
ומסיק שם בודאי כראבי״ה וטעם אחר דאיסור
הבלוע אינו אוסר היתר הבלוע כמו ט
טומאה בלועה שאינה מטמאה טהורה
בלועה והשתא בנדון דידן כמי יש להתיר
מהני תרי טעמי דאם נאמר שהתיר מבחוץ
אינו מצטרף עם מה שהכף בולע מן ה
הקדיר׳ אם כן לא יאסר כלל מה שהכף בולע
דאין בחלב או בשאר איסור הבלוע כבר בכף
לאסור את מה שבקדירה שהרי יש כאן ששים
כנגד כל הכף ואם תאמר שאני כדון דידן
מההיא דראב״ן דהתם ודאי מה שבקדירה
ושבדופני הקדירה חשיב הכל אחד דנגעי
ומחברי אהדדי אבל כאן יש לחוש שלאחר
שהוציא הכף מן הקדירה בעודו חם ופלטי
ובלעי מהדדי מה שבתוכו ולהא לא מצטרף
מה שבקדירה לבטל יש לומ׳ דלאחר שהוציאו
הכף מן הרותחים כל הבלוע בתוכו חשיב
כמו בכלי שני ולא פלט ולא בלע וכ״ש לטעמ׳
דבלוע אין אוסר בלוע דלא נאסר כל עיקר
ומן התוספות דלעיל אין להוכיח דלית לן
הכי טעמא דיש לחלק שפיר בין חלב לרוטב
הנבלע בכלי ובין הנבלע בחתיכת בשר
דלא חשיב בלוע כל כך כשנבלע בחתיכת
בשר משום דתרווייהו מיני אוכלין נינהו
ובתרווייהו אית ביה טעמ׳ ולא מיקרי בלוע
אלא מעורב ולאידך טעמא כמי אין מה
שבחוץ ומה שבחתיכה הכל אחד דאדרבה
הוא וחתיכה הכל אחד הואיל ומין אוכלין
הן תרווייהו לא שריכן לה למה שבחוץ מה
שאין כן הנבלע בכלי ועל כרח׳ נריכין לחלק
הכי דאי לאו הכי תקשה לראב״ן הא דלעיל
דמקשה תלמודא ואי אמרת אפשר לסוחטו

אסור חלב נבילה הוא פיר׳ מה שנבלע בבשר
הכזי׳ והא לר״אבן אין מצטרפין החלב שבעורה
לחלב נבילה ולא נעשה נבילה דאין הכזית
בשר לאסור כל החלב אלא על כרחך נריך
לחלק בין הנבלע באוכל וכי׳ מה שנבלע בכלי
והיא דספר מצות קטן ורבינו תם דלעיל
ע״כ טעמא משום דקאי אכף של חלב שנתחב
בקדירה של בשר פעמים ולא נודע בנתיים
וחשי׳ ליה כתרי איסורי שבתחילה פולט הכף
רק החלב ואחר כן בתחיבה שנייה פלט בשר
בחלב כדפרשינ׳ לעיל והוי איסור חדש ובתרי
איסורי רוצה לומר שני כזית אסור שנפלו
שתי פעמים זה אחר זה לקדירה ולא נודע
בנתיים בעינן שני פעמים ששים כדאיתא
במרדכי פרק הנזל קמא דאי תימא סבר
רבינו תם דאפילו מחמת כזית אחד בעי
שני פעמים ששים הואיל ונתחב שני פעמים
קודם שנודע הוי מילתא בלא טעמא ואין
שום ראייה לזה ממסכת תרומה דמייתי
מיניה ראייה ברורה פרק הנזל לעיל וביורה
דיעה כמי נופיה כתב וכן במרדכי פרק ניד
הנשה דהיכא דידוע לנו האיסור שבכף לא
משעריכן אלא כנגד אותו איסור שידוע לנו
ולא כנגד כל הכף ואם כן מאיזה טעם נצריך
שני פעמים ששים אלא משום שנתחדש בו
איסור אחר על ידי בליעתו והא כתבינן
לעיל מה שדקדקתי · והנראה לעניו׳ דעתי
כתבתי ·

ק פ ד

דיני שחיטה

שאלה אחד שחט לעצמו לצור׳ סעוד׳
גדולה הרבה אווזו׳ ותרנגולין
וטורח עליו לבדוק הסכין בין כל אחת ואחת
ואמר בעות אני שלא אמנה סכיני פנוס לא
אבדוק

לבדוק רק אחר שחיטה אחרונה אם תמנא
פגום יטרפו הכל אין ההפסד רק לעצמו מכי
למיעבד הכי או לאו׃

תשובה יראה לכאורה משמע לשון
התלמוד דצריך בדיקה בין
כל חד וחד ואפי׳ אם רוצה לכנס בספק הפסד
אין רשאי דקאמר תלמודא בפ״ק דשחיטת
חולין רב כהנא מצריך בדיקה בין כל חדא
וחדא וקאמ׳ עליה כמאן כרב הונא ולמיפסל
בקמייתא לא כרב חסדא ולאכשורי בתריית׳
וה״פ תלמוד׳ בעי הבדיקה שהצריך רב כהנא
בין שחיטה לשחיטה היינו כרב הונא שאם
ימצא פגום מתפסל הראשונה ודאי לא כרב
חסדא כלומר הראשון לעולם כשירה דלא
חיישינן דבעור כפגימה אלא חיישינן ד
דילמא במפרקת הראשון כפגימה ולכך
בדקינן אחר שחיטה קמייתא כדי להכשיר
בתרייתא כמו שצריכין לעולם לבדוק קודם
כל שחיטה ופריך עליה אי הכי דהך בדיקה
משום דקודם שחיטה תיבעי ביקור חכם
כדין כל בדיקה דקודם שחיטה ומשני דלא
אמריכן להראות לחכם אלא משום כבודו
ופרש״י וכיון דמשום כבודו היא סגי ב
בתחילת השחיטה ופסק רש״י דמסקנא היא
דהצריכה בדיקה משום קמייתא כרב הונא
דפסקינן התם הילכתא כוותיה ע״כ שיטת
התלמוד ופרש״י ׃ והשתא נראה דאי הוי
מסקנא כדדחי תלמודא דהצריך בדיק׳ כרב
חסדא אם כן ודאי לא יוכל ליפטר מהכי
בדיקה דבין כל חדא וחדא אפילו אם ירצה
ליכנס בספק הפסד כי היכי דלא שרי לשחוט
לכתחיל׳ בלא בדיק׳ סכי׳ על סמך שיבדו׳ לאח׳
השחיטה דחיישינן דילמא מישתלי ולא יבדוק
לאחר השחיטה והוי שחיטה פסולה אפילו
דיעבד כדפסק אשירי בהדיא ולפי מאי דס״ד
עתה דצריך בדיק׳ לאכשורי בתריית׳ משמע
כמי דאי לא בדק בנתים ולא בדק כמי בסוף
פסולה בדיעבד דאם לא כן לא הוי פרי׳ מידי
תיבעי ביקור חכם לישני דלא בעי ביקו׳ חכם
אלא על כרחך דבלא בדיקה פסולים אפילו
בדיעבד וכיון דבדיעבד פסול חיישינן דילמ׳
מישתלי כדאיתא בתוספות לגבי משומד
דאוכל נבילות לתיאבון דלא שרי למסור לו
לשחוט בלא בדיקת סכין על סמך שיבדקו
הסכין אחריו וכן מוכח באשירי גבי בודקים
אותו אי מומחה הוא אי לאו דאם הוי שחיטתו
פסולה בדיעב׳ בלא בדיק׳ לא הוי שרי להכיחו
לשחו׳ על סמך שיבדקוהו את השחיט׳ דחיישי׳
דילמ׳ משתלי וכהי כמי דמסקנ׳ היא דרב כהנ׳
מצריך בדיקה כרב הונא מכל מקום דוחק
לומר דלרב הונא דמחמיר דחיישינן טפי
מרב חסדא דלא צריכינן לבדוק אחר שחיטה
קמייתא לא בשיר בתרייתא משום דלא חשו
חכמים דילמא איפגם סכי׳ בשחיטה קמייתא
ואי הוי סבר רב כהנא כרב חסדא אמרינן
דחשו חכמי׳ להכי וכ״ת אדרב׳ מוכח דהכעיין
והדחיין פליגי בהאי חששא דהכעיין אין
נראה לו סברא דחשו חכמים להם להצריך
בדיקה בין כל חדא וחדא כמו שאר בדיקה
דלפני שחיטה ותדע מדפריך ליה לדחיין אי
הכי תיבעי ביקור חכם משמע דלדידיה לא
קשה הך כלל משום דאיהו סבר דאין הבדיק׳
כלל משום דלפני השחיטה אלא משום לאחר
שחיטה להוציא הראשונה מן הספק ופסק
רש״י דהמסקנא סלקא כדעת הכעיין ואם
כן לא סבירא ליה דחשו חכמים דילמ׳ איפגם
הסכין בשחיטה קמייתא ולהצריך בשביל
כך בדיקה לאכשורי בתריית׳ יש לומ׳ דלעולם
גם הכעיין סבר דיש להצריך בדיקה משום
דיש לחוש דילמא איפגם בשחיטה קמייתא
במפרקת של דסבר דצריך כמי לבדוק משום
קמייתא להוציא מן הספק כרב הונא דסבר

דקיישינן

דחיישינן שמא בעור נפגם׳ וכיון דבדיקה
איכא משו׳ לפני שחיטה לחודיה שא גם משום
לאחר שחיטה לא ק׳ ליה כלל תיבעי ביקור
חבס דלא דמי לתחילת שחיט׳ דהתם הבדיק׳
איכה אלא משום להכשיר לכתחילה ולכך
בעי ביקור חבס ותו דלישנא דתלמוד׳ משמע
דאין לפטור מבדיקות הללו כלל מדקאמר
רב כהנא מצריך בדיקותא ולא קאמר טריף
אי ליכא בדיקה בין כל חדא וחדא כדקאמר
התם לעיל מיניה רב יוסף טריף עד תליסר
חיותה · אמנם על כרחך נראה דהך דיוקא
דדייקינן לעיל מדפריך תיבעי ביקור חבס
שמעינן דאם לא בדק בין כל חדא וחדא
ולא בדק גם באחרונ׳ דשחיטה פסולה היא
ע״כ הא לית׳ לפי המסקנ׳ דהא כתב אשירי
בהדיא משמיה דנפשיה ומשם בעל המאור
דכה״נ כשירה אם כן נוכל לומר דאפילו
לדעת הדחיין נמי לא פסלא שחיטה אי לא
בדק בנתיי׳ ולא בסוף אי חשבינן הא לדוחק
דנחמיר טפי לפי מאי דמוקמינן דאצריך
בדיקה כרב חסדא ממאי דמוקמינן דמצריך
בדיקה כרב הונא וצ״ל דאפ״ה פריך ותיבעי
ביקור חבס הואיל והבדיקה היא כדי להכשי׳
שחיטה דלהבא תהא דינא כשאר בדיקה
דלפני שחיטה ואכתי י״ל דנהי דבדיעבד לא
פסלינן מ״מ מדנקט מצריך בדיקות׳ שמעינ׳
לכתחילה · מיהא חשו חכמים שמא איפגם
בשחיטה קמייתא וצריך לבדוק להכשיר ב
בתריית׳ ואפי׳ אי סבר כרב הונא ולא הצריך
בדיקה אלא משום קמייתא מכל מקום נימא
דלישנא דתלמודא דווקא דקאמר מצריך
בדיקותא לשון חובה והטעם כדי להוציא את
הראשונות מספק שמא יאכלו מהן קודם
בדיקת אחרונה ושלא תפול ספק בכמה
שחיטה ונימצין אתי לידי קלקול · אכן נראה
דאדרבה איכא לדקדק מלישנא דתלמודא

אם ירצה ליכנס בספק הפסד רשאי
מדקאמר כמאן כרב הונא ולמיפסל ק
קמייתא ולא נקט ולאכשורי קמייתא כדנקט
במילתא דרב חסדא אי הוי סבירא לן
דהצריך רב כהנ׳ לעולם בדיקה וחובה היא
כדי להוציא השחוטות מידי ספק אע״כ להכי
נקט למיפסל לאשמעינן דלפי דמוקי כרב
הונא אין הבדיקה חובה כדי להכשיר אלא
כך י״ל דרב כהנא הצריך בדיקה בין כל חדא
וחדא כלומר שאם לא בדק פסולה אפילו
שחיטה קמייתא אבל אם ירצ׳ ליכנס בספק
רשאי שלא הצריכו חכמים שא הזהירו שלא
יזדמן לו הפסד שתפסל שחיטה ראשונה ·
הג״ה׳ · וכה״ג אשכחן בתוספות בשמעתי׳
קמיית׳ דגטין ד״ה׳ דהתקין רג״ שיהיו העדי׳
חותמין על הגט לא שיהיה צרי׳ לעשו׳ כן שא
תיקן ולימד לעשו׳ כן כדי שלא יצטרכו לעידי
מסירה והכ״ נפרש לשון מצריך בדיקותא כך
כלומ׳ הצרי׳ ולימד ולעשו׳ כך כדי שלא יבואו
לידי הפסד ואין לומר דכתיבנת טעם קאמר
ולכך צריך בדיקה שאם לא בדק היו כולן
אסורות ויש לחוש פן יאכלו מהם כבר
כדפרישי׳ לעיל דאין דרך הגאונים לסתום
דבריהם · ע״כ וליכא למימר דלהכי
לא נקט ולאכשורי קמייתא משום דרוצה
לאשמועי׳ דאפילו היכא דשחט הרבה בהמו׳
ולא בדק בנתיים גם בסוף כגו׳ שנאבד הסכין
אפ״ה כשירות כולן כדפסק אשירי בהדיא
ולהכי נקט ולמיפסל קמייתא כלומר אם
ימצא הסכין פגום כולן פסולות אבל אם לא
ימצא שום פסול כגון שנאב׳ לא חיישי׳ לפסול
הא לית׳ דאי להכ׳ אתי דנקט ולמפסל קמיית׳
אם כן אמאי כתב אשירי פסק זה מהסברא
ודימה למקום אחר כדאיתא שם הוי ליה
להוכיח אותו מלשון התלמוד אע״כ לא אתי
לאשמועינן אלא כדפיר׳ · ואת״ מי מזקיקני
לדקדוקים

לדקדוקי קלושי׳ הללו יל מפס׳ הגאוני׳ משמע דאי׳ חובה בבדיקו׳ הללו דכתב רב אלפס ז״ל קי״ל כרב הונ׳ בדלא סבר הילכ׳ צריכה בדיקה בי׳ כל חדא וחד׳ דאי לא בדק וכמנ׳ סכי׳ פגומ׳ כולן אסורות אפילו קמייתא׳ כרב הונא עכ״ל׳ וככ הר״מבם ופסק כרב הונא וכתב עלה ז״ל לפיכך השוחט בהמות הרבה ועופות הרבה צרי׳ לבדוק בין כל אחת ואחת שאם לא בדק ובדק באחרונה ונמצא סכין פגום הכל ספק נביל׳ אפילו הראשונה עכ״ל׳ מדקאמרו הגאוני׳ דאי לא בדק ושאם לא בדק משמ׳ שפי׳ שאי׳ הבדיקה חובה של הבדיקו׳ הן שאם נמצ׳ הסכין פגומ׳ יצאו הראשונות מידי ספק דאי תימא הבדיקות חוב׳ הן משום דחיישינן שמ׳ איפגם סכין בשחיטה קמייתא וזמנין דאתי לידי קלקול הכי הוי לן לרב אלפס ורמ״בם למימר צריך לבדוק בין כל אח׳ ואח׳ ואם לא בד׳כו׳ ובלשו׳ הזה הוי משמע שפיר דהבדיק׳ חובה הן ואם לא עשאן פסל אפילו דעבד ומדקאמרי דאי ושאם משמע דהבדיקה אינ׳ אלא משום ההיא חששא וק״ל׳

קפה

שאלה שחט אווזא אחת ומצא אחר שחיטה קנה של גמי רך ו ועגול תחוב אורכו לאורך הוושט וכשחטה הקנה ההוא עם הוושט יפה גם הסכין נמצא יפה כשירה השחיטה או לאו׳

תשובה יראה דאין להכשיר שחיטה זו כלל משום דקי״ל שהיית העוף במשהו כמו שחיטתה שהרי אם מצא חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהו כשר ובנדון דידן אי אפש׳ בלא שהייה משהו שהרי בשע׳ שחתך הגמי הפסיק בשחיטה סימ׳ ואף על גב שבכל זמן שעסק בשחיטה הוליך והבי׳ עד שגמר מכל מקום איקרי שהייה כה״ג וראייה פשוטה מהא דפרק השוחט שהה במיעוט הסימנים מהו ורבו הפתרוני׳ אהך בעי׳ והפירו׳ שהוא עיקר פי׳ הר׳ אושעיא הלוי דבעי כגו׳ ששחט בהמ׳ בסכין רע וכשנחתך רוב סימ׳ הראשו׳ מאריך הו׳ בחתיכת מיעוט הסימ׳ כשיעור שהייה קודם שמתחיל לחתוך בסימן השני אי אמרינן דמה שהוא שוהה בחתיכ׳ מיעו׳ סימן הראשון הוי כאילו שוהה בחתיכת יד או רגל דבהמ׳ שמכוין לשחיטה או לא אמרינן הכי וסלקא בתיקו׳ הא קמן אף על גב דעוסק כל זמן בשחיטה ומוליך ומביא אם שיהה בחתיכה שאין בו תורת שחיט׳ הוי שהייה וכל שכ׳ בחתיכ׳ גמי דאפילו מגוף הבהמה איגו ואת״ מאן לימ׳ לן דשהה בחתיכת נמי דילמא לעולם חתך הוושט והגמי בבת אחת ושוה בשו׳ ממש ואם כן לא פסק חתיכ׳ הסכי׳ אפילו רגע אחת מן הסימן נראה דע״ב אין לומר הכי שהרי הסימן הוא מתוח בשעת שחיטה והגמי איגו מתוח כי איננו מחובר אל הלחי והגוף והדב׳ ידוע שכל דבר רך שפוגע בו חידוד סכי׳ אם הוא מתוח נחתך מהר יותר משאם לא היה מתוח ולכך הואיל והגמי גם כן רך הוא ואיננו מתוח ע״כ חידוד הסכין שהה לא ותכו יותר מבחתיכת הסימן וכמנ׳ שלא נחתכו שוה בשוה ממש׳ הנראה לע״ד כתבתי׳

קפו

שאלה טבח אומן שהוא שוחט בשכר וקלקל השחיטה בדבר שאין אנו מחמירים בו רק בשביל החומר׳ יתירה כגון שהיי׳ כל דהו בבהמ׳ וכמו שאנו מחמירי׳ כמה וכמה חומרות בהילכות שחיטות דמדאורייתא היתר גמור הן חייב הטבח לשלם כה״ג או לאו׳

תשובה יראה דכל חומרא כי האי נוהגא שהוא מפורש בהדיא בהלכות שחיטות שכיד הטבחים ש

שלומדים מהן הלכות שחיטה הטבחים שבגבוליכו אם קלקל כהן חייב לשלם שהרי ידע שאם נעשה קלקול זה תיאסר השחיטה והיה לו ליזהר בכה"ג והכי מוכח פרק הגוזל קמא מן התוס' בההי' מוגרמ' דאתי לקמי' דרב בטבעת הגדולה הייתה ולפי שבעל הבהמה היה עם הארץ לכך החמיר עליו כדי שלא יבא להקל בשאר טבעו' ולהכי קרי ליה התם ספק גזילה ולא ודאי גזילה אם היה מחוייב הטבח משום דאותו טבח היה לו לאסוקי אדעתי' שיחמירו כיון ששחט לע"ה ע"כ פירש ר"ת והשתא הא חזי דמשו' דהוי ליה לאסוקי אדעתיה חומרא רחוקה דמחמירים דווקא לע"ה הוי חזי לחייבי' כל שכן חומרא המפור' וברירה לן דודאי מחייבים משום דהוי ליה לאסוקי אדעתיה וזהו דפטרי רב לטבח לפי האמת כר' בפשיטו' משום דלא הוי בריר' ליה כלל דהוי ליה לאסוקי אדעתיה חומרא רחוק' בזאת שהיה אלא לע"ה ואע"ג דר"שי ור"י מפרשי' התם דבשאר טבעות הוי מעשה ורב הוי מסופק אי קי"ל כר' יוסי בשאר טבעות אי לאו ולכך אסרה מספק לחומרא ופטר אפ"ה את הטבח מספק דשמא כשירה היא הא קמן דלא מחייבי' אפילו בספיק' דאוריית' ואמאי פטור נימא דהוו לאסוקי אדעתא דיאסרו לו מספק י"ל דלא ברירה כמי הך הוי ליה לאסוקי אדעתיה דבימי רב היו הרבה מורים להתיר בשאר טבעות דכמ' אמוראי פליגי ביה כדאיתא פ"ק דחולין ואמרינן כמי רבי זירא אכל מוגרמת דרב ושמא ושמא היה סובר הטבח שיתיר לו רב נ"כ וכן ההיא דכתב כה"ג באשירי התם בשם מה"ר"ח דהיכ' דנעשה ספק נבלה אע"ג דאסור באכילה לא מחייבינן לטבח לשל' ע"כ משמע דכתב פסק זה אפילו לדידן דבכל ספיקות אסרינן ל כמי דאיירי בספיקה דלא הוי לי' לטבח להסתפ' בה כדאשכחן כמה ספיקות שאינם מבוארות בהלכות הטבחים אבל היכא ד דמבואר לו האיסור אע"פ שאינה נ"א חומרא בעלמא הואיל והוי ליה לאסוקי אדעתיה שתיאסר שחיטתו חייב לשלם דבהך סברא לא פליגי אר"ת כלל אלא אפשר דהא כראה להם דוחק דהוי ליה לאסוקי אדעתי' שיחמיר לעם הארץ וק"ל:

ק פז

שאלה השוחט תרנגולת ומחמ' רוב אידוד הסכין חותך המפרק' עם הסימנים בבת אחת חיי' לכסו' או לאו·

תשובה יראה דמילת' דפשיט' היא דחייב לכסות בכה"ג ואע"ג דמחמירין לפסול שחיטה בכה"ג בחד לישנא דלא לישווי ניסתר' פי' שלא יחתוך כל המפרק לשני' אפילו בהולכה ובהובא' חומרא יתירה היא לפסול בלא מתכוין כדמייתי שם במרדכי ותוספות ומהר"ס כמי מפרש פר"שי דר"ל שלא יכטרך לחתוך כל המפרק' לשני' אבל אינו ר"ל שאם חתכו לשנים תהא פסולה וכן מוכח מן התוספות שם שמביני' פירוש רש"י הכי דאלכ"ל לא הוי מקשה עליו מידי דאמאי איצטריך קרא להכי דפסול השחיטה ודאי איצטריך ואכ"ל כיון שאינן אלא חומרא בעלמא פשיטא דלא דחינן מנו' כיסוי דאוריית' מטעם דילמ' מאן דחזי ליה דמחייבא לה בכסוי אתי ל למימר שחיטה מעלייתא היא ואתא למיכל מיניה כדאמר פרק כסוי גבי שחיטת חש"ו דפטרינן לה מכיסוי מהאי טעמא דהתם מוכח בתוס' דהטע' הוא משום דרוב מעשיה' מקולקלים ואי אתי למיכל מיני' הוה כדאוכל כבי"ל נמור' מה שאין כן בכרון דידן דמן הדין כשיר' היא אלא שאנו מחמירי' לאוסרו באכילה אבל מ"מ מצות כיסוי לא דחינן בשביל כך דליחוש דילמא אתי למיכל מיני וכן כר' כמי

דאפילו

דאפילו בספק גמור של פסול שחיטה כגון בדק סכינו ונמצא אחר שחיט' פגומה דקי"ל כרב הונא דחייש' שמא בעור נפגמ' וספק נבילה היא והכי כתב הר"מכס בהדיא אפ"ה חייב בכיסוי ודוקא בח"ש דרוב מעשיהם מקולקלי' פטרינן לה מכיסוי משום דילמא אתי למימ' שחיטה מעליי' היא אבל בספק השוה להכא ולהכא נראה דלא גזרינן ו ופטרי' וראיי' מדקאמר פ"ק דביצה דכוי אם שוחטין אותו בחול מכסין את דמו ולא גזרי' דאי מחייב' לה כיסוי אתי למימר חיה מעלייא היא ואתי להתיר חלבו שלה משום דמימר אמרי איכשי רבנן מספק' להו ולכך מחייבים לה בכיסוי הכ"' מימר אמרי רבנן מספקא להו אי לאו שחוט' היא ולכך לחומרא מחייבים לה בכיסוי ואף על גב דיש לחלק קצת בין חששא דדילמא אתי למימר שחיטה מעלייתא היא ובין חששא דדילמא אתי להתיר חלבו דהתם בעי כמי סימני חיה בקרניה וטלפיה מכל מקום הואיל ולא אשכחן ההיא חששא דדילמא אתי למימר שחיטה מעלייתא היא שלא גבי חש"ו והתם רוב מעשיה' מקולקלי' כדפרישי' לא גמרינן מיני' לספיקא אחריני ·

קפח

דיני חלה וחדש וכלאי הכרם ונטע רבעי

שאלה אשה בעלת הבית לשה לה משרתת שלה עיסה והלכה לחוץ קודם שהפרישה חלה וקודם שחזרה נתחמצ' העיסה כל צרכה שאם תשהה עוד שלא תאפ' תתקלק' העיסה ובשביל כך רוצה המשרתת להפריש החלה בלי רשו' בעלת הבית שרי למיעבד הכי או לאו ·

תשובה יראה דשפיר דמי למיעבד הכי דכיון דמתקלקלת העיסה זכות הוא לה לבעלת הבית וזכין לאדם שלא בפניו וקי"ל זכיה מטעם שליחו' איתרבי ולענין תרומה רבינן שליחות מאת' גם אתם זה"כ המשרתת נעשה שלוח' אפילו שלא מדעתה מטעם דזכות הוא לה ואפילו אם אין כאן שום חשש קילקול העיס' אמרי' דזכו' הוא לה כיון דרגילות הוא לפעמים שבעלת הבית נותנת רשו' למשרתת להפריש חלה אפילו בפניה וכן יש לה כח לעשות שליח כדאית' ביבמות פ"יש מותרות לימד על נשואת בת ישראל שנותנת רשו' לתרום תרומת מעשר ויליף לה מדכתב אתם וביתכם ומקיש בתיכם לאתם ונראה כמי דה"ה לענין תרומה גדולה וחלה · הג"ה · ואע"ג דפ"ק דחולין אמרינן דהאומר לשלוחו צא ותרום לי ושמע איכש אחריני ואזל ותרם אין תרומתו תרומה דהוי ליה תורם שלא מדעת שמא אע"ג דידע האי בעידנ' דתרם דניח' ליה לב"ה לתרום שהרי צוה לשלוחו לתרום מכל מקום הואיל ולדידיה לא עבד שליח לא מהכי וה"ל דדווקא התם לא מהכי משום דאיכא למימר דדעת דבעל הבית דשלוחו דווקא יתרום משום דיודע ומכיר באיזה מידה רגיל בה"ה לתרום בעין יפה או רע' או בינוני וכן אם דרכו לומר כלך אבל יפו' או איפכא אבל בהפרשת חלה בזמן הזה דהכל שוין בו ליטול בכזית ולשורפ' אין לומר כלל שיש קפידה מי יפריש ויתרום ותו דאיכ' למימר מטעם שיש לחוש לקלקל העיס' ליכא קפידא כלל וכן לענין נט איב' למימר היכא דידעינן דזכות הוא לה וניחא לה בגירושין לא הוי קפידא כלל מי יקבל הגט במקומה · ע"כ · וכן כתב בהדי' בא"ז דלכתחילה האשה עושה שליח להפריש חלה בלא בעלה ולענ"י

נט כמי מרבינן שליח לאשה ולאיש כדילפינן
מושלח ושלחה וביבמות פרק האשה שלום
בעי תלמודא המזכה גט לאשתו במקו' יבום
או במקום קטטה מהו ומוכח בהדיא התם
דאי הוה זכות לא היה מועיל משום דזכין
לאדם שלא בפניו אע"ג דבעינן ונתן בידה או
ביד שלוח' היכא דזכו' הוא לה נעשה המקבל
שלוח' אף שלא מדעתה וה"ה לענין הפרשת
חלה ואי ק"ל הא דתניא בפ"ב דב"מ כיצד
כתורם שלא מדע' תרומתו תרומה כו' עד
כדי שמצאו ואמר ליה כלך אצל ב"ה לא שוויה
שליח לא משום דבעי שלוחכם דומיא דאתם
מה אתם לדעתכ' אף שלוחכ' לדעתכ' אלמא
אף על גב דידעי' בתר הכי דניחא ליה במה
שתרם אפ"ה לא הוי שליח כיון דמעיקרא לא
לדעת הוי לא דמי כלל דהתם בשעה שנעשה
שליח לא ידעינן כלל דניחא ליה אלא דאח"כ
שמעינן מיניה או דחזינן מיניה דניחא ליה
ובעינן למימר דלמפרע הוי שפיר שליח הא
לא מהני משו' דבעינן למידע בשעה שנעשה
שליח דזכות הוא ונוח' ליה וכה"ג הוי דומיא
דאתם דאנן סהדי אי הוי הכא הוה ניח' ליה
אבל היכא דבשע' שנעשה שליחו לא ידעי לן
לא הוי דומי' דאתם ·

קפט

שאלה אשה לשה שתי עיסות באחת
עירבה כרכום ובאחת לא
עירבה בה ואין בזו ולא בזו שיעור חלה יש
לצרפם ע"י נשיכ' כדי ליטול מהן חלה או לאו·
תשובה יראה דלכאורה היה לדקדק מתוך
דברי הגאוני' דיש לצרפם ע"י נשיכה
כדי לחייב' בחלה כגו' בתוס' פ"ק דנדה וסמ"ג
ובספר התרומה והמרדכי ואשירי בהילכות
חלה ובמרדכי פ' אילו עוברין מתרץ ההיא
דפרק כשם דאמר ר"א נוטל מן הטהורה על
הטמאה כיצד עושה עיס' כו' עד ונותן פחו'
מכביצה באמצע כדי ליטול מן המוקף אלמא
דצירוף סל לא מהני אלא בעינן חוט בכך
המחברן ובפ' אלו עוברי' סבר ר' אליעזר דמהני
צירוף סל ומתרצי' דהא דלא מהני צירוף סל
גבי עיסה טמאה וטהורה משום דהוי דבר
המקפיד על תערובתו ומייתי ראייה מ
מירושלמי דקאמר התם דבר המקפיד על
תערובתו אין הכלי מצרף והשת' מוכח מהך
שינויא דווק' כלי אינו מצרף דבר המקפיד
על תערובתו אבל חיבור ע"י נגיע' וכ"ש נשיכ'
מהני אמנם בסימ' אשירי וביורה דיע' כתב
בהדיא דדבר המקפיד על תערובתו לא
מהני לא נגיעה ולא נשיכה אפילו באשה
אחת וכן מוכח מדברי אשירי בהלכות חלה
וכן מצאתי בפי' משנ"ה דרבינו שמשו' במסכת
חלה פ"ב וכר' לחלק דודאי היכא דבתרוייהו
יש שיעור חלה אע"ג דמקפיד על תערובתו
מהני נשיכה או אפי' נגיע' כדי לפטור מאחת
את חברת' דחשי' שפיר מן המוקף בהכי ובהא
איירי ההיא דעיס' טמאה וטהור' דבתרוייהו
יש שיעו' חלה אבל הא דאמרי' לעיל דלא מהני
נשיכה בדבר המקפיד על תערובתו איירי
שאי' בכל אחת שיעור חלה ובאין לצרפם כדי
לחייבם בחלה כה"ג לא מהני נשיכה דהואיל
ומקפיד על תערובתו אין לנו בידינו לעשות
ולהחשיבה כעיסה אחת לחייבו בחלה ·
אך תימא לפי סבר' זו דהתוס' פ"ק דנדה ור"ש
במס' פ' אילו עוברין ורבי' שמשון בפי' משני'
לשינוי קמא דילי' מייתבין ההיא דרבי אליעזר
בפ' אלו עוברין אההי' דפרק כשם ממש איפכ'
מסברא זו וקאמ' דרבי אליעזר דסבר דצירוף
סל לא מהני היינו דווקא היכא דבא לפטור
אחת מחבירת' ובתרווייהו שיעור חלה אבל
כל היכא דאין בכל אחת שיעור חלה מהני
צירוף סל לחייבו בחלה והכי נמי דאיתהו לא
מחלקינן בין מקפיד על תערובתו בין אינו

מקפיד

מקפיד מכל מקום דוחק לומ' דסברא הפוכה ונראה דאין סברא הפוכה אלא הא ודאי סברי דאין סברא לחלק בין מקפיד לאינו מקפיד אבל מודו דאם יש לחלק או ודאי הסברא היא דקיל טפי צירוף הכלי לענין שיחשב מן המוקף מלצרפו לחייב חלה לעשו' העיסה אחת כדפירשית אבל לפי מאי דלא מחלקים בין מקפיד לשאינו מקפיד סבר' היא לומר אדרבה לענין לפטור אחת מחבירתה דקולא היא אמרי' דלא מהני צירוף סל אבל היכא דאין בכל אחת שיעור חלה והוי מן הדין שתיהן פטורות אמרי' לפוטרם דמהני צירוף סל כדי לחייבם בחלה ומהשתא בנדון דידן דודאי מקפיד על תערובתם הוא דאין הכרכום מספיק בחוותא וטעמא לשתי ה העיסות ורוב הדיעו' סברי דיש לחלק ובדבר המקפיד אפילו אשה את תלא מהני אפילו נשיכה כדבריגנא לעיל אין לכרפן אפילו לחומרא ואפילו בנשיכה כדי לחייבם דהוי ברכה לבטלה ונשיכה שאמרו כתב בפירוש משניות דהיינו שמדבק כ"כ כשיפרדו יתלש אחת מחבירתה מעט וכפקא מינה אם באו לפטור אחת מחבירתה דכתב התוספות פ"ק דנדה דשמא בעי נשיכה לא סגי בנגיעה· ומכם אם כילושה כבר כל העיס' שיעור חלה ביחד ואח"כ נתחלק או נאפת ושכחו כבר ליטול ממנה חלה בה"ג ודאי מהני צירוף סל לכ"ע בחלת ח"ל הכי איתא בתוס' פ"ק דנדה הנראה לע"ד כתבתי·

קב

שאלה לאחר הפסח שרגילים ללוש בשאור של גוים היאך נוטל החלה שלא יפרישו מן הפטור·

תשובה יראה דלהך עיס' שנילוש' בשאור של גוים הרבה תקנות יש בדבר והמה מפורשים בדברי רבו' המחברי' אשירי מס"ק בהלכות חלה דיכול להפריש מיני' ולא חיישי' דילמ' איתרמי לידי דשל גוי וקמפריש מן הפטור על החיוב דק"ל יש בילה בדבר לא וכ"כ בסמ"ק דחומרא יתירה היא הא דנהגו להפריש ממקום אחר אמנם במרד' בהלכות א"י וחלה כת' בשם מהר"ם דאין להפריש כה"ג מיניה ובי' משום דק"ל דאין בילה אלא ביין ושמן בלבד ומצריך להפריש חלה גדולה יותר ממה שהיתה עיסה של גוי שנתערבה והשת' ממ"נ יש באותה חלה מעיס' של ישרא' וכן כת' בדרשו' הר"א או' והרא"ש כתב בתשוב' שיעשה עיסה קטנה וישים אותה על העיסה גדולה ויפרוש מן העיסה הקטנה שהיא ודאי של חיוב אע"ג דשאור לטעמי' עביד' לא בטילה העיס' לגבי השאור ע"ב ואע"ג דאשירי כתב לעיל דיכול להפריש מיני' ובי' כר' ד"ל דבשאור מודה הרא"ש דאין בילה והיינו דכת' בספרא בהלכו' חלה לא איירי בשאור אך בסמ"ק כתב בהדיא אשאור דיש בילה מ"מ נראה דודאי יש להחמיר ולעשות באחד מן הדרכים דלעיל אמנ' לא ידענ' כלל היאך לתקן מכאן והלאה שלא יצטרך לעולם לעשות תקנו' הללו שהרי רגילין הנשי' ליקח מעט בצק מן העיסה הגדולה ומשהי' אותו בצק לשאור להחמיץ בו עיסה אחר' ונוטל' אותו בצק מן העיסה קוד' הפרשת חלה כדי שיהא אותו בצק מן החיוב ולא מן הפטור שאם היו נוטלין לאחר הפרש' היתה כל העיס' פטורה ונמצא שאור זה גם כן של פטור והוי כמו שאור של גוים דצריך תקנה והשתא בנדון דידן אף אם יטלו קודם הפרשה איכא למיחש דילמא איתרמי לידיה אותו שאור של גוים שנתערבו ולא ניטלה ממנו והיא של פטור וכשתחמיץ משאור זה שנעשה מבצק זה יתערב גם כן בעיס' האחרת וכשתב' להפריש חלה מאותו עיסה איכא למיחש נ"כ דילמא איתרמי אותו

בנק שניטל כבר מעיסה ראשונה והיא של פטור אפס י"ל דכולי האי לא חיישי' דתתרמי תרי זימני' ממש אותה של גוי · הנראה לע"ד כתבתי ·

קכא

דיני חדש

שאלה יש שני' כמנאו בזמנינו שהשלג והקרח שוהה על פני הארץ סמוך לימי פסח ואי אפשר אפילו למיעוטיה דעובדי אדמ' לזרוע השעורי' ושבולת שועל קוד' יום הנף העומ' יש לחוש באות' שנה שלא לאכול אותם זרעים ושלא לשתות השכר שעושין מהן משום איסור חדש או לאו ·

תשובה יראה דבכה"ג כל ירא שמים יחוש לעצמו אבל למחו' בהמון העם לאו שפיר דמי וכן מצאתי שהעתיק אחד מהגדולים מתשובת הרא"ש וז"ל מה ששותין שכר שמבינין ארוכה שנזרעו קודם לעומר ועוד דא"כ שעורי' של אשתקד ושנה זו נתתי על לבי כי מיעוט' דמיעוט לא יכלו לזרוע קודם לעומ' ולא אסרתי דמוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידים וכן ראיתי בכה"ג דבי' כוהני' איסור אבל לא הורו הלכ' למעשה ע"כ · ואע"ג דאשי' מפרש וכן רב אלפס וס"מג וס"מק פסקו דחדש דאורית' בזמן הזה ואפ"ה כתב אשירי דאין להורו' לאיסור ובא"ז הגדול ראיתי דכתב דמדרבנן היא אכן כדחק מאד ליישב לפי שהעולם אין נזהרי' בדבר ונראה דהיכ' דאיתרמי שנ' כה"ג שהשלג והקרח כה"ג הוא עד סמוך לימי פסח דבעי שיזרעו כדי שישרש קודם יום הנף היינו ג' ימים כדמוכח בהדיא פ' מקום שנהגו גבי הא דתני' המכבש בשלשה עשר בו' וגם אם הוא כה"ג שבכל הסביבו' שמשם מביאים תבואה הוי השלג והקרח כמו במדינה זו וכמו שהמדינה רוב שתייתם שכר שאז קשה להפריש' בכה"ג אין להורות לאיסו' דמוטב יהיו שוגגים כו' כי לא ישמעו כלל הואיל ורוב השתייה אינם עושים שא משעורי' וביותא בהם שנזרעו סמוך ליו' הנף אבל אם רוב שתיית המדינה יין ואינם צריכי' לשעורים ולשבולת שועל רק לפעמים למאכל ובשאר תבואה שא"כ' מה המיני' אין חדש כוהגי' בו ולכך לית דוחק דנכור' במידי להפרישם מאיסור חדש היכא דליכא אלא חדא ספיקא שמא של אשתקד שמא של שנה זו מגוה למחות בהמון העם ולהורות להם לאיסור דספק ספיק' אין כאן דכימ' ספק של אשתקד ואת"ל של שנה זו שמא תבואה זו מן המיעוט שנזרעו קוד' יום הנף ומופלג מיו' הנף דכיון דמיעוט הוא לא עבדי' מיני' ספק ספיקא דמיעוטא לגבי רובא כמאן דליתא כדאית בהדיא בתוספ' בשמעתיה דפתח פתוח דכתובו' · הנר' לע"ד כתבתי ·

קכב

שאלה נטע רבעי וכרם רבעי מה משפטו והיאך יפדה אותו בזמן הזה ·

תשובה יראה דבכרם רבעי צריך לנהוג בו בחוצה לארץ וכן כתבו התוספו' פרק כיצד מברכי' וכן מסיק אשירי וכן סמ"ק דלא כר"מבם שכתב דאפילו כרם רבעי אין נוהג בסוריא וכל שכן בחוצה לארץ אבל נטע רבעי דהיינו שאר כל אילנו' כתבו התוספות וספר מצו' גדול וספר מצו' קט' בשם ר"י דאינו בחוצה לארץ משו' דקיימא לן כל המקיל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ וחד קאמר כרם רבעי דוקא אך בתוס' בריש מסכתא דקדושין איתא דיש מפרשים דאפילו מאן דתנא כרם רבעי מודה דנטע רבעי נוהג וחייב לפדותו מדרבנן לפיכך חייב אפילו בחוצ' לארץ מדרבנן · וכן מצאתי שהעתיק אחד מהגדולים בשם גדול דמידות חסידות לפדות נטע רבעי בזמן הזה בשוה ע"כל ·

עכ"ל נראה קצת דעיקר מה שבא להשמיענו הייכו לפדו' בשוה ואפש' לא דק בינאי דכתי' כטע רבעי דלא אתי לאשמועינן הא שא רוצה לומ' מה שחייבין לפדות מידות חסידו' לפדות בשוה וכעין זה מוכח קצת בה"גהה באשירי פרק שני דרא"ה השנה דנקט כמו כטע רבעי לפי פירוש ר"י ור"י ודאי לא סבר דנהגה בחוצה לארץ והכי משמע בספר מצות גדול במצות מעשר שני דכתב וז"ל מידת חסידות לפדות מעשר שני בשוה שלא בזמן הבית כמו בזמן הבית וכו' · ונראה דמזה דקדק אותו גדול גם כן אכטע רבעי משום דילפינן בתלמוד קדש קדש ממעשר שני · אמכם נראה לחלק דהתיא דמעשר שני בארץ ושלא בזמן הבית והוא חמור טפי מנטע רבעי בחוצה לארץ בזמן הזה כדמחלקינן בכמה דוכתא הכי לענין חלה ותרומה וכן ראיתי מורה הלכה למעשה לפדות כרם רביעי על שוה פרוטה כגון מחטה וו"כער שהיא יותר מפרוטה ולשותקה ולהטילה לנהר · והכי כתב סמ"ג במצות ערלה בשם ר"י דכתב אחרי דשאלתות דרב אחאי שהיו קדמונים ובהלכו' גדולות מייתי ראייה בכמ' מקומו' מדבריהם וכתבו דיש לחלל שוה מנה על פרוטה ראוי לסמוך על דבריהם עכ"ל וכן אשירי וספר מצו' קטן כתבו הכי וכן משמע בפשיטות מהא"ז וכן בהג"ה באשירי בשם מהר"ח פרק שני דראש השנה וגם בנטע רבעי יש לסמוך אכל הני מחברי' דלעיל דסברי דלא נהגו בחוצה לארץ וכתבו עוד בספר מצות גדול וסמ"ק וכן אשירי פרק כיצד מברכין דאין פודין ב במחובר אלא לאחר שיתלשו הפירות וביאר בסמ"ג הטעם משום דילפינן ממעשר שני וזה לשון התוס' פרק מרובה אימא כל המתלקט משמע דאל' פדין במחובר לקרקע · ותימה דבתוספתא משמע דאין חילול במחובר דתניא כרם רבעי כו' עד הכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע וכל טעמייהו משום דילפינן קודש קוד' ממעשר ויש לומר דהתם לא הוי טעמא אלא משום דמחובר אין דמיו ידועין ולכך אין פודין אפילו על פי שלשה עכ"ב משמע דהתוספות סברי במסקנה דלא ילפינן ליה ממעשר אלא משום דאין דמיו ידועים ומחללין במחובר מכל מקום נראה כיון דסמ"ג וסמ"ק ואשירי כתבו בפשיטות דאין פודין במחובר אין לסור מדבריהם :

קנג

דיני כלאי הכרם

שאלה רגילות באשכנז בעובדי כרמים שמבריכין הגפנים בכל שנה ואם כן אמאי אין חוששין משום ערלה ·

תשובה יראה דיש לחלק בין הברכה להברכה כדאשכחן בפסקי ה הגאונים בסמ"ג ואשירי כתב דר"י גמגם גם כן בדרך זה ותירץ ר"י דבכרמי' של גוי' יש להתיר אף על גב דקיימא לן דערלה נוהגת בשל גוים מכל מקו' קיימא לן דספק ערלה בארץ ישראל אסור בסוריא מותר אם כן שרי לשתו' היין הבא מכרמי הגוים דבכולהו איכא ל לספוקי שמא אינה משל הברכה אמכם כתב עוד ספר מצות גדול בשם ר"יבא שחקר בעובדי אדמה ואמרו שרוב הכרמים מ מוברכין הן וכמו עשר ידות מן הברכה כנגד חלק אחד שאינו מוברך וכי האי גוונא לאו ספיקא היא אבל הגידו לי גם כן שאינן מ מבריכין בענין זה שכועצין ראש במקום אחד ולאחר שהשרישם חותכין הגפן באמצע לשני' ונעשו שתי גפני' וכה"ג הייכו נריכין למצות שני ערלה מטעה שנפסקה אלא כך דרכה

להבריך דרך הגפן להיות לו ארבעה או חמשה ענפים נוטלין הגפן וכופפין אותו ומניחין אותו בחרין בקרקע ושופכין עפר על פני כל החרין ואין מניחין מגולה רק ראשי ענפים והם נעשית כל ענף גפן בפני עצמו וכי האי גוונא לא מיקרי הברכה כיון שכל הגפנים הילדות מחוברי׳ בגפן הזקנים ומשום דכיסה בעפר לא גרע כלל וכן הוא הדרך עדיין בכל גבולינו שמבריכי׳ רק בדר׳ זה ולכך אין חוששין לאיסור ערלה אפילו בכרם של ישראל ואף על גב דכמה פעמים תוך שנה או שתי שנים קצת הגפן שעל ידה מחוברים גפני׳ הילדות אל הזקנים נרקבת ונפסקו הזקנים וכן לפעמים מפסיקי׳ אותן העודרים בכרם בעבודתם במרא וחצינה מכל מקום אין זה אלא ספיקא וכבר ביארנו דספיקא ערלה בחוצה לארץ שרי ואשירי כתב עוד טעם להתיר משום דרבי אלעזר בן יעקב סבר במסכת סוטה פרק משוח מלחמה דדווקא נוטע חוזר מערכי ה המלחמה אבל לא מבריך ומרכיב משום דאינו בכלל נוטע ואם כן הוא הדין לענין ערל׳ דאינו בכלל איסור של נטיעה ואע״ג דלא קיימא לן כראב״י מכל מקום בחוצה לארץ עבדינן כוותיה כדפסק ר״י לעני׳ כרם רבעי דכל המקיל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ ע״כ ובמרדכי פרק קמא דראש השנה משמע כמי דסבר דהלכה כמותו לעני׳ ערלה ולכך נראה דכל היכא דאיכא רק ספיקא בהברכ׳ יש להתיר ולסמוך אדברי אשירי ומרדכי דלעיל ׃ הנראה לע״ד כתבתי ׃

קנד

שאלה יש היתר לכתחילה לזרוע ירקות בגנות שהרבה ג גפנים נטועין בהן או לאו ׃

תשובה יראה דנהגו העולם שלא ליזהר וכן כתב באשירי דעמא דבר הכי ואף על גב דכמנהו לנו דעות רבות דסבירא להו דהא דקיימא לן כרבי יאשיה דאינו חייב עד שיזרע חיטים ושעורים וחרצנים במפולת יד היינו דווקא לענין מלקות אבל איסורא איכא ואית ד דסבירא להו דמכל מקו׳ הירק אסור באכילה נראה דסמכו העולם על האשירי בהלכות כלאים דמייתי דברי כולם ומייתי בהוכחה גמורה דבחוצה לארץ שרי לכתחילה לזרוע בין הגפנים וגם מותרין באכילה דפיר׳ דברי הרמב״ם דכת׳ דהירק אסור באכילה רוצה לומר אם רואה ירק זרוע בכרם וספק אם נזרע עם חרצן במפולת יד אסור לאוכלו אם רואהו לוקט משם משמע אבל אם ידעינן שלא נזרע במפולת יד מודה דשרי ונראה דהאידנא בארצותינו לעולם שרי דלא שכיח כל עיקר לזרוע חרצנים ובסמ״ק כתב וכן בהגה״ה באשירי פרק לא יחפור דאסור לזרוע סמוך לגפנים מטעם הרכבה משום דשרשי הזרע נכנסי׳ בגפן שהיא רכה תחת העפר והוי הרכב׳ דאפילו רבי יאשיה מודה דלעני׳ הרכבה אפילו חד מינא אסור ולא בעינ׳ כמ׳ במפולת יד ובאשירי מסיק והוכיח בהדיא מתלמוד דאף על גב דכלאי הכרם לא אסרי בחוצה לארץ אלא מדרבנן לכולי עלמא הרכבת האילן אסור מדאורייתא אפילו בחוצה לארץ ואם כן אף על גב דכתב אשירי בהוכחה דאין לחוש להרכבה בענין זה היינו דווק׳ אם אין הזרע נכנס רק בשרשי הגפן אבל בזמורה שהבריכה בקרקע אסור ו וכדמים שלנו רובים מוברכים כן ואף הואיל ואיסור דאורייתא הוא אית לן ליחוש וצריך ליזהר שיהא העפר יותר משלשה טפחים בין הזרעים ובין שרשי הגפנים אבל באיסור כלאים

בלא״ה דבחוצה לארץ מדברי סופרים היא
הולכים אחר המיקל׳

קכה

דיני הרחקת עבודה זרה ויין נסך ושאר איסורין

שאלה בכמה עיירות נוהגים היהודים לשלוח דורונות לגלחים ולשלטונים ביום שמיני לניטל כשמתחדשין להם השנה יש חשש זרות בדבר או לאו׳

תשובה יראה דיש ליזהר בזה שלא ישלחו ממש באותו יום אלא יום קודם או אחריו וכן העתיק אחד מן הגדולים מדרשות הר״ח או״ז שיש ליזהר בזה בקלנד ופינקוש שלהם שלא ישלחו ממש באותו יום אמנם כמדומה לי שעכשיו מקפידין הם ביום שלאחריו דעיקר כוונתם מה שחפצים בדורונותם ביום שמיני דקלנד היינו משום דסמכי׳ להו מילתא לכל השנה כולה כמו שאנו מסמנים כמה מילי לסימן טוב ויפה בראש השנה שלנו להבדיל בין הטמאה ובין [redacted] ולכך ביום שלאחרי כן מאי דהוי הוי אבל ביום שלפניו בשמעריב היום קנת מתקבל להם ולכך נראה מי שרגיל לשלוח ביום שלפניו ואירע שחל בשבת שלא יוכל לשלוח בו כר׳ דאין צריך ליזהר מלשלוח ביום עצמו דאי יאחר תיהוי ליה איבה הואיל שרגיל כבר ואשכחן פר׳ קמא דעבודה זרה דר׳ יודא לא חייש לאז״ל ומודה משום איבה אבל שכן בזמן הזה דלא שכיחי כולי האי דאזלי ומודה׳ ואף כדכתבינן לעיל דעיקר כוונתם לסימני׳ מילתא ולא בשביל יראתם ביום הזה ואפילו אילא הוה להו יום אד כל עיקר הוה מסמנא להו מילתא משום התחלת שנתם׳

קכו

שאלה נגיד תקיף או שר שיש לו צלם או שתי וערב קבוע בבגדו או בכובע ובא יהודי כנגדו לכבדו להשתחות לו ולהסיר מגבעתו מפניו שרי או אסור׳

תשובה יראה דטוב ליזהר ולמנוע בכל היכולת מלהשתחוות נגדו בכי האי גוונא דהשתחויה היא מן העבודה שחייב עליה כרת ומיתות בית דין לכל עבודה זרה שבעולם אפילו אינה עבודתה בכך וכן זכורני בימי נעורי שהכומר גג מפראג״ן שהיה בווינא ממונה על כל הכנסי׳ שהיו שם בפראג״ן וכל אותן הכומרים שתי וערב קבוע להם בסרבלים כשהיו היהודים באי׳ אצלו בשביל עסקיהם ידע שלא יכבדוהו בעבור [redacted] שבבגדו בפניו היה רגיל לכפול הסרבל ולכסות התועבה כדי שיוכלו לכבדו׳ אמנם מצאתי ממש כנדון זה העתקה מתשובת מה״רר יצחק מאופ״נהם ה״ל על אודות גלחים שיש להם [redacted] קבוע לפניהם בבגדיהם אם מותר לקום בפניהם ולהסיר הכובע נגדיהם נראה לי שמותר להשתחו׳ להם ולקום מפניהם מאחר שאין עושין עצמן עבודה זרה ואינם נ כעבדים אלא מפני גדולתם שהם שרים לא מפני שתי וערב שלהם וראייה מפ׳ ארבע מיתות דקאמ׳ להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאד׳ כמותך יכול אדם נעבד כהמן תלמוד לומר לא תעבדם אלמא מותר להשתחו׳ למי שאינו נעבד׳ אבל מ״מ יענים עיניו בכל היכולת או יקום טרם בואם על״י והיינו ממש כמו שאלותינו ואע״פי שנראה לחלק בראייתה ואיכא למימר דודאי שרי להשתחוות לאדם שאינו נעבד ובלבד שאין

[redacted] בפניו שלא יהא נראה כמשתחוה [redacted] והכי איתא בתוספות פרק כלל גדול לחד שינוי דלהכי לא השתחוה מרדכי להמן אליבא דרבא דפטר עובדי עבוד' זרה מיראה אלא משום דשני צלמים היו לו להמן על לבו ובאחור זרוע כהלכות קריאת שמע. כתב דאסור להשתחות במודים בתפילתו [redacted] בא כנגדו עם [redacted] וכי האי גוונ' אמרינן פרק קמא דעבודה זרה נתפזרו לו מעותיו לפני עבודה זרה לא ישחה ויטלם דנראה כמשתחוה לעבוד' זרה ואם אינו נר' מותר ומעין המושך מים לפני עבודה זרה לא ישחה וישתה מפני שנראה כמשתחוה לעבודה זרה ואם אינו נראה מותר ופר"שי אינו נראה מותר כגון שפונה לאחוריו או לצדדין או כי האי גוונא ואף על פי דבשותה ומלקט מעות שנתפזרו לו שפיר יש לו לתלו' שהו' שוחה ומשתחוה בשביל צרכיו ולא בשביל העבודה זרה אף על פי כן אסור אלא אם כן שיהא אינו נראה בגוף ההשתחויה והו' הדין [redacted] כנגדו דאף על גב דיש לתלות דבשביל הגדולה משתחו' ולא בשביל [redacted] לא שרי ושמא יש לומר דכשנתפזרו לו מעות ובשותה הואיל ולא שכיחי כולי האי לשחות ולהשתחות בענין זה ומאן דחזי ליה שוחה ומשתחוה לא מסיק אדעתיה דבשביל המעו' או כדי לשתות שוחה אלא סבור ודאי ש שלעבודה זרה הוא משתחוה דשכיח טפי מן האומו לכך בעינ' אינו נראה בגוף ההשתחוי' אבל ככדין דידן דרגילו' הוא גובא להשתחות לשרים ולשלטונים חשוב שפיר אין נראה · וכ"ע נבי הא דכת' לעיל משתי וערב הקבוע בבגדי [redacted] מפר"אוסן היה נראה להתיר כהן טפי מהא דכת' במרדכי ריש פר' הצלמי' בשם ראבי"ה דשתי וער' שנושאי' לזכרון [redacted] טעותם לא מחמירינן בהו וכן אלו [redacted] אין להם [redacted] שלא להודיע שהם מאות' המדינה · אמנם ההיא דמרדכי בשם ראבי"ה לא קאי אלא דאין לאסור אותו שתי וערב כדאסרינן צלמים שנעבדו אבל לענין נראה כמשתחוה להם אפשר אין לחלק · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

קנז

שאלה יש מקומות שגוזרין רשעי האומו' שלא יעבור בן ברית בהן ואשר ימצא דתו לתופשו על נפשו רשאי בן ברית להשתנות להתדמות בגדיו לגוי או ללכת בגילוי הראש כמו הגוים כדי שלא יכירוהו או לאו ·

תשובה יראה דצריך לדקדק בדבר בספר חסידים מצאתי וז"ל מי שצריך ללכת בדרך יכין מלבוש בחוטי קנבוס או משי שלא יהא שעטנז שיהא מזומן לו כשיצא לדרך עד כאן · וקאי אדלעיל מיניה דאחד רצה ללבוש בגדים להתדמות בהן לגוי מדכתב יכין לו מלבוש משמע דאפילו שלא במקום סכנה שרי עוד שם בספר חסידים וז"ל עת לעשות לה' הפרו תורתך אף על פי שאמר תורה לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה אם כדו אויבי' על העיר או אם הולכי' בדרך אם יראו שהן נשים ישכבון תלבשנה במלבוש אנשי' ואף בחרב כדי שיהיו סבורים שהן אנשים וכן אם אין עמהם אלא עשרה אנשים תחגורנה חרב כדי שיהיו סבורים שהן ארבעים אנשים ויירא[ו] מפניה' ומייתי מעשה באשה יפה מאד שהלכה עם בעלה בדרך עשתה משער חבירתה זקן ושמה בפניה וה[יו] סבורים שהיא איש ונצולה וכן הבחורים שאין להם זקן ילבשו בגדי נשים להנצל או לבוש נכרי להטעות אויבים כמו רבי מאיר שהכניס אצבע האחד בדבר האיסור ואצבע האחר הכניס בפיו עכ"ל:

עובדא

עובדא דרבי מאיר פרק קמא דעבודה זרה
גבי ברתיה דר' חנינא בן תרדיון שרצו האויבי'
לתפוש את רבי מאיר וברח ונזדמן ש' תבשיל
של נבילה וטבל אצבעו האחד ומוצץ השני
אמרו האויבים חס ושלום רבי מאיר שיאכל
דבר האיסור ודאי אחרינא הוא וניצל שלא
רדפו אחריו יותר · לפי דעת ספר חסידים
מוכח מהא דרבי מאיר דאפילו להתדמות
לגוי בדבר איסור גמור כההיא דנבילה שרי
ונראה דאפילו בשעת השמד שרי בי האי
גוונא והא דאסור לשנות אפילו ערקתא
דמסאנא היינו דווקא כשמכירים בו שהוא
יהודי ורוצי' לכופו שישנה מדתו מכהנ' יהודי'
חייב למסור את עצמו שלא יחלל השם אבל
כשעושה את עצמו כגוי כדי שלא יכירוהו
שהוא יהודי ליכא חילול ולא מידי · אמנם
נראה דאין ראייה מהא דרבי מאיר דאיכא
למימר דסברי הגוים דישראל חשוד לאכול
נבילות הוא ולהכי אמרו חס ושלום שזהו ר'
מאיר ולא אמרו חס ושלום שזהו יהודי וצריך
עיון באשירי פרק שני דעבודה זרה מהא
דמייתי בירושלמי יכולה אשה להטמין את
עצמה ולומ' גויה היא ומפרש אשירי שם דאין
רוצה לומר דמותר לה לומר הכי ע"ש ובפרק
הגוזל כתב אשירי אהא דתניא לא ילבש אדם
כלאים אפילו עשרה בגדים זה על גב זה כדי
להבריח בהן את המכס ופירש אשירי לפי
שאין נותנים מכס מאותם שהוא לבוש אבל
אין לפרש דלפי שהוא לבוש כלאי' יסברו שהו'
גוי ולא יטלו ממנו מכס דהא ודאי אסור לפי
שנראה ככופר בשביל להבריח המכס עד
כאן · מכאן משמע דאסור להתדמות לגוי
כדי שלא יכירוהו ולאו דווקא ללבוש כלאים
אלא אפילו בגדים העשויים מב' או משלשה
בגעונים או שאין עשויין בגיזין ותתיכות
בשוליהן וקטנות כמו שרגילין הגוים בהן

וללכת בכל העיר בגילוי הראש כל אילו
הצורות סוברים הגוים באשכנז שהוא אסור
גמור לבר ישראל כמו כלאים בבגדי' והעושה
אותה נראה ככופר כמו בגדי של שעטנז ·
אמנם יש לומר דדווקא כדי להבריח המכס
אסור אבל בשביל סכנ' כההיא דספר חסידים
וכמו שאילתינו שרי · אמנם בנדון דידן
כדמבואר בשאילתינו צריך עיון אי חשיב
סכנה הואיל ומתחילה מכניס את עצמו לכך
לעבור דרך אותו מדינה ולא דמי לעובדא
דר' מאיר ולההיא דספר חסידי' שבא הסכנה
עלין שלא מדעתו ותו דיש לחוש בנדון דידן
אולי יכירוהו לאחר שעבר מפניהם וידעו
שנתדמה לגוי בשביל שלא יכירוהו ונמצא
חלול השם למפרע כמו ערקתא דמסאנא
דלא חלקנו לעיל אלא משום דהגוים אינם
יודעים שהוא משנה מן הדת ואם תאמר אם
יכירוהו לאחר שעבר לפניהם יאמר להם גוי
אני דהכי סבר רבי בון בירושלמי ובאור זרוע
פרק שני דעבודה זרה מייתי לה דמות' לומ'
גוי אני מיראת מות ויש לומר דלמא קי"ל
כרבי חנא דפליג ארבי בון ואסר כדאיתא
התם באור זרוע ולכך צריך לדקדק יפה
בדברי' הללו שלא יהא נראה כמודה בעבודה
זרה שכל המוד' בה כאילו כופר בכל התורה
כולה · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

קכח

שאלה [redacted] יצא מן הכלל וחזר
לדת האמת צריך להתכפר
[redacted] מה שעבר על כל מצו
שבתורה או לא צריך כולי האי ·

תשובה יראה דאין להוסיף ולהרבות
עליו יותר מדי מפני שסורו
רע יותר מבעל שאר עבירות לפי שהורגל
בין הגוים בכל שרירות לבו ואיכא למיחש
פן יבעט בתשובתו וכן מצאתי בספר המנו'

קונר

קוצר באורך שנקר' ס"מ מצורך דאין להכביד עליו סיגופי' כפי מה שהיה ראוי מטעם אחר לפי שאין לך סיגופים גדולים ורעים מאשר סובל בכל יום שמסתלק מכל הטובו' והנאו' שהניס שרויין בהן והוא היה גם כן כבר שרוי בהן עמהן ומקבל עליו תמיד פחדי' ובהלות ורשעות וגרות שהאומות מגרים לישראל וקודם שטב לא היה לו דאגה בכל זאת ונמצא תשובה נורמת לו כל סיגופים הללו ולא דמי לשב מן העריות או רציחות דברשעו נמי היה בכל גרות הללו ותשובתו לא גורמת לו גרות הללו וקל להבין הנראה לעניות דעתי כתבתי׃

קנט

שאלה כל העבירות שנאמר בהן יעבור ואל יהרג כגון בשאר עבירות בר מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים אם יתרצה אחד ליהרג כדי שלא יעבור ובא למלך היאך מורין לו ·

תשובה יראה דהאי מילתא תליא בפלוגתא דרבוות' הרמ"בם כתב על כי האי נווגא שאם ימסור עצמו ליהרג הרי זה מתחיי' בנפשו ובהג"ה באשירי פרק קמא דכתובות בשם מהר"א מסתפק בה אי שרי אי אסור ובאשירי ובהג"ה באשירי בשם רבי יצחק בעבוד' זרה כתב דשרי ואינו מתחייב בנפשו ובספר מצו' קטן כת' דמידת חסידות הוא ליהרג ולא יעבור כה"ג ·

והיה נראה והואיל דפלוגתא דרבוותא אזלי לקולא באיסור בסכנת נפשות כ כדפסי' תלמוד' בפר' מפנין בפלוגתא ד דאמוראי דספק ג נפשו להקל וכן פסק אשירי במסכת יומא

הג"ה בתוספו' שילהי פרק סורר ומורה משמע דאסור להיות נהרג אם נאמר בו יעבור ואל יהרוג כגון הכי דקטי' אספסת' ושרי לחיות' בשבת ועש' ע"כ

בפלוגתא דרבוותא אמנם יש לומר הכא דלעניין קידוש השם שלא הקפידה תורה על אבוד נפשות מישראל ואמרה ימסור עצמך על קדוש שמים לא ילפינן לה משאר ספיקא דלית בהו משום קידוש השם ונראה דלפי העניין ושרואין אגו כוונתו מורין לו ·

ד

שאלה גוי רצה למשכן ליש' כותלי חזירים וללוות עליה' בריבית שרי להלוות בדרך זה או לאו ·

תשובה יראה דאסור לישרא' להלוות בעניין זה כדתנן במסכת שביעית זה הכלל כל דבר שאיסורו מדברי תורה אסור לעשות בו סחור' ותנן נמי התם ובפרק כל שעה מייתי לה הצייד שנזדמן לו עופות או דגים טמאים מותר למוכרן אבל לכתחילה אסור ודרש התם מקרא דאסור לכתחילה הא קמן דאסו' להרויח בדבר שהוא אסור מן התורה דבר שעומד לאכילה ואם תמצא לומר דיש לחלק מאחר דההיא דרשה דפרק כל שעה איכה שא אסמכתא כדאיתא התם בגיליון דתוספות יש לומר דווקא סתורה אסמכוה אקרא משום דהאסור בא בקניין לרשותו של ישר' אבל במשכון דקיימא לן ישראל מגוי לא קני משכון איכא למימר דלא אסרו · אמנם בהג"הה במיימון משמע דאסור דכתב שאם גנב ישראל בחובו דברים האסורים מותרים למוכרן משום דדמו לצייד שנזדמן לו משמע דווקא היכא דגנב כבר ושהיה צריך לגנבות כדי להציל מידם אבל לכתחילה אסור להלוות עליו · אמנם איכא למימר דאין לחלק הכי משום דשמא להלוות עליו לכתחילה שרי טפי דילמא לא אתי ברשותו בידי מכיר' ובהא סברא פליגי רבינו תם והשב"ם בפרק קמא דבכורות באשירי לעניין לעשות שותפות עם הגוי דלר"ת

דווקא

דווקא לכתחילה אסור לעשות עמו שותפו׳ שמא יתחייב לו שבועה ויעבור ישראל כאזהר׳ לא ישמע על פיך אבל אם כבר נתחייב לו שבועה מותר לקבלו ממנו מפני שהוא כמציל מידם ורשב״ם סבר דאסו׳ לקבלם ממנו וכת׳ במרדכי ריש פרק הניזקין דסבר רש״בם מדאסר תלמודא שותפות לכתחילה משום שמא יתחייב לו שבועה מכל שכן הוא דאסור לקבלה ומהשתא לנדון דידן לדעת רשב״ם אין ראייה מההיא דהג״ה במיימון דאיכא למימר אדרבה להלוות עליו בתחילה שרי טפי כדפרישנ׳ אבל לדעת רבינו תם הסבר׳ היא איפכא ובפירוש משניות דרבינו שמשון במסכת שביעית מצאתי דמפרש בירושלמי דחכמים סברי התם בברייתא דווקא בגייד שאומנתן בכך והמלכים נוטלים מהן מס בשביל אומנתן שרי להו רבנ׳ אם נודמנו להן דברים טמאים למוכרן אבל למי שאינו גייד לא התירו ונרא׳ דהך לפי סברא זו שרי בנדון דידן דהמלכים נוטלין עיקר המסים בשביל הלוואו׳ בריבית אך מכל מקום נרא׳ דמכוער הדבר הוא לישראל להלוות אכותלי דחזירי אבל הלב מסמ׳ בהדיא מדברי מהר״ם דמותר לקבותן ולמוכרן לכתחילה אפילו אם עומד לאכילה ולא לתקן ממנו נרות להדלקה אבל בתוספות פרק מרובה לא שרי אם עומד לאכילה ועיין שם הנראה לעניות דעתי כתבתי׳

רא

דיני יין נסך

שאלה חבית שהיה בו יין נסך כמ׳ ימים והורק ממנה ועמדה בכך ריקם יותר מתקופ׳ ושכחו ונתן לתוכו יין קודם שהכשירוה ושהה היין בתוכה יותר ממעת לעת יש לאסור אותו יין או לאו׃

תשובה יראה דיין זה אסור הואיל ושהה בחבית מעת לעת וכל שכן יותר ואפילו אם לא שהה רק לפי שעה יש לנטות לאיסור כמו שאבאר׳ באשירי פרק אין מעמידין כתב שאלוהו כמה ישהה היין בכד של גוים ותאסור והשיב דדקדק מפר״שי דצריך שיעמוד בתוכה מעת לעת דאין דבר הנבלע בדופני הכלי נפלט בנותן בלי רתיחה שלא מעת לעת ואפילו אם תמצא לומר דאסור אפילו לפי שעה משום גזירה היכא דמכניסו לקיום כי היכי דגזור רבנן בכלי של ישראל שמכניסים בו יין לקיום אם נתן בו גוי יין נסך אפילו לפי שעה אסרוהו רבנן לכלי משום גזירה היכא דמשהה בתוכו טובא פר״שי לא משמע הכי ואפילו כאמ׳ כך מכל מקום נוד לא מכניס לקיום הוא וליכא למיגזר עד כאן׃ ובטור יורה דיעה כתב בשם אביו הרא״ש דאדרבה הבין לשון פר״שי דאסור אפי׳ לפי שעה אם הוא כלי שמכניסין בו יין לקיום משום גזירה דלעיל והשתא לפי זה היה אסור בנדון דידן אפילו לפי שעה דחבית ודאי מכניסו בו לקיום ודוחק קצת לחלק בין כלי גוים ובין כלי ישראל שבלע יין נסך אמנם אם שהה בחבית מעת לעת בהא לית דין להתיר ואם נפשך לומר דכיון דעמדה החבית ריקם מעת לעת ויותר הרבה חשוב מה שבדפניו פגום והוה נט״ל כבר מצאתי בתשובת הרא״ש דלגבי כלי יין נסך לא מהני שריות׳ דאיכו בני יומא והטע׳ דאנו מכירים ומרגישים שהחבית שהיה בו יין משובח לפני כמה ימים כשנותנין לתוכו יין אחר משביח הוא מחמת טעם הראשון ואע״ג דכתב אור זרוע פרק אין מעמידין דחבית שהיה בו שכר ונתנו בו יין לתוך הפסח אם אינה בת יומא שרי משום דנותן

טעם לפגם ולכ"ל אחר כך דמשקים הנבלע בכלי ולן בו לילה שלם וכפלט פגום הוא על כרחך כריכין אנו לחלק בין יין לשאר משקין שהרי האמ' הוא כמו שכתב הר"אש בתשובתו שהיין משביח כשהוא מונח בחבית שהיה בו יין טוב אפילו עמד החבית כבר ריקם ימים רבים ותו דסתמא קתני נודות של גוים וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בתוכ' אסורה בהנאה כו' ולא מחלק מידי דאיירי דווק' בבני יומן ואף על גב דקי"ל בעלמא דסתם כלי גוים אינן בני יומן והני דהכא גבי כלי משקה אפשר דלא שייך הכו' טעמא דמפרש באשירי פרק אין מעמידין ובה"גה במיימון מכל מקו' הוה ליה לפרושי דהכא איירי בבני יומא וכן כריך עיין פרק בתרא דעבודה זרה גבי הכשר הגת וכליה דמשמע התם דלא בעי בני יומא למכשר הנראה לעניות דעתי כתבתי׳ רב

שאלה ישראל אחד הניח חבית יין ברשות הגוי חתום כהלכתו ולאחר שני' או שלשה ימי' בא הגוי אל הישראל ואמר לו היין שלך מטפטף הוא מאד מן החבית שלח יהודי שם לתקן הדבר והישראל נתעצל קצת ושלח לשם לאחר יום או יומים וכשב' היהודי לשם ומצא עריבה גדולה מליא' יין תחת החבית אבל היין היה כעבר בחבית מלטפטף ואמר לו הגוי היין היה מטפטף מאד ולא יכולתי להמתי' עד ביאת' ותיקנתי הדבר על ידי הדוק המגרופים עד שנסתם ונעצר יש לחוש כי האי גוונא לניסוך או לאו׳

תשובה יראה דאין כאן להחמיר ואף על גב דמוכח באשירי פרק רבי ישמעאל ובה"גה לשם בעניין הגוי המהלך הנעורות בסדקים בחבית המטפטף שאם בא הגוי ליגע ביין דרך הסדקי' המטפטפי' דיש בו משום יין נסך דהכל מאי דשרי התם הייכו משום דחשיב' מעשה לבינת' ואין דרך נסך בכך ואפילו לדברי ראב"יה דכתב שם בה"גה משמו דיש מתירין בדיעבד אם נגע הגוי ביין היוצא מן הסדק ומפרש במרדכי הטעם משום דכנוק ההולך לאבוד הוא משמ' שאם היה מוכן בפיו מן הסדק הוא אסור משום יין נסך ואם כן כנדון דידן נמי אם היה אמת כדברי הגוי שטיפטף היין מאד איכא למימר שמא מכן בפיו מן הסדק מכל מקום נראה דאין סומכין על דבריו של גוי לאסור ואיכא למימר שמא לא היה מטפטף כל עיקר ועושה לו סיבה כדי להאהיב את עצמו אל הישראל כדי לקבל שכר תיקונו וידע שלא ישלח הישראל לשם במהירה ויאמר לו שהוא תיקן והכי פסק בשערי דור"א דאין סומכין על דבריו של גוי לאסור ולא להיתר ומייתי ראייה מגוי שהביא פירות לשוק בפר' בתרא דיבמות ואף על גב דאשירי כתב בפ' אלו מגלחים בשם ראב"יה דלא קי"ל כרשב"ג אלא כרבי דפליג עליה וסבר דסומכים על דבריו של גוי להחמיר הא איכא מה"רח דפליג עליה ומחלק דרבי לא סבר דסומכים על דבריו של גוי אלא משום דהפירות שלו הן ולכך סומכי' עליו כדאיתא התם באשירי ורבינו שמשון כתב בתוספות וכן במרדכי פר' ר' ישמעאל דאפילו ישראל בכי האי גוונא שאין היין בידו לא מהימן לאסור וכ"ש גוי והתם נמי שהגוי הסביר דבריו והיו ניכרים דברי אמת ואפ"ה לא סמכינן עליה ובנדון דידן נמי אף על פי שהיין היה מונח ברשות הגוי לא חשיב כלל בידו הואיל והיה חתום לדעת הישראל ואי משום דהשכח הישראל עריבה מלאה יין תחת החבית כימא דה' מוכיח מלתא דאמת בדברי הגוי הא נמי מוכח באותה תשובת רשב"א דלעיל דלא חיישינן לה דהתם נמי הוי אומדנות והוכחות שהשפחה משב' היין

מן

מן החבית ואפ"ה התיר ומייתי ראייה מההי' דתינוק שנמצא בכד בית הקברות ושושנים בידו כו' ובנדון דידן נרא' דדמי טפי להכיא דתינוק מעובדא דהתם עיין שם הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

כג

שאלה גוים הלכו לפני גנית של ישראל מליאה תירוש ולחשו זה עם זה ואח'כך טבל אחד מהן את אצבעו בתוך התירוש ומץ ממנו בפיו והלכו להם והיו פיהם מלא שחוק ביחד והיהודים רצו אחריהם ואמרו להם מדוע קלקלתם לנו היין השיבו לא ידענ' שיתקלקל היין לכם ולטעום היין היתה כוונת הנוגע והרגישו היהודים באומדנא דדעתייהו מתוך הלחישה והשחוק שעשו כבר שכוונתם היה לנסך לקלקל ליש' היין חמרא שרי כי האי גוונא או לאו ·

תשובה יראה דחמרא שרי וראייה מהא דכתב בהג"ה באשירי בשם תשובה מאור זרוע וז"ל ודווקא בשלא נתכוון ליגע הגוי ביין להכעיס לישראל אבל אי חזינן לדעתיה שכיון להכעיס ולהפסידו בכי האי גוונ' לא גזור רבנן ושרי אפי' בשתיי' וכבר היה מעשה כי האי גוונא והיה שם זקן אחד שנהרג לסוף על קדוש השם ולקח מן היין ושת' בפני הגוי כדי להודיעו שאין ממש במעשיו ולא יעשה כן עוד עד כאן: ופסק זה איתא נמי בסימן אור זרוע במסכ' עבוד' זרה אלא שקצר קצת ונראה לדקדק מדכתב אבל אי חזינן לדעתיה שכיון להכעיס משמ' בפשיטות דלא בעי שיאמר להדיא שכיון להכעיס ולקלקל אלא אפילו איכא רק אומדנא והדברים נראי' מורגשים כמו עובד' דידן שרי וגם מהא דמסיק בתשובה דלעיל ששתה הזקן מן היין בפני הגוי כדי שלא יעשה · עוד נראה דבנדון דידן יש להתיר טפי מאותה טעם שהרי הגוי בדרך ערמה קעביד ולא להדיא במזיד ואיכא למיחש טפי שיעשה כן עוד מפני שאם יתבעהו לדין יתרץ לומר בלא כונה עשיתי מה שלא יוכל לתרץ כשעשה במזיד ובכוונה לקלקל ובכי האי גוונא אשכחן דאחמיר רבנן במערי' טפי מבמזיד מהאי טעמא דמערי' שכיחא טפי הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

כד

שאלה גוי נגע ביין שבחבית על ידי נצוק ובאותו העיר רגילים למכור היינות לגוים מעט בזול משאם היו מוכרים לישראל אבל באותו שנה היין יוקר ואין להם יין כשר ברווחא ובדוחק יש לאותו צבור יין לשתות כל אותה השנה יש להתיר בנצוק כי האי גוונא או לאו ·

תשובה יראה דלכאורה היה נראה להביא ראייה דלא שרינן כי האי גוונא ואף על גב דכתב אשירי בשם מהר"ם וכן כתב במרדכי דנהגינן בהפסד מרובה כר"ת דכת' נצוק אינו חיבור ובהפסד מועט כרש"י דפסק דנצוק חבור וראיתי בתשובת אחד מן הגדולים שכתב בשם רבו אחד מן הגדולים דכל מה שהוא בחבית בין גדולה בין קטנה חשיב הפסד מרובה לאפוק' מה שהוא בכד או בקנקן מכל מקום נראה להוכיח דבנדון דידן אפילו חבי' גדולה חשיב הפסד מועט הואיל ואפשר למכור לגוי' כמו שהוא רגילות ואף על פי שצריך לזלזל קצת במכירה וראייה מהא דאמר בפרק הניזקין ובפרק הגוזל בתרא דמדמע חולין בתרומה חשיב הפסד מועט משו' דעדיין ראוי למכור לכהנים אף על פי שצריך לזלזל במכירתו ולא מפלינן בין רב למעט ואם תאמר בנדון דידן הואיל ואיכא דוחקא דצבור לשתות יש להתיר במו בהפסד מרובה נראה להביא ראייה

ראייה דלא אמרינן הכי דבפרק קמא דנדה
איתא דרבי אליעזר הש״ב לחכמים מריבה
אחת בית״לו שעברו עליה ג׳ עונות ואמרו
דיין שעתן ואמרו לו חכמים אין שעת הדחק
ראיי׳ מאי שעת הדחק איכ׳ דאמרי שני בצרו׳
הוה איכא דאמרי אפיש טהורות הוו ופרש״י
שני בצרות והוה הפסד מרובה כלומר ולכך
אפילו מעט טהורות הוא הפסד מרובה אבל
לא רצה רש״י לפרש שני בצרות הוו והוי דוחק
לאוכל טהורות אלא על כרחך לא שרינן משו׳
הכי אלא משום הפסד הקילו דהתורה חסה
על ממונם של ישראל · אמנם אפשר דביין
נסך דאקילו ביה רבוותא בזמן הזה בכמה
דוכתא לא דייקינן כולי האי להחמי׳ותו דלא
שייך הכא כל כך למחשביה הפסד מועט
משום דאפשר למכור לגוי׳ ומשום הכי נחמיר
לשוייה יין נסך חומרא דאתי לידי קולא היא
דכמה רברוותא אסרו למכור יין הנאסר
במגע גוי לגוים : הנראה לעניות דעתי
כתבתי ·

ק״ה

דיני חותם מקולקל

שאלה ישראל היה מטהר יינו של
נכרי בעל חובו והניח ב
ברשותו חתום בטיט במגופה ובברזא ואחר
כך לאחר השבוע בא הישר׳ עם עגלה להוליך
היין לביתו ומצא החותמות רובן מקולקלים
יש לחוש כי האי גוונא לניסוך או לאו ·

תשובה יראה דיש לחלק בדבר כמו
שאבאר· בספר התרומה
כתב דאפילו לרבי אליעזר דשרי במפתח
או חותם ולא חייש לזיופא מודה הוא דאם
מצא אחר כך המפתח נסתר או החותם
מקולקל הכל אסור ובמסכת טהרות פ״ח
תנן המניח את הבי׳ פתוח ומצאו נעול׳ טהו׳
נעול ומצאו פתוח רבי מאי׳ וחכמי׳ מטהרין
שהיו נכנים שפתחו ונמלכו והלכו לה׳ וכיון
שחכמי׳ מטהרי׳ גבי טהורו׳ שלא נכנסו הגנבי׳
וטמאוהו אע״פ שסתרו המפת׳ וכ״ש ביין נסך
דטהרו׳ חמירי מיני׳ כדאיתא פ״ב דע״ז השתא
טהרותיו טהורות יין נסך מבעי׳ וי״ל דהתם
איירי בחבר יוצא ונכנס וקמ״ל דאע״פ שסתרו
המפת׳ מרתתי ליכנ׳ וכן משמ׳ ליש׳ דנמלכו
והלכו להם ע״כ ובדרך זה כת׳ בסמ״ג שא שלא
הוצרך כ״כ אך מייתי עוד משנ׳ אחר׳ ומתרץ
עלה כמי דאיירי ביוצא ונכנס ובסמ״ק כת׳ וז״ל
והיכא כשנתקלקל החותם יש מדמין אותו
לטהרות דאמרי׳ המניח כלי בחלון האולייריון
ונעל וחתם אף על פי שפתח פתוח והחותם
מקולקל הכלים טהורות והחותמות שאמרו
אפי׳ בטיט אפי׳ קסם וכן י״ל כ״ש ביי׳ נסך ע״כ לי׳
ובזה הלשו׳ אית׳ נמי במרדכי פ׳ אין מעמידין
ובמרדכי פ׳ ר׳ ישמעאל מתשובה רבינו שמשון
כתב להתיר בנתקלקל החותם והביא ראייה
מההיא דכלי׳ בחלון האולייר׳ וכת׳ דתוספת׳
היא במסכת טהרו׳ ומשיי׳ בההיא תוספת׳
דה״ה ביין נסך והשת׳ לכאורה משמע דההיא
דספר התרומה והמנו׳ פליגי אהא דמרדכי
וסמ״ק אבל כי דייקינ׳ ודאי איכא למימר דלא
פליגי וכר׳ דהא אדרבה דחוק אי פליגי והכהם
מייתי ממתני׳ ממסכ׳ טהרות והנהו מייתי
מתוספו׳ ולא מדברים מידי ממתני׳ שא ודאי
איירי בתרי גווני ולא פליגי דהספר התרומ׳
והמרדכי איכם איירי בנתקלקל בעניין זה
דמוכח וניכר דעל ידי אדם בכוונה נעשה
בכה״ג לא שרינן שא ביוצא ונכנס דכיון דשלחו
הגנבי׳ ידם לקלקל ולשבר חיישינ׳ ודאי דכנסו
שא אם כן יוצא ונכנס דמרתתי מקמי׳ ולהכי
נקטה מתניתין בלשון זה שהיו גנבי׳ ונמלכו
והלכו להם משו׳ דאיירי בכה״ג דמוכח מילתא
דעל ידי

דעי' נגנים בכוונה נעשה אבל היכא דלא מוכח מילת' דעי' אדם בכוונה נעשה אלא אל דעי' הרים' או עי' טילטול או עי' בהמו' או תינוקות שלא בכוונה נתקלקל נוכל לומר דלא בעינ' כה"נ יוצא ונכנס ואמרינן שלא בא לשם אדם מעולם ליגע ולנסך ובהכי איירי בתוספת' בחלו' האו' איירי' וכן במרדכי וסמ"ק ולא פליגי אהדדי במידי דכ"ע מודו דהיכא דנוכל לתלות הקלקול בשאר בריות או שלא בכוונ' תלינן ואע"ג דלכאורה משמע דפליגי כרא' עיקר כמו שחלקתי לעיל הנראה לע"ד כתבתי·

רז

שאלה אחד שולח נבינות חתומים בשק ממקום למקום ע"י גוי והלך גם הוא למקום ההוא וכשהביא הגוי השק עם הגבינו' ראה היהודי שהיה החותם נשבר ומקולקל לגמרי והיה ניכר בודאי שהי' נפתח השק ושאלו לגוי מדוע עשה ככה והשי' שעבדיו שהוליכו העגלה עשו כך אבל לא לקחו כלום ואומר שימנו אותם וימצאו מספרם שלם וכן עשו ומצאו מספרם וגם היהודי הכיר מקצת' הטובים והשמני' שבהן בטביעת עין שהן שלו אבל מקצת' לא יוכל להכי' כי לא נתן בהם בתחילה טביעת העין כ"כ יש לחוש באותם שלא הכיר שמא החליף בגבינו' של גוים או לאו·

תשובה יראה דאי לאו דהוי מכיר מקצתם שהן היו הטובים והשמנים בהן פשיטא דהיינו חוששי' באותם שאינו מכיר שהרי כתבו המחברים בשם ר"י שהתיר גבינו' שהיו חתומים בדפוס של עץ והניחום ביד גוי ושכחו הדפוס ביד גוי שהיה לחוש פן עשה הגוי ג"כ גבינות אחרות וחת' אותם עם הדפוס והחליפם בשל ישראל והתירם ר"י משום דגוי ירא להחליף ולזייף עם הדפוס פן לא יכוין ממש בחותמו כמו שרגיל הישראל לחתו' ובסמ"ג כתב טעם אחר משום דהגבינו' שנעשו מקרו' היו לחי' יותר· משמע דווקא מהני טעמי שרי הא לאו הכי ודאי חיישינן לאיחלופי אפילו בדיעבד וכש"כ בנדון דידן דאיכא שור שחוט לפנינו שהרי הגוים שלחו יד בהן ששברו החותם ופתחו השק אבל כיון דניכרין יפה בטביעת עין שהשמנים והטובים שבהן לא החליפו יש להתיר כולן דסברא פשוטה היא לומר אם היו מחליפים הטובין והמשובחי' היו מחליפי' ואין לחוש שמא לא נמצא להן גבינות אחרות כדוגמו' המשובחו' והיה ירא פן יכיר הישרא' בחילוף אבל דוגמ' הגרועו' נמצ' להן מגבינו' אחרות דכולי האי לא דייקינן ולא חיישינן בכה"ג וראיה מהא דאיתא במרדכי פרק ר' ישמעאל דנכנסו נכרי' במרתף של ישראל של יין והיו חביות וגם כובין פתוחין מליאות יין והתיר היין שבחביות משום דלא חיישינן שמא משכו מהן לפי שהכוביות היו מזומני' לפניהם והשתא אמאי לא חיישינן דילמא משכו מן החבית' לפי שרצו לטעום אם ימצאו טוב יותר מן היין שבכוביות אלא ודאי לא תלינן אלא בדבר הפשוט ההוה וכי היכי דהתם המזומן לפניהם הוא ההוו' ה"נ בנדון דידן המובחר ההווה להחליף ואף על גב דכתב אשירי פרק גיד הנשה וז"ל וכן ראיתי רבות שהיו מתירי' בשר יבש שנשתלח מעיר לעיר ונתקלקל החותם וכל חתיכות שהיה ניכר בהן חתיכת יד ישראל כגון נטילת חוט דיד ונטילת חוט דחזה התירום עכ"ל משמע דווקא אותם חתיכות ולא אחרות התירום ואע"ג דהחזה הוא החתיכה המובחרת לא אמר' אם אית' דאחלופי המובח' היו מחליפי' דשתי תשובות בדבר חדא דהתם איסור נבילה דאורייתא והכא איסור גבינה איכה

אלא מדרבנן וק״ל טפי אפילו יותר מסתם יינם דבעי חותם בתוך חותם ונבילה שרי בחותם אחד ועוד דשאני התם דהוה ניכרת בבטילת החוט והיה ירא להחליף פן יכיר הישראל ולכך החליף האחרות אע״ג דהוו גריעי אבל בנדון דידן דלא הוי שום היכר בהמשובחות טפי מבאחריני לעולם אמרינן מדלא הוחלפו איהנו לא הוחלפו כמו אחריני׃

ר ז

דיני סבלונות וקידושין ונישואין ומינקת חבירו ומכה אשתו

שאלה ראובן שדך לו את לאה וקבלו קנין סודר שישאנה זה לזה ואחר כך שלח לה סבלונו׳ אי חיישינן כי האי גוונא לקידושין או לאו׃

תשובה ירא׳ דבתחילה צריכי׳ לבאר משפט הסבלונות אימת חיישינן להו משום קדושין או לאו ובתר הכי נבאר משפט שאלתינו׃ בפרק האיש מקדש גרסינן איתמר רב אמר חוששין לסבלונות ופרש״י מי ששדך אשה ושולח לה סבלונות בעדים חוששין שמא קידושי׳ הן ואם נתקדש׳ לאחר צריכה גט מן הראשון ודקדקו שם התוספות וכן שאר המחברים מפרש״י דסבר דהך חששא דסבלונות משום דחיישינן שמא עכשיו קידשה על ידי סבלונות הללו׃ אבל התוס׳ מסברת עצמן וכן אשירי מפר״ח וכן משמע במרדכי בשם ראב״יה ויתר גאונים דחששא היא מטעם דחיישינן הואיל ושלח סבלונו׳ שמא קדשה כבר על ידי עדים והלכו להם למדינת הי׳ וכת׳ אשירי דה״ג משמע׳ בתלמוד כדפרש״י וכן כמו כפר״ח ובמרדכי כתב דיש לפרש דווק׳ כשאמ׳ קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים והיא כופרת ואע״ג דאמרינן לקמן דהיכא כאמן כי האי גוונא לאוסרה היכא דשלח סבלונות חיישינן עכ׳ ומסיק תלמודא באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי חיישינן ולגירסת רבינו חננאל אפילו מיעוט מקדשי והדר מסבלי חיישינן למיעוט כמו גבי נוסס ומים שאין להם סוף דחיישינן למיעוט משום חומרא דאשת איש וכתב במרדכי מתשובת מור״ם דהאידנא חיישינן לסבלונות אע״ג דמסקינן דלא חיישינן אלא באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי מכל מקו׳ מי יכנים ראשו לידע מנהג העי׳ ותו דר״ח גורס דחיישינן למיעוט עכ׳׃ ורב אלפס והרמב״ם כמו סבירי דחיישינן למיעוטא וכתשוב׳ דא״ז כתב השיב רבינו שמחה זצ״ל זכורני שמורי ריב״א זצ״ל שידך בתו לבן אחיו כסבור שהיתה פקחת ונמצא בהפך ולא רצה לכונסה והצריכ׳ מורי רבינו יודא גט מפני הסבלונות ששלח לה עכ״ל׃ ומספר א״ז גדול הועתק לי אותה תשובה דרבינו שמחה באורך וכתב בה דאפילו לפרש״י לא בעי עדים בשולח סבלונו׳ אי הוה באתרא דרובא מקדשא והדר מסבלי משו׳ דהך סברא דשלוח סבלונו׳ חששא ברור׳ כחזקה שאינה פוסקת שהיא באה מכח הרוב כמו החזקה אין עדים חתומים על השטר אלא אם כן נעשה גדול וכן חזקה אין אדם פורע בגו זמנו וחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דכל הני חזקה באי׳ מן הרוב כלומר רוב בני אדם אין עושין אלא בענין זה אפי׳ בדיני נפשו׳ סמכי׳ אחזקה כי האי גוונא וחזק׳ הפוסקת כגון אשה זו בחזק׳ פנויה עומד׳ או בחזק׳ אשת איש עומד׳ והכא

כמי

כמי אית לן למימר דכל השולח סבלונו׳ אחר
שידוכין הואיל וכן דרך חיתוני׳ ודאי בתורת
קידושין שלח ואכן סהדי כאלו קדשה בפנינו
ולא בעי עדים על הקידושין ואע״ג דבעלמא
אפילו פי׳ להדיא לשם קידושין בלא עדים לא
מהני אפילו שניהם מודים שאני התם דליכא
למימר דאנן סהדי אבל הכא איכא למימר
אנן סהדי ומהני שפיר ותו מסיק בההוא
תשובה דעובדא הוי באתרי דמסבלי והדר
מקדשי ששלח אחד סבלונות והורו הגאונים
הר״ר אברה׳ והרי׳ הלבן אם יש עדים ששלחם
חוששין והר״ר יצחק והר״ר אלעזר ממיץ הורו אף
על גב דליכא עדי׳ חוששין כדמסיק בכתובו׳
דקדו בפניה הוו עדות הכא נמי באותו׳
מלכות הוו רגילות לעשות קנין ונותנין
טבעות ומוליכין מנעלים לה ולקרוביה ואין
לך עדות גדולה מזה על הסבלונות ע״כ
וקצרתי · ועוד העתיק אחד מהגדולים
מתשובת הר״ח א״ז וז״ל ונראה דסבלונות יש
לחוש אפילו קבלה אשה אחרת דדילמא שליח׳
שויתה כיון שכב׳ קבלה קניין על הקנס וכל
שכן אם קבל אביה דיש לחוש לפ״רשי והא
דאמרינן אין דבר שבערוה פחות משנים
ע״כ בשעת חיילת הקדושין לא בעיא שנים
וראייה מפרק האומר עכ״ל עוד העתיק
מתשובת הרא״ש בארץ הזאת דמסבלי והדר
מקדשי אין בסבלונות משום קדושין ואי
יצא קול שהיא ארוסה מחמת הסבלונות
לאו קול הוא להצריכה גט כי כן דרך הנשים
לומ׳ עכ״ל ובטור אבן העזר כת׳ פר״שי חוששי׳
לסבלונות שאם שדכה תחילה ואחר כך שלח
לה סבלונות בעדים חיישינן שמא לשם
קידושין שלחם וצריכה גט ורבינו חננאל פירש
חוששין לסבלונות היינו משום שמא קדשה
כבר בפני עדים והלכו להם למדינת הים
ולפי זה אפילו לא שלחה בעדים חוששין להם
ויצא קול גם כן מזה שאם יש עדים שלא קדש׳
אחר השידוכין אין חוששין באלו הסבלונות
משום קדושין ולפר״שי חוששין וטוב להחמיר
כשני הפי׳ וכן היא מסקנת אאז״ל עד כאן
לשונו אלו הן דברי המחברים והגאונים
שמצאתי בענין הסבלונות · והנני מבאר
הכללות היוצאים מדבריהם רש״י פירו׳ טעם
חשש הסבלונות משום דשמא עכשיו קדשה
בהני סבלונות וכתב אבן העזר דלפי זה
צריך שישלחם בעדים ורש״י פירש נמי הכי מי
שידך אשה ושלח לה סבלונות בעדים משמע
דווקא בעדים והא דכתב רבינו שמחה
דלעיל דאפילו לפרשי לא בעי עדים נראה
ליישב ולומר דודאי בעינן עדים בשעת
שהמשלח שולח סבלונו׳ אבל בשעה שנותנין
הסבלונות להאשה סבר רבינו שמחה דלא
בעי עדים התם ונוכל לומר דהאבן עזר
נמי מודה בזה דרש״י גופיה נמי לא פירש
אלא בשולח סבלונות בעדים וכיון דשולח
בעדים אנן סהדי דלשם קדושין שלח ובודאי
השליח עשה שליחותו ונתנה לה כאשר צוה
המשלח ובהכי סגי דהוי שפיר עדות של
שנים בדבר ערוה כדאמרינן פרק האומר
דלבית הלל הן הן עידי יחוד הן הן עידי
ביאה · ואף על גב דהביאה היא הקדושין
והמקדש אשה בביאה והעדים אינם רואים
הביאה הואיל ורואין דברים שמתוכן יבא
ודאי לידי ביאה חשוב עדות והוא הדין
שלוח סבלונות כדמפרשינן ולזה כיון לעיל
בתשובת הר״ח א״ז דכתב דבשעת חיילת
הקידושין לא בעינן שנים וראייה מפ׳ האומר
כך היא השיטה לפרש״י אבל לפר״ח לא בעינן
עדים אפילו בשעת שלוח הסבלונות אלא רק
ששניהם מודי׳ שנשתלחו סבלונו׳ הוו כשניהם
מודים שקדשה בפני שנים והלכו למדינת
הים דהוו מקודשת ודאי כדאמרינן פרק

האומר והר"י והר"א ממי"ץ דלעיל הוסיפו עוד
להחמיר דאפי' לפרש"י לא בעינן עדים בשלוח
הסבלונות היכן דמנהג הוא לעשות קניין
אחר השידוכין ולשלוח טבעות ומנעלים
דשוב אכן סהדי דודאי שלא לשם קידושי' והוו
עדות כמו רקדו בפניה וחשיב שפיר עדות
שנים בדבר ערוה דהא נבי רקדו בפניה
מפקינן ממונא אההוא סהדותא ולא ילפינן
דבעי שנים בדבר ערוה אלא אממון · עוד
נראה לי ראייה דלפר"ת אפילו לא קבלה
המשודכת הסבלונות בידים אלא הניחה
לקבלה קטנה אחת שאינה ראויה להיו' שליח
כדאיתא בהדיא פרק האומר בגיטין דאין
קטנה נעשית שליח לזכות לאחרים אפ"ה
חיישינן דכיון דהטעם הוא משום דחיישינן
שמא קדשה כבר אפי' אם לא קבלתו היא כמי
שלוח סבלונות מגלה לן דקדשה כבר הואיל
ובאתרא דמקדשי והדר מסבלי הוא ואין
לומר דגילתה היא דלא איתקדשה מדלא
קבלתה בעצמה דודאי איכא למימר דמחמ'
כיסופא היא דעבדי הכי כי כן דרך הנשים
וליתא הכי גילוי מילתא מידי · אמנם מנהג
בגבולינו שכלות מונעות מלקבל סבלונות
בידיהם בזמן שמוליכים אותו להן ביום ה
החתונה קודם החופ' או ביום שלפניו ואומרי'
שבשביל חשש קידושין כמנעו וכמה שכתבתי
איכו מספיק דאין כאן גילוי מילתא שפיר
אף על פי שכולם נוהגים מכל מקום אין כאן
הוכחה דאימור כולהו מחמת כיסופא עבדי
ואף על גב דכתב לעיל בתשובה הר"א או
דחוששין לסבלונות אפילו קבלתו אשה
אחרת דדילמא שליחה שויתה משמע דווקא
משום דחיישינן דילמא שויתה שלוח' הא לאו
הכי לא הייכו כפרש"י דסבר דסבלונות גופיה
קדושין הן בעינן שתקבל היא או שלוח' אבל
לפר"ת דהסבלונות מוכיחים שקדשה כבר לא
בעינן וקל' · ונראה דפר"ת עיקר הוא דרב
אלפס פסק כמי הכי וכן התוספות מקדושין
שבידי על שתי פני' בתרוייהו מסקינן כפר"ת
וגם מדברי ראבי"ה במרדכי משמע דסבר
כפר"ת ואף על גב דרבינו שמחה וחביריו שקלו
וטרו אליבא דרש"י מכל מקום נראה דרבנו
המסכימים לפר"ת לכך אית לן לדקדק אליבי'
תו נר' דאף לפר"ת אם יאמר השולח סבלונות
אפילו בשבוע' וכן המשודכת שלא קדשו כבר
כלל לא מהמנינן ודווקא עדי' מהמני כדכת'
באבן העזר דלפר"ת איכא עדים שלא קדשה
כבר מהני משמע דאינהו גופייהו לא מ
מהימני וכן נרא' דכיון דפסקו רבנן לתילתי'
דחיישינן באתרי דמקדשי והדר מסבלי שמא
קדשה כבר לא מהימן כנגד מאי דקים להו
לרבנן וכה"ג כתב בא"ז במסכת יבמות גבי
בועל שפחתו דכל מקום שהכריעו חכמים
את דעתו שלכך נתכוין אינו נאמן לומר לא
נתכוונתי לכך ותו כיון דמנהג העיר ד
דמקדשי והדר מסבלי אנ"ן אי מהימנינן ליה
שלא קדשה כבר ואפ"ה הוא מסבל והיינו
תמורת המנהג והטוען תמור' המנהג אפילו
במגו אינו נאמן הכי פסק א"ז פרק הפועלים
ומרדכי פ' המקבל בשם ר"ח בשערי דרב האי
גאון · הג"ה הועתק לי תשוב' א"ז גדול
וכתב דלפירו' ר"ח אם אומר שלא קידש כבר
מהימן ולא חיישינן להנהו סבלונות אבל
לפרש"י אפילו אמר שלא שלחם לשם קדושין
לא מהימן והק' לנפשיה מההיא דיבמות גבי
בועל שפחתו דבכל מקום שהכריעו חכמים
את דעתו שלכך נתכוין אינו נאמן לומר לא
נתכוונתי וחלק מאד בדקות דלפרש"י יש
לומר הכי אבל לא לפירוש רבי' חננאל · עכ"ל
אמנם היה נראה אי לאו תשובת רבי' שמחה
דלעיל דכתב דחששא דשלוח סבלונות חזקה
שאינה פוסקת היא כמו חזקה דאין אדם

עושה

עושה בעילתו בעילת זנות ה"א דאין ל
להחמיר בה כולי האי ולומר דפסקו רבנן
למילת' לגמרי אלא ה"א דחששא בעלמא היא
וכן כת' אשירי בהדיא בלשונ' לפר"שי דחשש
קידושין איכא ולא אשכחן דפר"ח חולק עליו
בהא ולשון התלמוד נמי משמע הכי דקאמר
באתרי דמקדשי והדר מסבלי חיישי' וכוליה
שמעתא קאמר חוששין ואין חוששין · תו
נראה דאי' כאן אלא חששא ולא חזקה גמורה
דבפרק המדיר אמרינן אמ' רב יוסף בר אבא
אר' אמי המקדש בפחות משוה פרוט' ובעל
ברי' הימנ'נא בהך הוא דלא טעי פי' אין אדם
טועה דקידושי' פחות משוה פרוטה מהני
ובעל אח"כ לשם קדושין ואילו בפ"ב דקדושין
תנן המקדש שתי נשי' בפרוטה אחת או אשה
אחת בפחות משוה פרוטה אע"פ ששלח
סבלונות אח"כ אינה מקודשת שע"מ קדושין
הראשוני' שלח ע"כ · ותק' אמאי אמרי' שע"מ
הקידושין שלח הא אמרי' פרק המדיר ליכא
מאן דטעי דקדושין בפחות משוה פרוט'
מהני אע"כ היינו טעמ' דהתם בהמדיר קאי
אבעל אחר הקידושי' וקים להו לרבנן דחזקה
גמורה היא דאין אדם עושה בעילתו בז'
ולכך תקנו לחומרא ואמרי' דמסתמ' לא טעי
וידע דקדושין קמאי פחו' משוה פרוטה לאו
כלום איכוון ובעל השתא לשם קדושין אבל
לגבי שלח סבלונות דבלאו הכי אינו אלא
חששא בעלמא תלינן לקולא ואמרינן דילמא
טעה ושלח עמ" קדושין הראשונים ואי לאו
דלשון אשירי דלעיל מסייעני לא מלאני לבי
להביא ראייה לסתור דברי הגאון עכשיו יש
לנו לומר דברי האשירי עיקר הן וכדמשמע
נמי לשון התלמוד כדפירשית לעיל ואי הוה
הכי דסבלונות אינו שלא חששא בעלמא היא
נראה לצדד בהא לקולא כמו שאבאר · ונוכל
לומר דהא דכתב מהר"ם ומחמיר טובא

דחיישינן למיעוט ולא רצה להכניס ראשו
ולידע מנהג מקום היינו דווקא בדרא דיליה
דהוו רגילין שמקדשים לפעמים קודם
הנישואין זמן מרובה כמו שרגילים בימי
חכמי התלמוד והכי מוכח בכמ' תשובה
במרד' דכתב כמה עובדא הוו בההוא דרא
שהיו מקדשין קודם הנישואים ולכך אין
לידע בבירור מנהג המקום אי כהני דמקדשי
והדר מסבלי או איפכא · אבל עתה ב
בדורותינו בכל גבולינו וכמדומ' לי שכן הוא
בכל ארץ אשכנז שאין אחד ממאה דמקדש
קודם אלא דווקא בשעת הנישואין והחופה
והיה נהגי לקד' מקוד' ולא עבדו הכי שלא שנהגו
דמקדשי · ברמאו' שלא בידיע' הקרובי' או ע"פ
שום אונס כה"ג ואכ" הואיל ולא מקדשי כלל
שלא בשעת נישואין ולאחר נישואין לא שייך
כלל שלוח הסבלונו' דכל מאי דיהיב לה בתר
נישואין לאו סבלונות מיקרי תדע דבכל
דוכתא תלמודא נקטיה לסבלונות בלשון
שלוח והיינו משום שעדיי' אינה אצלו ברשותו
אבל לאחר נישואין שאצלו היא שייך לומ' לשון
מתנה ולפי זה איתברר לן דהאידנ' מסבלי
והדר מקדשי' דכל הסבלונות לא משדרי להו
אלא קודם הכנסת החופ' וקודם החופ' לא
מקדשי' האידנא ואפילו איכא אחד או שנים
דמקדשי מקודם מכל מקום אפילו לפר"ת
דגריס חיישינן למיעוטא נוכל לומר ד
דלמיעוטא דלא שכיח כזה לא חיישינן
כדמחלק תלמודא בריש פרק בנות כותים
לרבי מאיר דסבר דחיישינן למיעוטא בכל
מקום למיעוטא דלא שכיחא כזה לא ד
חיישינן ומעתה נבאר כדון דידן והיא נראה
לומר דאע"ג דלא ברירה לי להקל בפשיטות
מהאי טעמ' דפרישית דבזמנינו דלא שכיח
כלל לקדש מקוד' שעת הנישואין איתברר לן
דבכל מקומינו אתרי דמסבלי והדר מקדשי

אינו מ"מ כדו' דידן דכב' קבלו קניי' סוד' ואח"כ שלח סבלונו' היה סברא לומר דאין כאן בית מיחוש לכולי עלמא דאמרי' דסבר דקניין סודר מהני שתהא נקני' לו ע"י כך כדמהני לקנות בו בית או שדה ועל דעת אותם קידושין שלח הסבלנות כדתנן בפ"ב במקדש בפחות משו' פרוטה דאייתיכהו לעי' וקנין חליפין עדיף טפי מקניין פחות משו' פרוטה כדמוכח בריש קדושין דלא מפיק ליה קניין חליפין באשה אלא משום דחליפין איתיכהו בפחות משוה פרוטה ואש' משוה פרוטה לא מקניא כפש' אמכם יש לחלק טפי' וכית' דאע"ג דבתלמודא עדיף לי' קניין חליפין מקניין פחות משוה פרוטה מ"מ לא ב"ע דיני נמירי ולרובא דעלמא פשיט' טפי דלא מהני חליפי' באשה מפחות משוה פרוטה ומשום דרוב קדושין על ידי כסף או שוה כסף וההמון לא ידעי ובקיאי בשיעורים דבעינן שוה פרוט' אבל קנין חליפין לא חזו אנשי כלל וליכא דטעי בה והכי מחלק תלמודא התם בהדיא אההיא מתניתין דקתני בה תלת מילין ב' בשים בפרוטה ואחת בפחות משוה פרוטה וכן קטן שקידש ועביד כריכות' אי תני פחות משוה פרוטה ה"א התם הוא דטעי משום דלא קים להו לאינשי בין פרוטה לפחו' משוה פרוטה אבל קטן שקידש אימא דכולי עלמא ידעי דאין קידושין קטן כלום קמ"ל׳ ונראה לומר דכל היכא דתנא תרי או תלת מילי ותלמודא קעביד כריכותא עלייהו אלמא לסבר תנא דלא כילף חד מחבריה אי איכא לאפלוני בינייהו ואכ"ל כוכל לגמר דקניין חליפי' קים להו לאינשי טפי דלא מהני לעניין קדושין מכל הכי דתנן גבי שלוח סבלונות ולא אמר כלל דע"מ קדושין הראשונים שלח ותו כרא' בפשיטו' דלא דמי כדין דידן להא דתנן התם במי דפחות משוה פרוטה הוא או קטן שקדש מ"מ לשם קידושין בהדיא קאתי אבל בכדין דידן שלא הזכירו לשם קדושין אלא קבלו קניין סודר שיכנסאו יחד קרוב הדבר שלא עלה על דעתה מעולם שינמרו הקידושין על ידי חליפין אלא קנו זה מזה שלא יחזרו בהן כמו שעושים כמה פ
פעמים שקונים זה מזה על ידי סודר דברים שאין הקנין כתפס עליהם וכן כמנא במיימו' סוף פ"ה דהלכות מכירה דנוהגים בהרבה מקומות לעשות קניין בסודר דברים שאין לקניין טעם בהן כמו המשחרר עבדו או המגרש אשתו או עשה שליח או מוסר מודע' בכל אילו אין צריך כלום לקניין אלא עושים אותה כדי להודיע שמה שאמר וקבל עליו לעשות אינו כדרך שחוק והיתול לפיכך אם אמר בלא קניין שנמר בכל לבו לעשות דבר זה אין צריך יותר כלל ע"כ ולפי זה אין לומר כלל שעל דעת הקידושין הראשונים שלח דלא הוו קידושין מעולם ואי חיישינן בעלמא בסבלונות ה"נ חיישינן להו:

רח

דיני קידושין

שאלה ראובן מתה אשתו והניח' לו בת קטנה בת עשר שנים ובקש ראובן להרחיק נדוד והניח הבת אצל שמעון אוהבו או קרובו והשיא שמעון הבת לפלוני אחד רווק בעודה קטנה וראובן האב היה בפעם ההיא בארץ מרחקים ו
והרווק ההוא כנס הקטנה אבל לא בא עליה ולא שהה אצלה רק ימים מועטים עד שהלך לו שובב ולא חזר אצלה תוך שלשה שנים ש
בתוך כך בא האב אל בתו לאחר שנתגדלה וכששמע בקידושין ונישואין בתו

טוח וממאן בקידושין ובישואין ואומר חלילה שתינשא בתי לרווק זה ובעס אחד עם שמעון והרווק בא גם כן ותבע את אשתו ומאנה גם היא וגם אביה בו ובעטו בו ואמרו כי לא היה קידושין מעולם יש לחוש לקידושי׳ כה״ג או לאו ·

תשובה יראה דהך מילתא נריכה דיוק׳ שפיר בפסקי הגאוני׳

כמו שאבאר · בפרק האיש מקדש אמרינן דרב ושמואל אית להו קטנ׳ שנתקדשה שלא לדעת אביה נריכה גט שמא נתרנה האב ונריכה מיאון שמא לא נתרנה האב ומסיק בתר הכי דרבינ׳ לא סבר להא דרב ושמואל אלא סבירא ליה דאפילו מיאון איכה נריכה ואי׳ כאן חשש קדושין כלל ופסקו כל הגאוני׳ והמחברים כרבינ׳ ופר״ח ופרש״י כתבו דרבינ׳ אית ליה דאי׳ חוששי׳ אפי׳ שדכו · אמנם כתבו התוספות וסמ״ג ואשירי בשם ה״ג וז״ל קטנה דאין לה אב במדינת הים ואינסבה אימה ואישאלת הדא מילתא קמיה דרבנן ואמור רבנן דשפיר עבדה אימה דנישואין תקנו לקטנה אי איתיה לאב מקדשי קדושי תורה אי לית׳ לאב מינסבי בתיקון רבנן ולכי גדלה גדולה קידושין דידה וכי אתי אב לא נריך לקדשה עכ״ל וכת׳ סמ״ג על זה דרבינו ינחק פליג אה״ג ומוכח מסוגית התלמוד דאפילו כה״ג לא נריכה מיאון וכן כתב אשירי בשם התוס׳ ועוד כתב אשי׳ וז״ל כתב בשאלתו׳ הא דאמרי׳ דיכול אחיה ואמר לקדשה המ״ה היכא דשכיב אב אבל כי איתא לאב לכאורה משמ׳ דפליג אה״ג דדווקא אי שכיב אב אבל הלך למד״ה לא ויש ליישב דה״ה הלך למדינת הים ובלא הלך איירי עכ״ והכ׳ יש בידי תוספות משני פנים בקדושין וכתב בתרווייהו דפסק בשאלתות דקטנ׳ שהלך אביה למד״ה שיכולה היא להתקדשה כמו יתומה דתקנו לה רבנן

קדושי׳ ומהר״א בתוס׳ שחבר על האלפס כתב נמי הכי בשם השאלתות ובאשירי לא משמ׳ בלשונו דהכי סברי השאלתו׳ ואפשר דאשירי׳ לא היה בידו שיטת אילו התוספות מקידושי׳ שהיו בידי ומכל מקו׳ גם הו׳ מסיק דהשאלתו׳ יכולין לסבור כמו הג״ ואם כן אף על גב דכתבו דהתוספות דהיינו רי״ דבס״מ מק פליג אה״ג מי יבנים ראשו להקל כנגדם דכל דבריהם דברי קבלה הם וכל שכן אי גם השאלתו׳ סברי כוותייהו דהוי קדמי טובא ולפי זה כדו׳ דיד׳ דהאב הרחיק נדו׳ למרחקי׳ הוי כמו הלך למד״ה ויכולה הבת להתקדש מדרבנן על ידי עצמה ואין לחלק דדווקא בדאכיסב׳ אימ׳ אמרינ׳ דתקינו דבנן קידושין אבל בלא אמה ואחיה לא משום דשמא יקפנו עליה בני אדם שאינם מהוגנים והנה אי׳ בה דעת להבין בין טוב ורע ולשון הג״ משמע הכי דכתב ואינסיבא אימא י״ל דלאו דווקא ואורחא דמילתא נקטו דאין דרך קטנה להנשא מעצמה דכיון דכתבו התוספ׳ לעיל בשם השאלתות שיכולה היא להתקדש כמו יתומה ממש ויתומ׳ ממש מתקדשה מדרבנ׳ על ידי עצמה כדפרש״י פרק האיש מקדש ביתומה בחיי האב דמקדשה איהי נפשה ונריכה מיאון ונראה נמי דאיכא למימר אדרבה דטפי מתקדשה על ידי עצמה היכא דלי לה אם מעל ידי האם דטעמ׳ מאי תקנו רבנן לקטנה נישואין כדי שלא יכהגו בה מנהג הפקר כדאיתא במסכת יבמות פרק חרש והיכא דלית לה אם דמשמרתה איכא למיחש טפי למנהג הפקר· ועו׳ נראה בנדון דידן כיון דהניחה האב אצל קרובו ואוהבו ה״ל כיתומי׳ שסמכו אצל בעל הבית שמעשר ומתקן את פירותיהן כדאיתא פרק הניזקי׳ והוא יכול לפקח על טובתה שלא תימסר למנוול ומזכ׳ שחין כמו אחיה ואמה ולא רמוז

בשום מקום דיש כח לאחיה ולאמה לקדש
הקטנה יותר משאר קרובים ועל כרחך הא
דאמרינן בכל דוכתא והשיאה אחיה ואמה
היינו לא אורחא דמילתא ותו דאיכא למיחש
בנדון דידן לקלא דקמו נשואין וא״ת דהוי
קול ושוברו עמו דכ״ע ידעי דאין מעשה קטנ׳
כלום בחיי אביה ז״ל דיסברו האב נתן כח
ורשות לקרובו זה להשיאה למי שירצה והוי
כמו שלוחו ויאמרו דע״כ כך היו הדברי׳ דאל״כ
לא הוי שמעון חניף כולי האי למסור בת של
אחרים לקדושין זכר לדבר הא דאמרינ׳ פרק
חזקת הבתים לא חניף איניש למינגזר דיקלא
דלאו דיליה ועוד הואיל שגדלה הבת קודם
שבא האב ומיאן ונשא וקודם שמיאנה היא
יש לחוש אותו רווק שמא בנכנ׳ בא אצלה ובא
עליה בגדלותה לשם קדושין ואף על גב שלא
ראה אותה שום אדם באותו מקום ובאותה
מדינה מכל מקום אשכחן דחיישינן כה״ג
אפילו לקלא כדכתב אשירי פר׳ י׳ יוחסי׳ בשם
הג״ דאשה שהלך בעלה למדינת הים וילדה
לאחר י״ב חדש לא חיישינן לממזרות דתלינן
שמא בניכנסה בא עליה ובעל ונתעבר׳ ממנו
אמנם יש לחלק דבנדון דידן הייתי מצריכין
לומר דבא בניכנסה ונתייחד עמה בעדים
ובעל דבלא עדים אפילו בעל לא הוו קדושין
כלל ואיכא למימ׳ אם איתא דבא וידעי עדים
בביאתו קלא הוי למילתא אבל התם די׳
יוחסין לא צריכינן למימר דידע איניש חד
בביאתו ולכך אמרינן שמ׳ בנכנסה בא ובעל׳

רט

שאלה פלוני אחד הולי׳ עמו בתולה
אחת מעיר לעיר ואומ׳ שהיא
ענייה ורוצה להוליכה אל קרוביה אח״כ נודע
שמעוברת היא ונכנסה בין שכניה ואמרה
לכל שממנו נתעברה וכן יש רגלים לדבר
באומדנו׳ ניכרו׳ והוא מכחיש ואומר שלא פעל
עמ׳ עול ונתן קנס אמתלא לדב׳ שאי׳ נכנסי׳
לאזני׳ לאחר זמן רנתה אותה בתולה להנשא
וקראו מקצת יודעי ספר תגר על הנישואין
בלא גט מאותו פלוני דנתעברה מיניה כי
אמרה שכבר כמה פעמים הבטיחה לישאנה
לכך איכא למימר שמא קידשה בביא׳ ולאותו
פלוני יש לו אשה אחרת יש כאן בית מיחוש
או לאו ׃

תשובה יראה דדברים הללו צריכין
דקדו׳ היטיב בתלמו׳ ובפסקי׳
הגאונים׃ בפ׳ הזורק בגיטין תנן המגרש את
אשתו ולנה עמ׳ בפונדוק ב״ש אומ׳ אין צריכה
גט הימנה שנית וב״ה אומר צריכ׳ גט הימנו
שנית ומודי׳ בנתגרשה מן האירוסין שאינה
צריכה גט הימנו שנית מפני שאי׳ לבו גס בה
ומסיק תלמודא התם דמתני׳ איירי בשלא
ראוה שנבעלה ופליגי דב״ש סברי לא אמרינן
הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביא׳ וב״ה אמרינ׳
הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביא׳ אבל כשראוה
שנבעלה בין מן האירוסין בין מן הנשואין
לכ״ע צריכה הימנו גט שני דאין אדם ע״ב
בעילת זנות ור׳ יוחנן סבר התם כר׳ שמעון
בן אלעזר דכ״ע לא אמרינן הן הן עידי יחוד
הן הן עידי ביאה ופליגי בראוה שנבעלה
דב״ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות
וב״ה סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת
זנות אף על גב דביבמות פרק בית שמאי
קאמר בית שמאי דאין ממאנין אלא ארוסות
ולא נשואות ומפרש רבה ורב יוסף טעמא
דב״ש משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת
זנות ולהכי נשואה אינה יכולה למאן דלאו
אדעתא דהכי נסבה איכא למימר דהתם
כיון שראינו דקדשה ודאי אינו רוצה לבעול
בעילת זנות אבל היכא שלא ראינו הקידושין
סברי דבעילתו בעילת זנות וב״ה סברי ד

דלעולם

דלגבלם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות
אף על גב דאיתא התם דאפילו כשוטה מ
ממאכת מסו׳ דכיון דעל ידי קדושין ונישואין
בא עליה לא חשיב ליה בעילת זנות כדאומר
התם עכ״ל וז״ל התוספות פר׳ בית שמאי לפי
שאין עושה בעילתו בעילת זנות ק׳ לרבי
ידה דאמרי בגיטין פרק הזורק גבי המגרש
את אשתו ולנה עמו בפונדוק דאמרי בית
שמאי אינו צריכה הימנה גט ומפרש טעמא
בגמרא דסברי אדם עושה בעילתו בעילת
זנות ואין לחוש שקידש בביאה זו אלא בא
עליה בלא קדושי׳ ותירץ כיון דגרש׳ ונתייחד
עמה גלי בדעתו דאדעתא דבעילת זנות
היא אבל הכא שהיה מתחילה דרך נישואין
ובעלמא שאין הוכחה אין לנו לומר שיעשה
בעילתו בעילת זנו׳ עכ״ל והאשירי פרק הזורק
כתב הא דאמרי אין אדם עב״ב ב״ז מסתבר׳
דווקא בגרושתו מן האירוסין דכיון שכבר
היתה ארוסתו אימור נתחרט על הגירושין
וחזר ובעל לשם קדושין אבל אם ראו עדים
שבעל אשה מעלמא אין חוששין לקידושין
דהא אמר רבי אליעזר פנוי הבא על הפנויה
עשאה זונה ולא אמרינן שבעל לשם קדושין
ולא מפליג בין בעל בפני עדים בין בעל שלא
בפני עדים וכן נושא אדם אנוסת אביו ו
ומפותת אביו ולא חיישינן שמא בעל לשם
קדושי׳ והיא אשת אביו וכן כתב הרבי משה
ברבי מיימוני ז״ל עד כאן לשונו וזה לשון
הרב משה ברבי מיימוני פרק עשירי ד
דהלכות גירושין והורו מקצת הגאונים
שכל אשה שתבעל לפני עדים צריכה גט
חזקה אין אדם עוש׳ בעילתו בעילת והגדילו
והוסיפו בדבר זה עד שהורו שמי שיש לו בן
משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו שמא
שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה ויש שהורו
שבודאי הוא שחזק׳ אין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות וכל אלו הדברים רחוקים הם
בעיניי מאד מדרכי הוראה ואין ראוי לסמוך
עליהן שלא אמרו חכמי׳ חזקה זו אלא באשתו
שגרשה בלבד או במקדש על תנאי כו׳
עד אבל בשאר נשים הרי זו זונה בחזקת
שבעל לשם זנות עד שיפרש שהוא בועל
לשם קדושין ואם בשפחה או נכרית שאין
בת קדושין שאין חוששין לה כלל והרי הבן
בחזקת גוי או עבד עד שיודע לך בודאי
שנשתחרר או עד שנתגיירה עכ״ל ורב אלפס
כתב פ״ב דיבמות הא דתנן ובנו הוא לכל
דבר חוץ ממי שיש לו מן השפח׳ ומן הנכרית
קאמרו רבוותא המ״ שפחה דאחריני אבל
שפחה דידיה לא דאין אדם עושה בעילתו
בעילת זנו׳ והכי אתמ׳ משמיה דרב נטרונאי
דחייב עלה משום בתו וחזינן לגאון אחד
דמספקא ליה ומתוך דבריו נקיטינן לחומר׳
וחולצת ולא מתייבמת ואם קדש הולד אשה
צריכה גט מספק ואסור הוא בבת ישראל וגם
בשפחה ע״כ דבריו בקוצר וכתב עליה אשירי
רואה אני את דברי רב נטרונאי דאמרינן
ודאי שיחררה מעיקרא דאם לא כן לא הוי
עביד איסור לבעול שפח׳ ולא מפלגין בין בא
עליה דרך נישואין ובין בא עליה דרך זנות
והרמב״ם לא נראה לו דברי הגאון ואין דבריו
נראין עד כאן קצרתי ובא״ז בריש מסכת
יבמות בתוספות בשם רבי חננאל ורב אלפס
דאם הוליד משפחתו בנו הוא דאין אד׳ עושה
בעילתו בעילת זנות וכתב בתר הכי דהכי
עבדינן כרב אלפס ואפילו אמר אח״כ בעילת
זנות בעלתי לא מהימן דבכל מקום שהכריעו
חכמים לכך נתכוין אינו נאמן לומר שלא
נתכוונתי לכך עד כאן לשונו וכתב ב
במרדכי פרק האומר בקידושין פסק רבינו
ברוך אדם הבא על הפנוי׳ וראו עדים מבחוץ
צריכה הימנו גט משום דאין אדם עושה

בעילתו

בעילתו בעילת זנות ואם בא אחר כך אחר וקידשה צריכה הימנו גט והמיימוני פליג עד כאן הרי אילו דברי הגאונים אשר מצאתי בהך ענייצא · ומהשתא כבאר שאילתינו הרמ״בם והאשירי שוים בזה דאדם הבא על הפנויה אפילו בפני עדים בדרך זנות אין חוששים בכלום לקידושין כדמבואר לעיל אבל הבא על שפחתו פליגי בסברות הפוכות הרמ״בם סבר דכל שכן הוא דליכא למיחש בשפחתו לבעילת קדושין כדמוכח בהדיא בדבריו ונראה טעמו בזה דבשלמא גבי פנויה ישראלית היה לחוש שמא בעל לשם קידושין משו׳ דאינו מחוסר שום מעשה אחר דכך יכול לבעול לשם קדושין כמו לשם זנות אבל לגבי שפחתו אי נימא דלאו לזנות בעל צריכה למימר דשחררה כבר ושמא לא הוי ליה שהות לזה ולא הוי מצי לאוקומי אנפשיה ואשירי סבר אדרבה שפחתו דבדידיה לחוד תליא מלתא וגם לא צריכינן למימר דבא עליה לשם קדושין אך כיון דאמרינן שחררה ושוב הוליד ממנה בן בנו הוא לכל דבר לכך אמרינן ודאי שחררה כדי שלא יבעול בה בעילת זנות דכל בעילת שפחתו בעילת זנות היא מן התורה כדילפינן מן לא יהיה קדש אבל בפנויה בעלמא דבעי׳ למימר ודאי בעל לשם קדושין כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות הא איכא למימר דשמא היא לא נתרצה להיות לו לאשה או הוא אינו חפץ בה לישאנה אלא שיגרם תקפה לזנות יחד ומן התורה אינה אסורה לזנות עם הפנויה והשתא לדעת אשירי נוכל לומר דר״ח ורב אלפס וחביריהם דחיישי בשפחתו גבי פנויה מודי דלא חיישינן לקידושין כדסבר אשירי גופיה שיש לחלק אבל לדעת הרמ״בם כיון דהכהו גאוני חיישי בשפחתו כל שכן חיישי בפנויה כדפרישנ׳ אך כתיבנ׳ לעיל דהרמ״בם ואשירי שוו בפנויה דלא חיישי׳ בה לקידושין · ונר׳ להוכיח מן התוס׳ בדוכת׳ תרי׳ דלעי׳ דלא סביר׳ להו כמו הרמ״בם ואשיר׳ דפ׳ ב״ש קאמרי בהדיא דדווקא גבי המגרש את אשתו כו׳ דאיכא הוכחה דלשם זנות כתבוון לא חיישי ב״ש לקדושין אבל היכא דליכא הוכחה חיישי והיינו ממש איפכא מסברת אשירי והר״מבם דכתבו דבהמגרש את אשתו איכא למיח׳ טפי לקידושין מבאשה דעלמא ואף על גב דב״ש פליגי אבית הלל בהמגרש את אשתו מ״מ לא אשכחן דסברות הפוכות מדבית שמאי וק״ל והתוספות פרק הזורק כמי קאמרי דבית הלל סברי דלעולם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אפילו בפנויה דעלמ׳ מדקאמרי לעולם והכי כמי סבר ר״ב במרדכי פ׳ האומר ולפי סברת הרמ״בם ר״ח ורב אלפס ואור׳ זרוע סברי כמי הכי מכ״ש דשפחה כדבריר׳ לעיל ואם כן היה קשה מאד להקל ולסמוך אדברי הרמ״בם ואשירי כנד כל הכי · לכך נראה דאין כד יפה להתיר בנדון דידן וכי האי נווכא אלא משום דלא בעל בפני עדים והרמ״בם והאשירי ורבינו ברוך כולהו כתבו ונקטו בהדיא בעל בפני עדים דבלא עדים אפילו שניהם מודים אין כאן חשש קדושין ולכך בנדון דידן אפילו היה מודה לה שממנו נתעברה אם לא הוו עידי ביאה אין חוששין לקידושין וכ״ת מטעם אין אדם עוש׳ בעילתו בעילת זנות נימא ודאי בעל בפני עדים דאם לא כן הוי בעילת זנות אפילו בעל לשם קדושין שלא בפני עדים יש לומר דלא כולי עלמא דיכי גמירי והרבה סוברי׳ כיון ששניה׳ מודים עדיפי מעדי׳ וכיון דמכווני לקידושין לא חשיב כלל בעילת זנות וכי האי נוונא אשכחן פרק המדיר דהמקדש במלוה ובעל אין חוששין לקדושין משו׳ דסבור הוא דקדושי קמאי דמלוה מהני ועל דעת קדושין ה

הראשונים

הראשונים הוא בועל ופרשי התם משו׳ דאין
הכל בקיאין בהלכות קדושין תלינן דטעה
בקידושי קמאי ואיכ׳ למ״ד הת׳ דבקדושי׳ פחו׳
משוה פרוטה נמי טעו ביה אינשי ואם כן
נוכל לומר דכל שכן קדושין בלא עדי׳ ושניהם
מודים דטעו בה׃ ותו נראה למימר דכל
היכא דטמרי האיש והאשה מאכשים ובאו
לגנוב דעת הבריות שלא יסברו כלל שהם
משמשין ביחד כנדון דידן שהיה ההוא פלוני
נתן אמתלאות למה שהוליכה עמו והיה
מסתיר מעשיו בכל המקומות כל כי האי
גוונא לא חיישינן שהמביא לו עדים לביאתו
דחייש דילמא מפקא קלא ובלאו הכי דבר
שאינו מצוי הוא שיבעול בפני עדים אפילו
אם רואין מבחוץ דביחוד לחוד לא סגי אפילו
בשומרת מן האירוסין וכל שכן באשה דעלמא
דאין לנו גם בה לגמרי ולפי זה מתורץ נמי
הא דאיתא בפרק נושאין על האנוסה דתנו
רבנן אנס אשה מותר ליקח בתה ורמינהי
הנושא מן האשה אסור באמה ובבתה
ובאחותה כו׳ והשתא קשה תקשה דמאי איר׳
משום אונס ופתוי תפוק ליה דאיכא למיחש
בנושא שמא קדשה בביאה הואיל וחשוד הוא
עמה כיון דלא עשה בעילתו בעילת זנות
ובעל לשם קדושין והמביא לו עדים לכך אלא
ע״כ כיון דמטמ׳ מאינשי ובעילתו דבר שאינו
מצוי כלל שיביא לו עדים לבעילתו ואם כן
מסקינן דאפילו בריסה בין שניה ושניהם
מודים אחר כך שנתעברה מפלוני זה לא
חיישינן לקידושין הואיל ומטמרי מתחלה
וגם ליכא עדי׳ שבעל בפניהם וכל שכן בנדון
דידן שהוא מכחש בדבר ואומ׳ שלא בא עליה
מעולם דמצינו למימר דשמא מגוי נתעברה
דאין לו תורת קידושין או אחד מפריצי בני
ברית דלא שייך לומ׳ דאין אד׳ עושה בעילתו
בז׳ הואיל ובלאו הכי פרוץ הוא בזנות וחשוד

אניאוף וכי האי גוונא איתא פ׳ כל הנשבעין
דקאמר אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן
ודקדק רב אלפס דדווקא אם אינו מוחזק
ומפורסם בגניבה אבל אם מוחזק ומפורסם
בגניבה אמרינן גנובים הן וכ״כ התוספו׳ שם
בשם הרוקח הא דאמרי עביד איניש דגניס
ולא עביד דדווקא בסתר בני אדם אמרי הכי
אבל במוחזק לכך לא וה״ה לעניין בעילת
זנות וכן היה מעשה שבא לפני במומ׳ שנשא
בגיותו עם הגלח בת ישראל שהמירה גם כן
ושהו יחד כמו שני׳ או שלשה שנים ולבסוף
חזרה היא לדת האמת וקדשה אחר והתרתי׳
לו משום דודאי היא והמומר לא נתכוונו
בהזדווגם יחד בגיותם לשם קדושין כדת
משה וישראל אלא לייחד בעלמא כדי שתהא
מצויה לו בכל עת ולא לאחר לכך בא עמה
אל הגלח לזווגם ואמרתי דהכא לא שייך כלל
למימר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות
היכא דיצא מן הכלל בכל עבירות שבתורה
ואף כי אותו המומר היה פרוץ בניאוף גם
כשהיה ביהדות והבאתי ראייה מפרק כל
הנשבעים דלעיל וכן נראה נמי לדקדק הכי
מספר מצות הגדול דכתב הא דמקדש
בפחות משוה פרוטה ובעל אח״כ דמקודשת
היא משום דחזקה היא שאין אדם מישראל
הכשרי׳ עושה בעילתו בעילת זנות מדנקט
הכשירים משמע הפרוצים לא וחוזרני לנדון
דידן תחילת שאילתנא דאמרינן בירושלמי
אם הלכה רופפת בידך הולך אחר המנהג
והנה ראיתי כמה מעשי׳ שנתעברו הפנויות
בנות ישראל ותלו העיבור בפלוני או בפלוני
והיה קצת רגלים לדבר ולא שמענו אוסרים
ולא ליכנס לאחר מטעם חשש קדושין אף על
גב דשוייה לנפשיה חתיכה דאיסורה אי הוי
חיישינן לקדושי׳ שהרי אמרה לפלוני נבעלתי
עוד יש לומר גד להתיר משום דהאיש נשוי
הוא

הוא כבר ואם היה מקדש זו שבעל היה פ
פוגע בחרם רבינו גרשון זכרונו לברכה
וכי האי גוונא כולל לומר דאין לחוש שבעל
לשם קדושין כדי שלא תהא בעילתו בעילת
זנות ואדרבה בעילת זנות עדיפה לענין
חרם רבינו גרשון ומאן לימר לן דהאי איסור׳
חמירא ליה דילמא האי חמירא ליה דהך
בעילת זנות כמי לאו איסור חמור הוא ואם
תמצא לומר דחמור הוא מכל מקום אשכחן
לפעמים דאיסור קל חמירא לאינשי מאיסור
חמיר כדאמרינן פרק הניזקין באתריה דר׳
יודא חמירא להו שביעית טפי מחלול שבת
כדמוכח התם אף על גב דיש לחלק בהך סבר׳
מכל מקום נרא׳ דבסברא כל דהו דחיכן להך
חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות
כי האי גוונא בכדון דידן דיפה כתב הרמ״בם
שהדבר רחוק מן הדעת והלב מהסס לומר
על איש ואשה שנתפתתו ליצר׳ ונכנסו לסתור
לבעול שיבעול לשם קדושי׳ ועתה בדורותינו
אינו מצוי כלל׳

רי

שאלה ראובן שכר חגורה משמעון
עבור ב׳ דיכרין שיחגור אותו
ויתקשט בה בימי החתונה במחולות וכאשר
הלך במחולות החגורה היתה על מתניו
בקשה ממנו בתולה אחת שישאלנה שתלך
גם היא בה במחולות שני׳ או שלשה פעמים
והשיב לה אם תרצה להתקדש לי בה אמסרנ׳
לך ותלך במחולו׳ והשיבה הן ומסר לה בפני׳
עדים לשם כך יש כאן חשש קידושין או לאו׳

תשובה יראה לדבר זה צריך לדקדק
דפר׳ הזהב אמרינן בעי רבי
זירא יש אונאה לשכירות או אין אונאה
לשכירות ומסיק יש אונאה משום דלא כתיב
כי תמכרו ממכר לעולם שא תמכרו ממכר
ושכירו׳ ליומי ממכ׳ הוא וכתבו שם התוספות
דדווקא לגבי אונאה דגייה קרא אבל בעלמא
שכירות לא ממכר ליומי חשיב ליה והביאו
ראייה מפרק קמא דעבודה זרה ולא לב ת
דירה אמרו וגם מהא דתניא ישראל ששכר
פרה לכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה ואם
כן הואיל ואין החגורה קנויה לו לא מצי לקדש
בו דבעי קידושין משלו׳ אמנם מצאתי
שהעתיק אחד מהגדולים בשם מהר״ם ז״ל
וז״ל אדם שקדש אשה בכוס ונתחרט והביא
עדים שהכוס שכור היה והשיבו רבותי׳ דלא
הוו קידושין כיון שסבורה היתה שהכוס היה
שלו לגמרי עכ״ל׳ משמע בפשיטות דאלו
ידעה ששכור היתה מקודשת והיינו טעמא
ע״כ משום דשכירו׳ קניא אפילו בעלמא והכי
משמע כמי במרדכי פרק הזהב בההוא
דלעיל דלא מפלגינן בין אונאה לשאר מילי
לענין שכירות דיומי ממכר הוא דמייתי
ראייה מאונאה אשאר מילי ע״ש׳ וכן
באשירי פרק שור שנגח את הפרה משמע
דבשאר מילי כמי אמרינן שכירו׳ ליומי ממכר
הוא לעני׳ אם השכיר ביתו אינו יכול לאוסרו
על חבירו׳ אמנם יש לדחות ראייה משם
עיין שם׳ ואם תאמר כהי כמי דחגורה
היתה קנויה לו כל ימי שכירות מכל מקום
הא לא נתנה לה לגמרי אלא על מנת שתלך
בה שני׳ או שלשה פעמים במחולות ותחזירנ׳
לו והוי ליה כמו מתנה על מנת להחזיר דלא
שמיה מתנה לענין קידושין הואיל דאין
האשה נקנית בחליפין כדאית׳ בהדי׳ בגמרא
פ׳קמא דקידושין׳ ויש לומר דהכא יש מתנה
גמורה אותה הכלה שהיא מתקשטת בה
במחולו׳ והיא הכלה חשיב ליה טפי מפרוט׳
דפרוטה דבר מועט הוא לפי שיעור מטבעו׳
שלנו איכה מנעת כלל לחני מתנה וו״כער
והיא הכלה נתן לה לגמרי ובהנא׳ בעלמא
נתקדשה האשה כדתני הרי את מקודש׳ על
מנת

מנת שאדבר עליך לשלטון אם יש באותה
הנאה שוה פרוטה הרי היא מקודשת וכי
האי גוונא כתב אשירי פרק קמא לענין
טבעת שאולה שהיא שאולה עד זמן ידוע
ונתנו לו רשו' להשאילה למחר קדש בה אשה
והודיעה שהיא שאולה בידו ואמר לה שהוא
מקדש אותה בהויה הנא שתתקשט בה עד
זמן שאילתו שני אם יש בהנאתו הנאה שוה
פרוטה הרי היא מקודשת ע"כ · ואם תאמר
הא כתב דצריך להודיע לה שהיא שאולה
בידו ובנדון דידן לא הודיע לה מידי יש לו'
כיון דלא בקשה ממנו רק שישאנה לה שתלך
בהם במחולות שנים או שלשה פעמים לא
היה צריך להודיעה שהיא שאולה דבלאו הכי
נמי לא נתרצית להתקדש בשביל שתהא
החנורה שלה אלא בשביל הנאות הקשוט דהא
דכתב אשירי דצריך להודיע לה שהיא שאולה
היינו לאפוקי שאינו שלו שלא תהא סבורה
שנותן לה לעולם וק"ל · והא דכתב אשירי
ונתנו לו רשות להשאילה לאחר כו' היה נראה
לומר דאין דעת האשירי שאם לא נתנו לו
רשות להשאילו שאינה מקודשת אפילו ב
בדיעבד דהא איהו גופיה פסק פרק ה
המפקיד בשם רב אלפס אע"ג דאמרינן
בגיטין אין השואל רשאי לשאול ואין השוכר
רשאי להשכיר היינו לכתחלה אבל אם עשה
לא מיקרי גזלן בהכי הואיל ומסרה לבן דעת
וכיון דלא מיקרי גזלן בהכי הואיל ומסרה
לבן דעת אם כן הרי קידשה באותה הנאת
קישוט שיש לה בה שהלך שברה ואשירי דנקט
זה הלשון שנתנו לו רשות רוצ' לומר דבענין
זה שרי אפילו לכתחלה לקדש בה וקאי א
אתחלת דבריו התם דכתב שראה באשכנז
שהיו רגילין לקדש בטבעת שאולה דקדק
לומר רגלים לדבר אמאי הוו נהוג הכי
לכתחלה · אמנם בפסקי מהרי"א פרק קמא

דקידושין מצאתי השואל חפץ וקדש בו נראה
דאינה מקודשת דאינו שלו וצריכין להחזיר
אם כן לאו מידי יהיב לה מיהו אם קדשה
בהנאה שתשמש בה כל זמן שאילתה כ"ע
אם מקודשת דקיימא לן אין השואל כו' ע"כ
משמע דמספק אפילו בדיעבד מטעם ד
דאין רשאי להשאיל ומהאי טעמא דכתבת
דמקודשת היא בהנאת קישוט אם כן לפי
זה אפילו לדברי תוספות דסבירא לא קניא
דרק לענין אונאה אתרבי מכל מקום בנדון
דידן הואיל ולא נתנו לה רק להתקשט בה
והיא לא קבלה רק על דעת כן כי איכא שוה
פרוטה בהויא הנאה מקודשת אך תמהתי
הרבה מדברי אשירי דלעיל מתחלת דבריו
כמו שהעתקתי לעיל דאם קי"ד בטבע' שאולה
והודיע לה שאינה מקודשת אלא בהנאת
קישוט כל ימי שאילתה דמקודשת אם יש שוה
פרוטה באותה הנאה והאריך אחר כך וחילק
בכמה גווני בדין טבעת שאולה ובסוף דבריו
כתב כללא דמילתא על כל החילוקים דלעיל
והך גוונא דאם קדש בהנאת קישוט לא הזכי'
בהנך כללי גם בסימני אשירי בההיא דוכתא
כתב והזכיר כל החלוקים וגווני דכת' אשירי
נדול והך גוונא לא כתב והזכיר ונראין ה
הדברים דלאו אליבא דהילכתא כתב אשירי
בתחלה להך גוונא ואפשר הוא דמספקא
ליה אך המדקדק בדברי אשירי ימצא לו
דבלא שום גמגום כתב בתחלה דקידושין
גמורין הן אם קדשה בהנאת קישוט אם יש
שוה פרוטה וקשה הדבר לסתור דברי
הראשונים מדלא בקטינהו בכללא בתראה
ולכל הפחות ספק קידושין יש כאן להצריך
גט ··

כנה"ג בטור אבן העזר כתב להדיא בכי
האי גוונא מקודשת בלי ספק ע"כ

ר' י' א

שאלה ראינו כמה תלמידי חכמים גדולים ואנשי מעשה הגונים דלא הוו קפדי לישא אשה שמתו לה שני אנשים ואין מוחה בידם או קורא תגר עליהם יש סמך לקולא זו או לאו ·

תשובה יראה דלאו שפיר עבדי דלא קפדי · וכן אמרו רבותינו דיש להקפיד והוו תמיהים טובא ממקצת תלמידי חכמים דלא הוו קפדי דהא אשירי בכתובות פרק נערה כתב דכופין אותו להוציא דחמירא סכנתא מאיסורא וכי היכי דבית דין חייבין להפרישו מאיסורא הכא נמי מסכנתא וכת' עוד בשם הרב רבי משה מכל"בונא דאין לה כתוב' מטעמ' משו' דאסורה לאינסובי לשלישי ולא קרינן בה כשתינשא לאחר תטלי כו' אלמא דסבר דאיסור גמור הוא · גם הרמב"ם כתב אשה שמתו לה שני אנשים לשלישי לא תנשא ואם נשאת לא תצא ואפי' לא נתקדשה יכנוס עכ"ב משמע דאסור לכתחילה לעבור · אמנם באור זרוע כתב בתשובה וז"ל הא דקבעינן הלכתא כרבי לשלישי לא תינשא לא לאוסרה ולא לודאי חששא אלא לספק חששא עכ"ל · וכמדומה דדייק הוא לאפוקי תלמוד' מפשטיה דבהדי' תניא בפר' הבא על יבמתו לשלישי לא תינשא אההיא עובד' דאביי דסמך ארבי יצחק ועבד עובדא בנפשיה ואף על גב דאיהו אמר סומקא לאו בר סמכא הוא כדאיתא התם ואי הוי איסורא או אפילו ודאי חששא לא סמך עליה כלל אלא על כרחך איכו שא ספק חששא ולהכי הוי קיל ליה למסמך עליה · אמנ' בהך דאו' זרוע לא ברירא לי שפיר אי דווקא קאמר הא דקבעינן הלכת' כר' דלשלישי לא תנשא איכו שא ספק סכנה משום דהא לרשב"ג לשלישי שרי לגמרי אבל לרביעי לכולי עלמא אסור דילמא הכי הוא או כימא דלא שנא שיבא דרבי בין שלישי לרביעי

הג"ה כמו שכתבתי כך מצאתי בהדי' בתשו' א"ז הגדו' דמי' דאביי דייק דאיכו שא ספק חששה ומסיק התם עליה באות' תשובה וז"ל ועו' דמעשי' בכל יו' שאנו רואי' שנשא' לשלישי ומאריכין ימים ומולידים בנים ובנות · עכ"ב

ומסיק

מכל מקום אפשר דאהכי מילי דאור זרוע ס מכי עלמא ולא חיישינן לספק חששא כמו שאין אנו נזהרין מכמה מילי דאזהירו רבנן עלייהו משום חשש סכנה משום שומר פתאי' ה' וגם נראה מתוך שאנו מתי מעט ונריכין אנו לישא מאשר נמצאו דשו בה רבים ושומר פתאים ה' וכי האי גוונא אמרי' בפרק מפנין לענין הקזת דם בשישי דקאי מאדים ונריך עיין אי שייך למימר האי טעמא שומ' פתאים לתלמיד חכם שהוא יודע ומכיר ונזכר ב למופלא בדורו ואפילו כאינש דעלמא קשה הדבר לנדד כל כך להתיר הואיל ואיכא חשש סכנה כדאמר פרק אין מעמידין פריקא לסכנה בתמיה · אבל נראה דנזקקין אנן לדקדק משום עינוכא דנשי' ילדות דאיתרע בהו כי הך מילתא אם יהיו אסורות להנשא היה לאוש שמא הם ושלום תגאנה לתרבות רעה ורב אשי סבר מזל גרים וקאמר דאיכא בינייהו דנפל מדיקלא ומת דלרב אשי אסיר' ומטעם דמקום גרים מותרת דלאו מקום דידה קטליה ופסק בהג"ה במיימון כרב אשי ובספר חסידים משמע דסבירא לן דמקום גורם · אמנם משמע כמי דקיימא לן כרשב"ג דלרביעי לא תנשא וכתב עוד דבר תמוה דלחמישי איכו מזיק ולכך נראה דליכ' למיסמך עליה ושמעתי במקצ' מדינות בודי' סברו' מלבם לחלק להיכא דמת בשינוי אויר בדבר או אם נהרג ונשרף בגזיר' עם הצבור

כי

כי האי גוונא לא שייך לומר מזל גורם דמכת מדינה הוא וקצת יש ראייה לדבריהם מפר' המקבל דמכת מדינה לא תלינן במזלא דגברא עכ"ל:

ריב

שאלה ראובן בא לבית דין וספר להן ואמר אני ושמעון היינו בבית לוי ביחד ולוי עמנו וגם בתולה אחת עמנו ואמ' לוי בואי התקדשי לי בשו הארבעה זהובים הללו שאתן לך ואמרה הן ונתן לה הארבעה זהובים והלכה לדרכה וקרא עליה להחזיר ואמר שלספק בה נתכוון ולא רצתה להחזיר לו ובכן הלכתי מהן ושלחו בית דין גם אחרי שמעון לשמוע דבריו ואמר אמת הייתי במעמד עם ראובן אבל לוי והבתולה בשנתן לה הארבעה זהובים אבל הכל היה דרך שחוק ובדיחותא ולא הזכיר שום קידושי' כלל ושאלו בית דין גם כן את לוי והבתולה ואמרו כדברי שמעון יש כאן חשש קידושין או לאו:

תשובה יראה דאין כאן בית מיחוש מכמ' טעמים כמו שאבאר. חדא כיון דהאיש והאשה מכחישין בהך סהדא דמעיד בקידושין ועד אח' בהכחשה לא מהימן אפילו היכא דליכא סהדא אחריני דמכחיש ליה שא דהאשה לבד מכחשתו לא מהימן והכי איתא בפרק האומר בקידושין גבי אשה ושני אנשי' ואכילה עמהם כו' שא לאו בעד אחד ותיסבר' עד אחד בהכחשה מי מהימן ופר"ש שא לאו בעד אחד ושמע מינה אפילו איכא מודה לו בקידושין מהימן ומסיק ותיסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן והא אין עד אחד קם באיש אלא לשבועה והכא לא שייכה שבועה הא קמן דאין עד אחד נאמן בהכחשה. ואף על גב דאחד מן הגדולים השיב על ראייה זו דשאני התם דעדות מוכחשת היא דכל חדא מהנהו שני אנשים אית ליה חד סהדא דנתקדש' לו ואם כן ודאי חד מינייהו שקורי משקר ולכך לא מהימן דלשון רש"י לא משמע הכי כלל וק"ל. אמנם בפרק שני דכתובות משמע דעד אחד מהימן בהכחשת האשה דקאמ' התם תרגמא בעד אחד אומ' נתקדש' ועד אחד אומ' לא נתקדשה תרווייהו בפנויה קא מסהדי והאי דאמר נתקדשה הוי ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים משמע הא לאו הכי צריכא גט על פי עד אחד ואפילו אם נשאת תנא כדאיתא התם ועל כרחך איירי התם במכחשתו דאי היא מודה לעד אחד האומ' נתקדשה אמאי לא תנא דשוייה נפשה חתיכה דאיסורא וכן יש להוכיח מן התוספות שם. ויש לדחות דלא איירי לא במכחשתו ולא במודה שא שגם היא מסופקת באיזה ענין שהוא אם נעשו קדושין אי לא נעשו שום קידושין כל עיקר ובדרך זה לא איתרע חזקתו כההיא דספק קרוב לה דכיון דודאי נזרקו לה קידושין אמרינן דאיתרע חזקתו וצריך עיון התם בתוספו' והמדקדק יתיישב לו דלא מוכח ומשמ' דעד אחד נאמן בשהיא מכחשתו ואף כי קשה מאד לסתור תלמוד ערוך לפנינו בפר' האומר מדקדוקי' אחרים אמנם נרא' אי לאו היה טעמ' דמשום הכחש' לא מהימן מטעם דהמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין לא הוי לן למישרי והכא בעובדא דידן לא היה רק ראובן ושמעון אבל המעשה ושמעון העיד שלא הוזכרו שום קידושין כלל ואין כאן שא עדו' ראובן והיינו מקדש בעד אחד מכמה טעמים אין להתיר הלא דספר מצות הגדול וכן ר"אם במרדכי ובהג"ה במיימון מזכיר גם כן גדול אחד כולי סבירא להו המקדש בעד אחד חוששין לקידושין ואפילו לדברי הגאונים דפסקו אין חוששין היינו במקום דלא הוו רק חד סהדא

אבל

אבל הקידושין ולא אתר כלל בכי האי נוונא
אין חוששין משום גזירה כתוב הוא דילפינן
דבר דבר ממומון דאין לך דבר שבערוה פחו'
משנים ואין קידושין וגירושין גמורים שלא על
פי שנים עדים · ותדע דהא אפילו שניהם
מודי' אינה מקודש' אם לא שיאמרו נתקדשה
בפני שנים והלכו להם למדינת הים · אבל
אם אמר' שנעש' לגמרי בלא עדי לא מיתסרו
אפילו לחומרא כדאיתא בהדיא פר' האומר
ואם כן עובדא דידן דהוו תרתי סהדי אבל
המעשה והאחד מעיד שנעש' קידושין בפניו
ובפני חבירו ואף ע"ג דחבירו מכחישו מ"מ
לפי דבריו של זה הרי הן קידושין גמורים אם
האמת כדבריו שחבירו משקר וכי האי נוונא
כולי עלמא מודו דחוששין וראייה מאחד
אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה דודאי
חוששין כדאמרינן בכמה דוכתא · אמנם יש
לומר דהתם איירי בענין זה דכמה סהדי הוו
התם והלכו להם למדינת הים רק שני השנים
לפנינו ונתחלקו זה אומר כל העדים שהלכו
ראו שהיו קרוב לה וזה אומר קרוב לו אבל
בעובדא דידן שלא היו רק השנים עדים
והאחד מכחיש איכא למימר דלעולם אין
חוששין ·

הג"ה

וכן השיב לי אחד
מהגדולים דלעיל
דכיון דראובן אינו
יכול לקיים עדותו
אלא בראיי' שמעון
דסהדותיה וראיות
דידה לחודיה לאו

בתשובת מור"ם ש
שבמיימוני תשובה
ראשונ' דשייכ' לספר
נשי' תירץ הא דאחד
אומ' קרוב לה בענין
אחר: ע"ב ·

כלום הוא ואם כן הואיל ושמעון מכחיש לא
מהני ודמיא להא דכתב אשירי פר' הניזקין
ומרדכי פרק האשה רבה בביאורי י"ד חלוקים
דכאמנות דעד אחד דאם אמר עד אחד
טבל שלי מתוקן אמרו לו היאך אומ' אמרתי

לפלוני לתקנו והלכו ושאלו לאותו פלוני ואמ'
לא תקנתיו הרי זה בחזקת טבל אף על גב
דבכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי
כאן שנים כיון שזה מודה שלא תיקנה הוא
אלא אמר לזה לתקנו והוא אמר לא תקנתיו
הרי זה טבל גמור ע"כ הא קמן דכיון שזה
תולה הדבר בחבירו וחבירו יוכחש לו ואמר
שלא אמר לו מעולם לתקן מהימנינן לזה
שהעדות נתלה בו · וכי האי נוונא אמרינן
פרק המדיר פלוני חכם טהר לי את הכתם
ואזל ושיילי ואישתכח שיקרא · וכי האי נוונא
איתא נמי התם פלוני כהן תיקן לי את הכרי
ואזל ושיילי' ואשתכח שיקרא · ונראה דמהכא
דייקי הגאונים בי"ד חלוקים דהתולה תיקונו
בחבירו וחבירו מכחיש לו חבירו מהימן ולא
הוא · אמנ' באשיר' מייתי הירושלמי דכל הכא
אישתכח שיקר' איירי בעדי' דווק' שהכחישוה
אבל החכם או הכהן לא מהימנא כנגדה
להכחישה וכתב אשירי דהכי מסתברא דאין
להפקיע ממון כתובתה בעד אחד אלמא
אף על פי שהיתה תולה תיקונה בחכם וכהן
לא מהימנא כנגדה כדי לאפוקי ממון מ
מחזקתו ומכל מקום שפיר דייקי רבנן לענין
טבל בי"ד חלוקים דהתם אדרבה העמיד טבל
על חזקתו והרי הוא עדיין טבל גמור הואיל
והוא מודה שלא תיקנה אלא שאמר לחבירו
לתקנו ואם כן בנדון דידן נמי איכא למימר
נחמיר משום חומרא דאשת איש להאמין
לעד אחד שהוא וחבירו ראו ושמעו בקידושין
ולא כיחש בהאי אי חבירו שהוא תולה בו
מכחיש כיון דלאו סברא ברור' זאת כדמוכח
מן הירושלמי דלעיל אמנ' כי דייקי בתוספו'
בפרק שני דכתובות לא נריכינן בעובדא
דידן לכל הכי טעמא אהא דקאמרינן עד
אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא
נתקדשה תרווייהו בפנוייה קא מסהדי כו'
נמקשי

ומוקשי אמאי לא תנשא לכתחילה דנוקמי אחזקת פנויה ומתרצי דאיירי שאנו יודעי' שזרק לה הקידושין אלא דלא ידעינן אי הוי קרוב לה אי כמי איירי בכרו' דולקו' ומטורת מונעות כו' וכי האי גוונא איתרע חזקה · ועובדא דידן ליתנהו הני נדדין ולכך מוקמינן אחזקת פנויה ולא הארכתי אלא כדי לבאר חלוקים שיש בהן כפקותא במקום אחר ·

ר י ג

שאלה מי שמשיא בתו קטנה היאך נוהגי' אם הוא מקבל בעצמו הקידושין תחת החופה או אם די בכך שעומד אצלה ואומר לה לקבל קידושיה :

תשובה יראה דשפיר דמי שהקטנה בעצמה מקבלת קידושיה והאב יעמוד אצלה ויחזיק בידה לקבל קידושין במנותו ובמאמרו וכן כתבו התוס' וסמ"ג ואשירי ומרדכי בשם ר"י וכן הרמ"בן דקיימא לן כהא דאמר רבא אמר רב נחמן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושין מדרבי יוסי ב"ר יודא וכת' ר"י דאפילו רבנן דפליגי אדרבי יוסי ב"ר יודא נמי סבירא להו דשפיר דמי ולא נקט רבי יוסי אלא משום דיש לדקדק דין זה מדבריו אבל מדברי רבנ' אין לדקדק כך אבל מני למסבר הכי שפיר ואע"ג דבמרדכי כתב בשם ר"אם דלא קיימא לן כרבא אמר רב נחמן משום דסמך דבריו אדרבי יוסי ב"ר יודא וקיימא לן כרבנ' ומסיק ר"אם דכל הבא לקדש את בתו הקטנה יקבל הקידושין בעצמו וכתב עלה רבינו ברוך דהמחמיר כדברי ר"אם לא הפסיד וכן העתיק אחד מהגדולים מהמרדכי בשם ר"ס דסבר נמי שיקבל הוא בעצמו הקידושין · ונראה דבמרדכי דבני ריינוס הועתק ד דבמרדכי בני אושטרייך ליתא כל עיקר אם בשם ר"ס ומצאתי אדרבה תשובת מהר"ם וז"ל נראה לי דמותר לאדם לקדש בתו קטנה ואע"ג דאמרינן אסור לקדש בתו קטנה וכו' הני מילי כשהוא בעצמו מקבל קידושין אבל נתן לה רשות לקבל קידושה והיא מקבלתה מותר וכן עשיתי בבתי קטנה אמרתי לה בתי קבלי קידושיך אם את חופנת עכ"ל ושלנ' מאיר ב"ר ברוך שי': משמע מכאן בפשיטות דלא הו' חש להחמי' שלא תקבל היא הקידושי' דא"לכ תיפוק ליה לאסו' מההוא טעמ' · עוד נר' דכל הכהו דברי הגאוני' דלעיל לא איירי אלא היכא דנותן האב רשות לבתו קטנה לקבל קדושין שלא בפניו לפי דעתה ורצונה והכי משמ' לשון הגמר' דעלה פסקו הגאוני' דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך אבל כשעומד על גבה ותופש בידה לקבל הקידושין הוי כאלו הוא קבל בעצמו ואף על גב דאין המקדש אומר הרי בתך מקודשת אלא הרי את מקודשת אין קפידא דרוצה לומר הרי את מקודשת לי מכח אביך ·

ר י ד

שאלה יוסף בן שמעון ושמעון הוא בנה של לאה בת יעקב ונשא יעקב הזקן אשה וילדה ומת ויוסף בן בנה של בתו חפץ לישא כ' חשיב לגבי שנייה או לאו ·

תשובה יראה דכשנייה היא חשיב לו ולא מבעיא לדעת ראבי"ה בה"גה במיימו' דפסק דלא כזעירי בפרק שני דיבמות דמוסיף אף אשת אבי אם אמו דיש לה הפסק אלא דקיימא לן דאין לה הפסק ואם כן הכא בנדון דידן פשיטא שהוא אסור בה ולא עדיפא מאשת אבי אם אמו שא אפי' לפי דעת הרמ"בם והסמ"ג וא"ז ואשירי דפסקו כולהו כזעירי יש לומר דהכי מילי באשת אבי אם אמו משום דהתם לא שכיחי דאזיל לגבייהו כדמפ' תלמוד' הטעם אליב' דזעירי דקורבא דאב שכיחי הוא דאזיל לגבייהו

וקורב׳ דאם לא שכיחי דאזיל לגבייהו וכגון דידן כיון דלגבי דידיה קורבא דאב הוא ואע״ג דלגבי אב קורבא דאם הוא מכל מקום שכיחי טפי דאזיל לגבייהו מלקורבא דהיא לאם דיליה וק״ל ואין להקשות אם כן אמאי לא חשיב טפי דאין להן הפסק דיש לומר דבכלל אשת אבי אב היא דהך כמי קורבא דאב היא כדפרישית׃

רטו

שאלה ראובן נשא את לאה במדינ׳ מולדתו ובדעתו היה ל להשתקע שם ולאחר שלשה או ארבעה שנים ירד מנכסיו קצת ומבק׳ מאשתו שתלך עמו למדינה אחרת לגור שם באומר שלא יוכל לחיות ולהתפרנס במדינה זו לפי נכסיו שנתמעטו וכן הוא האמת ומשיבה לאה אין רצוני לצאת מארץ מולדתי ממקום שנשאה שם ואף על פי שיש לדאג שתהא חסר׳ מזונות ופרנס׳ ותסבול דוחק רצונ׳ לצפות על ישועת השם היוכל ראובן לכוף לצאת עמו ממקומה אולאו׃

תשובה יראה שהדין עם הבעל ויכול לכוף את אשתו ולצאת כי האי גוונא אם הדבר כרא׳ לעינים שלא יוכל להתפרנס כאן ויש לדאג שיהיו מחסרים מזונו׳ ופרנסה ויצטרכו לסבול דוחק ואע״ג דשווים כל הגאונים דפליגי בכפיית הבעל והאשה דבלא אמתלא איכו יכול לכוף׳ לצאת ממדינה שנשאה כדמבואר יפה באשירי ובמרדכי פרק בתרא דכתובות לפי המשנה והתוספות והירושלמי׃ מכל מקום על ידי אמתלא ברורה בזאת דבר פשוט הוא דיכול לכופה דטעמא מאי אמור רבנן דלא יכול להוציאה מארץ מולדתה וכי האי גוונא משו׳ דהיא בעלייתו של בעל ולא בירידתו ולאיים בתנה ולא לנער אין לך ירידה גדולה מהא שהוא בדוחק מזונו׳ כדכתי׳ כי על זה במרת מעוני ואף על פי שאמרה שרצונה לצפות על ישוע׳ השם ית׳ זכרו שימציא להם רווחים אין זו טענה דאיזו מנוה גדולה מתלמוד תורה אף על פי כן אמרו חכמי׳ ז״ל כל תורה שאין עמה מלאכ׳ סופ׳ בטילה ולא הבטיחונו חכמים שימטיר לו לחם מן השמים ומה שטוענת כמי שאינה חוששת על הדוחק והחסירות וחפיצה יותר לסובלו מאשר תצא ממדינתו נראה דלאו בתר שבוש דעתה אזלינן דבטלה דעתה ולא אזלינן אלא בתר אורחא דמילתא וסתם בני אד׳ לאו דעתייהו הכי וראייה מהא דאיתא פרק אף על פי חמר ונעשה גמל מאי אמר ליה רוצה אשה בקב תפלות מעשר קבין ופרישות ופרש״י כשאת לו כשהיה חמר מהו לעשות גמל שלא ברשות הרווחה ניחא לה כדי שיתעשר או עונה ניחא לה ופשיט דרוצה בקב כו׳ ומקשי׳ התוספות שם מהא דלעיל התם גבי עבודת המלך דמוכח וכן פי׳ רש״י עלה דהרווח׳ ניחא לה טפי מעונה ומתרצינן דשאני עבודת המלך דכפוש רווחה טוב׳ ולכך ניח׳ לה והשת׳ מהכא יש להוכיח כל הא דלעיל ושמעינן מיניה דלאו בתר דעתה דייכינן מלקבעיא אי הרווחה ניחא לה או עונה ניחא לה נקרא לאשה ונשאלה את פיה ותו דרש״י פירש בהדיא דשלא ברשות איירי אלא על כרחך אי הוי אורחא סתמא כשי דהוי ניחא להו בהרווחה טפי מבעונה כההיא הרווחה דעבודת המלך לא משגחי׳ בדעת׳ בדמוכח בשינוי דתוספות ואם כן הואיל ואורחא דמילתא ובשביל הרוחה של עבודת המלך מוחלת על העונה דבער׳ דגופ׳ היא בל שכן דאורחא דמילתא היא דבשביל דוחק ומוסר מזונו׳ ופרנס׳ מוחלת היא על יציאתו ממקום מולדתה דגדולה בער עניות מהכא׳ העושר

וכיון דסתם נשים מוחלין כי האי גוונא אין אחת יכולה לומר אין רצוני למחול משום דמכי למימ׳ אדעת׳ דסתמ׳ דמילת׳ כשאתיך׳ ריו

דין מינקת חבירו

שאלה ראובן נשא מינקת חבירו לאחר כ״ד חדש וחשב גם חדש העיבור לאחד מהן ונודע הדבר אל החכם המנהיג בגבולו צריך הוא להפריש בגט עד לאחר כ״ד חדש או אין צריך להפרישו עד אחר כ״ד חדש או אין צריך להפרישו כלל׳

תשובה יראה דאין צריך להפרישו דבדיעב׳ כה״ג שרי וכן קבלתי מרבותי דמעש׳ כזה אירע כבר באוסטרי״ך באחד מן התלמידים ורבה גדול אחד שהיה מנהיג בגבולו להפרישו כדמסיק תלמודא פרק החולץ דהכונס מעוברת חבירו או מינקת חבירו יוציא בגט ולכשיגיע זמנו יכנוס וכתב שם במרדכי בשם מהר״ם דכ״ד חדשים מלאים בעינן ואם השנה מעוברת היא כתעברה לתינוק ואחד מהגדולים שהיה נב״ בהותו הגבול היתר לאותו תלמיד לעמוד עם אשתו שנשא כדיעבד מהא דכתב הג״ה במיימוני פ״א דהילכות גירושין דמדנקט תלמודא כ״ד חדשים לתינוק ולא נקט שתי שנים ש״מ דבשנ׳ מעוברת די כמי בכ״ד חדשי׳ והיינו דלא כדברי מור״ם ובדיעבד סמך על המקיל ואחד מהגדולים הקשה מילי דמהר״ם אהדדי דהכא לא דייק מהר״ם מדנקט כ״ד חדשים ולא נקט ב׳ שנים ובהלכות שמחות שלו דייק הכי מדנקט י״ב חדשים על אביו ואמו ולא נקט שנ׳ אם נתעברה שנה די כמי בב׳ חדשים וכן המנהג כדברי מור״ם בהא לכתחילה ולגבי כ״ד דתינוק נמי המנהג לאסור לכתחילה ואני בימי חורפי מצאתי בתשובות ישנות מהא דתנן פר׳ מי שאחזו כמה היא מניקתו שתי שנים ר׳ יהודה אומר י״ח חדשי׳ ופר״ש לשם דרבי יהודה ות״ק דיליה דהיינו רבי מאיר פליגי באותו משנה בההיא פלונת׳ דפליגי בברייתא׳ פ׳ אעפ״ דר׳ מאי׳ סבר מניקה אסורה ליארס וליכנס עד לאחר כ״ד חדש ורבי יהודה סבר לאחר י״ח חדש ומהכא דייק באותה תשובה מדנקט תנא בברייתא כ״ד חדש ותנא דמתני׳ דפר׳ מי שאחזו שתי שנים הוא״ל ופלונת׳ חדא היא אלמא שתי הלשונו׳ לתומר׳ נקט להו הא דנקט שתי שנים אתי לאפוקי חודש העיבור דלא חשבינן לה למניין ארבעה ועשרים חדשים אלא שתי שנים מיום ליום בעינן ונקט נמי ארבעה ועשרים חדשים דשתי שנים הוה נמי מני׳ לפרושי לפי מניין שנות העולם ולהשלימו כשיגיע ר״ה כדאשכחן בכמה דוכתא דה״ל יום אחד בשנה אחר ראש השנה חשיב שנה עד כאן הסיגנון בתשובה׳ והראתי התשובה לאחד מן הגדולים ואמר יישר ובהכי מתרני׳ מילי דמור״ם שפיר לענין אבילות לא אשכחן תנא דנקט להו בלשון שנה אלא בכל דוכתא נקט בלשון שנים עשר חדש אמנם הא דכתב מור״ם דחדשים מלאים בעינן רוצה לומ׳ מר״ח ניסן ר״ל לפרט עד ר״ב לפרט י״ב בניסן שהרי בסתם השנים החדשים כסדרן אחד מלא ואח׳ חסר ונמצא בב׳ שנים י״ב חדשי׳ חסירי׳ ובעינן י״ב ימים למלאותן וכרא׳ בתשוב׳ דלעיל מוכח דלא סבירא לן הכי שהרי השמון זה איכו לא בכלל ב׳ שנים ולא בכלל כ״ד חדש דשנה בכל דוכת׳ מנינן לה מיום ליום ולא יתר כדמוכח פ״ק דר״ה בכמ׳ דוכתא דמנינן לה בפחות כגון היכ׳ דמנינן לשנו׳ העולם כדלעי״ל אבל יתר מיום ליום אשכחן וכ״ת דבכלל כ״ד חדשים הוא וכימא דר״ל סתם חדש היינו שלשים יום

דהא ליתא דהא התוספות דייקי נהכי בריש
המדיר ולחד שינוי סתם חדש דקרא הוא ל׳
יום אבל בדרבנן לא הוי שא חסר ולחד שינויי׳
אפילו ברבנן הוי שלשים יום בסתם אלא א״כ
מוכח דהוא חסר והשת׳לשנוי קמא דבדרבנן
הוי חסר לא אתי שפיר דתנא דברייתא נקט
כ״ד חדשים כדי לאשמועינן מלאים הואיל
ובדרבנן לא הוי שא חסר ושתי שנים דמתני׳
כמי משמע חסרי׳ ואפי׳ לשנוי׳ בתרא דסבר
דבדרבנן כמי סת׳חדש ל׳יו׳ א״כ מוכח דחס׳
הוא נראה דהכא מוכח דלא בעינן מלאים
ממתניתין דפרק מי שאחזו כדלעיל ואין לו׳
אדרבה משום הכי נקט התנא תרי לישני
לאשמועינ׳ דהא דמתני׳ דפ׳מי שאחזו נקט ב׳
שנים לאשמועינן שנת העיבור ובברייתא
נקט כ״ד חדש לאשמועי׳ דבעינן כולם מלאין
דא״כ אמאי לא תירץ הכי בתשוב׳ דלעיל אע״ב
לא תרצינן הכי משום דהוו סתרן אהדדי
דלעולם לא יגיעו שתי שנים שהן מיום ליום
למניין כ״ד חדש מלאים דלא מצינו כלל בכל
השנים שהן כולן מלאי׳ אבל לפי מאי דתירץ
בתשוב׳ לאו סתרן הו׳ דבשנ׳ פשוט׳ שתי שנ׳
וכ״ד חדש חדא מלתא היא אי לא משוינן כולם
מלאים אלא כסדרן · הג״ה בתשובת
מהר״ם מנאתי ז״ל כבר עשאו קמאי דקמאי
רבות וקבעו מסמרות בזה ויתד שלא תמוט
דמינקת שמת בעלה דק״ל דצריכה להמתין
כ״ד חדשים חדשי הלבנה כסדרן אחד מלא
ואחד חסר מהאי דהמדיר ומפ״ק דסנהדרי׳
אין ראייה דסתם חדש הוי חסר דשאני הת׳
דהוי מוכח מילתא דחסר הוא דאל״כ הייכו
תנ״ק ומהיא דפרק המדיר דפריך ואימא
שלשים יום מדכתיב חדש ימים ובפרק החולץ
ירח ימים שלשים יום אין ראייה דסתם חודש
שלשים יום דאיכא למימר לשון תורה לחוד
לשון חכמי׳ לחוד כו׳ וזאת התשובה שמצאתי

בימי חורפי המבואר לעיל בה מצאתי גם כן
דדייק ממשנת פר׳ מי שאחזו דנקט בה שתי
שנים וברייתא דפרק אף על פי נקט כ״ד חד׳
דתרווייהו לחומרא כדמבואר לעיל ומסיק
לבסוף וז״ל ואי לא מסתפינ׳ מחבירי לחלוק
על רבוותא כוחי כפש דעבידי ביה עובדא
הייתי אומ׳ דכ״ד חדשים שלמי׳ בעינן להחמיר
והביא ראייה מנ׳ חדשים של הבחנה וכן
ט׳ חדשים של הריון כולם שלמים דרע״א יום
הייכו שלמים אלמא סתם חדשים הנזכרים
בלשון רבות אבל תולדות האדם שלמים הם
היה נראה להחמיר אחרי שאין לנו ראייה
ברורה להקל ·ע״כ· אפס הוא קשה לסתור
דברי מה״רם המפורשים מהני דקדוקים שא
דדמי לי שלא כהגו להצריך אפילו לכתחילה
יותר מב׳ שנים מיום ליום ואי הוי מכהגם
הכי הוי סמך די מתשובה דלעיל כמו ש
שביארתי וכחזור לההוא עובד׳ דלעיל דהוה
באוסטר״ייך שקבלתי מרבותי לא דכירנא
שפי׳ אם רנה הגדול להצריכ׳ להפרי׳ בגט ואי
הוה הכי אם כן צריך להתישב אההוא תשוב׳
מא״ז דכתב שם וזה לשונו וכן נראה הא
דשמתינן לגרש הייכו דווקא שקידש או כשא
במזיד אבל אם שגג שהיה סובר שאינה
מינקת או עם הארץ שאינו יודע שמינקת
חבירו אסורה התם לא שמתינן ליה לגרש
ואיכא תקנה בהפרש בלא גט ועוד נראה
כי במסקנה לא קנסינן להוציא בגט אלא
בנשא אבל אם קדש די בהפרשה בעלמא
עכ״ל והשת׳אותו למדן מסתמ׳לא היה מזיד
לעבור על דברי מרדכי בשם מור״ם אלא דלא
ידע ליה וא״כ הי׳ די בהפרשה בלא גט לדעת
א״ז דלעיל אפי׳ תוך כ״ד חדש ממש אמנ׳ נרא׳
דאין להתיר שוגג בכה״ג שא דווק׳שוגג דודאי
לא ידע שהיא מניקה או אם הוא עם הארץ
כ״כ שאינו יודע כלל מן האיסור כה״ג חשיב
כשוגג

בשונג לגמרי והכי אשכחן פרק הגוזל קמא דקמבעיא לי׳ אי קנסינ׳ בשונג או לאו וקאמר ת״ש כו׳ עד מאי לאו בע״ה דלא ידע אלמא קנסינן בשונג הא קמן דע״ה הייני שוגג ולא אמרינ׳ הוה ליה למגמר אבל מאן דידע ש שפיר דמניקה אסור׳ אלא שטועה בטעם וסברא כההיא דחדש העיבור שה״א חילוק הראוי להסתפק בו מבחון ודאי לאו שוגג מיקרי לעניין זה דלא צרי׳ להפריש׳ בגט וצר׳ ראיי׳ לדבר מהא דאמ׳ פ׳ החולץ דקמבעי׳ לי׳ אי עבדינן תקנתא לכהן הכונס מינקת או לאו וינטרך גם הוא להוצי׳ בגט ומסיק דלא עבדינ׳ תקנת׳ משו׳ דלית לן תנ׳ כלל למיסמך עלוי׳ משמע אי הוה לן תנא דסבר דלא בעי גט אפי׳ אי לאו הילכתא כוותיה לעניין כהן הוה סמכינן עילוויה והשתא היכי דמי אי במזיד גמור דידע דאסרו רבנ׳ ועבר וכנסא אמאי עביד׳ ליה תקנת׳ וכי עבדינן תקנת׳ לעבריי׳ לפסוק לו דלא כהלכתא אדרבה הוי לן לקנסו אפילו בדבר המותר וההיא דמת ביום שלשים דמסיק אם אשת כהן איכ׳ חולצת מסתמא כמי לא איירי במזיד דידע דהילכת׳ היא דצריכה חליצה ועבר וכנסא ואי איירי בשוגג גמור אם כן תקש׳ ההיא דא״ז דאפילו לישראל לא מצריכינן ליה לגרש בגט אלא ע״כ איירי בשוגג כה״ג שטעה בדבר הלכ׳ כדכ׳ שראוי להסתפ׳ בו כדפריש׳ ועלה מסקינן דצריך להפרישה בגט כיון דליכא מאן דשרי בכה״נ והא דשרי בעובדא דלעיל אפי׳ באשת ישר׳ משום הכי׳ הג״ה במיימו׳ ובתלמוד מסי׳ דדווק׳ באשת כהן סמכי׳ אח׳ מ״ד הייני משו׳ דלאו הלכה פסוקה היא דאזלינ׳ בתר דעת מה״רס בחדש העיבור וסברי דדי לנו להחמיר כוותיה לכתחילה והאי דכתיבנ׳ לעיל בשם א״ז היכא דקדש ולא כנס לא צריך להוציא בגט נראה כמי דלא ק״ל הכי דהתוספות פר׳ החולץ בשם שאלתו׳ דרב אחאי דכל דבריהם דברי קבלה הן פליגי אהא ואיפשר דמשו׳ ה״כ לא מקילינן כאידך דא״ז אם כנסא בשונג להתי׳ לו בהפרשה בעליוא׳ הג״ה אפי׳ באשת כהן צריך לדקדק הטיב בתשוב׳ המיימו׳ מה שהשיב מה״רס למה״רר יעק׳ קרקוב אי סמכי׳ אחר מ״ד עיין שם ע״כ׃

ריז

שאלה אשה שמת בעלה והיא מניקה שצריכה להמתין עד שיהא הולד כ״ד חדש ובאתה מיד ל לגבות כתובתה מגבינן לה קודם שהיא ראויה להנשא או לאו׃

תשובה יראה דמגבינן לה אפילו את״ל דטעמ׳ דתיכא ליתא בכה״ג מכל מקום נזקקים מטעם דמפסיד מזונות כ כדאיתא פרק שום היתומי׳ ובשפס ובאשירי פרק אלמנה ניזונית מייתא לי׳ דפליגי רב יהודה משום רב אסי ורבי יוחנן דרב אסי סבר דווק׳ לשטר שיש בו ריבי׳ נזקקים לנכסי יתומים אבל לא לאשה משום מזוני דרבנן תקינו להו מעשה ידיה וליכא פסידא ליתמי ורבי יוחנן סבר אף לאשה משום מזוני משום דזימינן דלא מספיק ומפסדי ליתמי וק״ל כר׳ יוחנן ואע״ג דמסיק התם לטעמ׳ דרבי יוחנן משום תיכא מתנינן להו נראה דלא אתי לאפוקי היכא דאיכא הפסד מזוני׳ שא אתי לאוסופי טעמא דתיכא משום גרושה דלי׳ לה מזוני והכי הוא נראה לפום ריהט׳ דמרד׳ פרק קמא דבבא מציעא אין נזקקין מן היתומים אלא לשטר שיש בו ריבית או ל לכתוב׳ אש׳ משו׳ מזוני וכן מוכח קצת מלשון רב שפס ואשירי דמייתי ומפרשי במאי פליגי בטעמא דמזוני אי חיישינן לפסידה משום זימנין דלא ספקה ואין דרכו להאדי׳ ולאיתויי מילי דלא קיימי אליבא דהילכתא וכן מוכח

מלשון הר״מבם שכתב שאם קפנה ונשאת
אין כוקקין לה שהרי כשו אה ואין לה מזוכות
הא קמן דסבר דטעמא דמזוכות כמי אית
לן׳ עוד כראה דאפילו לטעמא דאיכא י״ל
דכוקקים בכדון דידן דכהי כמי דעדיין לא
הגיעו זמכה ליכשא מכל מקו׳ על ידי שתהא
כפרעת מכתובת׳ ויכא הקול שיש לה ממון
יהא לה קופכים לשדך אליה ושימתינו עד
הגיע זמכה ולא תקדמכה אחרת וכל שכן
לפר״שי דפר׳ אלמכה גבי הא דמוכרת שלא
בב״ד דטעמא כמי משום איבא הוא כדאיתא
התם ופרש״י כדי שיהא חן לאכשים בעיני
הכשים ויכשאו להם ולפי טעם זה אין חילוק
אם עדיין אינ׳ ראויי ליכשא אמכם בתוספות
התם מפרש חד שכוי אהא דקאמר גרושה
כפיש חן דידה משום דצריכה חן יותר שהיא
בזויה מאלמכה משמע כפירוש הר״מבם
דטעמא דאיכא כדי שיהא לה בלום ליכשא
בו׳ ר״ח

שאלה מי ששמע אשתו מקללת
ומזלזלת באביה ואמה ׳
והוכיחה בדברים על זה כמה פעמים ולא
הועיל שרי להכותה כדי לייסרה שלא תעשה
או לאו׳

תשובה ירא׳ דבכ״הג שרי ואף על גב דכתב
במרדכי פרק המדיר בתשוב׳ רבי
שמחה דהמכה את אשתו עובר בלאו דפן
יוסיף והחמיר מאד בדבר כדאיתא התם
מכל מקום לאפרושי מאיסו׳ חמור כזה ודאי
שרי וראייה מהא דאיתא פרק המכים דכרב׳
שכלו ימיו ורבו מסרהב בו לצא׳ ולא יצא וחבל
בו פטור ומוקי לה רב נחמן ברבי יצחק
כשמסרו לו שפחה כנענית וחבל בו כדי
לאפרושי מאיסורא דמשיכא לאירות אסור
ופרש״י דרשאי לחבל בו דאין עושה דיכא
לנפשיה רק לשמי׳ הא קמן כל מי שהוא תחת
ידו של אדם ורואה בו שעושה דבר עבירה
רשאי להכותו ולייסרו כדי להפרישו מן
העבירה ואין צריך להביאו לב״ד שיפרישוהו
המה בכחם בגזירות׳ דאל״כ גבי כרנע אמאי
רשאי לחבול בו יביאנו לב״ד הנראה לע״ד
כתבתי׳ ר״ט

דיני חליצה ויבום

שאלה ראובן היה כשוי ללאה ׳
ונשתמדה ונשאת לגוי והלך
ראובן ונשא את רחל ולא גירש את המשומד׳
כמו שנוהגין בארץ ריינוס ואנפיה ומת ראובן
בלא בנים פטורה רחל מזיקותה מחמת
המשומדת או לאו׳

תשובה ירא׳ דצריך להתיישב היטב בדבר
וכבר שמעתי דחד מרבוותא רצה
כה״ג להתיר אפילו בלא חליצה מטעם צרת
סוטה דהך משומדת הואיל ונשאת לגוי ודאי
נטמאה לבעלה ומסקינן פ״ק דיבמות דצרת
סוטה אסורה ולאו דווקא אסורה שא פטורה
היא לגמרי כצרת ערוה הכי פסק רב אלפס
וכן הרמ״בם וא״ז וכן מסיק אשירי וגם מן
התוס׳ הת׳ משמע דסביר׳ להו דהכי הילכת׳
והך איתתא רחל כמי צרת סוטה היא שהרי
בעלה ראובן לא גירש את המשומדת מעולם
ובשמדותה לא פקעי קידושין מראובן כל
עיקר דבהדי׳ אמרי׳ בגמרא דמשומד שקיד׳
אפי׳ אח׳ שמדותו קידושיו קידושי׳ כ״ש קדושין
שמקודם ובהא ליכא מאן דפליג אמנם
בגליון׳ בפ״ק דיבמו׳ אית׳ דנראה לו וכן היה
נרא׳ למה״רס דצרת סוט׳ בעי חליצה ובא שרי
כמי מייתי דפסק הראב״ד דחולצת ונרא׳ די״ל
דבנדון דידן יש להצריכה חליצה אפילו לרב
אלפס וחביריו משו׳ דלא בריר׳ לן כלל שזינתה
בשמדות׳ עם שום בר ישר׳ רק עם הגוי אכ״ל לא
מיקרי

מיקרי סוטה לדברי ר"ת שכתבו התוס' והאשי'
פ"ק דכתובו' משמו שהתיר הלכה למעשה בבת
ישראל שנשתמדה ונשאת לגוי ואח"כ נתגייר
הגוי וחזרה עמו והתירה לו משו' דלא אמרי'
דאסור לו מטע' אא'לבעל ואא'לבועל דביא'
גוי חשיב כביא' בהמ' ואח"כ בנדון דידן כמי לא
משוי לה נמי סוטה דאין זנות לבהמה ולא
פטרה נמי ואעפ"כ דריב"ם חולק על ר"ת התם
ומייתי ראייות ברורות דלית נגר דפרקינהו
דאסורה היא לבעלה ע"י ביאת גוי מ"מ הואיל
ור"ת עבד אפילו להקל אית לן לכל הפחות
להחמיר כדבריו בחומר יבמה לשוק דלכאור'
משמע מן התוס' ואשירי דר"ת לא מחלק בין
בועל לבעל וסבר דלבועל איכא אסורה ע"י
ביאת גוים · אמנם נראה דהיה דוחק גדול
לו' דר"ת לא הרגיש בכל אותן ראיו' המפורשו'
במתניתין ובתלמוד דאסורה היא לבעלה
ע"י ביאת גוי וטפי אית לן למימר דמודה ר"ת
דאסורה לבעלה ואעפ"כ דחשיב' כביאת בהמה
ה"מ לענייין איסור דבועל משום דלגבי גוי
לא שייך איסור כמו לגבי בהמה אבל מ"מ
הואיל וביאת אדם היא אוסרת לבעלה
דישרא' הוא ושייך איסור לגביה ותו דאפילו
אי כימא דר"ת לא מחלק מכל מקום כיון דלא
אשכחן דעביד עובדא אלא לגבי דבועל
ובגליון בתוספות ובאשירי מפרשים ט
טעמים נכוחים דיש להתיר עובדא דר"ת
ולא מטעמים אם כן לא נחוש לדבריו ל
לגבי דבעל כנד כל כך הרבה גאונים
שהפלינו דבריו אבל איכא נראה כלל לפטור
נרת המשומד מחליצה מהא דכתב כ
במרדכי פרק החולץ בשם רבינו הגדול
אברהם מרעגנ"שפורק על יבמה שנפלה
לפני משומד דתימא הוא אי בעי אפילו
חליצה ממנו דבמקום ערוה קיימא דקנאים
פוגעים בנבעלת לארמאי עד כאן אם כן

כדון דידן כמי אם היה היבם בועל המשומד'
קנאי' פוגעים בו דעיקר הך מימרא איתמר
אבועל ארמאית אב"כ במקום ערוה קיימא
ותיפטר נרת'ודאי לא סמכי' עלה דהך להא
מילתא להתירה שהרי כתב במר'התם דרש"י
חולק על זה ומצריך חליצה מן המשומד גם
מה"רם מחמי' הת'כרש"י ואעפ"כ דמייתי ראייה
לדברי הגאונים שמתירים איכו מטעם משום
דבמקום ערוה קיימא אלא מטעם דאדעתא
דהכי לא נתקדשה והאי טעמא לא שייך
בנדון דידן וק"ל והא דכתב בא"ז בשם רב
נחשון גאון ובשם ספר כשר על גבי גחלים
ותשובת הגאון דיבמה שנפלה לפני משומד
שהיה משומד בשעה שקדשה בעלה פטורה
מן החליצה ויבום ולפב"א אפילו כשתמד אחר
קידושי אחיו רק שהיה משומד בשעת שמת
אחיו פטורה היא לגמרי וכא"ז גדול האריך
לפרש דבריה' בכמ' טעמי' וכתבתי' בתשוב
אחת מכל מקו' המדקדק בכל אותן הטעמים
כמנא לו דלא שייך אפילו חד מן כולהו לגבי
יבמה משומדת לפטור נרת'ואף כי הטעמים
קנת מגומגמים הם כמבואר שם ותו נראה
לחלק בנדון דידן דאפילו אי הוי אמרינן
דמשומדת במקום ערוה קיימא מכל מקום
לא פטרה נרתה ונראה דדמיא ליבמה
נידה בשעת נפילתה ליבום דערוה גמורה
היא ואפ"ה לא פטר נרתה ואפי'היא גופ' שרי
להתייבם אח"כ כשתיטהר ומפרשי'התוספות
הטעם במתני' דריש יבמות בחד שינוי משום
דלא דמי נידה לאחות אש' ושאר עריו'משום
דהתם האיסור עומד על היבם טפי מבאיש
אחר אבל הנידה לכ"ע אף לבעלה אסורה ע"י
שתיטהר ונראה דה"ה והיא הסברא ממש
במשומד' דכל בר ישרא' וכ"ש בעלה אסור לבא
עליה בשמדות וכ"ת ביבם משומד כמי אמאי
אמרינן דבמקום ערוה קיימא הא לא דמיא

לערוה דאסור המשומד כמי קאי אכל הכשי׳ שבעולם כמו על היבמה לא ק׳ מידי דיבם משומד איחשבתו לביאתו כמו ביאת ערוה אכ״ לא נריכינן למילף לה דאסור לה להתייבם מאחות אשה דרבה דהילכת׳ כוותיה מסיק דערוה גופ׳ לא נריכה קרא דאין עשה דוחה בו׳ וה״נ אין עשה דוחה איסור ביאת משומד ומכ״מ אי לא דמי לאחות אשה ולשאר עריות אבל משומדת לפטור נרתה ע״כ נריכ׳ למילף לה מאחות אשה דפטרה נר׳לא כתיבה אלא גבי אחות אשה ולכך בעינן דווקא דומיא דאחו׳ אשה מסקנא דמילתא אין לפטור נרת המשומד בלא חליצה לא מטעם דחשיבה כערוה כדפי׳ ולא מטעם דנרת סוטה היא דאפילו אם נפלינ׳ דברי ר״ת לעיל דלא חשיב לה לסוטה דאוריית׳ מ״מ הואיל וכתביבנ״לינן דנראה לו ולמה״רס להנריך חליצה אפילו לנרת סוטה דאורייתא וגם הרא״בד סבר כן אין להקל נגד דבריהם אע״ג דרב שפס ותוס׳ סוין בדבר דפטורין לגמרי וכתב מה״רם בתשובה דנוהגים לפסוק כרב שפס בדבר שהתוס׳סוין לו בהא ע״כ מה״רס גופיה סבר דליתא להא כללא הכא דהא איהו גופיה פלינ עלייהו ומסתמ׳ ידע דעת שניהם·

ר נ

שאלה ראובן מת בלא בנים ונפלה אשתו לפני שמעו׳ולוי ויהוד׳ אחיו בא שמעו׳לחלוץ לה ולחלק עמה הנכסי׳ בתקנת הקהילות השיבה היבמה אין רצוני לחלוץ ולא ליבם אשב כך עגונה השיב שמעון כוונתיך בזה כדי שלא תצטרך לחלוק עמי הנכסים השיבה היבמה יהא כן שכוונתי כך הוא ובאו לוי ויהוד׳ ואמרו לשמעון אם תחלוץ לה ותחלוק עמה נכסי׳ חלקך תחלוק עמנו ואע״פ שגדול אחין אתה עוד אמרו היבמין ליבמ׳ שמענו שיש לך נכסי׳מרובי׳מכתובתי׳ ואותם נכסים שלנו הן מקדם והכתוב׳תחלוק עמנו והיא אומרת אם אחלוץ מאחד מכם אחלוק עמכם כל הנכסי׳ הן רב הן מעט יורה משפט הדברים הללו·

תשובה יראה לדברי׳ הללו נריכים ביאור יפה ודקדוק היטב בעיקר ת תקנות הקהילות מה ראו על ככה לתקן שיחלקו היבם והיבמה בנכסים לאחר חליצה ולדקדק נ״כ בתלמוד ובפסקי הגאונים מה היה הדין נותן מתוך ההלכ׳חוץ מן התקנה הן בממון הן בכפייה לחלוץ או לייב׳פ׳ החולץ במרדכי כתב בשם מור״ם שבאו לפניו לב״ד היבם והיבמה ודאה אותם שישאלו מהגדולי׳ במלכות מה תקנת הקהילות בין היבם והיבמה ונראה שהשוו כולם בזה שלאחר שיחלנו לה היבמין שיחלקו הנכסים חני לה וחני ליבמין ומסיק דאם איכה רוצה לחלוץ לא גרועה ממורדת ויהבינן לה הנדוניא שהכניסה לבעל ותו לא וכל שאר נכסי׳ המת יהבינן ליבמים כדין מורדת כמו שכתב רב אלפס פרק אף על פי דין מורדת ואם נתרנה לחלוץ חולנין לה ויכתן לה כל חצי הממון כתקנת הקהילות ויכנ׳לה מחלק׳ כל מה שהפסידה בפשיעותה בין בחיי בעלה בין לאח׳ מיתת בעלה ובשבוע׳ומאות׳ס׳ליט׳ הל״יש שצוה לחלוק בין אחיו ואחיותיו לא יכנ׳ לה מחלקה כלום בשביל אותה מתנה דכתוב׳ נגבית ממתנת ש״מ ע״ב ולפי ההלכה חוץ מתקנת הקהילו׳ יוכח מכמה דוכתין דהיב׳ דחלן לה גובה כתובתה משלם מנכסי המת כשאר אלמנה ומותר הנכסים יקח האב אם עודנו קיים שהוא קודם לכל יונאי ירינו ואי ליתא לאב חולקים כל האחים מותר הנכסים בשוה ואין לחולץ זכות בהן יותר משאר א חיו בכלום הכי איתא בהדי׳פ׳ החולץ ואפי׳הי כא דהוי בעי ליבומי אלא שהיבמה לא היתה חפיצה

הפיכה ומגדו לא נחזר אפ״ה לא שקיל מידי
טפי מן האחין הכי משמע פרק האש׳ שנפלה
מההו׳ דנפלה ליה יבמה בפומבדית׳ וכדפר׳
רש״י התם ובתשובה דאור זרוע חילק לענין
בניית כתובתה וז״ל עכשיו שגזר הגאון על
שתי נשים ופשטה הגזירה והיה היבם ברצון
מייבם אלא שהוא אנוס בתקנה דרבנן סובר
אני שאין לה כתובה אפילו מנה עד כאן
לשונו · ובמרדכי פרק החולץ כתב בתשובת
הרב רבי אבינדור כ״ץ שקבל מרבינו שמחה
שאם יש ליבם אשה כופין אותה לחלוץ מכח
חרם רבינו גרשון מאור הגולה ובספר מצות
קטן כתב דהיכא דאין אנו יכולים להטעותו
שיחלוץ אומרים לו אם לא תשמע לעצתינו
לחלוץ נשים חרם בינינו להבדילך עד שתחלו׳
ואם יש לו אשה אחרת מנדין אותו בהדיא
וכתב עוד אם אין ליבמה כל בבית כופין
אותו לחלוץ ואם עשירה היא נוהגים לעשות
פשרה עם הממון ע״כ ובאור זרוע כת׳ במס׳
יבמות וז״ל כתב רבי יצחק דהלכה דבזמן
הזה אם היבם נשוי ואינו יכול לייבם מתקנת
רבינו גרשון זכרונו לברכה ואומר איני רוצה
לחלוץ עד שתתן לי כך וכך אין מניחים אותו
לדחוק אותה לשום דבר אלא כופי׳ אותו ויחלוץ
לה משמע מפרש״י זצ״ל דדווקא היכא שכתב׳
אמתלא לדבריה שקלה כתובתה וכן פירש
ריב״ם זצ״ל עד כאן לשונו · ולענין חליצה
וייבום איזה מהן קודם ואימת כופין אותו או
אין כופין או מוחים בידם הגאונים כתבו אם
שניהם רוצים אין מוחי׳ בידם ואין כופי׳ לחלוץ
ואם היבם רוצה לייבם והיבמה אינה רוצה
להתייבם מחמת שנותנת אמתלא לדבריה
אי מצינו לאטעוייה ליה מטעינן ליה ואי לא
מצינו כופי׳ בשוטים לחלוץ לפסק רש״י ולרבי
יצחק אין כופין כלל לחלוץ אפילו ע״י אמתלא
ולפירוש רבינו תם בזמן הזה במקום שידוע

לנו שמתכוי׳ למצוה כמו שיודע׳ בודאי שאינו
מתכוין לא לשום נוי ולא לשום אישו׳ אין כופי׳
לחלוץ אבל היכא דלא ברירה לנו שמתכוין
למצות כופי׳ במילי ומרחיקין אותו מן היבום
דקיימ׳ לן כאבא שאול דמצות חליצה קודמת
גם לפי זה אי תבע ליבם לא כפינן ליה אלא
מטעינן ליה אם אינה חפיצה אבל אם אינ׳
רוצה לא לחלוץ ולא לייבם נראה דכופין כך
כתבו התוספות בשם רבי יצחק פרק אף על
פי ומסיק התם בהג״ה באשירי בשם מהר״ים
דדווקא בבאה מחמת טענה דבעיא חוטרא
לידה ומרה לקבורה כייפינן ליה לייבם או
לחלוץ · וכר׳ דלפי תקנ׳ הגאונים כופין לחלוץ
אבל מספקא לן לענין כתובה אם יש לה דין
כמו אשה אחרת ומלישנא דר״י משמע דכל
זמן שלא חלצה אין לה כתובה ואם מתה יש
לה שני יורשי׳ ע״כ ובמרדכי פרק החולץ כתב
מספר אבי״ה אם היא תובעת לחלוץ והוא
רוצה ליבם אף על גב דמצות יבום קודמת
תיקנו רבנן סבוראי לתת ליבם מה שיש לה
מנכסי בעלה ונכסי דעיילה לבעלה דידה
בינהו כדי שיתרצה לחלוץ ותקנה זו כדי
שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה ·
מהשתא מתוך דברים הללו שכתבנו מפסקי
הגאונים יתבארו שאלותינו ובתחילה נבאר
יסוד הטעם מהתקנה מהקהילות מפני מה
תקנו שיחלקו היבם והיבמה הנכסים לאחר
חליצה ונראה דעיקר הטעם הוא מפני שראו
כמה פעמים שבאו הנשים לידי עיגון משום
דזימנין טובא שהוא חפץ ליבם והיא אינה
רוצה משום דסניא ליה או משום דלא ניחא
לה באישות ונותא דיליה חשו חכמי הדור
שעל ידי כך תבא לידי עיגון דאין בידינו
לכופה אפילו על ידי אמתלא כדפסיק רבי
יצחק לעיל וזמנין נמי שאין בדעתו ליבם
ואמר שירצה ליבם כי יודע שהיא לא תחפוץ

ועל

ועל ידי כך הוא רוצה לדחוק עבור ממון
ומתוך כך תבא לידי עיגון על ידי המחלוקת
וזה הטעם משמע בהדי' במרדכי דאייתינן
לעיל דתקנו רבנן סבוראי לתת ליבם מה
שבידה כדי שלא תבאנה בנות ישרא' לתרבו'
רעה פירוש על ידי עיגון וכן משמע קצת
במרדכי פרק שני דיבמות שכתב שמעשה
בכל יום שמעגנין את יבמתו עד שיתפשרו
ועדיין צריך טעם למה תקנו הקהילות לחלק
ושינוי תקנת רבנן סבוראי כדמבואר לעיל
יש לומר דרבנן סבוראי סברי דמצות יבום
קודם לכך יהבינן לה כל דין מורדת דמהדר
לבעל כל מה שיש לה משלו ושקלה היא מה
דעיילא ליה · אבל לדידן דחיישי' לפסק רבינו
חננאל ורבינו תם שפסקו שמצות חליצה
קודמת ולדידהו אין כותבין איגרת מורדת
על שומרת יבם כדמבואר בתוספו' ובפסקי
הגאוני' ואם כן לית לה דין מורדת ומדינא
תשקול כל כתובתה אם תחלוץ אלא שבשביל
העיגון תקנו הקהילות לחלוק עמו הממון ·
עוד נוכל לומר טעם אחר דכיון דחיישינן
לפסק רבינו חננאל ורבינו תם וכתב רבי' תם
דכל היכא דאינה חפיצה להתייבם מרחיקין
את הייבום במילי וכתב כמי בספר מנו' קטן
דלעיל דמשימין חרם ביניהם להבדילו וכתב
דאם היא עשירה נוהגינן לעשות פשרה מן
הממון מהאי טעמא כמי תקנו הקהילות
בתנאי כסף כדי שלא יתבע היבם מחמת
חימוד ממון ובזה אנו מרחיקין היבום ·
ומהשתא יתבאר שאלתינו השאלה הראשונה
דהיכא שהיא רוצה לשבת עגונה ואינה רוצה
לא ליבם ולא לחלוץ והיבם חפץ לחלוץ כתקנו'
הקהילות דין זה חלוק על שני דרכים האחד
אם אינה חפיצה בחליצה מפני שהיא בושה
בדבר כי נחשב לה לגנאי או משום דסניא
ליה וקשה עליה להיות שפלה ונכנעת לו
דכי האי גוונא הדין מפורסם במרדכי בשם
מור"ם כדלעיל דדינא דמורדת אית לה
ויהבינן לה נדונייתה מה שהכניסה לו הכל
כדמבואר לעיל ובמרדכי פרק אף על פי שם
מבואר עוד יותר דינא דמורדת אבל אי
ידעינן בהאי איתתא לפי אומדנא דדעתינו
דמה שהיא ממאנ' לחלוץ אינה מפני הבושה
וההכנעה אלא בשביל הממון שצריכה לחלוק
עמו אומרת שאינה רוצה לחלוץ כגון שהיא
בת שנים קצת שאינה חוששת על העיגון
כל כך וניחא לה למשקל נדונייתה שהכניסה
לו ממה שתחלק עמו נראה דכי האי גוונא
יהבינן ליבם כל נכסי המת והיא תשב ו
ותתעגן אם רצונ' בכך דכיון דדינא דמורדת
אית לה ובדינא דמורדת כתב במרדכי
פרק אף על פי מתשובת מור"ם דכל היכא
דאמרה מאיס עלי והדברים מוכיחים דאינו
כן אלא מחמת ממון או שיש לה כעס עם
בעלה או מחמ' אביה ואמה הקרובי' דמרגלוה
קטטה ואלפוה שתקרא לומר מאיס עלי כי
האי גוונא יהבינן כולו לבעל בין מה שהכניס
הוא בין מה שהכניסה היא ולית לה מזונות
ואם כן לגבי יבמ' נמי כיון דתבע הוא לחלוץ
נזקקין לו וכתבינן עליה איגרת מרד משום
דכל כמה דאגיד' ביה לא יהבינן ליה אחריתי
ונרא' דלאו דווק' פנוי משום דלא יהבינן ליה
אחריתי אלא אפילו נשוי נמי אית ליה האי
טענה דכל כמה דאגידא ביה אפילו איתתא
דידיה מרגלא ביה קטטה ודילמא אימרדא
ביה וכן משמע בהדיא בספר המיימון ותו
דלעיל כתב בשם מהר"ח דמשמע ליה מלשון
רבי יצחק דכל זמן שלא חלצה אין לה כתובה
ואם כן אי לית לה נכסי מלוג כל נכס' דיבם
נינהו וצריך עיון אי חולק רבי יצחק אמה"רם
בהא דכתב דיהבינן לה מה שהכניס' היכא
דלא בעי לחלוץ · והשאלה השנייה דרוצין
האחין

שאין הקטני' לחלוק עם הגדול החולץ במה
שנפל לחלקו נראה דאין הדין עמהם כיון
דבירנא לעיל דעיקר תקנת הקהילות לא
היתה אלא בשביל שלא תתעגן והואיל ומצוה
הוא בגדול להתייבם וכן לחלוץ וצריכה היא
לאהדורי אבתריה למצוה וכשהיא מפייסה
אותו שיחלוץ לה תו ליכא למיחש לעיגון ואף
על גב דשא' האחי' נמי מצו פטרי לה בדיעבד
מ"מ כיון דהגדול קודם למצוה וגם אם לא רצו
כולם בתחלה לא ליבם ולא לחלוץ כייפינן ליה
לגדול לחלוץ כדמשמע סוגית התלמוד פרק
החולץ העיגון תולה בו טפי מבאחריני ואם
תאמר כיון דקיימא לן דביאת קטן עדיף
מחליצת גדול כדפסק סימן אשירי ואם כן
אכתי אתי לידי עיגון דהקטן יתבע לייבום
ואיהו קודם במצוה מהגדול בחליצתו והיא
אינה חפיצה כלל ביבום ומיעגנה על ידי כך
ולכך היה לנו לתקן שיחלקו כל האחים בממון
המגיע לחולץ כדי שיתרצו כולם בחליצה ויש
לומר דנהי דביאת קטן עדיפא הייני היכא
דהיא גם כן חפיצה היתה ביבום אבל היכא
דהיא אינה רוצה להתייבם וגדול אחין נמי
חפץ בחליצה ולא מבעיא לפירוש רבינו חנכש
ולפירוש רבינו תם דקיימא לן דמצות חליצה
קודמת דמצוה אפילו לכתחלה לחלוץ לגדול
ולא להתייבם לקטן של"א אפילו לדעת הגאוני'
שכתבו דמצות ייבום קודמת וכותבי' עליה
אגרת מרד אי לא חפיצה להתייבם הואיל
וגדול האחין נמי חפץ בחליצה אין לכופה
אפילו למצוה להתייבם מן הקטן וכמנא שלא
תתעגן כלל כשהיא מפייסה רק הגדול לחלוץ
כפי מה שפירשנו לעיל דתקנת הקהילו' נמי
היתה בשביל שיתרחק מהיבום כי היכי דלא
ליתי ליבום על ידי חימוד ממון ואותו החשש
אינה אלא היכא דאין כאן אלא התובע ליבם
בי האי גוונא חיישי' הואיל ולא תוכל להפטר
לשוק קוד' שתתעגן אפי' זמן מועט תתייבם
לו אבל היכא שיש לפניה הרוצה לפוטר' לכל
הפחות בדיעבד לא חיישינן להכי ולפי מה
שכתב באור זרוע בתשובה דהיכא דהיבם
נשוי ואנוס הוא בתקנה דרבנן שלא יוכל
ליבמה אין לה כתובה אפילו חלנה אם כן
היכא דהקטן נשוי והגדול פנוי וכשיחלוץ
הגדול צריך לחלוק עמה ואם היה הקטן חולץ
לא היה לה כתובה דמצי למימר לה ברצון
הייתי מייבם אלא דאניסנא בתקנה דרבנן
והיה לנו לומ' דלא מצי הגדול להפקיע זכותו
של קטן דאית ליה טפי מיניה מיהו נראה
לומר דההיא דאו"ז לא איירי אלא דתרווייהו
הוה ניחא להו ביבום כההיא דכתב לעיל מן
התוספות ז"ל היכא דשניהם רוצי' להתייבם
ואומרי' אנו מתכוני' לשם מצוה אין מפרידין
אותן לרבינו תם על כרחך בכי האי גוונא
שהיבם היה מזומן ולא שביק ליה אלא משום
תקנתא דרבנן מיקרי אנוס ולית לה כתובה
אפילו חלנה אבל היכא דהיא אינה חפיצה
להתייבם וקיימא לן דלא כייפינן לה ובלא
תקנת' דרבנן נמי היה צריך לחלוץ או לענג'
ואם היה חולץ לה בלי פשרה היתה נוטלת
כל כתובתה לאחר חליצה מדינ' של"א שהקהילו'
תקנו שיחלקו הממון כדי שלא תבא לידי
עיגון ולענין זה האחי' הנשואין והפנויין שוין
הן וקנת משמ' הכי כמו שחלקתי בהא דכתב
אור זרוע לעיל בשם רבי יצחק הלכה דבזמן
הזה אם היבם נשוי ואינו יכול לייבם מפני
תקנת רבינו גרשון כו' וצריך עיון והשלישי
דדעת היבמה לחלוק בנכסי' הן רב הן מעט
נראה אם הנכסים מרובים כל כך שאפילו
חציים הן יותר מכתובתה בהא לית דין ולי'
דיין שתחלוק בכל הנכסים דאם כן היתה
נשכרת מאילו ולא היתה זקוקה כלל שאז
לא היתה נוטלת רק כתובתה ועכשיו תטול

יותר

יותר וכי האי גוונא אפילו כתקנת דפרסאי
לא הוה אלא היכא דאין הנכסים מרובים כל
כך אלא הן בענין זה שהיין מגיען לפחות
מכדי כתובתה או ממש כשיעור כתובתה
ולא יותר וכי האי גוונא אפשר לומר שתקנו
הקהילות לחלוק הממון לעולם הואיל ואיכא
נשכרת ולפעמים כשאין הנכסים אלא כדי
כתובתה או פחות היא נפסדת איכא למימר
לא חלקו בתקנותם ויחלוקו לעולם עד שיהיו
הנכסים יותר מכדי כתובתה אבל נראה
דמוכח קצת מתשובת מור"ם דלעיל דהיבמי'
נוטלין כל המותר על הכתובה בראש ואחר
כך חולקין עמה שיעו' כתובת' שכת' בתחילה
שחולקין בתקנת הקהילות וכתב שאם יש
לה נכסי מלוג מה דינה אבל חקר מור"ם שלא
היו לה נכסי מלוג כך כתב וכתב עוד וזה
לשונו ומאותן ששים ליטרא הליי"ש שנוה
לחלוק לאחיו ולאחיותיו לא יזכו לה כלום
מחלקה דכתובה כנגבית ממתנת שכיב מרע
כו' כאן לא פירש מור"ם שום חילוק בדין זה
אם הנכסים היו מרובין או מועטין ואפילו
אם תמצא לומר שחקר מור"ם וידע שלא היו
הנכסים רק כדי שיעור כתובה מכל מקום
היה לנו לפרש חילוק הדין כדפירש דין נכסי
מלוג אלא על כרחך סבירא ליה דאין כאן
חילוק והשתא אי אמרת בשלמא דלעולם אין
חולקין עם היבמין אלא שיעור הכתובה
שפיר קאמ' דלא יזכו לה כלום מחלקה מחמת
מתנת שכיב מרע ממה נפשך דאם הנכסי'
מרובים מכדי כתובתה בעלי הגוואה נוטלי'
מן המות' כדין כל גוואה הנגבית מן הירושה
ואם אין בנכסים רק שיעור כתובה נמצא אם
לא היתה צריכ' לחלוק עם היבם בעלי הגווא'
לא היו נוטלין כלום דכתוב' קודמת למתנת
שכיב מרע ולכך לא יזכו לה כלום מחלקה
אלא אי אמרת דלעולם חולקים בנכסים אלא

אם כן שאני הנכסי' היו מרובין על הכתובה
אבל אם הם ככדי כתובתה או פחות נוטלת
אותם אם כן משכחת לה שהיא צריכ' לזכות
מחלקה גם כן בשביל מתנת שכיב מרע כגון
אם כתובתה ארבע מאות והנכסים שמונה
מאות או פחו' והוא צוה במתנת שכיב מרע
מאה דהשת' בעל הגוא' נוט' מן הדין מתנתו
שהרי יש כאן הרבה מותר על הכתוב' ישאר
עוד שבע מאות ואותן חולקי' היבמה והיבם
נמצא נפסדת במתנת שכיב מרע חמישית
שאלו לא יהיו בעלי הגוואה היתה נוטלת
ארבע מאות חצייה של שמונה מאו' כשיעור
כתובתה אלא על כרחך לעולם איכא חולקת
שלא שיעור כתובת' ולכך איכא צריכה לעולם
לזכות מחלקה בשביל מתנת שכיב מרע
דמשיעור כתובה אין נוטל בעל הגוואה
כדפירשתי והמותר על הכתובה בלאו הכי
לית לה חלק בו · והא דכתב סמ"ק אם עשירה
היא נהגינן לעשות פשרה מן הממון ר"ל
אם היית' עשירה שכתובתה מרובה ולאפוקי
אם לא היה כל נגבית דכתיב לעיל מיניה
אמנם בני ריינוס נוהגין עכשיו שהיבמה
יש צריר' בידה וצריכין לחלו' עמה כל הנכסי'
או יתנו לה כתובתה משלם והיינו על דרך
שכתבתי שלעול' חולק' היא עד כדי כתובתה
לא ידעתי אם מקובלים הם שתקנת הקהילו'
הקדמונים כך היא או אם מקרוב חדשו להם
סדר זה:

רכא

שאלה הא דכתב בהג"ה במיימוני
ראבי"ה ראה את אביו שקבע
מקום לחליצה בערב שלפני חליצה אי קאמר
דווקא מערב לשחרית שלאחריו או נימא הוא
הדין משחרית לערב כאותו יום עצמו כמו
מהכי:

תשובה

תשובה ירא"ה דיש לנו לומ' דווקא הוא מערב יום שלפני החליצה ·
ואף על גב דכמנא כתו' על שם א' מהגדולים דהוא הדין משחרית לערב כמי מהכי אין נראה דבפרק קמא דסנהדרין תנינן אין מעברין את השנה אא במזמני' לה פיר' רש"י במזומני' שזימנ' הנשיא לכל מבער' מדפירש רש"י בערב ולא פירש שזימנם שתם הנשיא לכך מתי שזימנם משמע לכל מידי דבעי הזמנה והכנ' בכי האי גוונא למידי דבעי ב"ד בעינן מערב ולא באותו היום והוא הדין קביעת מקום לחליצה · ואפילו אם תמנא לומר דלא מצינו למילף מהתם מכל מקום מאי כעביד דברי הגאון לאו דווקא כיון דאשכחן בעלמא הזמנות דבעיא מערב ולא באותו היום דאין הלשון משמע כלל דנקט רש"י ערב למעוטי שחרית דקודם יום ס שמעברין משו' דמופלג טפי אבל באותו יום עצמו כל מאי דקריב טפי שפיר דמי דאם כן הוה ליה למימר מערב יום שלפניו וקל להבין · מכל מקום נראה דאף על גב דנקט רא"בי"ה האי לישנא איהו לא אתי לאפוקי מ מופלג מלפניו אלא לאפוקי סמוך כדמשמ' התם קצת דקאי על זה הפנים ואם כן אם רוצים לחלוץ באחד בשבת נראה דלא שרי לקבוע מקום בשבת בערב משום דמיחזי במתקן וכבונה הואיל ומכשירות למנוה וכי האי גוונא אשכחן כמה וכמה גזירות בהלכו' שבת ויוכלו לקבוע בערב שבת ולא חיישינ' אם הוא מופלג טפי מערב אחד דאפילו אי חיישינן בעלמא הכי דבשבת לא אפשר לא חשוב מופלג ·

רכב

שאלה אשה אחת מת בעלה והיתה סבורה שגם אחי בעלה מת בי כן יצא הקול ואם היה חי היתה זקוקה לו ונתקדשה לאחד מן השוק ולאח' שנתקדשה בא היבם ממדינת הים לחלוץ לה ונישאת מאז למקדש שריא למיתב תותיה או לאו ·

תשובה יראה דיש להחמיר ולאוסרה לבעלה דכי האי גוונא לאו שוגגת מיקרי דכיון דידעה שיש לה יבם לא הוי לה למסמך אקול בעלמא שמת שאפילו עד אחד ביבמה לעלמא מסתפקא תלמודא פרק האשה רבה אי מהכי אע"ג דנאמן במת בעליך ומסיק אשיר דלא מהכי וכהי כמי דרב אלפס ויתר דבוותא פסקו דנאמר עד אחד ביבמה מכל מקום בקול בעלמא ליכא מאן דאסיק אדעתיה דלא מוקמינן ליה בחזקת שהוא קיים ואם כן אפילו לר"ת שפסק פרק האשה רבה דיבמה שנתקדש' לאחד מן השוק קודם שנתחלצה אי לא בעי יבמה ליבמה וחלץ לה אחר כך שרינן למקדש דבקידושין לא קנסוה אפילו באשת איש כל שכן ביבמה נוכל לומר דדווקא שנתקדשה בשוגג כגון שלא ידעה שהיה לו אח אבל בנדון דידן לאו שוגגת מיקרי כדפרישי' וכל החבורי' שכתבו דברי רבינו תם שפסקו הלכה למעש' כתבו המעשה בענין זה שלא ידעה היבמה שהיה לה יבם הא ביאסף ואשירי משמע דדווקא כי האי גוונא התיר הלכה למעשה ואף על גב דמשמע מתוך ראייתו שכתב ויליף לה מקל וחומר מאשת איש דלא קנסוה כשנתקדשה משום דלא עבידא איסורא ונראה ראייה דבאשת איש אפי' במזיד לא קנסוה דהא לא עבדא איסורא מכל מקום יש לומ' דלא פסיק הלכה אלא בשוגג וראייה מדכתבו החבורים בתחילת דבריו וראיותיו וכתבו עלה דהכי עבד עובדא באשה שלא ידעה שהיה לה יבם משמע דסבירא להו דווקא בכי האי גוונא התיר הלכה למעשה ותו אפילו אם נאמר דהתיר אפילו במזיד הואיל והג"ג ור"ח פליגי עלה

עלה במזיד כדמפרש באשירי ואשירי כמי דמסיק כוותייהו לית לן להקל ולהתיר שיבא דרבינו תם לחוד ואת״ אדרבה נימא דבכדין דידן כ״ע מודו אע״ג דכמזיד דמי שרי דעד כאן לא אסרינן התם שא היכא דנודע הספק קודם שנשאת ובנודה ארוסה נשאל לחכם תו לא שרי לה להכנ׳ ואסור למקדש אבל היכ׳ שכבר נשאת להמקדש לאחר חליצה בלא התרת חכם ולפי שהיה סבור שאין בו איסור ושוב נודע הדבר לחכם איתלן למימר דלא מפקינן מיניה אפילו אין לה בנים עדיין דבכמה דוכתא מפליגי׳ בתלמוד בין נשאת שלא תנא ובין שלא תנש׳ אמנ׳ נרא׳ לדקדק מלשון ה״ג דאסרו אפי׳ בדיעבד ואם נשאת תנא וכן פירוש ר״ח מסכים לדברי ה״ג וכתב בזה הלשון אם נשאת תנא מהמקדש כ כדאיתא התם באשירי אלמא מאן דאסרי למקדש לישאנה וצריך להוציא בגט קרי׳ ליה תנא וה״ה בנישאת ואנ״ הא דמפלגינן בכל דוכתא בין נישאת ללא נשאת הייני דלא נתקדשה גם כן אבל נתקדשה והייני צריכי׳ לה גט הייני תנא ועדיין נוכל לומר דמהאי טעמא עדיף נשאת דמהשתא ד עבד הוא אבל לא נישאת אנו צריכין להתי׳ לה להנשא לכתחילה דודאי בקידושין לחודי׳ ליכ׳ איסור דהא משמע מלשון הג״ דבהאי איסורא אין לחלק בין לכתחילה ודיעבד דכתבו הכי שומר׳ יבם שנתקדשה נותן לה גט ושריא ליבם אבל למקדש אסור עולמית מדנקט עולמית משמע דאין תקנה לדבר אפילו דיעבד והכי איתא פרק חרש ביבמות דיקא כמי דנבי דידה תניא לא יצא ונבי דידיה תניא לא יצא עולמית ש״מ הא דאורייתא כלומר ואין תקנה לדבר ולכך נקט עולמית לגבי דידה דרבנן ויש תיקון אם עבר ונרש כדאיתא הת׳ בתוספות ובאשירי ובמרדכי

פרק המקבל מן הירושלמי דלמ״ד משום עובר ונרש שהותר וכן בפ׳ מי שאחזו דייקי בכמה גאונים מדנקט עולמית ש״מ דדיוק גמור הוא וה״נ קדמוניות הן ויש לדקדק מדבריה׳ כמו מדברי התלמוד אך י״ל דהתם נמי לא דייק אלא משום דברישא נבי דיד׳ לא נקט עולמית ובסיפא נבי דידי׳ נקט עולמי׳ וכן משמ׳ לשון ר״שי פרק מי שאחזו מכל מקום ראייה יש מדקנט לישנא יתירתא אסורה עולמית דאין לנו לחלק מלבנו ולומר דיש חילוק בין נשאת ללא נישאת אחרי דפר״ח נמי משמע מדנקט תנאומן המקדש ·

רכב

שאלה יבמ׳ שנפלה לפני יבם א׳ והיב׳ ההוא נאנס בקטנותו [redacted] וכתגדל בין הגוי׳ עד שנעש׳ גדול בשנים ואעפ״כ לא חזר לדת [redacted] ובשעת נישואין אחיו לזאת היבמ׳ היה עדיין קט׳ בין הגוים אבל בשעת מיתת אחיו נעשה כבר גדול זקוקה היא לו או לאו׃

תשובה יראה דבתחילה נריכי׳ לבאר דין היבמ׳ שנפלה לפני יבם שנשתמ׳ במזי׳ ועדיי׳ הוא [redacted] בשעת מיתה וגם היה כן בשעת נישואי׳ או אם עומד [redacted] באחד מהם בשעת נישואין או בשעת מיתה ומאז נבאר שאלתינו בא״ז כת׳ וז״ל רב נחשון גאון זצ״ל וספר בשר על גבי גחלים ותשובות רבות פסקו דיבם שהיה משומד בשעת קידושין אחיו ועדיין נשמת הוא עומד בשמדותו אינו זוקק את אשת אחיו לייבום ופטורה לשוק בלא חליצה אפילו חזר ל לאחר מיתת אחיו לא משגיחנן ביה ולפירוש ר״ח אפילו היה יהודי בשעת נישואין אחיו אם היה משומד בשעת מיתת אחיו אינו לא חולץ ולא מייבם עד כאן לשונו · ובאור זרוע הגדול כת׳ דברי הגאוני׳ אלו באורך והלשון

ם הראיות מנומנמים קצת והנראה לי תורף
דברים אכתוב מה שחלק מה׳ דהוי [redacted]
שעת קידושין אחיו כתב הטעם על זה
יסברי הכי גאונים דנישואין הראשונים הן
מפילין וכיון דהוי יהודי בהויא שעתא חייל
עליה זיקה ותו לא [redacted] אבל
כשהיה גם בשעת [redacted] אינו
זוקק משום דהתור׳ אמרה כי ישבו אחי׳ יחדיו
ומת אחד מהם יבמה יבא עליה מי קאמר
יבמה אפילו משומד והא כתיב דרכיה דרכי
נועם אלא מקיש ישיבת אחים להדדי ומה
מת אחד כיהדו אף יבמה יבא עליה ביהדות
וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וקיימי
רבנן ומתקני מילתא דאתי בה לידי תקלה
[redacted] תימא לא יבא עליה ולא תיפטר בלא
חליצה כי היכי דאמרינן בהדיא בגמרא דאי
הדר גר לסורו [redacted] קרינן ביה ואי
קידש קידושיו קידושין אלמא כישראל חשבינן
ליה לא דמי דהתם בידי׳ הוא דקעבד [redacted]
מעשה ואיסור כרת הוא אבל הכא ממילא
הוא ואיסור לאו ואיכא למיחש לעיגון ע״כ
תורף הדברים בדרך קצרה׃ וכתב עוד
דהך מילתא כשאל לבני ישיבה דמתא מחסיא
והשיבו כדכתיבנא דאינו זוקק אם היה
משומד בשעת קידושין משום דנישואין
הראשונים מפילין ולא האריכו בראיות יותר
אבל הגאונים שאחרים כתבו בתשובותיהם
הנהו טעמא דכתיבנא לעיל וכתבו גם כן
שסמכו על הראשוני׳ שהן כדי לסמוך עליהן
כי מהם תצא תורה לכל ישראל ומסיק אור
זרוע הגדול דלפר״ח דפסק מיתה מפלת
אפילו היה יהודי בשעת נישואין ואחר כך
[redacted] בשעת מיתה פטורה
מן החליצה וכתב עוד אור זרוע שנראה לו
שאם היה משומד בשע׳ נישואין וחזר בתשוב׳
קודם מיתת אחיו כיון שהיתה להם ישיבה
אחת בשעת מיתה וק״ל מיתה מפלת הוי
ליה כמו שנולד לאחר נישואין של אחיו וזוקק
לייבום ואפשר דרב נחשון וספר בשר על גבי
גחלים מודי׳ גם כן בכי האי גוונא היכא דחזר
בתשובה קודם מיתה עד כאן׃ ומרדכי פרק
החולץ כתב דמצא בתשובת הגאונים דיבמה
שנפלה לפני [redacted] ואין כאן אח אח׳ פטור׳
מן החליצ׳ ויבום ולא כתבו שום ראיי׳ לדבריה׳
מצאתי בשם ר׳ אברה׳ מרע״נ נשפורק דיבמה
שנפלה לפני יבם [redacted] דתימא הוא אי
בעי אפילו חליצה דבמקום ערוה קיימי משום
דהנבעלת לגוי קנאים פוגעים בה וכתב
רש״י בתשובה אחת דאין לסמוך עלה ואף על
פי שחטא ישראל הוא לכל דבר ודבר וקידושי׳
קידושין גם לחלוץ גם ליבם ומהר״ם הביא ראיי׳
לדברי תשובת הגאונים מהא דאמרינן פר׳
הגוזל קמא אלא מעתה יבמה שנפלה לפני
מוכה שחין תיפוק בלא חליצה ומשני משום
טב למיתב טן דו אבל משומד דאנו סהדי
דלא ניחא לה שיעבירנה על דת אם כן
נפקא בלא חליצה מהאי טעמא ושאלו למהר״ם
על יבמה שהיו לה שני יבמים האחד הגדול
משומד ולא היה כאן הקטן יהודי והלך
למדינת הים אם יוכל המשומד לפוטרה
והשיב דאזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא
עד כאן׃ הנה ביארנו דעת הגאונים אשר
נמצאו לי דבריהם על ספר׃ מעתה אבאר
דעת הגדולים שהיו בימינו אחד מהגדולים
השיב לאחד מרבוותא והעתק נשתלח לידי
דהיה נראה לו לסמוך על דברי אור זרוע
בשם גאונים קדמונים והא דכתב רש״י וחולק
על הגאונים רצה ליישב וחילק בדברי רש״י
להשוות לדברי הגאון וגם היה נרא׳ לו דהא
דמייתי רש״י ראייה מקידושיו קדושין גם
הגאונים מייתו לה ומתרצי לה כדמבואר
לעיל אם כן דבריהם עיקר ועוד היה נראה
לו כיון

לו כיון דאור זרוע דרגיל בכל מקום לאסוקי
הילכתא כר"שי וכאן מוכיח מדבריו בספרו
דסבירא לן הלכה למעשה כדכתבו הגאונים
אם כן ברור לו דדברי רש"י אינם עיקר כאן
וגם כי הר' אברהם כתב דתימא הוא אי בעי
חליצה כדלעיל והא דכתב רמב"ם מי שיש לו
אח מכל מקו' בין הוא ממזר או עובד עבודה
זרה זוקק את אשתו לייבו' תירץ אח' מהגדולי'
דלעיל דמיירי שנעשה עובד לעבודה זרה
אחר נשואי אחיו וסבירא ליה נישואין מפילי'
כדברי הגאונים עד כאן דבריו וטעמיו ·
עוד מצאתי הועתק בשם גדול אחד שחולק
בראיות רש"י וכתב כהי דלענין קידושין
כישראל הוא וכן לכל שאר דברים כי האי
גוונא דלאו תליין באחוה אבל ייבום דתלייה
רחמנא באחוה ומשומד לאו אחיו של ישראל
הוא והכי איתא בהדיא בספר מצות הגדול
בשם ר"אם במצות לתת צדקה דמהאי טעמ'
יכול להלוות למשומד בריבית דלאו אחיך
מיקרי וכן אינו מצוה להחיותו דכתיב וחי
אחיך עמך והאי לאו אחיך הוא ורוצה לומר
אותו גדול דה"ה לענין ייבום ואחד מהגדולי'
השיב בתשובה דלית לן לאסוקי אדעתא
להקל מדברי רש"י שהרי מהר"ם אף על פי
שהביא ראייה לדברי הגאונים כתב דעבדינן
הכא והכא לחומרא ותו דתוספות סוף פרק
הגוזל קמא כתב דהא דפריך התם תיפוק
בלא חליצה היינו דווק' כשנפלה מן האירוסין
אבל מן הנישואין לא מהכי טעמא דאדעתא
דהכא לא קדש' דמשום חיבת נישואין וביאה
גמורה ומקנה נפשה לגמרי בלא תנאי ועל
דברי רבי אברהם השיב דכל ימיו תמה על
דבריו דמשוי' לביא' נמי כמו ערוה דתוספו'
פר"ק דיבמו' כתבו בחד שינויא דמדאוריתא
אינו מיוזר אלא מדרבנן כיון דנכנסה ביאת
היתר היא וכל שכן אם היה האת בתחילה

בשמדותו כאנס בקטנותו ובעודו בקטנותו ·
בין האומות נתקדשה יבמתו לאחיו דודאי
זקוקה היא אפילו לאור זרוע בשם הגאון
דהוי כמו נתקדשה בעודו יהודי ואחר כך
נשתמד דכל מעש' קטון עד שיהא בן י"ג שנה
ויום אחד לא חשיב לה וכהסגנון הזה השיב
לי בתשובה וכן נרא' לי כדבריו דכיון דמסיק
רש"י בתשובתו דליכא למיסמך כלל אדברי
הגאון כדאיתא בתשובת המיימוני מי יוכל
לתקן את אשר עוותו הרי מימיהם אנו
שותין וכן העתיק אחד מהגדולים דבעל
העיטו' פסק כר"שי והר' ידידי' משפיירא עשה
כן הלכה למעשה ומה שכתב אחד מהגדולי'
המתירי' דלעיל דאור זרוע רגיל בכל מקום
לפסוק כרש"י וכאן פסק דלאו כוותיה אלמא
ברירה הוא ליה דאין דבריו כאן עיקר אין
נראה הוכחה כלל דר"שי כתב דבריו אלו
בתשובה ולא בפירושיו ושמא האור זרוע לא
ידע מתשובה זו ואי שמע הוי הדר לפסוק
כר"שי כמו שרגיל בכל מקו' ומה שחלק המתיר
דלעיל כדברי רש"י לא ראיתי לבאר דמוכח
מתשוב' רש"י שבמיימון שאין חלוק לר"שי כלל
דבכל ענין שהיה משומד בין בתחילה בין
בסוף לעולם זקוקה היא לו ותו נראה דקש'
הוא מאד להבין דברי הגאונים שחלקו בין
היכא דהוי משומד בשעת נישואין ובין דהוי
יהודי באותו שעה דהיינו טעמא משום ד
דסבירא להו נישואין מפילי' אף על גב דאין
משיבי' את האריות כל שכן אנא יתום קטון
מכל מקום תורה היא וללמוד אני צריך וק"ל
טובא חדא דרבא סבר פרק קמא דיבמות
מיתה מפלת דמשני מתניתין דפרק קמא
וארבעה אחי' דתרווייהו סבירא מיתה מפלת
וזו ואין צריך לומר זו קתני וכדרבא ק"ל כנגד
רבי ירמיה דמשני תברא וכן פסק אשירי ותו
אפילו אי ק"ל נישואין מפילין מכל מקום אין
לחלק

לחלק לפי סבר' הגאונים דמשווי ליה למשומד כערוה שהרי סוברים דפטורה מחליצ' כמו מיבום אע"ג אפי' כשנתמד אחר הנישואי' תיתי ערוה ותפקיע זיקה כמו הא דתנן בהדיא פ' ד' אחין ב' אחין נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרי' מת אחד מבעל אחיו' וכנס' נשוי נכרי' ומת ונפלו שתיהן לפני האח השלישי כשם שאחות אשה פטורה כך צרתה פטורה הא קמן דאע"פ שהנכרית היתה נשואה כבר יחידי' קודם שכנס' בעל אשת אחיו ונישואין דנכרי' היו מפילין אותה דהא לרבי ירמיה תנא דד' אחין סבר נישואים מפילים אפילו הכי כי אתי' ערוה לגביה מפקיע לה זיקתה והיינו טעמא דלא אמרינן נישואין מפילים אלא לענין זה שאם היתה שעה אחת כרת ערוה בשעת מיתה וכו' הטעם כיון דבלאו הכי כל יבמה איכא עלה איסור אשת אח שלא דרחמנא שרי וכי איכ' עלה שעה אחת פטור מכח ערוה שוב אין לה להתיר להכי מהכי טעמא, ואיכה ראוי' שעה אחת בשעת נפילה והרי היא כאשת אח שיש לה בנים אבל הכי לא מהכי דנישואים מפילים להזקיקה בשביל כך דשוב לא תפטר דאין מזקיקי' אות' בטע' כל דהו הואיל ובלאו הכי רכיב עלה איסור אשת אח והכי איתא בתוס' פ' ד' אחי' דהא דנשואין מפילי' אפילו למאן דאית ליה איכס מפילין לגמרי כמו מיתה מפלת וא"כ לגבי משומד נמי אם מחשבינן זיקתה לכלום מדאורייתא לפטור יבמתו אפילו מן החליצה והיינו כמו פטור ערוה אפילו כשנתמד אחר נישואין ידחה טעם דנישואין מפילי' ואף על גב דבאו בגדול מדברי הגאון כתב טעמא דהא דקידושין דמשומד הוי קידושין היינו טעמא משום דהנביא הכריז על ישראל והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרי' נהי' כגוי' וגו' לכך קידושיו קידושין וכן

זוקק את אשת אחיו אם נשתמד אח' קידושין מהאי טעמ' וכו' לבא' דעת הגאוני' כיון דק"ל נישואי' מפילי' אם היה יהודי בשעת נישואין חייל עליו הזיקה והתורה לא נתנה לו כח לפרוק עול מעליו שכבר נתחייב בו אבל אי הוי מיתה מפלת וא"כ כשנשתמד עדיין לא נתחייב בה וצריך לומר כדלעיל משום דע' מעשה הן באין דומה כבא לפרוק עול אם לא יועילו קידושין שלו כמו של גוי הרי עושה את עצמו בידים כגוי וכל אילו הטעמי' קנת זרים הם לקבלם ולסמוך עליהם לקולא נגד דעת רש"י דמימיו אנו שותין וכנגד דעת מהר"ם דבתראי הוי וידע דעת כולם ואזל הכא והכא לחומר' וגם מה שחילקו הגאונים משום דבקידושין איכא גד כרת וביבום ליכא אלא לאו ק"ל מהא דפריך פ"ב דיבמות מכדי האי דאורייתא והאי דאורייתא מ"ל לאו מ"ל כרת אמכ' בכל זה איכני בא להפליג דברי הגאוני' אשר מהן יצאה הורא' לכל ישרא' אלא לבנות על יסוד רש"י ומהר"ם ויתר גאונים שהזכרתי לעיל ומה שהפליג הגדול שהבאתי לעיל את דברי רש"י משום דגבי ייבום תליי' באחוה ולכך שאני מקדושין והביא ראייה מדברי ר"את בסמ"ג דחילק הכי בין קידושין לגיטי' וגבי' ריבי' ונדק' דכתב בהו אחוה ולכך ליתיה במשומד נראה דאין ראייה מזה לחלק הכי גב"ל לענין יבום דהתם שפיר אית לחלק משום אחוה דכתיב גבי ריבית ונדקה לאו באחים גמורים איירי אלא כלומר בכל ישראל שהן אחין בתורה ובמצות ותדע דאנו מ מוזהרים לענין ריבית ונדקה על הגר הבא משאר עממין כמו על ישראל הבא מזרע יעקב וכיון דהכי הוא משומד שכפר בעיקר ויצא מן הכלל פורק ממנו אחוה וזאת אין אנו מוזהרים לרחם עוד עליו ולהחיותו אבל אחוה דכתיב גבי זיקה ויבום אינו ר"ל אחיו

בתורה

בתורה ובמצות שלא אחים מעצמו ובשרו שנולדו מאיש אחד ומשומד כמי אעפ״י ש שנשתמד לא פסקה תולדותיו והלא הוא ואחיו המת נולדו מאיש אחד דעשו כמי ישראל משומד היה כדאיתא פ״ק דקידושין ואעפ״כ משתכח דהתורה קראתו אח ליעקב בכמה דוכתא והיינו משום דבני איש אחד היו ומה שכתב במרדכי בשם הרבי אברהם דמשום דקנאים פוגעין בו חשיב כערוה צריך לומר הטעם כיון דרשאי הקנאי ליטול את נפשו הוי כמו ערוה שחייבים עליו מיתת ב״ד ולכך פטרוהו מן החליצה ויבום אתמהא אכ״י יהא הוולד ממזר והא קי״ל דאפילו מגוי גמור הוולד כשר אלמא לא מדמינן להו לעריו׳ בכל דיניהם וה״ה לענין פטור יבום וחליצה והני תלת מילי ולד ממזר ופטורי חליצה ויבום וקידושין תופסים בהדדי כדמוכח במסכת יבמות בכמה דוכת׳ ומהשת׳ נבאר תחילת שאילתינו אם קדשה ונשאה בעוד שהיה אחיו עדיין בקוטנו בין האומות ואח״כ בשעת מיתתו נתגדל כבר ולא חזר לדברי הגאונים רב נחשון וחביריו ודאי זקוקה היא לו דכיון דסבירא להו דנישואין הראשונים מפילים זה היה קטון בשעת נישואין ואנוס גמור הוא והרי הוא ישראל ממש לכל דבריו ואעפ״י שלאח״כ עמד בגיותו אפילו בגדלותו מכל מקום הוי כמו שנשתמד אחר הקידושין דזקוק׳ היא לדברי הגאוני׳ הללו כדלעיל · אך לפר״ת דסב׳ מית׳ מפלת היית׳ פטור׳ כדמבואר וכבר כתיבנא דאפילו דהינ׳ דהוא משומד גמו׳ בשעת קידושין ומיתה אין להקל מדברי רש״י ומה״רם לפוטרו מחליצה וכ״ש בנה״ג ויש נוהגי׳ להתנות בכה״ג בשעת קידושין שלא תיזקק ליבם אם תפול לפניו וכ״ע בדבר דבמרדכי פ׳ הפועלים מייתי ירושלמי ד דהמתנה על מה שכתב בתורה תנאו בטל כמו אם מתי לא תיזקק ליבם אמנם בתלמוד דידן לא משמע הכי מדפריך פר׳ הגוזל אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעת׳ דהכא לא קדשה נפשיה וכו׳ ומינה׳ מייתי מור״ם ראיי׳ לדברי הגאוני׳ כדלעי׳ ואין לחלק משום דהת׳ הוי אנו סהדי ולא צריכה להתנות אבל המתנ׳ בפירוש ל לעקור דבר מן התורה לעול׳ לא מהני תנאו דבתשובה במיימון כמי איתא הא דמייתי׳ מור״ם מדברי הגאוני׳ מפ׳ הגוזל ומסיי׳ התם דהוי כמו שהתנה בפירוש שלא תזקק לו משמע דתנאי נפי׳ מהני לגמרי מכל מקום גילוי דעת הוא דאין בדעתו לחול הזיקה שתתייבם מחמת חיבת הנישואין כמו ש שמחלקי׳ התוספות דדווקא מן האירוסין אמרי׳ דאדעת׳ דהכי לא נתקדשה ולא מן הנישואין והאידנא רגילי׳ לעשות קידושין ונישואין יחד בשעת חופה וכיון דנהיא שעת׳ מתנה אנישואין כמי מתנה ועיין פ׳ המגרש בגמר׳ ובתוס׳ פ׳ אעפ״י דהתם מפרש כמה חלוקי׳ במתנ׳ על מה שכתב בתורה ·

ר כד

שאלה לאה היתה זקוקה לב׳ יבמי׳ ראובן ושמעון ומת ראובן צריכה להמתין ג׳ חדשים ממית׳ ראובן קודם שתחלוץ לשמעון או לאו ·

תשובה יראה לפום ריהטא היה נראה דצריכ׳ להמתין אבל כי דייקינן שפיר יראה דלא צריכ׳ כלל · ובפ׳ החולץ תנו רבנן יבמה שחלצו לה אחי׳ תוך שלשה חדשי׳ צריכה להמתין שלשה חדשים פי׳ ממיתת הבעל חלצה לה לאחר ג׳ חדשי׳ ממיתת הבעל אינה צריכה להמתי׳ כלום וכתבו התוס׳ בשם ר״ת דדווק׳ שחלצו לה דהחליצה מוכחת שלא בא עליה כדאמרינן נמי ממאנת שהמיאון מוכחא שהיא קטנה אבל מת היבם לאחר

שלשה

שלשה חדשים צריכה להמתין שלשה חדשים
ממיתת היבם דיותר קרובה היבמה לביאה
מארוסה דגזרינן בה אטו נשואה ואף על גב
דאמרינן יבמתו כזירה ממנו אשתו לא כזיר'
ממנו הייני לענין למוקמי אכפשיה אבל
לענין שמא ישא אחותה כו' איכא למימר
יבמתו קרובה לביאה טפי ואיתא התם ב
בגליון עלה וז"ל אבל לענין לגזור אטו כשוא'
איכא למיגזר בשומרת יבם טפי דקרובה
לביאה עכ"ל · והש"ת היה נראה לפום ריהט'
דלאו דווקא מת היבם ואין שם אלא הוא
דצריכה להמתין ג' חדשים להנשא לשוק אלא
אפי' הי' שם ב' יבמין ומת האחד כנדון דידן
לא סריכן להו להתייבם תוך ג'חדשי' ממיתת
היבם האחד כיון דקרוב' היא לביאה כדפסק
ר"ת אב"א איכא למיחש שמא מעוברת היא מן
היבם שמת ואסורה להתייבם לזה אב"א אפילו
לא חיישינן שמא מעוברת היא מן היבם
שמת מכל מקו' נגזרו בה אטו נשואה לבעלה
כדגזרינן בארוסה אטו נשואה אע"ג דלא
חיישינן בה דילמא מעוברת היא וכיון ד
דאסורה היא להתייבם אסורה לחלוץ דהכי
תנן פרק החולץ היבמה לא תתייבם ולא
תחלוץ עד שיהיו לה ג' חדשים ופריך תלמוד'
בשלמא לא תתייבם שמא מעוברת היא וקא
פגע באיסור אשת אח אלא תחלוץ מכ"מ
ומסיק משום דכל העולה לייבום עולה ל
לחליצה וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה
לחליצה אמנם כי דייקי בה שפיר אין נראה
לדמות כדין זה לפסק דר"ת וגם אין לגזור
שמא מעוברת היא דהא דפסק ר"ת דיבמה
אסורה להנשא תוך ג' חדשים ממיתת היבם
התם היבם לגבי יבמתו חשיב לה כבעלה
לגבי אחר מן השוק דהא רמיא קמיה בזיקה
ויכול ליבמה בעל כורחה ודמי לנשואה לאח'
מית' בעלה דזיקה ככניסה דמיא אבל לינזור
מיבם זה ליבם אחר ולשווייה כנוסה ליבם זה
לגבי אחיו שהוא יבם כמותו לא שייך כלל
למימר הכי דמאי חזית שהיא כנוסה של זה
אדרבה נימא דהיא כנוסה של זה ואפילו
אם היה זה שמת גדול אחין מ"מ אינו אלא
למנוה דהא אם קדם קטון ובא עליה קנאה
לכל דבר ולהכי לא דמי כלל לנשואה לאחר
מיתת בעלה שהיא אסורה לינשא לעלמא
וליכא למינזר בה כמו בארוסה דארוסה כמי
דאסור' להנש' לעלמא משום דעומדת היתה
לביאת הארוס טפי מלעלמ' ושייך למגזר בה
אטו נשואה ואת"נ כהי כמי דלא דמי לנשואה
כמו שביארנו מ"מ נימ' דלגזור משו' היא גופ'
דכיון דכתב ר"ת שהיא קרובה לביאה טפי
מארוסה ניחוש שמא מעוברת היא מן היבם
האח' ואם תתייבם מן השני יש כאן חשש תרי
איסורי חדא דפוגע באיסור אשת אח כיון
דבא עליה ראשון קנאה לאשה ופטרה מן
הייבום ועוד דאי מעוברת היא לא מכינו
למידע של מי הזרע אם תתייבם בתוך ג'
חדשי' וכמבא אח כונשא אחותו ושאר חששות
דמפר' תלמוד' התם וי"ל דלא תיסק אדעתי'
דסבר ר"ת דחיישי' בה משום ליתא דיד' דאב"
אמאי מזכי' דנגזרו בה כמו בארוס' אטו נשוא'
הא איכ' למינזר בה משו' היא גופ' ולשון התו'
שכתבו לענין שמא ישא אחותו איכ' למינז' בה
ש' יטעך דהא פי' הגליונו' בהדי' דר"ל דלענין
לגזור אטו נשואה והתוס' סוף הנזירה כקטו
דנשוא' גופ' הייני משו' שמא ישא אחותו והכי
אשכחן בכמה ובכמה דוכתא דהגליונות
הקצרי' מפרש' סתימ' התוס' וכיון דלא חיישי'
בהיא גופ' דילמא מיעברה מיבם מתיישב
כמי דלא תק' אמאי לא תתסר לחלוץ תוך ג'
לאח' מיתת היב' משו' טעם דאת' מכריכ' כרוז
לכהונ' אי משתכח דמעובר' היא כדאמרינן
התם הא טעמא ושאר ג"כ במסקנ' איבדוה

לאחר מיתת בעלה אלא ע״כ דווקא בנשואה גמורה חיישינן דילמא מעוברת היא וכמנא אתה מצריכה כרוז אבל ליבמה וארוס׳ ליכא למיחש עלה אלא דגזרינן בהו אטו נשואה משום דטעמא דכרוז חששא בעלמא היא ולא גזרינן בה הכי אטו הכי והכי איתא התם בהדיא בתוספות וארוסה לרבי יוחנן ׃

רכה

שאלה יבמה אחת חלצ׳ ולא דקדקו הדיינים יפה בשנותיה ו ובסימני נערות ולאחר חליצה נמצא שקטנה עדיין היתה וכשגדלה חזרה לחלוץ פעם שנית צריכה לחזור על כל האחין או לאו ׃

תשובה יראה דאפילו לפי דעת הגאו׳ דפסקי כרב חליצה פסולה צריכ׳ לחזור על כל האחים הכא אין צריכה לחזור ואע״ג דקליש׳ לה זיקתא שהרי חלצה פעם אחת מ״מ אינה צריכה חיזור דפ׳ מצות חליצ׳ תנן קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ומקשין התוספו׳ אמאי תנא קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל כיון דתנא׳ חליצתה פסולה ועוד דלא תני הכי גבי קטן ומתרצינן דאי לא הוי תני יתור לשון ה״א דחליצה פסולה היא מדרבנן דהא ד דמקשינן אשה לאיש אינו דאורייתא ולהכי תנא יתור לשון לאשמועינן דחליצה קטנה אינה כלום כמו של קטון מיהו בירושלמי גרסינן בסדר המשנ׳ תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצת׳ כשירה משמע הא דמקיש רבי מאיר אשה לאיש אינו אלא מדרבנן עכ״ל והשתא מ״מ אי לגירסתינו דגרסינן פסולה שמעינן מיתור לשון דחליצת קטנה אינה כלום מדאורייתא כמו של קטון ובקטון ובאנכפליא ק״ל דאין פוסלת׳ על האחי׳ וכה״ג אינה צריכה חיזור כדפסק בא״ז דהיכ׳ דטעו בחליצה שאינה חליצה כלל כה״ג לא איקליש זיקה ואינה צריכה חיזור ואפילו לפרשי דמחמיר בחיזור ופי׳ כל היכא דאינה יכולה ליבם מיקרי חליצה פסולה וצריכ׳ לחזור הכא כיון דאינה פוסלת על האחין אע״ג שרי ליבם ואינה צריכה לחזור ואי לגרסת הירושלמי דאיקרי חליצה מדאורייתא אלא מדרבנן פסולה ואע״ג איקלישה זיקה וצריכה לחזור מ״מ כיון דתנינא דאם לא חלצה חליצה כשירה שא שלכתחילה צריכה לחלוץ משתגדיל כולי האי לא מחמרינן עלה לחזור על כל האחין הואיל וחליצה קמייתא כשירה היא בדיעבד ולא אשכחן חיזור כה״ג לשום דע׳ גאון ואין זה צרי׳ ראי׳ אמנם הרמב״ם כתב קטנה שחלצ׳ לגדול חליצת׳ פסולה וכתב חש״ו שחלצו וכן החולץ למי שהוא פטור מן החליצה אינו כלום וכתב אח״כ שכל מקום שכ׳ בחבורו לא עשה ולא כלום מותרת להתייבם ולכהן ומותר ב בקרובותיו ובכל מקום שנאמר חליצ׳ פסולה אסור בקרובותיה ונאסרה על האחין ולכן ע״כ הרי משמע בהדיא מתוך דבריו דאינו גרים חליצה פסולה במתניתין דלגירסת ה הירושלמי אינה פסולה אלא שלכתחילה תחלוץ משתגדיל ואע״פכ לא ירד הרמב״ם לדקדק מיתור הלשון דאין החליצ׳ כלום כמו של קטון כמו שדקדקו התוס׳ ולפי דבריו היתה צריכה לחזור על כל האחין הואיל ופסולה היא על האחין ואיקלישה לה זיקא בדפירישית לעיל מ״מ נראה כיון דאיתינהו רברבי דפסקי דלא קי״ל כרב דשום חליצ׳ צריכה חיזור ולעיל הוכחנו דלדברי התוס׳ בנדון דידן אינה צריכה חיזור אפילו לרב ואשירי כתב דרב אלפס גורס אגירס׳ הירוש׳ דחליצה קטנה כשירה בדיעבד סמכינן אכל הכי ולא מצריכנא לחזור משום דעת הרמב״ם לחודיה כיון דעיקר של חיזו׳ לכולי עלמ׳ אינו אלא מדברי סופרי׳ והלך אחר המקל וכ״ש בכי האי גוונא ׃

רכו

שאלה השנים שמוסיפי' על השלשה דיינים המבוררים לחליצה יש קפידא באותם שנים שלא יהיו קרובים או פסולים או אם צריכי' גם הם למקבע דוכתא לחליצה או לאו ובהשלשה נמי יש להסתפק אם קפדינן כהן בקורבה דלא פסול לדינא כגון הנשואין שתי בנות אחין או שתי בנות אחיות או אשה ובת אחותה ׃

תשובה יראה דיש לחוש מדאי בהכי שנים שמוסיפין למלויי בהו חמשה שלא יהיו קרובים או פסולים אע״ג דכתב בא״ז בהדיא דאין קפידא בשנים דנוספין אם אינם כשרים לחליצה בה״גה במיימון לא כתב הכי שא כתב וצריך לדקדק בהכי חמשה שיהיו כשרי' לדין ובה״גה שנייה כתב וראיתי שהשלשה היו נמשכין מן השני' המצטרפין להכירא וכן שאר הבאים למחזי דלפעמים הם קרובים ולכך יושבין מרחוק כו' הא קמן דבשאר הבאים מצריך לישב מרחוק משום חשש קורבה והשנים המוסיפי' מצריכין רק שיהיו נמשכי' להכיר' אבל משום קורבה לא חייש משו' דודאי צריכין שיהיו גם כן כשרים׃ ובספר התרומה כתב וז״ל הילכך צריך חמשה מבוררי' לפרסומי מילתא ושלא יהיו קרובי' זה לזה ונראה דהרבה יש לתמוה על דבריא״ז דפרק מצות חליצה גרסינן אמר רב שמואל בר יהודה הוה קאמינא קמי דרב יודא ואמר ליה תא סק לזירזא דקנה למלויי ביה חמשה אמר ליה תנייא בבית דין של ישראל ולא בבית דין של גרים והכא גר הוא כו' הרי מוכחא בהדיא דגר שפסול לחליצה פסול אפילו לשנים הנוספים והוא הדין שאר פסולין דמ״ש ואדרבה כ״ש הוא דהא דמוסיפין שנים לפרסומי מילתא הייכו משו' שיעידו שהיא חלוצה ופסולה לכהן ושרי לשוק ומכל זה היה להכשיר גר טפי משאר קרוב או פסול דגר כשר הוא לעדות ואם כן הואיל וגר פסול לשנים הנוספים כל שכן שאר פסולין׃ והא דכתב ר״מבם וסמ״ג שנים הנוספים אפילו אם הם עמי הארצים כשרים אינו רוצה לומ' עם הארץ כי האי שהן פסולי' לעדות כדאמרינן בחגיגה כמאן מקבלינן האידנא סהדותא מעמי הארץ כולי' משום דעמי הארצים פסולים הן ואם כן כל שכן פסולין לדין כדתנן פרק בא סימן כל הכשר לדין כשר להעיד אלא רוצה לומר אפילו הן עמי הארץ כלומר שאינן יודעין להקרות כלום כרבעיא בהשלשה אבל מכל מקום אינם חשודין בשום עבירה דכי האי גוונא כשרין הן לעדות כדאיתא באשירי פרק אלו עוברין ואם תאמר אי בעינן בהכי שנים שיהיו כשרין לדין אם כן למה צריכין להיות נמשכין מן השלשה כדלעיל ואמאי צריכא היכרא הואיל וצריכין להיות כשרים כמו השלשה לא קשה מידי דעבדינן היכירא דלא ליטעי דצריך חמשה כמו שהיה סבור רבי יודא מקמי דהדר ואתי למשרי חליצה בשלשה לכהן וק״ל׃ אמנם נראה דבהשלשה יש להקפיד שלא להושיב קרוב בכי האי גוונא כגון שהוא ואחד מהדייני' או החולץ והחלוצה נשואין שתי בנות אחין או בנות אחיות אע״ג דפסקו הגאונים פרק זה בורר דכשרים הן לעדות הא כתב שם במרדכי דאין מורין להן לכתחילה לחתום יחד דחיישי' לבית דין טועין שיסברו שפסולין הן הא קמן דאפילו לגבי ממון חיישינן לטעות כל שכן לגבי איסור אמנם בהכי שנים הנוספין אין נראה להקפיד אם הם קרובים בענין זה ואע״ג דבעירנא לעיל דבעינן שיהו כשרים אינו משום ליתא דידהו דהא על כרחיך לאו

דייכים איכון אלא הטעם הוא משום בגירה דהשלשה או משום חשש איחלופי ולתרי ח חששא לא חיישינן ואפילו לפר"שי דסבר הטע' משום עדות כדי שיעידו אלו השנים דחלוצה היא ואם כן היה לחוש שמא יסברו דאלו השנים פסולין הן מחמת קורבא מכל מקום אין לחוש כיון דמדינא כשרין הן ואין הדבר צריכה עדות גמור רק פירסום בעלמא דהא איכא השלשה דייכין שיכולין להעיד ולכך אין לחוש כל כך בהכי שנים מפני הטועים וק"ל · ועוד נראה דהכי שנים לא צריכינן למקבע דוכתא וסגי בהשלשה דהא תלמודא יליף למקבע דוכת' מועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ומסיים ההוא קרא ואמרה מאן יבמי כו' דהייכו הקריאה שמקרין ליבמה וכתיבנא לעיל דהכי שנים לא בעינן בהו דידעי להו להקרות ואם כן לא קאי עלייהו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואין צרי' להאריך בזה דהדעת נוטה דלא צריכא למקבע דוכתא ·

רכז

שאלה יש קפידא לחלוץ בערב שבת או לאו ·

תשובה יראה דאית קפיד' חדא משום דשמעתי דאחד מהגדולים היה נזהר מלסדר כתיבת הגט בערב שבת ומסתמא טעמו היה משום דעל ידי דטריד בצרכי שבת שמא לא ידקדק בכל דבר ודבר כראוי והאי טעמא איתא נמי בחליצ' ·אמנם אי משום הא לחודיה לא הוי אלא זהירות יתירות מן הסברא ולא משום ראייה מן ה התלמוד אפילו לגבי גט וכל שכן בחליצה דבגט יש לזהר יותר כדאמרינן בפרק קמא דקידושין דכל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן ואלו חליצה לא אידכר תלמודא אבל נראה דיש להקפיד מכח איסורא דכתב אשירי במסכת סנהדרי' פרק אחד דיני ממונות מן הירושלמי דאסור לדון מדרבנן בערב שבת אפי' דיני ממונות וחליצה נמי דין הוא דלהכי פסולה בלילה ובקרובים · ואע"ג דכס"מק במנו' לפסוק הדין כתב נמי דאסור לדון בערב שבת מדרבנן מכל מקום כתב דעתה נהגינן לדון בערב שבת מפני ביטול תלמוד תורה של מלמדין ואפשר דהייכו דווקא לענין ממון מכשרינן דאיתיהיב למחילה והפקר בית דין הפקר והוי כקבלו עלייהו קרובים או פסולים אבל לענין חליצה דאיסורא היא לא מהכי הכי טעמא דהא אי בעי החולץ והחולצת להכשיר קרובים פשיטא דלא מהני והוא הדין בערב שבת ואף על גב דמשום הצורך נהגו העולם להכשיר אין נראה לחלק משום זה ·

רכח

דיני גיטין

שאלה ראובן בן יעקב בא לחתום בגט אשה ובשרנה לכתוב יעקב טעה וכתב שי"ן במקום העי"ן של יעק' והזהירוהו שטעה קודם שכתב הקו"ף של יעקב או מחק ראש השמאלית של השין עד שנעשה העי"ן וגמר חתימתו ראובן בן יעק' עד ונתן אותו גט לאשה לגרושין יש להכשירו בדיעבד או לאו ·

תשובה יראה דיש פנים הרבה להתיר בדיעבד וקרוב לענין זה הוא עובדא בדידי שבא לידי גט שסדרו אחד מחבירי וכאשר רצה העד לחתום כתב ש שמעון כהלכתו והיה צריך לכתוב עוד בן משה עד וטעה ורצה לדלג בן ולכתוב משה ומשך בקולמוס כזה כ ורצה להשלים המ"ם גערו בו כשהרגישו את טעותו ובבל ונשמע

וגשמט קולמסו והדביק כמין רגועה בגורה דלעיל עד שנעשה כזה ם . והמתין עד שנתייב' וגרר הרמע' עד שנעשה כבתחילה והיה קוד' כמין נו"ן ואז הוסיף באותה גורה נעשה בי"ת גמורה וגמר חתימתו בן משה עד והכשרתי הגט ההוא בדיעבד כי כבר נתן וגם המגרש היה משומד ונתן הגט קנת על ידי עיסוי והיה לירא אולי לא היה חוזר ונותן אחר וכתתי כמה פנים להתיר ונחלק עלי חד מרבוותא ושלחתי לכל מופלגי הדור והסכימו כולם על ידי גם החולק חז' בו ותורף הראיות והתשובות שיש בהן ממשות אבארם פעמים בקונר פעמים בארוכה בשמעתא קמייתא דגיטין אמרינן לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים בעי דאמר ר' אבא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול עכ"ל הגמרא וז"ל התוספות תימה לר"י מה ענין שלא לשמה במזוייף מתוכו בשלמא כשאותיות בו קרובין או פסולין התם כדין מפסל דילמא אתי למיסמך עלייהו ולמימסר באנפייהו ואף על פי שהדבר אמת אין לעשות שא בעדות כדמוכח פרק ארבע אחין אבל הכא שהעדים כשרים אלא שחתמו שלא לשמה מה תקלה יש בדבר אם נסמוך עלייהו והא לקמן שרי בשמות מובהקים משו' דליכא למיחש לתקלה וליכא למימר דאי שרינן בחתימה שלא לשמה יבא להכשיר זמנין דיחתמו תחילה ויכתבו גט על גבי חתימתה והתם ליכא עדות כלל דאם כן גם בשאר שטרות היה לנו להצריך חתימה לשמה מזה הטעם ויש לומר דמכל מקום איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה דאם לא יעשו חתימה לשמה גם כתיבה לא יעשו לשמה עכ"ל התוספות · והשתא נראה דלכאורה כי היכי דפסלינן

בחתימה שלא לשמה גזירה משום כתיבה אפילו לרבי אלעזר הוא הדין פסול דחק תוכות או שאר פסולין מלאורייתא אע"ג דלא שייך למימר בהו דהוי מזוייף מתוכו אפילו הכי פסלינן להו אפילו רבי אלעזר דקיימא לן כוותיה משום גזירה אטו כתיבה וכתב בספר התרומה ובסמ"ג וביתר חבורים בשם ר"י שאם נפלה טיפת דיו בתוך הבי"ת ונעשה כ"א או בתוך הדל"ת ונעשה ה"א או מם פתוחה שנדבק תרגום השמאלית למשך התחתון ונעשית סתומה וכי האי גוונא אין תקנה לגרור הטיפה או הדביקות דהוי חק תוכות ואפילו להעביר קולמוס על האות אח"כ אינו מועיל לשוויה אות עכ"ל · ולשון אשירי כך הוא שאם נפלה טיפת דיו לתוך האות ואיכה ניכרת אות אין להעביר הדיו ולתקן האות דהוי חק תוכות וכה"גה בסמ"ג כתוב דכהנו העולם לפסול חק תוכות כי האי גוונא · והשתא שאילתינו הוה ממש חק תוכות לדברי ר"י דלעיל ובעובדא דידן דכתבינן לעיל איכא להסתפק טובא אם הני חק תוכות כלל כדבעינן למימר קמן ו ורגיתי לחלק מתרי טעמי המבוארים להדיא דשאני פסול דשלא לשמ' משאר פסולין למגזר בהו בחתימה אטו כתיב' טעם האחד דשלא לשמה שכיחי טפי משאר פסולין כדאיתא בהדיא בתוספות בריש גיטין ואמרינן בכל דוכתא מילתא דשכיח גזרו ביה רבנן · תו איכא התם בתוספות דרבינו תם מפרש לפי שאין בקיאין לשמה כלומ' שאין חוששין בדרשה דלשמה ואם כן נראה נמי דמשום הכי שייך למגזר ביה טפי כדאשכחן נמי בכמה דוכתא דמידי דמזלזלו ביה גזרו ביה רבנן טפי כדי לעשות חיזוק לתורה ועוד חלקו קנת רבוות' בכמה גווני וכלהו חלוקין שחלקנו יש לו להקשות כמו שהקשה עלי החולק עלי

הנחלק עלי בתחילה ואם יש לחלק בין פסול
לשמה לשאר פסולין מאי מקשי' התוס' בריש
גיטי' למה נקט לשמה טפי משאר פסולי' כמו
מחובר ושינה שמו ושמה וכו' יתרץ דווקא
בשביל חששא דלשמה תקנו משום דשכיח או
משו' דאין עיקר דרשה או מטעם שאר חלוקי'
סבר ר"א דפסול בחתימה אבל בשאר פסולין
לא פסל ר"ש ע"ו בחתימה ולא היה צריך לומר
בפני נחתם אי לאו משום דלשמה ועו' מקשי'
התוספו' בההיא שמעתא מאי שנא דמודה
רבי מאיר לפי ס"ד דבעינן כתיבה לשמה
מדרבנן אפילו בדיעבד טפי ממחובר ומאי
קושי' שאני לשמה ממחוב' כמו שחלקתי לעיל
אלא על כרחיך אין חילוק ואפילו שתרצתי לו
יפה כל זה לפי שיטת משא ומתן של פלפול
וכן הסכימו כמה רבוותא אשינויא דידי מ"מ
אין לבי אומר לי לסמוך עלייהו לפסק הלכה
ואף כי חד מרבוותא חלק אדרבה איפכא
דפסול דתק תוכות אית לן למינזר ביה טפי
מבשלא לשמה משום דמוכרא המחיקה קנת
מה שאין כן בשלא לשמה ע"כ לא היה נראה
להקל בלא ראייה ברורה· עוד הבאתי ראייה
דע"כ לא בכל פסולי גזר רבי אלעזר חתימה
אטו כתיב' דגבי גט העולה בערכאו' של גוים
פרי' תלמוד' והא לאו בני כריתו' נינהו ומשני
ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר דסב'
עידי מסירה כרתי ופריך והא מודה רבי א
אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול ומשני
בשמות מובהקי' דליכא למיחש בהו דילמא
אתי למיסמך עלייהו ע"כ· והשתא אי בכל
פסולי' גזרינן חתימה אטו כתיבה מה מועיל
שמות מובהקין נהי כמי דליכא למיחש דילמ'
אתי למימסר באנפייהו משום דכולי עלמא
ידעי' פסולי' הם לעדות וכודאי יודעי' דאכו
אעידי מסירה סמכינן· מ"מ כגזור חתימה
אטו כתיבה מטעם פסוק אחר שאם כתיר

שיחתום גוי בגט אתי כמי לאכשורי שיכתוב
הגוי גט והוי פסול מדאורייתא משום דבעינן
שליחות בכתיבה לר' אלעזר לחד פירוש דר"י
כדאיתא בתוספות ובאשירי בפרק ב' והרב
רבינו משה בר מיימון כמי סבר כההיא פ
פירושא והשיב לי חד מרבוותא אהוכחה זו
דלדידי כמי תקשה דהא מודינא דפסול לשמ'
ודאי גזרינן חתימה אטו כתיבה כדאיתא
בהדיא בתו' א"כ ק' מה מועיל שמות' מובהקין
אכתי איכא חותמי' לשמה דאמרינן פרק שני
גוי אדעתיה דנפשיה קעבד ופסול לכתיבה
מהאי טעמא אפילו בישראל עומד על גביו·
אמנם כר דלאוקשה לדידי כלל דיכילנ' למימ'
כיון דשמות מובהקים הם וידעי דגוי' נינהו
לא טעינ' בה לאכשוריכהו לכתיב' מדמכשרי'
להו לחתימה דכולי עלמא ידעי לרבי אלעזר
כתיבה לשמה דאורייתא וחתימה דרבנן והך
סברא דגוי אדעתיה דנפשי' קעביד לא פסול
ודאי הוא שא חשש' כדפרש"י פרק שני חיישינן
אפילו אם יאמר שהוא כותב לשמה גמר בלבו
לשם אחר והך חששא בכתיבה דאורייתא
חיישינן לה בחתימה דרבנן לא חיישינן לה
אבל אם גוים פסולים לכתיבה משום דבעינן
שליחות כפירו' בתרא דר"י שפיר שייך למינזר
חתימה אטו כתיבה אפילו אי ידעינן דגוים
נינהו דיאמרו אם כשרים גוים לעדות אף
על גב דלכל עדות הגט בעינן דווקא הכי
דבני כריתות הן אפילו לפירוש קמא דר"י
כדאיתא בהדיא בתוספות פרק שני דרבי
מאיר סבר וכתב דקרא היינו וחתם כל שכן
דנכתב' אותה כתיבה אפילו לר' אלעזר דהא
לפירושו קמא דר' יצחק לא בעי ר' אלעזר בני
כריתות לכתיב' והך פסול דבני כריתו' פסול
ודאי הוא ולא מחמת ספק· וא"י' מרבוותא
השיב לי ורצה להוכיח אדרבא דעל כרחיך
בכל הפסולין גזר רבי אלעזר חתימה אטו

כתיבה

כתיבה דאמרינן בפרק שני דרבי יוחנן אסר
לעדים שאינם יודעים לחתום לכתוב לפניה׳
בסיקרא שיחתמו עליו בדיו משום דכתבו
לגט בסיקרא כשר אלמא כתב הוא ואם כן
לחומרא אמרינן דכתב עליון איכו כתב וכן
פריך תלמוד׳ אשמואל דסבר דרושמי׳ לפניהם
באבר וחותמים והתני רבי חייא כתבו באבר
כשר אלמא כתב הוא והשת׳ אי מכשרים חק
תוכות בחתימ׳ ואע״ג דממעטינ׳ נמי מוכת׳
ולא וחקק ה״ה כתב עליון דלאו כתב הוא
הוה לי׳ כשר בחתימה אליבא דר״א דאמר
עידי מסירה כרתי דהא רבי יוחנן ור׳ שמואל
פסקו בפ״ב כרבי אלעזר ונראה דלא ק׳ כלל
דאי נימא דכתב עליון איכו כתב כדמסיק
התם רבי יוחנן שאם היה כותב הכי בשבת
אין מניחים לו להביא קרבן דשמ׳ חולין לעזר׳
הן ואכ״א אי׳ לך מזוייף מתוכו גדול מזה שהרי
הוא ממש כמו ראובן שחותם את שמעון
דאין כאן עדו׳ כלל ולא דמי כלל לחק תוכות
דהתם ליכא שיקרא בעדות כלל שא דאיכא
למימר בה משום כתיבה והא לא גריכא שא
בשלא לשמה כדפרישית אמנם נראה דקשה
לסמוך להקל ולהכשיר אהכי שינוי דשכיך
ע״כ נראה להתיר ולהכשיר מצד אחר ולהביא
ראיה וטעם ברור לדבר וכבר כתבתי גם כן
אעובדא דידן ונראה לו׳ הא דמדמי תלמוד׳
חתימה שלא לשמה למזוייף מתוכו אליבא
דרבי אלעזר הייכו דווקא למאי דמשכי מ
מתניתין דריש ניטין אתי כר״א אבל לשינוי
דרב אשי דמוקים מתניתי׳ כרבי יודא לא
צריכי׳ לומר כלל דפסול לר״א מזוייף מתוכו
אלא היכא דאיכא למיחש דאתי למסמך
עלייהו כדמקשה התום לעיל ונראה דהייכו
דדחקיה לרב אשי לאוקמי דלא כהילכתא
משום דלא סבירא ליה למימר דשלא לשמה
פסול כמזוייף מתוכו ותו נראה דאפילו

לשינוי קמא דמוקי מתניתין כרבי אלעזר
ומחמת שלא לשמה ומזוייף מתוכו לאו שיבא
דהילכתא סליק משום דהכי שינויא לא צריכ׳
אלא לרבה דסבר טעמא לפי שאין בקיעים
לשמה אבל לרבה דסבר דטעמא לפי שאין
עדים מכויין לא צריכינן מידי לאוקמי מ
מתניתי׳ בשום דוחקא דאתה כב״ע ובפני
נחתם משום קיום ובפני נכתב משו׳ איתלופי
בקיום שטרות דעלמא ותדע דהכי הוא
דאליבא דהילכתא לא מדמינה שלא לשמה
למזוייף מתוכו שהרי כתב הרב רבינו משה
בר מיימון בפרק שלישי דגרושין וזה לשונו
דגירושין וז״ל סופר שכתב גט לשמו ולשמה
כהלכתה וחתמו עדים שלא לשמה הואיל
ומסרה בעדי׳ כשר לפי שאין העדים חותמי׳
על הגט אלא מפני תיקון העולם יש מי
שאומרים שאם חתמו עדי׳ שלא לשמה הואיל
והוא מזוייף מתוכו הרי גט בטל וכן יש מי
שאומרי׳ שאם אחד מעדיו פסול או שהיה בו
עד אחד בלבד אע״פ שנמסר בעדים הרי זה
בטל ואין נראה לי דבר זה שא נרא׳ כמזוייף
ולא כמזוייף ודאי הואיל ונמסר בעדים
כשרים הרי זה פסול מדבריהם עכ״ל והשתא
לדעת הרמ״בם שחתמו שלא לשמ׳ כשר היאך
יפלוג אתלמוד מפורש בהדיא אפילו לרבי
שעו׳ שא ע״כ סבר דהך שינוי לאו שיב׳ דהילכת׳
סליק כדפרישית אך תימ׳ דבטור אבן העזר
כתב וז״ל אפי׳ נכתב לשמ׳ אם לא חתמו לשמ׳
פסול כת׳ הרמ״בם י״א שהוא בטל לגמרי מפני
שהוא כמזוייף וכ״ל כיון שאין העדים חותמין
על הגט אלא מפני תיקון העולם שאין
מזוייף ממש הואיל ונמסר בפני עדים כשרי׳
הוי גט פסול מדבריהם עכ״ל מכאן מוכח
בהדיא דצריך להיו׳ כתו׳ בספר הרמ״בם פסול
במקום כשר וכן מצאתי בשני טופסים ד
דהרמ״בם ואף על גב דמוכח דלבאורה מתוך
לשונו

לשונו התירא אתי לאשמועינן דהא כתב
הואיל ומסרו בעדים אחר כך כתב כמי לפי
שאין העדים חותמים על הגט כו' מכל מקום
בוכל לייסב. הלשון דאיהו כתב כמי בספרו
נ״ל כל מקום שנאמר בזה החבור הגט בטל אי
איכה מגורשת הגט בטל מן התורה ועדיין
היא אשת איש אם נשאת תצא כו' עד וכל
מקום שנאמר בחבור זה הרי זה פסול איכו
פסול אלא מדבריהם ונפסל בו מן הכהונה
ולכתחילה לא תינשא ואם נשאת לא תצא
כו' עד כאן לשונו · ואםכן מיכו למימר
דהכי קאמר לעיל הואיל ומסרה בעדי' פסול
כלומר איכו אלא פסול ולא בטל לגמרי לפי
שאין העדים חותמים כו״ והשתא כפל שפיר
עלה דכתב יש מי שאמר הרי זה גט בטל
כלומר בטל אפילו מן התורה ואין כ״ל דבר
זה ואי הוה לעיל כתב כשר אין אלו הלשונות
נופלים שפיר כל כך וק״ל אכן כולהו רבוותא
דסקלי וטרו בהדאי בהך מילתא דרמ״בם
מתוך דבריה' היה מוכח שהיה כת' במיימון
שלה״כשר כאשר הוא ברוב הספרי' שבגבוליכו
ובאור זרוע כתב וז״ל ק״ל כרבי אלעזר דגט
שאין עדים חתומים עליו כלל כשר ותנשא
בו לכתחילה אבל חתומים עליו עדים פסולי״
או שחתמו שלא לשמה פסול ומודה ר'אלעזר
דעידי חתימ'כרתי אפי' בלא עידי מסיר״ עד
כאן · ובאור זרוע גדול מפרש דשלא לשמה
פסול מדאורייתא בחתימה · והטעם אע״ג
דאית ליה לרבי אלעזר דוכתב דקרא אכתיבה
קאי ולא אחתימה היינו דווקא היכא דליכא
עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים קסבר
דשלא לשמה אכולי מילתא דכתיבי בגט קאי
עד כאן · ויש לתמוה הרבה על זה דאי בעי
ר'אלעזר חתימה לשמה מן התורה א״כ היאך
מכשיר ר״א שחותמי'גוים אפי' בשמו' מובהקי'
מה מועיל הא אמרי בפר' שני דככרי אדעת ·

דכפשיה קעביד ושמא גמר בלבו לשם אחר
וכמצא פסל הגט מן התורה ואם באנו לפרש
דברי אור זרוע דרוכה לומר היכא דליכא
עידי מסיר״כלל בה כדכתב כמי התם דמוד״
רבי אלעזר דעידי חתימה כרתי אפילו בלא
עידי מסירה וכיון דאיכהו עבדי כריתות אם
כן וכתב דקרא קאי כמי עלייהו אבל היכא
דאיכא עידי מסירה ועידי חתימה לא אתי׳
אלא מפני תיקון העולם ודאי אין שום פסול
מן׳התורה שייך בהו ולפי זה אפשר לנו לומר
דסבר אור זרוע היכא דאיכא בחתימה שלא
לשמה אפילו פסול דרבנן ליכא כדבדירנא
לעיל דלפי המסקנא לא קרינא ביה מזוייף
מתוכו וכן משמע קצת בספר מצות הגדול
דלא מהכי מזוייף מתוכו לרבי אלעזר אלא
בעדים פסולים ושלא לשמה לא הזכיר ·
אמנ'במרדכי פר״ המגר'בתשוב'הר'אבינדור
כ״ן למהר״א משמע לכאורה דפסקינ'חתימה
שלא לשמה פסול לרבי אלעזר מדרבנן עד
כאן · אין נראה כלל לגדר להתיר שום פסול
דאורייתא בחתימה אפילו לרבי אלעזר אם
לא שנשאת כבר בגט בכי האי גוונא ואנא
בעובדא דידי לרווחא דמילתא הבאתי כל הפי
ראיו׳דלעיל דלפי הנראה לא הוי חק תוכות
בעובד' דידי כמו שאבאר וכבר לעיל כתבתי
דלאחר שהיתה הרצועה כמחקת כעשה
הצורה קרוב כמו כ״ן כפופה ועדיין היה
צריך לכתוב ולהוסיף עליו משך כדי לעשות
ב' וכל חק תוכות שכתבו הגאונים בכי האי
גוונא על ידי מחיקה לא כתבו אלא דווקא
שעל ידי המחיקה לבדה נתקן האו'מקילקולו
אבל היכא שעדיין צריך לכתוב ולהוסיף על
המחיקה לשוייה אות בכי האי גוונא לא
נפסל משום חק תוכות וכן השיב לי חד
מרבוותא והביא ראייה מלשון הר״אש ביורה
דיעה שכתב מ״ס פתוחה שנדבקת פתיחתה
ונסתמה

שכסתמה אינו מועיל לגרור ולפתח דכיון שאינו עושה מעשה בגוף האות שכשארה אלא גורר סתימתה ובזה נעשה האות הוי ליה כחק תוכות על כאן · משמע בהדיא דווקא בכי האי גוונא דמחיקה לבדה משוי אות בלתי תוספת כתיבה זה נקרא חק תוכות ולא בעניין אחר · ועוד דקדק בספר מצות הגדול בהלכות גיטין דדווקא אם שם האות נגמר ונעשה על ידי המחיקה נקרא חק תוכות אבל יש לדחו' אותו ראייה וספר מצות קטן שכתב דקודם שנגמר האו' נפלה עליה טיפ' דיו מיקרי טפי חק תוכו' משנפלה אחר שנגמר כבר האות לכאורה פליגי א אסברותיו דכיון שלא נגמר האות אם כן צריך לכתוב ולהוסיף אחר הגרירה ואפ"ה קרי חק תוכות אמנם יש לומר דאיירי כגון שנפלה טיפה במקום רגל של אלף או תי"ו ומחק מן הטיפה בכל בידי' עד שנעשה הרגל בתיקונו ובדרך זה נגמר האות על ידי מחיקה וצריך' לבדה · עוד מטעם אחר ברור הכשרתי עובדא דידי ומאותו טעם יש ל להכשיר גם כן כמו שאילתינו בפרק המגרש תנן וה"נ מסיק תלמוד' התם שאם חת' ראובן עד ולא חתם בן יעקב או אם חתם בן יעקב עד ולא חתם ראובן כשר ולפי התוספו' בקיי הדעת דירושלם כלומר שהיו מקברי' בלשונם היו חותמים כך ולא פלוני בן פלוני אם כן בעובדא דידן ובעניין שאילתינו הואיל וגם עד עצמו וכן עד נכתב כהלכתא אם אירע פסול בתיבת בן או בתיב' שם אביו אין קפיד' הואיל וכשר גמור הוא בפלוני עד לחודיה במנא בן פלוני שלא לצורך נכתב ואין חסרין ושינוי פוסל בו כדבעינן למימר לקמן וליכא למימר דאפילו פלוני עד לחודיה לא כת' כאן משום דמפסיק בינייהו בן פלוני והוא נכתב בפסול הא ליתא דבפרק המגרש פריך אשני

גיטין זה כנגד זה וליתכשר הא בראובן והא בבן יעקב עד ופרכינ' התוספות אהך פירכ' דהיאך יתכש' הגט בראובן לחוד הא תנן פלו' עד כשר אבל פלוני בלא עד לא ומתרצינן דפשיט' ליה דעד דכתב ליה בתרי' דבן יעקב קאי נמי אראובן דכתב לעיל והוי כאילו כת' להדי' ראובן עד ונרא' למילף נדון דידן מכ"ש מהתם ומה התם דהוי לן לאוקמי שפיר האי עד רק אגט בתרא להכשירו בבן יעקב עד דבן פלו' בלא עד נמי אינ' כשר אפ"ה מחלקינ' להאי עד אשני גיטין להכשירם כל שכן בנדון דידן דלא צריכינן כלל לחלק האי עד אלא דמקדימין ליה למיקם אשם העד עצמו ואין נראה כלל לאפוכי סברא ונימא דכיון דלא מצי למיק' אמאי דסמיך ליה דהיינו בן פלוני דכתב בטעו' אם כן לא מוקמינן ליה בדילוג דאדרבא אשכחן בכל מקו' במקרא' ובמשני' דכל היכא דמוכרח העניי' דלא קאי אשלפניו ניח' טפי לאוקמי אשלפני פניו מהיכ' דמניכא לאוקמי שפיר אשלפניו דתו לא מוקמינן ליה אשלפני פניו וק"ל וכיון דהכי הוא דבן פלוני נכתב שלא לצורך אין חסרין ושינוי פוסל בו וראייה ברורה לדבר מהא דכתבו החבורים בשם ר"י שהתיר הלכה למעשה הגט ששינו בו מקום הלידה ונתן טעם זה לדבר דהואיל ולא צריכינן ליה למכתב כמו שהוכיח התם אין טעותו פוסל בו וכל שכן בנדון דידן דאין כאן טעות אלא שלא נכתבה כהלכתה דלא מפסל בהכי הואיל ולא צריכי' ליה למכת' ולא דמי לעדים שחתמו שלא לשמה דפסילי' אפילו אליבא דרבי אלעזר אף על גב דלדידי' לא צריכא לחתימת העדי' כלל דשאני התם דהכי נמי דלא צריכא להו מדאורייתא מכל מקו' חכמי התלמו' הזקיקו להם מפני תקון העולם אבל מקום הלידה וכן שם הנהר דלא אשכחן דאצרכוהו רבנן כלל אלא שאחרונים הרגילו

הרגילו משום חשש שני יוסף בן שמעון לשנו' שמייהו אין חסרון וטעו' פסול בו והכי מחלק בהדיא במרדכי פר' המגרש בתשוב' הר"א כ"ץ וכדין דידן כמי דחכמי התלמוד לא הזקיקו בכלום שיחתמו העדים יותר מפלוני עד או בן פלוני עד ולפי התוספות דלעיל נקיי הדעת לא היו חותמים אלא כך הוא הדין והיא הסברא שאין חסרון וטעות פסול כמה שאין צריך לכתוב · אמנם נראה לחלק שפיר דאיכא למימר דלא דמי לשינוי מקום הלידה או שם הכנוי דהתם אינהו לא אתי כלל לידי צריכו' לשום תיקון חכמי התלמוד ואינו כלל מטבע חכמי' שהזקיקו בגיטין אבל בן פלוני החתימה מטבע חכמי' היא היכא דלא חתם ככר פלוני וכהי כמי דהיכא דחתם ככר פלוני תו לא צריכי' לבן פלוני מכל מקו' כימא איפכא דבן פלוני תהא עיקר ופלוני תהא התוספת דהא כל כמה דלא חתם עדיין עד בן פלוני לחוד לאו כלום היא ומאי חזית דמשוי לפלוני עיקר טפי מבן פלוני וכיון דלית לן ברירא לתפוס אחת מהן הפסול והטעות פוסלים בתרווייהו דרמינן כח החתימה אהא כמו אהא ואם כן אין ראייה ממקום הלידה ושם הכנוי כדפירישית · אפס נראה דודאי אי הוי חתימה העדי' דאורייתא כמו לרבי מאיר היה ראוי לחלק כי האי גוונא אבל אנו דקי"ל כר' אלעזר דאין העדי' חותמים כו' אין לדקדק ולחלק כולי האי ואף כי כמה רבוותא הסכימו לי אהך ראיי' ולא חלקו כמו שחלקתי ·

רכט

שאלה בגט ארוסה כתב הסופר אנתתי ולא כתב ארוסתי יש קפידא בדבר או לאו ·

תשובה יראה דאין לכתוב כלל אלא ארוסתי ואף על גב דמוכח כמה קראי בהדיא דארוסה קריא ליה אשתו ותרגומא דאשתי איתתי דהיינו אנתתי וה"ב אשכחן כמה דוכתא בתלמוד דתני אשתו על ארוסתו מכל מקום נראה דיש להוכיח דלכל הפחות לכתחילה צריך לכתו' ארוסתו דווקא דבפר' כל הגט אמרינן דצריך להכית הסופר מקום הזמן בגט של ארוסה משום גזירה שמא יאמרו גטה קודם לבנה ומקשין שם התוספות דמה קפידא איכא אי יכתוב הסופר הזמן דהא ליכא לאיחש שיגרש בגט זה אחר הכשואין שהעדי' לא יחתמו לו מפני שהם רואין שהוא מוקדם ואח' הכשואין פסול המוקד' משום פירי ומתרצי' משם ר"ת דכיון דרואין העדים שכתב בגט ארוסתי יחתמו אחר הכשואין דיסברו שעדיין ארוסה היא ע"כ מהכא מוכח בפשיטו' דרגילו' הוא לעולם לכתו' ארוסתי מדנקטו להו התוספ' בפשיטו' ואכתי איכא למימר דהכי כמי דרגילות הוא הכי מכל מקום נוכל לומר אי כתב אנתתי כמי שפיר דמי והתם נזריכן משום דשמא יכתוב כמו שרגילים לכתוב · אמנם נראה דעל כרחך יש קפידא לכתו' אנתתי דהספר מלקלק התם מכח קפסיק ותני דאיירי כמי בגט ארוסה ואם כן אית ליה כמי לדקדק דאמאי פסיק ותני דצריך להכית מקום הזמן הא איכ' זמנין דלא צריך כגון אם כת' אנתתי בגט דלא צריך להכית מקום הזמן ותו אמאי שנו חכמים מידי דאית ליה טירחא לסופר שיכית עתה מקום הזמן ולכותבו לפעם אחרת הא אפשר בלי שום טירחא שיכתוב אנתתי אלא על כרחך יש קפידא לכתוב הכי לכל הפחות לכתחילה ·

רל

שאלה שי"ן ועי"ן שבגט אם היוד"ין שבתוכם אינם נוגעות בהן וכן מה שאחורי הכד"י והזי"ן שעל הא"לף אם

אין

אין נוגעים בהם אלא הם סמוכים כל כך
שהתינוק קורא האות בלי גמגום יש קפידא
כי האי גוונא או לאו ·

תשובה   יראה דלכאור' מוכח מדברי
הגאונים דיש קפיד' בכי האי
גוונא אפילו לעכב שהרי כתב באור זרוע
הגדול וזה לשונו וצריך לכתוב כתיבה נאה
ולא משיטה ואפילו קוצן של יו"ד מעכבין בגט
עד כאן · וכה"גה גדולה במיימון בהלכות
תפילין כתב וז"ל והנה מורי רבינו ש' פסל
לי תפילין שהיו של אבא מרי ז"ל רק בשביל
מקצת היו"דין שעל האלפין ומקצת היו"דין
שבתוך השי"נין ומקצת רגלי התי"ן לא היו
נוגעים בגוף האות וכתב דלא גרע מקוצו של
יו"ד דאמרינן פרק הקומץ דמעכב דבעינן
כתיבה תמה ושלימה ולא פסוקה ושבורה
כדאמר וכתבתם בכתיבה תמה ותדע שעל
מקצתם שאינם תמות ומחוברו' תמהו חכמי'
והוצרכו לדורשו ע"כ הרי כתב בהדי' דבנדון
דידן לא גרע מקוצו של יוד ובקוצו של יו"ד
פוסל א"ז בגט ואין לומר אדרבה מדלא פוסל
מהר"ם אלא משום דכתב וכתבתם כתיבה
תמה ולא שבורה ופסוקה וגבי גט לא בעי
כתיבה תמה כדמייתי בתוספות ובאשירי
ובמרדכי פרק שני דגיטין דמההוא טעמא
מכשירים בגט אינו מוקף גויל אף על גב
דבתפילין ומזוזות פסול ואפילו לדברי ספר
התרומ' דפוסל בגט אינו מוקף גויל לא פסיל
ליה משום דבעי כתיב' תמה אלא משום דלא
איקרי אות דלא ידעינן היכן האות כלה
כדמפרש התם בהדיא מה שאין כן בנדון
דידן דניכר האות אפילו לתינוק כדפרישי'
יש לומר דמהר"ם תרי טעמי קאמ' וכך רוצה
לומר חדא דלא גרע מקוצו של יוד ובעינן
לכתוב האותיות כמו שנתנו לנו מסיני כל
האותיות מחוברים גוף אחד חוץ מן הה"א

והקוף דלדרשא אתי' כדאיתא פרק הקומץ
רב' ובפרק הבונה ועוד אפילו אי הוה קוצו
של יוד לא מעכב הכא מעכב בתפילי' משום
דבעי כתיבה תמה ולא שבורה ופסוקה ולפי
זה בגט נמי דמשום כתיבה תמה לא מעכב
מכל מקום תיפוק ליה מטעם ראשון דבעי
לכתוב האותיות כמו שנמסרו לנו מסיני
והכי משמע באשירי דכתב בסוף גיטין
בסדר כתיבת הגט וזה לשונו ויזהר שירחיק
רגל הה"א דלמהך דלא לשתמ' כי חוכא ובכל
רגלי הה"א צריך להרחיק כדאית' פרק הקומץ
מאי טעמא תליא לכרעיה דה"א אלא בה"א
דלמהך צריך להזהר יותר ע"כ נראה דרוצה
לומר יזהר שירחיקוהו יותר והשתא נראה
להוכיח דע"כ סבר אשירי דפסול בדיעבד אם
הדביק רגל דשאר הה"א דאי לאו הכי מאי
צריך לפר' דצריך להרחיק יותר בה"א דלמהך
כיון דלעולם אינו צריך אלא כשאר ה"א
והפ"ה שפיר מיזהיר תלמודא עליה משום
דפסיל לה"א אפילו בדיעבד אי אתי בעל
ומערער אפילו לרב האי גאון ובעל ה
העיטור כדאיתא באשירי אלא על כרחך אם
אין הספר רוצה לומר שירחיק יותר אלא
רוצה לומר שלא ידביקנו לגמרי תיפוק ליה
דפסול בדיעבד בלא טעם דחוכא כיון ד
דהוכחנו דפסול ומעכב אם הדביק אותם
שדרכם להיות נפרדים ה"ה אם הפריד אותם
שדרכם להיות דבוקים בגוף אחד אכן בתוספ'
פרק המגרש אהך מלתא משמע איפכ' דכת'
שם וזה לשונו ולורכי לוי"ו כו' שמא אין צריך
להאריך אלא כלומר שלא יעשנה קצר' שהיא
כראית יו"ד וכן רגל הה"א דלמהך מן הגג
שמא אין צריך להרחיק אלא שלא יתחבר בגגה
ושמא צריך להאריך הוי"ו ולהרחיק רגל הה"א
שלא יטעו העולם בזה ונהגו להארי' ולהרחיק
מיהו ודאי אין הגט פסול אם לא האריך וכן
בלמהך

בלמהך אם לא הרחיק יותר מדאי עד כאן לשונו· והשתא לפי מאי דקאמר מעיקרא דרוצה לומר תלמודא בה"א למהך רק שלא יתחבר בנגה מאי איריא הך ה"א כולהו כמי בעי הכי אי סבירא לן דהדביק הכפרדים פסול ומעכב אלא על כרחך אין קפידא לכל הפחות לעכב וגם כמדומה לי שלא נהגו לפסול כלל בקוצו של יוד אם חסירים הן בגט ואף על גב דכתב בהדיא באור זרוע דמעכב אפשר דרוצה לומר קוצו של יוד כדפרש"י פרק הקומץ דהוא רגל ימינית של יוד וה"נ מייתי אור זרוע בהלכו' תפילין פר"שי גם כן לפסק הלכה כמו אידך פירושה ואף על גב דכתב הכא סתמא נראה דסמך אמאי דכתב כבר שלא יכתו' מש"ט ובמש"ט אין האותיו' לגמרי כצורתם והילכתן אלא כעין נקודו' ומקלות כתב עלה דאפילו קוצו של יוד לפר"שי מעכב ואף על גב דהוא עדיף ממש"ט אפ"ה מעכב משום דאיכו אות אלא כמו נקודה בעלמא אבל קוצו של יוד לפר"ת הייכו הכפיפה לגד שמאל כוכל לומר דלכ"ע לא מעכב בגט אלא בתפילין ואם כן ההיא דמהר"ם בהילכות תפילין דכתב לא גרע מקוצו של יוד מחסר טפי שם האות משאם לא עשאם גוף אחד אמכס הואיל וכמכאו ראיו' לכאן ולכאן כוכל להחמיר וליזהר אפילו בדיעבד לבי כוקפו משום דטעות בגט מביא לידי פסול ממזרו' ואף כי האשירי כתב בהלכות ספר תורה שאם לא הדביק אילו הזוגין באותיותיהן כשתכו צורת האות אלמא דפסל ולא מטעם דבעינן כתיב' תמה ולא שבורה ואם כן בגט כמי יש קפידא משום הכי כדלעיל·

רלא

שאלה בארץ אוסטרייך וביתר מלכיו' שמזכירי' ח"ת כמו כ"ף רפויה היאך כותבי' בגט מקב' בכויי כגון מ"כל יכ"כא יוכ"ל וכה"ג וכן בשמות העיירות והנהרו' אם הם בעניין זה שיצטרך לכתוב בח"ת או בכ"ף מה כותבין כ"ף או ח"ת·

תשובה ירא"ה דלכתחילה כותבין תיבות הללו בכ"ף גם באוסטריך וכיוצא בה ואע"ג דאם היו כותבים בח"ת היתה נקראת להם התיב' כהלכתה במרוצה יותר מכ"ף לפי שצריכין לקרות הכ"ף רפויה ולא דנושה ובח"ת אין חילוק ונראה כמי דמהאי טעמא כל תיבות שהן בלשון אשכנז דצריך לכתוב ט"ת או תי"ו כותבים ט"ת משום דבתי"ו איכא למימר רפויה היא ותשתנה קריאתה מ"מ בין ח"ת לכ"ף הואיל ובני ריינוס ושאר מדינו' כמותן שמזכירין הח"ת כמו ה"א לא הית' התיב' נקרא' כלל כהילכת' יש לכתוב בכ"ף כדי שתהא נקראת לכ"ע ולא דמי לט"ת ותי"ו דהתם אין בו טעות להפוך לשום אדם ואף על גב דכתב במרדכי בפרק המגרש בתשובת ריב"א כתב על הגט שבא מארץ הגר וכולי משמע שם בהדיא דהיכא דמוכח מתוך הגט שנכתב במקום פלוני אם נכתב הנהר או העיר בלשון של אותו המקום כשר ואין קפידא אם בשאר מדינות או מקומות אין הלשון הזה מובן להם וא"כ היכא דמוכח דבאוסטרייך וכיוצא בה נכתב הגט מה היה לחוש אם לא נקרא יפה לבני מדינות אחרות ל בודאי דיעבד שפיר דמי אבל לכתחילה טוב לכתוב שיהא נקר' יפה לכל ואין להקפיד אם לא נקרא במרוצה לבני המדינה דמ"מ נקרא הוא דכמה כפ"ין רפויין מכיכו ואין לדקדק במ"כל לכותבו בח"ת משום שעיקר השם שבא משם בח"ת הוא יחיאל ע"כ הא ליתא הך סברא דהא רבים בבני ריינוס ואגפיה הנקראים בעיקר השם יחיאל ובכינוי מ"כל ולדידהו ע"כ הכינוי מדוקדק מעיקר הש' שלא ודאי י"ל דכינוי כה"ג ע"י גוים נתחד' בתחילה

והם

והם אין מדקדקים כלל וא״כ לבני אוסטרייך כמי כימא הכי ואם אחד נקרא יחיא המכונה אי״ל כמו שרגילי׳ כך בני אוסטרייך ואנפיה נראה דאין צריך לכותבו כלל דהוי כמו יצחק אקין נפורה פורה דכתב במרדכי דאין זה כינוי רק קיצור השם אבל כינוי מ״כל ליאיאל לא ברירה כלל דחשיב קיצור ולא כינוי דאין הכינוי קרוב לעיקר השם כהזכרתי כמו אקין ליצחק פורה לנפורה וכיוצא בהן אבל אי״כל קרוב הוא ליאיאל לפי לשון בני אוש״טרייך שרגילין בכמה מקומות לקרו׳ בראש התיבה אד בשבא כמו באי״ריך ומה שכותבין בעיר ביאוש״טע כהר קיר״פך בכ״ף ולא בח״ת אין להוכיח כלל דאף באוש״טרייך אין כותבין בכה״נ ח״ית דהתם כף פשוטה נקרא במרוב׳ כמו ח״ית ועוד אדרבה בח״ית יש לטעו׳ יותר מבכ״ף הואיל והוא בסוף התיב׳ אפשר לקרות קרפ״א כמו לקפח שוקיו ולכך אין לכתוב ח״ת בסוף התיב׳ כלל אפילו לבני אוסטרייך והא כמי דאסיקנ׳ לעיל דבין ט״ית ות״ו כותבים לעולם ט״ית מפני שהת״ו רפויה לפעמים אין להקשות עלה ממה שהיו כותבין קרי״מש ולא היו כותבין קרי״מס מפני הטעות כי הש״ין לפעמי׳ בימין י״ל שמא שם אותה העיר מקדם היתה נקר׳ בש״ין בימין או קרוב להכר׳ ש״ין בימין וע״כ צריכין לומר שנשתנה שמה קצת שהרי עכשיו נקראת היא בפי כל אדם קרי״מז ואם תאמר היינו טעמא שהזכרתם בסמ״ך והז״ין קרוב׳ להתחלף המדקדק בלשו׳ בני אוסטרייך בני כפרי׳ ימצא לו שגם הז״ין והש״ין בימין קרובים להתחלף להם לפי עבות לשון אשכ״נז שיש להם׃ הנראה לעניות דעתי כתבתי׃

רלב

שאלה הא דקאמר תלמודא פ׳ קמא דגיטין וכ״ת אעביד לחומר׳ אם כן אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים א״כ תקשה היכי נהגו האחרונים במה שאומרי׳ בגיטין שלא נהגו בהן הראשוני׳ וכן עוד היום אנו מחמירין בכמה מילי בגיטין שלא נהגו בהן רבותינו שהיו לפנינו׃

תשובה ירא״ה דדברים הללו צריכים לימוד רב אימתי שייך לומר כמבאת אתה מוצי׳ לעז ואימת לא אמרי הכי דהא ע״כ כללא הוא דילפינן מיניה מהאי דפרק קמא דגיטין דהא דייק מיניה התם במרדכי דאין לזיין האותיות של שעטנ״ז ג״ץ בגיטין מטעם דאם כן אתה מוציא לעז והיה נראה לחלק דכל היכ׳ דמילתא דפשיטא הוא להתיר ובא אחד להחמיר ולעשות זהירות יתירתא כי האי גוונא אמרינן לא תעביד דאם כן אתה מוציא לעז אבל היכא דאיכא ספיקא ונדדין שמן הדין ראוי להחמי׳ מוטב יותר לעשות כדת וכתורה לגמרי וכחוש לגיטין שלפנינו שלא יהא בהן ספק משניחוש ללעז גיטין הראשונים והכי אמרינן פרק המגרש דאתקין רבא בגיטין מן יומא דנן ולעלם ומפרש התם מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ופרש״י התם אף על גב דקי״ל כרבי יוסי מכל מקום תקן כך כדי שיהא בהיתר גמור ושלא יוצא שום לעז על בת ישראל וכי האי גוונ׳ כמי פירש אהא דתיקן ולעלם לאפוקי מדבעי רבא מרב נחמן אלמא אפילו האמוראים החמירו שלא לצורך ולא חשו ללעז גיטין הראשוני׳ דמשמע דקודם רבא לא היו כותבים מן יומא דנן ולעלם והיינו משום דהוא חייש ללעז שלפניו משום דרבנן פליגי עליה דרבי יוסי אם רבא פן יוציאו לעז ולימרו דהילכתא כרבי׳ וכן הא דאית׳ בתוספות ובמרדכי פרק כל הגט דתקן ר״ת לכתו׳ כנגד והרי את מותר׳ לכל אד׳ אע״ג דבטופס הקדמוני׳ לא הוי כתב כדאיתא

כדאיתא התם לא הוי חייש רבינו תם ללעז
הראשונים והחמיר שלא לצרך שהרי כתבו
תוס' ומרדכי התם דבטופסי' הקדמונים כמי
מאריכין בכמה לשונות בגט שהן כוללין כמו
והרי את מותרת לכל אדם מכל מקום הואיל
ומשמע בכמה דוכת' בתלמוד דצריך לכתוב
והרי את כו' חש רבינו תם פן יוציאו לעז אם
לא יכתבו הכי ולא אשגח על לעז גיטין ה
הראשוני' ואם כן צריכי' לחלק בההיא דגיטין
דלעיל דאין לעמוד על כל אות ואות משום
לעז גיטין הראשונים וכן הא דזיין אותיות
דשעטנ"ז ג"ץ דדייקינן מיני' אע"ג דהתם כמי
איכא כדדין וסברות להחמיר אלא דהתם אי
אתינן להחמיר ולומר דצריך לעמוד על כל
אות ואות אם כן הגיטין הראשונים שלא
עמדו על כל אות ואות היו פסולים לגמרי
ונשתנה בהן מטבע חכמי' לגמרי דהוי גרע
טפי מלא אמר כלל בפני נכתב שהרי העיד
שקר שנכת' בפניו דהיינו כל הגט כמו שאנו
סוברים להחמיר שכך תיקנו חכמים והוא לא
ראה רק שיטה אחת וכן אותיות דשעטנ"ז
ג"ץ אם נחמיר לזיינם אם כן סוברי' אנו דלא
מיקרו אותיו' בלא זיו' ואכ"כ כל גיטי' הראשוני'
שלא זיינו אות' פסולים לגמרי היו כי לא היה
כתב כלל וכמו שנגרשה בגט מוטעה ומשובש
מכל כדדין דמי אבל ההוא דמן יומא דנן וכן
והרי את מותרת אפילו לפי מה שסוברים
להחמיר הגיטין שלא היו כותבין כך לא היו
פסולי' בפשיטו' אלא שהיה לדקד' לעז בהן כל
כי האי גוונ' לא חיישינן ללעז גיטין הראשוני'
אי איכא סברא וטעם להחמיר אבל למיעבד
זהירות וחומרות יתירו' שלא כהנו הראשוני'
אפילו בכי האי גוונא לא עבדינן ומההיא
דפרש"י אמן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי
ואף על גב דהילכתא כרבי יוסי מכל מקום
תיקן רבא כדי שיהא בהיתר גמור ושלא יבא

שום לעז על נשואי בנות ישראל כרא' לתרץ
כמי הא דנהיגי עתה לטרוח הרבה לפעמים
על ידי יציאה מרובה להחתים עדים בגיטין
אף על גב דפסק תלמודא בכמה דוכתא
בגיטין דהלכה כרבי אלעזר דאמר עידי
מסירה כרתי וגט שאין עליו חתומים עדים
כלל כשר לגרש בו ואין העדים חותמים על
הגט אלא מפני תיקון העלם והאידנא ליכא
תיקון העולם בעידי חתימה שהרי כל א
המנהיגים קורעים הגיטי' מיד אחר כתיבתם
וגונזים אותה לעצמן ומימינו לא שמענו
שבאתה אשה לב"ד וגט בידיה להגבות בו או
לגבו' בו כתובתה ואם כן טורח עידי חתימה
למה לדידן אלא משום דכמה סתמא משניות
ובריית' דקא סברי כרבי מאיר דסבר עידי
חתימה כרתי וגט שלא היו עדים חתומים בו
הוי כמו חספא בעלמא מפקינן כפשין מכל
פלוגת' כדי שיהא בהיתר גמור ושלא להוציא
לעז כלל על נישואי בנות ישראל·

הג"הה בפרק יש נוחלין פירש רשב"ם וכן
במרדכי שם דרב אלפס ויתר גאונים סבירא
להו דלפי האמת רבא סבר בגיטין דלא כרבי
יוסי ולכך תיקן מן יומא דנן ולא משום שלא
יבא לעז על נישואי בנות ישראל כדפריש"י·
עד כאן·

כלג

שאלה מי ששמו בנימן ובא לכתוב
לו גט כותבין בנימין מלא
או חסר וכן יש להסתפק גם בשאר שמו' כגון
שמריה או שמריהו או חזקיה או חזקיהו או
יחזקיה או יחזקיהו וכן יונתן או יהונתן שיה
או אליהו מתתיה או מתתיהו גם בירחים
כסליו ואייר אם כותבין כסליו מלא או חסר
אייר בשני יודי"ן או חסר·

תשובה יראה דבנימן יש לכותבו חסר
יוד בתרא וכן נמצא כתוב

על

על שם אחד מהגדולים שאמר שכל הגיטין
שראה שהיה כתוב בהן בנימן נכתב חסר
ונראה דכן הוא לפום הלכה דאמרינן בפרק
אלו נאמרי' במסכת סוטה שהחמישי' אותיו'
של שנים עשר שבטי' היו כתובות על האפוד
עשרים וחמשה על זה ועשרים וחמשה על
זה ופריך תלמודא הני חמישים נכי חדא
הוו ומשני אמר רבי יצחק הוסיפו אות אחת
דכתי' עדות ביהוסף שמו רב נחמן בר יצחק
אומר כל התורה כולה בנימן חסר וכאן מלא
משום דכתיב על האבן השני כתולדותם
וכתיב ואביו קרא לו בנימין פיר' כתולדתם
משמ' שיכתבו כמו שנכתבו בתחלת תולדתם
הא קמן דלפי מאן דפריך בתחלה דנכי חדא
הוו וגם לשינוי דרבי יצחק דינו של בנימין
לכתוב חסר ולשינוי דרב נחמן נמי אי לא
דפריש קרא כתולדותם היה נכתב חסר ואם
כן לגבי גיטין לבתר כל התורה אזלינן וגבי
אפוד מסתמא טעמא יש בדבר ובאולי כדי
להשלים הנ' אותיות אך אתמהא דבמסורת
דידן יש דבתורה יש שבע עשרה בנימין מ
מלאים ובנביאים עוד יותר וצריך לומר דכל
התורה כלומ' רוב התורה דרובו ככולהו ואי
לא הוי כת' כתולדות' היה נכת' את הרוב הג"ה
ובסמ"ג כתב במצות בגדי כהונה דרבינו
שלמ' פירש דבנימין כתב מלא באבני האפוד
להשלים נ' אותיות והמיימון פירש דיהוסף
היה כתוב באבני האפוד להשלים ומסיים
סמ"ג דפלוגתא דאמוראי היא בפרק אלו
נאמרין עכ"ל · עוד נראה להביא ראייה מן
הפייטן רבי בנימן הגדול שיסד האופנים
בלולי אש ומימות ומרומי רום חתם שמו ·
ומצאתי אחר כך שאחד מהגדולים הביא גם
כן ראייה זו מן הפייט · ובשם שמריה נראה
דאין לכתוב שמריהו כלל רק שמריה כי לא
שמענו מימינו שאחד נקרא לעלות ולקרות
בתורה או שחתם את עצמו בשם שמריה
ועוד דבספר עזרא נמצאים שמות משני
אנשים שנקראו שמריה ושם שמריהו לא כ
נמצא שא במקום אחד בדברי הימים וסברא
הוא דבתר רובא שדינן היכא דלא ברירה לן
ואין לומר הואיל והנהו תרי שמות דשמריה
בספר עזרא היו מאותן שהושיבו נשים
נכריו' ולא ניחא להו למינשי לאסוקי בשמייהו
כדאיתא ביומא פרק אמר להם הממונה
דמכל מקום בעלי תשובה היו על המעל
כדמפרשין הקראי התם ורגילות הוא נמי
לקרות הבנים על פי הבודקים בספרים איזה
שם נמצא לו ראשון ואם כן הוי להו תרי לגבי
חד ואזל בתר רובא · ובשם חזקיה נראה דכל
היכא דמספקא לן לא נכתוב אלא חזקיה אם
לא שידוע לנו כגון מהר"א המוזכר בחבורים
היה שמו חזקיהו וכן כל זרע לבני משפחתו
שנקראו על שמו אבל בסתמא לא אע"ג דבכל
ספר דברי הימים לא נכתב אלא חזקיהו
ובספר מלכים ובספר ישעיה כתב ברוב מ
מקומו' חזקיהו · אמנם בספר מלכי' בתחילת
מלכותו כתב חזקיה וכן בספר משלי כתב
אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהוד' ובספר
תרי עשר ובספר עזרא נמצא גם כן שמות
של אחרים חזקיה ובתלמוד נמי אשכחן
יהוד' וחזקיה בני רבי חייא אמ' אביי משמיה
דרבי חזקיה ומסתמא האחרונים היו כ
נקראין על שמות הראשונים · וכיון
דתפסו האחרונים רק שם חזקיה אנו נמי
נתפוס אותו בסתמא דמילתא ואף אם
תמצא לומר דהתלמוד קיצר הלשון יהא כן
מכל מקום הוי ליה כחניכתא דכשר כדאית'
בתוספות ובא שירי פרק השולח דלכולהו
שינוי' דהתם חניכ' כי האי גוונ' שרי לכתחילה
אם כן אפילו מי שנקרא יחזקיהו או חזקיהו
אם כותבים אותו חזקיה לא הפסיד דהוי

בחניכתו אבל איפכא הוי הפסד וקל׳ · אמנם בשם אליהו נראה דכל היכא דמסתפקא לן נכתו׳ אליהו ולא אליה דרובן כתיב כך שיהו ולא כתיב שיה רק בה׳ מקומות ודרשו רז״ל דיעקב אבינו נכתב בחמשה מקומו׳ מלא וי״ו לפי שלקח משכון משמו של אליה שיבשר את בניו והכי פירש רש״י בפרשת בחוקותי שמא דעיקר השם הוא אליהו ואם תאמר והלא כ כתיב בדברי הימים ויעשיה ואליה וזכריה בני ירוחם ואיתא בתוספות בפרק המקבל שנמצא בתשובת גאון שיש בסדר אליהו רבה שאמר לחכמי ישראל שהוא מזרעו של רחל אמרו לו תן לנו סימן לדבריך אמר להן כך כתב ביחסו של בנימן ויעשיה ואליה וזכריה בני ירוחם הא קמן דביחוסו מזכירו בשם שיה מכל מקום מי שקורא את בנו על שם הנביא הזה ז״ל תפס השם המבואר וביחוסו אינו מבואר דאיהו הוא אלא על פי תשובת הגאון ורוב בני אדם לא ידעי בהכי אע״ג דנמצא גם כן אנשים אחרים בדברי הימים ששמם שיה היה מכל מקו׳ סתמא דמילתא האחרוני׳ כולם או רובם לא נקראו אלא על שם אליהו הנביא ז״ל · ובשם מתתיהו נראה דבסתמא דמילתא שאין ידוע היאך עלה לקרות ב בתורה יש לכתוב מתתיהו ואף על גב דשם מתתיה אשכחן תרי גברא חד בעזרא וחד בדברי הימים מ״מ במעשה דחנוכה שהוא שגור בפי כל ומזכירין אותו בכל שנה שמנה ימים מתתיהו בן יוחנן כהן גדול סברא לומר שעל אותו שם נקראו הבני׳ וסבר׳ רחבה היא דיש לתלות שמות האחרונים שנקראו על שמות הראשוני׳ דווקא בהנהו דידעי ושכיחי לאינשי להזכירם · ובשם יהונתן דקדקתי בספר שמואל ביהונתן בן שאול דמאז שכרת הברית עם דוד נכתב בכל מקום יהונתן ומקודם לכן נכתב ברוב מקומות יונתן

ובספר דברי הימים מצאתי גם שמות אנשים אחרים אחד יונתן ואחד יהונתן ויונתן בן שאול נכתב שם ביחוסו יהונתן וכשנכתב שם נפילתו במלחמה כתב יונתן · והיה נראה לדקדק מן השמות הנמצאים בתלמוד יונתן בן עוזיאל רבי יונתן בר פלוגת׳ דרבי יאשיה ורבי יונתן רבו של רבי שמואל בר נחמיה בכולהו לא אשכחן בשו׳ ספר משנה או גמרא שכתב רק יונתן ואם תאמר התלמוד קיצר הלשון יהי כן מכל מקום הוי ליה חניכה כדבריכא לעיל לכן נראה לכתוב מן הספק יונתן אם לא ידוע שחתם את שמו יהונתן או עלה בו לקרות בתורה דבהא תליא מילתא בכל ספיקות שמות דאין לנו אלא שם שהוא מחזיק לעצמו כדאיתא באשירי פרק השולח· וכל מה שדקדקנו לעיל בכמה דקדוקים אין צריך אלא היכא דלא ידעינן היאך חתם הוא או עלה לקרות בתורה כגון באבי האיש או באבי האשה או שהוא עצמו מסופק ב בשמו · ובשם דוד אין נראה כלל שום ס ספיקא אם כותבין דוד מלא או כותבין חסר כיון שהוא כתב בכל ספר תהילים בכל מקום דוד בלא יוד ואף על גב דבספר דברי הימים יותר ממאה פעמים כתב דויד מלא מכל מקום כיון דכל ספר ת תהילים לא נכתב אפילו פעם אחת מלא אלא כולם בלא יוד ואמרינן בפרק קמא דבבא בתרא דוד כתב ספרו פי׳ הוא עצמו כתב ספר תהילים וכיון שהוא עצמו כתב שמו כך היאך נכתוב אנו בע״א והכא דספר ד״ה אפשר לשום דרשה נכתבו כך · אמנם אם יסתפק לאחד בשם מן השמות שלא יוכל לברר בדעתו היאך יכתוב אפשר לו לצאת ידי כל חובתו כגון שיכתוב שני גיטין אחד בגזרת שם זה ואחד בגזרת שם זה כגון אם מסופק ששמו גרשום או גרשון וכן

עשה אדם גדול בזמנינו ונתן שני גיטין ביד האשה בבת אחת או בזה אחר זה ואז היא מגורשת ממ"נ · וכי האי גוונא תנן פרק המגרש שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו ואע"ג דמסיק עלה בגמרא אמר רבי ירמיה הא דלא כרבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי דאי כרבי אלעזר הא לא ידעי עדים אי בהאי מגרשה אי בהאי מגרשה ופרש"י דאין כאן כתיבה מבוררת וכיון דסבר עידי מסירה כרתי ע"כ לה לשמה אוכתב ונתן קאי ואם כן אכן ד דקיימא לן הלכה כרבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי בריכינן למימר דלית הילכתא כההיא מתניתין הא ליתא דאביי מסיק התם דאתי שפיר כרבי שעזר דכהי דכתיבה לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי ושינויא ד דאביי עיקר הוא כדמוכח מאשירי התם דמייתי משנה זו לפסק הלכה ואף על גב דסבירא ליה כרבי אלעזר והיינו כשינוי דאביי · ונראה דכדון דידן שני גיטין שנכתבו משום ספק השמות אפילו לרבי ירמיה כשר הדבר לגרש בשניהם אפילו לרבי אלעזר ולא דמי לההיא דשנים ששלחו גיטין דלעיל דהתם גט זה נכתב שלא לשם גירושין איש ואשה הללו וכן גט השני לא נכתב לשם גירושין איש ואשה השני כי האי גוונא לא הוי כתיבה מבוררת כשיתנו שניהם אבל כדון דידן דשני הגטין נכתבו לשם גירושי איש ואשה זו אלא שמתוך הספק הוזקקו לשניהם חשיב שפיר כתיבה מבוררת כשיתנו שניהם והכי מחלק בריש כל הגט לענין כתיבה לשמה עיין שם · והך דכדון דידן עדיף טפי מכל הכהו יתר על כן דמפרש התם דדריש יכתב לה לא אתי לאפוקי אלא שלא לשמה ולא שנכתב בטעות וקל להבין ·

ובירח אייר קבלתי דכבר הוי עובדא שכתב גדול אחד אייר בחד יוד ונחלק עליו גדול אחד בוו"נא דהוי קשיש מיניה ועל ידי כך נתקבצו הגדולים ושאר הלומדים יחד לוו"נא ונפקא מסקנא מביניייהו דלכתחילה יש לכתיב בשני יוד"ן ובדיעבד יש להכשיר אם נכתב בחד יוד ונראה דודאי דינו לכתוב בשני יוד"ן כי כך מצאתי בתרגום מגילת אסתר וגם בתרגום אחד בספר מלכים וכן הסברא נותנת דנא ולמוד מעניני חדש שלפניו ניסן ושאחריו סיון כולם שוין ב בנקודת חיר"ק וקמ"ץ ומה ניסן וסיון אות האמצעי רפה ולכך הוא מלא יוד ומסתמא אף אייר כן ואף על גב דאדרבה העולם מדגשים היו"ד בזכרם אייר אין ראייה מזה שהרי מדגשים נמי הסמ"ך בזכרם ניסן ואף על גב דודאי רפה הוא כדמוכח במגילת אסתר וכן סיון לכך נראה דאפילו אם נותן הגט בחד יוד ובו ביום נודע הטעות דיש לכתוב וליתן אחר בשני יוד"ן וכי האי גוונא לא הוי לעז כל כך לבית דין וההוא עובדא דלעיל כבר עברו כמה ימים אחר הנתינה ויצא שם מגורשת על האשה ואי הוי בעי למיהדר וליתן גט אחר הוי זילותא לבית דין ולכך הכשיר בדיעבד כן נראה ובירח כסליו נסתפקו הראשוני' אם יש לכתוב כסלו חסר יוד כי כך כתב בתרי עשר בזכריה ובספר עזרא וכתב במסורת שם תרין חסר או אם יש לכתוב מלא יוד כי כן הוא בתרגום יונתן בההוא דלעיל בזכריה לפי שרוב נוסח הגט הוא לשון תרגום לכך אית לן למיזל בתר התרגום טפי מבתר העברי ואני בדקתי בשלשה תרגומים דתרי עשר ומצאתי באחד מהם כסלו חסר כמו בעברי אמנ' נר' דודאי מלא הוא בתרגום כי כמצא מעין נזרה זאת בספר איוב שלו הייתי ואין שלו בבטני שהן חסירין בעברית ובתרגום שם מלאים

שליו וכן השליו שבספר תורה פרשת בשלח
ופרש׳ בהעלותך חסירין הן ובתרגו׳ אונקלו׳
הן מלאין שליו הא קמן דדרך התרגו׳ לתרגם
בכי האי גוונא החסר מלא מכל מקום כל זה
ספיקא דאוקה היא ולית לן למיזל בתר
התרגום משום דרוב נוסח הגט לשון תרגום
הוא דאדרבא נוסח הזמן בגט אכן כותבים
בלשון עברי כמו בשני ימים לירח ניסן ואין
כותבין בתרי יומין לירחא דניסן דכי האי
גוונא מתורגם הוא אבל לירח לשון עברי הוא
כמו בירח האיתנים בחג במלכים · ויש
מפטפטי׳ שלא לכתוב כסלו חסר דלא לשתמ׳
כסלו כמו יקוט כסלו באיוב שהו׳ לשון בטחו׳
ומחשבה והוא אתי למטעי דהכי קאמר לירח
שמחשבו עליו לגרש בו ודברי הבאי הם דאם
כן בכסליו מלא נמי איכ׳ למטעי דלא לשתמ׳
כסליו מלאו כקלה דספר תהלי׳ וכיון דאיכ׳
למימר הכי ואיכא למימר הכי אית לן למיזל
בתר העברי שהוא עיקר ומדוקדק לנו יותר
מן התרגום וכל שכן הכא דמסורת מעידה
שהו׳ חסר ואף על פי ששמעתי שהקדמונים
היו נשמטין לכתו׳ גט בכסליו בשביל ספיקא
זו הנראה לע״ד כתבתי ·

רלד

שאלה מי שנשתנה שמו מחמת
חולי כמו יעקב אחר משה
היאך כותבין בגט אכא יעקב משה או יעקב
דמתקרי משה ·

תשובה יראה דכותבין בגט דמתקרי
משה והכי משמע בס״מק דכתב
ואדם שנשתנה שמו מחמת חולי אף על פי
שקורין אותו תדיר בשם הראשון מכל מקום
שם השני הוא עיקר וכותבים אותו קודם
עד כאן האי כותבין אותו קוד׳ משמע לפום
ריהטא דכותבים יעקב משה משום דהכי
נופל שפיר לשון קודם כלומר זה אחר זה אך
כי דייקינן התם מוכח דקודם רוצה לומר
עיקר וממילא יהא קודם דלעיל מיניה כתב
אדם שיש לו שני שמות חלוקים ואחד מהם
הוא עיקר יכתוב העיקר קודם אני פלוני
דמתקרי פלוני וכן אשה דמתקריא הא קמן
דרוצה לומר קודם לעיקר והכי אשכחן נמי
בגמרא פרק השולח אחא בר הדיא דמתקרי
איא מרי ובמרדכי מרים דמתקרי שרה אמנ׳
אם בא לחתום בגט ודאי די בזה שיחתום
יעקב משה בן פלוני עד ואין צריך כלל ל
לחתום דמתקרי וכן ראיתי גדול אחד מן
הזקנים חתם את עצמו בדייסקי חיים שיהו
בן פלו׳ וקרוב בעיני שראיתי גם בתשובת
הקדמונים שיש מן הגאונים שהיו להם שני
שמות חתמו את עצמ׳ בתשובה כיוצא בזה
וטעם יפה לחלק בין כתיבה בגט לחתימה
דבחתימה אם לא הזכיר שמו כלל שא שחתם
בן פלוני עד כשר כדתנן בהדיא בהמגרש
וה״נ לא נהגו לחתום בשם כינוי אפילו אם
יש לו כנויה ידועה ורגילה והיינו טעמא
דפירוש שמות העדים בגיטין אינו אלא
מפני תיקון העולם אפילו לרבי מאיר דאמר
עידי חתימה כרתי כדאיתא בהדיא פרק
השולח והיינו משום דהעדים ניכרים על ידי
כתב ידן בלא פירוש שמותן מה שאין כן
בהזכרת שם האיש בגט דכתב סופר הוא
וק״ל · וכמדומה לי שנהגו באושטר״יך אפילו
בכתיבת שם האיש בגט היו כותבין יעקב
משה ולא דמתקרי כלל ואפשר משום דמנהג
במדינ׳ ההוא שעולי׳ כך לקרות בתורה יעק׳
משה עמוד יעקב משה בן פלוני כתבו ג״כ
כדרך זה בגט כדמשמע באשירי פר׳ השולח
דאזלינן בכתיבת השמו׳ בגיטין בתר עלייתו
לקרו׳ בתורה מ״מ כר׳ עיקר כדכתיב׳ לעיל ·

רלה

שאלה אחד נקרא ראובן רייזפפו או שמעון פעו״ך שהכינוי על ידי צורת גופו או אם הכנוי מצורת גופו אבל סתם בני אדם לא קורין לו כלל בכינוי לבד אלא לעולם מזכירי׳ שם המובהק עם הכינוי צריך למכתב כינויים הללו בגיטין או לאו ·

תשובה יראה דצריך להתיישב בדבר ובתחלה אבאר מה שנמצא לי בתלמי׳ מגני׳ אלוקי׳ הללו פרק אלו טריפו׳ גרסינ׳ הכי כובשייני מנייני כשרי׳ לגבי מזבח והן הן תורי של רחבה פירש כובשני בלשון ארמי תורי׳ ופריך תלמודא עלה מיתבי אזוב ולא אזוב יון ולא אזוב כוחלת אזוב ולא כל אזוב שיש לו שם לואי ופר״שי שם דהמק׳ סבר דנוניי״ני שם לואי ולא שם מקומו ופריק אביי שנשתנה שמו קודם מתן תורה ובאת׳ תורה והקפיד׳ עליו כו׳ רבא אומ׳ כובשני באתרייהו כובשני סתמא קרי להו ובפ״ק דסוכות גרים כמי האי מרירתא דאגמא אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ופריך כמי התם עלים מאזוב ולא אזוב יון כו ופריק אביי כדלעיל רבא אמר הא מרירתא דאגמא משום דשכיחי באגמא ובפ״ק דבכורו׳ תניא אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משרין וזהו דבש דבורים יכול שאני מרבה אף דבש גיזין וצירעי׳ אמר׳ לא ומה ראית מרבה אני דבש דבורים שאין להם שם לואי ומוצא אני דבש גיזים וצירעין שיש להם שם לואי ובפ״ק דנידה איתא תנא שלש בתולות הן בתולת אדם בתולת קרקע בתולת שקמה ופריך ולחשוב כמי בתולת דמים ופריק רב נחמן כי קתני מידי דלי׳ לה שם לואי מידי דאית ליה שם לואי לא קתני ופר״שי שם בתול׳ דמי׳ לאו סתמ׳ בתולה איקרי דסת׳ בתולת אדם הייכו בתולת בתולים וכן בתולת קרקע ובתולת שקמה לא בעי שם לואי מכל הלין נראה לדקדק דשם לואי מקרי אע״פי שאין מזכירים אותו לבד רק עם שם המובהק הרי דאזוב כוחלים ואזוב רומי לא היו קורין כוחלים ורומי לבד וכן דבש גיזין וצירעין לא היו קורין גיזין וצירעין לבד וכן איכך ותלמודא קרי להו שם לואי וחניכה דבגיטין כמי הייכו פי׳ שם לואי דפרק המגרש פירש ר״שי חניכתו הייכו שם לואי של כל המשפחה · אמנם נראה דיש לדחות ראייה מכל הכי דהא דאזוב רומי ודבש גיזי׳ וצירעין ואכך מיפסלו משום שם לואי זהו משום דסתם אזוב קורין לו בסתם בלי שם לואי וכן דבש דבורי׳ אין קורין לו דבש דבורים וכן לפי ס״ד דמקשי מכובשני סתם תורי׳ היו קורין לו כובשני בלי שום לואי וכן סתם מרור לכך הכהו שאין קורין להו בסתם חשיבי שמות דלואי דע״כ טפילין הן לגבי אינ׳ שהרי להכהו קורין בסתם ולדידהו בלואי ולכך י״ל כל מה שהזכירה תורה אזוב ומרור ותורים ודבש ר״ל במה שנקר׳ כך סתם בלי לואי דזהו עיקר המין ובנדון דידן לא תליא בהכי מידי ולא שייך לומר כאן טפל לגבי עיקר דאין ראובן זה וראובן אחר מין אחר דהן הן וכוכל לומר לעולם דהואיל ומזכירין תדיר שם המובהק עם הכנוי לא חניכה מיקרי לענין גיטין דטעמא מאי כותבין החניכה בגט כדי להכי׳ שזהו פלוני המגרש שלא יסברו שזה ראובן שכתב בגט אין זה המגרש כי רבי׳ שקורין לו בחניכה אינם יודעים ששמו ראובן ואם כן כל היכא שקורין תדירא שם המובהק עם הכנוי ליכא למיחש להכי · אפס בהא מספקא לי דהרבה פעמים מצוי בחניכה כי האי גוונא דהיהודים מזכירין שם ה המובהק עם החניכה אבל רוב הגוים מזכירין לקרותו בחניכה לבדו ובאשי״רי פרק השולח משמע בהדיא דתליא

מילתא כמי בקריאת הגוים דכת׳ וז״ל והעולם
נהגו כה״ג לפי שנהגו הגוי׳ באשכנז שקוראין
ליהודים בחניכה הקרובים ללשון עברי ואין
ראוי לכתוב על אותה חניכה דמיתקרי לכך
נהגו לכתוב וכל שום וחניכ׳ דאית ליה שמלת
זאת כוללת הכל עד כאן לשונו לכך נראה
דבכל כה״ג או חניכת המשפח׳ כגון שטו״ס
גאכ״ז אפילו במקומות שלא נהגו לכתוב וכל
וחניכה בכה״ג יכתבו וכל שום וחניכ׳ כדכתב
אשירי לעיל שמלת זאת כוללת הכל וכן כתו׳
בסמ״ק על גט המשומד שטוב הדבר לכתוב
וכל שום וחניכה כדי לכלול שם דניות עם
שם דיהדות ואף על גב דמסיק התם דבגט
של ישראל כשר אין לכתוב וכל שום וחניכה
בפר״ת ה״ה כדון לידן ומכ״ש דבגט משומד
כתבו כל החבורי׳ בפשיטות דחלילה להזכיר
שם דניות כדת משה וישרא׳ ואפ״ה טוב הדב׳
לכוללו וכל שכן כדון דידן׃

רלו

שאלה שין ועין שבגט אם היודין
שבתוכן אין נוגעין בהן וכן
היוד שעל גבי הא״ף וכן היו״ד שבאחורי הכ״די
אם אין נוגעים אבל כתוב׳ הן כל כך בדבוק
שהתינוק קורא האות יפה יש לפסול הגט
בכה״ג או להכשירו׃

תשובה יראה דלכאורה מוכח מתוך
דברי הגאוני׳ דיש לפסול אפי׳
בדיעבד דכתב בה״ג שבמיימון בהלכות
תפילין וז״ל והכה מורי רבי׳ שי׳ פסל לי תפילין
של אבא מורי זכרונו לברכ׳ רק בשביל מקצת
היודין שעל האלפ״ין ומקצת יודי״ן שבתוך
השי״נין ומקצת רגלי התי״ין לא היו נוגעים
בגוף האות וכתב לי דלא גרע מקומו של יוד
דאמרינן פרק הקומץ דמעכב ובעינן כ
כתיבה תמה ושלימה ולא שבורה ופסוקה
כדאמרינן וכתבתם כתיבה תמה ושלימה
ותדע שעל מקצתם שאינם תמות תמהו
חכמים והוצרכו לדורשו ע״כ ובא״ז כת׳ לעניין
גיטין וז״ל וצריך לכתוב כתיבה נסה ולא
מש״ט אפילו קוצו של יוד מעכב ע״כ והשתא
כיון דקוצו של יו״ד מעכב בגט כ״ש שכן הנהו
חסרונות דלעיל כדכתב מהר״ס לעיל דלא
גרע מקוצו של יו״ד אמנם כי דייקינן שפיר
נוכל לומר דדוקא לעניין כתב שבתפילין
פסלי הנהו חסרונות מטעם דמסיק מהר״ס
דבעינן כתיבה תמה ושלימה ולא פסוקה
ושבורה כדכתב וכתבתם והא דכתב ולא
גרע מקוצו של יוד ר״ל שאם תאמר כה״ג לא
שבורה ופסוקה מיקרי לפי שאינו חסר אלא
דבוק כל דהו אהא קאמר דלא גרע מקוצו
של יוד דאינו כמי אלא חסרון כל דהו ואין
זה דוחק מה שפירש מהר״ס את דבריו דכת׳
מתחילה שלא גרע מקוצו של יוד דאסוף
דבריו קא סמיך אבל לעולם לעניין גט דלא
בעי כתיבה תמה כדאיתא בהדיא בתוספו׳
באשירי ומרדכי פ״ב דגיטין דמהאי טעמא
מכשירים בגט אינו מוקף גויל אף על פי
שפסול הוא במזוזות ותפילין הייכו משום
דבעינן התם כתיבה תמה אבל גבי גט א
אפילו קלף ודיו לא בעינן דכתובים על עלה
של זית אפילו לדברי הפוסל התם בגט
שאינו מוקף גויל אינו מטעם דבעינן כ
כתיבה תמה אלא מטעם דמפרש התם דלא
מיקרי אות דלא ידעינן היכן הוא כלה ומכל
מקו׳ שפיר בת׳אור זרוע דקוצו של יוד מעכב
בגט דהא כולי עלמא מודו דלא מיקרי אות
בלתי הקו״ן ותדע דיש חילוק על כרח׳ בי׳ קוצו
של יוד לאינו מוקף גויל דפרק הקומץ רבה
אמתניתא דתכן לגבי תפילין ומזוזות
דאפילו כתב אחד מעכב פריך בתלמודא
פשיטא ומשני לא נצרכה אלא לקוצו של יוד
ופריך הא כמי פשיטא ומסיק לא נצרכה שלא
להא

להא דאמר רב יודא כל אות שאינ' מוקף גויל
מד' רוחות פסולה הא קמן דקוצו של יוד פשי'
טפי לעכ' מאינו מוקף גויל תו י"ל דמה שכת'
הר"ז דקוצו של יוד מעכב בגט רוצה לומר
אליבא דפר"שי דסבר דהיינו רגל ימיני ואף
על גב דתוספות דוחין בפשיטות פרש"י משום
דהוי פשי' דמעכב דלא מיקרי אות בלא רגל
ימיני הר"ז לא סבר לכדחין דברי רש"י דהא
מייתי כמי פירושו לפסק הלכה בהלכות
תפילין ומזוזות וככי האי גוונא ודאי מעכב
בגט משום דדמי ליוד שנכתב מעש"ט וקכת'
משמע הכי מדבריו דהא אכתב מש"ט כתב
דאפילו קוצו של יוד מעכב אבל לעולם קוצו
של יוד לפירו' רבינו תם דהיינו הכפיפ' קטנ'
שבגד שמאל אף על גב דמעכב בתפילין
בגט לא מעכב משום דהאות נראה וניכר
שפיר לכל בלתי אותו קוץ מקוצו של יוד רוצה
לומר קוץ דפירש ר"ת אבל קוץ דפירש רש"י
פשיטא דראוי יותר לפסול מאותיות שאינם
נוגעים · אמנם מדברי אשירי סוף גיטין
בסדר כתיבת הגט וכתיבתו משמע דיש
לפסול אותיות שאינם נוגעים כמו שאלתינו
דלעיל שכתב וז"ל ויזהר שירחיק רגל הה"א
דלמהך דלא לשמע למחך כי חוכא ובכל רגלי
הה"א נרי' להרחיק כדאיתא פרק הקומץ מ"ט
תליא' לכרעי' דה"י שא בה' דלמהך מרי' ליזהר
יותר פי' שירחיקנו היטב משמע דאם לא
הרחיק כלל שאר הה"ין פסול דהא איהו כתב
בשם רמב"ם דאם לא הרחיק בה"א דלמהך
פסול וכן לדעת רב האי ובעל העיטור אי
אתי בעל ומערער ואם כן מי דחקו לאשירי
לפרש שצריך להרחיק ה"א דלמהך טפי כימא
דתלמודא נקטינן טפי משאר הה"א משום
דבדידיה פסול אפילו בדיעבד שא על כרחיך
סבר דבשאר הה"א כמי אם לא הרחיק כלל
פסול אלמא פוסל אשירי אם הדביק מה
שצריך להרחיק כמו בתפילין הוא הדין אם
לא הדביק מה שצריך להדביק דמ"ש וכ"ע
בתוספות פרק המגרש דכתבו שאם לא
הרחיק כרעיה דה"א דלמהך יותר משאר
ההיה"ין כשר בדיעבד · ומכל מקום נראה
דאי' להקל כלל ואף על פי כן כמדומה לי שלא
כהנו בקוצו של יוד לפי פי' רבינו תם בגט ·
כ"ל הדיוט ממ"ש כההיא דלעיל סימן ר"ל
וכ"ע ·

רלז

שאלה משומד הבא לגרש את אשתו
על ידי שליח למרחקים היאך
מתקנין הדבר שלא יבא לידי מכשול ·

תשובה יראה דיש דרכי' ותקנו' שבאות'
פנים מתיישבים כמעט כל ה
הספיקות והחששות ובתחלה אבאר את כל
אשר כמצא אתי העתקות מתשובות ודברים
הגדולים הקדמונים והאחרונים' שהיו בדורינו
בדברים הללו ונדקדק בהן היטב ואחר כך
כבאר המסקנא היאך לתקן החששות חד מ
מרבוותא העתיק התשובת הקדמוני ושלח
לידי וז"ל אמר אביי נקיטינן שליח מתנה הרי
כשליח הגט כו' משמע שאם אמר זכי בגט
זה לאשתי דאינו יכול לחזור בו ומכאן דן
המורה על משומד אחד ששלח גט לאשתו
והיו יראים שמא יבטל השליחות וצוה שיאמר
לשליח זכי בגט זה לאשתי ותו לא מני הדר
עכ"ל · עוד תשובה וז"ל מעשה היה בימי רש"י
על משומד שנתרצה לתת גט לאשתו והורה
רש"י ז"ל לאחר לקבל הגט שלא מדעתה עכ"ל
ואחד מהגדולים העתיק מספר האגודה וז"ל
אשה שנשתמד בעלה מותר לכל אדם ל
לקבל גיטה שלא מדעתה דאכן סהדי ד
דזכות הוא לה לפי דברי הגאוני' דפטרו אשה
יבמה שנפלה לפני יבם המשומד בלא חליצה
משום דאדעתא דהכי לא נתקדש' לו משמע

דלאי הוי שייך בין טן דו הוי צריכה הליכה
כדמשמע סוף פרק הגוזל קמא אלא מיבעיא
יבמה שנפלה לפני מוכה שחין וכו׳ ומשני
כדריש לקיש דאמר טב למיתב טן דו כו׳
משמע דוקא במקום ששייך זה צריכ׳ הליכה
אבל ר״שי שחולק על הגאונים וכת׳ שצריכה
הליכה א״כ כ״ל שגם בזה כ״ל טן דו א״כ אסור
לקבל לה גט דשמא איכא זכות הוא לה וכן
כוהגים ע״כ וגדול אחד העתיק הה״גה שמצא
במרדכי ישן שהיה בידו וזה לשונו אמר אביי
נקיטינן שליח מתנה כשליח הגט למ״כא
להולך לאו כזוכי פירש אם אמר לשליח הוליך
גט זה לאשתי אם רצה לבטלו מבטלו מכלל
דאם אמ׳ זכי בגט זה איכו יכול לבטלו ומכאן
דכתי׳ על המשומד ששחדוהו לשלוח גט ל
לאשתו ודאגו פן יבטל השליחות ואמרתי
להם שיאמר לשליח זכי בגט זה לאשתי וכיון
שאמר זכי בגט זה לאשתי איכו יכול לבטלו
ע״כל והנה הגדול ההוא רצה לסמוך על
תשובה זו הלכה למעשה כשיאמר זכי בגט
זה לאשתי שאיכו יכול שוב לבטלו · אמנם
דקדק מלשון התשובה דדוקא דאיכו יכול
לבטלו אבל מכל מקום איכה מגורשת עד
שיגיע לידה מדלא קאמר הרי היא מגורשת
ואחד מהגדולים דלעיל כתב בתשובה לחד
מרבוותא שהיה נראה לו לסמוך הלכה
למעשה על תשובת ר״שי וספר אגודה דלעיל
כי לא ידע בתחילת תשובת מהר״ם דלעיל
וכתב עוד בתחילה דשמא עובד׳ דר״שי וספר
אגודה איירי שהמירו בלי שום אונס ונעברי
להכעיס ופקר טובא דניכרים מחשבותיהם
להרע אבל כשתמיד מחמת שעות או מחמת
שהנואפים פיתוהו לכך וכה״נ יש לכפות
כשימצא מקום לברוח ישוב כה״נ איכא למימ׳
דזימנא דתימא ותפיסה לכפות אחריו אפי׳
כמה שנים וא״כ חוב הוא לה כההיא דיבם

דמסיק ראב״יה דרפיס בידיה ס״פ האשה
שלו׳ ע״כ דברין הראשונים · אח״כ השיב שכית
מנאתי תשובה דלאו כוותי והביא תשובה
מהר״ם דמסיק דכן נוהגים להחמיר ולא רצה
לחלק דמה״רם איירי במשומד ע״י פיתוי וכה״ג
כל אילו התשובות והדברים העתיק לי חד
מרבוותא דלעיל בחתימת ידו ושלחם לי וכת׳
לי גם כן שדעתו היה נוטה להקל ולהתיר
הלכה למעשה ולזכות הגט בכה״ג על ידי אח׳
ותתגרש מיד על ידי קבלה זו ונראה דצריך
להתיישב בדבר היטב כמו שאבאר · אשר
כתב בתשובה ראשונה לעיל דהוי דן מההיא
דאביי דאמר שליח מתנה הרי הוא כשליח
הגט מאי נפקא מינה להולך לאו כזוכי משמע
דאי אמר זכי בגט זה לאשתי איכו יכול
לחזור בו התוספות בריש השולח פליגי ב
בהדיא אהך דייוקא ומפרש׳ דאביי לסימנא
בעלמא נקטיה דבגט אפילו זכי לא מהכא
וכי תימא דהתוספות רוצה לומר דלסימני
בעלמא נקטיה לעניין זה דלא מהני זכה
בגט שתהא מגורשת מיד בזכיה זו כדרך
שמהני במתנה אבל מכל מקום איכו יכול
לחזור בו ולבטלו כמו שדקדק גדול דלעיל
בהג״ה דמרדכי ישן דאותה הג״ה והך ת
תשובה חדא מילתא איכון אלא שנשתנה
הלשון קצת ע״כ אין דעת התוס׳ הכי דפ״ק
דגיטין מוכח בהדיא מן התוס׳ דלא סבירא
להו כלל לחלק בין שלא יוכל לחזור וכי׳ שתהא
מגורשת מיד בקבלה זו מהא דתנן האומר
תן גט זה לאשתי שטר שיחרור זה לעבדי לא
יתנו לאחר מיתה ופר״שי דאפי׳ לרבנן דאית
להו זכו׳ לעב׳ וזכי׳ לאח׳ שלא בפניו הכי דלהכי
זכי דלא מטי הדר איהו מיהו מודי דכל
כמה דלא מטא לי דיקאיכו משוחרר וקאמרי
התוס׳ ודבר תימ׳ פי׳ כיון דזכות הו לו פשיט׳
דזכ׳ לשתר כיון דאמרי׳ גבי תן כזכי דמי וכפ׳

המקבל

המקבל משמע נמי כו' ור"ש בעצמו חזר בו לקמן ממשכה זו כו' הא קמן דאפילו לגבי תן זוכי אין נראה להם כלל לחלק ולמימר דהוי זוכי למחכה לחזרה ולא לגירושין כ"ש בזכי נפיה בההיא דהשולח אין לחלק והתשובה דלעיל דמעשה אירע בימי ר"ש שנתרצה המשומד לתת גט והורה שיקבל אח את הגט שלא מדעת' גם עליהם יש הירהור מתשובת מור"ם דלעיל דכתב בהדיא דלר"ש שייך נמי במשומד טן דו ואכ"ל לאו זכו' הוא לה והיאך יקבל אחד שלא מדעתה הא אין חבין לאדם שלא בפניו ואכ"אין לנו לסמוך בפשיטו' אספר אגודה אלא אדרבה נסמוך אתשובת מהר"ם דמסיק וכן מהנים לחומרא · אמנם נראה דבתשובת מור"ם נמי יש לגמגם דהא דמדמה גירושי אשה לזיקת יבמה לענין טן דו ד דמשומד אליבא דר"ש דיש לחלק שפיר ונימא דודאי לא ניח' לה לאש' בטן דו וזכות' דמשומ" נזכו' הוא לה מי שפוטרה הימנו אפילו לר"ש מכל מקו' אי הדבר שנאוי לה דשתהא מקפד' כ"כ דנימא דבשביל זה אדעתא דהכא לא נתקדשה לבעלה תחלה דברמן נכנס' לספק כדי להתקדש לבעלה שהוא כשר שאפי' היתה מעלה על דעת שתזקק למשומד לא היתה נמנעת מלהתקדש בשביל כך משום דשייך ק:ת טן דו אף במשומד דאולי יחזור בתשוב' מה שאין כן גבי גירושי אשה דאין כאן ספק אלא בודאי היתה צריכה להיות טן דו ובזוותה אחבור המשומד אי לא תהא מגורשת הימנו הא ודאי לא ניחא לה וחילוק זה איתא בהדי' בתוס' פ' נערה גבי כתב לה כסות וכלי' דאין אדם חושש ליכנס בספק ואע"פ שאם יארע אותו דבר יהיה לו לקפיד' גמורה נכנס' בספ' ואכ"ל גבי יבמה נמי אע"ג דבדידה לחוד' תליא מילתא ואיכה נכנסה בספק כדאיתא התם בתוס' היינו דווקא בספק קפידא גמורה כגון

מוכה שחין אי לא הוי סברה דטן דו אבל כיון דאיכא סברא דטן דו וליכא קפידא גמורה לגבי מוכה שחין ולגבי משומד אליבא דר"ש אמרינן דנכנס' בספק אבל בודאי כגון לגבי גירוש אשת משומד זכות הוא לה להפטר ממנו וקצת נרא' להביא ראיי' לחילוק זה דבפ' האש' שלו' קבעי' תלמודא המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו זכות או חוב הוא לה ומסיק דחוב הוא לה משום דריש לקיש טב למית' טן דו ומייתי עליו ראייה דטב למיתב טן דו מכמה מתלי דשומשמי נברא כו קולס' נברא כו' ואילו פרק הגוזל קמא דלעיל קאמר תלמודא בפשיטות סברא טן דו ולא מייתי עלי' מידי מהנהו מתלי ואף על גב דהיה צריך טפי לאתויי אמוכה שחי' דאמרינן עלה טן דו מאי דאמרינן במקום קטטה אע"ג התם בפרק האשה שלו' דקאי אגירושי דודאי איכא קפיד' צריכה להנהו מתלי אבל פ' הגוזל לגבי יבמה דאינו אלא ליכנס בספק ודאי אמרינן טן דו אפילו אמוכה שחין והכי פר"שי התם בהדיא דמשום דספק הוא ניחא לה משו' טן דו לפי זה י"ל דבתשובת רש"י דלעיל דכתב רש"י הורה לקבל גט שלא מדעת' עיקר היא ולא ק דידיה אדידי' אך מכל מקום הואיל ואיתא בתשובת מה"רם דנוהגין להחמיר ק' הדבר להקל ותו דאית לן למשדי כנרא עוד להחמיר מהא דפ"ק דגיטין האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור לעבדי רצה לחזור חוזר וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא ב בשחרורים פיר' בגיטי נשים יכול לחזור משו' דחוב לה ואין חבין לאדם שלא בפניו ואיתא התם בתו' וזה לשונו בירושלמי בעי הגט את עצמך היה עבדו של כהן הרי חוב הוא לעבד היתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור המנ'

את אשתו שלא מדעת' שמא מגורשת פירוש
ע"י אחר העבד נמכר על כרחו ואין האשה
מתגרש' על ידי אח' על כרחה עד כאן לשונו׳
לפי הפשט מירושלמי וכמו שמבארין אותו
התוספות משמע דאפילו אי ידעינן דזכות
הוא לה לאשה שתתגרש איכה מתגרשת על
ידי אחר שלא מדעת' ואפילו לענין זה שלא
יוכל לחזור ׃ אמנם אפשר לדחוק ולפרש
הירושלמי והתוספו' בענין אחר ואין להארי'
בזה משום דבתלמוד דידן מוכח בלי גמגום
בפר' האשה שלום דלעיל גבי מזכה גט במקו'
קטטה דהיכא דזכות הוא לאשה יכול לזכו'
לה גט על ידי אחר שלא מדעתה ובאור זרוע
כתב כמי דאשה האסרת על בעלה הבעל
ימסור גט למי שירצה ויאמר זכי בגט זה
לאשתי והרי היא מגורשת בקבלכותו של זה
מיד והייכו על כרחך מטעם דזכין לאד' שלא
בפניו כדמשמע התם וגם מנהג הוא ב
באוסטר"יך ואגפיה דמי שנשתמדה אשתו
ורוצה לישא אשה אחרת מזכה לה גט על ידי
אחר קודם שישא אחרת משום חשש חרם
רבינו גרשון זכרונו לברכה ואם תחזור היא
בתשובה לאחר זמן מגורשת היתה בקבלה
זו ונראה לפי דעתי שכן הוא המנהג שלא
להצריכ' גט אחר מכל מקום הואיל והתוספו'
מביאים הירושלמי ומפרשי ליה נראה לי דיש
לחוש לה קצת ועל כן נראה דצריכין לדקדק
ולפשפש אחר תקנה שנצא בה כל חששות
הטוב שנוכל וכן מעשה במשומד אחד שהיה
ממיר וכופר וגם בשכבר בהיותו ביהדו' היה
סופר לגיטין דהיה יודע הלכו' הגט וחששתי
לעשות שליח להולכה לבד פן יבטל הגט
והשליחות וכן ראיתי כתוב על שם אחד
מהגדולי' שהיה חושש בכל הגיטין המשומדי'
להולכה והכי כמי משמע בתשובו' הקדמונים
דלעיל לכך אמרתי אל המשומד צריך אתה
לתת הגט על שני דרכי' הראשו' עיקר והשני
לרווחא דמילתא וככה תעשה תמסור הגט
ליד פלוני שיקבלו ויזכה בו לאשתך ותתגרש
בו מיד בקבלתו של זה ואולי יש קצת גימגום
בדבר אם תועיל קבלה זאת ולכך תחזור
ותקח הגט ותמסרנו ליד השליח להולכה
בהליכתו ובדרך זה מתוקנים כמעט כל
הספיקו' דממה נפשך אם בקבלה יש די כמו
שסוברים הרבה גאוני' דלעיל תו לא צריכנא
למידי ואפילו אם איכו די מכל מקו' המשומד
אסח דעתא מלבטל השליחו' כי יאמ' שנסמוך
על הקבלה לאודיה בשעת הדחק אבל מיהו
למעבד איפכא שימסור להולכה בתחילה
ואחר כך בקבלה ודאי לאו שפיר דמי שאם
אין הקבלה כלום גם ההולכה לא היתה כלום
בדרך זה שהרי בטל לפנינו את השליחות
במסירתו לקבלה וקל להבין ׃ עוד נראה אם
אשת המשומד בקשה מכמה בני אדם מי
שיכול לפתות את המשומד או לשחדו שיתן
לה גט זה עושה לה טובה ורצון ואחר כך
אירע שאחד מאותם ששמעו בקשת האשה
נזדמן אל המשומד ופתה אותו לתת גט
לאשתו כי האי גוונא מצינו למסמך אהנהו
גאוני דסבירי דדי בקבלה לאודיה דהא חזינן
הכא דודאי זכות הוא לה להתגרש וכעין זה
כתב אשירי בפרק קמא דקידושין שאם גילה
אדם דעתו לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית
ובקש השדכן לשדכה לו יכול השדכן לקדשה
לו שלא מדעתו דכיון דגילה דעתו שהו' חפץ
בה אם כן זכות הוא לו וזכין לאד' שלא בפניו
דזכייה מטעם שליחות איתרבי וצריך עיון
באור זרוע פרק קמא דגיטין מתשובת רש"י
לענין הגט ונראה דלדעת אשירי לאו דווק'
שדכן אלא הוא הדין איניש אחריני ששמע
שגילה דעתו שהוא חפץ בה ׃
הגה"ה וכן כתב להדיא בא"ז בתשובתו

משם רבינו שמחה ומשם אור זרוע אביו דאפילו איכא דעלמא מהכי · ע"כ

רלח

שאלה שליח גט להולכה ואינו יודע ומכיר שזאת האשה היא אשת המגרש וגם עדי' כשרי' אין כאן שיעידו לו שהיא אשת המגרש אבל יש כאן קרובי' או נשים המעידים על זה סגי בזה או לאו ·

תשובה יראה' דהדעת נוטה להחמיר דלא סגי בהכי ואף על גב דאמרינן פרק החולץ ואשתמודעינהו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אומר בעדים וחד אומר אפילו קרוב ואפילו אשה והלכתא גילוי מילתא בעלמא הוא ואפילו קרוב ואפי' אשה ולענין חליצה כמי כת' במרדכי דסגי בעדו' קרוב או אשה שזאת האשה היתה אשת האח המת ופר' גט פשוט כתב האשירי דאפילו לענין שטרות של ממון סגי בקרוב או אשה שמעידים שזהו איש פלוני או אשה פלונית משום דגילוי מילת' בעלמ' הוא ומייתי ראייה מפרק החולץ דלעיל ומכל הלין היה נראה דבנדון דידן כמי הוא הדין אך דבספר התרומה לא משמע הכי וכן בשאר החבורים בקצת' וזה לשון ספר התרומה אהא דקאמר בפרק שני דגיטין דסומא פסול להיות שליח להולכה אמר רב ששת לפי שאין יודע ממי נוטלו ולמי כותנו מהכ' משמע לכאור' דאדם שעשה שליח להוליך הגט לאשתו צריך שיכיר השליח את האשה קודם שנעשה השליח ולא סגי במה שיאמרו לו עדי' כשרי' בשעת נתינת הגט זו היא אשתו של פלוני דהא סומא פסול לרב ששת כו' עד אמכם נראה דדווקא סומא שאינו יכול להכירה במראה כי אם בטביעת עין דקלא פסול פן יטעוהו אבל אדם אחר מותר על ידי עדים שיאמרו לו בשעת נתינת הגט שהיא אשתו של פלוני ע"כ הרי בתחילה הזכיר בהדיא עדים כשרי' שלא יועילו ומסתמא בתר הכי דחזר ואמר שמועילים עדים רוצה לומר עדים כשרים דנקט ככר ובאשירי ובמרדכי וכן בספר מצות הגדול נקטו בסתם שמועילים עדים שיאמרו לו בשעת נתינה ונראה דכל היכא דמזכיר בסתם עדים רוצה לומר עדי' כשרי' דקרובים ונשי' לא חשיבי עדים ותדע דקאמ' בהך דלעיל פרק החולץ חד אומר בעדי' וחד אומר אפילו קרוב ואפילו אשה ולא אמר חד אמר בעדים כשרים וחד אמר כו' אלא משום דסתם עדים כשרים כמי במשמע כהי כתי דעד אחד כשר בכלל עדים כדאיתא באשירי ריש פרק קמא דבבא מציעא מכל מקום קרוב או אשה לא אשכחן ואם תאמ' מאי שנא מכל הלין דלעיל הא הכא כמי אינו אלא גילוי מילתא בעלמ' יש לומר דעל כרחך הכא איכא למיחש טפי פן יטעוהו ובעינן עדות גמורה דהא קמן סומא מסתמא בכל התורה כולה יכול הוא לסמוך על שני עדים אם יעידו לו זהו איש פלוני או זהו דבר פלוני וגבי שליחו' הגט חיישי' שמא יטעוהו ואם כן איכא למימ' כמי אפילו גבי פקח בעינן עדות גמורה ולא סגי בגילוי מילתא בעלמא אף על גב דבמילי אחריני סגי בהכי בכי האי גוונא ·

רלט

דין עדות אשת איש ויחוד אשת איש

שאלה יהודים לנו בפונדוק אחד בכפר של גוים והיו לשם גוים הרבה וכשישבו הגוים על השולחן לאכול ולא ידעו שהיו יהודים עמהם בפונדק שמעו היהודים שגוי אחד ספר לחביריו איך שהגיד לו גוי אחד שסמוך לזה הכפר כהרג יהודי

אחד

אחד והיה לו לאותו יהודי רק עין אחד רואה והשני עורית וסתומה ומאותו אין יצא לו פצע וצלקת עד סמוך לפה ובאו היהודים והעידו לפני החכם מה ששמעו דברי הגוי שסח לפי תומו כי ראובן יצא מביתו כמו לפני חצי שנה ונאבד ולא נודע מה היה לו ואילו הסימני׳ שסיפר הגוי היו בו שרי׳ אשתו לאינסובי על פי עדות זאת או לאו ·

תשובה יראה דהך איתתא שרי כמו שאבאר באור זרוע כתב וזה לשונו כשהגידו גוי׳ מצאנו הרוג וקברנו אותו והגידו לפי תומ׳ על פרצופו ופדחתו וחוטמו ושערו ועל חוטמו היה נבשושית וכן היה כמו שהגידו ביהודי האובד השיב אבא מורי זכר צדיק לברכה שהאש׳ מותרת דנבשושית על חוטמו סימן מובהק הוא וסמכינן עליה אפילו למאן דאמר סימנין דרבנן עד כאן לשונו׳ מכאן נראה ראייה לנדון דידן דאיכא למסמך על דברי הגוי שהיה מסיח לפי תומו דאותו יהודי שנהרג היה לו עין אחת סתומ׳ ועורת ופצע וצלקת מאותו עין עד הפה וכן היה לאיש האובד דהני סימני׳ מובהקים טפי מנבשושית על החוטם ואף על גב דכת׳ אור זרוע במקום אחר וזה לשונו ועוד כתב רבינו שמחה זכר צדיק לברכה ורבינו נתן דאין מסיח לפי תומו נאמן אלא כשאמ׳ נהרג או מת משום דלא צריך טביעות עין אבל מצאתי פלוני הרוג עם סימנים היכא דאיכ׳ למיחש דילמא אחר הוא וצריך טביעות עין וכל טביעות עין צריך עיון וטביעת עין זה דמסיח לפי תומו שאין דעתו להעד אלא שאומר אותו ממילא לא סמכי׳ עלה דבשלמא ישראל שמתכוין להעד איכא למימר נתן בו טביעות עין בכוונה עד כאן לשונו לכאור׳ משמע מכאן דגוי מסיח לפי תומו על ידי סימנים לא סמכינן עלה דהא הכי קתני הגוי שמצאו הרוג עם סימנים משתמא רוצה לומר עם הסימנים מובהקים דאי סימנים שאין מובהקים מאי איריא גוים אפילו שני עדים נמי למאן דאמר סימנים דרבנן אמנם כי דייקי שפיר נוכל לומר לעולם עם סימני׳ שאינם מובהקים קאמר ורוצה לומר דעל ידי אותו סימנים הכירו בטביעות עין דכי האי נוונא גבי ישראל המתכוין להעד מהני והכי משמע הלשון דרוצה לומ׳ טביעת עין עם הסימנים · ועוד נראה דאפילו אם רוצה לומר סימנים מובהקי׳ מכל מקום אין ראייה מהכא לנדון דידן דהלשון מוכיח דאיירי בענין זה שהגוי הכיר אותו כבר בחייו ועכשיו כשמצא הרוג נסתפק והכירו על ידי סימנים וטביעת העין ולכך לא מהני אפילו סימנים מובהקים משום דכיון דאינו מכוין להעיד אמר דילמא לא נתן עיניו לדקדק יפה אם אותם סימנים מובהקים ומכוונים ממש כמו שראה אותו באיש הזה בחייו ואפשר כשראה הדומה לאותו סימנים היה סבור בודאי שהוא האיש שהכיר בו בחייו בסימנים הדומים לשו אבל בנדון דידן שהגוי לא היה מסיח לפי תומו שהכיר היהודי אלא אמר שפלוני שהיו בו שו הסימני׳ נהרג ודאי סמכינן עלה דאמאי נימא לא דקדק יפה באותם סימנים ואמר האותות באומדנא דדעתא הואיל ולא הכירו כבר ולא נסתכל בו להכירו וקל להבין וכי האי נוונא איירי במייהו׳עובד׳ דלעיל נבשושית על החוטם אפס אכתי יש לחלק בנדון דידן דכיון דלא שמע שום ישראל מן הגוי שהיה מסיח לפי תומו בהריגת גופו ובסימנים מובהקים שלא שני אחר מסיח לפי תומו מפי אותו הגוי ומאן לימא דמסיח לפי תומו מפי מסיח לפי תומו מהני אכן נראה דכיון דאשכחן בשאר פסולין לעדו׳ דמהני פסול מפי פסול לעדות

אשה כגון אשה מפי עבד ועד השומע מן האשה מעיד להתיר האשה איש כדאיתא בהדיא בספר הרמב״ם והכי כמי איתא בכל הספרים שלנו במשנה דפר׳ בתרא והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד ומפי אשה ואשה מפי אשה מפי עבד ומפי שפחה ונרא׳ דכיון דמהני מפי אשה אפי׳ שפח׳ כ״ש דמהני מ״לת מפי מ״לת דהא תנן בפ׳ בתר׳ ולא תהא כהנ׳ כפונדק׳ כו׳ פי׳ אם האמינו לפונדקית גויה לא נאמין לכהנת בתמיה פי׳ כהנת בת ישראל מיוחסת א״ל לכשתהא כפונדקי׳ נאמנ׳ כלומ׳ הפונדק׳ נמי לא מהימנא אלא מפני שהיתה מ״לת אלמא לרבי עקיבא דלא מהני עדות אשה כהנת מהני נמי מסיח לפי תומו וכהי נמי לדידן דמהני נמי עדות אשה מכל מקו׳ אין סברא דעדיפא מגוי מסיח לפי תומו ׃

ובתשובת מור״ם במיימון המתחלת חזרנו על כל כידי כדים כתב וכלל דבכל מאי דמהימן ישראל בעדות אשה מהימן גוי במסיח לפי תומו ועד מפי עד ומפי גוי מסי׳ לפי תומו אהכי הוא הדין גוי מפי גוי מסיח לפי תומו וש׳ תקשה לדברינו הא מהא דכת׳ התוספות וא״ז ואשירי בשם רבינו חננאל דאשה וע״א בספינה ונטבע והכירוהו מת אחר כך לא מהימני וכל שכן גוי מסיח לפי תומו עכ״ל ׃ מדקאמר וכל שכן מסיח לפי תומו שמא דנרע מאש׳ולעיל הוכחנו אדרב׳ דגוי מסיח לפי תומו עדיפא לא קשיא כלל דהתם איירי באש׳ שהיא אשת המת כדמוכח הסוגיא ואיהי ודאי עדיף מסברא מגוי מסיח לפי תומו דרבי עקיבא׳ דלעיל לא פליג אלא אהימנותא דאשה ועבד אבל בעד אחד כשר מודה כדאיתא בהדיא במתניתין דפרק בתרא ׃ ואם תאמר התינח אי הוה עובדא דידן בכי האי גוונא שהגוי האחרון שנמנו שמעו היהודים שהיה מספר שהגוי חבירו הגיד השמועה בדרך מסיח לפי תומו כמו שהיו שניהם הולכים בדרך סמוך לאותו כפר והתחיל מעצמו לומר לו זאת השמועה כה״ג הוי מסיח לפי תומו מפי מ״לת אבל אחרי שהגוי האחרון לא פירש דבריו היאך שמע אותה שמועה מחבירו ניחוש דילמא הגוי הראשון לא סיפר כמסיח לפי תומו אלא מחמת איזה אמתלא מפני רשע או בדרך התפארות או כי האי גוונא ואכן לא סמכינן אדברי גוי אלא במסיח לפי תומו יש לומר דלא חיישינן להכי דתלמוד׳ לא מפיק ממסיח לפי תומו אלא במתכוין להעיד או להתיר אם כן לא דייקינן אשאר אמתלאות ׃ ואפילו לפי הירושלמי דמייתי המרדכי התם דרשב״ל אית ליה דכששואלין אותו והוא משיב לא חשיב מסיח לפי תומו ומשמע התם לפי הדקדוק דרבי יוחנן מודה לו בזה ובתלמוד דידן כמי משמע הכי דפריך והא איה ... חביריכו קאמר ואם כן כדין דידן דילמא על ידי ששאלו ספר הגוי הראשון מכל מקום נראה דהייכו כששואלין אותו ישראלים תו לא חשיב מסיח לפי תומו משום דמורגש שיש להם כפקותא בדבר ומשקר אבל אם שואל אותו גוי שלא בפני ישראל והוא משיב חשיב שפיר מסיח לפי תומו ׃ ותו נראה דכיון דהגוי האחרון לא ביאר דבריו אם הגוי הראשון ספר דבריו מעצמו או על ידי ששאלו תלינן להחמיר ולומ׳ על ידי שאלה ספר והכי איתא בתשובת מור״ם במיימון דאפילו אומר הגוי אני הרגתי את פלוני מהכי במסיח לפי תומו ולא אמרינן דלמירמא אימת קא עביד אלא אם כן מוכח מדבריו ומסיק שם דהוא הדין לשאר אמתלאות כגון להתפארות או למנא חן קמתכוין לא חיישינן דלא תלינן להחמיר בכל הכי אלא אם כן מוכח ואם כן הוא הדין כמי לענין שאלה דידן ׃

הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רמ

שאלה ראובן הולך בספינ' על המי' שאין להם סוף ויצא הקול שהטביעוהו הגוים שהלכו עמו בספינה כי לא בא אל העיר שרצה ללכת שמה וגם לא נודע להיכן בא ומה היה לו כי נאבד ונתכס' מן העין כמו לאחר חדש ימים בא גוי אחד לשוק בעיר שישב בה ראובן וכשראה הגוי יהודים אמר להם היאך אתם סופדים אותו ראובן השיבו לו היהודים מה לנו לספדו לא ידענו מה היה לו ואמר הגוי אני ידעתי מה היה לו ואני מתאונן שבא עבור חיותו חנם כי מקודם הכרתיהו שהיה יהודי הגון הייתי עמו בספינה והיו שאר גוים צוררי יהודים עמנו ד״ דר טרע״נקטן אין ולא הייתי יכול להציל אותו בשום פני' והלכו היהודי' והעידו לפני החכם מה ששמעו מפי הגוי מי מהני הך עדות למשרי אשת ראובן להנשא או לאו ·

תשובה ירא' דהך מילת' תליא טובא בפלוגתא דרבוותא כמו ש שאכתו' · התוספות פרק אשה שלום כתבו וזה לשונם פירש רבינו חננאל ש"מ אשה ועד אחד בספינה שטבע' והכירוהו מת לא מהני בלא סימנים וכל שכן בגוי ואפילו מסיח לפי תומו תימא היאך משיאים נשי בני אדם שטבעו על ידי טביעת עין בלא שום הכרת סימן ושמא איירי הכא כשנשחת' צורת הפני' דאכלו נוני ולא כשאר שא מה ששנוי במשנה פרק בתרא וכן מפרש רבינו תם לקמן גבי אין מעידין אלא עד שלשה ימים שבשנשחתה צורת הפנים איירי כמו שמפורש במשנה אבל אם צורת פנים שלימה שרי אפילו אחר כמה ימים ע"כ לשון התוספות · ובאור זרוע כתב גם כן דברי רבינו חננאל וכתב עוד מדברי רב אלפס דאפילו שני עדים באים במים שאין להם סוף צריכין לומר דאסקוהו לאלתר מן המים לפניהם ואשתמודע להו שפיר דאיהו הוי ואי לא אסהידו הכי לא סמכינן עלייהו עד כאן · ובאשירי כתב כמי דברי רבינו חננא' ורב אלפס כדלעיל ומסיק עלה ונהגו האידנא להתיר נשי אנשים ש שטבעו על ידי הכרת טביעת עין בלא סימנים ונותן טעם לחלק כמו התוספות בין גופו שלם לחסר ותו מסיק ולמאי דפרישית דיש חילוק בין אותו שראו הטביעה לאחרים ניחא ע"כ רוצה לומר דאותו שראו הטביעה אמרו טפי כדדמי' ולכך אשה ועד לא מהימנ' בלא סימנים משום דאמרינן לפי שראו אותו נופל וטבע במי' שאין להם סוף בדבר מועט יאמרו שזה שנפל למים ומת שם אפילו אם לא יכירוהו יפה אומ' הכי מכח מסתמא אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו שמת ואמר שהו' מכירו בטביע' עין נאמן ואין מדקדקים אחריו וכתב שכן פירש רבי יצחק וכן פירש הר"ז הלוי זכרונו לברכ' והשתא לדעת רבינו חננאל ורב אלפס לא מהני הך עדות מידי דאפילו אומר בהדיא הטביעוהו וראיתיהו מת אחר כך לא מהני דאמ' כדדמי וכן לדעת רמ"בם דכתב דבמים שאין להם סוף צריך שיאמר מת וקברתיו · אמנם משמע מן התוספו' שמנהג הוא להתיר על ידי טביעת עין בלא סימנים היכא דנמצא גופו שלם וסתמא כתבו משמע דאפילו באותו שראו הטביעה אך מסקנ' האשירי משמע דלא שרי אפי' בגופו שלם את אותו שלא ראו הטביעה והכי מוכח בסימן אשירי ואפילו אם כפרש' המנהג כמו שמשמע מדברי התוספו' מכל מקו' בנדון דידן צריך עיון שפיר דכיון דהגוי לא קא שראהו שמת אלא שאמר שבא עבור חיותו וגם אמ' אונ' זי דר״ טרע״נקטן אין נוכל לומר

לומר שלפי סברת והסכמת רוב העולם דכל
כך כי כן הווה ורגיל מי שרואה אחד טובע
בנהר גדול ונתכסה מעינינו ואינו שומע כלל
שעלה מן המים קורא עליו שמת וראייה
גדולה על זה מהא דאמרינן בפרק בתרא
דיבמות ההו' דאמר מאן איכא בי חסא טבע
חסא אמר רב נחמן האלקי' אכלו כוורי לחסא
מדברי רב נחמן אזלא דביתהו דחסא ו
ואינסיבת לה ולא א״ל ולא מידי אמר רב אשי
שמע מינה מדרב נחמן הא דאמרי רבנן
מים שאין להם סוף אשתו אסורה הכי מילי
לכתחילה אבל איכסיבא שריא וכת' בתשובת
המיימון מספר אביאסף וזה לשונו ואין
לתמוה על רב נחמן דאישתבע הכי כיון
דאשתו אסור' שמא מספקינן אי מיית אי לא
יש לומ' דרבנן אינ' כיגלי' ורב נחמן אישתבע
דאפילו בדיני נפשות אזלינן בתר רובא שא
דבעריו' המירו ורב נחמן לא היה מתכוין
להתיר שא היה מתאוכן כך ודבורי' אטעייה
ואזלא ואינסיבת עד כאן לשונו · והשתא
לקמן דרב נחמן היה אדם גדול וצדיק וחסיד
אשתבע על הרוב ועל דבר ההווה ורגיל כל
שכן הנו' דבלאו הכי [redacted] שסומכין על הרוב ודבר הרגיל לדבר
ולעשותו כודאי ואם תאמ' שגם הנו' לשובות
שהן כלולות המיתה לית לן למידק אבתריה
באיזה ענין ידע מיתתו שא אית לן למימר
שרא' שהסטיעוהו וכבשו עליו מי' והחזיקוהו
בידים תחת המים עד שיצאתה נשמתו כדי
שלא ישוט ויצא וכי האי גוונא לא הייני צריכי'
לסימנים אפילו לפי' רבינו חננאל ורב אלפס
וכי האי גוונא איתא בתשובת מוה״ר ס ד״לם
העיד העד לאחר שלשה ימים לא אמרינן
לא תהכי עדותו כדתנן אין מעידין עליו
לאחר שלשה ימי' דכיון דמעיד בסתם שנהרג
אמרינן דידע ודאי שנהרג כגון שראהו מיד
והכירו או שהיה עם ההורגים וראה חבריו
שהרגוהו ע״כ אלמא אזלינן בתר סתם ולא
דייקינן אבתריה אלא תלינן דידע בודאי
שמת באיזה ענין ומאורע שהוא יש לומר
שאין לדמו' כדין דידן להה״א דמוה״ר ס דהתם
כשמסיח סתם שנהרג איכו מסיח בדבר
דרגילי עלמא למימר כהו בדדמי אלא שאנו
באין לחוש שמא לאחר שלשה ימים ראהו כיון
דהשתא לאחר ג' ימי' הוא מעיד ודאי כי האי
גוונא סמכינן אסתם דבריו דכיון שמעיד
שנהרג תלינן דידע בודאי שנהרג ולא
חיישינן למילתא אחריתי אבל בכדין דידן
דבגוף העדו' איכא למיחש שהרי סיים דבריו
מה שאמר שבא עבור מיתתו היינו הטביעה
שראה ובטביע' רגילי אינשי כי חזי ליה טובע
בנהר גדול קורין עליו שם מיתה כדפרישית
לעיל ולא סמכינן אסתם דבריו למימ' דודאי
ידע שמת אלא תלינן לחומרא שפה במאי
דרגילי עלמא למימר · ואם תאמר כיון דהא'
הנוי בזה הלשון אוכ' ז״ דר״ טרעגקטן אין
ולא אמר השליכוהו אל המים משמע שרנה
לומ' שכבשוהו תוך המי' עד שמת כדפרישי'
לעיל יש לומר דמשום הא אין לדקדק הכי
דאי אמר השליכוהו אל המים היה משמע
אפילו במקום שאין עמוקים שאפשר בקל
לנאת משם ולנעורי בעלמא הוו בעי ולכך
אמר אוכ' ז״ דר״ טרעגקטן אין שהשליכוהו
במקו' עקולי ורדיפי ועמיקי מיא שאין רגילי'
להנצל משם ונראה להביא ראייה על זה
מספר אביאסף דלעיל דכתב ורב נחמן לא
מתכוין להתיר שא שהי' מתאוכן כך ודבוריה
אטעיי' ומאי קאמר פשיטא דרב נחמן לא
טעה להתיר דבר השנוי במשנה להדיא
דכפל במים שאין להם סוף אשתו אסורה
ותו מוכיח הכי מדקאמר בתר הכי ואזלא
ואינסיבא ולא אמר לה ולא מידי ואי איתא

מתכוין

מתכוין להתירה מאי הוי ליה למימר והא עבדא כמו שהתיר לה אלא על כרחך דעת אביאסף לפרש לשון התלמוד דקאמ' מלבורי' דרב נחמן אזלא ואיכסיבא דמשמע התירא ומפרש אביאסף דלא מתכוין להתירא אבל איטעית' וסבר' דהתירה ולכך אזלא ואיכסיב' משום דשמעה דאמר רב נחמן השקים אכלי' כוורי לחסא לא רצתה לדקדק יותר מסתם דבריו וסברה דאינה צריכה עדות יותר ואף על פי כן היתה צריכה לחקור ברב נחמן היאך ידע דאכלי' כוורי מכל מקום לא היה זה טעות כל כך דמסתמא ידעה היא דנ"פ דההוא דאמר טבע חסא אמר רב נחמן כך אכלי' כוורי שהרי הוא לא ידע כבר כלום מטביעתו אבל מה שהיתה סבורה שנתכוין להתיר הוי טעות לגמרי דלמה היה צריך לישבע או לומר שאכלוהו כוורי שא על כרחך כי האי גוונא הית' יותר טעות שהית' סומכ' על א תם דבריו של רב נחמן דכיון שהוגד לו שטבע רגילות הוא לומר שאכלו כוורי ואף על גב דלא ידע בודאי מדבר כדרך דברת בני אדם ולכך היה נשבע על כך לפי שסמך על הרוב והואיל ואפילו היכא דלא מוכח מדבר בדדמי לא סמכינן אסתם דבריו כל שכן היכא דמוכח ואף על פי שהוכחה קלושה היא ואת מכל מקום נראה דראוי להורות כן כי הדברי' הללו הדעת נוטה והלב מסכי' להורות כן ולפי זה נראה גם כן אם ראובן טבע במים שאין להם סוף ואשתו רחוקה הימנו במלכות אחרת ויצא קול במקומה שבעלה טבע את כך כתב בחור אחד לחבירו דרך שמועות או דרך התאוננות על ראובן הלזה שמת והזכיר עליו בכתיבה להדיא מיתה והטביעה לא הזכיר אין אומרי' מתיר את אשתו דהא כתב באור זרוע מנא כתב בשטר וידוע שכתבו ישראל ומי הוא הכותב אפילו כתוב בלשון גוים פלוני מת מתירין את אשתו דהכא אמרינן דהא דכתב הבחור על ראובן שמת זהו מחמת הטביעה כמו שיצא הקול כבר ובעבור שלא שמע מעלייתו מן המי' ואין ידוע אנה הוא בא החזיק אותו בודאי מת כדאישתבע רב נחמן בכי האי גוונא ·

הג"הה עיין במרדכי סוף פרק יבמות ובמרדכי סוף פרק שני דכתובות בתשובות מור"ם · עד כאן·

רמא

דיני יחוד אשת איש

שאלה חבורת אנשים ונשים והרבה כפשות הלכו מעיר לעיר לשמחת נישואין ועברו דרך עיר אחת של מושל רשע וכל משרתיו רשעי' והעלילו עליה' לחייבם מיתה והריגה ותפשום כולם וחלקום העירונים בכל העיר בבתיהם כל איש וכל אשה לבד ויסרו אותם בתפיסות חמורות ובשאר יסורין וגם פתו בהן תמיד הכל כדי להמיר דתם ויהיו אז פטורין גופם וממונם והיו בתוך התפיסה כמה זמן איש ואשתו ויהי כי ארכו להם צרה המירו מקצתם מן האנשים ומן הנשים · יש עם בעליהן ויש בלא בעליהן ומקצתן נמלטו ביהדות מן התפיסה גם אותם שהמירו חזרו כולם לדת האמת אלא שמקצתם שהו לברוח והיו בהן נשים שכבר המירו פעם אחת וחזרו לדת האמת וכמסר הדבר והכירו בהן הגוים הללו שתפשו' והוסיפו עלילה על אותן נשי' כשביל כך ורוב מן החבורה אנשים ונשים עמדו בנסיון ונהרגו על קדושת השם יתברך · מה

משפט

אשפט הנשי׳ הן כהנות הן נשי ישר׳ לבעליהן
שנמלטו ביהדות או אותן שהמירו וחזרו ·
תשובה יראה דצריך דקדוק יפה בדברי׳
הללו דאיכא לפלוני כהן טובא
כמו שאבאר · בפ״ב דכתובות תנן האשה
שנחבשה בידי גוים על ידי ממון מותרת
לבעלה על ידי נפשות אסור׳ לבעלה ופירשו
שם התוספות וכן באשירי ומרדכי שם דהא
ע״י נפשות אסורה היינו אפילו לבעלה ישרא׳
דחיישינן שמא נתרצית כדי למצא חן שלא
יהרגנה ומק׳ התוס׳ אם כן כנועו׳ ליתסרי
דקמסרי נפשייהו כדאמרינן בריש מכילתי׳
ונרא׳ דהכא חיישינן על כל אחת שמא איכה
כנועה ע״כ ובסמ״ק כתב נמי דעל ידי נפשו׳
אסורה אפילו לבעלה ישרא׳ וכתב שם בהג״ה
ונראה דדווקא ע״י נפשות כגון בגניבה אבל
חבשה על ידי נפשות כגון קדושת השם
מותרת לבעלה ישראל דודאי לא נתרצית
ע״ב ובתשובת א״ז כת׳ ריבה שנאנס׳ בגזירת
ורנקבורט והיא ארוסה והשיב א״א ז״ל דהיא
אסורה דעל ידי נפשות אסורה לבעלה
דשיערו חכמים דעת׳ של אשה ודאי נתרצי׳
ואפילו בפה תובעתו עבור הצלת עצמ׳ ועוד
י״ל כיון שלא יוכלו להוציא עד חדש ימים יש
לחוש שנתרצית לאחד מהן דסברה מינסיב
נסיב לה כבן נכר ואין אומרי׳ יוכיח סופה
על תחילתה שלבה היה לשמים דהא בבן נכר
לא אמרינן הכי אפילו שלבסוף יצאו היאך
שיצאו הילכך אין להתירה אלא בעדות
ברורה עד כאן לשונו ואחד מהגדולי׳ העתיק
מתשובה אחת וז״ל בתולה ארוסה שנאנסה
בגזירה והארוס נשא אשה אחרת וכתב הר״ף
ידוע לי שאחד מחשובי העיר רצה לישאנה
ואמרה אני מאורסת לעברי ונסתה הרבה
פעמים לברוח ולא יכלה עד עתה ונראה
דהא דנחבשת נתרצית היינו דווקא שנחבשה
בדין אבל שלא בדין מותרת כהנהו נשי דנגבי
והאי כיון שתפשו בה להמיר לא נבעי בה
דדתם להמית המאנס את הבתולה וכן
הסכי׳ הר׳ משולם והרבי דוד דאפילו לכהן
מותרת אשה שהמירה בגזירה וכאשר מצאה
יד לברוח ברחה מיד מותרת לבעלה ולא
הפסידה את כתובתה דעוברת על דת צריכ׳
התראה וכתב רבי׳ שמחה כל מקום שסבורה
להחזיר על ידי פדיון מותרת ע״כ ובהג״ה
במיימון פרק י״ח דאיסורי ביאה כתב וז״ל
נפלאתי בישראל שנשתמד הוא ואשתו וחזרו
כהן היאך הוא מותר בה מכיון שהפקירה
עצמה לעבור על כל מצוה שבתורה ודאי
זונה היא אישתמיט ההיא דפרק אלו הן
הנשרפין דכי אתא רבין אמר בכ״ד של ח
חשמונאי גזרו על הבא על הגויה משו׳ נשג״ז
ואידך כלומר רב דימי דלא חשיב זונה סבר
נשייהו לא מפקרי אלמא רב דימי דלא חשיב
זונה סבר הגוי שומר אשתו ואפילו רבין לא
קאמ׳ אלא מכח גזירת חשמונאי וכיון דבעלי
תשובה הן מסתמא לא עברו על כל התורה
כיון שחזר ואין אשה נאסרת על בעלה אלא
על ידי קנוי וסתירה ואף על גב שנשתמדה
בלא בעלה מודינא לך שהיא אסורה לחזור
לו דההוא ודאי כמו עדים דמיא אבל כ
נשתמדו שניהם מותרו׳ ושלום שמשון ברבי
אברהם זכרונו לברכה ע״כ הנה כתבתי מה
שמצאתי בפסקי הגאונים ובתשו׳ הקדמוני׳
השייך להך מילתא ותו ידעי׳ עובדא מגולה
ומפורסמת בעוונותינו הרבים בתפיסה
ובגזירת אוסטרייך שהיתה ביום י׳ סיון שנת
מאה ושמונים לפרט עד קפ״א ט׳ ניסן כ
נמצאו נשים שהיו שבויות יחידות כמה ימים
כי חלקו׳ בבתים אנה ואנה והפרידום בשביל
שיהיו נוחים להתפתות ולסור מן הדרך יש
מהן בעוונותינו הרבים סרו מן הדרך עם

בעליהן יש בלא בעליהן כלל או קודם כ
בעליהן כמו חדש או יותר או פחות יש מהן
שחזרו מיד לדת האמת כאשר מצאו יד לברו'
יש שהו בלא בעליהן כמו תקופה ויותר ויש
שברחו בלא המרה ואתא ההוא עובדא לפני
כל גדולי הדור שהיו בימים ההם והותרו
כולם קרוב בעיני דה' דהותרו כולם ולא חלקו
בין שהו לחזור בין ללא שהו לא היה שהותרו
עפ"ה עיקרי הגדולים כמו נשי כהני שהמירו
ידעינן בודאי שעיקרי הגדולים לא התירו
ואעפ"כ אחד מהגדולים התירו ואפשר גם
מקצת מורים הגדילו ההיתר כאשר יצא
הדבר להתיר בסתם מפי עיקר הגדולים לא
חלקו הן בדבר והוסיפו להן סברות מדעת'
להקל· מעט' כנ"ר מה ראו הגדולי' להתיר
בכל אחת ואחת אותן שהיו שבויות ביחידי
ויצאו בטהרה על ידי סברתו ומתוך התפיסה
לבעליהן ישראל ודאי מותר כדכתב סמ"ק
לעיל דאין לך כתפש על קדוש' הש' גדול מזה
עובד' שהיו מסיתי' בהן יומם ולילה והרבה
פעמים היו מייסרין אותה ביסורין כדי
להסירם מן הדרך ונראה דמ התוספות כמי
יש לדקדק דשרי כה"ג דמק' כנועים לישתרי
ומתרצי' משו' דלא ידעי' הי כנוע' היו כדלעיל
משמע הא ידענו שרי וכאן איכא הוכחה
במורה דכנוע' היא מדמסר' כפשה על קדוש
השם ועמד' בנסיון ואף על גב דמחויבים בכך
ליהרג ואל יעבור כיותה תורה כאן ומסקנא
פ"ק דנידה דמקיי' דברי חכמי' לא מיקרי
כנועה וכל שכן דהמקיים דברי תורה נ"ל
דהיינו שמקיי' שלא מתוך הדחק כה"ג לא
מיקרי כנועה אבל העומד בנסיון ומוסר
כפשו על קדוש השם קדוש איקרי וכל שכן
כנוע ולפי זה היה נראה דשרי אפילו לכהונ'
והא ליכא למיחש דשמא אנסוה דהא כנוע'
מסרה כפשה שלא יאנסוה כדמוכח בההוא

דולדרוש להו דאונס שרי ובסמ"ק דלעיל משמ'
דלא שרי אלא לבעלה ישראל דכתב בהדיא
על ידי קידוש השם שרי לבעלה ישראל הא
לבעלה כהן לא והוי דוחק לומר דפליג סמ"ק
אדברי תוספות ומהיא דלעיל שהסכים
מהר' משולם ומהר"ר דוד דמותרת אפילו
לכהן משום דכיון דתפסוה להמיר לא כנעו
בה כי דת' להמי' את כל המאנס את הבתולה
כו' מהא אין טעמא להתיר לכהן הנתפס' על
קדוש השם דהתם הטעם הוא כדמפרש משו'
דדת' להמית המאנ' את הבתולה אבל הבעול'
והכנוסה' לא אמרי' דדת' להמית' ותו דדווק
לאת' שהמיר' ונכנס' לדת' איכא למימר שדת'
להמית המאנס אותה אבל המאנס אחת
העומד' בנסיון כנגד דת' אפשר דכיח' להו ולא
פגעו בי' במידי ובאידך טעמ' דכת' הר"ם
והר"ד דמשום דנחבשה שלא כדין לא אסריב'
לה ההוא טעמא כמי לא מהני אלא לבעלה
ישראל כדמוכח מלשונם שכתבו דהא נחבשה
והורהב' כתרבית כו' משמע דדווקא להתרנו'
לא חיישי' אבל לאונס י"ל דחיישי' וכן משמע
הראייה דמייתי מנשי דנגנבו נגבי והכהו
איירי דווקא באשת ישראל כדמוכח בסמ"ק
וכל שכן אם המירה וחזרה אפילו מיד בלא
שהות ואותו מורה שהתיר אפשר שחילק
ונידד להתיר מהנהו טעמא דפרישנא
אבל אין נראה כלל להתיר אם המירה א
אפילו חזרה מיד כשמצאת יד לברוח אבל
אם עמדה בנסיון ולא המירה כלל נ"ע
הטיב להתירה לכהן ואותם נשי ישראל
שחזרו מיד שהתירו אותם הגדולים ה
התרתם מבוארת כדלעיל בתשובת אשירי
ותו דבה"גה במיימון דלעיל כתב כיון
דבעלי תשובה הן מסתמא לא היו עוברים
על כל התורה כולה כיון שחזרה בהן
ואין אשה נאסרת על בעלה אלא על

ידי קנוי וסתירה ואף על גב דמסיק הת'
דהיכ' דכשתמדה לבדה אסירה דהוי כמו
עדי' איכא למימר דהכי מילי כשכשתמדה
ברמון והפקיר' עצמ' לעבור על כל עבירות
שבתור' אילא דבעלה משמרת'הוי ודאי זכוי
זכאי אבל זא"נ שנאנסה על ידי כפשות ו
וכאשר מצאה יד לברוח נמלט'ודאי כה"ג לאו
בעדי'דמי ואת"ל דאין ראיי'להתיר בנדון דידן
לא מתשוב' אשירי ולא מהג"ה במיימון דהכ'
גרע דאיכא נחבשת יחידי'וגם המירה את"כ
ונוכל לומר דההיא דאשירי איירי שלא היתה
נחבשת ככר יחידי דמטעם שבויה על ידי
כפשות אין לאוסרה וההיא דהג"ה במיימון
ודאי לא איירי כלל בנחבשה שהרי במזיד
המירה ואם כן בנדון דידן כהי כמי דאין
לאוסרו משעת המרה ואילך דשום תשוב'לא
היתה צריכה להתרצו' כדי למצא חן שלא
יהרגוה שהרי הכיחוה פטורה ע"י התמור'אבל
יש לאוסרו בשביל שהיתה נחבשה על ידי
כפשות יחידית כמה ימים דהא דכתב סמ"ק
דעל ידי קדוש השם שרי"ל דהייכו כשעמדה
בנסיון אמריכן דודאי לא כתרצי' אבל זאת
שלא עמדה בניסיון והמירה מדאגת מיתה
או ייסורין איכא למימר דמתחילה כמי
מתרצה כדי למצא חן שלא יהרגוה וכל שכן
שיש לחלק הכי על מה שדקדקנו לעיל מן
התוספות פ"ב דכתובות מכל מקום נראה
דיש להתיר מההיא דכתב הר"יף לעיל ד
דנחבשה והורהכ' לא אסרו חכמים וחשו
שנתרצה אלא שנחבש' כדין אבל שלא כדין
מותרת כהכהו נשי דנגבו' נגבי ובנדון דידן
ודאי שלא כדין הוא שלא באו עליהם אלא
בגלילה ומחמ' רשע תפשום ואפילו וזקנות
נשים שהמירו כבר וחזרו וכמסר להם לגוים
שאילו הם לא חשיבי נחבשו כדין משום
דבתחילה לא בשביל כך תפשום שהרי תפשו

גם כן אחרות שאינו כך ולכך אי' מתרצו'
דבוטחים מה שאירע לאחרות יארע גם להם
ולכך אין לאוסרה מטע' נחבשה ולא מטעם
שהמיר' לפי שעל ידי אונס המירה וכאשר
מצאת יד ברחה אמריכ' מסתמא לא עברה
כלום אלא למה שהית' אנוסה לכך ואף על
גב דאו' דלעיל אסר לה נראה דבשבויה יש
לסמוך אגאוני'דמקילי דבכמ'דוכת'בתלמוד
אמריכן בשבוי' הקילו וטובא הקילו בה רבכן
כדאמריכן אם יש מחבואה אחת מצלת על
כל הכהכות ומסיק אשירי דלהקל היה להם
לחכמי' בדבר זה ז"ל דהך איתתא כמי הואיל
ובאונס המירה וברחה מיד שייך כמי מצוולת
כפשה הרי מצאכו להתיר לאותם שברחו תכף
כאש'מצאו יד לברוח אפי'כשתמדו לבדה'בלא
בעליה'ואות'שכשתמדו עם בעליה או בעליה'
קודם לכן ולא שהו אחר בעליהן או כמצא
עמהן התרת' מפור' בהדיא בתשוב' רשב"א
דלעיל אפי' כשתמדו במזיד כ"ש על ידי אונ'
משום דבעלה משמרתן ולא חסכתן נאון
דפליג עליה בהדיא אהך סברא יאמכם אות'
ששהו שבועות וחדשים אף לאחר שהיה להם
יד לברוח וגם היו בלא בעליהן לא ידעכא להן
שריותא שפיר כיון דהיה לה יד לברוח ולא
יצאת'מטומאת' לטהרת' הוי לה כמזידה ולא
אשכחן גאון דשרי כה"ג אכן ידעכא שהיו
באותם נשי אוסטרייך ששהו יותר מימי ה
התקופה לאחר שברחו כמה וכמה נפשות
שהיו כיונא כהן ולפי הנראה היה להם יד
לברוח גם בעליהן לא היו להן עמהן והיה
דומה ששהו בשביל ממון ואעפ"כ הותרו עפ
מורה הוראה אפשר כתנו הכי כשי אמתלאו'
לדבריהם שלא היה להם יד לברוח מחמת
הגוי' שהיו בשכונת' שהרגישו אחריהם יותר
משאר גוים אחר נשים אחרות והאמת כך
שאשה אחת פיקחת וזריזה יותר לבקש

תחבולות להמלט יותר מחברתה אך אין
כראה להקל כולי האי כלל ומהך עובדא
דכשי אוסטרייך היאך הורה עליהן ואיך
יצא משפטן וכמו שביארתי הדב' בטעמים
וראיות וכאשר כשארתי במסקנא יתבארו
משפטי שאלתיכו יפה למבין ·

רמב

שאלה אשה אחת אשת ישראל
רגילה להתייחד ב
בבתי גוים לפעמים בלילה כמו ביום ע"י
סרסרות ומשא ומתן שיש לה עם גוים
ודרכה ללכת לכפרים ולשהות הרבה פעמי'
יחידה בין הגוים כמו ח' ימים ויותר ורגילה
להקיף מן הגוים מה שאין לה לפרוע וע"י
כך באת הרבה פעמים לידי תפיס' שנחבשה
יחידית בין הגוי' ימי' ושבועים שרי' לבעלה או
אסורה או נקראת לכל הפחות עוברת על
דת או לאו ·

תשובה יראה דאי' לאוסר' על בעלה
בשביל כל המעשי' הללו ש
שהריעה לעשות דמשו' דנתייחד' מרבוב' עם
הגוים גם לילה גם יום לא אסריב' משום הכי
דכיון דליכא מסורה בידם כמו הנחבשת לא
חיישינן אפי' לאונסין ושרי' אפי' לכהן כמו
שמחלקי' התוס' פ"ב דע"ז וכן ספר התרומה
בשם ר"י דאלב"ל לא הנחת בת לאברהם אבינו
שכשיר' לכהונ' דאי אפשר שלא תתייחד עם
הגוי פעם אחת וכל שכן לדעת אשי' דסבר
דדיחוי דפ"ב דע"ז דשאני משום הפסד ממון
לאו דיחוי הוא שא ק"ל כשינוי דרבינ' דכל דלא
ע"י נפשות אפילו מסורה בידם בדיעבד
מותרת והא דקתני ע"י ממון מותרת לאו
דווקא אלא אפילו כשי דגנבוה גנבי דלא
תפשוה כדי שיפדוה דליכא עליה ולא על
בעלה תביעת ממון שרי בדיעבד ואפילו
לכהן ולדעת רבינו אלחנן באשי' שם דמחלק
בין נתייחד לזמן מועט ובין לזמן מרובה
קיימא הדיחוי ודווקא היכא דחייש להפסד
ממונא שרי' הא לאו הכי אסור' י"ל דהיינו
דווקא כשנחבשה שמסורה בידם כדמסיק
בהדיא התם ורבינו אלחנן מחדש על חילוק
דר"י דאפילו מסור' בידם לפי שעה מועטה
שרי' אך במרדכי שלהי קידושי' משמע בהדי'
שהא דקאמר אין אוסרין על הייחוד היינו
דווקא ייחוד לפי שעה מועטת אבל לזמן
מרוב' אסורה ומשו' הכי נחבשה אפי' סתמא
דלא בגירה אם ע"י ממון או נפשות אסורה
אלמא איכו רוצה לחלק בין מסורה בידם
לנתייחדה מרבובה אפילו עם ישראל כל שכן
עם הגוים שפרוצים בעריות וכה"ג באשי'
פ"ב דכתובות כתב דר"אם פסק בספ' יראים
דאשת כהן שנתייחד' שעה אחת כדי ביאה
עם הגוי' אסורה וראייה מריש פרק אין
מעמידין ובע"ז פרש"י אפילו אשת ישראל וכן
בסמ"ג בשם ה"ג שאם נסתר' עם הגוי פסולה
לכהונ' מ"מ בנדון דידן דבאשת ישראל אין
להחמיר כלל דר"ס וסמ"ג לא איירי אלא באשת
כהן דחיישי' דילמ' תקיף יצרו דאיש ומאנס
לה אבל למיחש שמא נתרצית לא חיישינן
אפילו גבי גוים כדאיתא בהדיא בגמרא פ"ב
דכתובו' דאשת ישרא' סתמ' מותר' ואינ' אסור'
אלא בנחבשה ודאי ע"י נפשות ומההיא דייק
במרדכי שלהי קידושין כדלעיל כדאיתא
התם ואע"ג דרש"י פי' אפי' באשת ישרא' בסמ"ג
כתב דרי' ור"ת ור"יבא כולהו מוקמי ההיא
בבא באשת כהן דווקא ואב"ל דיחוי דתלמוד
דפרק אין מעמידין נמי לא קאי אלא אאשת
כהן וכן התו' ואשי' כתבו הא דקא' אבל יד
אומות העולם תקיפי' על עצמ' אפילו ע"י
ממון אסור' לא איירי אלא באשת כהן דכיון
דידם תקיפא חיישינן שמא אנסוה ולפי זה
בדון דידן אף על גב דנתפש' היתה יחיד' בין
הגוים

הנוי' והאידנ' ידם תקיפ' על עצמם כיו' דאשת
ישראל היא שרי' דדווקא ע"י נפשו' חיישינן ע"י
הבלת נפשה כתרגי' כדי למצא חן אבל ע"י
ממון לא ונראה דאפילו באשת כהן נמי היכ'
דנתייחד' מרצונה אפילו זמן יום או יומים
ויותר ע"י סרסרו' או רפואו' שיש לה אמתלא
מפני מה היא מתייחדת עם הגוים כיון
דאיכ' מסורה בידם מאן דשרי לה בדיעבד
נסמו' לי' על התוס' ועל ספר התרומ' בשם ר"י
ואשי' נמי מתיר בתרי גווני לא מחינן בידה
אי אזל במילי' דשנויי' בתר המקיל דאשכחן
דאקילו בה רבנן בכמה דוכתא · אפס נראה
דהך איתתא דנדון דידן נהי נמי דאינה
נאסר' על בעלה כדכתיבנא לעיל מ"מ עובר'
על דת מיקרי הואיל ונתייחדה מרצונ' כמה
פעמים בין הגוים דהא פריך תלמודא פרק
המדיר הלכה בשוק וראשה פרוע דאוריית'
היא דכתי' ופרע את ראש האשה כו' פרש"י
מאי קרית לי' דת יהודים דת משה היא
ויחוד אשת איש נמי דאורייתא כדאיתא פ'
אין מעמידין ואע"ג דרמב"ם כתב דאינו אלא
מדברי קבלה הא איהו נמי כתב דפריעת
ראש באשה אינו אלא זהירו' מדרבנן כדמוכח
מלשונו ומסתמ' סביר' ליה הא דפרי' תלמודא
דאורייתא היא ר"ל רמז דאורייתא יש לה ואכ"
ה"ה יחוד נמי וכן משמע פרש"י נמי פרק א
ארוסה במסכת סוטה דפרי' תלמודא מישת'
הוא דלא שתי' הא קנויי' מקני' לה מאי לאו
להפסיד כתובת' אמר אביי לא לאוסרה עליו
ופרש"י מאי לאו להפסיד כתובתה דזו היא
העובר' על דת שנסתר' עם אנשים כלומר
אף על פי שאינו אלא להפסיד כתובת' בעי
קנוי והתראה ודחה אביי לא לאסר' כלומר
דווקא לאוסרו בעי קנוי והתראה אבל
להפסיד כתובתה לא הא קמן דמתייחדה
מרצונה מיקרי עובר' על דת כ"ש הנסתרת

עם הגוי' דשטופי זמה הם ואין זה צרי' פנים
דאין צריך כ"כ ראיי' אפי' אי לא הוי נסתר'
ומתייחד' מרצונ' אלא שנרמה כמה פעמים
ע"י הקפותה ובלבוליה שנחבשת בין הגוים
בלתי שומר ומעיד להחשיב' כמזיד להתייחד
כדאמרינן פרק השולח גבי הנהו דבני מכסי
דהוי יזפי מגוי' ואתי ונרבי להו ומסיק כיון
דרגילי בהכי כמו שמכרו את עצמם מרצונם
ושנו ושלשו ואכ"ה הואיל וחשיב' עוברת על דת
מצוה לגרשה ואם אינו מוציאה נקרא רשע
ופשיטא דאכה"נ לא תיקן הגאון כדאיתא
בהג"ה במיימון ובמרדכי פרק המדיר בשם
מה"רם אלא דלענין להפסיד כתובת' בעי
התראה כדמסיק במסכת סוטה פרק ארוס'
דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד
כתובת' · אמנם היה נראה קצת דאיתתא
דכה"ג דרגילה להתייחד בין הגוים שטופי
זמה בכמה גווני קעבדית כמה מיני חוצפו'
יתירא לא בעי התרא' להפסיד כתובת' ונר'
ראייה לזה מפ' ארוסה דלעיל דקפשיט התם
במסקנא מאשת מי שנתחרש או חבוש בבית
האסורין דב"ד מקנין אותו לאשתו ולא ל
להשקות' אלא לפוסלה מכתובת' אלמא בעי
התראה ש"מ וקאמר תלמודא וכולהו מ"ט לא
פשטא מהא דשאני הת' דלי'לה אימת' דבעל
כלל ופרש"י דמשום הכי לא חשי' פריצות' אא"כ
התר' בה אבל איתת' דאין לה אימת' דבעל
איכא למימר דבלא התראה איכא פריצות'
מדלא אשגחה אבעלה הא קמן דטעם
דהתראה משום פריצותא וחציפותא הוא
נהי נמי דמסיק תלמודא ופשט מאשת
שנתחרש ולא מפליג בין היכא דאיכא א
אימתא דבעלה ובין היכא דליכא אימתא
נוכל לומר דהיינו משום דסבר דלא חשיב
פריצותא כ"כ הא דלא אשגח אבעלה אבל מכל
מקום סברו אמוראי קמאי דלא מדחינ' לגמרי

אנו שמשה ולעולם לא תתחיל עד יום ה' לשימושה כמו שכתבו רוב החבורים וכו' קצת דאפי' לפי מה ששמעתי שמוסיפי' עוד יום אחד משום חשש' דבין השמשות כדפרי' לעיל בהך חומרא כמי י"ל דאין לחלק בין שמשה ללא שמשה משום דחששא דבין השמשות חששא פשוטה וחשו בה רבנן טובא בכמה דוכתא במסכת נידה ובפ"ב דשבת קרוב בסופו מייתי מתני' דמטילי' עליו חומר שני ימים ואין נראה לומר דאדרבה אין להחמיר כולי האי בחשש פליט' שז' משום דכתב אשירי פרק בנות כותי' דר"ת והראב"ד סברי דלא סתר כלל בספירת הנקיים אשה לבעלה דהא מכל מקום מסיק דנכון להחמיר כדברי ר"י וכן נוהגין באשכנז ובצרפת ונראה דודאי יש להחמיר כר"י דבטל תורה הלך אחר המחמי' וכל שכן באיסור כרת וחומרות יתירות נוהגין בו בנות ישראל בהלכות נידה:

רמו

שאלה אשה שהרגישה בעצמה שנפתח מקורה [ולהוציא דם והלכה ובדקה את עצמה מיד ומצאתה על העד ליחלוחית לבן ולא לבן לגמרי אלא כמראית בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכהה לבנונית יש לטהר האשה או לאו:

תשובה יראה דנכרי להתיישב בדבר דסמ"ק כת' דבדורו' הראשוני' לא היו מטמאין רק חמשה דמים אבל בדורו' האחרונים שנתמעטו הלבבות טמאו אף מראות אחרים ע"כ ובהילכות נידה כתב הספר מונה חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור כו' עד זה היה בימי קדמוני' אבל השתא כל מיני דמים טמאים שאין אנו בקיאין בדמים ע"כ ובאשירי פרק כל היד כתב ובדורות הללו אין בקיאין לראות דם ליטען על חכמתו ואין ליטהר שום דם הנוטה למראה אדמומית אם לא שיהא לבן וירוק כמראה הזבה ע"כ ועתה צריך לדקדק בדברי סמ"ק והלכות נידה אם רוצה לומר אף משאר מראות וכל מיני דמים דהיינו אפילו ירוק ולבן או רוצים לומר כמו האשירי שאר מראות ומיני דמים הנוטים לצד אדמומית אף על פי שאינם ממראה חמשה דמים הטמאים ורמב"ם כמי' כתב דאף בזמן הזה אין להחמיר בלבן וירוק. וכ"ת דבנדון דידן הואיל ואינו לבן לגמרי יש לומר דנוטה לצד שחור שהנ' מחמשה מראות הטמאים ובסמ"ג כתב בשם רבינו שמואל דעמוק מכאן טמא דתנן אשחור פי' שהוא לבן יותר משחרורי' דמתניתין ודיהה מכאן טהור פי' שהוא שחור יותר מכל מקום נראה דמראה כזה איכה כלל מצד שחרורית וטפי ראוי לחושבו ממרא' לבן ואין שחרורית כזה בא ממראה אדמומית ותלמוד' קאמר דהא דתנן דמראה שחור טמא דהיינו משום דהאי שחור אדום הוא אלא שלקה ואי לאו דדם נידה איסור כרת היא היה נראה הואיל ורמב"ם ואשירי כתבו בהדיא היתר בירוק ולבן וסמ"ק והלכות נידה לא פי' דבריהם דאיירי גם בלבן וירוק נלמוד מן המפורש ולא מן הסתום: הג"ה: קצת משמע בהלכות נידה דאין לחוש אלא למראה אדמומית דכתב גבי בדיקת האשה בימי נקיי' שצריכה לדקדק יפה בעד אם נראה בו שום אדמומית משמ' אם נראה לובן או ירוק אין קפידא: ע"כ: ואם תאמר בנדון דידן יש לטמאות טפי מטעם אחר שהרי הרגישה ונראה דאשה דמרגשה ובדקה אחר כך ולא מצאתה כלום יש לטמאה דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנח או נימוק ד דהרגשה סברא דאורייתא היא היכא דליכא למיתליה ההרגשה במידי אחריני כדמוכח בפרק הרואה כתם דפריך אכתי ניחוש שמא לאחר

זמן

זמן פטורין מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורין שמא דסברא דאורייתא היא מדחייב עלה קרבן וכיון דסברא דאוריית' היא הוי כלמ"ד וסתות דאורייתא דאפילו בדקה ומצאתה טהורה טמאה כדאיתא פרק כל היד מכל מקום בנדון דידן הואיל ומצאת ליחלוחית דלובן על העד אמרינן דההיא טיפת לובן היא דארגשה דלובן וירוק כמי מן המקור קאתי כדמוכח בפשיטות בכמה דוכתא פרק כל היד וכן כתב הרמ"בן ז"ל לא כל משקה החדר טמא אלא הדם בלבד לפיכך אם שתת מן הרחם לובן או ירוק אף על פי שסמיכת' כדם טהור ע"כ וכיון דנוכל למיתלי ההרגשה במידי תלינן כדאמרינ' פרק הרואה כתם אימו' הרגשת עד אימור הרגשת השמש כל שכן דפתיחת המקור נופא כך נראה לפי' התלמוד ומתוך ההלכה אמנם ירא אנכי להקל אם נמצא על העד ליחלוחית דסמיך ויש בו משום קנת אף על גב דלובן הוא מפני הטועים שאינם יודעים להפליא בין דם לדם אבל אם אינו אלא מראה וכמו נבע בעלמא וגם לא ארגישה דלפעמים כי האי גוונא בא מלכלוך זוהמות בית החיצון הואיל ומראה טהור בודאי כגון לובן יש לטהר׃

רמז

שאלה אשה שרגילה לראות בענין זה שלעולם לא בפחות מי"ד ימים אחר טבילתה אבל לאחר ארבע עשרה ימים אין לה קבע לפעמים בט"ו או בי"ו או י"ז ולפעמים בכ"א בכג" בכד" לאחר טבילה אין לה קביעות לדלוגים הללו כלל אי חשיבי כהאי גוונא אשה שאין לה ווסת להצריכ' בדיקה לבעלה בכל תשמיש או לאו׃

תשובה יראה דזו אינה צריכה בדיקה כלל לכל אשר תשמש קודם ארבע עשר יום לטבילת' ואפילו לפי' רבינו חננאל ורבינו תם דפסקו דאין לה וסת בעי' בדיקה לבעלה וכתב א"ז ואשירי שיש להחמיר כדבריהם מכל מקום נראה דהך אשה לאו אין לה וסת מיקרי קודם הארבע עשרה ימים ואף על גב דבפרק קמא דנידה לא משמע תלמודא הכי דקאמר התם עברה עליה שלשה עונות וראתה ועוד עברה עליה שלש עונות וראתה ועוד עברה שלשה עונות וראתה מטמא מעת לעת ולא שכיונה אלא שפיחתה והותירה ופירש רש"י פיחתה כגון שראתה בתחילה ליום תשעים ושלש ואחר כך לתשעים ושנים ואחר כך לתשעים ואחד ומפורש התם דבכי האי גונא הרי היא כאשה שאין לה וסת שמטמאה מעת לעת והיינו משום דחיישינן דילמא מאתמול ביום תשעים ראתה דם לבית החיצון׃ והשתא אמאי חיישינן להכי הא אשה זו לא ראתה כלל תוך תשעים יום ותיהוי כיש לה וסת לענין זה שלא תחוש לראיית דמים תוך תשעי' יום ואמאי מטמאין מעת לעת טפי בפיחתה מבכיונה דמסיק תלמודא דאם כיונה קבעה לה וסת ודייה שעתה כרבי דוסא אלא על כרחיך הואיל ואין אורח שלה בזמנה בא אף על פי שיש לו זמן שאינו מקדי' כלל לבא בו לא חשבינן יש לה ווסת אמנם נראה דאין ראייה כלל דודאי לענין מעת לעת דטהרות אחמור רבנן טפי ובעינן טעם וסברא ברורה דלא אתי דם כגון שיש לה וסת מכוון דודאי אין אורח בא שלא בזמנו כיהאי גוונא דייה שעתה לרבי דוסא אבל לענין בדיקה לבעלה לא בעינן אלא סברא בעלמא דראוי לומר דלא קאתי דם ותדע דהא רבנן דר' דוסא מטמאה מעת לעת אפילו באשה שיש לה וסת ובדיקה לבעלה תנן דכל הנשים בחזקת טהורה לבעליהן

והיא

שהיא על כרחיך ביש לה וסת לכל הפחות איירי וליכא מאן דפליג אההיא מתניתין אלא על כרחיך במעת לעת מחמירינן טפי והכי נמי מוכח פרק בנות כותי' דתנן התם כל אחד עשר יום בחזקת טהור הן וקאמרינ' בגמר' למאי הלכתא אמר רב חסדא לא נצרכה אלא לרבי מאיר דאמר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש הני מילי בימי נידה אבל בימי זיבה מותרת אלמא שאפילו לרבי מאיר דמחמיר טפי באין לה וסת דאסורה לשמש אפי' על ידי בדיק' בימי זיבה לא חייש ולענין מעת לעת מייתי ברייתא התם תיובתא לרבא דאפילו בימי זיבה מטמא מעת לעת כל שכן דלרבי חנינא בן אנטיגנוס דמתירה ע' בדיקה דאית לן לחלק בין בעלה למעת לעת · ונרא' דטעם יפה לחלק דלענין מעת לעת הרי דם לפניך אלא דלא ידעינן אימת קאתי וכיון דאיכא ריעותא לפנינו מטמאים למפרע אבל בדיקה לבעלה אינה אלא משום שמא תרא' בשעת תשמיש ואהא ליכ' ריעות' לפנינו · והיכא דאיכא סברא בעלמא אמריג' דאינה צריכה בדיקה ואינו נגד הסבר' לחלק ולהקל שהרי רשב"ם והרבה גאונים פסקו דלכל לבעלה לא בעי בדיקה ואפילו אי בעי לאחמורי לא שבקינן לה משום דלבו נוקפו ופירש ומהאי טעמא אין דוחק לחלק ולהקל אפילו לאינך גאוני' המחמירין ולענין לפרוש מאשה שדרכה לראות בענין זה עונה אחת סמוך לראייה מבואר שילהי פרק האשה ·

רמח

שאלה הא דמסקינ' יום שפוסק' בו אינ' עולה לספירו' ז' נקיים ובעינן ז' שלמי' שאינם חסרים אפילו משהו אם כבר התחילו הקהל להתפלל ערבית ועוד היום גדול יכולה להפסיק באותה שעה ולא אמרי' הואיל ועשו הקהל ליום זה לילה לענין ערבי' יחשב כמי ביום של מחרת ולא תועיל לה הספירה ביום זה או דילמא תועיל דהא מכל מקום לאו לילה הוא יועיל או לאו ·

תשובה יראה דיש להחמיר דלא תפסיק בטהרה אלא קודם תפילת ערבית אבל לאחר תפילת ערבית הואיל והתפללו כבר או אפילו אם היא לא התפללה אלא הקהל התפללו כבר עשו אותו מקצת היום לילה לענין תפילה שוב אין לעשותו יום לענין הפסק בטהרה שהרי לעולם צריכה להפסיק בטהרה קודם הלילה של יום תחילת הספירה שאם תמתין אפילו רגע אחד בלילה שוב אין היום עולה למנין שבעה כדמוכח קצת בפר"שי בסוטה דפרק המפלת ובנדון דידן נמי חשבינן לאחר תפילת ערבית לילה וכענין זה כתב מהר"ם בהלכות שמחות שלו לענין אבילות דמי שהתפלל ערבית ועודנו יום קודם צאת הכוכבים ושמע שמועה על מתו אינו מונה אלא מיום של מחרת ואותו יום אינו עולה לו הואיל וכבר התפלל ערבית תרי קולא לא עבדינן עד כאן · וכן ראיתי אחד מהגדולים שפסל גט שנתן לאחר שהתפללו קהל ערבית אף על פי שהיה עודנו יום די' וכן כתב לי אחד מן הגדולים בתשובה שגדול אחד רבו פסל גט שנתן לאחר ערבית והטעם משום דכתב בתשובת אור זרוע דאשה שקבלה גיטה בלילה אינה מגורשת ואף על גב דאחד מהגדולים שכתב לי בתשובה לא רצה לדמות נדון דידן לדין אבילות וגט וחילק משום דאותו שעה דמתפלל ערבית עד הלילה אינו אלא כמו ספק ותוספת ליום שלאחריו ואינו עיקרו של יום ולכך לענין אבילות וגט לא חשבינן ליה כיום דהא ספק הוא ותוספת ליום שלאחריו אבל לענין ספירה לא קפדינן אלא אעיקרו של שבעה ימים

ולא

זלא על התוספות עד כאן דעתו · ונראה
דדוחק הוא לחלק הכי למיעבד שעת תפילת
ערבית ספק ותוספת של יום שלאחריו ולא
שיהא מעבומו של יום דהא כתיב ערב ובקר
וצהרים אשיחה ואהמה ומיניה ילפינן שלשה
תפילות לכל יום ערבית ושחרית ומנחה
ולדברי אחד מן הגדולים לא הייתו מתפללין
רק שתי תפלות בנוף היום ותו בנט כימא
במי דלא פסלינן אלא כשכתבן בעיבומו של
לילה והוה ביה טפי לומר הכי משום דהספק
על כרחך לאו לילה היא כמו שעינינו רואות
וכתיכת הנט דפסול מגזירת הכתוב בלילה
הייתו דווקא לילה ממש אבל לגבי שבעה ימי
הספירה איכא למימר דכל מאי דספק להו
קפיד עליה רחמנא דשלמים גמורים בעינן
עוד רכה אחד מהגדולי' שכתב להביא ראייה
מהא דאיתא בהג"הה במיימון בהלכות מילה
לענין הבן שנולד ס מוך לחשיכה דלא אזלינן
בתר תפילת ערבית בין להקל בין להחמיר
אלא הכל תולה בצאת הכוכבים והתם כמי
הטעם משום דלא בעינן אלא עיבומו של יום
אמנם אחד מהגדולים דלעיל שראיתי ממנו
שפסל את הנט חלק יפה דלענין מילה הספק
נולד ובא מן השמים ואין בידי אדם לשנותו
ואין שייך לומר כאן הואיל ועשהו לילה שוב
אין לעשותו יום דתרי קולי לא עבדינן דאין
אנו עושין אותו יום אלא מן השמים נולד
מה שאין כן לגבי נט ואבילות והפסק ב
בטהרה דכולו בידי אדם הן ימתינו עד
למחר ליתן הנט או תפסיק למחר או יקדימו
קודם תפילת ערבית והמגיד שמועות ה
האבילות גם כן בידו היה להקדים או לאחר
עד כאן לשונו · ונראה דאין להפסיק בערב'
אלא קודם תפילת ערבית ·

רמט

שאלה הא דכתב התרומ' ובמרדכי
ובהג"הה במיימון מייתי לה
דשלשה ימים הראשונים של ספירת שבעה
נקיים צריכין טהורים לגמרי ואם מצאתה
בהן כתם אף על פי שיכולה לתלות אותה
במכה או בחבורה איכה תולה ואם מצאה
פחות מכגרים יכולה לתלות בדם מאכולת
או לאו ·

תשובה יראה דדווקא אמר ספר
התרומה דאינו תולה ב
בחבורה או בדם כנור והיינו כתם שהוא
כגרים ועוד דפחות מכאן אינו צריך לתלותו
בחבורה וכי האי גווגא אלא תולינן אותו
בדם מאכולת ואם כן סברא לומר דווקא
כתם גדול דלא שכיחי כולי האי ואפשר ליזהר
בו לא תלינן בשלשה ימים הראשונים אבל
כתם פחות מכגרים ודאי תלינן ליה לעולם
דאם לא כן אין שום אשה יכולה לטהר · והכי
תניא פרק הרואה כתם אמר רבן שמעון בן
גמליאל לדברי אין קץ דאין לך אשה שהיא
טהור' לבעלה לעול' שאין כל מיט' ומיט' שאין
עליה כמה וכמה טיפות דם מאכולת פיר'
לדברי שאני אומר דאם לא הרבנה מאכולת
איכה תולה בה אפילו פחות מכגרים ועוד
טמאה ואם כן אין לך אשה טהורה הא קמן
דאין אדם יכול ליזהר ממאכולת ואם כן אי
לא תלינן במאכולת בשלשה ימים הראשונים
אין אשה יכולה לספור שבעה נקיים ·

רן

שאלה בעוכה שסמוך לווסתה שרי
לאדם לחב' ולנשק את אשתו
או לאו ·

תשובה יראה דאסור ולא מבעיא
לדעת הגאונים דסבירא להו
דסמוך לווסתה דאורייתא מוזהרת דדרשה
גמורה

במורה היא ואם כן ודאי אסור מהא דכתב
הרמב"ם וספר מצות קטן המחבק ומנשק
את הערוה דרך תאוה לוקה מן התור' וכיון
דחיבוק ונישוק דאורייתא הן אסורין בסמוך
לווסתה כמו תשמיש ולא מבעיא למאן דאמ'
וסתות מדאורייתא דלא מחלקו בין לאו
לאיסור כרת אלא אפילו למאן דאמ' ווסתות
דרבנן ופסקו התוספות פרק קמא דנידה
וכמה גאונים כוותם ואם כן סמוך לווסתה
נמי דרבנן כדמוכח בתוספות פרק הבא
על יבמתו ובמרדכי פרק קמא דנידה ואם
כן הייכו יכולין לומר דרבנן לא אחמור אלא
בתשמיש דאיסו' כרת אבל באיסור דלאו לא
וכי האי גוונא אמר פרק חרש שבת דאיסור
סקילה גזרו ביה רבנן וי"ט דאיסור לאו לא
גזרו ביה רבנן וכן בספר מצות קטן כתב
דחמץ אינו במשהו עד הלילה משו' דאז הוא
בכרת אבל מחצות ואילך קודם הלילה אף
על גב שהוא בלאו אינו במשהו·

הגה"ה עיין לעיל בתשוב' לו" מה שכתבתי
בני' מפר' השוכר את הפועלים דהתם נמי
מחלק בין איסור סקילה לאיסור לאו· ע"כ
מכל מקום יש לומר דאין לסמוך על זה לחלק
בין לאו לכרת דאין לדמות גזירות דרבנן
זו לזו דלפעמים החמירו טפי באיסור חמור
ולפעמים לא חלקו כדאיתא פר' בת' דיבמות
רישא דאיסור כרת חששו סיפא דאיסור לאו
לא חששו א"ל רבא מכדי האי דאורייתא והאי
דאורייתא מ"ל לאו ומ"ל כרת ואמרינן נמי
ריש מסכת ביצה שבת דחמירא להו לא אתי
לזלזולי ביה ולכך לא גזרינן יום טוב דקיל
אתי לזלזולי ביה ולכך גזרינן והיינו ממש
איפכא מההיא דפרק חרש אמנם ההיא דפ'
בתרא דיבמות יש לדחות כדפר"שי התם
בהדיא כיון דספיקא היא ולא הרחקה וגזירה
מ"ל לאו ומ"ל כרת דהא תרווייהו דאורייתא
אינו' כי היכי דחשו שלא יכנים עצמו לספ' כר'
ה"נ יש לחוש שלא יכנים עצמו בספק לאו אבל
לעולם נוכל לומר דרבנן גזרו ומחמרי טפי
בכרת מבלאו וצריך עיון על זה פרק הערל
דלא משמע התם כפר"שי דמשני נמי רבא
התם דיש חילוק בין כרת ללאו לענין הערא'
באחד ומא' דאינו נמי אלא מדרבנן כמו משהו
דחמץ ופריך תלמודא עלה דרבא והא רבא
דאמר בדאורייתא לא שנא לאו ולא שנא כרת
ופר"שי דהיינו רבא דפרק בתרא דלעיל אלמא
דסבר תלמודא דאין חילוק לרבא בין ספיקא
לגזיר' ותו דבהגה במיימוני איתא וזה לשונו
כתב הרמב"ם הורו מקצת בעלי הורא' שאינה
אסורה בסמוך לווסתה אלא בתשמיש אבל
שאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא
חשש בדבריהם ע"כ נראה דרוצה לומר שאר
פרישו' כגון שלא יגע בה או שלא יאכל עמה
ומזיגת הכוס וכי האי גוונא דהן הרחקות
ופרישות לאפוקי חביקות ונשיקות דכהכין
מהן כמו מתשמיש ולא מיקרי פרישו' ובכלל
תשמיש הן הן ומדלא שרי אלא לשאר פרישות
משמע בהדיא דחיבוק ונישוק דאורייתא
אינון אסירי·

רכא

שאלה אשה נידה מהו שתשב עם
בעלה על העגלה ללכת מ
מעיר לעיר בדרך זה שלא יגע בה כלל כגון
הוא לפנים והיא לאחור·

תשובה יראה דשרי וכמדומ' לי קרוב
לודאי שהתי' לי אח' מהגדולי'
וכן ראיתי מועתק מספר אגודה דשרי' ואף
על גב דכתב מרדכי בפרק קמא דשבת בשם
ספר הפרדס משמו של רש"י שאסור לישב על
ספסל אחד שאשתו נידה יושבת עליו והך
נמי דמי להאי נראה דאין לדמות להוראה
זו אלא מילתא דדמיא לה לגמרי שאין בה
סברא

סברא לחלק דבהלכו' נידה כת' עליה דהורא' זו דחומרא בעלמא היא ואם כן נוכל לחלק דדווקא ישיבה על הספסל ביחד נראה בדרך חיבה דרך אוהבים להתקבץ יחד ולהתוועד בכה"ג אבל בישיבה בעגלה שדרך בני אדם נכרים להתקבץ כמה פעמים לבא יחד ולהצטרף לשכור עגלה בין כולם ללכת בה מעיר לעיר לאו מילתא דחיבה היא כלל דאפילו אם עכשיו אין בעגלה אלא האיש ואשתו וגם עגלה שלהם היא מכל מקום לאו דרך חיבה הוא וכן שמעתי שחלק אחד מ מהגדולים דלעיל והיה נוהג להתיר לישב יחד על הספסל כשהוא מחובר בכותלי הבי' כמו שרגילים לעשות באצטבאו' בבית החורף ובבתי הקיץ והיה אומר דאין לאסור אלא כשהספסל תלוש · אמנם ללכת בעגלה עם אשתו נידה דרך טיול לגנות ולכרמים וכה"ג לא בר ירכא להתיר ·

רכב

שאלה אשה שהיא חולה ורצ' בעלה ליגע בה כדי לשמשה כגון להקימה ולהשכיבה ולסומכה שרי או אסור ·

תשובה יראה דאסור ליגע בה אפילו באצבע קטנה ואף על גב דכתב ביורה דיעה דאשירי כתב בתשוב' דאם הוא חולה ואין מי שישמשנו זולתה מותרת ל לשמשנו ובלבד שתזהר ביות' מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה ע"כ מהכא היה משמע דשרי דסתמא קאמר דמותרת ל לשמשנו אמנם נוכל לומר דר"ל שימוש בלי נגיעה כגון להושיט לו דבר מידה לידו וכן שאר שימושין שהן בנגיעה על ידי דבר אחר ואפילו אם ת"ל דר"ל כגון להקימו ולהשכיבו ולסומכו ומשום דלאו מילי דחיבה נינהו בהרחצ' פניו ובהצע' המיטו' בפניו שא מילי דעבדות נינהו מכל מקום אין ללמוד היתר משם לנדון דידן ד"ל דווקא כשהוא חולה והיא בריאה שרי כיון דחולה הוא ליכא למיחש להרגל עבירה דאין יצרו מתגבר עליו מפני תשש כחו ואין האיש מתקשה אלא לרצונו ואין דרך להתאוות בחוליו ולהרגל דידה לא חיישינן דאין אשה תובעת בפה ואף אם היתה תובעת אין בו כח להתאוות ולהתקשות אבל כשהיא חולה והו' בריא איכ' למיחש להרגל עביר' שמא יצרו מתגבר עליו ויפייסנה ובחולי דידה אין קפידה כל כך דאפשר לשמש עמה בחליה וכה"ג תנן פרק קמא דשבת לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה ודייק התם במרדכי דדווקא הוא אסור לאכול ממה שאכלה היא אבל היא איננה אסורה ממה שאכל הוא אלמא דאין הרגל עבירה תולה אלא בו וכן העתיק אחד מהגדולים בשם גדול דאש' חולה ובעלה רופ' אסור למשש לה הדפק ואם כן כל שכן בנדון דידן דמשוש הדפק לאו דרך חיבה הוא כלל אלא דרך אומנות ואף על גב דבפ"ק דכתובות משמע איפכא כאן באבילות דידיה אסור כאן באבילות דידה שרי ופרש"י משום דאבילות דידה איהי שומעת ומנחת לו ואף אם תתגבר יצרו עליו שפי' יש לחלק בין מניעה ד אבילות ובין מניעה דתשש כח הגוף ואין להאריך ·

רכג

שאלה בחור כנס בתולה והיתה טהורה בשעת החופ' וכמה לילות אח"כ ומכל מקום לא בעל אותה עד שתזרה ופירסה ניד' אסורי' הן עוד להתייח' בלי שומר אכלם או לאו ·

תשובה יראה דצריך להתיישב בדבר דבהוראה זו איכא פלוגתא דרבוות' אחד מן הגדולי' הורה לאסור הואיל ולא בעל עדיין כדמשמע לישנא דתלמודא

בסתמא

בסתמא לא שנו אלא שלא בעל כורחה וחד
מרבוותא התיר ואמר דמה שאמר הספר
דבלא בעל אסור להתייחד היינו דווקא
היכא דלא הוות חזיא לבעול בתחילת
החופה חיישינן דילמא תקיף עליו יצרו אבל
בנדון דידן דחזינן דלא תקי' ליה יצרי' באשה
זו אפילו בשע' החופה ולא בא עליה מעולם
וראייה היתה לו לא חיישינן לייחוד דידה
דודאי לא יעבור דלא תקיף יצריה והיה נרא'
להביא סעד לסברא זו מהא דשור המועד
חוזר לתמותו כדחזינן דראה שוורים שלשה
פעמים ולא נגח אף על גב דאיהו נמי תקיף
יצריה לינח כדאיתא פרק כיצד הרגל מכל
מקום כי חזינן דנח יצריה דיינינן ליה בתם
ולא אמרינן דבהא זימנין הוא דנח יצריה
והיום או למחר הדר ליה יצריה הכא נמי
בנדון דידן אף על גב דקים להו לרבותינו
דבסתם אדם תקיף ליה יצריה באשה שלא
בא עליה מעולם היכ' דחזינן דהאי גברא לא
תקיף ליה יצריה דיינינן ליה כמי שנתייחד
עם אשתו נידה שבא עליה כבר ומכל מקום
המחמיר תבא עליו ברכה הנראה לעניות
דעתי כתבתי ׃

רכד

דיני טבילה

שאלה בהרבה עיירות ומקומות
נוהגי' הנשים לטבול בנהרו'
כל השנה ואין מוחין בידם ולמה לא ניחוש
לדברי כמה גאוני' דפסקו דחיישינן לרביית
נוטפין על הזוחלין ואם כן לא עלתה לה
טבילתה והרי היא עדיין בכרת ׃

תשובה יראה דמן הדין היה לנו לחוש
בדבר דגאונים קמאי ובתראי
סבירא להו לחומרא זו קמאי הרמב"ם בשם
ר"ח בתראי מהר"ם והאשירי כולם פסקו כאבוה
דשמואל וכאידך דשמואל דחיישינן לרביית
נוטפים על הזוחלין ואין הנוטפים מטהרין
בזוחלין שלא כאשבורן והטובלת בנהר ביומי
ניסן דשכיחי נוטפי' לא עלת' לה טבילה ואף
על גב דר"ת פסק כאידך דשמואל דנהרא
מכיפיה מיבריך ומייתי ראייה טובא לדבריו
והתוספו' פרק במה אשה כתבו דעל דבריו
סומכין וטובלין בנהרות כל השנה כו' וכן
סמ"ג א"ז וסמ"ק מסקינ' הכי מכל מקום תימא
דבאיסור כרת כזה לא ניחוש לדברי ר"ח שכל
דבריו דברי קבל' הם ולדברי מה"רם דבתראי
ובר סמכא הוא ואיהו נמי מייתי ראיה טובא
לדבריו כדאיתא באשירי הלכות מקואות ׃
אמנם מצאתי בא"ז גדול שכתב לשון רשב"ם
וז"ל ומיהו אנו בזמ' הזה לא קי"ל כאבוה דשמוא'
דעביד לבנתי' מקוואות ביומי ניסן משום
שמא ירבה נוטפים על הזוחלין אלא טובלין
בכל הנהרות משום דרביית נוטפין מילתא
דלא שכיחא היא ע"כ מלשון זה משמע דבזמן
הזה אפילו לאבוה דשמוא' ליכא למיחש ואיהו
דקעביד מקוואות ביומי דניסן היינו בבבל
או בארץ ישראל דהוי שכיחא רביית נוטפין
ואידך דשמואל נמי דקאמר אין המי' מטהרין
בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי קאי דווקא
אכינ'נו דפרת כגון שאר נהרו' א"י ובבל דהוי
שכיחא בהו רביית נוטפין ׃ אפס תימא הוא
שהרי עינינו רואו' שרוב נהרו' שלנו מתגדלי'
יותר מכפל כמה פעמים כשהגשמי' מרובים
וא"כ איכו שלא מימי גשמים או משו' דמכיפיה
מיבריך וגם מאידך סברת רבינו תם דאין
טיפה יורדת מלמעלה שאין שתים עולות
כנגדם מלמטה כדקאמ' פרק קמא דתענית
ואהנך סברות דרבינו תם פליגי הגאונים
כדפרישית לעיל ואם כן גם בזמן הזה יש
לחוש והיינו צריכים לומר בדוחק דסבר
רשב"ם

ד"שבס דקיס לן בזמן הזה דנהרות שלנו אין
דרכן להתגדל מן הנוטפין רק ממקורס:
נתו דבמרדכי כתב בשם רמ"בן דצריך לתת
לב אם הנהר קטן כ"כ שאם היה בזה הנהר
בא"י שאין הגשמי' מצויין שם היה מכזב פעם
אחת בשבוע יש לחוש בו לרביית נוטפין על
הזוחלין ומשמע שם במרדכי דהך פיסקא
אפילו לפירוש רבינו תם קאמר לה והנה
עינינו רואות שבשנה שאמה קנת שאין
הגשמים מצויין רק כמו שהוא בא"י שכמה
נהרות מכזבים אפילו בשנה אחת כה"ג לכך
נראה מה שהקילו קדמונינו ולא מיחו בדבר
משום דחשו לכמה עיירות ומקומו' שנתפזרו
שם היהודים לאחת ולשנים ולשלשה ואין
ספק בידם לחפור להם מקואות והעיירות
יושבין על הנהרות ואי הוי קאסרי להו לנשי
לטבול בנהרות היו צריבין בכל טבילה
לטרוח וללכת לאיזה קהל אשר תיקנו להן
מקוואות ומתוך רוב טירדא זו אתי לזלזולי
בטבילה לגמרי כמו ששמענו שבמקצת ארצות
הרחוקות דלא שכיחי בהו נהרות מזלזלי
טובא בטבילה מפני הטורח ואפשר כמי
הואיל טבילת נידה מפורשת בתורה א
אלא שהגאונים דקדקו לה מן הדרשות יש
לחוש דאתי לזלזולי ביה טפי ושמעתי מקשי'
מ"ש נוטפין דפסלין זוחלין ברבייתן ומפקי
להו מתורת זוחלין ומים שאובין דפוסלין
לגמרי המקוה ואפ"ה אם היה כבר מקוה
שלם של מ' סאה ונפלו לתוכו אפילו אף סאין
שאובין בבת אחת לא יפסלוהו ואין לומר
דהיינו טעמ' דשאובין הואיל ולא חשיבי כלל
לטהר הטמא בשום נד בטילו' הם לגבי מקוה
שלם דמ' סאה אפילו רבו עלייהו טובא אבל
נוטפין בזוחלין דנוטפין נמי חשיבי לטהר
הטמא באשבורן משום הכי לא בטילין לגב,
זוחלין היכא דרבו עלייהו וכיון דלא בטילי
כמנא הטובל בנהר זה דרוב המים נוטפין
הן וקטביל בהו דרך זחילתן לא עלתה לו
טבילה ע"כ הך טעמא ליתא דא"כ לפי זה
מים שרבו עליהם שאובין עדיין יהא מטהר
בזוחלין מפני ששאובין דלא חשיב בטילי
ביניה' ובאשירי מייתי מפ"ק דמקוואות דתנן
מעיין שרבו שואבין שוה למקוה שוה למעיין
שוה למקוה שאינו מטהר אלא באשבורן שוה
למעיי' לטה' בכ"ש ומפ' הת' הטע' מ"ש איסבור'
מכל שהו ולכן נראה לתרץ בטע' יפה כמו
שהבנתי הדברים מדברי אשירי בהילכות
מקוואות דמייתי כמה משניות להוכיח ד
דמקוה של מ' סאין לא יפסלוהו אפילו אלף
סאין שאובין וכתב לבסוף דאין צריך ראייה
כ"כ דהסבר' נותנת דכיון דיש כאן כבר מקו'
שלם כל השאובין שיפלו לתוכו נעשו כולו
זרועין בתוכו והרי הם כמחוברים דכשרים
לטבול בהן וכעין זה פרש"י פ' כל שעה דהא
דמים טמאים נטהרים ע"י השקה במקוה
משום דהיינו זריעתן כמו חיטין שנטמאו
וזרען בקרקע ונשרשו נטהרו ומהשתא יתיישב
שפיר מ"ש שאובין דלא פסלי מקוה ברבייתן
ונוטפים פסלי זוחלין ברבייתן והיינו טעמ'
דפסול דשאובין הוא משו' דתלושין הן ובאין
ע"י תפיסת בני אדם כדאיתא במרדכי
בהלכות מקוואות ומייתי לה מתורת כ
כהני' ולכך פסול מהני זריע' דכשיפלו לתוך
המקוה שלם יתחשבו כולם מחוברין אבל
פסול דנוטפים שאינם מטהרים ע"י זחילה
אינו מטע' זה כלל דנוטפי' במקו' שלם חשיבי
שפיר מחוברין ואין בהם תפיסת ידי אדם
שהרי נטפו כך להיות מקוה בידי שמי' ואפ"ה
אין מטהרין אלא באשבורן ולא ע"י זחילתן
אע"כ טעם אחר הוא מה שהוא או גזירת
הכתוב ולהך פסול לא מהני זריעה דזריעה
לא מהני אלא לשוויה לתלוש מחובר:

הגהה ולהכהו נאוכי דסבירא להו רובא שאוב כשר מדאורייתא מתיישב שפיר דפסול כוטפין דאורייתא ולכן חמירי טפי · ע״כ

רכה

שאלה יולד׳ שטבלה לאחר מ׳ של זכר או פ׳ של נקבה או קוד׳ זמני׳ הללו ורגוכה לטבול בלילי שבת מפני שאז בקל לה למצא רחיצה אבל מחמת נקיו׳ היתה יכולה לטבול ליל ה׳ או ליל ו׳ שריא בכי האי גווכא שתטבול בשבת או לאו ·

תשובה יראה׳ דלפי משמעו׳ התלמוד אין שום קפיד׳ בדב׳ דמסקי׳ פרק שני דביצה דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו בימות הגשמים שרי התם וכן כתב הרמ״בם בהדיא אמכם שמעתי מהרבה כשי׳ שמחזיקי׳ איסור בדבר לטבול בשבת כי האי גווכא וכתב מרדכי ממש בשילהי נידה דרבינו תם אסר לטבול בשבת משום דפסק דלא ק״ל טבילה בזמנה מצוה וכדון דידן דאיכ׳ טבילה בזמנה אם כן לכ״ע אסור ויש לדחות דהא דאסר רבינו תם לטבול בשבת הייכו אין בעלה בעיר ואיכה טובלת שלא משום טבילה בזמנ׳ והא פסק דלא ק״ל דמצוה היא אבל בעלה בעיר מודה כמי דשרי משום מצות קיום עוכה ואפילו שלא בשעת עוכה חשיבי׳ מצוה מה שהאיש משמח אשתו בתשמיש המטה כדאיתא בהדיא בפסחים בפרק אלו דברים ובשילהי מסכת יומא מוכח דאפילו אי לאו טבילה בזמנה מצוה מכל מקום יכול לטבול ביום הכפורים כדי להתפלל בנקיו׳ דהייכו כמי בשביל מצוה מכל מקו׳ בכדון דידן הואיל ואפשר הוא מאתמול ולא איחרה אלא בשביל הרחיצה או בכי האי גווכא לא שרי ואף על גב דמוכח פרק שני דביצה דהא דשרי אד׳ לטבול בשבת משום דנראה כמיקר הייכו אפילו היכא דאפשר לטבול בחול מ״מ נרא׳ דהאידנ׳ בזמנינו דכ״ע זהירי שלא לרחוץ כלל בשבת אפילו להקר בין בנהר בין במקוה אף על גב דלא מצינו איסור מפורש על זה דאפילו במרדכי פרק כירה בשם התוספו׳ דמחמיר לרחוץ בבריכ׳ מכל מקום מתיר בהדיא בנהר ואפשר דה״ה כמי במקוואו׳ שלנו דמעיינות נובעין הן ולא דמי כלל לכלי מכל מקום המנהג הוא ליזהר ולמנוע ואם כן ליכא למימר דאדם נראה כמיקר דהא נזהרים להקיר ומוכח מילתא דליטבול מכוון ונראה כמתקן ומטע׳ זה נראה דנהגו הנשי׳ ליזהר שלא לטבול בשב׳ כלל שא אם כן בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם דבכי האי גווכא הוי טבילה מצוה משום עוכה לפי מאי דנהוג עלמא עתה איסור הרחיצה בנהרות או במקוואות׃

רכו

שאלה יולדת שטובלת לאח׳ ארבעי׳ של זכר או פ׳ של נקיבה או בתוך הזמני׳ האילו והוא בעניין זה שהיתה יכולה לטבול קוד׳ ז׳ או ח׳ ימי׳ מכד הנקייה שא שנרגוכ׳ ממתנ׳ לפי שאין לה כח הרב׳ עדיין יכולה לטבול כי האי גווכא בשבת אף על פי שאפשר לה לטבול קודם או לאו ·

תשובה יראה׳ דלפי משמעו׳ התלמוד אין שום קפיד׳ בדבר דמסק׳ פרק קמא דביצה דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו בימו׳ הגשמי׳ שרי וכן כתב הרמ״בם בהדיא אך באז ראיתי ומשמע שם דלא צריכן לטבול בשבת אלא משום דטבילה בזמנה מצוה והכי נמי מוכח בהדיא במרדכי בשלהי מסכת נידה וכדון דידן לאו טבילה בזמנה היא שהרי אפשר לה מאתמול אבל היכא דלא אפשר לה כבר או עי׳ אונס יש לומר דאפילו לרבינו תם

דפסק

דפסק דלא קי"ל דטבילה בזמנה מצוה מ"מ שרי לאשה לטבול משום מצות קיום עונה ואפילו שלא בשעת עונה חשיב' מצוה שהאיש משמח את אשתו בתשמיש כדאיתא בהדיא פ' אילו דברי' במסכת פסחי' ומוכח בשילהי מסכת יומא דאפי' אי לא טבילה בזמנה מצוה יכול לטבול ביה כדי להתפלל בנקיות תפילת נעילה. הא קמן דלצורך מצוה שרי היכ' דלא אפשר כבר ותו נראה דהא דקאמר תלמודא דאדם מותר לטבול בשבת משום דמיקר לית' לדידן דהא מנהג פשוט בכל מקום דאסור לרחוץ כל גופו בשבת אפילו במקוואו' מאיזה טעם שהוא ואף על גב דמשמע בכל דוכתא בתלמוד דשרי וכ"ע בתוספות דפרק כיר' על זה וא"כ מוכח מילתא דלשם טבילה קנחית במיא ונראה כמתקן כמו שאסור לטבול כלים בשבת מהאי טעמא ולפי זה אין להתיר לטבול טבילה ראשונה שאחר הלידה בשבת תשובה זו כ"ל כפולה

רכז

שאלה כלי מתכו' הלקוח מן הגוי שצריך טבילה שרי לשולחו ע"י קטון לטבילה או לאו ·

תשובה ירא' דלא שרי למיעבד הכי כיון דטבילת כלים הלקוחי' מן הגוים דאורייתא היא לא מהימני' עלה לקטון אף על גב דבידו הוא ומילת' דלית' ביה טורח כדמוכח בתוס' פ"ק דפסחי' אהא דקאמ' הימנוה רבנן בדרבנן דבדיקא נשים ועבדים וקטני התוס' דנאמנים באיסור דאורייתא אבל לא קטני' אכן אין נראה לאסור מטעם דפסק בהג"ה דאשירי פ"ב דחולין דאשה לבעלה אף על גב דבעלה חולין הוא בעי כוונה לטבילה כר' יוחנן לגבי רב וא"כ כימא דקטון לאו בר כוונ' הוא לטבילה דהא ליתא שהרי התוס' פ"ק דחולין הוכיחו דקטון בר כוונ' הוא אם עומדין על גביו ומלמדין אותו אפילו לכתוב את הגט ונראה דלענין הך טבילה יכולין ללמדו שיכוין לטהר אפילו אם לא יעמדו ע"ג ותו מאן לימא לן דהך טבילה דאיכה מטונפא' לטהר' ואיכה אוסר' מה שבא לתוכ' קוד' הטבילה כדמסקי' הגאונים אלא מגזירת הכתוב מכלן דבעי כוונה · הנראה לע"ד כתבתי ·

רכח

דיני מקוה

שאלה מקו' שנקוהו בכלי' שאינ' מנוקבי' וחזרו המים מן הכלי' לתוך מקוה לאחר שנחסר מארבעים סאה יותר מג' לוגין שיצו' שפוסל את המקו' ורצו אח"כ לנקותו על נמי' כדי להוציא אותן מי' שאובי' שנפלו לתוכן ולא הי' אפש' לה' כלל לנקותו כולו מפני רדיפ' ותגבור' הנביע' וקוד' שהעלו השאיב' מן המים חזרו אחרים ב מקומן מה תקנה יש בדבר ·

תשובה יראה דבתחילה צריכים אנו לדקדק בעיקו' הפסול בכדין דידן אם ג' לוגי' פסולים בכה"ג ודאי או לאו ואח"כ נדקדק בתקנתו · הא"ז כתב בשם רבי' שמחה דמקוה שהוא מעיין כמו כל המקוואו' שלנו בארץ אשכנז שהן חפורין עד מוצאי' מים אין ג' לוגי' פוסלי' בו כלל משום דמעיי' מטהר בכל שהו כמו מקוה במ' סאה ובמקוה במ' סאה קי"ל דיכול למלאותו בכתף אפילו אלף סאה שאובין ולא יפסל הואיל וכבר הוי ל ליה שם ותורת מקוה כשר ה"ה מעיין כל שהו דאית ליה כמי שם ותורת מקוה ט טהרה שאין כל השאובין יכולין לפוסלו וכ"כ אשירי בהדיא שאם המקוה מעיין אין ל לנקוב את הכלי שמנקין אותו בהו שאפילו יחזרו מן הכלי' בתוכו אין שאובין פוסלים

 במעיין

במעיין וכ״כ במרדכי בשם תשובת מהר״ם אמנם מסיק הת׳ במרדכי דפעם אחת היו מנקין מקוה שהיה מעיין ברעג״נשפור״ק בכלי שלא היו מנוקבי׳ וחזרו מים מהן לתוכו ופסלו הר׳ משה בר חסדאי ותמיה הת׳ למה פסלו אחרי שהיה מעיין׳ אמנם המנהג הוא בכל המקומו׳ שראיתי דקפדינ׳ אפילו במקום שהוא מעיין אם חזרו מן השאובין לתוכו ונראה דמשום הכי מחמרינן ולא סמכינן אדברי רוב הגאונים שהזכרתי לעיל ד דבמרדכי כתב מדברי השאלתות דרגילים כשמנקי׳ המקו׳ לפקק כל נקבי הנביע׳ לאחר שהוציאו כל המים וליבשו לגמרי שלא ישאר בו כלום ממים הראשונים מפני שיש לחוש שמא חזרו מן הכלים ששאבו בהן ג׳ לוגים לתוכו ושוב לא יטהר עד שיוציאם עכ״ל ודקדק המרדכי מדברי השאלתו׳ מדקאמר פוקקין נקבי הנביעה אלמא במעיין איירי ואפילו הכי פוסלים השאובין בו והיינו דלא כרבינו שמחה וא״ז ומהר״ם ומעתה כיון דדברי ה השאלתו׳ דברי קבלה הן וקדמון היה אין לזוז מדבריה׳ והכי כותבי׳ התוס׳ ושאר המחברי׳ בכמה מקומות דאין לזוז מדברי השאלתות ואת״ל לפ״ה טע׳ מאי דמ״מ גבי מקוה דמ׳ סאה ק״ל דאפי׳ אלף סאין שאובים לא יפסלוהו וגבי מעיין כל שהו כמי דלא יפסלוהו הא משניות שלימות הן דמעיין מטהר בכל שהו י״ל משום דבאשירי ומרדכי כתבו בשם ר״י דהא דמעיין מטהר בכל שהו היינו דווקא לטבילת כלים אבל לטבילת בני אדם לעולם בעינן מ׳ סאה מים שכל גופו עולה בהם ואפילו קטן דסגי בפחות לכל גופו מ״מ לא עלת׳ לו טביל׳ אלא במ׳ סאה ולפי זה אפילו מעיין כל זמן שאין בהן מ׳ סאה אין ראויין לטבילת שום אדם בעולם ואין עליהם שם תורת מקוה טהרה לאדם ולכך השאובי׳ פוסלים אותו לטבילת

אדם כמו שיפסלו מים מכונסי׳ כל זמן שאין בהן מ׳ סאין לכל דבר אדם וכלים וכ״כ אשירי פרק מרובה ההיא מתני׳ דמעיין שהעבירו ע״ג השוקת דפסול לטבול בשוקת ואף על גב דמחובר למעיי׳ והמעיי׳ מטהר בכל שהו משו׳ דמעיין לא מטהר בכל שהו אלא דווקא לכלי׳ ולא לאדם ולכך אין השוקת כשר לטבילת אדם אע״פ שמחובר למעיין כ״ש וה״ה כדין דידן דמעיין כ״ש שירבו עליו השאובין או השאובין מחוברים לו חד טעמא הוא ותורה אחת להו כדאיתא שם באשירי וגאונים המתירים דלעיל י״ל דסבירא להו דמ״מ לא דמי למי מקוה שאין בהן מ׳ סאה שמים שאובין פוסלין אותו דהתם אין עליו שם תורת מקוה כלל מה שאין כן במעיי׳ כל שהו דאיכא עליו שם תורת טהרה לכל הפחות לענין כלי׳ א״נ סביר׳ להו דמעיין כל שהו מטהר אפילו לאדם והכי סבר א״ז ורבי׳ שמחה בהדיא במר׳ בהלכות מקואו׳ וכן כתב האשי׳ בשם הר״אבד׳ ולענין תחילת שאילתינו כבר בא מעשה לידי כה״ג והורתי הלכה למעשה לשפוך עפר על כל נקבי הנביעה בעובי ב׳ או ג׳ טפחי׳ ונסתמו כל הנקבי׳ ונתייבשו על פני קרקעות המקו׳ כמו יום ולילה עד שדחקו מי׳ הנביע׳ ונקבו למעלה מן העפר ששפכו ובזמ׳ מועט אח״כ חזרו המים על פני כל המקוה כשיעור העומק שהי׳ בתחילה ואמרתי בודאי כה״ג שפי׳ דמי חד׳ דלפי הנראה השאובין שנשארו במקוה קוד׳ ששפכו העפר לא חזרו ונבעו ונקבו עד למעלה מן העפר ששפכו אלא נבלעו בעפר ואת״ל דמי הנביע׳ העלו אותן עמהן מ״מ נמשכי׳ דרך הקרקע ובודאי מי הנביע׳ רבו עליה׳ וק״ל לכ״ע דשאיב׳ מטהר׳ ברבייה ובהמשכ׳ ואין המשכ׳ טובה יותר מזו שהמי׳ נבלעי׳ לגמרי בקרקע וחוזרי׳ ומבצבצין ממנה דכך כתוב במרדכי שצריך להמשיך

ע"ג קרקע דראויין המים לבלוע שם ואז בטל שם שאובים מהן אגב הקרקע שמא דבבליע' תליא מילת' ואם כפש' לומר וא"כ למה טורחי' כ"כ לנקות המקוואו' בכלי' מנוקבין יעשו לכל מקוה כדרך זה י"ל דבכמה מקוואות יש שאין מי נביעתן רדופי' כ"כ ואם הייתו שופכים עפר על נקבי הנביעה היו נסתמי' לגמרי ועוד דכמ' זימני' הנא קל יותר ע"י כלי' נקובי' מבדרך זה אבל לעולם כשר גמור הוא ·

רכט

דין נטילת ידים

שאלה מי שלא נטל ידיו ונגע בידו במים כשרים אותם המים כשרים הם לנטילת ידים או לאו ·

תשובה יראה דלכאורה משמע בכל פסקי הגאוני' דלא כשרי' הם שהרי כתבו שאם נטל ידו אחת לא ישפשפנה בחבירת' מפני שהמי' שעל יד הנטולה יטמ' מחמ' היד שאינה נטולה ויחזרו ויטמאו את היד וכן אחד שלא נטל אם נגע ביד של חבירו שנטלו ועדיין הם מובשרי' טמאי' וצריך לחזור וליטול הא קמן דסתם ידים פוסלי' המים שעל גבי יד הנטולה ולכאורה דכ"ש שיפסלו המים שבכלי' בנגיעת' לנטילת ידים ולפי זה הא דכתב ר"מבם וסמ"ג ואשירי דאם נתן מים לחבירו בחפניו אין עולה לנטילת ידים מפני שלא נטל מן הכלי משמע דווקא מטעם זה אין עולה הא מטעם דנגע בהו חביריו לא קפדינן וכן הא דכתבו מים שהכניס מדיא בהן את ידיו כשרי' כל הכי נ"ל דאיירי בידי' הנטולי · אמנם מצאתי א"ח בתוס' דמסכת סוטה ז"ל וע"ל מנהג העולם שזורקים מן הכלי לידו אחת וא"כ משפש בחבירת' שפיר דמי כיון דמתחילה נטל מן הכלי כדתניא בתוספת' דמסכת ידים אבל הנותן מים לחבירו בחפניו ידיו טמאות שמתחילה לא נטל מן הכלי הא אם מתחילה נטל מן הכלי טהורו' והא דתני' במסכ' ידים נטל ידו אחת ושפשף בחבירתה טמאה התם איירי שאין מתכוין אלא ליטול ידו אחת ולכך שפשף בחבירתה טמאה עכ"ל מלשון התוס' הללו משמע דסתם ידים אין פוסלין המים ב בנגיעות' כההיא דנותן המים בחפניו דלא בעי לאוקומי בידים שנט' אות' אמנם נראה דדוחק הוא קצת מה שהן מחלקי' בין מתכוין ליטול ידו אחת או שתים ואין לסמוך עלי' לענין שפשוף ידה בחבירתה דהא כל ה הגאוני' דלעיל כתבו בהדיא לאיסור אבל אם נגעו סתם ידים במי' שבכלי המקיל להכשירו לנטילת ידים לא הפסיד דההיא דכתוס שהבאתי לעיל משמע דלא איירי בידי' שנטלו ואפילו הכי כשרים ושפיר יש לחלק בין פסול טומאת המים שעל הידים בשעת נטילה מבטומאת המים שבכלי לצורך נטילה דבקל נטמאו על הידים בשעת נטילה ולכך שפשף בחבירתה טמאה ·

רל

שאלה מים ששתו מהן תרנגולין כשרים הן לנטילת ידים או לאו ·

תשובה יראה דלכאור' היה נראה דפסולין משום הא דתנן במסכת פרה ובפרק אלו טריפות מייתי לה כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שהיא מוננת ופירש ר"שי דשאר עופות אינם מוננות אלא מגביהין פיהן לאחר ש שלקטו מן המים והמים נופלים מפיהם והרי הן נעשים כמים שנעשה בהן מ מלאכה וקיימא לן במסכת גיטין שהמלאכה פוסלתן ע"כ וכן פירש פרק קמא דחולין אהא

דאם יכולה חולדה לשתות הימנה או כחש לדברי ר"נ ולפי זה שתו תרנגולין מן המים פסולין גם כן לנטילת ידי' משום דנעשה בהן מלאכה והמלאכה פוסלת כדתנן במסכת ידים ובפסקי הגאונים בענין נטילת הידים מייתי לה הדיח בהן את הכלי או שמיח' בהן את המדות פסולין לנטילת ידים משום ד דנעשית בהן מלאכה · אמנם התוספות בפרק קמא דחולין פליגי אר"שי בהך סברא ומקשין דמה מלאכה שייכי בשתייה ופירשו ההיא דפסול דשתיית עופות ושרצים במי חטאת מטעם אחר וכן נראה להוכיח מהז' הגדול דכתב מפירוש רבינו חננאל דמים שלקלק מהן הכלב פסולין לנטילת ידים משמע הא שאר בהמו' וחיות לא היו פסולין ואי שייכא פסול מלאכ' בשתייה שאר בהמה וחיה במי לפוסלן לנטילת ידי' בשתייתה כי היכי דפסלי במי חטאת כדתנן במסכת פרה ובספר מצות גדול מייתי לה מי חטאת ששתו מהן בהמה וחיה וכל העופות פסולין חוץ מן היונה ותו נראה דאפילו לפירוש ר"שי דווקא במי חטאת פסלי שאר עופות בשתייה משום דמה שנפלו מפיהם של המי' הנשארים בכלי אין בטלין במיעוטן משום חומרא דמי חטאת אבל לענין נטילת ידים בטלין ודאי במיעוטן והכי מוכח מהא דתנן נפל לתוכו דיו קומוס וקנקנתום אם נשתנו מראיהן פסולין הא לא נשתנ' כשרים ואף על גב דודאי דיו וקומוס פסולין לנטילת ידי' דלא מים מיקרי אלא משום דבטלין ב במיעוט וצריך עיון בסברא זו בגליון בתוס' פרק המגרש ובפירוש משניות דסדר טהרו' שפירש רבי' יצחק מס"ימפונט מצאתי דכתב במסכת ידי' טבל בהן את הספוג אם נשתנו מראיהן פסולין אבל לא נשתנו כשרין דספוג חשיב כאלו שתה מהן יונה ע"כל משמע דאי הספוג כחשב כשאר עופות הוה פסול ולא אמרינן בטילין במיעוטן אמנם יש לומר דאיירי כגון דלא הוי בטלין במיעוטן והא דתלי ביונה לאו למימר דשאר עופות פסלי במי' לנטילת ידי' אלא לסימנא בעלמא נקט ורוצה לומר דהספוג מוכן כמו שהיונ' מוגנת אבל אי הוי הספוג אינו מוכן היה פסול לנטילת ידים הנראה לע"ד כתבתי ·

רסא

שאלה כלי שניקב כמוציא משקה אבל לא ככונס משקה כשר לנטילת ידים או לאו ·

תשובה יראה דצריך לדקדק יפה בדבר כמו שאבאר · בספר מצות גדול וספר מצות קטן כתב דאם ניקב ככונס משקה שהוא נקב גדול ממוציא משקה פסול לנטילה לגמרי משו' דלאו כלי חשוב אבל אם ניקב כמוציא משקה אם מחזיק רביעית למטה מן הנקב שרי ליטול הימנו ודווקא כששופך מן הנקב על ידו אבל שופך מפי הכלי הואיל והמים עוברין למעלה מן ה הנקב פסול דמה שלמעלה מן הנקב לא חשיב כלי וכן כתב בהג"ה במיימון ומדברי הרמ"בם נמי משמע דסבר ניקב ככונס משק' פסול לגמרי שכת' וכלי שנשבר שבירה המטהרתו מידי טומאה פסולין לנטילת ידים שהרי הן כשברי כלים ע"כ · וטהרתן מידי טומאה בכלים העשויים למשקין הייני ככונס משקה כדאיתא בתוס' פרק המצניע קרוב לסופו אמנם אפשר התם איירי דניקב ככונס משקה בשוליו שאינה מחזק' רביעית למעלה מן הנקב וכ"ע · ובמרדכי פרק שו' דברים במסכת ברכות כתב גם כן דברי סמ"ג וכתב עלה אבל התוספו' פר' כל הבשר כתבו דבין ניקב ככונס משקה ובין ניקב במוציא משקה אם שופך דרך הנקב נטילה

טובה היא ובלבד שיחזיק רביעית למטה מן הנקב ע"כ והנה בדקתי בכמה תוספות פרק כל הבשר ולא מצאתי פסק זה מכל וכל ו ובאשירי שם משמע כדכת' מרדכי פרק אלו דברים בשם התוס' דכת' מימר' דרבא דאמר התם כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין הימנו לידים וכת' עלה וכלי שניקב ומחזיק רביעית למטה מן הנקב מות' ליטול הימנו מן הנקב אבל לא דרך פיו דלמעלה מן הנקב לאו כלי הוא ע"כ משמע דקאי אניקב בכונס משקה דלעיל מיניה וכן כתב בטור אורח חיים בהדיא והשתא נראה לדקדק דלדברי התוספות ואשירי אם ניקב רק כמוציא משק' כשר ליטול הימנו אפילו דרך פיו דהא על כרחיך אפילו בכונס משקה אינו אסור אלא דרך פיו לדברי התוספות ואשירי והא דכתב מרדכי לדברי התוס' דבין כונס משקה ובין מוציא משקה אם נוטל דרך הנקב נטילה טובה היא משמע דאפילו במוציא משקה בעינן דרך הנקב יש לומר דמשו' כונס משקה נקט לה וכשם קאמ' כי היכי דמודה ס"מג במוציא משקה דמהני דרך הנקב הכי נמי מהני לדברי התוספות בכונס משקה וכיון דאשכחן פלוגתא דרבוותא בהני חלוקים נראה דאזלינן בתר המקילין בנטילת ידים דהכי כתב הר"מבם · וכן שנינו במסכה מסכת ידים מים שנסתפק לו אם נעשה בהן מלאכה או לאו אם היו טמאים או טהורים אם היה בהן כשיעור או לאו ספק נטל ידיו ספק לא נטל ספיקו טהור שכל ספק שבטהר' ידים טהור ע"כ ·: ונראה דהוא הדין פלוגתא דרבוותא דהת' נמי ספק הוא כ כמאן קיימא לן מדכייל ותנא שכל ספק שבטהרת ידים טהור אך מאי דאשכחנא בהדיא בפסקי הגאוני' לאיסור ולא אשכחנא בפסקי גאון אחד בהדיא להתיר אלא דדייקין מיניה בהוכחה דהכי סבר קשה לסתור בזה דברים המפורשים להדיא · הנראה לע"ד כתבתי ·

רקב

דיני פריה ורביה

שאלה ראובן היו לו בן ובת נשואין ומתו והניח כל אחד בן קיים ראובן פריה ורביה או לאו :

תשובה יראה דצריך דקדוק יפה ב בדבר · בתלמוד פר' הבא על יבמתו משמע לכאורה דכי האי גוונא חשיב קיום פריה ורביה דקאמרי הת' אהא דתניא בני בנים הרי הן כבנים לעני' פריה ורביה סבר אביי למימר ברא לברא וברתא ל לברתא וכל שכן ברא לברתא אבל ברתא לברא לא אמר ליה רבא לשבת יצרה והאיכא וז"ל התוספות שם וכל שכן ברא לברתא ואף על גב דלעיל אין שני זכרי' חשובין כבן ובת הכא שבא מכח מי שפוטרו מפריה ורביה פשיטא דקאי שפיר הבן במקום הבת ע"כל מדקאמ' וכל שכן ברא לברתא וקאי אדלעיל דקאמרינן ברא לברא משמע דשני זכרים אחד מבן ואחד מבת חשיב קיום פריה ורביה אמנם יש לדחות דהכי קאמר ברא לברא ברתא לברת' כלומר כל אחד צריכה להיות כיוצא בו הבן יהיה לבן אבל הבת לחודיה לא מהני אפילו היה לאחותו הבת בן ובת לא מהני לזקן הואיל ולבנו אין לו בן אבל ברא לברא וברתא לברתא מהני וכל שכן ברא לברתא כי איכ' בת בעולם כגון מן הבן יש לבן בן ובת אז מועיל מכל שכן ברא לברתא מה שאין כן איפכא כמו שביארתי לעיל אבל היכא דליכא בת בעולם אימא שני זכרים לא

מהכי אך קשה אי מפרשינן הסוגי' הכי אם כן מאי מקש' התוספות מהא דאין שני זכרים חשובים כבן ובת שאני התם דליכא בת כלל ודוחק היה ליישב · אך צריכינן לדחוק וליישב משום דכת' הרמב"ם ז"ל נולדו לו ומתו והניחו בנים הרי זה קיים בני בנים הרי הן כבנים במה דברים אמורים כשהיו בני בנים זכר ונקיבה אף על פי שהזכר בן בתו והנקיבה בת בנו הואיל והן משני בנים הרי זה קיים עכ"ל · הרי זה כת' בהדי' דבעינן זכר ונקיבה בבני בנים ושני זכרים לא מהני ומסתמא לא פליג אתלמוד ומפרש הספר כדפרישית ונוכל לומ' דדעת הרמב"ם דאע"ג דלא אשכחן דפליג רבא אאביי בהא כל שכן אלא דאמר ליה דברתא לברא כמי מהני מ"מ כיון דתלי טעמא דהא איכא שבת אם כן בעינן ל לעולם שבת וצריכין להיות זכר ונקיבה והתוספות דלעיל מקשין לפי הכ"ש דסבר אביי ולפי המסקנא איכא למימר דבעינן זכר ונקבה ·

רסג

שאלה ראובן קיים כבר פריה ורביה ונתאלמן ורוצה לישא אשה וירא מקטט' שתהא בין האשה וילדיו ומתוך כך נשאה לבו לקחת אשה שהיא מוחזקת לכל שאינה בת מריבה כלל אבל אינה בת בנים כלל ואם לא ימצא אשה אפילו כזאת דעתו למנוע לישא אשה ל לגמרי מדאגתו על הקטטה יפה הוא עושה או לאו ·

תשובה יראה דבצד אחד הוא עושה יפה ולא בצד השני כיצד אם נושא אשה שאינ' בת מריבה כלל יפה הוא עושה ואף על פי שאינ' בת בנים כלל וקיימא לן כרבי יהושע פרק הבא על יבמתו דאמר היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו משום שנאמר בבקר זרע זרעך וגומר · ודקדק אשירי שם דאיכא מאן דאמר אפילו למכור בית לישא אשה שיהיו לו בני' בזקנותו מיחייב מכל מקום הא כתב אשירי דאינו אלא מדרבנן דמדאורייתא כיון דקיים פריה ורביה תו לא מיחייב ורב אלפס פסק דאינו מוכר ס"ת כדי לישא אשה בת בנים אם קיים כבר פריה ורביה · ואפילו אי הוה מצות דאורייתא לכולי עלמא מ"מ יש להביא ראיה דדחינ' לה מקמיה דקטטה בתוך ביתו מהא דתניא בפרק החולץ וקראו לו זקני עירו ודברו אליו מלמד שנותנין לו עצה ההוגנת לו שאם הוא ילד והיא זקינה או הוא זקן והיא ילדה אומר' לו מה לך אצל זו כלך אצל כמותך ואל תכניס קטט בתוך ביתך שמא דדחינן בשביל קטטה מיבום לחליצה ואף על גב דמן התורה חליצה במקום יבום לאו מצוה היא אפי' למידחי לא תעשה שיש בו כרת כדמוכח בשיט' עליה פרק קמא דיבמות · אמנם לפי צד השני דאם לא ימצא אשה שאינ' בת מריבה ימנע מלישא אשה כלל בהא לא קאמינא דיפה עושה דדרשו חכמים דאסור לאדם שיהא שרוי בלא אשה שנ' לא טוב היות האדם לבדו וגם אמרו כל השרוי בלא אשה שרוי בלא טוב' ובלא ברכה ובלא שמח' ובלא שלו' ותו איכ' למיחש שמא תתגבר יצרו עליו ובא לידי חטא כולי האי לא דחיקינן מכמה דקטט' · הנראה לע"ד כתבתי ·

רסד

דיני מילה

שאלה קטון מלוהו ונכנס מילתו תחת העור שעל הגויה · וכשאינו מתקשה אין מילתו נראית כלל ואף כשהוא מתקשה אינו נראה רק ראש המילה

כמו

כמו עד שליש העטר' והרבה מילדי משפחתו
בדרך זה בקטנן וכשיגדילו להיות כני מצוה
נעשין כשאר בני אדם בין בהיותן מתקשין
בין שאינן מתקשין וחסרון זה איננו מצד
המוהל שלא חתך העור כל צרכו יש קפידא
לתקן המילה או לאו ·

תשובה יראה דצריך לדקדק יפה
בדבר זה הרמב"ם כתב וז"ל
קטן שבשרו רך ומדולדל או שהיה בעל בשר
או שיראה כאינו מהול רואין אותו בעת
שמתקשה אם נראה שהוא מהול אין צריך
כלום וצריך לתקן הבשר מכאן ומכאן מפני
מראית העין ואם בעת שמתקשה לא נראה
שהוא מהול חוזרין וקוצצי' מן הבשר המדולדל
מכאן ומכאן עד שיראה העטר' גלויה בשעת
קישוי ודבר זה מדברי סופרים אבל מן
התורה אף על פי שנראה כערל הואיל והוא
כימול אין צריך למול פעם שנייה עכ"ל · נרא'
דמלשון זה משמע דבנדון דידן נמי צריך
לתקן מפני מראית העין בדרך זה שיש
לטרוח עם הקטן לדחוק העור לאחוריה
ולקשור אותן שם סביב הגיד שלמעלה מן
העטרה אם אפשר שתעמוד שם ולא תחזור
למטה אבל אם אי אפשר בדרך זה אין לחתוך
ולקצץ כלום מן העור הואיל ונראה מהול
כשמתקשה ואף על גב דאי' נראה מן העטרה
שא בראשה כמו שליש אפילו כשמתקשה מכל
מקום נראה דסגי בהכי דדווקא גבי ציצין
המעכבי' את המילה בעינ' גילוי רוב העטרה
משום דעדיין לא מל כהלכתו ולא נחתך בשר
הערלה שצריך לחותכו אבל בנדון דידן ש
שכבר מהול כהלכתו מן התורה אפילו לא
היה נראה מהול כל עיקר אף כשמתקשה לא
היה נקרא ערל רק מדרבנן והואיל ונראה
מהול רק בראש העטרה ולמטה קצת נראה
מהול קרינן ביה · אמנם מלשון רש"י פרק רבי

שעזר דמילה במתניתין לא משמע הכי כ
כדכתבינן לעיל דבנדון דידן אין צריך לקצץ
מן העור דתנן התם ואם היה בעל בשר
מתקני' משום מראית העין ופרש"י בעל בשר
שהיה שומן ונראה בשר שלמעלה מערלתו
לאחר שנטלה ערלה כולה כאלו הות' בשר חוזר
וחופה את הגיד מתקנה ומשפע באיזמל
מאותו עובי מפני מראית העין שלא יהא
נראה כערל עכ"ל הא קמן דכתב בהדי' דצרי'
לתקנו באיזמל מפני מראית העין אך ב
בתלמוד קאמר אהא מתני' אמר שמואל
קטן המסורבל בבשר רואין אם כשהו' מתקש'
נראה שהוא מהול אין צריך למול אם לאו צרי'
למול וכך מייתי מימונ' זו בהויית' בא"ז ובסמ"ק
ובאשירי ולא כתבו מידי שצריך שום תיקון
אם נראה מהול כשהוא מתקשה ואם הוה
אמר דפרש"י במתני' קאי אאינו נראה מהול
כשמתקשה אתי שפיר אך הלשון לא משמע
הכי דאם כן אמאי נקט במתני' צריך לתקן
מפני מראית העין ושמואל נקט צריך למול
ונראה דמהכא דייק דרמב"ם דחלקינהו לתרי
גווני · אפס כר' דמתניתין דקתני ואם היה
בעל בשר כו' קאי אגדול שהוא כך ולענין
אכילת תרומה תנן לעיל מיניה איננו אוכל
בתרומה ולהכי בעיא טפי ולהכי לא מייתו
לה החבורים אף על פי שנדחוק לפרש הכי
מ"מ הואיל והספרים דלעיל לא מייתו לפסק
הלכה ההיא דמתקנה מפני מראית העין
נזקקנו לפ' הכי דבקטן שנר' מהול כשמתקש'
אף על פי כשלא מתקשה אין נראה אין
צריך כלום לחתוך מעורו יותר וכ"ש בנדון
דידן שידוע הוא מבני משפחתו כשיגדיל
תראה מילתו כשאר כל אדם לא מצריכן
לתנוק ולקצץ כלום מעורו דשמא יבא לידי
סכנה ·

שאלה שמיני של מילה שאירע בשבת ואבי הבן יודע למול אבל לא מל כבר רק פעם אחת ויש כאן אומן אחר שמל כבר כמ׳ פעמים שבקינן ליה לאב למול בשבת בכה״ג או לאו ׃

תשובה יראה דהוראה זו צריכה ד דקדוק גדול כתב בספר יורה דיעה בהלכות מילה וז״ל כתב ה״רר אלעזר הלוי אם האב יודע למול אין לו למול בשב׳ אם יש אחר שהו׳ יודע למול דהא מיל׳ היא פסיק רישי׳ לגבי׳ שהוא מתכוין לתקן את בנו אבל לגבי אחר לא מיקרי מתקן ושרי ומיהו אם אין אחר שיודע לימול ימול ע״כל ׃ ובמרדכי פרק כיסוי הדם כתב תשובת רבי׳ שמחה והרבי׳ משולם ברבי דוד דאדם שלא מל מ מעולם פשיטא דלא ימול בשבת דחיישינן שמא יקלקל המילה ונמצא מחלל שבת מ כדאמרינן בית׳ ביצה מפני שצריך לבודקו ע״כ ׃ ואני שמעתי בדרך שמועה שאחד מהגדולי׳ הזהיר לאבי הבן שמל כבר כמה פעמים שלא ימול בשבת אם יש שום מוהל אחר ועל אדם שמל רק פעם אחת השיב בתשובה אחת שהוא מסופק אם יכול למול בשבת הואיל ולא איתחזיק בתלת זימנא ׃ ומהשתא כבאר שאלתינו ונראה דההוא פסק דיו״ד דיעה תמוהה הוא כמו שאבאר לקמן ואין נראה להביא ראייה לדבריו מהא דאיתא פרק רבי אליעזר דמילה גבי מילה בכרע אליבא דאביי דמוקי רבוי׳ דקרא דבשר אליבא דרבי יודא דאמר דבר שאינו מתכוין אסור להכי איצטרי׳ בשר לרבות דאפילו היכא דאיכ׳ בהרת ימול ופריך אם כן לר׳ שמעון דסבר דבר שאינו מתכוין שרי למה לי קרא שהרי אינו מתכוין אלא למול ולא לקוץ את הבהרת והך פירכא דתלמוד׳ קיימי מקמי דסבר אביי דמודה רש״ בפסיק רישי׳ ומשני

באומ׳ לקוץ בהרת כגו קמכוין איצטריך קרא ומקשה עלה ואי דאיכ׳ אחר דלא מכוין לקוץ הבהרת ימול ויקיימו שניהם העשה והלאו כדר״ל ע״כ שיט׳ הנמרא לפום ריהט׳ משמע מכא׳ ממש כדפסק היורה דיעה דלעיל דהיכ׳ דאיכא אחר לא שבקינן ליה לאב׳ לעבו׳ר שום לאו משום מצות מילה אף על פי שהתורה התרתו היכא דליכא אחר ׃ אמנם כי דייקינן בה אין ראייה כלל מכאן דהתם ודאי לגבי קניצת הבהרת איכא למימר דהאב אף על פי דהי׳ אומר שאינו מכוין לקוץ בהרת כגו מכל מקום אי אפש׳ הוא שלא יכוין לכך אבל אחר י״ל שפיר שאינו חושש כלום על קניצת בהרת ואינו מכוין רק למצות המילה אבל לענין חלול שבת אי כימא דאיצטריך קרא למישרי מילה בשב׳ דהיינו מטעם חובל ועוש׳ חבורה ואף על גב דמקלקל הוא אשמועינן דמקלקל בחבורה חייב אם כן היאך נוכל לומר דהאב מכוין לתק׳ את בנו אבל אחר לא כין אב בין אחר תרווייהו ודאי מכוונים שיהא כימול דאלכ״ אפילו אחר אמאי קאתי ותרווייהו לא מכונים כלל שיתחלל השב׳ האב כמו אחר אלא דהחילול שבת פסיק רישי׳ הוא נזהו לאחר כמו לאב ומהך סברא כמי אין ראיה מההיא דקניצת בהרת דה׳ מסיק התם דאביי גופיה סבר דמודה רבי שמעון בפסיק רישי׳ ולש״ אב ולש״ אחר ולגבי חילול שבת כמי אף על גב דבעינן מלאכת מחשבת ואפילו פסי׳ רישי׳ פטור מן התור׳ לרבי שמעו׳ במלאכ׳ שבת מה שאין כן לגבי קניצת בהרת ושאר איסורים מכל מקום כיון דמקלקל בחבורה חייב מתעסק כמי חייב אע״ג דאיכ׳ מלאכת מחשבת כדאיתא בתוספות פרק קמא ד דכתובות מפרק ספק אכל ותו דלשון פסק יורה דיעה דלעיל לא משמע הכי דמשו׳ הא טעמא שרי אחר טפי מן האב דהא כתב

לגבי

לגבי אב הוי פסיק רישיה משו' דמתכוין לתקן את בנו משמע דלגבי אחר לא הוי פסיק רישיה והאי ליתא דפסיק רישיה הוא ודאי לענין חבורה: אמנם נראה דכך דעת ספר יורה דיעה ורוצה לומר דסבירא לן כר' יודא דמקלקל בחבורה פטור והא דאיצטריך למישני מילה היינו כדמשני רב אשי פרק האורג דמילה לא חשיב קלקול דמה לי לתקן גברא ומ"ל לתקן מנא ומוכח התם התוספות לפרש"י דאין הטעם הוא דמילה חשיב תיקון משום קיום מנוה דאם כן מה היה צריך לפרש הא' דקאמר כמי התם מה לי בישול פתילה בו' שאינה מקלקל את האבר אלא מתקן ונורף ותיפוק ליה שהוא תיקון משום מנות מיתת ב"ד אלא על כרחך סבר רש"י דמשום הכי חשיבא מילה תיקון משום דעל ידי כך בעשה התינוק ישראל שלם והוי כמו הממעט ענבין של ההדס ולולב דחשיב תיקון מנא אף על גב שאין מיעוט זה מוריד ומעלה להדס אלא שעל ידי כך מתכשר לולב ולפי זה האב ודאי קמכוין לתקן את בנו כדי שיהא נקרא שלם ופסיק רישיה לגבי' לענין תיקון גברא אף על גב דעיקר כווכ' למנוה וחיובא אבל אחר דלא איכפת ליה בתיקון התינוק כההיא דפרק הבונה דקאמר לא צריכא בארעא דחבריה אף על גב דפסיק רישיה הוא איכו חייב מדאורייתא עכ"ש · אמנ' התוספות פליגי התם אר"שי בההיא דבישול פתילה להבערה דבת כהן והוכיחו בהוכחה גמורה דמשום תיקון המנות דמיתת ב"ד חשיב תיקון ולא קילק' לרבי יהוד' והוא הדין שאר מיתת ב"ד שאיכו על ידי בישול פתילה כולהו חשיבי תיקון משום המנוה ולפי זה נראה דה"ה לענין חבורה דמילה לא חשיב מקלקל משום מנות מילה והכי איתא בהדי' התם בתוספות פרק האורג בההו' שמעתא דלרבי יוחנן אליב' דרבי שמעון חשיבי קלקול חבורת מילה תיקון משום המנוה עכ"ש ואם כן מ"ש אב ומ"ש אחר דלתרווייהו פסיק רישיה הוא לענין חבורה דהא עכ"ל תרווייהו למנוה קמכווכו ותו דאפילו לפי מאי דתריכי' לעיל דברי הרב ר"א ביורה דיע'הייכו אי סבירא לן כר' יודא דמקלקל בחבורה פטור ומילה חשיב תיקון כפרש"י משום דהוא כמתקן מנ'שהבן נקרא שלם על ידי כך ומלשון התוספו' התם משמע דלא ק"ל כרבי יודא דכתבו אהא דמשני רב אשי מ"ל מתקן מנ' כו' דלאו משום דסבירא ליה לרב אשי כרבי יודא משני הכי אלא אליבא דרבי יודא משני משמע דסבירא להו דלית הילכתא כרבי יודא דא"לכ מאי הני ק' אי רב אשי סבירא ליה כוותיה וכה"נ באשירי פר' קמא דכתובו' כתב בשם מהר"ם בדרך ספיקא וא"ת"ל הלכה כרבי שמעון ב במקלקל בחבורה אפס הרמ"בם פ"א דהלכות שבת פסק בהדיא כרבי יודא · ומהשתא יש לנו ליישב הטיב על שני דרכים מה שנהגו העולם שלא ליזהר בזה שהאב מ"ל את בנו אפילו היכא דאיכא אחר ואף על גב דבספר יורה דיעה לא פסיק הכי יש לומר דההיא פסק אליבא דר"שי וכרבי יודא כדפריש' לעיל והעולם נוהגים כדברי התוספו' דלפי סברת אב ואחר שוין כדפריש' לעיל אי נמי דפסק יורה דיעה כרמ"בם דהלכ' כרבי יודא ושביה חיוב דמילה משום תקוני גברא ויש לחלק בין אב לאחר שיבא דר"שי כדפריש' ומנהג העולם סובר אפילו אי סבירא לן בהא כר"שי מכל מקום הייכו דווקא אליבא דרבי יודא ואכן ק"ל כר' שמעון דמקלקל בחבור' חייב ול"ד דיה אין חילוק בין אב בין אחר כדמוכחר לעיל ומלשון התוספות משמע בפשיטו' דסבירא להו דהלכה כרבי שמעון ולא אשכחן כלל דר"שי פליג אהא ואף על גב דפרק ר' אליעזר

דמילה משמע קצת לפום ריהטא כדפסק ינרה דיעה דקאמר התם רב אדא הוה ליה ההוא ינוקא דאיתיליד מהול והיה יום ח' בשב' והוי מהדר ליה אתליסר מוהלי עד דעביד ליה כרות שופכה פירוש היה מהדר אי"ג אומנים ולא רצו למולו משום דהוו סביר' להו נולד מהול אין מחללין עליו את השבת עד לבסוף מל בעצמו ועשאו כרות שופכה ואמ' רב אדא תיתי ליה דעברית אדרב פירוש כענשתי על דעברתי על דברי רב דסב' הת' נולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ע"כ שיטת הגמר' מהכא משמע קצת דרב אדא הוה מהדר אמוהל אחרינא ואף על גב דאיהו כמי אומנ' הוי דאי לא הוי מל מעולם אם כן היאך היה מל לבסוף הא אסור בכי האי גוונא לימול כדכתיב' לעיל מן המרדכי ותו במה הרגיש שהיה נענש דילמא משום דלא הוי אומן ויודע ואם כן למה היה מחזר אי"ג מוהלים ולא מל מיד בעצמו שלא על כרח' משום דהיכא דאיכא אחר אין לאב לימול בשבת· אפס יש לדחות דמשום הכי הוי מהדר אאחרינא דלא הוה ניחא ליה למיעבד בידי' לעבורי אדרב איכמי משו' דנולד כשהו' מהול צריך אומנות יתירה לכן היה מחזר אמוהלים בקיאים ואיהו הוי כמי מוהל אבל לא היה בקי בהפלגה כולה האי· והשתא דאיתברור לן דיש סעד וסמך יפה למה ש שכתבנו שהאב מל בשבת אם כן כדון דידן דלא מל האב רק פעם אחת אין קפידא דלא בעינן איתחזיק בתלת' זימנין כההיא דאין מוחזקין דשחיט' דבעינן שלשה זימנין דחייש התם לעילופי דהכי משמע לשון המרדכי דמיקרי מוחזק בפעם אחת דכתב אדם שלא מל מעולם משמ' הא פעם אחת לא מבעיא ליה לרבינו משולם· והכי משמע כמי מלשון בתלמוד במסכת ביצה פרק המביא דמינה

מייתי רבינו שמחה ראייה דקאמר הכא ב ברעפים חדשים עסיקי' מפני שצריך לבודקן ומשמע דווקא חדשי' לגמרי שלא הוכת בהן האור מעולם כההיא דפרק כל שעה חדש יותן ישן יוכן דאיירי בחדש לגמרי שעל ידי הסיק זה נגמר כדפרש"י התם אהא מפני שצריך לחוסמו וחסום דרעפים לא שייך אלא בחדשים לגמרי· ותו דאי בעינן הכא חזקה גמורה כמו גבי שחיט' אם כן אמאי לא מייתי רבינו שמחה מהתם דדמיא ממש לדהכא דחיישינן שמא יתבהל מחמ' מכת חרב שירא ויתקלקל אפילו למ"ד דלא חייש התם לעלופי איכא למימר דהיינו דווקא במכת חרב דבהמה ועוף אבל דאד' חיישינן ועוד דהתם את"ל שיתעלף ירגיש בדבר ויודע שקלקל ושוב אין תקלה ולא חיישינן שמא יתעלף כל כך שלא ירגישו בקילקול אבל הכא אם יקלקל המילה כעשה תקלה שאין תקנה שוב אלא על כרחך לא דמי להתם דהתם איכא למיחש לעילוף כל דהו ועל ידי כך ישהא או ידרוס או יחליד ולכך בעינן מוחזק בתלתא זימנין אבל הכא אין חששא אלא משום דשמא לא יוכל לאמן את ידיו לחתוך ולפרוע כדחזינן בחד זימנ' דמאמן את ידיו שפיר סגי בהכי ולכך שרי לאב למול בשבת אף על גב דלא מל רק פעם אחת ואף על גב דאיכא אחר דמל זימנא טובא דהכי תרי חומרי לא שייכי אהדדי לגרפס כלל והמחמיר יחמיר·

רסו

שאלה מילה שאירע בפורי' אימתי מלין התינוק בב"ה·

תשובה ירא' דמלין אותו לאח' קריאת המגילה וסיום התפילה· כ כבשאר ימים דאף על גב דאחד מן הגדולים כתב שמלין בין קריאת התורה לקריאת מגילה כי היכי דכת' באור זרוע שבר"ה מלין

בין קריאת התורה לתקיעת שופר · אמנם כמנהג כתוב בשם אחר מהגדולים אחריכא שחולק על זה וכוה למול אחר קריאת המגילה וסיום התפילה כבשאר ימים ואמר דמההיא דתקיע' שופר אין ראייה דהתם הטעם הוא משום דכך הסדר ברית אברהם ועקידת יצחק והאי טעמא לא שייכי גבי קריאת מגילה וכרא' דכן עיקר מטעם אחריני דפר' קמא דמגילה מוכח דמצו' מילה נדחית מפני קריאת מגילה דדריש התם מולאחותנו הרי שהלך לשחוט את פסחו ולמול בנו כו' עד אבל מטמא הוא למת מצוה אלמא מת מצוה עדיפא טפי ממילה ואפ"ה בעי בתר הכי אי קריאת מגילה עדיפא ממת מצוה או לאו וכן כתב הרמ"בן וספר מצות גדול שאין לך דבר שמקרא מגילה נדחה מפניו אלא מת מצוה בלבד שהפוגע בו קוברו תחילה ואחר כך קורא מלשון זה משמע בהדיא דבשאר כל המצו' קורא תחילה ואחר כך עושה אותו ואפילו אם באנו לדחוק ולומר דהאי נידחית מפני קריא' מגילה דקאמר רוצה לומר היכא דאיכא ספיקא אם יש לו זמן לקיים שניהם או מקרא מגילה עדיפא מכל המצות שצריך לקרותו תחילה משום פרסומי ניסא ואם יכול לעשו' שוב המצוה אחר' יעשנה · אבל לעולם כל היכא שודאי בידו לקיים שניהם יקדים במילה משום דתדיר הוא ופרסומי ניסא איכא לעולם במאוחר כמו במוקדם והכי משמע חילוק באשירי פרק במה מדליקין גבי הפטרה דר"ח וחנוכה ע"ש · מכל מקום נראה דמקרא מגילה כמי חשיב' תדירא לגבי מילה הואיל וזמנה קבוע בכל שנה והכי איתא בפרק קמא דיבמות בשיטת עליה דפריך התם מה לתמיד שכן תדיר ומקשין התוספות עלה דכילוף מעומר ושתי הלחם דאיכא כמי דחי שבת ומתרץ רבי יצחק דכיון הוחשיבה תדיר הואיל וזמנה קבועה בכל שנה · אמנם פרק כל התדיר בזבחים קאמר אוציא את הפסח שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה ומסיק התם לחד לישנא דמילה חשיבא תדירה לגבי פסח ופסח כמי זמנו קבוע הוא בכל שנה אמנם לאידך שינוי התם ליכא כדפי' רש"י לשם וכן בתוספות פרק אילו דברים בפסחים מוכח דמילה לא חשיבה תדירה טפי מפסח והיינו כאידך לישנ' וצריך עיון בשיטת עליה דלעיל ובתוספות מסכת ביצה ובפ' מלין והראייה מדברי הרמ"בם וספר מצות הגדול דלעיל עיקר הוא ·

רסז

דיני פדיון הבן ופדיון בכור בהמה

שאלה בת כהן אחת פנויה שלא בכרה ונתעברה בזנו' וילדה בן ואמרה מפלוני ישראל נתעברתי והוא מכחיש לה ואמ' שמגוי נתעבר' ונותן הוכחו' וראיות לדבריו שכן הוא שמגוי נתעבר' אבל אינם אומדנות ברורות ואדרבה הרבה בני אדם מאמינים לדבריה והבן נתגדל והיה לאיש חייב לפדות את עצמו או לאו ·

תשובה · ירא' דאינו חייב לפדות את עצמו דבהדיא איתא פ' יש בכור ופר' הזרוע דכהנת או לויה שילדה בנה פטור מה' סלעים ואף על גב דמסיק עליה פרק יש בכור ובת כהן דמתעברה מגוי הואיל ומחוללת מקדושתה הרי זו כזרה וחייב בנה ה' סלעים אבל בת לוי כי האי גוונ' פטור ואם כן כרין דידן הואיל ואותו פלוני מכחישה ומוציא קול דמגוי איעברה ונותן טעם ואמתלא לדבר נימא דכהמכינן ליה

דהא

דהא ע"כ מהמני' ליה דלא שדינן ליה בתרי' לענין ירוש' ושיהא מנוע להתעסק בקבורתו ולענין חליצה ויבום והכי כתב אשירי פרק קמא דכתובו' גבי ארוס וארוסתו דאי קאמר ארוס לא מנאי קמעברה והיא אמרה מיני' מילתא דפשיטא היא דלא מהמנינן לה אלא משוינן להאי עובר ממזר אפילו לר"ג דקאמ' היא נאמנת אפילו ברוב פסולים אכלה ה"מ בברי ושמא אבל כשהוא טוען ברי כנגדה לא ועוד דקיימא לן כרבי יודא שאם אמר על בן אחד בין הבנים דממזר הוא נאמן כ"ש על זה העובר ע"כ· ונראה דבנדון דידן דלא היתה אשתו כלל פשיטא ופשיטא דלאו כל כמינה לומר של פלוני הוא אי איתה קמן ומכחישה ולא שדינן ליה אבתרי' בשום מילת' כלל אבל מכל מקום אף לדידיה לא מהימנה שא להך מילת' דלאו דידיה הוא אבל להאמין לכל דבריו ולומר מגוי מעברה כדקאמר לה איהו ודאי לא אמרינן ומשום דרבי יודא דנאמן על בן בין הבני' נמי לא מהימן דנרא' דההוא הימנותא ליתא אלא בבן שנולד מ מאשתו בההיא האמינתו תורה שיכירנו לאחרים הואיל ומאשתו ומארוסתו נולד ומסתמא דמילתא הוא דלשדייה בתריה וכשהוא אומר דלאו מיניה הוא וממזר הוא מהימן אבל בנדון דידן דלית ליה לא כ כישואין ולא קידושין בהך איתת' היאך תיסק אדעתי' דליהוי מהימן במידי על הבן הנולד ממנה הואיל והוא אמר דלאו מיניה הוא ואי משום דאיהי אמרה דמיניה הוא אי לדידה מהימנה אם כן לאו מגוי קאתי ואם כן כיון דאיהו לא מהימן לומר דמגוי קאתי אדבירה דידה קסמכינן דמכשר כתעברה דקי"ל כר"ג פרק קמא דכתובות וכאבא שאול פרק בתר' דקידושין דנאמני' אפילו ברוב פסולי' אכלה ומכשירין בה ובבתה כרבי יוחנן דקי"ל כוותי' וכתבו התוספות פרק קמא דכתובו' משום דאשה מזנה בודקת ומזנה ולכך מהמנינן לה אע"ג דלית לה מיגו כו' וא"ת התוספ' ואת' שאני הכא דמתכחשה מההיא דקאמ' מיניה הוא ומה בכך מ"מ בהא לא מתכחשה שאמר' שמכשר כתעברה ולא מגוי כי ברירנא לעיל דאיהו לא מהימן להכחישה אלא בהא דלאו מיניה אבל לא לפסול הבן וכל שכן לענין ה' סלעים דאית ליה להאי ברא חזקת ממונא דלא מחייבינן ליה לתת דמי פדיונו לכהן דמוקי ממונא בחזקת' ואמרי' מכשר כתעברה ופטור מפדיון· הנרא' לע"ד כתבתי· רפא

שאלה בסעודת פדיון יש לברך בברכת המזון שהשמחה במעונו או לאו·

תשובה יראה דיש לדקדק בדבר דמצאתי הועתק מספר פ פרנס שכתב סדר פדיון הבן וקיים שנוהגין לעשות סעודה ולפרסומי מצוה והיא סעוד' מצוה וצריכים לברך שהשמחה במעונו ע"כ וכן שמעתי מורים מורי הוראה בריינוס וראייתן מהא דאמרינן פרק קמא דכתובות רב חביבה איקלע לבי מוהלא בריך שהשמח' במעונו ולית הילכתא כוותי' משום דאיכא צערא לינוקא משמע אי לאו משום צערא לינוקא הוי מברכינן ואם כן בנדון דידן דליכא צערא דינוקא מברכינן· אמנם אחד מהגדולים העתיק מתוספות ר"יבא וז"ל אבל מותר לאכול בסעודת ברית מילה תוך שלשים ואפילו תוך שבעה ובלבד שלא יצא מפתח ביתו וכן בפדיון הבן משום דלפעמי' איכא צערא לינוקא ע"כ מהכא שמעינן דאין לברך שהשמחה במעונו בסעודת פדיון הבן משום דלפעמים איכא צערא לינוקא דהא שרי לאבל לאכול בסעודת פדיון הבן מהאי טעמא וכל שכן דאין לברך שהשמחה מהאי טעמא

טעמא ואף על גב דכתב אשירי פרק יש בכור די״ש מפרשי׳ דמשום הכי לא מברכין שהחיינו על המילה כמו שמברכי׳ על פדיון הבן משום דבמילה איכא צערא לינוק׳ משמ׳ אבל בפדיון הבן ליכא צערא לינוקא דשאני שהחיינו מהשמחה במעונו דלגבי שהחיינו לא קפדינ׳ אצערא כל דהו כמו לגבי שהשמח׳ והכי מחלק בהדיא בה״נהה במיימון בהילכו׳ מילה ע״ש · עוד רציתי לומר דדווק׳ גבי מילה אי לא הוי צערא דינוקא הוי מברכי׳ שהשמח׳ במעונו משום דגבי מילה כתיב שש אנכי על אמרתיך אבל גבי פדיון הבן לא אשכחן לשון שמחה והכי מחלק במרדכי פר״ק דכתובות אפילו לענין סעוד׳ אירוסין ואף ע״ג דאיהו נמי סעודת מצוה היא כדמוכח במתניתין פרק אילו עוברין ואם תאמ׳ אי לא קרי שמח׳ סעודת פדיון הבן ולא אשכחן לשון שמחה בסעודת פדיון הבן אם כן אמאי איצטריכו התוספות ר״יבא לעיל להתיר מטעם צערא דינוקא תיפוק ליה דלא מיקרי סעוד׳ שמחה לא קשה מידי דסד״א לאסור מטעם סעודות מריעות הואיל וחבורת בני אדם לשם והא בעינן טעמא משום דלפעמים איכא צערא לינוקא ואין שם שמחה לאבל וכל זה איככי בא לחלוק על מנהג דבני ריג״וס שמברכין שהשמחה במעונו אלא ליישב מנהג דבני אושטרי״יך שלא שמעתי כלל שנהגו לברך ט שהשמחה במעונו בסעודת פדיון הבן ·

רסט

שאלה יום לא״ שלבן בכור שבאותו יום פודין אותו אם חל בשבת היאך יעשו צריכים להמתין בפדיון עד אחד בשבת או אם יש תקנ׳ שיהא נפדה בשבת ·

תשובה יראה דאין למצא תקנ׳ שיהא נפדה בשבת ואף על גב דיכול לפדותו בכלי כסף או בשאר שוה כסף ה׳ סלעים בדבר שמותר לטלטל בשבת דאין צריך לפדנ׳ דווקא במעו׳ ואפילו אם היה בא לפדותו במעו׳ היה תקנה בדבר כגון שיתן לכהן המעו׳ בע״ש כדי שיהא פדוי בהן לאחר בשב׳ וכי האי גוונא מהכי שפיר והכי מסקינן בהדיא פ׳ יש בכור דבין לרבובין לשמוא׳ אם פדאו בתוך שלשי׳ במעו׳ כדי שיהא פדוי בהן לאחר שלשי׳ ולא נתאכלו המעו׳ בכו פדוי בהן מכל מקום נראה דלאו שפיר למיעבד כהכי תרי גווני דאי בא לפדות בכלי כסף או שוה כסף בשבת גופיה דומ׳ למקח וממכר ונרא׳ הדברים דטפי איכא למיגזר בהכי ממאי דגזרו רבנן דאין מקדשין ואין מעריכין ב״ט ואכ״ל בשבת משום גזירה דמקח וממכר כדאיתא בהדיא פרק בתרא דביצה ולפי מה שכתבו הגאונים סדר הפדיון דשואל הכהן מאי בעית טפי בנך בכורך או ה׳ סלעים כל כי האי גוונא דמיא טובא לקניין ומכירה וכאידך גוונא כמי שיתן המעות לכהן בע״ש כדמבואר לעיל גם בזה יש גמגום דהיאך יעש׳ עם הברכו׳ שצריך לברך וגם עם הסעוד׳ שרגילים לעשו׳ בשעת הפדיון כמו שמצאתי הועתק מספר פרנס שנוהגי׳ לעשות סעודה לפרסומי מצות וכן מוכח מן התלמוד דאפי׳ בימיהם היו נוהגים לעשות סעודה לפדיון הבן כדאית׳ פרק מרובה רב ושמוא׳ ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי ליה לבי ישוע הבן ופר״שי ישוע הבן משת׳היו עושין לפדיון הבן וכתבו שם התוספות וכן פירש בערוך ישוע הבן פדיון הבן ואע״ג דמפרשי איכא בשם ר״ת דהיו רגילין לעשות סעודה כשנולד זכר על שנושע ונמלט ממעי אמו מכל מקו׳ בהא לא פליגי אר״שי שהיו רגילין לעשו׳ סעוד׳ לפדיון הבן ואחד מהגדולים הוכיח משם דסעוד׳ מצוה הי׳ לר״שי כדאי׳ לי׳ ולפר״ת כדאית׳ ליה מדאיקלע רב להתם דהא אמרינן פרק

ניד הכשה דרב לא הוי מתהני מסעודת הרשות והיה רוצה לומר דמה שאנו נוהגים עכשיו לאחר שנולד זכר ככנסי׳ לשם לטעום בלילי שבת הסמוך ללידה דהיא סעוד׳ מצוה והיינו אותה סעודה דפר״א וקבעה בלילי שבת בשעה שהכל מצויין בבתיהם וכיון דסעודת מצות היא דפריית הבן כמו ש שביארתי בכרון דידן אימתי יעשנה אם בשעה שיתן לכהן הה׳ סלעים נראה דלא יתכן דהא אכתי אין בנו פדוי ולא מלאו לו שלשים יום ואף על גב דסבר רב דכיון דא״ל כדי שיהיה פדוי לאחר שלשים יום בנו פדוי אפילו אם יתאכלו המעו׳ ופסק הרמב״ם וכן ספר מצות הגדול וספר מצות קטן כוותי׳ וכן פסק באשירי דהלכ׳ כוותי׳ דרב באיסורי לגבי דשמואל התוספות פרק מרוב׳ בסוגית דהרשא׳ פסקו בפשיטו׳ כשמוא׳ דאם יתאכלו המעות אין בנו פדוי וכן פסק באור זרוע וברוב ספרים התם פרק יש בכור גרסי׳ ואף על גב דקי״ל דכל היכא דפליג׳ רב ושמוא׳ הלכ׳ כרב באיסורי וכשמואל בדינ׳ הכא הילכתא כשמואל ונראה דהתוספות התם אית להו גירסא זו ואשירי ע״כ לא גריס לה וצריך עיון דבריש מסכת נדה גבי וסתות דאורייתא או דרבנן כת׳ אשירי גופ׳ דקי״ל כרב באיסורי׳ כדאיתא פ׳ יש בכור ולא אשכחן בשום דוכת׳ פרק יש בכור דפליגי רב ושמואל אלא בהא דלעיל והתוספות במסכת נדה התם כמי מייתי מפר׳ יש בכור דקי״ל הלכ׳ כרב באיסורי שמא גרסינן לה הא דלעיל וכיון דקי״ל כשמוא׳ א״כ אכתי אינו פדוי דשמא יתאכלו המעות והיאך יעשו סעודה לפרסם המצוה בעוד שאין בנו פדוי ואם יעשו הסעודה בשב׳ שכבר פדוי הוא אם לא נתאכלו המעות מאן נימא לן דאיכא פרסומא כי האי גוונא שאין רואין הפדיון בשעת הסעודה ותו דהיאך יעשה

עם הברכו׳ דברכת פדיון ושהחיינו אם יברך בע״ש בשעת נתינת המעות אכתי אין בנו פדוי לשמוא׳ וגם לרב אכתי לא מחיי׳ לפדותו והיאך יברך וכיונו ופלוגתא דרב ושמואל איכו אלא בדיעבד אי פדוי או לאו ובשבת אין ראוי לברך דלאו מידי קעביד השת׳ וממילא הבן פדוי בכניסת שבת שהוא יום ל״א כל כמה דלא נתאכלו המעות ולהכי עדיף טפי למינטריה עד אחד בשבת ואע״ג דבשילהי פרק קמא דבכורות משמע דלאו שפיר דמי לאחר הפדיון מל״א יום ואילך מכל מקום אשכחן דמאחרים כמה מצות כדי לעשות כתיקונן ובהכשר ובהידור · וכן שמעתי שנמצא בספר אחד שאין לעשות הפדיון כשחל ל״א בו ונראה לנהוג הכי ואף על גב דנוכל ליישב כל הכי גמגומים דלעיל בעניין הסעוד׳ והברכות כיון דאין לאחר הפדיון מל״א יום ואילך וכשחל בשבת אי אפשר בו ביום ולא קודם לכן יש לדמות לנר חנוכה בע״ש שמדליקי׳ מבעוד יום ומברכין כו׳ ואע״ג דליכא השתא מצוה ודילמא כבתה קודם הכנסת הלילה אלא התם דלא אפשר בעניין אחר · ועיין באותה תשובה דלעיל נר חנוכה שכבה בע״ש סימן ר״ח ·

ר ע

דיני בכור בהמה

שאלה ישראל היתה לו פרה מעוברת ומבכר׳ ומסרה לכפרי לביתו כדי לפרנסה בימי החורף וכשקרבה ימי לידת׳ של הפרה רצה הישראל למכור הפרה לגוי כדי לפוטרה מן הבכורה ואי אפשר לו להקנותה על ידי משיכת הפר׳ או על ידי מקומה שהיא עומדת עליו לפי שהיא רחוקה ממנו כיצד יעשה שיצא ידי

חובתו

הובתו לדעת כל הגאונים דרבינו תם וכמה גאונים פסקו דמעות אינן קונות בגוי׳

תשובה ירא׳ דיש תקנה לדבר דנפיק בה ידי כולי רבוותא והכי צריכ׳ למיעבד כדכת׳ במרדכי פרק הזהב דמהר״ם הצריך לאקנויי בכסף ובמשיכה כדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא דרש״י ודרבינו תם וכן המנהג ואף על גב דאור זרוע כתב דאפילו לרבינו תם מהני קניין כסף לעובר משום דרבינו תם גופא פסק עובר לאו ירך אמו הוא ואם כן משיכ׳ הבהמה לא מהני לעובר ועובר מפי׳ לא מצי למימשך וכיון דליכ׳ מידי למימשך מהני קניין כסף כדמוכח תלמוד התם מכל מקום נראה טעמו של מהר״ם דלא רצה לסמוך על זה היינו משום דלא קי״ל בהא ברבינו תם דהתוספות וכן האשירי פרק הפרה פסקו דקי״ל דעובר ירך אמו הוא בכל דוכתא חוץ מלגבי טריפה וכיון דבר משיכה היא לא מהני ביה קניין כסף ותו באשירי במסכת בכורות כתב דלא מהני מכירת העובר משום דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וצריך להקנות הבהמה לעוברה כמו דקי״ל לפירותיו ונראה דכי האי גוונא יש כאן מה למימשך שהרי מוכר הפרה עצמ׳ לעובר׳ ואם כן לא קנו מעות לפר״ת הואיל ואיכא מידי לממשך ואור זרוע דכת׳ דמהני מכיר׳ העובר אפשר דסבר כרשב״ם וס״ל דמהני כדקאמר לכשתלד כדאיתא בהג״ה באשירי פרק מי שמת ואשירי סבר כרבי יצחק דפליג עליה הת׳ ומהר״ם סבר כמי הכי ולכך הוצרך כסף ומשיכה ואנו כמי בעינן למיעבד הכי ובנדון דידן דאין הפרה לפנינו נראה דכך יעשה לצאת כל ידי דיעות יקח מגוי אחד סכין או תנור דבר שהוא כלי ויקנה הבהמה לגוי בחליפין דחליפין קונין את חליפיהן בכל מקום שאין ורבינו תם גופי׳ פסק דחליפי׳ קונין בגוי והיה נוהג הלכה למעשה לשלוח הרשאה ביד גוי על ידי חליפין והביא ראייה כנוחה מפ׳ קמא דקידושין בברייתא׳ ובמרדכי פ׳ מרובה ובתוספו׳ ריש קידושין ולא אשכחן גאון דפליג אהא ואף על גב דרש״י פסק דכל קניינו של גוי אינו אלא בכסף יש לומר דהיינו לאפוקי משיכה אבל מודה הוא בחליפין דאשכחן כמי בקרקע דאינו נקנה אלא בכסף ובשטר ובחזקה והמטלטלים אינם נקנין אלא במשיכה וקניין חליפין מהני בכל ואפי׳ את״ל דלרש״י לא מהני חליפין בגוי מ״מ יש לתקן כדון דידן על ידי אותו כלי עצמו שיתן לו הגוי הכלי בתחילה בדרך חליפין ויקנה הפר׳ ואומר גם כן אם לא מהני לי הקניין זה של הכלי בדרך חליפין הנני נותן לך הכלי בדרך כסף דכל דבר הנקנ׳ בכסף נקנה נמי בשוה כסף והכלי יותר משוה פרוטה ויהא קונה בתורת כסף דמהני לרש״י בגוי׳

ר ע א

שאלה ישראל קנה פרה חולבת מן הגוי וגם מעוברת היית׳ כמו שלשה או ארבעה חדשים ולא שאלו לגוי כלום אם כבר ילדה או לאו אך הגוי אמר מעצמו היא מעובר׳ כאשר תראו ואני מזהיר אתכם שאל תקריבו אליה סמוך ללידתה כי דרכה לבעוט ברגליה מאד באותו זמן כיכן עשתה כבר כרשותי כשילדה יש לסמוך בכי האי גוונא שבודאי אינה מבכרת היא או לאו׳

תשובה ירא׳ דהמקל בכי האי גוונא לא הפסיד כלל כמו ש שכתב׳ בבכורות פרק הלוקח בהמה כתב אשירי בשם רבינו תם דחלב אינה פוטר ואף על גב דרוב בהמות אינם חולבות אלא אם כן יולדות מכל מקום לחומר׳ אמרינן סמוך מיעוטא לחזקת הבהמה שלא ילדה מעולם ועד עתה והוי ליה פלגא ופלגא וכן כתב במרדכי

במרדכי פרק בתרא דיבמו' בשם רבינו תם וכן פסק באור זרוע · אמנם אשירי נמי מסיק בבכורות וביבמות דלא כרבינו תם וכן התוספות ביבמות, וגם הרמב"ם וספר מצות גדול משמו פסקו דחלב פוטר · מכל מקום נראה דאין להקל שכבר נהגו בכל אשכנז להחמיר וכן כמנהג בשם מהר"ם דכתב המנהג הוא להחמיר · ואפס שאלתי דרשתי מיהודים וארמאים נשים ואנשים רבים אם ראו מימיהם פרה חולבת שלא ילדה כבר ולא שמעתי אחד מהם שראה זה מעולם אך בעיני' שמעתי ממקצת' שלפעמים הן חולבות ה' או ארבעה שבועו' לפני הלידה וא"כ אפילו אי אשכחן פרה אחד משף הוי מיעוטא דלא שכיחא ומיעוטא דמיעוטא לא אמרינן ביה סמוך כדאיתא בהדיא בתוספות ואשירי ומרדכי דלעיל ואף על גב דתלמוד לא חשיב הך דאין חולבו' שא אם כן יולדות שא דווקא רובא ולא רובא דרובא כמו שהוא בבהמות שלנו יש לומר דבהמות שלהם היו משונות מבהמות שלנו ובכי האי גוונא איתא בהדיא בתוספות ובאשירי פרק אילו טריפות דהא דאמרינן במסכת בכורות פרה בת שלש ודאי לכהן משום דודאי לא ילדה קודם לכן וכתבו התוספות ואשירי דבהמות שלנו יולדות בשנה שנייה ומייתי ראייה מזה אמילתא אחריתי דבהמות שלנו יש לחלקם מבהמות שלהם לענין ענוניתא דוורדא ואם כן גם להך מילתא אין דוחק אם נחלק בדבר · אמנם אין נרא' להתיר מהאי טעמא לחודיה כלל לסמוך על חקירותינו שהוא נגד קבלת התלמוד ולומר שנשתנה בזמנינו וגם הגאונים שכתבו לאיסור ולהיתר מזה היינו צריכים לומר שלא כתבו דבריהם לזמנינו ולארצנו' שאנו יושבי' בהן ומהר"ם כת' דהמנהג הוא להחמיר מסתמא רוצה לומר מנהג ארצותינו אבל מכל מקום בנדון דידן דאיכ' בלאו הכי אומדנא דדעתא דאין מבכרת היא מכח דברי הגוי ומוכיח בהדיא באשירי פרק הלוקח בהמה דהיכא דגוי מסיח לפי תומו שאין נראה להשביח מקחו סמכינן אדבריו ובנדון דידן כמי כהי דאין לגמרי מסיח לפי תומו הוא דאיכא למימר שגילה בדרך רמז שכבר ילדה לפי שהבהמה שכבר ילדה חשובה יותר ממבכרת מפני שאין מסוכנת עוד בלידה וגם החלב טוב יותר מבהמה שילדה שני' או שלשה פעמים מחלב שמבכרת ואיפשר הגוי לא רצה לומר בפירו' שילד' כדי שלא ירגישו שכונתו להשביח מקחו מכל מקום הדברים נראים שאין בדעת הגוי להערים כל כך לדבר בחידות וסגי בהאי סברא לצרף בהא דלעיל דאין בהמה שלנו חולבות אלא אם כן יולדות וכן כל כה"ג · הנראה לעניות דעתי כתבתי · רעב

דיני הקדש וחרמות ונדרים ותקנות

שאלה לאה אשת ראובן היה לה נכסי מלוג והיה לה כעס עם בעלה והקדישה כל נכסי מלוג שלה מה יעשה ראובן בפירותיהן יוכל ליהנות מהן או אם תמות יורש את הנכסים הגוף וגם הפירות או לאו ·

תשובה ירא' דצריך להתיישב בדברי התוספות פרק אף על פי מקשי' מהא דאמר רבא בפרק אלמנה לכ"ג אההוא איבעלא דפרס' אמיתב' דקני' מיתב' משום דהקדש מפקיע מידי שיעבוד דאשה בכתובתה ובפרק החובל אמרי' דעבדי מלוג אין יוצאין בשן ועין לא לאיש ולא לאשה וא"ע דשיחרור מפקיע כמו הקדש ואם כן לאשה

אמאי

אמאי אין יוצאין אע"כ משום דאלמוה רבנן לשיעבוד דבעל ולכך אין יוצאין ואם כן מ מיתנא נמי לא ליקני משום שיעבוד דאשה דהא בכתובות בריש פרק המדיר מדמה תלמודא שיעבוד דאשה לשיעבוד דבעל לענין דשמוה להו רבנן ומתרצין בחד שינויא דרבא סבר כמ"ד פרק החובל דעבדי מלוג יוצאין לאשה אי נמי לגבי נכסי מלוג ידו ע עדיפא מידה כיון דאכיל פירות בחייה ולכך אלים שיעבודיה · והשתא לפי תירוץ ראשון דסבר רבא דהאשה מפקיע בשיחרור נכסי מלוג שלה מיד בעלה הוא הדין ע"י הקדש ואף על גב דעל ידי קונמו' ודאי לא מצי מפקעת חילק בתוספות פרק אע"פ ובפרק השולח וכן במרדכי פרק המדיר דדווקא בקונמו' דאיכא אסורה אלא לבעלה לא מפקע' דאלמוה רבנן לשיעבודי' דאם לא כן לעולם תיאסר עליו אבל בהקדש דאסור לכל העולם יש לה כח לאסור · הג"ה וכן בפרש"י ובתוספות פרק החובל דקדושת דמים לא אלים להפקיע עוד שם כתו' דמקשי' אהא דקאמרינן התם דפליגי תנאי אי אלמוה רבנן לשיעבוד' דבעל ובקונמו' ליכא מאן דפליג דשמוה וכן בריש המדיר אמ' דאלמוה רבנן לשיעבודה דאשה וכן ביבמות גבי איבעלא דמילתא לא אלמוה לשיעבודה דאיתתא · ותירצו דכ"ל דיש מ מקומות דצריך לאלם כח הבעל וכח האשה יותר ממקום אחר · ונראה דזה נוטה לדעת אשירי פרק המדיר · ע"כ אמנם התוס' התם פרק השולח מסקי בשם ר"י וכן פרש"י דדווקא קדושת הגוף כגון שור תם למזבח וכן קניית המת וכן קונמות נמי חשיב קדוש' הגוף המוציא' אי לאו דשמוה רבנן לשיעבוד' אבל קדושת דמים לא אלים כח הקד' להפקיע הואיל ויש לו פדיון ולאידך שינוי' דלגבי נכסי מלוג דידו עדיפא בהו מידה אין בה כח להפקיע אתי נמי שפיר דבעל מצי ליהנות אע"פ שהקדישה דלא חל הקדש עליה · אמנם ודאי אם מת הוא תחילה חל ההקדש דמדינ' היה חל מיד אלא דשמוהו לשיעבוד דבעל וכיון דמת פקע שיעבודא והכי מוכח בתוס' פרק אע"פי · אך קשה דאם כן בחיי הבעל נמי יחול הקדש על טובת הנא' שלה שיכולה למכור אם תתאלמן או תתגרש והכי איתא באשירי פרק הפרה ובמרדכי פרק הספינה וכן מוכח בתוספות פרק אף על פי לגבי מקדיש שדהו הממושכנת או מושכר ביד א אחרים דכשיעור דמי המשכון או השכירות אינו יכול להקדי' אבל המותר קדוש והשוכר או בעל המשכון שותפין עם ההקדש ושמא לענין נכסי מלוג הואיל וידו עדיפא מידה בחייו לא חל לגמרי ובאשירי פרק המדיר מחלק דלהכי לא אלמוה רבנן לשיעבוד ד דאיתת' באיבעלא דמילתא משום דלענין כתובה אין לה צורך כ"כ לכך לא אלמוה אבל בהמדיר קאי לענין מזונות שהן צריך לה יותר ולכך אלמוה לשיעבוד דידה כהו כ כשיעבוד דבעל · גם לפי חילוק זה צריך לתרץ מ"ש בעבדי מלוג דאין יוצאין לאשה משום דאלמוה רבנן לשיעבוד הבעל ואף על גב דאין לו צורך כל כך בנכסי מלוג כמו במעש' ידיה וגבי איבעלא קני מיתנא משו' דלא אלמוה לפי שאין לה צורך כל כך ויש לומ' דלא דמי דכמה מילי מקילינן לגבי כתובה כדאמרי' מקילי כתוב' שנו כאן ולעולם שמוה רבנן לשיעבוד דבעל בנכסי מלוג לכל מילי

רעג

שאלה העולם נהגו ליהנו' בכמ' הנאות מן התיבה ומפות ומעילים של ספר תור' באקראי יש צד היתר בדבר או לאו ·

תשובה ירא' דאם לא התנו עליה' בתחילה שיוכל לעשות בהן תשמישו מילתא דפשיטא היא דאי צד היתר בדב' אפי' לתשמיש ערא' דאקראי כדמוכח פ' בני העיר ובכמה

דוכת' דאסו' ליהנו' ולהשתמ' בתשמישי קדוש'
שום הנא' ותשמיש חול כל עיקר ואפי' תשמיש
קדושה אחרת קלה ממנה אסור ואם כן אסור
להניח שום ספרים על התיבה שמניחין עליו
ספר תורה או לכסות שאר ספרים במפות
ומעילים של ספרי תורות · אמנם על ידי
התנאי' שרי אפי' לתשמי' חול כדמייתי אשירי
מבירושלמי דאם התנה על ארון הקדש שרי
לתת בו כלים · ואנן דלא זהירין בכל הני
אפילו בלא התנאה נראה ליישב בדוחק משו'
דהאידנא כמעט אי אפשר ליזה' לפי שיש לנו
ספרי תורות רבות בבית הכנסת שיש להן
הרב' מעילים ומפות גם יש לנו ספרים רבים
חומשים ומחזורים בבית הכנסת ומאריכין
אנן בשבתות וימים טובים בבית הכנסת
בזמירות ובפיוטים מה שלא היה כן בימיהם
ולכך קשה מאד ליזהר שלא יניחו ספרים על
התיבה או נ' לא יטלו מעילים ומפות לכסות
בהן ספרים · או גם שלא ישענו עצמם על
התיבה וישבו על המעילים ומפות ואמרינן
בפרק שני דקידושין דאין מועלין בבגדי
כהונה משו' דלא נתנה תורה למלאכי השרת
דאי אפשר ליזהר ואף על גב דמשמע התם
מפרש"י דדווקא הנאת שוגג שרי מהאי טעמ'
ולא מזיד מכל מקום שמעינן מהתם דבכי
האי גוונא חשיב אי אפשר ליזהר וכיון דהכי
הוא לב בית דין מתנה עליהם כי היכי דלא
ליתו בהם איניש לידי תקלה וכל מאן דיהיב
כי הכי מילי לב"ה אדעתא דחבר העיר וגדולי
הציבור יהיב ולכן מתנה שלא יחול קדושה
עלייהו כלל · וכי האי גוונא אמרינן בפרק
קמא דשבועות דלב בית דין מתנה עליה'
אתמידין שלא הוצרכו לצורכי צבור שלא יחול
עליהם קדושת הגוף ופרש"י שם דאכל מידי
דציבור בי' דין נותנין לב ולאו דווקא בי התם
דגבי תמידין דידעו בית דין דודאי יותירו
בכל שנה כדפרש"י התם אלא אפילו במידי
דלאו ודאי אלא דרגיל להיות לב בית דין
מתנה עליהם כדמוכח התם דפריך עלה
מפר ושעיר של יום הכפורים שאבדו דלא
אמרינן לב בית דין מתנה עליהם ומשני
דאבודי' שאני משום דלא שכיחי משמע דאי
הוה שכיחי אע"ג דלאו ודאי קאתי היה לב ב"ד
מתנ' עליה' כדחקתי כדי ליישב קצת מה שאין
העולם נזהרין ·

ר עד

שאלה חכם אחד שונא מאד לבעל
הבי' שכינו ונכשל אותו בעל
הבית במלת' דחייב עליה נדוי כהלכה וקפץ
עליו אותו חכם ונידה אותו כהלכה אבל הכל
מכירי' ומרגישין שלא נידה אותו רק מחמת
השנאה כי היו אחרים שנכשלו גם כן באותו
ענין ולא השגיח לנדות אותן יש ממש בנידוי
כי האי גוונא או לאו ·

תשובה יראה דיש להביא ראיי' דאין ממש
בנידוי כי האי גוונא מהא דאמר
בירושלמי ומייתי לה בה"גה במיימון וביורה
דיעה תלמיד חכ' שניד' לצורך עצמו אפילו
כהלכה אין נידויו נידוי וכתב ביורה דיעה
בשם אבי העזרי ז"ל לא ידעינ' מה היא לצורך
עצמו ושמא הכי פירושו שנידה כהלכ' ומיהו
לא נתכוין אלא לצורך עצמו כדי שישתכר
בהתרתו ולכך אין נידויו נידוי ע"כ · ונראה
דנדון דידן להא דמיא דמה לי מכוין כדי
להשתכר בהתרתו בממון ומ"ל אם מכוין כדי
לנקום ממנו ולהכניע את שונאו גם זה שכרו
לעשות נחת רוח ליצרו ונראה טעם הדבר
שצריך המנדה שיתכוין לשם שמים כדי
לעשות גדר לתורה ולכבוד לומדיה ולא
יכוין כלל לעצמו לשום הנאה ותועלת ואם
לא כן אין ממש באותו נידוי · ואף על גב
דבה"גה במיימו' מפרש ההיא דירושלמי בענין
אחר אדברי ראב"יה יש לסמוך דכן כת' עליו
א"ז דבעל הוראה הוא וראוי לסמוך עליו ·

רעה

שאלה נדר להתענות שני וחמישי שנה תמימה ורצה ללוו' אחד מן הימים ולפרוע בשאר ימי השבוע שרי למיעבד הכי או לאו ׃

תשובה יראה דהא מילתא צריך דקדוק כדברי הגאונים אחד מן הגדולי' העתיק מתשוב' הר"אש וז"ל מי שנדר להתענו' שני וחמישי ואירע תשעה באב ביום שלישי ישאל על נדרו או ילוה תעניתו ויפרענו עכ"ל וכאו' גדול במסכת תענית כתב וז"ל בנימוקי רב שרירא גאון זצ"ל כתוב פי' הגאונים יחיד שקיבל עליו תענית בשני וחמישי כל ימות השנה ואירע ערב תשעה באב בשני כיצד הוא עושה לסעוד שתי פעמים אי אפשר מפני נדרו אלא סועד פעם אחת טרם יבא השמש דקיימא לן מתענין לשעות ומתפללין מנחה תפילת תענית וצריך להתפלל מנחה ואחר כך סועד והכי תירצו הגאונים עכ"ל ׃ ומהיא דלוה אדם ופורע כתב אשירי דפ"ק דנוקא במצטער או ע' אונס הא לאו הכי לא ׃ אבל בא"ו כתב דאפילו בעבור שמחת מריעות יכול אדם ללוות תעניתו ולפרוע כל שכן בשביל סעודת מצוה ואפי' ביום זה ופי' דיום זה מפרש באשירי פרק קמא דתענית וכן בה"נה באשירי בשם מהר"ח פרק קמא דשבת דהיינו יום קבוע לו כגון יום שמת בו אביו אבל אומר ביום פלוני אתענה לא חשיב יום זה אבל באשירי פרק קמא דשבת לא משמע הכי לפי מאי דמייתי מן הירושלמי ואפילו ביו"ז הכי האי גונא יכול ללוותו ׃ ונראה מה דכתב או"ז דאפילו ביום זה יכול ללוותו רוצה לומר ביום זה כגון אתענה ביום פלוני אבל ביום קבוע מודה שאין יכולין ללוות ד דמסתמא לא פליג אירושלמי ׃ והשתא נראה לענין שאלתנו דהיכא דקבל עליו חמישי ושני כל השנה או חצי שנה נוכל לומר דדמיין ימים הללו קצת ליום קבוע הואיל ובירר ימים הללו משאר ימי השבוע משום דיומי דרחמי נינהו ולא מצי ללוותן וכן משמע בא"ו הגדול דלעיל מנימוקי רב ש שרירא דכתב לסעוד שני פעמים אי אפשר מפני נדרו ואם אמרת דמצי ללות אמאי אי אפשר ילוה ויפרע וכן משמע מדתניא פרק קמא דתענית יחיד שקבל עליו ל להתענות בחמישי ושני כל השנה ופגעו בו י"ט אם נדרתינו קודם לנדרו ידחה נדרו מפניהם ולא אמרינן דילוה נדרו ויפרע אפס יש לומר דכל זה איירי אם לא ירצה ללוות כההיא דתשובת אשירי דלעיל דכתב ישאל על נדרו או לוה תעניתו ויפרענו ומכל מקום הדעת נוטה בנדון דידן דאין ללוות התענית אלא בשביל אונס או צער ממש או בשביל סעודת מצוה דשייך ב בגווייהו ואף על פי כן צריך להתענות מקצ' היום זמן מועט יותר משהוא רגיל ׃ הנראה לעניות דעתי כתבתי ׃

רעו

שאלה חכם נידה אחד בשביל שהלך עם חבירו בערכאות של גוים ולא רצה לדון עמו בדיני יהודים כי סמך על תקיפתו עם הערכאות שיזכה בודאי לפניהם וכאשר נידה החכם על כרח נרס עם השררה שגזרו בקנס חמור שכל מי שיחזיק נידוי על זה פלוני ילקה בגופו ונומר מחוייבין הציבור ליכנס בספק סכנה של עונש השררה שיחזיקו הנידוי ואולי יענשו או אין צריכין ׃

תשובה יראה דלא מחוייבי' ליכנס בסכנת עונש השררה כ כלה"נ וכן ראיתי מעשה בימי מורפי שאפילו התלמידים לא החזיקו בנידוי וחרס שהטיל

פרב שהיה במלכות אחר כי המושל שהיה באותה מלכות של התלמידים כוה ונזר בעונש גוף וממון על כל המחזיקים בחרם ובפעם ההיא חד מרבוותא הביא ראייה לדבר מההיא דכתב אשירי פרק ואלו מגלחין דמכור' סתם אין אוכלין ושותין עמו ואין יושבי' בד' אמות שלו חוץ מבניו ובני ביתו ואשתו שמותרים עמו ע״כ · הא קמן דבני ביתו הואיל וצריכין לו ומזולתו לא היה להם פרנסה ומשום הכי שרי שמא דלא מחייבינן לקפח פרנסתינו בשביל הכדוי ולב ב״ד מתנ' על כה״ג כל שכן נזיר' המושל בקנס ועונש דבתוא מכמר הוא דיש לירא שיענש כ״כ שיכטרך כל ימיו להיות חסר פרנסה ומזונות אמנם נראה דדווקא בכה״ג שנתנדה ב בדברים שבינו ולבין חבירו עבור ענייני ממון וכה״ג שסוברין השררה שלהם הכח והממשלה לשפוט ולדון ולגזור ולצוו' כרצונם ואין כאן פריקת עול הדת והתור' אם הולך בתוקף ובאלמות עם חבירו אבל אם ה החרימוהו ונדוהו בשביל שעבר עבירות בפרהסי' בדברים שבינו ולבין המקום ב״ה כה״ג מחייבינן נפשינו ליכנס בספק עונש בדי להחזיק דתינו ותורתינו ומשום קדושת השם כדאשכחן פרק מי שמתו דרב אדא בר אהב' חזא להחוא נכרא דהוי לבוש מלבוש כלאי' סבר דישראל הוא קרעינהו מיניה בשוקא וחשיב התם דמסר נפשו על קדושת השם דמסתמא היה לו לירא מן הלובש ולא פשע ומסר נפשיה וכרי' לתת לב לפי העניין ·

הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רעז

דיני נדרים

שאלה ראובן חלה בנו ונדר שלא לשתות יין כל ימי החול עד שיהיה הבן בר מנו' כלומר בן י״ג שנים ועמד הבן מחולי זה והבריא שנה או שנתים ואח״כ נפטר מחולי אחר ולא מלאו לו עדיין י״א שנים שרי ראובן לשתות יין מיד אחר מיתת בנו שהרי מעתה לא יגיע הבן לעולם להיות בר מנוה או צריך להמתין עד שיגיעו השני' שהיה ראוי להיות בר מנוה או שמא יאסר לעולם ·

תשובה יראה דהא אין סברא לומר דיאסר לעולם שהרי לא הגיע הבן בקבר לעולם להיות בר מנוה דכיון שמת נעשה חפשי מן המנות ואפילו את״ל דהיה ר״ל עד שיהא בן י״ג שנים גם זה לא יהיה בקבר לעולם דמוכח בפרק אילו נערות דאין בגרות בקבר וה״ה דאין שנת גדלות בקבר מכל מקו' מ״ה לא אמריכן כלל דיאסור לעולם דכוונתו מוכיח שלא היה בדעתו רק לידור בשנים קטנות ובדעתו היה שבזכות נדר זה יחזור הנער לבוריו ויזכה הוא לגדלו עד שיהיה בר מנוה ולכך קבע לו זמן זה אבל לא כיון כלל להנטער מן היין רק קצבת שנים הללו ולא לעולם כלל והכי איתא פרק קונם יין בגמרא · ובאשירי כמי מייתי לה התם גבי היו מסרבין בו לישא בת אחותו ד דדייכינן לפי כוונתו אפילו אם הוא כנגד הוצאת שפתיו אלא דאיכא לאיסתפוקי אי צריך להמתין עד כי יגיע י״ג שנה שהיו ר ראויין לנער ואף על גב דבודאי לא יגיע לו שהרי מת וכדמהו להא דתנן פרק מי שאחזו מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט ומסתפק תלמודא התם אי לאלתר שריכהו דהא ודאי לא אתי שהרי מת או דווקא לאחר י״ב חדש שריכהו לכי מקיימא

מקיימא תנאה ולא איפשיטא וכת' אשירי דאזלי' לחומר' וצריך להמתין עד כלות זמן התנאי ואף על גב דמהשת' ידוע לכל שיתקיי' התנאי ואם כן בנדון דידן נמי דאף על גב דמת הנער ואין כאן תנאי עוד מכל מקום צריך הוא להמתין עד כלות הזמן שקבע בתחילה ונרא' דכ"ש הוא דהת' עכשיו שמת תוך י"ב חדש הדבר ידוע שבודאי יתקיים דבריו ותנאו שיהא גט מעכשיו אם לא יבא והיה לנו לומר דמעתה הרי הוא גט מעכשיו כמו שהוא אומר והתנאי ודאי לא יתקיים ואפ"ה אנו מצריכי' אותו להמתי' עד כלות הזמן שקבע בנדון דידן שאם תתירנו לשתות יין מיד מיתת הנער לא יתקיימו דבריו שהרי נדר שלא ישתה עד כי יהי' לנער י"ג שנה והן לא היו לו עדיין והוי נמי דלעולם לא יהיה לו ועל מה ימתי' הא גבי גט דלעיל לא אמרינן דעל מה תמתין היא מליבשא וכל שכן הכא אך נראה דיש לחלק דהתוספות ואשירי כתבו שם גבי גט דהטע' הוא דצריכי' להמתין משום גזירה אטו לא מת ואם כן י"ל דדווקא התם שייך לגזור משו' דנתן הגט על התנאי דמעכשיו ואשכחן בכמה דוכי ם שהתנאי בטל והמעשה קיים איכא למיגזר דאי שרי ליה תוך י"ב חדש כשמת אתי נמי למישרי כשלא מת ונימא דהתנאי יהא בטל מטעם אחר אבל כאן מה יש לגזור אי לא מת הנער אין כאן מקום וכד שנוכל למטעי ולומ' שלא יקיים את נדרו שנדר בו בלי שום תנאי וספק מכל מקום צריך להתיישב בדבר אי שייך ה"נ למינזר ·

רעח

שאלה המתענה ביום שני דר"ה תענית חלום צריך להתענות כל ימיו יום השני של ר"ה או גם יום ראשון או גם כלל לא ואם צריך למית' תענית לתעניתו בחול אהני תעניות דר"ה או לאו ·

תשובה יראה דהני ספיקות אין לי לפשוט ולבאר אותו רק מתו' קבלת הקדמונים ולא מתוך הסברא מצאתי תשובה אחת מאחד מהגדולים ששאל את רבו הני ספיקות ודקדק בהן מה' דכת' בהג"ה במיימון בשם רוקח שקבל מאביו וכן כתב מהר"ם דמי שמתענה פעם אחת תענית חלום בר"ה צריך להתענות כל ימיו בר"ה בשני הימים ונסתפק הרבה אי דווקא ביום ראשון קאמר משום דאנו בקיאי' בקביעא דירחא וידעינן דיום ראשון עיקר הוא והשני אינו אלא מנהג אבותינו הוא והרי הוא כשאר ימי התשובה דלא דייקינן ביה או דילמא כיון דנהגינ' ביה כל קדושה דר"ה בכל מילי כמו בראשון ורצה הרב לדמותו לה' דכתב בנימוקי במונאי"ה דאין הדין והנימה מסתלקת עד שישלמו ישראל סדריהם ואף על גב דכבר פנה היום ותוספת י"ה איכא אלא עשה אלא חביבים ישראל לפני המקום דהקב"ה מנהיג ב"ד של מעלה אחר סדריהם ולפי זה איכא למימר דצריך להתענות כל ימיו שני הימים כמו בראשון · ועוד מסופק המתענה בכה"ג אי צריך למיתב תענית לתעניתו אפילו אי לא חל ר"ה בשבת מידי דהוה אמתענה בר"ח דעלמא ובחנוכה דבעי' למיתב תענית לתעניתו ואי בעי צ"ע אי מהני תענית די' ימי תשובה או לא הואיל ומתענה בלאו הכי ע"כ והשיב רבו שראה בנערותו בני אדם שהתענו פעם אחת ביום שני דר"ה על ידי חלום והורו להם גדולי להתענות כל ימיהם יום שני דר"ה דווקא וגם ראה הרבה בני אדם שהיו מתעני' ב' ימי' של ר"ה על ידי שהתענו פעם אחת ביום ראשון בשביל חלום כאשר הורו להם הגדולים להתענות אפי' כשחל ר"ה בשבת וכל אילו לא

ישנו תענית לתעניתא ונראה היה לו משום דאיכא כמה רבוותא דסביר' להו דמצוה להתענות בכל ר"ה ואכ"ה אפילו להני דסברי דמצוה לאכול בכה"ג מודו דלית כאן דררא דביטול עונג שבת וי"ט הואיל דמן השמים הראוהו דתעניתו חביבה בשמים בר"ה ע"כ דברי השאלה והתשוב' בקצרה · ועת' אי לא דאיסתפינא לחדש דבריהם וטעמא במילי דצריכי גמר' וקבלה הייתי אומר דמה שכתב בשם הרוקח ומהר"ם דמי שהתענ' פע' אחת בר"ה צריך להתענות כל ימיו בר"ה בשני הימים היינו טעמא כמו שכתב במנהגים מתענ' בשבת לא יתענ' באחד בשבת בחנוכה אלא ימתין עד לאחר חנוכה אבל המתענה בי"ט ראשון משום חלום יתענה בי"ט שני עכ"ל והשתא לפי זה המתענה בי"ט ראשון דר"ה צריך למיתב בשני תעני' לתעניתו וכן צריך לעשות כל ימיו ולפי זה המתענה בי"ט שני של ר"ה לא יתענה כלל בי"ט ראשון דלא שייך האי טעמא מידי · אמנם אין נראה כלל לזוז מטעם הראשונים וכדמבואר לעיל דהטעם הוא שצריך להתענות כל ימיו היינו משום דהראוהו בפעם ראשונ' מן השמי' שתעניתו חביבה בשמים בר"ה ולכך יתענה כל ימיו ומהאי טעמא המתענה בשני משום חלום אין צריך להתענות רק בשני ולא בראשון מדלא הראוהו לו בראשון ולכך אין לנהוג רק כדברי השאלה והתשובה כדמבואר לעיל ·

רעט

שאלה אשה שנדרה נדר שיש בו עינוי נפש ושמע בעלה וקיי' לה אם יש תקנ' עדיין להתיר אותו נדר או לאו ·

תשובה יראה דהך מילתא תליא בפלוגתא דרבוות' במרדכי פ' השולח כתב בשם ר"י דנדרים שבינו לבינה שהבעל יכול להפר אם לא הפר הבעל אין החכם יכול להתיר ומייתי ראיי' מספרי דבין נדרי עינוי נפש ובין נדרים שבינו לבינה אי לא הפיר בעל בי"ו שמעו לא מצי חכם להתי' · אמנם במרדכי פרק המדיר כתב והוכיח מן התלמוד דאפילו נדרי עינוי נפש דאמרינן בהן שהבעל מפירם לאו לגרוע כח החכם בא אלא לעולם כח החכם עדיף ויכול להתירם ע"כ והיה נראה דהיא במרדכי פרק השולח עיקר הוא דההוא דפרק המדיר דחוק הוא מאד ליישב למדקד' שם דמייתי ראיי' מנדרים שנדר' קודם שנתקדש' לו ובהנהו ודאי עדיף כח החכ' שהבעל לא מצי להפיר אפי' כשתנש' לו דאין הבעל מפר בקודמים אלא יש ליישב בדוחק מהיא דרב פנחס דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ומ"מ טורח רב ליישב אפילו בדוחק ולכך היה לסמוך טפי אההיא דמרדכי פר' השולח אלא דבפ"ב דיבמות תנן החכם שאסר את האשה בנדר לא ישאנה ופרש"י כגון שנדרה הנאה מבעלה ולא הפיר לה הבעל והלכה אצל החכם להתיר לה ולא מצא פתח לחרטה לא ישאנה מפני החשד עד כאן לשונו הא קמן דפירש בהדיא דיכול החכם להתיר נדרים שהבעל יכול להפר והיינו דלא כמרדכי פרק השולח ונראה דמוכח הת' לפרש כפרש"י ולא מצינו לפרש בכה"ג כגון שהפר לה הבעל והיה ספק אם תועיל הפרתו כמו שמצינו בנדרים פרק נערה ובפרק בתרא כמה חלוקים בהפרת נדרים והלכה אל החכם להורות לה אם מ מועלת ההפרה ואסר אותה והורה שאינו מועלת דאי הוה מפרשינן הכי לא דייק הת תלמודא מידי התם דאיירי בתלת משום דהא התיר ישאנה והיתר נדרים אינו אלא בשלשה דלפום מאי דמפרשינן השתא לא הלכה אל החכם אלא להורות לה ולא לשם התרה

התרה כלל וק״ל · וכיון דלפרש״י מני החכם להפר וכן מוכח מן התלמוד התם כדפרשינן אם כן לית לן למסמך אההיא דמרדכי דפר׳ השולח ואמרינן דתלמוד דידן ליתליה דרשה דספרי · ובפרק נערה במסכת נדרים פי׳ רבי אליעזר ממ״ן דמילתא דפשיטא היא דאפילו קיים הבעל יכולה היא לשאל לחכם להתיר לה ולאידך פירוש דפירש התם בעיא היא בגמרא ופשיט תלמודא דכשאלין אם כן ליתא לההיא דמרדכי פרק השולח · אמנם להתיר לבעל הקמתו כדי שיוכל הוא להפר כדאמרינן פרק הנערה דכשאלין על ההקם ההיא שאלה לא מהני אלא ביום שומעו שאז מתיר החכם הקמתו מה שאמר לה קיים ליכי ואותו הקיו׳ עוקר החכם כאלו לא נעשה כלל ומכל מקום עדיין היה כמו החריש לה ולא קיים ולא הפר דאין החכם מתיר השתיקה אלא הקיום שמוציא בשפתיו אבל השתיקה איני יכול להתיר ולכך צריך לשאל על הקיום דווקא ביום שומעו כדי שיוכל עדיין להפר אחר ההתרה כך נראה לדקדק מן פרק ה המדיר ואף על גב דקאמרי התוספות הת׳ בא״ת״ל דיכול להיות נשאל אפילו אחר יום שומעו נראה דלרווחא דמילתא קאמרי הכי דכס״מג פסק בהדיא דאין נשאלין על ההקם אלא ביום שומעו וכהי דביורה דיעה מסיק דנשאלין יש לחוש לדברי סמ״ק וסתם ל לישנא דהתוספות · הנראה לעניות דעת, כתבתי ·

רק

שאלה תלמיד חכם וצבור גזרו תענית בשביל צבור אחד רחוקי׳ מהן מהלך שני ימים שנתונים בצרה גדולה ותפיסה חמורה ולאחר שהתענו יותר מחצי היום באים להם שמועו׳ ברורו׳ שנפטרו מן התפישה אתמול קודם שקבלו עליהם התענית צריכין מעתה להשלים או לאו ·

תשובה ירא׳ה דמן הדין אין צריכין להשלים דאפילו היה נדר גמור ולא קבלת התענית כיון דאשתכח למפרע דבטעות הוא אין צריך התרה וכי האי גוונא איתא במסכת נדרים פרק רבי אלעזר קונם שאיני נכנס לבית פלוני מפני שכלב רע בביתו ואמרו לו כבר מת הכלב קודם שנדרת אין צריך התרה מפני שנדר טעות הוא · והא דתניא פרק קמא דתענית הרי שהיה מתענה על החולה ונתרפא על הצרה ועברה הרי זה מתענה ומשלים וכתב במרדכי בשם ראבי״ה דדווקא שנתרפא לאחר הנץ החמה לרבי מאיר או לאחר חצות לרבי יודא או לאחר תשעה שעות לרבי יוסי דהכי פליגי לענין תעני׳ גשמים אם ירדו להם גשמים ביום התענית ופסק שם הלכה כרבי יודא ובאשירי מקשה עלה מאי שנא מתעני׳ גשמים דמשמע על החולה שנתרפא ועל הצרה שעברה לעולם מתענה ומשלים · וכתב בשם הראב״ד לתרץ דבגשמים כשירדו כל צורכן שוב אין צריכין להן עוד אבל שאר צרה לעולם צריכין לרחמים שלא תחזור ואין נראה לאשירי חילוק זה וחלק הוא וכן כתב הרמ״בם דשאני יחיד מציבור דציבור צריכין להלל בכרס מליאה שנתקבל תפלתם אבל היחיד לעולם משלים מכל מקום לא קשיא מידי לנדון דידן אפילו אי הוי יחיד דהתם הקבלה לא בטעות הוא ולכך בנדון דידן דאיגלי מלתא דשלא כדין התענו לעולם אפילו היחיד אין משלים והציבור ודאי אין צריכין להשלים כלל כדמפרש לעיל וכן נראה כמי דהא דכתב א״ז אההיא דקודם חצות לא ישלימו שאם תלמיד חכם ורוב ה הציבור רוצים להשלי׳ אין היחיד רשאי להפריש מהם בנדו׳ דידן לא שייך לתלמיד חכם ולרוב

הציבור להחמיר על עצמם ולהשלים הואיל ומעיקרא בטעות ולא דמי להתם דהתחילו בדין לכך ראוי להחמיר ולהשלים אף על פי שאין צריכין וקל להבין · אמנם זכורני בימי נורפי דהוי עובדא ממש כנדון דידן ו והשמועות באות בערב סמוך ליכנס בבית הכנסת שנפטרו מן התפישה קודם קבלת התעני' ואף על פי כן תלמיד חכם אחד מן הגדולים והצבור סיימוהו היום בתענית וקראו בתור' והפטירו במנח' כבשאר תענ' יו' ואפשר משום דהעריב היום כ"כ לא חשו למילתא · הנראה לע"ד כתבתי ·

רפא

דיני תקנת הקהל

שאלה הקהל עשו תקנה בחרם שלא יעשה אדם מיום ה המחרת ואילך שום חילוף במטבע אחת שיצא עליה עירעור דפסול ויהי' ממחר' כשהכריזו התקנ' בא ראובן ואומ' שכחתי שיש לי מאותו מטב' שהחלפתי והו' בעדם שרי' ליה להחליפם הואיל והיתה בידו קוד' שנעש' התקנ' או לאו ·

תשובה יראה לכאורה דשרי וכה"ג ממש כמצא כתו' על שם אחד מהגדולים שהורה פעם אחת עשו תקנ' שלא למכור בשר ביוקר מן הערך שקצבו להם והי' לאחד בשר ששחט כדי למכור קודם התקנה והתיר לו למכור ביותר מן הערך הואיל והי' בידו קוד' התקנ' והבי' ראייה מהא דאית' פ"ק דחולין בעי רבי ירמיה אכרי בשר נחירה ש שהכניסו בני ישראל לארץ מהו ופרש"י התם לעניין דרוש וקבל שכר בעי לה וכתב א אשירי שם דאין נראה לו דלעניין זה בעי לה והביא ראייה דלאו אורח' דתלמודא למבעי בעניין זה ומפר' הוא דכ"מ אף לדידן בבעי' זו

שאם אסר אחד את עצמו באחד מן המינין מזמן ידוע ואילך וכשיגיע לו אותו זמן היה לו מאותו המי' שהי' אוכל והולך עד שהגיע הזמן אם מותר למיכל מה שנתותר בידו ע"כ והיינו כנדון דידן דמ"ל לעניין אכיל' ומ"ל לעניי' שאר מעש' · אמנם נראה כיון דהאי בעיא סליק בתיקו וק"ל כל תיקו דאוריתא לחומר' ולעניין תיקו דנדרים פסק אשירי במסכת נדרי' בכמה דוכתא לחומר' בתיקו ובנדון דידן דתיקנו בחרם ובאלה וקבלו עליהם בשבועה אכ"הוי דאורייתא והוראת אחד מהגדולי' דלעיל ז"ל דתקנ' בעלמא היתה ולא בחרם ולא בשה שא בקנסו' בעלמא ואפי' שיש לי קנת היהור עלה דבח"מג במכות שבוע' שוא כתב בשם הגאוני' דהנשבע שלא יכנס לתקנת הקהל חשיב שבוע' שוא כמו נשבע שלא לאכול מצה או שלא לישב בסוכה אלמא דתקנת הקהל כמי דאורייתא היא ופסק האשירי כמ"ש אף לדידן בנדר דרבנן כגון על דבר שאי' בו ממש וכה"ג כמה נדרים אשכחן במסכת נדרים דאינם אלא בבל יחל מדרבנן וכה"ג הוי תיקו דרבנן לקולא · הנראה לע"ד כתבתי ·

רפב

שאלה הקהל עשו תקנה על איזה דבר והעמידו קנס עלה ש שכל מי שיעבור הן איש או אשה יקנס בכך וכך לצדקה ועבר' על התקנ' אשה שיש לה בעל ואין לה כלום חוץ מבעלה חייב בעלה לשלם בשבילה או לאו ·

תשובה יראה דדבר זה צריך דקדוק קצת בפרק המקבל אית' דרבי יודא היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יודא אומ' מביא אד' קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבנו' שהיא חייבת ופרש"י כל הקרבנו' שלא בנדר ונדבה כגו' קרב' זיבת' וחטאת' ואש' וכן מפרש' התוס' דקרבנות

דקרבנו אוכה כהנ שבאי להוב נופה חיי לשלם ומייתי ראייה מן הירושלמי דאם אכלה חלב או חללה שבת חיי להבי קרבן בשבילה ואפי אם נתחייב בהן קודם שנשאת לו כך היא לדעת התו ומרדכי והגה באשירי שם אבל לפרשי ולגירסתו דווקא כשנתחייב בהן והיא תחתיו והיה נר לדמות נדון דידן לתשלומי קרבן דכיון שעבר על תקנ הקהל והי עביר במזר כדאית להדיא בסמג דהנשבע שלא ליכנס בתקנ הקהל הרי זה שבועת שוא כמו הנשבע לבטל את המצוה וכאן כמי אעפי שהעמידו קנסות מ"מ לא התירו בשביל זה לעבו וליתן הקנס שא שא יעבור אפי בשכחה יתן הקנס שיהיו נזהרים לקיים והקנס מכל מקום בא לכפרה קנת על העובר ודמי קנת למביא קרבן על שגגתו וכ"ע אי הנדון דומה לראייה · הנראה לע"ד כתבתי ·

רפג

דיני טומאת כהן ואבלות
והשחתת זקן

שאלה כהן שמת לו מת בשבת שמניה הוא לטמ לו שרי ליה לטמו עש המת באוהל בשבת או לאו [illegible]

תשובה ירא דצריך לדקדק בדבר דאשירי כתב בשם הר"מבם דעד שימתום הנולל מטמא הוא לקרובים בין לצורך ובין שלא לצורך ואכ" בנדון דידן נמי אף על גב דבשב הוי ואי אפשר לקוברו היום מכל מקום צריך הוא לשומרו שלא יהא מוטל בבזיון והוי קצת כמו צורך קבורה ודא קמן דאפי שלא לצור התיר תור וכ"ש בכה"ג · אמנ בתוספ פ"ק דפסחי גבי שפחתו של מניק כתבו בפשיטו דכהן אסור לטמאות לקרוביו אם לא לצורך המת ותוספו מ"מ אכן ביארו יותר וכתבו דלא שרי לטמאות רק לצורך קבורה או להביא לו ארון ותכריכים ואכ" נכון להחמיר ·

רפד

שאלה אחד מעבדי המושל הכניס סוסי לבי הקברו לרעות שם בע"כ של הקהל מחוייבי להוציא שחדים כדי למחות בידו או לאו ·

תשובה יראה האם יש בידם למחות ע" שחדים מועטי וגם שלא יצטרכו לירא שיגרום להם עבד המושל רשע ותקלה במקום אחר בשביל התנגדות ודאי צריכים לטרוח כדי למחות בידו משום כבודו של מתי אבל אם חוששין הרבה לרשע ותקלה או שהיו צריכים להוציא הוצאו מרובות נראה דלא מחוי בהכי הואיל וישראל גופייהו לא מידי קעביד וגוים נמי בעל כרחם דישראל קעבדי ונראה להביא קצת ראיי על זה מהא דאיתא פרק בני העיר בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש אין מרעין בהן בהמה ואין מוליכים בהן אמת המים ואין מלקטין בהן עשבים ואם לקט שורפן במקומן מפני כבודן של מתי וכתב שם במרדכי וז"ל אין מרעין בהן בהמה אורי דמיירי בקרקעות [illegible] עד ואם ליקט שורפן במקומן והא דאמרי פרק נגמר הדין קבריה דרב הוו שקלו מיניה עפרא לאשתא בת יומא התם ד דלרפואה קעבדי אין זה קלות ראש והא דשורפן במקומן אין זה כבוד של מתי אלא קנס או שלא יחשדוהו שמוליכן לבהמתו עכ"ל מהכא יש לדקדק ראייה לדידן מדלא הקשה במרדכי ההיא דקברי דרב אריש דקאמר אין מרעין ואין מלקטין ולא מקש אלא אסיפא דקאמר ואם ליקט שורפן במקומן משמע דאריש לא קש כלל דהייתי מתרץ בפשיטות דלצור רפוא · וה"ה שאר הנאות הגוף לא אסיר אבל מדקאמ ואם ליקט שורפ אלמא שמירא אסורא

אסור ולי״ל למימ׳ דשרי לצורך רפואה ומתרץ דאין קלות ראש בצורך רפוא׳ דאדרב׳ מוכח דעפר זה מובחר משאר עפר הא קמן דאין הוכחה מן התלמוד לאסור במקום הצלת הגוף וכי האי גוונא ש״א משום דקאמ׳ תלמוד׳ דשרפן במקומן והיא דבעינן במקומן מפרש במרדכי דמשום קנס הוא או משום חשד ואיכא למימר דגוף האיסור נמי מהאי טעמא דקנסא וחשד הוא ובנדון דידן דאיכ׳ למיחש לרשע ותקלה וכן להוציא יציאות גדולות הוא נמי דוחק לציבור והוי כהצלה לרפואה וקנסא לא שייך ביה דגנים באוכסא דישראל קעבדי וחשדא נמי לא שייך הכא דכ״ע יודעים דלא ניח׳ להו ולכך לא מחייבי לטרוח ולמחות כדלעיל׃

ר פה

שאלה כהן שוכב על מטתו ופשט כל בגדיו כדרך העולם ו ופתאום קראו לו ואמרו אחד מת באהל צריך הוא לקפוץ ערום ממש ולרוץ חוץ לאהל כדי שלא ישהה בטומאה או שרי משום כבוד הבריות לשהות באהל עד אשר ילבש מקצת בגדים׃

תשובה יראה דמשום כבוד הבריות לא נעש׳ שום איסור דאוריית׳ כדאיתא בהדיא בגמרא פרק מי שמתו ושיהוי בטומאת אהל המת לכהן איסור דאורייתא כדאיתא בהדיא בספר מצו׳ גדול וכדמוכח נמי באשירי פרק שני דכתובות אמנם אותם שקוראים לכהן לקום ולצאת יזהרו בתחילה שלא יגידו לו מיד שיש מת באהל שא יקראו לו בסתם לקום ולצאת ש׳יהם וכשילבש יגידו לו ובדרך זה שרי משו׳ כבוד הבריות ואף על פי שמניחים אותו שוהה בטומאה הואיל והוא לא ידע ושוגג הוא שרי וכי האי גוונא כתב ביורה דיעה בשם אשירי וכן כתב אשירי גופיה בהלכו׳ כלאים אף על גב דהמוצא כלאים דאורייתא בלבוש חבירו פושטו ממנו אפילו בשוק דכבוד הבריות לא דחי איסור דאורייתא מכל מקו׳ היינו דווקא אם הלובש יודע שהוא כלאים ואינו חושש בעבירה אבל אם הוא שוגג אין צריך לפושטו ממנו משו׳ כבוד הבריות והיינו ממש כנדון דידן׃ הנראה לע״ד כתבתי׃

ר פו

דיני אבלות

שאלה פלוני הגידו לו שמת לו אח שהיה חביב לו ביותר וצועק אוי ואבוי ורוצה לתלוש שערו ולשרוט בבשרו מוזהר הוא בכה״ג שאין המ׳ לפניו בלא תשימו קרחה ובשרט לנפש או לאו׃

תשובה יראה דמוזהר הוא בכי האי גוונא דלא אשכחן חילוק בין יש המת לפניו ובין שאינו לפניו ותו נראה ראייה דאין לחלק מדאיצטריך למידרש בפר׳ בתרא דמכות דסרט על ספינתו שטבעה בים דפטור וסתמא דמילתא אות׳ קרחה על פי השמועה היא דבסתמא אינו עומד על שפת הים ורואה אותה טובע׳ אלמ׳ כי האי גוונא על המת חייב ואין לדחוק ולומ׳ דאיירי בעומד על שפת הים דאם כן כיון דנקט תלמוד׳ כבר על ביתו שנשר׳ או שנפל דשכיח דלפניו הוא למה לי תו למינקט ספינ׳ שטבע׳ דלא שכיח׳ הוא דקאי גם התם הנרא׳ לעניות דעתי כתבתי׃

ר פז

שאלה מת לו מת בערב שב׳ ואותו שבת ערב הרגל מות׳ לרחוץ בחמין בערב שבת או לאו דאור זרוע כתב דרבים שבימיה׳ התירו כה״ג ואיהו כתב דאין לסמוך

לסמוך על הוראה זו מה אנו נוהגים בהורא׳
זו׳

תשובה ירא׳ דנוהגין אנו להתיר
דמהר״ס כתב בהלכו׳ שמחו׳
שלו דנהגו שאפילו לא נהג אפילו שעה אחת
לפני הרגל מותר ברחיצ׳ בחמין סמוך לערב
ולא כרבותא דפסקי דדווקא בנהג ג׳ ימים
לפני הרגל ויש שפסקו דווקא נוכן שרי לרחוץ
סמוך לערב ולא בחמין קבלתי דלא נהיגנן
הכי׳ ואם כן בנדון דידן יש ללמוד היתר
מהא דאמרינן בגמרא מודים חכמים לאבא
שאול שאם חל שמיני שלו בשבת ערב הרגל
שמותר לגלח ערב שבת ואף על גב דאי הוה
שביעי שלו ערב הרגל סברי חכמים שאסור
לגלח בו כי האי גוונא ששמיני שלו ערב הרגל
וסוף סוף אתי רגל ומבטל גזירת שלשים
וכשחל בשבת אנוס הוא לגלח לכך שרי ב
בערב שבת וכל שכן בנדון דידן דאי הוי
האי ערב שבת ערב הרגל הוי שרי לרחוץ
כדכתבינן לעיל דהכי נהיגנן וא״כ כשהוא
אנוס בערב הרגל מפני השבת כמי שרי וכן
ראיתי אחר כך באור זרוע גדול דהקשה
לנפשיה מההיא דמודים חכמים לאבא שאול
כמו שכתב׳ לעיל ותירץ לו דהת׳ כשחל שמיני
שלו ערב הרגל והוא חול מותר לגמרי לגלח
ולכ׳ כשהו׳ אנוס בשמיני מגלח בשביעי הואיל
וסוף סוף יבטל גזיר׳ שלשים אבל כשחל ערב
הרגל בתוך שביעי דלא שרי ברחיצה בחמין
כלל ערב הרגל רק בנוכן הכי סבר אור זרוע
בהדיא ולכך לא שרי לרחוץ כלל בערב שבת
ושבת הוא ערב הרגל׳ וא״כ אכן דלא נהגינן
הכי וקיימא לן דמותר ברחיצה לגמרי ערב
הרגל שרי בערב שבת כההיא דמודי׳ חכמים
לאבא שאול וק״ל׳ הנראה לעניות דעתי
כתבתי׳
תם

שאלה מת לו מת בחול המועד
צריך לקרוע או לאו׳

תשובה ירא׳ דיש חילוק בדבר וכן
קבלתי מאחד מהגדולי׳ שקבל
הו אמרבו מאחד מהגדולים שקבל נם הוא
מגדול אחד שנוהגין באשכנז לקרוע בחול
המועד על אביו ואמו כרש״י דסבר הכי
ועשה מעשה בחול המועד כדאיתא בספר
מנות קטן וכן כתב הרמב״ם אבל בשאר
מתים נהגינן כשאר הגאונים דסברי דאין
קורעין בחול המועד ואלו הגאוני׳ לא מפלגי
בין אביו ואמו לשאר מתים שא שהעולם נהגו
לחלק ולמיעבד בהא כהכי ובהא כהכי׳
וכמדומה לי שמצאתי בחיבור אחד כמי דיש
לחלק הכי ובהנהו מתי׳ דאינו קורע עליהם
במועד צריך לקרוע אחר המועד כשמתחיל
להתאבל ולא אמרינן דהוי כמו שלא קרע
בשעת חמום דשוב אינו קורע והכי קאמרינן
בגמרא כי נח נפשיה דרב טעו סבור מיניה
מאי דהוה הוה ופירש בהלכו׳ שמחו׳ דמהר״ס
דסבור מינה הוא הואיל ולא קרעו בשעת
חימו׳ לפי שטעו שהיו סבורין דלא היו צריכין
לקרוע שוב לא יצטרכו אפילו תוך ז׳ לקרוע
וכן מסיק התם דדווקא תלמידי חכמים שכל
זמן שמזכירין את שמועותיו הוי בשע׳ חימו׳
ולכך מחייבין לקרוע אבל באינש דעלמ׳ לא
ונדון דידן לא דמי לזה דהתם הואיל וסברו
שלא היו צריכין לקרוע אזלא לה שעת חימום
אבל בקובר מתו ברגל שמניח לקרוע בשביל
שמחת הרגל ויודע שיקרע לאחר הרגל לא
אזלא ליה שעת חימום׳ וכן יש לדקד׳ מדברי
הלכות גדולות שכתב אשירי משמם דדווקא
ביום קבורה קורעין במועד אבל לא ביום
שמועה ואם שמע שמועה קרובה ברגל אינו
קורע ברגל אלא לאחר הרגל עד כאן׳ הא
קיון דאע״ג דיום שמוע׳ כמי שעת חימום הוא
כדמוכח

דמוכ' בכמ' דוכת' מ"מ קורע עליהם לאחר הרגל ולא אמרינן אזל ליה שעת חימו' והיינו ממש כנדון דידן · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רפט

שאלה אשה אחת משרתת אבל עשיר אחת בביתו ואירע בה אבל שרי לה לבשל ולאפות ולעשות שאר צורכי הבית כי האי גוונא או לאו ·

תשובה ירא' דשרי אפי' היא משרתת בחנם וכ"ש בשכר וכמדומה שכך כמנא שאחד מהגדולים הורה כך · ונרא' ראייה מהא דמייתי בירו' דיעה תניא כבוד הבית והדחת כוסות והצעת המיטה אין בהם משום מלאכה לאבל עכ"ל · ונרא' דנקט הכי לרבותא אף על גב דאין בהן חיי נפש כל כך כל שכן אפייה ובישול ובה"ג בנויימון כתב נמי דמותר לאפות פת מקל וחומר דיום טוב ומדיליף לה מיום טוב אלמא דשרי לאבל לעשותם אפילו לאחרים כמו ב"יט · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רץ

שאלה אבל שרי לצאת מפתח ביתו בלילה לאחר שכלתה הרגל מן השוק או לאו ·

תשובה ירא' דהמיקל בכי האי גוונא מפני הצורך לא הפסיד כולי האי דמוכח מהא דאמרינן לאחר שלשה ימי' הולך לבית האבל דהטעם הוא דאינו יוצא מפתח ביתו כדי שלא ישכח אבילתו כשילך אבל בכי אדם וכשהוא מתבודד בביתו ואין עמו רק בני ביתו ניכר ונראה כמתאבל ואם כן כשיצא בלילה ואינו מתערב עם חבורות בני אדם אלא שהולך לישן בבית אחר והולך יחידי או אחד או שנים הולכים עמו אין כאן קפידא והא דאיצטריכו להתיר לאבל ללכת בליל תשעה באב לבית הכנסת תיפוק ליה דבכל לילות שרי שאני התם דהולך למקום חבורת בני אדם לכל הנכנסין לבית הכנס' ולכך אי לאו דתשעה באב כמו בית האבל לכל הוא לא הוי שרי · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רצא

שאלה מנהג הוא שגם קרובי המת אותן שאין חייבין להתאבל עליו ממש מכל מקום מראים קצת סימני אבילות במה מראים והיאך נוהגין וכמה יהיו קרוביו וינהגו כך ·

תשובה ירא' דמנהג זה חלוק במדינו' וגם בעלי הורא' היו חולקין בו ומעט כמצא בה על ספר בשמחו' דמהר"ם כתב דנהגו דגם שאר קרובים משנים את מקומם משום כבוד המת עכ"ל · והנה היו גדולי דאושטרייך שהורו שכל אותן שהיו פסולין לעדות למת צריכין לשנות את מקומם וגם לא יחליפו בגדיהם ואף לא לחוף ראשם ולרחוץ פניהם כי אם בפשורין גמורים מיום הקבורה עד מוצאי שבת ראשונה הן סמוך הן מופלג והיו נוהגין כמו בשלשים של אבל אבל לא לגמרי · וכל דין זה נוהג ביום שמועה תוך שלשים אבל לא לאחר שלשי' והיו גדולים אחרים שם שהורו בכל דינים הללו אפי' לאותן שהן שלישי עם המת ועוד יותר מעט ונראין דברים הראשונים דכיון דכתב מהר"ם בסתם דגם בשאר קרובים משנין את מקומם משום כבוד המת ולא פירש איזה קרובים סמוכים או מופלגים מסתמא סמך אהא דלא אשכחן בתלמודא דרגיל למיקרי קרוב סתם אלא הפסול לעדו' כי הא דאמרינן כמנ' אחד מהן קרוב או פסול וכן הא דקאמר שמתם עליו קרוב או פסול וכי האי גוונא טובא דכולהו לא איירי אלא בפסולין לעדות

שאם

שאם אתה אומר דמהר"ם רוצה לומר אפילו שלשים חשיבי קרובים אם כן נימא אפילו שבעים ואפילו עשריים ואין שיעור לדבר ובמדינות אחרות נוהגין ענייני אבילו' זה בסינכון, אחר לא ידענא לגמרי בטוב אותן מנהגים ומאין רגליהם ·

רכב

שאלה אחד מת לו אביו או אמו בראש חדש ניסן כשיגיע אחריו כ"ט אדר ונהג דין אבילות דשני' עשר חדש במקצת אותו היום כלו לו אבילות די"ב אותו יום או לאו ·

תשובה יראה דלא כלו לו עדיין וצריך לנהוג כל דין אבילו' די"ב חדש עד שיכנס ראש חדש ניסן וכבר רציתי לומר וכן הורתי פעם אחד דכלו לו ביום שמשלם לו שנים עשר חדש דהיינו כ"ט אדר וא"מ כההוא יומא מקצת היום ככולו מקל וחומר דיום שביעי ויום שלשי' · אחר כך נתיישבתי לדבר דלא דמי ליום שביעי ושלשים דשביעי ושלשי' התם הספירה היא לפי הימים וקיימא לן בכמה מילין דמקצת היום ככלו אבל גבי אבילות דשנים עשר חדש דלא הזכירו בשום מקום אלא שנים עשר חדש ולא שנ"ד ימים וכיון דהספירה היא לפי החדשים אי הוה אמרינ' מקצתן ככולה הוי שרי בתחילת חדש די"ב והא ודאי ליתא ולכך לא כלו עד שיכנס ראש חדש ניסן · והעולם נוהגין דאפי' בראש חדש ניסן כל אותו היום אין מבטלין מהן דין אבילות דשנים עשר חדש ואפשר משום דאמרינן קדיש וברכו ומתענין דיום שמת בו אביו הוא לכך נוהגין ענין אבילו' באותו היום אבל מן הדין אין צריכי' אלא מיד כשנכנס היום שלאחר כלות שנים עשר חדש מותרין וגם נפקא מינה למי שמתענה ואומר קדיש וברכו ביום המיתה והוא מת היום ונקבר למחר דאבילות לעולם מיום קבורה מנינן · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רכג

שאלה רבים חלוקים בדבר הזה יש מתעני' ואומרי' קדיש וברכו ביום המיתה ויש ביום הקבורה אי זה מהן שפיר טפי ·

תשובה יראה דביום המיתה שפיר טפי וכן הור' אחד מהגדולים ותלמידים שהיו גם מהגדולים הורו כך וכמה גדולים גם כן שהורו ביום הקבור' והיה נראה ראייה לדבריהם מהא דאמרינן פרק קמא דסוטה גבי קבורת יעקב אבינו דשקל חושים בן דן קולפיה ומחוייה לעשו עד שנפל רישיה מיניה וקאמר תלמודא כאן נתקיימה נבואתה של רבקה למה אשכל גם שניכם ביום אחד ואף על גב דמיתת' לאו ביום אחד היא קבורתם מיהא ביום אחד הוא עכ"ל אלמא דיום הקבורה חשיב יום השכול ואנינו' וצרת הלב האב והאם על הבן וכן איפכא וכל מה שמתענין ביום שמת בו אביו ואמו אינו אלא לזכרון יום אנינותו וצרתו כדתניא בהדיא ביום שמת בו אביו ביום שנהרג בו גדליה בן אחיקם · אמנם הא אדרבא משמע דיום המיתה עיקר דבסתמא אמר ביום שמת בו אביו ואין בלשון הזה בסתם אלא מיתה ולא קבורה והא דסוטה פירוש מדקא אמרינן ואף ע"ג דמיתת' כו' משמע דלא נתקיימה לגמרי אלא מענין זה ולהכי קאמ' התם קבורת' מיהא כו' וכן אני רגיל להורו' ביום המיתה ·

הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רכד

שאלה מי שנפטרו הוריו באדר בשנה פשוטה כשיגיעו שנ' העיבור באיזה אדר יצום ויאמר קדיש וברכו בראשון או בשני ·

תשובה

תשובה יראה דיעשה בראשון ונקטינן הא' טעמ' משו' דענין זה דומה למי שנדר יום קבוע בשנה בחדש פלוני ובנדרי' הנודר לעשו' דבר פלוני באדר יעשה באדר הראשון דילפי' נדרי' משטרו' כדאית' פ' קונם יין ומייתי התם דפליגי רבי מאיר ורבי יודא רבי מאיר סבר דכותבין בשטרות אדר הראשון אדר הראשון והשני כותבין אדר סתם דאיהו סתם אדר מיקרי ורבי יודא סבר דכותבי' אדר השני והראש' כותבי' אדר סתם דאיהו סתם אדר מיקרי ופסק שם אשירי כר' יודא אמנ' צריך עיון במיימון בהלכו' נדרים משמ' דסבר הלכת' כר' מאיר עוד נרא' להבי' ראייה מפרק קמא דמגילה בשמעתא דאין בין פליגי רשב"ג ורבי אלעזר רבן שמעון בן גמליאל סבר כל מצות הנוהגין באדר אין נוהגין אלא בשני ורבי אלעזר סבר אין נוהגין אלא בראשון ופסק תלמודא הילכתא כרבן שמעון בן גמליאל ופריך עלה התם בשלמא רבי אלעזר מסתברא טעמא דאין מעבירין על המצות אלא רבן שמעון בן גמליאל מאי טעמ' ומשני כדי לסמוך גאולה לגאולה פירו' גאולת שושן לגאולת מצרים וכל המצות הנוהגים באדר שקלים וזכור לגאולת שושן שייכי להקדים שקלי הקודש לשקלי המן ומחיית עמלק למחיית המן בנו ופרשת פרה והחודש לגאולת מצרים שייכי לחדש ניסן באחד בניסן הוקם המשכן שני לו נשרפ' הפרה אבל כל היכא דלא שייכי טעמא דלסמוך גאולה לגאולה לעולם אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצוה וכדון דידן לא שייך מידי לסמוך גאולה לגאולה לכך אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצ' ויעשה בראשון וכל שכן אם נפטר בשנת העיבור בראשון שיעש' לעולם בראשון אמנם בהא מודינא דאם נפטר בשנת העיבור בשני שיעשה לעולם בשני וק"ל · וצריך עיון בהג"ה במיימון בהלכו' מגילה עיין שם · אחר כך ראיתי הוראת תשובה מאחד מהגדולים שהורה כדברי וכראיותי דלעיל אלא ששינה בהן קצת אבל כתב עוד ראייה מאחד שכת' ורשם כל הימי' שמתענין בהן בכל חדש זכר לצרות שאירע בהן ורשם שביעי באדר שמת בו משה רבינו עליו השלום באדר הראשון בשנת העיבור כדמוכח התם וגם הוכיח שמשה רבינו עליו השלום בשנה פשוטה נפטר · הנראה לעניות דעתי כתבתי ׃

רנה

שאלה יש נידנוד איסור לגלח פאת הזקן במספריים או לאו ·

תשובה יראה דיש מקום להחמיר אלא שאין העולם נזהרין בדבר · כתב בגליון בתוספות בריש מסכת שבועות וזה לשונו יש נזהרין כשמספרים במספריים שאין עושין בתחתון כלום אלא בעליון כי חוששין שאם יעשו כלום בתחתון שמא אירע שלא יחתוך זוג העליון אלא בתחתון והוא כמו תער עכ"ל והנה קשה מאד להיות נזהר בדבר זה · אמנם נראה דנכון ליזהר שלא יספ' פאת הזקן במספריי' שהוא חדוד מאד דליכא למיחש שיחתוך התחתון ולא העליון אלא כשהוא חדוד מאד אבל אם אינו חדוד אי אפשר לתחתון בלי דביק העליון · הנראה לעניו' דעתי כתבתי ·

רנו

דיני כלאים וכלאי בהמה ודין סירוס

שאלה מי שיש לו וומ"יש או יופן עשוין מפשתן ורוצה לחבר בה בתי זרועות מבגד צמר על ידי קנו"פיל

ארבעה

ארבעה או ממשה סביב הזרוע יש בה משום כלאים או לאו׃

תשובה יראה דיש לחלק שאם נעשו הקנו"יפלן רפויים בתוך הנקבים שיוכל לפורקן באצבעותיו כי האי גונא לא מיקרי חיבור ואף על פי שהבתי זרועות אדוקים תמיד באופן ואינו מפרקן משם לא בלבישה ולא בפשיט׳ ולא בעינן כמי דווקא תפירה לחבור אלא אפילו בקשר גמור במי חשיב חיבור לעניין שעטנז כמו שהוכיח רבינו תם מהיא דקשר העליון בניכית דאורייתא מדשרי רמנא כלאים בציצית מכל מקום הך חיבור שעל ידי קנו"יפול לאו חיבור כדמוכח פרק מנות חליצה דקאמר התם האי מנעל דידן אף על גב דאית ביה סומרתא קטרינא ביה מיתנא כי היכא ד דתיהוי חליצה מעלייתא וכתב שם אשירי דכוהנים לקשור המיתן ב׳ קשרים זה על זה אבל לא בעניבה משום דקיימא לן עניבה לאו קשירה היא עד כאן׃ הא קמן על כרחך דקנו"יפל לאו קשירה מיקרי דא"לב אמאי לא יעשה עניבה כהי דלא קשירה מקרי מכל מקום כבר קשור המנעל על ידי סומרתא דהיינו קנו"יפול כדפירש אשירי בסדר חליצה ומכלן דלא הוי חליצה מעלייתא בעניבת מיתנא הנזיל והוא קשור כבר אלא על כרחך לא מיקרי קשור על ידי הקנו"יפל ואם כן לא מיקרי חליצה מעלייתא שא אם כן קשור הוא ואף על גב דכתיב והבאת את הקרסים בלולאות וחברת את האהל ונימר אלמא מיקרי חיבור על ידי קרסים איכא למימר שהיו עשויין בענין זה שלא ישמטו כלל׃ אם לא על ידי מעשה כגון שהיו כופפים ראשי הקרס לגמרי לנידן השנית ומודיבא כמי בנדין דידן שאם לאחר שהכנים הקנו"יפל בנקב יתפור את הנקב שיהא קצר׳ עד שלא יוכל מאז הקנו"יפיל להתפרק ממנו אלא על ידי קריעה פשיטא דכי האי גוונא הוי חיבור ודמיא ממש לה׳ דאיתא באשירי בהלכות כלאים גבי בגד צמר שנפרק כרכו בחוט של פשתן ושרי דווקא בעניין זה שיוכל להוציא ראשי הקרעים בלי התרת קשר החוט דאי לאו הכי אסור אלמא אף על גב דאינו קושר הצמר והפשתן יחד אלא שעל ידי קשירת החוט לבדו מתחברים יחד חשיב חיבור וה"ה בנדון דידן אם ע״י תפירת הנקבי׳ מתחברות יחד חי׳ב ור גמור חשיב צמר ופשתים יחדיו׃

ר כד

שאלה מנהג ברוב בני אד׳ כפשיטו׳ שמחברי׳ עורו׳ מחיו׳ ובהמו׳ תחת בגדי צמר שלהם ויש מועטים נמנעים משום אסור כלאי בגדים נכון הוא להחמיר או לאו׃

תשובה יראה דאין כאן מקום כולי האי להחמיר ואף על גב דכתב הרמ"בם ואסור לחבר צמר ופשתי׳ על ידי העור המפסיק ביניהם והכי נמי העורו׳ שמחברי׳ תחת הבגדים תפורי׳ בחוטי פשתן ויתחברו אל בגד צמר על ידי חיבור העורות אין לחוש לזה דהא שאר הגאונים חולקים על הרמ"בם בהא ומתירין על ידי הפסק דבר אחר בנתים והכי איתא בהדיא באור זרוע הגדול ובאשירי ואם תמצא לומר שיש לחוש שעל ידי ריבוי התפירות דאיתרמי שיתחברו חוטי הפשתן עצמן שבהן תפירות העורות אל הבגד ולא מיפסיק מידי בנתיים ומטעם זה החמיר אחד מהגדולים והצריך לחבר על העורות רצועות אחרות תפורות הכל בקנבוס ולחבר אחר כך בתפירה אותה ר רצועה אל הבגד׃ אמנם מצאתי באור זרוע הגדול

בגדול דרבינו שמשון התיר דבר זה מטעם שהחוטין שבהן העורות תפורים לא חשיבי ובטילי הן לגבי העור הואיל ואין באין רק לחבר העורות ואין בהם משום כלאים והביא ראייה על זה מאיסטמא דפרק במה אשה לפי פירוש הערוך והאריך מאד התם ובפירוש משניות דרבינו שמשון במסכת כלאים מצאתי וזה לשונו ופוק חזי מאי עמא דבר שלובשין סרבלין של כמר ותפורים ת תחתיהם עורות של טלאים או של ספנים שהן תפורים בפשתן עד כאן · והשתא כיון שרבינו שמשון שחיבר התוספות דמימיהם אנו שותין כתב כל כך בפשיטות להתיר וגם כתב בספר מצות גדול ובתשובת הר״ח אור זרוע דבגדים שלנו אינם שזורים ואין בהן כלאים מן התורה דבעינן כוז דהיינו שזור אם כן אין להחמיר תמורת המנהג שנהגו העולם בדבר אמנם אחר כך מצאתי תשובת מה״רם שכתב גם כן דברי רבינו שמשון הללו ומסיק עלה דהוא היה מחמיר בדבר וכן הוגד לו משום הרב יחזקיהו שהיה מחמיר כמו כן בדבר שהורגל ביתרון שאר מיני חסידות ופרישות · הנראה לעניות

דעתי כתבתי ·

רכח

שאלה גוי בעל חובו מוליך עגלה דכלאים בסוסים ובשוורים ופגע בו בדרך ורצה לדבר עמו בעסקי חובו רשאי לדבר עמו בקול רם לאו ·

תשובה יראה דאין לחוש בדבר ואף על גב דכתב בספר מצות קטן וזה לשונו והמנהיג בקול לוקה כרבי יוחנן וכתב עלה בהג״ה ומכאן נכון ליזהר שלא לפרוס שלום לגוים המנהיגים בכלאים שלפעמים הבהמות ממהרות ללכת מחמת הקול עד כאן לשונו לפי זה היה לאסור כדון דידן מכל שכן שהרי מאריך יותר בדברים מכפריסת שלום ואיכא למיחש טפי אמנם נראה דנוכל לומר דהג״ה זו דספר מצות קטן סביר׳ ליה כשאלתות דרב אחאי דסברי דלא קיימ׳לן כדברי רבי שמעון בדבר שאינו מתכוין שא רק באיסורי שבת אבל בכל שאר איסורים קיימא לן כרבי יודא ולהכי אסור אף על פי שאינו מתכוין להנהיג הבהמות אבל לפר״י בתוספות דפ״ח שרצים וכן באשירי שם שכתבו בהוכחות גמורות דבכל איסורי שבתורה קיימא לן כרבי שמעון אם כן ההיא הג״ה דספר מצות קטן שרי שהרי על כרחך לא פסיק רישיה הוא דהא כתב שלפעמים הבהמות ממהרות ללכת מחמת הקול ולא כתב דרגילות הוא וכל שכן דלאו ודאי הוא ואם כן למה יאסור דאין נראה כלל שיש לחוש שיכוין להרים קולו כדי לחבב עצמו אל הגוי שתלך הבהמה דמילתא דלא שכיחא היא שתלך הבהמה מחמת קול נכרי אבל שלא הורגל בו והכי איתא בהדי׳ פ׳קמא דעבודת זרה דשרי למכור אידא דספסירי משום דלא ידעה לקליה ולא אזלא מחמתיה · אמנם נראה שיש ליזהר היכ׳ שהמשא של ישרא׳ והוא הולך עם העגלה ולפעמים כאשר הגלגלים נכבשים מלכת לא ילמדם היאך יעשו שילכו האופנים דיש לחוש הואיל ועסוק הוא בתקון הליכה שמא ישכח ויצעוק אל הבהמה שילכו כדרך העגלים לעשות וכן בכל הדרך אשר הולך עם העגלה טוב שילך מרחוק משו׳ האי חשש כי רגילות הוא שהעגלה כובשת או מתעכבת באבן או בגומא שלא תלך׳ הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

רכט

שאלה גוי הלוקח תרנגולי׳ זכרים כדי לסרסן שרי לישראל למכור לו בסת׳ אע״פ שיודע שאינו קונה אותם אלא כדי לסרסם ·

תשובה יראה דהך מילתא תליא ב כפלוגתא דרבוותא בס״מג פסק דקיימא לן כרבי חידקא דסבר בני נח מוזהרים על הסירוס ולדידי׳ אסור למכור לו משום דקעביר ולפני עור לא תתן ונומר כדאית׳ פרק קמא דע״ז בכמה דוכתא דאסו׳ למכור לגוי כל דבר שהגוי קונה אותו כדי לעשות בו דבר שהישרא׳ מוזהר על כך ואף על גב דאינו אומר בפירוש שקונה לשם כך לא דאנו ידעינ׳ דלהכי הוא מכוין וכן כתב בהדיא בתשובת ריצב׳ דלמ״ד בן נח מצוה על הסירוס אסור למכור לו בהמ׳ אם ידוע בודאי שיסרסנו · אמנם כתב התם דלא קיימא לן כר׳ חידקא וכן פסק אשירי פרק הפועלים ולדידהו ודאי שרי למכור לגוי תרנגולים זכרים אע״פ שיודע בודאי שיסרס׳ כיון דלא מוזהר עלה ואפילו לדברי סמ״ג יש לצדד קצת להתיר אם הגוי הקונה אותו אינו מסרסו בעצמו של מוסרו לעבדו או לשפחתו לסרסן כדאית׳ פרק קמא דע״ז גבי לבונה זכה דמוכרים להן חבילה משום דודאי ל לסחורה קא בעי ופריך וניחוש דילמא מזבין לאחריני ומשני אלפני דלפני לא מקפדינן ונדון דידן כמי לפני דלפני היא דהגוי הלוקח מישראל לא קעביד איהו מידי · אף על פי שמוסרו לשלוחו לסרס אין שליח לדבר עבירה אפשר גם כן לגבי גוי מגוי וכולו לומר דכל שכן הוא דהא קיימא לן בעלמא דאין ש שליחות לגוי · אמנם יש לחלק דלא דמי להביא דלבוכה זכה ·

דיני ריבית ושמיטה

שאלה ראובן השיא את בנו וכתן לו נדוניא וגם מצד הכלה כתן לו נדוניא והחת׳ והכלה עדיין יניקים ואינם יודעים עדיין לישא וליתן בשלה׳ יפה וקרובי הכלה רוצים ליקח הנדנים לידיהם קרוב לשכר ורחוק להפסד כי אמר ראובן שלא יוכל כלל להתעסק בו מפני שיש לו שאר עסקים רבים לצרכי ביתו שרי לקרובי הכלה למיעבד כדלעיל או לאו ·

תשובה יראה דאין למנא היתר לדבר דר״שי פירש בהדיא אההיא דקאמר תלמודא פרק הרינ׳ ג ד דשרי להלוות נכסי יתומים בקרוב לשכר ורחוק להפסד ואף על גב דאבק ריבית הוא ובדיקנני אסור מכל מקום אינו א אלא מדרבנן וביתומים לא גזרו ואם כן בנדון דידן לאו יתומים הם שהרי אביו ק קיים רבנן כמי נזור וכהי כמי דאינו יודע להתעסק בנרכו וכתב בסמ״ק דיתום אף על פי שהגדיל אם לא הגיע עדיין לכלל דעת שיוכל להתעסק בשלו כשאר אנשים מיקרי עדיין יתום וכאן כמי אבי החתן מסתלק מטרוח בנכסי בנו והוי לן ל למיחשביה כיתום אין לומר הכי דכיון דאביו קיים עדיין אין ב״ד מצווין לפקח על נכסיו דארוד ילדה ואבי דינא שליה ולאו כל הימנו שישקט את עצמו ויטיל הטורח על בי דינא · ונראה להביא ר ראייה קצת על זה דמי שיש לו אב דאין אחרים מפקקים על צרכיו ואף על פי ש שאביו מסתלק הימנו והוא עצמו גם כן

אינו יודע להתעסק בצרכו מהא דאמר פרק
קמא דב"מ רבי יוחנן דגדול וסומך על שולחן
אביו מציאתו לאביו ופירשו שם התוספות
דדווקא בנו הסומך על שולחן אביו מציאתו
שלו משום איבה דדרך האב לזון את בנו תדי'
ואם לא יפרנסהו אביו לא יפרנסוהו אחרים
אבל יתום דעלמא סמוך על שלחנו אין מציאתו
שלו בשביל כך הא קמן דמי שיש לו אב חשו
חכמים אם יסתלק האב מלפרנסו גם אחרי'
לא יפרנסוהו אבל ביתום לא חשו שאם לא
יפרנסנו זה יפרנסוהו אחרים וא"כ בנדון
דידן נמי אם אין האב רוצה לטרוח בצרכי
בנו ונכסיו למה יפקחו ב"ד על זה דנימא לא
גזור רבנן עלה ונראה דדווקא משום האי
טעמ' אסור משום דרבנן גזור עליה כעל
שאר דיקנני אבל מהאי טעמ' דכתב במרדכי
פ' הריבי' שדקדק הר"ר דוד הלוי דלא מלוו'
מעות יתומי' בקרוב לשכר ורחוק להפסד
אלא על פי ב"ד דאלימי לאפקועי ממון של
המקבל אבל היתומי' וא"כ בנדון דידן שאין
ב"ד נזקקי' לו מי יפקיע ממו' המקב' דמשו' הא
לא איריא דאיכא למימר דהכי נמי דאין ב"ד
נזקקי' לפקח תמיד על צרכיו אבל מכל מקום
לפי שעה נזקקי' למסור המעות ליד המקבל
ולהתנות עמו בקרוב לשכר ורחוק להפסד
אי לא הוי גזור רבנן בהכי וכה"ג אשכחן בפ'
המפקיד גבי שבוי שנשבה והניח קמה לקצור
דב"ד מעמידין לו אפוטרופוס לפי שעה
ופריך התם ונוקי אפטרופו' לעולם ומשני
אפטרופ' לדיקנני לא מוקמי' ופרש"י דב"ד לא
ימנו אפטרופ' לדיקנני משום דליכא מצוה
כמו ביתמי ואפ"ה לפי שעה ימנו וכש"כ בנדון
דידן דב"ד גופייהו הוו מצי למסור המעות
ליד המקבל להתנות עמו אי הוי שרי׃

שאלה ראובן יש לו כתב
חוב על הגוי בעשרי'
זהובים זכריבית בכל יום ובא לשמעון ואמר
לו קח ממני חצי החוב בחמ' זהובי' ומעתה
יעלה לך ריבי' כל יום על חצי חלקך כמו לי
ואם תדאג שהחוב אינו בטוח הנה אני ע
ערב לך עבור הקרן חמשה זהובים שלך ש
שלא תפסיד כלל חשיב כה"ג קרוב לשכר
ורחוק להפסד או לאו׃

תשובה יראה דיש להחמיר בדבר
דנראה כי האי גוונא חשיב
קרוב לשכר ורחוק להפסד שהרי שמעון
הוא בטוח בקרן שלו שלא יפסיד בו כלל ו
ואפשר שיגיע לו גם כן ריבית וריוח ואם
תאמ' דכי האי גוונא לא אסיר הואיל והשכר
והריבית אינו בא לידו מישראל חבירו אלא מן
הגוי ולא דמי לשאר קרוב לשכר ורחוק להפסד
במקבל עיסק' מחבירו או כמושיב את חבירו
חנוני למחצית שכר או מושיב תרנגולי' וכן
שמין עגלי' וסייחי' דהנהו כולו השכר והריוח
בא ליד הישר' מיד ישר' חבירו וע"י טורחו אבל
כאן אי' בא כלו' מן הישראל אלא מן הגוי וכה"ג
איכ' למימ' דשרי דהא איתא פ' הריבי' בתוס'
בהדיא דיכול ישר' ללוות לגוי בריבית וישראל
חבירו ערב לו עבור קרן ורבית אם לא יפרע
הגוי יפרע הערב קרן וריבי' משו' דישר' המלוה
לא בתר ערבא אזלא שא בתר הלוה גוי ואפי'
לפי הנ"ה באשירי שם בשם ראבי"ה דכה"ג אסור
ליקח הרבי' מכל מקום מודו בקרן דמועיל
הערבו' וריבית נמי אי יהיב ליה גוי שרי ליה
למשקל ובריבית נמי איכא תקנה אפילו ל
למשקל מישראל כגון שיתנה הערב עם המלו'
שלא יתבע אא"כ אין ביד הגוי מה לפרוע דתו
ליכ' בתר ערבי' אזל׃ והכי כתב אשירי בשם
הראב"ד בהדיא דשרי כה"ג מ"מ נראה דאין
להתיר בנדון דידן מכל הני דהא דשרינן הת'

דמצי ישראל למיהוי ערב לישראל חבירו עבור הנכרי בהלוא' בריבי' היינו דווקא היכא שהישראל מלוה מעותיו לנכרי עצמו וחבירו הישראל נעש' ערב בשביל הנכרי כה"ג לא מיחזי כלל כמלוה חבירו בריבי' אבל בנדון דידן דשמעון לא מלווה לנכרי וליתי' בהדיה אלא נותן מעותיו ליד ראובן על סמך הנכרי וכיון שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד שהרי בטוח הוא בקרן שלו מיד ראובן איכא למימר ודאי דמיחזי כריבי' הואיל והמעו' ניתני' מיד ישר' זה ליד ישראל חבירו וכה"ג אית' התם בתוס' דדווק' הניח על גב הקרקע ויפטר שרי אבל תנם לחבירך והפטר אסור ואע"ג שהנכרי המלו' מתנ' בריבי' עם הישר' השני וישרא' השני נותן הריבית רק ליד הנכרי אפ"ה אסור משו' דהמעו' ניתני' מיד ישר' ליד ישר' השני וכו' כנותן רבי' וה"ה בנדון דידן ואת"ה מניין לנו לדקד' ולחלק כולי האי לאסור י"ל דהכי מוכח בתרי דוכתי בדברי הגאונים דבנדון דידן אסור דחשוב קרוב לשכר ורחוק להפסד חדא במרדכי פ' המפקיד קרוב לסופו גבי מותרי' ישתמש בהן כתב שאם הלוה לנכרי על המשכון נוטל ה הנפקד כל הריבית ואם ירצה לתת מעצמו חלק למפקיד לא הוי רבי' ואין כאן שכר מעותיו הוא נוטל דהא לא בתורת הלואה ולא בתורת מקח בא לידו ולא מיקרי קרוב לשכר ורחוק להפסד שהוא רשע דאינו אלא היכא דמתני להיו' קרוב לשכר ורחוק להפסד אבל כאן לא מתני מידי אלמא הרי מוכח בהדיא דאי הוה מתני הת' הוי אסור משו' קרו' לשכר ורחוק להפסד והת' הוא ממש כנדו' דיד' שהנ' משתמש במעו' הפקדון וחייב באחריו' בקרן ואם התנה עמו המפקיד שיתן לו מן הריבי' שנוטל מן הנכרי היה אסור ואידך דוכתא הא דכתבו התוספו' ואשירי ומרדכי פרק הנגזל קמא דשרי להלוות חבירו למחצית שכר

בענין זה שיתנה שילוה רק על משכונות של כסף וישמר' בקרקע ואז יהיו כל האחריו' על הנכרי אבל אם ישנה בהם להלוו' על דברי' אחרים אם פחתו פחתו למקבל ואם הותירו הותירו לאמצע וכי האי גוונא לא מיקרי קרוב לשכר ורחוק להפסד הואיל ואם היה עושה כמו שהתנה היה קרוב לזה ולזה ע"כ דברי התוספות ואשירי ומרדכי והשת' אי שרי בנדון דידן הואיל והשכר והריוח אינו בא אלא מן הנכרי אכ"ל למאי צריכים כל הכי תנאי יתן לו הנותן למקבל מעותיו שילווס לנכרי ואחריות הקרן יהא עליו אם לא יפרע הנכרי והריוח יחלוקו אם יפול דהכי תנאי נמי לא מהני רק לקרן כדמבואר למבין שהרי כתבו אם הותירו הותירו לאמצע אבל אם לא הותירו לא מחייב במידי ודוחק לומר דהנהו תנאים מועילים אפילו לשאר רווחים כגון בסחורה וחלופי' שאינם באין ע"י ריבי' דנכרי והכי ודאי לא שרי בנדון דידן דלשון הגאונים דלעיל לא משמע כולי האי הכי·

סב

שאלה ראובן בקש למסור מעותיו לשמעון שילווס את' בריבי' ורצה לקנין עמו כסף מבורר ושיהיה לו גב"כ כמעט בטחון גמור בקרן שלא יהא הפסד לו כלל היאך יעשה בהיתר·

תשובה יראה למצא תקנה ובדדים לעשות בהיתר אלא ד דמיסתפינ' דשמא ע"י דקדוקי הללו ובקשות תחבולות להתיר מקח ומתן בריבית יהיו דברי תורה דומה לחוכא ואיטלולא שחוק והיתול אמנם מ"מ אומרים וצדיקים ילכו בה בגליון בתוס' פרק הריבית גבי הא דאמרינן מעות היתומים מותר להלוות' קרוב לשכר ורחוק להפסד כתב וז"ל ונראה דהיכא דכל האחריות על הנותן שרי אפילו לקרוב דאין

כאן מלוה אלא פקדון ושכר מעותיו נוטל ובתוספת׳ שרי להשכיר מעות לשולחני משום דמחזירין בעין וה״ה אפי׳ אם השכיר׳ להוציאם דשרי דכיון דאחריו׳ על הנותן כשהמקבל מוציאם וכן כת׳ ר״ת בתשובתו עכ״ל והתוס׳ והסמ״ג מוקמי ההוא דרב חמא דאוגיר זוזי בפריטי שהיה רב חמא מקבל עליו אחריות אונסי׳ ואפ״ה מסיק הת׳ דאסור משום דזוזי לא מהדרי בעינייהו ומשום דהשכר שנותן מן המעו׳ אינו אלא כדי להוציא ולא בשביל שיהו כפחתי׳ כמו כלי השכור בדמי׳ שכפחתו עו׳ מלאכה ובמרדכי בשם א״ז מוקי ההיא דמשכיר מעות לשולחני דווקא כשמניחים השולחני לפניו ואם אבדו או נגנבו חייב ב באחריות׳ אבל אי מוציא להרויח בהם אסור משו׳ ריבי׳ והכי הוי מעשה דרב חמא דאוגיר זוזי בפריטי עכ״ל והשתא מדברי הגליון דלעיל מבורר דכל היכא דאין הנותן חושש כלום על אחריות הקרן דשרי אפילו לקנין התוס׳ כמו דאוקמי ההיא דרב חמ׳ שהיה מקבל עלי׳ אחריו׳ אונסי׳ ואפ״ה אסו״ל ודאי דדווקא משום דלא הוי מקבל עליו רק אחריו׳ אונסין ולא שאר אחריות כמו גניב׳ ואבידה אבל אם היה רב חמא מקבל עליו אחריות גניב׳ ואבידה הוי שרי והכי משמע להדיא בתשובת מור״ם בההוא פירקא על אחד שקנב׳ עם בחור לתת לו ההוצאה ושילמוד עם בנו וכן כא״ז דלעיל מוקי רב חמא שהשוכר קבל עליו אחריות גניב׳ ואבידה משמע כמי דאי לאו הכי שרי · אמנם מסיפ׳ דתשובת מור״ם איכא למידק איפכא דכתב בסוף היתר ש שהבחור יתן המעות לבעל בית במתנ׳ ושיהא רשו׳ ביד בעל הבית להחזירם או לאו משמע להדיא שאפילו אם קבל עליו הבחור אחריות גניבה ואבידה ואפילו פשיעה לא מהני׳ אלא א״כ נתנו לו במתנ׳ אך י״ל דעדיף טפי לבחור ליתן במתנ׳ שאז בעל כרחו נזהר בו טפי שלא יהא נגנב ואבוד וכ״ש על הפשיע׳ לפי שסומך כ״כ על אמונתו שנתן לו את שלו בסתמ׳ עמ״נ להחזיר · אבל אם לא יתן לו במתנ׳ ויקבל עליו כל ההפסדו׳ לא יהא נזהר כ״כ ולכך נקט האי תקנ׳ ומעתה יש תקנה לעשות כל המבואר לעיל כשאילה בהית׳ בדרך זה שראובן הנותן יקבל עליו כל האחריו׳ אפילו של גניב׳ ואביד׳ ויפריש על המדה לקבל עליו שאפי׳ אם יאבדו או נגנבו ויופסדו אפי׳ בפשיע׳ יהא באחריות אך אם שמעון המקבל פושע בממון כ״כ שדומה הוא כמזיק בידי׳ יתחייב שמעון באחריותו וגם יקבל עליו שלא יהא נאמן אפי׳ בשבועה דאורייתא ואפילו על פי עדי׳ אפי׳ הן מאה שלא פשע בהן פשיע׳ גדולה שהוא כמזיק בידי׳ רק אם יעידו לו הרב והש״צ וכה״ג אנשי׳ יושבי אוהלים בעיר שיש להם ידיעה במשא ובמתן שבעיר המה יהיו נאמנים להעיד בראייה וידיעה גמורה ובדרך זה יהיה בטוח בקרן שלו כשירצ׳ לעולם שאם אבדו יטעון ראובן שהפסידו במזיד בידי׳ ולא יוכל שמעון לאמת דבריו רק ע״פ הרב וה ש״צ וקרוב דקרוב הוא לודאי שלא ידעו כל ה האחריות ושרי ליה לקנין כדמבואר לעיל וכה״ג אשכחן קצת שדקדקו רבוותא למצא היתר על ידי תנאי ואע״ג דבודאי אין דעת שניהם שיתקיימו התנאים ואין מתכין אותו אלא כדי ליקח הריבי׳ בהיתר כיהא דכתבו התוס׳ בפרק הנזל קמא ושאר החבורי׳ כמי מייתי לה שיתן מעות לחבירו למחצי׳ שכר ויתנה עמו שלא ילוה אותו רק על משכונות כסף או זהב ויטמין אותם בקרקע ואז יהיה האחריות על הנותן אבל אם ישנה להלוות בעניין אחר יתחייב המקבל ב באחריותו כדמסיק התם בכה״ג אין לאסור משום קרוב לשכר ורחוק להפסד ואע״ג דהכל

יודעין

יודעים שאין כלל בדעת הנותן והמקבל שיתקיים התנאי שילוה אותו רק על כסף או זהב ויטמין בקרקע אלא ילוה על חובות לגמרי בלא משכון או על משכונות שאינם של כסף וזהב ואם מכסף וזהב ודאי לא יטמין בקרקע אפ"ה שרי · אמנם אין ראייה מכאן שיש לחפש כדין ודקדוקי' רק להתיר הריבי' דרבנן כגון הא דלעיל נותן למחני' שכר דאפי' אם היה המקבל מקבל עליו בהדיא בלי שום תנאי האחריו' מכל מקו' לא הוי שא איסו' דרבנן הואיל ואיכו קונן עמו כלום אלא שאם יהיה ריוח יפול לאמצע ולא הוי אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד והכי מוכח התם מתוך הסוגיא להדיא דבהכי איירי בלא קנינה כלל אבל כדין דידן דקונן עמו להדיא ואם לא היו התנאים ביניהם הוה ריבי' דאורייתא מאן לימא לן דשרי לחפש גדרי' ותנאי כדי להתיר מה שאסר' תורה בכמה אזהרות ודיי לנו במה שדקדקו הגאונים הראשוני' למנא היתרות ע' גוי וכה"ג ואע"ג דהני היתרות דומי' קצת לחוכא ואיטלולא איכהו הוו כדי לסמוך עליהם ועל דקדוקיהם ולא אנו מ"מ כתיבנ' כדי לחויי מילי דאורייתא · הנר' לע"ד כתבתי ·

ש ג

שאלה ראובן זקף עם הגוי לוה שלו י' ליטרא עבור ט"ו ליט' מר"א ניסן עד ר"א שבט ובענין זה יגיע ג' פשי' בכל שבוע על כל ליט' וליט' בר"א סיון בא אל שמעון שיפדה ממנו חצי החוב דהיינו ה' ליטר' תחיל' הקרן ויעלה לו ג' פשיטי' על כל ליט' וליט' כמו שעולה לו מן הגוי כל זמן שלא יחזיר לו מעותיו קרן וריבית והרשות יהא ביד ראובן להחזיר לו אחר חודש א' אחד או ב' חדשי' היאך יעשו הדבר בהיתר גמור ·

תשובה יראה' דבדרך תנאי ממש כבל המבואר לעיל אין למצא ת' תקנה לעשות בהיתר אבל בהבטח' ובמאמינו יש לעשות בהיתר ואבאר תחלה החילוקים לאסור ולהתיר כאשר נמצא בפסקי הגאונים ומתוכן תתבא' שאלתינו במרדכי פ' הריבי' כתוב מתשוב' מור"ס על אודות הטיינכט כו' דישראל שזקף עם הגוי קרן וריבית בכלל אחד עד זמן ידוע חשיב הכל כקרן שהרי אם היה בא הגוי ליתן לו מעותיו שהלוה לו לא היה יכול ליפטר בדיניהם אא"כ היה נותן לו כל הריבי' שנזקף עם הקרן ואע"ג דבסוף התשובה כתב באת"ל דדווקא ריבי' הנזקף שכבר עלה ועבר זמנה חשיב כקרן אבל מה שלא עלה עדיין לא כר' דלרווח' דמלת' כתב באת"ל שהרי כתב בפשיטו' דחשי' כקרן וכר' כמי לפי הדקדוק באשירי בהדיא דפרק א הריבי' גוי שלוה מעו' מישראל וזקפו עליו במלוה אם עד שלא נתגייר כו' מוכח התם דסבר דאפילו ריבית שלא עלה עדיין חשיב אפ"ה כקרן הואיל ונזקף וכתב עוד באשירי מן הירושלמי וכן בסמ"ג מייתי אותו ירושלמי יש דברי' שהן כריבי' והן מותרי' כיצד לוקח אדם שטרו של חבירו והלוואו' חבירו בפחות ואיכו חושש משום ריבי' ומפרש שם בה"ג כגון ראובן שהיה חייב לשמעון מנה לפרוע לו בתשרי מותר ללוי ליתן לשמעון חמשים בניסן ולקח המנ' בתשרי שאין זה הלוואה' שא מכר גמור שהרי שמעון נסתלק לגמרי מ מחוב זה ולוי זכ' בו במעמד שלשתן ואם יש לשמעון שטר יקנהו ללוי במסיר' ומשיכה כו' ובההוא פירק' כתב א"ז ואשירי ומרדכי דאם יש ליש' משכו' מן הגוי בריבי' מותר ליש' אחר לפדותו אליו בדרך זה שימכור היש' ראשון ליש' שני המשכון כדי שיהא הריבי' שיעלה מכא' ואילך על המשכו' שלו ואם לאח' זמן ריב'

דישרא' ראשון לחזור ולפדות המשכון אלא מותר לו ליתן לישראל השני הקרן שלו וגם הריבית שעלה על המשכון בזמן היותו בידו וישראל השני יחזור וימכור לישראל הראשון את המשכון שיהא שלו כבתחילה ובתלמוד פרק הריבי' אית' מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר ודייקא התם מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רב סיפא דאמר ליה מדעתי' ופרש"י מדעתיה כלומר אם ארצה אחזירם ולא שתתבעני בדי' הילכך מותר דאי כמי חזר וקיבל מעותיו עד עכשיו שלו היתה וחוזר ומוכר' לו אבל רישא שע"כ צריך להחזירה מעיקרא לאו מכר הוא עכ"ל ובהג"ה באשירי בשם א"ז שפי' בשם ר"ח פי' אחר אמדעתיה ע"ש ומהשת' כבאר שאילתינו כבר מבואר לעיל דמ"ורם ואשירי סבירא להו דבתר זקיפ' אזלינן אפילו בריבי' שלא עלה עדיין חשוב הוא כקרן ואכ"א אין תקנה להקנו' כתב הנזקף עם הגוי מישרא' לחבירו שיעלה לו ריבית בכל שבוע מה שהוא רבא או מעט דהואיל ונזקף החוב עם הגוי כל דמי החוב קרן וזקיפה הכל חשוב ממונו של ישראל ואישתכח מאי דשקיל בריבי' כל שבוע לאו מיניה דגוי קשקיל אלא מממונו של ישראל בשכר המתנת מעותיו שמקדים ונותן לו עת' קודם הגעת זמן הזקיפ' ודאי אם היה רוצה לקנות עתה החוב לגמרי בפחות מדמי הסך שכתוב בכתב כגון שיחשבו כמה עולה הריבי' עד זמן הזקיפה וכפי אותו ערך יתן לו עתה פחות כה"ג שרי לגמרי כדאית' בהדיא בירושלמי לעיל דמייתי סמ"ג ואשירי וכדמפרש שם בהג"ה יפה ואפי' אם אינו רוצ' ליקח כולו אלא מקנת החוב בדרך זה נראה דאין חילוק כלל בין למכור ולהיות כולו או מקנתו אבל אם אין בדעתו של המוכר למוכרו לחלוטין אלא רוצה לחזור ולקנותו כשיהיו לו מעו' כריכי' לעשו' בענין זה שלא יהא בטוח לגמרי בתנאי גמור להחזיר לו אלא בטוח בחבירו שקונ' ממנו שלא ישנ' את דבורו יקנהו ממנו חבירו בקניין גמור ויבטיח אותו אח"כ בדברים אמתיים לכשיהיו לו מעו' יחזור וימכור אותו לו בדרך זה פר"ח לעיל ופרש"י יאמר בתחילה אם ארצ' ולא שתתבעני בדי' אבל אחשב בדאי אם לא אעשה ואי נברא דמהימן הו' מסתמ' לא ישנה בדבורו והשתא לפי דוגמתינו ושאילתינו שנזקף מכיסן עד שבט י' ליטרא עבור חמשה ליטרא לריבית עולה בכל חדש חצי ליטרא לריבית אם יקנה ממנו החוב כולו או מקנתו בסיון כמנא שכבר עלה ליטרא לרבית ואם כן יכול ליתן לו אחד עשר ליטרא והרי כולו שלו היא מאז ואם הבין יתן לו חמשה ליטרא וחצי ואם רוצים בדרך המבואר בשאילה שיפדה רק כמו שהיה הקרן הראשון ובעל מכת שיתרצה לחזור ולמוכרו לו וכדמבואר לעיל אם קנה ממנו בראש חדש סיון ויחזור למוכרו לו בראש חדש אב יחזור לו זה ויתן לו אחד עשר ליטר' שהרי עולה ריבית ליטרא באלו שני חדשים סיון ותמוז בזמן שהיה החוב קנוי לו ואף על פי כן שמתרבה ממון שמעון מיד ראובן ואין יד גוי באמצע כלל מכל מקום הואיל ודרך מקח וממכר הוא שרי כההיא דכתיבנא לעיל בשם א"ז ואשירי במוכר משכו' לחבירו וחוזר וקונהו מאתו אלא דהתם הריבית לא נעשה לקרן של הישראל כמו בנדון דידן לכך הוצרכתי לבאר כאן תקנותו להיתר · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

סד

דיני שמיטה

שאלה חוב שעברה עליו שמיטה
אם יכול המלוה לכופו ללוה
בערכאות של גוים שיפרענו כיון שכתב ב
בשטר בין בדיני ישראל בין בדיני אומות
העולם אי קעבר לא יגוש או לאו ·

תשובה יראה אף על גב דכתב ר״י וכן
מוכח מדברי רבינו תם וכמ׳
גאונים וכן מפ׳ רש״י פרק קמא דעבודה זרה
דשמיטת כספים נוהגת בזמן הזה לא חזינן
רבנן קשישי בדורותינו דהוו מורו לנהוג
עתה שמיטת כספי׳ ואדרבה שמעתי שהיה
אחד טוען שמיטת כספים לפטור מהלואה
היה נחשב כאחד מן המתמיהין גם אותו
שהיה טוען שמיטה לא היה טוען טענה זו
אלא אם כן היה לו בלאו הכי אמתלאו׳ אחרות
שלא ביה כרנא וכי האי גוונא כתב גם כן
בטור חושן המשפט מתשובת הרא״ש ש
שבאותו מלכו׳ שהיה בו הרא״ש לא רצו לדון בה
ולנהוג שמיטת כספי׳ ונוח הר״אש בכרוכייא
על ככה ולא אשגחו ביה ואמרו לו דיש ה
להם יפוי כח בשטרותיהן שכתבו בהן שיוכל
מלוה לכוף הלוה בכל הדרכים בין שהם דתיי׳
ובין שאינם דתיים והיו רוצים לומר דעל ידי
שופרא דשטרא דא היו יכולין לכוף הלוה
שהרי מחל לכופו שלא כדת· וכתב הר״אש
על זה דלא מהני דהוי מתנה על מה שכתוב
בתורה ומכל מקום מסיק שם דהוא היה
נוהג שמיטה והיה דן כך ואעפ״כ לא היה
סותר מכהנים ע״כ· ונראה למצא קצת טעם
וסברא אמאי לא נהגי׳ תורת שמיטת כספים
עתה בדורותינו משום דקיימא לן כרבי
דשמיטת כספי׳ בזמן הזה אינו אלא מדרבנן
זכר לשביעית אבל מדאורייתא בזמן שאתה
משמיט קרקע אתה משמיט כספים כך דרש
לה רבי בתלמוד׳ ואם כן נוכל לומר דלא
תקינו זכר לשביעית אלא בארצות שקרובים
לארץ ישראל כגון בבל ומצרים וכי האי גוונא
תירץ ר״י בחד שינוי דמהאי טעמא לא נהגינ׳
תרומות ומעשרות בארצינו דאשכחן דהוו
נהיגי בהו האמוראי׳ בבבל דלא גזרו בחוב׳
לארץ רק לארצות הקרובים לארץ ישראל ולא
ברחוקים ואף על גב דחלה נוהג בכל הארצות
וחילק בה משו׳ דחלה דמיא טפי לחובת הגוף
מלחובת קרקע משום דבעל העיסה חייב בה
ולא בעל הקרקע ולא דמי לתרומו׳ ומעשרו׳
דחובתם רק על בעלי קרקע ולפי זה כל שכן
שמיטת כספים שתנהג בכל הארצות דחוב׳
הגוף ממש היא כדאיתא בהדיא פרק קמא
דקידושין קרוב לסופו י״ל דמכל מקום הואיל
ואיתקש שמיטת כספים לשמיטת קרקעות
ושם שמיטה חדא הוא דתרווייהו בקדושת
שביעית תלוי ובזמן הזה לא נתקן אלא זכר
לשביעית דמיא טפי לחובת קרקע מהלה וכן
משמע התם פרק קמא דקדושין דהא אי לא
הוי קרא הוה דרשינן דאפילו בזמן השמטת
הקרקע לא תנהוג שמיטה בחוב׳ לארץ אלא
בארץ ישראל והשתא כמי דרבייה קרא מ״ל
דמיא כמי לחובת קרקע משום דשם שמיטה
חדא הוא כדפי׳ והא דכתבו המחברי׳ דרבינו
תם כתב פרוזבול בימיו וכן הא דלעיל דכת׳
אשירי דיש לנהוג תורת שמיטת כספים
אפשר לא סבירא להו כהך שינויי׳ דר״י דיש
לחלק בחובה לארץ בין ארצות קרובות ל
לרחוקים · וכן הוא האמת דרבינו תם תירץ
ההיא דתרומות ומעשרות בע״א משינוי דר״י
אכן אכן אשינוי דר׳ סמכינן לענין שמיטה
וגדולה מזו אשכחן לגבי כלאים דנהוג עלמא
כר׳ יאשיה דאינו חייב עד שיזרע חיטין
ושעורין במפולת יד וכתב ר״י דאע״ג דאיכא
כמה סתמים דלא כרבי יאשיה מכל מקום
בדורות אחרונות בימי רב נחשון בר יצחק
הקילו לנהוג כרבי יאשיה הא קמן דאפילו

באיסור דאורייתא סמוכים דרי בתראי אחר תנאי כנגד כמה סתמים כל שכן במאי דתקין רבנן רק לזכר שביעית דנוכל לסמוך אחד שינוי דגאון אף על גב דגאוני קמאי לא בעו לסמוך עלה אבל משום דכתב בשטר דיכול לכופו בין בדיני ישראל בין בדיני אומות העולם והיה ר״ל שלשון זה משמע שהתנה עמו שלא ישמטנה ואמרינן בפרק קמא דמכות המלוה את חבירו שלא תשמטינו שביעית שביעית משמטתה על מנת שלא ישמטנו שביעית אין שביעית משמטתה ופרש״י שם הטעם דהמתנה שלא תשמיט שנת השמיטה אין זה תנאי דאין שנת השמיטה מסורה בידו ולהתנות עליה שלא תשמט אבל המתנה על עצמו שלא ישמיט הוא בשביעית כל תנאי שבממון תנאו קיים אין נראה שלשון זה כולל שמוחל תורת שמיטה דאין כותבין לשון זה בשטרות אלא להך שופרא דמילתא שאם ידחה הלוה למלוה בדיני ישראל שיוכל זה לכופו בדיני האומות אבל לא קבל עליו כלל בלשון הזה שאם יתרצה בדיני ישראל ולא ידיחנו בכלום שיכריחנו בדיני האומות ואם כן אין כאן מחילת תורת שמיטה והיא דלעיל מתשובת הרא״ש דאם כתב בשטר בין שהם דתיים בין ש שאינם דתיים דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה נראה דאינו ר״ל דמטעם שמיטה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דהא בריתא לעיל דמצי להתנות על עצמו ש שלא ישמט אלא רוצה לומר דמה שמתנה לכוף בדרכים שאינם דתיים זהו מתנה על מה שכתוב בתורה דהתורה צותה שלא לעבור על דת וההלכה רק ללכת בחוקי התור׳ ודתותיה ואם תאמר דכי האי גוונא שרי אפילו בלא תנאי לכוף הלוה בשמיטה על ידי שלטוני האומות וכי האי גוונא לא קרינן לא יגוש כדמשמע מתוך פרש״י פרק השולח הא דקאמר ותליא ליה עד דקאמר הכי כלומר במתנה אני נותן לך ופרש״י אם ירצה הלוה לחזור בו כשיאמר לו המלוה משמט אני אם נבררה יד המלוה יתלהו על עץ עד דאמר במתנה אני נותן לך ואין כאן לא יגוש דלאו כב״ד קתבע ליה ע״כ הא קמן היכא שאינו כופהו על ידי בית דין לית ביה משום לא יגוש וערכאות של גוים לאו בית דין מיקרו כלל דהא דרשינן לפניהם ולא לפני הגוים יש לומר דשתי תשובות בדבר חדא דאפילו שרי לכופו בזרוע ובגבורת יד אפילו הכי על ידי גוים אסור לעשויי דכי האי גוונא כתב מרדכי שלהי הגוזל קמא דאפילו במידי דדינו כל דאלים גבר אין לתקוף ולאלם אחד על חבירו על ידי גוים כלל דמכוער הדבר לעשויי על ידי גוים ואידך דמשמע מתוך פרש״י ומתוך הסוגיא התם דתלי ליה עד דאמר הכי קאי דווקא אהיכא דכבר החזיר הלוה החוב למלוה ואמר לו מלוה משמט אני כמו שצריך לומר ואם אמר לו הלוה אף על פי כן במתנה אני נותן לך שרי לקבל והא קאמר ותלי ליה עד דאמר הכי אבל לתוקפו בזרוע מעיקרא כדי לפרוע לא אשכחן כלל ואף על גב דמקושית אשירי דמקשה אפרש״י דאם כן בטלת תורת שמיטה משמע ד דמעיקרא כפיית פירעון קאמר רש״י גורתה דשמעתא לא משמע הכי כלל למדקדק שם ודברי אשירי אפשר ליישבו · וגם אחרי דכתב שם אשירי דלא כהירא פרש״י דרוצה לומר תלי ליה שיכופו בזרוע אלא פי׳ שתולה לו עיניו דרך חינון שיאמר לו אף על פי כן במתנה אני נותן לך וכן כתב סמ״ק וכן משמע בפשיטות בסמ״ג ואם כן ליכא ל למיסמך אפירוש רש״י ולכוף על ידי גוים

בלל

כלל׃
ש ה

דיני תובע ונתבע ודיני שטרות והרשאה ופקדון

שאלה ראובן יושב בעיר שיש בו בית דין או שעירו סמוכה לבית דין פלוני ויש לו ממון מופקד ביד לוי היושב בעיר אחרת שיש בה גם כן בית דין או שהיא סמוכה לב"ד אחר ושמעון יש לו תביעות על ראובן ובא לעירו של לוי ונוח בכח ב"ד שבעיר או הסמוכ' לה לעכב הפקדון שביד לוי ורוצה שידון ראובן עמו באותו העיר שהפקדון שם בב"ד שלה וראובן משיב דבעי למהוי ביית בעיר שהוא דר שם בב"ד שלו הדין עם מי׃

תשובה יראה בתחילה צריכין לבאר באיזה צד יכול לעכ' הפקדון אף כששניהם בבית דין אחת ובעיר אחת במרדכי סוף פרק המקבל כתב דיש תקנת חרם קדמוני' שלא לעקל ולעכב פקדון והלוא' מחמת הלואתו אמנם מוכח התם דמקומות מקומות יש וכהרא כהרא ופשטיה שהרי כתב לעיל מיניה דיש מקומות שנוהגין דווקא מלמדי תינוקות אין יכולין לעכב ספרים שבידם רק מחמת שכר לימודם מ משמע בהדיא דאדם אחר יכול לעכב אפילו ספרים הנשאלין לו מחמת תביעתו שיש לו על בעל הספר וכל שכן שאר חפצים ותו מייתי התם במרדכי דאיכא גאון דסבר הכי להדיא דיוכל לעכב פקדון שבידו מחמת הלואתו׃ אמנם מייתי נמי ראבי"ה תשובת ר"ת שהשיב לרבני צרפת והסכים להם ד דאיתא לתקנת העיקול וכתב דהקדמונים עשוה כמאן דחובל אוכל נפש דבכל שעתא ושעתא קא עבר אי לא מהדר הכי נמי מ מחוייב לאהדורי בכל שעתא אלא דמינו שלו לא הפסיד בשביל חזרתו והוא דכתב במרדכי פרק קמא דבבא מציעא בשם רבינו יואל ורבני רעגנשפו"רק הלכה רווחת ב בישראל כל שבידו נאמן לטעון עד כדי דמיהם לא שנא מלוה ולא שנא פקדון יש לומר דר"ל נמי התם לענין זה שלא הפסיד הממנו שלו דבהכי איירי התם אבל איכ' למימר דמודו כולהו דמחייב לאהדורי כרבינו תם׃ והשתא לפירוש רבינו תם ורבני צרפת שהסכימו לתקנת העיקול היה נראה דכל שכן הוא שלא יוכל לעכב הפקדון שביד חבירו מחמת שום תביעה ואם תאמר דאדרבא דווקא מה שבידו תיקנו הקדמוני' שלא לעקל משום דחשו לתקון העולם שלא תהא דלת נעולה בפני מפקידין ומלוין כי יחושו העולם שמא הנפקד או הלוה יתבע מלוה ישנה על הפקדון או על המלוה כ כדי שיעכבם בידו אבל למה נחוש שיבא אחד לעקל מה שביד אחרים כיון דלית ליה ביה ר וחא שהרי מונחים ביד אחרים ו והיא דבשמעתא קמייתא דבבא מציעא דקאמר לחד שינויי דלא קנים רבי יוסי א אלא היכא דאית ליה פסידא לרמאי כי היכי דלודי אבל כי לית ליה פסידא סבר דלא יודה אף על גב דלית ליה נמי רווחא כיון דמונח עד שיבא אליהו מכל מקום חיישינן דלא יודה ורבנן דפליגי ארבי יוסי התם מסיק התם דהיא שינוי ליתא מכל מקום אהך סברא דלא מודה אף על גב דלית ליה רווחא ליכא מאן דפליג אלא מטעם דלא קנסינן כי היכי דלודי שא משום ודאי רמאי כדהוה שינוי דלעיל כדמבואר שם מ"מ נרא' דלא דמי כלל לנדון דידן דודאי סברא הוא שלא יודה הרמאי האמת אע"ג

דלי׳ ליה רווח הואיל ולית ליה פסיד׳ אינו חוזר
מדבריו הראשוני׳ ולשווייה נפשיה שקרן אבל
מכל מקום בתחילה אינו חושש לעקל ולעכב
ממון שביד אחרים בשביל שיתפשרו עמו
כרצונו דכולי האי ליכא למיחש דלא רגילי
איניש למיעבד הכי · אמנם אחר שכתב
רבינו תם שהקדמונים עשו לתקנת העיקול
כחובל אוכל נפש דכל שעתא קעבר בקום
אהדר אם כן נראה קצת דאין לחלק בתקנת
העקול אי מעקל מה שבידו או מעקל מה
שביד אחרים על פי בית דין שהרי עיקר
אזהרת חובל אוכל נפש על פי בית דין נ
נאמרה כדאיתא פרק המקבל · מכל מקום
במדומה בודאי שמנהג פשוט באושטר״יך
ואנפיה לעכב פקדונות והלואות בין שבידו
בין שביד אחרי׳ בכח בית דין בשביל תביעות
וטענות שיש לאחד על בעל הממון · ונראה
דמנהג זה נשרש מתחילה מהא דכת׳ אשירי
פרק קמא דבבא קמא דדין גמור הוא כדי
להציל העשוק מיד עושקו מי שבא לבית דין
ואמר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי ממון
שלו במקום ידוע וירא אני שאם יבא הממון
לידו שיבריח אותו ולא אוכל עוד להיו׳ נפרע
ממנו וכן מי שעדיין לא הגיע זמן שטר
חובו ובא לבית דין ואמר כך הכל לפי ראות
עיני הדיינים יכולין בית דין לעכב ממון
הנתבע עד שיברר תביעתו או עד שיגיע
זמן השטר ע״כ · ונראה לומר דאיכ׳ לאוקומי
דברי אשירי הללו אפי׳ במקו׳ דליתא לתקנת
העיקול משום דיש לומר דלכי האי גוונא לא
תיקנו רבותינו הקדמונים ואפשר שעל ידי
שהנהיגו בית דין לעכב ולצוות בכי האי
גוונא נשתרבב המנהג לפעמים על ידי
הכרת פנים עד שנתפשט לעכב ולצוות
אפי׳ היכא דליכ׳ אמתלא יפה בדברי המעכב
והמעקל · בתשובת מור״ס סוף פרק הכותב

ופר׳ גט פשוט בענין מלוה שהלוה מעותיו
בבית בעל ביתו והפקיד קצת משכונות כו׳
משמע שמן הדין אין לעכב ממון חבירו
קודם שיתחייבו לדין משום דנכסי איניש
אינון ערבאין ביה ותנן לא יתבע מן הערב
תחילה כדאיתא פ׳ גט פשוט · אמנ״ל דהתם
מיירי בענין זה שרוצה התובע שימסרו לידו
נכסי הנתבע והכי משמע שם הלשון בהדיא
וכן ההיא דמייתי מיניה ראייה בפרק גט
פשוט נכסין דאיניש אינון כו׳ איירי בהדיא
בהכי דההוא דיינא דאחתיה למלוה בנכסי
לוה והא ודאי לא עבדינן אבל לעכב ממון
הנתבע ביד אח׳ עד שיברר התוב׳ תביעותו
לא שמעי׳ מהכא כלל · ומהשתא נראה על
תחילת שאלתינו דכך הדין אם עיני הדייני׳
רואים דראובן איניש דציית דינא הוא ואין
לו כח להשמיט מתחת ידי ב״ד שבעירו או
הסמוך לו ולא יוכל לדחות אותו ולא להתשם
כנגד שמעון בכי האי גוונא לא יוכל שמעון
לעכב הפקדון או הלוואות ראובן שבעירו
של לוי כדי שיהא ראובן ציית לו דינא באות׳
העיר אפילו אי לא נהג בו תקנת העיקול
באותה העיר משום דנכסי איניש אינון
ערבאין כו׳ ותנן לא יתבע מן הערב תחילה
וכיון דמכל מקום חלה התביעה מקודם על
עצמו מעל הנכסים אם כן צריך התובע
לצעוק תחילה בב״ד אשר הנתבע שם קודם
שיצעק בב״ד שהנכסים שם כמו שנוהגים
האידנא שהתובע הולך אחר הנתבע לב״ד
שבעירו או הסמוך לו וכן העתיק אחד מ
מהגדולים מפסקי גדול שרבותינו האחרונים
דכן שילכו לב״ד הסמוך אבל אם עיני הדייני׳
רואו׳ דליתנהו בראובן כל הני מילי דפרישי׳
לעיל ונראה להם דיש לחוש שאם יפטר ממון
זה שבעיר לוי מתחת ידו לא יוכל לשוב ל
להשיג דין ומשפט מראובן בכי האי גוונא

אם

אם כן מחוייבים ב"ד לעכב הממון מיד בדין גמור כדכתיב אשירי לעיל וכדפירשתי נמי לעיל דנראה לומר דאפילו במקום דנהגו תקנת העיקול איירי אשירי משום דבכי האי גוונא לא תיקון וכיון דמדינא מעוקל הממון בעירו של שמעון ועפ"י ב"ד שלו אם ירצה ראובן שיפטר ממונו צריך לדון עם שמעון בעירו ובב"ד שלו ·

טו

שאלה ראובן תובעין אותו בממון שהו' מוחזק בו ורצונו לחפש בדין ותואנות כנגד התובעי' ולהשמיע בהן בכל טצדקי כדי שיתרצו לעשות עמו פשר' ויקחו ממנו איזה סך וימחלו לו על השאר שרי למיעבד הכי או לאו ·

תשובה יראה פשיטא ופשיטא דלא שרי כי האי גונ' וחלילה לירא שמים שיצדד למצ' היתר לעשות כזה וכיוצא בזה דתניא פרק שבועת העדו' מניי' לשלש' שנושים באחד מנה שלא יהא אחד תובע ושנים מעידין ויחלקו ביניהם המנה תלמוד לומר מדבר שקר תרחק והלא הדברים קל וחומ' ומה התם דמן הדין נתחייב להם מנה אף על פי כן דרשו חכמי' והזהירו שלא לבקש תחבולות ומרמה כדי להוציא את שלהם מן הדין כל שכן וכל שכן שאין לחשוב מחשבות און ועקלקלות כדי להחזיק בשל חבירו שאין לו בו דין ומשפ' וכל המבקש תואנו' ופקפוקי' ומשתמיט מן הדין אי אפשר לו לעשות כל אילו אם לא בדבר שקר ותחבולות ואם כן הרי הוא בכלל מדבר שקר תרחק ותו דפרק המקבל איתא דאפילו הדוחה חבירו בלך ושוב סבר חד מ"ד זהו עושק האמור בתורה ולא פרי' ליה התם אלא משום דבעינן דומיא דפקדון דקא כופר ממונו ונדון דידן הואיל וכוונתו לכופו לפשרה ולחסר ממון חבירו שמן הדין הוא שלו הוי שפיר דומיא דפקדון ואם כן איסור הוא בלאו דאורייתא ולא הייתי נזקק להביא שום ראייה לאסור דהוי פשיטא מסברא אלא דמסתפינא הוינא דילמא טעו אינשי בה' דאיתא פרק שור שנגח ד' וה' ת"ר שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלי' משלמי' חצי נזק ושואל משלם חצי נזק ופריך ונימא ליה תם שיילית ומועד לא שיילית דאמ' ליה סוף סוף פלגא נזקי בעית לשלומי ולימ' ליה אי הוי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא ומקש' שם התוספות וזה לשונם תימ' מה טענ' היא זאת אם כן היה עושה שלא כדין בשלמ' לרבי ישמעאל דאמר בעלי חובות נינהו ניחא קצת דאיכא למימר הוה אכילנא ליה התם או הוה מזביננא ליה ולא הוינן אלא כמזיק שעבודו של חבירו ופטור אבל לרבי עקיבא דאמר שותפי נינהו אי הוי מעריק ליה היה גוזל שורו לניזק ועוד דב"ד ירדוהו לשלם אם יש לו ונראה שרוצה לומר מתוך דברים הללו שהייתי עוש' היה הניזק מתפשר עמי בדבר מועט והיה מוחל לי נמצא שהפסדתי כל היתרונות עד כאן לשונם · מהכא משמע לכאורה דשרי לבקש טצדקי ועקלקלות כדי שיכריח חבירו שיתפשר עמו וימחול לו על ממונו שהיה שלו מן הדין · אמנם כי דייקינן שפיר בדברי התוספו' יש לנו להוכיח אדרבה דלא למעבד הכי דקאמרי התוספו' דבשלמא לרבי יצחק דאמר בעלי חובות נינהו ניחא קצת דאיכא למימ' כו' עד ולא הוי אלא כמזיק שעבודו של חבירו ופטור והשת' אכתי אמאי פטור נהי נמי דפטור מדינא מכל מקום כל גרמא בנזקים פטור אבל אסור הוא כדאיתא בהדיא פרק לא יחפור והך גרמא דמזיק שיעבודו פסק אור זרוע ואשירי פרק המניח דלמאן דדאין דינא דגרמא חייב נמי בהא ועדיפא מגרמא בנזקין אלא על כרחך כך

דעת התוספו' לפרש הספר דסבר תלמודא דאף אם יטעון השואל שהיה רוצה לעשות מעשים שהם אסורים לעשות כדי לפטור מלשלם ממון כפטור בטענ' זו מלשלם חני כזק דמצי למימר תם שיילי ואם תאמר מאי נ"מ אפילו אי הוי תם סוף סוף היית צריך לשומרו בשביל חני כזק יש לומר דאי הוי תם לא הייתי צריך כלל לשומרו אם הייתי רוצה לעשות אסור הוי מעריקנן ליה ואם תאמר אסור ליה לעשות כי האי נוונא מאי איכפת לך בהא תדאג נשמתי על זה ולכך קאמרי התוספות לרבי ישמעאל ניחא קנת אף על גב דאסור הוא גרמא בניזקי' מכל מקו' פטור הוא אבל לרבי עקיבא לא ניחא כלל משום דגזל גמור הוא אין נראה להם שיכול לפטור את עצמו בטענה כזאת וקאמרי שוב ועוד דב"ד יכדוהו כלומר אפילו אם תמצא לומר דבגזל גמור כמי מצי למימר אין לך לדאג על נשמתי מכל מקום ב"ד יכדוהו לשלם ואם כן מה תועלת היה לו אי הוי מעריק ליה לאגמ' ואהא מתרצים התוספות דלכ"ע יכול ליפטר בטענה זו משום דמצי למימר מתוך דברים הללו שהייתי עושה היה מתפשר עמי והיה מוחל לי אף על פי שאסור לעשות כדרך זה מ"מ לאו גזל ממש הוא וגם ב"ד לא יכדוהו אותו לשלם ואם הייתי עושה איסור מאי איכפת לך בהא כדפרישי' לעיל ועוד נראה לפרש התוספות דכך רוצה לומר מתוך דברים שהייתי עושה כלומר מתוך שהניזק יודע שבידי לעשות דברים הללו מתפחד מזה כי לא יחזיקני כשר וידאג אולי אעשה דברים הללו אף על פי שהן אסורים לעשות ועל ידי כך ימחול לי מעצמו ויעשה עמי פשרה ובזה הפסדתי בשביל שהוא מועד וכי האי נוונא אמרי' פרק ערבי פסחים שנוה רבי יצחק ב"ר יוסי את רבי דלא להוי דייני בהדי תלת שלא יהיו שנים עדים ואחד בעל דין ואף על גב דאייתי' לעיל דאסור לעשות כן מכל מקום חיישינן לה הכי נמי הניזק יחוש לה ועל ידי כן מבקש מעצמו לעשות פשרה וימחול לי׃ הנראה לעניות דעתי כתבתי׃

טז

שאלה ראובן היה שליח צבור בקהל אחד בא שמעון והוציא עליו שם רע של ניאוף וסלקוהו הקהל לראובן בשביל הוצאות שם רע של שמעון ושכרו שליח צבור אחר אח"כ במצא ונתברר שדברי שמעון שקר הם וכזב ומחמת שנאה הוציא שם רע על ראובן והקהל לא רצו להחזיר את ראובן לשליח צבור מפני שכבר שכרו אחר ולא יכולים לסלקו ועל ידי כך הפסיד ראובן מחייתו כי לא מצא להשתכר במקום אחר ותובע לשמעון דמי בושתו ודמי הזיקו שקבל מהוצאת שם רע עליו חייב שמעון לשלם או לאו׃

תשובה יראה אף על גב דשמעון לא עשה טוב בעמיו וגדול עונו על אשר הוציא שם רע על בר ישראל שהוא כשר ונקי בדבר וצריך כפרה גדולה ומכדין אותו עד שיפייס את ראובן כראוי כמו שאבאר לקמן ואם ירצה ראובן שלא למחול לו כלל וליכטור לו איבה לעולם על כך אינו עובר על מה שהזהירו חכמים שלא יהא המוחל אכזרי כדאיתא בספר מצות גדול בהלכות תשוב' דאמר בירושלמי פר' החובל הדא דתימא דצריך למחול בשלא הוציא עליו שם רע אבל הוצי' עליו שם רע אין לו מחילה עולמית ע"כ אבל מכל מקום מן הדין אין לחייב את שמעון לתת ממון לראובן בשביל כך והכי איתא פרק החובל במערבא אמרי משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא זאת אומרת ביישו בדברים פטור ונרא' דלאו דווקא ביוש

דברים בעלמא שא אפילו הוציא שם רע עליו כמי דיכא הכי הוא מדכתב שם אשירי דרב שרירא גאון כתב דאף על בושת דברי' מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לכבודו וכתב אשירי עליו דכן מסתבר דיותר יש בושת בדברים מאבלה דאין לך דבר גדול מהוכאת לשון הרע ודבה על חבירו עד כאן לשונו אלמא דבהכי איירי תלמודא דביישו בדברי' פטור ואין לחייבו לשמעון לשלם לראובן מה שהזיקו והפסיד שכרו שהרי מחמת הוכאת שם רע שהוציא עליו סלקוהו מהיות שליח צבור והוא איכו מוכיא עוד להשתכר וכראה דהאי גרמא בעלמא הוא וגרמא בכיזקין פטור ואם תאמר ע"כ דיכא דגרמ' הוא וחייב בדתנן פרק האומנין השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומת ומקשי' שם התוספות בשם רבי יצחק כיון דקיימא לן כרבי מאיר דדאין דיכ' דגרמי אם כן אמאי לא יתן להם כפועל בטל שהרי על ידו נתבטלו היום ותירץ דאיירי דעדיין היו יכולין להשתכר על ידי טורח משמע בהדיא דאי לא הוו יכולין להשתכר כל עיקר היה חיי' לשלם להם וכדין דידן נמי ע"י שמעון נתבטל ראובן ויש לומ' כיון דאיכו חייב אלא מטעם דיכא דגרמא מחלקי טובא בין דיכא דגרמי שהו' חייב ובין גרמ' בכיזקין שהוא פטור כמו שאבאר בקונר אם כן אכדין דידן נמי איכא לחלק לפי שני חלוקים דרבי יצחק האחד משום דלא מתוייב משום דיכא דגרמי אלא כשהוא עצמו עושה היזק לממון חבירו אבל בנדון דידן שמעון לא הזיק כלום ממון של ראובן וגם הוא לא בטלו ממלאכתו אלא על ידי גרמתו נסתלק על ידי אחרים וכי האי גווכא הוי גרמא בכיזקין ולא דמי להאיא דשוכר האומנים דהתם הוא עצמו שכרו והבטיחו על שכרו כל משך זמן ש

השכירות ועל ידי כך נתבטלו ממלאכתם כי לא יוכל עוד להשתכר ולפי טעם חילוק השני דאיכו חייב אלא אם כן ההיזק נעשה מיד בשעת המעשה של הגורם כאן נמי ההיזק לא נעשה מיד שלא סלקוהו הקהל לראובן מיד כששמעו השם רע מסתמא נתייעצו כבר מה לעשות עמו מה שאין כן בשוכר האומנים דהתם מיד כששכרן סילקו מכל שכירות אחרות באותו יום והבטיחו על שכרו לכך צריך לקיים לו וש תתמ' שנחלק כל כך בחילוקים קלושים ודקים דרבי יצחק נמי ירד לחלק בדקות כדמבואר בתוספות פרק לא יחפור ובאשירי שם ובהגוזל קמ' וכל שכן לפירוש ר"יבא דמסיק דדיכא דגרמי איכו אלא מדרבנן ובמילי דשכיחי תיקנו לחייב ובמילי דלא שכיחי פטרו הגורם ואם כן איכא לאיפלוגי שפיר טפי דהתם בשוכר האומנים מילתא דשכיחא הוא שבעל הבית חוזר בפועלים וגורם להם שיתבטלו אבל בנדון דידן גרמא דבטילה כי האי גווכא לא שכיחי כלל שיוציא אחד שם רע דשקר על חבירו ויחזיק דבריו בשם רע גדול כזה שעל ידי כך יסלקוהו הקהל ויאמינו לדבריו אמנם כראה דאף על גב דמדינ' לא יתחייב שמעון כמו שביארתי מכל מקום אם רצו הבית דין לקונסו כדי לעשות גדר וסייג ולסכור פי דוברי שקר ומוציאי שם רע הרשות בידם כפי מה שנראה להם נורך לפי הענין וכן משמע בתשובת הרא"ש וכן ראוי לעשות ׃

שם

שאלה ראובן שלח עשרים זהובים ביד שמעון להוליכם ללוי לעיר אחרת שיקנה בהם איזה דבר לאחר זמן בא ראובן אצל לוי ותבע ממנו החפץ שבקשו לקנותו או להחזיר לו הזהובים שלו והשיב לוי במעמד שמעון שלא נתן לו כלום

מנה ראובן ושמעון אומר שבודאי נתן לו כ׳
זהובי ולוי מכחישו היאך יתחלק דין זה לענין
חיוב עסק שבועות שביניהם׃

תשובה ירא׳ דיש לברר חילוקי׳ הללו
בביאור יפה מן התלמוד
ומפסקי הגאונים׃ בפרק האיש מקדש גרסינן
אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים באו
וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן
בגירושין וכן בדיני ממונות ומפרש התם
דדיני ממונות כגון שאמר לשנים תנו מנה
זו לפלוני שאני חייב לו הן אומרים נתננו לו
והוא אומר לא נטלתי נאמני׳ מגו דאי בעי
אמרי אהדרינהו ללוה יכולין למימר מסרנו
למלוה והשתא דתקין רבנן שבועת היסת
ואי הוי אמרי אהדרינה ללוה בעי אישתבועי
אם כן נוגעין בעדות הן ולא מהימני אלא
משתבע דלא קבל וחוזר ונוב׳ חובו מן הלוה
ע״כ שיטת התלמוד׃ והרמ״בם וספר מצות
גדול כתבו פסק זה גבי שליח אחד בכי האי
גוונא שהשליח נשבע שנתן ואידך נשבע
שלא לקח וישלם הלוה לבעל חובו או לבעל
פקדו׳ וכתבו עוד בד״א שהשליח והב״ח לפנינו
ומכחישים זה את זה אבל אם מת אחד מהם
או הלך למדינ׳ הים אין הלוה יכול להשביע
השני שהרי אין כאן שטוען להכחיש בודאי
אלא מחרים סתם עד כאן׃ מהך סוגיא יש
להוכיח אכדין דידן דיכול ראובן להשביע
את שמעון שנתן הזהובים ללוי כי הכא
דמשביע את העדים דנתנו למלוה ואף על
גב דשמא הוא דהא לא ידע אי יהיב ליה או
לאו והשליח טוען ברי דיהיב ליה כרא׳ דהיינו
טעמא דכל היכא דידוע הוא דבא ממונו
ליד חבירו וחבירו טוען שנאבד או נתקלקל
או באיזה ענין שהוא נפסד מן הבעל׳ ס
צריך ליסבע שהוא כדבריו ואפילו אם חבירו
שכנגדו אינו יודע בודאי להכחישו והכי

איתא בהדיא במרדכי פרק שבועת הדיינים
בתשובת רבינו ברוך ורבינו שמחה ומייתי
ראייה מהא דאמרי׳ פר׳ המפקיד דמשביעי׳
אותו שבועה שאינה ברשותו דחיישינן שמא
עיניו נתן בה והכי כמי איתא בתשוב׳ מור״ם
בריש פרק המפקיד אהא דמשביעין אותו
שבועה שאינו ברשותו ואי קשה לן אסברותי׳
ההיא דהרמ״בם וספר מצות גדול דכתבו
אם מת האחד אינו יכול להשביע את השני
משמע אם מת הב״ח אינו יכול להשביע את
השליח אף על גב דנרי׳ לפרוע שנית ליורשיו
דאם אין היורשים תובעי׳ אותו אם כן ודאי
כבר נפרע אביהם ופשיטא דאינו יכול ל
להשביע השליח אלא ודאי היורשים תובעים
אותו ואפ״ה אינו יכול להשביע השליח בטענ׳
שמא יש לומר דהתם השמ׳ גרוע מאד דלמה
יש לנו לומר דלא עשה שליחותו הואיל ואינו
מכחישו לפניו והוא האמין לו להיות שליח׃
אמנם אי בעית לאיתוי ראייה מפרק האיש
מקדש דלעיל דבנדון דידן יכול ראובן ל
להשביע את לוי שלא קבל הזהובים משמעון
כמו שנשבע המלוה שלא קבל המעות ונוב׳
חובו שאני התם דהמלוה בא להוציא ואפילו
יש שטר בידו מחוסר גוביינא הוא ואשכחן
בכמה דוכת׳ בתלמוד דתקנו שבוע׳ לנוטלין
אבל בכי האי גוונא לא הוי משביעי׳ למוחזק
והכי מחלק מור״ם בהדיא בתשובה במרדכי
פרק הניזקין דשבוע׳ דלא פקדני אבא דאיתי
נמי בטענת שמא היא באה ולכך לא חייבו
חכמים אלא במקום שהיתומים באו לגבות
מאחרים בשטר של אביהם ולא במקום שהם
נתבעי׳ ובאים אחרי׳ להוציא מהן ולא תקשה
נמי ההיא דרמ״בם וספר מצות גדול דמשמ׳
היכא דמת השליח אין הלוה יכול להשביע
הב״ח ואף על פי שבא להוציא ממונו דיש לומ׳
כדלעיל משום דשמא של הלוה גרוע יותר
דאין

דאין יכול כלל לידע במידי שכתן השליח לב"ה המעות והמלוה טוען מלוה אית לי גבך מאי אית לי גבי שליח לא האמנתיהו מידי כלל ולכך ולא משביעינן להו אלא היכא דתרווייהו איתנהו קמן דמכחשי אהדדי כריכין שניה לישב' כמו גבי חנוני על פנקסו אבל בנדון דידן אף על גב דקיימו תרווייהו ומכחישין אהדדי אין ראובן יכול להשביע את לוי דמצי למימר מה יש לך עלי לית לך גבאי ולא מידי שהרי איכך יודע אם שמעון כתן לי כלום משלך לא היה לי עסק בך בדבר הזה ואם תאמר דלעולם ישביע ראובן את לוי בטענת שמא ומכח העדאת שמעון שמעיד שנתן לו הזהובים והוי כמי דפסול הוא לעדות משום דנוגע בדבר כדמייתינן לעיל מפרק האיש מקדש מכל מקום תיהני עדותו לענין שבוע' היסת כדאית' במרדכי פרק שבועת הדיינים בתשוב' דלעיל דאפי' עד פסול זוקק לשבועת היסת בטענ' שמא יש לומר דדווקא פסול מחמת קורבה זוקק לשבועת היסת דבהכי איירי התם משום דאותו פסול איכו אלא גזירת הכתו' דאפילו משה ואהרן היו פסולין לעדות כדאיתא שלהי פרק מי שמת ואיכא למימר שבועת היסת שהיא תקנת' דרבנן לא פסלו קרובים לגביה אם הם נאמנים לתובע אבל פסול דמכח דנוגע בדבר אין להאמינו כל עיקר דהת' הוא כבעל דין עצמו ואין לסמוך כלום על עדותו · אמנם נרא' דודאי דיכול שמעון להשביע את לוי שלא קבל ממנו הזהובים שהרי הוא טוען ברי כנגדו ולא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את שהרי אין הממון שלך הוא לא מבעיא קודם שנשבע שמעון לראובן דיכול להשביע את לוי דבעל דברים דידיה הוא כדי שיפטר משבועתו אם יודה על ידי השבועה אלא אפילו לאחר שנשבע שמעון ונפטר מראובן מכל מקום יכול להשביע את לוי ודמיא ממש להא דאמרינן פרק הגוזל קמא נגנבה באונס והוכר הגנב כו' ומסיק רבה דאם שומר חנם הוא קודם שנשבע צריך לשלם לבעלים והוא יעשה דין עם הגנב ויוציא ממנו דמי הגניב' ואם נשבע כבר השומ' רבה עומד בשבועתו והבעלים עושי' דין עם הגנב רבה עושה הוא הדין עם הגנב ע"כ אלמא אף על גב דכבר נשבע השומר ונפטר בשבועתו מן הבעלים אעפ"י כן רבה עושה דין עם הגנב ולא מצי למימ' לאו בעל דברי' דידי את שהרי נפטרת בשבועה כיון דמידו נגנב אף על פי שאין הממון שלו בעל דברי' דידי' הוא ובנדון דידן כמי הואיל וטוען שמעון שמידו נתן ללוי בעל דברים דידיה הוא · ולא דמי להאי כלל דאיתא במרדכי פר' הגוזל קמא דפסק ראב"ן בא' ששלח זקוק לאשתו למזונות ונאבד דאין נשבע לאשה אלא מדעת בעלה וכי האי גוונא פסק שם ראבי"ה דהתם האשה אין לה שום טענה כנגד השליח דלא אתי לידו מידה כלום אף על גב דהממון נשתלח להיות שלה מכל מקום איקראי בעל דברים דשליח דהא דהא לא מבית טוען דיהיב ליה מידי · אבל אין נראה ראייה להביא לנדון דידן מהא דאמרינן פרק קמא דב"ק וכן דב"מ ראובן שמכר שדה לשמעון ובא ב"ח דראובן וטרף ליה דיכא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דיכא כו' עד איכא דאמרי אפילו שלא באחריות משום דלא ניחא ליה דליהוי שמעון תרעומו' עלי משום הכי מיקרי ראובן בעל דברי' דב"ח דאיכא למימר ודאי התם דב"ח דראובן אתי למטרף משמעון ואם יטרפנ' נמצא שמעון מפסיד מכח דראובן ונתאכה ממנו ומדין גמור היה לו לשמעו' תרעומ' עליו אבל בנדון דידן הואיל ונשבע לו שמעון לראובן שעשה

השליחות

השליחות ונתן הזהובים שלו ללוי אם לוי מכחיש כלבר מאיזה דין יתרעם עליו אמנ׳ נראה דאם בא ראובן לכוף את שמעון קוד׳ שנשבע שישביע הוא את לוי לא מצי לכופו אלא אם כן פוטר אותו מהשבועה לגמרי אף על גב דהתם גבי נגנבה באונס והוכר הגנב דקודם שנשבע התם צריך הוא לשלם ויעשה דין עם הגנב וכל שכן הכא שצריך לעשות דין עם לוי קודם שנשבע דשאני התם שאין השומ׳ כפסד כלום כדפר״שי התם שיכול הוא להוצי׳ מן הגנב ואינו כפסד כלום רק הטורח וזה חייבוהו חכמים הואיל והיה שומר על הממו׳ אבל הכא אם ישבע לוי לשמעו׳ ושמעון יצטרך ג״כ א״כ לראובן לישבע נמצא אחד מהם ודאי נשבע שבועת שוא וכי האי גונ׳ ודאי מיקרי הפסד וקפידא ואין לכופו לכך ׃

ס ט

שאלה ראובן נתן חגורה של כסף לצורף נוי לתקנה והלך הגוי לאחר שתקנה ומשכנה לשמעון וכבר היו גם כן משכונות של הצורף ההוא ביד שמעון ואמר הצורף לשמעון תוציא לי כל המשכונו׳ שבידך ותחשוב קרן וריבי׳ עליהם ותלוה לי עוד במזומן עוד סך מעות וחגורה זאת תהיה ממושכנת לך בעד הכל כי הוא שוה כל כך וכן עשה שמעון לאח׳ זמן ברח הצורף מחמת רוב חיובי׳ וכי האי גוונא וראובן בא לחקור את חגורתו ונודע לו שהיא ממושכנת ביד שמעון בא ראובן לשמעון לתבוע את חגורתו השיב שמעון אמת כי חגורה את ממושכנת לי מזה הצורף בכך וכך אבל לא ידעתי שהיא שלך תתן לי מה שאתה חייב לי לתת מן הדין ואשיב לך היאך הדין כותן מה יתן ראובן לשמעון שיחזיר לו חגורתו ׃

תשובה יראה דהא פשיטא דאין שמעון צריך להחזיר לו החגורה לראובן בחנם דקיימא לן פרק הגוזל בתר׳ דמשכנת איתא בה משום תקנת השוק ונרא׳ דכל שכן עתה בזמנינו שעיקר מחייתינו בהלוואה בריבי׳ וצורך הוא לנו תקנת השוק במשכנת׳ טפי ממכר ואם כן כל מה שהלוה שמעון לצורף על החגורה במזומן וגם הסך מן המשכונות שהוציא לצורף על סמך החגור׳ זאת כמו שחשב עמו קרן וריבית הכל צריך ראובן לתת לשמעון שיחזיר לו חגורתו ׃ אמנם הריבי׳ש עלה לשמעון מיום שהושכנה לו החגורה אין צריך ראובן לתת לו דלא עשו תקנת השוק אלא דווקא לגבי קרן ולא לגבי רבית כדאיתא בהדיא במרדכי פרק האשה שלום ובמרדכי ובהג״ה אשירי פרק איזהו נשך מכל מקום הריבית שעלה על המשכונות שהוציא שמעון לצורף ליכא למיחשבינ׳ לריוח ולימא דלית בהן משום תקנת השוק אף על גב דריוח הוא ולא קרן מכל מקום אותו ריוח איכו בא ממשכון זה שהוא של ישראל שצריך להחזיר אלא כבר בא ריוח זה לידו ממקום אחר והוי כמו קרן דאטו אם הרויח עשרה זהובים בשחוק והלוום על משכון שהוא של ישראל ואינו יודע ומכירו שלא יהא בכי האי גוונא משום תקנת השוק הא פשיטא דלית׳ דטעם מאי אמרינן דלא עשו תקנת השוק בריוח משום דמדינ׳ היה לו למלוה או ללוקח להחזיר החפץ לבעליו בחנם שהרי שלו הוא ונגנב או נגזל ממנו ולא נתייאש ממנו ועבדו רבנן תקנת׳ שיפר׳ בדמי׳ משום תקנ׳ השוק וכי עבד רבנן תקנתא בקרן אבל לא בריוח משום דלא יתבטל השוק בכך הואיל ובטוח הוא שלא יפסיד הקרן שהוא מוציא על חפץ זה ועל הריוח לא יחוש אם נכנס בפסק על כך אבל אם היה צריך להפסיד גם הריוח שכבר אתא ליה מעלמא והוציא על זה החפץ יתבטל השוק דהרבה לוקחי׳ ומלוין

על החפצי׳ מן הרוחי׳ דאתו להו מעלמ׳ וק״ל
ולא היה צרי׳ להאחרי׳ כ״כ מה שכתבתי לעיל
דאי׳ צרי׳ ראובן לתת לשמעו׳ הריבי׳ שעלה על
החגורה אלא משום דהיה נראה דהייני דווק׳
בעניין זה שלא תיקן הטורף החגורה בשינוי
הקונה כגון שלא חדש בה רק שחברה על
הרצועה וקבע בה מסמרים וכה״ג אבל אם
שינה צורתו בעניין זה דאית ליה למימר
אומן קונ׳ צריך להתיישב בדבר דפלוגתא
דרבוותא היא רב אלפס פרק הגוזל קאמר
דלא ק״ל כרב אסי דאומן קונה בשבח כלי
ואשירי פ״ב דקדושין כתב בשם ר״ת דק״ל כרב
אסי וכן כת׳ פרק בתר׳ דע״ז בשם ה״ג וכן כתב
במרדכי בשם ר״י פרק הגוזל וא״כ שמעון ד
דמוחזק הוא בחגור מצי למימר קים לי׳ כר״ת
וחביריו דאומן קונה בשבח כלי ולדבריהם
קנה הטורף החגורה דלגבי גוי כמי אמרינן
אומן קונה בשבח כלי כדמוכח מדברי ה
הגאונים פרק בתרא דע״ז גבי טבילת כלי
מתכת הלקוחי׳ מן הגוי וא״כ הטורף על שלו
לוה ושלו השכין שא שהוא גזלן לראובן ויהא
יתבענו כאשר ירצ׳ והכי מוכח פרק הגוזל
בתרא בכמ׳ דוכתא דהכא הוא דיכא לגבי
גזילה ממש דקנה לי׳ גזלן בשינוי׳ אמנם אף
לפי זה צרי׳ לדקדק אם השביח הטורף החגורה
כ״כ שיש בשבח כדי ריבית שלו דבמרדכי פרק
בתר׳ דע״ז כתב שהשיב רבי׳ שמח לרבי׳ ברוך
דאין אומן קונה אלא כפי השבח ולא בגוף
הכלי ואם היה אומן רוצ׳ לעכבו לא היה רשאי
וכן משמ׳ לשון רש״י פרק הגוזל אהא דקאמר
התם דמקודשת היא כשעשה לה שיראים
ונזמים ופרש״י דכי יהיב לה מקודשת בשבח
דאית ליה לאומן בגוייהו וכן כתב אשירי
בההוא פירק אהא דאמר רב אסי אומן קונה
בשבח כלי וכל השבח שלו עד שיתן לו שכרו
משמע דדווקא השבח שלו ולא הגוף וכוכל

לומר דאף הגאונים המצריכי׳ טבילה לכלי׳
שתיקנו אומן גוי לישרא׳ מטעם דאומן קונה
בשבח כלי מודי׳ דלא קונה אומ׳ רק כנגד
השבח וא״ה צריך טבילה משום ההוא שבח
ואהא פליגי שאר גאוני׳ וכתבו שאין צריך
טבילה שאי׳ שם הגוי עליו משום ההוא שבח
דאי נימא דאומן קונה בשבח כלי לגמרי נפקא
ושבח אכ״א מאי אין שם הגוי עליו וק״ל ועי״ש
באשי׳ ומר׳ פרק בתר׳ דע״ז · ואת״א אפילו נאמר
דאומן קב״כ גופ׳ ושבח אפ״ה היה צריך שמעו׳
להחזיר לראובן החגור׳ מטע׳ דדינ׳ דמלכות
דינ׳ דהכי דייני עתה דצריך להחזיר לבעלי׳
כ״ד הנגוב מרשו׳ הבעלים או מה שהאומנים
והשומרי׳ מוכרי׳ מרשו׳ עצמן משל אחרי׳ ואפי׳
לאחר יאוש ושינוי רשות דקני כמי כמו שינוי
מעשה מכל מקו׳ אי בתר דינ׳ דמלכות׳ ניזל
צרי׳ ראוב׳ לתת לשמעו׳ הריבי׳ כמו הקרן דחוק
קבוע הוא ליהודי׳ מן המלכו׳ באילו מדינות
כשמלוה על דבר הגנוב ובאו הבעלי׳ לפדות
צריכי׳ לפרוע קרן וריבית ובנדון דידן אע״ג
דהיש׳ הוא צרי׳ לפרוע הריבי׳ לחבירו אין כאן
איסור שהרי לא לוה כלו׳ משמעו׳ ואין זה ריבי׳
הבא מיד לוה למלוה ·

ש״י

שאלה סוחרי׳ נתאכסנו בביתו של ראוב׳
והביאו סחורה למכור בזול ובא
שמעו׳ לקנות׳ ואמ׳ ליה ראובן ביתי זכתה לי
וכשהלך ראוב׳ מן הבי׳ קנה שמעו׳ מן הסוחרי׳
סחור׳ שיש בה ריוח עשרי׳ זהובים ובא ראובן
ונודע׳ עליו והיו ג״כ סוחרי׳ בביתו של שמעו׳
וחזר ראובן אחריהם לקנות׳ מהן והתרה בו
שמעו׳ ג״ב לאמ׳ ביתי זכתה לי וקד׳ ראוב׳ וקנה
מאותה סחורה סוסי׳ שיש בהן ריוח עשרה
זהוב׳ ולא הספיק למשוך הסוסי׳ לרשותו עד
שבלאו הכי סגר שמעון הארוו׳ סוסי׳ שלו שבו
עמדו הסוסי׳ וכששמע שקנה ראוב׳ הסוסי׳ לא

רצה לפתוח לו לראובן להוציא הסוסים כי
אמר ביתי זכתה לי וטען עליו ראובן ממה
נפשך אם ביתך זכתה לך גם ביתי זכתה לי
ותן לי הריוח מהב' זהובים שקנית בביתי
או הנח לי ריוח זה מן הסוסי' ולא יזכה זכות
הבית לא לי ולא לך טענתו טענה או לאו ·
תשובה יראה דדין זה נחלק על שני
דרכי' כמו שאבאר · או"מ פ"ב
ומרדכי פ"ק דב"מ כתבו דר"אבן וראבי"ה פליגי
בהא אם ביתו של אדם זכתה לו בכה"ג ר"אבן
פסק דביתו זכתה לו וראבי"ה חולק ופוסק
דאינה זכת' לו בכה"ג והשתא אם בא ראובן
לתבוע את שמעו' בפעם אחת מתחילה
מכח ממה נפשך כדביארתי ודאי כרי' שמעו'
לתת ממה נפשך הריוח מועט שבאלו שתי
הסחורות דממה נפשך ריוח אחד שלו הוא
וכה"ג אמרי' פ"ב דבכורות מ"ט דרבי מאיר
הואיל וכהן בא עליו משני צדדי' אי בכור
הוא כולו דידי הוא ואי לא הב לי מתנתה
מיני' ורבי יוסי כמי דפליג התם היינו מטעם
דעשו שאינו זוכה כזוכה אבל אהך סברא
דנוטל ממ"נ לא פליגי כדמוכח התם בהדיא
אבל אם תבע ראוב' את שמעו' לדין לכתחילה
על ריוח הסחורה שקנה בביתו וטען דביתו
זכתה לו ופסק הדיי' דשמעו' יכול להחזיק
הריוח דכיו' דפלונת' דרבוות' היא לא מפקינ'
מיניה וכן הדי' לפסוק ואע"ג דבאשירי פ"ק
דב"מ לא משמע הכי גבי זרק ארנקי בפתח
זה כו' דלא איפשיטא אם זכה לו אויר הבית
וכתב אשירי עלה דאפילו הכי בארנקי
שהפקירוה בעלים זכה בעל הבית מכח
ספיקא ומוציאין אותו מיד המחזיק בה
ונותנין אותו לבעל הבית · והיינו ממש
כנדו' דידן דהכא כמי אית לן למימר דראובן
בעל הבית זכה תחילה בריוח הסחורה
מכח ספק דשמא קים לן כר"אבן דיש לחלק

דהתם גבי ארנקי מאחר שהוא הפקר אם כן
כשעבר דרך אויר הבית נקנית מיד לבעל
הבי' אי איכא למימר שאין סופו לנוח כמונח
דמי תו לא מיפסרא מידי אבל בנדו' דידן
אפילו אם תמצא לומר דביתו זכתה לו ב
בסחורה שבא לבית מה שיש להרויח בה מ"מ
אכתי מחוסר אותו ריוח קנין מן הסוחרים
ולית לן למימר דזכה בה מכח ספיקא ונוציא
על הספק מיד זה שהחזיק באותו ריוח
בקנין שקנאו והביא לידו וצריך לדקדק בחלוק
זה · ואם לאחר שנפסק דין זה קנה ראוב' את
הסוסים שהיו בבית שמעו' ושמעו' מחזיק
באורוות שלו שהם סגורות שם מטעם דביתו
זכת' לו וטוען אף על גב שהחזקתי בתחילה
הריוח בסחורה מטעם דאמינא לא קים ליה
כר"אבן דביתו זכת' בכי האי גוונא השתא
בהאי דינא שאני גם כן מוחזק בסוסי' אמינא
דקיימא לן כר"אבן דביתי זכתה לי ואין ראוב'
יכול לבא עליו משני צדדין דממה נפשך אחד
מן הרווחים שלי הוא דכיון שנפסק הדין על
הריוח הראשון שוב אין לחזור עליו מכח ממה
נפשך וטענה דשמעון כי האי גוונא ט
טענה מעליא היא ודמיא ממש להא
דאמרינן פרק החולץ ספק ובני יבם שבאו
לחלוק בנכסי יבם בתר דפליג יבם ב
בהדי ספק נכסי מיתנא דקאתי ספיקא
אמכתא דידיה בהדייהו דבני יבם ממה
נפשך דאי בר יבם הוא הב' אי' ליה מתנה
בהדייהו אי בר מיתנא הוא אם כן ה
ההוא פלגא דשקיל יבם בנכסי מיתנא
דיליה דספק הוא לו וליתבו ליה הפחות
שבשני החלקים האלו מכח ממה נפשך
וקאמרינן דפליגי בה רבא סבר קם דינא
פירוש ההוא פלגא דשקל יבם כבר קם ל
ליה ולא יוכל הספק לחזור עליו מכח
ממה נפשך מחמת תביעות מיון אחר
ורבי

ורבי ירמיה סבר הכי דיכא פי' הדין הראשון
שכתגן כך שיחלוק היבם עם הספק חוזר הוא
מכח ממה נפשך וצריכין בני יבם לתת לספק
אותו חלק או מכחה דיליה בהדייהו בנכסי
יבם וכתבו שם התוספות דהא דסבר רבי
אבא קם דינא דווקא לבתר דפליג יבם כבר
בנכסי מיתנא אבל אי לא פליגי אלא ש
שהנכסים מונחין עדיין לפניהם לחלוק מוד'
דשקלי ספק ממה נפשך · ופסקו התם רוב
המחברים כרבי אבא ונראה הטעם דודאי
סברא היא לעולם דשקיל ספק ממה נפשך
אלא היכא דפליג כבר על פי הדין אסח דעתו
ונתייאש מאותו חלק דשקל יבם ונעשה אותו
חלק ליבם כשאר ממונו שוב לא יוכל לחזור
עליו ממה נפשך ולפי זה כדון דידן אם כבר
באו ראובן ושמעו' לדין על דבר ריוח הסחור'
הראשונה ונפסק הדין לשמעון דזכה במה
שבידו משום דפלוגתא דרבוותא לא מפקינן
ממונא מההוא שעתא אסחא ראובן דעתו
ונתייאש מאותו ריוח ונעשה אותו ריוח
לשמעון כשאר ממונו ולא יוכל ראובן לחזור
עליו מכח ממה נפשך אבל אם בפעם אחת
באו לדין על אלו רווחים ודאי מצי ראובן לבא
על שמעו' משני הצדדין וצריך לתת לו הפחו'
שבהן ממה נפשך · הנ"ה ונראה הטעם
דדמיא לתקפו כהן מוציאין אותו מידו משום
דמתחילה תפיסתו בספק הוי והכי נמי ת
תחילת תפיסתו דבתרא בספק הוי ושלא
בהיתר גמור תפס מכל מקום בכדון דידן לא
חשיב תפיסת האחרון באיסור הואיל ובספק
תפס דראשון כמי אבתי לא אתי לידי ולא זכה
בה עדיין אפילו לפום ספיק' דיליה כדמבואר
בפנים ·

סי' א

שאלה ראובן ושמעון היו מ
מתקוטטי' יחד לפני הקהל
אמר ראובן לשמעון אני נותן מס מ
מממוני יותר שאתה נותן מממונך לפי
הערך וכן אני נותן יותר מלוי לפי הערך
והנני אני נותן נגדיכם תקיע' כף ובקנס
מאה זהובים לצדקה שאחליף עמכם ואתן
כל אשר לי מקרקעי ומטלטלי כסף ושוה כסף
עבור כל אשר לכם נ"כ כל נכסים ושוה כסף ·
והשיב שמעו' אני מרוצ' וקרא ללוי ואמר ללוי
עשה כמוני וכן תקעו כף ראוב' עם שמעון
ולוי וגם קבלו עליה' קנס לצדקה משני הצדדי'
לקיים עליה' החילוף והתמורה כדלעיל וכמו
לאחר יום או יומים בקש ראובן לחזור כי
נתחרט והפציר על ידי ריעים ואהובים
משמעון ולוי שיתרצו גם הם לחזור ונתפייס
שמעון אבל לוי לא רצה להתפייס ונותן ט
טעמים ואמתלאות לדבריו מפני מה אין
רצונו להתפייס ולחזור השיב ראובן אחר
שנתרצה לי שמעון לחזור מעתה איני מקוש'
ללוי כלום שהרי לא קיימתי להחליף רק עם
שניהם ושמעון כבר חזר וטוען עוד ראובן
שאף אם יצטרך להחליף אין רצונו להחליף
בדרך זה טול אתה כל ממוני ואני אטול את
כל ממונך אלא אוציא כל אשר לי בשבועה
וכן אתם וישומו בית די' ממון של מי שוה יותר'
ויתנן המותר לחבירו שהרי אדעת' דהכי
באנו מתחילה לידי חילוף זה שכל אחד חושב
שיש לחבירו יותר ממנו גם גבאי צדקה ת
תובעי' את כולם מחמת קנס שקבלו עליהם
לצדקה ואף אם יתפייסו כולם ומחלו זה
לזה על החילוף מכל מקום לא יוצאין
ידי חובת נדרם לצדקה היאך יתבארו אלו
הדינים ·

תשובה יראה דדבר פשוט שאין
בתביעת הגבאים כלום
אם יתפייסו כולם ואין אחד תובע את
חבירו וכן מצאתי הועתק מתשובה גדול

אחד מן הגדולים הראשונים איש ואשה
שקבלו עליהם חרם לעשות נירושי' והעמידו
קנסו' להקדש על ככה ונתפייסו אחר כך
להיות ביחד ותובעין הקהל הקנסות והשיב
דפטורין משום דלא העמידו הקנסות
אלא משום דלא יעכבו זה את זה וכיון שאין
אחד תובע את חבירו מה להקהל עליהם
שהרי נתקיימו דבריהם וראיי' ממתני' פרק
חמישי דנדרים קונם שאתה נהנה לי אם
אי אתה נותן לבני כור חיטין כו' עד כאן
הך מתניתין מייתי לה בפרק מי שאחזו
וסיום המשנה ר' מאיר אוסר וחכמים אומרי'
יכול זה להתיר נדרו שלא עפ"י חכם ואמר
הריני כאלו התקבלתי ופריך התם מהך מ
מתניתא דדברי חכמים אמילת' דגיטין ודחי
דלגבי גיטין לנערא קמכוין ולכך צריך ל
להתקיים התנאי ממש כמו שהתנה אבל בכל
מילי דמכוין בתנאי להרויח הואיל ונתפייס
הרי הוא כאלו נתקיים לו התנאי ממש ד
דמחילה בקבלה היא כדפירש ר"שי התם
וכדין דידן נמי לא הוו מכוונים רק להרויח
אם כן הוא הדין והוא הסברא אבל אי הוה
אמרינן דטעמא הוא משום דאי בעי מקבל
הוא ממנו כור חיטים וחוזר ונותנו לו וכיון
דמצי למיעבד הכי אפוכי מטרת' למה לי דאם
כן התינח בתנאי שהן בממון אבל כגון
הא דלעי' שהעמידו קנסות לנדקה לעשות
נירושין ואם היה הוא כהן ליכא למימר אי
בעי יעשו נירושין ואחר כך יחזרו ויכשאו ד
דכהן אסור בגרושה וכן אם העמידו קנסות
לנדקה שישאו זה את זה ויתרצו אחר כך
שניהם לפטור זה את זה אין לנו לומר גם
כן דאי בעי יעשו נישואין ואחר כך יחזרו
ויעשו נירושין דאם היו עושין כן כמנא
הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה ב
בקרוביו ודילמא לא ניחא להו כלל בזה אלא

ודאי הטעם הוא משום דכל תנאים הן כי
האי גוונא אין הכוונה רק שלא יעכב איש
את חבירו כנד רצונם אבל כשנעשו רצונם או
שהתנאי' הוא לצרכו ולטובתו אם כן נתבטל
התנאי ומתוך כך נראה כמי דטענת ראובן
דטעין הואיל ונתפייס שמעון תו לא מחייב
ללוי מידי כיון דמתחילה לא קבל להחליף
רק עם שניהם טענתיה טענה בהך סברא
כיון דאמרינן דמתחילה לא קיימו עליהם
רק שלא יעכב אחד את חבירו שלא מרצונו
אבל כשיתרצה למחול בטל הקיום אם כן כ
כשנתרצה שמעון נתבטל הקייום כנגדו ונו
נתבטל גם כנד לוי שהרי לא קיים עליו ל
להחליף רק עם שניהם אבל אי הוי טעמא
משום דאי בעי מחלפין וחוזרין ונותנין זה
לזה לכך הוי מחילה כקבלה אם כן אף על פי
שנתרצה שמעון לא פקע כחו של לוי בשביל
כך דליכא למימר אי בעי מחלפין וחוזרין
שהרי לוי לא יתרצה להחזיר ואיכהו לא מצי
למיפקע ידי תקיעת כף והנדר לנדקה אלא
מטעם דאי בעי הוי אמרי דטעמא הכי הוא׳
אמנם נראה אם קבלו קנין סודר או באיזה
קנין המועיל לקיים החילוף שנקנין הנכסים
מזה לזה על ידו בדרך זה ישתנה הדין
לגמרי ולא מבעיא כוחו דלוי דלא פקע דאם
נתרצה שמעון למחול על החילוף אלא א
אפילו כח דשמעון גופא לא פקע במחילתו
כיון דהוזקק ראובן להרבות עליו ריעים
לפייסו שימחול לו אם כן אגליא מילתא ד
דמעיקרא רצה לזכות בחילוף וכיון דזכה
בה כבר אין בידו לזכותו לחבירו אלא כדרך
מתנה כדאמר פרק השולח מקבל מתנה
שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו אי אפשי
בה תבטל הוא לא אמר כלום ומוכח ה
התם בתוספות בהדיא דלאו דווקא שבאתה
מתנה לידו אלא אפילו קרקע נמי שלו

המזיק

החזיק בה כמי לא אמר כלום כיון דזכה כבר
במתנתו ואף על גב דמפרש התם כמה
לישני דמהני לבעל המתנה כולהו לא מהני
אלא מטעם דהני לישני כמי משמע מעיקרא
גהודאת בעל דין כמאה עדים דמי והרי
הודה שלא רצה לזכות בה מעיקרא מה שאין
כן הכא כדפירשתי · אמנם מה שהשיב
ראובן שאין רצונו להחליף עמו ממש אלא
על ידי הערכת הנכסי׳ ויתן איש לחבירו
המותר צריך לדקדק יפה אי טענתיה טענ׳
בהא אי לאו והיה נראה דכיון דידעי דכל
כוונת תמור׳ לחילוף זה לא היתה מתחילה
אלא מפני קנאת העושר שסבור האחד שיש
לחבירו יותר ממנו ואינו נותן ממנו מס כל
כך ואף על פי שקבלו עליהם להחליף גם כן
בנכסים שאין מחוייבין במס על ידי קנאת
שאר הנכסים המחוייבים במס נתעורר ל
לכלול כל הנכסים יחד ואם כן הואיל ולא
כיונו כלל להקניש ולא לאחוז איש את אשר
לחבירו מחפצים או מקרקעות ולא כיוונו רק
להרווחא · נראה לדמות להא דפרק מי
שאחזו דמייתי לעיל דמסיק התם דאפילו
רבנן דרבן שמעון בן גמליאל מודו היכא
דלא מכוונו אלא להרווחא הוה ליה קבלת
הדמים כמו החפץ עצמו והוא הדין גבי נדון
דידן ואם תאמר הא אמרינן התם אהא ד
ד גניא הרי זה גיטך ע״מ שתחזיר לי הנייר
איגור דאמר רבן שמעון בן גמליאל היכא
דליתא בעיניה אבל היכא דאיתא בעיני׳ מי
אמר פי׳ אף על גב דסבר רבן שמעון בן
גמליאל דהאומ׳ לאשה הרי את מגורשת על
מנת שתתן לי אצטלית ואבדה אצטליתא
תתן לו את דמיה ואמרינן היינו משום
דאבדה וליתא בעיניה אבל אי איתא בעיניה
אימא מגורשת עד שתתן האצטלית הא קמן
דאפילו לרשב״ג היכא דאיתא לחפץ בעיניה

לא מקיים תנאו עליו בדמיו ובנדון דידן נמי
הא איתנהו כל הנכסים והחפצים שהותנו
עלייהו בעינייהו לא תיהני אם יאמר אתן לך
את דמיהם ותדע דע״כ צריכי׳ למימר דאין
ראייה מהא דלעיל דהואיל ולא מכוונין רק
להרווחה מ״ל הן מ״ל דמיהן דפר׳ בתרא ד
דעבוד׳ זר׳ כתב אשירי ופסק שאם אמר אחד
לפועל עשה עמי מלאכה זו ואתן לך חפץ
פלו׳ אף על גב דשכר פעולה לא בעי קנין
דמלאכה שעושה אבל בעל הבית קנה שכרו
מכל מקו׳ לא מחייב לתת לו אותו החפץ אלא
אם כן משך הפועל את החפץ או שישנו כבר
ברשותו ע״כ · ודקדק אשירי פסק זה מסוגיא
דהתם נתן לה ואחר כך בא עליה כו׳ והשתא
כיון דהתם נמי אין כוונת הפועל רק ל
להרווחה מאי איריא שכר פעולה כל מילי
נמי ואמאי לא מייתי אשירי ראייה מפרק מי
שאחזו אלא על כרחי׳ כל היכא דאיתא לחפץ
בעיניה צריך ליתן לו ולא דמיו אפילו היכא
דלא מכוין רק להרווחה · ודווקא היכא דלית׳
שנאבד או נתקלקל מתקיים התנאי בדמיו
רק בשכר פעולה אפילו באיתא בעיני׳ נותן
לה דמיו והיינו טעמא משו׳ דהפועל לא זכה
בו בשום קניין אלא שמלאכתו קנה את שכרו
ולכך לא קנה אלא הדמים ולא החפץ שהתנה
עליו ואדרבה אין דין שכר פעולה אלא בזוזי
כדאיתא בתוס׳ פרק הפרה ובמרדכי ריש
פרק קמא בשם רבינו תם ומשום הכי היכא
דמושך הפועל החפץ שזכה בו בקניין או
שישנו ברשותו דקנה לו רשותו זכה בחפץ ולא
מצי לסלקו בדמים אבל בעלמא דצריך לקיים
התנאי מכח קניין או מכח תקיעת כף או
נדר לצדקה היכא דהחפץ בעיניה צריך לתת
לו ולא מצי לסלקו בדמים · אמנם נראה לחלק
בנדון דידן דודאי בעלמא כשהוא מתנה
על החפץ והחפץ בעין אין אומרין שיתן

את דמיו שהרי על החפץ התנה ולא על דמיו
אם היה רוצה בדמיו היה אומר תן לי שוה
כך וכך אלא על כרחיך דדווקא החפץ היה
חביב עליו אפילו הכי היכא דנאבד וליתא
בעיניה אמרינן דעתיה שאין רצונו שבשביל
כך יתבטל תנאי אלא יטול את דמיו · אבל
בכגו' דידן דלא חזינהו בדעתייהו מידי שהיו
רוצים איש בחפציו של חבירו שא כל עצמו לא
באו רק לברר איזה מהן שיש לו נכסים מ
מרובים והמעט ירויח בנכסי רב על ידי
החילוף לעולם כימא אפילו היכא דאיתא
בעיניה מצי לסלוקי בדמיו דמ"ל הן ומ"ל
דמיהן והדבר שקול נוטה לכאן ולכאן ההוא
ירושלמי דמייתי אשירי סוף פר' נערה ש
שנתפתתה דהיכא דאית לה לאיתתא שטר
כתובה בעשרים דינרים ואין ליתומים קרקע
לגבות הימנו אלא שוה עשרה דינרים ואמרה
להו איתתא או הבו קרקע דחביבה לי או הבו
דינרים ופליגי בה התם אמוראי ומסיק
באשירי דפסק כמאן דאמר דמצי יתמי
למימר אין שיעבוד אלא כנגד עשרה דינרים
הילך עשרה דינרים והקרקע לא ניתן לך
ונראה דהוא הדין בעל חוב כי האי גוונא
דמ"ש וע"ש מכל מקום אין ענין זה דומה כולי
האי לנדון דידן וקל להבין ·

שיב

שאלה לאה אשת ראובן נפלו לה
מעות מזומנים בירושה
ושמעון מחזיק בהם בא ראובן ותובע ל
לשמעון לדין על דבר המעות שהן נכסי
מלוג אשתו השיב שמעון לאו בעל דברים
דידי את עד שתביא הרשאה מאשתך
והיא בכאן ואינה תובעת אותי וראובן ה
השיב בעל דברים דידי את מחמת זכותי
שיש לי בפירות נכסי מלוג של אשתי הדין
עם מי ·

תשובה יראה דהדין עם ראובן אף
על גב דגרסי' שילהי השולח
אמר אביי נקיטי' בעל בנכסי אשתו צריך
הרשאה ולא אמרן אלא דלא נחית אפירי אבל
נחית אפירי מנו דמישתעי דיכא אפירא
מישתעי נמי אגופ' וכתב בטור חושן משפט רב
האי גאון דלעולם צריך הרשאה עד שיהיו
פירות באותה קרקע עצמה ולא מהני
טעמא דאפשר למכור וליקח מהן קרקע
שהיא עושה פירות וכן משמע מדברי ה
הרמב"ם וס"מג ע"ש אמכם בטור חושן דלעיל
לא כתב הכי משם תשובת הר"אש ופר"שי פרק
השולח דלעיל משמע נמי היכא דיש לו שום
טענה בשביל זכות הפירות אין צרי' הרשא' ·
ונראה דבנדון דידן כ"ע מודו דאין צריך
הרשאה כיון דהמעות מזומנים הן והגאוני'
דלעיל דכתבו דאיכא פירי באותו קרקע לא
אתי לאפוקי אלא היכא דצריך למכור הנכסי
מלוג וליקח במעות קרקע והוא אוכל
פירות אבל מעות מזומנים חשיבי הן כמו
קרקע שיש בה פירות משום דבכל שעה
מצי לו ליקח קרקע מהן שיאכל ממנה פירות
והכי מחלקי' התוס' משא"ן פרק נגמר הדין
אהא דפריך ממותר המת ליורשיו לאביי
דאית ליה הזמנה מילתא ומקשים התוספות
מאי פריך הא בטווי לארוג אפילו אביי מודה
דלאו מילתא היא ונביית המעות למת הוי
נמי כמו טווי לארוג שהרי עדין צריך ליקח
תכריכים לצרכי המת ומתרצי' כיון דהמעות
מזומני' הן חשיבי' כמו ארוג גופיה דהוי כאלו
כבר קנוי כדאמרינן בעלמא זוזי דאיכא
איכו' עבדין לי' ספסירא והכי נמי בנדון דידן
חשיבי כאלו כבר נלקח בהן קרקע שעושה
פירות מיד כסתם קרקע דאיתנהו הכי ונו
נראה דאפילו אם נפלו לה שאר דברי' שצריכין
למכור ליקח מהן קרקע שעושה פירו' והאשה
כאן

כאן בפנינו ואינה רוצה לחלוק עם מחזיק באותן דברים ונכסים וגם אינה׳ רוצה להרשו׳ את בעלה לחלוק כה״ג יכול הבעל לדון בלא הרשאה דאין לך נחית אפירי גדול מזה שאם לא יוציא מיד המחזיק נמצא שחסר הוא את פירותיהן לעולם · ותלמודא דפסיק דצריך הרשאה היכא דלא נחית לפירי רוצה לומר כדפירש ר״שי התם דאין לדון עמו כלו׳ בפירו׳ שאין לו טענה עם האשה בפירות כלל עכ״ל משמע שאין לו שום זכות בטענת הפירות כגון אם בלאו הכי הפירות מכורים למחזיק הקרקע מן המוריש הקרקע לאשה לג׳ או ד׳ שני׳ או בכה״ג שאין לו עתה שום נפקותא אם זה מחזיק בפירות אלא רוצ׳ לדון עמו בגוף הקרקע בענין זה צריך הרשאה אבל היכא דמצי למיטען שום נפקותא דאית ליה בהדי דמחזיק לעולם לא צרי׳ הרשאה והדי׳ והסברא נותנת דאל״כ איכא למיחש לעולם היכא דנפלו לה נכסים שצריכי׳ למכור ליקח בהן קרקע שיאכל הבעל פירו׳ יבא אחד מקרוביה ויחזיק בהן ויעשה עמה קנוניא שלא תתן הרשאה לבעלה והיא גם כן לא תתבענו ונמצא שישארו הנכסי׳ בידו לעולם ומתבטל לו תקנת חכמים שתקנו לבעל פירות מן האשה ובכל מקו׳ חיישי׳ לתיקון העולם ושלא לאשוב תרעומ׳ ועולה לעקור תקנת חכמי׳ ·

סי״ג

שאלה ראובן היו לו מעות מזומני׳ ביד גוי בעיר אחרת ורוצה שמעון ללכת לאותה העיר ואמר לראובן אבקשך שתרשה אותי ליקח המעו׳ שהם ביד הגוי ואתן לך את תמורתם פה ואמר ראובן הן וקבל קנין סודר על זה ונתן סימן לשמעו׳ אל הגוי ליתן לו המעות והלך שמעון לאותו העיר ולקח המעות מיד הגוי ובתוך כך נ נתחרט ראובן בדבר ומיהר גם הוא ללכת לאות׳ העיר ונמצא המעו׳ ביד שמעון ואמר החזיר לי מעותי כי צריכין הם לי ונאלד ונתחרטתי על הקנין ושמעון משיב אינני חוזר בי והמעות לא אשיב לך הדין עם מי ·

תשובה יראה דדבר פשוט הוא דהדין עם שמעון ואף על גב דאם היו המעות עדיין ביד הגוי היה פשיטא שהיה ראובן יכול לחזור אע״פ שקבל קניין סודר דק״ל אין מטבע נקנית בחליפי׳ אמנם אחרי שקבל שמעו׳ כבר המעות נתקיימו הדברים וראייה במר׳ מהא דאמרינן פרק איזהו נשך איתמר המוכר פירות דקל לחבירו׳ כו׳ עד ומודינ׳ דאי שמיט בעל ואכי׳ לא מפקי׳ מיני׳ וכתב שם אשירי בשם רבינו תם דפוסק מהא דה״ה המוכר שטר חוב לחבירו במסירה לחוד בלא כתיב׳ והלך זה וקבל המעות מן הלוה ושוב רצה המוכר לחזור דאינו יכול לחזור אף על גב דאין אותיות נקנים אלא בכתיבה ובמסירה מכל מקום כיון דשמיט וקבל כבר לרשותו לא מפקינן מיניה שמא דאפילו מידי דאין הקניין נתפש עליו אם זכה וקבל כבר אותו ענייתו לא הדר ולא מפקי׳ מיניה וה״ה ממש בקנין מטבע דלעיל בחליפין ואף על גב דאשירי מחלק בפסק רבינו תם דדווקא כשידע המוכר כשגבה הלוקח את החוב מן הלוה אז זכה בו מטעם מחילה ואף על גב דבטעות הוא סבר רב נחמן דהוי מחילה בכה״ג אבל אילא ידע המוכר מגביי׳ חוב חוזר וגבה הב״ח משום ד״אל לא היה לך לתת חובי עד שהיית יודע שקנה ממנה כדי׳ קניית השטר עד כאן לשונו נראה דבנדון דידן אין לחלק דחילוק דאשירי התם אינו אלא לגבי הלואה כדכתב להדיא חוזר וגובה מב״ח וכדמפרש הטעם אבל הלוקח ודאי זכה במה שבידו ולא מפקינן מיניה ובנדון ד׳ דידן לא דייכינן לגבי האי שמסר המעות

לשמעון דאפי' אי לא הוי מהני מסיר' הסימן
מישראל לחבירו לא איכפת ליה מידי בהא
ניכול הוא לפטו' את עצמו מראובן ומשמעון
כמי לא מפקינן כדפרישנ' ׃

סי"ד

שאלה ראובן מסר לשמעון עשר'
זהובים ולוי מסר לו שפה
ובקשוהו שיוליכם ממקום למקום והיו גם
לשמעון עצמו עשרים זהובים בכיסו ואמר
להם הריני מניח זהובים שלכם עם זהובים
שלי בכיסי ועל אחריות שלכם אוליכם ויצא
לדרכו ובלכתו בדרך על ידי טלטולו נתקרע
הכיס קצת ונאבדו לו ד' זהובי' ואין לידע
מאיזה זהו' נאבדו והשלשה אילו נאין לדין
לאיזה מהן יגיע ההפסד או אם לכולן לפי
חשבון היכא דייכינן להא דינא ׃

תשובה יראה דיש לברר דין זה יפה
מן התלמוד ומפסקי הגאוני'
ונראה דשמעון לא יפסיד כלום באבידה
זאת דכיון שהוא מוחזק בכל הזהו' מצי
למימר שלכם נפסדו והמע"ה והכי אמרינן
פ"ב דבכורות ובאשירי פרק התקבל בגיטין
מייתי לה הכל מודי' באחד שהפקיד טלה
אצל חבירו ומת טלה אחד ברשות חבירו
דמצי למימר שלך מת והמע"ה וכן פרש"י פרק
המקבל מההוא עובדא דנכיבא דנפיק
בקולר ואמר ד' מאות זוז לרבי אביצ' מחמר'
דההר פקוד ומסיק דקאמר מחמר' כדי
ליפות כוחו ופרש"י שיהא כל היין באחריותו
ואי לא אמר אם החמיצו מקנת החביות ה
והיורשים אומרים שלך החמיצו וכותבים שם
התוספות דאין ר"ל דיהא כל הפסד עליו
דמן הדין לא יפסיד אלא לפי חשבון אלא
להכי נהכי ליפות כח שלא יפסיד כלל ואשירי
כתב שם בשם ריצב"א דנראה לו עיקר שהיה
כל ההפסד עליו והכי ראיי' מפ"ב דבכורות
דלעיל ואלק אשירי בראיות ריצבא מבכורות
דשאני התם שהיה כבר חלקו של כל אחד
מבורר ולכך אמרי' המע"ה ושלך מת אבל
גבי חמר' דנכיבא לא היה מבורר לעולם חלקו
של רבי אביצא לא שייך למימ' דשלו הכל נפסד
אלא לפי חשבון ונראה דדעת התוספות כמי
הכי לחלק דמסתמא לא פליגי אההיא ד
דבכורות ואם כן בכדין דידן דהי' חלק של
כל אחד מבורר כ"ע מודי' דאומר להן שלכם
נפסד והמע"ה ואין לומר אדרבא הואיל ורוב
הזהובי' היו של שמעון נימא כל דפריש מרוב'
קפריש וכה"ג משמע בהדיא בתשובת ה
המיימון מתשובת ריצב"א וז"ל ששאלת על ד'
וה' כיסים אשר בתיבתך מסלך ומשל אחרי'
ולקחה בתך דינר מהם ואין יודע מאיזה
לקחה כך נרא' בעיני כיון שלקחה מן הקבוע
כמחצה על מחצה דמי ולא אזלינן בתר רובא
כו' וכיון דהוי פלגא ופלגא דמי לאחד ש
שהפקיד טלה דאמרינן המע"ה ע"כ משמע
בהדי' דאי לא הוי פלג' הוי אזל' בתר רוב'
ואמרי' דמה שנפרש מן הרוב נפרש ואפילו
להוציא ממון עלה מדקאמר וכיון דפלגא
ופלגא הוא אמרי' המע"ה הא איהוי רובא לא
אמרינן המע"ה ואת"הא ק"ל כשמואל פרק
המוכר דלא אזלינן בממון אחר הרוב צריך
לחלק דהיינו רובא דליתא קמן כגון גבי
המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אבל רובא
דאיתא קמן אזלינן בתרי' אפילו נגד חזקת
ממון וכדין דידן נמי רובא דאית' קמן הוא ׃
אמנם מוכח מן המרדכי בשם ר"י בשילהי
פרק קמא דכתובות וה"נ איתא התם בגליון
דאפילו ברוב דאיתא קמן סבר שמואל דאין
הולכים אחריו בממון דמק' עליה מההיא
תינוק שנמצא בעיר שרובה ישראל דאמרינן
ישראל הוא להחזיר לו אבידתו ופרש"י ד
דרבותא היא שמוציאין האבידה מיד מוצאה
ונותנים

וכותבים אותה לזה ומק' למ"ד דאין הולכין
בממון אחר הרוב אמאי מוציאין ומתרכים
דגבי אבידה שאני כדמבואר התם דלא
חשיבי' חזקת ממון הואיל ולא מדע' בעל
האבידה באתה לידו ולא דמי לחזקת ממון
דגבי מוכר שור לחבירו וכמנא כנגן משמע
בהדיא דאי הוה חזקה גמורה לא אזלינן בתר
רוב אפילו רובא דאיתא קמן כנגדה דההיא
דרוב העיר ישראל רובא דאיתא קמן הוא
כפשיטות ולפי זה ההפסד אין מגרע כלום
לשמעון ואף על גב דרוב הזהובים שלו הי'
אבל לראובן דלדידי' הוי ליה רוב כנגד לוי לכך
ההפסד מן הל' זהובים מגיע לו הכל דכיון
דראובן איהו מוחזק כמו לוי ונדחי אזלינן
בתר רוב ואמרינן כל דפריש מרובה קא
פריש והיינו הזהובי' של ראובן והכי איתא
בהדיא בתוספות ס"פ דב"ב בשמעתי' דכיפול
הכותא דאזלינן בתר רובא אפי' גבי ממונא
היכא דליכא חזקת ממונא כנגד הרוב:
הגה"ה אמנם בפרק המוכר פירות דהתם
עיקר פלוגתא דרבוותא דרב ושמואל בהולכי'
בממון אחר הרוב התם פי' רשב"ם אהא דבעי
לאוקמי דשמואל נמי סבר כר' אחא דאזל
בתר חזקה בממון משום דחזק' היא גופא
מוחזקת וקאי אבל בתר רובא לא אזלינן
פירשב"ם בהדיא בתר רובא דליתא קמן לא
אזלינן משמע אבל רובא דאית' קמן אזלינן
בתריה דאם לא כן לא סבר כר' אחא דאזל
בתר חזקה דקמן קאי וכן מצאתי שם בהדיא
בגליון בתוס' דשמואל מודה ברוב' דאיתא
קמן: ע"כ ואם תאמר כיון דשמעון
מוחזק הוא בממון ראובן ולוי בזהובים
שלהם בחזקת שניהם חשיב כאילו שניהם
מוחזקים בעצמם והכי איתא בתוספות
בריש בבא מציעא במתניתי' דמה שהנפקד
תופס בזוכה שליש בחזקת שניהם הוי חשיב
כאלו עצמם מוחזקים בו ואם כן איכא נמי
הכא חזקת ממון לראובן ובעי לוי לאפוקי
מיניה מכח רוב וכי האי גוונא איתא נמי
בתוספות בההיא מתניתין דגבי טלית אף
על פי ששניהם מוחזקים בשוה מכל מקום
אי הוי בעי חד מינייהו לזכות כנגד חבירו
מכח מיגו לא מצי דמיגו להוציא לא אמרינן
אלמא דחשיב אפוקי ממונא כי האי גוונא כו'
די"ל לחלק בההיא דנפקד תופס בחזקת
שניהם יש לומר דלא חשיב חזקת ממונא
כי האי גוונא רק לענין ההוא מילתא ד
דקאמר עלה בתוס' דחשיב כמו שהם עצמם
מוחזקים דלא נימא כל דאלים גבר דבלאו הכי
דיכ' דכל דאלי' גבר דומים קנ' לדיכ' דפרסאי
והיכ' דאיכ' קנ' טעמ' דאי לי' ואמרי' יחלוקו
וכן לא אמרינן מגו בחזקה כל ההיא סוגיא
דדחיכן למיגו אבל לעולם לעניין שתעמוד
החזקה של ממון כנגד הרוב לדחותו בעינן
חזקה גמורה שהוא עצמו מוחזק בממו' ותדע
דיש לחלק דהא במרדכי בשם ר"י והגליון
פרק קמ' דכתובות שהבאתי לעיל שפירשו
דלגבי אביד' לא מהני חזק' ממון כנגד הרוב
הואיל ולא מדעת בעלי' באתה האבידה
לידו ולעניין שנים אוחזין בטלית חשבי' להו
מוחזקים לעניין דלא נימא כל דאלים גבר
ואפילו לעניין דלא אמרינ' מגו משום דחשיבי
חזקה אלא על כרחך כנגד הרוב לדחותו
בעינן חזקה גמורה ואלימתא ואין לומר ד
דליכא למימר איזל בתר רובה בין ראובן
ללוי דע"כ נוכל לומר כל דפריש מרובה ק
קפריש דהא הכא רוב הזהו' של שמעון הם
וחזקת ממון דיליה דמה ליה לרובא אם כן
לא ניזל בתרי' כל עיקר די"ל נהי דלא אמרי'
גבי שמעון זיל בתר רובא משום דלדידיה
איכא חזקת ממון והמע"ה והוי ליה כמו אנן
סהדי דלא נפסדו כלל מזהו' שלו ולא נשאר
ההפסד

ההפסד אלא בין ראובן ללוי בדידהו לעולם
פיזל בתר רובה ואף על גב דשפיר קאמר לוי
אני ודאי המועט נגנב שניכם ומדידי לא
נפרשו אלא או משל ראובן או משל שמעון
ואם אין בי כח להוציא בשביל כך משמעון
מיהו ראובן לא צריכא לאפוקי אין אני
צריך להזכיר הזהובים של שמעון אתה
צריך להזכירם שהיו מרובים משלך ז"ל ודין
אתה בהדיא וקל להבין · אכן כי דייקינן
שפיר בנדון דידן לפי טעם וסברת הלב
והעמיד דבר על בוריו ימצא לנו דלא שייך
הכא למימר המעט ושלכם יפסדו או כל
דפרי' מרובה קפריש לפי דברי אשירי דלעיל
שחילק בראיות ריב"א משום דגבי חמרא לא
הוברר חלקו לא שייך לומר שלך החמיצו משו'
דשם כולם על כל חבית וחבי' הכי נמי בנדון
דידן אף על גב דהיה לכל אחד כבר מבוררי'
הזהובים שלו מ"מ לאחר שעירבו מדעתו שם
טיבע' חד הוא ואם לא היה נפסד כלום מהם
ודאי היו נוטלים בלא קפידא מן הכיס והיה
מחזיר לכל אחד לפי המנין שנתן לו ולא דמי
למפקיד טלה דיש קפידא בין טלה לחבירו
וכל אחד מקפיד שיבא לידו את שלו מה
שאין כן בזהובים שהן כולם טבי ותקולי לא
קפדי איכשי כלל שיב' לידם שלהם ואם כן שם
כולם על כל זהוב וזהוב ולא שייך לומר בהן
שלך נפסד וכל דפריש מרובה קפריש ולד"ה
כיסי' שכתיב' שבתשוב' ריב"א דלעיל דפסיק'
דלא דמי דהתם היו כיסי' חלוקים וידועים
לכל אחד את שלו ומכל מקום כל משא ומתן
דלעיל יש בו צורך אם היה כי האי גוונא
טבעות של זהב או מרגליות שדומים זו לזו
שאין ניכר איזה מהן של מי הן דהוי כמו
טלה וכיוצא בו ·

שאלה ראובן ושמעון חתנו היה
להם ריב ביניה' וידע שמעו'
מחתרת שיש לבא משם לחנותו של חמיו
שיש לו בה יין עתיק והלך שמעון אל לוי
שהיה ידוע ומוחזק לגנב מפורסם והראה
לו המחתרת והעמידו לשם והלך לו והגנב
לוי בא במחתרת אל תוך החנות וגנב משם
שוה שלשה מאות זהובים וברח לו ונודע
סיבת הדברים ובא ראובן ותבע את שמעון
חתנו עבור ההפסד שגרם לו ושנעשה על
ידו חייב שמעון לשלם לו או לאו ·

תשובה יראה דדין צריך דקדוק יפה
בתוספות ובאשירי פרק לא
יחפור וכן בפרק הגוזל קמא מבואר דר' יצחק
חלק על שני דרכים בין דינא דגרמי דקיימא
לן בהו כרבי מאיר דחייב לשלם ובין גרמא
בנזקין דקיימא לן דאסור אבל פטור מלשלם
החילוק האחד דכל היכא דהמזיק בעצמו
עושה ההיזק לממון חבירו וברי היזקה כי
האי גוונא קרי דינא דגרמי וחייב אבל אי לא
הכי קרי גרמא דנזקין ופטור והחילוק השני
היכא דההיזק נעשה מיד בשעת מעשה כי
האי גוונא קרינן דינא דגרמי ואי לאו קרי
גרמא בניזקין הוא ומייתי התם כמה מילי
דבתלמוד בכמה גווני דבחד חייב ובחד
פטור ומבואר לפי שני החלוקי' דלעיל אמאי
חשיבי רבנן להך דינא דגרמי ולהך גרמא
בניזקין אין צורך להאריך אכולהו אך תרי
מינייהו דאינו דמיא' לנדון דידן בעינ' לבאר
חדא היינו אחוויי דמוסר ממון חבירו
ביד גוים דחייבו רבנן משום דינא דגרמי
ואיד' שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש
פטרוהו רבנן משום דגרמא בניזקין הוא
וחילוק ר' יצחק בלשון הראשון דלאחויי אחוויי
ברי היזקא דאקפיה רחמנא לתוא מכמה
ובודאי אין מרחמין עליו ועושה בעצמו
ההיזק

היזק דהוי כמו שנותנו לתוך המכמ' וכמו דקלייה דמי אבל שישה בו הכלב או הנחש לא ברי היזקא הוא זה דשמא לא ינשכו · ובלשון שני חילק אנו אחויי ההיזק נעשה מיד דכמאן דחוויי לאלת' דמי אבל גבי כלב ונחש ההיזק לא נעש' עד לאחר השיסוי ובתוספו' לא יחפור דוחין אילו החילוקי' שניהם מההיא דטיהר את הטמא ובעל הבית עצמו עירבו עם פירותיו דחייב דלא ברי הזיקא ואינו עושה בעצמו היזק וגם ההיזק לא נעשה מיד ומתרצים בשם ריב"א בענייא אחר דדינ' דגרמי קנסא איכון כדאיתא בירושלמי דכל דבר ההוא ורגיל בו קנסוהו רבנן וחשבוהו לדיני דגרמא וכדי שלא יהא כל אחד הולך ומזיק ממון לחבירו ומה שאינו הוה קרי ליה גרמא בניזקים ופטור וכן משמע בספר מנו' גדול לחלק כדרך זה אך בתוספות פרק שבועת הפיקדון משמע בפשיטות השורף שטרות של חבירו חייב מדאורייתא אף על גב דפרק הנגזל קרי ליה דינא דגרמי ·
והשתא נראה לפי
כל החילוקי' דשמעו'
פטו' מלשלם לגישנא
קמא דרבי יצחק ד
דבעינן דליהוי ה
היזק ברי בדבר ט
ידוע וכדון דידן לא
ברי היזקא טפי מ
משיס' בו את הכלב
או את הנחש ד
דפטור ולא דמי
דמראה ממון ישראל לגוים דהתם מדאי אין מרחמין דיגרס תקיפא לשלוח יד בישראל בממונם ובנופם אבל גבי ישראל כהי כמי דמפורסם בגניב' מכל מקום יש לומר בכל שעה יהרהר בלבו לעשות תשוב' כדאמ' פרק

הגה"ה
אבל בתוספות פרק שור שנגח את הפר' בההיא דאמור ובור לרבי יהודה קשיא מסיק דשורף שטרותיו של חבירו וכל דיכי דגרמי איכו אלא מדרבנן · עד כאן ·

שני דקידושין ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור הרי זו מקודשת מטעם דשמא הרהר בלבו לעשו' תשובה ואף על גב דאיכא למימר דהתם משום חומר' דאשת איש תלינן מספק להחמיר דשמא הרהר בלבו מכל מקום הא שמעינן דאיכא נד כל דהו למימר הכי ואם כן לא ברי הזיקא דהכא בעינן שיהא ברור לגמרי כדבעינן למימר לקמן ותו דלא ברי היזיקא משום דמרתת דילמא אתי בעל הממון ויעמוד כנגדו ויתפשנו מה שאין כן באחויי אחויי דמסור נקל · ואין להקשות אסברא קמייתא דאמרינן שמא יהרהר בלבו לעשות תשובה מהא דתניא פרק הגוזל בתרא הרי שהיה טוען כדי יין וכדי שמן וראה אותן שהן משתברים לא יאמר הרי הן תרומה ומעשר ואם אמר לא אמר כלום ופרי' עלה מהא דתניא מי שבא בדרך ובידו מעות ואנס בא כנגדו לא יאמר פירות שהן בביתי יהיו מחוללים על מעות הללו ואם אמר דבריו קיימי' ומשני דהתם ביכול להציל על ידי הדחק משמע דאי לא היה יכול להציל כלל לא אמר כלום דכאבודין דמיין ומדלא משני דאיירי באנס ישראל ש"מ דאפילו אנס ישראל דאיכא למימר שמא הירהר לעשות תשובה חשוב הממון כבא לידו כאבוד ודאי זה"ה לגנב ישראל שרגיל ומפורסם בגנבו' ויש לומר דאנס גרע טפי מגנב אפילו הוא מפורסם בגניבה ותו כהי כמי דכאבודים חשבינן להו לענין שלא לחלל עליו מעשר דהיינו טעמא משום דבבי האי נווכא סתמא דמילת' איכשי אסוחי מסחי דעתייהו וכהפקר דמי ואף על גב דלא ברי לגמרי מכל וכל מכל מקום אבודין הן אבל לגבי דינא דגרמא בעינן דליהוי לגמרי ברי מכל וכל ואם תאמ' לפי חילוק זה מאי תיובת' מייתי רבה בפרק הגוזל קמא מהא דתניא לגבי מעשר שאם

כפל כיסו ליס הגדול אין מחללין עליו מעשר שני והזורק מטבע של חבירו ליס הגדול במים גלולים פטור מאי פריך רימא דלעולם כי האי גווגא דכאבודי' דמי משום דמייאשי מינייהו ולכך אין מחללים עליהן אבל מכל מקום לענין תשלומי נזק בעינן ליהוי כ כאבודי' לגמרי מכל וכל ויש לומר דלא קשה מידי דר"שי פיר' התם וכן במרדכי בשם רבי יצחק ואשירי בשם הר"אבד דלא מדינ' דגרמא פטרינ' לזורק מטבע ליס דלאו גרמא הוא דבידי' מאבד ממון חבירו אלא מטעם דמפרש התם' הא מנח קמך אי בעי' שקלי ומהא מייתי' תיובת' ממעשר שני דאזינן דכי האי גווגא כאבודי' דמי ומייאשי אינשי ומסחי דעתייהו מינייהו ואין שייך תו למימר הא מנח קמך אי בעי שקלי הואיל והם מונחים במקום דמייאשי מינייהו ליטלו משם · ונראה להביא ראייה דומה לנדון דידן דלא מחייבינן לשלם בכי האי גווגא מהא דאמרינן פרק הכונס המעמיד בהמות חבירו על קמת חבירו חייב ומפרש' התוספות התם דלאו משום אש מחייבינן דליהוי כמי שהדליק בו את האש דאם כן בר"ה כמי לחייב אלא משום שלוח בעירה מחייבינן ליה אף על גב דלאו דידיה הוא כיון דמעמיד לה התם חשיבי כדידי' הא קמן דשן דאורחיה הוא ויצריה תקפי' מכח הכאתו כדאיתא בתוספות פרק קמא דבבא קמא גבי הא דאמר לא ראי הקרן שאין הנא' להזיק ואפ"ה לא חשיב מאי דמעמיד לה על הקמה כמו דקליה בידים ע"ש כ"ש המעמיד גנב מפורסם על המחתרת דלא חשיב גרי הזיקא ואף על גב דודאי יצרו תקפו לגזול ולגנוב ממון לא חשבינן ליה גרי הזיקא גלאידך שינויי דרבי יצחק דבעינן שיעשה ההיזק מיד בשעת מעשה גבי נדון דידן ודאי כמי מתאחר ההיזק יותר מגבי שיסה

הכלב והנחש והנשיכה אחר שיסוי גם לשינוי דריצב"א הדעת נוטה בפשיטות דהיזק כי האי גווגא לא הוי ורגיל הוא ואין כאן לקנוס ואם כן לפי כל הטעמים מיהו נרא' דשמעון אף על גב דחטא והחטיא מכל מקום פטור מלשלם ·

ש י ו

שאלה ראובן היה לו סוס בביתו ויצא לשוק ובא שמעון לביתו של ראובן ולקח הסוס לרכוב עליו מהר עבור חוב אחד שאם לא ירכוב עתה עבורו יהא בודאי נפסד והחוב הוא בערך מא' לטרין ושום סוס אחר לא נמצ'לו אמרה אשת ראובן לשמעון אל תקח הסוס כלל כי בעלי גם כן צריך לרכוב עליו מיד עבור עסק אחד שיש לו עם גוי אחד ואם לא ילך היום יהא הכל נפסד בודאי אמר שמעון כמה הוא העסק י' ליט' אני צריך לסוס הזה עבור ק' ליטרין אפרע מיד לראובן עשר' ליטרין העסק שלו אם יהא נפסד ואקח הסוס וכן לקח אותו ע"מ לפרוע גם כן שכרו כי הסוס עומד להשכיר לכל ונאנס בדרך חייב לשלם שמעון דמי הסוס לראובן או לאו ·

תשובה יראה לפום ריהטא פשיטא הוא דחייב דכיון דאמרה לו אשת ראובן דבעלה צריך לו לעצמו ואין דעתו כלל להשכירו עכשיו אם כן הוי שמעו' שכיר שלא מדעת ונקרא גזלן כמו שואל שלא מדעת דמ"ש כיון דהשתא ודאי לא ניח' ליה לראובן בשכיר' ונ"לת טעמ' מאי דלא ניח' ליה משום הפסד עסק שלו הא הבטיחו שמעון וקבל עליו לפרוע לו נרא'דמכל מקום נקרא גזלן כדגרסינן פרק הכונס מהו לאיחלופי שעורים דישראל בעדשים דפלשתים כדי להאכיל את בהמתו ומפרש התם כאשירי דעדשים עדיפי משעורים טפי ומסיק התם

דאמר

דאסור משום חובל רשע גזילה ישלם אף על
פי שישלם גזילה היא וה״ה כדון דידן נמי דמ״ל
אם נטל ממון חבירו שלא מדעתו ע״מ לשלם
ומ״ל אם מקלקל ע״מ לשלם שהרי עסק של
ראובן בודאי היה מקולקל ונפסד אם לא
ירכב היום· אמנם כי דייקנ׳ מיניה למימ׳ דלא
מיקרי גזלן כי האי גוונא בלקיחת הסוס
ואדרבה ברשות ב״ד נטלה דתניא׳ פר׳ מרובה
רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אמ׳
תנאי ב״ד הוא שאם נסדקה לאחד חבית של
דבש שופך את יינו של חבירו כדי להציל
דובשו ונותן לו דמי יינו ומפרש׳ התוספות
התם בשם רבי יצחק וכן באשירי בפרק גזל
בתרא דכופיהו לשפוך את יינו כדי להציל
את הדבש וכיון דמצי למכפייה כל שכן דמצי
למיטלי׳ שלא מדעת ואם כן כדון דידן נמי
הואיל ואינו מקלקל את של חבירו אלא בשביל
להציל את שלו שהוא מרובה טפי מסתמא
דעל כי האי גוונא נמי התנו ב״ד וה״ה והיא
הסברא דחובל רשע איירי שאינו עושה
בשביל להציל את שלו דאכי האי גוונא לא
התנו ב״ד ואף על גב דרב אלפס וספר מצות
גדול פסקו דלא כר׳ ישמעאל בנו של רבי יוחנן
בן ברוקא באשירי דחי ראיות של רב אלפס
ובטור חושן כתב בהדיא דאשירי פסק כרבי
יצחק וכן כת׳ באו׳ זרוע דר״ח פסק כרבי יצחק
וגם ראבי״ה דחה ראיות דרב אלפס· אמנם
בתוספות פרק מרובה כתבו דרבנן דמתני׳
דפרק הגוזל בתרא דפליגי בקוצץ את סיכו
פליגי נמי בשופך את יינו לחד טעמא הוא
משמע מדבריהם דפליגי נמי אתנאי ב״ד
ולא מדינא משו׳ דזה נהנה לחוד כמו שרצה
האשירי לומר פרק הגוזל בתרא עיין שם
ולפי זה מסתייא הלכה כרבנן ומהשת׳ כדון
דידן לפי דברי הפוסקי׳ כרבי ישמעא׳ אם כן
ברשות לקח שמעון בשכר וה״ל שוכר שפטור
באונסים אבל לרב אלפס חשיב שוכר שלא
מדעת והוי גזלן וחייב·

ט״ז

שאלה שמעו׳ אוכל עם חמיו ראובן
הוא ואשתו שתי שנים יותר
על קצבת הזמן שהגביל לתת להם המזונות
לאחר החתונ׳ ועתה בא ראובן ותבע מחתנו
שיפרע לו המזונות עבורו ועבור אשתו של
אותם שנים היתירו׳ השיב שמעון לא תבעת
ממני כלום כל אותם הימים גם לא אמרת
מעולם שדעתך ליטול ממני דמים כי כבר
נתת׳ לחתנך הראשון מזונות לו ולאשתו ב׳
או ג׳ שנים יותר על השנים שקצבת להם ולא
תבעת ולא נטלת מהן כלו׳ וראובן השיב לא
הפסדתי דיני בזה מה שנתתי כבר לחתני
מה לך בזה לא רציתי למחול לך הדי׳ עם מי·

תשובה ירא״ה דלפום ריהטא הסבר׳
והדין נוט׳ לשמעון אבל כי
דייקינ׳ שפיר נראה טפי דהדין עם ראובן
ואפילו אי ראובן איש עשיר הוא ואין דרכו
להאכיל בני אדם בשכר מכל מקום דמיא
לחצר דלא קיימא לאגרא דצריך הדר בו
להעלות שכר אי גברא דעביד למיגר הוא
הוי זה נהנה וזה חסר מעט כגון בבית חדש
שחרוריתא דאשיתא שאז צריך לשלם לו כל
הנאותיו כדאיתא פרק כיצד הרגל בגמרא
ובפסקי הגאונים וכל שכן בנדון דידן דזה
נהנה וזה חסר ממש הוא שהרי ודאי ראובן
היה צריך יותר יציאו׳ לשולחנו בשביל שמעון
ואשתו ואף על גב דבכולהו הויא שמעתא
לא נקיט אלא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו
משמ׳ הא מדעתו פטור והכי פר״שי אהקדש
שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי התוספות
התם כתבו בפשיטות אף בלא ראייה דלא
כר״שי ויש לומר דר״שי נמי לא מחלק ביה מ
מדעת לשלא מדעת אלא גבי זה נהנה וזה

לא חסר דעלה קאמר התם דכיון דלא חסר והוי כמי מלעת ודאי פטור הכהנה אבל היכא דזה נהנה וזה חסר אפילו מלעת כמי אינו מוחל על חסרונו ומצאתי שפסק מהר״ח בשם רבי׳ אפרי׳ מי שאמר לחבירו אכול עמי ואכל עמו חייב לשלם לו דמי מזונו משכור את כדי וקרע כסותי דחיי׳ אף על פי שמות׳ לו לשבור ומייתי ראייה הכי כמי אף על פי שאומר לו לאכול את שלו חייב לשלם ואף על גב דאית לן לאוקמי ההיא בגברא דעביד להאכיל בשכר איירי וכן ההיא דחמר דלא קיימ׳ לאגרא אינו ר״ל דאין הבעלי רגילים להשכיר חמירות מחמת עשרם אלא איירי ככה״ג שאין שוכרים מנויין כלל אבל לעולם מנד הבעלי׳ היה בשכר אבל בנדון דידן שאין דרכו של ראובן להאכיל בשכר מחמת עשרו איכא למימר דודאי אומדנא דדעתא היא דודאי בחנם האכילו לחתנו ולבתו דאי הוי שקיל דמים הוי זילותא כרא׳ דאין לחלק הכי מלעת הכרם ולא אומדנא דמוכח היא כלל דלית ליה שום זילותא אם אינו נותן את שלו בחנם ונקנת ראייה דאין לחלק מהא דאיתא פרק שני דייני גזירות מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי וכתב שם במרדכי מדברי מור״ם דבירושלמי איכא מאן דאמר דקסבר דווקא אחר אבל אב שפרנס את בתו חיי׳ הבעל לשלם וכהי כמי דודאי הייכו טעמ׳ משום דאחר מה לו לפרנס אשה נכריה כדי לדון עם הבעל בשביל פירעון מעותיו דילמא אם לא היה מפרנסה היתה מספקת בנימכום במעשה ידיה אבל האב ראוי היה לפרנס על סמך הבעל כי לא היה יכול לראו׳ בעוני ובדוחק בתו שתתפרנס במעשה ידיה מכל מקום אות לן למימר כמי איפכא דרבותא נקט אחר ולא מבעי׳ אב דמסתמא

למחילה יהיב לה ומיירי בעשירי׳ משום דהוי ליה זילותא שיטול דמים מפרנסת בתו אלא לאחר כמי הניח מעותיו על קרן הצבי ומכלן לדקדק דדווקא אחר אבל לא האב דילמא נקט אחר לרבותא אלא על כרחך לא אמרינן כלל דמשום זילותא כי האי גוונא מוחל על חסרון כים שלו׃ אמנם מסיק התם מור״ם דלא שנא אחר ולא שנא אב לעולם הניח מעותיו על קרן הצבי וגם כתב שם במרדכי בשם רבינו ברוך דלאו דווקא שהלך בעלה למדינת הים אלא אפילו אם הבעל כאן הניח מעותיו כו׳׃ ולפי זה בנדון דידן אף אם נתחייב החתן לפרוע דמי מזונות שלו לא יתחייב לפרוע דמי מזונות אשתו ואפשר יש לחלק לפי סברת רבינו תם ורבינו חננאל דמוקמי הא דפורע חובו דווקא במזונות אשתו כדאיתא באשירי פרק שני דייני גזירות עש׳׃ אמנם נראה אם ראובן אינש אמיד הוא בנכסי׳ ורגילו׳ הוא בעשירים שבאותה מדינה שנותנים למתנם ולכתם שנה או שנתיים מותר על הקצבה שמקבלין עליהם והדברים נראה שאם לא היה לו כעס ומריב׳ עם חתנו לא היה תובע ממנו כלום ואם כן אומדנא דמוכח היא שמחל לו כל המזונות עד שנולדה מריבה ביניה׳ כי האי גוונא ודאי פטור שמעון החתן לשלם דכיון דמחל פעם אחת שוב אינו יכול לחזור ולתבוע׃ אבל אי לאו כדרך זה חייב שמעון לפרוע לחמיו תשלום מזונות שנתן לו לפי ברכת הבית ולא מהני ליה למימר דהואיל ונתן כבר מזונות לחתנו הראשון בחנם יותר ממה שקבל עליו מסתמא גם לו בחנם נתן דמשנה שלימה פרק מציאת האשה ה׳ הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשר ליתן ותני עלה בגמרא

אפילו

אפילו הראשון עם הארץ והשני תלמיד חכם והוא הדין כמי בנדון דידן למפרע וקל להבין׳

שית

שאלה ראובן שכר את שמעון שיוליך לו קורות גדולות מן המים לעיר עם סוסו של שמעון כגון ארבעה או חמשה ימים כל מה שיוכל להוליך בדרך שכיר יום וכדר לו ולסוס שלו לשכירו׳ בכל יום דינר וכאשר כלה שמעון פעולתו נודע שכתאכה ביות׳ משליש בשכרו כפי מה שרגילין לתת כי האי גוונא לשכר האדם ולשכר בהמה ותובע אונאתו מראובן וראוב׳ משיב כמו ששכרתיך אתן ולא יותר יש כאן דין אונאה או לאו׳

תשובה יראה דבתא לה צריכין לבאר באיזה שכירות יש דין אונאה ובאיזה אין דין אונאה ושוב תתברר ש שאילתינו פרק הזהב מסיק תלמודא דיש אונאה לשכירות משום דשכירות ליומי ממכ׳ הוא וכתבו שם התוספות דדווקא לגבי א אונאה מרבין ליה מקרא דשכירות חשיב ממכר ליומי אבל בעלמא לא וראייה מכהן ששכר פרה מישראל שאסור להאכילה כ כרשיני תרומ׳ וכתב הר״מבם השוכר את הפועל לעשות עמו בין במטלטלי בין ב במקרקעי׳ אין לו אונאה מפני שהוא כקונה אותו לזמן ועבדי׳ אין בהם אונאה השוכר כלים או בהמה יש כאן אונאה שהשכירות מכירה בת יומו ויראה שהקבלן יש לו אונאה כגון שקבל עליו בגד לארוג בעשרים זוז כו׳ע״כל׳ ונראה לבאר דעת הר״מבם דמחלק בין פועל לקבלן לענין אונאה משום דלגבי פועל אמ׳ בפר׳ האומנין דיכול לחזור מהאי טעמא דכתי׳ כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים וקבלן אינו יכול לחזור מהאי טעמא אלמא פועל דמי לעבד ולא לקבלן׳ והכי מדמה ליה במרדכי שם דין מלמד שכיר לדין עבד עברי דגופו קנוי כל כמה דלא הדר׳ ואכתי קשה נהי כמי דמדמינ׳ פועל לעבד עברי עבד כנעני לא אשכחן דמדמה ליה והא דממעטינהו ע עבדים מאונאה היינו עבדים כנענים דאיתקשו לקרקעות כדמפרש תלמודא ב בהדיא ועבד עברי לא איתקש׳ ונראה דאשכחן נמי בעלמא דסבר תלמודא כמי דעבד עברי דין קרקע יש לו בפרק קמא דקדושין גבי גלגול שבועה קאמר עד היכן גלגול שבועה אפילו אמר ליה השבע לי שלא נמכרת לי כעבד עברי ופריך האי ממונא מעליא הוא ומשני עבד עברי גופו קנוי ופירש ר״שי דמשום הכי לא טענתו מטלטלין הוא ופריך איהכי היינו קרקע כו׳ אלמא סבר תלמודא דעבד עברי דין קרקע אית ליה לענין שבועה ה״ה לענין אונאה׳ והשתא לפי זה לענין שאילתינו אי בתר שכירות ש שמעון עצמו כיזל אין כאן דין אונאה דפועל הוא אי בתר שכירות הסוס כיזל בשכירות בהמה יש דין אונאה ונראה דלית לן למימר הואיל ושכירות שמעון עצמו ושכירות הסוס שלו נכללין בסך אחד נימא מינו דליכא אונאה גבי דהאיך ליכא נמי גבי דהאיך או איפכא מינו דאיכא לגבי דהאיך איכא נמי לגבי דהאיך וניזל בתר רובא דאיזה נד הוא רוב מן הסך ניזל בתריה או ניזל בתר חזקת ממו׳ דיד המוצי׳ על התחתונ׳ כמו שמפרשי׳ התוספו׳ אהא דאביי דאייתי לקמן דסבר לא פלגינ׳ דיבורי׳ ומינו דלא קנה נכסי׳ לא קנ׳ את עצמו׳ אבל איפכ׳ מינו דקנה את עצמו קנה נכסי׳ לא אמרי׳ דיד בעל השטר על התחתונ׳ דהיינו המוציא ידו על התחתונה והכא נמי נימא הכא הך סברא דליתא דקיימא לן כרבא

כרבא לגבי דאביי בפרק קמא דגיטין בעבד שהביא את גיטו וכתוב בו נכסי קנויין לך אמר אביי אמר כן מינו דלא קנה נכסים לא קנה את עצמו ורבא אמר עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגינן דיבוריה ואין נראה לחלק בהאי סברא דהא מדמ' התם מילי אחריני להך מילתא בהך ובאשירי פרק קמא דמכות מייתי כמי דמדמה לה הא דשטר כתוב לראובן ושמעון ועדים שם קרובים לראובן דפליגי בה רבי יוחנן וריש לקיש · ומחלק שם רבינו יואל דאפילו לרבי יוחנן דאמר פסול אפילו לשמעון מודה הוא דלרבא פלגינן דיבוריה והתם היינו טעמא משום דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא הא לאו הכי היינו מדמינן לה כדמוכח התם מ מירושלמי ואין סברא לומר כלל דהואיל ולא כפרט השכר כמה יגיע מן הדיכר ליום ל לשמעון עצמו וכמה יגיע שכר הסוס לסוסו אם כן מצי ראובן למימר טול לשכר הסוס חמשה חלקים מן הדיכר ולשכר עצמך טול שישית הדיכר ונמצא בשכר הסוס לא א איניתיך ובשכר עצמך אם נתאנית ביותר כפלי כפליים לא מתחייב בכך דמצינו למימ' קים להו כהנהו גאוני דפסקו דאפילו יותר מפלגא אין אונאה בקרקעות ואפילו שוה מנה בפרוטה וכבר בררנא דדין שכירת פועל כדין קרקע לענין אונאה דודאי לא אמרי הכי כדמוכח פרק האומני' דבשכירות פועלים חזינא היכא מתגרי פועלים בההוא מתא ואזלינן בתרה לפי מנהג דאתרא והילכך אומדינן כמה שכר היה ראוי ליתן לשמעון עצמו וכמה שכר היה ראוי לתת בשביל הסוס ולפי חשבון זה חולקים הדיכר ליום הסך שיגיע לשכר הסוס אם ימצא שיש בו אונאה פחות משתות זו מחילה ואם שתות צריך לתת לו עדין לתשלום שכרו וכל שכן ביותר משתות ואף על גב דבביטול מקח שניה' חוזרין כדקיימא לן בהזהב דאפי' המאנה יכול לחזור · ומקצת הגאונים סברי דאפילו אי לא תבע אונאתו חוזר המאנה משום דטעות מעיקרא הוא לחד טעמא כדאיתא באשירי פרק הספינה מכל מקום הכא אי אפשר בחזרה דאין יכול ראובן לומר לשמעו' קח פעולתיך והחזיר לי מעותי דאם יחזור הקורות אל המים צריך לטרוח עוד בהנס וק"ל ולא דמי למקח וממכר שזה מחזיר לזה החפץ וזה מחזיר לו מעותיו ·

שיט

שאלה כונס' ארמאית קבלה בגדי' מראובן ושמעון לכבסם ו וכשהחזירה הבגדים נתנה לראובן מכין בגדיו שלם ולאחר שעה דקדק בהן ומצא סדין אחת שאינו שלו ולשמעון החזירה גם כן בגדיו ואמר לה שלא החזירה לו משלם כי נחסרו לו שני סדינין והכובסת אמרה ש שהחזירה לו משלם ובא שמעון אצל ראובן ואמ' הסדין שבידך שאינו שלך שלי הוא ונותן בו סימנים מובהקים השיב ראובן הכובסת נתנה לי במקום שלי מי שיחזיר לי את שלי אתן לו הסדין ולא בענין אחר הדין עמו או לאו ·

תשובה יראה דדבר פשוט הוא דלא מצי ראובן לעכב הסדין במקום שלו דכיון דיודע ומכיר שאינו שלו ושמעון יהיב בו סימנים הוברר הדבר ש שהכובסת גנבה לראובן סדין שלו ונתנה לו של שמעון במקומו בכוונה או על ידי טעות ואם כן הוי ליה כההיא דתנן פרק הגוזל בתרא נטלו ליסטים כסותו ונתנו לו כסות אחר הרי הוא שלו מפני שבעלים מתייאשים מהן שמעת מינה דווקא משום ייאוש בעלים אבל כל היכא דליכא ייאוש בעלים כנדון דידן

דידן אם נתן לו הגנב או הגזלן של חבירו
במקום שלו לא מצי לעכב את שלו · ותו תנן
פרק חזקת הבתים נתחלפו לו כליו בבית
האומן הרי ישתמש בהן ופריך מאי שנא
רישא ומאי שנא סיפא ומשני משום דאדם
עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי ופירש רש״י
דתליכן דאומן מכר טלית אחד במכות בעל
הבית וטעה ונתן ללוקח טליתו של זה שלא
צוה לו למכור וכשב׳ זה ותב׳ טליתו מן האומר
ידע שטעה ונתן מדעתו לזה הטלית שהיה
לו למכור שישתמש בו עד שיחזיר לו טליתו
מן הלוקח אבל בבית האבל ובבית המשתה
דבטעות בא לידו לא ישתמש בו ומסיק עלה
התם לא שנו אלא שנתן לו אומן עצמו אבל
בתנה לו אשתו ובניו מסתמא על ידי טעות
עשה ולא ישתמש בו ואומן עצמו לא אמרן
אלא כשא״מ לו הילך טלית זו ולא אמר טליתך
דאיכא למימר דלהכי לא אמ׳ טליתך לפי שיד׳
שאינו שלו ומדע׳ נתנו לו כדלעיל אבל אמר
טליתך לא ישתמש בו עד כאן שיטת הגמרא׳
ופירש רשב״ם שמעינן מכל הכי דכל היכא
דעל ידי נתחלף בא לידו לא ישתמש בו וכל
שכן שלא יחזיק בשל חבירו · וכיון דדיכא הכי
בטעו׳ כל שכן על ידי גזלן אם נתחלף כנדון
דידן דאפשר הכובסת הפסידה לראובן ה
הסדין שלו וגזלה לשמעון את שלו ונתנה
לראובן משום דקרבה נפשיה לגביה טפי או
יראה מפניו · וכי תימא דאין ראייה מכאן
דאיכא למימר דלעולם יכול להחזיק בחלופו
עד כי יחזיר לו את שלו ואפי׳ הכי שפיר תנא
לא ישתמש בהן משום דכיון דעל ידי טעות
נתחלף צריך להמתין עד שיבא חבירו ויתן לו
את שלו ויקח את שלו אבל בתוך כך לא
ישתמש בשל חבירו אין לומר הכי דאם איתא
דמצי לעכובי בחלופו עד שיחזיר לו את שלו
ליה למיתני ברישא הרי זה ישתמש בהן עד
שיבא הלה ויחזור לו את שלו מדתני עד ש
שיבא הלה ויטול את שלו משמע לעולם נוטל
בין יחזיר בין לא יחזיר ובסיפא כמי הוי ליה
למיתני הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא
הלה ולא יחזיר לו את שלו ואף כי דין זה אינו
צריך ראייה כל כך ולא מבעיא היכא דראובן
ידע בודאי שאין הסדין שלו אלא אפילו אי
הוה מספקא ליה ושמעון נותן סימנים מ
מובהקים שהסדין שלו נתברר הדבר שנתחל׳
על ידי טעות או גזילה ולא מצי מעכב · ולפי
שראיתי המון עם טוענין בפשיטות בדין זה
כתבתי הנראה לעניות דעתי ·

ס ד

שאלה ראובן רצה לרכוב לדרך אחד
לקנות שם מרגליות לבתו
לחתנותה בא אליו שמעון ואמר לו מה ת
תצטרך לרכוב למרחקי׳ בשביל המרגליות תן
לי המעות ואמכור לך מרגליות כחפצך היום
או למחר אמר ראובן אולי תכזב בי ואני
מעכב את דרכי המזומן ונכון לי עתה
השיב שמעון הריני מקבל קניין על ככה ל
להגיע לידך היום או למחר כחפצך הלך
שמעון להביא מרגליות מלוי כי לא היה לו
לעצמו וסבור היה דודאי ימצא ביד לוי ולא
מצא כי מכרם לוי מקרוב וטרח עוד ש
שמעון במקום אחר עד שמצא ועתה רוצה
שמעון לחזור לפי שסבור היה למצא ביד לוי
בודאי ולא מצא והוצרך לטרוח ביותר ל
למצא מרגליות ולכך רצה לחזור מצי לחזור
או לאו ·

תשובה יראה דלא מצי לחזור
בכה״ג ואף על גב ד
דנתברר הדבר שלא היו לו לשמעון שום
מרגליות בידו בשעת קניין אלא שהיה
סומך ובטוח לקנות מלוי וכה״ג י״ל דאין
אדם מקנה דבר שלא בא לעולם והכי

איתא בפרק המוכר הבית דגרסינן התם
ארעא ודיקלא חזינן אי אית ליה דיקלי יהיב
ליה תרי דיקלי ואי לא זבין ליה תרי דיקלי
וכתב שם אשירי זבין ליה תרי דיקלי כדי
לעמוד בדיבורו ולא שיהא מחוייב לקנות לו
שני דיקלי דאין אדם מקנה דשב"ל וכל דבר
שאינו ברשותו מיקרי דשב"ל כמו מה שאירש
מאבא מכור לך ע"כ וכן היא מסקנת דרב
אלפס התם דאינו מחוייב לו מטע' דאין אדם
מקנ' דבר שלא בא לעולם וכן פי' רשב"ם שם
דאין מחוייב לקנות אלא כדי שלא יהא מחוס'
אמנה ואף על גב דכתב במרדכי בשם רב
כיסים גאון דצריך להעמי' לו מקחו שקבל עליו
וכן כת' ראבי"ה ומייתי ראיי' מההיא דאמר
פרק איזהו נשך האי מאן דיהי' זוזי לחברי'
למיזבין ליה חמרא ופשע בו כו' אלמא דכל
מידי דשכיחי למיזבין חייב להעמיד לחבירו
מקחו וכא' דבידו הוא לא הוי אסמכת' וגם קנו
מידו עוד כת' שם משם הר"מבם בכה"ג חייב
להעמי' המקח כגון הפוסק על שער שבשוק
אעפ"ש אין בידו פירות באותו זמן חייב לקנו'
או לקבל מי שפרע מכל מקום הא ק"ל ש
שכפלוגתא דרבוותא לא מפקינן ממונא ואין
לחייב את שמעו' להעמיד המקח דמצי למימ'
קים לי כרב אלפ' ורשב"ם ואשירי ונ"ע בדברי
רב אלפס כאן ובפרק קמא דב"מ אהא דפסק
הלכת' כרב דאמר שדה זו לכשאקנה תהא
קנויה לך כו' וכן במרדכי כאן ובפרק קמא
דב"מ בההי' דרב ובההיא דמה שאירש מאבא
מכור לך · תו י"ל בנדון דידן כ"ע מודו דאין
צריך להעמיד המקח משום דהוי אסמכת'
דאין בידו הוא שהרי סמך דעתו של שמעון
לקנות מלוי והיה תולה בדעת אחרים וגם
המרגליות לא שכיחי כולי האי למיזבן הוי
ממש כההיא דאיזהו נשך האי מאן דיהיב
לחבריה זוזי אמר' כו' דמסיק רב אשי דלא
קנה משמע משום דאסמכת' היא וכדמפרש
שם בתוספות ובה"גה באשירי אפילו אם אין
ידוע שלא היו המרגליות לשמעון עצמו
בשעת הקניין אלא מפי עצמו שאמר שהוצרך
לקנות מאחרים משמע בספר הר"מבם בפרק
כ"ב דהילכות מכירה דגרי' להבי' ראייה שהיו
החפצים ברשות המקנ' ובידו בשעת הקניי'
ובה"גה שם כתב דכל כה"ג דהמקנה דשב"ל או
שאינו ברשותו ורוצה שוב לחזור אי תפיש
הקונה לא מפקינ' מיני' ואפי' אי כת' לי' שטרא
ומסר ליה שטרא כמא' דתפיש דמי · אמנ' כד'
כדו' דידן אע"ג דלא תפיש שמעון המרגליות
מכל מקום הואיל וחזר וטרח שמעון לקנות
המרגליות במקום אשר מצא צריך להשלימו
לראובן דודאי אהכי טרח כי היכי דליקו ב
בהימנות' ודמיי' להא דאמרינן בפרק קמא
דב"מ חזר בגלן ולקח מבעלים הראשונים
אדעתיה דלוקמי' קמי' קבעי כי היכי דליקו
בה בהימנותיה דההוא טעמ' עיק' ואפילו
לגבי המקבל מתנ' אמרינן הכי כדפסקו שם
התוספות ואשירי ואין לומר דליקו ב
בהימנותיה משום דסבר היה שכמצאו ה
המרגליות ביד לוי ובשלא מצא אין זה מחוסר
אמנה מכל מקו' הרי הבטיח לראובן להמציא
לו וגם כי ראובן א"ל אולי תכזב בי והשיב
שמעו' להבטיחו בקניין כה"ג ודאי הוי מחוסר
אמנה אם לא יתקיים לראובן וק"ל ·

שכא

שאלה ראובן נשא בת שמעון
ופסק שמעון לראובן
מאה זהובים לנדוניא ונתן לו שטר חוב על
זמן בשבילם ומתה הבת קודם שפרע ש
שמעון לראובן הנדוניא ולאחר מיתת
הבת שאל ראובן מחמיו שמעון ספרים
ללמוד בהן לאחר זמן תבע ראובן משמעון
לפרוע לו שטר חוב ממאה זהו' שיש לו עליו

השיב

השיב לו שמעון השטר חוב הוא מחמת נדוניית בתי וכבר מתה אין אני חייב לפרוע. אמר ראובן לא אתבע כך עוד אחזיק הספרים שלך שהשאלתני עד אשר תפרעני הדין עם מי:

תשובה יראה דבתחילה צריכי' אנו לבאר משפטי הנדוניא ג גבייתו מן האב לבעל וחזרתו מן הבעל לאב לפי דין התלמוד ולפי תקנות שתיקן ר"ת ואח"כ הקהילות וכפי מה שנהגו בהן ה הארצות ומאז נתברר שאלתינו · בכתובות פ' נערה מוכח בתוספו' ובפסקי הגאוני' דלפי פרש"י היכא דנשא הבת אפילו מתה שעה אחת אחר הנישואין הבעל יורש נדונייתו אפילו עודנו ביד האב מוציאין ממנו ונותנין לבעל וכן פסק הרמב"ם דאפילו מסר האב לשלוחי הבעל ומתה בדרך הבעל יורש בתנייתו אפילו הנדוניא בבית אביה ור"ת פסק מתוך ההלכה ודין התלמוד נדונית אתני' כל זמן שלא גבו אותם מן האב אם מתה הבת אין הבעל יורש כלום לעולם אפי' מתה כמה שנים אחר הנישואי' ואפילו יש לה בנים ממנה משום דאמדינן לדעתו של אב שלא הקנה לו אלא על מנת שתהנ' בתו מן הנדוניא · הג"ה כן כתב בהג"ה במיימון בשם ר"ת דאפי' מת' לאחר כמה שנים ויש לו בנים ממנה ע"כ · וההיא דתניא בתוספת כהני' ותם לריק כחכם שפסק לבתו הרבה ממון ומתה תוך ז' ימי המשתה הרי הפסיד בתו והפסיד מעותיו ההוא אתי' כר' נתן אב כרבנן ואיירי שהחתן מוחזק בו כזה הלשון אית' בתוס' ובמרד' בלשון אחר תירץ ר"ת דמיירי כגון שהחתן מחזיק דהאז לא מפקינן מיניה מאחר שהחזיק ולשון הג"ה במיימון התם שאני שכבר נתן וזכ' הבעל ועוד תיקן ר"ת שלא מתוך ההלכה שאפילו הבעל מוחזק יחזיר אם מתה תוך שנה וחוזר בו בסוף ימיו מאותו תקנה כך כתבו התוס' על תקנת ר"ת ובהג"ה במיימון כתב בשם ר"ת התם ·שלא פשטה תקנתו בכל ישראל וז"ל מרדכי מצאתי שכתב ר"ת והחרים על כל יושבי צרפת ונורמנדיא והסכימו עמו ג גדולי צרפ"ונא על כל נושא אשה ומתה תוך שנה בלא ולד של קיימא שיחזיר כל הנדוניא והתכשיטין ליורשים או לנותני' או יורשים כו' עד ומצאתי בתשובת רבינו ברוך ממגנ"ץ ובתשובת רבינו דוד ממי"נצבורק שהקהילות עשו תקנה על איש ואשה שעשו נישואין ויפטור אחד לעולמו תוך שנתיי' שיחזרו חצי נדוניית' שנתן ליורשי המת ע"כ · ובתשוב' במיימו' כת' מתשוב' ר"י וז"ל בשנה ראשונ' לית דין ולית דיין דאפי' הממון ביד הבעל שיש לו לחזור הכל לאב מתקנת רנ"ו וסמך מן המקר' ותם לריק כו' והקהילו' הוסיפו בתקנה אף בשנה שנייה וההיא לא ברירא לן כולי האי ובלא תקנה כדון זה נראה דין תורה דכיון דלא בא ליד הבעל שא ביד כאמן ע"מ שיתן לו אחר שנה מה שפס' ומת' הבת בלא זרע אפילו אחר כמה שנים לא זכה הבעל בדברים הללו כדמשמע פרק נערה לפר"ת ואף על גב דרש"י לא מפרש הכי בפלוגתא דרבוותא לא מפקינ' ממונ' בכדון זה ושתא קמייתא ה"ל בחזקת האב כי עדיין לא היה לבעל שום נד זכיי' ותפיש' יד בהן ע"כ עוד שם בתשובה במיימון וז"ל והנה גדולי הקהילות וראשים כולם כאחד העידו שהתקנה פשטה והמנהג פשוט שתוך שנתיים מחזירים חצי מה ש שהכניס הזוג המת לאביו או לקרוביו עוד מסיק באותה תשובה דלש"א אם האב נותן הנדוניא מכיסו ועודנו קיים ולש"א אם שאר קרוביו נתנוהו ובתשיבה אחר שם שמחזירין הממון לאב ולא ליורשים ע"כ · אמנם

במרדכי כתב דלפ"רת אם הנדוניא ביד השליש יחלוקו ובאשירי פרק נערה מסיק כפ"רת שפירש מתוך ההלכה אבל במרדכי שם כתב וז"ל מצאתי בשם ראב"יה דרי' הלכך חולק ובת' דמן הכשואי' נוב' הכל כרש"י ורבי' שמואל בן רבי' ברוך כתב דאם תפש החתן יכול לומר קים לי כרש"י דאיירי מן האירוסין אבל מן הנישואי' נוטה הכל אפילו אם לא נגבה עכ' · הנה כתבתי בקצרה משפטי הנדוניא כאשר מצאתי ובינותי בספרי' מן התלמוד ומה שנתחדש בתקנת הגאונים והקהילות וגם אכתוב מה שידוע לי מנהג הארצות בזמנינו באושט"רי' ובסביבותינו אין ידוע לי כלל שום מנהג קבוע לא בשנה ראשונה ולא בשנה שניי' אך בכל פעם כשאירע כך היו מפקפקים בדבר ולא נתברר שום התפשטות מנהג כלל ובר"יינוס וסביבותיה נוהגים לעולם להתנות בשעה שמקיימין תנאים השידוכין שקבלו הזוג עליהם תקנ' הקהילה לא ידעי' אם עושין כדי להפטר מכל ע עירעורים ופקפוקים או אם נזקקים לכך מפני שלא נתברר גם אצלם התפשטות המנהג וכמדומה שמקרוב חדשו קהלותיהם על פי מנהיגים תקנות דלא כהיני לבני א אושט"רייך עכ' · ומהשתא נבאר שאילתינו לפי מנהג המקומות דלא נתפשטו התקנות ונראה מתוך ההלכ' דלא זכה ראובן לעכב הספרים בשביל שטר חוב שלו על חמיו מדבר הנדוני' דכיון דכדן נופו לא בא לידו מעול' הייכו פלוגת' דר"שי ור"ת כדמבואר לעיל ולא מפקינ' ממו' מן האב וכיון דמדינ' לא מפקינ' משום ספיקא דדינא לא יכול ראובן לתפוש הספרי' ולומ' קים לי כר"שי כמו שכתב רבינו שמואל בן רב"ב דנוכל לומר דאיירי כגון שתפ' קודם שמתה הבת דאכתי לא נולד הספק אבל תפיס לאחר שנולד הספק כגון דידן לא

מהני ונראה דאפילו אם שאל ראובן הספרים והביאם לרשותו קודם שמתה אשתו והחזיק בתור' שאלה בידו עד לאחר מיתת הבת ושוב אומר שרוצ' לתפוש בהן בשביל חובת הנדוניא אפילו כה"נ מיקרי תפיש לאחר שנולד הספק ותפיש' קמיית' בתורת שאלה היתה ובחזקת שמעון הוה בכל אתריה דהוי קיימי' ואת"ל דרבינו שמואל ר"ל דאפילו אם יתפוש לאחר שמתה הבת כדמשמ' הלשון מכל מקום י"ל דאיהו סבר כיש מרבוותא וכדמוכח כמי מרב אלפס כדאיתא באשירי פרק כינד הרגל דסביר' ליה כמי דתפישה מהני בספיקא דדינ' אפי' לאחר שנולד הספק כדמוכח התם ואנן קיימא לן כשינויי התוס' פרק קמא דב"מ ופ"ב דכתובו' דלא מהני תפישה לאחר שנולד הספק ומפקינן מיניה כההיא דתקפו כהן מוציאין אותו מידו וה"נ מסיק במרדכי פרק השואל ואפילו תפשה קודם שנולד הספק בספיקא דדינ' משמע ליש שינוייא בתוספות פ"כ דכתובות דלא מהני אלא מוקמינ' לה בחזקת מריה קמא כההיא דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מרי' ואין גאמנים לפסלו השטר כדקאמ' התם בברייתא ופרש"י דאיירי בתפש המלוה ולכך מוקי ממון כ בחזקתו ומקשי' התוספות מאי שנא מתקפו כהן מוציאין אותו מידו אלמא תפישה ל לאחר ספק לאו כלום היא ומתרצינן בחד שינויא דתקפו כהן תופש עצמו אינו טוען אלא בספק אבל בההיא דאוקימנא תרי בהדי תרי התופש טוען ברי · ועוד יש לומר דהכא איירי כשתפש קודם שנולד הספק ותירוץ זה תרצו נמי התוספות פ פרק קמא דבבא מציעא ועוד תירנו ב"נא · משמע קצת דלאידך שינוייא אין נראה להם לחלק בין קוד' שנולד הספק לאחר שנולד הספק בספיק' דל"כ' טענת ברי מדהוצרכו

לתרץ

לתרץ בענ"א אמנם יש לומר דכל חד שינוי טעמא קאמר וכולהו מסתברא ולא פליגי אהדדי וכי האי נוסחא איתא באשירי פרק הפרה אהא דנזקקין לתובע תחילה · ותו דהכא איכא למימר דלעולם תפישה דקודם הספק מהני לכולי עלמא אפילו בספיקא דדינא והא דלא מחלקינן הכי איכך שינוייא יש לומר משום דאין נראה להם שפיר ל לאוקומי ההיא דתרי בהלי תרי שתפש מקודם ולכך מתרצינן דאפילו תפיש לאחר הספק הוא"ל וטוען ברי מהני ולשון קושית התוספות משמע הכי דקאמרינן אלמא תפישה לאחר הספק לאו כלום היא משמע הא דקודם מהני · אמנם באשירי פרק קמא דבבא מציעא כתב בהדיא כההיא שמעתא דתקפה כהן דכל התופש מספק שלא יכול לטעון בריא מפקינן מיניה ומוקמינן לה בחזקת מרא קמא ורוצה לומר ע"כ אפילו אם תפיש קודם שנולד הספק ומדמייתי ראייה מחדש העיבור דלמשכיר הוא אליבא דרב נחמן ואף על גב דהשוכר תפוש מקודם ובהיתר · הג"ה · ובהג"ה באשירי פרק יש נוחלין בשם מהרי"ח כתב וז"ל דתפישה לא מהני בספיקא אלא אם כן תפיש בעוד היה הדבר ודאי קודם שנולד הספק או שטוען ברי שהוא חייב ליה · ע"כ · וצריך להתיישב בהא דכתב אשירי סוף פרק קמא דבכורות בשם הר"מ כן דכל היכא דתפש ברשות מהני תפיסה אפילו בדבר ספק כההיא דשה נדמ' פדה בו פטר חמור ונתנו לכהן וכן בפרק יש בכור אם מת הבן בתוך ל' אמר רבי עקיבא אם נתן לא יחזיר וההיא דפרק הספינ' כור בל' סאה בסלע ראשון ראשון קנה וכן ההיא דפרק האומנים בספינה שטבעה בתני הדר' אמרינן במי אם נתן לא יחזיר וטעמא דכולה משום דמספקא לן בהו וכיון דתפש לא מפקינן מיניה הכי מפ' לה התם ויש לחלק דהכא כולהו הבעלים הראשונים התפישו מדעת' לאותן שהן מוחזקין ותופש' עתה והתפישו להם אדעתא דהכי דיהא שלהם מה שאין כן לתופש דבר שבידו בתור' שאל' או פקדון או אפילו אם בא בידו מאליו הוא"ל ולא התפישו הבעלי' אדעת' דיה' שלו אות' תפיש' לא מהני בספיקא דדינ' כך נרא' דעת הר"מ באשירי בבכורות ואין לדקדק מלשון מרדכי שהבאתי שכתב דר"ת תירץ ברייתא דת"כ כגון שהחתן מחזיק דאז לא מפקי' מיניה מאחר שהחזיק לשון זה משמע שאף לר"ת אם מחזיק החתן לאחר מיתת אשתו לא מפקינן מיניה ע"כ הא לית' דבמרדכי נופא כתב בשם הרבי שמואל בן רבינו ברוך דאם יתפוש החתן יכול לומר קים לן כרש"י משמע הא אליבא רבינו תם לא היה זכה ולעיל קאמר דרבינו תם תירץ הברייתא במוחזק אע"ג דר"ת לא מודה אלא שסבר נגה ותו איכא אומדנא דדעתא שהסים האב דעתו מן הממון ונמר והקנה לו ואינו חשיב שיהא לו עוד תפישת יד והכי משמע בהדיא לשון הג"ה במיימון שהבאתי לעיל ולשון התוספות שכתבו דאיירי שהחתן מוחזק ר"ל ה"נ שהוא מוחזק על ידי שהאב הגביהו ונתן לו ואפש" לייסב נם לשון המרדכי דר"ל הכי וההיא ד' דתשוב' המיימון בשם ר"י דהיכ' דהנדוניא ביד נאמן דלא זכה בו הבעל כלום ובמרדכי כתב היכא שהנדוניא ביד השליש יחלוקו כר' דבהא פליגי ר"י סב' דלפר"ת כל זמ' שלא הגיע הנדוני' ליד הבעל לא נמר ומקני ליה מידי כי לא נתן אלא ע"מ שתהנ' בתו ממנו וכלכמ' דלא אתי לידי בעל אף על גב דמפקינן מרשותה ליד שליש מכל מקום לא נהנתה בתו ממנו כך הוא לפר"ת וכיון דהונח ביד נאמ' כדי שיתנס לו לאחר שנה אם כן אותה שנה

היתה בחזקת הלב כי לא היה לבעל שום תפישת יד בו ואההיא חזקה מוקמינ׳ ולא מפקינן מיניה ומרדכי סבר כיון דאפקיה הלב הממו׳ מידו ליד השליש תו אסח דעתיה מיניה ויש לבעל תפישת יד בממון אף על גב שלא יתנן לו עד כלות שנה מכל מקו׳ קם ליה ברשותה שהשליש מוחזק בממון מכחו כמו מכח הלב ולכך חולקי׳ ואפי׳ לפ״רת דעלה קאי מרדכי משו׳ דלא ברירא אי משיב נבה הבעל במ׳ דאפיקי׳ הלב מידו ליד שליש ואסח דעתי׳ מיני׳ או לאו · אך קשה קצת אם נאמר דבהכי פליגי דמרדכי סבר משום דלא ברירא גביה חולקי׳ אף לפ״רת אם כן פליג הוא אסברת אשירי פרק מי שמת גבי ש״מ שהקדיש כל נכסיו או הפקיר או חילק לעניי׳ דסלק׳ בתיקו אי עמד חוזר או לאו וכת׳ אשירי עלה דכיון דהמתנה ודאי ומכח אומדנא אתינ׳ לבטלה בעינן אומדנא ודאי וכיון דסלק׳ בתיקו לא אומדנ׳ ודאי היא והוכיח אשירי האי סבר׳ מן התלמוד התם ואם כן בנדון דידן הואיל והאב כתב ונתן ודאי לחתנו ואפי׳ לפ״רת לא אתי׳ לבטל המתנה אלא מכח אומדנא כ כדמוכח התם פרק נערה בהדיא דלדעת מרדכי האומדנא בנדון דידן ספיק׳ היא כדפירישית ואמאי חולקי׳ החתן יזכה מכח מתנ׳ ודאי שלו ולא יתבטל מכח ספק אומדנ׳ ואפילו לאו דפסק התם גבי ש״מ הואיל וסלק׳ בתיקו לא מפקינן ממונ׳ ואף על גב דאומדנ׳ ספיקא אפשר לומר דחזק׳ ממון עדיפא כל כך דאפילו ספק אומדנא מהני ליה אבל בדין דידן דהממון ביד שליש והוה ליה לבעל תפישת יד בו אפי׳ בשנה ראשונ׳ כדפירישית אית לן למימר דספק אומדנא לא תבטל כלל מתנה ודאית ונ״ע · תו נראה לומר בנדון דידן דאפילו לא הזכיר בשטר שנתן שמעון לראובן כלום מן הנדן שלא נכתב בשטר חוב והלואה לא מצי למימר הואיל ונזקף הנדן במלוה נפקא ליה מתורת נדוניא והוי כשאר מלוה וכה״ג אמרינן פ״ב דגיטין דכתובה משזקפה נפקא ליה מתורת כתובה ונעשה כ״ד ונעשה כשאר מלוה אליבא דשמואל דק״ל כוותיה דיש לחלק שפיר דשאני הת׳ דטעמא דהשמט׳ כספים בהא תליא דווקא אי חיוב הממון מכח הלואה קאתי כדתנן במסכת שביעית ובתוס׳ פ״ב דגיטין וכן באשירי פרק השולח מייתי לה דהקפת חנות ושכר שכיר אינו משמט ואע״ג דלאו מ עשה ב״ד הן וכיון דלאו בטעמא תליא מילת׳ משזקפ׳ ונפק על הממו׳ שם הלוא׳ משמ׳ אבל בנדו׳ דיד׳ דבטעמ׳ תליא מילתא לפ״רת דלא זכה הבעל מכח אומדנא דדעתא דכל זמן דלא גבה אמרינן שלא הקנ׳ לו האב שלא ע״מ שתהנה בתו ממנו אפי׳ היכ׳ דזקפה במלו׳ נמי איתא להך טעמא ותדע מדלא תירץ ר״ת ההיא ברייתא דת״כ דלעיל שאכל מעותיו כגו׳ שזקפה עליו במלוה והוי מתורץ שפיר טפי ממאי דמתרץ דאיירי כשהחתן מוחזק דלשון הברייתא דהפוס׳ לכתו לא משמ׳ שבב׳ הגביהו שלא שפסק ועדיין לא גבה כמו הפוסק מעו׳ לחתנו ופושט לו הרגל דפרק בתרא התם מסקנא דמילתא בנדון דידן דראובן צריך להחזיר לשמעון חמיו את הספרי׳ דתפישה לאחר שנולד הספק בספיק׳ דדינ׳ לא מהני כמו שביארנו לעי׳ אבל טעמא דתקנ׳ העיקול לא שייך הכא אפילו במקום שנהגו שלא לעקל הספרי׳ השאולי׳ עבור שום תביע׳ כדאית׳ במר׳ שילהי המקבל דר״ת מפר׳ התם דתקנ׳ העיקול ליתי׳ שלא בהדר וקו׳ עליה בדינ׳ אבל אהדרי לא הפסיד מינו שלו והכ״א לא הפסיד נמי מוחזקו׳ שלו דאי אמרת הפסיד מוחזקו׳ שלו הפסיד נמי הימנו דמנו להוכיח לא אמרינן ·

שאלה ראובן אמר לשמעון יש לך למכור בשר כאן מאיל מסורס ואמר לו הן ומכר לו הבשר וכמב׳ מאיל שאינו מסורס דריחו נודף ואינו טוב לאכול כמסורס ורנה ראובן לגמרי לחזור במקח כי אמר דמקח טעות הוא ושמעון אומר לא תחזור לגמרי במקח אם אינו שוה הבשר כמסורס תן בו כשווין הדין עם מי ׃

תשובה ירא׳ה דהדין עם שמעון ויש להביא ראייה במרדכי מן התלמוד לזה דפ״ק דכינה גרסי׳ ההוא דאמר ביעי דפחיא פי׳ של תרנגולי׳ חיה ולא ביעי שכמנא׳ לאחר שחיט׳ בתרנגולי׳ דפחי׳ למאן ביעי דפחי׳ למאן יהבו ליה ביעי דשחוט אתי לקמי׳ דר׳ אמי אמר ליה מקח טעו׳ הוא הדר פרי׳ פשיט׳ מהו דתימ׳ האי לאכילה קבעי והאי דקאמר להו דפחי׳ משום דנריבו פי׳ מבושלים כל נרכן ונפקא מינה למתבי ליה דביני וביני קא משמע לן עד כאן לשו׳ הגמר׳ ופירש רש״י פשיטא דמקח טעות הוא דהא קאמר בהדיא דפחיא וכ״מ בין מאן דבעי ליה לאכילה ובין מאן דבעי ליה לאפרוחי׳ למיתבו ליה דביני וביני אי בעי לאכילה אין מקח טעות דהא בכי אכילה כינהו אלא שאילו יפין מהן ויחזור לו כפי מעלתן קמ״ל ר׳ אמי דסתם מאן דאמר לפחי׳ לאפרוחי׳ קבעי ואין אילו שוים לו כלום עכ״ל ׃ ומייתי כמי עובדא התם כה״נ ממש הא קמן דכל היכא דלאכילה קבעי לוקח אע״ג דקאמר כפי׳ למוכר להאי מילת׳ קבעג׳ אי יהיב ליה מוכר מלת׳ אחריתי מאותו המין דלא שוה לאכילה כי האיך דקבעי אין המקח טעו׳ לגמרי בשביל כך אלא יהיב לה דביני וביני וכפי מעלתו יחזיר לו אמנם אם ידוע הוא דראובן כ״כ איסתניס דלא קאכיל כלל בשר איל שאינו מסורס מנינו למימר דמוקח טעות לגמרי הוא דהא לא שוי ליה כלום לאכילה ואף על גב דלרוב העולם שוה לאכילה בתר דידי׳ אזלינן וכה״ג אמרינ׳ פרק לא יחפור דאמר רב יוסף כיון דאנינא דעתי כקוטר׳ וכו׳ הכסא הוא דמי ׃

שכג

שאלה ראובן שכר את שמעו׳ עבור עשר׳ זהובי׳ שילך לו למדינ׳ פלוני אל לוי ומסר לו כתבים אליו לשדך לו אשה משם ויצא לדרכו לאחר ג׳ ימים ויחזור לתוך ג׳ שבועות ולא יהא משועבד יותר לשליחו׳ זאת וקוד׳ שיצא שמעון לדרכו הלך ראובן ג״כ לצד אחר וכשרצה שמעון לצאת לדרך אמר לאחד או לשני׳ מבני העיר ראוב׳ שכרני בכך וכך ובדעתי שיתן לי מקודם ההוצאה על דרך בהליכה ובחזירה ואיננו עתה פה מכל מקום לא אתעכב ושך כאשר שכרני סובר אני שיחזיר לי ההוצאה מלבד השכר שקצב לי וחזר ועשה שליחותו ותובע מראובן ההוצאות השיב ראובן על ההוצאות לא היה דעתי ובשביל כך קצבתי לך י׳ זהו׳ לשכרך שמלא כך לא היה ראוי לתת לך ז׳ זהו׳ ושמעון טוען מכהנ כל השוכרי׳ כה״נ שיתנו לעולם ההוצאות לבד השכירו׳ ככה יעשה לי גם כן הדין עם מי ׃

תשובה ירא׳ה דהדין עם ראוב׳ מאות׳ טעם שהו׳ טוע׳ דהדמי׳ מודיעי׳ שסכרו על ההוצאו׳ שלו שהרי שמעון מודה לו שאין ראוי לתת לו שכר גדול כ״כ בשליחות בזאת ואע״פ שגם ראובן מוד׳ לו שמנהג סת׳ השוכרים כה״נ שיתנו ההוצאות עם השכר מכל מקום י״ל דהדמים מודיעי׳ כמו שאבאר לקמן ואף על גב דלא ק״ל כרבי יודא דאית ליה דהדמים מודיעי׳ לו פרק הספינ׳ אלא ק״ל כרבנן דסברי גבי מכר את הצמד לא מכר את הבקר דאין הדמים ראייה הא מחלק באשירי פרק המוכר פירו׳ וכן בה״נה באשירי

ריש פרק המניח בשם ר"ת דאפילו רבנן מודי' דהדמי' מודיעי' היכא דאין מכחישי' עיקר הלשון כמו גבי מוכר שור לחבירו וכמצא נגחן דפרי' תלמוד' עלי' וליחזי אי דמי רידיא כו והיינו משו' דאין הדמי' מכחישי' עיקר הלשון כמו גבי גמל ובקר עכייני הבהמ' ונדון דידן במי אין עיקר הלשון מוכחש כלל דשפיר יש בלשון השכירות שהשכיר יתן הוצאות ואף על פי שאין מנהג מ"מ הלשון אין מוכחש והתוס' פרק הפרה וכן כה"נ באשירי ריש פר' המניח מחלקי' בשם ר"ת וכן אית' בתוס' פרק המוכר פירות דהא דסברי רבנן דאין הדמים ראייה היינו היכא דליכא רוב' או חזקת ממונ' דמסייע לדמים אבל אי איכא חזקה או רובא בהדי הודעת הדמי' אמרי' שפיר הדמים מודיעי' ונדון דידן כמי איכא חזקת ממונ' לראובן והדמים מודיעי' לו נ"כ ואפי' את"ל דמה שהו' מנהג שמקו' שהשוכרי' הם נותני' ההוצאות כה"נ חשיב כמו רוב אכ"היה רוב' כנגד החזקה מ"מ מהני הודע' הדמים עם החזקה דבהדיה אפילו לרבנן כדאיתא בהדיא בתוס' פרק המוכר פירות דלעיל וה"ה אם רוב' מסייע להודעת הדמים אפילו אי איכ' חזק' כנגדם אמריכ' הדמים מודיעי' כדמשמע בפשיטו' כה"נ באשירי דל ב"ל ואת"ת תיפוק ליה דהדי' עם ראוב' דהא גם לדברי שמעון יש כאן אונאה שהרי מודה הוא לראובן שאם היה נותן לו ההוצאות לא היה ראוי לתת לו רק ז' זהובי' לשכר והוא שכרו בי' וקי"ל דיש אונאה בשכירות וכ"ש בטול מקח הא לית' דהרמ"בם כת' בהדיא דשכירו' האדם אין בו אונאה אא"כ היה קבלן ונדון דידן שכירות דימים הוא שהרי קבבו ימים לנמו' השליחו' בהם · הג"ה והיא דיש אונאה לשכירות נוקי כגון שכירות בהמה וכלים · ע"ב ודברי הר"מבם ביארתי יפה בתשובה אחת ומהנהו דברי הרמ"בם יש כמי להוכיח דלא אמריכ' דלא שייכי הדמים מודיעים לגבי שכירות פועלים או שלוחים משום דלפעמים בעל בית זקוק הוא לשכור ואינו קפיד אם מוותר לו בדמי השכירות או איפכא דלפעמים הפועל צריכי' ליה זוזי ומתרצה בכל דהו והכי כתב כה"נ באשירי דלעיל דגבי שכירו' בתי' וקרקעו' לא אמרי' הדמי' מודיעי' לפי שלפי שהדרך הוא קנותן ביוקר ואכ"ל גם אונאה לא הוי שייכי בי' מהאי טעמ' ולא הוי צריך לרמ"בם לפרש הטעם משום דהשוכר את האדם כאילו קונ' אותו לזמן ואי' אונאה בעבדים וגם נראה דלפי הטעם הזה אין לחלק בין היכא דאיכא בעל הבית לפועל ובין היכא דאיכא פועל לבעה"ב דכיון דלקניית עבדי' מדמינן לה לש"ה הכי ולש"ה הכי · הג"ה · כ"ע בפ' המוכר את הספינ' דתניא השוכר את הפועלים היום בדינר ולמחר יפה סלע אסור ופריך תלמוד' עלה ולזלו ולי' בשכירות מי אסור ופרש"בם דכל מה שנותנים לו לשכר ריוח הוא לו ודרך פועל לשכור עצמו בכל דהו כשאין לו מה יאכל · ע"כ

שכד

שאלה ראובן המניח חוב בטוח לשמעון וקבל שכר ממנו על ככה לאחר זמן נפל קלקול בחוב ש שנצטרך טירחא עם שופטים ופקידים כדי לתקנו כדי שלא יהא ייאוש ורוצה שמעון שראובן יטרח אותה טירחא הואיל והוא המניח לו וקבל שכרו וראובן אמר לא נדרתי לך כלום בשביל החוב ובטוח היה כ כשהמנחתיהו לך ומה שקבלתי בשכר בשכר סרסרות קבלתי ולא בשביל שיהיו אחריות החוב עלי ולכך אינני מחייב כלום לטרוח

עבורו הדין עם מי :

תשובה

תשובה ירא׳ דלפי סבר׳ הלב לא יתחייב ראובן כלל לטרוח כלום עבור החוב כמו שהוא טוען שלא גרם לו כלום ולמה יתחייב לתקן קלקול הנולד שלא בגרמתו מזלו דשמעון גרם שהרי בטוח היה החוב בתחילה אמנם אשכחן בתלמוד ממש כה״ג שחייבו חכמי׳ למקבל שכר לטרוח בדרך זה בפרק הגוזל קמ׳ קרוב לסופו גר׳ איתמר גנבה באונס ואח״כ הוכר הגנב אביי אומר אם שומר חנם הוא רצה נשבע רצה עושה עמו דין ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואין נשבע ומסיק דלרבא נמי אם כבר נשבע קודם שהוכר הגנב שומר חנם רצה עומד בשבועתו ופר״שי שם עושה עמו דין כלומר השומר ישלם לבעלי׳ והוא יעשה דין עם הגנב ואף על גב דגם שומר שכר פטור באונסים מ״מ הואיל ואינו מפסיד כלום כיון שהוכר הגנב עליו לטרוח להוציא מן הגנב אפילו לאחר שנשבע בשומר שכר ובשומר חנם קוד׳ שנשבע אליבא דרבא הואיל ואינו מפסיד דמנוה לחזור אחר האבידה ע״כ הא קמן בשומר שכר אע״פ שכבר נפטר מן הבעלים בשבועתו ובאונס נגנבו ממנו כדפר״שי בליסטי׳ מזויי׳ מ״מ הואיל וכה״ג בקבלת שכר צריך הוא לשלם ויטרח ויחזור על הגנב להוצי׳ ממנו כיון שהוכר ולית ליה פסיד׳ ה״ה נמי בנדון דידן שהיה ראובן גם כן בקבלת שכר ולא מט׳ ליה פסידא שהרי רוצה שמעון לתת כל היכאה שיהיו על החוב רק לפי שראובן ידע לטרוח יותר דמחייב׳ ראובן לטרוח ולחזור שלא יהא ממון חבירו כאבד הואיל ומתחת ידו יצא הדבר כי הת׳ דמסתמ׳ טעמא הוא דכיון דמרשו׳ השומר נגנב חיי׳ לטרוח כדי להחזירו אבל אם לא קבל ממנו ראובן שכר בתחילה אין נראה לחייב לטרוח ולדמותו לשומר חנם אליבא דרבא דחייב לטרוח קודם שנשבע וכימא דטעמא הוא דפטור לאחר שנשבע משום דאטרחינ׳ לבי דינ׳ לישבע תו לא מטרחינ׳ טפי אבל בנדו׳ דידן לא מטרחינ׳ כבר חייב לטרוח אפילו אם לא קבל שכר דלאו טעמא הכי שא״ל דהיינו טעמא דשומר חנם חייב קודם שנשבע משום דאכתי אגיד ביה במפקיד שצריך עדיין לישבע לו וכיון שהוכר הגנב קוד׳ שנפטר השומר ולי׳ ליה נמי פסיד׳ חייב הוא לעשות דין עם הגנב אף על גב דשומר חנם הוא אבל בנדון דידן דלי׳ ליה לשמעון עליה דראובן מידי ולא אגיד בי׳ כלל אי לא קבל שכר אין לחייב כלל ·

שכה

שאלה ראובן תבע את שמעון בינו וביני על סך מעות שנתחייב לו שיפרענו השיב שמעון אין לי מעו׳ עתה תנה לי זמן עד יום פלוני ואפרע לך ונתן לו ראוב׳ הזמן שבקש וכשהגיע הזמן לא פרע שמעו׳ ובא אדרב׳ בטענו׳ אחרו׳ שלא לפרוע כל עיקר וירדו לד״י וחייבו ב״ד את שמעון לפרוע מי יהבינ׳ ליה זמן שלשים יום לפרוע כדין שאר פירעון שע״פ ב״ד או נימא כיון שנתן וקבע לו ראובן כבר מעצמו זמן יותר משלשים ושמעון מוד׳ בכל הדברים דלעיל תו לא יהבינן ליה זמן טפי ·

תשובה ירא׳ דיהבינ׳ לי׳ זמן בי׳ דין שלשי׳ יום ועיקר דין זה איתא פרק הבית והעלייה אהא דתנן הכותל והעלייה שנפלו פטורי׳ מלשל׳ נתנו לו זמן לקוץ ולסתו׳ כו׳ וקא מ׳ עלה בגמרא כמה זמן א״ר יוחנן זמן בית דין שלשים יום וכתבו התוס׳ שם דמהכא אנן למידי׳ זמן בית דין לפרוע חובו ולכיוה דבריס דהוי שלשים יום ובמרדכי שם מתשוב׳ מור״ם דקדק נמי מכאן דכל דבר הצריך יניא׳ יש לו זמן שלשים יום סתמא שמא דבכל דבר קאמר ולאו דווק׳ לענין סתירה וקניית כותל ואילן

ואילן וכתב דכן כתב רבי יצחק פר' הפרה
דמזון פירעון שלשים יום מדכללו התוספות
ומור"ם כמה דברי' וכל דבר הצריך יצא משמ'
קנת דלא מחלקינ' בגווה ואף על גב דכמנא
במרד' כמלוה' במרדכי דבני ריינוס שהשיבו
רבינו תם דבר שיש לו קצבה כגון מלוה לראש
חד' ניסן לא יהבינן ליה זמן שלשים יום אלא
פורע מיד מכל מקום נרא' בנדון דידן שלא
היתה הקצבה בתחילת המלוה יש לו זמן בית
דין · ואף על פי שנת' לו ראובן זמן כשתבעו
לפרוע וכן קבל עליו שמעון הזמן ההוא
לפרוע בו איכא למימר אישתמוטי דקא
משתמיט ליה ולא היה בדעתיה מעולם
לאטרח אזוזי ולפרוע וראייה לדבר שבא
אחר כך בטענה שלא לפרוע כל עיקר דבכל
דבר דקטענין או מקבל עליו חוץ לבית דין
לא רמי אנפשיה כיון דמצי לכחש ולחזור בו
ולא דמי למלוה בתחילה לזמן קצוב דהתם
לא מצי לאישתמוטי דאיירי בשטר או בעדים
ומהכא דברי ר' יצחק פרק הפרה גבי נזקקין
לתובע תחילה היה נראה להוכיח דלעולם
יהבינן ליה זמן בית דין בר מדמי חבלות
דאין נותנין זמן בית דין לחבלות מדלא
מוקי לה רבי יצחק ההיא נזקקין לתובע ב
בתחילה דאיירי בתובעו מלוה הקצובה לזמן
והגיע זמן אמנם היה קשה נמי דלוקמי
כשיש לו מטלטלין לנתבע דכתב בהדיא
במרדכי פרק הבית והעלייה דלא יהבינן
ליה זמן בית דין לפירעון או לוקמי שהפקיד
או השאיל דכתב נמי במרדכי שם בשם רבי
יצחק דלית ליה זמן בית דין אלא על כרחיך
צריך טעמא כלאו הכי ·

שכו

שאלה ראובן היה במצוק ושמעון
היה מתעסק בעבורו ב
באותו ענין והוציא הוצאו' על הדבר וראובן
הבטיחו לפרוע לו ואף על פי שחשדו ראובן
לשמעון בלבו שלא עסק באמונה מכל מקום
עניינו היה מסור בידו והוצרך להבטיח כ
כרצונו לפרוע לו כל אשר יחשוב לו ונותן
כתב בחתימת ידו שתעיד עליו כמאה עדי'
וכתב בכתב ידו איך שהודה בהודאה גמור'
שנשבע בשבועת התורה לפרוע לו ולא
יטעון נגדו שום טענ' אונס או שאר אמתלא
בעולם ותבע שמעון את ראובן לפרוע לו
אחר שנפטר ממצוקתו השיב ראובן טענות
ואמתלאות טען שמעון הלא יש לי כתב
בחתימת ידך שנשבעת בשבועת התורה
שלא תטעון כלום נגדי השיב ראובן ל
לעולם לא נשבעתי כאשר ידעת בעצמך
שלא נשבעתי אלא שלפי רצונך כתבתי ו
וחתמתי כך כי הייתי נזקק לך טען שמעון
יהא כן יש לי כתב בחתימת ידך שנשבעת
עליך לקיי' מחוייב ראובן כי האי גוונא ליזהר
ולקיים שבועתו או לאו ·

תשובה יראה דיש לחלק בדבר אם
מודה שמעון לראובן שלא
נשבע לו רק שכתב וחתם להבטחה לפי
בקשתו בדרך זה אם יוכל ראובן לברר ו
ולהסביר לבית דין שמן הדין הוא טוען
ומבקש דברים ואמתלאות לפטור משמעון
כגון שיתברר שלא הוציא שמעון ההוצאה
לטובת ראובן והלך עמו ברמאות אם כן
היו הדברי' לא יתחייב ראובן ליזהר בשבועה
זו ולא אמרינן הואיל והודה שנשבע שלא
יטעון שום אמתלא שוייה לנפשיה חתיכה
דאיסורא כההיא פרק שני דכתובות אמרה
אשת איש אני וחזרה ואמרה פנוייה אני
אינה נאמנת משום דשווי' לנפשיה חתיכה
דאיסור' והכי נמי דמודה שמעון שלא נשבע
לו מכל מקום אפשר שנשבע שלא בפניו
הואיל והודה ושווייה נפשיה חתי'כ' דאיסורא
כדינינו

נדייניכו כך הא לא אמרינן דהא מוסיק התם פרק שני דכתובות גבי אשה שאם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומייתי עלה דבעי שמואל מרב אמר לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מאי ופשט דגם בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ובכדון דידן כמי אמתלא טובא יש שהרי היה נריך ונזקק לשמעון לכתוב כרצונו וכהי דלא אונס הוא מכל מקום אמתלא איכא · כל מאי דכתבינן הייכו לענין אזהרת איסור שבועה דלא מחייבינן בי דין להזהיר את ראובן לקיים שבועתו בכי האי גוונא אבל לענין דיכא אם יטעון שמעון כשבעת לי כאשר הודית ב בחתימת ידך לפרוע לי בלי שום טענה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי לענין ממון ואפילו טענת אונס לא תוכל לטעון בזה נריך לדקדק אם טענתיה טענה או לאו תו נראה אם מפרידין באחד לעשות איזה דבר ואומר ברבים נשבעתי שלא לעשו' הדבר הזה אם ירנה אחר כך לעשותו ואמר שלא נשבע ונותן אמתלא לדבריו למה אמר בבר שנשבע לא שוויה נפשיה חתיכה דאיסורא ·

שכז

שאלה ראובן נתחייב שבוע' לשמעון והפכ' ראובן שישב' הוא ויטול וכאשר בא שמעון לישבע עמד ורנה לגלגל עליו תביעות אחרות שיכלול גם אותו בשבועתו וישבע על הכל · מחוייב שמעון לישבע על גלגול זה או לאו ·

תשובה יראה דלכאורה ולפי הסבר' אין מגלגלין כי האי גוונא דיש לומר עלה תקנתא לתקנתא לא עבדינן דהפיך שמעה תקנתא היא וגלגול שבועה בשבוע' דרבנן כמי תקנת' היא כיון דעיקר השבועה איכה אלא מדרבנן ·

הנה"ה הכי משמע במרדכי פרק שבועת הדיינים דהפוך שבועה תקנתא היא ולא עבדינן בה תקנתא אחרת אבל בספר מנו' גדול במנות לדון בדין תובע ונתבע כתב בשם רשב"ם דהפוך שבועה כיון דברנון ה הנתבע היא לא חשיב בה תקנתא לתקנתא לא עבדינן ע"ש · ע"כ ·

ותו נרא' דלמאי דמסקינ' שלהי כל הנשבעי' דלכל מגלגלין חוץ משכיר ופירש ריב"ן שם בתוספות דלאו דווקא שכיר אלא הוא הדין לכל היכך דנשבעין ונוטלין דתנן בהדיה דשכיר משו' דשבועה היא לטובתם שנשבעין ונוטלין אין מגלגלין בה ור' יצח' פירש דדו וק שכיר דשבועתו שלא מן הדין דאיכה אלא להפיס דעתו של בעל הבית · והשתא נראה לפי ריב"ן אית לן למימר דכל שכן בנדון דידן דאין מגלגלין דאפילו התם דתיקנו וקבעו שבועה זו עליו הואיל שבשביל ה השבועה הוא נוטל אין מגלגלין בה כל שכן בשבועה שהנתבע מהפכה עליו ואיכה קבועה עליו וגם הוא נוטל בשבילה דאין מגלגלין בה ולפירש רבי יצחק נמי נרא' קנת דהפוך שבועה כמי חשיב שלא מן הדין משום דלפום דיכא היה לו לישבע או לפרוע ומהאי טעמ' פסקו רבוות' דשבוע' דאורייתא לא מהפכינא ולא כרב האי גאון ונרבינו גרשום מ"ה דפסקו דמהפכינא' אפילו ב בדאורייתא ושמעתי אחד מרבוותא שקבל מאחד מהגדולי' דלא נהגינן כרב האי ונר"ג · ואף על גב דכתב באור זרוע דהאידנא סמכינן אדרב האי ור"ג קבל אחר מהגדולי' דלא נהגינן הכי לכך אין ראוי לגלגל בשבוע' שנתהפכה · הנראה לעניות דעתי כתבתי ·

שכח

שאלה חיל שונאים באים פתאום לפני העיר לשלול ולבזוז מלקום

מלקוח כל הבהמות שבעדרי העיר ובני העיר מוזרזי' ומזויינים לצאת לקראת שונאים להציל העדרים ושאל ראובן משמעון שריון ושאר כלי זיין לרכוב גם הוא עם הערלים לקראת השונאים ונפלו בני העיר ביד ה השונאים ופשטו ולקחו את כל כליהם מהם ופשטו ולקחו גם מראובן כל כלי זיין והשריון שהיה לו חייב לשלם לשמעון מה ששאל ממנו או לאו ·

תשובה ירא' דאין ראובן חייב לשלם ואע״ג דשואל חייב באונסין מכל מקום כי האי גוונא מיקרי מתה מחמת מלאכה ואף ע״ג דלא נתקלקל ונשבר מחמת המלאכה כיון דעל ידי אות' המלאכה ששאל בשבילה נפסד ונאבד חשיב כמתה מחמת מלאכה · וראייה מפרק השואל ההוא גברא דשאיל שוורא מחבריה חבור עליה עכברי וקטלוה יתיב רב אשי וקאמר כי האי גוונא מאי אמר ליה רב מרדכי הכי אמר אבימי הני גברי דכשי קטליה לית דין ולית דיין ומקשים שם התוספות מאי קמבעי' ליה הא הוא ממש מתה מחמת מלאכה ומתרצינן דקמבעיא ליה אם שיכה והוליכה במקום שרוב עכברים מצויין שם אי חשיב כי האי גוונא פשיעותא ע״ב· הא קמן דאי לאו משום פשיעה חשיב בפשיטו' מתה מחמת מלאכה ואף על גב דלאו מחמת מלאכה ששאל עליה דהיינו שתנוד העכברים ותאכלם מתה בענין איכא דאמרי דהתם המדקדק התם בתוספות מוכח ליה דאלישנא קמא קאי ולא אאיכא דאמרי וכדון דידן דמי ממש ללישנא קמא דהתם · הנראה לעניו' דעתי כתבתי ·

ש כ ט

שאלה ראובן שכר את שמעו' עבור ב״ זהובים שיתקן ויטהר לו יין חדש בכפרי' שלו בבציר הבא עשר' חביות וכן הלך שמעון ועשה ד' חביות בטוב וכשבא אל כפרי אחד לעשות שני חביות והתחיל הכפרי ההוא לבצור בא עבד השר אדונו וצוה לכפרי בעונש גוף וממון שלא לתת ליהודי שום יין הלך שמעון אל כפרי אחר לעשות ממנו ב' חביות וכשבא אליו אמר שכבר בגר כרמו ונסך היין ונתן אמתלא בערמ' לדבריו הלך עוד אל כפרי אחר והוא בגר לו כשיעור ב' חביות ודרך אותו אבל לא גמר מלאכתו עד שנעשה רק שדרכו ונתנו אל הכובות ובתוך כך שלח לו אשתו לשמעון שיבא מהר אליה כי חולה היא ובכן חתם את הכובות והלך לו והוצרך ראובן לשכור את לוי בדמים יקרים לבצור את היין ולגמור מלאכתו וכשהלך שמעון מתחילה לעשות מלאכת ראובן בקש ממנו שיתן לאשתו זהב וחצי לצרכיה משכרו וכן עשה ראובן ועתה אחרי שבאו אלו העיכובים והסיבסוכים ב בעניינ' באו לדיני ישראל מה משפטן בשכר ב' זהובים הללו לפי כל החילוקים הללו ·

תשובה יראה אף על גב דרוב חילוקי דיני הללו כמנהי' מבוארים בגמרא ובפסקי הגאונים מכל מקום צריך לבארם ולסדרם יפה ומאי דנפיק מכללן דמילי דשכיחי איכון ונראה מדברי ראובן ושמעון דרוצה ראובן דשמעון יחזיר לו מן הזהב וחצי שנתן לאשתו בשביל שכרו לפי הערך כי לא עשה רק ד' חביות ואין מגיע לשכרו רק ד' חומשי זהוב לחשבון שכר ב' זהובים לי' חביות והב' חביות שדרך ולא גמרן הרי הוצרך לשכור אחר לגומרן עבור שלשה רביעית זהובים ואותו מותר תובע אדרבה הוא משמעון להחזיר לו ושמעון משיב דאונ' ב' חביות שלא עשה כלל איהו לא פשע ואיהו לא עיכב ולכך דעתו שלא יכנה לו ראובן כלום בשבילם ואותם ב' חביות

שלא

שלא נמר מלאכתן אונס אשתו עכב אותו ודעתו שבשביל זה לא גרע כח זכותו כך המה טענותי' ומעתה כבאר דיכא וכראה דאנת' ד' חביות שלא עשה כלל איכ'דיכ'שוה דהב' חביו' מן הכפרי שנזר אדונו עליו אותו אונס לא היה אפשר לידע לראובן כמו לשמעון דמיקרי אונס הוא ואם כן הואיל ולתרווייהו לא הוו להו לידע דמיא להא דאמריכן פרק האומנים האי מאן דאגיר אגיר לדוולא ופסק נהר' בפלג' דיומא אי לא רגיל למיפסק פסידא דפועלים ומפרשים התוספות ושאר המחברי' התם דכל מילתא דלא ידיע לתרווייהו או דידע לתרווייהו פסידא דפועלים אי אתי ההוא אונס ד דהמוכיא מחבירו עליו הראייה ואיכהו הוי להו לאתנויי עם בעל הבית דאי מתיליד א אונס שלא ירצו להפסיד שכרן אבל אי הוה נהרא רגיל למפסקא ופועלים לא בני מתא אינון דבעל הבית הוי ליה לידע ופועלים לא הוו להו לידע פסידא דבעל הבית ד דאיהו הוו ליה לאתנויי דהא לא ידעי לאסוקי אדעתייהו ואם כן בנדון דידן אם לא קבל שמעון כלום משכרו לא היה חיי' ראובן לתת לו כלום על אותם ב'חביות שלא עשה מחמת צווי ונזירת אדונו של הכפרי משום דאותו אונס לתרווייהו היה בשוה דלא הוו להו לידע ודווקא בענין זה שבתחלה כששכר ראובן את שמעון הודיעו שאילו ואילו הכפריים יתנו לו היינו שהוא צריך לעשותו אבל אם שכרן בסתם לאיזה מקום במקום כזה הנגול שישלחנו לשם כי האינווכ' לאו פסיד' דפועלי' היא ודמי' להא דאמריכן דאגיר אגיר' לרפק' נאתא מיטר' דאמר רבא אי לא סיירו ארעא מאורתא פסידא דל"ה ופרש"י הטעם דכיון דלא הראם השדה מני למימר ליה מי יאמר דאדעתא דהאי ארעא אוגרתן והכי נמי אומר שמעון מי יאמר דלעשות יין מכפרי זה שכרתני אבל אם הודיעו ליכא למימ' הכי ולא מני כמי למימר הב לי יינך ואנא אקיים תנאי כדאמריכן גבי ספינ' סתם ויין זה דאם לא נתן יתן ועכ"ה הכי נמי אמריכן בכפרי זה כדפירשו התוספות ומרדכי והג"ה במיימון מדברי מור"ם מחלקי' בשם ר"בן דדווקא התם שבעל הספינה הפסיד ספינתו אמריכן האי סברא אבל גבי פועלים דלא הפסידו כלום אלא שמתבטלין משכרן כל היכא דב"ה אנוס פסידה דידהו היא ולא כרבינו יואל שפסק במלמד שמת התינו' כמו בספינ' ויין כדאית' במרדכי ובה"נה במיימון והיה נראה דאפילו בנדון דידן שקבל שכרו אחר כך היה לומר דפסידה דפועלים וצריך להחזיר כדפרישנן לעיל הטעם משום דהוו ליה לאתנויי הואיל והוא צריך להוציא ואם כן כיון דלא אתני בתחילה השכירות איהו דאפסיד אנפשיה מעיקרא ומחל על האונס כדאמריכן כי האי נווכא גבי הא דאמר שמואל לא שמיה מתנא וקאמר תלמודא עלה אונס דשכיחא הוא ואי בעיא ליה לאתנויי ומדלא אתני מחל על האונס הכי נמי כיון דסבירא לן דפועלי' הוה ליה לאתנויי מדלא אתני כימא דמחלו על האונס׃ אמנם נראה דלא אמריכן הכי דהתוספו' מפרשים הטע' דאם נתן לא יטול לפירוש קמא דמחזיק בעל הספינה אפילו בשכר הדרך שלא הלך הואיל ומוחזק בשכרו ואמאי תועיל לו מוחזקות ליקח שכר ממה שלא עשה וכי בשביל שהוא מוחזק ירויח ותו דשכירות איכו משתלמ' אלא לבסוף ומתרכין דכיון דנתן לו שכרו נתרצ' לו שיהיו שלו אפי' יארע אונס רק שלא ישא' בו ואם כן הוא הדין בנדון דידן שלא ישא'בו ואיהו לא היה מעכב הואיל ונתן לו נתרצ' שיהא שלו׃ אפס באינך שני חביות שאמר הכפרי שנסך ייכו יש לחלק

בדבר שאם אותו כפרי רגיל הוא קנת לשכר גלרמאות כמו שהוא כמנה לפעמי׳ שמבטיחי׳ הכפריי׳ ליהודים ואינם עושי׳ כי האי גווג׳ לאו פסידה דשמעו׳ הפועל היא דראובן הוה ידע טפי מידת הכפרי׳ שלו משמעון ואיהו הוה ליה לאתנויי ודמיא לנהרא דרגיל הוא ל למפסק ופועלים לאו בני מתא דקאמר תלמודא דפסידה דבה״ה היא ונותן לו כפועל בטל וכן לעיל אף על פי שמחזיק בשכרו לא שקל אלא כפועל בטל ואף על גב דבנדון דידן קבלנות כמו שנבאר לקמן מכל מקום לכל הכי חילוקים שכתבנו מדמינן בהא קבלנות לשכירות והתוספות וכן במרדכי מדמין כמי קבלנות דספינה ויין לשכירות ולא כחד שינויי בה״גה במיימון דמחלק בין ספינה ובין יין ובין שכירות מטעם קבלנות ע״ש · ואותן ב׳ חביות שדרך שמעון ולא גמר מלאכתן מחמת אונס אשתו והוצרך ראובן לשכור לוי בדמים יקרים ואם לא עשה כן היה הכל כפסד ורוצה לחשוב כל אותה תוספת שכר שמעון ושמעון טוען טענת אונס מחמת חולי אשתו כראה אף על גב דתלמודא לא חשיב אונס אלא שמע שמת לו מת או אחזתו לעצמו חמה מכל מקום כי האי גוונא כמי חשיב אונס כדמוכח פר׳ ארב׳ נדרי׳ דתנן בנדרי אונסים הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או ש שעכבוהו נהר כו׳ הא קמן דחלה בנו חשיב אונס שצריך להיות עמו ואשתו רמיא עליה טפי דכגופו דמיא והשתא כדון דידן אי לא הוי אונס לפועל ולא הוה כמי דבר האבוד לב״ה וחזר הפועל הוי חילוק בין שכירות לקבלנות לעניין זה דשכיר החוזר שמין לו מה שעשה בין שהוקרה בין שהוזלה המלאכ׳ אבל קבלן החוזר ידו על התחתונ׳ כדמפרש תלמודא התם ונראה דבדין דידן קבלנות

היא ואף על גב דימי השכיר קצבתו ידוע ואינו משועבד רק זמן הזה מכל מקו׳ הואיל ואינו קוצב לו שכר לפי הימים או השבועות או החדשים דאיקלעי המלאכה חשוב קבלנו׳ כמו קמה לקצור דימי הקציר כמי ידועי׳ הם אבל לעניין דבר האבוד כתב אשירי ומרדכי ויתר הגאונים דשכיר וקבלן שוין דשניהם אין יכולים לחזור אלא אם כן אנוסי׳ אינו ואם חוזרים שלא באונס שוכר עליהן או מטען ובשוכר עליהן כתב מרדכי בשם תשובת מור״ם דווקא עד כדי שכירות ואפילו קבל השכיר שכרו חייב להחזיר בדבר האבוד כך פסק שם במרדכי לעיל מיני׳ בשם הר״ח דצרי׳ להחזיר אבל ביותר מכדי שכרו אינו שוכר עליו ואפילו יש ביד ב״ה משל השכיר כלים או בגדי׳ או שאר ממון אינו שוכר עליו ודווקא כשבא חבילתו לידו כדפר״שי או כדפירש ר״ת ע״ש · וב״ה שהוא עשיר השוכר משרת או משרתת ורוצי׳ לחזור באמצע הזמן כראה דמיקרי כמי דב׳ האבוד כיו׳ דדרכו ורגיל הוא לשכור משרתי׳ ולא הורגלו לא הוא ולא אשתו לעשו׳ מלאכתם וצרכיהם על ידי עצמן כמה דברים וענינים יתקלקלו ויפסד להם אם אין לו משרתים ולכך יכול לשכור עליהם כדין כלפרישית לעיל ומכל מקום דבר זה צריך עיון וכת׳ בה״גה דאשירי בשם מהר״ם דבדבר האבוד אם על ידם נעשה דבר האבוד כגון שהיו פועלים מצויים לשכור ואילו כשבא חזרו חייבים לשלם לו כל ההפסד מדינא דגרמי של אם כן הוי ההפסד שאינ׳ של ממון כגון פורפרין לכלה או חלילים למת ונראה ה״ה מלמד לתינוק לאו הפסד ממון הוא ונראה גם כן הטעם משום דדינא דגרמי ליתינהו רק בממון ומהשת׳ כדון דידן הואיל ואנוס הוא שמעון על החביות שדרך ולא גמר מלאכתן לא מחייב בתוספות השכר

שהוניא

שהוציא ראובן כלל אבל הא פשיטא שאין לו לקבל מהן שום שכר כלל מלבד שכר הדריכה ואפי' אם קבלה יחזיר דכיון דלא גמר ועשה למה יקבל שכר על זה ואע"ג דאנוס הוא מ"מ הרי העיכוב כשאר בו וב"ה לא כתרנה אלא אם כן שלא ישאר בו כדלעיל מן התוספו' גבי ספינה ויין· הנראה לעניו' דעתי כתבתי·

של

שאלה ראובן מת בלא בנים ואין ידוע לו לא יורש וכוחל מן האב והניח אלמנ' ונטלה כל עזבונו ברשות' בלי שבוע' והנבא' ב"ד ולפי מה שאמדוהו הכל לא היה כל עזבונה כנגד רביעית כתובתה והאלמנ' שהתה אחריו כמו ג' שנים ונפטרה גם כן ובא אחד ממרחקים והביא עדיו' שהוא קרובו ויורשו וגרונה לזכו' בנכסי' בשביל שלא נשבעה על כתובתה ויורשיה שלה באין על הנכסים מכח הירושה הדין עם מי·

תשובה יראה דדינים הללו כמנאו רובא דרובא מפוזרי' בפסקי הגאוני' והנני מתבם בדרך קצרה ואחר כך נבאר שאלתינו במרדכי פרק הכותב' האריך וכתב דברי כמה גאונים חולקים אילו על אילו וכת' דרבי' יוסף ברבי יצחק ורבינו שלמ' בר יצחק וה"ג פסקו דהאלמנה שלא נשבעה על כתובתה ונתנה במתנ' או מכרה נכסי בעלה לא"ש מקרקעי לא"ש מטלטלי אינו כלום ואפילו תפשה בחיי בעלה אתו יורשים מפקי לה דלא עדיפי מלוקחים או מקבלי מתנה מן היורשים דק"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו ובשם ראבי"ה ורבינו ברוך ורבינו שמח' כתב דמתנתו קיימת רבינו ברוך כתב טעמא משום דכבר תפשה האלמנה הנכסי' וראבי"ה פירש טעמא משום דפסקינן פרק הכשבעי' דדייני' דעביד כרבי אלעזר עבד ולא אמר דאין אדם מוריש שבועה לבניו ובשם רבינו יוסף ט"ע כתב דיתלוקו היורשים ומקבלי מתנה כרב נחמן דפרק כל הנשבעין דעבד' עובד' דיתלוקו גבי שניהם חשודי' דאית בהן כמי ההיא סברא וטעמא דאיתא בההיא דיתומים מן היתומי' לא יפרעו אלא בשבועה דעלה קאמר רב ושמואל דאם מת לוה בחיי מלוה אין אדם מוריש שבועה לבניו ומסיק מרדכי בשם מה"רם דכתב דאף על גב ד
דרבינו ברוך ורבינו שמחה וראב"יה פסקו דהמתנ' קיימא נראה לו עיקר דברי הגאוני' דהמתנה אינה כלום דהנכסים בחזקת יתמי קיימי כל זמן שלא נשבעה ואפילו נשבעה אחר שנתנ' המתנה דנשבעת שנתנ' לאו דידה הוו ע"ב ובפר' מי שמת תנן נפלה הבי' עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרי' היא מתה בראשונה קודם ויורשי האשה אומרים הוא מת תחילה ומחלוקת התם היאך זכין אילו ואילו בין בנכסי מלוג ובין מנה ומאתים ובין נכסי צאן ברזל ומק' שם התוספו' היאך טוענים יורשי האשה על מנה ומאתי' ואפילו על נכסי צאן ברזל אפילו מת הבעל תחילה לא ירשו הן כיון דלא נשבעה האשה על כ
כתובתה דק"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו ותרצו במו שתרצו והר' שמעון ייב"ל תירץ דמכת פתאום כי האי נוכא כפל עליו בית גובה כתובתה בלא שבוע' דלא חיישינן שמא בררי תפשה בכי האי גוונא ותירוץ זה כתב גם כן אשירי פרק קמא דב"ב וכתב אשירי בתשוב' דראה את מה"רם שהיה דן הלכה למעשה וסמך על תירוץ זה והוציא מן ה
היתומים במ"ת פתאום וכתב טעמא לדבר משום דה אידנא התפסת גררי לא שכיחי בלאו הכי לכך הוציא ממון אפילו בפלוגתא דרבוותא ו בה"נה באשירי פרק מי שמת בשם מהר"ים כתב דבההיא דנפל בית עליו ועל אשתו יורשי האשה אין נוכין אלא בנכסי מלוג

אבל

אבל במנ' ומאתים לא משום דאין אד' מוריש שבועה לבניו אבל בנכסי צאן ברזל לרבי יוחנן חשיבה האשה מוחזק ובכל דבר דחשיב מוחזק מוריש שפיר לבניו ואף על גב דחייב עליו שבועה והתוספות פרק כל הנשבעים מדקדקים טובא בההיא דרב ושמואל ודרב אלעזר ורב נחמן דלעיל ודר' אבא ומסקנא דקי"ל כרב ושמואל וכרב אבא וכרב נחמן וכדאמר תלמודא דעבד כרבי אליעזר עבד ופירש אשירי דר"ל אם כבר פסק הדיי' כר"א לא מהדרינן עובד' אבל לכתחילה יש לפסוק כרב ושמוא' ומייתבין שם הכל שפיר ובמרדכי פרק חזקת הבתים כתב מתשובת מור"ם המתחלת מעשה בפרח בת אשר וכת' בסוף דאם האלמנה שלא נשבע' על כתובתה היתה מוחזקת בספרים ולאחר מותה החזיק בהן בנה ואמ' שבעל אמו פטר אמו מן השבוע' או שנתן לה ספרי' הללו במתנה מלבד פירעון כתובתה אם יש עדים שהספרים הללו היו של בעל האלמנה וגם רואין את הספרים ביד בנה דלא מצי טעין בה להד"ס או החזרתי אין הבן נאמן עליהם לטעון שהיו של אמו דהוו להו כמו דברי' העשויי' להשאיל ולהשכיר דאין נאמן המוחזק בהן לטעון שהן לקוחים לו היכא דשוייה רואה דאמרינן על ידי שאלה ושכירות באו לידו הואיל וידוע הוא שהיו של פלוני והכי נמי האלמנה היתה שולטת בכל נכסי בעלה אחר מותו ותפסה אלו הספרים ובנה גם כן תפשם לאחר מותה ולכך לא מהני תפישה שיהא נאמן בדבריו שהוא טוען אלא אם בא להחזיק בהן מחמת כתובת אמו מהאי טעמא נמי לא זכי דקי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו ואף על גב דאמר פרק כל הנשבעים דלב"ש דסברי ס שטר העומד לגבות כגבוי דמי אדם מוריש שבועה לבניו ויורשים גובי' כתובתה משום דהאשה חשובה כמוחזקת ואם כן מדב"ש נשמע לב"ה כל היכא דאיכא חזקה ממש ד דאדם מוריש ש"ל הך חזקה בספרי לאו חזקה היא כיון דהן כמו דברים העשויין להשאיל ולהשכיר כדלעיל ע"ב סיגנון תשובה זו · והך סברא דמב"ש נשמע לב"ה כתב רבינו שמחה דלעיל פר' הכותב וראב"ה דח' הראיה וכתב דעדיף כגבוי דמי מתמ' השטר לב"ש מתפיסה ממש לב"ה משו' דתפיס' בספק היא ע"ש וכה"ג במיימון פרק שביעי דהילכות שלוחים ו ושותפין כתב דהא דאמר אין אדם מוריש שבועה לבניו היינו משום דאין נזקקי' בשביל כך לא לשבועה ולא לפירעון ואם באין לגבות אין גובין ואם באין להוציא מהן אין מוציאין והביא נמי ראייה מהא דבית שמאי דשטר העומד לגבות כו' ובמרדכי פרק חזקת הבתי' בתשוב' אחר' דמור"ם המתחלת ראובן נשא את לאה ונולד ממנ' חנוך ודינה כת' דאם מת ראובן ולא נשבע' על כתובת' ונשאת לשמעון והכנים' לו ספרים ומת' גם כן ועמד בנ' חנוך וערער עם שמעון ואמר שהספרים שהכנים' לו לא היו של אביו ראובן ואמו לא נשבעה על כתובתה והדבר ידוע דלא הוו לאמו נכסי כלל אלא מה שבא ליד' משל אביו ופסק מור"ם דשמעון הואיל ד דמוחזק זוכה ואפילו שבועה שלא פקדני לא בעי' כיון דאלו היתה לאה קיימת היתה יכולה לעכב הספרים בכתובתה ונשבועה איהו מעכבה בלא שבועה דעדיף מינה לענין זה ואף על גב דאיכא נמי אלא מבחה משום דשבועה לידי' בטענת שמא היא בא' עליו ואין נשבעים אותה אלא כשבא להוציא שטר של אביה אבל לא להחזיק מה שבידם כך פוסק מהר"ם כאן בהשוכר את הבית ו ובפרק הניזקין במרדכי כתב דכמ' גדולים סבירא להו נמי הכי דאין נשבעין שבועה זו

אלא

אלא להוציא וכתב עוד כאן במרדכי דווקא במטלטלי זוכה שמעון דשייך בהו תפישה אבל במקרקעי לא משום דאוקמינה להו בחזקת יורא קמא ובחזקת יורשי ראובן קיימי אע"ג מכרה לאה מהן לאחר מיתת ראובן והחזיק אח"כ בהן ג' שנים כה"ג חשיבה מוחזק' בהן ושמעון הבא מכחה זוכה בהו כמו במטלטלים שתופש בהן ע"כ · ומהשתא נבאר שאילתינו ונראה דאם היו יורשי האשה מוחזקין בנכסים ולא שוויכהו ראה או שאין יכולי' יורשי הבעל לברר שאילו הנכסי' היו של הבעל הדין עם יורשי האשה להחזיק כל מה שבידם כדמוכח שפיר בתרתי תשוב' דמהר"ם דלעיל.דכל היכא דהאשה מוחזקת וגם יורשי' או הבאים מכחם במידי דשייך ביה תורת תפישה לא אמרינ' בי' אין אדם מוריש שבועה לבניו וכדמשמע נמי הה"ג במיימון דלעיל וכן בהג"ה באשירי פרק מי שמת כדלעיל והא דכתב מהר"ם פרק הכותב דלעיל דאין נראה לו דברי ר"ב ורבינו שמחה ור"אב"יה ורבינו שמחה כתב שם מטעם דלהחזיק לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו משמע דמהר"ם לא סבר להאי סברא הא לית' ע"כ דאם כן היו דבריו סותרים זה את זה אלא טעמא דמהר"ם כדמסיק משום דבשעת המתנה לא היו שלה ולא היתה יכולה לתת במתנ' דבר שאינה שלה דהא אפילו נשבעה אח"כ לא מהני ועל כרחך מהאי טעמא הוא אבל לעולם יורשיה זוכים מכחה מחמ' ירוש' אם מוחזקי' הן הואיל והיא היתה יכולה להחזיק בשבועה ולא דמי ללקוחות או מקבלי מתנה שאין באין לזכות אלא מחמת המכירה או המתנה שעשתה קודם שנשבעה והא לאו כלום היא דלא הוו שלה באותו זמן ואי קשיא לן דהא פרק כל הנשבעים מקשה אדרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו ממתנית' דהכותב

נדר ושבועה אין לי עליו' ועל יורשי' כו' עד אבל יורשים משביעין את יורשיה אמא דאדם מוריש שבועה לבניו ומוקי לה תלמודא התם בגרושים ולכהדין קתני ובאשירי פרק הכותב מפרש נמי הא מתני' בהאי אוקימת' והשת' אמאי לא מוקי לה לעולם באשנ' ובנו' שתפשה כדפירשית לעיל ואת"אם כן אפילו שבועה לא בעי יורשיה כדפסק מור"ם ומתניתי' דקתני ומשביעים את יורשיה לוקמ' כגון שתפשה היא בחייה אבל היורשים לא תפשי השת' והממון ביד ב"ד ואפילו כה"ג משמע לעיל בהג"ה באשירי פרק מי שמת דאדם מוריש שבועה לבניו כדבר שהוא חשוב מוחזק בו או תוכיח מדלא מוקי הכי דבכה"ג דאין היורשים מוחזקים אין אדם מוריש שבועה לבניו וי"ל דלא מצי לאוקמי מתניתין כה"ג משו' דבימי חכמי התלמוד לא היתה כתובת' נגבי' רק מן הקרקעות דמתקנת הגאונים היא דנגבית מן המטלטלי' ואם כן במקרקעי' לא שייך בהו תפישה כדלעיל וכ"ת לוקמ' כגון שמכרה מהן ואח"כ החזיקה ג' שנים כדלעיל י"ל דבכה"ג שהיתה לה חזקה גמורה ומבוררת בהנהו קרקעות חשבינן להו כדידה לגמרי ובחזקת יורשי קיימי ולא הוו צריכי' שבועה כלל אפילו אי לא תפשה בהו דבחזקתייהו קיימי חוזרני לנדון דידן דאם אין היורשים משני צדדים מוחזקין אלא הממון מונח ביד ב"ד להזקת שניהם היה נראה דזכו יורשי האשה הואיל ואינ' צריכי' להוציא דבחזקתייהו נמי מונח ואף על גב דלא מוחזקינן נמי אינן מכל מקום בטעם מועט דחינן דאין אדם מוריש שבועה לבניו כדאמר התם ה הכי דלא לוסיף עלה אלא מאי דדמיא לה ממש וכאן יש לחלק ותו דכתב לעיל מ מתשובת אשירי דמהר"ם הקיל בכה"ג משום דהאידנא בלאו הכי התפיש גררי לא ש

שכיחי וכל שכן בנדו' דידן דלא הוה אמיד ולא הוה ליה יורש ידוע שיחזיק בנכסיו חוץ מ מאשתו ולכל הפחו' היה נראה דחולקין אפס במדומ'לי דסוני' דייני דעלמא לא אזלא הכי אלא סברי דכל אלמנה שלא נשבעה ומת' אין ליורשי' כלום אי' לה' חילוק בין היא' מוחזקת או לאו ואנא הנר' לע"ד לפום דינ' ומתוך הלכ' כתבתי ·

שלא

דיני שטרות

שאלה שטר של גוים שכתב בו שהלוה הגוי משעבד את עצמו לישרא' הזה המלוה ולכל מי שתובע בכת' הזה כמו שרגילי' לפעמים שכותבין כך בשטרי של גוים יכול הישראל המלו' למוכרו לישראל חבירו בחליפי' או במסירה בלא כתיב' או לאו ·

תשובה ירא' דודאי יש לחלק בין שטר כהנ"ל ובין שטר שאינ' נכת' רק בשם המלוה דבטור חושן איתא מתשובת הרא"ש שטר שכתב בו כל המוציאו יש לו רשות לתובעו אין צריך הרשאה עליו מן המלוה ויכול המוציאו לתבוע בו הלוה ומוכח התם שאפילו לא קבל עליו הלוה תנאי זה בפירוש אלא שעל ידי סופרא דשטר' נכתב בו כך מהני מתוך ההלכה אלא שמנהג טוליטלא לא היה כך ונראה דה"ל דכי היכי דמועיל זה הלשון שיוכל אדם לגבות בו אפילו בלא הרשאה משום דגם לשמו נכת' אם כן כשהוא מוכרו לחבירו קנאו מיד כשאר מטלטלין וק"ל · והכי מוכח בהדיא מן התוספות פ' הספינה דמק' הא דבעי לאיתויי ראייה דמילי מקנ' מהא דתניא כיון שזכה זה בשדה נקנ' השטר בכל מקו' שהוא דהיכא מייתי ראיי' דהכא לא חזי דמקני אלא לענין שטר מכר הכתוב בשם המוכר ללוקח ובההי' ודאי מהני מסירה בלא כתיבה לכ"ע עכ"ל התוספות · הא קמן דשטר הנכת' לפלוני אע"פ שהוא צריך לקנותו יכול לקנותו במסירה לחוד' וה"ה כדין דידן שנכתב לכל מי שמוציאו דאין נראה דגרע משום דנכתב בכללות וכן כת' אשירי פרק הכות' בשם הרא"בד שאם כתב לוה למלוה מ משתעבידנ' לך ולכל דאתי מחמתך ומכרו המלוה לשטר זה אינו יכול למחול אותו ואף על גב דמוכר שטר אחר יכול למחול הייני טעמ' דמכיר' שטר זה הוי כמו שאר מטלטלי' דכיון שמכרו שוב אין לו כח בהן אע"ג דהתם נמי נכת' בכללות לכל מאן דאתי מחמת' וכ"ע שם דמאחר האריך והיא דנקנה השטר בכל מקום שהוא כת' אשירי פ"ק דב"מ דרב האי גאון מחלק משום שהשטר נכת' על אותה קרקע עצמו לכך נקנ' השטר באג"ב אבל אי לאו הכי לא ואע"ג דנכתב בשם הלוקח לא מהני אי לא הוי על אותה קרקע עצמה אלמ' לא הוי כשאר מטלטלים הנקנים באג"ב י"ל דלענין אג"ב לא דמי לשאר מטלטלי' אבל לענין מסירה דמי והיה נרא' להוכיח מדברי רב האי דקניין חליפי' נמי לא מהני לקניי' השטר בזה מדאג"ב לא מהני דהא אשכחן מטבע שאינה נקנית בחליפי' ונקנית באג"ב והכי משמע קצת מן התוס' פ' הספינ' אע"ג דסביר' להו דאותיו' דשט' איקנו באג' כבמסיר' מ"מ בחליפין לא מיקני כבמסירה וכן כתב הרמב"ן בטור חושן וכיון דגרוע קניין חליפין לענין שטר י"ל דאפילו בשטר כדין דידן לא מהני ליה חליפין אך בתוספו' פ"ק דב"ק כתב דכ"ע אם שטר נקנית בחליפי' וכ"ע ג"כ בזה במרדכי פ' הגוזל קמא וגם בהג"ה במיימון פ"ו דהילכות מכירה כתב וז"ל כת' רב האי גאו' שמצא תשובה אחת מהגאוני' דשטר ניקני' בחליפין

בחליפי' ולא בריו"ל ורבי' ברוך כת' דאי' כקני'
בחליפי' שא אגב קרקע ע"כ · ולפי זה מה
שדקדקנו לעי' מדברי רב האי גופי' לית' דה'
רב האי גופי' כת' איפכ' בש' תשוב' הגאו' ודקדו'
מן התוס' פרק הספינ' כמי סתור הוא מן
התוס' פ"ק דב"ק ולכך נוטה הדבר דשטר כה"ג
שנכתב לשם כל המוציאו נקנה הוא בחליפין
כמו במסירה ·

שלב

שאלה רב היושב בישיבה קיים השטר ביחידי מהני קיום שטרו או לאו ·

תשובה יראה דאי אתי בעל דין ומערער יכול להיות דלא
מהני וכן שמעתי שאחד מהגדולי' הבי' ראייה
דלא מהני מהא דאמ' פ"ב דכתובו' ואמר לכא
דבכא אשי ופרש"י שם בחד לישנ' דרב אשי הי'
אחד מן המקיימי' השטר וסתר אותו פי'
מטעם המפורש שם אבל לא סתר מטעם זה
דע"כ רב אשי לא הוי אחד מן המקיימים דא"כ
מה היה צריך לאחריני בהדיה הא איהו הוה
ראש הגולה אע"כ לעולם בעינן תלת' · אמנם
מנהג פשוט הוא לתופשי ישיבה שחותמי'
ביחיד לקיי' שטרו' ואפשר דבכה"ג כימא מנהג
מבטל הלכה בדבר שבממון · הנר' לעד"
כתבתי ·

שלג

דיני פקדון

שאלה ראובן הפקיד אצל שמעו' מאתי' זהובי' מונחי' בכד
קטון כייר וחתם והלך שמעון והצניע בחדרו
שהוא כיפת אבנים תחת מטתו רחוק מאד
מפני המטה עד סמוך לכותל שבאחורי
המטה שאין שם הילוך בני אדם לחפש במקו'
הזה אחר ממון כלל ויהי לימים אח"כ ברחה
תרנגולת אחת של לוי לאותו החדר דרך
החלון ובא לוי ובק' משמעו' לפתוח לו כיפתו
לחפש התרנגולת וכן עש' שמעון ופתח לו
ועמד על הפיתח ולוי נכנס וחפש התרנגולת
בכל הזויות גם תחת המטה עד שמצא
התרנגולת והלך לו ושמעון לא שם אל לבו
בפעם ההוא שהיה הכד שהזהובי' בו תחת
המטה ולזמן מועט אח"כ בא ראובן ותבע
פקדונו והלך שמעון להביאו מתחת המטה
ולא מצאו ונבהל ונזכר מאז שהכניס את לוי
לחפש שם התרנגול' וספר לראובן כל המאור'
ואומר לו הנחתי' תחת המיטה כדי לעשות
שמירה מעולה מפני שאין לב האנשי' והגנבי'
לחפש, שם אחר הממון אך האמת כשהכנסתי
את לוי לחפש שם לא נזכרתי בדבר לא ידעתי
אם הוא לקחו או אם כבר היה נגנב או נאבד
והשיב ראובן פשעת בשלי שלא סגרת פקדוני
בתיבתיך וגם במה שהכנסת את לוי לחפש
במקו' שהיה מונח שם פקדוני הדין עם מי ·

תשובה יראה דבתחלה יש לנו לבאר
אם פשע שמעו' במה שהניחו
בכיפתו תחת המטה אי חשיב כה"ג שמיר'
כראוי לשומר חנם אם לאו בפרק המפקיד
אמ' כספים אי' להן שמירה אלא בקרק' ומחלק
הספ' הת' לפי הזמן דבזמן דשכיחי גששאי או
פרומאי או טפוחאי משתני' השמירה וכתבו
הרמ"בם וס"מג וא"ז כל אילו הדיני' ממש כדי'
הנמצא בתלמוד ולא חלקו כלום בין שהיה
מנהג השמירה בימיהם ובין האידנ' וכתבו
עוד דאפילו אם נתנו במקום שנוהג לשמור
את שלו אם אין המקום ראוי לשמירה לפי
מה שהוא הפקדון חייב לשלם שאם ירצה לפשוע
בשלו אין לו לפשוע בשל חבירו וכן כת' במרד'
בשם ראב"יה דאינו מועיל לפטור דנתנו
במקו' שנוהג לשמור את שלו אא"כ הנ' עמו

לתתו במקו' שיתן את שלו אבל כתב ראב"ה דגם לענין כספים וכיוצא בהן הכל תלוי במנהג המקום והזמן היאך נוהגים לשמור כדאמרינ' האידנ' דשכיחי גנושאי והאידנא דשכיחי פרומאי אלמא דלפי הענין משתנ' השמיר' ולכך האידנ' אם נתנה בכיפ' האבני' דמנטרא מנורא ומגנבים אין צריך לטומנם בקרקע ופטור בכך וגשם רבינו תם וספר החכמה כתב במרדכי דדווקא בימיהם שהיו להם בתי' רעועי' בשדה בעינ' שמיר' בקרקע אבל לדידן שיש לנו בתי' טובי' בעיירות לא צריכים וכעין זה כת' אשירי בשם ר"י הברגלוני שכך קבלה מרבותיו דדווקא בימיהם דהוו שכיחי גנבים ורמאים שהיו מחפשים אבל בזמנינו אם נתנם במקום הראוי לשמירה במקום שנוהג לשמור את שלו די בכך ופטור והסכים אשירי לזה וכתב שראוי לסמוך על דא ובה"ג באשירי בשם מהר"ח הוסיף עוד טעם לפטור וכתב אם נתנו בחדר סגור ונתיב' סגרה דפטור אדעתא דהכי קמפקיד עכ"ל · ונראה דרוצה לומר דכיון דיודע המפקיד שאין הנפקד רגיל לשמור שום דבר כלל כי אם בענין זה מעיקרא אדעתא דהכי קמפקיד · ומהשתא נראה בנדון דידן מה שהניח שמעון הפקדון בכיפתו תחת המטה לא פשע מידי שהרי בארנו כמה דעות הגאוני' דהאידנא אין צריכין כספי' שמיר' בקרקע ונראה דאפילו אם לא היתה כיפה אלא מקור' בעצים אין לחייבו אם אותו חדר מיוחד לנפקד לשמור בו כל חפציו היקרים לו ואינו מניח להשתמש בו שום בני אד' הנאמני' לו כי האי גונא חשיב מקום הראוי לשמירה דהרבה בתים אין להם כיפת אבני' ומסתמא גם המפקיד ידע כך ואדעתא דהכי הפקיד כמו שכתב לעיל בשם מהר"ח ומה שלא סגר הפקדו' בתיבתו נרא' דלא מיקרי פושע בהכי

כלל דודאי טענתיה טענה דאומר לשמיר' מעולה נתכוין שהניח במקום שאין האנסים ועבדי השלטון וגנבים נותנין לב שיש שום ממון באותו מקום ואשכחן בתלמוד פרק המפקיד כהאי סברא גבי ההו' גבר' דאפקידו גבי' זוזי אותביניהו בצריפי דאורבני ופרש"י בית קטן עגול כמין כובע שעושין ביידי עופות למארב מארב' ומסיים רש"י דאף על גב דלענין גנבים נטירותא הוא אפילו בלא קבורה שאין גנבים הולכים שם לגנוב שאין ממון מצוי שם הא קמן דאפילו בימיהם דהיו כספים צריכין שמירה בקרקע והוי שכיחי גנושאי וטפוחאי אם נותנו במקום שאין נותנין לב ומשגיחין שיש שם ממון חשיב שמירה כל שכן האידנא בזמנינו דלא שכיחי כל הכי דמהני · אפס מה שטען ראוב' שפשע שמעון שהניח את לוי לחפש בחדרו נראה דטענתו כהא טענה היא ולא מבעיא אי לוי מוחזק לגנוב דהיה לו לחוש על גניבתו כהא דאמרינן פרק כל הנשבעין גבי ראובן שהטמין כליו תחת כנפיו ובעל הבית אומר גנובים ואותו שהכלי בידו אומר לקוחי' נאמן משום דאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן כת' רב אלפס עלה ובאשירי ובמרדכי מייתי לה דדווקא באינשי דלא מוחזק ומפורסם ב בגניבה אבל מוחזק ומפורסם לא ואם כן הכי נמי היה לו לחוש לשמעון על גניבתו של לוי הואיל ומוחזק אלא אפילו אי לוי איניש בינוני הוא מ"מ נראה דחשיב פשיעה במה שהניח לחפש בחדר בכל הזויות כדרך מחפשין אחר תרנגולת שדרכ' להיות בורחת ונשמט' תחת המטו' והתיבו' ואף על גב דאמ' אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקי' נראה דלא אמרי' הכי אלא לענין זה כדי שלא יהא שכנגדו נאמן לישבע וליטול אבל איכא חזקה גמורה כל כך שאין לחוש לגניבה בשביל כך · וה"נ מחלק מהר"ם

במרדכי פ״ק דב״מ אהא דכת׳ רבי׳ שמחה דאין משביעי׳ שבוע׳ הסית אטענ׳ נגנבת לי משו׳ דאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקי׳ וכתב מ״ורס דלא דמי להה׳יא שהטמין תחת כנפיו דהתם אמ׳ ההוא טעמ׳ דאחזוקי איניש כו׳ כי היכי דלא יהא תובע נאמן בשבוע׳ ונוטל אבל לעולם הנתבע צריך לישבע היסת אפי׳ על טענת גנובים אמא דחשו לה רבנן ועבוד תקנת׳ ואע״ג דלחד לישנ׳ לא עבוד אלא היכא דאיכ׳ דררא דממונא ואם כן ע״כ לאו חזקה היא דמחזקינן איניש כו׳ דא״כ תיקש׳ על התקנת׳ אדרבא חזק׳ איניש לאו גנבי נינהו בדמק׳ בשבוע׳ הדיינין אדרב׳ חזקה אין אדם מעיז ורבי׳ שמחה נמי מני סבר דלאו חזקה גמורה היא אבל מ״מ מהניא דלא חשיב דררא דממונא כלל משו׳ דלא שכיח קנת הוא ולא עבוד תקנתא עלה׃ אבל אין נראה להביא ראייה מהא דכתב אשירי פרק המפקיד גבי שומר שמסר לשומר שאפילו שומר השני מוחזק לאדם כשר מצי למימר את מהימנת לי בשבועה ולא אידך משום דאין לו עליו להאמין בשבועה לאדם שאין לו עסק עמו אלמא אפי׳ לאדם כשר אין לסמוך עליו בשל אחרים דשאני התם שהוא מוסר ממון ליד מי שלא האמינו לו הבעלים ודאי כי האי גוונ׳ מיקרי פשיעה אבל מה שאינו חושש ומשמר מפני אדם מוחזק בכשרות שלא יגנוב הממון כה״ג איכא למימר דלא פשיעה היא דיש חילו׳ בין בהיתירא אתי לידיה ובין באיסורא אתי לידי׳ דסבר׳ הוא המוחזק בכשרות לא יחשוב לשלוח ידו בשל אחרים לגונבו אבל אי אתי לידי׳ בהיתירא וצריך להחזיר או דפשע ובעי לשלומי יש לחושדו דילמ׳ לא קאי בהימנותיה ואם יטעין שמעון מאן לימא דבההיא שעתא דחפש לוי בחדרו היה הפקדון תחת המטה דלמא כבר נגנב היה על ידי אחר ובההיא גניבה לא מחייבינ׳ כי שמרתי כדרך השומרי׳ כמו שמבואר לעיל ויתר מחדש ימים קודם שחפש לוי שלא בדקתי תחת המטה לראות אם הפקדון שם ואם כן אפשר לומר שכבר היה נגנב נראה דטענת שמעון בהא לאו טענה הוא והטעם דכיון דכל שומר צריך לישבע שלא פש׳ היאך יוכל שמעון כאן לישבע בודאי שלא פשע דילמא הי׳ הפקדון תחת המטה עדיין בשעת שחפש לוי ונמצא שפשע בשמירתו׃ ואם תאמר מנלן דחייב לישבע כי האי גוונא שהוא ודאי שלא פשע דילמ׳ כל היכא שנולד ספק שלא יוכל לידע אמ׳ עלה אוקי ממונא בחזקת מריה ואין צריך לישבע אלא שלא פשע בדבר שאפשר לו לידע הא ליתא כדאיתא בהדיא באשירי פרק השואל גבי מתה מחמת מלאכה היכא דמתה בדרך ולא הרגיש בה עייפות דמשו׳ דאינו יכול לישבע שמתה מחמת מלאכה משום דספק הוא חייב לשלם ואף על גב דהתם נמי אינו יכול לידע הספק אפילו הכי לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ונימא דמתה מחמת מלאכה אלא משום דצריך לישבע דמתה מחמת מלאכה וזה לא יוכל לידע בודאי מחשבינן ליה הכי נמי לענין שבועה שלא פשע דאין נראה לחלק בינייהו ואי תקשה לן הא דאמרינן פרק האומנין החורשים בפרה ונשבר הקנקן פירו׳ יתד של מחרישה הוא הברזל החורץ בארץ ופליגי התם למאן דאמר חייב המנהיג את הפרה לכוין אותה לתלמי׳ ולמאן דאמר חייב אותו האוחז על היתד להעמיקו בארץ ופסיק הילכתא כמאן דאמר האוחז על היתד חייב וקאמר עלה ואי ארעא דמחזקי בגרונדי פירוש קרקע שהוא מעלה אבנים ונמצא ושרשים תרווייהו משלמי ופירש רש״י שם משום דהיה להם ליזהר מאד ובדבר מועט שעיוות אף המנהיג נשבר והוי

מוטל בספק ואיתא התם בתוספות וז״ל פירש
בקונטרים דתרווייהו משלמי משום דהוי
ספק מי עשה ואין נראה דלא קיימא לן
כס״מכוס אלא כרבנן דאמרי המוציא מחבירו
עליו הראיי׳ ואי הוי ספק היו שניהם פטורין
שא צריך לומ׳ שלא פשעו כו׳ והשתא לפום
סברותיה׳ נהי נמי דספק הוא אם פשעו אם
לאו מכל מקום יתחייבו מטעם שהרי צריכין
לישבע שלא פשעו ואינם יכולי׳ משום דספק
משלמי ויש לומר דהתם גבי מנהיג ואוחז
ביתר לדידהו לא מספקי כלל דכל אחד טוען
אני לא שניתי במלאכתי כלום ושמרתי
ועשיתי כדרך פועלים במלאכה כזאת ו
ומישתבע׳ אהא דלא שניתי מידי דהא דפיר׳
רש״י דהוי מוטל בספק אינו רוצה לומר דהן
טועני׳ בספק אלא ר״ל דלב״ד מספקא להו
באורעא דנרונכדי דכסת׳ ארע׳ מוקים להו
דהאוחז בלחוד פשע ובאורעא דנרונכדי מ
מספקא להו והאה קאמ׳ התוספות דתרווייהו
הוו פטורין משו׳ דהיו שניהם נשבעי׳ ונפטרי׳
ואף על גב דחד מינייהו מישתבע בשיקר׳ לא
קיימא לן כבן ננס אלא כרבנן דשניהם
נשבעין ונוטלין וכל שכן דשניהם נשבעי׳
ונפטרי׳ אבל בנדון דידן דשמעון אינו בא
שא בטענת ספק דלא מצי למימר כלל בודאי
דשמרתי כדרך השומרים ולא פשעתי שאם
היה הפקדון עדין תחת המטה כשתפש לוי
לא שמר כדרך השומרים כדפי׳ הילכך לא מצי
אישתבועי׳ אבל אין נראה לחייב את שמעון
שלא מטעם שבועה אלא משום דתלינן כדבר
ההוה ומה שנראה יותר להיות וכאן נמי יש
לנו לומר דלוי שחפש במקום הפקדון ובא אל
הממון מסתמ׳ הוא גנבו ולא תלינן שמא אחר
החביא את עצמו לשם וגנבו לפקדון דלא
שכיחי׳ ונראה לומר דאף על גב דגניבת
לוי נראה יותר מגניבת אחר כבר מכל
מקום מהאי טעמא לא מפקינן ממון מ
מחזקתיה וראייה מפרק קמא דנידה גבי
מדף טמא מונח תחתיה פירשו התוספות
שם הנפילה נראית יותר ממה שאדם טהור
נכנס לשם ונוטלו ואפילו הכי אזלינן בתר
חזקת טהרה ותלינן באדם טהור מטע׳ חזקה
ולא מטעם דלא מחזקינן טומאה ממקום
למקום דלאו סבר׳ דאורייתא׳ כיכהו כדמוכח
הת׳ וכיו׳ דחזיכ׳ דחזק׳ טהרה מבטלת טעמא
דנראית יותר מכל שכן חזקת ממון דעדיפ׳
מיניה כדמבואר לקמן׃ והיה נראה עוד
טעם לחייב את שמעון משום דנימא העמיד
הפקדון על חזקתו ולא נטל ונגנב ממקומו
עד שחפש לוי ובפרק כל הגט גבי הא דתנן
המניח פירות להיות מפריש עליה משמע
דבכי האי גוונא מיקרי העמד דבר על חזקתו
ואם תאמר אדרבה העמיד ממון על חזקתו
איכא נמי סברא דנראית יותר׃ אך היה
צריך דקדוק גדול בהני חלוקי׳ בכמה מקומו׳
בתלמוד בתוספות פרק השואל גבי מחליף
פרה בחמור מוכח דחזקת ממון למוחזק בו
עדיפא מחזקת מריה קמא וחזקת מריה
קמא עדיפא מחזקת מעוברת שלא ילדה
דהיינו חזקת הגוף וחזקה דידן דהעמיד
פקדון אחזקתו דהשתא הוא דניטל לא ברירה
אי איכא לדמויי הך חזקה לחזקת פנויה מ
משום דבתרווייהו אין הגוף והענין משתנה
אלא שיונא מרשות זה ובחזקת פנויה מ
מסקינן התם פרק המדיר דלא חשיב כלום
נגד חזקת הגוף אפילו לרבי יהושע כל
שכן לרבנן גמליאל ולכך כללא דמילתא ב
בענייני החזקות הי מינייהו עדיפ׳ ונאיזה
דוכתא אזלינ׳ בתרה אי לאו סמוך אהמכותא
דרבנן הגאונים בעלי התוספו׳ ושאר רבוותא
לפי מה שנמצא בהדיא בדבריהם׃ אמנם
שאלתינו מתבארת כך דחייב שמעון לשלם
הפקדון

הפקדון משום דלא שמרו כדרך השומרים שהניח את לוי לחפש במקום הפקדון ולא מהני לה טענת׳ דכבר נגנב דכיון דמחוייב הוא לישבע והאי לא מני לישבע וחיי׳ כדפרי׳ אבל במה שהניח בחדר המיוחד לו תחת ה המטה ולא סגרה בתיבתו לא פשע ביה ושמר כדרך השומרים כדפרישית לעיל׳

שלד

שאלה ראובן תובע את שמעון שפשע בפקדון שלו ו והביא עד אחד שהוא כדבריו ושמעון משיב שלא פשע כלום בפקדון והביא גם הוא עד אחד כדבריו מי מחייב בכי האי גוונא שבועה שלא פשע או לאו׳

תשובה יראה דאפילו בכי האי גוונ׳ מהני העדאת העד לשמעון לפוטרו מן השבועה כפירוש רבינו תם והסכימו התוספות ומהר״ם ואשירי בריש בבא מציעא דעד אחד פוטר מן ה השבועה ואף על גב דבגליון פרק קמא דבבא קמא לחד שינויא איתא דכלל של ר״ת לא קאי אשבועת שומרים כיון דודאי היה של חבירו בידו לא יוכל ליפטר מן השבועה אלא בשני עדים הך סברא על כרחך אשירי ומרדכי ריש בבא מציעא פליגי עליה דמקש׳ טובא אפירוש רבינו תם משבועת שומרים ורוצים להוכיח מיניה דעד אחד אינו פוטר מן השבועה וכדחקין קצת לתרץ ולא בעי לפלוגי בין שבועת שומרים לשאר שבועות׳ דהשתא בנדון דידן אף על גב דיש לומר דמוקמינן חד לבהדי חד ונשארה עדין ש שבועת שומרים במקומה וכימא דכלל של רבינו תם אינו היכא דליכא חייוב ש שבועה כגון שבועת שומרים או מודה מקצ׳ וכל העדאת עד אחד כי האי גוונא עד אחד פוטרו דכי מוקמא כמי חד בהדי חד כמנא שוה כשאר כשאר כופר הכל שהם לפטור׳ אבל כל היכא דאיכא כבר חייוב שבועה בלא העדאת העד כגון שבועת שומרים או מודה מקצת ואיכא העדאת עד אחד בהדיה כי האי גוונא לא מני עד אחד לפטור מאותה שבועה דאמרי׳ אוקי חד לבהדי חד כדפרישית לעיל מכל מקום נראה דאין לחלק והיינו משום דכי כמי מצטרפין העדאת העד המחייבו שבועה לשבועה ד דרמיא עלה כבר מכל מקום אין עליו שום חייוב ממון אלא חיוב שבועה ועד אחד מני לאיפטורי מכל חייוב שבועה רק שלא יהא שם חייוב ממון לפירוש רבינו תם והכי כתב אשירי בשם מהר״ם דמייתי סייעת׳ לפי׳ רבי׳ תם דלא מיעט קרא לעד אחד אלא לכל עון ולכל חטא׳ אבל קם הוא בין לחייב שבועה בין לפטור שבועה ואם כן נוכל גם כן לדקדק מקרא דווקא לעון חטאת אינו קם אבל קם הוא לכל כל וחומר שבועה בין לחייב בין לפטור ועוד נראה דיש לדמות נדון דידן לשנים שהן חולקין עבור טלית אחד ר ראובן ושמעון אייתי ראובן תרי סהדי דדידיה הוא ואייתי עוד תרי סהדי דמסהדי כמי דדידיה הוא אלא דמסהדי בסיגנון אחר קצת אבל אינם מכחישים קמאי כלל ושמעון כמי מייתי תרי סהדי דדידיה הוא לא אמריכ׳ אוקי תרי סהדי דשמעון לבהדי תרי סהדי בתראי דראובן וישארו תרי סהדי קמאי ד דראובן במקומו אלא אמרינן תרי סהדי דשמעון הרי הן כמאה של ראובן משום דתרי סהדי קמאי דראובן היו מועלין לו לבדו כמו כל אותן שבאין לתוספת להו לכך כי אתו תרי ומכחישין להו בטלי עדות׳ כולן ומוקי תרי לבהדי הכי כאלו הוו תרי ותרי והכי כמי בנדון דידן תוספת ה השבועה שבא מחמת העד לחייבו שבועת

קמייתא איכה מועלת יותר כלום דכך היה מחוייב כבר בחומר שבועה וכי היכי דעד אחד היה פוטר ממנה הוא הדין דפוטר ממנה גם אחר שנתוספה · ונראה להביא הוכחה לדברי ממה שמצאתי בתשו' המיימון מתשובת מור"ם לגבי היפוך שבועה דכתב הך כללא דאמור רבנן כל מקום ששני' מחייבי' ממון עד אחד מחייבו שבועה אכן כמי אמריכן לפטור דכל מקום ששני' פוטרי' אותו ממון אחד פוטרו משבועה לפ"רת ונראה דילפינן מהך כללא דכל מקום ששנים כו' כדכתב אשירי פרק שבועת הדיינין דלמידין הימנו הכי כמי למידין מכללא כל היכא דשנים פוטרין ממון כו' ואם כן על כרחך בדון דידן עד אחד פוטרו מן השבועה דהא אי הוה בכי האי גוונא מודה במקצת חמשי' ובאידך חמשים אמר לא ידענא ואתא חד סהדא ואמר גם כן ידענ' ליה באידך הוי האי גברא מחוייב ממון מטעם מתוך שאינו יכול לישבע משלם מתרי גווני חד מכח שבועה מודה מקצת וחד מכח שבועת העדאת העד אחד והך טעמ' דמתוך דאורייתא היא כדמייתי ליה רבא מקרא בפרק כל הנשבעין ומסיק רב אלפס התם דהכי הילכתא ואפילו הכי אי אתי תרי סהדי דבאידך חמשים דקאמר איכו יודע דלא מחייב בהו פשיטא דהוו פטור מינייהו וכיון ששנים פוטרין אותו ממון בכי האי גוונא הוא הדין עד אחד פוטרו מן השבועה בסינגון זה כגון שלא טען באידך חמשים איני יודע אלא טוען ברי דלא מחייב בהן ואפילו הכי דהוא מחוייב שבועה בתרי גווני כדלעיל וקא אתי עד אחד שמעיד לו כדבריו באידך חמשים ופוטרו מן השבועה הואיל ושנים פוטרין אותו ממון בכי האי גוונא אבל אין נראה לומר דאפילו היכא דקאמר איני יודע באידך חמשים הוי מחוייב שבועה ואיכו יכול לישבע ומשלם ואפילו הכי ליתי לעד ולפטרי' משום דכיון דפוטרו מן השבועה אין כאן מתוך הך סברא ליתא דמכל מקום אילא הוי העדאת העד הזה הוי מחוייב ממון וכמנא הוא פוטרו מן הממון · הכי מוכח בהדיא באשירי ריש בבא מציעא אההי' דמק' משומר שמסר לשומר ומשני לה עש ·

של״ה

שאלה לוי נותן פקדון לראובן ושמעון אחיו חפנים של זהב ושל כסף וקבלו ממנו הפקדון בשותפות ולימים תבע לוי את פקדונו מהם והשיב ראובן כתבת לי להוציא למרכך סך זהובים ושאחזיק פקדונך עד שתפרעני והשיב שמעון שכך כתב ושלח לו וכן עשו כל אחד בפני עצמו הוציא הסך זהובי' שכתב לה' ולוי אומר כתבתי לכם להוציא כך כמו שאתם אומרים אבל לא הוצאת' כמו שאתם אומרים ומכחש כנגד ראובן בעשרה זהובים וכנגד שמעון בשלש עשרה זהובים נאמנים ראובן ושמעון אחיו ליטעון ולישבע על הפקדון עד כדי דמיו או לאו ·

תשובה יראה דדין זה מתחלק לכמה גווני ותלי כמי בפלוגתא ד דרבוותא והככי אבארם · החילוק הראשון אם יש עדות שמסר לוי פקדון זה לראובן ושמעון אחיו וגם רואין אנו עדיין הפקדון בידם כל הגאונים פסקו פרק חזקת הבתים דכל היכא דאיכא עדים ושווייה ראה אפילו לאחד שאינו אומן לא מהימן לומר ולטעון עליו כלום בר מרבי' תם דפסק הת' דאפילו איכא עדים וראה מהימן אלא אם כן שהוא אומן על אותו דבר שהוא טוען עליו וכתבו התוספו' שם בשמעתא דאומן דפירוש רבינו תם נראה לר"י מאד דוחק ע"כ לא כתבוהו וכן

כתב

כתב בא"ז דלא נראה לר"בם ולר"י פיר' ר"ת וכן
במרדכי לא נהירא לר"י ולרבינו יואל דבריו ·
החילוק השני שאם יש עדי' במסירת הפקדון
אבל לא שוייה ראה לרב אלפס ורמ"בם איכא
נאמן הואיל ויש עדים שבא בתחילה בידו
בתורת פיקדון שוב לא מצי טוען לקוח או
כתון או ממושכן הוא בידי, אף על גב דאית
ליה מיגו דהחזרתי · ולר"שבם נאמן עליו
ליטעון במיגו דהחזרתיו הואיל ולא שוייה
ראה וכן היא דעת התוספו' ואפילו בדברים
העשויין להשאיל ולהשכיר כדמוכח בהדיא
בפירוש רשב"ם בשמעתא דאומן וכדאיתא
בא"ז בפר' המקבל ושם מפרש מאי קרי שוייה
ראה ובא"זה כר אפשר לומר מגו דהחזרתי
וכת' במרד' בשמעתא דאומן שמכא בתשוב'
מור"ם דפסיק כרשב"ם וכן כת' אשירי שהגאוני'
פסקו כך וכן א"ז לא אייתי אלא דברי רשב"ם
במרדכי פרק המקבל כתב דנראה לו כדברי
רב אלפס · והחילוק השלישי שאם אין עדים על
מסיר' הפקדון אלא שהודה מפי עצמו אף על
גב דשוייה ראה השתא לפנינו אם החפץ
מדברי' שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אף על
גב דידוע הוא שזה החפץ היה כבר של התוב'
מכל מקום מהימן אותו שבידו הוא לטעון
עליו כמה שירצה עד כדי דמיו במגו דלקוח
הוא בידי ובהא לא ידענ' מאן פליג ומהשתא
בבאר כדין דידן א' ליכ' עדים על מסירת
הפקדון לראובן ושמעון אחיו הואיל והחפצי'
של כסף וזהב הן סתמא דמילתא אין דרכן
להשאיל ולהשכיר ולכך אפילו שווייה ראה
וגם ידוע שאלו החפצי' של לוי הוי מכל מקום
מהימני ראובן ושמעון אחיו לטעון עלייהו
עד כדי דמיהן במיגו דלקוחין הן בידינו ולא
קבלנו ממך בתור' פקדון ולא מידי ואי איכא
עידי מסירת הפקדון וגם שווייה ראה ואף
על גב שאין דברים העשויי' להשאיל ולהשכיר

הם מכל מקום אחרי שיש עדות שבתורת
הפקדון באו אלו החפצים לידם וגם לית להו
מגו דהחזרתיו דהא שוייה ראה לא מהימנא
ולא מצי למימר קים לן כרבינו תם דפירש
דמהימני כי האי גוונא הואיל וכל הגאונים
הפליגו את דבריו וכתבו שאין כר' והתוספו'
לא רצו לכתוב את פירושו לפי שנראה לר"י
מאד דחוק ואף כי רב אלפס פליג עליה פרק
המפקיד ופר' המקבל וכתב במרדכי פרק
כערה שהשיב מור"ם שנוהגי' לפסוק כרב אלפס
בדבר שלא נחלקו עליו התוס' וכאן התוספות
שוין לו לרב אלפס ויש לפסוק כמותו אפילו
להוציא ממון כההיא דפר' כערה ואי איכא
עדים על מסירת הפקדון אבל לא שווייה
ראה דאית להו מיגו דהחזרתי בהא פליגי
רבוותא כדפרישנא לעיל רב אלפס ורמ"בם
וכן רב עמרם במרדכי בפרק המקבל סברי
דלא מהימני הואיל ויש עדים שבתורת פקדון
אתי לידייהו ורשב"ם והתוספו' סברי דמהימני
במגו דהחזרתי וא"ז ואשירי ומה"רם נראה
מדבריהם דסברי כמי הכי ודאי מצי למימר
קים לן כוותייהו ולא מפקינן ממונ' ויכולין
ראובן ושמעון לטעון על הפקדו' ממושכ' הוא
לנו בכך וכך במגו דאי בעי הוו אמרין ה
החזרנו לך כולו או מקנתן והארכתי לבאר
לפי שהחילוקים רגילי' ושכיחי בדיכי ממונות ·
ואין לומר דהכא כנדון דידן דהכי כתבעין
תרי כיכהו אין להאמין בכל מיגו שהוזכרנו
לעיל דכיון דתרי כיכהו אין אדם יודע מ
מה שבלב של חבירו לטעון וכן איתא
בתוספות פרק מרובה והכי תירץ ר"י ב
בתוספו' תרי זימני פרק האשה שנתארמלה
אהא דעדים שאמרו פסולין הייכו אכוסין
הייכו מחמת ממון דלא מהימניכן להו במגו
דאי בעי אמרי אכוסין הייכו מחמת נפשות
או פרוע הוא משום דבתרי לא שייך מגו
דאי

דאי בעי הוו אמרי הכי והכי דאין אדם יודע מה שבלבו של חבירו אבל מנו דאי בעי הוי שתקי אמריכן אפילו בתרי הכי איתא התם ואם כן בנדון דידן כמי היאך נאמין להם במגו דהחזרתי או במגו דלקוחין הן בידינו דאין אחד יודע מה שבלבו של חבירו ואי הוי חד טוען החזרתי דילמא אידך לא טוען הכי והוי מכחש ליה אבל בהך טענה שטוען כל אחד מלוה על הפקדון בפני עצמו לא מני אידך להכחישו ורציתי לחלק דדווקא גבי עדים שייך הך סברא משום דשניהם באין להעיד ודברי זה בלא זה לא יועילו אית לן למימר דליכא למימר בהו מגו משום דאין אדם יודע מה שבלבו של חבירו ושמא יאמר בענין אחר ונמצא עדותן בטילה בין לחייב בין לפטור אבל היכא שאין צריך כל אחד לדברי חברו כנדון דידן שראובן או שמעון אחיו כל אחד יכול לטעון לעצמו החזרתי או לקוחים הן בידי ואם אחי טוען כמותי או יכחישני מ״ל בזה איננו נאמן עלי אפילו הוי עד אח׳ כשר להעיד עלי דהכי מסקי התוס׳ פרק חזקת הבתים גבי נסבא דרבי אבא דשפיר אמריכן מגו אפילו אם היה צריך להכחיש את העד ולישבע כנגדו באותה טענה ואפילו לפי דעת התוספות פרק שבועת העדות דסברי דלא אמריכן מיגו שהיה צריך לישבע כנגד העד באותה טענ׳ מכל מקום בנדון דידן ליכא שבועה שהרי אחים הם ופסולין זה לזה לעדות ותו יש לומ׳ דהא דלא אמריכן מגו כנגד העד היינו כי התם בנסבא דרבי אבא שהעד העיד לפניכו אבל לומר שכל אחד ירא לטעון מפני שאין יודע מה שבלבו של חבירו ושמא י יכחישו ויצטרך לישבע בחזוק כולי האי לא דחיכן המיגו · אמנם אחר כך מצאתי חילוק אחד בתוספות פרק שני דקידושין גבי הא דקאמר הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בדיני ממונות ופריך הא נוגע בעדות הן דאי לא יעידו פירעון למלוה יאמר לוי פרעו ליה ומשני מגו דאי בעי אמרי דמהדריכן ללוה נאמני לומ׳ פרעון למלוה ומקשי׳ התוספות לפי סברת רבי יצחק בכתובות גבי אנוסין הייכו דלא אמריכן מיגו בתרי דאין אדם יודע מה שבלבו של חבירו לטעון אמאי אמריכן הכי בתרי · ותירץ הר׳ יעקב ק״נון דבטענה שנפטרו בה שניהם ממוגן בהכא בוטחין זה על זה שיאמרו דבר אחד אבל גבי אנוסין הייכו אין הדבר נוגע בעצמן אבל באחרים שהם מעידים אין אדם יודע מה בדעת חבירו ובחילוק זה מתייש׳ נמי כדון דידן ואפילו הוו הכי תרי ראובן ושמעון כשרים זה לזה להעיד אמרי׳ בהו שפיר מיגו דבטוחים זה בזה שלא יכחישו אהדדי וסבר רבי יצחק דלא נפקא בה מידי אלא לגבי עדים המעידים לאחרים ·

שלו

דיני מצרנות וחלוקת בתים וחזקת קרקעות

שאלה ראובן ושמעו׳ שותפין בבית ותובע ראובן את שמעון לחלוק עמו הבי׳ כי יש בו דין חלוקה באורך וברוחב ושמעו׳ ממאן לחלוק באומרו שיתגרע הבית בחלקו ויפחתו דמיו הרבה כי עתה יש לו קופצים ליקח או לשכור וכשיתחלק לא ימצא בו לשום אחד מן הבתי׳ וראובן מוד׳ גם כן בזה אך שאומר שדעתו שלא להקפיד ומחיל מגירעון זה משום דלא ניח׳ ליה כלל בשותפות כופין את שמעון לחלוק או לאו ·

תשובה יראה דדין זה תולה בשיעור הגירעון ופחת הדמי׳ שיהי׳

לבית

לבית לאחר חלוק מקוד' החלוקה אם יפחתו
הדמים הרבה לפי ערך הבית כי האי גוונא
אין כופין לחלוק דאין מפסידים ומקלקלים
הפסד הניכר וגדול בשביל החלוקה ושעור
גדול ההפסד אבאר לקמן וראייה על זה
מפרק קמא דב"מ דפריך דאי לא תימא הכי
שנים אוחזי' בטלית כו' ניחלוקו הא אפסדוה
בתמיהא אלמא אפי' התם דקמכחשי אהדדי
ואיכא למימר או כולו דמר או כולו דמר ואי
לאו דהוו אוחזין הוו ב"ד מסלקי' מינייהו וכל
דאלים גבר אפ"ה קמתמה תלמודא דתיקנו
ב"ד חלוקה דאת' לידי פסיד' כ"ש בכדון דידן
דעל ידי טענת אמת הן באין דלא כייפי'
לחלק היכא דאתי לידי פסידא וכן מצאתי
אחר כך בתשובת המיימון בשם מה"רם על
סתירת החומ' בשביל החלוק' וכתב שם דאפי'
מתרצה וניח' ליה אין כופין את השני לחלוק
בכי האי גוונא משו' דאפסדוה והביא ראייה
מפרק קמא דב"מ כדפרישית לעיל · אמנם
נראה דצריכי' לבאר שיעור וערך לפסיד' זו
דאטו אם יפסידנו דמי הבית בחילוקה ע
עשירית וכה"ג שתתבטל בשביל כך החלוקה
וכ"ת אין ה"נ גרס' לסבי' ראייה דלא אמרי' הכי
דבשמעת' דבפרק קמא דב"מ דלעיל קאמר
אהך מתני' דהיו שני' רוכבים על גבי בהמ'
הכי נמי דפלג' לה הא אפסדוה בשלמ' בהמה
טהורה דחזי לבישרא כו' והשת' בהמה טהור'
מי ניח' הא אמרינן פרק המוכר פירו' דרוב
דאיכשי לרדיא זבין ואם כן סתם שוורי' יקירי'
טפי לרדיא מלבישר' כדבעינ' למימר לקמן
ולאו דווקא שוורי' אלא ה"ה פרו' דהוו רגילים
נמי לחרוש בהן טובא כדאיתא באשירי פרק
קמא דע"ז בשם רבינו תם והבי' ראי' מכמה
משניות על זה ותו דפרות לוולדו' ולחלב נמי
עומדות א"כ סתמייהו דשוורים ופרו' מזבני'
טפי לרדי' מלשחיטה ולא אשכחן שום בהמה

טהור' שראוי לרכוב עליה אפי' אחד וכ"ש שני'
ועל כרח' איירי בשור או בפרה ואם כן תיקש'
אבהמה טהור' נמי הא אפסדוה דהכי מוכח
בפרק המוכר פירות דסתמא דמילתא זיל
טפי מדמי רדיא דפריך התם וליחזי אי דמי
רדיא יהיב אי בדמי בשרא יהיב ומשני לא
צריכא דזל רדיא וקם בדמי בישר' ולכ"ת דמ"מ
קאמר שפיר בשלמ' בהמה טהורה ומוקי לה
נמי בכה"ג דזל רדי' או בבהמ' של פטם דקיימ'
לשחיט' ולא לרדי' חדא דאין הלשון משמע כן
מדקאמר בשלמ' בהמה טהורה חזי לבישרא
משמע דלאו לבישרא קיימא דאי איירי
דקיימי לשחיטה בדזל רדיא הוי ליה למימר
בשלמ' בהמ' טהור' דליכ' פסיד' דאטו לא ידעי'
דרגילי' לאכו' בשר לשחיט' ועו' דבתחילה דפרי'
מאוחזים בטלית הא אפסדוה ומשני דחזי
לקטני' גירס' התוס' ולא גרסי דחזי לתרוייהו
והשתא לפ"ה אמאי לא מוקי בטלית דחזי
לתרוייהו ותו לא הוו מצי להקשו' מידי מטלית
מוזהב' אע"כ משום דלא בעי לאוקמי מתני'
אלא במידי דאורחי' סתמא דמלת' וכיון דסת'
שוורי' ופרו' מזבני' טפי לרידי' ויקיר' מלבישר'
דהא על כרחך דבסתמ' דמילתא לא זל רדי'
וגם סתם בהמו' לאו של פטם היא אמאי קאמ'
בשלמ' בהמה טהורה אע"כ אפילו אי קיימא
לרידי' ניח' דחולקי' משום דחזי לבישרא ואע"ג
דפיחתו הדמי' כמו שהוכחנו לעיל הואיל וש
הפחת וההפסד מרדי' לפי הערך לא מ
מבטלינן חלוקה בשביל כך והא נמי ליכא
למימר דהא עדיפא רדיא משחיטה חלק
מועט הוא לגמרי לכך לא מבטלינן חלוקה
מכח רדיא דבתוספות ריש פרק המניח גבי
כד וחבי' מקשים וליחזי אי דמי כדא אי דמי
חבית' יהיב כדפרי' פ' המוכר פירו' וליחזי אי
דמי ככסת' אי דמי רדי' ומתרצי' התוס' דגבי
כד וחבי' לא שייך הודע' דמים דקרובים דמי

כד לדמי חבי' משמע בפשיטות דדמי רדי'
וככסת' רחוקים קצת ורשב"ם פי' התם דדמי'
רדי' כמו עשרים דכרי' ודמי ככסתא י' דכרי'
נראה דלאו דווקא מופלג כל כך שא מילתא
דפסיקא נקט להפליגם בכפל משום דבעי
לפרושי דהן מופלגים ביותר משתנ' כדמוכח
התם מכל מקום לפי פרשב"ם התם נם לפי
קושיות התוס' דמקשים לוקמי כגון שאיכהו
פחות משתות משמע על כרחך דהפלגת
דמי רדיא מדמי ככסתא כסתמא דמילתא
יותר משתות הוא וכן הדעת נוטה דא"לכ
היאך שייך לומר הדמים מודיעים בפחות
משתות דרגילי למיטעי בהכי דהא קי"ל ד
דמחילה היא ואם כן השיעור הקרוב ליותר
משתות הוא החומש ובהפסד החומש איכא
למימר דשפיר קאמר תלמודא בשלמ' בהמה
טהורה דחזי לבשר' דמשום הפסד חומש לא
מבטלי' החלוק' אבל אי מופלג כפרשב"ם איך
יתכן דלא יק' אפסדוה כיון דחניה נפסדה׃
ומהשתא בנדון דידן אם ימנא פסידא ט
שפיחת' דמי הבית ביותר מחומש לא מצי
חד למיכף חבירו לחלוק אבל אם הוא רב
כחומש וכל שכן פחות מחומש כופה אותו
לחלוק אף על פי שבהוכח' רחוק' קצת בירדתי
דבעי הפסד חשוב לבטל החלוק' מהא דפרי'
בשלמא בהמה טהורה כו' מכל מקום הואיל
ותלמודא פסיק סתמא דכל היכא דאיכא
דין חלוקה חולקים ולא מפליג בין היכא
דנפחתי' הדמים ובין היכא דאין נפחתי' שא
שאנו מדקדקים אהא דפריך תלמודא הא
אפסדוה דאין דייכינן לכוף לחלוק היכא
דאיכא פסידא בחלוק' ולשון אפסדו' משמע
קילקול והיזק הניכ' ולא פחת וחיסרון מועט׃

של"ז

שאלה ראובן ושמעו' היה להם בית
בשותפו' וחלקו לשני' וכותל
אחד של אבנים מפסיק ביניהם וחלקו כך
שתהא של שניהם ובו הקורות משני הבתים
מונחים בו אחר כך הוצרכו לסתור הכותל
ההוא ולעשות מחיצה של קרשים תחתיו
ובאין לחלוק האבני' והיו בצד הכותל שכלפי
ראובן אבני גזית יקרות יותר מבצד שכלפי
שמעון ורוצה ראובן לזכו' בהן טפי משמעון
לפי שבצד שלו היו הדין עמו או לאו׃

תשובה יראה דאין הדין עמו משום
דמצי למימר ליה אף על גב
דמקרב' לגבך צד היפה מכל מקו' מאי חזית
דפלגת הכי לעובי הכותל פלוג הכי לרחבה
או לארכה ואז צד שלי ושלך שוין וכי האי
גוונא אמרינן פרק קמא דבבא מציעא גבי
טלית מוזהבת לא' צריכא דמקרבא דהבא
לגבי חד מהו דתימא אמ' ליה פלוג הכי קמ"ל
דא"ל מאי חזית כו' והכי נמי אמרינן פרק
המקבל גבי אילן העומד על המיצר לענין
חלוקת פירותיו והיה נראה לחלק דלא דמי
ליה לגמרי דשאני התם גבי טלית ואילן אי לן
למימר הואיל ושל שניהם הם סברא היא
שיטול כל אחד כחבירו ואף על גב דמקרבה
היפה לגבי דחד אמרינן איתרמויי איתרמי
הכי משום הכי אמר ליה מאי חזית דפלגא
כו' אבל בנדון דידן לגבי כותל אית לן למימ'
דבאותו צד דכל אחד משתמש בו מסתמא
זהו חלקו מכל מקום נראה להביא ראייה
דחולקים הכל בשוה דתנן בפרק כל הצלמים
מי שהיה ביתו סמוך לע"ז כו' עד ואם היה
שלו ושל ע"ז נכפל עציו ואבניו מטמאי' כשרץ
ופרש"י שם עציו ואבניו של אותו הכותל אפי'
חלקו מטמאין כשרץ לפי שאין ברירה עכ"ל
מהכ' מוכח דכל אבני הכותל שבצד זו ושבצד
זה של שניהם הם בשוה דאי סלק' דעת' דכל
צד שכנגדו הוא חלקו אם כן יש ברירה ואם
תאמר דאיירי שנתערבו אם כן לא הוי ליה
למימר

למימר דאין ברירה אלא משום דלא ידעינן נמכירים בהן מטמאים כולן ולא שייך לומר משום דאין ברירה וק"ל׃

סלח

דיני מצרנות

שאלה ראובן קנה בית מלוי במיצר שמעון מצד דרום הבית ובצד צפון הבית יש ביתו של גוי ושמעון בא לחלוק על קניית הבית מחמת מצרנות השיב ראובן לית לך דינא דבר מיצרא הואיל והבית מצד אחת מיצר הגוי הוא והשיב שמעון איני יודע שום חילוק בזה הדין עם מי׃

תשובה ירא' דאם העניין כך שקרוב לודאי הוא שאם היה יודע הגוי שבדעת לוי למכור הבית היה מחזר אחריו לקנותו יש פנים לומ' דלית כאן דינא דבר מצרא כמו שאבאר בשמעתא דמצרנ' פרק המקבל אמרינן זבין מגוי ליה בי' משום דינא דבר מיצרא משום דאל"ל אריא אברחת' לך אמיצרך ופר"שי שם משום דאין לך טוב וישר ממה שעשיתי לך שהברחתי הארי ממצרך ע"כ אף על גב דמצי המצרן לומר ללוקח מי בקשך להבריח הארי מעלי כיון דהגוי רצה למכור היה בידי גם כן להבריחו מעלי צריכינן לתרץ דמצל מקו' הלוקח משיב תנו מהרתי בדבר כי יראתי אולי על ידי התמהמהות ימלך הגוי מלמכור וכמצא כשאר בכידך ואם כן כדין דידן כמי מצי ראובן לומ' לשמעון אילו לא מהרתי לקנות שמא לא היתה ממהר להשוות עם לוי במקח ומתוך כך היה נודע לגוי והוי מבריח את לוי ל למכור לו דסתם [illegible] הוא ובדיניהם כמי נוהגים דינא דבר מיצרא במקרקעי וכמצא הארי בא בצדך ואין נראה לחלק דהתם גבי זבין מגוי הארי כבר הוא בצדו ולכך חשיב טוב וישר בהברחתו אבל בכדון דידן דעדיין הארי לא רבע אמיצריה אלא חיישינן דילמא קאתי אמיצריה כי האי גוונא לא טוב וישר הוא דכיון דקרוב לודאי הוא שהגוי יחזור אח' המקח וסתם גוי [redacted] הוא אם כן חשי' כודאי כדאיתא פרק קמא דפסחים דספק הרגל מוכיח מידי ודאי כשיטת דאין חוששין שמא גרר' חולדה ועוד היה נראה לדחות דינא דבר מיצרא מטעם אחר בכדון דידן משום דהמוכר קאמר ליה למצרן הואיל וביתי היה במיצר הגוי לא שכיחי קופצים עליו לקנותו ואם הייתי צריך לחזור על המצרנים עד הכי והכי שמא היה הלוקח נמלך מלקנותו וכי האי גוונא אמרינן גבי המוכר כל שדותיו ליה ביה דינא דבר מיצרא ופירש שם אשירי אפילו אם המצרן רוצה ליקח את כולן לית בי' משום דינא דבר מיצרא משום דלא שכיח למצ' קוני' לכל שדותיו כאחד ולכך כשמזדמן לו קונה אינו צריך להודיע למצרן פן ימלך הלוקח בתוך כך׃ אמנם במיימון יכן בא"ז משמע דדווקא שאין המצרן רוצה ליקח רק אחת מן השדו' אז לית בי' משום דד"מ משום דלוקח לא יקנה את השאר בלתי זאת כמצא פסידא למוכר אבל אם ירצה המצרן ליקח את כולן אית בי' משום דינא דבר מיצרא והכי כמי מוכח מפר"שי אמוכר כל שדותיו לאחד ואפילו לדעת אשירי כמי נוכל לומר בכדון דידן דלא חשי' זביני דלא שכיח קופצי' אלא משום חששא דהוא במיצר הגוי דכיון דאיכא כמי ישראל אחר באותה שכונה תרי ישראל שכיחי דדיירי בהדי גוי כדאמרינן בעירובין פר' הדר דאפילו בחצר אחת שכיח דדיירי תרי בהדי גוי כל שכן במבוי אחד ואפילו משום טעמא קמא כמי קשה הדבר לבדות

לבדות טעמים וסברות מן הלב שאינם מוזכרים בהדיא בגמרא ולא בפירושי׳ ובפסקי הגאונים אמנם אי הוי בלאו הכי נמי בטול מצרנות מטעם אחר במכר כנדון דידן נרא׳ דמצינן לסמוך על אותו נר ולצרפו עם ט טעמי קמא שפירשתי לעיל שהבריא ארי ממצריה ולבטל דינא דבר מיצרא מכח שני טעמים ואף על גב שאותו נר שאנו מצרפים אינו מועיל בפני עצמו כיון שהיה הלוקח רגיל להשתתף עם המוכר וגם עתה משותף עמו בחובות ואמרינן בגמרא דלשותפין לית ביה משום דינא דבר מיצרא ורבו בו פתרוני׳ וכתב אשירי בשם רב האי גאון וכן בהג״ה במיימון משמו וכן כתב הרמ״בם שאם היה הלוקח שותפו של המוכר בסחור׳ מבטל דינא דבר מיצרא וחובות דידן היינו כסחורה דידהו ואף על גב דנראה דלא סמכינן אהך טעמא לחוד דר״שי ורבינו תם וכן פירו׳ רבי׳ חננאל באור זרוע לא פירשו הגמרא הכי אמנם לצרפו עם טעמא קמא דידן סגי ביה כדפרשינן לעיל אבל אין נראה לצרף בהדי הא דכתב רבינו תם דבכל הכתי׳ לא נהוג דינא דבר מיצרא דכולהו רבוותא דחו ההיא דרבינו תם לגמרי דלא נהגינן כוותיה בהא אשירי כתב דלדברי רבינו תם נכוחי׳ שא שלא נהגו הכי וכן כתב בתשובה במיימון משום מהר״ם · וכתב עוד שם בתשובה אחר׳ שכתב ראב״יה דהקדמונים נהגו דינא דבר מיצרא בבתים ואין לשנות המנהג וההיא תשובה איירי במשכנתא בלא שנא ואף על גב דהוי סברא לבטל דינא דבר מיצרא בלא דעת רבי׳ תם שהרי משכנתא דשנא דכולי עלמא לית בה משום דינא דבר מיצרא כדפסק תלמוד׳ בהדיא מאי משכנתא דשכונה גביה והוצרך באותה תשובה להביא כמה ראיות דאיירי תלמודא דווקא במשכנתא דשנא

ואפילו הכי לא צירף דעת רבינו תם בהדיא דההוא טעמא לבטל מכח שניהם דינא דבר מיצרא והיינו משום דהמנהג פשוט דלא כרבינו תם ·

שלט

שאלה מנהג ודת הוא במדינה אחת שכל ישראל שמחזיק במשפט קרקעות של הגוי לוה שלו הרי הוא כממונו למכור למי שירצה אכן אם יבא הגוי קודם שימכרו ויפרע לישראל המלוה כל חייבא וכל הוצאות שהוציא ישרא׳ על השגת המשפט צריך הישראל להחזיר לגוי כל שטרי החוב ושטרי המשפט כך הוא החוק והמנהג ועת׳ יש להסתפק אם בא הישר׳ ללא׳ שהחזיק הנכסים במשפט למכור לישראל חבירו כל כוחו וזכותו שיש לו באותן הנכסי׳ אם יכולה האשה לעכב בהן המכירה מחמת שיעבוד כתובה כגון בשאר קרקעו׳ של הבעל או לאו׳

תשובה יראה דאין יכולה לעכב כי אין דין מקרקעי לנכסים האילו הואיל ועדיין ביד הגוי לפדות הנכסי׳ ואין ביד הישראל לעכב ואם כן הרי אילו כשאר חובות והלוואות שיוכל לישא וליתן בהן בכל אשר ירצה ואין האשה יכולה לעכב בהו וקצת ראייה מהא דאיתא פ׳ איזהו נשך דמשני אמתני׳ דבכורות המקבל צאן ברזל מן הגוי כו׳ דכיון דכי אתי גוי ולא יהיב ליה ישראל זוזי תפיש ליה לבהמה ואי לא אשכח לבהמ׳ תפיש לי׳ לולד דהוי ליה יד גוי באמצע ופטור מן הבכורה ומק׳ שם התוספות דמ״ש מבהמת ארנונ׳ דמחייבת בבכורה ללישנא קמא דרב׳ פרק קמא דפסחים היכא דמצי הישראל לסלוקי לגוי בזוזי ולא אמרינן אי לא יהיב זוזי תפוש לבהמ׳ ומתרצי׳ דהתם עיקר הבהמ׳ של הישר׳ היא מתחילה שא שמשועבד היא לארנונית׳ וכיון דמצי לסלוקי ליה בזוזי

לא

לא יצאת מרשו' הישראל אבל הכא דמתחילה הבהמ' של גוי היתה כל זמן שיש לגוי כח בזה דאי לא יהיב ליה זוזי תפיש לבהמ' לא יצאת מרשו' הגוי ומיקרי יד הגוי באמצע עכ"פ מהכא שמעי' דכל היכא דגוף הדבר כבר היה של אחר ועדיי' ידו עליו שתופשו אף על פי שיצא מרשותו כדין עדיי' הוא ברשותו וידו באמצע ואף על גב דהתם לענייני בכור יד גוי באמצע כל דהו פוטר כדאיתא התם בתוספות מ"מ שמעינן סבר' מהת' דבשביל שהגוף כבר היה של הגוי חשבינן לידו באמצע ע' תרי דאי לא יהיב ליה זוזי ואי לא אשכח לבהמ' ותו דבהמ' ארנונית' דאיכא עליה שיעבוד המלך דחשי' טפי מוחזק ממה שהוחזק במשפט כדמשמ' בתשובת מור"ם במרדכי פרק לא יחפור בדיני מסים ואפ"ה הואיל והגוף של הישראל הוה מצי לסלק ליה חשיב לגמרי לא יצאתה מרשותה דאי כפיק כל דהו הוי ליה יד גוי באמצע ופטור · אמנם נראה שאם החזיק הישראל כל כך בקרקע הגוי שהכניס בה פועלים לבנות ולנטוע לעבדה ולשמרה או שהכניס דיורי' בבתי' וכי האי גוונא איזה זמן אף על פי שעדיין ביד הגוי לפדות' מכל מקו' חשיב הקרקע כגבוי לישראל כל זמן שלא פדאה הגוי וכה שיעבוד כתובת האשה עליו וראייה מהא דפרק כל שעה אמר רבה בר אבוה יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם בעל חוב חוזר וגוב' אותם מהן ודייק מיניה התם דע"כ ב"ח למפרע הוא גובה והוי כאילו נגבה בחיי אביהן דאי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה אמאי גובה בעל חוב מהן הא הוו להו מטלטלי דיתמי דחוב כמטלטלי הוא ולא משתעבדי לב"ח והשתא נהי נמי דלמפרע הוא גובה אכתי אמאי גובה בעל חוב מהן הא ק"ל הילכתא בפר' המפקיד דשומא הדר לעולם ואם כן עדיין יד הלווה הראשון על הקרקע לפדותה ולמה תחשב כקרקע של אבי היתומי' האילו הואיל ויכולה לצא' מתחת ידו תחשוב עדיין כחוב בעלמא דהוא כ כמטלטלי' אלא על כרחך כיון שנגבה הקרקע' ונכנס בה לעובד' ולשומר' ולהשביח אף על פי שעדיין ביד הראשון לפדות' מ"מ חשיבי מקרקעי דשכי שהיה בידו אף על גב דיש לדחות ההוא ראיי' דלעיל דשומ' הדר' לעולם ואיכא לאוקמי ההיא דלמפרע הוא גובה כגון שהשביח או שנתייקרה דתו לא הדרא כדאית' התם באשירי פר' המפקיד המימר' סתם איתמ' דמשמע אם גבו היתומי' היום קרקע בעל חוב חוזר וגובה לאלתר · שמ

שאלה

ראובן קנה בית במיכר שמעון ובא שמעון לסלקו משום דינא דבר מיצרא הוא טען ראובן אין לי כבר בית דירה בעיר ואין כאן דינא דבר מיצרא השיב שמעון למה לא קנית בית פלוני שאין בו מצרן שהיה חפץ לסלקך אמר ראובן הבית צר לי ולביתי כי קטון הוא קנית יש כאן דינא דבר מצרא או לאו ·

תשובה

ירא' דבתחילה צריכי' לבאר דין המצרן עם הלוקח שאין לו בית דירה כבר וגם אינו יכול למצא שום בית אחר ואח"כ נבאר שאילתינו · בא"ז כתב וז"ל ואמר אב' מרי ז"ל דאפילו לדברי הגאוני' דד"מ בבתי' ראובן שרוצ' למכור ביתו לשמעון ולוי הוא מצרן של ראובן ומעכב ע"י שמעון דלא תיקנו רבנן דד"מ היכא שהמצרן יש לו דיר' ולוקח אין לו וכן אם הלוקח עני וצריך לו הבית לפרנס' נרא' לו כרש"י ז"ל שאין המצרן יכול לעכב עליו מלקנו' עכ"ל ובא"ז הגדו' האר"ש בטעמי' וראי' על זה וכת' כיו' דכל דד"מ אינו אלא מפו' ועשית הישר והטוב וכה"ג אינו ישר וטוב שזה יקנה על השובע וזה יטלטל אנה ואנה והביא ראיי' מפ"ק דב"ב רוכי' זבין ארעא אמיצרא

אמיגרא דרבינא סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מיצרא אמר ליה רב אחא בר ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבע לכלא וארבע לגללא ופרש"י גלא רבען עני כו' עד וזה רוני' עני הוא וצריך השדה לפרנס' וכשם שאתה בא לסלקו משום דינא דבר מיצרא שהו' משום ועשית הטוב והישר כך אומר אני ועשית הישר וטוב לעני זה ואל תסלקו עכ"ל וכת' עוד אור זרוע דמה שפסק' רבינו תם לפרש"י דאין מרחמין בדין לאו פירכא הוא משום דהכא תחילת הדין והתקנות דמצרנות משום מידות רחמנות ומסיק דהוה תמוה על ר"ת גופיה אי עביד עובדא כדבריו ודעת א"ז דהך מילתא דאין ללוקח בית דירה דומיא לעובדא דרוני' שהוא צריך לבית כמו רוני' לשדה וכה"גה במיימון כתב דאיכא מאן דפשיט מהא דאמרינן לאשה וליתמי לית בה משום דינא דבר מיצרא דהיכא דהמצרן לא בעי לה אלא לרווחה ולוקח דחיקא ליה שעת' ואיצטרי' ליה לית בה משום דינא דבר מיצרא דאין כאן ועשית הישר והטוב עכ"ל העיטור ולא נהגו כן וכן מצאתי בשם רבינו ז"ל דהמצרן מוציא מיד הקונה עכ"ל לכאורה פליגי אהך דאור זרוע דדמי' לעובד' דרוני' לפי פרש"י וכתב משם מהר"ם ושכן המנהג דהמצרן זוכה ואי לאו דכתב דלא נהגו לזכו' הלוקח היה נראה לומר בפלוגתא דרבוותא זוכה הלוקח דאיהו מיקרי מוחזק שהרי מדין תגר' זוכה הוא בקנייתו והמצרן בעי לאפוקי מיניה מטעם תקנת חכמים ועליו להביא ראייה דבהכי תיקנו חכמים כך כתב אשירי וכן כת' הרמב"ם דבספק אין הלוקח מסתלק שלא בראייה ברור' וצריך המצרן להביא ראייה להכחיש דברי הלוקח או ישבע הלוקח היסת שמא דמיקרי מוחזק וא"כ ה"ה לפלוגת' דרבוות' אלא משום דכתב דלא נהגו כן א"כ למימר

דלא חיישינן להא דפליג א"ז כי היכי דלא חיישי' לדברי רבי' תם דפסק דאין דר"מ בבתי' כיון דראבי"ה ומהר"ם ואשירי כתבו דלא נהגו כן ואף על גב דא"ז כתב דר"י הלבן היה דן הלכה למעשה כר"ת וכן השיב הר' יונתן מכל מקו' נהגינן לאפוקי מן הלוקח וסמכינ' אמאי דכתבו רבוותא דמנהגא הוא דלא כר"ת׃ אמנם נראה לחלק בין הך מילתא דלוקח דחיק לה שעתא ובין ההיא דאור זרוע דאין ללוקח בית דירה דיש לומר ודאי היכא דהלוקח איצטריך ליה משום דדחיקה ליה שעתא בהא לא נהגו לדחות בשביל כך דינא דבר מיצרא משום מילתא דלא פסיקא וצריך בירור ואומד הדעת אי איצטריכ' ליה טובא ואי דחיקה ליה שעתא ממש דמסתמ' משום כל דהו לא דחיקא דינא דמ"מ והרבה פעמים שאין לעמוד על העיקר אי איצטריך ליה ודחיקה ליה שעתא לגמרי והוי כדבר הנתן לשיעורי' ולכך לא נהגו לבטל בו דינא דבר מיצרא אבל לוקח שאין לו בית דירה מילתא דפסיקא הוא ואין בו שום נידנוד דודאי כל אדם צריך לבית דירה אפי' מוצא לשכור אין ערב לאדם אלא בשלו ועוד דק"ל לטלטל מבית לבית בכלות זמן שכירתו ומסתמא לא ימצא בית לשכור לדירתו כל השנים ולכך איכא למימר דשפיר נהגו בכי האי גוונא לבטל דינא דבר מיצר' ואף על גב דא"ז גופיה לא מייתי ראייה אלא דאין ללוקח בית דיר' אלא מההיא עובדא דרבינא ורוני' והתם איירו בשדה משום דרוני' איצטרי' ליה קא"מ' דלית בי' משו' דינא דבר מיצרא וכה"גה במיימון כתב אכה"ג דלא נהגינן וא"כ מודה לה הראייה דא"ז ומכלן הוי לחלק מדעתו בין יש לו בית דיר' לאין לו י"ל דסביר' ליה דלא"ז דודאי בשד' לא נהגו לבטל דינא דבר מיצרא כדאית' כה"גה במיימו' ואין הטעם שפירשתי

דהאידנא

דהאידנא לדידן הוי כדבר הניתן לשיעורי' אבל עובדא דרבינ' בימי חכמי התלמוד הוה ואינון הוו ידעי שפיר לעמוד בכל פעם על העיקר דהוו בקיאי' באומר כל דב' וכל ענין לכך מייתי שפיר ראיי' מיניה אמילת' דפסיק' נידוע אף לדידן וקל' · הנה אי ק' לך אמאי לא מייתי ה"נה כמיימון ראייה משדה מעובד' דרבינ' ורונ' ממש כנדון דידן ואמאי איצטרי' לי' לדמות לאש' ויתמי' ז"ל משו' דתוס' מפרשי' ההיא דרבינ' ורונ' בע"א מפר"שי לא בעי למיחת כפשי' בפלונתא · ע"כ אמנם אי ק' לן הא ק' לן דכיון דאז"ל לא סמך פסק שלו על אפר"שי דפירש ההוא עובד' דרבינ' ורונ' והתוס' מסקי הת' בשם ר"ת דלית' לפר"שי ומפרש בשם ר"ת והר"ר אברהם בענין אחר ורב אלפס כמי לא מייתי ההוא עובדא בפסקיו כלל לא בפ"ק דב"ב ולא בשמעת' דמצרנו' פרק המקבל ואשירי נמי לא הביאו וכת' מה"רם בכמ' דוכת' דדרכו דרב אלפס הוא דכל מי שאינו תופס הלכה כן אינו מביאו בפסקיו וע"כ נרי' טעם למה אינו תופס הלכ' כן הא מימר פשוט' דלי' בה פלונת' היא ונר' דנ"ל דרב אלפס סובר כפרש"י ואין לפרש דסבר דרב סמא הכריחו לרבינ' לנהוג מידות רחמניות משום למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור כההיא ספ האומני' דא"כ הוי ליה לרב אלפס לאתויי הך עובדא בפסקיו כי היכי דמייתי הכהו עובדא בפסקיו בפ' האומני' שא ע"כ כאן סבר דלא הכריחו אלא בדרך רחמניו' ועבה טובה אמ' ליה רב סמא לרבינ' ולישנ' דתלמודא משמע קנת הכי דקאמ' לי' אמרי אינשי ארבע לגלא כו' משמע דלאו נכי אד בעלמא הוא ואשכח נמי בפ' גיד הנשה אמרי אינשי כמי' דביעי בעלמא הוא ולא קאי התם הכי כדאית' שם בפסקי הגאוני' וכיון דאינו שא ענה טובה לא הביא רב אלפס

בפסקיו אבל אי הוה סבר כאחד מפירושי התוספות לא היה לו לדלג דדין גמור ה הוה כדאיתא בהדיא התם ואם כן כיון דהתוספות לא סבירא להו פרש"י לגמרי ורב אלפס נמי סבר דאין דנין בכפיה הכי וכתב מה"רם בתשובה במרדכי פרק נערה דנוהגין לפסוק כרב אלפס בדבר שלא נחלקו עליו התוספות ואם כן היה לנו לדחות דברי אז" אפס קשה מאד לסתור דברי הגאונים המבוארים להדיא ולפסוק הלכה מדקדוקי דברי הגאונים אחרים ואין נראה כלל לדחות דברי אז" לפי פשוטו ·

אמנם בנדון דידן שהלוקח היה בידו לקנות בית אלא שאותו בית אינו כרצונו כי האי גוונא איכא למימר דמודה אז" דהמצרן דוחה הלוקח דנהי נמי דאותו בית נר לו ואינו כרצונו מכל מקום די לו בשעת ה הדחק ואיכא למימר דבכי האי גוונא ליכא משום ועשית הישר והטוב להאי לוקח כ כדמפרש בא"ז הטעם והראיי' להא דאמרינן בקידושין בפרק האומר עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה מיקרי רשע ומפרש אשירי והתוספות ומרדכי בשם רבינו תם דדווקא בשכירות ומכר מיקרי רשע אם הפך בה אחר משום דאפשר למצוא במקום אחר וכן חררה נמי לאו דהפקר איירי אלא ש שממציא העני את עצמו אבל בעל הבית לשרתו ולעבדו כדי שיתן לו חררה כי האי גוונא אפשר למצא במקום אחר אבל ב בהפקר ומציאה דלא שכיח במקום אחר לא ומהאי טעמא תקינו חכמים דינא דבר מיצרא במכר ולא במתנה ע"כ הא קא חזינן התם דאף על גב דהפקר ומציאה לא מיקרי רשע מכל מקום קפסיק וקאמר דכל שכירות ומכר מיקרי רשע ואף על גב דהרבה פעמי' אינו מוצא שכירות או ממכר שהוא כרצונו

יפה בעיניו כזה אפילו הכי לא חלקו חכמים הואיל ואפשר למצא במקום אחר רק מעין זה הכא בנדון דידן נמי י"ל דכיון דאי הוי ליה בית דירה או שהיה יכול למצא לקנו' בית דיר' שהוא בריוח וכרצונו הוי בהאי קנייתא משום דיכא דבר מיכרא ה"ה דאין חילוק אם יוכל למצא לקנות בית דירה אפילו שאינו בריוח וכרצונו ואת"ה היא גופ' מנלן אפילו היכא דיוכל למצא לקנו' בי' דיר' כבר לא הטריחוהו לחזור אחר הממכר שאין בעל הממכר חפץ בו אלא כל בית הנמצא לו ראשון קונהו הא לית' דגבי מכר כל שדותיו לאחר מסיק א"ז כפרש"י וכן מהר"ס דאם המכרן רוצה בכולן אית בה משום דיכא דבר מיכרא ולא כאשירי דכתב הואיל ודבר שאינו מצוי הוא למוכר שימצא אחד שיקנה כל שדותיו כאחת לא הטריחו למוכר לחזור על המכרנו'וא"ז ומהר"ס לא סביר' להו האי סבר' דלא הטריחוהו אפי' לגבי מוכר דאין משום ועשית הישר והטוב כל שכן גבי לוקח דלא אמרי' האי סברא ואשירי נמי איכא למימר דגבי לוקח מודה דהטריחוהו ·

שמא

דיני מסים ושאר גביות

שאלה שר אחד יש לו שתי עיירות טבריא וציפורי ובכל אחת מהן יושבין צבור בני ברי' וכל אחד נותנין מס קצוב לשר בכל שנה בכללות בפני עצמו וגם כי יעלה על לב השר לתבוע מס שאינו קצוב אין דרכו לתבוע משתי עיירות האלו בצירוף אלא מכל אחת בפני עצמה ויהי לימים עלה בדעת ראובן ושמעון ולוי ויהודה בני טבריא לקבוע דירתם בציפורי וכן עשו ונתיישבו יותר משנה ונתנו מס ונשאו בעול בכל דברים עם אנשי ציפורי ונתקראנה מלחמה לשר ותבע מסים שאינם קצובים בשתי העיירות בכל צבור בפני עצמו ויענו אנשי טבירי' לשר כבד עלינו העול הזה ביען כי ארבעה אנשים אמודים עקרו דירתם מעירינו לציפורי ויען השר מה שתבעתי מאנשי ציפורי יש ספק בידם לתת לי אותו הסך בלתי אותן ד' אנשי' ואלו ארבע' אנשים יתנו עמכם השיבו בני טבריא לשר אדונינו לא יתכן זה כי שמענו כי בני ציפורי כבר פרעו הסך שהטלת עליהם לנזבר שלך ונתנו אותן ארבעה אנשים חלקם גם לזה כאשר הדין נותן שהרי עתה יושבין עמהם והיאך יתנו גם עמנו השיב איני חושש לזה בני ציפורי יתנו לי הסך שלהם בלתי ארבעה אנשים ואותן אנשי' יתנו עמכם ונתן כתבי' לבני טבריא לכוף הארבעה אנשי' כמנהג שכופין לפרוע המסים על ידי כתבי המושל וכששמעו אותם ארבעה אנשים בדבר פעלו עם השר לפוטרם מבני טבריא ולא הועיל אך נתרצה להם ליתן כתבו שידינו בני טבירי' עמהם בדין תורה ויקוב הדין ביניה' · וכן באו יחד לדין ישראל אם מועיל לפוס דין תורה הצירוף שצירף השר בתחילה אלו ארבע אנשים לבני טבריא או לאו ונשאלין מנו שניהם מה משפטן ·

תשובה יראה דבתחילה צריכין לבאר בדקדוק יפה אית' כח ויכולת יש ביד המושל לפוס דין תורה לכלול ולצרף או להוציא אחד או שנים או שלש' מן הכלל והצירוף ומדקדוקים הללו תתבאר שאלתינו · פרק הגוזל בתרא כתב מרדכי מתשובת מו"רם שהאריך הרבה מדברי' הללו וכללות הקצרות היוצאים מדבריו אכתו' כתב מור"ם

מו״רס בתחילה ולמה דברי רבינו שמחה וראיותיו וסבר איהו דלאחר שנתפשרו עם השר בסכום ידוע והלך אחד מן הקהל ובקש מהשר לפוטרו מחלקו מה שהכיל הכיל לעצמו והא פלינא איירי בפירקין דלעיל והסכים לראיות רבינו שמח׳ דכי האי גוונא מה שהכיל הכיל לאמצע· ומסיק מו״רס בדבריו שאם קודם שנתפשרו עם השר בסכום ידוע הלך אחד ובקש ממנו לפוטרו ופטרו השר דחייב לתת מס עם האחרונים ואף על גב דאמר בהדיא שהוא מכיל רק לעצמו משו׳ דאומדנא דמוכחא היא דמה שהשר פוחת לו מכביד על האחרונים כי כן דרך השרים· אמנם אם השר אומר מעצמו קודם הפשרה פלוני לא יתן עמכם אז הוא פטור אף על גב דהורגלו לתת מס ביחד וראייה מההיא דמי כלילא דשדי בי קיסר אבולי ואיסטטרני כו׳ בפרק מי שמת שמא אף על גב דעד השתא אבולי הוו יהבי טובא מאיסטטרני כיון דאמ׳ מלכא השתא ליתבו בשוה יהבי כדברי המלך ע״כ ונראה לבאר טעמים הדברים הללו דמה שכתב דהיאך שנתפשרו כבר וביקש אחד מהם לפטור מחלקו דהכיל לעצמו טעם יפה בדבר דכיון דלית להו פסיד׳ לאחריני בפטור שלו כלל דכבר נתפשרו ונתחייב כל א׳ בחלקו ולא יתרבה עליהם כלום מפני פטור של זה מאי אית להו גבי דהאיך דמסתמא לא היה לאחד מהן או לכולן חן בעיני השר לענין זה שיהיה פוטר כמו זה ואם כן הרי הן כשותפין שאין יכולין להכיל שאם אמ׳ אחד מהן לעצמי אני מכיל הכיל לעצמו כדאיתא התם בהדיא בגמרא והכי כמי איירינן שאמ׳ לעצמי אני מכיל דומי׳ דסוף דברי מו״רס כדיובואר שם· ורבינו שמחה יכן אז ואיירי פליגי אהך סברא ומכורת ב״ו גדול מתאיבת רבינו שמחה הטעם כיון דדריס יחד בציבור ונושאים תלי׳ יחד בכל מיני עולי׳ לא שייך כאן לומר שותף חולק שלא לדעת חבירו שהרי עדיין השותפין קיימין לענין שאר עולים גם במס זה לא יכול לחלק עוד מפרש התם טעם אחר דהא ד דאמרינן היכא דאין יכולין להכיל ואומר אחד לעצמי אני מכיל הכיל לעצמו זהו דווקא אם שם נפשו בכפו ומשליך נפשו מנגד להכיל אבל בבקשה בעלמא לא ע״כ· הג״ה ובענין זה כתב בהג״ה באשירי פרק חזקת הבתי׳ בשם מה״רים ז״ל אם המלך פוטר אחד מן הקהל מן המס לפי שבקש אותו איכו פטור ואם לא בקש אותו והמלך פוטר אותו מחמ׳ שאוהב אותו פטור ואם הקהל איכ׳ מאמינ׳ ואומ׳ לו בקשת המלך יקבל חרם ויפטור ע״כל ומסתמ׳ איירי כמי אפי׳ קוד׳ שנתפשרו ע״כ· ומו״רס לא רנה לחלק כל כך בהני סברות ומה שכת׳ שוב מו״רס דאם בקש קודם שנתפשרו בסכום ידוע דלא הועיל משו׳ אומדנ׳ דמוכח כדלעיל רנונו לומר בזה הואיל ודרך השרים כך להכביד על אחרים מה שהקיל לאחד וכיון שהוא נתחייב לשאת בעול כמו חביריו כ כמנא מה שנגרם להכביד על אחרים בפטור שלו הוי גזילה ממש והוי כמו יכולין להכיל וקדם אחד והכיל משל חברו דלא הועי׳ כלל ואף על גב דאם לא הכיל רק ח חלקו הועיל הייכו מטעם שותף חולק במקום פסידא שלא לדעת חברו אם אמר לעצמי אני מכיל כדפרש״י ואז ואיירי מכל מקום אם מכיל משל חברו פשיטא דלא מועיל ואשר פסק שוב מו״רס שאם השר אומר מעצמו קודם הפשרה פלוני לא יתן עמכם שאז הוא פטור ומייתי ראייה מ מההוא עובדא דפרק מי שמת טעם הדבר דבכי האי גוונא דינא דמלכותא דינא הוא דדרך המלכים והשרים להיות להם אהובים בני פלטין שמחבבין אותן יותר משאר

ובני המדינה בשביל שהם רגילין ותדיר
אצלם לשרת ולהחניף להם ויש שהם ע
עצלנין ואינם משגיחין כל כך לכך מנהגם
לפעמים בשביל כך להקל לזריזים ולהכביד
לעצלים גם לפעמים כשהכביד מקרוב על
אחד רגילין להקל מעליו לפעם אחרת ו
ומתוך שכן דרך המלכים ושרים דין הוא
לכל אשר יעלה בלב המושל מעצמו להכביד
לזה ולהקל מזה לזה כההיא דאבולי ו
ואיסטטרני וכיונא בזה אזלינן בתר ביזוי
המושל אפס אם כבר נתפשרו בסך ידוע
בכללות וכבר נעשו שותפין גמורים בעול
זה ודאי שוב לא יועילו דברי המלך ב
כדברירנא לעיל לדעת רבינו שמחה וכי
האי גוונא מודה מה"רם הואיל וכבר נתפשרו
יחד בשיתוף גמור אם רצה המושל לשנות
הדין והמנהג הוי גזילה דמלכותא ואין ש
שומעין לו ובתשובה במיימון בשם מה"רם
כתב דאם המלך אומר מעצמו קודם הפשרה
פלוני לא יתן דמהני אבל אומר כך על ידי
בקשת פלוני אפילו קודם הפשרה לאו כל
במיניה וכתב עליה דבכי האי גוונא אין
צריך ראייה מן התלמוד שאם יהא כח לכל
אחד ליפטר בכי האי גוונא הרבה פעמים
יבא לידי תקלה וקילקול עוד מסיק מה"רם
במרדכי בשינויא אחרינא לחלק ביה ההוא
עובדא פרק מי שמת דאבולי ואיסטטרני
ובין שאר מסים הנתבעים בצבור דהתם לא
שותפין ממש מקדם שא כך היה דאיסטטרני
סייעו מעצמן לשאר בניי' כל מנות המלך
ונודע למלך שכן היו עושין וכת' להם דבהאי
כלילא ליתבו תרוייהו ופי' דכת' המלך
דרצונו היה שיתנו אלו מתנה ואלו מתנה אב'
כל היכא דשותפין גמורים הן לשאת יחד
בעול כל אחד לפי ממונו יכול להיות שאפילו
אמר המלך מעצמו פלוני לא יתן כלום אף

על פי כן חייב ליתן דמה שמקיל הוא ומכביד
על אחרי' ועוד דאין שותף חולק שלא לדעת
חבירו אפילו יהודי הנכנס תחלה לעיר
לדעת כן להתפשר יחד לבדו לאו כל כמיני'
להיו' נחלק מן הציבור ודווקא למסים אבל
לעלילות וארנוניתא אינם שותפין בזה כו'
ע"כ דברי מו"רם בליקוטין בהאי שינוי בתרא
חוזר מה"רם ומסכים לדעת רבינו שמחה
דאפילו קודם שנתפשרו מיקרי שותפים ממש
ולא מצי חד מינייהו לחלוק שלא מדעת חברו
וגם אומדנא דדעתא הוא דאפילו קודם
שנתפשרו בסך ידוע מכל מקום מסתמא
המושל קוצב לו כבר סך לעצמו כמה ירצה
לגבות מן הצבור זה עתה ולא פחו' ואם כן
שמקיל לזה מכביד הוא לאחרים וטעם זה
גם כן כתב בשם רבינו שמחה בתשובה בא'
גדול וכתב עוד באותה תשובה שדודו רבינו
קלונימוס הפרנס היה נשוא פנים לפני
ההגמון כמו אחד מבני פלטין שלו וכשהיו
מתפשרי' עם ההגמון חוזר הוא לו ואמ' אדוני
אני עובדך הרבה כגון בהלואות וכמה
ענייניס ורצוני שתפטרני ותנכה להקהל
חלקי כמו שליש ורביע כי דיני לתת עם
הקהל ונתרצה לו ההגמון ואף על פי כן
היה חוזר ונותן עם הקהל בשאר הסך
סבור הייתי שמידת חסידות ורחמנות
היה עושה עכשיו רואה אני שמדת הדין
היה עושה כי כל ישראל ערבין זה בזה
לשאת בעול גלות ע"כ הנה בארנו דרך
הגאונים בדרך קצרה וארוכה בהך דינא
דשתוף המס ׃ ומעתה נבאר שאילתינו
ונראה לומר שאפילו לדעת רבינו ש
שמחה ומסכימיו ולפירוש בתרא דמו"רם
דסבירא להו דאפילו קודם הפשרה אין
כח ביד המלך לפטור אחד מלישא וליתן
בעול עם הקהל מכל מקום בנדון דידן
מודו

מודו כולהו דהיה כח ביד השר לצרף הארבע׳
אנשים לבני טבריא דכל מה שכתבו אלו
הגאונים שאין כח ביד המלך לפטור פירשו
הטעם משו׳ דשותף אינו חולק שלא לדעת
חברו הואיל ועדין שותפין שלהן קיימת לשאר
גביות וגם מאידך טעם דאי״כ יכול לחלק שלא
מדעת חבירו אלא אם כן שם כפשו בכפו הכי
טעמא לא שייכי כלל בנדון דידן דאדרבה
בני טבריא מבקשין השתוף ואי״כ באו׳ לחלוק
שלא מדע׳ וק״ל מאי אית לך למימר דגזילה
דמלכות׳ היא הואיל ובא לשנות׳ הדי׳ והמנהג
במה שרוצה שישאו הארבע׳ אנשי׳ עם אנשי
טבירי׳ בעול שלה׳ ואיכהו לא שייכי בכרגא
דידהו אלא בכרגא דבני ציפורי וכבר ביארנו
מדברי רבינו ש מחה ומפי׳ בתרא דמור״ם
דאין מועלין דברי המלך בכי האי גונא משום
דמה שמקיל לזה מכביד אחרי׳ והיינו גזילה
כי כולם נתחייבו לשאת שוה בשוה וכדו׳ דידן
כמי הוא הדין והיא הסברא מכל מקום נראה
לומר דודאי אם היה המלך עושה כך למס
הקצוב בכל שנה הוי גזילה דמלכותא הואיל
ואילו ד׳ אנשי׳ נושאי׳ ונותני׳ בעיר ציפורי
ומקפחין ריוח שלהם איך יתכן שישאו בעול
עם בני טבריא לתת מס בשני המקומות
היה כל שכן גזילה דמלכותא אבל כה״ג למס
שאינו קצוב שביד המלך לתבוע רב או מועט
וכיו׳ שאמ׳ המלך שמה שתבע מבני ציפורי יש
יכולת בידם לתת אותה סך לבדם ואילו ד׳
אנשי׳ ישאו עם בני טבריא המקו׳ אשר יבאו
משם וכתבו שם כבר מס אין זה גזל׳ דמלכות׳
דהא קמן אי הוה בעי הוה תבע טפי מבני
ציפורי בשביל אלו שנתוספו עליהם והשתא
שתבע פורתא וצירף אלו הארבעה אנשים
לבני טבריא היינו הך דודאי מנהג השרי׳
כך הוא כשיש להם עיירות שנותנים להם
מס בצירוף מס קצוב לכל שנה אם לעתיד

יענו או יתעשרו יתרבו או יתמעטו בשביל
כך אין משני׳ מס הקצוב שלהם משום דאי
אפשר שלא ישתנ׳ הציבור בממון וגם בנפשות
אבל מכל מקו׳ דרכם כך הוא שאם ירגישו׳
שיעשרו הצבור מרבי׳ להטיל מסי׳ שאינם
קצובי׳ עליהם ואם להפוך פוחתי׳ להם וכיו׳
דהכי הוא אמאי לא יועילו דברי השר ש
שצרפם אילו ד׳ אנשים לאנשי טבר״יא וכל
שכן לפירוש קמא דמור״ם דסב׳ דדברי המלך
עבדי׳ אפילו במ׳ שהוא כנגד המנהג שהרי כת׳
שאע״פ שהורגלו לתת מס ביחד אם פטרו
קודם הפשר׳ פטור הוא הדין אם הוא מצרף
א׳ או ב׳ מציבור זה לציבור זה שמועיל אע״פ
שלא כמנהג ודמיא ממש להאי דאבולי ו
ואיסטטרני דמוכח יותו׳ פירוש בתר׳ דמור״ם
דכפי׳ קמא דילי׳ ר״ל דכך היה מנהג דאבולי
הוי רבי׳ טובא ואיסטטרני פורת׳ וע״פ צווי
המלך הוכרכו עתה לתת שוה בשוה ור״שבם
פר׳ מי שמ׳ פי׳ דאיסטטרני תרגו׳ של נציבי׳
דכתי׳ בכמ׳ דוכת׳ בנביאי׳ ומוכ׳ הת׳ דהיינו
פקידי המלך ואכ״ מסתמ׳ הפקידי׳ היו יותר
אהובים ובני פלטי׳ מאבולי׳ והמלך חייב עת׳
יותר מהראוי להם כפי מנהגם ומהכא
שמעינן בין אם פוטר אהובים שלו בין אם
מחייבם יותר ממנהגם ומקיל לאחרים בזה
אין חילוק כל אשר יעלה על לב המושל בדרך
זה דבריו קיימים ואף את״ל שהדברים שקולי׳
אי״כ לדמות נדון דידן לההוא דאבולי ג
ואיסטטרני דמהני דברי המלך .או לאו וגם
יש להסתפק לפי חילוק והפרישות והדיעות
מן הגאון כר׳ דאית לן למימר דכל הכי מילי
דרבים איקרו מוחזקין לגבי יחידי׳ בכה״ג כמו
שאפרש לקמן ובתחילה צריכין לבאר באיזה
פנים ולעניין מה מקרו רבים מוחזקי׳ או לאו
ומאז יתבאר נדון דידן בפרק לא יחפור גבי
אם האילן קדם לעיר קוצן .ברישא ואח״כ

נותן דמים ומפרש הספר הטעם משו' קידל'
דבי שותפי לא חמימי ולא קרירי וכתב ב
במרדכי מתשובת מהר"ם שיש כאן קצת סמך
מכאן למה שנוהגים בכל הקהילות שכל היחי'
המדיין עם קהלו עבור ענין מסים שהקהל
גובי' ממנו מס ואח"כ אם ירצו ירדו לדין ואם
נטלו ממנו שלא כדין יחזרו לו ע"פ ב"ד והקהל
דוני' להיו' מוחזקי' ותופסי' כתבעי' ולא תובעי'
דאל"כ לא יהא תקנ' לרבי' שכל אח' יעשה עולה
ויאמר מי יתבענו לדין קדרא דבי שותפי לא
חמימי ולא קרירי לכך יש להחשיבם מוחזקין
כדאשכחן בכמה דוכתא דחשו רבנן לפסידא
דרבים כדאמרינן מיגו שהחזיקו בו רבי' אסו'
לקלקלו ומסיק מהר"ם כי מנהג של תורה הוא
משום דאמרינן פרק איזהו נשך מוהרקייהו
בטפסא דמלכא מנא מדקאמ' בטפס' דמלכ'
מנא שמא דהמלך חשיב כמוחזק במס של כל
אחד ואחד והיכא דאיכא שום ספיק' ושום
טענה שאינה ברורה ליחיד לפטור מן המס
או אמרינן דינ' דמלכותא דינא ומוהרקייהו
בטפסא דמלכ' מנא עד שיברר שהוא פטור
אם יש עסק שבועה בינינ' הרשו' ביד הקהל
לישבע או להפכה על שכנגדם שכל שעה ידם
על העליונה עכ"ל ואחד מהגדולים העתיק
מחדושים רמ"א שחילק בדבר וכתב יחיד חייב
לתין משכון ודווקא כשרוצה לשנות ולהוציא
את עצמו מן הקהל ואם רוצה לילך לדין קוד'
הגעת הזמן או שיש בידו להרחיב להם הזמן
בכדי תביעתו אין להעביטו עכ"ל ובההיא
שמעתא דלעיל פ'לא יחפור אסיפא דמתני'
התם דתנן ספק אם האילן קודם או העיר
קודם קוצץ ואינו נותן דמים ופריך גבי אילן
הסמוך לבור של יחיד דתנן התם ספק איזה
מהן קודם אינו קוצץ כלל והכא קוצץ ואינו
נותן דמים ומשני גבי אילן הסמוך לעיר כיון
דודאי למיקץ קיימא אפילו קודם האילן לעיר

כדמפרש התם משום נוי העיר בספק א
אמרי' למיקץ ממ"נ ובשביל דמי זיל ומייתי
ראייה ושקול אבל גבי בור דאם ודאי קדם
האילן אינו קוצץ כלל מספק נמי לא יקוץ
המ"עה ואיתי התם בגליון בתוס' דהוי מצי
לשנויי דשאני דרבים מדיחיד והכי מחלק
הספר התם אריש' דקתני גבי בור שאם הבור
קודם קוצץ ונותן דמי' ולגבי העיר קדם קוצץ
ואינו נותן דמים משום דגבי עיר הזיקא
דרבים אלא דבלאו הכי משני שפי' כדלעיל
ומהר"ם תיר' באותו גליון דפריך הכי מ"ש גבי
בור דבספק לא יקוץ כלל משום המ"עה ה"נ
גבי ספק לא יקוץ להו בלא דמים לימא להו
אייתי ראייה דלא קדם האילן ואקוץ בלא
דמים ור"ל מהר"ם דבכה"ג לא מהני דכרבים
כיחיד והשת' נראה לפי מאי דקאמר הגליון
בתחילה דה"מ לשנויי דשאני דרבים מדיחיד
כלומר כיון דאיכא ספק בדבר רבים מוחזקין
אם כן יש ראיי' גמור' מכאן דבכל דבר דאית
להו לרבים דינ' בהדי יחיד אפילו אי לאו דבני
מסים ונבינות המושל איקרי לעולם מוחזקין
כההיא דעיר ואילן אמנם מהר"ם על כרחך
לית ליה האי סברא כדמוכח בההיא בתי רון
שלו בגליון דלעיל ותו נוכל לומר דאפילו
לתירוץ ראשון של הגליון אין ר"ל דסבירא לו
דרבים מיקרי מוחזקין בכל דבר לגבי יחיד
שא קשיא לי מ"ט לא פריך הספר ממתניתין
דקתני ספק קוצץ ואינו נותן דמים בלא
רומיא דרישא אמאי יקוץ בלא דמים מ
מספק לימא להו אייתי ראייה דעיר קודמת
והמ"עה דין פשוט הוא בכל התלמודא לא
מאי אית לן למימר דלא פריך הכי משום
דסבר ליה דילמא יתרץ ליה גבי היזיק
שאדם עושה לחבירו תמיד לא שייך לומר
המע"ה לפי שהוא מזיקו והולך תמיד אם
כן מרישא נמי לא קשיא מידי דאיכא למימר
היזיקא

היזיקא דרבים שאני מדיחיד וההיא דמרד'
דלעיל בשם מור"ם דכתב דמנהג הקהילות
הוא דלעולם להיות מוחזקין וידם על ה
העליונה ומסיק עלה דמנהג של תורה
הוא נראה דלא איירי אלא בענייני מסים
כדנקט בהדיא בראש התשובה והיינו
טעמא דמוהרקייהו דאיכשי בטפסא דמלכ'
מנח והוי כאילו מוחזק המלך במס שלו
ונראה דה"ה לכל שאר גביות שהן לצורך
מושל דאכולהו מנח האידנא מוהרקייהו
בטפסא דמלכא ושייך לומר בהא דינא
דמלכותא דינא כמו שאפרש לקמן אבל שאר
צורכי ועניינים רבים כההיא דאילן הסמוך
לעיר לא חשיבי רבים מוחזקין לגבי יחיד ואף
על גב דהתם נמי שייך ההיא סמך וטעמא
דכתב מור"ם בתחילת תשובה משום קידרא
דבי שותפי כו' וכדי שתהא תקנה לרבים
כדלעיל נוכל לומר דדוקא לעניין להוצי' ממונו
משכון מועיל ההוא טעמ' כדי שיהא הוא
התובע והרודף אחר הדי' ותו ליכא למיחש
לפסיד' דרבים אבל לעניין זה שתהא יד רבים
לעולם על העליונה למימר קים לן כהך גאון
דמזכה לו כדין שאר מוחזקין ממש או לעניי'
להפוך השבועה בהכי מילי לאו מיקרי רבים
מוחזקין אלא בענייני מסים ונביי' של המושל
ואין לתמוה דבשאר עניינים משוינ' רבים
מוחזקין לחנאין דאשכחן כה"ג בתקנת
העיקול דצריך להוציא מה שבידו מ"מ לא
הפסיד מינו שלו כדאיתא במרדכי ס"פ ה
המקבל ונראה קצת להוכיח דבשאר ענייני
דרבים לא מיקרי מוחזקין ממש מהא דכתב
במרדכי בחזקת הבתים ובה"גה במיימון
בהלכות עדות ההיא דבני העיר שנגנב
לה ס"ת כדפרי' תלמודא וליסלקו תרי מנייהו
ולדיינו וכתבו התוס' שם אף על גב דבעינן
תחילתו וסופו בכשרות ישחילוק בין פסול

שהוא מחמ' גופו ובין פסול שהוא מחמ' ממונו
ורבינו ברוך אינו רוצה לחלק הכי וכתב
מור"ם דנראה לו דברי רבינו ברוך מדברי
התוספות ואפילו היה נראה לו דברי ה
התוספות כדברי רבינו ברוך מכל מקום
בפלוגתא דרבוותא לא מפקינן ממונא ע"כ
ובה"גה במיימון דלעיל משמע בהדיא דקאי
אההיא דבני העיר דאית להו עירעור ובעו
תרי למנייהו לסלוקי נפשייהו ולהעיד וסבר
מור"ם דלא מכשרינן להו להעיד לרבים משום
דפלוגתא דרבוותא היא אלמא לא חשיבי
רבים מוחזקין ממש לכל דברים אלא לענייני
מסי' כדפירי' לעיל: הג"ה וכן מצאתי
אח"כ בהדי' בתשוב' דלא משוינן רבי' מוחזקין
לעניין שתהא ידם על העליונ' שצריך היחיד
להיות כנגדם המע"ה אלא לעניין גביי' מסים
לפרוע אל המלך מטעם מוהרקייהו דהכי
כו' ע"כ · ובה"גה באשירי פרק קמא
דבבא מציעא דכתב בשם מהר"יח שכתב
בשם רבינו תם שכל המסים שנגבים המושלים
אפילו שאינם קצובים כגון לצורך אכסניא
למלחמה או לשאר צרכים גדולים כולם מ
מיקרי דינא דמלכותא ואם כן נראה דרבים
מיקרי בכולן מוחזקין וכן בשאר גביות. ל
לעולים קטנים אפשר דמכל שכן דינא
דמלכותא דינא הוא להטיל אנגריאה על
בני מדינתו וכל שכן היעודים במנינו
ואף על גב דבתשובה במרדכי פרק ה
הגוזל בתרא כתב מור"ם דכל המסים שלנו
מיקרי גזילה דמלכותא מכל מקום נראה
הואיל וכתב בתשובה דפרק לא יחפור ס
סתם יחיד המדיין עבור ענייני מסים
וכתב אותו פסק לדורותינו והתשובה פ
פרק הגוזל בתרא כתב בהדיא האידנא
הכל קרוי מסים אפילו שאינם קצובים
וכל אשר יעלה על לב המושל לתבוע וכאן

לא פירש מידי וכתב בסתם מסים דרבים מיקרי מוחזקין משמע דאין לחלק בין כל גביי' לכורך המושל ואכולהו אמרינן האידנא מוהרקייהו דהכי כו' ונראה קצת טעם לדבר משום דחזינן דכל המושלים רגילי' בפשיטות בזה שהם תדירים לתבוע בקצות ולהטיל אנגריא אדעת' דהכא אנו קובעי' דיר' תחתי' ומקבלי' עלינו את עולם ומשאם והוו כולה מעתה דינ' דמלכותא דינ' דהכי פרש"בם פרק חזקת הבתים דדינ' דמלכותא דינ' היא משום דמקבלים בני מלכו' עלייהו · ומהשתא נחזור לנדון דידן ונראה דלא מבעיא אי איתא להו להני ד' אנשים עדיין חובו ואשראי בטבריא שיוכלו בני טבריא לתופש' כדי להיו' מוחזקי' כנגד התביעה שיש להם על אילו ד' אנשי' שהרי כשתב' המלך המס מבני טב"ריא כל הממו' שבטבריא בין במזומן בין שאינה במזומן שיש להסתפק שהוא חייב במס בטפסא דמלכא מכח עד שתברר הדבר שהו' פטור אלא אפילו אין להם שום ממון בטבריא מכל מקום הואיל והן דרים תחת ממשלת זה המלך והמלך כלל וצירף אות' עם אנשי טברי' בתביעה זו מוהרקייהו בטפסא דמלכ' מכח ומיקרי בני טבריא מוחזקין לגבייהו מטעם מנהג של תורה כדכתיב' לעיל בשם מור"ס אמנם אם תנא מחלוק' ותפול ספק בין קהל ויחיד ואותו יחיד רוצה לפטור משום דת"ח ותורתו אומנותו נראה דאפי' בענייני מסי' לא חשבי רבי' מוחזקין לגבי' לא מכח דין תורה וגם לא מטעם מנהג הקהילות כמו שביארתי לעיל מדין תורה לא מטעמ' מאי דמשווינן לקהל מוחזקים משום דמוהרקייהו מכח כו' דמוהרקא דגורבא מדרבנן לא מכח בטפס' דמלכ' כדדריש בפרק קמא דב"ב מדאורייתא כבימי' וכתובין דרבנן לא צריכין נטירותא ולא רמינן כרגא עלייהו וכתב שם אשירי דכל מיני מסי' ותשחור' כולן מידי נטירותא אינון כי הם השומרים אותנו בין האומות ומכולהו פטירי ומטעם מנהג הקהילות נמי אין להכריח אפילו להוציא משכון דטעמא מאי נהגו הקהילות כך שלא יתשוב כל אחד עולה כנגד רבי' ויסמוך דקידר' דבי שותפי היא ת"ח גמור לא חשדינן ליה כדאמר פרק שבועת הדיינים אי גורבא מרבנן הוא לא מזדקיקנן להו וכן בפ"ב דב"מ אמרינן ד דמהדרינ' אביד' לגורב' מרבנן בטביעת עינ' בלא סימן ולא מחזקינ' ליה לרמאי ואף על גב דמסיק עליה דהיינו דווקא גורב' מרבנן דלא משני דיבורי' אלא בתלת מילי הא כתב התם דצריכ' להביא ראייה עליו שהוא מאותם ש שמשנים בדיבורו אלמה בסת' לא חשדי' ליה ואם כן אם הוא מוחזק לאנשי דורו לת"ח גמו' בתורותיו ומדותיו ותיפול איזה ספ' בינו ובין הציבור אפילו בענייני מסי' אי' לו דין יחיד כנגד רבי' כמו שהוא מבואר לעיל אף על גב דאפשר לומר שאין עתה בדורותינו שיש לו תורת ת"ח גמור וכן ראיתי הועתק בסינגון זה מספר אגוד' אמנם נוכל לומר דהיינו ל לענין זה שהיה רוצה למיעבד דינ' לנפשי' או לקנוס המבייש אותו בליטרא זהב שהוא רוצה להוציא מאחרים וכה"ג ליכא בדורותינו דקים לן בגויה שיה' לו תורת ת"ח לענין זה אבל למירמא כרגא עליה ולאפוקי מיניה אפשר לא דייקינן ביה כולי האי אם הוא מ מוחזק בדורו לתלמיד חכם וקצת משמע הכי מדברי אשירי דבפרק קמא דב"מ כתב וביאר מידת ת"ח לענין שיהא פטור ממסים ולא האריך והחמיר בו כמו שהאריך בתשובה בטור חושן המשפט לענין לקנוס המביישו בליטר' זהב הארכתי הרבה בתשובה זאת משום דה"מ דשכיחי ורגילי בגבולינו ·

שאלה ציבור הוטל עליהם מס והסכימו שיכתבו כל אחד ואחד כל אשר יש לו המחוייב במס וישבע על ככה שלא ברח מאומה ומבקש לדיין שיברר להם ע"פ הדין החיוב והפטור הן בכותבים המס הן בכיתבי' מהן מס והיאך מעריכים כל זה לפי דין תורה ולפי מנהג דנהגו כל הקהילות כבר:

תשובה יראה דל"מ תלי טפי במנהג ממאי דתלי בדת תורה וכן מצאתי בתשו' שנעתק מתשובה גדול הנקר' רמ"מ דכתב בהדיא דרוב ענייני מסים תלויים במנהג וכן במרדכי פ"ק דב"ב כתב בשם הר"א כ"ן על עניין המס דמנהג מבטל הלכ' ודין חכמי התלמוד אף על פי שמנהג לו סמך מן המקרא וכתב נמי דלאו דווקא מנהג הכשרים אלא אפילו מנהג חמרי' וספני' יש לסמוך עליה' כדאיתא בהדיא פרק הגוזל בתר' ונראה אף על גב דכתב רת"ו והוכיח ממש ממתני' דב"ב ומריש פרק הפועלי' דיש מנהגי' של טעות שאין לסמוך עלייהו אפילו היכא דתנן התם הכל כמנהג המדינ' ובא"ז כתב נמי דלא אמרינן מנהג מבטל הלכה אלא מפי חכמים ומרדכי ריש פרק פועלים הוסיף לפרש בשם א"ז דדווקא מנהג ותיקין מבטל הלכה אבל מנהג שאין לו ראייה מן התורה איננו אלא טועה בשקול הדעת מ"מ נראה לומר דבענייני מסים וכה"ג כולהו מודו דאזלינן בתר מנהגם דבני העיר או בני המדינה שנהגו בו מקדם אפילו אי לא הוקבע ע"פ חכמים כדמייתי הר"א כ"ן ראייה ברורה על זה מההיא דחמרי' וספני' פ' הגוזל בתר' ונראה דיפה יש לחלק דענייני מסי' לבני העיר וכן מרכי חמרי' וספנים למהלך שייר' שלהם וכל דבר שרגי' מצורפי יחד צריכים למיזל בתר מנהג' דידהו וכפי הסדר שעשין לעצמן לפי צרכיה' לפי ענייניס דאי מצרכת' להו למיזל בתר דין תורה בכל דבר לעולם תהא מריב' ביניהם משום הכי מעיקר' מחלו אהדדי לוותר על דין תור' וגמרי ומקני למיזל בתר סדר מנהג דידהו וכעין זה כת' מהר"ם דשותפי' קוני' ומקני' ומתני בהדדי באמיר' בעלמא בלא קניין משום דבההיא הנאה דצייתי אהדדי גמרי ומקני כדאיתא בהג"ה במיימו' וכן איתא בתשוב' שהשיב שאי' כותבי' מס מקרקעו דבכל מידי דאי' לי' רווחא להאי כמו להאי באמירה בעלמא וע' דאי מקני אהדדי וה"ה לעניין מנהג והיא דרת"ו דלעיל קאי על חילוק חבירו' וכתי' וכיי שלהם או שכירות פועלים וכן שכירות בתי' וחבירו' וכל כה"ג דאין רבים מצרפי' יחד ולא איצטריך מצטרפו למיהוי צייתי אהדדי לכך כרי' מנהג שיהא לו עיקר ע"פ חכמים וראייה מן התורה מה שאין כן בענייני המסי' וכיוצא בו דמנהג בעלמא מבטל בהן דין תורה · אמנם נראה דצריכי' לידע דמנהג קבוע ופשוט הוא שנהגו כן בני העיר לכל הפחו' תלת' זמנים והרב' פעמים ציבור עושי' להם מסקנ' לפי הצורך ואין בדעת' לקבוע מנהג כלל מ"מ אף על פי שצריכי' לברר קביעו' המנהג בבירור גמור אין מדקדקים כ"כ אלא מבררים על עד מפי עד וע"פ פסולי עדות וכה"ג כתב מהר"ם בתשוב' במיימו' דעל חזק' דיישוב מבררי' הדבר כה"ג משו' דבלאו הכי כולם פסולי' לעדו' ומאן ידע במילת' כי אם בני מתא אכן נרא' אף על גב דאייתינן לעיל דבענייני מסי' המנהג מבטל הלכ' מכל מקום ראוי ונכון לדקדק היטב אם נוכל להשוות כל המנהגי' לדין תור' אף אם לא לגמרי מכל מקום עדיף טפי שכמנהג סעד וסמך מדברי חכמי' ולאוקמינהו בטעם וסבר' · ועת' נבאר תחילה החיוב והפטור בכותבי' בפ"ק דב"ב אמרינן דמאן דרמ' כרגא ארבנן

ארבנן קעביר אדאורייתא אנביאי וכתובים
וכתב שם אשירי בשם הרב רבי יהוסף הלוי
דשמעינ' מיניה דכל המסים ותשחורת בין
קבועים בין שאינ' קבועים ת"ח פטורים הן
ודווקא שתורתו אומנתו אבל אין תורתו
אומנותו לא ומסיק אשירי דאפילו אם יש לו
אומנות ונושא ונותן להתפרנס כדי חייו ולא
להתעשר וכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר
לתורתו הרי זה נקרא תורתו אומנותו וכת'
במור זרוע פרק לא יחפור דת"ח שאינו יודע
להשתכר אלא לומד תדיר בני העיר מצווין
לעשות מלאכתו ואם הוא עשיר התורה
פוטרתו מליתן מס וכן כתב בטור חושן בשם
הרמ"ה דלא בשביל עניותו פוטרתו התורה
אלא שבשביל שתורתו אומנותו מכל הלין
משמע שת"ח שתורתו אומנותו אפילו הוא
עשיר פטור ממסים ותשחורת ואע"ג דכתב
בה"גה במיימון בהילכו' קריאת התורה בשם
ר"ח ורב אלפס דהאידנא לית לן מי שתורתו
אומנותו כרב ששת דשרי ללמוד בשע' קריא'
התורה נראה דדווקא קאמר דאין לנו כרב
ששת ואפשר משום דהוי סגי נהור כדאיתא
בכמה דוכתי בתלמוד ולא היה עוסק כלל
בשום מלאכה ובשום משא ומתן אלא בת"ת
ות"ח שרי כי האי גוונ' ללמוד בשעת קריאתו
אבל אם היה עוסק בשום מלאכה ומש' ומתן
אפילו רק לצורך מזונותיו כדפי' אשירי לעיל
כי האי גוונא לא שרי למיגרס בשעת קריאת
התורה דכיון דמבטל הוא תורתו בשביל
מזונותיו הכי נמי צריך לבטל בשביל קריאת
התורה בצבור כדסמכי רבנן אקראי בפר'
ואלו נאמרי' דצריכים לשתוק אפילו מדבר
הלכה משנפתח ספר תורה וכי האי גוונא
אשכחן בפרק קמא דשבת אמר רבי יוחנן לא
שנו אלא כר' שמעון בן יוחי וחביריו שהיתה
תורתו אומנותו אבל אנו מפסיקים בין לק"ש

בין לתפלה ופרש"י אנו כיון דמפסיקים
לאומנות כל שכן דמפסיקי' לתפלה ובפרק
שני דשבת משמע דרבי שמעון בן יוחי לא
היה עוסק בשום אומנות כלל רק בת"ת
דכשיצא הוא ובנו מן המערה חזו איניש'
דכרבי וזרעי אמר לבריה הללו מניחים חיי
עולם ועוסקים בחיי שעה ופרש"י משום
דאפשר על ידי נסים והקב"ה מספיק מזונות
לעושי רצונו משמע שהיה סבור שלא יעסוק
אדם בשום אומנות אפילו לצורך מזונותיו
ולהכי קאמר כרבי שמעון בן יוחי וחביריו
רוצה לומר שהן כמותם והא קאמר נמי
בה"גה במיימון דלעיל דאין לנו עתה דמי
שתורתו אומנתו כרב ששת דרוצה לומ' דאין
מבטל תורתו אפילו בשביל צרכי מזונותיו
אבל תורתו אומנותו כדפיר' אשירי איכא
למימר דאשכחן להו אפילו האידנ' וסבר' הוא
דלענין לפטור ת"ח מן המס לא בעינ' תורתו
אומנותו לגמרי שלא יעסוק באומנות כלל
אפילו כדי חייו דתלמודא סתמא קאמר דלא
רמינן כרגא ארבנן ולא פי' דבעינן תורתו
אומנותו שא שהגאונים כתבו דבעינן אם כן
אזלינן בתר טעמא וכיון דכתיב ראה חיים
עם האשה ואמרו חכמי' כל תורה שאין עמה
מלאכה סופ' בטילה ואם כן תורה בענין זה
אמאי לא תיהוי נטירותא עילויה דיצטרך
נטירותא אחריתי: ועוד דהא דאמרי' בפ"ק
דב"ב גבי ההו' כלילא דאמרי לר' ליתבי' רבנן
בהדן ואמר להו לא וכן גבי רב נחמן דרמיא
כרגא ארבנן א"ל רב נחמן בר יצחק קעביר.
מר אדאוריית' אנביאי' אכתובי' מסתמ' הנהו
רבנן כולהו לא הוו כר' יוחנן וחביריו דאפי' ר'
יוחנן שהי' מן האמוראי' הגדולי' קאמ' אנפשי'
אבל כמו אנו מפסיקים כו' ונראה כמי דלאו
דווקא רב הנסמך לישב בראש נלדון ולהורות
דהוא פטור אלא כל ת"ח בדורו שיודע לישא

וליתן

ונותן כשור׳ כדברי תור׳ ומבין מדעתו ברוב
מקומו׳ בתלמוד ובפירושיו ובפסקי הגאונים
אם תורתו אומנותו כדפי׳ אשירי לעיל אפי׳
לא נסמך לישב בראש לדין ולהורות פטור
הוא מכל מיני מסים ותשחור׳ וראייה לדבר
קצת דההוא קרא דאורייתא דמייתי יליף
דת״ח פטור כתיב כי׳ אף חובב עמים כו׳ עד
והם תכו לרגליך ותני רב יוסף אלו ת״ח
שמכתתי׳ רגליה׳ מעיר לעיר וממדינ׳ למדינ׳
כדי לישא וליתן בכבודו של מקום והן הן
התלמידים ההולכים מישיבה לישיבה דמי
שהו׳ נסמך לישב בראש לא רגילו׳ הוא שיכתת
רגליו מעיר לעיר אמנם לעולם בעינן
שיהא יודע כמו שביארתי לעיל דאי לאו הכי
לא מיקרי ת״ח אמנם ההמון עם אינם סוברי׳
כלל לפטור שום ת״ח אלא אם כן יושב בראש
ישיבה ואף זה דווקא באוש״טרייך ואגפיה
והיה כמעט מנהג פשוט שלא לחייב במס
הרב היושב בישיב׳ בראש אפילו היה לו ממון
הרבה אבל בגבול דבני ר״ינוס כמדומ׳ לי שלא
היו נוהגים לפטור ת״ח מן המסים אם לא
לפעמים ברבוכם אפשר משום דסבירא להו
דהאידנא אין לנו מי שתורתו אומנותו אפי׳
באותו דרך שביאר אשירי לעיל משום דצריך
דקדוק יפה שיחזור תדיר לתלמודו כשיפנה
מעסקיו ואין נזהרין יפה האידנא ואפשר
דמהאי טעמ׳ כמי רובי׳ ההמו׳ עם באושט״ריי׳
לומר דאין לפטו׳ רק היושב בראש ישיב׳ משום
דלא ברירא לגמרי מי שהוא תורתו אומנותו
ועבדו להו מילתא דפסיק׳ דמסתמא היושב
בראש בישיבה קובע את עצמו לת״ת כדי
שתהא אומנותו אמנם אם ניכר וידוע הוא
שהנסמך לישב בראש הישיבה תורתו עראי
ומלאכתו קבע תדיר פשיטא דבכי האי
גוונא לא נהוג ואם לחשך אדם לומ׳ דהאידנ׳
הכל מיקרי כדי חייו כל מה שעוסק תדיר
להרויח כמו שמפרש ר״ת בפר׳ איזהו נשך
דמהאי טעמא שרי האידנא ריבי׳ דנוי אפילו
יותר מכדי פרנסתו אמור לו מטעמך ד
דטעמא מאי דשרי רבינו תם משום דאין
קצבה למשא מלך ושרים וכיון דבעי האי ת״ח
להיות פטור מכל מיני מסים ותשחורת לא
איצטריך ליה להרויח אלא כדי פרנסתו׃
ומן היתומים נהגו ליקח מס כפי ממונם אף
על פי שכתב בתשובה באור זרוע שראה
כמה קהילות חשובות שלא היו נוטלים מס
מן היתומים עד אשר יגדלו וישאו וזה דין
תורה ע״כ יש לומר מתוך כובד עול משא
מלך ושרים סמכי עלמא אאשירי שפסק פרק
קמא דב״ב דכל מיני מסים וארנונים מיקרי׳
מידי דנטירותא כי הם השומרים אותנו בין
האומות דמה תועלת היה להם לשמור
אותנו ביניהם אם לא בשביל הנאותן ורמינן
לה איתמי כדפסק תלמודא דכל מידי ד
דנטירותא רמינן להו איתמי וכן כמי מוכח
בהדי׳ לקמ׳ מדברי מהר״ם דמחייבי׳ ליתומים
האידנא משום דדעת המושל ליקח מכל אד׳
אף על פי שאינו נותן ונושא ומרויח ו
ובתשובת מור״ם פרק הגזל בתרא כתב
שאם יש לאשה ממון שאין לבעלה רשות בה
ואפילו מכרה בהם תכשיטין וכתב עוד
שהיו נוהגים בכל מלכותו שאפילו מה שיש
לבניו ולבנותיו שלא נשאו עדיין הכל חייבין
לתת מס ממנו כי דייכינ׳ דעת המושל אמאי
קאתי כי הא דאמרי׳ התם אי לאו אמיד הוא
דאדעתא דכסא דכספא הוא קאתי ה״נ דעת
המושל ליקח מכל ממון שנושאים ונותנין בו
ומקב׳ בעלי בתי׳ עשו להם קצת מנהג בחזק׳
לפטור להם משרתיהם אע״פ שיש להם ממון
שמרויחי׳ בו הואיל ואוכלי׳ משולח׳ בעלי בתים
ואינו מנהג שיש ללכת אחריו אבל לא ראיתי
בשום קהילה קנו ע״ש שם בית החי׳ שחייבו
חזן

אין הכנס' שלהם במס אפי' שהיה להם קנין ממון ומנהג דאוי הוא וכן נכון׃ ומי שבא לעיר לגור שם אם דעתו להשתקע חייב לתת מס מיד אם כולד המס אחרי בואו כדכתב במרדכי פרק קמא דב״ב בשם ספר החכמה והטעם כיון ששכר שם בית או חדר לדור בו הוי כקונה בית דירה דתנן דמחייב' אותו מיד דשכירות ליומי ממכר הוא ונרא' דכוהנים הכי אף על גב דכתב שם במרדכי' מתשובת הר״א כ״ן דמדינא אינו חייב מכל מקו' הא איכו כמי כתב דאמנהג אים חולק וכן מצאתי הועתק מתשובה דחייב מיד אף על גב דמנהג בכל גבולינו כל היוצא מן העיר או מן המדינ' לקבוע דירתו במדינה אחרת אם יתחדש שום מס תוך שלשים יום לצאתו על בני מקומו הראשון צריך לתת עמהן באותו עול בשוה ונותני' טעם לדבר משום דלעולם רגילים הוא שממוני המושל נותנים עיניהם ומעריכים בני הקהל כמה ראוי לתבוע מהן ועושי' זה זמן מועט קודם התביעה והואיל וזה כמצא שם כל כך קרוב לתביעה מסתמ' שמו עיניהם גם עליו וקבעו העולם שיעור לדבר שלשי' יום דזמן זה מצוי ורגיל לקובעו זמן בכמה מקומות בתלמוד ולפי זה הכי כמי ה״ל למימר דמי שבא לעיר תוך שלשים יום קודם התביע' שיפטור מאותו תביעה משום דעין ממוני המושל לא הוי עליו יש לומר דהאי טעמא דפרישנא לאו דבר ברור בכל פעם שנותנים הממונים עיניה' קודם התביעה דכמה זמני' דתובעי' בפתאום וכיון דדינא הוא דרבים איקרי מוחזקים לגבי יחיד בכל ספק הנולד ביניהם בענייני מסים אם כן לזכותם אמרינ' מספק שמא הממונים נתנו עיניהם מקודם אבל לגרוע כחם לא אמרינן מספק׃ ועוד נראה דאיכא כמי טעם אחר במה שנהגו לחייב היוצא מן העיר תוך שלשים יום של התביעה דמהר״ם כתב בתשובה במרדכי פ' לא יחפור דחשו חכמים לפסידא דרבי' לענייני מסים והכי כמי כיון דרגילות דלעולם זמן מועט קודם התביעה כשמעים רמזים קצת מן השררה שדעתם לתבוע מס ולכך איכא למיחש אי כפטריכהו להכי דנפקי מהתא קודם הרב' יברחו כשישמעו רמזים ויתיכו בחוץ כמו שנה ויחזרו שוב לעיר ונמצ' פסיד' לרבים וקבעו זמן שלשים יום לחששא זו כדפרישית לעיל ומאידך טעמא ומהך טעמא אין לפטור הבא לעיר תוך שלשי' יום של תביעה וק״ל׃ ומי שבא לעיר דרך אקראי עם בני ביתו או בורח לשם מחמת אונס ושוהה לשם כמו שנה או יותר במרדכי פרק לא יחפור כתב דחשו חכמי' לתקנת כל אדם ואין בני העיר יכולים לעכב על ידו שירות קצת כפי שיעור הוצאותיו וכפי אותם ממון שירויח בו ישא בעול עם הצבור וכל כך באור זרוע וכר' דהמדקדק שם מוכח לו דלא אתא לאשמועינ' שא שאין בני העיר יכולין לעכב עליו שירויח במקומן הואיל ואינו רוצ' להיות לגמרי מבני יישוב וגם הם אינם רוצי' להתיר לו היישוב לגמרי אבל אם מתירים לו היישוב וישא בעול עמהן או ילך לדרכו נראה דצריך אומדנ' אם נראי' הדברי' דאפש לו להתפרנס ביישוב שם רק שממתי' על איזה תועלת יותר טוב' יותר מזו לא ברירה כלל מפסק דבמר' דלעיל שיכול כי האי גוונא להרויח שם ולא ישא בעול אלא ממה שמרויח בו דנוכל לומר דכי האי גוונא אין לחוש לתקנתו דיש לו תקנה אחרת שיקבע שם לגמרי ויהיה כאחד מבני העיר והדרב' לאידך גיסא הוא קלקול לרבים דכל אחד יעשה כן כדי שלא יצטרך לתת בעול מכל ממונו עד שימצא לו מקום קביעו' לפי רצונו וכתיבנ' דחיישינן לקילקול

לקילק׳ דרבים ואם רוצים להיות שם בלא
רווחים ומשא ומתן לגמרי אכי האי גוונא
אמרינן פרק חזקת הבתים פרדכת מסייע
למתא והני מילי דאכילתא בני מתא אבל
אכדייסקי סייעתא דשמיא הוא ופרשב״ם שם
פרדכת אדם בטל שאינו עוסק ביישובו של
עולם ואין לו משא ומתן בעיר כלל חייב
לישא בעול עם הצבור והני מילי דאכילת׳ בני
מתא רגילות שהיה המלך תובע מס מכולם
קצבה לכל שנה והיו באים עבדי המושל לגבו׳
מס מכל איש ואיש כפי אומד דעתו עד
שעולה לחשבון הקצוב ונשאו גם מזה הפרדכת
והכבידו עליו ובני מתא פטרוהו והפכירוהו
עד שהקילו ממשאו כי אמרו עליו שאין לו
ממון ומה שהוקל מעליו הוכבד עליהם ולכך
צריך לסייע לבני מתא וכתב בא״ז משמע
מתוך פירוש ריב״ם שאינו נותן כשאר בני
המקום אלא פחות משומות בני המקו׳ אבל
אכדייסקי פי׳ אם ממוני של המושל התובעי׳
מס מכל בית ובית ומכל איש ואיש ושכחו
לזה או לא רצו לתבוע כלום ממנו בשביל
שהוא אדם בטל והיו סבורים שאין לו ממון
אף על פי שהוכב׳ בשבילו על האחרי׳ סייעת׳
דשמיא הוא שניצלו ואינו חייב לשאת בעול
ע״כ פרשב״ם ובאור זרוע הוסיף או שנמנא
שם בני אד׳ שאינ׳ מבני העיר ואמרו לשלטון
שזה עני הוא ונתרצה השלטון וכתב לו
אכדייסקי שפטרו מן המס וכתב מהר״ח על
זה דמסים שלנו שהמלך קוצב עם הקהל
ואומר לגבות מכל מי שיש לו אינו חושש אם
בטל הוא אם לאו אם כן חייבין ליתן וכן
היתומים חייבים אף על פי שאינם מרויחים
ע״כ׃ ומהשתא יתחלק דין זה על ג׳ דרכים
אם יש צבור שהן מיוחדים על כתיבת המס
מפני עצמו אבל יש עלייהו סך קצוב למלאותו
לשלטון הן יהיו רבים או מועטין אז יתחייב
אדם בטל לשאת בעול ודווק׳ היכא דאכילתא
בני מתא כדפרישינן לעיל מפרשב״ם ואור
דכיון דהן הכילוהו והכבידו עלייהו יצטרך
לסייע להם אבל אם הם מיוחדין בענין זה
שכל אחד נותן קצבתו ואינן צריכין למלאות
סך ידוע נראה דאפילו אכילתו בני מתא
אינו חייב כלום שהרי לא הוכבד בשבילו
עלייהו ומנוה הן דקעבדי שהצילו ממון של
ישר׳ מידי גוים והכי משמע מבואר מפרשב״ם
ואם רגילו׳ לתת כולם ביחד והמושל תובע
סך קצוב מכולם ואינו חושש היאך יגבו אות׳
אז חייב לתת עמהם אפילו לא אכילתו כלל
כדפסק מהר״ח ומלשון רשב״ם משמע נמי
הכי׃ ומכל מקום נראה דנהי דחייב לשאת
עמהם אינו חייב כשאר בני העיר כדכתב
לעיל א״ז בשם פירוש ריב״ם ולא תימא דווקא
התם דמדינ׳ לא יתחייב שא משום דאכילתא
בני מתא ולכך מקילינ׳ לגביה אבל כדון דידן
דמחייב מדינא לפי מנהג דמלכ׳ לא מקילינן
לגבי׳ דנראה לי דהתם נמי הטעם הוא משום
דבטל הוא אין דעת השלטון כלל שיתן כמו
האחרים׃ וכי האי גוונ׳ כתב מהר״ם בתשובה
בפרק קמא דבבא מציעא וז״ל דאם כל בני
העיר עניי׳ ואין להם משא ומתן שא קרקעות
דאין השר תובע מהן כלום ע״כ הא קמן ד
דעיקר תביעות השר מן המשא ומתן הוא
בא״ז בתשובה כתב ואם היתום בא מעלמא
והרויח במקום אחר והשתא בא לדור בביתך
ואינו מלוה בריבית לשום גוי חס ושלום ששום
אדם יחייב אותו במס ואפי׳ אדם שאינו יתום
כי האי גוונא פטור עכ״ל׃ לכאור׳ נראה דהך
דא״ז פליגי אפסק מהר״ח דלעיל דדוחק הוא
לאוקומי בחד נר כדמבואר לעיל׃ אמנם
נרא׳ דלא פליגי כלל דהך דא״ז איירי בכי האי
גוונא שבא לדור שם באקראי בעלמא שאין לו
בני בית דומיא דיתום שבא לעמוד שם או

בדרך תלמוד או בדרך שכירות או שמשכיר את עצמו לבעל הבית לאכול עמו בכי האי גוונא ודאי אין דעת השלטון לגבות ממנו וכיוצא בו דמחשב להו כארחי ופרחי כי כן רגילות הוא שהיהודים הולכים ממקו' למקום כרטנס ולא דמיא למי שבא לשם בדרך קבע עם בני ביתו וכחילוק זה משמע מתשובה האחרת בההוא יתום שבא ללייפסיק כו'·

מי שיש לו נכסים מועטים כתב גדול אחד דתקנה הוא דאזקוק פטור ואם יש לו יותר יתן מן הכל עכ"ל נראה דזקוק רוצה לומר משקל זקוק כסף ולא זקוק מנין מעות או גדולים כמו שקורין אותו במקצת מדינה·

והכי משמע בהדיא פרק הריבית דזקוק המוזכר שם הוא משקל הכסף ונראה דיש לנהוג ג"כ הכי במדינתינו ובקהלו' שבגבולינו שכל מי שיש לו יותר מחמשה ליטרין מעות וו"כער נכסים שנותנין מהן מס יתחייב לתת מן הכל ואם לא יפטר והיינו נמי כשיעור משקל זקוק כסף ונקטינן נמי האי שיעורא מסברא משום דחוק היהודים היא באלו ה המדינות שאם יש לגוי תביעה על ישראל שאין לו עדות בדבר ורוצה להשביעו אם אין התביעה יתירה מחמשה ליטרין וו"כער לא יוכל להשביע לישר' אלא נותן אמונתו במקו' שבועה ונפטר אבל יתירא מחמשה ליטרין צריך לישבע וחוק זה מקויים מן המושלים מקדם הא חזינן דאין חשוב להן נכסי' וממון אלא היותר מחמשה ליטר' הרי פרשנו מנהג ודין הנותנין· ועת' נפרש מנהג ודין הניתן ממנו ועניינו תלוי יותר במנהג מתורת הנותנים כאשר יבאר חפצים ותכשיטי' זהב או כסף או אבנים טובות ומרגליות הן אם תלושין הן או מחוברים בבגדים ובחגורות ובכלכלי' אם מעט אם הרבה אף אם מתוקני' לאשתו ולבניו ולבנותיו מכלם נוהגים ב

באושטרייך ואנפיה לתת מס ואף על פי ש שמתוך תשוב' מקצת הגאונים משמ' דפטורין מן המס הואיל ואינן מרויחין בהן מכל מקום המנהג לחייבם ונרא' הטעם למנהגינו משום דבכל כסף וזהב ואבן יקרה ומרגלי' קופצים עלייהו זביני וזבנייהו חריפי הוא ואם כן אי פטרינן להו מן המס איכא למיחש לדמאי שיקנו חפצים ותכשיטין בזמן נתינת המס וקודם לכן וכשיעבור הזמן אי יתרמי להן הלואה או סחורה שיראו בהן ריוח יפה ימכרו החפצים לפי שעה ויוציאו דמיהן בריוח מכל מקום הואיל ולפי דעת הגאונים שמדינא לא יתחייבו נהגו באושט"רייך להקל בנתינתם מהם וגם בהערכת' והיה המנהג שם להעריך כל זקוק כסף לבן או מוזהב מלאכת אומן או של הדיו' מזוק' או קנת סינ רק שהכל מחזיקי' אותו בכסף בינוני הכל שוה זקוק עבור ד' ליטר' וו"כער כך היה הכסף נמכר לפי דעתי באושטר"ייך קודם ארבעים שנה כסף טבור כי המטבע היתה טובה באותו זמן וארבעה ליטרין היו נחלפין עבור ששה זהובים ואחר כך כשנפחתת המטבע מכל מקום לא שינו המנהג והיה נערך לעולם עבור ארבעה ליטרא כמו בראשונה מטעם שפירשתי לעיל דמעיקרא נתחייבו החפצים במס משום דחיישינן למכירתם לפי שעה ומהאי טעמא נכון הוא להעריך כולם כמו כסף טבור שהמוכר במהירות לפי שעה צריך לזלזל מאד ממכרו ואפילו אם נמצא בידו שהוא שוה אפילו לפי שער הזול זקוק חמשה או ששה ליטרא מכל מקום לא חלקו בדבר וגם עתה שנתגרע המטבע ואפילו כסף טבור נמכר ה' ליטרא לפחות מכל מקום הואיל ומשמע מדעת הגאונים שמדינ' לא יתחייבו במס אין נראה לשנות בהן הערך מאשר קבלו הראשונים ותכשי"ט זהב נהגו ב

באושטרייך

באושטרייך להעריך כל משקל זהב עבור
חצי ליטרא וויכער כל זהב בשוה מלאכת
אומן או סדינט מוזקק ביותר או גרוע מ
מקב'רק שהוא זהב הגר"י או מל"וקט והטעם
בזהב כמו בכסף כדפירש ואבנים יקרים
אין להם קצבה ונראה להעריך כמו שיהיו
שוים בריוח ובכל זמן בעיני כל רואיהן
וכשער הזול לגמרי באותו מקום שהן שם
עוד נהגו באושטרייך להקל כאן שכל מי
שנותן מס ממאה ליטרא פוטרין לו החפצים
עבור עשרה ליטרין וכן מאלף מאה לעולם
פוטרין לו המעשר מן הסכום והטעם נראה
משום דמי שהוא אמיד כל כך לא שכיח כלל
שימכרם אפילו בשביל ריוח אלא משאיר
ברשותו ובידו כשיעור הזה לפי ממונו ח
חפצים להשתמש ולהתקשט בהן · ומבגדים
ותשמישי דערסא כמו וילון וכי האי גוונא
אפילו הן חשובין מאד אין נוהגין לתת כלום
כיון דאין מרויחין בהן כלום וגם עומדים
לבלות אם היינו מחייבין אותם במס כמנא
הקרן כלה והכי איתא בתשובת רבינו אב"ה
במרדכי פרק קמא דבבא מציעא דחיישינן
לבלוי הקרן כי האי גוונא ואף כי לית להו
זביני חריפי שיוכל למוכרן לפי שעה אפילו
משליש פחות משויו והרבה פעמים לגמרי
אין קונה וכל שכן ספרים שאין נותנין
כלום מהן דכל הני טעמי אית בהו ועוד
טעם אחר שאם יתחייבו במס כמנא מכשילן
לעתיד לבא שימנעו לשכור סופרים לכתוב
ספרי' ואמר פרק מקום שנהגו אריב"ל עשרים
וארבעה תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה
על כותבי ספרים תפילין ומזוזות שלא
יתעשרו שאם יתעשרו לא יכתבו הא קמן
דחיישינן טובא דילמ' ממנעי ולא כתבו להו'
ומהאי טעמא נמי נראה שיש לנהוג דכל מי

אשר יתנדב ומקנה מעות למלאכת שמים
כגון תלמוד תורה להשיא יתומים ולהחזיק
עניים וכי האי גוונא אפילו אי מרויחין בהם
בריבית ומקיי' הקרן ואינו מוציא רק הריוח
מכל מקום פטור מן המס מהאי טעמא שלא
תהא מכשילן לעתיד שימנעו מלהתנדב
או בכי האי גוונא וכן משמע בהדי' מתשובת
אשירי דכי האי גוונא פטור אכן נרא' דדוקא
בכי האי גוונא שרגיל להוציא הריוח כולו
כשתזדמן לו מצוה או אפילו אם משייר מעט
כדי שלא יצטרך ליגע בקרן בענין זה פטור
אבל אם מפריש מעות או הפרישו אבותיו
כדי להדליק מהן נר תמיד וכי האי גוונא
והסך מרובה והוא מרויח בהן בכפל כפליים
ממה שמוציא בצרכי שמים ומחזיק מעות
בדקה בדרך זה שאם ירד מנכסיו הוא או
זרעו יחזרו ויזכו בהן לצורך עצמן פשיטא
דכי האי גוונא אינו פטור וצריך לתת מהן
כמשאר נכסיו וכן מי שרגיל לעשר רווחים
שלו אם מתנהג בהם כדפירש דינם כמו
כדפרישית לעיל · מי שיש לו מעות שאינו
מרויח בו כלל שא לעולם הם טמונין ומונחין
ביד נאמן כתב בתשובת הר"ח אור זרוע
בפשיטות דחייב לתת מן הפקדונות דלא
תליא מילתא אם דבר שאין עין השלטון
שולט בהן אבל בפסקי גדול אחד כתוב אם
הקהל רוצים שיתן העשיר מכל אשר לו יסגור
מותר שיש לו מכדי צרכו ביד אנשי מעשה
אם לא יאמינו לו בחרם שלא יגע בו אך עשיר
המשופע בשם אוצרות כסף לא יועילו לו כי
האי גוונא עכ"ל משמע מדבריו שאם אינו
משופע באוצרות שעין השולטן אין עליו
פטור מן המס ועתה על מי נסמוך : בואו
ונסמוך על מהר"ח דלעיל שכת' שהמסי' שלנו
שהמלך קוצב עם הקהל ואומר לגבות מכל

מי

מי שיש לו חייבים אפילו מן היתומים אף על פי שאינ' מרויחי' ואם כן נראה דחייבין לתת מן הפקדונו' דאין השלטון חושש אם מרויח אם לאו רק שיש לו ממון יתן ומהאי טעמ' נמי נראה שכל מה שיש לאחד אפילו חוץ למדינה פקדון לתת מן הכל וכן כתב בפסקי גדול וז"ל צריך לתת ממעות שחוץ למדינה ואפילו לא באו לידו מעולם וגם שם צריך לתת מהם ורוב עמא דבר הכי עכ"ל ואף על גב דעכ"ל לדעת רב האי גאון לא מחיי' אם הוא בפקדון ולא מרויח ביה שהרי דקדקנו לעיל מדבריו דאפי' אם מונח בעירו בפקדון פטור אלא אם כן משופע באוצרו' כסף מכל מקום אייתינן ראייה מדבריו כיון דאין חילוק בין חוץ למדינה לתוך המדינה ואכן אדברי מ מהר"ח סמכינן כדלעיל ומדכתב ההוא גדול אפילו לא בא לידו משמע לכאורה דאף אם הממון לא ראה פני המדינה מעולם חייב לתת ממנו דהוי דוחק לאוקמי שהיה פעם אחת במדינה ויצא ממנו בעוד שלא בא לידו ותו דמכין לכו לחלק ואין להביא ראייה מפרק חלק בסופו גבי עיר הנדחת דקאמרינן התם לש"ד דנכסי רשעי' אבודים ואף על גב דאינס בתוכה אלא בנקבצים לתוכה אבל אין נקבצי' לתוכה לא ופי' שם בקונט' בלשון שני דנקבצים לתוכה רוצה לומר שהיו פעם אחת בעיר אבל עתה אינ' בתוכה אפילו הכי מיקרי שללה אבל אין נקבצי' כלומר שלא היו בעיר מעולם אלא נפלו לו בירושה ממקום אחר לא מיקרי שללה עכ"ב ומהכא אתינא לחלק גם כן לענין מסים וכימא דכל היכא שלא ראה הממון מעולם פני מדינה לא חשיב ממון מ מדינה זו ויפטור ממסים שנותנין בני המדינה זו אין נראה ראייה מכאן דבקו' כתב התם אבך לישנא לא שמעתי ובלישנא קמא פי' בנקבצים לתוכה רוצה לומר שאפשר לקבצם תוך העיר באותו יום שנעשית כליל ואי מדמינן דיני מסים לעיר הנדחת אם כן להאי לישנא אם יש לאחד ממון חוץ לדמינה יותר ממהל' יום אחד יפטר אותו ממון ובהא לא אשמועינן פנו פה לחלק בחוץ למדינה בין רחוק לקרוב ועוד דמוכח התם מן הספר וכן בפרק קמא דבבא בתרא דמקשה ההיא דחמרת ונמלת העוברת ממקום למקום ונשתהה שם שלשי' יום והודחה עמהם דינה כאנשי עיר הנידחת ובפרק קמא דבב' בתרא תנן כמה יהא בעיר ויהי' כאנשי העיר שנים עשר חדש ׳ ומשני התם ביושבי העיר והכא באנשי העיר וכדאיתא התם וכדפירש ר"שי דגבי עיר הנידחת כתיב יושבי העיר ובשלשי' יום נקרא יושבי העיר אבל להיות נקרא מאנשי העיר בעינן שנים עשר חדש אלמא דמחלק תלמודא בין דין עיר הנידחת ובין חייוב הגבייה מבני העיר לפי משמעות המקרא ואם כן לענין נקבצים לתוכה נמי כימא דווקא לגבי עיר הנידחת דקפיד קרא אשלל העיר כדכתיב כל שללה ולהכי מה שלא ראה מעולם פני העיר לא מיקרי שלל העיר אבל גבי מסים דבאנשי העיר תליא מילתא אין לחלק ׳ וחובות במשכון או שלא במשכון שעלה עלייהו רבית גוהנין שלא לתת מס מן הרבית ונרא' דאין חילוק בין אם עלה רבית זמן רב או מעט וגם נראה הטעם שאין נוהגין לתת מס מן הריבית משום דכתב אשירי פרק קמא דעבודה זרה דכל מלוה הבאה בריבית כשמביאה לידי פירעון מן הגוים חשיבא כמציל מידם דכל כוונתם להפקיע הכל ואפילו יש עליה משכון וכיון דהכי הוא נראה דלא חשיב ממון ודאי אלא ספק אתי ספק לא אתי ואין סברא שיוציא

הודאי

הודאי על הספק ואף על גב דאשירי חשיב אפילו פירעון המס כמציל מידם מ״מ לא נוכל כלל לפטור כל המלוה במס דאם כן עתה בזמנינו דרוב מחייתינו ע״י הלואה בריבית ממה יותן מס ואדרבה כל מה שהשלטון תובע אדעתא דרווחה דריבית קא תבע וכל שכן במלוה שיש עליה משכון של מטלטלי דלפי דברי א״ז פרק יש נוחלין ויתר תשובות חשיבא היא מוחזק אפילו ריבית דידיה לענין פי שנים דבכור אלא דסבור אשירי דלעיל דמכל מקום חשיב כמציל מידם משום דשכיחי בהו איבוד ו והפסד ומהך טעמא יש לפוטרו מן המס וגם עוד מטעם חדא דאין מרויחין מידי בריבית שאין הגוי נותן ריבית על ריבית כל זמן שלא נזקף ועוד דממון זה לא בא לידו מעולם ואף על גב דהכי תלת׳ טעמי דכל חד וחד באנפי נפשי לא מהני כדמוכח שפיר מתשובה זו מכל מקו׳ יצטרפו כולהו ליישב המנהג שאין נותנים כלום מן הריבית ואין זה דוחק לצרף הטעמים שאינם מועלין בפני עצמן משום דרוב ענייני מסים דיינינן לפי סברת בני אדם ומנהג במשא ובמתנם בממונם ודרך בני אדם כך לשקול ולצרף הצדדין וק״ל · אמנם ריבי׳ הנזקף עם הקרן נוהגי׳ לתת מס מכולן ונראה דהיינו טעמא כדפי׳ מהר״ם בתשוב׳ שעל אודות הטבב״ט במרדכי בפרק איזהו נשך דריבית הנזקף אפי׳ מה שלא עלה עדיין חשיב הכל כקרן ואם כן הוא ממון גמור אלא שעדיין לא הגיע זמנו לגבות ואף על גב דלא אתי לידיה מעולם וגם אינו מרויח בו כלום עד יום הזקיפה מכל מקום הואיל ונכלל הכל ב ביחד קרן וריבית וגם עתיד להרויח בו ממילא כשיגיע יום הזקיפה יעלה ריבית על ריבי׳ דין אחד לקרן ולריבי׳ ואף כי בטורח

מנהגנו לעני׳ לפטור אפילו ריבית שאינו נזקף וראיתי בכתב תקנה שנתקן לצורך גביית המס גדול שנתנו יותר מחמ׳ חלקי׳ מנכסיהם קהל ניאושט״ט וכל קהילות ויושביה במדינת שטי״ר ואותו כתב תקנה תקנו שני בעלי הורא״ה ושאר לומדים עמהם היו בשנת קע״ג לפרט ובאותו תקנ׳ הגבילו זמן כמו שלשה תקופות לזמן הזקיפה אם פחות משיעור זה יתן מן הריבית הנזקף ואם יותר לא יתן ממנו ונראה להגביל זמן שנ׳ תמימ׳ ופחות מזה יתן ממנו משום דאין דרך כ״כ לעשות זקיפ׳ יות׳ משנה אבל זקיפה שהי׳ יותר משנ׳ הי׳ נראה חוץ מן הסבר׳ שאם זקף אחד על ב׳ או ג׳ שני׳ שיתן עכשיו ממנו אם יש לאחד חוב שאינו יאוש וגם אינגו בטוח לגמרי או כה״ג כגון שהגוי חייב לו י׳ ליטר ואינגו בטוח רק עבור ד׳ או ה׳ או ו׳ ליטרא בכתב תקנה דלעיל תיקנו שיעריכנו בחרם לפי דעתו ויתן רשות לכל אחד מן הצבור אם ירצ׳ לקחנו באותן דמים שהעריכו בו יקחנו · ונראה שצריך להתיישב יפה בדבר כמו שאפרש באושטרי״ך לא נהגו׳ כן אלא היה צריך בכה״ג לתת מס ממנו בשלם או לעשותו כמו יאוש והיה מנהג שכל חוב שהיה מחשיב לייאוש היה צריך מיד להוציאו מידו ולתתו לנאמן הצבור ואם היה נפרע מה שהוא הבעלים נוטלים שליש והצבור ב׳ חלקים ונראה ד דהמנהג זה או כה״ג יפה ונדין הוא ומפני כמה טעמים כמו שאבאר חדא דהדבר ידוע דכל דבר צריך שומא תולה בשיקול הדעת ואיך יתכן שיוכשר שום אדם להיות מעריך ודיין לעצמו הא ק״ל דאין אדם רואה חוב׳ לעצמו ואף על פי החרם אין להכשירו בכך אף אם הוא צדיק כאמן מהאי טעמא דאין אדם רואה חובה לעצמו ותו דאשכחן תקנות ונדרים שעשו הקדמונים שלא יעשו

בדמאות כשנותנים הודאות ע״פ השבועה
כל צבור לפי מנהגו ובנדון דידן נמי איכא
למיחש שיערכנו פחות מדמיו ואע״פ שנותן
רשות לכל בני הציבור שיקחנו מי שירצה
באותם דמים מה בכך בטוח הוא שאין אחד
מוציא מעותיו המזומנים לקנות חוב שאינו
בטוח לגמרי אפילו שוה ד׳ אינו קונה ברצון
בג׳ ואת״ בכל דיכא דנוד או אינוד איכא הך
חששא שמא יערכנו אחד בפחות משווייו
משום דבוטח שחבירו אין מוציא מעות
מזומנים על שום חפץ אלא אם כן שוה בודאי
בלי שום ספ׳ בסך זה ואפשר כמי שהוא שוה
יותר ואמאי תקנו חכמים דיכ׳ דנוד או אינוד
לפי דעת רוב הגאונים אפילו שוה ק׳ בר׳ או
איפכ׳ ולא שיימינן בב״ד ובחוב זה כמי הבעלי׳
והציבור משותפים בו כי יתחייב ממנו חלק
מה שהוא למס ואם כן יהא להם כח לבעלים
לומר לציבור קחו חלקי בכך וכך דמי׳ או אפר׳
בעד חלק שלכם כך וכך לא דמי כלל דהתם
שקול הדבר ממש שאם זה האומר נוד או
אינוד יסמוך על זה שקשה הוא לחבירו
להוציא מזומנים על החפץ אא״כ שוה הוא כך
בריוח ובשפע אותו כר יש נ״כ לגבי דידיה שאם
ישיב לו חבירו נוד אתה ברי הוא להוציא
מזומנים על חלק חבירו מה שאין כן בנדו׳
דידן דבלאו הכי הוי הציבור צריכי׳ כל אחד
לפרוע מזומנים מכל נכסיו למס ולא׳ יקשה
לפרוע גם בשביל נכסיו של זה אא״כ היה שוה
בכך בריוח ובשפע ואפילו אם יתרצה ב״ח
שישומו החוב נ׳ מעיר אחרת או אפילו מאותו
עיר אם יתרצה שלא יתנו לו מזומנים עבורו
כמו שהעריכוהו אלא אם ירצה אחד לקחנו
באותם דמי׳ יתן לו עבורו גם כן חוב אחד או
ב׳ שאינו יאוש גם כן כמו זה וכדרך זה יהא
כערך ודאי ביושר מכל מקום נראה דאין
לסתור כדרכי׳ אלו מנהג אושטר״יך שכתבתי

לעי׳ דא״כ למימ׳ דמד״כ הכי הוא דכיון דכל
המסי׳ עיקרם נתבע בשביל ההלוא׳ שצריכי׳
ולפיכך י״ל שכל חוב שלא נתייאש לו לגמרי
עדיין שמו עליו והעולם מעריכי׳ הבעלים
בשבילו משלם והצבור כערך בעושר בשבילו
כמו מחמ׳ שאר ממון ועל זה סמכו קדמוני׳
אושטר״יך לנהוג כך ומהשת׳ לא תקשה מהא
דכתב במרדכי פרק החובל בשם מור״ם שא׳
היזק אחד חוב של חבירו אינו משלם לו כסף
החוב ממש אלא שמין אותו כפי שוויו למכור
דודאי בעלמא אין שום ענין כישום ונערך
אלא כשויו לימכר אבל לגבי נכיי׳ המסים איכ׳
טעמא אחריכ׳ כדפי׳ והא דכת׳ בתשוב׳ א״ז וז״ל
ראובן שהלוה לאחיו זקוק ואין לו מה לשלם
אם בשעת פריעת המס יכול לקבל החרס
שכבר נתייאש מאותו החוב לגמרי פטור
ואם לא נתייאש ועדיין מובטח ומצפה לו
תדיר חייב לפרוע מס מן הכל ואם מקצת
נתייאש ומקצ׳ לא נתייאש ממ׳ שלא נתייאש
יתן עכ״ל מהכ׳ משמע לכאור׳ דחוב שהו׳ בטוח
במקצ׳ וקצ׳ יש בו ספ׳ אינו חיי׳ לתת ממנו מס
אלא כפי מה שהוא בטוח אמנם י״ל דהלוא׳ הת׳
לא היתה בריבי׳ שהרי לאחיו הלו׳ אכ״ הוי הוא
כמי שהוא בידיו מעות מזומני׳ שנפסלו קצ׳
ועמדו רק על חצי שווייס דודאי לא יתחייב
לתת מהן אלא כמו שהן שוין לימכר אבל
לעולם הלואה שהוא בריבי׳ מנגים שהערכת
העושר תלוי בהן כל זמן שלא נתייאש לגמרי
כערך החוב משלם דמימ׳ אמרי אם עכשיו
אין בטוח הוא לגמרי לאחר שנה או שנתיים
יתפרע כולו הקרן ורבית וירויח במה שלא
היה נפרע כבר וענין זה אינו כהלואה
שחייבו לו ישראל חבירו וק״ל׳ ומהך מילתא
דתשובה דא״ז נראה קצת להוכיח דיש חילוק
בהערכת החוב לענין מסים מלענין נזק
דהא קאמ׳ אם לא נתייאש ועדיי׳ הוא מובטח

ומצפה

ומנכה לו תדיר חייב לפרוע מס מן הכל ע"כ
וקאי אדלעיל דכת' ואין לו מה לשלם ואם כן
כהי כמי דמובטח ומנכה לו תדיר מכל מקום
אין לך אדם שקיב' החוב שהיה חייב הישראל
שהוא עני ואין לו לשלם ואפי' בפחות מרביע
דמיו אעפ"י שיש לבטוח בודאי שיפרענו כגון
שירוית במלאכ' או בסחורה כה"ג מכל מקו'
הואיל ואיכו מנכה בו לשם ריבי' ורווח למה
מביא מעותיו רחוק לשכר וקרוב להפסד
א"עכ אין מעריכי' החוב לענין מסים כמו
לענין נזק ואם כן יפה חלקנו לעיל בין כדין
דידן ובין ההיא דפסק מור"ם פרק החובל ·
אמכס אם יארעו מאורעי' דלא שכיחי ב
במדינה כגון שיתגבר חירום גדול או שהשנה
מקולקלת ביותר שהדבר ידוע שאין בדעת
באחד' להעריך כמה וכמה חובו' כלל בבטחון
ודאי או בייאוש ודאי כי הענין תולה ועומ'
על הנולד ועתיד לבא ואפשר יהי' או לא יהיה
כה"נ הסבר' נותנת שלא לחשוב החובו' ודאי
בטוחים או בודאי יאושי' אלא יש להעריכם
ולמכור לניבור כדמבואר לעיל כה"ג וכורכי
באוסטרייך שהיו למקנת עשירי' חובו' גדולות
על שרי' וכומרי' גדולי' ועמדו כמה שנים
במבוכה ולא היה אפשר לידע סופו והיה
נראה להם תוך מסברא שיתנו מהן מס
ויביאו בודאי על הספק ולעשותו ייאוש גמור
שיהיה ב' חלקים לגבור היה מכל שכן רחוק
מן הדעת והסכימו שמתי שיהיו כפרעי' יקחו
חלק עשירי מקרן וריבי' והשאר הכל לבעלים
ובתוך כך לא יותן מהן מס כלל ואם יש לאחד
כת' בידו שהוא פרוע או שקר ומחזיקו בידו
עד שנזדמן לו עת לתבוע כגון עד שימות
הבני וכה"נ איכו חיי' לתת כלום ממנו וגם לא
יצטרך להוציאו מידו שהרי אמרו חכמים כל
אשראי ספק אתי ספ' לא אתי כל שכן אשראי
דקיטר' ואפשר דתיהוי חייתא דקיטר' ולאו
מיון מיקרי אעפ"י שהוא מחשיבו לממון ואם
היו נותנים לו איזה סך מעות עבורו לא היה
מוכרו בכך מכל מקו' לא חשיב ממון לענין
לתת ממנו מס ודמי קצ' למי שיש לו מוריש
במדינ' אחרת שמנכ' גם כן על ממונו מתי
שימו' ולא היה מוכר זכותו ותוחלתו באיזה
סך מעות מכל מקום פשיטא הוא שלא
יתחייב לתת כלום ממנו ותו דאיכא למילף
מקו"ו מן הריבי' דכהגו שלא לתת כלום ממנו
כדפיר' לעיל דהכהו טעמא איתינהי הכא
מכל שכן וכן נראה דאפילו אם יש לאחד
תביעות ועירעורי' על הבני שהוא בטוח
להוציא ממנו ממון לא יתחייב לתת ממנו
כלום אעפ"י שאינה תביע' שקר מכל מקום
הואיל ולא מתביענו' הלואה היא כמה טנדקי'
והרפתקי' כפלי' באלו תביעות שיתגלגל
הדבר שיגיע לריק ולא יוציא שום ממון ·
ולתת מס מן הבתים וכרמים ושאר קרקעות
דברים הללו פירשו הגאונים בתשובה בהדיא
במרדכי פרק קמא דב"ב כת' מתשוב' מור"ם
שאין להטיל שום מסים על הקרקעות וכתב
שכן היו נוהגים בכל המלכות שהיה דר בו
וכתב עוד שכמה פעמים רצו בעלי כיסין
לשנו' ולא עלתה ביד' והאריך אח' כך בראיות
שמן הדין אין לתת מס משום קרקע וכת' גם
כן תשובת רבי' יוסף ט"ע שאין להטיל מס על
הכרמי' ומסיי' אותה תשובה שאין להכביד
עליהם כשאר פרקמטיא · עוד מצאתי
שהעתיק אחד מן הגדולים מתשובת מור"ם
וכמדומה לי שכמצא במרדכי' דבני ר"נוס וז"ל
בקנרה ולתת מס מן הבתים זה תלוי במנהג
ואם אין המנהג קבוע אם המס נריך בענין
החומו' ומגדלו' העיר לשמיר' העיר יש לתת
מס מן הבתים וגם מן הממון כו' עד אבל
שאר מסים שנותנים קצבה לכל שנה מחמת
שמרויקים בעיר לא יתנו מן הבתים ואם יש

או כ' בתים או ג' יתן מהן דמ"מ מריות אחר
אבל מבית דירתו לא יתן כו' ע"כ תשוב' זו
סותר' תשובה דלעיל בשם מהר"ם דהכ' כתב
דמותר בתים על בית דירתו וכל שכן ה
הכרמי' יתחייבו במס דמ"מ מריות אחר ולעיל
קפסיק וקאמר דאין להטיל מס על שום קרקע
וכן מוכח מתוך הראיות שמבי' ואפש' דהכא
איירי כגון שקנה אותו מותר בתים או מחזי'
אותו בשביל ריוח שכירות שלהן כגון שהוא
במקום רוב עם דקפני עלייהו שוכרי' אבל
מחזיק אותן בשביל שהן ירושת אבותיו וק'
עליו למוכרן או כדי שיקיימנו לבנו או בשביל
להושיב בהן בניו או קרוביו לאחר זמן וכל
כה"ג שאינו מחזיקם כדי להרויח בהן נראה
שפטורי' מן המס וכן זכורני באוסטרייך
שכמה פעמים רצו בעלי כיסי' לתקן לתת מס
ממותר בתים ולא עלתה בידם והדבר ידוע
שרוב מותר הבתי' שהחזיקו בני אות' מדינה
לא החזיקו בשביל ריוח כלל שא בשבי' חד
מהני אמת לאו' דפרישנא לעיל וכן הכרמים
במדומה לי בודאי שנהגו לתת מהם מס אך
לא ידעתי אי מכל דמיה' או ממקצת' ובתשוב'
רבינו יצחק טוב עלם דלעיל משמע שאין
להכביד עליה' כשאר קרקעו' אבל מכל מקו'
חיי' לתת מס מהן אף על גב דבתשובת מהר"ם
פסק וכת' דאין שום קרקע חיי' במס וכת' על
זה ותדע דאם היו כל בני העיר עניי' ואי' להן'
משא ומתן אין השר נוטל מהן כלו' רק העסק
המוטל על הקרק' עצמ' אלמ' שאין תביע'
המסי' שא בשביל משא ומתן מ"מ נר' באלו
הארצו' שרוב מחיית האומו' עצמם רק מן
הכרמי' ומרויחי' עשרם מהם ותביע' המסי'
שאין קונין מהן לפי שבח ממון של הכרמים
שלהן אין לפוטרו כלל מן המס וגם אין
לחייבם כשאר ממון כמו שכתב רבי' יוסף
ט"ע דצריך אריס ואינו נשמר לו בביתו

כשאר ממון ורוב חמה ורוב צינה מזיק
ומקלקל בהן וכ"כ רש"י פרק הריבית גבי
משכנתא בנכייתא דהנאת הכרם ואכילת
פירותיו אינו ברור כלל לכך נראה דיש ל
להעריך הכרמים בדמים בינוניים ויתן
מס מחצי דמיהן ואמנם אם יארע שצריכים
לתת מס גדול ומופלג כמו עד חצי או שליש
נכסיהם אז לא יתכן כלל לפטור מותר בתי'
וחצי דמי הכרמים דאם היינו פוטרים אותו
נמצא שזה שאין לו רק ממון במשא ומתן
יוציא למס המובחר שבנכסיו וירד מעושרו
וזה שיש לו בתים וכרמים אם ירצה ימכור
קרקעותיו ויהיה עשיר להרויח במשא
ומתן כבתחילה כי כן דרך בני אדם כ
כשיורדים מנכסיהם שנושאין ונותנים
בהן מוכרים קרקעותיהם כדי שימצאו
בידם ממון להרויח בהן מחייתו לכך יש
להעריכם כשער הזול באותה שעה ויתן
מס מן הכל ואמנם אם היו אותם ק
קרקעות חוץ למדינה אף על גב דאית
בהן כמי האי טעמא מ"מ נראה דתרי ח
חומרי לא עבדינן בהו הואיל ואין ראויין
לראות פני המדינה כל עיקר : ומי שיש
בידו מעות משל אחרים שהוא מרויח
בהן בא"ז פרק לא יחפור כתב שרש"י ת
תיקן בגרפת שמי שיש בידו מעות משל
אחרים בחצי ריוח יתן מן החצי ומשל ג
גוים אין נותנים ובמקום שאין תקנה השיב
ר"ת שמן הדין אין נותנין כלום משל א
אחרים ואם ירצו עתה לתקן ושמעון מעכב
הדין עמו אך יש להן רשות לומר לשלטון
שמעון יש בידו ממון אחרים ואין נותן
כלום ויראו לו פנים וידים מוכיחות ו
ובמרדכי פ"ק דב"ב כתב מתשובת מהר"ם וז"ל
ועל אודו' המס כל מה שמרויח בו הן משלו הן
משל אחרי' קיי' לתת ממנו מס ואם עד עתה

נהגו

כהנו מאליהן שלא לתת ממנו עתה יכולי' לומר עד כאן סבלנו מכאן ואילך לא נסבול ע"כ · ובארצותינו נוהגים כזאת התשובה ומכריזין מי שבידו משל אחרים או אם ידוע ממו' אחרים שמרויחי' בו יגיד ע"פ חרם וגובי' ממנו מס כמשאר ממון אך לפעמים רגילים לעשות פשרה בדבר כתב בתשובת הר"א אז שמעשה בכל יום שמלמד או סופר אינו נותן משכר פעולתו שלא הגיע לידו עדיין אפילו בסוף הזמן כשגמר כל מלאכתו ע"כ ונראה דה"ה לכל שאר פעולות כה"ג ולאו דווקא מלמד או סופר דאין לחלק · כתב בפסקי גדול אחד ישראל שהקיף מן הגוי בגד או תבואה לזמן אם בא המס קודם הזמן צריך לתת עכ"ל מכאן משמע שאין מנכין לאדם מסכומו מה שהוא חייב לאחרים אם עדיין לא הגיע לו הזמן לפרוע ולא כהגו הכי ב בארצינו אלא מנכין לו מה שהוא חייב בין למולי' בין לערלים אף אם לא הגיע הזמן עדיין לפרוע · אמנם נראה אם אחד חייב מה שהוא לקרובו או לאוהבו והדבר ידוע שלא יכריחהו לפרוע כלל עד אשר יפרע הוא ברצונו ודאי כה"ג אין לנכות לו מסכומו ואע"ג דסבר' פשוטה היא זאת כתבתי משום דחזינן דכהנו קצת להיות מנכין חיובא כה"ג ונראה דאין ראוי לנהוג הכי כלל הנה כתב' הנראה לע"ד תורת הנותן והניתן ממנו אמנם רוב מה שכתבתי היינו לעניין מסים הקנובי' וגם לשאיכ' קנובי' או שאר תביעות מן השלטון רק שאיכ' מופלגי' או כבדי' ביותר ויותר אך אם הגבייה בדרך זה שהשלטון יקח ד' או ה' חלקי' מממון הנכור וישאיר רק עוללות וכה"ג ישתנו הדינים בכמה מילין כדמבואר למבין מתוך הטעמים והראיות הנראה לע"ד כתבתי ·

ש מ נ

שאלה ראובן ושמעו' בעלי כיסין הן והוטל מס גדול על אנשי קהלם ועליהם בכלליהם והסכימו אנשי קהל' שכל אחד יכתוב הודאתו וישבע על ככה כדי לברר מי הוא הרב או הממעט בנכסים וראובן ושמעון ויתר בעלי הכיסין ממאנים בדבר וחפצים לעשות שומאות וערכים לכל אחד ואחד כמו שנהגו כמה שנים ועוד טוענים בעלי כיסים שאף אם יתחייבו לישבע עמהם אין רצונ' לכתוב בהודאת' ולפרט כל דבר ודבר ואיכות ומהות כל ענייני ממונם כי דואגים לכמה מיני הזיקות שראויים להוולד להם בשביל כך אלא רוצים הם בעצמם לשער ולהעריך כל ממונם מפרטות וכללות ושוב ישבעו שכך סכו' יש להן ולא יותר ושא' הקהל אינם חפצים בדרך הזה היאך הוא דין תורה על דברים הללו ·

תשובה ירא' דבני העיר ואנשי הקהל המצורפי' יחד בנתינ' המסי' יש להן כל דין שותפין והכי מוכח במרדכי ובאשירי פרק הגוזל בתרא משם רבינ' שמחה דמדמינן לדיני שותף ובעניין השותפין תנן פרק כל הנשבעים ואלו נשבעים שלא בטענ' השותפי' והאריסים וכולי' ומפרש עלה בגמרא דנשבעים שלא בטענת ברי של אפי' בטענת שמא משום דמורו התירא ופרש"י לפי שטורחו בנכסי' מורו להית' לעכב בידם משל חביריהם וא"כ בני העיר הואיל ושותפים הן בצירוף המסים יכול כל אחד להשביע את חבירו בטענת שמא אולי יש לך ממון רב ואין אתה נותן כל כך לפי הערך ומורה לך את' היתר' משום דאת' טורח בצרכי הקהל לפקח על צרכיה' נגד המושלי' וכה"ג להקל המסי' ולהרחי' הזמנים ועוד יותר שאת' סובר שגם לאחרים יש ממון כמו לך וא"כ כתיכתך שוה עמהם ועל ספק זה אתה מעכב מלתת לפי ממונך

ואמרי' בפ"ק דב"מ דמתוך ספק מלוה ישנה תפיס בשל חבירו דלא פירשו איכא מספק ממונא כ"ש דמחזיק מה שבידו מספק ואת"ל בלא טעמ' דשותפין ניהו ע"כ דין תורה הוא לברר כתיבת המסים על פי השבועה משום דבעניין אחר אי אפשר לעמוד על העיקר ושיבא הדבר לאמתו שאם תאמר ע"פ שומא והערכה בסדרם וכי בני אדם נביאים שיודע זה מה בתיבתו של חבירו ולא דמי לכמה אומדנות דאשכחן בתלמודא אומדין כמה אדם רוצ' ליתן או ליטו' בשביל כך וכך ואשכחן כמי דאומדין דדעתו של אדם כך הוא או היה כך כל הני אומדנות משערינ' לפי סתם ורוב בני אדם היאך דרכם ודעתם ויש בנו כח להכיר ולידע מידה והרגל דסתם בני אדם אבל אומדנות דעניות ועשירות דלא תליא במידה והרגל יש מתעשר שאין כל אדם יודע ויש מתרושש והון רב הכל ברמון מי שהעושר שלו ועבידי אינשי דמטמרי נכסייהו שלא להשביע את עצמן משום הכי אי אפשר לכוין האמת באומדנא כלל ומוכח בכתובות פרק מציא' האשה דכל היכא דלא ברי' האומדנא לא עבדינ' לה דתנן התם חכמים אומרים פעמים שאדם העשיר והעני עני והעשיר ומפר' בגמר' כבר היה עשיר בדעתו וחזר להיו' עני בדעתו וכן איפכ' ולכך אין אומדי' לפי דעתו ואפי' לר' יודא דפליג התם וקאמר דאזלינן בתר אומדנ' וקי"ל כוותי' כדפס' התם היינו משום דאומדנ' ניכר' כלומר כשגדל ביניהן ומכירין אנו וותרנותו וקמצנותו ולא חייש' כדחייש' רבנ' שנתחלפ' דעתו כדמוכח התם אבל מודה הוא דכל היכא דלא ברירא האומדנ' כלל כבנדון דידן לא עבדינ' אומדנ' ואכ"ל למאי איצטריך לומר טעמי דשותפי ניהו וי"ל אי לאו טעמא דשותפי ניהו ה"א דעבדי' אומדנא הכא אע"ג דלא ברור' העיקר

הטלת המסים ושאר מיני תשחור' הן מן האומות ושלטונים מוטלים הן לפי מה שהן שמין ומעריכים משאם ומתנם ורווחים של הצבור בכללו' ובפרטות כמי לפעמים והכי משמע בדברי הגאונים בכמה דוכת' בהטלת המסים דבעניין זה הוא ומעתה אית לן למימר סוף דינא כתחילת דינא אם הוטל המס ונתרבו בשביל שהעריכו האומות ממונם של ישראל איכא למימר דכה"ג דינא דמלכות' הוא דמלכותא אמר תיתוב כל חד לפום אומדנ' דידיה או מאן דאתי בחריקיה והכי דאיבררי לשום ולהעריך כמו שלוחי דמלכא אינון ואפילו אי לא יכוונו האמת מ"מ דינא קעבדי ואכ"ה היאך יכוף אחד את חבירו לישבע לו מספק אבל מטע' דשותפין ניהו מזקיקו שפיר לישבע כדפי' ונראה מהשתא דצריך להתיישב אם אחד עיקר דירתו מן העיר ונשאר מקצת חיוב המס על הקהל שיצטר' הוא לשאת עמהם באותו עול הוא"ל ועדיין השותפו' קיים ויכולי' להזקיקו לישבע עמהם כי כן פסק מה"רם בעניין השותפות ופי' הא דתנן בפרק כל הנשבעין חילקו ה השותפי' אינו יכול להשביעו בטענת שמא היינו דווקא שחילקו לגמרי אבל אם נשאר להם מעט פירו' או מילתא דלא ידיע' חלוקת' שאין סכומו ידוע עדיין השותפו' קיימ' ומה שטענו עוד בעלי הכיסין שאינם רוצי' לפרט ולפרש חלוק ממונם אלא לישבע כך סך ממון יש להם בכללות כו' דלפי דין חכמי התלמוד טענתייהו טענ' דרוב הגאוני' פסקו והוכיחו מן הגמר' דהנשבע לחבירו שאינו חייב לו נשבע בסתם ואין צריך לפרש באיזה עניין אינו חיי' לו או באיזה עניי' פרעו וה"ה ה"נ כיון שנשבע שכך סך ממו' יש לו ורצונו לתת ממנו לפי הערך הרי זה נפטר ממנו ולא יצטרך לפרש ולבאר יותר: ומכ' בספר המצו' כתב

דאתר

דאחר סיום התלמוד תיקנו הגאוני' שצריך לפרש בשבועתו היאך אינו חייב לו כדי שלא יוכל לבא לשום טעות או רמאות וכת' בה"גה במיימוני שכך נהג מהר"ם לפסוק בסוף ימיו וכן משמ' באשירי במתני' בריש ב"מ שיש לדיי' לבאר ולסגור בפני כל נד רמאו' שבשמשביע בעלי הדין ואכ"ש בענייני מסי' רגילי' אינשי למיעבד כמה טצדקי כדי ליפטר מה' ומקילי' לנדד היתירו ואם ישבע בכללו אפשר שיעשה כמה מיני טעו' ורמאות לכך צריכין לפרט ולפרש בביאו' יפה כל הנכסי' איכותו ומהותו כדפריש' וכן נהגו בכל גבולינו מקדם·

שמד

שאלה צבור שהוטל עליהם מס והסכימו כולם לברור ה' אנשי' להעריך כל איש ואש' ולתת המס לפי אות' שומ' והערכ' ויש ב' אחי' עשירי' תקיפי' בצבור ואפני' שיתבררו ב' מן הה' שהן משלהן שיש להן שייכו' אליהם ושאר הציבור אומרים אדרבא אי' לברור אלא אנשי' שאין להם שום שייכו' כלל ובכך יצא הדבר לאמתו הדין עם העשירים או לאו·

תשובה יראה דמי שפוסק למיעבד כחפץ העשירי' שפיר קעביד בדרך זה שרוב מן המעריכי' אין להם שום שייכו' כלל דבדרך זה יצא הדבר לאמתו יותר וראייה מהא דגרס' פרק זה בורר ומ"ש דעבדי הכי פי' שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניה' בוררי' עוד אחד ולא אמרינ' שבתחילה יבררו להם שלשה בין שניהם אמרי במערבא משמיה דר' זירא מתוך שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהם בוררין להם אחר יצא הדין לאמתו ופרש"י יצא הדין לאמתו דכיית' בעלי דיני' דסברי הרי אני בירתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך והדייני' עצמ' נוח להם להפך בזכות שניהם מפני ששניהם בירורם עכ"ל וכתב אשירי עלי' דיש חסירי דעת טועי' בדבר רש"י ואומרים שיוכל הדיין להפך בזכות אותו שבררו אפילו בדבר שאין לו בו זכות ואם יוכל להטעי' דבריו לחבירו הדיין להטעותו שיסכי' עמו בתחבולותיו מני למיעב"ד כדיכ' הואיל וזה בררו ומתוך כך רגילי' עלמא לבקש להם דיין בעל תחבולו' שיודע לחפש תאוכות ודקדוקי און וכת' אשירי דחלילה וחס למיעבד הכי דהוי בכלל מטה משפט אלא דעת רש"י הכי דכיית' בעלי דיני' משום דאינון סברי אלו היה לי שום צד זכות לפי האמת והישר לא היה כשאר כעלם כי הדיין שבררתי היה מדקדק אבל לדקדק אחר תחבולות ודאי כלל לא· והא דפי' רש"י והדיינים עצמם נוח להם להפך בזכות שניהם מפני ששניהם בירורם אינו מבואר באשירי מה ר"ל רש"י בזה ונראה לבאר דהדייני' בעצמם נוחה להם לכל אחד להפך אף בזכו' אותו שלא ביררו ולא מיסתפו מבעלי דין השני משום דסומך על זה שהוא עצמו ביררו ומסתמא לא חשיד ליה שיחניף לחבירו נגד הדין עכ"ל סוגי' הגמרא לפרש"י ודברי אשירי והשת' נראה לדמות כדון דידן להכי סברות דכשהעשירי' והתקיפי' בוררי' מעריכים גם משלהם כדמבואר לעיל שמ"מ הרוב הן מאות' שאין להם שום שייכו' כלל כה"ג כייתי העשירים טפי שלא יתבלבל הסדר ולא יבקשו עוד ערעורי' בתקיפות' דסברי ודאי קים להו להכי מעריכים שכך עולה לנו כנגד הצבור שהרי מבוררים שלנו היו בדבר והיו מדקדקי' אחר זכותינו אילו הוו יודעין שאין ערכנו מגיע ועולה כך לא היו שותקים וגם אילו המעריכי' שבררו העשירים נוח להפך לדקדק בזכות הצבור משום דלא מיסתפו מן העשירים לפי שהם בירורם לא חשידי להו וכ"ש כשבוררו' ראשי הקהל שינוחו לעשירים

גלתקיפי' לברור גם משלהם דבהכי נייתי לכל מינדר מילת' והרא"ש' עצמ' נוח להם כדלעיל אבל בבינוני' אין להקפיד בכל הני דבלאו הכי נייתי ולא מסתפי מינייהו אמנם דווקא בזמן שהעשירים רוצי' לברור משלהם אכשי אמת אבל אם מחזיקים להו ברמאים ובעלי תחבולות כלל וכלל לא ·

שמה

דיני גביות

שאלה חבורת ישראל דרי' בעיר אחת ויהי לימים יבא תגר וחירום על העיר וכל העיר יריאי' ודואגי' פן תלכד העיר בחזק' או בעוקב' ומפקחים לבנו' ולחזק בדקי העיר בחפירו' ובבנייני' וממני' שומרי' ביום ובלילה לשמור וכן שלטוני העיר קראו ג"כ ליהודי' שיעזרו ויסייעו גם הם לחזק בדקי העיר ושיעמידו ג"כ שומרים לפי ערכ' ונפלה מחלוקת בזה בין בני חבורה העניים רוצי' שכל ההוצאו' לצרכי הללו יהיו נגבי' לפי שבח ממון והעשירים רוצי' שיהיו נגבי' לפי הנפשות ויש מהן אומרים שיהא נגב' לפי הבתי' דינא דהכי מילי היכא הוא ·

תשובה יראה דדברים הללו אינם נידוני' על גמריין כדין תורה לפי אשר נמצא בספרי' לבד אלא גם צריכים נידונים לפי ראות עיני הדיין היאך הוא ענין התגר והחירום ולפי אשר הוא הציווי מן השלטוני' כמו שאבאר ובתחילה אבאר דין התלמוד ופסקי הגאונים אשר ידעתי ומצאתי ואח"כ נחלק בדבר לפי הענין בפ"ק דב"ב תנן כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ר"ש ב"ג אומר לא כל החצירו' צריכי' לבית שער כופין אותו לבנות לעיר חומ' דלתי' ובריח ר"שב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה וקאמר עלה בגמרא בעי מיניה רבי אלעזר מר' יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין או לפי נפשו' הן גובין אמר לי' לפי שבח ממון הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות ומסיק עלה שם באשירי דכל מילת' דלית בית סכנת נפשו' לא אזליכ' אלא בתר ממון וה"נ אמרי' פרק הגוזל בתרא שיירא שהייתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה מחשבין לפי ממון וכן כל מה שמחדשי' אומות העולם שמדות ופורענו' על ישרא' אפילו אם מעני' אותן בייסורי' ובמניע' ממאכל וממשתה גובין הכל לפי ממון דעיקר כוונת' על הממון עכ"ל · והתוס' מק' שם מהא דאמרי' פרק בן סורר ומורה דהבא במחתר' נידון על שם סופו ומפר' רבא טעמ' התם משו' דחזק' אין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' עד מ"מ אין מחשבי' בו שא לפי ממון כיון דהגייס ברצונו אינו בא על הנפשו' דאם לא יעמדו כנגדם לא יזיק לנפש הילכך לא חשי' סכנ' נפשות עכ"ל · תו מסקי' פ"ק דב"ב דגובי' לפי קירוב בתי' וכתבו התוס' עלה וז"ל פר"ת וכותנים עניים קרובים יותר מרחוקים וכן עשירי' קרובים יותר מעשירים רחוקי' אבל עשירים רחוקי' כותני' יותר מעניים קרובין ולפי שבח ממון כמי הן גובין וכ"כ אשירי בשם הר' יוסף הלוי דשבח ממון הוא העיקר ומחלקים תחילה לפי הממון ואח"כ מחלקים לפי קרוב בתי' ומסיק באשירי דדברים הללו הייני בזמן שיש שלום בעולם ואיכא אימת מלכות ואין לחוש אלא לאותן שבאי' דרך ליסטיו' או באקראי בעלמא אבל בזמן שיש מלחמ' והמלכי' מתגרים זה עם זה מסתברא בכה"ג לא איכפת לן בקרוב בתי' כלל דלגבי כרקום שכבשוה עיר קירוב בתי' וריחוק בתי' חדא מילת' היא הילכך אי' גובין שא לפי שבח ממון ואם באין על עיסקי נפשו' גובין אף לפי

הנפשות

בנפשות ושבח ממון היינו דווקא ממון דמטלטלי דליכא למיחש על המקרקעי ואם יש לחוש לגזילו׳ חבירו׳ וקרקעו׳ ושריפת בתים וכתיבתם נובין לפי כולן הואיל ועל כולן הן באין עכ״ל ובמרדכי פ״ק דב״ב כתב מתשובת מור״ם ועל ענין שומרי העיר דמתחילה שומרי׳ בעצמן בלילו׳ ואח״כ נתפשרו הקהל לתת דבר קצוב לשנה נראה בעיני אף על פי שמתחלה היו שומרים לפי הגולגלת אם דל אם עשיר · מכל מקום אחרי שכבר הושבה השמירה לדין תורה דאמרינן פרק קמא דבבא בתרא דמחשבין לפי ממון בתר השתא אזלינן ואם מתחילה כשהיו גוים מושלים ומופקדים על השומרים שינו מדת יהודית להשוות דל ועשיר ועתה שהוטל עלינו הדבר לדינינו׳ ואין לנו לשנות מדין תורה דכל דבר התלוי בממון מחשבין לפי ממון דבשלמא כשהן שומרים בעצמן דין הוא דתהא השמירה לפי הגופי׳ שהן בני השמירה וכן גוף העני יכול לשמור כמו גוף העשיר ואדרבה יותר אבל עתה שנותנין דבר קצוב אין לומר כיון דהממון שהן נותנין הוא תחת שמירת עצמן שהיו שומרים בתחילה והעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט דהא אמרינן פרק קמא דבבא בתרא הכל לכרי׳ דפתי׳ אפילו מרבנן כו׳ ומסיק מהר״ם דדבר פשוט הוא כמו שכתב עכ״ל · ומהשתא נבאר שאילתינו דבר דבור על אופניו ונראה דאם האויב והתגבר מגד מושל ושר תקיף שאפשר לו להחזיק העיר למס עובד אם ילכדה אז דיינינן דאין הכרקום בא אלא על עיסקי ממון דאין כוונתם להשחית העיר שאנשי הצבא בוזזי׳ ושוללי׳ וחוטפים כל ממון המטלטל הנמצא ולכך אין מחשבינן רק לפי שבח ממון וכי האי גוונא אמרינן פרק קמא דכתובות כאן בכרקום של אותו מלכות כאן בכרקום של מלכות אחרת ופרש״י דכרקום של אותו׳ מלכות אין נכנס להשחית העיר כי כשכובש העיר הסמוכה למלכו׳ מחזיק למס עובד ולכך אין פנאי לנסך ואם כן נראה דכל שכן דהיכא שאין כוונת הכרקום להשחית העיר ונכנס להחזיקם למס עובד שאז אין הורגים וממיתין בה שום אד׳ מקל וחומ׳ דאין מנסכין ואף על גב דהתוספות שם מפרשין בענ״א האי דכאן בכרקום של אותו מלכות ויש פנאי לנסך ועל פרש״י מקשים טוב׳ מכל מקום בהך סברא דהיכא דכוונתם להחזיק העיר למס עובד שאז אין מקלקלין וממיתין בה לא פליגי כלל דלבעול או לנסך אין בזה השחתת העיר וק״ל יהא דכתבינ׳ לעיל שדרך הכרקום לשלול ולבוז כל ממון המטלטל אם כן היינו צריכין לחשוב לפי כל שבח המטלטלין ואפילו בגדים ותשמישי דערסא וספרי׳ וכל שכן חפצי׳ של כס׳ וזהב יות׳ משטרי חובות של גוים ומכל מקום קשה לדקדק כולי האי ולקמן בסוף תשובה זו נבאר יותר אבל מכל מקום לפי הנפשות אין מחשבין ואף על גב דנהי נמי דהיכא שבדעת הכרקום להחזיק העיר אין הורגין וממיתין בה כשילכדוה מכל מקום רגילות הוא הרבה פעמים כשבני העיר עומדים כנגדם לזרוק בהן אבנים וחיצים וממיתין וחובלין בהן אחר כך אם ילכדו העיר הורגים וממיתים גם הם בבני העיר מתוך חרון אפם כדי לנקום נקמתם ואם כן הוי נמי סכנת נפש ויגבו גם לפי הנפשות לא אמרינן הכי שהרי תירצו התוספות לעיל אההיא דבן סורר ומורה דדוקא הבא במחתרת נידון על שם סופו · אבל מה שמחשבין לצורך שמירת העיר וכן לעמוד כנגד הגייס לא דיינינן על שם סופו אלא כתחילתה שאם באין על

עסקי

עסקי ממון אין מחשבין רק לפי שבח ממון משום דהניים והכי הכרקוס אם לא יעמדו כנגדם לא יזיקו לגופם כלל אם כן השמירה איכו שא בשביל הממון שאם יתרצו להתייאש מן הממון לא יצטרכו לדאג על הכפשות ולא דמי לבא במחתרת דהתורה חשבה אותו לרודף שמותר להורגו על סופו דשאני התם דהתורה חסה על פקוח כפש של ישראל וכיון דאפשר והווה הוא שיהא בעל הממון כהרג חשיב אידך כרודף ואין לו דמים ונראה נם כן דאף אם הענין כך הוא בעיר המוקף ברקוס וניים שאף אם היו בני העיר מרוכים להתייאש מן הממון ולפתוח העיר לניים שיתפוש העיר למס עובד שא שאין כח ורשו' בידם מפני בני חיל מושל העיר שהם שולטין עליהם ועל ידי כך הוא בא לסככת כפשות מכל מקו' אין לחלק דסתמ' קאמרי התוספו' · והיכא דבדעת ורצון הניים והכרקוס על עסקי כפשות דמחשבין אף לפי הכפשות בוכה לומר אם בענין זה שהכרקוס הוא מחבורת ליסטין רקי' ופותזין או כגון מלך או מושל המתרים בעיר הזאת לא בשביל להחזיק במס עובד אלא רק כדי להשחית מדיכתם של אותו מושל שהו' מתכנדו ועושה בדרך כנחון ולהכעים כל כי האי גוונא ודאי באין גם על עסקי כפשות וגם הורסי' כותבין ושורפין לפעמים הכל כדי לקלקל כי האי גוונא גובין אף לפי הכפשות גם לפי מקרקעי אם יש לחוש עליהם וכל מה שמחשבין לפי הכפשות כראה דאכשים וכשים וטף שוים בדבר דלכולהו אית להו סככת כפש · ואף על גב דאמרינן פרק אין מעמידין אשה כלי זייכה עליה ופיר' האשירי שם משום דהאשה אומללה ושפלה ואיכ'בת מריב' אין מתקכאי' בה ואין הורגין אותה רש"י לא פירש כן אלא פירש דכלי זייכה עליה לפי שמאכסין אותה

לזכות ולכך בטוחה היא מן ההריגה ולפי זה בתרי גווכי היא בסככה חדא משום ערוה וחדא משום סככת כפש דאיכא צכועות דמסרי כפשייהו והכי כמי דסבר' אשירי אמת היא דהא חזיכן כמה עיירו' שכלכדו בזרוע ושכהרגו האכשים ובכשים לא שלטו את ידם מכל מקום גם סברת רש"י אמת שיש לחוש לאוכם הזכות ואפילו אותן שאיכן צכועות דלא מסרו כפשייהו מכל מקום שמן לעז טובא הוא להן ובטף כמי הסככה ברור' שמא יחטפום כדי להעבירם לדתם · ועל ענין השמירות בלילות כראה דכין אם התגר והחירום על עסקי כפשו' או על עסקי ממון אם צוו השלטוכים על היהודים שיעמידו בכל לילה שכים או שלשה מהן לשמור כמו שהם שומרים בכל לילה לפי ערכם והגוים רגילים לשמור לפי סדר הבתים ולפי האכשים אם דל אם עשיר וחוזרין חלילה גם היהודים צריכים לשמור בענין שהן שומרים וכאשר הן מכווין הכי משמע מתשובת מור"ם דלעיל דאם שיכה מידת היהודים ודין תורה אזליכן בתרייהו ואף על גב דכוכל לומר דהתם היו רוכים הגוים שכל אחד מאנשי העיר ישמור בעצמו ולא ישכור אחד מן השוק במקומו וא"כ גיף העני טוב' לשמיר' כמו גוף העשירי' והכי מסיק בתשובה אבל לעולם היכא דלא קפדי לשכור שכירים י"ל דהוי כמו שפטרו עמר סך מעות דהעשיר ספק בידו יותר לשכור מהעני מכל מקום הוא"יל וצוו לשמור על הדרך שהן שומרים הוי כדינא דמלכות' ואזליכן בתרייהו אלא אם כן כתפשרו מהן בסך ידוע דתו לית לן בגוייהו ולא מידי אלא אותו הסך ואם כן צריכין לגבות אותו סך ביניכו ובין עצמיכו לפי דין תורה · אמכם כראה דבכל כי האי גוונא בין בבנין בין בחפירה בין בשמירה וגם הא דכתבינן לעיל

כשנוכו

כשגובין לפי כל הממון המטלטל דמחוייבין אף הבגדים ושימושי דערסא וגם הספרים לגבות מהן וגם לפעמים מן הבתים וחכירות בכל ענייני הללו המוטב הוא שיעשו פשרה ובנוע כנון נוטה לכל הקמות ביניהם ולא יתעקשו לומר דיש דינא דקשה מאד לכוין דין תורה כדתני׳ בכל כי האי גוונא ומי לנו גדול ברורו מהור״ם דבתיובי דלבא הוי יתיב וכתב בתשובה על כי האי גוונ׳ דיעשו פשרה משום דאין לכוין יפה דין תורה וכל שכן אנן יתמי דיתמי׃

שמו

שאלה מנהג הוא בארץ הזאת כשהמושל בא לעיר אחת מעיירותיו שאין דירתו שם צריכין היהודים הדרי׳ שם לתת כ׳ ליט׳ וחצי וו״כער למרשל״ק שלו והוא מחלק קצת לעצמו קצת לאדרכים קצת לשומרים הפתח ולנערים נושאי חרבו וגם לפעמי׳ הרבה תובעי׳ להשאיל לו מצעות ושימושי דערסא או ליתנם לו היאך נוכין עולים הללו׃

תשובה ירא׳ דכל כי האי גונ׳ עיקר תליא במנהג המדינה ואף בארץ הזאת חלוקי׳ העיירות בזה׃ במקצת מקומות נוכין אותן עשרים ליטרא וחצי חצי לפי מנין בתים של ישראל שבעיר בתי עשירים ועניים כולן בשוה וחצי השני נוהגי׳ לתת מן הקופה של צדקה כמו שהתיר רבינו תם לתת מעו׳ של צדקה לשומרי העיר משו׳ דהציבור רשאין לשנותן לדבר הרשות׃ וכן נוהגין בכל מקום בארץ הזאת לתת מן הקופה של צדקה לשלוחי המושל כשעוברין בדרך העיירות׃ ובמקצת מקומות נהגו לתת עשרי׳ ליט׳ וחצי הללו הכל מקופ׳ שגובין שאר עולין לפי שבח הממון׃ והמצעות ושימושי דערסא נוהגין ברוב מקומו׳ להשאיל או ליתן לפי הבתים בית ובית בשוה אמנם דווקא בזמן כשהמושל תובע המצעו׳ לצורך עבדיו או משרתיו הנלוים אליו אבל לפעמים מצוה שיתנו או שישאלו מצעות לשר אחד העובד לו בחבירו או לבעל חבר שלו או לשאר שר יועץ שלו כי האי גוונא לא ידעינן ביה מנהגא׃ גם נראה דכל המנהגים דלעיל לא ידענא למנא סעד וסמך יפה להם דנראה לפי דין תורה כל אלו העולי׳ אין נגבי׳ אלא לפי שבח ממון כדכתב אשירי בפרק קמא דבבא בתרא אמנם שמעתי מבעלי בתים שבתחילה הוקבעו עולי׳ הללו על יהודי׳ מפני שדרך הוא כשמושל בא לעיר מטיל על כל הבתים שבעיר לתת אכסניא ולהכנים בני חילו והיו היהודים יראים פן יכנסו לבתיהן רקי׳ ופוחזי׳ ויותר מן הראוי ויקלקלו וירשיעו להם קבלו עליהם לפייס המרשל״ק כי הוא המרא׳ ובורר האכסניא לבני חילו שלא יכנים לבתיה׳ כי אם כראוי וגם תביעות המצעות הוא בשביל זה שיפטרו מלהכנים בני חילו ויצטרכו להניע להם מצעו׳ ושימושי דערסא והאדרכים ושומרי הפתח קבלו עליהם גם כן לפייסם כדי שיפתחו להם בבואם אל המושל לפקח על עסקיהם והנערים נושאי חרבו כדי שלא יחטפו המטרונות כדרכם ולפי זה קצת טעם לגבות אלו עשרים ליט׳ וחצי מקצתן לפי הבתים כדי שלא יתקלקלו ב בהכנסם בני חילו לאכסניא ומקצתן לפום שבח ממון מה שנותנין לאדרכים ושומרי הפתח וזהו עיקר צורך לבעלי כיסי׳ ועשירי׳ והטילו על קופת הצדקה כדי שלא יתיוהמה ויבא לידי תקלה שהרי רשות בידם לשנותם אפילו למ״ת כהו שיכרא כדלעיל והמצעות שגובין לפי הבתים היה גם כן מתיישב בזה דלא קבלו עליה׳ תקנה זאת אלא כדי שיפטרו

כהנג

בעלי בתים מלתת אכסני' לבני חילא יותר מהראוי וגם כי אין המושל חפץ רק מכעות ואף אם יתרצו לפייסו בכסף על זה לא יקבל מפני שהוא צריך למכעות ולא ימצא לקנות כל כך מהר ולכך לא היה נראה להם לגבות לפי שבח ממון · אמנ' בזה יש לחלק דלפעמי' יש בבית אחד שנים או שלשה בעלי בתים ובית שני רק אחד למה יתן האחד כאותם שנים או שלשה הא מסקינן פרק קמא דבבא בתרא אכסנאי' לפי בני אדם מתחלקות ולא לפי בתים ופירש רש"י שם אכסנאו' שנותנין לבני חיל המלך והייכו מעין כדין דידן · ותו דלפעמי' אד' בינוני יש לו בית קטון ולעשיר בית גדול ראוי לקבל הרבה אכסנאי ואיך יתכן שיתנו או שישאלו המכעות ושימושי דערסא בשוה וצריך לומ' דהראשוני' שהנהיגו כך דלא חלקו· אמנם בכל הדברים דלא ידיע לן מנהג בברור אית לן למיזל בתר בנוע ודרך פשרה קרובה ונוטה להדין והסברא והעשירים לא יתמנמו ביותר דלפום דינא הנמנא בספר לכאורה הכל נחשב ונגבה לפי שבח ממון גם הבינוניים והעניים אל ידקדקו ביותר דנהי כמי דאמת הוא כמו שכתב האשירי דכל כוונת האומו' בהטלת משא על היהודים הכל בשביל הממון מכל מקום גם זה אמת אשר בזמנינו נתרבה משעת' עלינו ויקונו מפנינו ואנחנו נקונים בעיניהם כמה פעמים מרבי' לתבוע תביעו' ולהטיל עולי' שהן כי האי גוונא שאין מבקשי' במזומן בשביל ריבוי הבעלי בתים וגודל דירותיהם אפילו שאינם כולם עשירי' בממון ולכך קשה מאוד היה להעמיד דברים הללו על דין תורה ·

שמז

דין אפטרופוס ויתומים

שאלה אפטרופוס של יתומים נתן ממון היתומים לזכותם ולטובתם לראובן במעמד שלשתן מי הוי נתינה או לאו ·

תשובה יראה דלא מהני דלא תיקנו מעמד שלשה בכי האי גוונא וראייה מהא דכתב אשירי משם הרמב"ן פרק קמא דגיטין דאם שלח הנותן שליח להקנות במעמד שלשה לא מהני משום דקנין מעמד שלשה מילתא בלא טעמא היא והכי דלא לוסיף עליה והבי' ראייה לזה מעובד' דאיסור גיורא פרק מי שמת שלא היה ירא רבא שישלח איסור שלוחו אליו ויקנה לרב מרי במעמד שלשה משום דלא הוי קנה כי האי גוונא · ומסיק דאם שלח המקבל שלוחו אל הנותן והנפקד דמהני דלא אמרינן הבו דלא לוסיף אלא לענין הפקעת ממון מיד הנותן ולא לענין זכיית המקבל עד כאן · והשתא נראה בנדון דידן מכל שכן דלא מהני דמה התם דעשאו שליש מדעת וקי"ל בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו אמרינן הבו דלא לוסיף גבי אפטרופוס דמפקיע ממון היתומים שלא מדעתן קל וחומר דלא לוסיף עליה ואף על גב דכתב אשירי בשם רבינו חננאל פרק קמא דבבא מציעא לענין תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים דאף על גב דשליח שעשאו מדעת לא קנה אם תפס למשלחו אפטרופוס תופס ליתומים אפילו במקום שחב לאחרים קנה משום דיד אפטרפוס עדיף משליח שעשאו מדעת יש לומר דהייכו לזכות היתומים שוייה רבנן ידו כיד היתומים אבל לענין הפקעת ממון לעולם לא עדיף אפי' כשליח ובעין זה אמרינן פרק הניזקין יתומים הרי

הן כהקדש לטובה ולגריעותא אינ׳ כהקדש ואע״ג דפירש רשב״ם פ׳ מי שמת דהך תקנה דמגיור נ״כ׳ דהלכת׳ בלא טעמא הוי הייכו בלא טעם גמור · אבל מ״מ קצת טעם היה לחכמי׳ לרב׳ משו׳ תיקון העולם שמיד׳ זו נוהגין בין התגרים שלא יצטרכו לעדים ולקנין בכל פעם אם כן לפי זה הוי לן למימר דמהני אף באפטרופוס של יתומי׳ דאי תימא דלא מהני הוי רעה לדידהו דזמנין דאיצטריך א אפטרופוס לתגר בנכסיהן ולא משכח מאן דשקיל וטרי בהדיה אי מצריכין לעדי׳ ולקנין בדידהו וכי האי גוונא מסיק בנזקין יהיב זוזי ליתמי אפירי ע״ש מכל מקום יש לומר דודאי דהיכא דאיכא למימר דזימנין הוי רעה לדידהו מוקמינן להו אדינא ולא מ מחמירינן בהו חוץ מן הדי׳ כיון דהך חומרא אתי לידי קולא אבל למסמך כולי האי אהך טעמא דזמנין הוי רעה לדידהו ובשביל כך נפקי ממונא במילתא דלית ביה טעמא ודמדינא לא מהני הקנין לא עבדינן ושייך שפיר למימר הכא דלא לוסיף עליה ·

שמח

שאלה ראובן הוציא הוצאות על היתומים לצורך פרנסתם ומזונותם שלא על פי ב״ד מי אמרינן כי האי גונא הניח מעותיו על קרן הצבי או לאו ·

תשובה ירא׳ דאין לדמות כדין דידן להא דתנן פרק בתרא דכתובות מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו דקי״ל התם דהניח מעותיו על קרן הצבי כמו שאפר׳ ולא מבעי׳ לר״ח ורבינו תם התם באשירי דסברי דווקא במזונות אשתו משום דאפשר מצמצמ׳ הית׳ במעשה ידיה להתפרנס ודמי למבריח ארי מנכסי חבירו דאין חייב חבירו לו כלום משום דאין מצילו רק מן הצער ולא מן ההפסד אבל אם פרע חובו עבורו חייב לשלם לו מה שפרע עבורו ואם כן כדין דידן דברי הפסד שהרי אי אפשר ליתומים בלתי מזונות ופרנסה והם אינ׳ בני מלאכ׳ כלל להתפרנס ממעשה ידיהם ולכן חייבים ודאי לשלם אלא אפילו לפירש ר״יבא ומהר״ם דמסיק כוותיה פרק הכונס במרדכי דאפילו פורע חובו נמי הניח מעותיו על קרן הצבי מכל מקום לדידהו נמי אין הטעם אלא משום דהא נמי חשיב מבריח ארי דאינו מצילו מן ההפסד אפילו אם הב״ח דוחק ותירץ רבי יצחק על שני טעמי׳ דלא חשיב מציל מן ההפסד פורע חובו כיון שמן הדין הוא חייב לו ונרא׳ לבאר טעם זה דכיון דמן הדין חייב לפרוע לו מה לו לזה להוציא מעותיו במקומו הואיל ולא בקש ממנו ולא דמי למבריח ארי היכא דברי ההפסד דנוכל לומר דעתו של זה היה להציל ממון חבירו שלא יהא נפסד ומקולקל ועל מנת לחזור וליטול מחבירו מה שהכנהו ולפי טעם זה כדין דידן נמי נוכל לומר דלא היה יכול לראות בעוני וחוסר כל היתומי׳ והוציא עליהם על מנת לחזור וליטול מהן ולפי טעם שני שחלק רבי יצחק דלהכי הוי פורע חובו מבריח ארי אפילו בב״ח דוחק משום דמצי למימר הייתי מוציא הרבה אוהבים שהיו מרחמים עלי והיו פורעים עבורי על מנת שלא להשתלם ומסיק מהר״ם דטעם זה איננו אלא בחוב שהוא מחוייב מן הדין אבל חוב הבא עליו בגזל ובאנכפרות לא אמרינן שהיה מוציא אוהבים שהיו מרחמים עליו שהיו פורעים עבורו ולפי טעם זה נמי כדין דידן לא אמרינן שהיו מוציאין הרבה א אוהבים שהיו מפרנסים אותם בחנם דכיון דיש לעצמם די למה יפרנסם אחר מנכסיו הא אית׳ פרק מציאת האשה דלרבנן דרבי יודא יש לו ואינו רוצ׳ להתפרנס אין נזקקים

לו ואפילו לרבי יודא דסבר נזקקים היינו על מנת לפרוע ממנה לאחר מיתה ומחיים לא דדילמא תו לא שקיל כדמפרש התם והכא לא שייך ההוא טעמא לכך נפרעים מהן מחיים ואם תאמר משום הכי הניח מעותיו על קרן הצבי בנדון דידן משום דהיה לו להודיע לב״ד שהן אבי יתומים נראה דמשום הכי אין להפסידו אפילו אי הוה ב״ד סמוכין לו וראייה מהא דתנן מי שהלך למדינת הים ועומד אחד ופרנס את אשתו כו׳ וכתב שם במרדכי בשם ר״ב דלאו דווקא למ״דה שא דבר ההוא נקט והשתא אמאי לא נימא דלרבותא נקט ולא מבעיא אי הוה הבעל כאן דאבד מעותיו דהיה לו להודיע לבעל שרוצה ל לפרנסה אלא אפילו הלך למ״דה נמי אבד מעותיו אלא על כרחך אין לחלק בשביל שהי׳ לו להודיע וכי תימא מילי דיתמי שאני דאין לעשות שום מעשה הנוגע בנכסיהם רק ע״פ ב״ד כדאיתא באשירי פרק שמנה כיזנ׳ אהא דההוא חמר׳ דיתמי דהוי בידי׳ רבינא זוטא כו׳ דשאני הכא דהלוה להם לצרכם ולחיי נפשם והכי מסיק אשירי פ״ב דכתובות דקטן שלוה מאחרים לצורך פרנסתו חייב לפרוע לכשיגדיל כמו שהוכיח רבי׳ מאיר הלוי התם ואפילו לדברי הר״ר יונה התם דכתב שאינו צריך לפרוע משום דחיישינן שמא ילוה יותר מצרכו ויבזבז ממונו וטעם זה לא שייך באחרים שהוציאו הוצאות על היתומים ד דמסתמא לא יצאו דרך בזבוז רק לצורך שהרי בני דעת הן ומכל מקום צריכין הן לברר שהוציאוהו הוצאות לצורך ולא לבזבז דהכי מסיק אשירי אקטון שלוה מאחרי׳ שאם לוה כדי לבזבז אין חייב לפרוע לכשיגדיל וכל שכן בנדון דידן ונראה נמי כיון דכתב אשירי דקטון שלוה לצורך חייב לפרוע והטעם הואיל ומקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלים הוא הדין הלואתו הלואה ואם כן אם יש לקטון אפטרופ׳ אין הלואתו הלוא׳ כמו שאין לו מקח וממכר אם יש לו אפטרופ׳ כדמסיק תלמודא פרק מציא׳ האשה ובנדון דידן שהוציא עליהם לצרכם נוכל לומ׳ דאפי׳ אם יש להן אפטרופא חייבים לשלם אם יוכל לברר שלצורך הוציא כיון דבריר׳ לעיל דלא הוי כמבריח ארי משום דהציל אותו מן ההפסד שהרי היו חסרים לחם ושמלה ומה בכך אם יש להן אפטרופ׳ לאפטרופ׳ גופא אם היה אחד מצילו מן ההפסד בלא ידיעתו היה חייב לשלם ואם היו שו היתומי׳ סמוכי׳ לאותו שהוציא יכיאו׳ עליהן ואין להן אפיטרופ׳ נרא׳ דמילתא דפשיט׳ היא דלא הניח מעותיו על ק״ה דמשנה שלימ׳ בפ׳ הניזקי׳ דיתומי׳ שסמכו אצל בעל הבית יש לו כל דין אפטרופ׳ עליהן:

שמע

שאלה ראובן ואשתו לאה נהרגו ביום הרג רב והיו להם ילדי׳ בני חמש ושש ושבע ולקחום הגוי׳ והעבירום על דתם ונתפזרו בין הגוים ונטמעו אין ידוע אם הם בחיים או בחילוף ואילו הילדים ידועים לנו ע״פ עדים אבל אין ידוע אם היה להם עוד ילדי׳ קטנים כמו בני שנה או שתים ובשנה תשיעית לאחר שנת הרג רב נפטר גד אביה של לאה אשת ראובן שהיה דר במדינה אחרת ולא הניח זרע ליורשו ובא אשר אחיו לירד לנחלה ועמד שמעון אחי ראובן כנגדו וטען הירושה נפלה לפני ילדי אחי ראובן שהן בין הגוים כי הם זרעו של גד ואני הוא הקרוב להם להיות אפטרופא על נכסיהם ונם אולי יודע לנו היכן הם ואם ימותו לאחר זמן אני יורש שלהם בשיב. אשר אחי גד ילדי ראובן נטמעו בין הגוים אולי כבר מתו כולם ואפילו היו עדיין בחיים הרי הגדילו בין הגוים קודם שנפטר אחי גד וכיון

דלא

דלא חזרו לדת האמת הרי הן כמשומדים
גמורים שאין להם תורת ירושה טען שמעון
אחי ראובן אני אומר עדיין בחיים הן ויש
להן תורת ירושה ועוד אני טוען אולי היו
לאחי ולאשתו עוד ילדים קטנים שלא הגדילו
עדיין בין הגוים ובמקום אותם ילדים אני
בא השיב אשר אני אומר שלא היה להם רק
אותם ידועים על פי עדים הדין עם מי בכל
אלו הטענות והתשובות:

תשובה יראה לדברי שמעון ואשר
שניהם כנוסים הן וכל אחד
טוען ומשיב דברים הראויים לטעון ולהשיב
אבנו צריכי' לבאר מן התלמוד ופסקי הגאוני'
מסקנא דמילתא על כל טענה ותשובה ולמי
תמכית הדין נותן טענת אשר הראשונה
שהשיב מתו ילדי ראובן קודם שנפטר נר
אבי אמם לא טענה היא זאת דאוקמינהו
בחזקת קיימא כל זמן שלא נתברר שמתו
ומשנה שלימה היא בפרק כל הגט המביא גט
ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנו לו
בחזקת שהוא קיים וכן בת ישראל לכהן
אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים וכן
השולח חטאת ממדינת הים מקריבין אותו
בחזקת שהוא קיים אלמא סמכינן אחזקה
כי הך אפילו לגבי זקן וחולה וכל שכן לגבי
ילדים ובריאים ואין נראה לחלק דדווקא זמן
מועט כשיעור מהלך ממדינת הים מוקמינ'
אחזקת חיות אבל זמן מרובה ח' או ט' שנים
ילפי' לא מוקמינן כולי האי אחזקת חיות ע"כ
אין לחלק הכי דהא כל מוקמיי אחזק' מנגע
לה פרק קמא דחולין וכן פרש"י בהדיא פרק
כל הגט אמתניתי' דלעיל דמנגע ילפינן לה
שחזק' דנגע איכו שא לשעה מועטת כדאית'
התם פרק קמא דחולין ודילמא אדנפיק כניר
לה שיעורא כו' ואם כן מכלן למגמר מיניה
אפילו כדי להלך ממדינת הים שהוא מופלג

יותר הרבה משיעורא דחזקת נגע והו' הדין
דגמרינן מה שמופלגים אפילו שלשים שנים
מזמן מהלך ממדינ' הים ואין צריך להאריך
בזה ואף על גב דאיתא פרק המפקיד אמר
אביי היכי נעביד נוקמיה לנכסי בידי דברת'
דילמא שכיב' סיבתא ואין מורידין כו' ומקשין
שם התוספות ואם תאמר הא תנן פרק כל
הגט המבי' גט ממדינת הים והניח זקן או
חולה נותנים לו בחזק' שהוא קיים וי"ל דלגבי
גט דו' קא אמרינן בחזקת שהוא קיים משום
עיגונ' וכן בשביל אכילת תרומה וקרבן אבל
הכא אדרב' החמירו בנכסי יתומים להחזיק
הסיבת' ובריתא כמתה כדאמרי' לעיל דאפי'
עביד עיטדא לא מחתינן אף על גב דאית
ליה קלא אכ"הכא שכשבו חיישינן טפי דילמא
מתו לפי שעשו להם ייסורים ע"כ: והשתא
לכאורה משמע בשינוי קמא דלא מוקמינן
בחזקת שהוא קיים אלא משום עיגונא וכי
האי גונא אבל לגבי ממונא לא אמרים כי
דייקינ' שפיר לאו הכי דעת התוספות אלא
סברי דכל היכא דליכא סברא לא להקל ולא
להחמיר ודאי מוקמינן לה אחזקת קיים שא
דקש' להו אמאי החמירו הכא טפי מלגבי גט
ותרומה וקרבן ומתרצים דהתם דווקא ראוי
להקל משום עיגונא וכן משום אכילת תרומ'
וקרבן דמצוה ניהו אבל גבי יתומים אדרבה
החמירו ולכך נקטו התוספות לשון אדרבה
כדי לחזק התירוץ דהתם דווקא ראוי להקל
משום עיגונא והכא אדרבה ראוי להחמיר
אבל איכו רוצה לומר כלל דלא אזלינן בתר
חזקה שא במקום שראוי להקל ותדע דהתוס'
פרק כל הגט מקש' כמו' היא קש' דמקש' פרק
המפקיד ומתרצי דלגבי יתומים החמירו
טפי ולא תירצו מידי דמשום עיגונא הקילו
אלמא דסבירא להו דאפילו היכא דליכ' טעמא
להקל מוקמינן אחזקת' וכאן לא רצו להאריך
כדי

כדי לחזק התירוץ כיון דהאמת הוא דבחד
כר מתרץ שפי' וקל להבין ועל כרחך נריכינן
לומר דלא סליק אדעתייהו דתוספות דלא
מוקמינן אחזקתא אפילו מדאורייתא ודווק'
גבי גט ותרומה וקרבן הקילו חכמים דתקש'
לן בשלמא גבי גט יש כח ביד חכמים להקל
מדברי תורה מטעם דכל המקדש אדעתא
דרבנן מקדש אלא תרומה וקרבן מאי טעמ'
אלא כיון דמדאורייתא ודאי מוקמינן לעולם
אחזק' חיים לגבי ממון הירושה לא שייך לא
קולא ולא חומר היכ' דלא תפיש חד מנייהו׳
ומה שהשיב עוד אשר דכיון דהילדים הללו
כבר הגדילו בין הגוי' ולא חזרו קודם שנפטר
אחיו גד המוריש ולכך תורת משומדים
נמורים להם שאין יורשים את מורישיהם
ענין זה נריך ביאור יפה אימת ובאיזה
ענין לא ירשו המשומדים את מורישיה' ולמי
כתב' ירושתם ואם חוזר' להם אם יחזרו אחר
כך לדת האמת או אם איכה חוזרת להם׳
הרמב״ם כתב וזה לשונו ישרא' שנשתמד יורש
את קרוביו הישראלים ואם ראו ב״ד לאבד
ממונו ולקונסו שלא יירש כדי שלא לחזק ידי
הרשעים הרשות בידם ואם יש לו בני' בישרא'
תנתן ירושת אביהם המשומד להם וכן
המנהג תמיד במערב עכ״ל וכן כתב סמ״ג
בלשון הזה ואשירי פ״ק דקידושין כתב וז״ל
מכאן פוסקים דישרא' משומד יורש את אביו
וכן מסתברא דאע״פ שחט' ישראל הוא לקדש
האשה ולגרש' מכל מקום אם אפשר טוב לתת
ביד ב״ד דלא יהבינן ליה דאזיל ואכיל בגיות'
כדאמר לענין קנס בכתובו' ואם ישוב תנתן
לו ירושתו ע״כ׳ ובטור חושן כתב וז״ל שאלה
לא״א ז״ל שאלת משומד שהיה נותן ירושתו
שהיה לו לירש מאביו לאמו ומת אביו ותבע'
אמו הנכסים ויורשי המשומד תבעו גם כן
הנכסי' תשובה רבי' יודא כתב בספר הני'

תשוב' אחת לרבי' משולם שמשומד אינו יורש
את אביו והבי' ראיי' מן הפסוק וכ״ל דאסמכת'
בעלמא הוא דאף על פי שחטא ישר' הוא ובנו
הוא לכל דבר אלא קנס הוא שקנסום חכמים
ואסמכוה אקר' וכיון שאינו יורשו מיד כשמת
אבי המשומד זכתה בת המשומ' בנכסי אבי
אביה ולא היה למשומד זכייה מעולם כהן
ומתנתו לא הוי מתנה כלל דכיון שהפקיעו
חכמים ירושתו עמדה הבת במקומו וזכתה
בנכסי אבי אביה וכל טנדקי דמצית למעבד
ביה ביהדות ובניו' להעמיד הנחלה בחזקת'
אין עונש כדבר עכ״ל׳ ומרדכי פ״ק דקידושין
כת' בשם מר נדק גאון ופר״ח דמשומ' אינ' יורש
מן התורה אבל ראבי״ה כתב דיור' דבר תורה
אף על פי שחטא ישראל הוא אבל יש כח ביד
חכמים להפקיע ממונא דהפקר בית דין
הפקר כדאמר פרק קמא דכתובות יהבינן
לה קנס דאזלה ואכלה בגיות' ונראה לראבי״ה
דאפילו לדברי הגאונים האב יורש את בנו
המשומד דאמאי נקנסיה וכן הבעל יורש
את אשתו שנשתמדה ואפילו מת מורשיה
לאחר שנשתמדה זכה בירושתה דלא קנסינן
לבעל כו' עד וכן פסק ראבי״ה הלכה למעשה
עד כאן דברי הגאונים׳ ומעתה נבאר
תמצית הדין היוצא מדבריהם הרמ״בם כתב
ואם ראו ב״ד לאבד ממונם הרשות בידם
משמע מדבריו דנריך הענין דרישת ב״ד
אם משומד זה ראוי לקונסו ולאבד ממונו
ולאו מילתא דפסיקא היא בכל המשומדים
דפקע ירושתם ומדברי אשירי משמע יותר
הכי שהרי כת' דטוב לתת ביד ב״ד שאם ישוב
תנתן לו ירושתו ואף על גב דכת' בתשובתו
בטור חושן דלעיל דכיון דאינו יורשו מיד
כשמת אבי המשומ' זכת' בת המשומ' בנכסי
אבי אביה ולא היה למשומ' זכייה מעולם בהן
משמע מדבריו הללו שאפילו שעה אחת אין

לו כד ירושה ומעיקר׳ פקע כח ירושתה וי״ל דההוא עובדא הוה בעניי׳ זה דאותו משומד לא הוה ביה כד הרהור תשובה ואביק מביק במינות עוד בחיי אביו שהיה פשיטא ראוי לקונסו להפקיע כח ירושתו מיד שלא יהא לו בה כד זכייה כלל אבל כל היכא דיש בטחון ספיק׳ שמא יחזור בתשובה היום או למחר או ליומא אחריני׳ לעולם אין מפקעים ירושתו מידו אא״כ מפקחינן בית דין על הדבר כדמשמע לשון הרמ״בם ואשירי דלעיל והא דאית׳ במרדכי פ״ק דקידושין מתשובת רש״י דהכפקד מן המשומד ושלא יד לזכות בחיי המשומד זכה בו דמשומד לע״ז מין הוא ונופו וממונו מופקר וא״כ כ״ש מאי דנפל ליה למשומד בירושה דהכתי לא אתי לידיה כ״ל דהתם כמי איירי במשומד דאביק מביק בע״ז ולא הזיכ׳ בי׳ כד הרהור תשובה ואי ק׳ לן בההיא דתשוב׳ רש״י דכתב דכל הקוד׳ בממונ׳ זוכ׳ א״כ אמאי כתבו הרמ״בם ואשירי דבניו יורשי׳ מה שהי׳ ראוי הנ׳ליר׳ ונע״כ איירי במשומ׳ שהוא ראוי לקונסו מיד כדמבואר לעיל א״כ כימא הואיל ומן הדין ירוש׳ לקמ׳ דמשומד כפלה שא דקנסינ׳ ליה א״כ יהא ממונו מופקר וכל הקודם בה כה לא ק׳ מידי דודאי ממון משומד בחייו הפקירו חכמי׳ לכל דאין סבר׳ כלל לומר דלא יהא הפקר רק ליורשים דלא מכינו יורשי׳ מחיים אבל ממון של מורישי המשומד שהן כשרים לא הפקירו אלא שקנסו המשומד וסלקוהו מאותו ירושה כאילו אינו ראוי לירש וממילא יירשו שאר הקרובים וק״ל ולפי מאי דאסיקנן לעיל דצריך דרישת ב״ד ופיקוח במשומדים אם ראויי׳ הן להפקיע כח ירושתם מיד א״כ בנדון דידן שילדי ראובן הידועי׳ הי׳ נאנסי׳ בקוטנ׳ כה״נ ודאי יש ספק אולי יתעורר רוחם כשיהיו בני הבנה יפה לחזור לדת האמת ושפיר קטען שמעון אחי ראובן שהו׳ יהיה אפטרופ׳ על ירושת נד זקני׳ של הילדי׳ עד יתראה לב״ד אם יש תקוה עוד על חזרת׳ ומכל מקום אם יתברר שמתו אח״כ יירש הוא אותם כי הוא יורש שלהם והירושה קמי׳ נפלה ולא נסתלק׳ ממנו בשמת המוריש אמנם נראה דאין לומר הכי די״ל דהרמ״בם ואשירי כמי סביר׳ להו דמדינ׳ יש לקנוס כל המשומדי׳ מיד כשעומדי׳ ברשעת׳ אפי׳ שעה אחת ולא חזרו מיד לדת האמת הואיל ואינו דואג שימות פתאום ברשעו אלא שחושש לנעילת דלת בפני בעל תשובה ולכך לא הפקיעו ירושתו מיד וכה״ג אמרינן פ״ק דקידושין דגר יורש את אביו הגוי מדרבנן כדי שלא יחזור לסורו ואע״ג דמדינ׳ לא ירית כדאיתא התם וכיון דטעמא הכי הוא א״כ כל מה שב״ד מפקיחי׳ וחוקרים אם ראוי המשומד הזה לקונסו אם לאו ואם יש לשמור ולהחזיק בירושתו אם יחזור בתשובה אין זה כלל בשביל שאם ימות הוא אח״כ שתפול הירושה בפני יורשיו דאין בזה משום נעילת דלת כלל עיקר אלא דעת ב״ד אינו כ״א לפתוח לזה המשומד כדי שיחזור בתשובה וירש ממון ירושתו דממון נפשו של אדם חומדתו וג״כ בשביל שלא ימרה לבו ולא יקשה רוחו מלשוב משום דהפקיעו ירושתו ממנו אבל אירושת יורשי׳ ודאי לא קפיד ותו דאפשר י״ל דתוכיח סופו על תחילתו דכיון שמת ברשעתו הוכיח דמעיקר׳ כמי כשמת מורישו לא היה בו כד הרהור תשובה וא״כ מעיקרא היה מסולק מירוש׳ זו כאילו מת א״כ יורשי המוריש הן הן היורשי׳ כדמבואר לעיל ואע״ג דבפ״ב דחולין פליגי בה רשב״ג ורבנן אי אמרינ׳ הוכיח סופו על תחילתו גבי משומד לע״ז ואיתא התם דמעשה היה בקיסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר׳ ובתשובה בא״ז כמי כתב בההוא עובדא דריב׳ אחת שנאנס׳ בנזיר׳ בורנק״בורט

ולא אמרי׳ הוכיח סופו על תחילתו בכה״ג אלא
אה״נ מוכח איכא למימ׳ הכא דאיכא ריעותא
קמן דעומד ברשעתו לעבור על כל עבירו׳
שבתורה ולא חזינ׳ בי׳ השתא מידת תשובה
בידי אמרינ׳ לכ״ע הוכיח סופו על תחילתו
וה״נ מחלק תלמודא התם פ״ק דחולין דילמא
שאני התם דאמר כתבו · אפס צריך להתייש׳
לפום סברותיו דלעיל דחכמים סלקו את
המשומד מן הירושה כאילו איננו וממילא ירשו
אז יורשי המוריש ולא יורשי המשומ׳ א״כ מאי
טעמ׳ דראב״י דפסק בעל יורש את אשתו
המשומד׳ אפילו מת מורישיה לאחר ש
שנשתמדה ואמאי הא הבעל לא בא אלא מכח
אשתו המשומדת וכיון דהמשומדת ראויה
לקנוס מסלקינ׳ לה מן הירושה דתיהוי כמאן
דליתא וממילא יורשי מורישיה ירשו הנכסי׳
אע״כ סבר ראב״י כיון דמדאורייתא׳ ירית
המשומד אלא משום דקנס חכמי׳ שקלוה
מיניה מכל מקום כ״כ לא שקלוה מיני׳ ואית
לי׳ זכיי׳ עדיין שהקרוב לירש לדידי׳ הבו ליה
רבנן בירושה ולא לקרובו של מוריש הנכסים
ונראה לחלק שפיר דלא דמי׳ כלל ירושת
הבעל בנכסי אשתו שנפלה לה הנכסים
ממוריש׳ לשאר ירושת הקרובי׳ דבעל בנכסי
אשתו אפי׳ בחייה זכייה טוב׳ אית ליה כנגי׳
כדמסיק פ׳ החולץ ופ׳ הכותב דלאביי ידו
כידה ולרבא ידו עדיפ׳ מיד׳ א״כ מיד כשמת
מורישה של המשומדת נפלה ירושה לקמיה
דבעל טפי מלקמה דידו עדיפ׳ מידה לרבא
דק״ל כוותי׳ ומהאי טעמא ירתי לה יורשי
היבם כדאיתא פרק החולץ ה״נ הכא הבעל
במקומ׳ קאי מה שאין כן באח או בשאר קרוב
שאין לו בר זכייה בנכסי אחיו או קרובו בחייו
וק״ל · ומה שרונה שמעון לזכות עוד מטעם
אחר משו׳ דמס׳ תמ׳ אשת ראובן אחיו ילדה לו
עוד ילדי׳ קטני׳ שלא הגיעו לכלל גדלות בשעת

פטירת המוריש גד זקינ׳ כמו שביארנו בשאל׳
נראה דהך טענ׳ נמי טענ׳ ראויי׳ היא וצריך
נמי להתייש׳ בה אמנם יש להשיב כמו שאבאר
פרק בתרא דיבמות מוכח דרוב נשים
מתעברות ויולדו׳ אפילו בדלית׳ לאשה ובעלה
לקמ׳ אמרינ׳ מסתמא נתעברה וילד׳ ומוכח
הת׳ נמי דרוב גמור הוא מדאורייתא׳ וא״כ
אמאי לא ניזל בתר רוב׳ ואף על גב דק״ל
כשמוא׳ דאין הולכי׳ בממון אחר הרוב גבי
מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הא הוכיחו
התוספות פר׳ לא יחפור בשמעתא דניפול
דוודקא היכא דאיכא חזקת ממון כנגד הרוב
לא אזלינן בתר רוב׳ אבל בכדון דידן דאי׳
אחד מהן מוחזק שהירושה מונח ביד ב״ד ניזל
בתר רובא ולא שייך נמי כאן כספיקא דירוש׳
דכאן נמי שמעון אחי ראובן איננו טוען לירש
עכשיו מכח בני אחיו אלא טוען דהירושה
לא תנתן לאשר אחי גד ותהא מונח׳ בידו
בחזק׳ בני אחיו שהן בני בתו של גד המוריש
וכן הן חזקת השבט של גד המוריש דמזרעו
הן ואיהו שמעון לא בעי אלא למיהוי א
אפטרופ׳ על הנכסי׳ שאם יבאו בני אחיו מן
הגוים שהם מטומעים שם יטלו ירושת׳ ואם
ישהו בטינופ׳ גם הם עד שיגדלו מאז יטול
הוא את ירושתם כי הוא היורש שלהם בלי
ספק וכשנפלה הירושה היו אנוסים ממש
וכישר׳ לכל דבריהם כי קטני׳ הוו ופתוי קטון
וקטנה אונס הוא והוא יורש׳ בודאי · אמנם
נראה להשיב שפיר ונראה דהא דק״ל אין
הולכין בממון אחר הרוב היכא דאיכא חזקת
ממון כנגד הרוב אע״ג דבשאר דוכתא אמרינן
רוב׳ וחזק׳ רוב׳ עדיפ׳ דשאני חזק׳ ממון דאי׳
בה טעמא המוציא מחבירו עליו הראייה
ורוב׳ לא מיקרי ראייה וא״כ נראה דדמי׳ כדין
דידן ממש להאי דפרק החולץ ספק ויבם
שבאו לחלוק בנכסי מיתנ׳ יבם אמר את ברא

דידי

דידי והיבום היה כדין וזכיתי בנכסי מית׳
אחי כי קמתי על שמו לנחלה וספק אמר אנ׳
בר מינכ׳ ואני יורשו והיבום שלא כדי׳ היה
דהיה לו זרע דמסיק התם דחולקים ומקש׳ שם
האשירי אמאי חולק הספק כלל דל תורת
יבום מהכא לגמרי לימא ליה יבם לספק אני
אחיו של מיתכ׳ ואני יורשו בודאי דהנכסי׳ הם
בחזקת השבט ואת ספק אם אתה יורשו כלל
שאם בני אתה ולא בנו אין לך שום תור׳ ירושה
בחיי ולא תוכל להוציא הנחלה מחזקת׳ מספק
ומתרץ שם אשירי דאיירי דעדיין הסבא אבא
דמיתנא קיים והוא קוד׳ לכל יוצאי יריכו ואכ״
לא יוכל היבם לזכות רק מתור׳ ייבום .ו
וכדמפר׳ התם הא קמן אי לא הוי הסבא קיים
היה היבם דוחה הספק משום דהנכסי׳ היו
בחזקתו שהרי הוא ודאי אחיו של מיתכ׳ אע״ג
דאם היה הספק בנו של מיתכ׳ הוא קרוב טפי
מיבם מכל מקום חשביכ׳ להו לנכסים בחזק׳
היבם מפני שהוא ודאי גבי כדון דידן כמי
אשר אחי גד ודאי הוא לפניכו לירש את אחיו
ואי׳ ידוע שום קרוב לירש יותר ממנו ואכ״ אי
לא משום רובא דלעיל היו הנכסים בחזקתו
ואין כח ברוב להוציא ממון מחזקתו כדלעיל
ואשי׳ קרי לי׳ כה״ג ויוציא נחלה מחזקת׳ לעיל
גבי ספק ויבם׳

טכ

דין מתנת שכיב מרע

שאלה ראובן ציוה מחמת מיתה
שיתנן מנכסיו לבת בנו
עשרי׳ ליטר׳ ותקנה בהן חגורה אחת יפה
ונפטר ראובן אח״כ כמו חדש ימים נפטר׳ גם
האשה בת בנו קודם שהגיעו המעות לידה
והניחה בן קטון והיה חי אחר פטירתה כמו
שנה ונפטר גם הוא והנה בעל האשה תובע
העשרים ליטרא מחמיו בן ראובן כי עדין לא
הוציאם מידו השיב לו בן ראובן אבי לא צוה
אלא שתקנ׳ בתי חגור׳ עבור אותם כ׳ ליט׳
והלא נפטרה בזמן מועט אחר פטירתו ועל
כן נתבטל מחשבתו וצוואתו והבעל טוען לא
נתבטל בשביל כך הדי׳ עם מי׳

תשובה ירא׳ הדבר צריך דיקדו׳
כמו שאבאר ונראה ד׳
דודאי דאי לא הוי שום זרע לאשה זאת לא
הוי מידי משא בתביע׳ הבעל מטו׳ דכה״ג לא
בא ממו׳ זה ליד אשתו מעול׳ ומחוסר גובייכ׳
חשיב ראוי ואין הבעל יורש את אשתו בראוי
וגרע טפי ממלוה בשטר דאית לה לאיתת׳
בנכסי מלוג שלה דלא ירית לה בעל משום
דחשי׳ ראוי אע״ג דההוא ממו׳ אתא לידה כבר
אבל כיון דהוי להאי איתת׳ בן והניח׳ אותו חי
אחר מות׳ אותו בן יורש כל כח וזכות שהיה
לה בעולם בראוי כבמוחזק וכשנפטר אח״כ
הבן יורש אביו כל זכותו וכחו גם כן אלא שבן
ראובן טוען דהצוואה לא היתה אלא אדעת׳
דתקנ׳ בהכי מעות חגורה יפה וכוונתו היית׳
כבר נתבטלה קודם שהוציא מעו׳ מידו כראה
לכאורה דשפיר קטעין וכה״ג אית׳ במרדכי פ׳
אע״פ באחד שנדר והקנה מעו׳ לנדן׳ יתומה
להשיאה בהן ונפטר׳ היתומה קודם שהשיא
ופסק רבי׳ חיי׳ כ״ן דלא זכו יורשי היתומה
באותם מעו׳ כל עיקר דמשו׳ דאמדי׳ לדעתי׳
שלא הקנה אותם שא ע״מ לכונס׳ ור״י וא״ז פסקו
התם כמותו וכת׳ דאומדנ׳ גדולה היא שלא
הקנה אלא ע״מ לעשות בהן מצוה ואף על גב
דראבי״ה פליג עלייהו התם וכתב לא כל
האומדנו׳ שוות וכיון דהקנה המעו׳ לענייס
כעש׳ נדר וזכת׳ היתומ׳ בהן מיד וזכו היורשי׳
מכח ואכ״ בנדו׳ דידן נמי דכיו׳ דקי״ל דדברי ש״מ
ככתובי׳ וכמסורי׳ דמי מיד זכת׳ האשה בהכי

כ״ליט׳ ואתי יורשים וזכי מינה ומכל מקום מה בכך אכתי פלונית׳ דרכוות׳ היא ולא מפקינ׳ ממונא אמנם כר׳ בנ״דון דידן ליכא אומדנא דמוכח כלל כי התם דאיכא אומדנא גדולה שלא כיון לעשות זה כמעו׳ הללו אלא מפני שמים ולא לתנם במתנ׳ לאיכשי מעלמא מה שאי׳ כן בנדון דידן דאמרי׳ בפרק יש נוחלין ובפרק מי שמת דעתו של אדם קרובה אצל בנו וה״ה מסתמא אצל בת בנו ונוכל לומר דניחיה ודאי להקנות לה הכ׳ ליט׳ מנכסיו בלי תנאי ומה שנוה שתקנה בהן חגור׳ יפה כדי להראו׳ לה חבה יתיר׳ שהוא זוכר על קישוטיה בשעת פטירתו ואכ״איכ׳ למימר דבעניין זה כ״ע מודו דאמר׳ עלה לא כל האומדנות שוות. עוד היה נראה לזכות הכעל מטעם אחר דגרסי׳ פ״ב דביצה ההוא גבר׳ דאמר הבו ארבע מאות זוזי לפלונ׳ ולינסי׳ ברת׳ אמר רב פפא ארבע מאות זוזי שקיל ברת׳ איבעי כסיב איבעי לא כסיב טעמא דאמר הבו לו ד׳ מאו׳ זוזי ולינסיב ברת׳ אבל אמ׳ ליכסיב ברת׳ והבו ליה ד׳ מאות זוזי אי כסיב קא שקול אי לא כסיב לא שקול ומוכח התם מפרש״י ומהתוס׳ שהטעם הוא משום דאמרי׳ תפוס לשון ראשון ומיד כשאמ׳ הבו ארבע מאות זוז לפלוני זכה בהן משום דכתובי׳ וכמסורים דמי ומאי דקאמר אח״כ ולינסיב ברת׳ אי בעי עביד איבעי לא עביד וה״ה בנדון דידן מה שאמר שיתן מנכסיו לבת בנו עשרים ליטרא אותה מוחלה מיד ככת׳ ביס וכמסורי׳ דמי ומה שנוה אחרי כך שתקנה בהן חגורה תפוס לשון ראשון והגורה אי בעי קניא אי בעי לא קניא אמנם כל ימי תמהתי אהך פיסקא דתלמודא דבשלמא אהא דקאמר לעיל מיניה האומר עלי עולה ואנא בו ידי חניג׳ איכ׳ למימ׳ כי׳ תפוס לשון ראשו׳ משום דהואיל ויצא מפיו הרי עלי תו לא מצי למהדר אבל שכיב מרע מצי למהדר לגמרי אי בעי וכל שכן דמצי אחר כך להתנות כמה שירצה היאך נוכל לומר תפוס לשון ראשון על כן נר׳ דצריך לדקדק יפה אי אתיכא לדמוייה להא מילתא אחריתי. הנ״ה אמנם בסמ״ג במכות מקח וממכר מפרש טעמא דהאי מימרא משום דהיכא דקאמר הבו ליה ארבע מאו׳ זוזי ולינסיב ברתא רוצה לומר שתי נואות דליתבו ליה ארבע מאות זוזי וליתבו ליה כמי ברתא לכך אי בעי כמי לקבל רק נואה קמייתא ולא בתריית׳ מצי למיעבד אבל כי קאמ׳ ליכסיב ברתא וליתבו ליה ארבע מאות זוזי אמרי דחד נואה היא ותנאי הוא דקאמ׳ ליה אי כסיב שקיל אי לא לא ולפי זה כדון דידן ע״כ חד נואה היא ולא אזליכ׳ בתר תפוס לשון ראשון ורב אלפס מייתי האי עובדא ופיסקא דרב פפא בפרק מי שמת ומפרש כמי כמו בסמ״ג דלעיל ונרא׳ דהרוצה לדחוק קצת יתיישב לו דלרש״י והתוספו׳ סבירא להו כמי לפרש הכי·

שכא

שאלה ראובן ושמעון הוציאו דייתקי על לוי איך שאביו נוה במתנת שכיב מרע לתת לכל אחד מנה מנכסיו ולוי מערער כנגדם ומכחיש להם כמה דברים בענין הנואה שאם היו אותן דברים אמת לא היתה בנואה ממשות כלל והמה מכחישין לו באותן הדברים ו ואומרים שהוא משקר כדי לפסול הנואה אחר כך נתפשר לוי עם ראובן ופייסו בדמים כפי חלקו או קרוב לחלקו ושמעון פושט את הרגל ועומד בטענותיו הראשוני׳ ושמעון משיבו אם כדבריך למה ב נתת חלק לראובן השיבו לוי מה לך עלי אם הייתי נותן לראובן כל אשר לי בחנם הדין עם מי·

תשובה

תשובה יראה דיפ' משיב לוי בזה דלא מצי שמעו' להוכיח להו דמשקר בטענותיו לפסול הצוואה מדנתן לראובן חלקו כמו שאבאר ולא מבעיא אי ראובן פקח בטענותיו דמצי למימר טריחא לי מילתא לפלוג בהדיה אלא אפילו אי ראובן נוח יותר משמעון מכל מקום מצי למימר מקרבא נפשא טפי לגבי ראובן לוותר כנגדו ולא ר רציתי לחלוק עמו אף על פי שידעתי שהדין עמי ודמיא להא דתנן פרק מציאת האשה הפוסק מעות לחתנו ומת אמרו חכמים שיכול לומר ש היבם לאחיך הייתי רוצה ליתן אבל לך אין רצוני ליתן ותנא עלה בגמרא ואפילו הראשון עם הארץ והשני תלמיד חכם וכתב שם אשירי בשם גאון דדווקא פסק לחתנו אבל פסק לבתו שתנשא בו לזה צריך לתת לאחיו שהרי לבתו פסק ועדין היא קיימת אלמא כל היכא דמצי למיטען ולומר מה שנדרתי או עשיתי בשביל פלוני זה מ מאהבתי אותו נדרתי לו או עשיתי ואי אפשי לעשות כן לאחיו או לחבריה טענתיה טענה ואי קשה לן דאמרינ' פרק הכונס דן רב כרבי מאיר שאם כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה ובפרק מי שהיה נשוי מסיק רב אשי כמי הכי דבשני לקוחות אבדה כתובתה מטעם דאם איתא דנחת רוח עשתה לבעלה הוי להו למיעבד בראשון ואמאי לא טענה מקרבא נפשיה לגבי שני וחתמתי לו בשביל אהבתו כדי לקיי' לו המקח לפי שעה אבל לראשון שנאתי ובטלתי לו המקח' ולא חשתי על נחת רוח של בעלי לא קשיא מידי דהתם בלאו הכי דברים שבלב הם שהרי חתמה לשני אלא דקים להו לרבנן דרגילין נשים למיעבד נחת רוח לבעליהן ומשום הכי כי טענתה הכי טענותה טענה והיכא דאית לן גילוי מילתא דהך איתת' לאו רגילה למיעבד נחת רוח לבעלה לא שבקינ' לה למיטען אף על גב דלית לן הוכחה גמורה ותו דלא דמי כדון דידן להתם דהתם מתוך אהבה ושנאה תבטל נחת רוח של ב בעלה והא לא אמרינן ועוד דהיינו צריכין לומר דמתוך אהבתו של שני חתמה לו לקיים המקח לפי שעה ולא לעולם וזה דוחק וכל זה ליתא בכדו' דידן · ואי' להקשו' אכדו' דידן מהא דאמרינן פרק חזקת הבתים ואי דלית ליה כנא דפירי לאלתר הוי חזקה ופירש שם רבינ' חננאל דאי לאו דקרקע דלוקח הוי לא היה המערער מקבל ממנו דורון מאותו קרקע ופסק מיניה מהר"ם במרדכי שם דאם אחד מבקש חבירו להתיר לו הישוב שנה אחת הורה והוכח בזה שאין לו חלק בישוב דאם לא כן לא היה מבקש ממנו להתיר לו שנה ויחזיק בזה טענותיו שלכנגדו על הישוב לעולם ע"כ ולפי סברא זו בנדון דידן כמי כימא אי לאו דידע שיש ממש באותו דייתקי לא היה מתפשר עם ראובן ויחזיק בזה טענותיו של שמעון דהא קמן התם אמרינן האי סברא אף על גב דלצורך עצמו היה מבקש התרת הישוב יש לחלק דודאי לגבי מערער גופיה לא קא עביד מילתא שיחזיקו בו טענותיו · אבל לגבי אחריני אפילו לגבי אחיו דמצי לתרוצי שפיר דמשום דמקרבא נפשיה לגבי' קעביד הכי ואינו חושש כי סבור שלא יתחזקו טענותיו שלכנגדו בזה ·

שכב

שאלה פלוני אחד שתוקי ולא היה לו זרע והיה לו בית ונוטה למות וצוה במתנת שכיב מרע לתת הבית לאחר נכשמת בא ראובן והחזיק בבית כדין ה המחזיק בנכסי הגר כמו של מי יפה של ראובן מחמת חזקה שהחזיק או של האם מחמת הצוואה של ש"מ ·

תשובה יראה דחולקים הבית שוה בשוה כמו שאבאר ונראה דהאי שתוקי דין גר ממש יש לו ולא מבעיא היכא דבדקינן לאמו ולא ידעינן ממאן נתעברה דודאי אינו נוחל ומנחיל דלא ידע אבוה מאן הוא אלא אפילו אמרה אמו מפלוני נתעברתי מוכח בסוגיא פרק קמא דכתובות דאף על גב דקיימ' לן כר"ג וכאבא שאול פרק בתרא דקידושין דהיה קורא לשתוקי בדוקי והיכא דקאמר' לכשר נבעלתי נאמנת על הוולד אפי' ברוב פסולין אכלה היינו מטעם דאשה מזכה בודקת ומזכה ולכך מהימנינן לה אפילו על הוולד אף על גב דלית ליה חזקת כשרות אבל לענין ירושה להאמינה מפלוני נתעברתי ויירש אותו פלוני או משפחתו ויירש אותו דהתם לא שייך טעמא דאשה בודקת ומזכה ודאי לא מהימנינן לה אלא אם כן מודה שממנו נתעברה דפריך התם אילימא דמשתיקין אותו מנכסי אביו פשיטא מי ידעינן אבוה מנו וקאי נמי הך פירקא אברייתא דתני התם בה במה דברי' אמורים בעדות אשה בגופה אבל בעדות אשה בבתה דברי הכל הוולד שתוקי ומדתני עדות אשה בבתה וקבעי לאוקמי לענין ירושה והיינו ע"כ שהאשה מעידה שמפלוני נתעברה ואפי' הכי פרי' פשיטא דמשתקינן אותו ואף כי הדין הזה אין נרי' ראיי' דפשיטא דאין האשה נאמנת לומר מפלוני עשיר נתעברתי ואפילו אי תפסה מפקינן מינה · ואף על גב דכתב הר"מבם גבי איסורי ביאה דפנויה שאמרה מפלוני נתעברתי אינה נאמנת דבן פלוני הוא וכ"ל דחוששין לדבריה ואסור בקרובת פלוני עכ"ל הא קמן דלדעת רמ"בם חוששין לדבריה מכל מקום יש לומר היינו דווקא לענין חומר עריות · אבל לענין ירושה פשיטא דלא מהימנינן כל עיקר ואף על גב דמסיים נמי התם שאם אמרה בני זה ממזר הוא הוי ספק ממזר היינו משום דאפילו לא נבדקה האם ספק ממזר הוא כדפריש התם וכן מוכח פרק אלמנה לכהן גדול באשירי דמייתי הכי שלשה גווני דפרק עשרה יוחסין דמפרש פלוגתא דרב ושמואל בארוסה שבא עליה ארוס ונווכא מביעא מפרש דשתוקי דקאמר שמואל היינו לענין ירושה ומשמע התם מדברי האשירי דאפילו אי בדקינן לאמו ואמרה דמארוס מיעברה משתיקין אותו מנכסיו ואפילו אי תפס מפקינן מיני כיון דלא מהימנא שיירש הוא את פלו' ואת משפחתו הוא הדין איפכא נמי דמ"ש ואם כן אי אפשר שיהא יורש ונוחל והרי הוא כגר גמור ובגר פליגי רבוותא אי מהני מואת שכיב מרע דידיה או לאו ד דבאלפס פרק מי שמת בשם רב האי גאון ור"מבם וסמ"ג סבירא להו דהא דאמר התם בעובדא דאיסור גיורא מתנת שכיב מרע כירושה שווייה רבנן וגר דליתיה בירושה ליתא נמי במתנת שכיב מרע לא קאי אלא היכא שהגר נותן במתנת שכיב מרע למי שראוי היה ליורשו כגון איסור לרב מרי שהיה בנו רק שלא היתה הורתו בקדושה אבל גר שנתן במתנת שכיב מרע לאינש דעלמא מהני ביה מתנת שכיב מרע ופירשו ר"מב"ם וסמ"ג הטעם משום דלשון ירושה ומתנת שכיב מרע לגבי יורש אחד הם ואם אתה אומר יקנה כמנא זה כאלו יורש את אביו ע"כ ורב אלפס כתב הטע' דכיון דהוי ראוי ליורש מתנת שכיב מרע כירושה שווייה רבנן כלומר רבנן דיינינן ליה דלא כיון לשם מתנה אלא לשם ירושה וכיון דליתא בירושה ליתא נמי במתנת שכיב מרע ואשירי פרק מי שמת תמוה טובא על חילוק זה דבין נותן למי שראוי ליורשו ובין שנתן לאינש דעלמא

דכין

דכיון דאידך כמי אינו יורשו כאינש דעלמא מכ"ת אם ראוי ליורשו ורוצה הוא לפרש דמתנת שכיב מרע כירושה שויה רבנן שכל מי שאינו יכול להוריש אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע וכן כתב בתשובה דדברי רב אלפס תמוהים הם וכל הגדולי' נחלקו עליו וכתב בטור חושן המשפט דהרא"בד גם כן השיג על הר"מבם במה שחילק במתנ' שכיב מרע וגר בין כותנו למי שהיה ראוי ליורשו ובין כותנו לאינש דעלמא והשתא לדעת רב אלפס וחבריו זכתה האם במתנת שכיב מרע וזכיית ראובן לאו כלו' דמיד כשמת התינוק קם הבית בחזקת אמו ולא בא לכלל הפקר לעולם ולדעת אשירי והרא"בד לא קנתה האם כלום במתנת שכיב מרע ובמית' התינוק נעשה הבית הפקר וזכה בה ראובן ג ובפלוגתא דרבוותא כי האי גוונא דלא תפיס כל חד מינייהו דינא הוא דחולקי' שאבאר לקמן ואם תאמר דבנדון דידן אפילו רב אלפס וחביריו מודו דלא מהני מתנ' שכיב מרע דאיקרי כמי דראוי ליורשו האם את בנה היכ' דליכא יורש מן האב והכי סבירא לי' לר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהודה פר' יש נוחלין מדדרים מטות להכי היכא דליכא קורב' האב כגון גר האם יורשת הבן כך מפרשין ה התוספות בשם ר"י ור"ת· הג"ה ואמכם בפסקי מהר"ית פרק יש נוחלין כתב דכ"ע כמאן הילכתא כר' שמעון בן יודא או כ כמתניתין· עכ"ל ואף על גב דאכא לא ק"ל הכי אלא כסתם מתני' דפליג עליה התם וכן מוכח בההיא בתוספות פרק קמא דכתובות גבי גר קטון מטבילין אותו על דעת בית דין דמפרשין התם ההיא דריש פר' בן סורר ומורה דלאו' קרובי האם יורשים אפילו היכא דליכא קרובי האב וזה בבך מכל מקו' מיקרי עפי ראוי היה ליורשו מהורתו

שלא בקדוש דליכ' מאן דאמר דירית לי' לאבא ויש לומ' דיש לחלק דהורתו שלא בקדוש' אף על גב דמדין תורה פקע ירושתו מכל מקום בנו הוא ואשכחן בכל דוכתא האב מוריש לבנו ושייך ביה טעם הר"מבם וסמ"ג שאם אתה אומר יקנה במתנה זה כשלו יורש את אביו אבל האם את בנה דבשום דוכתא לא אשכחן ירושה מכח האם אין זה נראה באלו יורש את בנה והכל יודעים שבמתנת שכיב מרע היא נוטלת ומהאי טעמא כמי לא דייקינן שבוין במתנתו לכח ירושה ה אי"ל נראוי ליורשו כדפירש האלפס דהיינו ההיא טעם דלא מהני מתנת שכיב מרע בראוי ליורשו כ כדלעיל דההיא סברא שייכא דווקא לגבי אבא בברא דאשכחן בכל דוכתא דמורית ליה אבל גבי אם ובנה דשכיחי טובא דמקורב' האב מרחוק יורשין כל הממון והאם וקרובים מסתלקין והעולים דיקם ולכך לא טעו ביה אינשי והוי כגר הכותן לאינש דעלמא דפליגי בה רבוותא דלעיל וכיון דלא י ידעינן כמאן הילכתא דינא דחולקין דהכי פסק רב אלפס ור"ח פרק המפקיד דתיקו דממון חולקין ואף על גב דאשירי וכן אז פליגי התם וכת' דלא קיימא לן כסומכוס אלא כרבנן והמוציא מחבירו עליו הראייה והר"שבם פר' גט פשוט פסק כמי דכל תיקו שבתלמוד לא חולקין אלא המע"ה אף על גב דאינו פסק כסומכוס היינו משום דלא תפים יוד מינייהו אבל היכא דלא תפסי לא זה ולא זה כנדון דידן שהבית עומד בחזקת זה כמו בחזקת זה מודו דחולקין והכי פירש רש"י בהדיא פר' החולץ בההיא דספק בני יבם דמשום דלא מוחזק כל חד מינייהו חולקין וכתבי התוספות שם דההוא חולקים אפילו לרבנן דסומכוס משום דליכא ה המוציא מחבירו וכן פרק חזקת הבתים

גבי

נבי ההוא ארב׳ פריך תלמוד׳ עלה מהמחליף פרה בחמור ומקשו׳ התוספות שם מאי פריך מההיא מתניתין דאתיא שלא כהילכתא דכסומכוס אתיא ולא כרבנן · ומתרצים דהיכא דלא תפסי לא זה ולא זה אפילו רבנן מודו ורציתי לומר דכל הני דחולקין הייכו משום דספיקא ממש נינהו אבל ספיקא דפלונתא דרבוותא אי לא תפסי לא זה ולא זה אית לן למימ׳ כל דאלים גבר והכי אמרי׳ בהדיא פרק הכיזקין גבי כהר׳ עילאי ותתאי והשתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר כל דאלים גבר וכן פסק מור״ס פר׳ קמא דבבא בתרא בהא דרבי השותפין להכריח את ראובן ליקח את חלקו במערב ומסיק כיון דאיכא פלונתא דרבוותא רש״י ורבינו תם כל דאלי׳ גבר והכי כמי משמע במרדכי פרק המוכר את הבית אם כן צריכין לחלק בין ספיקא דדינא שהיא משום פלונתא ד דרבוותא ובין ספיקא דדינא משום דקאי בתיקו דהתם כתבו רבוותא דחולקין אמנם מן הטעם שפירש רשב״ם פרק חזקת הבתים אהאי ארבא דמשני תלמודא כיון דאיכא למיקם עליה דמילתא לכך פסקינן כל דאלי׳ גבר דשמא יבאו עדים ויעידו של מי הוא וכמנא דברי בי׳ דין שבורים ונסתרים במה שפסקו כבר חלוק׳ או שוד׳ לכך אין בית דין ככנסין בדבר ולכך כל דאלים גבר עכ״ל ·

ומשמע אי לאו האי טעמא הוי חלוק׳ עדיפ׳ או שודא ובנדון דידן כפלונתא דרבוותא לא שייך האי טעמא דמי יעיד לנו שהלכ׳ כדבר פלוני או כדבר פלוני לכך בעינן למיעבד חלוקה דשודא לא עבדינן אלא כרב נחמן בדורו וגם דווקא בדוכתא דפסק תלמודא בהדיא שודא · והכי פסק במרדכי פרק מי שהיה נשוי מתשובת מור״ס ואם כן צריכין ליישב ההוא דפרק הניזקין דפסק תלמודא כל דאלים גבר משום דלא איתמר הלכה לא כמר ולא כמר משום דהתם לא הוי חלוקה שייכי דאי הוי שתי עילאי פלגא דיומא או פלגא דארעא וכן תתאי כמי פלגא כי האי גוונא עדין הוי קפידא דמאן ליתחיל ותו דדילמא בכי האי גוונא הוי ודאי קפידא לתרווייהו ובהכי מתיישב ההוא דתשובת מור״ס דפרק קמא דבבא בתרא משו׳ דחלוקה לא היה אפשר התם ע״ש · עוד יש ליישב ההיא דפ׳ הניזקין דאפשר כך היתה תקנת חכמים לפסוק כל דאלים גבר ואף על גב דליכא טעמא בדבר והכי כתב אשירי פרק המוכר את הבית דלפעמים תקנו חכמים חלוקה אף על גב דלאו מדינא חולקין דיש מקומות שהיה נראה להם לתקן כך וכן כתב שם במרדכי דלפעמים ראו חכמים לתקן חלוקה ולפעמים כל דאלים גבר ומייתי ההיא דפרק הניזקין אמנם ההיא דתשובת מור״ס פרק קמא דבבא בתרא לא יתיישב הכי דאין סברא לומר דמור״ס ראה לתקן בההוא דינא כל דאלים גבר דדוקא אסברת התלמוד שייך למימ׳ הכי וקל להבין האריכתי בדברים הללו משום דכללו׳ גדולות הן בדיני ממונות ·

שכג

דיני עדות

שאלה לאה ורחל חולקין בשני מקומות בבית הכנס של נשים והביאה לאה שתי נשים שהמקומות שלה הן ורחל הביא׳ איש אח׳ מעיד שהמקומו׳ שלה הן איזה עדות עדיפה טפי דשתי נשים או של איש אחד ·

תשובה

תשובה יראה דהאי דיכא בחזקת
המקומות תליא מילת'
כמו שאבאר אם מוחזק' לאה בהני מקומו'
ורחל אתי' לאפוקי מינה אין לאה צריכ' אפי'
שבועה להכחיש העד של רחל ואף על גב
דרוב גאונים פסקו דנשבעי' שבועה דרבנן
אפילו על הקרקעו' הכא הואיל ואית לה ללאה
שתי נשי' מעידו' כדבריה פטורה ואף על גב
דבעלמא אין עדות אשה כלום בנדון זה
דאיכהו רגילי למידק טפי מהאנשי' מהמכיר'
להו שפיר וכן מצאתי הועתק מפסקי נדול
דכאמנו' הנשים להעיד לאלמנה אלו הבגדי'
לבשה בהן בחיי הבעל משום דאין האנשים
רגילים להסתכל בבגדי הנשים והביא ראייה
מהא דאמרינן ג' נאמנים על הבכור היה
לאלתר הא קמן דבמילי דלא רגילי האנשי'
למידע מהמכיר' לנשי' אפילו לאפוקי ממונא
כי התם בבגדי אלמנה ונראה דבמקומות
ב"ה של הנשים כמי אין האנשים רגילי' לידע
איזה מקומה של אשה זו ואיזה של זו ונראה
להבי' ראייה עלה דנהמכיר' לנשים כה"ג מהא
דאמרינן בפ"ק דב"ק סיפא איצטריכא ליה בני
חורין למעוטי עבדי' בני ברי' למעוטי גוים
שפסולים לעדות על הניזקין וקאמר התם
וצריכא דאי אשמוע' עבדים משום דאין להם
חייס ואי אשמעי' גוים משו' דלא שייכי במצו'
וכתב רמב"ם בספ' נזיקים פ"ח וזה לשונו אין
הנזקין משתלמת אלא בעדות ברורה שלא
תאמר הואיל ואין מצויין בארוות סוסים
וברפתו' הבקר אלא העבדים והרועים והיו
נאמנים אם יעידו שבהמה זו הזיקה את זו
וכן אם יעידו קטנים או נשים שאדם זה חבל
בזה או בשאר נזיקים נאמין להו עד כאן
לשונו דנראים דבריו של רמב"ם שרוצה לתת
טעם למה הוצרכו לגבי נזיקים להוציא
עבדים וגוי' מכלל עדות טפי מכל התורה

כולה דמילתא דפשיטא היא דפסולין לעדו'
ומהא יהיב טעמא דס"ד דנהימניכהו משום
דאין מצויין שם אלא הן ועדיין ה"א דווקא
הכי משום דלית להו חייס או לאו בני מצות
כינהו אבל נשים וקטנים דאית בהו הני תרי
כמשור להו דהרבה פעמים כמי אין עדים
כשרים מצוין גבי חבלות נזיקין קמ"ל ר
רמ"בם דבעינן עדות ברורה כך נראה
לפרש דעת הרמ"בם ואף על גב דאשירי מפר'
התם תרי טעמא אחריני אמאי צריך לפרש
התנ' גבי נזיקין טפי דעבדים וגוים פסלי
לעדות מכל מקום אית לן למימר דלא פליגי
אטעמא דר"מבם דמר אמר טעמא ומר אמ'
טעמא כדכתב איהו גופי' פרק הפרה אהכי
פרישות דפירשו הגאונים אהא דקאמריג'
נזקק' לתובע תחילה והשתא כיון דשמעינן
מן התנא דסברא לומר דכל היכא דהפסולי'
שכיחי טפי מן הכשירי' יש להכשיר ה
הפסולים אף על גב דמסיק התנא דלא
כבשריכהו אית למימר הכי מילי גבי נזיקין
משו' דאי כהמניכהו אם כן לא שביקחיי לכל
ברי' דכל פסול גזלן ישכיר עבדים או גוים או
יפתה נשי' או קטנים שיעידו לו שחבירו או
בהמות חבירו הזיקו במאה מנה בכל יום אבל
לעולם כימ' במילי אקראי כגון בגדי אלמנות
או מקומות בב"ה של נשים יש לנו לתפוס
סברת התנא דיש להכשיר הפסולי' ולכך אין
לאה צריכה לישבע כלל נגד העד שהרי יש
לה עדות כנגדה ואפילו אם היתה רחל מ
מוחזקת במקומות ולא היה לה שום עד
המסייע לה היתה לאה מוציאה מידה ב
בעדות שתי נשים כדפרישי' אמנם אם
היתה רחל מוחזקת וגם העד מסייע לה
מקיימים המקומות ביד' ואף על גב דלא ית
ללאה שתי נשים מכל מקום הוי כפלגא ופלגא
ורא"יה מפרק האשה שלו' דמסיק כלישנ' בתר'

דרבי

דרבי נתמי' בעדו' אשה שמת בעלה דשתי
נשים ועד אחד פלנא ופלנא הוא אף על גב
דהתם כמי נשים כאנונות להעד מכל מקום
לא אזלינן בתר רוב דיעות הואיל ועד אחד
כשר מעיד כנגדם ופוסק התם כלישנ' בתר'
והכי מוכח מן הירושלמי כדאית' התם ונרא'
דהוא הדין כדין דידן ואין נרא' לחלק דשאני
התם דהנשים איכם כשרי' מן הדין שלא משום
דבעדות אשה הקילו כדמפרש התם טעמא
אבל בנדון דידן דראוי הוא להאמין לנשים
כימא דאזלינן בתר רוב דיעות אפילו כנגד
עד אחד כשר דהא קמן שתי נשים מפקינן
מן המוחזק על פיהן בדליכא עדות ככנדן
מה שאין כן בעד אחד מכל מקום יש לומר
דכיון דהעד כשר מעיד שהוא יודע בודאי
שהכי מקומות של רחל הן ואנו כמי לא
הכשרנו הנשים לנדון דידן אלא משום דקנת
אי אפשר בענין אחר ולכך מקילין בעדות זו
ולא מטעם דמהכי טפי אם כן דמיא לעדות
אשה והוי פלנא ופלנא כי התם דהתם כמי
אי אתא אשה אחת ואמרה מת ואתא עד
כשר ואמר לא מת אין דבריה בטילי' על פי
העד אחד ועל פי שתי נשים דבריה בטלים
אלמא אשכחן כמי דעדיפה אפ"ה הוי פלנא
ופלנא׃

דסן

שאלה ראובן ושמעון דכין יחד עבור
ירושה אחת בא ראובן אל לוי
לבקשו שיהא טוען שלו וכתרצה לוי ואמר
לראובן אין רנוכי לקנון לי שום שכר ממך אם
תזכה יעמוד בך אם תרצה לתת לי איזה
דבר תן ועל פי הדברים האלה התחיל לוי
לטעון עם שמעון ונפל חילוק אחד ביניהן
שבו היה תלוי זכות וחובה ובא לוי להעיד
זכות באותו חילוק ושמעון מיחה בו להעיד
באמרו שהוא נוגע בעדות מכח הדברים
דלעיל דינ' היכי הוא כשר הוא להעי' או לאו׃

תשובה יראה לכאורה דפסול הוא
להעיד דהכי כתב רמ"בם
בהלכות עדות וזה לשונו ודברים האלו
איכם תלויין אלא בדעת הדיי' ועונם כוונתו
שיבין בעיקר המשפט וידע דבר הנור' לדבר
אחר ויעמיד לראות אם ימנא שיש לזה העד
נד הנאי' בעולם בעדות זו אפי' בדרך רחוקה
ונפלאה הרי זה לא יעיד עכ"ל מלשון זה
משמע שיש לפסול את לוי להעיד שהרי
לפניכו נד הנייה שאינ' בדרך רחוק' ונפלאה
שאפשר לבא ללוי אם יזכה ראובן בדין זה׃
אמנם פרק חזקת הבתים לא משמע הכי
דפריך התם אי דלית ליה ארעא מאי נפקא
מינה פירוש ואמאי חשיב נוגע בעדות ומק'
עלה התוספו' כימא דנ"מ דאם יתעשר יפטר
ומתרנים דשמ' בשביל כך אין לפסלו כיון
דהשתא לא מרווח מידי ובאור זרוע גדול
כתב האי שינוי בשם רשב"ם וריב"א בפשיטות
ולא בלשון שמא והכי כמי מייתי בהג"ה
באשירי מאור זרוע פת"ה הא קמן דכל היכא
דאין ההנייה מזומנת לו עכשיו אלא שיש
לבטוח על העתיד לבא בספק לא תפסל
ובנדון דידן כמי איכו אלא ספק העתיד
שאפילו אם זכה ראובן עדיין ספק הוא אם
יתן לו כלו' או שמא ירנה לתת לו דבר מועט
שלא יקבל ממנו שהרי בדעתו תולה אין
לפסלו ומה שכתב הרמ"בם שאם יש לעד נד
הניי' בעולם אפילו בדרך רחוק ונפלא' אפשר
רוכה לומר כמי שאותו נד הוא מזומן עכשיו
לבא ובלי ספק ובדרך רחוקה הייכו כהכי
מילי דפרק חזקת הבתי' כגון שמעיד שקרק'
זו של ראובן היה כדי שיבא שמעון מלוה
דראובן ויגבה אותו ויבא לוי מלוה דשמעון
ויחזור ויגבה אותו משמעון והעד הזה
שמעיד הוא ערב של לוי ליהודה ואין ללוי
מה לפרוע והיה יהודה תוב' מן הערב וזו

היא

היא הנייה מזומנ׳ בדרך רחוקה אבל לעולם בשביל הנייה תלוייה על הספק לעתיד לא מפסלי גם אין לפוסלו מפני שהוא טוען ואכשלר של ראובן דכתב במרדכי פרק זה בורר בשם ריב״א דאפטרופא שמינוהו לטעון בפני ב״ד וידע עדות באותו ענין כשר להגיד ונראה בנדון דידן שיש לדון על דרך כמו שכתב הרמ״בם שהדברים תלוים בעונת בינת הדיין ואם נראה לדיינים שאם יזכה ראובן קרוב הדבר שיתן ללוי דבר חשוב לדעתו אז יש לפסול את לוי דחשוב הנייה מזומנת כי האי גוונ׳ אבל אם יש ספק הראוי להסתפק בראובן אם יתן ללוי לפי רגונו ודעתו אין נראה לפוסלו ׃

סליק סליק סליק ׃

שבח והודיה לאדון המציאות אשר אמץ זרועותינו והגיענו להשלמת זה החבור הנאה הנודע בישראל וביהודה שמו תרומת הדשן ׃ כי מספר תשובותיו דש״ן ׃ והם דשני׳ ורעננ׳ בנויי׳ על שורש התלמוד ויסוד הפלפול סיני ועוקר הרים כל בר שכל ימצא שם חנינה כי בנת ישר״אל לא ישקר וכל דבריו כערכים ומסוללים שקולי׳ בכף הצדק ובמאזני המשפט איש אלקים נורא הוא מהר״ר איסרלן זלה״ה ׃ ומכתיבת ידו יוכר ויודע טבע מחצבו ׃ ובו ימצא כל איש לעדן את נפשו ׃ ונתפלל לאל יתברך ויתרומם שמו לעד ולנצח נצחים ׃ כי כאשר זכינו להשלמת זה הספר הנכבד רוב התועלת הרשום בכתב אמת כן נזכה להדפים עוד כהנה וכהנה ׃ וימלא עצת ורצון הנעלה אדונינו השר מארקו אנטוניו יושטיניאן אשר נדבה רוחו ונתן ה׳ בלבבו ׃ להכנס במלאכת שמים ׃ להדפים כל החדושים ימצאו בנפוצת ישראל בעזרת הש״י ובישועתו והיתה השלמת החבור הלזה ביום ו׳ ה׳ טבת ש״ו מהאלף הששי ׃ ואני שפל המכב עמום התלאות קטן שבתלמידים משלם בכמ״ר שמעיה ז״ל שמתי עיני על המלאכה לעשותה כהוגן ׃ ולהסיר מכשול וטעיות כפי האפשרי ׃ כאשר תשיג קוצר שכלי ומעוט השגתי ואם באולי ימצא בו איזה שגיאות ׃ סהדי במרומים כי לא במרד ולא במעל ׃ והיודע מלאכת הדפוס ואיכתו ירא׳ בעין שכלו היותו מדוייק ומתוקן ככל האפשר ש״ו הם דברי משלם בכמ״ר שמעיה ז״ל המגיה במצות השר הנזכר פה ויניציאה ׃

fr. Philipp.us Faur.us [illegible] 1599

Reuisto per mi fra Luigi del [illegible]

1600 die ult.o xbri

Andreas scrib. not. S. Off.tii